АДОЛФ ХИТЛЕР
автор Йоахим Фест

Оригинал: Joachim Fest, “Adolf Hitler” Berlin: Propyläen, 1973.
Руски превод: „Адольф Гитлер“, в три книги, изд. „Алетейя“ Пермь, 1993.
Публикация в интернет: http://lib.aldebaran.ru/
Превод от немски: А. М. Андропов, А. А. Федоров
също друго издание на руски език: Фест И. Гитлер. „Биография“. В две книти (Кн. 1: „Путь наверх“. Кн. 2: „Триумф и падение в бездну“). Москва, изд. „Вече“, 2006.
Превод от немски: А. А. Федоров, А. М. Андропов, Н. С. Летнева.
Публикация в интернет: https://vk.com/wall-23433303_4996
Превод от руски: Ж. Войников

СЪДЪРЖАНИЕ

НЯКОЛКО ДУМИ ЗА АВТОРА

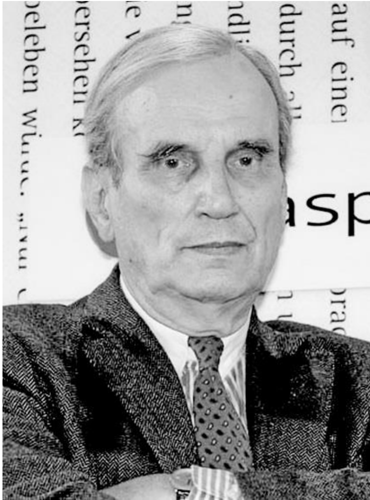

Йоахим Клеменс Фест е роден на 8 декември 1926 г. в Берлин в семейството на политика и учителя по немски език Йоханес Фест. Бащата е твърд противник на националсоциализма и привърженик на републиката. През 20-те години на XX век той е бил член на военнизираната организация „Имперски[1] флаг (черно-червено-жълто)“ (Reichsbanner Schwarz-Rot-Gold) , която е близка до социалдемократите и е противник на националсоциализма. След като Хитлер идва на власт на 30 януари 1933 г. Йоханес е привикан в инспектората по образование и е разпитван за отношението си към новата власт. Тъй като е непреклонен и не подкрепя нацистите е уволнен от училище, със забрана за всякаква преподавателска дейност.

По политически убеждения Йоханес Фест е привърженик на социалдемократическата партия (ГСДП), преди тя да бъде забранена от Хитлер. Той е приятел с няколко политици, като Макс Фехнер, активист на ГСДП, Франц Кюнстлер, председател на Берлинската организация на ГСДП, Артур Нойдхард, висш офицер на „Райхсбанер“ и Хайнрих Кроне, бивш член на Партията на католическия център. Но отношението му към Ернст Телман, лидера на Германската комунистическа партия (ГКП) и комунистите изобщо е силно отрицателно.

През 1935 г. Йоахим си спомня, че е чул спор, в който майка му моли баща му да стане член на нацистката партия, с думите, че малко лицемерие е оправдано, за да се облекчат трудностите, които семейството преживява. Но баща му е непреклонен: „Всички други могат да се присъединят, но не и аз ... Ние не сме дребни душици за да правя компромис по такива въпроси.“ Той цитира латинската максима: „Дори и другите да го правят – аз няма да го направя!“ По-късно Йоахим си спомня, че е виждал баща си, да се прибира у дома, облян в кръв, поради уличните сблъсъци със щурмоваците на Хитлер от СА (Sturmabteilung)[2].

Семейството изпада в бедност и едвам преживяват. А тормозът от новия режим продължава. Многократно хора от Гестапо нахлуват в жилището им, претърсват всичко и после дълго време разпитват бащата насаме в кабинета му.

Когато Йоахим е на 10 години, под натиска на баща си, отказва да се присъедини към „Хитлерюгенд“. Тогава той учи в гимназията „Лайбниц“. През януари 1941 г. има неблагоразумието с джобно ножче, да надраска карикатурно изображение на Хитлер върху училищния чин. Един съучениците му, запален член на „Хитлерюгенд“, който е видял, го издава на учителя. „Отричах всякакъв вид политически мотиви, но признах щетите върху имуществото и помолих да

---

[1] Имперски е синоним на държавен, идва от думата райх – държава но и империя. По време на Ваймарската република, думата „райх“ в смисъл на държава се използма за всички държавни институции: райхстаг – парламент, райхрат – държавен съвет, райхпрезидент – президент на републиката, райхканцлер – министър-председател, райхсвер – армия и т.н. (бел. пр.).

[2] Sturmabteilung – щурмова дивизия или съкратено SA.

ми бъде проявена снизходителност.“ Това е отхвърлено и той е изключен от училището. А на баща му, казват с подигравка: „Най-добре би било да махнете оттук и другите си двама сина (Винфрид и Волфганг).

Йоханес Фест постоянно се чувства виновен за престъпленията на националсоциалистите. Но синът му отхвърли тази идея: „За разлика от по-голямата част от германците, ние не бяхме част от това масово обръщане в новата вяраq, ние не участвахме в тази психодрама. Имахме предимство да останем точно онези, които винаги сме били, и такива отново ще бъдем.“

В началото на 1939 г. д-р Хартнак, основател и директор на езикова гимназия в Берлин, предлага работа на Йоханес Фест. Той трябва да подаде молба до инспектората по образование за разрешение да заеме поста. След три седмици властите отхвърлят искането му поради предишния му отказ да се присъедини към нацистката партия. Казват му, веднага щом имаме доказателства, че „вносителят на молбата изразява смоята положителна оценка към националсоциалистическия ред и неговия лидер Адолф Хитлер, тогава, въпросът ще бъде преразгледан“.

През февруари 1941 г., сллужители на Гестапо отново нахлуват в дома на семейство Фест и питат Йоханес, защо нито един от тримата му сина не е станал още член на „Хитлерюгенд“. Той ги моли учтиво да напуснат дома му, без да им дава обяснение. И за учудване на всички, неканените гости си тръгват, без да проявят насилие. Но предвид случилото се, Йоханес изпраща синовете си в интернат във Фрайбург. И тук под натиска на директора д-р Херман, момчетата стават членове на „Хитлерюгенд“.[3] Йоахим Фест си спомня за тези дни със смесени чувства. От една страна под напора на патриотическите си чувства, той се е чувствал горд при тържествените маршове под звуците на барабаните из улиците на града, а от друга си спомня с неприятно чувсто за това как „трябваше да обикаляме в кръг на училищния двор във вятър и дъжд, да пълзим по корем или да ходим патешката, държейки лопата или клон в протегнатата си ръка“. Като останалите членове на организацията братята Фест са изпратени в лагера, където прекарват времето си в „безсмислена военна тренировка“.

Въпреки това, Йоахим не се харесва на учителите в интерната и получава лоша характеристика, като своенравен младеж, който чете „упадъчна литература“ и не се интересува от националсоциалистическите идеи.

През юли 1944 г. Йоахим Фест доброволно се присъединява към германската армия. Бащата възразява срещу решението му да участва в тази „престъпната война на Хитлер“. Той отговоря, че е направил това, за да избегне мобилизацията си в СС. През октомври е преместен в малък град на Долен Рейн: „Там бяхме обучавани за сапьори, за строеж на понтони мостове“. Скоро след това научава, че брат му Волфганг е загинал, мобилизиран в Силезия. На 8 март 1945 г. Фест е изпратен в Ункел срещу настъпващата 9-та американска танкова дивизия, със задачата да взривят един голям мост, но докато идат на мястото, американците вече са го преминали. Няколкото опита на германците да взривят моста или да спрат американските части се провалят.

Попада в американски плен и е отведен в затворнически лагер в Атиши, Франция. Връщайки се у дома той продължава образованието си. Учи право, социология, германска история, история на изкуството, право и литература в

[3] Аналогично у нас по време на социализма, ако някой откажеше да влезе в комсомола („Димитровския комунистически младежки съюз или ДКМС, който е пълен аналог на „Хитлерюгенд“), биваше изключван от училище.

университетите във Фрайбург, Франкфурт и Зпаден Берлин. Получава многостранно хуманитарно образование, и избира професията на журналиста. В началото на 50-те години Фест се присъединява към Младежкия съюз на Християндемократическия съюз. През 1959 г. се жени за Ингрид Ашер. Имат двама сина.

През 1954 г. постъпва на работа н Северногерманското радио, където през 1963-1968 г. е главен редактор. Тогава е поканен като журналист в един от най-влиятелните западногермански вестници „Frankfurter Allgemeine Zeitung“ (Франкфуртски общ вестник), а вече през 1973 г. става главен редактор на този вестник.

Нийл Ашерсън го описва от онова време по слединя начин: „Фест беше един красив, неспокоен, доста нещастен млад човек. В следвоенна Западна Германия той не се вписваше в нито една от обществените прослойки. Изобщо не възприемаше съветския социализъм, за който смяташе, че е ранен вариант на вируса, който по-късно произведе нацистите. Също не възприемаше нито една от западните форми на марксизъм. Но макар и десен, той нито мечтаеше за реваншизъм, нито избра да представи германците като безпомощни жертви на един луд: Хитлер не трябваше да се случва. Никакъв железен закон на икономиката или социологията не го вкарва в историята. Хората, германсикят народ можеш да го спре, но не го направи.“

През 1963 г., той публикува първата си книга „Лицето на Третия райх[4]”. Австрийската журналистка Жана Бургермайстер я оценя като новаторски труд. „Неговите профили на видните нацисти ... е новаторска работа за онова време, и образите им, сякаш идват направо от страниците на Достоевски. Разследванията на Фест, блестящо ни показват обременената психика, личните амбиции, противоречията и самоцелните заблуди на мъжете, които спомогнаха за създаването на Третия райх, като същевременно ни показва и как те въплъщават нагласите на своите класи и обществени слоеве към които принадлежат.“

Книгата веднага утвърждава репутацията му на историк. През 1966 г. издателят Волф Зайдлер се обръща към него, с предложението да съдейства на Алберт Шпеер (личен архитект на фюрера и министър на военната промишленост), който излиза след 20-годишната му присъда от затвора в Шпандау, за написването на мемоарите му. Резултатът от това сътрудничество е книгата с мемоарите на Шпеер „Третият райх отвътре“, която предизвика сензация, когато се появява през 1969 г. Следва още една книга на Шпеер, написана с негова помощ „Шпандау. Тайните дневници“.

През 1973 г. той публикува и големия си фундаментален труд, посветен на биография на Адолф Хитлер. Това е първата изчерпателна биография след „Хитлер. Разследване на тиранията“ на Алън Бълок (1952) и втората, написана на немски език, след „Фюрерът“ на Конрад Хайден (1936).

Трудът му донася международна слава, и до началото на 1974 г. в Германия са продадени половин милион бройки, във Франция 200 000 бройки. Книгата се продава успешно на книжните пазари в Европа и САЩ. Оттогава има

[4] Първият райх е Свещенната римска империя на германския народ, или средновековна Германия обособила се след разпада на Франкската империя, тъй като императорската титла е наследена от владетеля на Източнофранкското кралство, т.е. бъдещата Германия. Вторият райх е създаден през 1871 г., с обединеният на почни всички германски земи под короната на пруския крал Вилхелм I, обяван във Версай за германски император. Третият райх е създаден от Хитлер. (бел. пр.)

много повече нейни издания в различни страни и на различни езици (публикувана на руски език през 1993 и 2006 г.).

Книгата написана от журналист, намира добронамерен прием от уважавани професионални историци. Например известният германски историк и политолог Карл Брахер смята, че биографията на Хитлер написана от Фест, „значително надминава всички предишни както по обем, така и по широта на тълкуването“.

Творчеството на Фест е уникално по отношение на психиката на Хитлер и нейните сериозни отклонения от нормалното, дълбочината на проникване в мотивацията на поведението и действията му, а неговата фактологична основа е фундаментална по своя обхват.

И въпреки че в центъра на биографията е личността на Хитлер, неговият вътрешен свят, психика, мотивация на поведението и действията, изходната точка на изследването е епохата в която е живял.

През 1977 г. Йоаким Фест е режисьор на филма „Хитлер. Историята на една кариера“. Той се превръща в истинска сензация и впоследствие предизвика много спорове и ожесточени дискусии. Авторът е засипан с обвинения в прославяне на нацисткия режим и неговия фюрер. А всъщност той се стреми да отхвърли максимално идеологическите предразсъдъци и да подходи чрез историческо безпристрастие, доколкото е възможно това, в разглеждането на живота на тази историческа личност.

Като редактор на „Франкфуртер алгемайне цайтунг“ Фест твърдо се аргументира срещу „особеността“ на Холокоста и натрапването на вина на германския народ. През юни 1986 г. той предизвиква голям спор, като публикува статията „Миналото, което няма да отмине: реч, която може да бъде написана, но няма да бъде произнесена“ на колегата си историк Ернст Нолте. Той твърди, че трябва да се очертае „линията на германското минало“. Нолте отбелязва, че прекомерният съвр. интерес към нацисткия период, отклонява „вниманието от наболелите въпроси на настоящето – например въпроса за неродения живот (абортите) или наличието на геноциди, вчера във Виетнам и днес в Афганистан“. Нолте смята, че Холокоста не е някакво изключително събитие и тябва справедливо да се сравни с престъпленията извършени от Йосиф Сталин: „Вероятно много от тези доклади са преувеличени. Сигурно е, че Белият терор също е извършил ужасни дела ... Не беше ли архипелагът ГУЛАГ предшественик на Аушвиц? Болшевишките убийства целящи изтреблението на цяла класа не е ли напълно аналогично на расовите убийства[5] на националсоциализма? Не е ли ГУЛАГ една от първопричините за Аушвиц, минало което няма да отмине?"

Йоахим Фест е нападан за сравнението между престъпленията на нацистите в Германия и на болшевиките в Съветския съюз[6]. Той е особено

[5] Бел.пр.: По-точно е да се каже не расови а етнически, тъй като не става въпрос за различни раси, а за предстватилени на различни етноси от една раса. Хитлер тълкува понятието раса изцяло погрешно.

[6] Аналогични престъпления извършват и българските комунисти в първите години на съветската окупация след 1944 г. Те също изтребват българсикя политически, военен и културен елит. А чудовищният (анти)Народен съд е венец на техните престъпления. По начина си на действие и поведение, комунистите са напълно идентични с националсоциалистите. В това отношение е напълно куриозен и изцяло безмислен факта, че днес руският парламент (Думата) започна да мисли за въвеждане на наказателна отговорност за публично приравняване на политическия режим на СССР с режима на нацистка Германия – като част от борбата срещу „фалшифицирането на историята“ и „опитите да се пренапишат резултатите от

критичен към Гюнтер Грас, водещият социалистически писател от онова време, който се опитва да обощи смислено и критично нацисткия опит: „Когато Гюнтер Грас или някой от другите безброй самообвинители посочват собственото си чувство на срам, те не виждат никаква вина от своя страна. Чувстват че не подлежат на укор по много причини, и внушават на всички останали че трябва да се срамуват. Въпреки това, според тях мнозинството от населението не е готово да признае срама си“.

От 1993 г. Йоахим Фест се оттегля от редакторската работа и се фокусира изцяло върху литературна дейност. През 1997 г., по повод 50-тата годишнина от операцията „Валкирия“ (1994 г.), е публикуван негов труд за Германското съпротивително движение срещу нацисткия режим в периода 1933-1945, „Замисълът за убийството на Хитлер“.

Тази монография бележи частична ревизия на по-ранната му сурова оценка за целия германски народ. Книгата признава, че много германци са се борили срещу нацисткия режим, но преобладаващото мнозинство умишлено е отказало да приеме истината и адаптирайки се, е продължило по течението, докато е станало твърде късно.

През 2004 г. Йоахим Фест е консултант на германския режисьор Оливер Хиршбигел по време на снимките на филма „Бункер“, който разказва за последните дни на Хитлер и Третия райх.

През 2006 г. Йоахим Фест публикува автобиографията си „Не аз: спомени за германско детство“. Книгата се концентрира върху семейството му и живота в нацистка Германия. „Семейната среда в Германия по това време е непозната за повечето чужди читатели. Родителите ми бяха благочестиви католици, горди прусяци, и пламенни привърженици на Ваймарската република. По отношение на комунистите и нацистите се отнасяха с дълбоко недоверие. Техните приятели бяха подобно мислещи политически активини католически интелектуалци и също имаха много близки приятели евреи. Те живееха в бедност и под постоянната заплаха от посещения от Гестапо“.

Ако някога е написана книга, която демонстрира бавния но неудържим обхват на тиранията дори и в сферата на личния живот, това е точно тази. Тя показва колко изкушаващ става компромисът с режима, дори и да го осъзнаващ като отвратителен, и свидетелства за цената и границите на индивидуалната смелост“.

Втората световна война“. Инициативата идва от популистката партия на скандалната личност Вл. Жириновски (ЛДПР) и мотивите са следните: да се измени член 354.1 от Наказателния кодекс на Руската федерация „реабилитация на нацизма“, като се добави „обществення дейност, приравняваща политическия режим на СССР с режим на нацистка Германия ". До 3 години затвор. Това, казват те, „е особено важно в годината на 70-годишнината от победата“, когато националната история трябва да се защитава с всички средства от „фалшификаторите“, настъпващи от всички страни. (Новая газета. 14:44, 1 июня 2015. Борис Вишневский, О попытках запретить публичное сравнение режимов Гитлера и Сталина.: https://novayagazeta.ru/articles/2015/06/01/64368-dva-sapoga-totalitarizma

Въпросното действие единствено демонстрира пълната безпомощност на инициаторите му, а целта е да се идеологизира и манипулира още и без това твърде сериозно идеологизираната и манипулирана история на съветсикя период и като цяло на твърде идеологизираната руска история. А манията, съветската окупация да се представя за освебождение също е изцяло идеологизирана, оправдаваща съветския имперски шовинизъм в 1944-45 г.

Йоахим Фест умира на 11 септември 2006 г. в дома си в Кронберг, близо до Франкфурт на Майн, и е погребан няколко дни по-късно в Берлин до гроба на родителите си.[7]

Събрание на „Райхсбанер черно-червено-жълто“.

7 По материали от статията „Joachim Fest“: https://spartacus-educational.com/Joachim_Fest.htm

Йоханес Фест със семейството си, Йоахим е крайният в дясно зад баща си.

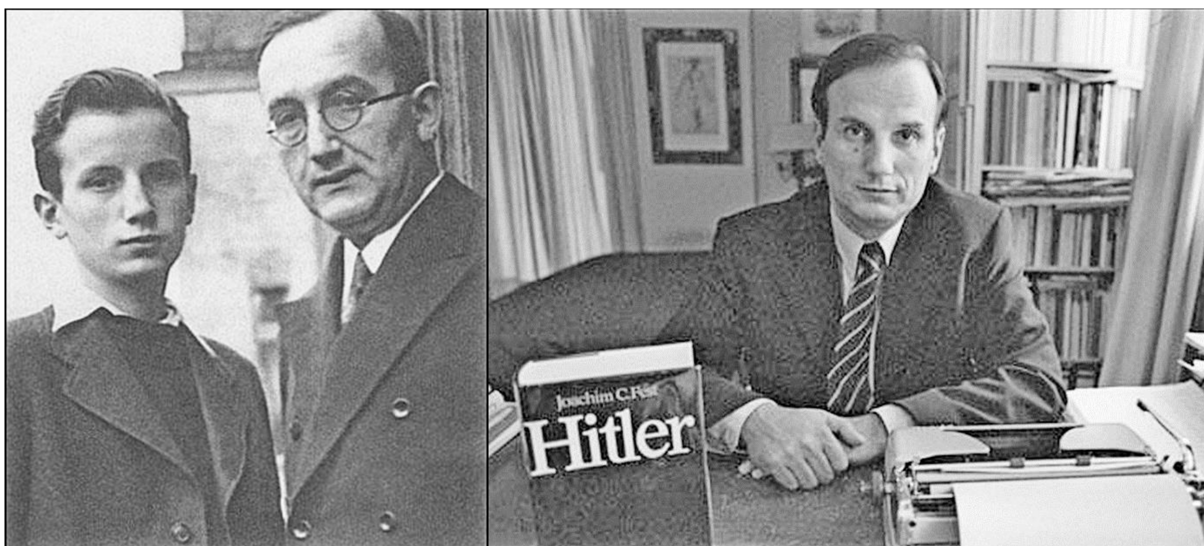

Йаохим и Йоханес Фест.

Авторът със своята книга.

ПРЕДВАРИТЕЛНИ РАЗМИСЛИ ЗА ХИТЛЕР И ИСТОРИЧЕСКОТО ВЕЛИЧИЕ

„Това, което унищожава хората и държавите, не е слепота и незнанието. Те не остават толкова дълго на тъмно, неведоми докъдето ще ги доведе пътят, по който са тръгнали. Но в тях има порив, подкрепен от самата им същност, подсилен от навика, на който те не се противопоставят, който ги дърпа напред, докато все още имат сили да вървят. Благословен е този, който се примирява. Мнозина обаче въпреки че виждат собствената си смърт, продължават да вървят към нея.“

Леополд Ранке[8]

Цялата известна история не познава такова явление като Хитлер, но трябва ли да го наричаме „велик“? Никой не предизвиква толкова възторг, истерия и добри очаквания, както той успява, но никой не предизвиква и толкова много омраза. Няма друг човек успял за няколко години да ускори еднолично хода на времето и да промени състоянието на света. Няма друг човек, който да е оставил след себе си такава следа от разрушения. Само коалиция от почти всички велики държави, след шест години война, успяват да го отстрани от лицето на земята - по думите на един офицер от германската съпротива „като бясно куче“.[9]

Особеното величие на Хитлер е свързано с неговия ексцесивен характер – чудовищно освобождаване на енергия, способна да надхвърли всички съществуващи мащаби. Разбира се, гигантът не означава че е исторически велик, защото и тривиалното също има сила. Но в него има не само „гигантско“ и не само „тривиално“. Тези негови „изригвания“ се проявяват на почти всеки етап от неговия живот, до последните седмици на колапса.

В многобройните си речи, той припомня времената на своето начало, когато „няма нищо зад себе си, нито име, нито държава, нито вестник, нищо изобщо“ и как само благодарение на себе си, от „губещ“ става „владетел“ на Германия, а скоро след това и на част от света: „Нещо вълшебно се случва!“[10]

Действително той постига всичко сам и благодарение на себе си – той сам си е учител, сам е организатор на партията и създател на нейната идеология, тактик и демагог-месия, държавник и в продължение на десетилетие епицентърът на вълнението в света.

Той опровергава емпиричната позиция, че всички революции изяждат децата си, тъй като той обединява в себе си „Русо, Мирабо, Робеспиер и Наполеон на революцията, той е нейният Маркс, Ленин, Троцки и Сталин. Въпреки че той стои далеч по-ниско от посочените исторически личности, но успява в това, в което никой от тях не успя – да държи революцията в ръцете

---

[8] Тази мисъл на известният историк Ранке е цитирана от Конрад Хайден, на който авторът смята, че в някои отношения му е длъжник, тъй като Хайден прави най-ранния опит да изучи явлението Хитлер и националсоциализма (пише първата биография на Хитлер през 1936 г.) и има смелостта да задава въпроси и свободата да прави преценки, което го прави несравним и днес.

[9] Думи на полк. фон Херсдорф казани на генерал-фелдмаршал фон Манщайн, цит. по: Ehlers D. Technik und Moral einer Verschwoerung (Техника и морал на конспирацията), стр. 92.

[10] От речта му произнесена на 24 февруари 1937 г. в мюнхенската бирария „Хофбройхауз“, цит. по: Kotze H. v., Krausnick H. Es spricht der Fuehrer (Фюрерът говори), стр. 107.

си, на всеки един от нейните етапи, дори и в момента на поражението. А това говори за мащаба на събудените от него сили“.[11]

Той има изключителната интуиция за това какви сили могат да бъдат мобилизирани и не позволява да бъде заблуден от общите тенденции в обществото. Времето на влизането му в политиката е изцяло под знака на либералната буржоазна система. Но той намира начин за съпротива срещу нея, създава смели и стегнати структури, които издига за своя програма. За политическия ум, поведението му изглежда в противоречие със здравия смисъл и духа на времето, и не го приема на сериозно години наред. Но колкото и да се подиграват с външността му, възвишената риторика и театралност на изявите му, той винаги се издига над баналните и плътски черти на собствената си личност. Неговата особена сила се крие в умението да изгражда въздушни замъци с безстрашна и сурова рационалност. Точно това твърди и един ранен биограф на Хитлер, който публикува книга за него през 1935 г. в Холандия, със заглавие „Дон Кихот от Мюнхен“[12]

А 10 години по-рано, той е един губещ политик от местен баварски мащаб на име Хитлер, седи в мизерно обзаведената си стая в Мюнхен и рисува триумфални арки и куполни зали, обмисляйки привидно безумния си план. Въпреки краха на всички надежди след опита за пуч през ноември 1923 г., той не се отрича от думите си, не смекчава бойния си плам и не се отклонява нито на йота от плановете си за световно господство. Както самия казва, тогава всички са го смятали за мечтател. „През цялото време казваха, че съм луд“. Но само след няколко години всичко, което той иска, се превръща в реалност или в проект, който може да бъде реализиран, а силите за които се твърди, че са трайни и неприкосновени, вече се разрушават: демокрацията и многопартийна държава, профсъюзите, международната пролетарска солидарност, системата на европейските съюзи и „Обществото на народите“. „И така, кой беше прав - триумфира Хитлер, - мечтателят или другите? „Бях прав“.[13]

В тази непоклатима увереност, че духът му изцяло съвпада с тенденциите на епохата, които възприема като свое откровение, има елемент от историческото величие. „Целта на величието е - пише Якоб Бурхард в известното си есе „Размисли върху световната история“ - че това явление надхвърля индивидуалността на личността“, и тук авторът говори за „тайнственото спрягане“ между егоизма на един изключителен самотник и всеобщата воля. Както от общите предпоставки, така и в отделните етапи и особености на неговия житейският път, Хитлер е пълна демонстрация на тази мисъл, а в следващите глави читателят ще се убеди в безброй доказателства за това.

Подобна е ситуацията и с останалите условия, които според Бурхард съставляват историческия характер. И в това е неговата изключителност. Той успява да промени общото състояние на народа си, от старото състояние в ново желано от него самия, което не е възможно да си представим без качествата на неговата личност. Той направлява очакванията на века. Той олицетворява не само програмата и ентусиазма на собствената си партия, но и универсална потребност на цялото общество. И демонстрира способността си

[11] Trevor-Roper H. R. (Hrsg.) Предисловие към „Le Testament politique de Hitler“ (Политическият завет на Хитлер), стр. 13

[12] Авторът на книгата е някой се Фратеко; на френски език тя излиза в същата година в Париж под името „M. Hitler, Dictateur“ (Г-н Хитлер, диктатора).

[13] От речта му на 20 мая 1937 г., цит. по: Kotze H. v., Krausnick H.цит. съч. стр. 223.

„смело да се втурва в бездната“. Той опростява нещата за да са разбираеми за всеки. Дарбата му да вижда разликите между предполагаемите и очевидните сили, и огромната сила на волята му, притежават магическа сила: „Съпротивата срещу него в близост става напълно невъзможно - този, който все още иска за да се съпротивлява, трябва да живее извън сферата на въпросния човек, да живее с неговите врагове и може да се среща с него само на бойното поле“.[14]

И все пак трудно можем да наречем Хитлер „велик“. Съмненията са породени от тъмните особености на характера и психопатологичния външен вид на този човек. Но световната история не се движи по утъпканите пътища „покрити само морал“, а Бурхард говори за „удивителната разпуснатост по отношение на приетите морални норми“, която е характерна за съзнанието на големите личности[15].

Възниква въпроса дали абсолютното престъпление, планирано и извършено от Хитлер по отношение на масовото изтребление на хора, е нещо друго, и надхвърля моралните норми за великите личности, които Хегел и Бурхард имат предвид. Съмненията в историческото величие на Хитлер идва от друга причина. Явлениато „велик човек“ първоначално е от естетичен и по-рядко е от нравствен характер, и ако в първия случай той може да разчита на по-свободно поведение, то във втория не може.

Един от основните принципи на естетиката е, че тя не се вписва в герои, които при всичките си изключителни качества, са неприятни като хора. Не е трудно да се намерят много доказателства, че Хитлер е бил в най-висока степен точно такъв човек, с много тъмни инстинктивно вкоренени черти на характера, неговата нетърпимост и отмъстителност, липсата на великодушие, плоския и гол материализъм, обсебен само от мотива за властта, осмиващ всичко останало в разбиранията на обикновените хора като „глупост“. Всички черти на характера показват отблъскващата същност на тази личност, която не отговаря към общоприетата концепция за величие. „Привлекателното земно – пише Бисмарк в едно от писмата си, винаги е подобно на паднал ангел, красив в своята действеност, велик в плановете и стремежите си, но лишен от късмет, горд и скръбен“, т.е. разстоянието е несъизмеримо.[16]

В едно от своите песимистични политически есета писани в изгнание, Томас Ман говори, за „величието“ и „гениалността“ на триумфиращия Хитлер, но също пише и за „обезобразено величие“ и „примитивна гениалност“ на най-примитивно ниво.“[17], А когато се сблъскат подобни противоречия концепцията

[14] Burckhardt J. Gesammelte Werke. Bd. 4, стр. 151 сл. Между другото, в известното си писмо до Клаус Ман, Готфрид Бен, говорейки за Хитлер, директно се позовава на гледната точка на Бурхард и пише: „Днес обаче можете да чуете у нас въпроса: Движението ли е създадено от Хитлер или Хитлер е създаден от самото движение? Този въпрос е важен, тъй като и двете явления не могат да бъдат разграничени, и са идентични. Наистина има онова магическо съвпадение на индивидуалното и общото, за което Бурхард говори в своите „Размисли върху световната история“, описвайки великите фигури на световния исторически процес. Велики фигури имат всичко, опасностите в началото, появата им почти винаги само в ужасни времена, изключителна издръжливост, свръхестествена лекота във всичко, което трябва да се направи, имат предчувствие и интуитивност, че той е този, който е призован за постижения, които са осъществими само от него и никой друг. " Вижте: Benn G. Gesammelte Werke. Bd. 4, стр. 246 и сл.

[15] Burckhardt J. Op. cit. стр, 175 и сл.

[16] Това пише Бисмарк в писмо до бъдещата си съпруга от 17 февруари 1847 година, цит. по: Rothfels H. (Hrsg.) Bismarck Briefe (Бисмарк, Писма). Goettingen, 1955. стр. 69.

[17] Mann Th. „Bruder Hitler“ (Брат Хитлер). In: Mann Th. Gesammelte Werke (Събрани съчинения) (GW). Bd. 12, стр. 778.

за величие се самоотрича. Той самия като рожба на своята епоха е много по-фокусиран върху действащите лица и идеите на историческия процес и е губи от поглед сложните преплитания на силите.

Това широкоразпространено мнение посочва малоценността на индивида в сравнение с интересите, отношенията и материалните конфликти в обществото и доказва неопровержимостта на тезата, давайки за пример точно Хитлер. Според поддръжниците на това мнение, той е „наемник“ и „инструмент“ на едрия капитал, който чрез него организира и дирижира класова борба отгоре и през 1933 г. овладява стремящите са към политическа и социална еманципация маси, а след това, като се развихря война, Хитлер започва да изпълнява експанзионистичните цели на своите господари.

Така Хитлер се определя като напълно заменяема, „фигура на обикновен оловен войник“, както пише един от ляво ориентираните автори анализирал фашизма през 1929 г.[18], като един от многото поредни фактори, но в никакъв случай не и като определяща причина.

По принцип това твърдение отрича възможността за историческо познание чрез биографичното изследване. И твърди, че никой конкретен човек не е в състояние да упражни такова решаващо влияние върху историческия процес с всичките му тънкости, противоречия и всичките многобройни, постоянно променящи се линии на конфликтност. Защото историографията на личностите само продължава традицията на старата средновековна придворна и мадригална литература, а през 1945 г., заедно с краха на режима, тя просто сменя местата на знаците, запазвайки по принцип същата методология.

Хитлер остава същата непреодолима сила, която задейства всичко и всички, и само „променя качеството си: спасителят-месия се превръща в дявол-съблазнител“.[19]

Всяко биографично изследване служи, на необходимостта да се оправдаят онези милиони негови бивши привърженици, които пред лицето на такова „величие“ могат лесно да се представят като жертва или поне да прехвърлят цялата отговорност за това което се е случило върху патологичните капризи на обсебения фюрер, даващ отгоре своите заповеди. Накратко казано, биографията е скрито оправдание в една всеобхватна стратегия насочена към размиване на вината.[20]

---

[18] Tahlheimer A. „Gegen der Strom“ (Срещу течението). Organ der KPD (Opposition), 1929, цит. по: Abendroth W. (Hrsg.) u. a. Faschismus und Kapitalismus, S. 11. Тук няма да се спираме подробно на различните теории отнасящи се за Хитлер, и опитите да се обясни това явление. Широки обзор дава, например, К. Д. Брахер: Bracher K. D. Die deutsche Diktatur. S. 6 ff., но най-вече К. Хилдебрандт: Hildebrandt K. Der Fall «Hitler». Bilanz und Wege der Hitler-Forschung. (Делото "Хитлер". Баланс и начини за изследване на Хитлер) In: Neue politische Literatur, 1969, H. 3, стр. 375 и сл.

[19] Kuehnl R. Der deutsche Faschismus (Немският фашизъм). In: Neuepolitische Literatur, 1970, H. 1, стр. 13.

[20] Това твърдение не е лишено от смисъл. То се отнася за онези трудове, занимаващи се с отделни страни на биографията на Хитлера, като ролята на жените в обкръжението му, или се предава голямо значение на отделни слабости, например, злоупотребата на диктатора с наркотици или постоянното му главоболие, също и различни идеологически моменти, като световната икономическа криза, и някои авторитарни традиции в германското разбиране на държавността. Такива са и идеологическите тенденциозни тълкувания, които представят Хитлер като „храненик“ на някаква „нацистка клика“ от промишленици, банкери и едри земевладелци и само преповтарят спорната теза, че историята създава личностите, поставяйки го под властта на „тези капиталисти“. Става дума за възхваляваща литература, само че със знак минус и скрити апологетични мотиви. Самият Хитлер и тук и там напълно отпада от историческия контекст и се превръща в абстрактното зло; вж., например: Czichon E. Wer verhalf

Това твърдение се основава върху личните качества Хитлер, които с трудност могат да привлекат интереса към себе си. Личността му през всичките тези години остава изненадващо бледа и неизразителна. И само в контакт с епохата той придобива нейното напрежение и привлекателност. Хитлер притежава това, което Уолтър Бенджамин нарича „социален характер": притегателен фокус на всички страхове, чувства на протест и надежди, характерни за неговото време. И всичко това е издигнато до най-висока степен, пречупено и допълнено с необичайните черти на характера му, винаги свързани с историческия фон. Животът на Хитлер не се нуждае от описание или изследване, ако не са надличностните тенденции и взаимоотношения, ако биографията му не е по цялата си дължина, едновременно фрагмент от биографията на епохата. И точно това, въпреки всичките възражения, определя важността на такава житейска история.

Хитлер се появява на този фон като плътен модел на обективните фактори, които го оформят, издигат, движат напред или спират. Основна роля тук играе романтичното германско възприемане на историята, мрачна „сивота" на Ваймарската република, национално поражение в резултат на Версайския договор, превръщането на Германия в държава „втора ръка", социално обедняване на широките слоеве от обществото, поради инфлацията и световната икономическа криза, слабостта на демократичната традиция в Германия, страхът пред заплахата от комунистическа революция, опитът от войната, загубеното доверие в консерваторите, и широко разпространените страхове, свързани с прехода от обичайната обществена система към нова, която е неясна и непозната.

Всичко това поражда необходимостта да се дадат за скритите, максимално объркани причини на недоволството, прости формули за тяхното решение, уповавайки се на някакъв неоспорим авторитет, който да потърси начин за измъкване от блатото, сътворено от епохата.

Ставайки фокус на тези обществени стремежи, страхове и скрито недоволство, Хитлер се превръща в историческа фигура. Идторическото действие не може да се състои без него. И той е един конкретен човек, който демонстрира способността да се променя насилствено хода на историческия процес.

Тази книга ще покаже колко опасни и мощни могат да бъдат най-разнообразните пресичащи се настроения на времето, когато в даден човек се комбинират гений и демагог, дарбата на изключителен тактик в политиката и изявата на това „магическо съвпадение", споменато по-горе. „Историята понякога обича да се концентрира в един човек, който може да промени целия свят".[21] Не бива да се пренебрегва, че възходът на Хитлер става възможен само поради уникалното съвпадение на индивидуални и универсални предпоставки, благодарение на трудно разбираемата връзка, която съединява този човек с времето и времето – с него.

Hitler zur Macht? (Кой помогна на Хитлер за идването му но власт?); също от него Der Primat der Industrie. (Приматът на индустрията) В Das Argument (Аргументът), №. 47; а също и др. книжки на списанието, посветени на въпросите свързани с фашизма (33, 41). Пълният обзор на литературута за левите теории и техните затруднения да анализират явлението Хитлера вж.: Hennig E. Industrie und Faschismus (Индустрия и фашизъм). In: Neue politische Literatur (Нова политическа литература), 1970, №. 4, стр. 432 и сл.

[21] Burckhardt J., цит. съч., стр. 166.

Тази взаимозависимост оборва всякакъв вид твърдения за някакви свръхестествени способности на Хитлер. Не демоничните, а типичните, както се казва, „нормалните“ негови черти основно улесняват пътя му. Описанието на неговия живот ще покаже колко съмнителни и идеологизирани са всички теории, които разглеждат Хитлер от гледна точка на фундаменталното му противопоставяне на епохата и обществото. Той не е в противоречие със своето време, а е негово отражение – и за това винаги ще се натъкваме на следи от тази скрита тъждественост.

Осъзнаването на важните обективни предпоставки включени в „Предварителните размишления“ са една от целите на този труд, която поставя въпроса какво е било особеното влияние на Хитлер върху хода на събитията.

Народното движение „фьолкише“[22] разраснало се през 20-те години на XX в., щеше да съществува, да се развива и да увеличава привържениците и без неговото участие.[23] Но то щеше да си остане просто една повече или по-малко известна политическа група, като останалите в системата. Това което Хитлер му дава, е онази неповторима бъркотия от фантазия и последователност, която както ще види читателят, в най-висока степен изразява същността на своя създател.

Радикализмът на Грегор Щрасер или Йозеф Гьобелс е само нарушение на съществуващите правила на играта, затвърдяващо тяхната легитимност. Радикализмът на Хитлер, отменя всички съществуващи условия и въведе нов, нечуван до сега елемент в играта. Многобройните трудности на битието и комплексите от недоволство от онова време, щяха да пораждат периодични кризи, но ако не беше този човек, те никога нямаше да доведат до онези обостряния и експлозии, на които сме свидетели. От първата криза в партията през лятото на 1921 г. до последните дни на април 1945 г., когато прогонва Гьоринг и Химлер, позицията му остава непоклатима. Той не признава никаква власт над себе си – дори и на авторитетите на същата тази идея.

С грандиозния си произвол той също прави история по начин, който в неговото време изглежда анахроничен и надявам се, никога повече няма да бъде приложен. Това е верига от субективни хрумвания, неочаквани удари и обрати, действия изумителни със своето хитро, идеологическо самоотричане, но винаги с упорито преследван фантом на заден план. Нещо от особения му характер и субективния елемент, наложен в хода на историята, намира израз в формулировката „хитлеров фашизъм“, която е широко разпространена през 30-те год. на XX век, в марксистката теория. В този смисъл националсоциализмът съвсем правилно може да се определя като хитлеризъм.[24]

Остава обаче въпросът дали Хитлер е последният политик, който с такова пренебрежение може да пренебрегне цялата тежест на взаимоотношенията и интересите и дали натискът на обективните фактори сега става много по-силен а в същото време историческите възможности на един престъпник от голям ранг са много по-слаби. Няма съмнение, че рангът в историята зависи от свободата, която историческият герой печели от обстоятелствата: „Не можете да действате според принципа“, каза Хитлер в тайната си реч през пролетта на 1939 г., „избягвайте да решавате проблемите чрез адаптиране към

[22] Фьолкише (Völkische Bewegung) или „Народно движение“ е националистическо движение възникнало в Германия в последната четвърт на XIX в., с ярко изразена антиеврейска насоченост, което е идеологическият предшественик на националсоциализма.

[23] Norte E. Der Faschismus in seiner Epoche (Фашизмът и неговата епоха), стр. 451.

[24] Frank H. Im Angesicht des Galgens, стр. 137, 291; Heiber H. Adolf Hitler, стр. 157.

обстоятелствата. Точно обратното, ние трябва да адаптираме обстоятелствата към нашата необходимост".[25] С този девиз, за пореден път той се превъплъщава в образа на велик човек, но си остава „мечтател" който изживя своя приключенски живот, завършващ с пълен крах.

Трябва да отбележим, че благодарение на него, и много други като него, днес: „Нито в Пекин, нито в Москва, нито във Вашингтон ще седи същият, обсебен от луди мечти за промяна на света. Ръководителите нямат повече тази свобода на действие за изпълнение на своите решения. Това убива апетитите. Страхът им дълга ръка. Хитлер, може да се надяваме, е последният екзекутор на „голямата" политика от класически тип".[26]

Щом мъжете вече не правят история или я правят в по-малка степен, отколкото ни учи старата просветителска литература, тогава този човек е направил повече от много други. Но в същото време, по напълно необичаен начин той е създаден от самата история. От тази „безлична личност", както го описва една от следващите глави, нямаше да излезе нищо, ако не е това, което историята вкарва в нея, давайки ѝ безпрецедентна динамика. Биографията на Хитлер е историята на непрекъснат и интензивен процес на обмен.

За да обобщим казаното, остава въпросът дали историческото величие може да се комбинира с личности имащи незначителни и невзрачни характеристики. И тук има смисъл да си представим каква щеше да е съдбата на Хитлер, ако историята не му предоставя на негово разположение обстоятелствата, които го събуждат и го правят рупор на страховете, протестите и комплексите на възмущение от несправедливостта и враждебността, които тогава завладяват милиони хора.

Предполагам, че той би протакал самотно си съществуване някъде на ръба на обществото, живеейки като пропит от мизантропия човек, който мечтае за велика съдба и не може да прости на живота, че не му е отредил тази роля на всепобеждаващ герой: „Изключително ми тежеше, липсата на каквото и да е внимание, от което тогава страдах най-много" - така Хитлер си припомни времето на влизането си в политиката.[27]

Крахът на съществуващия ред и присъщият страх и предчувствие от промяната в епохата му, му дават шанс да излезе от сянката на неизвестността. Величието, както казва Якоб Берхард, се нуждае от ужасни времена.[28]

И това величие върви ръка за ръка с индивидуалното безличие. Доказва го появата на Хитлер от неизвестността и развитието му в мащаби надхвърлящи всякакъв предишен опит. През всички етапи от развитието си, тази личност се разтваря, изчезва в нереалното, и този измамен характер е причината, че много консервативни политици и марксистки историци определят Хитлер като инструмент за постигане на нечии цели. Далеч от някакво величие, политически и още повече исторически ранг, той изглеждаше идеалното

[25] В разговор на Хитлер от 23 май 1939 г. в райхканцеларията пред ръководителите на Вермахта, цит. по: Domarus M. Hitler. Reden und Proklamationen, стр. 1197.

[26] Augstein R. Hitler, und was davon blieb. In: Der Spiegel, 1970, Nr. 19, стр. 100 и сл. Бел.пр.: Самата мисъл е напълно наивна. Днес голямата, реална политика без никакви задръжки се води от основната суперсила САЩ и нейните опоненти Русия и Китай. САЩ осъществиха мечтата на Хитлер и станаха световен господар, като доскоро безнаказано можеха да вършат насилия във всяка точка на света, в името на собствените си интереси, демагогски маскирани като „защита или износ на демокрация".

[27] Hitler A. Mein Kampf, стр. 388.

[28] Burckhardt J.цит. съч. стр. 166.

олицетворение от типа „агент“. Но и тези, и другите са дълбоко заблудени. Една от рецептите за тактическите успехи на Хитлер е именно фактът, че той прави политика с тази заблуда, в която се появява класова враждебност към дребната буржоазия. Неговата биография е същевременно историята на постоянната загуба на илюзии от всички страни; и в случая с Хитлер, това иронично подценяване е заблуда за много хора, и неговото скрито оневиняване изчезва само когато става въпрос за броя на жертвите му.

Всичко това ще бъде показано по-долу в изложението на хода на неговия живот, и хода на самите събития. Ако Хитлер беше станал жертва на опита за убийство в края на 1938 г., малцина сред германците биха се усъмнили, че той трябва да бъде определен като един от най-великите им държавници, може би дори и финализатор на тяхната история, завършваща с постигнатото национално обединение.

Неговите агресивни речи и неговият „Mein Kampf“ (Моята борба), неговият антисемитизъм и плановете му за световно господство щяха да потънат в забвение като творение на въображението от ранните му години и само от време на време ще се е припомня от неговите критици, за да предизвиква негодуване на нацията.

Шест години и половина отделят Хитлер от тази слава. И само насилственият край може да му помогне, тъй като в същността си, той е настроен за унищожение, което се явява една от основните разрушителни черти на неговата личност. Тази „мрачна“ слава също е част от него. Така че въпросът, може ли да бъде наречен „велик“ отпада от самосебе си.

КНИГА ПЪРВА
БЕЗЦЕЛЕН ЖИВОТ

ГЛАВА I. ПРОИЗХОД И НАЧАЛОТО НА ПЪТЯ

Необходимостта от самовъзвеличаване и самолюбие, е присъща на всички непризнати хора.

Якоб Буркхард

Прикриването на собствената личност, едновременно с нейната възхвала, е една от основните черти на неговия живот. Едва ли има друг феномен в историята, който е толкова агресивен в проявите си и също толкова последователен подложен на стилизация доведена до педантичност, прикриваща същността на своята личност. Представата му за собствената личност, е по-скоро застинал паметник, отколкото жив човешки портрет. През целия си живот той се опитва да се скрие зад този паметник. Той намира своята поза, когато повярва в призванието си и на 35 год. възраст създава около себе си концентрирания, замръзнал вакуум от самотата на великия лидер.

А полумракът, в който възникват легендите, и аурата на неговата специална изключителност, лежат в предисторията на живота му. Там са и източниците на всички страхове, мистерии и невероятни характеристики на този живот.

Тъй като фюрерът на NSDAP[29] (НСДАП, или Найсдап) се стреми към власт, той смята за обидно да се интересуват от обстоятелствата в личния му живот и когато става райхсканцлер, забранява всякакви публикации по тази тема[30]. Свидетелствата на онези, които някога са имали контакт с него, от приятелите в младостта му до събеседниците в нощните разговори на маса и в тесен кръг, единодушно подчертават желанието му да поддържа дистанция и да не се разкрива: „През целия му живот имаше нещо в него, който го държеше на разстояние“.[31]

Той прекарва няколко от младежките си години в мъжки пансион, но сред многото хора, с които се среща там, няма човек, който да го помни. Той се изплъзва покрай тях като непознат и незабелязан, и всички последвали търсения не дават почти нищо. В началото на политическата си кариера той ревниво следи, снимките с неговото лице, да не са отпечатват и това се възприема като добре пресметнат ход на пропагандист уверен в силата си. Смята се че човек, чието лице е непознато става обект на най-горещия интерес.

Не само „старата рецепта на пророка“, не само желанието да вкара в своя живот елемента на магическата харизма, го карат да прикрива себе си. Тук се проявяват опасенията на прикритата личност, заслепена от желанието да подтисне собствените си комплекси за малоценност.

През цялото време, той се стреми да замита следите, не допуска някой да го опознанае, продължава да затъмнява и без това тъмната история за своя

---

[29] Абривиатура от Nationalsozialistische Deutsche Arbeiterpartei (NSDAP).

[30] Ribbentrop J. v. Zwischen London und Moskau (Между Лондон и Москва), стр. 45.

[31] Dietrich O. Zwoelf Jahre mit Hitler, (Дванадесет години с Хитлер) стр. 149; Heiden K. Geschichte des Nationalsozialismus, (История на Националсоциализма), стр. 75.

произход и за своето семеиство. Когато в 1942 г. му съобщават, че в село Шпитал е намерена надгробна плоча, имаща връзка с неговата фамилия, той изпада в гневен пристъп. Своите предци ги представя като „бедни не притежаващи земя селяни“, а своя баща който е работил като митнически чиновник, представя като „служител в пощите“. Изобщо когато негови роднини се опитват да се срещнат с него, той студено ги отпраща. Дори по-малката му сестра Паула, която по едно време е иконом при него в Оберзалцбург, е заставена да промени фамилията си[32].

Той не поддържа почти никаква лична кореспонденция. На ексцентричния основател на расистката философия Йорг Ланц фон Либенфелс, на който Хитлер дължи своите неясни ранни импулси, е забранено да му пише, след присъединяването на Австрия към райха.

Той бърза да отстрани Райнхолд Ханиш, негов приятел от мъжкия пансион, тъй като не желае да бъде ученик на някого. Винаги е твърдял, че е получил всички свои познания благодарение собственото си вдъхновение, озарение и духовно самоусъвършенстване.

Той не желае да бъде син на някого, родителите му се появяват като съвсем схематичен образ в автобиографичните глави от „Моята борба“ и то само дотолкова, колкото е необходима да поддържат легендите за неговия живот.

Неговото старание по укриване на истината, е породено и от обстоятелството, че е чужденец, дошъл от другата страна на границата. Както много революционери и завоеватели от епохата на Александър Македонски до Наполеон и Сталин, той е чужд сред свои. И тази взаимовръзка съществуваща между чувството на аутсайдер и готовността да използва народа, плътно до неговата гибел, в качеството му на материал за постигане на безумните му проекти, се отнася с пълна сила за Хитлер. Когато в преломният момент на войната, му съобщават за огромните загуби сред младите, току-що произведени офицери, в една от най-кървавите и решаващи битки, той просто отговаря: „да но те са и млади!“[33].

Но не е само, чувството че е чужденец. Неговото разбиране за порядък, и норми на поведение, влиза в постоянно противоборство със собствения му тъмен произход. Дистанцията между произхода и амбицията и страхът от собственото минало никога не го напускат. Когато в 1930 г. се появяват слухове, че в обществото се интересуват и търсят информация за неговото семейство, Хитлер е силно обезпокоен: „Хората не трябва да знаят кой съм аз. Хората не трябва да знаят откъде съм и какво е семейството ми“[34].

И по бащина и по майчина линия, неговото семейство произлиза от бедната периферия на Австроунгарската монархия — горският масив между Дунав и границата с Бохемия (Чехия). Тук живее изцяло селско население от много поколения насам и поради което е тясно сродено помежду си. Хората тук живеят провинциален, скучен и изостанал живот. Те обитават основно села, някои от които са известни и от по-ранни исторически епохи: Дьолерсхайм, Щронес, Вайтра, Шпитал, Валтершлаг. Всички те са малки селища, пръснати сред гористата местност.

---

[32] Der Spiegel, 1967, Nr. 31, стр. 46. За гневният пристъп поради една надгробна плоча, вж. също .: Speer A. Erinnerungen (Спомени), стр. 111 и сл.

[33] Zoller A. Hitler privat (Хитлер насаме), стр. 196.

[34] Der Spiegel, 1967, Nr. 31, стр. 40.

За фамилията Хитлер, Хидлер или Хютлер, някои предполагат, че има по-далечен чешки произход (Хидлар, Хидларчек) и се проследява в един от вариантите си, в тази горска област до 30-те години на XV век[35]. Но всички нейни поколения, през тези векове принадлежат към съсловието на дребните селяни и не напускат тези социални рамки.

На 7 юни 1837 г. в дом № 13 в с. Щронес, който принадлежи на бедния селянин Йохан Трумелшлагер, неомъжената слугиня Мария Анна Шиклгрубер (1795 – 1847 г.), на 42 годишна възраст ражда дете, което е кръстено същия ден с името Алоис. В книгата за регистриране на ражданията в общината Дьолерсхайм, графата за самоличността на бащата на детето е оставена празна. Нищо не се променя, когато 5 години, по-късно, в 1842 г. майката се омъжва за бедния помощник-мелничар Йохан Георг Хидлер (1792 – 1857 г.).[36] В същата година тя дава сина си Алоис за отглеждане при по-малкия брат на съпруга й, селянина Йохан Непомук Хютлер (1807 – 1888 г.) от с. Шпитал, очевидно поради бедността на семейството и невъзможността да го отглеждат. Според слуховете семейство Хидлер живеели в крайна бедност и мизерия, „дори нямали легло а за такова ползвали голямото корито в което хранели добитъка са".[37] Но бракът им продължава само 5 години и Мария Анна умира. Йохан Георг надживява съпругата си с 10 години.

Двамта братя — помощник-мелничаря Йохан Георг Хидлер и селянина Йохан Непомук[38] Хютлер, са двамата предполагаеми бащи на Алоис

---

[35] Jetzinger F. Hitlers Jugend (Младостта на Хитлер), стр. 11. Бел. пр.: Първият известен представител е Ханс Хидлер живял около 1435 г. в с. Валдфиертал, до Вайтра, следва Петер Хидлер – около 1465 г., Матеус Хютлер, живеещ в Ротфарн през 1568 г., и брат му Симон Хютлер, живеещ в Лемпах през 1571 г., Матеус има синове Хайнц Хютлер и Балдун Хютлер, живеещи в Енгелщайн през 1585 г., известен е й Байт Хютлер от Шофберг – около 1590 г. Единият от синовете на Хайнц Хютлер е Щефан Хютлер, живял около 1627 г., от който тръгва родословието на Алоис Хитлер. Следват Георг Хидлер, роден в 1610 г. Неговият син Йоханес Хютлер е роден в 1640 г. Синът му Щефан Хидлер, роден в 1672 г., е баща на Якоб Хидлер, Филип Хидлер, Георг Хидлер, Йохан Хидлер. Родословието продължава по линията на Йохан Хидлер (1725 – 1803 г.), жител на с. Валтершлаг. Той има синове Мартин Хидлер, Филип Хидлер (1754 – 1820 г.), Матеус Хидлер (1757 – 1828 г.), Йохан Георг Хидлер (1760 - ?), Йозеф Хидлер (1765 - ?). Мартин Хидлер (1762 – 1829 г.) живее в с. Грозшонау но се премества в с. Шпитал. Баща е на Антон Хидлер (1784 – 1868 г.), Йохан Георг Хидлер (1792 – 1857 г.), Лоренц Хидлер (1800 – 1861 г.), Йохан Непомук Хютлер (1807 – 1888 г.) и Йозеф Хидлер (1789 - ?), Мартин Хидлер (1794 – ?). И следва Алоис Хитлер (1837 – 1903 г.), син на Йохан Георг, после осиновен от Йохан Непомук. (https://www.wikitree.com/wiki/Hiedler), (https://www.geni.com/surnames/h%C3%BCettler) и Alfred Konder. Adolf Hitler's Family Tree. The Untold Story of the Hitler Family, Salt Lake City 2000, The Descent of Adolf Hitler From Mattheus HÜETTLER Например днес една от известните винарски къщи (шато) в Австрия носи името Хидлер и е основана през 1856 г. от Йозеф Хидлер, в гр. Лангенлойс в Долна Австрия. Твърде вероятно но не е задължително, той да е някакъв по-далечен родственик от същия род.

[36] Бел. пр.: Той се жени за първата си съпруга през 1824 г., но тя умира при раждане пет месеца по-късно заедно с детето. През 1842 г. той се жени за Мария Анна Шиклгрубер (1795 – 1847)

[37] Също, стр. 19 и сл.

[38] Името Непомук има чешки произход и идва от св. Ян Непомук, покровител на Чехия, Непомук е името на града където се е родил Ян. По време на втората предизборна кампания през 1932 г., НСДАП издава брошура озаглавена „Факти и лъжи за Хитлер", която опроверга слуховете, разпространени от ГСДП и Партията на центъра, че Хитлер е имал чешки предци. Няма доказателства, че някой от предците на Хитлер е от чешки произход. Генеалогът Алфред Кондер също отрича чешката версия, като се аргументира, че фамилии Хидлер / Хитлер са срещат на много места в Германия, но и в Судетите, Англия, Норвегия, Естония. Alfred Konder. Според него Фест цитира просто неоснователното предположение на Франц Йетцингер. Adolf Hitler's Family Tree. The Untold Story of the Hitler Family, Salt Lake City 2000, Appendix I (бел. пр.)

Шиклгрубер. Третият заподозрян е един евреин от Грац, от фамилията Франкенбергер. Говорело се, че Мария Анна Шиклгрубер е била слугиня в това семейство, когато забременяла и имала връзка с 19-годишния син Леополд Франкенбергер. Много години по-късно Ханс Франк, бивш адвокат на Хитлер и по-късно генерал-губернатор на Полша, в своите показания в Нюрнберг, казва че в 1930 г. Хитлер получил от своя племенник Уйлям Патрик Стюарт-Хюстън[39], син на доведения си брат Алоис, писмо вероятно с цел шантаж, в което с неясни намеци му намеквал, че знае за „някои определени обстоятелства“ в семейната история на фамилията Хитлер. Франк получава задачата конфиденциално да разследва този въпрос и достигнал, до сведения, че евреинът Леополд Франкенбергер е биологичния дядо на Хитлер.[40]

Истина е, че отсъствието на всякакви документи прави това твърдение твърде съмнително, въпреки че Ханс Франк няма никакви основания да преписва на Хитлер, наличието на дядо евреин, в изказването си пред съда в Нюрнберг. Последните разследвания още повече, правят тази версия несериозна, така че тя едва ли следва да бъде анализирана.

Но истинската същност и значение на този шантаж, не е толкова в обективната му надеждност, колкото в психологическото въздействие, което да накара Хитлер, в резултат на разследванията на Франк да се усъмни в произхода си.

Ново разследване предприето в август 1942 г. по инициатива на Хайнрих Химлер, също няма успех. Не е и достатъчно убедителна версията, която с твърда убедителност „граничеща с абсолютна увереност“ посочва Йохан Непомук Хютлер[41] като баща на Алоис Шиклгрубер.

---

[39] Бел. пр.: Приел е това фамилното име, за да не носи фамилията Хитлер. Леонард Сакс предполага, че съчетанието Стюарт-Хюстън не е случайно и идва от името на Хюстън Стюарт Чембърлейн, англичанин, зет на Рихард Вагнер, и известен със силните си антисемитски възгледи, един от изеолозите на антисемитизма в Германия, чийто почитател е й самия Адолф Хитлер. Според Сакс, племенникът въпреки че не възприема чичо си, също е бил антисемит.

[40] Всички евреи са прогонени от провинция Щирия където е гр. Грац, още през XV в. Едва през през 60-те години на XIX век, им е разрешено да се заселят наново, а тогава Алоис е около 30-годишен. Освен това няма доказателства за семейство Франкенбергер, живеещо в Грац по това време. Ян Кершоу и Брижит Хаман отхвърлят хипотезата за Франкенбергер, като неоснователна, тъй като се крепи само върху твърдението на Франк. Вж. Кершоу, Ян. Хитлер, Биография, W. W. Norton & Company, 2008, стр. 2–4. Но през 2019 г., Леонард Сакс публикува статията „Aus den Gemeinden von Burgenland: Revisiting the question of Adolf Hitler’s paternal grandfather“. Journal of European Studies, vol. 49, 2: pp. 143-162. , First Published May 2, 2019.: https://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/0047244119837477?journalCode=jesa& и https://www.leonardsax.com/JES_MS.pdf, (От общностите на Бургенланд: Преразглеждане на въпроса за дядото на Адолф Хитлер по бащина линия) в която доказва, че източникът на Кершоу и Хартман относто отсъствието на евреи в Грац, е австрийския историк Николаус фон Прерадович, за когото Сакс доказва, че е пламенен почитател на Адолф Хитлер. Сакс цитира първични австрийски източници от 1800 г., и доказва, че всъщност е имало „eine kleine, nun angesiedelte Gemeinde“ (малка, сега уредена общност) от евреи, живеещи в Грац и преди 1856 г. Сакс смята, че Ханс Франк казва истината. Друг автор, психологът Вартер Лангер, по слухове разказани от бивши националсоциалисти, отива по-далеч във фантазиите си и твърди, че майката на Алоис е забременяла от представител на еврейската банкерска фамилия Ротшилд. (бел. пр.)

[41] Maser W. Adolf Hitler. Legende, Mythos, Wirklichkeit (Адолф Хитлер. Легенда, мит, реалност), стр. 34, и също: Der Spiegel, 1967, Nr. 31, стр. 40 и сл., където също се обсъждат изводите на Мазер. По повод обстоятелствата, разказани от Ханс Франк, вж.: Frank H. Im Angesitht des Galgens (С лице към бесилката), стр. 320 и сл., и също: Maser W. Hitler, стр. 26 и сл. Мазер също не може да докаже своята теза, но излагасвоите аргументи така, все едно са доказани. И защо Хютлер ще се държи така предпазливо, ако сам беше истинския баща на

В крайна сметка и едното и другото твърдение са твърде тъмни и заплетени и ни водят към белязания с двойствен морал и лицемерие, примитивен селски живот. И самият Адолф Хитлер със сигурност не е знаел, кой е истинският му дядо.

Доста по-късно (29 години) след смъртта на Анна Мария Шиклгрубер в с. Клайн-Мотен близо до Щронес, „от изтощение причинено от употребата на тинктура от мента“ (всъщност причината за смъртта й е туберкулоза) и 19 год. след смъртта на съпруга й, неговият брат Йохан Непомук с трима свои познати, водени за свидетели, се явява при пастора Цаннширм в Дьолерсхайм[42] и заявява, че желае официално да усинови своя „приемен син“ митническия чиновник Алоис Шиклгрубер, който тогава е вече около 40 годишен, въпреки че той не е негов баща, а такъв се явява починалият му брат Йохан Георг, като това могат да потвърдят и водените от него свидетели.

Пасторът е подведен или уговорен. И той поправя в старата книга с актовете за гражданско състояние израза от 7 юни 1837 г. „извън брак“ (т.е. родено извън брак) на „в брак“, и допълва в графата следния текст: „Записаният баща Георг Хютлер, добре известен на долуподписаните свидетели, се признава за баща на детето Алоис, кръстено от майка си Анна Шиклгрубер, и настоя да бъде вписано името му в тази книга. Следват подписите на свидетелите Йозеф Ромедер, Йохан Брайтенедер, Енгелберт Паук“. Доколко тези свидетели са били грамотни, говорят подписите им – кръстове, зад които пасторът е написал имената им. Той обаче е забравил да посочи датата, тук липсва и подписът му, както и подписите на родителите (по това време те са починали отдавна). И все пак, макар и противно на правните

Алоис, и официално не го признае и осинови. Мазер не може да представи нито едно обяснение за поведението на Хютлер, което на 100% да потвърждава неговата гледна точка, и да изключва всяка друга. Хипотезата, че Хютлер е трябвало да даде фамилията си на Алоис Шиклгрубер, за да стане негов наследник съществува отдавна, вж., например: Kubizek A. Adolf Hitler, mein Jugendfreund, стр. 59 (Кубичек , Август. „Адолф Хитлер, моят приятел от младостта“, преведена на бълг. ез. под заглавието „Адолф Хитлер - спомени за нашето приятелство“, на изд. „Еделвайс“, 2015 г.). Въпросът, кой е бил дядото на Хитлер, има само второстепенно значение. Дори и версията на Ханс Франк да е вярна, тя само дава нова психологическа окраска, а за всичко останало, няма съществено значение и не представлява интерес.

[42] Бел. пр.: Скоро след аншлуза на Австрия, фюрерът заповядва Дьолерсхайм, Щронес и няколко съседни села, да бъдат евакуирани, за да може там да бъде разположен голям военен полигон. Над 2000 местни жители са изселени, а къщите им бомбардирани по време на ученията. След края на Втората световна война полигонът остава затворена зона и до ден-днешен. В наши дни той се използва от австрийските въоръжени сили. Причината за това се обяснява с желанието на Хитлер да заличи всичко свързано с произхода си. Алфред Кондер има по-друго мнение и твърди, че полигонът не е обхващал сградите в селищата и те са запазени до 1945 г. Разрушенията са дело на съветските окупационни войски, както пише Кондер „Руснаците изпитваха особено удоволствие от това унищожение, и използваха случая да арестуват и депортират в руските лагери някои от роднините на Адолф Хитлер, които все още живееха в района. Обвинението, че Адолф Хитлер е разрушил селата на предците си, е публикувано за първи път от Франц Йетцингер и оттогава е безкритично цитирано от многобройните биографи на Хитлер. Вернер Мазер прекарва значително време във Валдфиертал, изследвайки родословието на Хитлер, доказва абсурдността на твърденията на Йетцингер. Най-важното е, че след закупуването на района от Вермахта, всички архиви на църквите, местните власти и съдилищата са предоставени за съхранение във Виена, в Архивът на провинция Долна Австрия.“ Alfred Konder. Adolf Hitler's Family Tree. The Untold Story of the Hitler Family, Salt Lake City 2000, Appendix VII Въпреки всичко е много странно, че Хитлер избира за военен полигон точно землищата на селата свързани с неговия произход. Предполагам, че е вярвал в слуховете за полуеврейския произход на баща си и по този начин са прибрани всички местни архиви, от които се страхува.

норми, осиновяването се състои На 6 юни 1876 г. и Алоис Шиклгрубер става Алоис Хютлер. Официалната промяна на фамилиното име, регистрирана в държавната служба в околийския център, гр. Мистелбах става през януари 1877 г., когато Алоис решава да измени леко фамилията си от „Хютлер“ на „Хитлер“, може би не му е звучало достатъчно представително?[43]

Тази селска интрига е дело на Йохан Непомук Хютлер. Той отглежда и възпитава Алоис и по понятни причини се гордее с него. Така „прероденият“ Алоис по тава време вече семеен и постигнал много повече в живота си отколкото който и да е селски представител на рода Хютлер/Хидлер до тогава. Напълно разбираемо е защо Йохан Непомук иска да даде собственото си фамилно име на своя приемен племенник и впоследствие осиновен син, (бел. пр.: и още по-разбираемо е тъй като няма собствен мъжки наследник).

Но и Алоис също е заинтересован от промяна на фамилията си. Като енергичен и отговорен човек, той прави забележителна кариера през това време, и нуждата му да придобие „законно“ фамилно име е разбираема, един вид гаранция и солидна основа за по-нататъшната му кариера.

На 13 години Алоис заминава за Виена, за да учи обущарския занаят и работи като такъв около 5 години. Но бързо се отказва от бъдещето си на обущар и на 18-годишна възраст използва обявеното от австрийското правителство набиране на митничари сред хора произлизащи от селските райони и през 1855 г., успява да постъпи на служба в австрийското митническо управление. Израстването му по служебната стълбица е вървяло гладко и сравнително бързо, и достига до поста на старши митнически чиновник, а предвид скромното му селско образование, това за него и връх в кариерата.

Той обича да се изтъква в обществото, обича да го възприемат като началство и придава голямо значение на това, другите да се обръщат към него с думите „господин старши чиновник“. Един от неговите колеги с които е работил, си спомня за него че е бил „строг, точен, даже педантичен“.

Например, когато някакъв родственик на Алоис иска от него съвет дали да насочи сина си към работа в митницата, той му отговоря, че работата на митническия чиновник изисква абсолютна дисциплина, отговорност, и тук нямат работа „пияниците, хората които вземат безразборни заеми, картоиграчите и любители на хазарта и въобще хора които водят аморален начин на живот“[44].

Алоис обича да се фотографира и неговите фотографии показват образа на един успешен в кариерата си достопочтен мъж, с излъчващо професионална недоверчивост лице, зад което се крие строга буржоазна добропорядъчност и нескритото желание да се изтъкне, за което има и необходимите достойнства и собственото удовлетворение. Винаги се фотографира в изгладен мундир с блестящи метални копчета.

Но зад външната порядъчност и строгост, се крие своенравен темперамент изразяващ се в склонността да взема импулсивни решения. Неговата нагласа, често да променя местожителството си, говори за един неспокоен характер, който не може да получи необходимият простор в рамките

[43] Бел.пр.: Името Хютлер (Hüttler) означава на немски „онзи, който живее в хижа“, в нем. Hütte – хижа, колиба. (Jetzinger, Franz (1976) [1956]. Hitler's Youth. Westport, Connecticut: Greenwood Press, стр. 32) Аналогията с „бедняк, колибар“ е очевидна. Другият възможен превод е „собственик на хижа“ но със значение „дребен стопанин“, или „собственик на малък дом“. (Alfred Konder, цит.с.)

[44] В писмото на Алоис Хитлер до Алоис Файт от 9 октомври 1876 г., HA,File17A,R1, и там също, заявлението на старшия митнически секретар Хебенщрайт от 21 юни 1940 г.

на една митническа служба. За около 11 пъти, в рамките на 25 години той сменя местожителството си, разбира се в повечето случаите и по чисто служебни причини, т.е. преместване от едно селище в друго.

Алоис Хитлер има три брака. Първата му жена е още жива, когато той вече чака дете от бъдещата си втора съпруга, и в същата ситуация е очаквал дете от бъдещата си трета съпруга.

Първата му съпруга е Анна Гласел, която е била 14 години по-голяма от него. Той е на 36 години, а тя на 50, женят се през 1873 г. Бракът е изцяло по сметка, тъй като Анна е заможна дъщеря на митничар. Но в същото време е много болнава. Малко след брака, Алоис започна връзка с Франциска „Фани" Мацелсбергер, една от младите слугини, в хотел „Померанц", къща № 219, в град Браунау на Ин, където той обича да отсяда и по-късно временно живее. Това и причината, жена му Анна да поиска развод, и на 7 ноември 1880 г. Алоис и Анна се разделят по взаимно съгласие. 19-годишната Фани Мацелсбергер идва да живее с 43-годишния Алоис Хитлер, без да имат официален брак. На 13 януари 1882 г., тя ражда първородният му син Алоис. Едва когато през 1886 г., първата му съпруга умира, Алоис и Фани сключват официален брак. Малко след това на 28 юли 1883 г. се ражда и второто им дете, дъщерята Ангела. Но младата му съпруга се разболява тежко „от белодробна болест" (туберкулоза) и умира на 23-годишна възраст през следващата 1884 г.

Третата му съпруга Клара Пьолцл е с 23 години по-млада от него. По произход е от с. Шпитал. Отначало работи при него като прислужница, още от 1876 г. Двамата се сближават едва когато Фани е тежко болна и Клара трябва да се грижи за домакинството и двете малки деца.

Смята се че му се пада племенница[45], затова при сключването на брака, е трябвало да получи разрешение от църквата.[46] То идва на 7 януари 1885 г. Сватбата е кратка, без много шум и тържественост.

На въпроса имали ли с кръвна връзка или не, не може да се каже поради неясният въпрос за това, кой е бил истинският му баща.

Своите задължения в дома, Клара изпълнява добросъвестно, винаги по желание на съпруга си посещава църквата и даже след като му става официална жена, продължава да се занимава с домакинството, въпреки че вече не е слугиня.

Години след това тя трудно се възприема като съпруга на „господин старши чиновника" и продължава да се обръща към него с „чичо Алоис"[47]. На съхранените фотографии се вижда лицето на една скромна селска млада жена със сериозно изражение и смиреност.

Адолф Хитлер се ражда на 20 април 1889 г., 18 ч. 30 мин., в градчето Браунау на Ин, на улица „Залцбургер Форщадт" 15, дом № 219 (хотел „Померанц"). В семейството е четвъртото дете на Клара. Но предишните три (родени през 1885 – Густав, 1886 – Ида и 1887 – Ото) умират в детска възраст

---

[45] Бел. пр.: Всъщност, тя е внучка на Йохан Непомук Хютлер (1807 – 1888) по майчина линия от брака му с Ева Мария Декер (1792 – 1873). Тяхната дъщеря Йохана Хютлер (1830 – 1906) се омъжва за Йохан Баптист Пьолцл (1828 – 1902) и Клара Пьолцл е тяхна дъщеря.

[46] Бел. пр.: Свещеникът, отец Костлер, отнася въпроса до епископ Матеус Йозеф. След известно обмисляне епископът решава, че не може да удовлетвори молбата за брак и отнася въпроса до Римския престол и папа Лъв XIII. Едва в края на декември 1884 г. Алоис Хитлер получава папското разрешение да се ожени за братовчедката си или племеницата по линия на одиновяването му. (Alfred Konder, цит.с.)

[47] По свидетелство от на Розалия Херл, НА. цит. с.

(Густав и Ида умират през зимата на 1887–1888 г. от нелечимата тогава дифтерия[48], Ото умира няколко дни след раждането си), а само две – Адолф и по-малката Паула оцеляват. Децата от втория брак на Алоис – Алоис младши и Ангела, също живеят в семейството и Клара ги отглежда като свои собствени.

Освен тях Алоис Хитлер има и незаконна дъщеря Терезия Пенц, родена на 31 октомври 1869 г. Той има връзка с майка ѝ Текла Пенц от Леополдщайн. И тъй като до брак не се стига, по-късно Текла се омъжва за мъж на име Хорнер, а Терезия след като порасва се омъжва за Йохан Рамер в гр. Швертберг и двамата имат шест деца.[49]

***

Допълнение на преводача: Необходимо е да се дадат някои важни уточнения писани с по-късна дата. Известният американски генеалог Алфред Кондер[50] съобщава интересни подробности които осветляват въпроса за бащата на Алоис. Мария Анна и Йохан Георг се запознават в с. Щронес през 1836 г., където мелничаря си намира работа. Събират се и живеят заедно на семейни начала в дома на Мария Анна при нейния баща Йохан Шиклгрубер. Това показва, че той е одобрявал връзката. По това време живеенето на семейни начала без сключен брак е разпространено сред по-бедното население на Австрийската империя и Германия. Причината е напълно тривиална, сватбата изисква парични средства, тъй като брачната церемония не е безплатна услуга на църквата. Алоис се ражда в дома където работи майка му, и семейство Трумелшлагер стават кръстници на детето. Малко по-късно на 10 май 1842 г. двойката скючва и църковен брак. Йохан Георг и Мария Анна вече Хидлер, заедно с възрастния Йохан Шиклгрубер, се преместват в близкото село Клайн Мотен, където на 7 януари 1847 г. от туберкулоза умира Мария Анна. Десет месеца по-късно в същото село почива и нейният възрастен баща Йохан Шиклгрубер. След смъртта им, Йохан Георг се връща в с. Шпитал, което показва, че е живеел до смъртта си в дома на заможния си по-малък брат и всъщност живее със сина си, който се отглежда в същия дом. И едва след смъртта на брат си, Йохан Непомук прави Алоис свой наследник чрез осиновяването. Ал. Кондер обръща внимание и на следния факт. Единият от селяните свидетели – Йозеф Ромедер, които удостоверяват пред свещеника, че Алоис е син на Йохан Георг е всъщност зет на Йохан Непомук, съпруг на една от дъщеря му. Ако цялата история е невярна, то Ромедер няма никакво основание да обявава Алоис за син на Йохан Георг, тъй като това легитимира

---

[48] Бел. пр.: Днес дифтерията е непозната благодарение на задължителното поставяне на ваксина на всяко новородено дете. До XX век е широко разпространена и е една от причините за високата детска смъртност, но след създаването на ваксина е премахната в развитите държави. В България комбинираната ваксина ДТК („дифт-тет-кок“ от дифтерия-тетанус-коклюш) е включена в задължителния имунизационен календар. Затова днес у нас болестта е непозната, но предвид разпространението на антиваксерската заблуда е възможно да се появят случаи в бъдеще. Показателен е примерът на страните от бившия СССР. Поради различни религиозни предразсъдъци и традиционна изостаналост в някои от азиатските постсъветски републики се нарушава практиката на системно ваксиниране, което води до бързото разпространение на дифтерията. Показателно е, че през 1991 г. в СССР има около 2000 случая на дифтерия, докато през 1998 г., заразените в ОНД са вече 200 000 и има около 5000 смъртни случаи.

[49] С доп. на преводача относно подробностите по браковете на Алоис Хитлер.

[50] Alfred Konder. Adolf Hitler’s Family Tree. The Untold Story of the Hitler Family, Salt Lake City 2000, Alois Schickelgruber Becomes Alois Hitler.: https://archive.org/details/KonderAdolfHitlersFamilyTree/page/n1/mode/2up

още един наследник с който трябва да делят наследството на осиновителя – негов тъст. Другите двама свидетели Йохан Брайтенедер и Енгелберт Паук, са съседи и приятели на семейството на Йохан Непомук и очевидно са знаели истината.

Днес вече знаем, че Адолф Хитлер е притежавал древната хаплогрупа E1b1b1 (M35/35.1). През 2010 г. журналистът Жан-Пол Мулдерс (Jean-Paul Mulders) и историкът Марк Вермеерен (Marc Vermeeren) оповестяват анализа на ДНК-проби, взети от 39 роднини на Хитлер по бащина линия, които показват, че Y-хромозомната ДНК в родословието му е E1b1b. По ирония на съдбата тази хаплогрупа е типична за носителите на афразийските и в частност на семитските езици, които „ариецът“ Хитлер е презирал толкова много. По повод появилите се много спекулативни твърдения че Хитлер е от еврейски произход, проф. Майкъл Хамър от „Family Tree DNA“ казва: „Най-малко 9% от населението на Германия и Австрия притежава хаплогрупа E1b1b (M215) и около 80% от тази група няма еврейски произход. Тези данни ясно показват, че ако един човек принадлежи към клон на Y-хром. хаплогрупа E1b1b, това изобщо не означава, че той има еврейски произход“. Например в Бавария честотата е 8%.

E1b1b (M215) е характерна за древните египтяни и финикийците и се смята че се е разпространявал в Европа както през неолита, така и по-късно с финикийската колонизация. E1b1b1 (M35) е нейн клъстър/субклад или подтип. Но Мулдерс не е посочил или не е изследван клъстърът/субклад, т.е. подтипът в хаплогрупата на Хитлер което е много важно, и затова по-конкретни изводи не могат да се направят. Въпросното изследване е публикувано само в популярното но не научно списание „Knack“[51] и липсва по-детайлно научно изследване. Мулдерс твърди че е изследвал 39 родственика на Хитлер по мъжка линия, задно с един от синовете на Уйлям Патрик Стюарт-Хюстън и внук на Алоис Хитлер младши. Как ги е открил, при условие че според битуващата теория, бащата на Алоис Хитлер старши е неизвестен. Йохан Георг няма собствени деца изкл. „доведения“ Алоис, а брат му Йохан Непомук има три дъщери – Йохана, Валбурга и Йозефа, т.е. няма преки мъжки наследници и неговата Y-хаплогрупа е загубена. Ако Мулдерс е открил други по-далечни роднини по мъжка линия от рода Хютлер / Хидлер, т.е. от потомството на по-далечните братовчеди или племенници на Йохан Георг и Йохан Непомук, и те са от същата E1b1b1(M35), на практика той решава ясно и окончателно въпроса с произхода на Алоис, като син на един от двамата братя и отрича изцяло еврейския му произход. И следвайки логичните разсъждения на Алфред Кондер е пределно ясно че бащата е Йохан Георг.

Вероятността, бащата на Алоис да е евреина от Грац, почива единствено върху твърденията на Франк и е по-скоро фантастична, породена от злонамерени слухове. Няма данни Мария Анна да е работила в Грац, при условие че в същото време живее с Йохан Георг в бащиния си дом и работи при съселяните от сем. Трумелшлагер. Освен това Грац е доста далеч от Валдфиертал, в южната част на страната.

Част от мъжките родословия по линията на M35/M35.1 но само на производния клъстър E1b1b1b (Z827) са еврейски и представляват приблизително 18% до 20% от мъжките родословия на Ашкеназите и 8,6% до

---

[51] Бел. пр.: Mulders JP and Vermeeren M (2010) Hitler was verwant met Somaliërs, Berbers en Joden. Knack magazine. Available at http://www.knack.be/nieuws/wetenschap/hitler-was-verwant-met-somaliers-berbers-en-joden/article-normal-10083.html (accessed June 28, 2018).

30% на Сефардите, което е напълно логично, поради близкото родство и общ произход на юдеи и финикийци (ханаанци). Интересното е, че тази хаплогрупа напълно отсъства от по-висшата еврейска каста на коените, т.е. жреческото съсловие. Алберт Айнщайн който е от ашкеназки произход, принадлежи към същата хаплогрупа.[52] Така че непълното генетично изследване вместо да осветли, още повече затъмнява въпроса.)[53]

***

Ранното детство на Хитлер в това малко гранично градче не се отличава с нищо особено. Вече в следващите години, баща му е преместен в Гросшенау в Долна Австрия. Когато Адолф става на 3 години, семейството се премества в Пасау. Тук на 24 март 1894 г. Клара ражда още едно дете Едмонт, но то умира от едра шарка[54] на 28 февруари 1900 г. Дъщерята Паола е родена по-късно на 21 януари 1896 г.

Когато Адолф навършва 5 години, баща му отново е преместен, този път в гр. Линц. Там, близо до с. Ламбах, където е имало стар бенедиктински манастир шестгодишният Адолф пее в хора, и прислужва по време на месите, и по собственото си признание, „бил очарован от величавия разкош и необичайната тържественост на църковните празници“[55].

През 1895 г., баща му придобива имение с площ от около 4 ха но скоро е принуден да го продаде. Две години по-късно предсрочно излиза в пенсия и закупва къща в Леондинг, предградие на Линц, където живее до своята смърт.

В противоположност на тази житейска картина, изпълнена с последователност, сигурност и буржоазна стабилност, Хитлер създава съвсем друга, измислена легенда, за живот в бедност нужда и постоянен недостиг в дома на родителите му, и как със силата на силната си воля, младежът предопределен от съдбата се, противопоставя на деспотичните амбиции на безчувствения си баща-тиранин.

И за да направи тази картина още по-черна, синът представя съвсем умишлено и неправдоподобно баща си като пияница, който е трябвало със „срам на лицето“ да прибира в къщи от „вонящите на цигарен дим кръчми“, което изобщо не е вярно за уважавания митнически чиновник.

Както и подобава на този ранен гений, в детските игри на рицари с връстниците си по селските поляни и в старата крепостна кула, той винаги е организатор и вдъхновител. По негова идея те скитосват отдалечавайки се доста от селището и още тогава се доказа като роден лидер-фюрер.

Вдъхновен от тези детски игри на война, той проявява интерес към войнишкия занаят, и още тогава във формиращият му се характер се появяват наченки подсказващи за бъдещата му ориентация. Както пише в „Моята борба“, „още на ненавършена 11-годишна възраст“, той открил в себе си „две особено важни черти“: почувствал се националист и започнал „да разбира и тълкува смисъла на историята“[56].

---

[52] Бел.пр.: За Айнщайн днес е известно по ДНК изследването на негов праплеменник, че е принадлежал към хаплотип E1b1b1b2 (Z830), който се е обособил преди около 1300 години и е ашкеназки хаплотип.

[53] Войников, Живко. Генетика и История, Велико Търново „Абагар“, 2019, стр. 79. и Geni: https://www.geni.com/projects/E-M35-Y-DNA/10447

[54] Бел. пр.: Днес непозната, благодарениее на задължителното ваксиниране.

[55] Hitler A. Mein Kampf, стр. 4.

[56] Също. стр. 6, 8; къдего говори за бащата „пияница“, вж.: Frank H. цит. с. стр. 331.

Трогателното продължение на този сюжет е свързан със смъртта на баща му и последвалите лишения, болестта и смъртта на любимата майка, напускането на родния дом поради бедността и „необходимостта на 17 годишна възраст да работи по чужди места за едничкия хляб“.

Хитлер е енергичен и способен ученик, но върху цялостният му успех още от ранна възраст отрицателно влияе неговата очевидна неспособност за последователен и упорит труд. И очевидният му интерес само към това, което му е приятно, подсилен с упоритията му темперамент, го принуждава най-често да следва собственото си настроение и разбирания за наука и красота, на които се отдава с цялата си енергия.

Свидетелствата за неговия успех от различните училища в които е учил, показват, че не е бил лош ученик, дори на една училищна фотография от 1899 г. той е застанал на най-горния ред изразяващ един вид превъзходство.

Но когато родителите му го записват в средното училище в Линц, изведнъж той претърпява пълен провал. Два пъти повтаря годината и трети път преминава едва след поправителни изпити. В ученическия му бележник от това време, често присъстват слаби оценки и само по рисуване, гимнастика и за поведение, има добри оценки. По всички останали предмети получава неудовлетворителни оценки с които едвам преминава. Бележникът му от септември 1905 г. показва лоши оценки по немски език, математика и стенография, дори и по географии и история, които смята за свои „любими предмети“, и както сам казва, със знанията си по тях „бил пръв в класа, пред всички“[57], но реалността е съвсем друга, и поради много ниския успех, родителите му спешно го преместват в друго училище.

Този очевиден провал, може да се обясни с цял комплекс от причини и мотиви. Тук се намесва и смяната на средата. В малкото градче Леондинг, като син на чиновник, той бързо се превръща в лидер на своите връстници, коета рзбира се ласкае гордостта му. Но попадайки в градската среда на Линц, сред децата на учители, търговци и по-висши чиновници, той си остава момчето от село и към него се отнасят като към аутсайдер. И въпреки че Линц в края на XIX в. има 50 000 жители, притежава оперен театър и трамвай, символи на съвременен за епохата си град, все още не е загубил напълно чертите на селската изостаналост, но тази нова среда показва на Хитлер започналото социално разслоение.

В тукашното средно училище той няма „нито другари, нито приятели“, и попада в пансиона на злата фрау Зекира, където живее заедно с петима връстници. Но остава затворен и странящ от тях: „Нито един от петимата му връстника по-късно не си го спомнят с изключение на един, но той с никой от тях не се сприятелил. В същото време когато всички ученици в училище си говорят на „ти“, той се обръща към съучениците си на „вие“, и съответно те към него също на „вие“, без да подозират нищо странно“.[58]

Именно тук, за пръв път Хитлер твърди че произлиза от добро семейство което се отразява на по-нататъшният му стил и начин на поведение, и като стилен юноша в Линц и като пролетарий във Виена, в прояваите на всяка цена да подчертава своето „класово съзнание“.

---

[57] Hitler A. Mein Kampf, стр. 8; подробно за неговият училищен успех: Jetzinger F. цит. съч., стр. 100 и сл.

[58] Goerlitz W., Quint H. A. Adolf Hitler. Eine Biographie (Адолф Хитлер Една биография), стр. 34 и сл., и Kubizek, цит. съч. стр. 68.

След това, Хитлер представя своя провал в училището в Линц, като един вид протест срещу желанието на баща му, да го направи митнически чиновник, и да има възможност за кариера, която той завършва напълно успешно. Но и описанието на това продължително противоборство, което Хитлер представя като епична битка между двама мъже с непреклонна воля, както се изяснява е просто негова измислица.

Много години по-късно той реалистично описва сцената, когато баща му го завел в митническото управление в Линц, за да му покаже своята професия, която иска сина му да продължи, младият Адолф бил „преизпълнен с отвращение“ когато видял как в тази „държавна клетка“ … „възрастни господа седели така близко един до друг, наблъскани като маймуни“[59].

В действителност баща му едва ли е реагирал така остро на нежеланието на сина си да продължи професията му, който по-късно съчинява тази история, за да представи училищния си неуспех и провал като проява на желязна решимост. Очевидно и напълно обяснимо е, че бащата иска да види сина си със сигурната професия на митнически чиновник и да достигне много по-високи постове, които за него са били недостъпни поради ниското селско образование. Но напълно правдоподобно е описаното от Хитлер несходството в характерите и целите на двамата, баща и син. Ако за бащата е напълно достатъчно да имаш сигурна професия и заплата, а след това на 58-годишна възраст (в 1895 г.) да излезеш в пенсия и да се отдадеш на почивка и личните си занимания, за сина това означава ограничаване на свободата, тъй като постоянно е трябвало да вижда внушителната фигура на баща си, да проявява към него уважение, дисциплинираност и безгранично послушание. Така че конфликтът е принципен, а не породен просто от избора на професията.

Бащата обаче доживява само началния период от обучението на сина си в средното училище. В началото на 1903 г. в ресторант „Визингер“ в Леондинг, където обичал да сяда, едва отпил първата глътка вино от чашата, пада встрани и отнесен в съседна стая умира, преди лекарят и свещеникът да са успели да пристигнат (бел. пр., очевидно покосен от инфаркт или белодробна емболия). Либералният вестник „Тагеспост“, издаван в Линц, публикува многословен некролог за него, като говори за прогресивните възгледи на починалия, грубия му хумор, но и за изразеното му гражданско съзнание. Вестникът го определя като познавач в пчеларството и отдава почит на неговата скромност и пестеливост.

Когато синът му, поради честите промени в настроението и нежеланието да учи напуска училище, Алоис Хитлер вече от две и половина години е в гроба, така че никаква въображаема заплаха за натрапена кариера на чиновник не е може да има. Майка му също не може да го застави. Често боледуваща, тя до някое време се опитва да въздейства на сина си, но скоро вече няма сили да се бори с егоистичния му и непреклонен характер. Загубила толкова много деца, тя е отдадена на грижи за по-малкото си второ дете Паула. А проявите на майчината слабост са добре използвани от сина-манипулатор.

През септември 1904 г. той е преместен в следващия клас само при условие, че ще напусне училище, майка му прави последен опит и го изпраща в училището в гр. Щаер. Но и тук оценките му са слаби и незадоволителни. След завършването на първата година в Щаер, свидетелството му е пълно с толкова лоши оценки, че Хитлер, както сам признава, се напил и използвал този

---

[59] Picker H. Hitlers Tischgespraeche (Хитлер в разговори на маса), стр. 324.

документ като тоалетна хартия, така че се наложило да му издават дубликат. Когато и през следваща 1905 г. завършва с много лоши оценки, не по-различни от предишната, майка му се предава и се съгласява той да напусне училището.[60] Той признава в „Моята борба“, не без лукавство, че „внезапно на помощ му дошла болестта“, която никъде не е документирана. Причината за тази мнима болест е да повтори втората година от обучението си в Щаер.

Това е един от онези негови катастрофални успехи, които ще го следват още много пъти в живота. С ученическите си свидетелства гъмжащи от слаби и лоши оценки, той доказва на своя строг баща, който вече лежи в гроба си, че пътят към чиновническата кариера с нейните чинове и длъжности, където бащата му е искал да го види, е невъзможен завинаги.

И напуска училище „със спонтанна омраза“[61] към тази институция. Това става тема в живота му, която предизвиква у него само горчивина, а той прави непрестанни опити да успокои своята съвест, обяснявайки провала, с наличието на други алтернативи, като призванието му да стане художник.

Изплъзвайки се от изискванията на нормалния образователен процес, той решава да се „посвети изцяло на изкуството“. Иска да стане художник. Този избор се определя както от впечатляващия му талант да скицира, така и от много смелите идеи, които синът на провинциалния чиновник влага в разбирането си за свободния, необуздан живот на художниците. Много рано у него се проявява тенденцията към ексцентричен начин на живот.

Един от обитателите на пансиона, син на собственичката, по-късно си спомня, че понякога Хитлер изведнъж започвал да рисува по време на вечеря, рисувайки скици на сгради, арки и колони.

Това отразява в напълно разбираемата нужда да се освободи с помощта на изкуството от лапите и рамките на тесния буржоазен свят, към който той принадлежи още от раждането си, и да се отдаде със страст на изкуството, забравяйки и презирайки всичко останало. Той се отдава изцяло на упражненията си в живописта, музиката и мечтите. А с някаква определена работа, „професия заради единия хляб“, както презрително казва, Хитлер не иска да се обвързва по никакъв начин.[62]

Търси екзалтация чрез изкуството в социален план. Всички негови влечения и решения които прави, през годините на своето формиране ясно показват голяма му нужда да бъде забелязан, да бъде „по-висок“ от другите. Ексцентрична страст към правене на изкуство, е породена от идеята, че това е привилегията на „по-избраното общество“.

След смъртта на баща му, майката продава къщата им в Леонинг и се премества в Линц. Тогава Хитлер е вече на 16 години, но не прави нищо освен да безделничи. Благодарение на факта, че майката получава прилична пенсия наследена от бащата, той не се занимава с планове за бъдещето си, а се отдава на привилегированото безделие, което толкова харесва. Всеки ден прави разходка из града, посещава редовно представленията на местния

---

[60] Бел. пр.: На 16 септември 1905 г. има следните оценки: Благонравно държане – добър; Усърдие – добър; Вероучение – среден; Математика – среден; Химия и физика – среден; Геометрично чертане и дескриптивна геометрия – среден (след поправителен); Рисуване – отличен; Гимнастика – отличен; Пеене – добър.

[61] Kubizek A. цит. съч. стр. 72; също стр. 55, зтук казва, че дори след смъртта си баща му дълго още оставал като авторитет в живота му, от който се плашел.

[62]Там. стр. 25; също, докладната записка на Вилхелм Хагмюлер до ръководството Горнодунавската област в 1942 г.: Goerlitz W., Quint H. A. цит. съч. стр. 38.

театър, влиза в музикалния кръжок и става читател на местната библиотека на „Обществото на народната просвета“.

Нараства и интересът му към сексуалните въпроси, както по-късно си признава, посещавал е отделът за възрастни в музея на восъчните фигури.

В намиращото се малко кино близо до Южната гара той гледа филм[63] за първи път в живота си. Според описанията, с които разполагаме, Хитлер е бил мършав, блед, плах и винаги внимателно облечен младеж, обикновено е вървял, размахвайки бастун с глава от слонова кост в ръка, и по външен вид и поведение изглеждал като студент.

Социалната амбиция присъства и у бащата, но той постига статус, който в очите на сина, не изглежда кой-знае какъв успех.

Снизходителните думи които той по-късно казва относно жизненения път на „стария господин“, показват че пред себе си, синът е поставил много по-високи цели, но в света на мечтите, създадени от него наред с реалността и извън нея, в самосъзнанието си на бъдещ гений.

След като се проваля на първият поставен му от живота изпит, той все по-често се потапя в света на своите фантазии. И тук намира убежище от безсилието, което от детските си години изпитва пред баща си и учителите. Тук той празнува своите мними и самотни победи над света, обитаван от чужди за него хора. И оттук той произнася своите първи проклятия и присъди над този враждебен окръжаващ свят.

За всичко това, което по-късно си спомня, той го определя като сериозно, тайствено и плашещо. И тъй като няма конкретно занятие, той се интересува от целия свят, който „трябва да промени основно и във всичките му детайли“[64].

До късни нощи той стои и рисува своите фантастични проекти за пълното преустройство на гр. Линц, чертаейки планове на красиви и богати сгради, театри, музеи, вили и нов мост над Дунав, който 35 години по-късно е построен по неговата изрична заповед, именно по плана нарисуван от него в юношеските му години.

Както и преди му липсва целенасоченият, упорит и систематически труд и постоянно се нуждае от нови идеи, занятия и цели. По негово настояване, майка му купува роял, за да може да взема уроци по музика. Но минават четири месеца и това му омръзва. Единственият, който за по-дълго време успява да се сприятели с него, е Август Кубичек (1888 – 1956 г.), син на тапицер от Линц. Общото което ги свързва са интересите им към музиката.

За рождения му ден, Хитлер му „подарява дом в италиански ренесансов стил“, от света на своите мечти: „той не правеше разлика, говорейки за нещо което е направил или за нещо което само и планирал“[65].

След като си е купил лотариен билет, Хитлер мечтае че е спечелил и в своя нереален свят живее в богата къща на три етажа на брега на Дунав с адрес „Линц-Урфар, Кирхенгасе, 2“. Нищо че до тиража остава още неделя, а той вече планира какви мебели ще закупи и рисува пред своя приятел своя бъдещ живот в този дом. Той се вижда като горд самотник отдаден на

---

[63] Hitler's Table Talk, стр. 191, 195.

[64] Kubizek A. цит. съч. стр. 110; Мненията на познатите, кръстниците и учителите за характер на младия Хитлер се съобщават в кн.: Deuerlein E. Der Aufstieg der NSDAP 1919-1933, стр. 67; Jetzinger F. цит. съч. стр. 105 и сл., 115 и сл.

[65] Кубичек често коментира очевидната склонност на Хитлер да смесва реалността с мечтите си, например: Kubizek A. цит. съч. стр. 100 и сл., Случката с лотарийния билет: стр. 127 и сл.

изкуството с икономка „немлада но не и побеляла, красива и благородна дама“ която да стои на „празнично осветените стълбища“ и да приема гостите които е поканил, „от избран и одухотворен тесен кръг приятели“.

Но когато идва деня на тиража и се вижда че той нищо не печели, когато целият му красив и измислен свят се срива, при сблъсъка със суровата реалност, Хитлер изпада в гневен пристъп, проклинайки не само собствената си наивност, лековерието на хората, порочната система на държавната лотария, и накрая лошата и измамна държава.

Говорейки за тези времена от живота си, той дава много точно определение за себе си, че „не от този свят“.[66] Действително, целият негов живот е концентриран изключително върху неговите представи.

Освен майката и наивно възхищаващият се от него приятел „Густул“ като нарича Август Кубичек, който търпеливо го изслушва, останалият му живот в тези важни младежки години остава пуст. Напускайки училище той напуска и обществото.

Когато от време на време при своите ежедневни обикаляния из града, покрай кафенето „Шмидторек“ Хитлер ежедневно среща едно момиче (Щефани Беате Исак)[67] минаващо покрай него придружавано от майка си, както си спомня Кубичек, той се влюбва в нея, но това остава само в мечтите му. Той никога не я заговаря и не се запознава с нея. А това говори не само за неговата природна стеснителност, но и за желанието да живее с мечтата си, бягайки от реалността и да си остане в царството на фантазиите.

Ако се вярва на думите на Хитлер казани пред своя приятел, тя го вдъхновява да пише „любовни стихотворения“ и в едно от тях, тя се появява като „момиче от приказен замък, с развяваща се кадифена рокля бягащо из поляни осеяни с цветя. Разпуснатата ѝ коса се развява и излива като златна струя до раменете. Ясното синьо небе ѝ се възхищава. И всичко това е истинско, лъчезарно щастие“.[68]

Музиката на Рихард Вагнер с нейното патетично вълнение, нейният режещ, нараняващ тон, и омагьосваща сила, оказва върху младия Хитлер своето много силно въздействие. Почти всяка вечер той е в операта, в която

---

[66] Tischgespraeche, стр. 194; Hitler A. Mein Kampf, стр. 35.

[67] Бел. пр.: Щефани Беате Исак е родена на 26 декември 1887 г. в Нимес (кралство Бохемия, т.е. съвр. Чехия). Тя е с по-висок социален произход от Хитлер и с повече от година по-възрастна от него. Щефани се връща в Линц след обучение в Мюнхен и Женева. Има брат, Карл Рихард Исак, който учи право във Виена. През 50-те години д-р Франц Йейцингер публикува две снимки на Щефани от младостта ѝ: от 1904 и 1907 г. Кубичек я описва като „забележително момиче, високо и стройно. Имаше гъста руса коса, която най-често завързваше на кок. Очите ѝ бяха много красиви.“ Малко се знае за живота на Щефани. През 1908 г. се сгодява за офицера от Хесенския полк, разположен в Линцq Максимилиан Рабач и на 24 октомври 1910 г. се омъжва за него. Максимилиан е произведен в капитан на 1 ноември 1909 г. По време на Първата св. война дастига до чин полковник. След това прави кариера в армията на република Австрия. Почива сравнително млад и овдовялата Щефани след края на Втората св. война се премаства във Виена, където живее до смъртта си в 1973 г. В преклонна възраст малко преди смъртта си, Щефани е интервюирана по повод предполагаемата любов на Хитлер към нея, във връзка с австро-германски телевизионен филм от 1973 г. „Млад инвертен мъж“. Тя не знае нищоq тъй като Хитлер изобщо не е показал, своето внимание към нея. В заключение казва: „Хитлер едва ли би страдал от прекалено много срамежливост“. А всъщност младият Хитлер страда точно от това. Моминското име на Щефани, Исак, звучи като еврейско, въпреки че не е еврейка. Кубичек го изписа като Исаак.

[68] Kubizek A. цит. съч. стр. 79.

вижда хипнотично самоизкушение, тъй като нищо друго не му помага така, на желанието му да избяга от реалността, да се издигне над нея.

Характерно е, че по това време в живописта той най-много се възхищава от онова, което прилича на вагнеровата музика – помпозността на Рубенс и неговия епигон-декадент Ханс Макарт.

Кубичек описва екстаза в който изпада Хитлер, след като те присъстват на операта на Вагнер „Риенци“. Поразен от брилянтната, пълна с драматизъм музикалност на това произведение, както и запленен от съдбата на Кола ди Риенци – бунтовник и народен трибун от късното Средновековие, самотен и трагично умиращ, защото светът около него не го разбира, след спектакъла Хитлер завежда приятеля си на връх Фрайнберг и заставайки над тъмния Линц през нощта, говори и говори. „Тъй както натрупаният поток пробива пукнатината на язовира, така думите извираха от него. В колосални, вълнуващи картини той разработи преди мен своето бъдеще и бъдещето на своя народ.“ Когато приятелите от младостта се срещат отново след повече от тридесет години, през 1939 г. на Вагнеровия фестивал в Байройт, и си припомнят тази вечер, Хитлер ще каже: „Тогава започна всичко!“[69]

През май 1906 г. Хитлер за пръв път заминава за Виена, където остава две седмици. Той е заслепен от великолепието на столицата, от „Рингщрасе“, която му въздейства „като магия от хиляда и една нощ“, от музеите и както пише в една от пощенските си картички, от „могъщото величие“ на Виенската опера „Бургтеатър“. Там гледа представленията на „Тристан и Изолда“ и „Летящият холандец“. „Когато мощните вълни на звуци и виенето на вятъра отстъпят (!) В ужасния рев на бушуващите звуци, човек се чувства възвишен“, пише той на Кубичек.[70]

Остава неясно защо, след като се връща от Виена, той изчаква още година и половина, преди отново да отиде там, за да се опита да влезе в Академията за изящни изкуства. Може би заради болестта на майка си, която вече е на смъртно легло през януари 1907 г. Но другата причина е неговият страх да направи тази крачка, която ще сложи край на безгрижното му забавление и отново го подчинява на образователния процес. В края на краищата той може ден след ден да се отдава на това, което иска, да мечтае, да рисува, да ходи, да чете до късно след полунощ или съдейки по звуците, идващи от стаята му, в продължение на часове, без да спира да го обикаля напред-назад. По-късно той ще нарича годините в Линц най-щастливото време в живота си, „прекрасна мечта“, чиято картина е едва помътнена от спомена за провала, който се случва в училището. В „Моята борба“ той описва как баща му веднъж отишъл в града, се е зарекъл „няма да се връщам на село, докато нещо не излезе от мене“.[71]

Със същата мисъл той тръгва през септември 1907 г. И колкото и далеч да се отдалечава от предишните си планове и надежди през следващите години,

---

[69] Също, стр. 140 и сл. Тази сцена е разбира се преувеличена, стилизирана, но в достоверността на Кубичек, не можем да се съмняваме. Разбира се тук е налице и личното положително отношение на Кубичек към Хитлер. Достойнството на неговата книга не е само в достоверността на фактологическия материал, а по-скоро в анализа който той прави на характера на Хитлер, въпреки някаква целенасоченост.

[70] Цит. по: Kubizek A. стр. 147. Правописът на Хитлер не е много добър, той допуска много синтактични грешки и това също се вижда от „Моята борба“, напр. Hitler A. Mein Kampf, стр. 18

[71] Hitler A. Mein Kampf, стр. 3, 17. За „прекрасният сън“ Хитлер казва също на стр. 16. Също и в писмото си до А. Кубичек от 4 август 1933 г., в които Хитлер си спомня за „най-добрите години в живота ми“ Kubizek A. стр. 32. Също A. Hitler in Urfahr, HA, File 17, Reel 1.

желанието да се върне в Линц победоносно и оправдано, да види града в страх, срам и учудване в краката си, и да въплъти вчерашната „красива мечта" в реалността остава с него за цял живот.

Още по време на войната той често ще говори уморено и нетърпеливо за намерението си да се оттегли в Линц, да създаде музей там, да слуша музика, да чете, да пише, да се отдаде на мисли. И всичко това не е нищо повече от старата мечта за господарска къща с необичайно благородната и красива дама и одухотворения приятелски кръг и тази мечта продължава да го вълнува.

През март 1945 г., когато Червената армия вече стои пред Берлин, Хитлер заповяда плановете му за преструктуриране на Линц да бъдат доставени в бункера под райхканцеларията, след което дълго време ги съзерцава с замечтано изражение на лицето.[72]

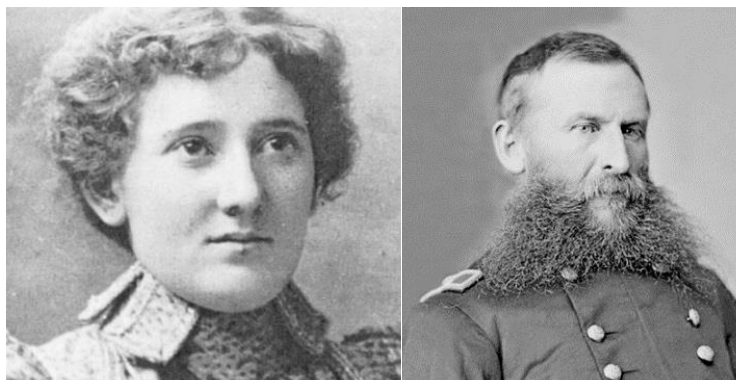

Мария Анна Шиклгрубер Йохан Георг Хидлер

Алоис Хитлер Франциска Матцелсбергер Клара Пьолцл

[72] Това разказва на автора и А. Шпеер; вж. също: Zoller A. цит. съч.стр. 57. За мечтата на Хитлер да напусне политиката, виж: Tischgespraeche, стр. 167 f.; Zoller A.стр. 57.

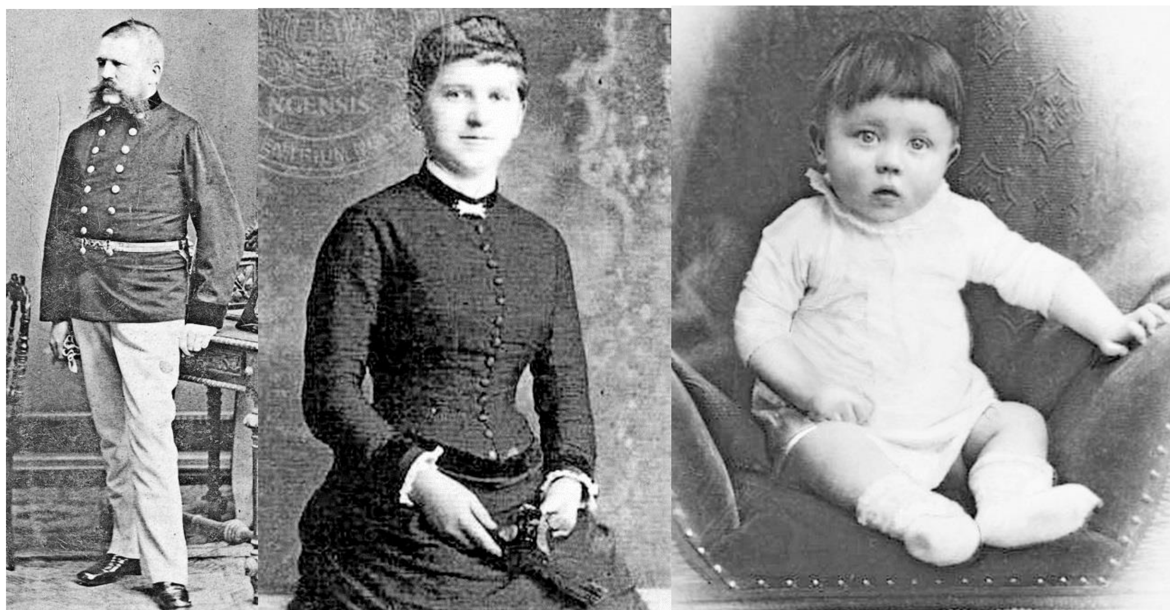

Алоис Хитлер Клара Пьолцл Адолф Хитлер като дете

Stefan Hiedler — Agnes
b. 1672

Johann Hiedler — Maria Anna Neugeschwandter
b. May 11, 1725

Martin Hiedler — 1786 — Anna Maria Goeschl
b. Nov. 17, 1762
d. Jan. 10, 1829

Anna Maria Goeschl
b. 1760
d. 1854

Lorenz Hiedler

Johann Georg Hiedler — May 10, 1842 — Maria Anna Schicklgruber
b. 1792
d. 1857

Maria Anna Schicklgruber
b. April 1795
d. 1847

Johann Nepomuk Huettler — Eva Maria Decker
b. 1807
d. 1888

Eva Maria Decker
b. 1792
d. 1873

Johann Baptist Poelzl
b. May 25, 1828
d. Jan. 9, 1902

Johanna Huettler
b. Jan. 19, 1830
d. Feb. 8, 1906

Walburga Huettler — Josef Romeder

Theresia Penz (1869 - 1932) — Thekla Penz (1844-?)

Franziska Matzelsberger — 1883 — Alois Schicklgruber
b. 1861
d. Aug. 10, 1884
tuberculosis

Alois Schicklgruber (later Hitler)
b. June 7, 1837
d. Jan. 3, 1903

Jan. 7, 1885

Klara Poelzl
b. Aug. 12, 1860
d. Dec. 21, 1908
breast cancer

Alois Matzelsberger (later Hitler)
b. Jan. 13, 1882

Angela Hitler — Leo Raubal
b. July 28, 1883
d. 1949

Leo Raubal
b. June 11, 1879
d. Aug. 10, 1910

Gustav Hitler
b. May 17, 1885
d. Dec. 8, 1887
diptheria

Ida Hitler
b. Sept. 25, 1886
d. Jan. 2, 1888
diptheria

Otto Hitler
b. & d. Autumn 1887

Adolf Hitler
b. April 20, 1889
d. April 30, 1945
suicide

Edmund Hitler
b. March 24, 1894
d. Feb. 29, 1900
measles

Paula Hitler
b. Jan. 21, 1896
d. June 1, 1960

Leo Rudolf Raubal
b. 1906
d. Aug. 19, 1977

Angela ("Geli") Raubal
b. Jan. 4, 1908
d. Sept. 18, 1931
suicide

Elfriede Raubal
b. Jan. 10, 1910
d. Sept. 24, 1993

The Hitler Family Tree. Copyright 1998 by Jennifer Rosenberg.

Родословието на рода Хидлер / Хютлер / Хитлер.

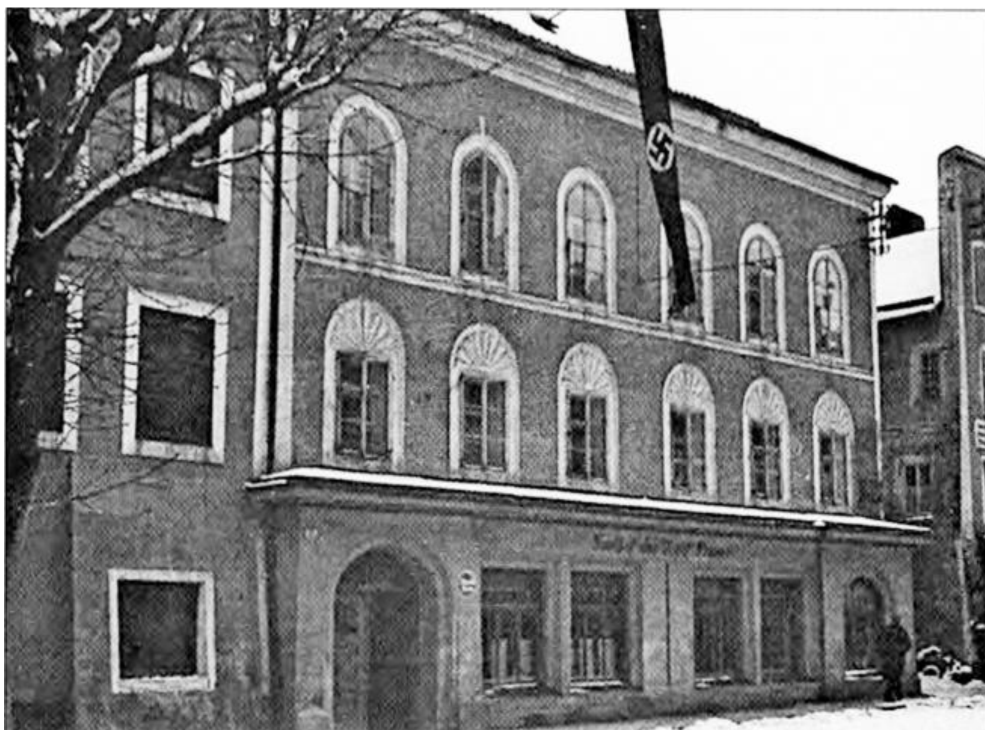

Хотел „Померанц“ в Браунау на Ин, където се ражда Адолф Хитлер.

Гробът родителите му

А. Хитлер А. Кубичек Август Кубичек в зряла възраст

А. Хитлер като ученик

Паула Хитлер, в млада и зряла възраст

Алоис Хитлер

Ангела Хитлер

Ангела Хитлер и Лео Раубал

Щефани

Портрет на Щефани, направен по памет от младия Хитлер

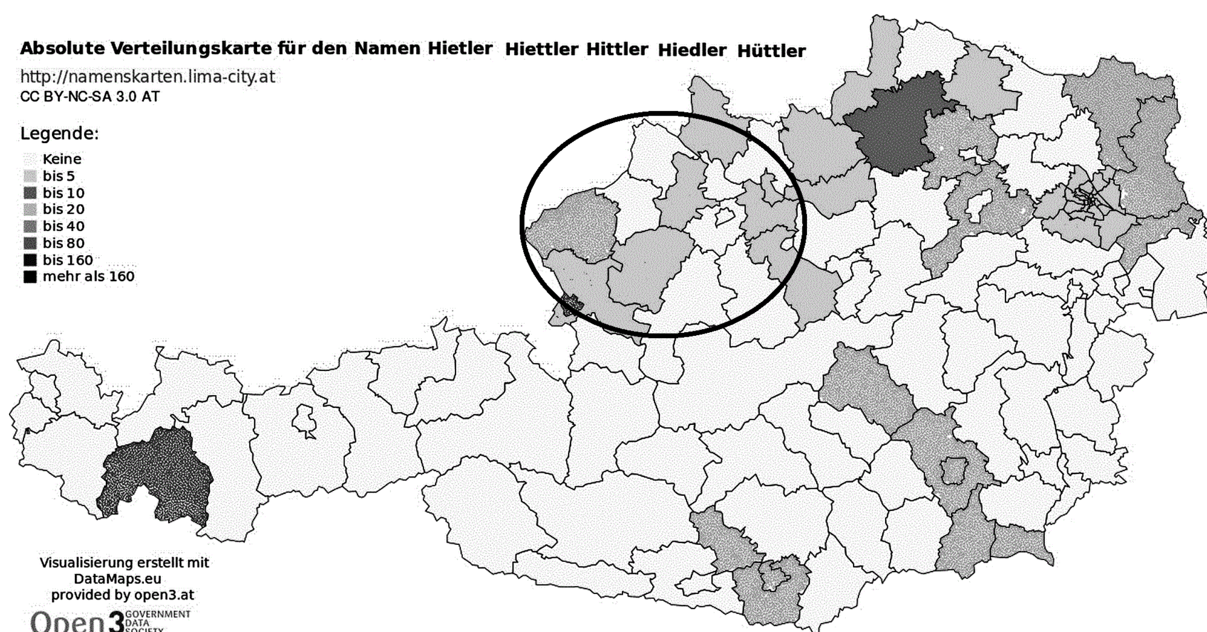

Разпространение на фамилията Хидлер, Хютлер, Хитлер и вариантите й в Австрия. С кръг е отбелязан района на Вайтра, Гмюн, Дьолерсхайм, Цветл, откъдето произлиза рода Хидлер / Хютлер (https://namenskarten.lima-city.at/oesterreich/Hiedler?similar=true)

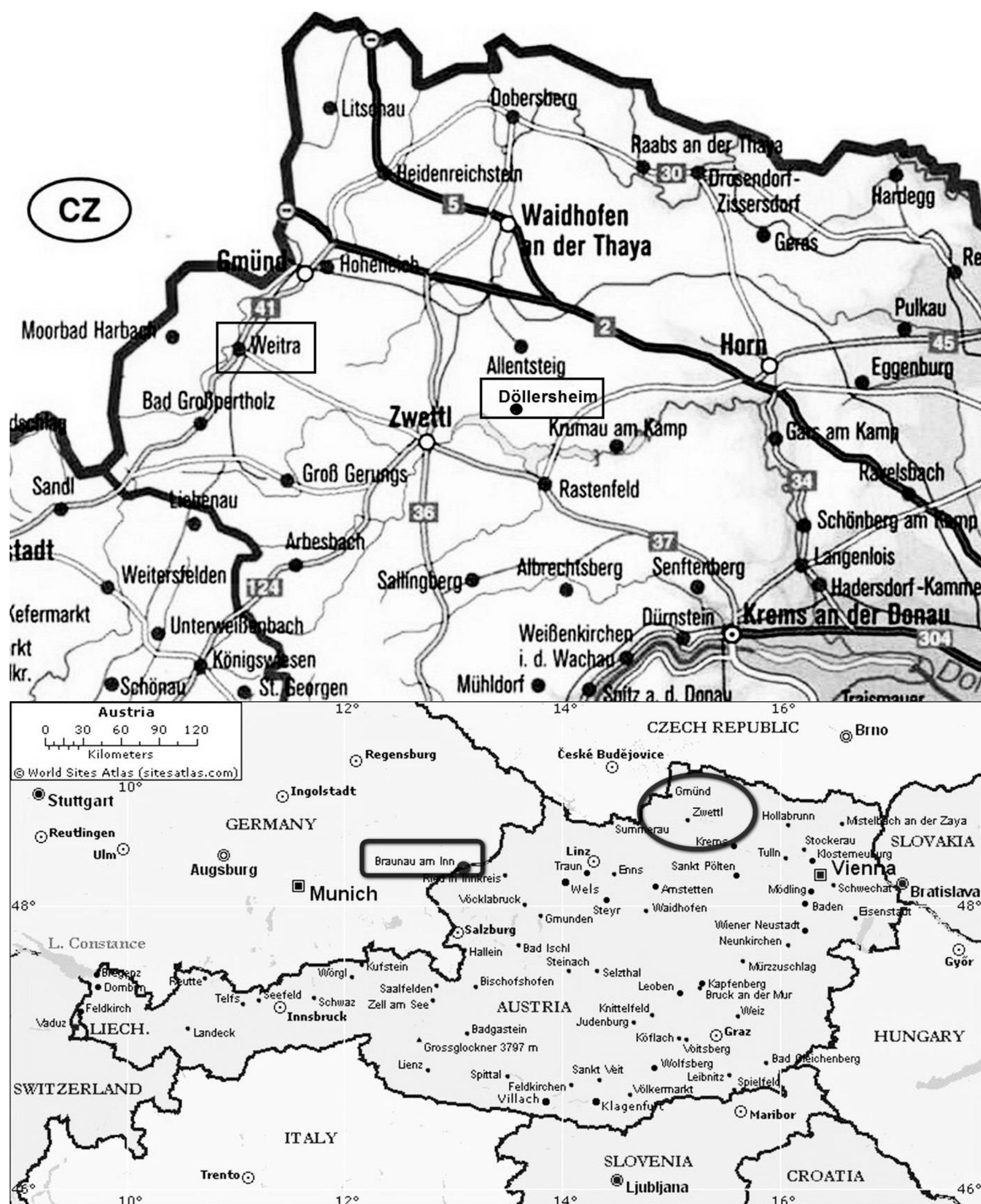

Същият район Валдфиертайл

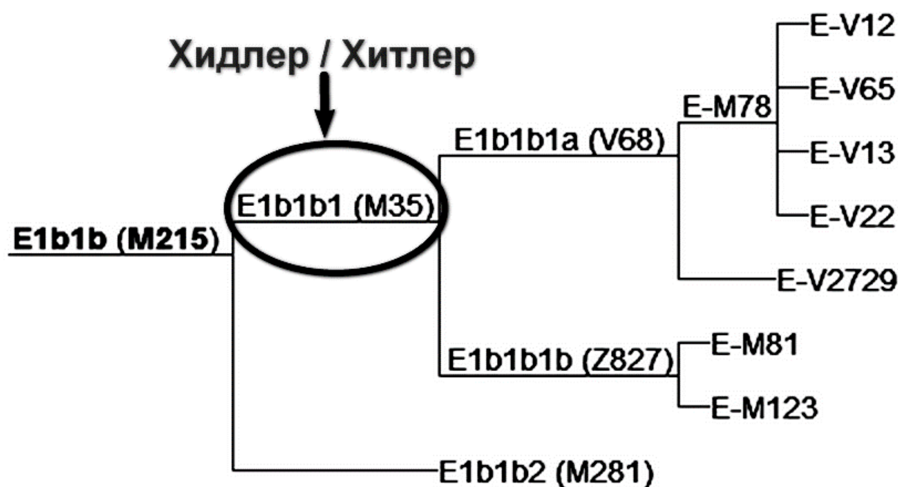

Y-хромозомната хаплогрупа на рода Хидлер/Хютлер/Хитлер според Жан Пол Мулдерс (2010 г.) Но хаплотипът е неизвестен, което затруднява по-изчерпателните изводи. Например само хаплотип E1b1b1b (Z827) и производните му, е ашкеназки. E1b1b1a (V68) е разпространен в Централна и Южна Европа още от времето на неолита, и в Северна Африка, основно сред берберите, докато E1b1b1a (M78) е основно разпространен в Европа. Подтип E1b1b1a1a (V12) е типичен за древните египтяни и днес е разпространен при коптите и основно в Южен Египет. E1b1b1a1d (V65) е разпространен основно сред берберите в Северна Африка от Египет до Мароко. E1b1b1a1b (V13) е основно Балкански хаплотип, с най-голяма концентрация у северните албанци (гегите, преки потомци на древните дарданци) и е свързан с античното население на Балканите, откъдето се разпространява из Европа както по-рано с неолитното население (VI хил. пр. н.е., когато е възникнал), така и по-късно с усядането на легионери колонисти от Балканските провинции на Римската империя. Хаплотип E1b1b1a1c (V22) възниква в делтата на Нил и също се свързва за древните египтяни. И хаплогрупа E1b1b1a2 (V2729) се среща на о-в Сицилия, Нидерландия, Португалия и в Северна Африка. Така че всякакви спекулации с „еврейския произход“ на Хитлер, при непълното изследване на хаплогрупата, са безпредметни и ненаучни. От същата хаплогрупа E1b1b1 (M35) но от различни европейски хаплотипове са родословията на Наполеон I, Бенито Мусолини, Фридрих Енгелс и американския президент Линдън Джонсън. При българите E1b1b1 (M35) и основно хаплотип V13 е много добре представен.

ГЛАВА II. КРУШЕНИЕ НА МЕЧТИТЕ

Вие сте идиот! Ако аз през моя живот изобщо не бях фантазьор, то къде щяхте да бъдете Вие и къде щяхме да бъдем всички ние днес ?
Адолф Хитлер

Виена в началото на века е европейска столица, съхранила вековната си слава и наследството на миналото. Блестяща, тя се издига над една империя, простираща се от границите на Русия, до самият край на Балканите.

Населението й се състои от 50 000 000 души, представители на десетина народа — немци, унгарци, поляци, евреи, словенци, хървати, сърби, босняци, италианци, чехи, словаци, румънци и русини, всичките са нейни поданници и се обединяват под нейната корона.

„Гениалността на този народ (бел.пр.: австрийския)“ е в това, че той умее да изглажда противоречията и да използва огнищата на напрежение, типични за многонационалната държава, възникващи между различните народности, за да извлича максимална полза за себе си.

Всичко изглежда трайно и вечно. Император Франц Йосиф през 1908 г. отбелязва шестдесетгодишнината на своето управления и се възприема от всички като символ на самата държава. Неговото достойнство е в неговата последователност и в неговата… изостаналост.

Позициите на висшата аристокрация, която държи в ръцете си както политиката, така и всичко в обществото на тази страна, също изглежда непоколебима, докато буржоазията добила богатства, така и не придобива, някакво по-значително влияние.

Все още не е дошло времето на всеобщото, равно избирателно право, но дребната буржоазия и работническата класа, увеличаваща се в този бурно развиващ се промишлен и търговски център, се превръща в обект на все по-нарастващ натиск от страна на ухажващите я партии и демагози.

И въпреки целия си тогавашен величествен вид и блясък, това вече е един пропукващ се свят на минало величие, на съмнения и дълбоко вкоренено неверие в собственото бъдеще.

Блясъкът на Виена от началото на XX век, е по-скоро палитрата на нейния залез, и всички пищни тържества, без които не минава нищо, даже и литературата, носят в себе си чувството, че тази епоха вече е изконсумирала цялата си жизнена енергия и продължава да съществува само външно и показно, просто по инерция.

Умората, пораженията и страховете, все повече ожесточаващите се междунационални конфликти вътре в империята и късогледството на управляващите кръгове, постепенно започват да рушат тази стара и красива сграда на миналото величие.

Външно всичко си изглежда по-старому в блясъка на отминалата мощ и слава. Но никъде другаде, тази атмосфера на умора и упадък, не се усеща така силно, както тук във Виена. Друг по-блестящ и по-печален залез на буржоазната епоха, не е познат от историята.

Противоречията на многонационалната държава започват да се проявяват със все по-голяма острота към края на XIX век, особено след като през 1867 г. Унгария получава значителни привилегии в резултата на известния „аусглайх“ или „изравняване на правата“. Обикновено австро-унгарската монархия се

сравнява като едно пропукано от много цепнатини гърне но омотано със стар шнур, завързан от старческа ръка.

Вече и чехите искат равни права с немците и признаване на техния език за един от официалните в империята. Възникват и напрежения в Словения и Хърватия (бел.пр. особено при хърватите които искат да бъдат признати за отделно кралство в рамките на империята и искат да скъсат унията с Унгария от XI век).

В годината в която се ражда Адолф Хитлер, кронпринц Рудолф, наследникът на престола и единствен син на Франц Йосиф, се самоубива във ловната хижа Майерлинг, затънал в мрежа от политически и лични интриги.[73]

В началото на века в Лвов, терористи разстрелват губернатора на Галиция на улицата. Година след година нараства броя на дезертьорите бягащи от задължителната военна служба.

Във Виенския университет зачестяват демонстрациите на студентите от малцинствата, т.е. които не са от австрийски или унгарски произход.

А на Ринга (кръговият булевард построен върху основите на средновековните крепостни стени на града), се събират тълпи работници под тъмночервените знамена и провеждат своите протестни демонстрации.

Всичко тава са симптомите на едно нарастващо напрежение и упадък разпространили се до най-крайните ъгълчета на империята, ясно предвещаващи нейният край.

В 1905 г. в германските и руски вестници, се появяват множество слухове за тайни преговори между Берлин и Петербург при които се обсъждало съживяването на руско-германския съюз и подялба на Хабсбургската монархия.

Тези слухова стават толкова интензивни, че на 29 ноември, във външното министерство на Германия е извикан австроунгарският посланик, за да бъде успокоен, че нищо такова няма.[74]

---

[73] Бел. пр.: Самоубийството на Рудолф и младата му любовница, чехкинята Мария Вечера (първо застрелва нея, а после себе си) е резултат от напълно разпуснатия бохемски живот, който е водил престолонаследника, ежедневни запои, злоупотреба с опиум, безразборни сексуален връзки и оргии, и в крайна сметка – пълна деградация на неговата личност. Тук няма никакви политически мотиви, самият Рудолф престава да се интересува от политика.

[74] См.: Grosse Politik (Голямата политика). Bd. 22, Nr. 7349-7354; Polit. Archiv Bonn (PAB), DU. 131, Bd. 36. Бел. пр.: Става дума за секретния германо-руски договор от 11/ 24 юли 1905 г., сключен между Вилхелм II и Николай II, на руската императорска яхта в залива Бьоркьо, намиращ се срещу Виборг (сега във Финландия). Целта му е да възобнови руско-германското приятелство от времената на Бисмарк. Инициативата за сключване на договора принадлежи на германската дипломация, която се стреми да разтрогне руско-френския съюз и да предотврати създаването на Антантата. За тази цел руско-германския съюз трябваше да прерасне в троен руско-германско-френски, насочен срещу Великобритания, традиционния съперник на Русия (в Азия) и на Франция (в Африка). Той се състои от 4 члена и съдържаше задължения на страните за взаимопомощ в Европа в случай на нападение на някоя от тях от която и да е друга европейска сила (член 1), и несключване на отделен мир с една от общите неприятелки (член 2). Договорът трябва да влезе в сила веднага след сключването на мир между Русия и Япония. Срокът на валидност не е ограничен, в случай на денонсиране на споразумението от една от страните се предвижда да се информира другата една година предварително (член 3). Член 4 предвижда, че след влизането в сила на договора руският император „ще предприеме необходимите стъпки, за да запознае Франция с този договор и да я подтикне да се присъедини към него“.

Договорът от Бьоркьо е резултат от личната дипломация на Николай II и е пълна изненада за неговите съветници. Той е насочен предимно срещу Великобритания, но също така заплашва да влоши отношенията с Франция, която е свързана със съюзническите отношения както с Великобритания, така и с Русия. В руската външна политика от края на 1880-те.

Напълно разбираемо е, че всички тези предизвикателства на епохата: национализмът и расовото превъзходство, социализмът и парламентаризмът проявяват своята дяволска взривоопасна сила, което прави все по-трудно балансирането целостта на империята.

В парламента на империята, вече отдавна не може да се приеме нито един закон, без правителството да направи отстъпки на различните парламентарни фракции, разделени и по народностен принцип.

Немците (австрийците) които съставляват само ¼ от общото население на империята, въпреки че са държавнотворческия народ, превъзхождащ останалите по образованост, цивилизованост и стандарт на живот, отдавна вече нямат решаващото влияние при вземането на важните решения. Политиката на равнопоставеност в парламента, ги лишаваше от тази възможност и от тях се очакваше лоялност в такава степен, че да облагодетелства другите „ненадежни“ националности.

Към това се добавя и фактът, че разпаленият национализъм на отделните националности вече не среща срещу себе си, умиротворителното традиционното, хладнокръвно спокойствие и самоувереност на германския управляващ елит. Напротив, разпространявайки се като епидемия, национализмът обхваща с особена сила и този елит, когато през 1866 г. Австрия е изгонена от германската политика. Битката при Кьониггрец (Храдец Карлове), принуждава Австрия да загърби Германския свят, и да се обърне към Балканите. В следващите години и ролята на австрийските немци в „собствената“ им държава е сведена до положение на малцинство.

И тук отчаяното желание на австрийските немци за самоутвърждаване води, към все повече упреци срещу монархията на Франц Йосиф, обвинявайки я в прекалено „славянофилска“ политика, и опасявайки се от появата на управление, враждебно настроено към германския австрийски народ.

А от друга страна се развихря все по-необузданата екзалтация немския (австрийски) национализъм, до открити расистки постановки, че немската общност в империята е в опасност и трябва да се противопоставя на всички чуждо и ненемско.

Появата на тази реакция е проява на страх възникнал от всеобщата криза в приспособяемостта. В хода на тихата революция умира старата, космополитна, феодална и селска Европа, която все още продължава да

доминира напълно погрешната тенденция, за установяването на стратегически съюз с Франция (старата мечта на Горчаков) и в случая, договорът с Германия формално не му противоречи. Инициативата на Николай II среща съпротива от руското правителство и външното министерство. Граф В. Н. Ламздорф и С. Ю. Вите успяват да убедят императора в необходимостта от прекратяването му. По това време в страната има мощна панславистка истерия с антигерманска насоченост. В резултат на това през ноември 1905 г. Николай II изпраща писмо до Вилхем II, в което завява че Бьоркския договор изцяло зависи от съгласието за присъединяването на Франция към него. Формално Бьоркският договор не е прекратен, но всъщност не влиза в сила. В същото време той заплаши френското правителство което ускорява предоставянето на голям френски заем на Русия. Така Русия пропуска шанса си да излезе от напълно погрешния вектор на външната си политика, започнат от Александър III, и насочен срещу единствения руски „естествен“ съюзник в Европа – Германия. Русия ще се превърне в пушечно месо за осъществяването на френския реваншизъм през 1914 г., ще стигне до катастрофа, а Николай II и цялото му семейство ще заплатят това с живота си. Както виждаме няма никакви планове за подялба на Австро-Унгария, въпреки, че формално ако Русия бъде нападната от Австро-Унгария, би трябвало Германия да и помогне. Дали щеше да се стигна до тази парадоксална ситуация и дали Вилхелм II щеше да жертва умиращата империя с която също има съюз, не е ясно но е твърде възможно.

съществува като анахронизъм в земите на австроунгарската монархия, но свързаните с тази исторически предопределена гибел, не пощадяват и нея.

Първи осъзнават нарастващата опасност буржоазията и най-вече нейното дребнобуржоазното съсловие. Но опасността идва от всички страни, от техническия прогрес, от бързото, почти кошмарно разрастване на градовете, от възникването на масовото производство, и концентрация на икономиката. Бъдещето, което толкова дълго време е в сферата на обнадеждаващи лични и социални утопии, изведнъж се превръща в задълбочаващ се страх за все по-широките слоеве от населението.

Само в една Виена след отмяната на цеховия устав през 1859 г., за 30 години се разоряват около 40 000 малки работилнички.

А такава вече масова страхова психоза, поражда и многочислените ответни движения, отразяващи потребността от бягство от реалността. Това са един вид защитни идеологии от вида „фьолкише“ (народен) с расов характер, които си поставят задачата да формират учения, чрез които трябва да се „спаси“ този умиращ свят, и в които много трудно всеобщото чувство на страх, трябва да се преформира в картини достъпни до съзнанието на всеки.

В най-изострената си форма, този защитен комплекс се проявява с антисемитизма, в който намират общ език, много конкуриращи се помежду си по всички останали въпроси партии и съюзи, като започнем от „пангерманистите“ на барон Георг Ритер фон Шьонер и завършим с „християн-социалистите на Карл Люгер.

В хода на икономическата криза започнала през 70-те год. на XIX век, избуяват и антиеврейските настроения, които се появяват и по-късно, във връзка с значителната миграция на преселници от Галиция, Унгария и Буковина към вътрешността на империята. И в същото време, еманципацията на евреите върви бързо и интензивно, за което основната заслуга е на Хабсбургската династия, която се стреми да умиротвори и балансира настроенията в самата столица, но пък като следствие вътрешната еверейска миграция към тази „либерална зона“ става още по-интензивна.

Само за половин век, от 1857 до 1910 г., като процент от населението на Виена, евреите се увеличават от 2,5 на 8,5 %, т.е. около 4 пъти. И това е повече от който и да е друг град в Централна Европа. В отделните квартали на Виена, например в Леополдщад, те достигат до 1/3 от населението.

Наред със своите битови особености, много от тях запазват и традиционната си носия. Фигурите в дългополите черни кафтани и високите шапки, веднага се набиват на очи по улиците, на всяка крачка и започват да се възприемат като чужденци дошли от някакъв тайнствен свят, носейки със себе си ужас.

Историческите обстоятелства принуждават евреите да имат определена роля в занаятите и икономиката, и в резултат от това, при тях отсъстват някои предразсъдъци, коeно е свързано с тяхната мобилност. Страха от тях се засилва, когато навлизат непропорционално за своя брой като дял от населението в много по-изискани професии като науката, журналистиката, банковото дело, овладявайки всички големи банки във Виена и закупуват значителна част от австроунгарската промишленост[75]. Те много бързо се

[75] Andics H. Der ewige Jude, стр. 192; а за цифровите данни: Jenks W. A. Vienna and the Young Hitler, стр.113 и сл. В 1913 г. от студентите по медицина еврееите са 29 %, в юридическия факултет – 20, 5 %, а във философския - 16, 3 %. И за разлика, участието на евреите в общия брой извършени престъпления е 6, 3 % и е значително по-малко по отношение

приспособяват към рационално изменящият се свят на големите градове, за разлика от представителите на старата европейска буржоазия, с всички нейни традиции, сантименти и фатализъм, гледаща към бъдещето с много по-голяма плахост.

Чувството на заплаха намира особено потвърждение в предразсъдъците, че евреите са лишени от морални ценности и оказват разлагащо, революционно влияние върху масите, тъй като за тях няма нищо свято. Техният „хладен разум“ е пълна противоположност на немската сърдечност и духовност. Тази представа се подкрепят и от обстоятелството, че много евреи интелигенти са склонни към бунт и утопии, представители на едно темпераменто поколение на преследвано малцинство, започват да оглавяват работническото движение[76], в резултат на което възниква фаталната картина на великия заговор с разделение на ролите: както настъпващият капитализъм, така и настъпващата революция пораждат страха сред уплашените дребни занаятчии, че евреите ще атакуват техните работилници и буржоазния им статус, и от двете страни едновременно. И към всичко това се добавя и расовият фактор.

Книгата на Херман Алвард с характерното название „Отчаяната борба на арийските народи с еврейството“, въпреки цитира своите „документални данни“ от германски исторически и съвременни му източници, е посрещната през 90-те години на XIX в. в Берлин като болезнена фантазия на аутсайдер, независимо, че антисемитски тенденции от онова време са модни и в Германия. Но обаче във Виена тази фантазия завладява все по-широки части от населението.

И на фона на тази епоха в този град, Хитлер живее в следващите години. Той пристига във Виена с най-оптимистични надежди, с жажда за големи успехи и чрез пенсията на майка си, да продължи да води същия безделнически стил на живот, като в предходните години, но вече в по-изискана, столична атмосфера.

Той не се и съмнява в своето призвание на голям художник, както пише за себе си „с горда увереност“[77]. През октомври 1907 г. той се записва за приемен изпит по рисуване в академията на „Шилерплац“, без да има понятие, за високите изисквания на това престижно учебно заведение. В първият етап на изпита, той попада в групата на одобрените 33 кандидата, от общо явилите се 112 кандидата. Но при следващото оценяване, той отпада и вижда името си сред неуспели: „Следните господа не са одобрени на пробната рисунка, и не са допуснати до изпит: ... Адолф Хитлер, Браунау на Ин, род. на 20 април 1889 г., германец, католик, баща – старши митнически чиновник, завършил 4-ти клас на реалното училище“.

Ударът е неочакван и жесток. Разстроен до дъното на душата си Хитлер иска среща с директора на академията, който го съветва да се насочи към архитектурата, но в същото време му казва, че няма качества да стане художник. След това Хитлер ще определи случилото се като „страшен удар“, „подобен на мълния“[78], и много тежко преживява такъв рязък сблъсък между мечтите и действителността. Като допълнителен удар идва и факта, че той така

на техния дял от общото население на империята.: Jenks W. A. цит. съч. стр. 121 и сл.

[76] Карл Маркс е евреин по произход.

[77] Hitler A. Mein Karnpf, стр. 18 и сл. Heiden K.Hitler. Bd. 1, стр. 30.

[78] Hitler A. Mein Karnpf, стр. 19 и сл. Ректорът на Художествената академия по това време е Зигфрид Алеман, по произход евреин, което е допълнителен фактор, силно въздействащ върху съзнанието на младия Хитлер, който вече искрено вярва в „еврейския заговор“.

и не завършва реалното училище, а за да кандидатства архитектура се нуждае от диплома за завършено образование. Но неговата неприязън към училището, с неговата строга дисциплина и ред, е толкова голяма, че той изобщо и не мисли да се върне и да завърши.

Дори като възрастен човек, той определя завършването на училището като „нечувано голяма тежест", а зрелостният изпит – „непреодолима бариера". И в заключение пише „така че, по човешките стандарти, мечтата ми да стана художник не беше предопределена да се сбъдне".[79]

Опасявайки се от унижението което би изпитал след този провал, той се страхува да се върне в Линц и особено в своето предишно незавършено училище, свързано с първият му голям крах. Затова продължава да живее във Виена и даже не съобщава на майка си, че е скъсан на приемния изпит.

Но въпреки отрезвяващият удар, той не мисли да промени начина си на живот, с безцелните разходки, посещенията на оперета и рисуването на безцелните му фантастични рисунки на сгради, и дилетантски проекти, които високопарно нарича «щудиране» (следване), без да започне някаква по-сериозна дейност. Даже когато майка му е болна от рак на смъртния си одър, той не посмява да се върне в къщи.[80]

Майката не без тъга споделя, че Адолф е тръгнал по своя път, без да се съобразява с нищо, „сякаш е сам на този свят". Едва след като му съобщават за смъртта й, на 21 декември 1907 г. той се връща в Линц. Семейният лекар, който се е грижел за майка му в последните и дни споделя че никога не е виждал млад мъж, така изпълнен с мъка и скръб, а сам Хитлер признава, че тогава плакал[81]. Клара е погребана в гроба на съпруга си Алоис.[82]

Сега вече, той претърпява не само неочакван и тежък провал, но се лишава от убежище, оставайки съвсем сам на този свят. Но пък така, доминиращата в него склонност към индивидуализъм и егоизъм получава още един силен импулс. Със смъртта на майката умира и всичко онова което го е свързвало в родствени връзки с други хора (обаче още един път това чувство ще се събуди и отново ще бъде насочено към някой от членовете на семейството).

Този двоен шок само засилва намерението му да се върне пак във Виена, подкрепено и от неисканите съвети от роднините в Линц. За да има основание да иска пенсия за сирак, той трябва да заблуди властите, че е студент. И след като са оправени всички въпроси и формалности по наследството, той казва на

---

[79] там (Hitler A. Mein Karnpf, стр. 19).

[80] Всъщност Фест не е прав. След като получава писмо от съседката на майка си, той се връща веднага в Линц и прекарва там до смъртта на майка си, за която се грижи. Шааке Э. Женщины Гитлера. Москва, 2003., стр. 18-21. Същото го потвърждава и А. Кубичек.

[81] по думите на д-р Едуард Блох, от 7 ноември 1938 г., Bundesarchiv Koblenz (ВАК), NS 26/17а; Hitler A. Mein Karnpf, S. 223. Думите на майка му са по Kubizek A.стр. 158. Самият Блох е евреин. След аншлуза на Австрия, Хитлер го поставя под защита като „благороден евреин" и му осигурява преселване в САЩ. Д-р Блох умира от старост през 1945 г.

[82] Бел. пр. На 28 март 2012 г. надгробният паметник, отбелязващ гроба на Алоис Хитлер и съпругата му Клара, в гробището в гр. Леондинг е премахнат, без церемония, от потомък на рода, според пасторът на енорията Курт Питерчачер. Смята се, че потомъкът е възрастна жена, роднина на първата съпруга на Алоис Хитлер, Ана, която също се е отказала от каквито и да било права върху наетия погребален парцел. Не е известно какво се е случило с останките в гроба. (Adolf Hitler parents' tombstone in Austria removed. 30 March 2012. BBC News.: https://www.bbc.com/news/world-europe-17562615

своя опекун бургмастер (кмет) Майрхофер, по думите му „някак заплашително“, без много обяснения „Господин опекун, аз заминавам за Виена!“ И няколко дни по-късно, в средата на февруари 1908 г., той завинаги напуска Линц.

Своята нова надежда възлага на препоръчително писмо. Магдалена Ханиш, собственичката на дома, в който до своята смърт живее майка му, е добра позната на Алфред Ролер, известен художник-декоратор, завеждащ декорите на Придворната опера и преподавател във Виенското художествено-промишлено училище. С писмо от 4 февруари 1908 г. Магдалена Ханиш моли майка си, която живее във Виена а да помогне на младия Хитлер, като го представи на Ролер. „Той е сериозен и старателен млад човеку и пише тя, само на 19 години но зрял за възрастта си младеж, мил, скромен и от прилично семейство. Той има твърдото намерение да научи нещо стойностно. Доколкото знам, той не си губи времето, защото си е поставил сериозна цел. Надявам се да му помогнеш тъй като е достоне човек. Ще направиш едно добро дело“.

Няколко дни по-късно, Ролер е известен и е готов да се срещна се Хитлер, а Магдалена отговаря на майка си: „Усилията ти ще бъдат възнаградени, само да беше видяла щастливото лице на този младеж, когато му казах, да се обади ... Дадох му твоето писмо и му дадох съгласието си, да го прочете на директора Ролер! Бавно, дума по дума, той искаше да запомни всяка буква, четейки го с благоговение и щастлива усмивка.... После ми благодари сърдечно. Той ме попита дали може да ви пише, за да ти благодари“.

Съхранено и написаното два дни по-късно писмо на Хитлер, написано на измъчен език, подражание на витиевския стил на чиновниците от императорските канцеларии: „С настоящото писмо, ви изразявам своята най-искрена благодарност, скъпа милостива госпожо, за усилията ви да посредничите при установяването на контакта ми с големия майстор на сценичната декорация проф. Ролер. Може би донякъде е дръзко от моя страна да злоупотребявам с вашата доброта толкова много, мила госпожо, защото вие направихте това за напълно непознат за вас човек. Но още повече, ви моля да приемете сърдечната ми благодарност за вашите постъпки, както и за писмото което ми дадохте, милостива госпожо. Няма да се поколебая веднага да използвам тази щастлива възможност. Моля, приемете още веднъж най-дълбоката ми благодарност, целувам ви ръка. подпис - Адолф Хитлер“ [83].

Той смята, че едно препоръчително писмо, вече му отваря вратите към пътя на неговите мечти – животът на свободния художник, както в грандиозния призрачен свят на операта, се съединяват музиката и живописна.

Но няма никакви сведения, как е протекла срещата с Ролер. Самият Хитлер нищо не казва за това. Най-вероятно обектът на неговото възхищение просто го е посъветвал да работи и учи и през есента още един път да се опита да кандидатсва за академията.

Следващите пет години от своя живот, Хитлер по-късно ще определи като най-нещастното време от своя живот [84]. Но в друг смисъл, това е най-важното време за него, тъй като кризата в която се озовава, оформя характера му и го кара да намери онези, сякаш вкаменени формули за преодоляване, предоставени от постоянно неспокойния живот, които остават у него завинаги, някак си напълно застинали.

---

83 См.: Maser W. Hitler, S. 82 ff., а также доклад венского отделения Гестапо от 30 декабря 1941 года в кн.: Smith B. F. Adolf Hitler. His Family, Childhood and Youth, p. 113.

84 Hitler A. Mein Karnpf, S. 20.

Една от съставните части на легендата сътворена от самия Хитлер, който старателно замита следите от своя предишен живот, е че главното и назабравящо се изпитание през тези години е „нуждата и горчивата действителност“: „Пет години на нужди, лишения и горчивина ми донесе този изпълнен с празен разкош град. Пет години през които трябваше да работя за комата хляб. Първо бях общ работник, а след това и уличен художник. Но от това печелех толкова малко, колкото да заситя глада си. А гладът като верен страж, никога не ме напускаше“[85].

Но точната сметка за неговите доходи показва, че в началния си период на живот във Виена, той е разполагал с полагащата се част от бащиното си наследство, с частта оставена от майка му, и с пенсия на сирак, без да се броят и парите които е бил принуден все пак да заработва, е разполагал ежемесечно със сумата от 80-100 крони[86]. А това се равнява и даже е по-висока от заплатата на един юрист с чин асесор (б. пр.: юрист оценител - нещо като съдия изпълнител, оценител на имущество.

През втората половина на февруари, поддавайки се на молбите на Хитлер, Август Кубичек също идва във Виена, и постъпва в консерваторията. Сега те заедно наемат „мрачна и окаяна“ стая от старата полякиня Мария Закрес в задната сграда на къща № 29 на ул. „Щумпергасе“. Но ако Кубичек се е посветил изцяло на обучението си, Хитлер продължава да води безцелния си неподреден начин на живот, към който вече е свикнал: „Аз самият управлявам времето си“, казва той самодоволно. Обикновено спи до обяд, след това се разхожда по улиците или в парка Шонбрун, посещава различни музеи, а вечерта отива в операта, където, както казва по-късно, слушал със затаен дъх спектакъла „Тристан и Изолда " – цели 34 пъти.

Тогава обществените библиотеки се превръщат в негова страст, където чете по същия безразборен и самоук начин, това което му харесва или каквото му е моментното настроение, или стои пред луксозни сгради на „Рингщрасе“, потънал в мислите и мечтите си, където някой ден той ще изгради още по-грандиозни сгради.

Той се отдава изцяло на своите фантазии с маниакална страст. До късно през нощта седи над проектите си, и въпреки че е некомпетентен в работата на строителния инженер, той има смели идеи. Кубичек казва, че „ако нещо го заинтересуваше, то не му даваше и минута покой“. Решавайки, че тухлите „не са достатъчно твърд материал за монументални сгради“, той смело и фантастично планира да разруши и възстанови двореца Хофбург, проектира театри, замъци, изложбени зали, развива идеята за създаване на безалкохолна напитка за хората, търси заместител на тютюнопушенето (бел. пр.: Хитлер е пълен въздържател), а след това, заедно с плановете си за реформиране на училищното образование и недоволството си от собственици на жилища (печелейки от тях като ги дават под наем) и държавните служители, той скицира

---

85 Сьшо, там.

86 Точният разчет за месечните доходи на младия Хитлер във Виена, е направен от Ф. Етцингер, който с педантична последователност е намерил всички документи показващи източниците на даходи и неговото имуществено състояние. В интерес за сравение, по същоно време Бенито Мусолини е главен редактор на в-к „Л'авенирре дел лавораторе“ (Бъдещето на работника) в тогава австрийския град Триент, (сега Тренто в Италия) и също е скеретар на социалистическата работническа палата. За двете длъжности е получавал заплата от 120 крони месечно, което е малко повече от доходите на „безработния“ Хитлер.: Kirkpatrick I. Mussolini, стр. 38.

„Германска идеална държава", която отразява собствените му разочарования, страхове и дребни видения. Въпреки, че не е научил нищо и не е постигнал нищо, той не търпи съвети и мрази преподаването. Без да има представа за професията на композитора, той започва „да работи" върху изоставената от Рихард Вагнер опера „Ковачът Виланд", в чието съдържание присъстват убийства и кръвосмешение. Опитва се и като драматург – иска да напише пиеса по текстовете на германските саги, но самият не може без грешки да напише думите „театър" и „идея".

Малките му, с внимателно изписани подробности акварели, които рисува, не дават никаква представа за това, което бушува в него в действителност.

А съквартирантът му също не знае, че той не е приет в академията. И когато веднъж му задава въпроса какво прави, сварвайки го да чете и прави нещо с голям ентусиазъм по цял ден, получава следния отговор: „Работя по решаването на проблема с недостига на жилища във Виена и правя някои изследвания за тази цел".[87]

Това поведение, въпреки елементите на голото фантазиране, всъщност вече оформя бъдещият Хитлер. Очевидна е връзката, между желанието му да промени света и възхода му. По същия начин, в особена комбинация от летаргия и напрежение, флегматизъм и активност подобни на пристъпи, се оформят неговите бъдещи черти. И Кубичек отбеляза това с основателно безпокойство. У Хитлер ясно се проявяват внезапните пристъпи на ярост и отчаяние, безграничната способност да ненавижда, съчетана с интензивните прояви на агресивност.

Кубичек с притеснение забелязва, че във Виена неговият другар „съвсем е излязъл от равновесие". Много често пристъпите от екзалтирана превъзбуденост се сменят с периоди на потиснатост и депресия. Той вижда около себе си „само несправедливост, ненавист и вражда" и въстава „самотно против цялото човечество, което не го е разбрало и не го е оценило, а само го заблуждава и преследва" и навсякъде му поставя пречки, само с една единствена цел, да му попречи да се издигне[88].

През септември 1908 г. Хитлер още един път прави опит да постъпи в художествената академия. Но и този път отпада още на предварителното оценяване и не е допуснат до изпит.[89]

Новото разочарование още повече засилва чувството за обида. Тази нова, дълбока пронизваща рана, остава у него за цял живот. Още повече разпалва ненавистта му към училищата и академиите, които не са оценили „също Бисмарк и Вагнер" и не oцениха Анселм Фоербах (б. пр.: известен художник), защото в академиите учат само едни „кремвирши" и всичко така е устроено, че „да убие всеки един гений".

---

[87] Kubizek A. стр. 126, 210-220, 256 и сл., 281, 307; Jetzinger F.стр. 194 и сл. За признанието на Хитлер че е гледал „Тристан и Изолд"а във Виена, цели 30-40 пъти: Hitlers Secret Conversations. New York, 1953, стр. 270 и сл., По време на живота на Хитлер във Виена, Рихард Вагнер е най-популярния оперен композитор. Само в Дворцовата опера има около 426 вечерни представления. См.: Jenks W. стр. 202.

[88] Kubizek A. стр. 195, 197.

[89] Heiden K. Hitler. Bd. 1, S. 30 f.; Хайден бърка датите. Той погрешно смята че вторият му приемен изпит е бил преди да почине майка му, смятайки че нейната кончина е на 21 декември 1908 г. (вместо 1907 г.).

Именно точно такива думи изрича 35 години по-късно фюрерът-пълководец на райха, по адрес дори и на обикновените селски учители „с мърлява външност, зацапани яки на ризите, неподдържани бради и т.н."[90]

Поради нуждата от самооправдание той непрекъснато търси всякакви смекчаващи обстоятелства, за тази „никога не зараства рана": „ Аз не бях син на заможни родители, пише той в „Открито писмо" по повод кризата в партията в началото на 30-те години на XX в., тъй като той винаги обвинява за всичко „несправедливата съдба" която му попречва да завърши университет, и го хвърля в суровата школа на живота, недоимъка и нищетата.

„В този повърхностен свят, никой не се интересува какво знаеш и какво си научил, а единствено те питат за какво имаш диплома. За това че аз научих и знам много повече от десетките хиляди наши интелигенти, никой не ми обърна внимание, а само видяха че нямам диплома"[91].

Унижен и уязвен до дъното на душата си, след този нов неуспех, Хитлер се отдръпва от хората.

Неговата доведена сестра Ангела, която е омъжена и живее във Виена, нищо не знае за него, а опекунът му през цялото това време получава една малка и лаконична пощенска картичка.

Тук се прекъсва и дружбата с Кубичек. По времето когато той трябва да изкара няколко месеца военна подготовка, което е било задължително за студентите и отсъства от Виена, Хитлер напуска общата им квартира без дори да му се обади или остави някаква бележка, за да се запилее в големия град в тъмнотата на различните приюти и общежития. А Кубичек ще го види отново, след като минат тридесет години.

В началото, Хитлер се премества недалече от стари адрес, в 15-ти градски район, на ул. „Фелерщрасе" 22, дом16. И оттук започва първото му по-тясно запознаване с тези идеи и представи, които формират тъмните страни на неговата същност и му дават общото направление в неговия жизнен път.

Тогава той тълкува своя провал като доказателство за силата на своя характер, ранна проява на гениалност неразбрана от света, но сега, за да се оправдае в собствените си очи, той трябва да види конкретни причини и конкретни противници.

Спонтаннто чувство на Хитлер се обръща ожесточено срещу целия буржоазен свят, с чиято ценностна система, норми на поведение, суровост и взискателност, той се сблъсква, макар да усеща по интуиция, че му принадлежи. Тази ожесточеност след това ще намери своя израз в многото негови изявления, и представлява един от парадоксите на живота му.

Тя едновременно се захранва и ограничава от страха от социална деградация, и ясно осъзнатата заплаха от пролетаризация. С откровенност, която трудно може да се види у него, той пише във „Моята борба" за „враждебността на дребния буржоа по отношение на работническата класа",

---

[90] Tischgespraeche, стр. 323, 422, 273. А. Кубичек разказва само за едно избухване на Хитлер, по повод академията. Този епизод е свързан с първият му неуспех, тъй като при втория му опит, Кубичек вече не е във Виена (получава повиквателна за военна служба). А когато се връща, Хитлер вече не е там и той самия го търси но не намира никаква информация за това къде е заминал. Така повече те не се срещат, до възхода му като фюрер. Kubizek, A. стр. 199.

[91] Heiden K. Geburt des Dritten Reiches,стр. 30; Това писмо е написано по повод бунта на Валтер Щенес (1895-1983 г.) – германски офицер от ПСВ, патриот, националист и монархист, активист на СА който впоследствие влиза в открит конфликт с Хитлер и националсоциалистите. Емигрира в Китай и е военен съветник на Чан Кайши. След войната се връща в ГФР.

обусловена от ежедневието, която му допада и се превръща в оправдание за страха, че „отново може да потъне обратно в това старо и непочтенно съсловие или поне да бъде причислен към него“[92]. Той още разполага с някакви средства останали от родителското му наследство и получава ежемесечно пенсия за сирак, но неопределеността на личното му бъдеще, го потиска. Продължава, да се облича прилично, да посещава операта и театрите, кафенетата, и както сам ще каже, че благодарение на изисканата си речи и поведение, правел добро впечатление в очите на по-висшите съсловия, създавайки впечатление за човек от буржоазните кръгове. Една от съседките му, подобно на мнозина, които се срещали с него в онези дни, си спомня за учтивото му и същевременно необичайно срамежливо поведение. Според друг, макар и доста съмнителен източник за годините от живота му във Виена, той носел в джоба си плик със снимки на баща си в парадната си униформа и показвайки ги гордо казвал, че „покойният баща се е пенсионирал като старши митнически чиновник, на негово императорско и кралско величество“[93].

Въпреки цялата своя по-късна бунтовна и революционна риторика, това поведение показва неговата истинска същност, на човек нуждаещ се от самоутвърждаване и принадлежност към определен обществен кръг, което е и главната потребност на всеки буржоа.

В тази светлина, критично трябва да се гледа на твърденията му, че още от ранните си години, той е „революционер в изкуството и политиката“[94]. В действителност, този около 20-годишен младеж никога не поставя под съмнение ценностната система на буржоазния свят, и се възхищава на неговия блясък и разкош. Мечтателят, син на чиновника от Линц жадно се възхищава от този свят, и тайно иска да бъде част от него, а не да го разруши.

Това е една от най-странните черти проявени от Хитлер в този период от живота му. Въпреки всичките огорчения които преживява, и преписва буржоазния свят, той не се обявява открито против него, а се стреми да бъде признат и да се впише в него.

Ожесточеното изобличаване на буржоазната показност, отекват в Европа в продължение на почти две десетилетия, и му предоставят неведнъж оправдание за да се освободи от унижението, което е преживял, подлагайки системата на социална критика за да му отмъсти, като го осъди. Но вместо това, той отхвърления мълчаливо стои встрани.

---

[92] Hitler A. Mein Kampf,стр. 22. Аналогичен извод прави Стефан Цвайг. той пише, за „най-голямата опасност“ която някога е съществувала „в буржоазния свят“ е „отнова да станеш пролетарий“.: Zweig S. Die Weit von gestern, стр. 50, Heiden K. Geschichte, стр. 16.

[93] Greiner J. Das Ende des Hitler-Mythos, S. 25. Спомените на Грейнер за Хитлер обаче пораждат множество въпроси - особено след като за разлика от Кубичек, Грейнер както твърди няма доказателства за близко познанство с Хитлер. Неговите бележки съдържат някаква информация, която обогатява нашите знания. Те обаче могат да бъдат използвани само ако намерят потвърждение в други доказателства или съвпадат с документираните черти на поведението на Хитлер, но и тогава те не могат да бъдат приети безусловно. На стр. 14, Грейнер отбелязва, че още в първия момент от запознанството си с Хитлер той „незабавно ... насочи вниманието ми към високата култура на речта му“. И възмущението на Хитлер от „моралната безчувственост“ на хората, които той среща тогава във Виена, както и от „ниското ниво на тяхната духовна култура“. От самите му думи се вижда мисленето на дребния буржоа загрижен за поддържането на неговото положение в обществото;.:Hitler A. Mein Kampf, стр. 30. По повод спомената съседка, виж Мария Волраб и Марии Фелингер в: HA, File 17, Reel I.

[94] Hitler A. Mein Kampf, стр. 15.

Типичните за епохата настроения, за пълното сваляне на всякакви маски, превърнали се даже в мода, не го увлича и не го интересува цялата художествена емоционалност и всички идеологически спорове на епохата, както и нейният интелектуален авантюризъм.

Австрийската столица в първите години на XX в., е един от центровете на тези настроения, но Хитлер не ги осъзнава. Твърде емоционален и принуден от обстоятелствата да протестира, този млад мъж за който музиката служи като голямо средство за освобождение, няма ни най-малка представа за Шьонберг и „най-големия бунт в историята на човечеството ... в концертните зали на Виена“, организиран от този композитор и учениците му Антон фон Веберн и Албан Берг, или дори за Густав Малер и Рихард Щраус, чиито творби изглеждат през 1907 г. „като епицентърът на ураган в музикалния свят“ според едни то музикалните критици. Вместо това той се наслаждава на Вагнер и Брукнер, тръгнал по стъпките на предходното поколение.

Кубичек пише, че такива имена като Рилке, и неговия „Часослов“, книга излязла през 1905 г., или произведенията Хофманщал, „не достига до тях“[95].

И въпреки, че Хитлер иска да постъпи в Худжествената академия, той изобщо не се интересува от новите течения като сецесионистите[96], и възприеманите като сенсация, произведения на Густав Климт, Егон Шиле или Оскар Кокошка. Неговият художествен вкус се вдъхновява от теми и имена от предишните поколения, като Анселм Фоербах, Фердинанд Валдмюлер, Карл Ротман, Рудолф фон Алт.

Бъдещият архитект със своите фантастични проекти, който с часове съзерцава красивите сгради и фасади в класически стил на „Рингщрасе“, изобщо не обръща внимание на революционните творци на новата архитектура – Ото Вагнер, Йозеф Хофман, и Адолф Лоос, които със своите гладки и лишени от всякакви ненужни украшения фасади на деловите сгради на Михаелерплац, точно срещу един от бароковите портали на двореца Хофбург, предизвикват през 1911 г. ожесточени спорове. Дори тогава излиза една скандална статия която твърди, че между орнаментите и престъпленията има вътрешна връзка.

Наивният и непоклатимия ентусиазъм на Хитлер, изисква почтения стил, възприет във виенските салони. Той спокойно минава покрай симптомите на тревожност и търсене в изкуството, бушуването на епоха, която преживява „толкова гъста поредица от художествени революции“, която изобщо не го достига. Точно обратното, той вижда някаква тенденция да се омаловажава величественото, пробив на нещо чуждо и непознато, което го кара да трепне с всяко влакно на душата си като буржоа[97].

Нещо подобно може да се каже за една от първите му срещи с политическата реалност. И отново, въпреки всичките му чувства на протест, революционните идеи не му са близки. Отново той се проявява като парадоксален поддръжник на одобрените, човек който защитава системата, която едновременно и хули. Докато изгнаникът се посвещава на каузата на

[95] Kubizek A. стр. 220 и сл.

[96] Много немски и австрийски художествени общества от края на XIX – началото на XX в., възникват като протест срещу академизма. Кръжокът на виенските сецесионисти се образува в 1897 г. В него участват Г. Климт, К. Мозер, Й. М. Олбрих, Й. Хофман и др. .

[97] Hitler A. Mein Kampf, стр. 282.

изгнаника, той сякаш крие своето унижение. Зад тази психологическа механика се крие една от фрактурните линии в характера на Хитлер.

Самият той каза, че докато е работи на строителна площадка, по време на обедната си почивка, и изпива бутилката си мляко „далеч от всички“, хапвайки парче хляб, е „изключително“ раздразнен от негативните критични настроения на работниците: „Те отричаха буквално всичко: нацията като изобретение на капиталистическите ... класи, отечеството - като инструмент на буржоазията за експлоатацията на работническата класа, авторитета на закона - като средство за потискане на пролетариата, училището – като институция за отглеждане на роби, както и собствениците на роби, религията – като средство за заблуда на хората осъдени на експлоатация, моралът – като символ на тъпото овче търпение и т.н. Тук няма абсолютно нищо, което до не е потънало в калта на това ужасно блато."[98]

Забележително е, че тезата си която защитава в споровете си със строителните работници – нация, отечество, авторитетът на закона, училището, религията и морала – съдържа пълен набор от нормите на буржоазното общество, към които той самият преживява също своите първи враждебни чувства. Проявата на тази двойственост в отношението, ще се проявява отново и отново в хода на живота му на различни нива – в политическата тактика на постоянно търсене на съюз с презряната буржоазия, точно както във формалния нелишен и от комични черти ритуал, например да поздравява и да целува ръцете на секретарките се, или да ги черпи със следобеден чай и сметанова торта. Въпреки всичките си антибуржоазни настроения, като провинциален владетел той показа черти на човек от „старата школа“. Тези черти демонстрират така желаната социална принадлежност и ако нещо издава австрийските черти в облика на младия Хитлер, то това е йерархичното съзнание, с което той защитава своята привилегия да бъде буржоа.

Живеейки в обществото с култ към ранга, където е прието всеки човек и всяка професия да има определен социален ранг, той желае, въпреки оскъдността на съществуването си, в „света на скъпообзаведените стаи“ да се чувства „господин“ и затова, той не намира пътя към революционните сили нито в изкуството, нито в политиката. И не само външното му поведение, реч или облекло, но всичките му идеологически и естетически възгледи се обясняват с желанието да бъде безусловно приет буржоазен свят, дори с всичките си сенчести страни.

Социалното неуважение е много по-болезнено за Хитлер, отколкото социалната бедност и ако изпада в отчаяние, той страда не поради липсата на ред, а поради недостатъчната роля, която му се пада.

Ето защо той се страхува от всякакви антагонизми и търси нещо, на което да се опре и с каквото да се съгласи. Сякаш заслепен от величието и очарованието на столицата, отчаяно чукащ на заключените ѝ порти, той не е революционер, а само самотен човек. Никой не прилича толкова малко на бунтовник и толкова лошо да играеше тази роля, както той самия.

[98] Също, стр. 41 и сл.

Виена в начало на XX век

Виена, Операта, картина на младия А. Хитлер

Виена, дворецът Белведере (А. Хитлер)

Виена, Императорския театър (А. Хитлер)

ГЛАВА III. ГРАНИТНА ОСНОВА

Фанатизмът - това е единствената „сила на волята“, която може да се даде на слабите и несигурните в себе си.

Фридрих Ницше

На „Фелберщрасе“, недалеч от мястото, където той сега живее, има тютюнева фабрика (както по-късно е установено) и там сред работниците се разпространява едно списание, посветено на расовите въпроси.

Списанието се издава в тираж до 100 000 екземпляра и се разпространява основно сред студенти и хора с висше образование.

„Русокос ли си? Това означава, че си създател и защитник на културата! Русокос ли си? Значи си в опасност! Така че прочети „Библиотеката на русокосите правозащитници!“ Списанието има такава провокативна реклама изписана с огромни букви на корицата. То се издава от един бивш монах с претенциозното аристократично име Йорг Ланц фон Либенфелс. А заглавието му е „Остара“ – езическата германска богиня на пролетта. В причудлива форма, черпейки от древногерманските легенди, доктрината която представя, разказва за борбата между азингите (или хелдлинги, т.е. идващи от ада) и афлингите (или шретлингите, т.е. онеправданите).

От замъка си Верфенщайн в Долна Австрия, който неговите покровители индустриалци му помагат да придобие, Ланц призовавя за създаването и организирането на арийски героичен мъжки орден, наречен „Орден на Новия храм“ – авангард на русата и синеока раса на „господарите“ в предстоящата кървава борба с по-ниските и непълноценни смесени раси. След като издига знаме със свастика над замъка си, още през 1907 г., той обещава да отговори на социалистическата класова борба, с расова борба, вкл. и да се стигне „до използването на нож за кастрация“ и призова за „унищожението на човека-звяр и създаването на висш тип нов човек“ да се използват методите на селекцията, отбора и унищожаването на непълноценните. Разработва програма за стерилизация, и депортиране на непълноценните в „маймунската гора“ и елиминиране чрез принудителен труд в лагери, или просто чрез умъртвяване, която да доведе до систематичен изкуствен подбор и расова хигиена. „Поднесете жертва на Фрейр (древногерманският бог на лятото и плодородието), о, синове на боговете“, възкликва Ланц в транс. „Напред и му принесете в жертвае децата на шретлингите!“ За да популяризира арийския идеал, той предлага провеждането на състезания по расова красота.

Хитлер дори посещава Ланц, тъй като не разполага с по-старите броеве на списанието, както по-късно казва Ланц. Впечатлението, което той оставя у него е за един млад, бледен и скромен младеж.[99]

---

[99] Daim W. Der Mann, der Hitler die Ideen gab. Ланц и неговият психопатологичен начин на мислене се вижда и в твърденията му, че сред неговите ученици са лорд Китченер и главно Ленин, които са единствените, разпознали неговото учение сравнително рано и са направили своите правилни изводи. Основната творба на Ланц, публикувана през 1905 г., с много забележително заглавие: „Теозоология, или Учението на последователите на содомитите и божествения електрон. Въведение в най-стария и най-нов мироглед и оправданието на княжеството и благородството." Според него синеоките русокоси арийски герои били „най-доброто творение на боговете“ и са имали електрически органи, като са можели да приемат и изпращат електромагнитни вълни. Чрез евгенична стимулация и създане на чиста порода, арийската раса от герои ще трябва да се получи ново развитие и тази раса да си възвърне божествените електромагнитни органи и сили. Чувството на страх, присъщо на епохата,

Анализът на наличния материал не ни позволява да заключим, че Ланц е оказал някакво значително влияние върху Хитлер, и че именно той „му е дал изцяло своите идеи“.

Значението на този доста куриозен „основател на ордена“ не е в предаването на някакви специфични импулси или в някакво посредничество, а просто той е едно от типичните явления на епохата. Той е един от най-ярките представители на невротичния, тревожен дух на времето, витаещ в потискащата атмосфера на Виена от онези години, наситена с най-странни фантазии, и определен характерен колорит. Това обяснява и същевременно ограничава влиянието, което Ланц е оказал върху Хитлер – той не е допринесъл толкова за формирането на идеологията на последния, колкото за психопатологията, която е в основата ѝ.

От тези и други влияния, от писанията във вестниците и булевардните брошури, които самият Хитлер по-късно ще нарече източници на своите знания от по-младите си години, се вижда, че неговата представа за света, е плод на някаква извратена субкултура, антагонистична на буржоазна култура.

В неговата идеология от време на време се появява плебейско разминаване с буржоазния морал и хуманизъм. Тук обаче дилемата е, че буржоазната култура вече е била много разядена от ръждата на нейната субкултура. Тя е отдавна опорочена и отрича всичко, на което по-рано е държала, или казано по друг начин, субкултурата която Хитлер е срещнал в личността на Ланц фон Либенфелс и други подобни явления във Виена, появили се на прага на двете столетия, по смисъл не е отричане на господстващата система от ценности, а е само нейното деградирало отражение.

Където и да опитва в желанието си да пробие в света на буржоазията, навсякъде попада на същите идеи, комплекси и панически настроения, описани в евтините брошури, но в по-сбита и по-претенциозна форма.

Ето защо той изобщо не се отказва от тези тривиални разбирания, които от самото начало му помагат да се ориентира в света. Нищо от това което научава от речите на влиятелни столични политици, които слуша с благоговение, не са ново за него. Като слуша от балкона на оперния театър, произведенията на най-известните и най-често изпълнявани композитори от епохата, той се среща само с художествения израз на обикновеното.

Ланц, броевете на „Остара“ и вулгарните псевдонаучни трактати, просто му отворят задната врата към обществото, към което той се стреми. Но така или иначе, това все още е само входът.

Необходимостта от легитимиране и затвърждаване на принадлежността към обществото също е в основата на първите му, все още опипващи опити да придаде на чувствата си на враждебност и завист някои идеологически очертания. С болезнено преувеличеното, егоистично чувство, че е на път да се

желанието за създаване на елитни тайни общества и модното аматьорско обожествяване на природните науки – всичко това в комбинация със забележима склонност към интелектуален и личен авантюризъм, намери мястото си в тази доктрина.

Дайм явно надценява влиянието на Ланц върху Хитлер. Ситуацията е съвсем различна при някои от лидерите на националсоциалистите от по-нисък ранг, като Даре или Хайнрих Химлер. Няма значение как, пряко или косвено, в племенните досиета на Главното управление на СС, за чистотата на расата и населението, и в практиката за унищожаване на хора - дали става дума просто за „недостоен за живот“, или за „евреи, славяни и цигани“ - причудливата реториката на основателя на ордена, насърчаващ убийството, продължава да живее по свой собствен начин.

плъзне към социалното дъно, той алчно възприема предразсъдъците, лозунгите, страховете и амбициите на виенското светско общество, включително антисемитизма и онези расови теории, в които като в огледало, се отразява и цялата тревожност пропита в германския народен дух, възгледите на т. нар. социален дарвинизъм, враждебнотото отношение към социалистите, и всичко това е пропито отгоре до долу с духа на засилващият се национализъм. Възприемайки тези силно въздействащи идеи, той се стреми да се доближи до начина на мислене на управляващите.

Въпреки това Хитлер винаги се опитва да представи своя мироглед като резултат от личния си опит и собствените си размисли, прозрения и анализ. Опитвайки се да отрече съществуването на каквито и да било влияния върху себе си, той по-късно дори ще твърди, че първоначално е бил лишен от всякакви предразсъдъци, и ще посочи например, че когато живее още в Линц, е изпитвал отвращение от хора говорещи лошо за евреите. Изглежда обаче по-вероятно, и това се потвърждава от различни доказателства, че поне началото и насоките на неговия мироглед са положени в идеологическата среда в столицата на Горна Австрия, гр. Линц.

Между двата века, Линц е един от центровете на националистическите групи и настроения, чийто изяви се проявяват сред учениците в реалното училище, в което учи Хитлер, една атмосфера, наситена с национален дух. Учениците предизвикателно носят сини петлици на униформите си, като германски национален символ. Обичат да използват черно-червено-златните цветове на движението за германско национално единство и да се поздравяват с германското „Хайл“ (Heil[100])! и вместо императорския химн на Хабсбургите, те пеят „Песен за Германия“[101], която звучи на същата мелодия.

Протестният им национализъм е насочен главно срещу династията и се изразява в съпротива срещу училищните служби и шествия на празника на „тялото господне“, с което те демонстрираха своята солидарност със съседния „протестантски“ райх. По спомените на учителя по богословие Залес Шварц, с аплодисментите на съучениците си, Хитлер прави такива свободомислещи изявления, които довеждат учителя „до такова отчаяние, че често не знаех какво да правя“.[102]

Изразител на тези настроения пропити от гелмавския национален дух е също общинският съветник и учител по история д-р Леополд Печ (1853 – 1942 г.). Той прави на Хитлер голямо впечатление със своето красноречие и олеографииите (вид литографии) изобразяващи старите времена, с които онагледява своите часове. Посветените на него страници в „Моята борба“ изобилстват и от късни размишления, но въпреки това оценките на Хитлер по история от училище, никак не са добри, а посредствени „удовлетворителни“.

Страховете на жителите от граничния район, недоволството от Дунавската монархия за нейната политика на смесване на народи и раси, както и основната антисемитска ориентация, несъмнено идват и от там.

Вероятно е чел и сатиричното списание на движението на Шьонерер „Der Scherer“ [103]. Това е илюстриран тиролский ежемесечник за „политика и тенденциите в изкуството и живота“, който през тези години се получава и

[100] Бел. пр.: в букв. пр.: спасение, добро, благополучие.
[101] Химнът на Германия, който запва с думите „Германия над всичко“.
[102] Запротоколирано свидетелство на Хайнрих Хайма, цит. по: Maser W. Hitler, стр. 236.
[103] „Бръснар“, но заглавието е свързано с второто зн. на глагола scheren – притеснявам се, безпокоя се.

разпространява и в Линц. Списанието съдържа статии и хапливи карикатури, насочени срещу „римляните“ (т. е. католиците), евреите, парламента, еманципацията на жените, упадъка на нравите и алкохолизма.

Още с първия си брой от май 1899 г. публикува изображение на свастиката, която се превръща в култов символ на прогерманските настроения (в случая тук знакът е представен като „възпламенител на огъня“, от който според германската митология, изригнала първичната материя за сътворението на света). Младият Хитлер и в училищните си години и в следващите „години на безделие“ чете също „Алдойчес тагеблат“ (Общогермански ежедневник), и популярния в средите на национално настроената немска буржоазия „Бисмарковия календар“, както и общонемския и агресивно-антисемитски „Линцер флигенде блетер“ (Лински летящ лист).

Като едно от страничните явления на политическата и социална промяна, антисемитизмът изобщо не е присъщ, както го представя авторът на „Моята борба“, само за Виена. Той се проявява с еднаква сила и в провинциите[104].

Това, което по-късно Хитлер ще определи като продължила две години „душевна борба“, която е неговата „най-трудната повратна точка като цяло“, когато чувствата му „още хиляда пъти“ се борят с неумолимия разум, преди да направи своя завой „от крехък космополит към фанатичен антисемит“, е преди всичко преход от неясно осъзната неприязън, към съзнателна вражда, от инстинктивното настроение към идеологията.

Антисемитизмът на обкръжението в Линц, е по-скоро идиличен, готов на съседски компромиси, но у Хитлер придобива фундаментална острота, универсален размах, и концентрира ясния образ на конкретния враг.

И семейният лекар на родителите му, евреинът д-р Едуард Блох, на когото Хитлер изпраща поздрави от Виена с „най-голяма благодарност“, и адвокатът д-р Йозеф Файнголд, и дърводелецът Моргенщерн, който прави рамки за картини, и купува малките му акварели, като така стимулира художника в него, и например евреинът Нойман, който по едно време е бил негов съсед в пансиона, на който, както признава Хитлер, дължи толкова много – всички тези хора от еврейски произход, чиито доста схематични очертания, появили се встрани от първоначалния му път, сега започват да избледняват в дълбините на сцената.

На тяхното място се появява, все по-материализирания и израстващ митологичен призрак на „фигура в дълъг кафтан и с плитчици“, която му се набива в очите със своята уродливост, която той срещнал едни път като се шляел из града. Споменът от тази случайна среща, силно се запечатала в неговата памет и „преобърнала“ нещо в него, превърнала се в идея-фикс, подчиняваща всичко останало: „Откакто започнах да се занимавам с този въпрос и за пръв път насочих вниманието към евреина, Виена се появи пред мен в съвсем различна светлина отпреди. Където и да отивах, сега виждах евреи навсякъде и колкото повече ги виждах, толкова по-остро ми око ги открояваше от останалите хора. Центърът на града и областите на север от

[104] Kubizek A. стр. 70 и сл, 107, 112 и сл, Hitler A. Mein Karnpf, стр.. 10 f. Твърдението на Хитлер, че той е стигнал до антисемитизма само във Виена, благодарение на собственото си убеждение и собственото си задълбочено проучване на проблема, опровергава, например от Г. Шуберт: Schubert G. Anfaenge nationalsozialistischer Politik, S. 11 f.; там също се предоставят данни, че Хитлер от ученическа възраст е почнал да чете „Линцер флигенде блетер“. Banuls A. Das voelkische Blatt «Der Scherer». Ein Beitrag zu Hitlers Schulzeit. In: Vierteljahreshefte fuer Zeitgeschichte (VJHfZ), 1970, H. 2, стр. 196 и сл.

Дунавския канал буквално гъмжеше от хора, които с външния си вид не приличат на германци ... Всичко това вече не може да изглежда привлекателно; но човек трябваше да стане изгнаник, за да разкрие освен физическата нечистота, и моралните мръсни петна на този избран народ. Имаше ли поне една подлост, поне една безсрамие под каквато и да е форма и най-вече в културния живот, в която поне един евреин не е замесен? И когато започнем с хирургическа точност да изрязваме този тумор, от гниещата му плът започват да изскачат като ларви, и да се гърча на светлината,… някакви си евреи ... Постепенно започнах да ги мразя."[105]

Вече не е възможно да се открият решаващите причини за обрата от ежедневния антисемитизъм през годините в Линц към маниакално растящата, невъздържана омраза, неизменна буквално до последния час от живота му. Един от съмнителните приятели на Хитлер от онези години, разказва, че тази омраза е резултат от изострената сексуална завист на деградиралия син на буржоазни родители и разказва подробности, за някаква руса жена която харесвал, негов съперник полуевреин и опитът на Хитлер да я изнасили когато му позирала като модел. Това звучи повече гротескно, отколкото банално и убедително.[106]

Отговорът не е само в изначалното, изненадващо и постоянно колебаещото се състояние между идеална възвишеност и тъмните чувства на страха. Представите на Хитлер за отношенията между половете, загатва за наличието на някакви сексуални патологични аномалии у него. Тя се загатва от начина му на изразяване и аргументация, когато в полезрението на Хитлер попадне фигурата на евреин. Самият дух на голата нецензурност, неизменно се излъчва от онези страници на книгата му „Моята борба“, в които той се опитва да изрази отвращението си с думи. Това не е някакъв случаен външен знак, а само спомен за тона и стила на списание „Остара“ или на булевардните брошури, на които той дължи прозренията на младостта си и в много по-голяма степен това изразява специфичния характер на неговата неосъзната завист.

След войната е публикуван обширен списък с любовниците му, произлизащ от обкръжението на Хитлер, и което е много важно, има и красива еврейка от заможно семейство. Но нито в Линц, нито във Виена той не е имал „истинска среща с нито едно момиче“ и във всеки случай, той не е имал шанс да изпита страст, която да го освободи от театралната му обсебеност от самия себе си. (бел. пр.: Кубичек също пише, че докато са били заедно и в Линц и после във Виена, Хитлер не е имал познанство, още по-малко сексуален контакт с жена. Същевременно е избягвал и се отвращавал от публичните домове и проститутките.)

По собственото му признание, този дефицит на женско внимание, ясно се доказва от мечтите му, изпълнени с „кошмарни видения на съблазнявани стотици и хиляди русокоси момичета от отвратителни, кривократи еврейски дегенерати“. Ланц също е измъчван и от подобни ужасни картини на благородни руси жени попаднали в ръцете на рошави, тъмнокоси прелъстители, които постоянно се появяват пред очите му. Неговата расова теория е проникната от комплексите на сексуална завист и скрит

---

[105] Hitler A. Mein Karnpf, стр. 59 и сл.

[106] Greiner J.стр.110. Bullock A. Hitler. Eine Studie ueber Tyrannei, стр. 35, или: Shirer W. Aufstieg und Fall des Dritten Reiches, стр. 43, където също се признава известна правдоподобност за противоречивата теза, изложена за първи път от Рудолф Олден.

антифеминизъм: „първата жена, твърди той, е донесла греха в този свят, а нейната слабост пред сладострастните трикове на подчовеците е основната причина за заразяването на нордическатската кръв.“

Подобни маниакални психопатологични представи, в което се проявяват всички последствие на закъснялата и потисната мъжка сексуалност, се наблюдават и у Хитлер, който описва абсолютно същата картина: „Чернокос млад евреин чака с часове и сатанинска радост на лицето, нищо неподозиращо русо момиче което той ще оскверни с кръвта си и ще отвлече от нейния народ”. Тук, както и там, се проявява задушаващия, вулгарен свят на представите на сексуално неудовлетворения мечтател. В действителност това обяснява, наличието на толкова „изненадващо отровните изпарения“, така обилно излъчвани от националсоциалистическия мироглед, и може да се обясни с феномена на потисната сексуалност в буржоазния свят.[107]

Приятел от младостта му Кубичек, а и другите му съжители от полумрака на виенското дъно свидетелстват, че от ранната сутрин, Хитлер е бил на нож с всички и е изпитвал омраза към всичко, което го заобикаля.

Съвсем логично неговият антисемитизъм е фокусираната форма на омразата, която дотогава е бушувала в тъмнината на неговата душа, но най-накрая е намерила своя обект в евреина. В „Моята борба“ Хитлер пише, че е невъзможно да се посочи на масата повече от един враг, тъй като в лицето на няколко врагове тя се разфокусира и се размива. И отбелязва че този принцип е присъщ и за него самия. Той винаги е концентрирал целия си гняв върху едно явление, което първоначално е универсалното зло, и винаги се превръща в някаква конкретно представена фигура, върху която излива своа гняв, но никога „преплетената мрежа от причини, която трудно може да се разплете“.[108]

Не може еднозначно да посочим мотив, който да обясни непреодолимия характер на антиеврейския комплекс на младия Хитлер. Можем да изходим от факта, че тук говорим за политизацията на личните неудачи на един амбициозен, но отчаян аутсайдер. Стъпка по стъпка той потъва все по-надолу и е принуден да следва страховете си от заплахата да стане лумпен. И когато вижда „евреинът“, богат и успял, той, „нещастинъкт-бедняк“, се опита да убеди себе си, че законите на историята и природата, са на „негова страна“. Според признанието на самия Хитлер, неговият завой към антисемитската идеология настъпва, когато от родителското му наследство не е останало нищо и той попада не само в безнадеждна нужда, но и пропада към много по-ниско социално ниво. Състояние което напълно несъвместимо със страстните му мечти за художествено творчество, гениалност и обществена наслада.

А Виена, тази немска буржоазна Виена от началото на XX век, в която той попада и на която се надява, и иска наличието на социален статус, попада под знака на три доминиращи явления: в политическо отношение това са идеологиите на барон Георг фон Шьонерер и Карл Люгер, а в областта на музикалното изкуство което така силно въздейства на младия Хитлер, тук господства Рихард Вагнер. Тези фигури са ключови по значеине в годините на неговото формиране.

Говори се, че във Виена, младият Хитлер е „почитател и поклонник“ на барон Георг фон Шьонерер, а на стената до леглото му, са били окачени в

[107] Hitler A. Mein Karnpf, стр. 357. Твърдението „с пълна сигурност“, че нито в Линц, нито във Виена Хитлер е имал някакви връзки с жени, идва от Кубичек и се отнася само до времето, прекарано заедно.: Kubizek A. стр. 276.

[108] Nolte E. Faschismus, стр. 359.

рамка афоризмите на този политик: „Без юдейската и римска (католическа) мания, издигни катедралата на Германия! Хайл!“ - така звучи един от тях, който изразява съкровеното желание на австрийските немци да се съединят с другите германци от другата страна на границата в една държава[109].

Това е идеологията на Пангерманското движение на фон Шьонерер, което за разлика от едноименния съюз в самата Германия, не се стреми към някаква „световна германска политика“, а работи за националното обединение австрийските немци с Германия, и изразява стремежа за образуване на единно германско отечество, като заключителен етап от германското обединение. Пангерманското движение на австрийските немци е за разрушаване на Хабсбургската империя и отказ от всички нейни земи, където не живеят германци, както и изобщо отхвърля съществуването на многонационалната държава.

Основателят и вожд на това движение, барон Георг фон Шьонерер, има поземлено владение в същия граничен горски район, откъдето произлиза и семейството на Хитлер. Той започва своята политическа кариера като радиикал-демократ, но постепенно подчинява своите възгледи и идеи за социални реформи на крайния национализъм.

Обсебен от комплекса за засилващото се „влияние на чужденците“, той вижда във всичко и навсякъде заплаха за германския дух, от евреите, от католическия Рим, от монархията на Хабсбургите и от всякаква форма на интернационализъм. Своите писма той винаги завършва с израза „С германски поздрав!“, и прави всичко възможно, за да възроди германските обичаи. Дори пледлага да се въведе ново германско летоизчисление с начална точка 113 г. пр. н.е. или това е битката в която кимврите и тевтонците побеждават римските легиони в провинция Норик.

Шьонерер е отчаян, принципиен и краен във възгледите си човек. В отговор на търпимото отношение към другите националности от страна на нисшия славянски католически клир, той организира движението „Далеч от Рим!“, насочено срещу самата католическа църква. Той пръв вижда във евреите опасност и започва да проповядва нетърпимост към тях. До тогава в Европа, негативното отношение към тях е основно поради религиозните предразсъдъци или има икономически характер, целящ съзнателен обрат на политико-социалните противоречия, (класовата борба на марксистите) към един расов или биологически уклон, който да обясни всичко с антисемитизма.

Демагог със силна интуиция, той умее да въздейства на примитивно ниво изоплзваики страховете на хората. Така той проповядва съпротива срещу всякакви заплахи за асимилация под девиза „Не зови на помощ вярата, когато порокът е в самата ѝ кръв“.

И не заради манията си, че евреите са движещата сила и източник на всички проблеми и страхове на този свят, а поради радикалния характер на своите възгледи, търсещи предизвикателството, той се превръща в един от примерите за Хитлер.

В безразличната и толерантна атмосфера на живот в стара Австрия той пръв демонстрира възможността, съзнателно да организира расовите и национални страхове на масата в движение. С дълбока загриженост той проповядва приближаването на деня, когато германското малцинство, ще бъде

---

[109] Greiner J. стр. 78 и сл. И Кубичек също отбелязва, че Хитлер често се е определял като „шьонерерианец по тяло и дух“ ; Kubizek A. стр. 297.

победено и „избито“. И за това трябва да се предприемат извънредни антиеврейски закони. Неговите привърженици носят на верижките на часовниците си закачена малка фигурка на обесен евреин и в парламента на империята издигат абсурдното си искане да се въведе награда за всеки убит евреин, били парична, било придобиване на имуществото на убития евреин от неговия екзекутор [110].

Но още по-голямо впечатление на младия Хитлер прави д-р Карл Люгер, един друг апологет на дребнобуржуазния антисемитизъм. Той е кмет на Виена, умел оратор и вожд на Християнсоциалната партия. В „Моята барба“ Хитлер пише за него с думи на възхищение, определя го като „наистина гениален“ и „най-силен германски кмет за всички времена“, дори „последният велик германец в Източната марка“[111].

Хитлер харесва програмата на Люгер, като едно бавно и опортюнистично оправдание за възникването на антисемитизма, възприема скептицизма по отношение на оцеляването на пропадналата и прогнила многонационална монархия, и откритата му критика. Но още повече се възхищава на демагогската виртуозност на Люгер и тактическата му находчивост, с която така умело манипулира доминиращите социални, религиозни и антиеврейски настроения за своите цели.

Противно на Шьонерер, който заради своята крайна принципиалност си спичилва много врагове, в резултат на което постепенно губи всякакво влияние в обществото, Люгер е учтив, ловък и се ползва с нарастваща популярност. Той използва идеологията като оръжие, въпреки че тайно я презира. Той мисли тактично и прагматично и реално постигнатото за него е по-важно от идеите които проповядва. За 15 години когато е бургомастер или кмет на Виена, той модернизира транспортната мрежа, разширява образователната система, подобрява социалното благосъстояние, създава зелени площи и около милион нови работни места.

Отивайки към върха, Люгер се опира на рабониците-католици, на дребната буржоазия — служащите и чиновниците от нисшите звена, собствениците на малки магазинчето, собствениците на жилища давани под наем, свещениците, или всички тези слоеве в обществото, които се страхуваха от новите времена от настъпващата индустриализация, която ги заплашва със социален крах и нищета.

Люгер, подобно Шьонерер, също търси ползата от широко разпространеното чувство на страх, но го обръща към конкретни и достъпни противници. За разлика от Шьонерер, той не рисува мрачни и апокалиптични картини, а предлага безупречно действащите хуманни баснословия, които намират ясен израз в любимата му фраза: „Трябва да помогнем на малкия човек“ !

Голямото възхищение у Хитлер е предизвикано не само изтънчения макиавелизъм на „собственика на Виенското кметството“, но и личните

---

[110] Bracher K. D. Diktatur, стр. 46 и сл., Carsten F. L. Der Aufstieg des Fschismus in Europa, стр. 37 и сл.; Pulzer P. G. J. Die Entstehung des politischen Antisemitismus in Deutschland und Oesterreich.

[111] Hitler A. Mein Karnpf, стр. 59, 74. Така се нарича територията на образуваното през 1156 г. Австрийско херцогство. Така подчертава само немския характер на Австрия. Самото название Австрия идва от немското Oster Reich (Източно кралство), а Oster mark отразява състоянието когато тази територия е източно гранично владение на Източнофранкската империя.

съвпадения: Хитлер открива в Люгер не само поучителни, но и много сродн черти. Той открива много общо между собствената си личност и Люгер. Както и Хитлер, Люгер произлиза от нисшите слоеве и си извоюва признание в обществото, въпреки всички препятствия и социално пренебрежение които среща по пътя си, въпреки съпротивата на императора, който три пъти се противопоставя на избора му за кметския пост, той успява и се налага. А към това в своите мечти отчаяно се стреми и Хитлер.

За разлика от Шьонерер, с неговите безразсъдни идеи и изяви, с които си създава много врагове, Люгер върви по своя път към върха с постоянното търсене на съюз с господстващите групи. Хитлер се възхищава от него, като от учител от който е научил важен урок: „той, преизпълнен с решителност използва всички съществуващи лостове на властта, за да подчини мощните институции, и да извлече максимална полза от тях за своето движение“.

Създадената от Люгер с помощта на емоционално концентрирани лозунги масова партия демонстрира, че идеята за страха, както и идеята за щастие издигната сто години по-рано, е придобила в Европа такава сила, която може да преодолее дори класовите интереси.

В това направление се развива и идеята на националния социализъм. Немските работници в бързо развиващите се промишлени райони на бохемската и моравска области (съвр. Чехия) на Дунавската империя, в 1904 г. в гр. Траутенау създават Немска работническа партия (ДАП - Deutsche Arbeiter Partei), за да защитава техните интереси пред натиска на по-евтината чешка работна сила (често идваща от селата, от средите на безимотните селяни), която постъпва във фабриките и заводите и подбива цената на труда.

Това е началото на напълно разбираем опит за разрешаване дилемата на социализма от марксически тип, който скоро обхваща цяла Европа, под най-различни маски, но не преодолява националните антагонизми, въпреки интернационални си лозунги, адресирани до цялото човечество, и в теорията на класовата борба няма място за специалното национално съзнание на германския работник в Бохемия или Моравия.

Привържениците на новата партия привличат значителна маса от разочаровани бивши социалдемократи, обезпокоени, че политиката на пролетарска солидарност облагодетелства чешкото мнозинство в тези области. В програмата на ДАП, пролетарската наднационална солидарност се определя като „погрешна и носеща големи вреди на германците в Централна Европа“.

Тези германци вярват в пълната идентичност между техните национални и социални интереси, и таза проста, очевидна и универсална истина, те могат да противопоставят на утопичния марксистки интернационализъм. Те искат да примирят социализма и национализма в едно общонародно работническо движение.

Партията издига програма, която най-тясно отговаря на опасенията на работниците етнически германци, и им предлага защита и самоутвърждаване. Тази програма издига антикапиталистически, революционни, свободолюбиви и демократични цели, но издига като водещ националистическия принцип и свързаните с него авторитарни и ирационални формули, подтикващи към агресивно поведение спрямо чехите, евреите и всички останали „инофолкише“ (инородци, чужденци). Нейните първи привърженици стават работниците от малките предприятия, миньорите, железничарите, работещите в текстилните цехове, занаятчиите, както и различни профсъюзни функционери. Емоционално те са много по-близки до немската (австрийска) буржоазия. Аптекарят,

промишленикът, висшият чиновник или търговец, им е много по-близък отколкото чешките работници. И много скоро те започват да се наричат националсоциалисти.

По-късно Хитлер няма да иска да си спомня своите предшественици, въпреки, че в епохата преди Първата световна война близостта с тези „предшественици“ на неговия националсоциализъм са очевидни.

Очевидните връзки с първите националсоциалсти от средите на етническото германското население на Бохемия се оказват твърде неудобни за бъдещият лидер на НСДАП, който после високомерно ще твърди, че националсоциализмът е единствено негова собствена идея, с която той има решаващо влияние върху епохата. В „Моята борба“ той се опитва да представи своята версия, като резултат от сравнителния анализ който е направил между възгледите на Лютер и Шьонерер, и тяхното съчетание с неговата собствена оригинална концепция:

„Ако Християнсоциална партия, имаща отлични познания за широките маси, имаше и правилно разбиране за значението на расовия проблем, както го разбираше Пангерманското движение, и ако в крайна сметка беше станала националистическа, или ако Пангерманското движение, имащо правилното разбиране на еврейскиятт въпрос и значението на националната идея, беше взело и практическите възгледи на Християнсоциалната партия, по-специално нейната позиция по отношение на социализма, едва тогава, в резултата на такава симбиоза, можеше да възникне движение, което би могло успешно да повлияе на съдбата на германците“.[112]

Тези негови думи не съдържат обяснението, защо още тогава не се е присъединил към една от посочените партии. Очевидният отговор е, че по времето на живота си във Виена той няма добре обмислена политическа концепция, освен най-общите чувства на емоционална национална омраза и вражда, заимствани от Шьонерер. Към това се добавят и няколко скрити тлеещи предразсъдъци, на първо място по отношение на евреите и други „нисши раси“, както и импулсивната нужда да намери оправдание за неосъществените си надежди. Той възприема случващото се около него не толкова с ума си, колкото с настроението си. Поради изключително субективното си отношение към обществените дела, той не принадлежи на политическия, а е част от политизирания свят.

По-късно той сам признава, че първоначално е погълнат изцяло от амбициите си свързани с изкуството, и се интересува от политиката „между другото“, докато „юмрукът на съдбата“, както живописно се изразява, му е отворил очите.

И дори в епизода с младия строителен работник, с който ожесточено спорят, станал неразделна част от легендата за Хитлер, бъдещият вожд, мотивира отказа си да се присъедини към профсъюза с много показателните думи „по тези въпроси не разбирам нищо“.

Както се вижда политиката дълго време за него е само средство за самооправдание, възможност да прехвърли вината от себе си върху света, да обясни провалите в собствената си съдба с несъвършенството на съществуващата система и накрая, само за да намери изкупителната жертва.

[112] Също. стр. 133 и сл. Bracher K. D. Diktatur, стр. 53 и сл.

Ето защо единствената организация, към която се присъединява тогава е „Съюзът на антисемитите“.[113]

Квартирата на „Фелберщрасе“, където Хитлер се премества, след раздялата с Кубичек, по неизвестни причини също я напуска. До ноември 1909 г. той често мени местожителството си и се представя, без да буди никакво съмнение, като „художник с академическо образование“, а един път и като „писател“.

Една от причините за това е да избегне получаването на „повиквателната“ за задължителната военна служба. Едва ли има значение наследената от баща му привичка, често да сменя местожителството си, а по-скоро това е следствие на безпътния и безцелен начин на живот, който тогава води.

В описанията на очевидци от тези години, той е млад мъж с бледо, хлътнало лице, падаща ниско на челото права коса и нервни движения. Има много плах характер, страхува се да се обърне към всеки човек, стоящ на социалната стълбица над него, и не би посмял да говори дори пред петима слушатели.[114]

Средствата за прехраната му, както и преди, идват сираческата пенсия, която получава чрез измамата, че е студент в академията. Частта от наследството на баща му, както и неговият дял от продажбата на къщата на родителите му, осигурява безгрижно и независимо съществуване известно време, до към края на 1908 г. През ноември той се изнася от стаята си на „Симон-Денкщрасе“, която е наел през септември, явно поради невъзможността да плаща наема.

Конрад Хайден, авторът на първата значима биография на Хитлер пише, че по това време Хитлер живее в „голям недоимък“, спи няколко нощи без покрив над главата си, на пейки в парка или в откритие летните кафенета, докато времето не се застудява. А ноември 1909 г. е необичайно хладен за Виена месец, с много дъждове често преминаващи в мокър сняг[115].

Вече Хитлер е принуден, сяка вечер да стои на опашка пред безплатния приют за бездомници във виенското предградие Майдлинг. Тук се запознава с

---

[113] В. Мазер (Maser W. Die Fruehgeschichte der NSDAP, S. 92.), има друго мнение и се доверява повече на Кубичек, отколкото на Хитлер, въпреки че не обосновава своята гледна точка. Изявлението на Хитлер, че той се интересува само от политика „между другото“, Мазер смята за „изместено във времето“. Но идеята, че Хитлер, още в младостта си, е трябвало да проявява елементарен интерес към политическите въпроси, тъй като по-късно той е станал виден политик, също е изместена във времето, което води до подценяване на неговата същност. За цитатите от Хитлер виж: Hitler A. Mein Kampf, стр. 36, 40 и сл .; там Хитлер признава, че когато дошъл на строителната площадка, познанията му за профсъюзната организация са „все още нулеви“ и няма ни най-малка причина да не му се вярваме. Тогава антисемитизмът на Хитлер също не е напълно последователен. Ханиш, с който живеят в един от приютите, твърди още през 1936 г., че Хитлер не е антисемит във Виена и дава обширен списък с евреи, с които Хитлер твърдял, че поддържал добри отношения, виж: Smith B. F. цит. съч. стр. 149.

[114] Tischgespraeche, S. 323; Greiner J. Op. cit. S. 14.

[115] См.: Jahrbuch der KK Zentralanstalt fuer Meteorologie. 1909, S. A 108, A 118, цит. по: Smith B. F. Op. cit. S. 127. С К. Хайден няма да е съгласен В. Мазер (Maser W. Fruehgeschichte, S. 77). Той не подкрепя своите твърдения с достатъчно аргументи, и твърди, „със сигурност“ че не материални подбуди са принудили Хитлер да се установи в приют. Но когато прави оценка на финансовото състояние на Хитлер, Мазер предполага, че делът от наследството, което е получил от баща си, е доживотна рента. Всъщност това са около 700 крони и за били вече похарчени. Стремейки се на всяка цена да защити тезата си за материалното благосъстояние на Хитлер, Мазер смята че Хитлер се е настанил в приюта, „за да проучи тази среда“ (!?).

един скитник и дребен мошеник Райнхолд Ханиш, който по-късно си спомня за това време: „След дълги скитания по пътищата на Германия и Австрия се озовах в приют за бездомни в Майдлинг. Вляво от мен, на пружинното легло, имаше слаб младеж който се беше натъртил крака. Тъй като имах просен хляб, който ми дадоха едни селяни, го споделих с него. Тогава говорех със силен берлински акцент, а той мечтаееше за Германия. Тъй като бях обиколил и добре познавах, неговото родно място Браунау на Ин, ми беше лесно да следя неговите истории“.

В следващите седем месеца, до лятото на 1910 г., Хитлер и Ханиш живеят заедно, сприятеляват се в търсенето на препитание.

На този свидетел, както и на останалите свидетели на ранния период от живота на Хитлер, едва ли може да се вярва във всичко. Но и Ханиш веднага забелязва склонността на Хитлер към меланхолично безделие и нежеланието му да си търси работа, за което той го е подбутва.

Пропастта между страстното желание на Хитлер да води буржоазен живот и суровата реалността никога не е била толкова дълбока, колкото през тези месеци, прекарани в приют за бездомници, рамо до рамо с пропаднали и доста съмнителни личности и с такъв приятел-скитник като Райнхолд Ханиш.

А когато през 1938 г. Хитлер е на върха на Райха, дори ще заповяда Ханиш да бъде убит[116]. Бидейки вече в апогея на живота си и поглеждайки назад, Хитлер, търсещ своята правда пред депресиращата реалност от онези години, ще твърди: „Но в мечтите си живеех в дворци“[117].

Предприемчив с практично отношение към живота, Ханиш веднъж пита Хитлер каква професия има, на което той отговоря, че е художник. Разбирайки тази дума като „оцветител“ (т.е. правещ ретуши, оцветяващ на черно-белите снимки), Ханиш казва, че с такава професия лесно може да се печелят пари. И колкото и ненадеждни да са показанията на Ханиш, от по-нататъшната му

[116] Бел. пр.: Твърдението че Ханиш е убит от Гестапо, е на Вернер Мазер. Историите разказани от Ханиш за познанството му с Хитлер са използвани от Конрад Хайден в написаното от него биография на Хитлер, естествено Ханиш прави това за пари. Всъщнъст Ханиш е крадец и дребен мошеник и измамник, дългогодишен познайник на полицията във Виена, и няклоко пъти е осъждан. Виждайки източник на доходи, след като Хитлер става известен, Ханиш разпространява фашиви снимки на Хитлер от виенсикя период и търгува с фалшифицирани от самия него картини, приписвайки ти на Хитлер. Също дава охотно интервюта за познаството си с райхканцлера. Франц Файлер който е пирятел на Ханиш, но и члена на НСДАП, изкупва и предава на Хитлер много го тези фалшификати, които фюрера нарежеда да бъдат унищожавани. Хитлер е ядосан на Ханиш и инструктира Файлер да повдигне обвинение за измама срещу Ханиш. Файлер прави това на 6 юли 1933 г. Ханиш прекара няколко месеца в затвора, но след излизането си продължава да се занимава със същите измами. На 16 ноември 1936 г. Ханиш отново е арестуван. При претърсването на неговата квартира, са открити фалшификати свързани с името на Хитлер. На 2 декември 1936 г. е осъден от Виенския окръжен съд по обвинение в измама и вкаран в затвора. Според официалните документи, Ханиш умира от сърдечна недостатъчност след двумесечен престой в затвора на 2 февруари 1937 г. във затвор във Виена. Франц Файлер пише в писмо от 11 май 1938 г. до Ернст Шулте Щратхаус, негов довереник в главния архив на НСДАП, че Ханиш „е починал преди година и половина“. Причината за смъртта е пневмония.

[117] Libres Propos sur la Guerre et la Paix, p. 46. Веднага след аншлуза на Австрия, според В. Мазер, Ханиш е арестуван от Гестапо и очевидно скоро е убит. От писмо на един от приятелите му, Ханс Филер, се вижда че на 11 май 1938 г. той вече е бил мъртъв. И просто е неморално да упрекваме скитника Ханиш за това, че без да има образование, той се осмелява да напише своите спомени за Хитлер, които да бъдат издадени за пари. См.: Maser W. Fruehgeschichte, S. 70.

история излиза онзи жив и млад Хитлер, който познаваме: „Той беше обиден и отговори, че не е оцветител, а художник с академично образование“.

Тогва по по инициатива на Ханиш те започват да работят заедно. Малко преди Коледа те се преместват в един много евтин приют, мъжко общежитие на „Мелдеманщрасе“ в 20-ит градски район. През деня, когато спалните се почистват, Хитлер отива в читалнята, където сяда над вестниците, разпръснати по масите, чете научно-популярни списания и брошури или прерисува пощенски картички, главно с изглед към Виена, като ги оцветява. После Ханиш ги продава на търговци на евтини картини, дърводелци, които изработват рамки, или дори просто на тапицери, които според модата от онова време ги „вмъкват във високите облегалки на фотьойлите и диваните“. После делят приходите наполовина. Хитлер заявява, че сам не е в състояние да продава кътртините си, защото „не изглеждал добре в изтърканите си дрехи“. По думите на Ханиш „понякога успяваше да получи и много добри поръчки. Така че в лошо и добро ние живеехме ... И така преминаваха седмиците.“[118].

Жителите на мъжкото общежитие са хора от всички слоеве, най-вече млади работници и служители, работещи в близките фабрики и заводи. Заедно с тях има и различни занаятчии. Ханиш споменава в показанията си също писари на ноти, резбари на монограми, майстори на дребни сувенири. Картината и целият живот на приюта обаче се определя от хора, които са загубили пътя си в живота, авантюристи, фалирали търговци, комарджии, просяци, дребни измамници, пенсионирани офицери, с една дума, представители от всички краища на тази многонационална империя, и разбира се трябва да споменем евреите от източните райони на Дунавската монархия, които се опитват да припечелват с помощта на търговия със стари вещи. Това, което ги обединяваше, е общата им бедност и това, което ги разделя е силното желание да се измъкнат от нея, да се издигнат нагоре, независимо от цената: „Липсата на солидарност е основната характеристика на огромната класа на декласираните хора[119].

Освен Ханиш, Хитлера няма други приятели в мъжкото общежитие. Тези които все пак са имали вземане даване с него, подчертават неговата нетърпимост, а самия той пише за своята антипатия към тази обстановка, от която „му се повдигало от дъното на душата“[120].

Очевидно, той изобщо не е търси приятелство с никого. Случайността го среща с Ханиш и с негова помощ той напуска приюта, но създаването на по-тесни отношения го плаши и отблъсква.

Тук той научава какво е приятелство между обикновените хора, съчетаващо контакта с анонимността, създавайки онази лоялност, която може

---

[118] Разсказът Ханиша не е датирован. Ва. в BAK NS 26/64. Olden R. Hitler, стр. 46 ff., затем: Heiden K. Hitler. Bd. 1, стр. 37.

[119] Heiden K. Hitler. Bd. 1, стр. 43. Jenks W. A. Op. cit. S. 26 ff. Според Хаиден, жителите на приюта не е трябвало да печелят под 1500 крони годишно, сградата разполагала с 544 легла и била четвъртата по рода си, построена със средства от фонда за борба с недостига на жилища. Във Виена тогава има голям недостиг на жилища. От 1860 до 1900 г. населението на града се е увеличило с 259%, и е вторият по големина град в Европа след Берлин. (281%). Например в Париж нарастването на населението е само 60%. Според статистиката, цитирана от Дженкс, в В осемте преобладаващо работнически района на Виена средно на жилище се пада 4,0 до 5,2 души..

[120] Kubizek A. стр. 203, 205, и Greiner J. стр. 100; казват, че Хитлер се отличава със свадливия си характер и прекомерната пламенност в споровете.

да се промени по всяко време. Хитлер никога няма да забрави този придобит опит, а непрекъснато ще го използва на различни социални нива: в окопите на войната, сред своите оридинарци и шофьори, чието общество той предпочита, вече като лидер на партията след това райхканцлер и накрая в „бункерния свят“ на своята централата. Хитлер възпроизвежда начина на живот на мъжкия приют, който показва отделните форми на съжителство и съвсем точно отговаря на идеята му изобщо за човешките отношения.

Ханиш казва, че ръководството на приюта не го толерира тъй като е предизвикателно „политизиран“ и „често в приюта ставаше горещо, поради многото враждебни погледи, от които и Хитлер не се е чувствал добре“.

Своите убеждения Хитлер отстоява, остро и непримиримо. Радикалните алтернативи, преувеличението на всяко твърдение е в основите на неговото мислене, съзнанието му е склонно към ужас и отвращение, преувеличавайки дребни битови събития от скромен мащаб в метафизични катастрофи.

От най-младите се години, той се впечатлява само от велики цели. Тук се крие една от причините за любовта му към героичната, възвишена художествена декоративност, която е и също толкова наивна. Богове, герои, гигантски проекти и високопарни думи му служат като стимул и засенчват баналността на собствения му живот. „В музиката, той изпада в „телешки“ възторг от Рихард Вагнер“, пише Ханиш, а самият Хитлер после ще каже, че тогава той нахвърлял първите планове за презастрояването на Берлин. Манията да прави все нови проекти, се проявява и тук. Когато го вземат на работа в към машинното бюро на една строителна компания, това веднага събужда у него архитектурните мечти, а след експерименти с авиомодели той вече се вижда като собственик на голям авиационен завод и „богат, много богат“[121].

Междувременно той рисува реклами за брилянтин за коса, за мебелен магазин на „Шмалцхофгасе“ и накрая реклама на пудра срещу изпотяване, с пазарно име „Теди“. В последната работа е вмъкнал и своя уникално идентифициран подпис. Това е суха рисунка в ученически стил, изобразяваща двама пощальони, единият от които е седнал на земята умарен, а чорапите му са пропити от пот, докато другият учи своя „скъп брат“, че 10 000 стъпки на ден „не е лошо да ги правиш с Теди на прах“.

В друг оцелял плакат кулата на катедралата „Свети Стефан“ гордо се извисява над планина от сапуни.

Самият Хитлер счита този етап от живота си достоен за възпоменание, доколкото най-накрая може да управлява собственото си време. Той седи с часове в малките евтини крайградски кафенета над вестниците, като дава особено предпочитание на антисемитския „Deutsches Volksblatt“ (Немски народен вестник).

Обобщавайки всичко гореизложено, може да се твърди, че в образа на този 20-годишен човек, най-характерните черти са странното бягство от реалността и аполитичността. Той сам се определя в онова врече като ексцентричен[122].

---

[121] Greiner J. Op. cit. S. 106 ff., 38 ff., 78. Как Хитлер е правил проекти за преструктуриране на Берлин, самият Хитлер ще разкаже в един от разговорите си на масата: Libres propos, стр. 46.

[122] Hitler A. Mein Kampf, стр. 35.

Неговият обожествен идол от онези години не само „в музиката“ е Рихард Вагнер. Хитлер вижда в бурния живот на композитора, изпълнен с ранни разочарования и несломима вяра в своето призвание, в крайна сметка себе си „увенчан със световна слава.“[123]

Тази приемственост се изразява в изкушението на романтичната концепция за гения, която е намерила своето въплъщение в „Учителя от Байройт“ (т.е. Вагнер) и в същото време е неговото крушение. Благодарение на него цяло едно поколение е объркано, потиснато и отчуждено от буржоазния свят.

Възхищението от Рихард Вагнер допълва платното, което получава първите си краски, още с бягството на младия Хитлер от училище и привличането му от примамливия съблазнителен свят на столицата с грандиозните очаквания. Това е пътят, по който тръгват много от връстниците му с подобни големи надежди, един вид „кралски път“ на надарени и недооценени аутсайдери.

И бледото, депресирано лице на митничарския син от Линц неволно изплува в редицата от романтичната галерия на „избягали ученици“, като Томас и Хайнрих Ман, Герхарт Хауптман и Херман Хесе. В литературно отношение този тип бягство в младостта, се среща в много произведения, създадени в началото на XX в.: Емил Щраус в неговата повест „Приятелят Хайн“ (1901), Рилке в „Урок по гимнастика“ (1902), Роберт Музил в „Младия Терлес“ (1906), Хермана Хесе в роман „Под колелата“ (1906), Франк Ведекинд в „Събуждането на пролетта“ (1906) или в излезлия през следващата година „Мао“ на Фридрих Хух.

Общото между всички тях, в тяхното бягство, е че естетизират страданията си, свързани с буржоазния свят, и се противопоставят на тривиалния свят на своите бащи с неговото тривиално ежедневие и набор от задължителни отговорности. Като протест издигат идеала за социално свободния „живот на художника“. На този фон постоянно се демонстрира противоположността на художника или буржоата, нещо което в измъчено от съмнения за бъдещето си буржоазното съзнание, е родило своите идеализирани антигерои още от времето на Карл Мор[124] и други вождове на разбойнически банди и меланхолични бунтовници като него.

Основните черти на буржоазността са подредеността, отговорността, чувството за дълг и постоянството. Тези качества са гаранция за успех в живота, но според горепосочените автори, по важен е полетът на духа и подвизите които може да извърши. Творецът, гениият изобщо има сложен характер и е дълбоко чужд на буржоазния свят. Неговото място е извън този свят, далече в покрайнините на обществото, но отдалечен на еднакво разстояние както от моргата с труповети на самоубийците, така и от пантеона на безсмъртието[125]. И колкото и нелепи и безпомощни да изглеждат всички

---

[123] Mann Th. Leiden und Groesse Richard Wagners. GW. Bd. 10, стр. 346.

[124] Бел. пр.: Главен герой от трагедията на Шилер „Разбойници“. Тя разказва за съперничеството между двама братя, графовете Карл и Франц Мор. Единият е интелигентният, обичан от баща си, Карл Мор, който по-късно става разбойник, а другият е страдащият от липсата на бащина обич Франц Мор, който завижда на брат си и иска да заграби цялото бащино наследство. Централен мотив в произведението е конфликтът между разума и чувствата, а основна тема е връзката между законът и свободата.

[125] Murger H. Scenes de la vie de Boheme. Paris, 1851, S. VI. См. также: Michels R. Zur Soziologie der Boheme und ihrer Zusammenhaenge mit dem geistigen Proletariat. In: Jahrbuch fuer

усилия на младия Хитлер да реализира амбициозните си творчески надежди, колкото и да е съмнителен талантът му и колкото и вулгарен да е авантюризмът му съчетан с банален паразитизъм и асоциалност, в крайна сметка всичко това отразявя протеста на гения срещу буржоазна идея, и се явява неговото тайно оправдание, а в Рихард Вагнер той вижда своя неопровержим пример.

Хитлер по-късно твърди, че „няма предшественици“, с изключение на Рихард Вагнер, и го споменава не само като музикант и драматург, но и като силна личност, „най-великата фигура, пророк на германският народ “. Той обича да посочва изключителното значение на Вагнер „за развитието на германския човек“, възхищава се от смелостта и енергичността на неговите политически действия, „макар че всъщност не е искал да се занимава с политика“ и веднъж споделя, че когато осъзнал вътрешната си връзка с този велик човек, го обзело „откровено истерично вълнение“[126].

Тези съвпадения не са трудни за проследяване. Задълбоченото и възторжено подражание на младия оцветител на пощенски картички, произтича от близостта на темпераментите, както и сходство в семейните отношения на двамата, което създава този объркващ портрет на „брат на Хитлер“ идентифициран за първи път от Томас Ман.

„Не следва ли, пише Ман през 1938 г., когато Хитлер е в апогея на своите победи, независимо дали искаме или не, да разпознаем в това явление определена форма на проява на художественото творчество? По някакъв срамен начин тук има всичко: „трудности“, мързел и жалка несигурност на младите години, безредие, неяснота по отношение на „какво искаш? И най-вече, отричането на каквато и да е разумна и почтена дейност и принципна основа. На основата на случайното осещане за своята предопределеност за нещо съвършено неопределено, името на което, ако е възможно да се намери това име, ще предизвика у хората смях. Има още угризения, вина, гняв към целия свят, революционен инстинкт, подсъзнателно натрупване на взривоопасни желания, които компенсират собственото съзнание, стремящо се към самооправдание и самодоказване… Достатъчно неприятно родство. И все пак не искам да си затварям очите за това“[127].

Освен тези, има и по-очевидни съвпадения: и тук, и там, имаме неясна история с произхода, крах в училище, бягството от военната служба, патологическа ненавист към евреите, както и вегетарианството, което се развива у Вагнер до манията, че растителните храни трябва да носят спасение на човечеството. Общото между двамата са проявите на крайност във всичко, постоянно хвърляне от една крайност в друга, когато състояния на депресия и възторг, на триумфи и катастрофи се заменят взаимно по най-неочакван начин. Много от оперите на Рихард Вагнер съдържат сюжета на класическия конфликт между самотника, подчинен на собствените си убеждения и закостенелият стар

Nationaloekonomie und Statistik, 1932, Nr. 136, S. 802 ff. Според известното есе на Дьорд Лукаш за Теодоре Щорм, редът, отдадеността и самоконтролът са основните елементи на буржоазния начин на живот, виж: Schriften zur Literatursoziologie, стр. 296 и сл. Във връзка с тенденцията на конфликта между буржоазният младеж и училището, Франк Ведекинд пише пиесата „Пробуждането на пролетта“ през 1891 г., поставена едва през 1906 г. и веднага спечели голям успех.: Zweig S.цит.съч. стр. 43 и сл.

[126] Rauschning H. Gespraeche mit Hitler, стр. 215 и сл.; Speer A. Notiz fuer den Verfasser v. 13. Sept. 1969, стр. 6, Ziegler H. S. Adolf Hitler aus dem Erleben dargestellt, стр. 125.

[127] Mann Th. GW. Bd. 12, стр. 775 и сл.

догматичен ред в обществото. И във всички негови герои – Риенци, Лоенгрин, Щолцинг или Танхойзер, неуспешиян „студент" от Художествената академия, седнал пред бурканчето с мастило в читалнята на мъжкото общежитие, вижда сякаш като телескопично изображение, своя собствен живот, настройвайки го още повече да имитира идола си.

И двамата се характеризират с жажда за власт и склонност към деспотизъм. В своята основа изкуството на Вагнер винаги е било инструмент на неудържим и далечен стремеж да победиш себе си.

Стремежът към масовост и внушителност е типична за Вагнер. След „Риенци" и „Летящият холандец" следващото му голямо произведение е за хор от 1000 мъжки гласа и оркестър от 100 музиканта. Анализът на методите които Вагнер използва в своята музика е търсенето на величествения ефект от „виенето" на цигулките придружен от рязък писък на лъкове, при което се разгръща действието, в което всичко се смесва във Валхала[128] и митичните обреди. С Вагнер в изкуството започва ерата на безразборното омагьосване на масите. Невъзможно е да си представим стила на представленията в „Третия райх" без тази оперна традиция, без демагогското по същество, художествено творчество на Рихард Вагнер.

В същото време и двамата са обединени от силно развито чувство за психологическа изтънченост, която достига до нечувствителност и преминава във вулгарност. И това им дава онази черта на плебейската претенциозност, която е била отразена през десетилетията в поразително еднакви оценки. Готфрид Келер нарича този композитор-драматург „фризьор и шарлатанин", докато един от съвременниците му, нарича Хитлер „типичен оберкелнер", а друг – „красноречив садистичен убиец"[129].

Всъщност елементът на отблъскващата вулгарност съдържащ се в тези определения, е еднакво присъщ и за двамата. Това е характеристиката на гениалната вдъхновяваща мистификация и измама. Както Рихард Вагнер съчетава ролята на революционер с ролята на придворен композитор[130] — „държавен музикант" както подигравателно го нарича Карл Маркс, така и младият Хитлер мечтае в своите объркани фантазии, за такова издигане което би примирило омразата му към обществото и неговите опортюнистични инстинкти.

Вагнер решава всички очевидни противоречия в живота, като провъзгласява изкуството за цел на битието, а творецът-художник за най-висшия авторитет, който неизменно се намесва и носи спасение там, където „държавникът се отчайва, политикът отпуска безсилно ръцете си, философът блъска главата си над неразрешими и безплодни проблеми." Това, което той прокламира, е абсолютната естетизация на живота под ръководството на изкуството.[131].

Според неговото виждане, държавата трябва да се издигне до нивото на художествено произведение, а политиката трябва да бъде обновена и

---

[128] Валхала (дворецът на убитите), в скандинавската митология, това е дворецът на богът на победата Один, където обитават духовете на смелите воини, паднали в битки или ейнхериите.

[129] Reck-Malleczewen F. P. Tagebuch eines Verzweifelten, стр.. 27.

[130] Има предвид теснитее отношения на Р. Вагнер с баварския крал Лудвиг II (1845-1886).

[131] Wagner R. Gesammelte Schriften. Bd. 11, S. 334 f. Виж същото есето "Kunst und Revolution", ibid. Bd. 3, стр. 35 и сл.; Freund M. Abendglanz Europas, стр. 226.

доведено до съмършенство, чрез духа на изкуството. В театрализацията на обществения живот в Третия райх, в страстта на режима към постановката и драмата, превръщайки ги в политическа практика, не е трудно да се видят елементите точно на тези възгледи.

Има и други съвпадения. Онази вродена жажда за „дилетанщината“, която Фридрих Ницше, описва в труда си „Четвърти ненавременен размисъл“, като присъща за неговия приятел (Вагнер), е присъща и на младия му привърженик.

И двамата притежават силното желание своенравно да нахлуят във всяка сфера от живота, но с измъчващото ги желание бързо да блеснат и да изпреварят избледняващата слава от вчера с шума на днешния ден. И при двамата се натъкваме на объркващи дребни човешки взаимоотношения, в неразривна връзка с вдъхновението, и това паралелно съществуване е същността на техния талант.

Това което ги различава, е пълното отсъствие у Хитлер на самодисциплина и творчески труд, и изпадането му в почти наркотична летаргия. Но в основата на всичко това се натъкваме на ожесточеното болезнено съпротивление срещу опасността от пролетаризация. И тук е заслужаващата уважение сила на волята, подтикната от проблясващо предчувствие, че някой ден ще се случи нещо необикновено, и ще отмъсти за всички преживени унижения, за цялата ужасна болка от тези години.

Аполитичното и театрално отношението на Хитлер към света, повлияно от Рихард Вагнер, се проявява в различни аспекти. Веднъж, след няколко дни на „размисъл“, както той пише, обикаляйки безцелно из града, той става свидетел на многолюдна демонстрация на виенски работници. Дори 15 години по-късно той си спомни това събитие, тъй като му е направило силно впечатление вида на „безкрайните редици от по четирима души във всякя“.

В продължение на два часа Хитлер, стои на тротоаре на „Рингщрассе“ и „затаил дъх“, наблюдава „тази подобна на исполинска змия процесия, бавно пълзяща покрай него“ докато накрая „ужасно потиснат“ напуска зрелището и „дълбоко потресен“ се отправя към дома, възприемайки демонстрацията като сценичен ефект.

Той не говори нито за нейния политически повод, или причините които са я предизвикали, тъй като те не го вълнуват изобщо. Вълнува се от въпроса за това какви ефекти могат да бъдат постигнати с помощта на организираните човешки маси.

Той е зает с театрални проблеми, а политикът, в представите му, се занимава с постановочните проблеми. Кубичек обръща внимание на значението, което придава приятелят му в опитите си да напише драма „колкото е възможно за по-грандиозна постановка“. Този първи наивен почитател на Хитлер забравя съдържанието й, но помни че Хитлер е искал да сътвори нещо гигантско, което „напълно да засенчи“ всичко, което някога е излизало на сцената на Рихард Вагнер[132].

По-късно Хитлер ще говори за своите „университети“, че през тези пет години от живота си във Виена е чел „безкрайно много и много задълбочено“. Освен архитектурата и посещението на операта, „единствената му радост“ е била „просто повече книги“. Но най-характерните впечатления от този му период не са толкова в интелектуалния план, колкото в сферата на демагогията и политическата тактика. Когато строителните работници влизат в конфликт с

[132] Hitler A. Mein Kampf, стр. 43; Kubizek A.стр. 220.

него буржоазния син, тъй като постоянно се държи встрани от тях, арогантно и надменно, тогава от този сблъсък той научава, че има изключително прост метод на справяне и без аргументи: „да се счупи черепът на всеки, дръзнал да възрази“ – отбелязва той, не без възхищение[133].

На страниците на „Моята борба“ посветени на неговото политическо пробуждане, няма следа от критичното и творческо изучаване на идеите на времето, което той си приписва като заслуга. Той безусловно следва широко разпространената идеология на германската буржоазия. Но въпросите за организацията на идеите, тяхната годност за мобилизиране на масите предизвикват у него почти жаден интерес и носят неочаквани прозрения.

През виенския период, вече му е присъщо това, което по-късно ще използва като характерни пасажи в своите речи и изявления, за упоритият и нетърпящ възражения въпрос за „вдъхновителите“, „тъмните подбудители“, уж налагащи на масите своята воля“[134].

Ханиш разказва, как един път Хитлер се прибира в общежитието, „напълно зашеметен“ и силно впечатлен от филма, който гледал, по романа на Бернхард Келерман „Тунел“, където главната роля принадлежи на оратор-агитатор: „Пламени речи имаше тогава при нас в мужкото общежитие“, казва Ханиш.[135]

Йозеф Грайнер си спомня как Хитлер му е разказвал за някаква Анна Чилаг, която с помощта на фалшиви препоръчителни писма и фалшифицирани сертификати, рекламира лекарство за растеж на косата, изработено по тайна рецепта. В продължение на близо час, Хитлер се възхищаваше от ловкостта на тази жена, и говори за огромния потенциал за психологическо въздействие. „Пропаганда, пропаганда, разпалено повтарал той, толкова дълго, докато се превърне във вяра, когато вече не знаете какво е измислица и какво е реалност“, защото пропагандата е „квинтесенцията на всяка религия .... независимо дали говорим за небето или за лекарство за коса "[136].

И още по-ясно говорят заключенията, които Хитлер, според собствените си думи, е направил от наблюдението на социалдемократическата пропаганда с нейните вестници, демонстрации и устни изявления. Те ясно са оставили своя отпечатък върху собствената му практика.:

„Психологията на широките маси е имунизирана срещу всичко половинчато и слабо. Подобно на жена, чието умствено възприятие се определя не толкова от абстрактния разум, отколкото от неопределимия, емоционален копнеж за липсващата сила, на която тя да се подчини, вместо да заповядва на слабия. Масите обичат владетеля повече от молителя и в душите си те се чувстват по-доволни от учение, което не толерира нищо друго, освен разрешената либерална свобода, но дори и нея масата не знае какво да прави и с нея се чувства някак изгубена. Фактът, че тя е безсрамно тероризирана духовно, не достига до нейното съзнание в същата степен безобразната злоупотреба с нейната човешка свобода, тя не чувства като вътрешно безумие на учението. Тя вижда само неограничената сила и жестокост на неговите цели,

---

[133] Речта му в Хамбургския национален клуб.: Jochmann W. Im Kampf um die Macht, стр. 85.

[134] Kubizek A. стр. 294 и сл.; Heiden K. Hitler. Bd. 1, стр. 45.

[135] Ханиш очевидно се е заблудил, тъй като романът на Келерман е публикуван през 1913 г., тоест след като Ханиш и Хитлер са се скарали. Може да се предположи, че говори за някакъв филм на същата тема.

[136] Greiner J. цит. съч. стр. 40 и сл.

на които винаги се подчинява ... Значението на терора по отношение на индивида и на масите стана повече ясен за мен. И тук също има точно изчислен психологически ефект. Терорът на работното място, във фабриката, в заседателната зала и по повод масова демонстрация винаги ще успее, докато не бъде изправен пред също толкова мощен терор.“[137].

В началото на август 1910 г. Хитлер се разделя с Ханиш. В течение на няколко дни той рисува сградата на Виенския парламент. Насладата от тази класическа сграда, която по-късно ще нарече „прекрасен елински шедьовър на германска земя“, го подтиква да работи с най-голямо усърдие. И смята, че картината му струва най-малко 50 крони, но Ханиш я продава за 10 крони. Между двамата избухва скандал и Ханиш изчезва на другия ден от общежитието. Но Хитлер с помощта на още един от обитателите на общежитието Зигфрид Лефнер, го наклеветяват в полицията. Ханиш е задържан и на 11 август е осъден на 1 седмица затвор. Той не протестира, тъй като гледа да не се конфронтира със съда. Признава че живее в общежитието под измисленото име Фриц Валтер. По-късно вдовицата на купувача на въпросната картина, потвърждава, че мъжът й я купил от Ханиш за 10 крони.[138]

След този епизод, Хитлер се свързва с евреина Нойман, който също живее в общежитието и той започва да му продава картините.

Тези три и половина години стават „университетите“ на Хитлер, и окончателно оформят представата му за човека, и обществото. Не е трудно да разберем, оформянето на комплексите на ненавист и неприемане на действителността, станало в резултат на сблъсъка между болните амбиции и околната действителност. Даже година по-късно, той с отвращение ще си спомня тази „мрачни картини на гадост, отвратителна мръсотия и злоба“, с който често се среща в средата в която тогава живее. Но чувство на състрадание той никога не е изпивал и няма и да изпита в бъдеще.

Този житейски опит и обстоятелствата, поставят основите на неговата философията на борбата, която става централната мисъл и „гранитна основа“ на неговия мироглед. По-късно непрекъснато ще говори за „най-жестоката борба“, „безмилостното самоутвърждаване“, унищожаване, твърдост, свирепост, към правото на оцеляване на по-силния, било то в безбройните му речи, на страниците на книга му или в разговори в тесен кръг в централата на фюрера. Така през цялото това време се проявява мирогледът на обитателя на мъжкото общежитие, незабравимите уроци на това училище по низост.

Елементите на социалния дарвинизъм в мисленето на Хитлер не могат да бъдат обяснени, както често се прави, само от неговия личен опит, усвоен по време на живота му в мъжко общежитие. Тук трябва да се види проява на тенденцията на епохата, за която естествените науки са безспорен авторитет. Законите за развитие и отбора, открити от Спенсър и Дарвин, са показателен пример за множество псевдонаучни публикации, които умело популяризират „борбата за съществуване“ като основен принцип и „правото на по-силния“ като основен закон н човешкото общество и в отношенията между нациите. Теорията за социалния дарвинизъм, поне за известно време през втората половина на XIX век, служи на всички лагери, тенденции и партии, тъй като е главният аргумент доказващ „неестествени идеи за демокрация и хуманизъм“, като елемент от лявото вулгарно просвещение.

[137] Hitler A. Mein Kampf, стр. 44, 46.
[138] Heiden K. Hitler. Bd. 1, стр. 48 и сл.

Основното твърдение е, че съдбите на хората и социалните процеси се определят, от природните закони направляващи отношенията между животинските видове и от биологичните предпоставки. Само строгият естествен подбор, изискващ едновременно унищожаване на негодното и подбор на най-доброто, предотвратява неправилното развитие и дава на един народ превъзходство над другите. Многобройни „произведения“, на автори като Жорж Ваше де Лапуж, Медисън Грант, Лудвиг Гумплович или Ото Амон, широко се разпространяват по това време и съдържат цял арсенал от тези пагубни концепции и идеи. Унищожаването на един низш живот, техниката на целенасочена демографска политика, задължително лишаване от свобода, стерилизация на негодните, определяне на наследствената годност за борба и съществуване по размера на черепа, формата на ушите или дължината на носа. Тези възгледи са свързани с решително отричане на християнския морал, толерантност и прогрес на цивилизацията, тъй като оправдават слабостта и следователно противоречат на процеса на подбор. Социалният дарвинизъм никога не се превръща в хармонична система и дори е отхвърлян понякога от някои от бившите си привърженици, но това не пречи на успешното му разпространение.

Това е една от класическите идеологии на буржоазната епоха, която оправдава империалистическа политика, и неумелата капиталистическа праволинейност, чрез формулите на някакъв обективен закон на природата.[139]

Съчетанието на тези мисли и антидемократичните тенденции на епохата в едно неразривно цяло обаче беше особено пагубно. Либерализмът, парламентаризмът, идеята за равенство и интернационализмът тук се разглеждат като нарушение на природния закон и се обясняват със смесването на расите. Граф Гобино е първият основен идеолог на расизма, автор на произведението „За неравнството на човешките раси“ («Essai sur l'inegalite des races humaines», 1853). Като закоравял консервативен аристократ, той се противопоставя на демокрацията, народната революция и всичко, което той презрително нарича „общински дух“. Но още по-широко разпространени, поне в широките кръгове на германската буржоазия, са произведенията на англичанина Хюстън Стюарт Чембърлейн, който се заселва в Германия. Потомък на добре познатата аристократична фамилия, образован, но с нестабилна психика и крехка физика, поради интереса си към оперите на Рихард Вагнер[140], се озовава във Виена през годината на раждането на Хитлер, надявайки се да остане тук само няколко седмици, но остава в този град двадесет години.

Благодарение на срещата си с многонационална Хабсбургска монархия, от която едновременно се възхищава и отвращава, той създава своята концепция за расовата теория на историята. Неговият основен труд е „Основата на XIX век“ (1899) където вместо пространнните конструкции на Гобино, предоставя ясна конкретизация и изключително свободна интерпретация на европейската история като история на расовите войни. В смъртта на Римската империя

[139] Бел. пр. Същият принцип е заимстван и трансформиран в съвр. идеология на американския либерален капитализъм, примерно в измамния принцип, че пазара регулира изцяло икономиката и не е необходима държавата като регулатор, казоно с други думи, правото е на страната на едрия капитал, задушаващ малкия производител и търговец и съответно това е естествено състояние.

[140] Чембърлейн е зет на Вагнер, женен за Ева, една от дъщерите му.

Чембърлейн вижда класически модел на историческа деградация поради процеси на кръвосмешение.

Както загиналият някога Рим, това чака и Австроунгарската монархия, защото тук много бързо се размножава източната раса. „Не проникването на някаква конкретна нация, или раса“ ще донесат смъртта и разпада на държавата, а „пъстрата агломерация“ от явления, които от своя страна стимулират многобройните смешения ... „Талантът и особената красота, онова, което французите наричат un charme troublant (вълнуващ чар), често е характерна за хибридите. Днес това може да се наблюдава в градове, където подобно на Виена се сблъскват най-разнообразни народи. Но тук може да видите едно нестабилност, лоша жизненост, липса на характер, накратко, моралната дегенерация на такива хора“[141].

Чембърлейн отива по-далече, сравнявайки германските племена, стоящи пред портите на Рим, с расово благородната Прусия, която с право спечели победа в конфронтацията с многонационална монархия (пруско-австрийската война от 1866 г.). Като цяло този чист индивидуалист експлоатира чувството на страха. В непрекъснато повтарящите се видения той вижда германците „на ръба на расова бездна в тиха борба на живот и смърт“ и страда от кошмарите на дегенерация: „Все още е сутрин, но силите на тъмнината продължават да ни дърпат и хапят … и се опитват да ни повлекат ... обратно в тъмнината. "

Така че социалдарвинистическите възгледи на Хитлер не са само „философията на приюта за бездомници“.[142] Тук има дълбоко съвпадение между него и идеите на буржоазната епоха, чийто законен син и разрушител е той. И взема всичко, което среща във вестниците и евтини брошури разпръснати по масите на крайградските кафенета, което вижда в оперите на Вагнер, и чува в речите на политици. Натрупаният опит от мъжкия приют, отразява само специфично извратения характер на неговия мироглед, и лошия вулгарен речник, който продължава да използва като държавник и господар на целия континент. Например такива изрази са „тези източни лайна“, „свещеници-свине“, „тор от окаяно изкуство“, нарича Чърчил „скучна квадратна халба“, а евреите „най-гнусните свине“, които „трябва да бъдат избити безмилостно“[143].

Хитлер възприема целия комплекс от идеи, които придават особения колорит на това време, с повишена чувствителност, единственото нещо, което той има от характера на художника. Идеите са му дадени не от някой конкретно, а от самата епоха. Наред с антисемитизма и социалния дарвинизъм, това включва и националистически оцветената вяра в призванието, която е другата страна на всички негови песимистични кошмари.

В първоначално изключително неясната му и спорадично подредена картина на света има и по-общи части от идеи, свързани с влиянието на модерните интелектуални тенденции в края на XIX и началото на XX век. Това са скептицизмът към разума и хуманността, романтичното прославяне на инстинкта, призива за кръвта и влеченията. Ницше и неговия тривиален и поразително неморален свръхчовек също е в този идеологически арсенал. Както сам отбелязва, че от XIX век не е взел от Шопенхауер действителното

---

[141] Chamberlain H. St. Die Grundlagen-des 19.Jahrhunderts. Bd. 1, стр. 352.

[142] Bullock A. Op. cit. S. 32; Zmarzlick H.-G. Der Sozialdarwinismus als geschichtliches Problem. In: VJHfZ, 1963, H. 3, стр. 246 и сл.

[143] Tischgespraeche, S. 447, 179, 245, 361, 226; изрази от този вид често се срещат и не само там, но главно в речи от военното време.

съдържание на неговите идеи – стремежът към светлина и разум, но е взел стремежа „по варварски да бъде пленен и съблазнен“ от необоснованата доктрина за волята, отричането на личността, мечтите за гения, доктрината за страданието, омразата към евреите и науката[144].

И тук отново на сцената излиза Вагнер, който е не само чудесен пример за младия Хитлер, но и учител, чиито идеологически въздействия той възприема много широко. Политическите писания на Вагнер са широко разпространени в началото на века, и са сред любимите четива на Хитлер, а многословието на помпозният му стил несъмнено повлиява и граматическите вкусове на Хитлер. Заедно с оперите му, те съдържат цялата идеологическа основа на картината на света: тук е дарвинизмът и антисемитизмът („Защото аз считам еврейската раса за заклет враг на чистото човечество и всичко благородно в него“), и идеята за германската сила и освободителното варварство, мистиката на пречистването на кръвта на Парсифал, целият свят на драматичното изкуство на този театрален композитор, свят с рязко противопоставени дуалистични позиции, добро и зло, чистота и разврат, власт и робство. Проклятието на златото, долната раса, ровеща под земята, конфликтът между Зигфрид и Хаген, трагичният гений на Вотан[145] — целият този необичайно двусмислен свят с кървавата картиниа на борбата с дракона, страстта към господство, предателство, сексуалността, езичеството и спасението, като камбани звънящи на театралния Разпети петък, са идеологическата среда, която най-добре отговаря както на страховете на Хитлер, така и на неговата нужда от триумф ... Стремежът на самообразования ще намери тук и в онова което я придружава и излиза извън нейните рамки, обобщената картина на света. А това вече са „истините“ превърнали се в неговите, „гранитни основи“.

По-късно Хитлер ще нарече годините във Виена „най-трудното, но и най-важното училище“ в живота му, време в което е станал „сериозен и тих“.

През целия си живот той ще мрази този град заради разочарованията и лишенията, които изпитва през тези години. И в това, той също прилича на своя идол Рихард Вагнер, който никога не е прощава на Париж разочарованията от младостта си и с удоволствие се е отдава на видението си, в което този град загива в дим и пламък[146].

Не е трудно да се предположи, че грандиозните планове на Хитлер, за превръщането на Линц в Дунавската културна столица са продиктувани от неговата неотслабваща омраза към Виена. Дори стига до там, че през декември 1944 г., отхвърля искането за изпращане на допълнителни зенитни части със забележка, „нека и Виена да разбере какво представлява бомбардировката от въздуха“.

Несигурността относно собственото му бъдеще го депресира. В края на 1910 г. и началото на 1911 г. той получава значителна сума от леля си Йохана Пьолцл. [147], но не ги използва за нещо сериозно, а продължва безцелния си начин на живот: „Тако протичаха седмиците (!)“.

[144] Nietzsche F. Die froehliche Wissenschaft. Stuttgart, 1950, с. 113 и сл.
[145] Персонажи от германо-скандинавската митологиа в оперите на Р. Вагнер. .
[146] Gutmann R. Richard Wagner, стр. 155, 350.
[147] Jetzinger F.цит.съч.. стр. 230 и сл.

Пред странични хора, той се представя за студент, художник или писател. И както преди, смътно мечтае за кариера на архитект. Но не прави нищо, за да я осъществи.

Неговите амбиции и надежда за велика съдба продължават да живеят само в мечтите му. Постоянното противопоставяне на мечтите и реалността, придава на този период от живота му, една пасивна безцелност. Той упорито избягвае всякаква определеност и сякаш застива във времето. Отказът му да се присъедини към работническия синдикат е продиктуван от страха му да признае принадлежността си към работническата класа, тъй като има претенцията да бъде буржоа. През целия си престой в мъжкия приют, той запазва вярата в своя гений и бъдеща слава.

Осебено се тревожи, от вероятността стечението на обстоятелствата да провалят претенциите му за велика съдба. Страхува се от живот беден на събития. Както ще напише по-късно, в младите си години той „често си мисли с горчивина, че е дошъл на тази земя твърде късно“ и „в идващите времена на мир и ред той вижда незаслужена подигравка със съдбата“.[148]

Само в едно хаотична бъдеще, по собственото му признание, в хаос и разпад на съществуващия ред, той може да излекува този разрив с реалността. Прелъстен от възвишените си мечти, той е от онези, които предпочитат живот, изпълнен с разочарование и бедствия, пред спокойния подреден но безцветен живот.

Учителят на Хитлер Леополд Печ Йорг Ланс фон Либенфелс

[148] Hitler A. Mein Kampf, стр. 173.

барон фон Шьонерер Карл Лютер Рихард Вагнер

Хюстън Ст. Чембърлейн граф Артур дьо Гобино Райнхолд Ханиш (портрет рисуван от Хитлер в 1910 г.)

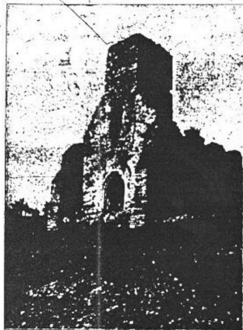

Списанието „Остара“

Nach der 2. Beschlagnahme 3. Auflage.

Bursche heraus! . . .

DER SCHERER

Illustriertes Tiroler Halbmonatsblatt

für Kunst und Laune in Politik und Leben.

Erscheint am 1. und 15. jeden Monats. — Bezugspreis: ganzj. K 8 (8 Mk. 12 Franken), viertelj. K 2 (2 Mk., 3 Franken), Einzeln 40 h (40 Pf.)

Abdruck, jedoch nur mit genauer Quellenangabe, gestattet.

Herausgeber: Karl Habermann.

Leitung und Verwaltung: Innsbruck, Museumstraße 16

Zweigverschleißstellen in Wien: Fr. Schalk VI. Mariahilferstr. 97, Stähelin & Lauenstein I. Hoher Markt 5, Rob. Weis I. Wollzeile 15, Cornelius Vetter III. Hauptstr. 23. Karl Kravani, VII. Mariahilferstr. 64; in Linz: Fidelis Steurer, Landstraße 9; in Berlin: Deutschnationale Buchhandlung NW. Paulstr. 15; in München: Zeitungszentrale Landschaftsstraße, Lorenz Kirmayr, Schäfflerstraße; in Zürich: Bahnhofbuchhandlung in Dresden: C. Heinicke, Buchhandlung, kl. Kirchgasse 3. Ankündigungen im Scherer sind höchst wirksam. Die 4mal gespaltene Kleinzeile kostet 35 h, Vollseite K 150.—

Nr. 22. Donnerstag, am 15. Laubrise 1900 – 2013 nach Noreja. 2. Jahrgang

Die Leitung und Verwaltung des Scherers befindet sich jetzt auf **Nr. 16** der **Museumstraße** zu **Innsbruck**, gegenüber dem Landesmuseum.

В-к „Дер Шерер“ (Бръснар)

ГЛАВА IV БЯГСТВО В МЮНХЕН

Устремих се натам, към Великия Райх, страната на моите страстни мечти!
Адолф Хитлер

На 24 май 1913 г. Хитлер напуска Виена и заминава за Мюнхен. Той е един 24-годишен меланхоличен младеж, изпълнен с надежда, но и с разочарование и иска да опознае света, който не разбира. Разочарованията от последните години допълнително засилват склонността му към мечтание и уединение. Той напуска Виена, без да има там приятели.

Типично за своя характер, Хитлер предпочита живее в своя нереален свят и да общува мислено с Рихард Вагнер, барон фон Шьонерер, или Карл Люгер.

„Основата на личните му възгледи", формирала се под „натиска на съдбата", се състои от несъзнателни чувства на категорично отхвърляне на всичко. И периодично след неясна ферментация и съзряване, тези чувства намират изход в агресивни атаки. Както по-късно отбелязва, той става във Виена „абсолютен антисемит, смъртен враг на целия марксистки мироглед, пангерманист".[149]

Това определение и всички негови изказвания, касаещи биографията му показват желанието му да покаже, че от ранна възраст той има категорични оценки за света, и това го ръководи, когато пише „Моята борба".

Но самият факт, че заминава за Мюнхен, а не за Берлин – столицата на райха (Германската империя на Вилхелм II), недвусмислено ни показва, че за него тогава и още много дълго време след това, са типични аполитичността и артистичните, романтични мотиви, които надделяват над политическите страсти.

Мюнхен преди Първата световна война има славата на „град на музите", приветлив, културен център на изкуството и науката и примамлив за „начинът на живот на художника" за който мечтае младия Хитлер. Мюнхен блести за него, като едно незабравимо предизвикателство.[150]

Думите на Хитлер, описвайки Мюнхен като „уникален град" показват желанието му да оправдае своя избор, сравнявайки го с неговата противоположност – шумният съвременен, „вавилонски" Берлин, където социалното надделява над естетическото, идеологическото над градската бюргерска култура, накратко казано, там политиката взема очевиден връх над изкуството.

Аргументът на Хитлер, че Мюнхен е много по-близо до Виена и „вятърът от австрийската столица може да се усети тук", е определил избора му, просто потвърждава това, което той се опитва да опровергае. Той се ръководи от мотивите на тогавашния си начин на живот а не от влиянието на културната среда идващо от Виена. Това го кара да избере Мюнхен и да изостави Берлин, ако изобщо става въпрос за някакъв съзнателен избор. В „Имперския справочник на германското общество" за 1931 г. той ще посочи, че се е

---

[149] Из показанията на Хитлер от 24 февруари 1924 г. на процеса в Мюнхенския съд: Boepple E. Adolf Hitlers Reden, стр. 96; Hitler A. Mein Kampf, стр. 137.

[150] Man Th. GW. Bd. 9, стр. 176. В есето си „Мюнхен - културен център", когато сравняват Мюнхен и Берлин, Томас Ман казва: „Тук сте с изкуството, там сте с политиката и икономиката"; виж: Mann Th. GW. Bd. II, стр. 396.

преместил в Мюнхен, за да „намери по-широко поле за политическата си дейност“, но ако е имал такова желание, условията за това в столицата на райха са много по-големи.

Вътрешната инерция и липсата на контакти, типични за живота му във Виена, са характерни и за живота му в Мюнхен. През цялата си младост той живее в едно „огромно празно пространство“. Той не влиза в никакви контакти с партии или политически групи и просто е сам в идеологическо отношение.

Дори и в този толкова интелектуално неспокоен град, със своята аура, която свързва хората помежду им, където всяка мания е доказателство за оригиналност, той остава сам. Въпреки че тук идеологическият арсенал на „фьолкише“, дори и в най-ексцентричните си изяви, намира своите поддръжници, както и антисемитизмът, особено разпространен сред дребната буржоазия поради нейните страхове за собственото й бъдеще.

В Мюнхен той се среща с голямото разнообразие от радикални леви доктрини, но пречупени през „мекия“ мюнхенски климат, и придобили някакъв провинциален вид. В предградието на Мюнхен, Швабинг се събират анархисти, бохеми, утописти, които се стремят да подобрят света, художници и колоритни апостоли на нови ценности.

Бедните млади гении мечтаят за цялостна промяна на света, за избавление, чрез кървави мълнии, прочистващи катастрофи и варварски методи, които да подмладят на изроденото човечество.

Централната фигура на един от най-значимите такива кръгове, който често се формира на масичките в кафенета е поетът Стефан Георге, който събра около себе си шепа талантливи ученици. Те го имитират не само в презрението му към нормите на буржоазния морал, в прославянето на младостта, инстинкта, свръхчовека и в строгостта на художественото изобразяване на идеала за живот, но и в цялото си поведение, стигащо до стилизирането на израженията на лицето.

Един от неговите апостоли, някой си Алфред Шулер, преоткрива забравената за германците свастика, докато Лудвиг Клагес, който също е с него по едно време, стига до откровения извод че „Духът е антагонистът на душата“.[151]

[151] Въпреки че това произведение е публикувано едва в края на 20-те години на XX в., името му, скоро се превръща в девиз, точно предава онези „мюнхенски“ настроения от началото на века. В края на XIX век Мюнхенския квартал Швабинг става център на антибуржоазни настроения. Група интеректуалци създават окултен кръжок „Blutleuchte“ (Кръв и светлина), наричан още и „космикерите“ (Der Kosmikerkreis; Kosmiker) от другото му название „Мюнхенски космически кръжок“. Основните фигури са Карл Волфскел, Алфред Шулер и Лудвиг Клагес. Те смятат че Западната цивилизация е обречена на падение и дегенерация, причинени от рационализиращите и демитологизиращи ефекти на Християнството, което е довело до отказ от основните сили на живота. Изходът от това състояние може, да бъде намерен само чрез връщане към езичеството. Но не предлягат начин как точно трябва да стане това „завръщане към корените“. Алфред Шулер и Лудвиг Клагес се запознават през 1893 г. и са водещите личности на „Блутлехте“. По-късно се присъединяват и други „посветени“ като Лудвиг Дерлет, поетите Карл Волфскел, Стефан Георге, Алберт Вервей. Основните принципи на окултистите са свързани с кръвта и светлината. Кръвта е замърсена и трабво до бъде пречидтена чрез светлината а свастиката се явява древен символ на светлината. Графиня Фани цу Равентлов е вдъхновяваща муза в кръжока, проекция на новите идеали за женственост. Тя е наречена „Възродената хетера“, „езическата Мадона“ и „холщайнската Венера“. Фани има лични отношения с членовете на кръжока, например дългосрочна връзка с Лудвиг Клагес, който е опекун на сина й Ролф. В 1904 г., кръжокът се разпада, тъй като Клагес не приема изразения антисиметизъм на Карл Волфскел, зад който застава и Георге. Търсени са връзките мужду германския националсоциализъм и този кръжок, смятан за един от

Приблизително по същото време Освалд Шпенглер разкрива скритите явления на разпада и се връща към образите на цезарите, които призовава, за да се избегне отново неизбежната смърт на западната цивилизация.

По това влеме Ленин живееше в Швабинг, на „Зигфридщрасе“, а само на няколко пресечки от него, на „Шлайсхаймерщрасе“ № 34, Адолф Хитлер, наема стая в дома на шивача Поп.

Интелектуалната тревожност, и критичните настроение в изкуството, които се усещат по това време в Мюнхен, преминават изцяло незабележимо покрай него, както и във Виена.

Имената на Василий Кандински, Франц Марк или Паул Клее, които по същото време живеят в квартала Швабинг и откриват нови измерения в живописта, остават чужди както за ума му, така и за сърцето на уж „амбициозния художник“. През всичките тези месеци в Мюнхен той остава скромен ретушист и оцветител на пощенски картички, погълнат от своите кошмари и страхове, без да може да ги изразе чрез езика на изкуството.

И онази педантична изчерпателност на четката, с която той превръща вътрешния си свят, обитаван от призраците на агресивността, в рейнски идилии, свидетелства за тайния му копнеж по неприкосновеновенната идеализирана красота.

Колкото по-ясно осъзнава своята творческа неспособност и безпомощност, толкова по-спешно изпитва нужда от оправдания за собственото си превъзходство. Цинизмът, с който той определя „често безкрайно примитивните възгледи“ на обикновените хора, е породен от склонността му да вижда навсякъде само прояви на най-ниските страсти, като корупция, конспиративна жажда за власт, безпощадност, завист, омраза. Всичко това идва от желанието му да компенсира собствените си проблеми за сметка на целия свят. Идеята за расовото превъзходство, му служи като оправдание за нуждата му от индивидуално превъзходство и потвърждение, че той е различен и по-висш от всички тези пролетарии, скитници, евреи и чехи, които среща по пътя си.

Тежкият камък, който както и преди го притиска е страха, че може да потъне до нивото на лумпена, на обитателите на приютите за бедни и да стане пролетарии. Онези безброй фигури, които минават покрай него в мъжкото общежитие, лицата от читалнята и тъмните коридори, които като огледало отразяват краха на толкова много надежди и лични съдби, оставят своя незаличим отпечатък.

А атмосферата тук е като във Виена в началото на века, град с усещането за залез и крах. Това училище на живота го научава да мисли главно по отношение на залеза. Основното съдържание на годините през които формира характера си е страха, и както се оказва, това е импулсът на шеметната динамика на целия му живот. Неговата обобщена представа за света и човека, се основава на безчувствеността и безчовечността, които са един рационален защитен жест на онова „уплашено същество“, както го виждат малкото свидетели от онези години на младостта му.[152]

Където и да насочи погледа си, навсякъде вижда само симптоми на изтощение, разпад, признаци на „отравяне на кръвта“, расов упадък и бедствия.

интелектуалните предшественици на нацистката расистка идеология. Но пряка такава няма, това е само една малка субкултура като подобни групи в цяла Европа, от която се подхранва нацисткия мироглед. (бел. пр.)

[152] Jetzinger F. цит. съч., стр. 115; Kubizek A. цит.съч. стр. 215

Тази картина, в която искрено вярва, е свързана с песимистичния смисъл на живота, идващ от по-старите настроения на XIX век, силно заглушаващи всяка вяра в прогреса и оптимистична развиващата се наука през тази епоха.

Радикалността на това усещане и бездействието, с което той се предава на страха, стават толкова типични, и се превръщат в неговата индивидуална уникалност. Този комплекс от усещания, ясно се вижда в обяснението му защо, след няколко години на бездействие и ексцентрични мечти, постоянно бяга в гротескните светове на своите фантазии, и най-накрая напуска Виена. Неговото обяснение съдържат както еротични, така пангермански и сантиментални причини, довели до омразата му към този град: „Расовият конгломерат, който представлява столицата на империята, беше отвратителен за мен, тази смесица от народи като чехи, поляци, унгарци, русини, сърби, хървати и т.н. И между всичко това, като „вечна и отвратителна гъба“ на човечеството, изплуваха евреите и отново евреите. Огромният град ми се стори като символ на кръвосмешение ...

Поради всички тези причини все повече страстно желаех да отида най-сетне там, където тайните ми желания и любов ме бяха привлекли от най-ранната ми младост. Надявах се някой ден да се прославя като архитект, в зависимост от това, когато съдбата реши, и честно да служа на нацията. Исках да се присъединя към щастието, да имам правото да бъда и да действам там, където един ден ще дойде изпълнението на най-съкровената ми мечта – присъединяването на любимата ми родина към обща родина, наречена Германски райх.“[153]

Тези мотиви наистина изиграват своята роля за да напусне Виена. И да е има други съображения, те имат много по-малък, страничен ефект върху вземането на решенито. По-късно той самият признава, че никога не е успял да „научи виенския жаргон“, и открива в този град „в областта на чисто културните и артистични дела всички признаци на изтощение“. Той смята че по-нататъшно му пребиваване тук, вече е безсмислено, тъй като за архитекта в него „след преструктурирането на Рингщрасе, задачите поне във Виена, бяха в по-голямата си част незначителни.“[154]

Но тези причини не са решаващи. В много по-голяма степен и тук основна роля има отвращението му към всичко, което е норма и дълг.

Неговите военни повиквателни излизат на бял свят през 50-те години, на XX в., въпреки че веднага след присъединяването на Австрия през март 1938 г., той заповядва, те да бъдат унищожени, за да няма никакви съмнения, че е избягал от задължителната за всеки мъж военната служба.

За да прикрие този болезнен за него въпрос, след като се появи в Мюнхен, се регистрира в полицията като лице без гражданство, и умешлено посочва в своята автобиография, невярна дата за заминаването си от Виена. Хитлер не я напуска през пролетта на 1912 г., както твърди, а през май следващата година.

Разследванията на австрийските власти първоначално са неуспешни. На 22 август 1913 г., Цойнер – служителят по сигурността в Линц, който отговаря за издирването му, пише: „Изглежда, че Адолф Хитлер не се е регистрирал в полицията нито тук, нито в Урфар, и пребиваването му във всяка друго място също не е идентифицирано“. Бившият му настойник в Леондинг, Йозеф Майрхофер, не можеше да информира за местонахождението на Хитлер при

[153] Hitler A. Mein Kampf, стр. 135 и сл.
[154] За причините по които напуска Виена, вж.: Hitler A. Mein Kampf, стр. 134 и сл.

съответните запитвания. Двете му сестри, Ангела и Паула, също казват за брат си, че „не знаят нищо за него от 1908 г.“

И само активното търсене на полицията във Виена разкриват, че той се е преместил в Мюнхен и е живее там на „Шлайсхаймерщрасе“ № 34.

Така на 18 януари 1914 г. следобед неочаквано се появява служител на криминална полиция, който арестува издирвания и го придружава на следващия ден до австроунгарското консулство?

Обвинението срещу него е много сериозно и след дълго време в безопасност Хитлер е изправен пред непосредствена заплаха от осъждане. Това е едно от онези банални събития, които в бъдеще могат да дадат на неговия жизнен път съвсем друга посока. Трудно е да си представим, че с такова петно, очернящо честта му в очите на обществото, той би могъл да обедини и мобилизира по военен начин милиони последователи.

И тук, както и в редица други епизоди по-късно, на помощ на Хитлер идва един неочакван шанс. Властите в Линц изискват да се яви за толкова кратко време, което е нереалистично това да стане. Отлагането на срока му дава възможност да обмисли внимателно писменото си обяснение. Това обширно от няколко страници писмо до „II управление на град Линц“, е най-обемният и най-значим документ от младостта му. Хитлер се опитва с полуистини и откровенни лъжи да се оправдае. Писмото не само свидетелства за все още слабото му владеене на правописа на немския език, но според описанието което дава за протичането на животът му тук, се вижда същото разстроено и безцелно състояние, както във виенските години: „Представям се за художник в ежедневието си. И въпреки че тази професия ми принадлежи по право, в интерес на истината, то е само условно. Изкарвам прехраната си като независим художник, след като нямам необходимите средства (баща ми е бил държавен служител), за да осигуря продължаването на образованието си. В по-голямата част от времето си, изкарвам прехраната си, защото все още уча за художник-архитект. Така че моите доходи са много скромни, и ми стигат само да си купят парчето хляб. Прилагам данъчно удостоверение като доказателство за това и смирено ме моля да ми го върнете след това. Заплатата ми вписано в него като 1200 марки и е преувеличена и от него следва че съм разполагал точно по 100 марки на месец. Месечните доходи варират много, а сега със сигурност са лоши, защото артистичният живот в Мюнхен по това време изглежда изпадна в криза...“

Обяснението, което дава за поведението си е пресилено но относително правдиво. Макар да е скъсан на първия изпит във Виена, скоро след това отново кандидатства, но документите му са изгубени някъде в канцелариите. Той се оправдава с факта, че не учи нищо и не е студент, със сълзливи думи, търсещи съчувствие и сервилна хитрост, описвайки мизерните условия на годините от живота си във Виена: „Що се отнася до пропуска, за който съм виновен, през есента на 1909 г. изпаднах в много тежък период. Бях млад, неопитен човек, без никаква финансова подкрепа и твърде горд, за да го приема от някой подаяния. Лишен от каквато и да е подкрепа и разчитащ само на себе си, моите няколко корони, а често и само хелери (стотинки), които бяха моя доход, едва ми стигаха да си осигуря пребиваването в приют“.

Около две седмици по-късно, на 5 февруари 1914 г., Хитлер се явява пред състава на военната лекарска комисията в Залцбург. Заключението, подписано от самия Хитлер, гласи: „Неподходящ за военна и спомагателна служба, твърде

слаб. Освободен от военна служба".[155] И веднага след това, се завръща в Мюнхен.

Има всички основания да смятаме, че в Мюнхен той не е бил напълно нещастен. По-късно ще говори за „вътрешната любов", която е изпитвал от пръв поглед към този град, и ще обясни този необичаен обрат преди всичко с „прекрасния съюз на примитивна сила и финото художествено настроение". Тази единствена линия свързваща „Хофбройхаус" (най-голямата и известна бирария в Мюнхен) с „Одеон" (една от най-големите концертни зали в Мюнхен), Октоберфеста (масовото напиване с бира) с Пинакотеката (Мюнхенската картинна галерия), е типично оправдание за неговите симпатии, без политически мотив.

Той живее сам и затворен на „Шлайсхаймерщрасе" № 34, и липсата на човешка комуникация, не го притеснява особено, както и преди. Установява прилични отношения с хазяина си, шивача Поп, както и със съседите и познатите с които води политизирани разговори. И дори в кръчмите на Швабинг, където произходът и положението и социална принадлежност не играе някаква роля, Хитлер намира онази форма на контакт, която може да понесе, осигуряваща му едновременно близост но и дистанция, или лесни, непринудени запознанства за чаша бира, лесно възникващи и също толкова лесно прекъсвани.

Това са онези „малки кръгове", за които по-късно ще спомене, където го смятат за „образован" и където очевидно по-често среща не възражения, а одобрение, когато говори за крехкостта на Австроунгарската монархия, неизбежността на германско-австрийския съюз, антигерманската и прославянската политика на Хабсбургите, за евреите или за спасението на нацията. В среда, която култивира външните хора и забелязва ексцентричните мнения и маниери на гения, той едва ли все още се откроява с нещо. Когато даден въпрос го развълнува, той често започва да се аргументира на твърде висок глас, но всичките му изявления, независимо колко страстни са, се отличават със своята последователност. Той също обича да пророкува и да предсказва процесите на политическо развитие.[156]

По това време Хитлер изоставя твърдението, с което се е оправдал за напускането на училището, преди около десет години. Сега той вече не се стреми да бъде художник, както ще каже по-късно, без да споменава обаче как вижда бъдещето си сега. Той твърди, че е отделял толкова време за рисуване, само за да си изкарва прехраната и да получи възможност да учи.

Но не прави нищо, за да осъществи това намерение. Седнал на прозореца на стаята си, той продължава да рисува малки акварелни пейзажи: „Хофбройхаус" и портата „Зендлин", Националния театър и пазара, „Фелдхернхале" и отново „Хофбройхаус". Години по-късно тези произведения ще бъдат обявени за „ценни национални художествени съкровища" и с министерски директиви, собствениците им ще бъдат задължени да ги предадат. Понякога той седи с часове в градските кафенета, хапвайки сладкиши, вглъбил се над вестниците, оставени там по масите, или стои в задушния „Хофбройхаус", а на бледото му лице се четат развълнуваните му мисли. Понякога той прави в тази задимена обстановка с мирис на бира, рисунки на

[155] Тези факти са известни от изследването на Етцингер (Jetzinger F. цит.съч. стр. 253 и сл.), благодарение на него са известни. Публикува и писмото на Хитлер до управлението в гр. Линц.

[156] Hitler A. Mein Kampf, стр. 138 и сл.; 163; Heiden K. Hitler. Bd. 1. стр. 53.

съседните маси или вътрешността на сграда в скицник който носи със себе си. Както и преди, той държи на външния си вид, на дрехите с които се облича, тъй като в семейството на шивача, където живее под наем, било прието да се носи фрак.

Свидетелите от онова време, казват че най-характерното му поведение е било да поддържа дистанция: „... той не можеше да не бъде различен. Той никога не е говорил за дома на родителите си, нито за приятели или приятелки“. Като цяло изглежда, че не е толкова погълнат от някаква цел, колкото от опитите си да не изпадне в социална деградация.

Йозеф Грайнер казва, че по това време веднъж се среща с него в Мюнхен и го пита как мисли да живее по-нататък, при което получава следния отговора, „Скоро предстои война, и е все едно каква професия е имал преди, тъй като в армията всичко са равни, и генералният директор, и бръснарят подстригващ пуделите“.[157]

Предчувствието му не го подвежда. В „Моята борба“ припомняйки си предивоенните години, образно ги нарича „състоянието преди земетресението, наситено с едно почти непоносимо чувство на напрежение, на нетърпеливо очакване и тези фрази са характерни пасажи от неговата книга: Още по времето на живота ми във Виена, той пише, че над Балканите се усеща един тежък задух, който предвещава ураган, и понякога светкавиците проблясват, над този свят потънал и изгубен в ужасен мрак. И след това дойдоха Балканските войни и с тях първият порив на вятъра премина над нервната Европа. Настъпва време на тежък кошмар тегнещ върху хората, като трескава тропическа жега, и чувството за наближаваща катастрофа в резултат на постоянната тревога, най-накрая се превръща в страстно желание: нека небето най-накрая даде воля на съдбата, която вече не може да се задържи. И след първата мощна мълния вече паднала на земята, лошото време се разпръсна и ревът на батареите от Първата световна война се слива с небесните гръмотевици“.[158]

Има една случайна снимка на Хитлер сред ликуващата тълпа на мюнхенския Одеонсплац, при обявяването на войната на 1 август 1914 г. Снимката ясно показва лицето му с полуотворена уста и горящи очи. Този ден го освобождава от всички трудности, от безсилието и самотата на битието. „За мен самия, описва той по-късно състоянието си, тези часове изглеждаха като избавление от досадните младежки чувства. Дори днес не се срамувам да кажа, че обзет от изблик на наслада, аз коленичих и благодарих на небето от цялото си препълнено сърце.“

Това беше благодарност, адресирана до цялата епоха, която през дните на август 1914 г. изглежда така единна и сплотена в своя военен порив, както никога до сега. Безнадеждността на пропиляното битие на художника не е важно, за да се възприеме този ден, когато войната „нахлува и помита света “... в онзи момент все още един красив свят“ и да види реализирано своето „морално страстно желание“.[159]

---

[157] Greiner J. цит. съч. , стр. 119. Вярно е, че Ецингер изрази изказва основателното си съмнение, че по време Грайнер изобщо несе е срещал с Хитлер. Виж също: Heiden K. Hitler. Bd. 1, стр. 52; Maser W. Hitler, S. 120, 122.

[158] Hitler A. Mein Kampf, стр. 173.

[159] Mann Th. Betrachtungen eines Unpolitischen (Съображения за един аполитичен), стр. 461.

Обхванато от дълбока депресия, господстващото съзнание не само в Германия, но и на целия европейски континент, възприема войната като възможност да се измъкне от лапите на ежедневието и тук отново се проявява интензивна взаимовръзка между Хитлер и неговото време. Той неизменно споделя своите нужди и стремежи, но по-рязко, по-радикално и по-отчаяно. И както той се радва с надеждата, че войната ще промени всички нагласи и първоначални позиции, така и навсякъде, където призивът „На оръжие!" е посрещнат с ликуване, се предчувства, че един век е приключил и нов щеше го замести.

В съответствие на естетичните тенденции на епохата, войната се разглежда като процес на прочистване, като голяма надежда за освобождаване от вулгарността и самокритиката. Тя е възхвалявана като „оргазъм на универсалния живот" който опложда хаоса, от който ще се роди новото.[160] Британският външен министър сър Едуард Грей, точно определя това състояние в Европа, като формула на сбогуването, но и формула на надеждата.

Фотографиите от първите дни на август 1914 г., уловят онази трескава празничност, радостното настроение от очакването на нещо по-добро, с която континентът навлезе във фазата на своето унищожение – мобилизацията, придружена от цветя и викове „ура!" Бързайки от тротоарите и по балконите - дами в цветни летни рокли, радостното викат „да живее!" Нациите в Европа вече празнуват победи, които никога няма да постигнат.

В Германия тези дни се възприемат като едно безпрецедентно до тогава единство на обществото. Като с вълшебна пръчка, всички конфронтации между поколенията изчезват, настъпва краят на пословичния немски раздор. Това е преживяване като религиозен екстаз, което превръща онези дни „за всички, които ги преживяха, в неотменима висша ценност", както пише един автор от онези, които преживяха това, десетилетия по-късно със своето старческо умиление.[161]

Изразът на тези чувства звучи спонтанно по улиците и площадите с „Песента за Германия" написана от непризнатия либерален революционер от 1848 г. Хофман фон Фалерслебен, която сега се превъща в национален химн. Фразата на Вилхелм II, която прозвуча пред десетки хиляди хора, събрали се вечерта на 1 август в Берлин на „Шлосплац", че той не иска повече да знае, „нито за партии, нито за религии", а познава само „братя германци", несъмнено придобива най-голямата слава от всичко, което някога е казвал. В дълбоко и традиционно разделената нация, която страда от своите антагонизми, тази фраза в един незабравим момент премахна противоречията; Германското единство, постигнато преди около петдесет години, най-накрая сякаш стана реалност.

Това са дните на красивите илюзии. Чувството за единство обаче прикриваше само онова, което искаше да елиминира. И зад картината на примирена нация, старите противоречия продължават да живеят. В основата

[160] Жорж Сорел в края на века донякъде опростява Прудон. Изцяло мисълта звучи така: „Войната е оргазмът на универсалния живот, който опложда и задейства хаос – прелюдията на цялата Вселена и тя, подобно на Христос Спасител, триумфира над смъртта, потъпквайки самата смърт" . Цит. от: Freund M. Abendglanz Europas, стр. 9. Под заглавието „Свещени песнопения" Габриеле д'Анунцио публикува сборник със свои стихове, в които призовава Италия да влезе във войната.

[161] Meinecke F. Die deutsche Katastrophe (Германската катастрофа), стр. 43.

на всенародното ликуване се крият най-различни мотиви: лични и патриотични мечти, революционни импулси, асоциални протестни комплекси, хегемонистични стремежи, както и страстно желание на авантюристичните натури да се измъкнат от рутината на буржоазния ред. Всичко това се събра и почувства в един момент в един единствен порив за спасяването на Отечеството.

И личните чувства на Хитлер не са освободени от такива мистични представи: „Сърцето ми, както на и милиони други, беше преизпълнено от гордо щастие“ - така той ще напише и обясни ентусиазираното си състояние с възможността най-накрая да прояви националните си убеждения ...

На 3 август той подава молба до най-високо ниво, лично до краля на Бавария, да му позволи, въпреки австрийското си гражданство, доброволно да се постъпи в един от баварските полкове.

А противоречието между по-ранното му бягство от военната служба и сегашната стъпка е очевидно. Задължителната военна служба за Хитлер се възприема като безсмислена принуда, докато войната означава просто освобождаване от раздора, от тежестта на непонятни чувства, от безцелния и празен живот.

По негови думи, още като юноша, той е очарован от две патриотични книги за войната от 1870/71. И сега той иска да се присъедини към редиците на могъщата армия, озарена в съзнанието му, от ореола на тези прочетени в юношеските години книги.

Дните, които току-що е преживял, го даряват с чувствата на емоционална принадлежност и хармония, която му липсва толкова много преди. Сега, за първи път в живота си, той вижда предизвикателството да използва авторитета на мощната и страховита институция. И въпреки че през последните години натрупва известен опит, научава за човешките нужди, стремежи и страхове, той винаги е в междинните слоеве на обществото, аутсайдер без усещане за уникалност на собствената си съдба. Сега пред него се отворя възможност да задоволи тази дълбока нужда.

Още на следващия ден след изпращането на петицията той получава отговор. С трепперещи ръце, както по-късно призна, Хитлер отворя плика. Заповядано му е да се яви в 16-ти баварски резервен пехотен полк, с командир полк. Лист. Така за Хитлер започва „най-незабравимото и най-великото време от моя земен живот“.[162]

[162] Hitler A. Mein Kampf, стр. 179.

Кръгът „Кръв и светлина“ в Мюнхен от централаната фигура, ляво на дясно: Волфскел (в центъра), Шюлер (с брадата), Клагес, Георге, Вервей.

Мюнхен в началото на XX век

2 август 1914 г. Хитлер в тълпата при обявяването на войната, в Мюнхен.

Бирарията „Хофбройхаус“ и „Старата врата“, картини но Хитлер от Мюнхен

ГЛАВА V. СПАСЕНИЕ С ПОМОЩТА НА ВОЙНАТА

Без армията всички ние нямаше да сме тук, всички ние някога завършихме това училище.
Адолф Хитлер

През втората половина на октомври, след завършване на предварителната военна подготовка, продължила около две седмици, полкът на Лист е изпратен на Западния фронт. Нетърпеливо притеснен, да не свърши войната, преди да се наложи да участва в първата си битка, Хитлер живее с очакването час по-скоро да бъдат изпратени на бойното поле.

В деня на бойното си кръщение, в първата битка на Ипър на 29 октомври 1914 г., той става участник в една от най-кървавите битки от избухването на войната. Опитът според германския стратегически план, за масивен, решаващ пробив до бреговете на Ламанша се провяла. Британските части, разположени в този сектор на фронта, оказват ожесточена и в крайна сметка успешна съпротива. В продължение на 4 дни на непрекъснати сражения, Хитлер пише в писмо до хазяина си, шивача Поп, че в техния полк от 3500 души, оцеляват само 600. Още в първата битка загиват 349 души. По-късно в сражение при село Бекелер загива и командирът му полк. Лист. Заради отдаването на често неразумни заповеди полкът получава „печална известност“.[163]

На описанието на бойно си кръщение, което Хитлер дава в „Моята борба“, също не може да се вярва изцяло. Изключителната изчерпателност на стила, която характеризира този пасаж, и забележимото усилие на автора да придаде поетична възвишеност, свидетелстват за това колко силно и незабравимо спомена за тази битка се е съхранил в паметта му:

„По време на влажната и студена нощ във Фландрия, когато безшумно се придвижвахме, рано сутринта в падналата мъгла, изведнъж над главите ни се засвитяха куршумите, редиците ни бяха обсипани с шрапнели, забиващи се в мокра земя. Но още преди този облак да се разсее, първият мощен вик „ура“ от двеста гърла, гърми като първия вестител на смъртта. И сред воя и тътена на гърмежите, всички се втурнахме напред, все по-бързо и по-бързо, докато изведнъж на полето, засадено с цвекло и разделено от жив плет, се хвърлихме в ръкопашта битка. И отдалеч звуците на песента вече достигаха до ушите ни, и се приближаваха все по-близо, когато смъртта вече косеше в нашите редици, песента дойде при нас и ние я подехме: „Германия, Германия над всичко, преди всичко останало!“[164]

По време на войната Хитлер е свръзката между щаба на полка и предните редици и в тази задача, той трябва да разчита само на себе си, напълно в съответствие с неговия самотен характер. По-късно един от командирите му, си спомня за него като „спокоен, невоенно изглеждащ човек, който в началото не се различаваше от другарите си“. На него може да се разчита като на съвестен и според същия източник, уважаван човек. Но дори и тук той е смятан за ексцентричен, „луд“, както почти единодушно казват войнишките му другари. Той често седи „в ъгъла, с шлем на главата, потънал в собствените си

[163]Heiden K. Hitler. Bd. 1, S. 54.. По време на войната полкът губи 3754 убити войници и офицери, без да се броят ранените и пленените, виж: Vier Jahre Westfront. Die Geschichte des Regiment List R. I. R. 16. Muenchen, 1932; Wiedemann F. Der Mann, der Feldherr werden wollte, S. 20 ff., И Bullock A.. цит. съч., стр. 48, който цитира писмото на Хитлер до шивача Поп.

[164] Hitler A. Mein Kampf, стр. 180 и сл. В историята на полка се отбелязва, че по време на битката пи Ипър войниците са пеели не „Песента на Германия“, както той твърди постоянно, а „Стража на Рейн“. вж. Heiden K. Hitler. Bd. 1, стр. 55

мисли и никой от нас не можеше да го измъкне от тази апатия.“ Всички оценки през тези почти 4 военни години, звучат еднакво или приблизително еднакви, никога той не прави ярко впечатление, а безцветността му отразява сивотата на самата му личност.

Дори ексцентричните черти, които го отличават, са изненадващо безлични и подчертават не толкова личността му, колкото принципите, които следва. Когато понякога избухва, за да се освободи от мислите си, които не се отнасят до трудностите на мрачния войнишки живот, а изразяват страховете му за победата, и подозренията му за предателство и присъствие на невидими врагове.

Няма нито един епизод, който да му придава индивидуален облик, нито един признак за някаква оригиналност, а единствената история, която се е отбичил и впоследствие ще се цитира по-късно във всички антологии, е христоматийния разказ, за това как Хитлер, изпратен с доклад към щаба на полка, се натъкна при Мондидие на отряд от 50 французи и как, благодарение на своята находчивост, смелост и хитрост, успява да ги обезоръжи, вземе в плен и да ги доведе при своя командир.[165]

Примерното му старание изглежда направо прерисувано от картината на патриотичния календар, но всъщност това е просто друга форма на бягство от външния свят, бягство в света на стереотипите. По време на една разузнавателна операция той спасява командира си, попаднали под огъня на вражеската картечница, като го съборя на земята, но после представя историята, че го „закрил с тялото си, да не позволи на полка да загуби командира си за втори път за толкова кратко време“.[166]

Въпреки всичко, което се случва и съмненията продиктувани от политическите съображения, той се проявява като смел войник. Още през декември 1914 г. е награден с „Железния кръст“ 2-ра степен и „това беше най-щастливият ден в живота ми“, както пише на шивача Поп,.. „обаче, моите другари, които също го заслужаваха, почти всички загинаха”. През май 1918 г. е награден с полкова грамота за храброст, а на 4 август същата година - „железен кръст“ 1-ва степен.

Конкретната причина за тази награда остава неясна и до днес, но самият Хитлер никога не е говорил за това - вероятно, за да не афишира факта, че е награден по препоръка на полковия адютант евреина Хуго Гутман.[167] И в

[165] За това събитие, Ф. Булер: Bouhler Ph. Kampf um Deutschland, стр. 30 и сл. Bullock A.цит съч., стр. 49 f.; Maser W. Fruehgeschichte, стр. 124 и сл.; Wiedemann F. цит. съч., стр. 21 и сл..; Brandmayer B. Meldegaenger Hitler. Muenchen, —1933; Mend H. Adolf Hitler im Felde; Meyer A. Mit Adolf Hitler im Bayerischen Reserve-Infanterie-Regiment 10 List. Neustadt-Aich, 1934

[166] Deuerlein E. Aufstieg, стр. 77. Там на стр. 79 е представен пълен списък с военните награди и ордени на Хитлер.

[167] Бел. пр.: Именно Гутман награждава Хитлер с „железния кръст“ 1-ва степен (за успешното предаване на докладите на артилерийски позиции в трудни условия, като по този начин спасява германската пехота от обстрел със собствена артилерия). Хитлер носи този орден през целия си живот, вкл. и като фюрер на Третия райх. Самият Гутман е награден с „железен кръст“ 2-ра степен на 2 декември 1914 г. и в същия ден на 4 декември 1915 г., Хитлер получава „железния кръст“ 1-ва степен. На 8 февруари 1919 г. Гутман е демобилизиран като лейтенант от запаса. През 20-те години се жени (има две деца), и работи като управител на мебелен магазин в Нюрнберг. През есента на 1933 г. получава ветеранска пенсия (президентът Хинденбург приема няколко декрета, защитаващи еврейските ветерани от войната пред нарастващата вълна от антисемитизъм). През 1935 г. е лишен от германското си гражданство и званието военен ветеран като другите евреи в Третия райх във връзка с Нюрнбергските закони, но продължава да получава пенсията си, поради намесата на Хитлер. През 1937 или 1938 г. той

историята на полка няма нито дума за това, а наличните доказателства са много противоречащи. Те или твърдят преповтаряйки споменатата история, че Хитлер е заловил английски патрул от 15 души, или разказват за драматичния арест на 10, 12 или дори 20 французи, а на Хитлер дори се приписва свободното владеене на френски език, въпреки че той знае само един или два израза на френски и дори и тях изговаря с се колебание. И още едно свидетелство твърди, че той успява да стигне под силния огън до една батарея и предотвратил заплашителния обстрел на собствените позиции.

Най-вероятно той получава наградата не за някакъв конкретен подвиг, а за добросъвестната си и ненатрапваща се служба през всичките тези години. Но какъвто и да е поводът, от гледна точка на бъдещето, фронтът прави безценна услуга на Хитлер. Той му дава правото, въпреки че е австриец, да смята Германия за своя родина и по този начин създава необходимите предпоставки за успешен старт на кариерата му. Благодарение на фронта, правото на Хитлер на решаващ политически глас, както и правото на политически привърженици, е придобито и легитимирано.

В самата армия, сред своите войнишките другари, неговото екзалтирано чувство за отговорност, неговата загриженост за целия ход на военните събития често предизвиква критична реакция: „Всички го смъмрихме", спомня си по-късно един от неговите колеги войници, докато други казват: „Е, лудият иска да спечели още една нашивка."

Тънкото му жълтеникаво лице е постоянно депресирано. И макар че не може да се каже, че те изобщо не го обичат, а по-скоро чувстват, че той, както и преди, държи всички на разстояние от себе си. Той чувства че не е като останалите войници. За разлика от тях той няма семейство, не получава и почти не пише писма, не споделя обичайните войнишки навици, притесненията им, не толерира историите им за жени придружен от мръснишки кикот: „Нищо не мразех толкова много като тези мръсотии", ще сподели по-късно и ще твърди, че вместо „всичко това" е четял Омир, Евангелието и Шопенхауер, размишлявал е много върху проблемите на живота, така че войната му е дала „30 години университетско образование".[168]

Тъй като е по-упорит от всички тях, той вярва, че е единственият, знае истинската същност и подхранва в своята самота и уединение, съзнанието за специална си избраност. Оцелелите снимки от онова време дават определена представа за това специфично отчуждение по отношение на други войници, за несъответствието между него и техните стремежи и практически опит: Хитлер, блед и отдръпнат, винаги седи малко встрани от тях.

Тази очевидна неспособност за нормални човешки отношения е основната причина, че през всичките 4 години на фронта Хитлер се издигна до ранг ефрейтор. По време на процесите в Нюрнберг офицер, който дълги години е бил началник-щаб на полка командван от Лист, казва, че е повдигнал въпроса за произвеждане на Хитлер в подофицер, но в крайна сметка е решено да не се прави това, „тъй като у него не можахме да открием командирски качества". Казват, че и самият Хитлер не е искал да бъде повишен.[169]

е арестуван от Гестапо, но е освободен. През 1939 г. той и семейството му заминават за Белгия веднага след началото на Втората световна война, а през 1940 г. се преместват в САЩ малко преди нахлуването на Вермахта. Умира на 22 юни 1962 г.

[168] Frank H. цит. съч. стр. 40.

[169] Wiedemann F. цит. съч. стр. 26.

Това, което той открива във войната, в казармата и във войнишките лагери, е онази връзка между хората, която отговаря на неговата природа и се характеризира с гарантиран шанс за безличие. Отново тук той среща начин на живот, подобен на този от мъжкия приют, който отговаря на неговите нужди от социален престиж, вътрешно безпокойство, и любовта му към патоса. Но тук, както и там, неговата социална рамка се определя от неговата неприветливост и мизантропия, както и от типичната му саможивост. Родината, която той не е имал, сега а намира във войната и в ничията земя превърнала в негов дом.

И това се потвърждава с абсолютна буквалност от един от бившите му командири: „За ефрейтор Хитлер, полкът на Лист се превърна в неговата родина“.[170]

Тези думи премахват едновременно противоречието между неговата, доведена до автоматизъм дисциплина по време на войната, и асоциалния му характер на аутсайдер в предишни години.

След смъртта на майка си той никога не се е чувствал у дома си никъде и никога не се чувства толкова доволен от едновременното си желание за приключения и ред, за свобода и дисциплина, както в щабовете, окопите и землянките на фронта. За разлика от горчивия опит от предишните години, войната е за Адолф Хитлер голям положителен момент от неговото формиране, „огромно впечатление“, „грандиозно“, „толкова щастливо“, както той самият казва, неудържимо се възхищава на този опит, който има за него метафизичен смисъл. По-късно сам Хитлер ще каже, че „войната го е преобърнала“.[171]

Защото освен всичко останало, тя дава на чувствителния младеж и твърдост и съзнание за собствената си стойност. Сега той вече не се страхува да се появи в очите на своите роднини. Прекарва отпуските си през октомври 1917 г. и септември 1918 г. при роднините си в с. Шпитал. На фронта той научава предимствата на солидарността, придобива умението на самодисциплина и накрая вярата в съдбата, белязана от мистичния ирационализъм на неговото поколение като цяло.

Смелостта и хладнокръвието, които той проявява под най-жестокия огън, му създадават ореол сред другите войници. Те казват, „щом Хитлер е тук, нищо лошо няма да се случи“. И тази увереност му е прави голямо впечатление. Тя ясно закрепва в него онази вяра в неговото специално призвание на белязан от съдбата, която той упорито пази в себе си през всичките тези години на провал.

Войната изостря склонността на Хитлер към критично мислене. Той, подобно на много други, придобива на фронта убеждението, че старите управляващи кръгове са безсилни и че системата, в защита на която той излиза с оръжие в ръцете си, се разпада отвътре.

„За тези убити, бих принудил техните командири да отговорят“, казва по повод някакво изказване на един от войнишките му другари.

Въпросът за новия ред, който изведнъж възникна пред този младеж с буржоазен произход, който почти не се интересува от политиката, го завладя напълно. И въпреки че отначало, по собствените му думи, той „не се замесва в политиката“ или както звучи другаде, точно илюстрирайки аполитичността по време на живота си във Виена: „тогава той не иска да знае нищо за политиката“ непреодолимото му желание за съзерцание обръща всичките му предишни

[170] Пак там. стр. 29. Подобно изявление е цитирано от Х. Менд: „Окопите и командите бяха неговият свят и за него не съществуваше нищо друго“. Вижте: Mend H. цит. съч., стр. 134.

[171] Tischgespraeche, стр. 323.

възгледи и скоро той започна да привлича вниманието върху себе си, като „философства за политически и идеологически въпроси в примитивния маниер на малките хора“.

Дългото му оцеляло писмо от 12 страници от началния етап на войната до познат в Мюнхен, потвърждаващо това наблюдение. След подробно описание на атаката, в която е участвал („По чудо останах жив и здрав“), той завършва съобщението си със следния пасаж[172]: „Често си мисля за Мюнхен и всеки от нас има само едно желание, часът на разплатата с тази банда, часът на нейното поражение, каквато и да е цената, и тези, които имат щастието да видят родината си, да я видят по-чиста, прочистени от всичко чуждо, така че чрез тези жертви и страдания, които даваме ежедневно от много стотици хиляди от нас, така че този поток кръв, от ден на ден, ще се насочи не само срещу международния свят, не само срещу германските външни врагове които трябва да бъдат победени, но и нашият вътрешен интернационализъм, който трябва да рухне. Това е много по-важно, от всакакви териториални придобивки. С Австрия нещата ще се развият както винаги съм казвал.“

Политическото съдържанието на този пасаж съответства на идеологическите нагласи, характерни за периода от живота му във Виена. Страхът от господството на другите нации, както и защитната реакция по отношение на врагове. В своята ембрионална форма тази идея от арсенала на австрийските пангерманци, по-късно ще се превърне в неговата теза за основата на вътрешната политика. Разширяването на властта на всяка държава трябва да бъде предшествано от вътрешно сближаване. Голяма Германия трябваше първо да стане немска, и чак след това велика.

В началото на октомври 1916 г., след лека рана в лявото бедро полученап ри Льо Барк, Хитлер е откаран в болницата в Беелиц, градче близо до Потсдам и Берлин. Почти цели пет месеца, до началото на март 1917 г., той прекарва вкъщи и очевидно по това време започва да се занимава с политика.

Дните на август 1914 г. и фронтовият опит се запечатва в паметта му, като факт показващ вътрешното единство на нацията. В продължение за две години за него това е вдъхновяваща истина, неподлежаща на съмнения. Нямайки нито собствено огнище, нито никакво убежище, той преди това не желае да излиза в отпуск и живее в своя измислен свят: „Все още бях пред фасадата на сградата, на красивата армия от герои“, ще си спомни по-късно с тъга.[173]

И шокът е още по-силен, когато в Беелиц и най-вече в Берлин той отново се сблъсква със същите политически, социални и дори сънароднически антагонизми, както преди. Отчаянието го обзема, когато установява, че дните на общ ентусиазъм от началната фаза вече са отминали. Вместо приповдигната вяра в общата съдба, отново се появяват партиите и партийните разправии, разногласия и неподчинение. Неговата неприязън към града Берлин, която запазва за цял живот, произтича от запознанството му с него, когато изпитва разочарование, глад и мизерия. Той гледа с възмущение на „тиловите плъхове“, които се хвалят с „повишената си изобретателност“,

[172] Писмото на Хитлер до съдебния заседател Хеп е написано през февруари 1915 г., е съхранено като фотокопие в Института за съвременна история в Мюнхен (IfZ). Горната забележка е цитирана от F. Wiedemann (F. цит. съч. стр. 29). Цитираното писмо точно характеризира начина на изразяване на мислите на Хитлер като цяло, който се вижда и в разговорите в по-тясна обстановка „на маса“ от по-късни години. Вижте също: Wiedemann F. цит. съч., стр. 24, Hitler A. Mein Kampf, стр. 182.

[173] Hitler A. Mein Kampf, стр. 209 и сл.

лицемерие и егоизъм, търсейки лична печалба от войната, но оставайки верен на своите виенски комплекси, той вижда единствено и навсякъде интригите на евреите.

Той се сблъска със същото и в Мюнхен, където е назначен в резервен батальон, когато е изписан с все още незараснала рана. Струва му се, че той „вече не разпознава“ родината си. С неприкрита жлъч той се обръща срещу онези, които са го накарали да преживе разочарования и са унищожили красивата мечта за вътрешното единство, това първо негово положително преживяване от детството. От една страна, той негодува срещу „еврейските губители на народа“, заради които 12 или 15 хиляди страдат „под отровните газове“, а от друга – срещу политиците и журналистите. Изразите, които той използва и после, показват обзелата го голяма ярост: „идиоти“, „паразити“, „коварни престъпници-революционери“ - всички те не заслужават, по думите му, нищо повече от изтребление, „то ще бъде безмилостно, и трябва да се използват всички средства на военната сила за ликвидиране на тази инфекция“.[174]

И единственото нещо, което той страстно, достигайки до откровена истерия, си пожелава е победата. И нито предчувствието, нито изчислението му подсказват, че за бъдещият му възход от неизвестността, той по-скоро ще се нуждае от поражение.

Връщайки се обратно на фронта през пролетта на 1917 г., той се чувства сякаш е на свобода, а целият цивилен свят, към който никога не успява да се адаптира, му става още по-чужд. Военните документи показват участието му в позиционните битки във френска Фландрия, в пролетната битка при Арас и в ожесточените есенни битки за Шемин-де-Дам.

По това време той отбелязва със загриженост че „безсмислените писма на празноглавите жени“, които получават войниците, са допринесли за разпространението на военната умора, обхванала родината на фронта. С един от колегите си, художникът Ернст Шмид, по това време често обсъжда какво би правил в бъдеще, а Шмид по-късно казва, че събеседникът му тогава започнал да се чуди дали да не се опита в политиката. Но според Шмид тогава все още не е взел такова решение.

От друга страна, има много доказателства, че той продължава да мисли за кариерата на художник. Когато през октомври 1917 г., малко след прословутата резолюция за мир в Райхстага[175] и малко преди военните победи на райха на Източния фронт, той е в отпуск е посещава политическия център на страната Берлин, откъдето изпраща пощенска картичка на Шмид, в която, пише: „Сега най-накрая имам възможност да разгледам музеите малко по-добре“.

По-късно ще говори в тесен приятелски кръг, че след завръщането си от армията, заедно с професията архитект, ще се занимава и с политика. И сякаш дори вече е знае какво точно да прави – ще стане оратор.[176]

Това намерение е продиктувано от наученото във Виена – всяко човешко поведение може да бъде контролирано. Той е уплашен и в същото време

---

[174] Там, стр. 186, 772.

[175] На 19 юли 1917 г. с 212 гласа „за“, 126 „против“ и 17 „въздържали се“ райхстагът приема резолюция, която няма сериозен международен отговор, за мир без анекси и репарации.

[176] Също. стр. 192; това свидетелство на Ернст Шмид (Ernst Schmidt, Хитлер неправилно изписва името Schmiedt, Ernst, стр. 226) става известно благодарение В. Мазер. Пощенската картичка до Е. Шмид е от 6 октомври 1917 г. в: ВАК, NS 26/17a. Hitler A. Mein Kampf, стр. 208.

привлечен от мисълта за задкулисните господари, които навсякъде действат хитро. Тази мисъл го изпълва със съблазнителна сила, когато в него се заражда идеята, че и той може да стане един от тези задколистни господари. Създаденият от тях образ на човешкото общество изключва всякаква спонтанност, и дава възможно да се постигне всичко, „чудовищни, почти неоддаващи се на усмисляне резултати“, както той самият отбеляза, ако само правилните играчи в точния момент вкарат правилните лостове в действие.

Така той ще оценява в напълно непропорционална степен, движението на историческите процеси, възхода и падението на народи, класи и партии, именно като последица от по-силни или по-слаби пропагандни умения и ще изрази това си убеждение в известната VI глава на „Моята борба“ давайки пример за германската и съюзническа пропаганда.

Според него Германия е победена във войната заради пропаганда, която е „незадоволителна по форма, и по същество психологически неправилна“. Германското ръководство не е в състояние да оцени наистина ужасяващия ефект на това оръжие, то забранява такава пропаганда, която не отговаря на неговите идеи и позволява само „безвкусната пацифистка помия“, която е напълно неспособна да „вдъхнови хората за саможертва“.

За да се изпълни тази задача „са необходими най-гениалните познавачи на душата“, германската страна я повери на самоуверени, безразлични и неспособни хора, в резултат на което пропагандата е безполезна, но понякога става и вредна.

Според Хитлер враговете действат по съвсем различен начин. Той е дълбоко впечатлен от „толкова безцеремонния и блестящ начин“ на пропагандата от съглашенците, на всякаквите ужаси която тя разпространява, и сравнението му изобилстващо от красноречиви разсъждения относно, наглостта, лъжите и арогантността на техните упорити пропагандни измислици.[177]

И той се учи безкрайно много „от нея и тъй като демонстрира собствените си убеждения и възгледи върху примерите от практиката на врага, той стига до своите принципи на психологическото влияние чрез примера на вражеската пропаганда в Първата световна война. Тезата за превъзходството на врага в областта на психологическата война отговаря на една широко разпространена идея в самата германска общественост. Тази теза е една от легендите, която се опитва да обясни причините за поражението, лежащи извън военната сфера. Тъй като е необяснимо защо Германия все пак губи войната, въпреки гордата военна мощ на нацията, след толкова много победи, усилия и жертви на бойното поле. Хитлер, с характерното му прозрение и инерция, които го правят умен и в заблудите му, с такъв прозрачен опит обяснява изходната точка на своите възгледи за същността и ефекта от пропагандата. Тя трябва да бъде публично достъпна, и не трябва са е насочена към грешните хора, които са образовани, а „изцяло и само масите“, като достъпността й трябва да отговаря на духовно възприятие на най-ограничените техни представители. Самата пропаганда е необходимо да съдържа непрекъснато повтарящи се лозунги и да се концентрира върху малко разбираеми цели, така че винаги да събужда само чувства, и в никакъв случай разсъждения. Пропагандата трябва решително да игнорира всякаква обективност. Дори сянката на съмнение относно собствената

---

[177] Hitler A. Mein Kampf, стр. 201; всички останали цитати са взети от 6-та глава, стр. 193 и сл.

справедливост е неприемлива, тъй като има само „любов или омраза, а дали е правилна или грешна, истина или лъжа, това няма никакво значеине“.

Всичко това, което е винаги и навсякъде в начина му на действие,е заимстван опит. Но енергията, с която прилага този опит, свободата, с която подчинява масите, използвайки техните притесния, ограничен мироглед и инерция, като ги превръща в инструменти на своята целенасоченост, скоро ще му даде значително превъзходство над всички неговите съперници и други претенденти за влияние върху тези маси.

Това, което преживява в последния етап от войната, потвърждава и задълбочава опита, натрупан през виенските години, че без масите, без познаване на техните слабости, достойнства и възгледи, политиката не е възможна, и към обожествения идол Карл Люгер се присъединяват великите демократични демагози Лойд Джордж и Клемансо, а по-късно и по-бледия и по-малко богат на идеи, американски президент Уилсън.

Една от основните причини за все по-открито проявяваната германска слабост, според Хитлер е, че за нито един от тези популярни лидери от съюзническия лагер, райхът не може да намери равностоен по сила противник. Изолирани от хората и неспособни да разберат нарастващото му значение, германските управляващи аристократични кръгове замръзват, арогантни и безпомощни в своя консервативен ступор, със своите остарели позиции.

Техният провал е едно от най-големите и трайни впечатления на Хитлер за онова време. Трезво, без предразсъдъци, носталгия и сантименталност, които са характерна черта на слабостта на управляващите класи напускащи сцената, мислите на Хитлер са заети само с крайните резултати.

Затова той се възхищава и на най-безвкусните подмятания на вражеската пропаганда, които рисуваха немски войници като месари, навеждащи се над отсечените ръце на деца или разкъсания корем на бременни жени. Такива картини имат магьосническият ефект на страха, и използват механизма на създаването на ужаса в най-долни фантазии.[178]

Не по-малко поразителна за него е мобилизиращата сила на идеите. Лозунгите за кръстоносния поход, с помощта на които съюзниците представят своята кауза като привлекателна картина, на защитници срещу силите на варварството и разрушенията и не по-малко на целия свят с всичките му свещени ценности, като изпълнители на свещена мисия, а германската страна не може да се противопостави нищо сериозно.

И още по-фатално е, че под въздействието на първите военни успехи тя се отказа от липсващата ефективност на тезата за чисто отбранителния характер на войната и все по-открито започна да изразява желанието си за победонесен мир с анексии, без да осъзнават, че за такива стремежи светът се нуждае от оправдания. Във всеки случай е невъзможно да се разчита тук само на нуждата от пространство и териториална експанзия за една нация, която си признава, че е закъсняла. В края на 1917 г. от победена вече Съветска Русия, идва предложение „за справедлив и демократичен мир без анексии и в съответствие с правото на народите на самоопределение, което измъчваните класово работници от всички страни настоятелно желаят“.

В началото на 1918 г. Удроу Уилсън се обръща към Конгреса със своето предложение за мир, който да направи „света годен и сигурен за човешкия

[178] Бел. пр.: аналогично съглашенската пропаганда, представя българите като човекоядци. Българската пропагнда е също така слаба като германската, поради вярата в справедливостта на каузата преследвана във войната.

живот и създава привлекателната картина основана на справедливост, политическо и морално самоопределение, без насилие и агресия.

И тези идеи са надочени срещу силата на райха, който идеологически остава безпомощен, и неизбежно трябва да намерят широк отзвук в затъналата в трудности страна. Той разказва един забележителен за онова време епизод, свързан с един офицер от германския генерален щаб, който през есента на 1918 г. удряйки се с ръка по челото, възкликва: „Да знам, че има идеи, с които трябваше да се борим, и губим войната, защото нищо не знаехме за тези идеи!“[179]

Тезата за невоенните причини за поражението на Германия, по-късно става в многобройни версии неразделна част от оправдателния репертоар на десницата. Обяснянието от Зигфридовския комплекс на нацията[180], че е победена не в открита битка, а чрез предателство, съдържа по-дълбок смисъл. Германия не е победена на бойните полета, както по различен начин да го обясняват, различните национални витии. Нейната остарялата, анахронична политическа система се оказва по-слаба от по-модерната демократична система.[181]

За първи път Хитлер стига до идеята, че човек не може успешно да противодейства на една идея само чрез сила, и винаги е необходима помощта на друга по-убедителна идея, която да противопостави. Само в борбата на два мирогледа, оръжието на брутално насилие, приложено твърдо и безмилостно е в състояние да донесе решаващ успех на страната, която подкрепя.”[182]

Трябва да се отбележе, че тази идея, формулирана по-късно, по време на войната има само неясни и схематични очертания, и е по-скоро предчувствие, отколкото разбиране на въпроса. Но въпреки това, с цялата си неяснота, това прозрание е неговият най-важен придобит опит през годините на войната.

През лятото на 1918 г. отново изглежда, че победата на Германия е по-близка от всякога. Няколко месеца по-рано райхът постигна значителен успех, несравним с онези мимолетни победи на бойните полета, които само изтощиха страната. В началото на март Германия диктува своите условия за мир на Русия в Брест-Литовск, а около месец по-късно и в Букурещ с разгромената Румъния[183], и още веднъж демонстрира своята сила по най-очевидния начин. Така приключва войната на два фронта, а германската армия на западния фронт, която сега има 200 дивизии с почти 3,5 млн личен състав, е равна по сила на силите на съюзниците. Вярно е, че по отношение на оборудването и оръжията започва значително да отстъпва на врага, например срещу 18 000 оръдия в армиите на Антантата, германската страна има само 14 000. И все пак, подкрепено от нова, макар и не на 100%, обществена вяра, висшето командване на германската армия вече в края на март предприема първата от петте офанзиви, които дори и преди пристигането на американските войски, ще изискват изключителни усилия на всички сили за приемането на това решение.

---

[179] Schueddekopf O.-E. Linke Leute von rechts, стр. 78.

[180] Зигфрид е централният герой на „Песента на Нибелунгите“, победителят на ужасния дракон Фафнир (в скандинавски вариант - световният вълк Френир), той извършва още много подвизи, но накрая става жертва на коварно убийство.

[181] Бел. пр.: Категорично не мога да се съглася с тази мисъл на Й. Фест, плод на политическите му пристрастия. Демокрацията във всичките й форми руши държавността, „а ударът с кама в гърба“ е реалната причина за победа на Антантата, започнал с войнишкия метеж на Южния фронт и завършил с Килския метеж.

[182] Hitler A. Mein Kampf, стр. 189.

[183] Бел. пр. Разгромена изцяло от България.

Германският народ има само един избор – или да спечели или да умре – казва Лудендорф и това изявление разкрива същата страст към големите хазартни игри, която по-късно ще бъде характерна за Хитлер.[184]

След като мобилизира всички останали сили, след толкова безплодни победи, трябва с упорита решителност да постигне пробив по целия фронт и германските войски преминават в офанзива за да постигнат победата.

Хитлер със своя полк участва в тези битки – първо в преследване на отстъпващия враг при Мондидие-Нойон, а след това в битките при Суасон и Реймс. Тогава германските сили успяват през първите седмици на лятото да отблъснат британската и френската армия и да се озоват на разстояние почти шестдесет километра от Париж.

Тогава обаче настъплението рухва. За пореден път германските армии показват онази фатално ограничена сила, която им носи само привидни победи. Жертвите, изплатени с много кръв, необходими за този успех и липсата на резерви водят до отчаяние. А успехите на отбранителната тактика на врага, който успявя да стабилизира фронта след всеки германски пробив, се пази в тайна от обществеността, за да не подкопае вярата в победата.

Дори на 8 август, когато германските операции отдавна са спрени и съюзниците предприемат контранастъпление на широк фронт, германските позиции в близост до Амиен са пробити, висшето командване на германската армия все още държи на грешните си планове, въпреки че след като победа не е постигната, трябва да признае поражение. Осъзнавайки безнадеждността на ситуацията, германското командване признава, само за някакви отблъснати вражески удара, които донякъде помрачават цялостната картина на германската непобедимост.

Резултатът от това е, че германската обществеността през лятото на 1918 г. смята победата и дългоочаквания край на войната за толкова близки, колкото никога досега, докато в действителност поражението вече е на дневен ред и няма други доказателства за тези илюзии, като разсъжденията на Хитлер за безсилието и неефективността на германската пропаганда, въпреки че той прави изводи си, върху погрешни схващания. Дори и сред отговорните политици и генерали витаят най-безразсъдни очаквания.[185]

Внезапният сблъсък с реалността се оказа още по-чувствителен за всички, когато на 29 септември 1918 г.[186] Лудендорф иска от набързо събралото се политическо ръководство незабавно да започне преговори за примирие и бидейки пред нервен срив, призова да се отхвърлят всякакви мисли за някаква тактически ходове. Прави впечатление, че по-рано той не признава възможността за неуспеха на настъплението и затова възмутено отхвърля всички предложения, насочени към осигуряване на военната операция с политически средства. Той дори няма никаква ясно определена стратегическа цел, например на съответния въпрос зададен му от престолонаследника, той дава само раздразнителен, макар и много характерен отговор: „Копаем дупка. И тогава - какво се случва". И когато принц Макс Баденски го пита какво може да

---

[184] Бел. пр. Лудендорф е напълно прав, това се отнася и за нас българите.

[185] Kielmannsegg P. Graf. Deutschland und der Erste Weltkrieg. Frankfurt/M., 1968, стр. 671, 662 и сл. Много подробности по този вопрос има в: Eyck E. Geschichte der Weimarer Republick. Bd. 1, стр. 45 и сл.

[186] Бел. пр. След пробива на българския фронт при Добро поле и капитулацията на България, именно тук а не на Западния фронт се реши изхода на войната! Въпреки че нито един български историк, поради догматичните си предрързсъдъци и днес няма да го признае, това е простата истина.

се случи в случай на провал, Лудендорф избухва: „Е, тогава Германия ще трябва да загине“.[187]

Толкова неподготвена политически, колкото и психологически, нацията, която вярва, по думите на един съвременник, в превъзходството на своите оръжия, точно „както в Евангелието“[188], полетява надолу към ада. Има един епизод с Хинденбург, който е колкото поучителен, толковя и труден за разбиране, и показва колко трудно умират илюзиите на нацията. След като Лудендорф признава, че войната е загубена, старият фелдмаршал, въпреки това иска от външния министър да положи всички усилия за да се анексират мините в Лотарингия.[189]

Тук е невъзможно да се надцени, че за пръв път нежеланието за съобразяване с реалността, помага на голяма част от германския народ, да се запази от пораженчеството произлизащо от националните беди и депресията, в следващите години до опияняващата пролет на 1933 г. Отрезвяващият удар ще остави такъв отпечатък върху историята на следващите години, който не може да бъде разбран истински без да се отчита това явление.

Мрачният и нервен ефрейтор, възприема войната от гледна точка на общата перспектива. През октомври 1918 г. неговата част води отбранителни битки във Фландрия. Тук в нощта на 13 срещу 14 октомври британците предприемат газова атака с иприт. Докато е на хълм близо до Вервик, Хитлер попада под ожесточения обстрел часове наред с газови снаряди. До сутринта той е силно обгазен, и когато успява да се добере до щаба на полка в седем сутринта, почти нищо не вижда. Няколко часа по-късно напълно ослепява, очите му, както самият той описва състоянието си, се превърнали в горещи въглища. Веднага е изпратен във военната болница в Пазевалк в Померания.[190]

Странно вълнение цари в стаите на болницата, и се разпространяват най-невероятните слухове за падането на монархията и предстоящия край на войната. С характерното си чувство за прекомерна отговорност, Хитлер се страхува от местни бунтове, стачки и анархия. Вярно е, че страховете, с които се сблъсква му се струват „по-скоро продукт на въображението на отделни момчета“, но широко разпространеноие на тези слухове е сред много повече хора и вече е много по-силно, отколкото по време на престоя му в Беелиц. Той изобщо не забелязва настроенията на недоволство и умора. В началото на ноември зрението му се подобрява, но все още не можеше да чете вестниците и споделя пред съквартирантите в болничната стая, че се страхува дали един ден ще успее да рисува отново.

Революцията се оказва „внезапна и неочаквана“ за него. В онези „няколко млади евреи“, които са дошли не от фронта, а от един от „лазаретите за гонорея“, за да закачат „червените парцали“, той също така вижда не спонтанно движение, а действия на отделни лица.[191]

---

[187] Max von Baden, Prinz. Erinnerungen und Dokumente, стр. 242.

[188] Това са думите на майор Ниман, началник на тила на армейско обединение, от писмото му до Лудендорф, писано през юли 1918 г., където предупреждава да не се разчита единствено на военната сила. Вижте: B. Schwertfeger Das Weltkriegsende. Gedankenueber die deutsche Kriegsfuehrung 1918. Potsdam, 1937 стр. 68.

[189] Еуск Е. цит.съч. Bd. 1, стр. 52.

[190] За съжаление, медицинската история на Хитлер изчезва до 1933 г. и е наизвестна. Във военните документи на Хитлер има само кратко вписване, че той „пострадал от обгазяване“. Става дума за БОВ иприт, което предизвиква временна загуба на зрението.

[191] Hitler A. Mein Karnpf, стр. 221 и сл.

На 10 ноември ранените войници са събрани от свещеника, който им съобщава, че в страната е избухнала революция и династията на Хохенцолерните е свалена. И когато им съобщава, че войната е загубена и сега Германия е оставена на милостта на враговете си, Хитлер не издържа и изпада в ридания завива се с одялото и плаче неудържимо. Според признанието си, толкова не е плакал и на гроба на майка си.[192]

За Хитлер лично това означава нова раздяла с илюзиите, толкова внезапна и неразбираема, колкото и опитът да влезе в академията, с който се проваля в самото начало на живота си. Това преживяване, преувеличено до мащаба на мит, ще се превърне в една от постоянните теми в хода на бъдещата му кариера. Той дори ще обясни с това и решението си да се заеме с политика, демонстрирайки колко е упорито желанието му да се издигне над всичко лично. Почти във всяка една от своите дълги речи той ще се връща към това събитие с почти ритуална увереност и ще представи революцията точно като събитието в живота му, което го е събудило, и цялата историография ще го следва в това.

Непреодолимо впечатление, което създава в него неочаквания обрат на войната, дори ще послужи за съмнение, че слепотата му през октомври 1918 г. е поне отчасти с истеричен произход, тъй като самият Хитлер дава храна за такива преценки. В речта си през февруари 1942 г. пред офицери и възпитаници на офицерските училища например разказвайки, че имало опасност да ослепее напълно, той заявил, че зрението не е необходимо, ако трябва да вижда един свят, където собственият му народ е поробен: „Какво ще видите тук?“ И през пролетта на 1944 г., вече в лицето на наближаващото поражение, в състояние на депресия, той ще каже на Алберт Шпеер, че има основания да се страхува, отново да не ослепее, както в края на Първата световна война.[193]

В „Моята борба“ също поддържа идеята си, че е бил събуден от безмисленото си съществуване, от някакъв вътрешен глас „в крайна сметка често е необходим само един тласък ... така че светлината да блесне“. … „В еднообразието на ежедневието, значимите хора често изглеждат незначителни и почти не се открояват от обкръжението си. Но щом дойде ситуация, при която другите се отказват или се объркват, гениална натура израства от невидимо, въпреки че е била обикновено дете, често за учудване на всички, които са го виждали преди в дребната суета на буржоазния живот. Не дойде ли часът на изпитане, никой не подозира, че този млад гений се е криел до тогава в този голобрад младеж. Ударът на чука на съдбата, преобръщайки един, и внезапно блъска друг в отсрещната стомана“.[194]

Тези негови изявления само създават впечатление за някакво специално призвание и с някаква убедителност съчетават предишните години на безцелен

---

[192] Hitler A. Mein Karnpf, стр. 223.

[193] Показанията на Шпеер са лично направени пред автора. Хитлер каза това при посещение при болния Шпеер в замъка Клесхайм: Speer A. Erinnerungen, стр. 346. Споменатата реч се състои на 15 февруари 1942 г., пасажът, даден в контекста е: „свят, който мога да видя с очите си, но потиснически свят, където моят народ е поробен? Какво ще видите тук? „ Цялата реч е дадена в книгата: Kotze H. v., Krausnick H. цит. съч. стр. 287 и сл., цитираният пасаж е на, стр. 322. В тази връзка вж. също: Maser W. Fruehgeschichte, стр. 127, където авторът споменава информация, която е получил от генерал Винценц Мюлер, според която генерал фон Бредов, по съобщение на Шлайхер, установил, че слепотата на Хитлер е от изключително "истеричен характер". Но във военните документи ясно се съобщва, че Хитлер е обгазен.

[194] Hitler A. Mein Karnpf, стр. 321

живот, апатия и самота, с проявата на очевидна гениалност и изключителност. Това, което той преживява през онези ноемврийски дни, го парализира и докарва до объркване: „Знаех, че всичко е загубено“. Изискванията на омразния буржоазен свят да изпълни своя дълг и да спазва бружоазния порядък, от който войната го измъква в продължение на 4 години, се завръща отново, със старите проблемите с избора на професия и осигуряването на съществуването му, отново се връща и той е толкова неподготвен за това, както и преди. Той няма образование, няма работа, няма цел, няма жилище, няма любим човек.

И в пристъпа на отчаяние, с който заравяйки се във възглавницата, реагира на новината за поражението и революцията, са прояви не само на националното чувство, но и на индивидуалната загуба.

Краят на войната неочаквано лишава ефрейтор Хитлер от ролята, която той придобива в тази война, и той губи родината си, когато му казават, че сега може да се върне от фронта.

С недоумение той наблюдава, как по някакъв таен знак се срива дисциплината, изградила славата на тази армия, а войнишките другари хората около него, сега нямат други нужди освен да свалят внезапно непоносимия товар от 4 години, за да сложат край на всичко това, и да се върнат у дома, без да крият страховете и униженията от войнишкия живот зад патриотичните лозунги: „И така, всичко беше напразно. Всички жертви и лишения бяха напразни, напразно в глад и жажда изкарахме няколко месеца, напразно изживяхме часовете, хванати от жестоките лапи на смъртния страх, изпълнихме своя дълг и смъртта на милиони загинали през войната, беше също напразна.“[195]

Именно това, а не революционните събития дълбоко нараняват Хитлер, а привързаността му към управляващия дом е толкова малка, колкото уважението му към управляващите кръгове на райха, той просто не беше „бял“ (бел.пр. не е аристократ). Той е шокиран от неочакваното поражение, както и от загубата на своята роля. Болезнените явления, съпътстващи революцията, не му носят никаква по-значима роля, а са отричане на всичко, което той подсъзнателно почита – величие, патос, любов до смърт към родината.

Тя трудно може да се нарече революция, въпреки целия си сценичев шум, това е просто една стачка срещу войната, продиктувана от най-елементарния и най-баналния мотив – желанието за оцеляване.

Революцията, която не може да се нарече така, се състои от показни жестове, които изглеждат изненадващо безпомощни. От първите дни на ноември всички пътища в Германия са пълни с дезертьори които ловят офицерите. Събрани на групи, те дебнат и задържат офицерите, обсипват ги с обиди, късат пагоните и кокардите им. Това е акт на закъснял бунт срещу рухналия режим, безсмислен, макар и разбираем.[196]

Но това поражда от страна на офицерството и всички поддръжници на закона и реда, едно изпълнено със сериозни последици, огорчение и дълбока омраза към революцията и новия режим, започнал своето съществуване под знака на тези срамни действия.

Историята не дава възможност на революцията да достигне връхната си точка, която да я закрепи адекватно в съзнанието на нацията. Още през октомври 1918 г. новият канцлер, принц Макс Баденски, отговоря на исканията на американския президент, както и на обществеността на страната, с поредица

[195] Също стр. 223 и сл.
[196] Бел. пр. аналогията с войнишкия метеж у нас са очевидни.

от вътрешнополитически реформи, които носят на Германия парламентарна реформа и правителството и накрая, в сутринта на 9 ноември, с известно колебание и собствен страх, той обявава абдикацията на кайзера. Така революцията, „побеждава“ дори преди да започне. Тя не получила възможност да постигане своите политически цели. Неволно тя е лишена от клетвата в залата за игра на топка[197] и щурма на Бастилията.

При такива съпътстващи обстоятелства революцията има само една благоприятна перспектива, за да стане такава. Тя трябва да се възползва от тази привлекателната сила, която притежава всичко ново.

Новите управляващи Фридрих Еберт и социалдемократите са солидни и сериозни хора, изпълнени със скептицизъм и рационалност. След като още в първите дни премахват званията на всички тайни и търговски съветници, а също ордените и други отличителни знаци от стария режим, те се успокояват.[198] Удивителната им педантичност е съчетана с липса на интуиция, и това се изразява в цялото им поведение. Те нямат никакъв усет за изискванията на момента, нито някакъв план за развитието на страната. Това е „абсолютно безпринципна революция“, както отбелязва още тогава един от съвременниците[199] й. Тя не дава отговор на емоционалните нужди на победения и обезверен народ. Конституцията, обсъдена през първата половина на 1919 г. и приета на 11 август във Ваймар, не успява дори да формулира достатъчно убедително собственото си значение. Тя представлява само един технически инструмент на демократичната власт, но инструмент, лишен от всякакво разбиране за целите на тази власт.

Така нерешителността и липсата на смелост скоро лишават революцията от втория й шанс. Новите лидери срещат огромната всеобща умора, страха, който доминира над всички пред най-страшните картини на руската революция, и изпадат в безпомощност пред хилядите проблеми, възникнали пред победената страна. Желанието за политическо обновление, което изразяват работническите и войнишки съвети не се осъществява. Събитията водят до отказ от традиционните подходи, но обновление така и не последва. Десницата също първоначално приветства революцията, а думите „социализъм“ и „социализация“ са възприети сред консервативната интелигенция като магически заклинания на ситуацията.

Новите управници не предлагат друга програма, освен установяването на спокойствие и ред, само в съюз с традиционните власти. Не е направен нито един, дори и най-плах опит за социална реформа, феодалните позиции на германските земевладелци остават незасегнати, а на длъжностните лица и чиновниците набързо се гарантират местата им. С изключение на династиите на германските държавици, съхранени в епохата на империята, всички онтанали социални групи, които и преди това са имали решаващо влияние, се приспособяват към формата на новата държавата без загуби.

И така Хитлер има причина да се подиграва на главните герои на ноемврийската революция с думите: „кой им попречи да изградят социалистическа държава, в крайна сметка властта им беше ръцете“.[200]

---

[197] На 23 юни 1789 г. депутатите на френските генерални щати (кралския парламент), събрани в залата за игра на топка във Версай, полагат клетва да не се разпръскват, докато не бъде съставена конституция.

[198] Според статия 109 на Ваймарската конституция.

[199] Kessler H. Graf Tagebuecher 1918-1937, стр. 173.

[200] Adolf Hitler in Franken, стр. 38 (реч от 23 март 1927 г.).

Само левите радикали могат да разиграят някаква бъдеща революционна ситуация, но те нямат никаква подкрепа сред масите[201], нито искрата на „енергията на Катилина“[202]. Известен е случая на 6 януари 1919 г., когато революционно настроена маса от няколко десетки хиляди хора се събра в Зигелзале в Берлин и до самата вечер напразно чакат заповедите на революционния комитет, който е разединен от непрекъснати спорове. Така и не дочакват, когато под влиянието на студа и умората, разочаровани се прибрат по домовете си. Този епизод ясно подказва, както и преди, разликата между идеята и реалното дело. Вярно е, че левите революционери, главно преди убийството на техните лидери Роза Люксембург и Карл Либкнехт от контрареволюционни войници, изплашват страната в средата на януари с вълнения, бунтове и стачки, от които гражданската война е на една ръка растояние. Но онова, което се оказва исторически неуспешно, и тогава остава без последствия.

Общество е объркано и лишено от ориентация, и скоро започваа да обвинява за всички сблъсъци и противоречия републиканската система, която всъщност само се защитава. За всичко е обвинена „революцията“ и държавата, който най-накрая в онези нещастни времена се раждат по неразбираем начин за по-широките слоеве. И той е свързан само с метежа, поражението и националното унижение. Тези идеи започват все повече да се сливат с картините на уличните битки, хаоса и безредието в обществото, което мобилизира мощните защитни инстинкти на нацията.

Нищо не уврежда така републиката и нейните успехи в общественото съзнание, както факта, че поради половинчатата революция, нейния произход е „мръсен“. Скоро преобладаващото мнозинство от населението, дори и политически умерените кръгове, си спомнят тези месеци като влеме на срам, тъга и отвращение.

Условията на Версайския мирен договор допълнително изострят тази вражда. Нацията се чувства въвлечена в отбранителна война. Абстрактната дискусия през втората половина на войната за нейната цел, едва ли е разбрана от националното съзнание, докато „точките“ на американския президент Уилсън[203] внушават най-големите илюзии, че крахът на монархията и приемането на западните конституционни принципи, ще смекчи гнева на победителите. Мнозина също вярват, че „мирният световен ред“, чиито основи, се поставят в самия Версайски договор, изключват желанието за реваншизъм, налагайки явната несправедливост, под формата на диктат. Времето на тези разбираеми, но неосъществими надежди е много точно наречено „утопията на периода след прекратяване на огъня“.[204]

---

[201] Макса Вебер, вж.: Mommsen W. J. Max Weber und die deutsche Politik 1890-1920. Tuebingen, 1959. стр. 99 и сл.

[202] Катилина Луций Сергий (108 - 62 г. пр. Н. Е.) - римски политик от обеднял патрициански род. Притежава изключителни демагогски способности, и включвапредставители на различни слоеве от населението в заговор срещу републиката, стремейки се към еднолична власт. Но привържениците му са разгромени в битката при Пистория, и самият той пада в битка.

[203] Бел. пр. Тези 14 точка са най-умелата диверсия на вражата пропаганда, както в Германия така и в България, въпреки че за нас те са особено тежки – възстановяване на статуквото и границите преди войната, т.е. връщане на всички освободени български земи под жестокия терор и геноцид спрямо местните българи от страна на Сърбия, Гърция и Румъния.

[204] Troeltsch E. Spectator-Briefe. Tuebingen, 1924. стр. 69; Klemperer K. v. Konservative Bewegungen zwischen Kaiserreich und Nationalsozialismus, стр. 86 и сл.

Още по-объркана и с протест страната реагира на условията за сключването на мирния договор обявени в началото на май 1919 г. Това обществено вълнение е отразено политически в оставките на канцлера Филип Шайдеман и външния министър граф Брокдорф-Ранцау.

Сега е напълно ясно, че външнополитическите условия са поставени от силите победителки с отмъстителна и обидна цел. Разбира се, напълно прозрачно ясно е защо те откриват конференцията на 19 януари 1919 г., денят, когато преди петдесетина години, през 1871 г., е провъзгласен Германският райх, и съответно е избрана същата Зала на огледалата за място на подписване на договора, където се провежда церемонията по провъзгласяването на Германската империя и на кайзер Вилхелм I.

Също на 28 юни, датата на убийството на австрийския престолонаследник Франц-Фердинанд в Сараево, е определен като дата за подписване на мирния договор. Това всичко е в цинично противоречие с помпозните и лъжливи уверения на Уилсън за чистите намерения на победителите.

Тежестта, наложена от мирния договор, е не толкова материална, колкото психологическа. Това травмира всички, както отдясно, така и отляво, всички лагери и всички партии, и поражда усещането за незаличимо унижение. Териториалните претенции, щети и обезщетения, които първоначално предизвикат същия ожесточен спор, не са толкова „картагенски жестоки“, както казват по-късно и са съвсем сравними с условията, които райхът поставя в Брест-Литовск на Русия и в Букурещ на Румъния[205]. Но се възприемат като непоносими, обидни и „срамни“ което скоро ще изиграе много агресивно стимулираща роля в агитацията на десницата.

Има и такива разпоредби на договора, които засягат честа на нацията, като член 228, който изисква екстрадиция на посочени германски офицери, които да бъде предадени на съюзническите военни съдилища, както и прословутият член 231, който недвусмислено приписва моралната вина за разпалването на войната на Германия.[206] Противоречията и проявите на нечестност са съвсем очевидни във всички 440 статии от този договор-диктат, с които победителите представят своите „законни“ претенции от позицията на световен съдия и призовават за покаяние на грехове, когато всъщност става дума за интереси като цяло, целият договор представлява безсмислен, макар и разбираем акт на отмъщение и морализиране, което поражда толкова много омраза и евтини подигравки.

В самите страни от Антанта договорът е подложен на ожесточена критика. Например правото на самоопределение, издигнато в изявленията на американския президент като принцип на световното помирение, е отхвърлено навсякъде, където може да се прояви в полза на райха. Такива чисто германски територии като Южен Тирол, Судетите или Данциг са отнети или получават

---

[205] Бел. пр. Договорът с Румъния е напълно справедлив и я лишава само от населената с българи Добруджа (Южна и Северна).

[206] Бел. пр. Първата велика сила която остро се намесва в дипломатическия скандал между Виена и Белград по повод убийството на Франц-Фердинанд и съпругата му Мария Хотек, е Русия подтиквана от агресивно и реваншистки настроената Франция. Русия първа обявява мобилизация. Кайзер Вилхелм II чрез разговорите и телеграмите до Николай II или „известната преписка между братовчедите Вили и Ники“ прави няколко опита да прекрати по-нататъшната конфронтация, но поради панславистката истерия обхванала Русия това не става. Така че реалният подпалвач на Първата световна война са Русия и Франция. Но както казва поговорката, „историята се пише от победителите“ и затова е толкова идеологически изкривена стигайки до откровената лъжа.

статут на свободен град (Данциг), но справедливото искане за обединението на Германия с германската част на победената Хабсбургска монархия, напротив, е забранено. Наднационалнити държавни формации са унищожени в един случай – Австро-Унгария, а в друг случай, са създадени наново като Югославия, Чехословакия, където напълно национализмът на чехи и сърби получава триумфално одобрение, но в същото време създадената Лига на нациите, се явява неговото отрицание. Нито един от проблемите, които са причина за противоречията избухнали през 1914 г., не намира своето решение в този договор-диктат, който твърде очевидно игнорира идеята, че най-висшата цел на всеки мирен договор е трайният мир.

Вместо това съзнанието за европейска солидарност и обща съдба, което съществуваше от поколения и продължаваше да живее въпреки миналите войни и страдания разтърсвали Стария континент, е напълно унищожено. Новото миротворчество се отказва да възстанови това съзнание. Германия е завинаги отлъчена от него, в началото тя дори не е приета в Лигата на нациите. Подобна дискриминация, я отблъсна от европейската общност и е въпрос на време да се появи човек, който да се хване за празните думи на победителите и да ги принуди да приемат лицемерието си на сериозно. Хитлер наистина дължи много от първоначалните си външнополитически успехи на факта, че той се представя, не без показната невинност, като най-решителния привърженик на Уилсън и Версайските максими и не толкова като противник на Версайската система, колкото като привърженик на един бивш изгубен ред. „За Европа започват ужасни времена – пише един от най-проницателните наблюдатели в деня на ратифицирането на мирния договор в Париж, това задух пред гръмотевична буря, която вероятно ще завърши с още по-ужасна експлозия от световната война“.[207]

Във вътрешен план възмущението от разпоредбите на мирния договор допълнително повишава антипатията към републиката. Оказва се, че тя не е в състояние да защити страната от трудностите и безчестието на този „срамен диктат“. Едва сега става ясно колко непопулярна е тя, и поражда объркването на умовете, случайността, умората и очакванията от света. Към многото съмнения, породени от нейното безсилие във вътрешната политика, сега се добавя и лошата репутация, която тя печели поради слабостта на външната си политика. Все повече хора започват да възприемат думата „република“ като синоним на срам, безчестие и безпомощност. Усещането че републиката е наложена на германския народ чрез измама и принуда, като нещо напълно чуждо за него, трайно се запечатва в съзнанието на мнозинството германци и вече не подлежи на промяня. Въпреки цялата тази тежест на всички тези несгоди, тя все още има шансове, но и в няколкото щастливи години от съществуването си, тя „не успява да привлече истински нито предаността, нито политическото въображение на хората“.[208]

Всички тези събития дадават мощен тласък на политизирането на общественото съзнание. Широките слоеве, които преди това са политически напълно безразлични, сега внезапно се изпълват с политически страсти,

[207] Kessler H. Graf. цит. съч. стр. 206.

[208] Думи на Уинстън Чърчил, цит. по: Deuerlein E. Aufstieg, стр. 23. За негативната оценка на Ваймарската конституция вж.: Fleischmann. HdbDStR. Bd. 1, 18, стр. 221 и сл. През 1918 г. Макс Вебер също се оплаква от обвързването на демократизацията с очакванията за мир: „В страната в бъдеще това ще се възприме така: Чужбина ни наложи демокрацията! Плачевна история!“

надежди и отчаяние и тези настроения завладяват болницата в Пазевалк и стигат до Хитлер, който по това време вече е на около 30 години. Той има смътно, но радикално усещане за нещастие и предателство. И макар това чувство да го доближава една крачка по-близо до политиката, самото решение да стане политик, за което пише в „Моята борба“ че е свързано с ноемврийските събития, несъмнено идва по-късно. Най-вероятно това е този поразителен за него момент около година по-късно, когато той в малка стая, говори с хипнотично вълнение пред малка публика, и открива таланта си на оратор, в който изведнъж вижда изход за страховете се от безнадеждното съществуване.

Това твърдение се подкрепя, от поведението му през следващите месеци. В края на ноември, след като се възстановява, Хитлер е изписан от болницата в Пазевалк, и незабавно отива в Мюнхен в резервния батальон на своя полк. Този град, който изиграва значителна роля по време на ноемврийските събития и поставя основата за свалянето на германските княжески династии, отново вибрира от политическо вълнение, но Хитлер остава безразличен към всичко това. Въпреки по-късните си уверения за зрялото решение да да се занимават с политика, не проявява нито интерес, нито участие в тези събития.

Много смътно ще отбележе, че силата на „червените“ го отвращава, но той си го има това отношение към „червените“ по принцип. През цялото съществуване на републиката, това настроение трудно може да се разглежда като оправдание за слабия му интерес към политиката. В началото на февруари той се регистрира, като доброволец в службата за сигурност в лагер за военнопленници, разположен до Траунщайн на австрийската граница. След месец военнопленниците, няколкостотин френски и руски войници са освободени. Лагерът заедно с охраната му е разформирован, и той отново се оказва без работа, и объркан се връща в Мюнхен.

Тъй като не знае къде да отиде, отново заема легло в казармата в Обервизенфелд. Вероятно това решение не му е никак лесно, защото го принуждава да се присъедини към омразната му Червената армия, която е поела властта по това време, и да носи червена лента на ръкава си.

Но той се примирява с това и застава на страната на победоносните революционери, въпреки че може да се присъедини към някой от доброволческите отряди или друга военна част, която не е свързана с „червеното“ правителство.

И това е най-доброто доказателство за това колко по това време е неразвито политическото му съзнание и колко нисък е политическият му инстинкт, а по-късно, както казва, го кара да изпада в ярост само при споменаване на думата „болшевизъм“. Въпреки всички по-късни разкрасявания, политическото му безразличие на този етап е по-силно от унизителното чувство, че е войник на армията на световната революция.

Той обаче няма друг избор освен армията. Милитаризираният свят все още е единствената социална система, в която се чувстваше като у дома си. Демобилизацията означава да се върне в онзи анонимен свят на неуспеха и разочарованията откъдето идва. Самият Хитлер казва за това време, че ясно си е представял цялата безнадеждност на личното си положение: „По това време в главата ми се рояха безкрайни планове. Дни наред се замислях какво може да се направи като цяло, но всеки път резултатът от всички размишления

беше трезвата мисъл, че без име нямам ни най-малкото условие за някакво целесъобразно занимаине“.[209]

Тези разчишления показва колко далеч е и сега от мисълта за работа, ежедневен хляб и граждански занаят, а най-вече го измъчва съзнанието за липсата на име. Според автобиографията му, по това време той е предизвикал „недоволството на Централния съвет“ на правителството на Баварската съветска република с политическите си речи и в края на април дори са решили да го арестуват, но той, заплашвайки с карабина, обръща командата, която е дошла да го прибере в бягство. Всъщност към посочения час Централният съвет вече не съществува.

Тук всичко показва, че поведението му по това време е смесица от объркване, пасивност и опортюнистичен конформизъм. Дори в бурните събития в началото на май, когато доброволческите отряди под командването на ген. Франц Ритер фон Еп и други формирования превземат Мюнхен и свалят властта на Съветите, той не взема никакво забележимо участие.

Ото Щрасер[210], който по едно време е сред сратниците му но по-късно е изключен от националсоциалистическата партия, по-късно публично ще зададе следния въпрос: „Къде беше Хитлер в този ден? В кой ъгъл на Мюнхен се е криел войника, който се бие в нашите редици?“

Адолф Хитлер е арестуван от войските които влизат в града и е освободен само благодарение на ходатайството на няколко офицери, които са го познавали. Историята на предполагаемия опит за арестуването му от Централния съвет е ретуширана версия на това събитие.

След влизането на фон Еп[211] в Мюнхен започват множество разследвания за случилото се в града през „съветския“ период и има различни предположения за ролята на Хитлер в тези разследвания. Това което се знае със сигурност е, че той се предоставя на разположение на разследващата комисия на 2-ри пехотен полк. Той събира информация от продължителните разпити, често завършващи с тежки изречения, носещи отпечатъка на ожесточеността на току-що утихналите битки, търси войници служили на комунистическия съветски режим и изпълнява задачите си толкова успешно, че е изпратен малко след това, в политически курсове, които преподават „гражданство“.

Тук за първи път той започва да се откроява, да излиза от безликата маса, чиято анонимност го скрива и потиска толкова дълго. Той ще нарече службата си в анкетната комисия „първата повече или по-малко реална политически активна дейност“.[212]

---

[209] Hitler A. Mein Kampf, стр. 226. За червената лента на ръкава Maser W. Fruehgeschichte, S. 132. Ернст Дойерлейн твърди, че през зимата 1918-1919 г. Хитлер о обмислял да влезе в Германската социал-демократическа партия.: Deuerlein E. Aufstieg, стр. 80.

[210] Ото Щрасер (1897 – 1974 г.) Става член на НСДАП през 1925 г. Но поради идеологически различия, той като е по-социалистически ориентиран и симпатизира на СССР, е изключен от партията в 1930 г. Създава Съюз на революционните националсоциалисти, наречен още „черен фронт“. Преследван от властите, бяга в Чехословакия и после се установява в Канада.

[211] Франц Кавиер Ритер фон Еп (1868 – 1946 г.) Командир на Доброволческия корпус, който разгромява Баварската съветска република и освобждава Мюнхен. По-късно става член на НСДАП и прави кариера при Хитлер. Умира на преклонна възраст в американски военнопленически лагер след края на войната.

[212] Hitler A. Mein Kampf, стр. 227.

Все още продължава „да се носи по вълните“, но течението в които попада, бързо ще го доведе до финалната линия на неговото формиране, слабо осветено в полумрака от асоциалност и чувството му за предопределената мисия.

Ако погледнем всичко съвкупно, поразително е, че Адолф Хитлер който е предопределен да се превърне във феномен в политиката на XX век, не участва в нея до 30-годишна възраст. На същата възраст Наполеон вече е пръв консул на Републиката, Ленин е в емиграция, след заточението си, Мусолини става главен редактор на социалистическия вестник „Аванти“. Хитлер все още не озарен от идеята, която скоро ще го поведе в опита му да завладее целия свят. Той все още не се е присъединил към нито една партия или някой от многото съюзи на своето време, с изключение на Виенския алианс на антисемитите, с цел да се доближи реализацията на своите идеи. Няма нито едно доказателство, че желанието му за действие по някакъв начин се е проявило, и нито един знак, който поне по някакъв начин да го издигне над баналните бъртвежи на епохата.

Това откъсване от всякакъв вид политика може отчасти да се обясни с външните обстоятелства на неговото формиране, самотата му във Виена, ранното му преместване в Мюнхен, преди началото на войната и отиването му на фронта. Той е считан за чужденец. Това впечатление определя оригиналността на спътниците му през онези години, чиито спомени за „приятеля на младостта“ и неговите политически симпатии не са толкова пълни, колкото заслужава младият Адолф Хитлер. Това означава, че тогава политиката за него не е означава много.

Самият той, говорейки на 23 ноември 1939 г., вече в зенита на собствената си власт, пред най-висшите генерали, ще направи удивително признание, че е станал политик през 1919 г. след дълги вътрешни битки със себе си и че за за него това е „най-трудното от всички решение“.[213]

И въпреки че този израз, означава трудностите на всяко начало, ясно свидетелства за неговия вътрешен предразсъдък по отношение на политическата си кариера. Традиционното германско пренебрежение на всичко което е вложено в разбирането за „текущата политика“ се възприема като по-ниско ниво в сравнение с всяка по-голяма творческа дейност, особено ако имаме предвид безвъзвратно изоставената му младежка мечта да стане един от най-добрите, ако не и най-добриия архитект в Германия. Още в апогея на властта той ще каже, че с много по-голямо желание би се скитал из Италия като „неизвестен художник“, отколкото да се занимава с политика, и само смъртна заплаха за собствената му раса го е тласнала към, чуждия за него път на политиката.[214]

И тогава става ясно защо дори революцията не го засяга политически. Ноемврийските събития, крахът на всички власти, смъртта на династията и царуващият хаос подкопават консервативните му инстинкти, но нищо от това не го кара да протестира ефективно. Дори по-силно от презрението му към политическия гешефт, е неговото отвращение към бунта и революционните интриги. Ще минат 25 години и в един от разговорите си в тесен кръг „на масата“, говорейки за събитията от ноемврийската революция, той ще

[213] Prozess gegen die Hauptkriegsverbrecher vor dem Internationalen Militaergerichtshof (IMT), PS-789, Bd. XXVI, стр. 328.

[214] Tischgespraeche, стр. 323; Libres propos, стр. 11, 45.

приравни участниците в преврата с престъпниците, виждайки в тях само „асоциални отрепки“, който трябва да бъдат унищожени на време.[215]

Само личните му мотиви, и тяхнто осъзнаване в бъдеще, са силата на въздействието, според собствените му изказвания, които го подтикват да отхвърли всички предразсъдъци, както тези срещу политическата кариера, така и плахостта, продиктувана от страха да бъде заклеймен като смутител на реда. И едва сега той се включва в политиката с образа на революцията, въпреки че 4 години по-късно, оправдавайки се на процеса в Мюнхенския съд, той се определя като революционер срещу революцията. Но и тогава, той си оства онзи объркан, депресиран човек на изкуството, който сега се е прехвърлил в политиката подтикван от някакво желание да преправи света, поради собственото си усещане, че е необикновен и специален талант?

Този въпрос ще се появява от време на време през целия му живот. И провокира изкушението да се запитаме, дали политиката някога е означавала за него нещо повече от средствата с които той я провежда, като високопарната реториката, демонстрацията на театралност, парадите и партийните конгреси, и използването на на военната сила по време на войната.

Вярно е, че сривът на старата система като цяло само му отвори пътя в политиката. Докато буржоазният свят стои твърдо и политиката остава само кариера за буржоата, той няма големи шансове за име и успех, заради непостоянния си характер и избухлив темперамент, този свят със своята формална строгост и сериозност на изисканията си, не му обещава възможности за издигане. Но 1918 г. му отваря пътя. „Сега трябва да се смея при мисълта за собственото си бъдеще, мисъл която доскоро ме тревожеше“, пише той за себе си.[216] И така той излиза на политическата сцена.

***

Допълнение на преводача: По време на войната, Адолф Хитлер е имал интимна връзка с френската селянка Шарлота Евдокси Алида Лобжоа (1898–1951), от с. Себонкур в Пикардия, където е бил дислоциран неговия полк. Младият художник е нарисувал портрет на Шарлота от времето на тяхната връзка. През 1918 г. тя ражда син Жан за който по-късно твърди, че баща му е Адолф Хитлер. Детето получава името Жан-Мари Лобжоа.

След войната Шарлота се установява в Париж и се омъжва през 1922 г. за Клемент Лоре, който осиновява детето й, и то получава фамилията му. Малко преди смъртта си през 1948 г., тя разказва истината за баща му.

Жан Лоре се свързва с историка Вернер Мазер, който смята че той наистина е син на Хитлер. През 1981 г., Жан Лоре издава книга с помощта на Рене Мато „Ton père s'appelait Хитлер (Баща ми се казваше Хитлер. Париж, 1981). В книгата си „С Хитлер до края: Спомените за камериера на Адолф Хитлер (1980), Хайнц Линге, камериер на райхканцлера, заявява, че Хитлер е споделил пред него и др. хора „че има син, роден през 1918 г. от връзката, която е имал с френско момиче като войник през 1916–1918 г. в северната част на Франция до Белгия“.

На 17 февруари 2012 г. френското списание „Le Point“ пише за проучвания от 70-те години в университета в Хайделберг, които доказват, че Хитлер и Лоре

[215] Tischgespraeche, стр. 449.
[216] Hitler A. Mein Kampf, стр. 225.

са от една и съща кръвна група[217] и че имат сходен почерк. В статията се посочва, че официални документи на Вермахта съобщават за германски офицери които са давали на г-жа Лобжоа пликове с пари, по време на окупацията през Втората световна война.

През 2018 г. руският държавен телевизионен канал НТВ прави интервю с Филип Лоре, син на Жан Мари Лоре и предполагаем внук на Хитлер. Документалният филм е заснет в дома на Лоре. Филип дава и ДНК-проба която е изследвана в Русия. За най-голямо съжаление липсва информация, какъв е нейния резултат. (https://www.youtube.com/watch?v=YAfVkhb3tlo)

Полковник Лист в средата, с офицерите от полка

Хитлер на Западния фронт по време на Първата св. война

[217] Вернер Мазар основавайки се на данни от д-р Морел (личния лекар на фюрера) пише че кръвната му група е „А“, която е най-широко разпространена при германците (А - 43%, 0 – 41%, В – 11%, АВ – 5%). (http://www.bloodbook.com/world-abo.html)

Ернст Шмидт, Хитлер и Карл Либерт.   Ернст Шмидт, Антон Бахман и Хитлер.

Хитлер сред бойните си другари

Хитлер след бойните си другари

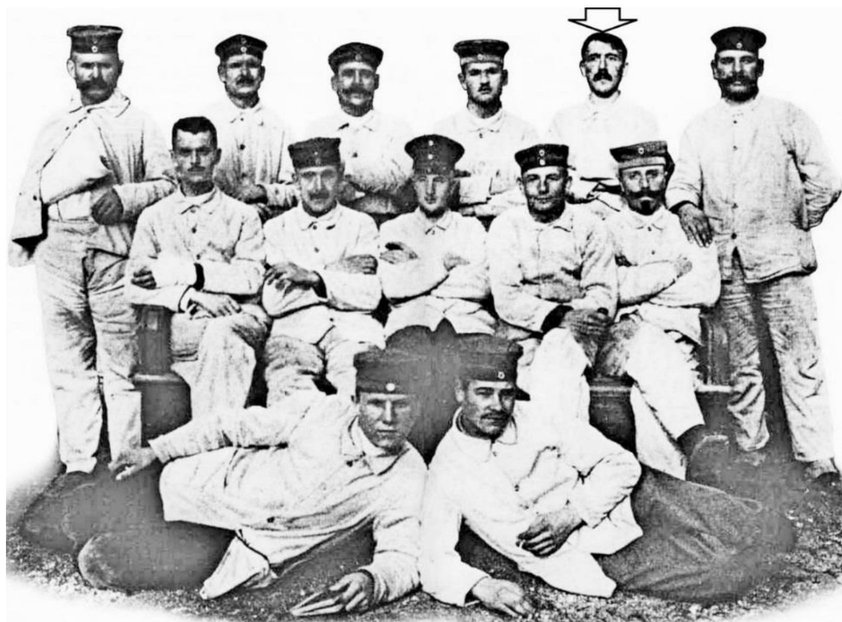

Във военната болница в Беелиц

Nr. 10893

Waffen-Schein.

Herr Adolf Hitler

Stand Schriftsteller

geb. 20.4.89 in Braunau a.I.

wohnhaft Thierschstr. 41/I

ist berechtigt zum Besitz und Tragen folgender Waffen nebst Munition:

Eine Pistole

München, den 26. Nov. 1921

Bayer. Polizeidirektion.

Gültig bis 29. Februar 1924 192

Geb.

Geb. Reg.

Разрешителното на Хитлер за носене на оръжие, изд. през 1921 г.

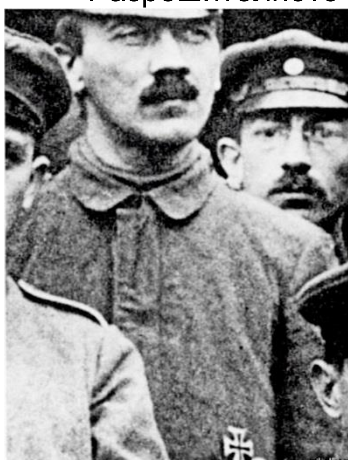

Хитлер през 1919 г. Хуго Гутман. Ген. фон Еп

Рисунки на Хитлер от войната.

Шарлота Лобжоа Жан-Мари Лоре Филип Лоре

Портрет на Шарлота, рисуван от Хитлер през 1917 г.

РАЗМИСЛИ ЗА ВРЕМЕТО НА ГОЛЕМИЯ СТРАХ

От време на време ни упрекват, че виждаме духове.
„Фьолкишер Беобахтер“ от 24 март 1920 г.

След края на Първата световна война нищо не изглежда толкова неоспоримо като победата на демократичната идея. Над новите граници, объркването и продължаващите раздори между народите, идеята за демокрация се извисява, безспорно и неопровержимо, като обединяващ принцип на епохата. Войната решава въпроса за претенциите за световното господство и сферите на неговото разпределение, а в резултат на колапса на Средно- и Източноевропейските империи, възникват многобройни нови държавни образувания, родени от революцията и хаоса. И всички те се обявяват за привърженици на демократичната система. Ако през 1914 г. в Европа има 3 републики и 17 монархии, то 4 години по-късно броят на републиканските и монархическите държави става равен. Духът на епохата недвусмислено показва различните форми на демокрация.[218]

Германия, която първоначално е обзета от този дух, сега се съпротивлява. Сред огромното множество от партии и клубове, които се придържат към идеите на „фьолкише“, в страната на войнствените ордени и доброволческите отряди се организара съпротива срещу реалността, създадена от войната. Революцията е възприета от тези групи като чужда и наложена със сила, за тях тя е синоним на „всичко, което противоречи на германското разбиране за държавата“, или е презрително наречена „хищническата институция на капитализма на Антантата“[219]

Бившите противници на Германия ще видят в тези широко разпространени симптоми на национален протест, реакцията на този упорит и вечно авторитарен народ, срещу демокрацията и гражданското общество. Те не изпускат от поглед безпрецедентно нараснаия политически и психологически стрес. Шокът от поражението, Версайският договор с неговите обвинителни формулировки, териториалните загуби и исковете за репарации, както и обедняването и духовното опустошение на най-широките слоеве. Но зад всичко това винаги се крие идеята за значителна морална дистанция между германците и техните съседи. Последните смятат, че тази загадъчна страна, упорито не се поддава на никакво убеждение, упорства в своята изостаналост, превръщайки я всъщност в обект на някакво особено претенциозно съзнание и противопоставяща се не само на западния разум и хуманизма, но и на световната тенденция като цяло. И тази идея доминира в спорове от десетилетия относно причините за толкова бързия възход на националсоциализма.

Картината на победоносната демокрация, която поражда толкова много надежди, е измамна и моментът в който изглежда, че демокрацията получава своето историческо въплъщение, е началото на нейната криза.

---

[218] Bracher K. B. Diktatur, стр. 72 и сл.

[219] Niekisch E. In: Widerstand. Teil III, 1928, Nr. 11; в допълнение, изявленията на Хитлер в специален брой на вестник „Völkischer Beobachter“ (VB) от 3 януари 1921 г., както и в реч, произнесена на 22 септември 1920 г. или 12 април 1922 г., оттук нататък тази тема е винаги засягана. На 19 юли 1922 г. VB нарича Германия, „парадната площадка на световната борса за идеологическа тренировка“, „колония“ на силите победителки. Хитлер нарча правителството на страната „слуга на Антантата“ и проклина Ваймарската конституция като „закон за прилагане на Версайския договор“. Същото се казва и в речта на Хитлер от 30 ноември 1922 г.

Само няколко години по-късно демократичната идея в самата си същност е поставена под въпрос повече от всякога. Онова, което довчера триумфира, днес е потъпкано от много по-дивия триумф на движението от нов тип и се оказва в смъртна опасност пред него, което се оказа ще под различни форми се появява в почти всички европейски държави.[220]

Най-големите успехи на тези движения са в онези страни, където войната предизвиква у хората осъзнати и мощни комплекси от недоволство и където, войната е придружена от революционни въстания на левицата. Някои от тези движения са консервативни и призовават за връщане към времената, когато хората бяха по-честни, низините по-миролюбиви и парите по-ценни.

Други се представат като революционери и обвиняват всичко съществуващо. Някои привличат предимно дребнобуржоазните маси на своя страна, други селяните или отделни прослойки от работническата класа, но колкото и странна да е тази причудлива смес от класи, интереси и прояви, в техните редици, основната сила са низините на обществото, най-слабообразованите но и най-енергичните. Националсоциализмът е просто вариант на тези европейски движения на протест и съпротива, който решава да промени света.

Националсоциализмът възниква по провинциален начин, от скучни буржоазни кръжоци, „компании“, както с насмешка казва Хитлер, които се събират в мюнхенските кръчми на маси с оскъдни напитки и храна, за да обсъждат националните и семейните си неволи. Никой не си и помисля, че ще имат шанса не само да предизвикат мощните, и добре организирани масови марксистки партии, но дори и да ги изпреварят. Следващите години показват, че в тези компании от привърженици на „Фьолкише“, които обичат да говорят на политически теми настъпва голяма динамика. Към тях започват да се присъединяват разочаровани ветерани от войната и пролетарската буржоазия. Тази динамика само чака да бъде събудена, организирана и да се изяви.

Техните мотиви са толкова разнообразни, колкото и групите, които се формират. Само в Мюнхен през 1919 г. има около 50 организации с повече или по-малко политически характер. Те се състоят главно от разпръснатите фрагменти от довоенните партии, объркани и разпаднати по време на войната и революцията. Наричат се „Ново отечество”, „Съвет за духовен труд”, „Пръстена на Зигфрид ”, „Всеобщ съюз”, „Нова Вакония” „Съюз на социалните жени”, „Свободна асоциация на социалните студенти”, „съюз Остара”. Германската работническа партия също е тук. И това, което ги обединява въпреки различията, не е нищо повече от всепобеждаващо чувство на страх.

Първоначално това е напълно непосредствения страх от революцията, онзи „grande peur“ (голям страх), който след Великата френска революция през XIX век обхваща съзнанието на европейците. Идеята, че революциите са спонтанни явления, които действат независимо от волята и желанията на своите актьори, според механичните закони на стихията, подчиняващи се на собствената си логика и неизбежно преливащи в господството на ужаса, разрушенията, убийствата и хаоса, се превръща в неразделна част от общественото съзнание. Страхът, а не вярата на Кант, в революцията от 1789

[220] Бел. пр.: Този факта нагледно демонстрира пълния упадък на парламентарната демокрация, закономерно настъпил още през 20-те години на XX век което нито един демократ или историк-конформист няма да го признаят. Тази система е реанимирана от САЩ след Втората св. война и умело използвана на налагането на световното господство от тази държава. Едва днес това господство показва първите наченки на своя залез.

г., като способност на човешката природа да върви към по-доброто, е опит, който дълго не може да се забрави. Що се отнася до Германия, в продължение на няколко поколения този опит възпира всякаква воля за революционна практика и поражда „фанатизма на мира“, като обществото реагира на почти всеки призив за революция, със стандартен апел към спокойствие и ред.

Този стар страх сега се засилва не само от събития, подобни на революцията в собствената им страна, но преди всичко от руската Октомврийска революция и заплахата от нея. Ужасите на Червения терор, разказани от бежанците и белоемигрантите, които се стичат в Мюнхен, са смразяващи истории за сатанизъм, оргии от кланета и кръвожадно варварство, които трайно се врязват в народните представи. Една от мюнхенските листовки на „Фьолкише“ публикува през октомври 1919 г. е точно такава бележка, която дава представата за манията на страха от онова време и е нейния конкретен израз: „Настъпват тежки и жестоки времена. Диви азиатски орди, изпълнени с омраза към християните, протягат своите кървави ръце за да ни унищожат. Пред антихристияннските клането са организирани от евреина Исашар Цедерблум (Ленин), дори Чингиз хан бледнее. В Унгария последователят му Кон (Бела Кун) премина през тази нещастна страна с еврейската си банда от терористи, обучени да убиват и грабят, и покри страната с бесилки, за да избива масово нейните жители. Десетки непорочни християнски момичета бяха тайно отвлечени и закарани в разкошния му дворец, където бяха изнасилени и поругани. По заповед на неговия помощник лейтенант Самуели, 60 свещеника са избити жестоко в едно подземие. Голите им тела се разчленяват, крайниците се отрязват, докато не заприличат на кървава кайма. Разследването разкрива, че 8 свещеника са били разпънати на вратите на църквите си, преди да бъдат убити! Сега става известно, че точно същите ужасни сцени се разиграли и в Мюнхен“.[221]

Ужасът, който обхваща света в резултат на кошмарните послания, идващи от изток, има и своите реални причини, както и достоверни свидетели. Един от лидерите на ЧК, латвиецът Мартин Лацис[222], заяви в края на 1918 г., че за да се издаде смъртната присъда на който и да е, не е необходимо да се доказва неговата вина или невинност, а определящи за социалната му принадлежност: „Искаме да ликвидираме буржоазната класа. Не е нужно да доказваме, че единият или другият е действал против интересите на съветското правителство. Първото нещо, което трябва да попитаме арестувания е: от коя класа е той, какъв е произходът му, какво образование е получил и каква е професията му? Тези въпроси трябва да решат съдбата на обвиняемия. Това е квинтесенцията на Червения терор“.[223]

И отговорът ще прозвучи в един от ранните призиви на ръководството на НСДАП: „Искате ли да видите във всеки град хиляди хора, обесени по уличните фенери? Искате ли да дочакате времето, когато болшевишкият извънреден

---

[221] От вестник „Münchener Beobachter“, 4.X.1919. Въз основа на тази листовка VB се появява по-късно; цитираната бележка е публикувана като писмо от анонимен свещеник от Базел.

[222] Мартин Лацис (1888 – 1938 г.), с рожденно име Ян Судрабс е един от най-фанатичните и жестоки представители на „червения терор“, началник на отдела в ЧК за борба с контрареволюцията. В 1920 г. става ръководител на Общоукраинския ЧК. Но през 1938 г. става неудобен за Сталин и е разстрелян.

[223] Червеният терор, 1.X.1918, цит. по: Nolte E. Der Faschismus von Mussolini zu Hitler, стр. 24.

комитет (ЧК) да започне да действа тук във всеки град, както в Русия? .. Искате ли да преминете над труповете на вашите съпруги и деца?“

Заплахата от революция идва не от няколко обсебени конспиратори, преследвани от цяла Европа, а от огромна, зловеща дива Русия, която според Хитлер е „колос на брутална сила и мощ“.[224]

Уверени в предстоящата си победа, болшевиките, в своята агитацията, която Филипо Турати определя като „синдром на болшевишкото опиянение“, откровено заявява, че завземането на Германия от обединените сили на международния пролетариат ще бъде решителна стъпка по пътя на революцията, и нейна конкретна цел. Тайните действия на съветските емисари, непрекъснато организират вълнения, като съветската революция в Бавария, революционните вълнения в Рурската област, революционните въстания през следващите години в Централна Германия, въстанията в Хамбург и след това отново в Саксония и Тюрингия. Това поражда един непрекъснат страх и провокира в отговор на тази постоянна заплаха от революция и съветския режим, силна и импулсивна отбранителна реакция.

Тази заплаха доминира в речите на Хитлер, особено в ранните години, когато той рисува с най-ярките цветове „командите на червените месари“, „комуната на убийците“, „кървавото блато на болшевизма“.

Веднъж той каза, че над 30 млн души в Русия „стъпка по стъпка са били мъченически убити, едни на ешафода, други разстреляни с картечници трети заклани в кланиците, и отново милиони за измрели от глад. И всички знаем как наближава този бич, надвесил се над Германия“.

Той казва, че интелигенцията в Русия (сега Съветски съюз) е унищожена и изклана, икономиката е унищожена до основи, хиляди германски военнопленници са удавени в Нева или продадени в робство по това време“. Като постоянене рефрен в речите му звучи заплахата „това което става в Русия днес, утре ще се повтори у нас!“[225]

И дори години по-късно, след като вече е дошъл на власт, Хитлер ще продължава да плаши с „ужаса от омразната международна комунистическа диктатура“, както в началото на своето издигане: „Изтръпвам при мисълта какво би станало с нашия стар континент, ако победи хаосът на болшевишката революция”.

Именно на тази защитна реакция срещу заплахата от марксистката революция, националсоциализмът дължи своя патос, агресивност и вътрешна сплотеност. Целта на НСДАП, както неуморно ще повтаря Хитлер, „е формулирана абсолютно кратко: унищожаването на марксисткия мироглед“, чрез пропаганда и образование, „и в пъти повече, чрез терор“. Подобни съображения карат Мусолини по едно и също време да създаде своите „Fasci di

---

[224] Думи от меморандума на Хитлер за разширяване редиците на НСДАП от 22 октомври 1922 г .: Байер. Hauptstaatsarchiv, Abt. I, 1509. Апелът е публикуван във VB, 19.VII. 1922 г.

[225] Например речта на 12 април 1922 г .; Също речите на Хитлер, произнесени на 28 юли 1922 г., 27 април 1920 г., 22 септември 1920 г., 21 април 1922 г., както и статията във VB за 1 януари 1921 г. от Розенберг, която очевидно е допринесла за формирането на идеите на Хитлер за ужасите в Русия, пише във VB на 15 април 1922 г., че Русия „по време на управлението на Ленин се е превърнала в гробище, ад, в който десетки милиони се скитат в търсене на парче хляб, а милиони вече са умрели от епидемии и глад , мъчителна смърт по безлюдните улици“. Следният цитат е взет от речта на Хитлер в райхстага на 7 март 1936 г., виж: Domarus M. цит. съч. стр. 587.

combafttimento“ (бойни части), по името на които тези нови движения са наречени „фашисти“.[226]

И все пак, страхът от революция сам по себе си не би могъл да развие онази огромна и непрекъснато нарастваща тенденция, която успява да постави под въпрос посочената световна тенденция, особено след като за мнозина революцията носи и определена надежда. Необходима е появата на по-силен импулс, действащ с голяма спонтанност. Марксизмът наистина вдъхновява страха, но само като революционен авангард на много по-широка офанзива, насочена срещу традиционните идеи и е политическо проявление на изцяло метафизичната идея за преврат, и „обявяване на война на европейската културна мисъл“.[227] Марксизмът сам по себе си е само драматично платно, на което ясно е нарисуван страха от епохата.

Този страх надхвърля представите за обикновен политически преврат, и е основното доминиращо чувство на епохата. В него се вижда усещането, че с края на войната идва и раздялата не само с предвоенна Европа, но и с нейното величие, интимност, монархиите и гарантираните доходи. Отива си цяла епоха с отмирането на старите форми на управление, обичайният начин на живот приключва.

Вълненията, радикализмът на политизираните маси, революционните настроения са възприети в огромна степен като следродовите болки на войната, и като прокламация на времето. „Тя идва като неканен гост носещ хаос, който нахлува в живота, унищожаващ всичко, което преди това прави Европа голяма, надеждна и привлекателна. Ние се чувстваме така, сякаш земята се изплъзва изпод краката ни“.[228]

Всъщност рядко някоя епоха чувства собствената си гибел толкова ясно. Войната значително ускорява този процес и създава това общо усещане. За пръв път Европа получава представа как ще изглежда начина на живот в бъдещето. Песимизмът, който дълго време е доминиращото чувство на малцинството, внезапно се превръща в основното настроение на епохата. Това ясно се вижда от заглавието на една известна книга от това време „В сенките на утрешния ден“.[229]

Мракът хвърлен от тези сенки, се задълбочава. Войната води до появата в икономиката на нови гигантски форми на организация, благодарение на които капиталистическата система реализира своя потенциал. Рационализацията и поточните производствени линии, тръстовете и корпорациите, показват по-очевидно от всякога структурната слабост на всички малки предприятия.

---

[226] Всъщност правилният превод е „Съюз на ветераните“ и е основан в Милано на 21 март 1919 г.

[227] Rosenberg A. In: VB, I.IX.1923. В своята бележка Хитлер също нарича болшевизмът, надхвърляйки по-тесния му смисъл в политически план и революция в името на „унищожаването на цялата християнска западна култура като цяло“.

[228] Jaspers K. Die geistige Situation der Zeit, стр. 5. (Бел.пр.: изключително вярна мисъл, Първата световна война слага края на политическия XIX в. и ражда новия политически XX в. По аналогичен начин, сто години по-рано Наполеоновите войни слагат края на политичесикя XVIII в. и раждат XIX век. И гледайки напред в бъдещето, само може да си представим, какъв ще е края на политическия XX в., който още предстои и ще дойде с пълното пренареждане на световната шахматна дъска, както е ставало винаги в историята).

[229] Бел. пр.: В есеистичното си произведение „В сенките на утрешния ден“ нидерландският философ, историк и културолог Йохан Хьойзинха (1872–1945) проследява причините за упадъка на културата и възможните последици от духовното обедняване на европейската цивилизация в навечерието на предстоящата катастрофа, Втората световна война.

Тридесет години, преди началото на световната война, броят на независимите собственици в големите градове намалява на половината, но сега техният дял намалява още по-бързо, особено след като материалната им база е подкопана от войната и инфлацията. Вихрите на обществото основано върху анонимното съревнование, сега засмуква и изхвърля единаците, малките собственици и производители. Многобройните анализи на създалата се ситуация, още повече засилват страха и изобщо отмирането на възможността за индивидуално съществуване като цяло. Индивидът се разтваря, човек се включва като „безсъзнателна машина“ в някакви безгранични процеси и всичко това минава като червена нишка, но обществото отхвърля случващото се с думите: „Изглежда, че няма нищо повече освен страха“, както показва литературата от онова време.[230]

Този страх от унифицирани форми на съществуване, които превръщат хората в термити от гигански мравуняк, намира своя израз в протестите срещу нарастващата урбанизация, срещу тесните улици от надвисналите над тях набързо построени сгради, и „стените на сивите градове“. Страхът от разрастващата се подобно на плесен индустрия, която закрива тихите долини с фабрични комини, създава усещането, че „цялата планета ще се превърне в единна фабрика за изсмукване на нейните суровини и енергия“. За първи път сред широките маси вярата в прогреса се разклаща. Цивилизацията унищожава света, казва протестът, земята се превръща в нещо подобно на „разорените земеделиски земи край Чикаго“.[231]

Страниците на „Фьолкишер Беобахтер“ от първите години от излизането му гъмжат от ярки доказателства за този страх от гибелта която е толкова близко. „До какъв размер ще достигнат нашите градове“, казва една от статиите, „преди да започне обратното движение, когато ще се разрушат казармите и огромните каменни маси, пещерите ще станат по-просторни и ... градините ще се засаждат между стените, за да може човек да диша?“

Сградите от готови сглобяеми панели, въведени от Льо Корбюзие[232] в стил „Баухаус“, мебелите от стоманени тръби, всичко това, което е мотото на времето, и „техническия конструктивизъм” предизвиква съпротива от традиционното съзнание, което вижда само един вид „затворически стил“[233]

Емоционалната негативна реакция към съвременния свят се отразява през 20-те години на XX в. в широкото движение за връщане към живота на село и в създаването на „артаманските съюзи“[234], които противопоставят

[230] Пак там. стр. 52 и сл. 39; виж: Klages L. Der Geist als Widersacher der SeeMe, стр. 1222. За динамиката на промените, отнасящи се до лицата на независимия труд (дребните собственици), през посочения период от време: Lederer E., Marschak J. Der neue Mittelstand. B: Grundriss der Sozialoekonomik. Bd. 9, Teil 1, стр. 127 и сл. Зигфрид Кракауер (Kracauer S. Die Angestellten) цитира данни за социалния статус и настроението на служителите (чиновниците), чийто брой през тридесетте години преди Първата световна война се е увеличил повече от шест пъти. Вижте също: Bechtel H. Wirtschaftsgeschichte Deutschlands. Muenchen, 1956, стр. 423 и сл.

[231] Klages L. Mensch und Erde (Човекът и Земята). Stuttgart, 1956. стр. 10. VB, 6.IV.1920

[232] Шарл Едуард Льо Корбюзие (1887 – 1965 г.) е френски архитект, който въвежда нова технология в строителството. Баухаус е Строителният институт във Ваймар, построен от него по тази тежнология. Строи и административни сгради в Москва.

[233] В списание "Illustrirter Beobachter" (1927, № 4), под снимка на къща в стил "Bauhaus" е даден следният надпис: " максимална прилика със затвор."

[234] Младежката антиурбанистична организация „Artamann“ е създадена в Германия в 1923 г. Но идеята е издигната още преди Първата световна война от д-р Вилибалд Хентшел, който вярва в расовата чистота, и през 1906 г. основава собствена група от последователи

щастието на простия селски живот, срещу „цивилизацията на асфалта“ и естествените връзки между хората, срещу загубата на човека в огромния свят на градовете.

Най-чувствителна е острата и провокативна раздяла със съществуващите норми на морала. Бракът се определя от „социална етика на комунизма“, като „лош остатък на капитализма“, а революцията ще го ликвидира по същия начин, както аборта, хомосексуализма, двуженството (по-точно безразборния секс) и кръвосмешението.[235]

За представите на най-широките буржоазни средни слоеве, които винаги са били „представители и пазители на традиционния морал“ в тези нови тенденции виждат покушението върху самите тях, лична заплаха за съществуването им. Бракът като прост акт на регистрация, по начина както първоначално се разбира в Съветския съюз, е също така неприемлив, както и болшевишката „теория за чашата вода“, според която сексуалната нужда е също толкова основна потребност, колкото и жаждата, и се задоволява без никакво замисляне, наплъно свободно.

Фокстротът и късите поли, тъсенето на удоволствия в тази „помийна яма на райха – Берлин“, „неприличните секс-снимки“, на сексолога Магнус Хиршфелд[236] и мъжките типажи от онова време „кавалерите с гумени подметки на обувките, облечени с панталони „Чарлстън“ и брилянтинова „shimmy“ гладка прическа“ се възприемат като неморални за по-широкото съзнание, което обаче е много трудно да се разбере извън тогавашния исторически контекст.

Най-популярните театрални постановки през 20-те години на XX в. са провокативно насочени към темите за убийствота, кръвосмешението и престъпността. Типичен симптом на това време е самосмиването. Така във финалната сцена на операта на Брехт и Вайл „Махагон“ изпълнителите отиват до края на сцената и демонстрират с лозунгите „За хаос в нашите градове!“, „За проклетата любов!“, „Чест и слава на убийците!“, „За безсмъртието на пошлостта!“.[237]

В изобразителното изкуство революционният пробив се осъществява още преди Първата световна война, но самият Хитлер тогава е само неутрален свидетел, първо във Виена, а след това в Мюнхен.

„Обществото на Митгарт“. Терминът „Artamann“ е сложно съществително от думите „изкуство“ и „човек“, но в средновисоконемски, означава още „земеделец“ и показващо желанието на Хентшел да спаси германците от упадъка на града, като ги върне към идилично селско минало. Движетието „Артаман“ има своите корени в по-старото движение „Lebensreform“ (Промана на начина на живот) от края на XIX и началото на XX век в Германия. Това движение обхваща стотици групи в цялата страна, които са участват в различни експерименти, свързани с екологията, здравето, спорта, вегетарианството и натуризма (Nacktkultur - Нудизъм). Тези групи заемат позиции в целия политически спектър. Крайнодесните групи печелят последователи сред членовете на НСДАП и техните привърженици. Публикациите от десните лебенсреформисти твърдят, че техните практики са „средството, чрез което германската раса ще се възроди и ще надделее над своите съседи и дяволските евреи, които инжектират разлагащи агенти в почвата и в кръвта на нацията".

[235] Friedlaender E. Sozialethik des Kommunismus. Berlin, 1920. Lepsius M. R. Extremer Nationalisms, стр. 14.

[236] Магнус Хиршфелд (1868-1935 г.) е сексолог от еврейски произход, пръв защитник на хомосексуализма в Германия (вероятно е бил такъв и той самия). Заедно с адвоката Карл-Хайнрих Улрихс, основават през 1897 г. в Берлин „Научния комитет по хуманитаристика“ и започва да издават първото богато на снимков материал периодично издание за хомосексуалисти „Годишник на граничното в сексуалността“, както и много брошури и филми. През 1933 г. бяга във Франция, където и умира на 67 г. (бел. пр.)

[237] Brecht B. GW in 20 Baenden. Bd. 2. Frankfurt.M., 1967. стр. 561-562.

Но това, което първоначално се възприема като оригиналност на шепа мечтатели, сега се изявява на фона на поток от идеи за преврат, революция и освобождение, както и отричане на традиционната европейска представа за човека. Фове[238], „Синият конник", „Брюке", „Дада"[239], е толкова радикална заплаха, колкото и революцията. Това явление с неговите вътрешни връзки е точно определено от популярния термин „култур-болшевизъм".

Ответната защитната реакция е не само така ярка, но и пропита със същата нотка на страх от анархия, произвол и безформеност, според характерната фраза определяща съвременното изкуство като „царство на хаоса".[240] И всички тези симптоми водят до една картина на страха с цялото си многообразие, за което модният песимизъм от онова време намира формулировката си в „Упадъка на Европа". И е естествено да се очаква, че от ежедневният страх, в който всички тези чувства на отхвърляне, ще се превърнат в акт на отчаяна съпротива?

Радостта от унищожаването на старите и компрометирани социални и културни форми провокира до висока степен консервативния темперамент на германците. Тук в Германия може да разчита много повече на бързо проявената съпротива срещу всичко това, отколкото навсякъде другаде. Защото тук са най-запазени настроенията и ценностите от края на XIX век. Процесът на техническа и икономическа модернизация започва в Германия по-късно, но се извършва по-бързо и по-радикално, отколкото в другите европейски страни, а решителността с която Германия извършва индустриалната си революция, е както казва Торщайн Веблен, „несравнима с другите европейските страни".[241]

Поради това този процес предизвика в германското общество див страх от поражение мощни ответни реакции. Германия е неразделна сплав от постижения и пропуски, в която са съчетани елементи на феодализъм и прогрес, авторитаризъм и социална държава, може в навечерието на Първата

---

[238] Бел. пр.: Фовизмът (от фр. fauves – див) е течение в модерната живопис във Франция в годините 1905 – 1907. Използва наситения интензивен тон като основно изразно средство в живописта. Отличава се с недействителните цветове, умишлено огрубяване на техниката и рисунката. Дърветата могат да бъдат червени или сини, лицата на хората жълти, а небето не е задължително синьо. Реалистичната картина се превръща в декоративно пано. Едни от най-ярките представители на фовизма са Анри Матис, Кес ван Донген, Морис Вламенк, Андре Дерен, Жорж Брак.

[239] Бел. пр.: Дадаизмът е движение в изкуството, което се развива след Първата световна война. То се изявява в изящните изкуства, литературата, театъра, дизайна и др. Характеризира се с нихилистичното си отношение към красотата, влечение към абсурдното, анархията, отрицание на естетичните норми, провокативността и чувството си за хумор. Дадаистите не влагат конкретни послания в творбите си. Те оставят зрителя да направи собствена интерпретация на произведенията им. Дадаизмът се заражда по време на Първата световна война като реакция срещу буржоазно-националистичните интереси, които създателите му считат за причини за избухване на войната, както и като протест срещу културния и интелектуален конформизъм. „Дада" критикува логиката в творческия процес, игнорира естетиката, това е (анти)изкуство на абстракцията, ирационалната мисъл или изобщо липсата на такава и подигравка с традиционните ценности в изкуството. Дада произлиза от фр.дума дума dada - дървено конче-играчка.

[240] Розенберг във VB, 27. V. 1922, казва за Пикасо, че картините му стават „по-мръсни в цветове, по-хаотични в щрихи, по-нагли (!) в заглавия". VB, 6.IV.1920 г. пише за това „крещящо изкуство на негрите и малките азиатци, тази конвулсивна цапаница на дадаистите"; в тази връзка Адолф Хитлер, също отхвърля съвременното му изкуство: Hitler A. Mein Kampf, стр. 282 и сл.

[241] Veblen Th. Imperial Germany and the Industrial Revolution. New York, 1954, стр. 86.

световна война с право да претендира за на най-модерната индустриална държава Европа.

Само за последния четвърт век нейният брутен национален доход се увеличава повече от два пъти, а делът на населението с облагаем минимален доход нараства от 30 на 60%. Производство на стомана, в Германия през 1887 г. е половината от количеството произведено в Англия, и в следващите години е почти удвоено. Германия завладява своите колонии, преустроива и разширява градовете си, империята се индустриализира. Броят на акционерните дружества се увеличава от 2143 на 5340, а оборотът на пристанището в Хамбург, според световната статистика, достига до третото място, след Ню Йорк и Амстердам, но преди Лондон.

Правителството на страната е съвсем коректно икономично и гарантира, въпреки всички антилиберални особености, вътрешна свобода, спазване на принципите на правовата държава и социалната сигурност.

Така че отпечатъкът от анахронизма върху портрета на кайзеровската Германия не може да се обясни нито с икономическите явления, нито с нейните многостранни феодални структури.

Над тази делова и толкова уверена в бъдещето си страна, над разрастващите се големи градове и индустриални райони, има един специфичен романтичен небосвод, чийто купол е обитаван от мистични образи, древни герои и богове. Изоставането на Германия има идеологически характер.

И за това имат заслуги академичният консерватизъм, фолклорът на германистите, както и необходимостта от доукрасяване, така типична за тази прослойка на буржоазията, която силно се стреми към бързото материално забогатяване.

Но зад всички тези пристрастия винаги се крие усещане за бюргерската консервативност в културната сфера по отношение точно на онзи съвременен свят, за изграждането на който тя буржоазията се стреми толкова енергично и успешно. Това е един вид защитна реакция към новата реалност, лишена от поезията, чийто източник не е духът на скептицизъм, а духът на песимистичния романтизъм, който разпозна в себе си скрита готовност за контрареволюционен протест.

Това противопоставяне ще се прояви предимно в настроенията на критиката към цивилизацията и ще намери своите апологети в автори като Паул де Лагард, Юлиус Лангебен и Ойген Дюринг.

Недостатъците които те осъждат, са симптомите на едно общоцивилизационно кризисно настроение, което е реакция на въображаемия, прагматичен оптимизъм на епохата.

В началото на века това предизвиква голямо раздвижване както в САЩ, така и във Франция, където общественото внимание е насочено към аферата „Драйфус“[242], „Аксьон Франсес“[243], манифеста на Моррас и Баррес[244]. Габриеле д'Анунцио, Енрико Корадини, Мигел Унамуно, Дмитрий Мережковски и

[242] Съдебен процес във Франция през 1894 г., срещу несправедливо обвинения офицер А. Драйфус който е от еврейски произход, за шпионаж в полза на Германия. Разгаря се истинска борба между „драйфустите“ и „антидрайфустите“ и разделението на обществото презицвиква дори политическа криза.

[243] „Френска акция“ е крайнодясна монархическа организация, създадена в 1899 г., която изгражда и свои бойни отряди.

[244] Шарл Морас и Морис Барес са едни от създателите на „Френска акция“, привърженици на католицизма, наследствената монархия и превъзходството на „латинската“ френска нация над останалите.

Владимир Соловьов, Кнут Хамсун, Яков Буркхард и Дейвид Хърбърт Лорънс стават, с всичките си индивидуални различия, израз на подобни страхове и опозиции. В Германия този подобен на нашествие и изключително дълбок поврат, внезапно изхвърля страната от „бидермайера“[245] в съвременността и изисква все по-голямо раздалечаване с миналото, придава на местния протест форма на екзалтация, несравнима с останалите държави на Европа. В Германия страхът и отвращението към реалността се съчетава с романтичния копнеж по идиличния ред, потънал в забрава.

Тази традиция също идва от по-далечното минало. Страданията от „опустошенията“, породени от цивилизационния процес, могат да бъдат проследени до Русо или „Вилхелм Майстер“ на Гьоте. Апологетите за това отхвърляне презират прогреса и не без гордост признават „че не са от този свят“, горди със своето „изоставане“.

Всички те са наблюдатели стоящи извън времето си, които се стремят, както пише Лагард, да видят Германия такава, каквато никога не е съществувала и може би никога няма да съществува.

Те се отнасят към всички неудобни и противоречащи им факти, с високомерно презрение и горчиво се оплакват от „еднокия ум“.

Те обръщат остроумния си ирационализъм срещу борсите, урбанизацията, задължителните ваксинации, световната икономика и позитивистката наука, срещу „комунизацията“ и първите самолети, накратко казано срещу целия прогрес на съвременния свят, които те рисуват, като апокалиптичната картина на катастрофалния „залез на душата“.

Като „пророци на огорчена традиция“ те копнеят за деня, когато опустошението ще свърши и „старите богове отново ще излязат от водите“.

Ценностната система от идеи, с които те се противопоставят на новото време, включва естествеността, изкуството, героичното минало, аристокрацията и саможертвата в името на идеали, както и управлението на силна цезаристка личност. Този протест, който се основава върху страха от упадъка на германската култура, е пропит с идеите на империалистическия месианизъм, в който страхът се превръщаше в агресия, а отчаянието търси утеха във величието.

Най-известната книга, изразяваща тази тенденция от онова време, е на Юлий Лангебен и се нарича „Рембранд-възпитателя“. Публикувана през 1890 г., тя се радва на невероятен успех и за 1 – 2 години има 40 преиздавания.

Така широко разпространената популярност на това ексцентрично усещане за паника, антимодерност и националистичен месиански делириум предполага, че самата книга е израз на тази криза, отхвърляща „модерното“ със страст и свирепост.

Още по-категорична изява на това явление е комбинацията от враждебността към цивилизацията и национализма на епохата, която ражда, както вече беше казано, учението на социалдарвинизма и расистките теории, които са също ярка изява на антидемократичните идеи.

[245] Стилово направление в австрийското и германското изкуство, развило се в периода 1815 – 1848 г., характеризиращо се със склонност към декорация и топлотата на домашния уют. Името е дадено от фамилията на литературен герой, олицетворяващ простодушния, обикновен човек.

И това е диагнозата, която свидетелства за болестта на онова либерално западно общество[246], което основава своята политическа система на принципите на „Просвещението“ и Великата френска революция.

Този обрат е от общоевропейски характер, така че „и по-специално във Франция и в Италия“, както по-късно пише Жулиен Бенда, около 1890 г., писателите „осъзнават с невероятно прозрение, че схващането за абсолютния авторитет, дисциплинатя, традициятя, отричането духа на свободата, оправданието на войната и робството, предоставя горда и непоклатима позиция и в същото време се доближава много повече до разбиранията на обикновените хора, отколкото сантименталният либерализъм и хуманизъм“[247]

Опасенията от модерността, въпреки всички литературни успехи, е все още дело само на едно интелектуално малцинство. Тези настроения в Германия, постепенно ще станат популярни и водещи, най-вече сред младежките движения, които не просто ги уловят, а стават техен фанатичен изразител в най-чист вид.

„Целият голям порив на германците, казва Фридрих Ницше, е насочен срещу Просвещението и срещу Революцията в обществото, която с грубо неразбиране е възприета като последица от първото. Пиететът и възхвалата на миналото, към всичко което е съществувало, трябва да изпълнят сърцето и духа и да не оставят място за бъдещи, нови идеи. Вместо култа към разума е издигнат култ към чувството ...“.[248]

И накрая, враждебните настроения към модерните времена, ще се слеят с антисемитизма. „Германският антисемитизъм е реакционен", заключава Херман Бар през 1894 г. в обширно сравнително изследване, проведено в цяла Европа, „това е бунт на малки бюргери срещу индустриалното развитие“.[249]

Установяването на знак за равенство между евреите и модерността наистина има своите основания, както и твърдението за тяхната специална адаптивност към условията на капиталистическа икономика, изградена върху конкуренцията. Това са двата най-силни мотива на всички страхове за бъдещето. Вернер Сомбарт дори пише, че „еврейската мисия“ е да „ускори прехода към капитализъм ... (и) да премахне все още запазените остатъци от докапиталистическата организация, унищожвайки последните занаятичийски работилници, малки цехчета и дребната търговия“.[250]

---

[246] Днес в подобно състояние се намира съвр. западно общество, безнадежно болно от неолиберализма, политкоректността, извратената сексуалност и докараната до пълна анархия „свобода на личността“ която я прави самотна, безпомощна и напълно деградирала във въображавия „консуматорски рай“. (Бел. пр.)

[247] Benda J. La trahison des clercs. Paris, 1928, цит. по: Stern F. Kulturpessimismus, стр. 6. Своеобразно допълнение към това могат да бъдат думите на Грегор Щрасер, изречени от него през юни 1932 г .: „Съзнателно противопоставяйки се на френската революция, като нейният антипод и преодоляване, националсоциализмът отхвърля приказките за индивидуализма, които изкривяват вътрешната германска идея на свободата с концепцията за вътрешноикономическото беззаконие. Той отхвърля рационализма, доктрината на разума, която е готова да признае само ума и интелекта за владетели на съдбите на хората и държавата, а не пълнокръвната воля и душа на човека. По този начин националсоциалистическата идея за държавност предполага в крайна сметка отричане на либералната ера ... "

[248] Nietzsche F. Morgenroete. In: Nietzsche F. Werke. Bd. 1, стр. 1145.

[249] Bahr H. Der Antisemitismus. Ein internationales Interview. Berlin, 1894. Книгата на Бар се основава на многото разговори, които той провежа с мног немски и европейски писатели и общественици.

[250] Sombart W. Die Juden und das Wirtschaftsleben, стр. 140 и сл., Reichmann E. G. Flucht in den Hass, стр. 82 и сл., Neumann F. Behemoth, стр. 121. Нойман дори през 1942 г. вярва, че

Омразата към евреите, е традиционно мотивирана от религиозните причини, се превръща в антисемитизъм едва през втората половина на XIX век, вече поставена върху биологични или социални причини. В Германия философът Ойген Дюринг и неуспелият журналист Вилхелм Мар (в своят труд с характерното заглавие „Победата на евреите над германците, разглеждана от неконфесионална гледна точка. Via Victis!)[251] ще направят много за да популяризират тази тенденция, но същите рефлекси са характерни и за Европа, като цяло. Антисемитизмът в Германия несъмнено е не по-интензивен от този във Франция и разбира се, много по-слаб от този в Русия или в Австро-Унгария. С такова широко разпространение, той все още не може да се похвали. Но във време, когато ирационалните очаквания бродят навсякъде като бездомни кучета, антисемитизмът, поради полуистината съдържаща се в него, дава почва за разпространение на лошото отношение към евреите, въпреки че това не е нищо повече от проявата на растящия страх до митологично ниво.

Въздействието и резонансът на работата на Рихард Вагнер е именно в това, че той както никой друг, мобилизира магията на изкуството за да закрепи мита, който е ясно видим във всички тези явления. Това настроение на времето, преведено на езика на мита, придобива всепобеждаващ ефект в творчеството му. Тук има песимизъм по отношение на бъдещето и осъзнаването на предстоящото господство на златото, и расовия страх, и страхопочитание пред настъпващия век на плебейската свобода, равенството, и предчувствието за наближаващия залез. (бел.пр.: Самото заглавие на една от най-известните му опери „Залезът на боговете“ е особено показателно).

Многообразните самоунищожителни афекти на буржоазното време най-после ще бъдат освободени и радикализирани от войната. А тя дава възможността за нечувано самовъзвисяване, невъзможно в мрачното ежедневие на цивилизацията, легитимира насилието, представя като триумф унищожението, и както пише Ернст Юнгер, с помощта на огнехвъргачките се извърши „голямо пречистване чрез Нищото“.[252]

Войната е именно отричането на либералната и хуманистична идея на цивилизация. Магическата сила на военните впечатления, осветена от съответната литература по европейски маниер, се превръща в крепости от най-разнообразните концепции за обновление, производни на този опит. Войната учи тези, които по-късно ще се нарекат нейни наследници, значението и предимството на бързите и индивидуални решения, абсолютното подчинение и същия начин на мислене. Компромисният характер на парламентарните режими, тяхната слабост при вземането на решения и честата им парализа не притежават привлекателна сила за поколението, което е изнесло мита за перфектно координираната бойна комнада от войната.

След като се проследят всички тези взаимовръзки, може да се разбере защо провъзгласяването на демократична република и включването на Германия в мирната система след Версай в никакъв случай не се възприема просто и не е само резултат на поражението. Защото настроенията на отхвърляне на модерността, които съхраняват силата си, означават не просто промяна в политическата ситуация, а падение, акт на метафизично и дълбоко

антисемитизмът в Германия е изключително слаб, а „германският народ е най-малко антисемитски“ и че точно това обстоятелство позволява на Хитлер да направи от антисемитизма подходящо оръжие.

[251] В превод „Жертвеният път“.

[252] Tagebuch, 21.IX.1929, цит. по: Sontheimer K. Antidemokratisches Denken, стр. 129.

предателство към себе си, защото Германия е романтична и чужда, потопена в мисли и принесена в жертва на настоящите обстоятелства и политикатата.

А сега Германия, я пренасят в жертва на самата идея на западната цивилизация, и тове вече е заплаха за самата й същност.

„Фьолкишер Беобахтер" нарича Версайската система „сифилитичен свят", който подобно на тази болест „се ражда от кратко забранено удоволствие, започвайки с малък солиден тумор, постепенно засяга всички крайници и стави, и цялата плът, включително сърцето и мозъка на грешника."[253]

Страстното, принципно отхвърляне на „тази система" произтича именно от нежеланието на германците да бъдат част от тази омразната „империя на цивилизацията" с всичките й човешки права, демагогията на напредъка и образованието, с нейната тривиалност, разврат и глупав апотеоз на просперитета.

Германските идеали за вярност, божествена милост, любов към отечеството се оказват, едно от многото скръбни писания от онова време, „безмилостно изкоренени в бурите на революционните и следреволюционните времена" и на тяхното място дойде „демокрация, нудисткото движение, необузданият натурализъм, груповият брак".[254], [255]

И през всичките години на съществуване на републиката, включително сред дясната интелигенция, която продължава враждебната традиция от ерата на Вилхелм II по отношение на „западната цивилизация" се наблюдава нуждата за съюз със Съветския съюз или по-скоро с Русия, което е като „четвъртото измерение", предмет на нескрити надежди.

Докато Освалд Шпенглер призовава за борба срещу „Вътрешна Англия", Ернст Никиш, друг апологет за съпротивата в името на духовната идентичност на нацията, пише: „Време е германското пробуждане да насочи погледа си на изток ... на запад е само немския упадък; завойят на изток отново ще даде надежда и път към германското величие". „Дребният либерализъм" се противопоставя на „пруско-славянския принцип", а столицата на Обществото на нациите Женева се противопоставя на „оста Потсдам-Москва". Страхът от господство над германския дух на материалистичния и демитологизиран

[253] VB, 6.IV.1920 г .; Артур Мьолер ван ден Брук говори за „присъщата мания на германците да възприемат всички идеи на западняците", сякаш приемането в кръга на либералните нации е бог знае каква чест!

[254] От статияна на свещеника д-р Бютнер: Dr. Buettner. Die sozialistischen Kinderfreunde. В: Gelbe Hefte, 1931, Nr. 7, стр. 263. За следното изказване на Е. Никиш виж: Niekisch E. Entscheidung. Берлин, 1930, стр. 118.

[255] Именно това направи американската пропагандна машина не само с Германия, а и с цяла Западна Европа, след 1945 г. Едно чудовищно подменяне на традиционните европейски ценности, с култа към парите, егоизма, безразборния секс и различните му извратености, наречени „сексуална революция", отхвърляне на семейството, феминизма докаран до лудост, хипи-движението, алкохола, наркотиците, мощно използване но музиката за промиването на мозъците на първото следвоенно поколение – епохата на „Бийтълс" и следващите, може би твърде точно събрано в един израз „секс наркотици и рокендрол". Крайният резултат от това е обезличаването, задушаването и разлагането на съвр. западни общества от „мултикултурализма" и както би следвало от историческото развитие, рано или късно, махалото ще се върне в обратна посока помитайки всичко, като тази епоха също ще роди своите закономерни страхове (да си припомним „Шарли Абдо", обезглавяването на френския учител по история, ислямския тероризъм залял Запада и Германия вкл. в последните години) със всички последствия от това. А страховете винаги раждат демони. (Бел.пр.)

западен свят тук вече става по-силен от страха и заплахата от световно комунистическо господство.[256]

Първата следвоенна фаза е катализатор не само за страха от революция, но и на чувството на отричане от западната цивилизация, което от своя страна поражда синдром на необикновена динамика. Същият се слива с комплексите за страх и защита, в разклатеното до самите си основи общество, загубило своята национална идентичност, просперитет, авторитет, както и цялата система отгоре-надолу, и таи горчивата надежда, че всичко несправедливо отнето ще може да си го върне един ден. Тези общи чувства на недоволство са допълнително изострени и придобиват радикализъм от наличието на много неудовлетворени групови интереси.

Тенденцията към все по-разпространяващата се мания в обществото за всеобща критика, се проявява главно от непрекъснато нарастващата прослойка от служители, тъй като индустриалната революция сега се е разпространява в офисите и е прави от вчерашните „подофицери на капитализма" последните жертви на „съвременното робство".[257]

Служителите и чиновниците, за разлика от работниците, никога не са имали собствена класова гордост, нито някаква утопия, в която да вярват, че ще ги измъкне от катастрофите на съществуващата система.

Занаятчиите от средната класа са еднакво податливи на страха си от настъпването на окрупненото производство под формата на големите фабрики, големите универсални магазини и конкурентната рационализация.

Същото се отнася за широки слоеве от разоряващо се селско население, характеризиращо се с традиционната си мудност.

Не на последно място, трябвя да споменем интелитенцията с висше образование или довчера, солидни буржоа, които поради настъпилата следвоенна криза, губят позициите си в обществото и изпадат във водовъртежът на пролетаризацията.

„Без поминък, вие веднага се превръщате в изгнаник, декласиран елемент; да си безработен е все едно да си комунист", казва един от тези изпаднали хора, по време на анкета, от това време.[258]

Няма статистика, няма данни за нивото на инфлация, броя на самоубийствата и броя на разорените занаятчии, не могат да предадат чувствата на тези, които попадат в лапите на безработицата, бедността, загуба на място в обществото, или на тези които все още притежават нещо малко, но с постоянния срах и натрупващо се недоволдтво, че могат да загубят всичко.

---

[256] Идеята за пруско-руския съюз е стара още от края на XVIII век и подялбата на Полша. След това във времето на Александър I се калява от общата борба срещу Наполеон. Незаслужено подценяван от Николай I за сметка на Австрия, впоследствие се развива с външнополитическия курс на Бисмарк, за съюз в „огън и вода" с Русия. Но самите руски управленчески кръгове – главно канцлерът Горчаков и слабохарактерният до безотговорност император Александър II, опорочават това и вместо да вървят към естествения съюз с Германия, се впускат в неестественото ухажване на Франция (главният враг причинил Кримската катастрофа), което води по-късно до „сърдерчното съглашение" или Антантата, взривило Европа с Първата световна война. (Бел. пр.)

[257] Kracauer S. цит. съч. стр. 5 и сл.

[258] Speier H. The Salaried Employees, цит. по: Schoenbaum D. Die braune Revolution, S. 37. Също така предоставя данни, че в продължение на 4 години - от 1925 до 1929г. - броят на клоновете на универсални магазини се е увеличил от 101 на 176, т.е. почти се е удвоил. (Бел. пр.: а това от своя страна води до разоряване на малките семейни квартални магазинчета).

Обществените институции с вечната си безпомощност не са в състояние да се застраховат срещу колективното чувство на гняв, което латентно броди навсякъде, особено след като от времето на Лагард и Лангебен страхът надхвърля заклинанията и проповедите, а войната му дава оръжие.

В отрядите за самоотбрана и доброволческите отряди, които са създадени в голям брой, отчасти по лична, отчасти по скрита държавна инициатива, главно за отблъскване на заплахата от комунистическата революция, е добре организиран един от онези елементи, които с мрачно, но решително отношение, са готови да се съпротивляват на всякакви обстоятелства които променят традициония ред.

Има огромна маса от уволнени войници, върнали се от фронта, която също представлява резервоар с войнствена енергия. Много от тях водят безцелно войнишко съществуване в казармите, което създава впечатлението за тяхната обърканост и нежелание да се сбогуват с амбициозните мечти на военната младеж.

В окопите през военните години, те придобиват очертанията на някакъв нов и все още не напълно ясен смисъл на живота, който сега напразно се опитват да открият отново в трудно им приспособяване към следвоенния период. Не заради този безпомощен и бездарен свят с неговите чужди идеали, натрапен от вчерашните врагове, те се воюват и страдат 4 години.

И те също се страхуват, имайки зад себе бойният опит за оцеляване по време на войната, от декласиране в условията бюргерското ежедневие.

Хитлер ще даде на тези чувства на недоволство, както сред цивилните, така и сред военните, единството, динамизма и ще стане техен лидер. Появата му наистина изглежда синтезиран продукт на всички тези страхове, песимистични настроения, чувство на упадък и защитни реакции. За Хитлер войната е мощен избавител и учител и ако има определен „фашистки тип“, тогава той намера в него, своето олицетворение.

Никой от привържениците му, които бързо ще започне да събира след краткото начало, няма да изразява всички основни психологически, социални и идеологически мотиви на движението по начина, по който той го прави. Винаги е бил не само лидер на това движение, но и негов най-ярък представител и вдъхновител.

Опитът от ранните му години вече му помага да разпознае непреодолимото чувство на страх, което ще формира цялата система от мисли и чувства на обществото. И това чувство е в основата на почти всички негови изказвания и действия – страх, дебнещ във всичко като предпазлив звяр и не толкова ежедневен, колкото с космически измерения.

Много ранни очевидци, от кръсника му в Линц до Август Кубичек и Грайнер, описват бледата му „уплашена“ натура, която дава подходяща основа на характерната от ранните му години жажда за необуздани фантазии. И неговият „постоянен страх“ от контакт с непознати тук е напълно разбираем, както и крайното му недоверие или по-късно превърналата се мания чистоплътност.[259] Същият комплекс е източникът на неговия често проявяван, страх от заразяване с венерическа болест, страх от каквато и да е инфекция като цяло, както самия казва: „Микробите просто ме атакуват“.[260]

---

[259] Jetzinger F. цит. съч. стр. 115; Kubizek A. цит. съч. стр. 215: Tischgespraeche, стр. 30.

[260] Libres propos, стр. 225. След ядене Хитлер, като правило, винаги си измива зъбите, изплаква устата си, на улицата почти постоянно носи ръкавици – поне в по-късните години. Вижте също: Kubizek A. стр. 286. Страхът от заразяване с венерическа болест доминира в това

Той е обзет от страха, насаден му от австрийското пангерманско движение, от „нахлуването на руски и полски евреи, подобно на скакалци“, от „превръщането на германеца в негър“, от „изгонването на германеца от Германия“ и, накрая „от пълното унищожение на германците“. Той нарежда да публикува във „Фьолкишер Беобахтер“ едно стихотворение на френски войник с реплика, повтаряща се като рефрен: „Ще обладаем вашите дъщери, германци!“ Но също го тревожат американските технологии, броя на нарастващата раждаемост сред славяните и разрастването на големите градове и стига до извода, че „колкото е неограничена, толкова е вредна индустриализацията“. Страхува се от нарастващата „комерсиализация на нацията“ от наличието на анонимни акционерни дружества, или от „блатото на културата на удоволствието в големите градове“, както и от съвременното изкуство, „което със сини поляни и зелени небеса, убива душата на хората“.

Където и да погледне, той навсякъде открива „явленията на разлагането на бавно разпадащия се свят“ и буквално всички елементи на гореспоменатата песимистична критика на цивилизацията присъстват в неговите идеи.[261]

Общото между Хитлер и водещи фашистки фигури в други страни е решителността, с която те се опитват да се противопоставят на този процес. И това, което го откроява, е маниакалната изключителност, с която той свежда всички елементи на някога изпитвания страх до техния единствен виновник във фокуса на концентрирания му страх – доведена до гигантски размери, черна и косматa кръвосмесителна фигура на евреина, миризлив, кръвожаденден и похотлив за руси момичета, но както самият Хитлер казва със загриженост дори през лятото на 1942 г., е че „евреинът е расово по-силен“.[262]

Поразен до основи от катастрофалната си психоза, Хитлер вижда Германия като обект на някакъв световен заговор, обсадена от всички страни от болшевиките, масоните, капиталистите, йезуитите, действащи в един съюз и водени в тази разрушителна битка от един стратег в лицето на „жадния за кръв и пари, тиранизиращ народите евреин“. Той владее 75% от световния капитал, владее фондовите борси, отдавна е завладял марксизма, Златния и Червения интернационал, той проповядва контрол на раждаемостта и емиграцията на населението, той подкопава основите на държавата, стимулира дегенерацията на расата, подтиква кам братоубийство, организира граждански войни, оправдава низостта и залива с мръсотия благородство, той вечният евреин, е „задкулисен арбитър на съдбите на човечеството“.[263]

Целият свят е в опасност, възкликва Хитлер, тъй като е „в пипалата на този октопод“. Рисувайки все нови и нови картини, той се опитва да предаде отвращението си възможно най-ясно, със сравнеия като „пълзящата отрова“,

---

поколение като цяло над всичко. Стефан Цвайг пише как тази мания е била широко разпространена точно във Виена. Виж: S. Zweig, Die Weit von gestern, стр. 105 и сл.

[261] VB, З.Ш.1920, 12.IX.1920, 10.1.1923; Hitler A. Mein Karnpf, стр. 255 ff., 279 и сл. Nolte E. Faschismus, стр. 480 и сл., което говори за решаващото значение на страха за цялото поведение на Хитлер. Франц Нойман също посочи функцията на страха в тоталитарна държава. Той заключава, че по това време Германия е „страна на отчуждението и страха“. Neumann F. Notizen zur Theorie der Diktatur. In: Demokratischer und autoritaerer Staat. Frankfurt/M., 1967, стр. 242 и сл., 261 и сл.

[262] Tischgespraeche, стр. 471.

[263] Adolf Hitler in Franken, S. 152; VB, 1.1.1921, 10.III.1920, където излиза негова статия под крещящо заглавие: „Да работим с евреите!“ Статията настоява за незабавно експулсиране от страната на всички евреи, които са се преселили в Германия след 1 август 1914 г., и уволнение на всички останали от „всички правителствени агенции, прес-агенции, театри, кина“ и настаняването им в специално създадени „сборни лагери“ .

заета с пъкленото си дело, образът на евреина е като „ларва“, „тумор“, или „хапеща тялото на народа с усойница“. И ако формулирайки страха си, понякога допуска нелепи обрати, то същият страх му помага да създаде впечатляващи се картини. Той използва такива изрази като „еврейството на нашия духовен живот“, „мамонизирането на нашето сексуално желание“ и „последващото сифилизиране на народа“. Също пише и следното: „Ако евреинът, с помощта на своето марксическо учение, спечели победата си над народите, тогава короната му ще се превърне в надгробен венец на нашия свят, човечеството ще изчезне, и както преди милиарди години нашата планета ще се носи безлюдна из космоса“.[264]

Появата на Хитлер комбинира енергиите на кризата, което му дава перспектива за огромен политически ефект. Фашистките движения в своята социална същност разчитат на три елемента: дребнобуржоазен с неговия морален, икономически и антиреволюционен протест, военно-рационалистичен, и харизматичен - в лицето на уникален лидер-фюрер.

Този лидер е решителният глас на реда, който предвещава края на суматохата, стихията и хаоса, той гледа напред и мисли по-дълбоко, познава чувствата на отчаяние, но знае и средствата за спасение. Този свръхестествен тип е създаден не само от многобройните литературни предшественици, вкоренени в германската народна сага. Подобно на много други, претърпяли падения и катастрофи в своята история народи, тази митология вярва в появата на свръхестествени фигури на вождове, спящи вековен сън някъде далеч в планината, които някой ден ще станат от съня, и ще поведат своя народ по правилния път и ще накажат враговете.

Този сюжет присъства в песимистичната литература през 20-те години на XX в., и с хилядократните си заклинания напомня за страстните стремежи, намерили израз в известните редове на Стефан Георге: „Той ще откъсне оковите и ще ги превърне в руини / той ще върне изгубилите пътя си, към родното огнище / С вечното право, където великият отново става велик / Учителят – господар. Послушанието е подчинение. Той ще начертае / Истинският символ върху знамето на хората. / Той ще ги води през бурята и под тътена на литаврите (барабаните) / От ранни зори, със своите воини, верни на делото / В светлия ден ще де въздигне Новото царство“.[265]

Приблизително по същото време Макс Вебер създава образа на личността на лидера-фюрер с неговата плебисцитна легитимност и правото на „сляпо” подчинение към него, но в това авторът вижда преди всичко определен елемент на съпротива срещу нечовешките бюрократични структури на бъдещето. Като цяло епохата е подготвена за появата на лидера-фюрер от разнородни, далеч един от друг източници и много различни мотиви, но идеята получава еднакво подкрепа както от необразованите по-емоционално предразположени слоеве, така от поезията, и от доводите на науката.

Идеята за фюрера във формата, която се развива във фашистките движения, отново придобива своята актуалност благодарение на войната. Факт е, че според социологическите проучвания, всички тези движения не се смятат за равни на традиционните партии, а за групи с войнстващ мироглед, „партии стоящи над партиите“. Борбата, която започват издигайки тъмни символи, с решително изражение на лицата, не е нищо повече отколкото прехвърлянето на войната с помощта на почти непроменени средства, в сферата на

[264] Hitler A. Mein Kampf, стр. 70 и сл., 270, 272, 324.
[265] George S. Das neue Reich. In: George S.Gesamtausgabe. Bd. 9. Duesseldorf, 1964.

политиката. Хитлер многократно ще предупреждава „В момента сме в състояние на продължение на войната“, а италианският външен министър граф Чано (и зет на Мусолини) ще спомене в „Дневника“ си, за фашистката „носталгия по войната“.[266]

Култът към водача, в условията на „фикцията на перманентната война“, е резултат от пренасянето на принципите на военната йерархия към вътрешната организация на тези движения, а самата поява на фюрера издигнат до магическа свръхчовешка височина, идва от нуждата за вяра и преданост към фигурата на офицера-командир. Маршировката по всички мостове на Европа демонстрира убеждението, че проблемите на обществото могат да бъдат решени най-ефективно чрез военни модели. Именно тяхната строгост притежава мощна привлекателна сила, която е ориентираната към бъдещето и силно привлича младежите, която по време на войната, революцията и хаоса откриват за себе си вярата в „геометричността“ на реда.

Горните мотиви обясняват полувоенните външни форми на тези движения, униформите им, ритуала за поздрав и докладване, привличащите вниманието пъстра, макар и редуцирани с малко елементи символиката – главно кръст (от кръста на св. Олаф в норвежки „nashonal samling“ до червения Андреевски кръст, на националн-синдикалисти на Португалия), или стрели, ликторни снопове с брадва, и всичко това със сигурност е възпроизведено като символ на принадлежност върху знамената, значките, щандартите и лентите.

Значението на тези елементи се състои не само в отхвърлянето на старата буржоазна традиция да се носят сака и вратовръзки, а по-скоро отговаря на строгия, технически надарен с линия на анонимност, дух на времето. Униформите и военните принадлежности дават възможност да се скрият социалните антагонизми и да се издигнат над сивия и емоционално беден цивилен живот.

Комбинацията от дребнобуржоазни и военни елементи, така характерна за националсоциализма, от самото начало придават на НСДАП много особен, двоен характер. Той се изразява не само в организационното разграничаване между щурмовите отряди (СА) и Политическата организация (ПО), но се проявява и в заблуждаващата хетерогенност на състава му.

Убедените идеалисти стоят тук в едни и същи редици със социално изпаднали полукриминални елементи и опортюнисти, образуващи пъстра смес от жажда за работа, желание за издръжливост, нежелание за работа, търсене на печалба и ирационална активност.

Оттук произтича потискащият консерватизъм, присъщ на повечето фашистки организации. Въпреки че те твърдят, че служват на стария и поруган световен ред, където вече са на власт, демонстрират желание за лишена от традиция промяна.

Характерното за тях е единственият по рода си „мишмаш“ от средновековието и новото време, авангардно възприятие, обърнало гръб към

---

[266] Ciano G. Tagebuecher (Дневник) 1937-1938. Hamburg, 1949, стр. 13. В речта на Хитлер от 17 април 1923 г. Нолте нарича политическата практика на фашистките движения "продължаването на войната с подобни средства." Nolte E. Faschismus in seiner Epoche, стр. 395. Рудолф Фиерхаус говри за "фикцията на перманентната война", виж: Vierhaus P. Faschistisches Fuehrertum. B: Historische Zeitschrift, Bd. 198, стр. 623., Turner H. A. jr. Faschismus und Antimodernismus., Faschismus und Kapitalismus in Deutschland, стр. 180 и сл. Г. Търнър смята, че родовата концепция за „фашизъм“ включва толкова много разнородни явления, че внася повече объркване, отколкото яснота, и съветва да се откажем от употребата му.

бъдещето и уредило пристрастяването си към митологията, в асфалтираните експериментални тоталитарни държави на принудата.

За пореден път те издигат избледнелите мечти на своите предци и прославят миналото, в размазаните очертания на което се надяват на славно бъдеще, ориентирано към териториално разширение, по образа на Римската империя, Испания на Негово ккатолическо величество, Велика Белгия, Велика Унгария, Велика Румъния, Велика Финландия.

Влизането на Хитлер по пътя на борбата за хегемония е най-планираното, хладнокръвно и реалистично предприятие, подкрепено с цял арсенал от съвременни технически средства, които са разгърнати в рамките на богато украсени реквизити и символи. Това е опит за осъществяване на световното господство под знака на сламенния покрив и наследствения селски двор, под знака на народния танц, празника на слънцестоенето и майския кръст. Томас Ман нарича това „експлодиращ архаизъм“.[267]

Зад всичко това винаги се крие нещо повече, отколкото някаква реакционна воля, лишена от рефлекси. Това, което Хитлер иска е „изцелението“ на целия свят, както той го разбира. Той няма намерение просто да върне добрите стари времена и още по-малко феодалните им структури, както вярват сантименталните реакционери, които ще го придружават и подкрепят дълго време по пътя. Това което той иска да преодолее, не е нищо повече от човешко самоотчуждение, причинено от развитието на цивилизацията.

Наистина, той не залага на икономически или социални средства, които презира. Подобно на един от апологетите на италианския фашизъм, той смята социализма за „отвратително вълнение на стомаха, който отстоява своите права“.[268]

По-скоро намерението му е насочено към някакъв вид вътрешно обновление, чрез кръв и мрак в душите, т.е. не е насочено към политиката, а към освобождаването на инстинкта. Според своята същност и лозунги фашизмът не е класова, а културна революция и твърди, че служи не на освобождението, а на избавлението на хората.

И мощният резонанс, който причинява, се обяснява с факта, че той търси страната Утопия, където, естественото движение на човешкия дух, само в този изгубен рай може да бъде представено във всичките си ипостаси, в архаика и митична примитивност. Доминиращият страх от бъдещето засилва желанието да се пренесе цялата апотеоза в миналото.

Фашисткият „консерватизъм“ иска да обърне историческото развитие по революционен начин и отново да се върне към изходната точка, към онези най-добри, хармонични времена, определени от природата, преди да тръгне по грешния път.

В едно от писмата си от 1941 г. Хитлер пише на Мусолини, че последните петнадесет века не са нищо повече от пауза и сега историята е на път да „се върне по предишните си пътища“. И дори ако неговата задача не е да възстанови допотопния ред, а след това да възстанови и неговата система от ценности и морал, срещу на силите на разлагането, които нахлуват от всички страни, той иска: „И накрая, да изградя язовирна стена срещу предстоящия хаос!“.[269]

---

[267] Mann Th. Dr. Faustus. GW. Bd. 6, стр. 597.
[268] Marinetti F. T. I Manifesti del Futurismo. Bd. 1.Mailand, 1920, стр. 36.
[269] VB, 2.VIII.1922.

Въпреки цялата си революционна изразителност, националсоциализмът никога не е успява да скрие своя защитен характер, което е неговата същност и е в очевиден конфликт с дръзката гладиаторска поза, която обича да заема. Конрад Хайден нарича фашистките идеологии „хвалба по време на бягство“, „страх от изкачване, поради нови ветрове и непознати звезди, протест на жадната плът срещу неспокойния дух“.[270]

И точно тази защитна нагласа продиктува изявлението на самия Хитлер малко след началото на войната срещу Съветския съюз, че сега разбира защо китайците решили да се оградят със стена и той също „мечтае за такъв гигантски вал, който да огради Новия Изток (т.е. усвоен от германците) от централноазиатските орди. Противно на цялата история, която учи, че ззащитата чрез стени и огради води до поражение“.

Превъзходството на фашизма спрямо много от неговите конкуренти се обяснява, с факта, че той по-ясно осъзнава същността на кризата на времето, симптом на която е той самия. Всички останали партии приветстват процеса на индустриализация и еманципация, докато той ясно споделя страховете на хората и се опитва да заглуши тези страхове, превръщайки ги в бурни действия и драми използвайки магията на романтичните ритуали – факелни шествия, знамена, черепи с кръстосани кости, бойни призиви и поздрава „Хайл!“, и един стремеж за „нов начин на живот в състояние на опасност“, и разбира се идеята за „величествената смърт“ и саможертвата.

Той поставя съвременни задачи на хората, заобиколени от маскарадни аксесоари, напомнящи за миналото. Но успехът му се дължи и на факта, че той демонстрира пренебрежение към материалните интереси и разглежда „политиката като сфера на себеотричането и жертвата на индивида в името на идеята“.[271]

Той вярва, че отговаря на по-дълбоките нужди на хората, от тези, които обещават на масите по-високи почасови заплати. Той разбира преди всички свои съперници, че човек, който се ръководи само от разума и неговите материални интереси, както вярват марксистите и либералите, е някаква чудовищна абстракция.

Въпреки всичките му недвусмислени реакционни черти, той по-ефективно от своите противници започва да отговаря на страстния копнеж на времето за радикален обрат. Изглеждаше, че той е единственият, който изразява усещането на епохата, че всичко върви напълно погрешно и че светът върви по много погрешен път.

По-малко атрактивната сила на комунизма се обяснява не само с репутацията му на класова партия и спомагателен отряд на чужда държава, а по-скоро поражда смътното подозрение, че самият той е един от елементите на този погрешен път и един от причинителите на това заболяване, като е предал първоначалната си идея за радикално отхвърляне на буржоазния материализъм, вместо което иска само неговата инверсия, не разпад на несправедлива и неспособна система, а само маймунско копиране и нейно огледално отражение, само че с главата надолу.[272]

---

[270] Heiden K. Geburt, стр. 266; по повод изказването на Хитлер.: Tischgespraeche, стр. 144.

[271] Gentile G. Manifest der faschistischen Intellektuellen an die Intellektuellen aller Nationen vom 21. April 1925. Nolte E. Theorien ueber den Faschismus, стр. 112.

[272] Много вярно твърдение. Социализмът изменя само собствеността, от ръцете на буржоазията, в ръцете на пролетариата, но тя се размива като собственост на цялата държава от което най-много се възползва новата аристокрация – партийната комунистическа върхушка,

Непоклатимата, понякога привидно възвишена увереност на Хитлер в победата, винаги е диктувана от убеждението му, че той е единственият истински революционер, освободил се от лапите на съществуващата система и възстановил правото на човешките инстинкти. В съюз с тях Хитлер вижда своята непобедимост, тъй като те винаги пробиват „чрез икономически интереси, чрез натиска на общественото мнение и дори чрез разума“. Призивът към инстинкта включва много прояви на малоценност и човешка слабост, а традицията и честта, която фашизмът иска да възстанови, е само изкривено отражение, точно както редът, който той прославя, е само театрален. Но когато Троцки презрително нарича привържениците на фашизма "човешки прах"[273], той само демонстрира характерната безпомощност на левицата в разбирането на хората, техните нужди и мотиви, което води до толкова много грешки в оценката на епохата сред онези, които вярват, че те разбират по-добре от другите нейният дух и цел.

Въпросът не е само в нуждата от романтика, която фашизмът удовлетворява. Генериран от страха на епохата, това е спонтанен бунт за власт, бунт за ред и противоречието съдържащо се в такива формули, е именно неговата същност. Това е бунт и подчинение, скъсване с всички традиции и тяхното издигане като светиня, национална общност и най-строгата йерархия, частна собственост и социална справедливост. Но всички постулати, които той издига, включват най-вече всемогъщия авторитет на силна държава. „Повече от всякога народите днес изпитват жажда за власт, управление и ред“, казва Мусолини.[274]

Хитлер говори с презрение към „разлагащия се труп на Богинята на свободата“ и вярва, че либерализмът ще „затвори портите на своите църкви, изоставени от хората“, защото „целият политически опит на нашето време е антилиберален.“ Всъщност в цяла Европа и най-вече в страните, които преминава към системата на либералния парламентаризъм едва в края на световната война, нарастват съмненията относно способността на тази система да функционира. Те се проявават толкова по-силно, колкото по-решително тези държави насочват своите стъпки към модерността.

Усещането, че средствата на либералната демокрация при условията на възникналата кризисната ситуация на преходната фаза са недостатъчни, а способността й да води осъзнанате маси е нищожна, се разпространява с огромна скорост. На фона на дребните парламентарни спорове, игри и безпомощното желание за многопартийно управление[275], у хората се пробужда старото желание да се изправят пред свършен факт, а не пред избор.[276]

и както видяхме в епохата на „прехода“ у нас, тя я разграби, разпиля и в крайна сметка се възползва от нея, измамвайки пролетарията, т.е. обикновените граждани. Старите пратийни функционери и възникналите кръгове около тях от обслужващи елементи и елементи с криминален характер (разни обществени паразити, като спортисти с криминални нагласи, бивши служители на силовите служби и находчиви мошеници), станаха новите капиталисти и експлоататори. (Бел. пр.)

[273] Nolte E. Theorien, стр. 56; Твърдението на Хитлер за готовността на хората да действат против своите интереси.: Adolf Hitler in Franken, стр. 119

[274] Mussolini B. Die Lehre des Faschismus. In: Nolte E. Theorien, стр. 220, 216.

[275] Вярата че нещо зависи от хората при т.н. „избори“ е абсолютно наивна демагогия. Всички тези недъзи на парламентаризма днес се открояват с още по-голяма сила и демонстрират пълната безпомощност на държавата във всички сфери на дейността й. Например съвр. българин е изправен пред абсурда, че по време на избори, той просто няма кого да избере, изключая срамните игри с купуването на гласовете, липсата на образователен

С изключение на Чехословакия, в периода между двете световни войни (бел. пр.: и отчасти България), във всички държави от Източна и Централна Европа, както и в много държави от Южна Европа, парламентарната система рухва: в Литва, Латвия, Естония, Полша, Унгария, Румъния, Австрия, Италия, Гърция, Турция, Испания, Португалия и накрая Германия.

Към 1939 г. има само 9 държави с парламентарна форма на управление и много от тях, подобно на Третата република във Франция, са в drole d'etat (странна ситуация), а някои други получават стабилност от монархията (бел. пр.: като България), така че „фашистката Европа (вече е) в сферата на възможното".[277]

Следователно въпросът тук не е в агресивната злоба на която и да е нация, която се опитва да промени ситуацията в света. Широко разпространените настроения на умора, презрение и разочарование предвещава, въпреки всички граници, раздялата с ерата на либерализма. Тя се състои под знака на реакцията и прогреса, суетата и безкористността.

В Германия вече от 1921 г. в райхстага няма мнозинство, което убедително да вярва в парламентарната система. Либералната мисъл вече почти няма защитници, но се сдобива с много потенциални противници. И трябва само един тласък, възпламеняващ лозунг, и лидер-фюрер.

край на книга първа

ценз сред избиратели и избираеми, и т.н., окарикатуряващи тази изцяло корумпирана форма на управление още повече, отколкото в онази епоха. (Бел.пр.)

[276] Talmon J. L. Politischer Messianismus. Bd. 2, стр. 444 и сл.; Ернст Нолте разглежда структурните слабости на либералната парламентарна демокрация като предпоставка за появата на мощни фашистки движения, с книгата си с характерното заглавие „Кризата на либералната система и фашистките движения" (Nolte E. Die Krise des liberalen Systems und die faschistischen Bewegungen). Виж също в това отношение: Marcuse H. Der Kampf gegen den Liberalismus in der totalitaeren Staatsauffassung. В: Abendroth W. цит. съч., стр. 39 сл.

[277] Mosse G. L. Die Entstehung des Faschismus., Internationaler Faschismus 1920-1945, стр. 29.

КНИГА ВТОРА. ПЪТЯТ В ПОЛИТИКАТА

ГЛАВА I. ЧАСТ ОТ ГЕРМАНСКОТО БЪДЕЩЕ

Държавата полудя. Ако някой дойде от Луната няма да познае Германия и ще каже: „А това ли е старата Германия?“

Адолф Хитлер

Бих се подиграл на всеки който пророкува, че това е началото на нова ера в световната история.

Конрад Хайден, припомняйки години си на обучение в Мюнхен.

Сцената, в която Хитлер влиза през пролетта на 1919 г., има за фон специалните баварски условия. От трептяща поредица от фигури, за момент изтласквайки един или друг актьор, от голямото им множество под ярката светлина на прожекторите, постепенно започва да се откроява бледото му, безизразно лице. В тази суматоха на революцията и контрареволюцията, сред всички тези „айзнери“, „никиши“, „лудендорфи“, „лоси“, „росбахи“ и „кари“[278], никой не изглежда толкова неподходящ за ролята на избраника на историята, за която всички те претендират, отколкото той. Никой от тях не е толкова беден, разполагащ с мизерни средства, толкова анонимен, и накрая никой не изглежда толкова безпомощен като „този един от онези, които винаги предпочитат казармата, защото знаят какво да правят със себе си“.[279]

Тогава той с желание се нарича „неизвестният ефрейтор от Първата световна война“, опитвайки се да засвидетелства естеството на своето изкачване, неочаквано за него, уловено само в митологизираните взаимовръзки, тъй като три години по-късно той вече е господар на сцената, стъпил на нея през първата половина на 1919 г. ако не против волята си, то все пак в началото с много несигурна походка.

Никой друг град в Германия не е по-погълнат и шокиран от революционните събития, страсти и опозиции през първите следвоенни седмици като Мюнхен. Два дни по-рано, отколкото в Берлин, на 7 ноември 1918 г., желанието на няколко самотни левичари да подобрят света сваля хилядолетната династия Вителсбах и изведнъж ги издигна до върха на властта. Под ръководството на брадатия бохем с еврейски произход, театрален критик от вестник „Мюнхенска поща“ Курт Айзнер, те се опитват съвсем в духа на буквалния прочит на измамните точки на Удроу Уилсън, чрез революционна промяна на ситуацията „да подготвят Германия за Лигата на нациите“ и да постигнат за страната „мир, който ще я избави от най-лошото“.[280]

Слабостта и непоследователността на американския президент, както и омразата към десницата, която се проявява в отказа да признае новодошлите „скитници без род и племе“ както наричат болшевиките от Швабинг, осуетяват всички планове на Айзнер[281]. Самият факт, че нито той самият, нито който и да

---

[278] Авторът има предви певърженици на различни политически лидери. (бел. пр.)

[279] Hoffmann H. H. Der Hitlerputsch, стр. 53

[280] Призив на Айзнер от 8 номври 1918 г., цит. по: Ursachen und Folgen. Bd. III. стр. 104.

[281] "Елементи, чужди на страната и расата", "чужди евреи-политици", "чуждестранна измет без срам и съвест", дошли от затворите и каторгите, "евреи", "съблазнители на работници" – с тези характеристики, баварците не искат да видят каквито и да е разлики, между тези нови лидери, например, в апела на Баварската народна партия от 9 април 1919 г. и в

е от тези нови хора са баварци, а напротив е ярък тип антибуржоазен интелектуалец и освен това евреин, обрича революционното правителство на на провал. Установеният от Айзнер режим е като наивен спектакъл, с непрекъснати демонстрации, публични концерти, шествия с флагове и огнени речи за „царството на светлината, красотата и разума“ и всичко това изобщо не допринася за укрепването на позициите му. Подобно провеждане на държавните дела предизвика колкото смях, толкова и гняв, но не и съчувствието на което Айзнер разчита със своето „царство на добротата“ - утопичният ред, който съществува на хартия, като далечна философска перспектива. Но такава „държава“ в контакт с реалността се разпада на прах. И докато той иронично се нарича „Курт I“, сякаш се свързва с традицията на сваления управляващ дом, навсякъде хората пеят песен с подигравателен текст: „Революция-люция – иии! Нямаме нужда от нищо. Всички притеснения са за едно, че всичко е с главата надолу. Нека го преобърнем!“

Дори с критичното си отношение към екстремистките лидери на „Съюза Спартак“ и такива агенти на световната революция като Макс Левин, Евтений Левине, и Тобиас Акселрод, с възраженията срещу анархистките фантазии на писателя Ерих Мюзам и дори с изразените си попадения по повод широко разпространените сепаратистките настроения, преобладаващи в Бавария, в тази обстановка, Айзнер не успява да укрепи позицията си.

След като говори на социалистическия конгрес в Берн с признание за вината на Германия за развихрянето на войната, той незабавно се озовава в епицентъра на организирана кампания от необуздани атаки, настоявайки за отстраняването му и заявления, че времето му е изтекло.

Съкрушителното поражение на изборите го принудава да се оттегли. На 21 февруари, придружен от двама двои сътрудници в ландтага, за да обяви оставката си, той е прострелян и убит от 22 годишния граф Антон фон Арко-Валей. И това е една безсмислена постъпка но с катастрофални последици.

Няколко часа по-късно, по време на панихида за убития, левичарят Алоис Линднер, който е месар и сервитьор в кръчма, нахлува в сградата на Ландтага и започва да стреля, като убива министър Ауер и още двама души. Цялата зала в паника се разпръсква. Въпреки това, противно на очакванията на Арко-Валей, общественото мнение преобладаващо започна да се накланя наляво. Всички все още помнят убийствата на Роза Люксембург и Карл Либкнехт и в новото престъпление виждат желанието на реакцията да се обедини и отново да си върне загубената власт. В Бавария е обявено извънредно положение и се издига призив за обща стачка.

Когато някои от студентите подкрепят Арко-Валей, считайки неговата постъпка за героична, университетът е затворен и започват многобройни арести, взети са заложници, въведена е безмилостна цензура, банки и обществени сгради са завзети от части на Червената армия, появяват се бронирани коли и камиони с войници по улиците, които крещят: „Ще отмъстим на Айзнер!“ Цял месец цялата изпълнителна власт е съсредоточена в ръцете на определен Централен съвет, оглавяван от Ернст Никиш, и едва тогава е сформиран парламентарен кабинет. Но когато в началото на април от Унгария идват новини, че Белая Кун е завзел властта и там е обявена диктатурата на пролетариата, което показва разпространението на съветската система извън

апела на Баварския лантаг от 19 април или в доклада „Баварската опасност и борбата срещу нея“, подготвено от баварското военно командване на 15 юли 1919 г.; Franz-Willing G. Die Hitlerbewegung, стр. 32 и сл.

Русия, току-що стабилизиралата се ситуация отново се разклаща. Под лозунга „Германия следва!“ малцинството, състоящо се от леви радикални утописти и без масова подкрепа, провъзгласяват в Бавария, противно на очевидната воля на гражданите и в разрез с нейните традиции и настроения, Съветска република.

Поетите Ернст Толер и Ерих Мюзам публикуват указ, свидетелстващ тяхната романтична изолация от живота и неспособността да ръководят, в който мечтаят за превръщането на света в „поляна, осеяна с цветя“, където „всеки може да откъсне своя дял“, премахвайки труда, подчинението и правна мисъл, а на вестниците е наредени да публикуват на първите страници, до най-новите революционни укази, стихотворения от Хьолдерлин или Шилер.[282]

Ернст Никиш и повечето правителствени министри, които се преместват в Бамберг по това време, подадават оставка, и държавата се оказа без кормило и без платна и не остава нищо освен обърканото евангелие на поетите, хаоса и уплашени жители. И тогава група безмилостни професионални революционери завземат властта.

Не е възможно да се забрави какво се случва по-нататък. Комисиите за конфискация на имущество, практиката за вземане на заложници, лишаване на буржоазните елементи от права, революционният произвол и нарастващият глад припомнят такива скорошни ужасни картини от Октомврийската революция в Русия и оставят траен отпечатък.

Следват кървавите престъпления на частите на райхсвера и доброволческите отряди, които нахлуха в Мюнхен в началото на май, когато 50 освободени руски военнопленници са убити в Пуххайм, и безмилостно са разстреляни на железопътния насип край Щарнберг, участниците в медицински конвой на революционната „съветската“ армия. В Мюнхен са аристувани на 21 членове на „католическия съюз на чираците“, хвърлени в затвора на Каролиненплац и после са застреляни по присъдата на военнополевия съд. После са разстреляни 12 работници от Перлах, които по-късно са причислени към 184 души, загинали „поради собствената си безотговорност и стечение на обстоятелствата” и накрая лидерите на съветския експеримент Курт Еглхофер, Густав Ландауер и Евгений Левине са а жестоко убити. Но скоро всички те са забравени, защото има интерес от тази забрава. Но 8 заложници, членове на обществото на десните радикални конспиратори „Туле“, които са държани в мазето на гимназията Луитполд, са избити от левите революционери като отговор на отмъщение.

Спомените от всичко това остават в общественото съзнание още много години след това, като грижливо скрита страшна фотография.

Където и да се появят нахлуващи войски, четем в един дневник от онова време, навсякъде „хората размахват носни кърпички, навеждат се през прозорците, ръкопляскат, възторгът цари неописуемо ... всички триумфират“.[283]

---

[282] Volkmann E. O. Revolution ueber Deutschland. Oldenburg, 1930. стр. 222. Вярно е, че Толер и Мюзам успяват да осъществят декларираната си мечта само за няколко дни, след което идиличните им видения са заменени от по-твърд тип държавна структура – Съветска република по модел на Съветска Русия, начело с Левине, Левин и Акселрод, които са евреи комунисти дошли от Русия.

[283] Hofmiller J. Revolutionstagebuch 1918/19. In: Hofmiller J. Schriften. Bd. 2. Leipzig, 1938. стр. 211. По отношение на броя на жертвите, според полицията между 30 април и 8 май 1919 г., общо 557 души са загинали в сраженията. През 1939 г. Военно-историческият изследователски център на Сухопътните войски публикува доклад, озаглавен „Поражението на съветската власт в Бавария през 1919 г.“, който дава следните данни: от тези 557 души, „38 войници на

От страната на революцията Бавария се превръща в земя на контрареволюцията.

Това преживяване от първите следвоенни месеци, събужда у по-трезвите и твърди буржоазни среди ново съзнание. Объркаността и много слабата воля на революцията, показвва безсилието и идейната объркаcard на лявото крило, което притежава повече революционен патос, отколкото революционна смелост.

И ако в света на социалната демокрация този патост е енергиен фактор на новия ред, то в опита на „съветите“ да управляват чрез него Бавария се превръща във фантастичен елемент, който няма представа нито за властта, нито от очакванията на хората. За първи път през тези месеци буржоазията или поне нейната най-уравновесена част осъзнават, че тя по никакъв начин не е по-слаба от прехвалената, заобиколена от аурата за непобедимост, но простодушна работническа класа.

И това ново самосъзнание се внушава на буржоазията от вчерашните фронтови офицери от средно ниво, всички тези капитани и майори, жадни за изява. По думите на Ернст Юнгер те се опияняват от войната като от вино и стават все по-опиянени от нея. Въпреки многократното превъзходство на врага, те не се чувстват победени. Призовани от правителството да помогнат, те умиротворяват бунтовниците и упоритите им „войнишки съвети“ и потушават съветския експеримент в Бавария.

Първоначално са изпратени да защитават незащитените източни граници на Германия с новите държави Полша и Чехословакия, преди окончателното влизане в сила на Версайският договор, а след това с неговите разпоредби за съкращение на германската армия до 100 000 души, се лишават от бъдещето си. Сега се чувстват измамени, социално унижени и национално наранени. Своеобразна комбинация от самосъзнание и чувството за загуба ги тласка отсега нататък към политиката. Освен това мнозина вече не искат или не могат да се разделят с „прекрасния хаос“ на войнишкия живот, военния занаят и мъжката компания. С отличен опит и практика в системно използване на сила, получен от войната, те организират отпора срещу революцията, използвайки и потискащите страхове на нацията, нуждаеща се от ред.

Доброволческите военни отряди, възникнали навсякъде, скоро превръщат отделни региони от страната, във военни лагери на ландскнехтите, облечени в национални цветове и заобиколени от аурата на политическите битки. Разчитайки на реалната мощ на картечниците, ръчните гранати и оръдията, с които те разполагат, включително и с разпръснатото и укрито оръжие в тайни складове в цялата страна, те се възползват от безсилието на политическите институции, и си осигуряват реалната власт в цели региони.

В Бавария, използвайки реакцията от злополучния опит за съветска революция, да развиват своята дейност безпрепятствено.

доброволческите отряди и 93 войници от Червената армия, 7 баварци и 7 руснаци. Според присъдата на Военния съд 32 души войници на Червената армия и 144 мирни жители са застреляни. Поради собствена лекомислие или фатална случайност, са загинали най-малко 184 души. В 42 случая причината за смъртта не може да бъде установена. Има официална информация за 303 ранени“. Други данни са цитирани от В. Мазер. Maser W. Fruehgeschichte, стр. 40 и сл. Gumbel E. Verraeter verfallen der Feme, стр. 36 и сл.

„Да се организира по всякакъв начин противодействие на революцията", се чете в една от инструкциите на изплашеното социалдемократическо управление по време на съветското управлението.

Заедно с райхсвера (армията), в тясно сътрудничество действат т.нар. „фрайкори" или това са „доброволческия корпус на генерал фон Еп", съюзът „Оберланд", съюзът на офицерите „Железния юмрук", организацията „Ешерих", германският народен съюз за отбрана и борба „Имперски флаг" (Райхсфлаг), доброволческите отряди „Байройт", „Вюрцбург", „Волф", специалните сили на Богендерфер и Пробстмайр, както и много други подобни военнизирани патриотични организации, които се страхуват от от политическото и военно утвърждаване на своеволията.[284]

Всички тези военни съюзи намерат подкрепа не само в правителството и държавната бюрокрация, но и в настроението на широките народни маси. Една от поразителните странности на германското общество, възпитано във военните традиции е, че носителите на индивидуални афекти могат да получат национална и морална подкрепа, щом облекат възмущението си в униформа и го оставят да марширува по улиците.

На фона на хаотичната съветска революция и обърканите действия на нейните военни сили, военните отряди изглеждат като примерен нейн антипод, който изразява идеята за живота и реда и получават всестранна подкрепа.

В стегнати редици, и набиващи крак, доброволческият корпус на фон Еп преминава в тържествен марш по „Лудвигщрасе". Тук са и частите на бригада „Ерхард" (по името на камандира си Херман Ерхард (1881 – 1971 г.), прославена от битките в Прибалтика, известни и със своята емблема, възпята в една от маршовити им песни: „Стоманен шлем със свастика украсен...".

С цялата си забележителна сила те олицетворяват в очите на общественото съзнание нещо, което говори за славните и тихи предвоенни времена, които сега са само обект на носталгични спомени. Това е само отражение на преобладаващото мнение, виждащо се в една от основните директиви на Баварското IV военно управление от юни 1919 г., където райхсверът е наречен „крайъгълен камък", върху който трябва да се изгради „разумната нова основа за всички вътрешни отношения". И това предполага разитието сред армията на активна и широко разпространена пропагандна дейност.

Докато партиите от лявото крило, в своята наивност, прехвърлят негативното си отношение към войната, определяйки я като „скотобойна на народите" и към войниците, оцелели въпреки всички нейни ужаси и жертви, десния фланг се обръща към същите войници, апелирайки към тяхната ранена гордост и нуждата от достъпно обяснение, защо много от надеждите им не се сбъднаха.[285]

Сред различните дейности, които организира, разузнавателния и пропаганден отдел на военното командване под ръководено от енергичния капитан Майр[286], има и курсове по „гражданство". Хитлер е командирован там,

---

[284] Oertzen F. W. v. Die deutschen Freikorps 1918-1923, който съдържа много други имена и подробности. Franz-Willing G. цит. съч, стр. 31 и сл., Както и множество трудове, посветени на проблема „Райхсвера и републиката".

[285] G. Zibordi Der Faschismus als antisozialistische Koalition. В: Nolte E. Theorien, стр. 86. Тази основна директива е дадена под формата на указ на военното командване от 28 май 1919 г. за пропагандата между войските, ор. от: Franz-Willing G. цит. съч. стр. 37.

[286] Карл Майр (1883 – 1945) е офицер от армията. В качеството си на ръководител на разузнавателен отдел, Майр се запознава с Адолф Хитлер и го назначава като агент под

след като успешно изпълнява задачата си издаването на съветските революционери и техните привърженици. Целта на добре разработените лекции, изнасяни в тези курсове, в залите на университета от известни преподаватели с твърди национални убеждения, е да запознаят курсистите с различни въпроси от историята, икономиката и политиката.

В постоянния си стремеж да отрича или поне да омаловажава това влияние, Хитлер ще каже, че тези курсове са му помогнали в по-нататъшния му път не толкова със съдържанието си, колкото с контактите които създава и благодарение на тях получава възможността да „да познава няколко другари - съмишленици, с които обсъжда текущите събития". От лекциите по икономическа теория от инженера Готфрид Федер той, както признава по-късно, за първи път „научава какво е международен обмен и заемен капитал".[287]

Ползата от тези лекции за Хитлер е, че той вече успява да се изяви сред избраната публика със своята напористост, своя интелектуален темперамент, влизаки в дискусиите с другите курсисти. За първи път той има пред себе си публика която не се състои от неграмотни, случайни слушатели.

Един от лекторите, историкът Карл Александър фон Мюлер, ще разкаже по-късно как след края на една лекция се е задържал в залата, която е започнала да се изпразва, близо до група „струпана около човек, който с гърлен глас, без да спира и с нарастващ темперамент им говореше нещо. Тяхното вълнение се усилваше като го слушаха. Видях бледо и слабо лице, върху което падаше кичур коса нетипичен за войнишка прическа, с късо подстригани мустаци и изненадващо големи и сини, фанатично блестящи очи. Извиках го след следващата лекция в кабинета ми, той се приближи „послушно със смутена походка и срамежливо смущение". Но „разговорът обаче се оказа безплоден".[288]

Тук отново се проявява онзи странен феномен, който вече е многократно засвидетелстван у младия Хитлер. Неговото сила на въздействие се проявява в монологична реч, с характерния му риторичен гняв, и в същото време е напълно безпомощен в личен разговор.

По негово признание, той печели първата си незабравима победа в ожесточен спор с едни опонент, на който не може да не отговори на предизвикателството, когато „един от участниците се застъпи за евреите".

И така историкът фон Мюлер насочва вниманието на капитан Майр към този естествен ораторски талант, който открива сред своите слушатели. След това Хитлер е изпратен като „доверен човек" в един от полковете в Мюнхен. Малко след това фамилията му се появява под номер 17 в един от списъка на личния състав на командата за проеврка на филтрационния лагер Лехфелд: „Пехотинец. Хитлер Адолф, 2-ри пехотен полк, отдел по ликвидация". Екипът е натоварен да провежда пропаганда сред войниците, завръщащи се от плен в

прикритие в началото на юни 1919 г. Наблюдавайки политическото израстване на ученика си, първоначално Майр се присъединява към НСДАП, но бързо се разочарова от тях и преминава в редиците на социалдемократически ориентирания черно-червено-жълт „Имперски флаг" (Райхсбанер). След 1933 г. емигрира във Франция. След окупацията на Франция е арестуван от Гестапо и изпратен в концлагера Заксенхаус а после и в Бухенвалд, където на 9 февруари 1945 г. е убит.

[287] Hitler A. Mein Kampf, стр. 229; Това се отнася до необичайната идея на Федер за „изкореняването на робството с лихви", което той се опита да популяризира и като един от ръководителите на курса.

[288] Mueller K. A. v. Mars und Venus, стр. 338 и сл.

националистичен, антимарксистки дух, като в същото време, тази команда се превръща в „практически курс за подготовка на оратори и агитатори“.[289]

В казармата и бараките на лагера Лехфелд, Хитлер натрупва първия си ораторски и психологически опит. Тук той се научава как първоначално да поднася своите маниакални идеи и да ги изпълни с действително съдържание така, че основните му твърдения да изглеждат неопровержими, а текущите политически събития да предобият вселенски мащаб.

И онези опортюнистични черти които придават твърдоглавието на националсоциалистическата идеология, съчетани с безпринципността, се дължат и на несигурността на амбициозния оратор, който изпробва публично ефективността на своята мания и търси формулировки, които да предизвикат отговор на възвишените му мисли. „Тази тема предизвика особен интерес на слушателите, който можеше да се прочете по лицата им“, казва един от очевидците на речите на Хитлер в лагера. На дълбокото и горчиво чувство на разочарование сред войниците завръщащи се от плен, които сега се виждат измамени във всичко което е придавало тежест и величие на младостта им, даващи си сметка за целият им безполезен героизъм, за всички пропиляни победи и за своята абсурдна вяра, Хитлер отговоря с първите ясно очертани идеи за лицето врага. Фокусът на неговите ораторски упражнения, чиито най-видни черти са „популярността на речта“, „леснодостъпния начин на изложение“ и страстния „фанатизъм“, са нападките срещу групата, която той по-късно ще нарече „ноемврийските престъпници", както и страстното разобличения на „версайския срам" и пагубния „интернационализъм". И всичко това се ръководи от задкулисните машинации на някакъв „световен еврейско-марксистки заговор".[290]

Тук способността му, без никакво интелектуално смущение, се проявява в умението му бърза да събира като счупени парчета, разхвърляните си знания, прочетени оттук и там и непълно осмислени. Така темата на една от лекциите му в Лехфелд, се превръща в „красив, разбираем и темпераментен“ спектакъл. Тя е посветана на връзката между капитализма и еврейството, която той научава едва вечер от лекция на Готфрид Федер. Агресивната упоритост е твърде характерна за неговата умствена острота.

Доколко някои елементи от неговите убеждения по това време вече са придобили окончателната си форма, без да претърпят по-късни промени в света на подземния бункер, се доказва от първото оцеляло писмено изявление на Хитлер по конкретен политически въпрос, неговото писмо „За опасността, която еврейството представлява за нашия народ“.

Бивш „довереник“ на военното командване в Мюнхен, някой си Адолф Хемлих от Улм, помолил капитан Майр да му изясни позицията си по този въпрос, а Майр препраща това писмо заедно с лично обръщение, започващо с „Уважаеми хер Хитлер“, и молба, той да отговори на писмото на Хемлих.

И Хитлер, поласкан от оказаното доверие, дава подробна обосновка за отхвърлянето на своя емоционалния антисемитизъм, който според него може

[289] Deuerlein E. Hitlers Eintritl in die Politik und die Reichswehr. In: VJHfZ, 1959, H. 2, стр. 179. Впрочем Хитлер е назначен не за „офицер-учител“, както той пише (Hitler A. Mein Kampf, стр. 235), а за „доверен човек“. Може да се спори само какво точно се крие зад този опит за прикриване на истината, желанието да се придържа към буржоазното образование или военния престиж на офицер, или е опит да се избегне съмнителната репутация на „доверен човек“.

[290] Deuerlein E. цит, съч. стр. 198 и сл.

да разчита само на случайни лични впечатления, докато антисемитизмът като политическо движение, трябва да се основава на „познаване на фактите“[291]:

„И фактите са следните: на първо място, еврейството е раса, а не религиозна общност. Чрез хилядолетното кръвосмешение, често срещано в най-тесния кръг, евреинът запазва своята раса и идентичност по-ясно от много от съвремените ни народи. И резултатът от това е, че сред нашата германска раса живее една чужда раса, която не желае и е неспособна да жертва своята расова идентичност, да се откаже от чувствата, мислите и стремежите си, и въпреки това притежава всички политически права като нас. Чувствата и стремежите за евреина са насочено единствено и само към материалното. Всичко, което подтиква хората да се стремят нагоре, било то идеита на религията, социализма и демокрацията, за евреина са само средство за задоволяване на жаждата му за пари и власт, което е и крайната му цел. Последствията от делата му се превръщат в расова туберкулоза на народите.

И от това следва заключението, че по чисто емоционални причини антисемитизмът ще намери своя окончателен израз под формата на погром (!). Но разумният антисемитизм трябва да доведе до системно законово преодоляване и премахване на еврейските привилегии ... И крайната му цел трябва да бъде неотменимото и цялостно премахване на евреите. И двете могат да бъдат направени само от правителството на националната сила, а не от правителството на националното безсилие.“

Четири дни преди да напише това писмо, на 12 септември 1919 г., капитан Майр инструктира своя довереник Хитлер да присъства на събрание на една от малките партии. Тогава има много, такива различни видове радикални съюзи и и групи, които възникват внезапно, имат кратка изява, обединяват се сдруги такива или се разпадат, а по-късно под формата на нови групи те отново се появят на белия свят. Това е едни огромен и примамлив потенциал за придобиване на привърженици и поддръжници. Именно в тази сектантска турбулентна уникалност, се проявява сляпата готовност с която толкова дълго политически безразличните буржоазни маси искат разбираеми лозунги за своите чувства на национален протест и успокояване на страховете им в условията на социална криза.

Обществото „Туле“, със седалище в модерния хотел „Четири сезона“ е централно място и отправна точка за конспиративни инициативи и забележителна пропагандна дейност, както и място за контакти на крайнодесните сили. То поддържа връзки с най-разнородните слоеве на баварското общество. По това време има около 1500 членове, включително много влиятелни личности. Неговият символ е свастика, вестникът му а „Мюнхенер Беобахтер“ (Münchener Beobachter). „Туле“ се оглавява от известен политически авантюрист със съмнително минало, осиновен от австрийски благородник, загубил владенията си на изток, на наследил от него звучното име барон Рудолф фон Зеботендорф. Според собственото му признание той рано попада под влиянието на такива радикални идеолози като Теодор Фрич и Ланц фон Либенфелс, чиито безразсъден и не освободен от окултни подправки расистки делириум едновременно повлиява и на младия Хитлер. Създадено от Зеботендорф в края на 1917-1918 г. и незабавно развило трескава дейност,

---

[291] Пълното писмо на Хитлер от 16 септември 1919 г. е публикувано във вече споменатия сборник от документи, редактирани от Дойерлайн: Deuerlein E. цит. съч., стр. 201 и сл. Цитираният пасаж, както и всички следващи оригинални документи, се дават със запазване на характеристиките на оригинала, тоест с всички грешки в правописа, пунктуацията и т.н.

Мюнхенското общество продължава традицията на антисемитските „фьолкише“ съюзи от предвоенния период й дори самото име е от тогава, наследило сектата „Германският Туле, основана през 1912 г. в Лайпциг, членове на която трябва да са от „арийска кръв“ и да предоставят преди да бъдат приети в тази ложа, данни за окосмяването в различни части на тялото им, както и пръстов отпечатък като расова отличителна черта.[292]

„Детището“ на Зеботендорф се ражда след войната, през януари 1918 г., и рзавива необуздана, войнствена антисемитска пропагандна дейност, която представя евреина като „смъртен враг на германския народ“ и се възползва от хаоса на кървавите събития от „съветската баварска епоха“, за да представи евреите като инициатори на всичко това.

Със своите екстремистки лозунги, това общество развихря онази атмосфера на невъздържана расова омраза, в която само радикализмът на

---

[292] Що се отнася до истинското фамилно име на фон Зеботендорф, то не е окончателно изяснено. Според някои той се нарича Рудолф Глауер и е родом от Силезия, а според други източници той се казва Ервин Торе и е от Саксония. Преди избухването на войната, Зеботендорф прекарва няколко години в Турция и се завръща в Германия през 1917 г. със значителни средства от неизвестен произход. След политическото си начало в Бавария той изчезва през 1919 г., и се появявайки в Константинопол, Мексико и САЩ. След идването на Хитлер на власт през 1933 г. той отново се появява в Германия, за да възражди обществото „Туле“. Но не остана тук дълго, и изчезва неясно къде. Подобно на произхода му, последните му дни са покрити с мрак. Някои смятат, че се е преместил в Швейцария, докато други предполагат, че е отстранен като нежелан свидетел на началния етап от формирането на НСДАП. Виж също: Bracher, K. D. Diktatur, стр. 87; Bronder D. Bevor Hitler kam, стр. 232 и сл. Мемоарите на Зеботендорф, са публикувани в началото на 30-те години.

Бел. пр.: Това което днес се знае за него е следното: Роден през 1875 г., в Хойерсверде, Саксония, като син на машинист от Дрезден. Историята с барон Зеботендорф е негова измислица. През 1897-1900 г. работи като техник в Египет. През 1901 г., след кратка кариера като моряк в търговския морски флот, се установява в Турция, получава работа като инженер в голям имот и приема поданството на Османската империя. Тук се свързва със суфийската традиция. Глауер се интересува от масонството и теософията, нумерология, кабала и суфизъм, особено от Бекташкия орден. През 1910 г., докато живее в Константинопол, той създава собствено тайно общество, основано на смесица от ислямска суфистка мистика, масонство, алхимия и антиболшевишка идеология, убеден че е придобил „ключа към духовното осъзнаване“, като „комплекс от нумерологични медитативни упражнения, носещи печата на суфизма и масонството“. По време на Балканските войни от 1912-1913 г. той работи за турския Червения полумесец. Също става магистър на Ордена на розовия венец (Розенкранц). След Балканските войни се завръща в Германия. По време на Първата световна война е освободен от военна служба поради турското си поданство и нараняване получено в Първата балканска война. В книгата „Какво беше преди Хитлер” той описва Туле като общество, което живее според моралните закони на розенкройцерите и мечтае да изгради Алгаддом - вътрешния храм на Ордена, „земно царство, което свидетелства за възраждането на дух на цивилизацията Туле, империята на всички германци.“ Неговите идеи са възприети и развити от друг идеолог на нацизма – Алфред Розенберг. По-късно, при второто си завръщане в Германия, през 1933 г., Завръщайки се в Германия през 1933 г., Глауер (Зеботендорф) публикува книгата си „Преди Хитлер: Документи от ранния период на националсоциалистическото движение), посветен на Германската работническа партия и обществото Туле“. Книгата естествено предизвика крайно недоволство на Хитлер и е забранена. Авторът е арестуван, но успява да се върне в Турция през 1934 г. В периода 1942-1945 г. Зеботендорф живее в Истанбул и работи за германското военно разузнаване. Неговият ръководител Херберт Ритлингер го смята за безполезен като агент, но продължава да го държи на поста му, очевидно от симптия „към този странен, но безполезен човек, който говори с ентусиазъм за нацизма и с възхищение от СС, но всъщност не се интересува нито от едното, нито от другото и предпочита да говори за тибетците“. Смята се, че Зеботендорф се самоубил, като скочил в Босфора на 8 май 1945 г. но „самоубийството“ е инсценирано от турското разузнаване, за което той всъшност е работил и след това е прехвърлен в Египет, където умира през 50-те години на XX в.

"фьолкише" може да разчита на траен ефект. Още през октомври 1918 г. в неговите кръгове се замисля десен преврат и убийството на Курт Айзнер, а на 13 април прави опит за преврат срещу „съветското“ правителство. Многобройните нишки проследяват неговите контакти с руските белоемигрантски кръгове, чието седалище е Мюнхен. За това важна заслуга има Алфред Розенберг, млад студент по архитектура от бившата руска Прибалтика, който е силно уплашин от революцията в Русия.

В протоколите от заседанията на обществото се срещнат почти всички онези актьори, които през следващите години ще бъдат главните герои на баварската сцена. Тук са някои от бъдещите лидери на партията на Хитлер като Дитрих Екарт и Готфрид Федер, Ханс Франк, Рудолф Хес и Карл Харер.

От името на обществото „Туле“ спортният журналист Карл Харер, заедно с механика Антон Дрекслер, организират през октомври 1918 г. „Кръг на политическите работници“. Целта е да бъдат „събрани известни личности за обсъждане и изучаване на политическите въпроси“, но намерението на нейните инициатори е преодоляване отчуждението между масите и десните националисти. В началото членовете на кръга са само няколко работници, другари на Дрекслер – тих, скромен и донякъде ексцентричен човек, който работи в железопътното депо на Мюнхен и не открива своето място в рамките на съществуващите партии. Още през март 1918 г. по своя инициатива той организира „Комитета на свободните работници за един по-добър свят“, чиято цел е да се бори с лихварите и да укрепи волята на работническата класа към победата. Основният опит, който този сериозен човек с очила, научава и анализира в политиката е, че марксисткият социализъм не е в състояние да се справи с националния въпрос или дори да му даде задоволителен теоретичен отговор. Това заключение е отразено в заглавието на статията му, публикувана през януари 1918 г. „Крахът на пролетарския интернационал и на идеята за братско единство“.[293]

Всичко това е потвърдено от готовността на социалистите да се бият през август 1914 г. под знамената на Германия.

Необходимостта, която през 1904 г. кара германските работници от Бохемия в Тратенау, да основат Германската работническа партия (ДАП), сега възниква отново. Антон Дрекслер събира на 5 януари 1919 г., 25 работници от същото депо където работи, в ресторанта „Фюрстенфелдер Хоф“, и основава собствена партия, със същото име. Няколко дни по-късно, по инициатива на обществото „Туле“, тя получава статут на национална организация в хотел „Четири сезона“. Тук Карл Харер е избран за нейн „почетен председател“.

Новата партия се събира веднъж седмично в задната стая на бирарията „Щернекерброй“ на улица „Имтал“ No 54, и има претенции че не е малка партийка, предназначена за малките хора. Дрекслер успява да привлече като лектори, знаменитости сред „фьолкише“ като Дитрих Екарт и Готфрид Федер, но никога не навлиза по-навътре в политиката, от обикновените разговори на ниво „политиканстване“, без да има ясни хоризонти, мотиви и цели. Партията изобщо не се изявява публично и не е толкова партия в публичния смисъл, колкото някаква смесица от таен съюз и кръчмарска компания, типична за

[293] Franz-Willing G. Op. cit. S. 63. (Бел. пр.: Пълната несъстоятелност на пролетарският интернационализъм е многократно доказана от историята, особено на Балканите. Само българските комунисти не бяха в състояние да го разберат, стигайки до най-голямото предателство спрямо собствения си народ – легитимацията на македонизма).

Мюнхен от онези години, събрала хора-съмишленици споделящи своите нужди и страхове.

Списъците на участниците в събранията наброяват от 10 до 40 души. Срамът на Германия, травмата от загубената война, антисемитските настроения и оплакванията за упадъка „на реда, закона и морала“, са доминиращите теми на тези срещи.

„Преамбюлът“, прочетен от Дрекслер на учредителното събрание, е доказателство за езикова искреност, изпълнена с гняв към богатите, пролетариите и евреите, спекулантите и разпалването на вражда между народите. Те съдържаха искания за ограничаване на годишния доход до 10 000 марки, настояване за паритетно представителство на общностите в персонала на германското министерство на външните работи, както и за правото на „квалифицирания и уседнал работник ... на срещи, демонстрации и избори“, и на „добра работа, пълна тенджера и бъдеще за децата му“.[294]

Колкото дребнава и интелектуално ограничена да изглежда ситуацията в партията, първата фраза на Преамбюла съдържа идеята, която превръща историческия опит и спешната нужда в програма, която извежда скромния и ексцентричен Антон Дрекслер от задната стая на „Щернекерброй“ далеч по-напред от другите – до висотата на духа на времето. В крайна сметка ДАП се определя като безкласова „социалистическа организация, ръководена само от германски лидери“.[295]

Целта на Дрекслер е да помири нацията и социализма. Той не е първият, който изразява тази идея но „грижите за децата и пълната тенджера“, я лишават от цялата й страст. Това е просто една скромна мисъл, породена от тривиално желание да се получи поне някакъв вид национална сигурност. И тя няма нищо общо с насилствените системи на марксистката интерпретация на света и историята. Но условията, при които Дрекслер идва до нея са свързани с жалката, ситуация на победена и обидена държава, в която тлее революцията. Срещата с Хитлер дава на тази идея и партия колосален резонанс, и я измъква от сгушена в задния двор, където Дрекслер я създава.

На 12 септември 1919 г. доклад изнася Готфрид Федер на тема „Как и с какви средства капитализмът може да бъде премахнат?“. Сред четиридесет и нещо присъстващи членове на новата партия, от името на капитан Майр, присъства и Адолф Хитлер. Когато Федер представи добре познатите си тези, Хитлер отбеляза мнението си за доклада, „като много други такива“ достигащ до “убийствено нелепа дребнавост“. „Радвах се, когато Федер най-накрая завърши. Вече ми беше ясно.“

И все пак Хитлер остава за дискусията, последвала доклада, и само когато един от присъстващите поисква отделянето на Бавария от райха и влизането й в съюз с Австрия, той възмутително отговоря. „Не можах да издържа.“ Той напада опонента си с такава ярост, че Дрекслер прошепа на локомотивния машинист Лотар, който седи до него: „Точно такъв силен човек ни трябва“.[296]

---

[294] „Преамбюлът“ е в Ursachen und Folgen. Bd. III. стр. 212 и сл.

[295] Heiden K. Hitler. Bd. 1. стр. 100.

[296] Franz-Willing G. цит. съч., стр. 66 и сл. Опитвайки се да маловажи значението на партията до момента на влизането си в нея, Хитлер посочва, че в тази среща са участвали от 20 до 25 души. В списъка на присъстващите, запазен в архивите на Карл Харер, има 46 души; виж: Maser W. Fruehgeschichte, стр. 158 и сл. За описание на това събитие от самия Хитлер вижте: Hitler A. Mein Kampf, стр. 237 и сл.

Когато Хитлер веднага след речта си отива до вратата, за да напусне „тази скучна компания“, Дрекслер побързва след него и го моли да дойде отново. Още на вратата той пъхва в ръката на Хитлер малка написана от самия него брошура озаглавена „Моето политическо пробуждане“.

Това Хитлер ще опише като театрална сцена, как на следващата сутрин в казармата, хвърляйки трохи от хляб на мишките, които се разхождат из помещенията, той започва да чете това есе и открива, че в жизнения път на Дрекслер са присъщи елементи, напомнящи за Хитлер, собственото му развитие: загуба на работа в резултат на профсъюзен терор, работа за едничкия хляб с помощта на самодейно изкуство (свири на цитра в нощно кафене) и накрая, придруженото от страх просветление. Дрекслер твърди, че в резултата от опита на един евреин от Антверпен да го отрови, той стига до извода за пагубното въздействие на еврейската раса върху света. Всички тези паралели несъмнено предизвикат интереса му, въпреки че Хитлер неуморно повтаря по-късно, са свързани с живота на един работник.[297]

Когато няколко дни по-късно Дрекслер му изпраща, без никаква молба от негова страна, членска карта № 555, това го дразни и в същото време го радва. И тъй като няма никаква друга работа, той решава да отиде на предстоящото пратийно заседание на ръководния комитет. Както разказва по-късно, в една „много пропаднала кръчма“ наричаща се „Алтес Розенбад“ на ул. „Херенщрасе“ той среща няколко младежи на маса с „полуразбита газова лампа“, където се провежда срещата. В съседното помещение собственикът и съпругата му обслужваха няколкото редовни клиенти, които като „като членове на малък клуб картоиграчи”, четат протоколите от срещите, засичат партийната каса (дебит: 70 марки и 50 пфенига), разпределят задачите, и пишат писма до сродни им организации в Северна Германия. Първото впечатление на Хитлер е за „клуб от най-пропаднал вид“.[298]

Цели два дни Хитлер е измъчван от съмнения. Когато си спомня за тези повратни моменти в живота си, той ще посочи колко трудно му е било и какви „трудни“, и „горчиви“ мисли му се въртят в главата, преди да реши да се присъедини към ДАП и да стане 7-ми член на комисията, отговаряща за агитация и пропаганда: „След 2 дни напрегнат размисъл, най-накрая стигнах до убеждението да направя тази стъпка. Това беше най-повратната точка в живота ми. Не може да има връщане назад.“ Всъщност тези думи показат склонността на Хитлер да придава на по-късните очевидни обрати в биографията си някакъв драматичен акцент и тъй като няма натиск от външни обстоятелства, представя самото си решение като резултат от трудна борба със себе си.

Всички налични източници единодушно свидетелстват за характерната му нерешителност до последния момент и дълбокия страх от избора. Този страх продиктуван след продължително колебание и раздвояване, го карат да се довери на случайността и да вземе решении с помощта на хвърлената монета. Така той издига в култ съдбата и провидението, с помощта на които крие страха си от вземане на решения. Има много причини да се твърди, че всички негови лични решения и дори някои от политическите му решения не са нищо повече от желанието му да избегне някои други, по-заплашителни алтернативи.

[297] За да омаловажи ролята на Дрекслер, Хитлер не дава фамилията му („Не чух името му много добре“), а винаги говори само за „онзи работник“ и т.н. Когато трябва да спомене Дрекслер като председател на партията, той го прави, без да спомене факта, че именно Дрекслер му дава брошурата в ръката. Виж: Hitler A. Mein Kampf, стр. 238 и сл.

[298] Hitler A. 10 Jahre Kampf. In: Illustrierter Beobachter, 4. Jhgg. 1929/31, 3.VIH.1929.

Навсякъде, започвайки с напускането на училище, след това преместването във Виена и Мюнхен, записването му като доброволец и влизането му в политиката, мотивът за бягство се разпознава лесно. И това се потвърждава от многобройните примери за поведението му през следващите години, до неговия край.[299]

Страхът от тежестите на буржоазното ежедневие, преди да дойде „страшният момент“ на преход към цивилен живот е основният фактор, който решително определя всички стъпки на вчерашния фронтови войник и постепенно го води на баварската политическа сцена. Той разбира политиката и я припознава като своя професия, тъй като е човек, който няма и не иска да придобие друга професия. Решението, описано толкова надуто, да се присъедини към ДАП, той взема през есента на 1919 г. То е трудно, както и всички предишни решения които е вземал, е свързано единствено със страха, който изпитва, че ще трябва да влезе в коловоза на буржоазния ред и задължителните му социални норми.

Със сила на волята си, зад която ясно се вижда мотивът за бягството, присъщ на целия му живот, сега Хитлер отстъпва пред жаждата си за дейност, натрупана в продължение на много години. Сега пред него няма пречки под формата на формални изисквания и има област в която не се изискват други предпоставки освен тези, които той притежава: страст, фантазия, организационен талант и дарбата на демагог.

В казармата той неуморно пише и изписва покани за срещи, сам ги доставя, открива адресите на хората и говори с тях, търси връзки, подкрепа и нови членове. Отначало успехите му са скромни и той се радва на всяко ново лице, което се появява на срещите. Става очевидно, че превъзходството на Хитлер над всички негови съперници се крие и във факта, че само той има на разположение много свободно време. В седемчленния комитет на партията, който се събира веднъж седмично в кафенето „Гастайг“ на ъгловата маса, което по-късно щеше да стане обект на култово поклонение, той бързо се издига, тъй като в сравнение с други, има повече идеи, остроумие и енергия.

Под объркания поглед на останалите членове, доволен от стъписването им, той съвсем скоро започва да настоява за излизането на „скучната компания“ пред обществеността.

16 октомври 1919 г. става решаващ ден както за Германската работническа партия, така и за нейния нов лидер. На първата си публична среща, в присъствието на 111 слушатели, Хитлер говори втори. В тази тридесетминутна реч, с непрекъснато нарастваща интензивност, всички емоции на които е способен, са изявени, всички емоции, натрупани от времето на мъжкото общежитие, и чувствата на омраза, проявяващи се по-рано в несвързани монолози, пречупени и освободени от тишината и самотата от изминалите години, изпреварват думите. До края на представлението „хората в малка стая бяха наелектризирани“ и това, което той не знае преди, а просто усеща инстинктивно, сега се оказа истина и той с радост осъзнава невероятния факт: „Мога да говоря!“[300]

Това е моментът, ако изобщо има някакъв специфичен момент, подлежащ на точно датиране, на неговия пробив на самия „удар на чука на съдбата“, който разтрошава „черупката на ежедневието“. И този спасителен по

[299] Bracher K. D. Adolf Hitler. Bern; Muenchen; Wien, 1964. стр. 12. За склонността му да хвърля монета при вземането на решение.: Zoller A. Op. cit. стр.. 175.

[300] Hitler A. Mein Kampf, стр. 390 и сл.

значението си спомен, ще остави траен отпечатък от изживения екстаз през тази вечер. Всъщност, през последните седмици той неведнъж изпитва силата на своето ораторско влияние, научил е способността си да убеждава хората и да ги привлича за да му повярват.

Но със субективна сила на триумфално самозабравяне „до седмото изпотяване“, полуприпадане и пълно изтощение, той се среща, според собствените си думи, за пръв път през тези 30 минути.

И както досега не познава сдържаността във всичко, в страховете си, в самоизследването си или чувството на щастие, когато е чул операта „Тристан и Изолда“ за стотен път, така от този момент нататък, той вече е обсебен само от едно – от своето красноречие. Веднъж и завинаги пробудената нужда от самоутвърждаването на „изгубения” (както той се нарича в спомените си от онова време), отново и отново ще го издига на трибуните в опит да повтори отново, някога изпитаното чувство, което надделява над всички политически страсти, подобно на изживян „оргазъм“.[301]

Решението му да стане политик, според собствената му легенда, той ще свърже с времето на престоя си в болницата в Пазевалк и тетатрално описаната реакция на отчаянието му, и заровено лице във възглавница, на „искренната реакция на патриот“ към „ноемврийското предателство".

В действителност, това решение трябва да бъде датирано много по-късно, в деня на тази негова реч през есента на 1919. В протоколите, членските списъци и списъците на присъстващите той се посочва като художник, понякога като писател, но може да се предположи, че тези смущаващи препратки към професията му, говорят само за опитите му да запази неуловимата си младежка мечта за издигане и утвърждаване в областта на изкуството. Един от докладите на полицейското разузнаване в Мюнхен в средата на ноември 1919 г. казва: „Той е комерсиална личност, която възнамерява да стане професионален рекламен агент“.

Много преди съдбовното му решение, за първи път неговите наклонности и възможности са посочени от А. Кубичек: „Това, от което се нуждаеше, беше да говори и да има някой, който го слуша“.[302]

В ораторския дар, чиято триумфална сила открива в себе си едва сега, вижда и изход от дилемата за неясната му житейска перспектива. Той няма никаква насока за бъдещето си, освен възможността да стане професионален рекламен агент. И отново надделява желанието му за пореден път да избяга. Това желание е причина за измислените от него по-късните митове, с които се опитва да издигне около главата си „ореола на предопределението“, проявило се още в ранните години. Тук се крие цялата разлика между личния и социалния мотив, който го подтиква да направи крачка в политиката.

Очевидно е, че водещ е единствено първия, личния мотив. Разбира се Хитлер никога няма да признае какъв е истинският тласък за политическото му пробуждане, нито ще посочи деня, когато е почувствал, че „несправедливостта на света, като поток киселина, се излива в сърцето му“ и „той не може да са

[301] Hitler A. Mein Kampf, стр. 388, 390, 321.

[302] Kubizek A, цит. съч., стр. 27. Информацията за професията на Хитлер е от доклада на службата за политическа сигурност на Мюнхен (PND), създадена за наблюдение на политическата активност сред населението. За събранието, проведено на 13 ноември 1919 г., на което Хитлер прави своята презентация, виж: Deuerlein E. цит. съч., стр. 205 и сл.

въздържа вече, а трябва да тръгне на поход, за да унищожи експлоататорите, и лицемерите“.[303]

Скоро след като се присъединява към ДАП, Хитлер се заема да трансформира тази скучна кръчмарска компания в шумна, обществена и войнствена партия. Въпреки съпротивата, оказвана главно от Карл Харер, който не иска да се раздели със старите, наследени от обществото „Туле“, идеи за ДАП като таен съюз от политизирани мъже, ангажирани основно с пиенето на бира и споделящи своите страхове и впечатления, Хитлер от самото начало мисли като за масова партия. Това отговаря не само на стила на неговите изяви, които не искат да се примирят със ситуацията на непълноценност, но и на мнението му за причините за провалите на старите консервативни партии. Във възгледите на Харер, продължава да живее този глад за изключителност, който е слабостта на партиите на буржоазното дворянство по времето на Кайзера и до голяма степен отблъсква както масите на дребната буржоазия, така и на работниците.

Още преди края на 1919 г., по настояване на Хитлер, ДАП организира постоянния си щаб в сводестата сутеренна зала на бирарията „Щернекерброй“. Наемът на помещенията е 50 марки, договорът за наем е подписан от Хитлер, който тук отново се представя като „художник“.

Оборудването е от маса и няколко наети стола, телефон, огнеупорен шкаф за членските карти и партиен касов апарат. Скоро се появява и стара пишеща машина „Адлер“ и партиен печат. Критичният Харер заявява, след като открива всички признаци на предстояща бюрокрация, че Хитлер „страда от заблуди за величие“.[304]

Приблизително по същото време Хитлер се стреми да разшири състава на ръководния комитет, първо до 10, а след това до 12 и повече членове, като привлича предимно хора, които са му били познати и лоялни, често другари от казармата, които е агитирал. Възникващият партиен апарат, му позволява да замени примитивно изработените ръкописни съобщения за срещи с машинно написани покани. Партията започва вече да публикува съобщения за своите събития в „Münchener Beobachter“ (Мюнхенски наблюдател). Брошури и дипляни се оставят на масите в кръчмите.

Но и тук Хитлер, въпреки своята пропагандна техника, показва че е абсолютно лишен от чувство за реалност. Той демонстрира предизвикателно самочувствие, което в бъдеще ще допринася за успеха му, осмелявайки се на нечуваната стъпка, да се събира такса за вход, за присъствие на публичните събития, на тази малка и неизвестна партия.

Нарастващият авторитет на Хитлер като оратор постепенно укрепва и затвърждава позициите му в партията. До началото на следващата година той успява да отблъсне упоритият Харер, единият от съучредителите на партията и да го накара да напусне. Първата стъпка по пътя вече е ясна. Скоро партийното ръководството, със скептицизъм и не малък страх от публично осмиване, се съгласява с настояването на Хитлер за обществена изява и обръщение към масите. На 24 февруари, около 6 месеца след като Хитлер става член, партията организира първата си голяма среща в церемониалната зала на бирарията „Хофбраухаус“ (Hofbräuhaus).

---

[303] Това е известната фраза на Прудон за собственото му политическо пробуждане; цит. по Sombart W. Der proletarische Sozialisraus. Bd.I. Jena, 1924. стр. 55.

[304] Hitler A. Das braime Haus. In: VB, 21.11.1931.

Яркочервеният плакат, обявяващ това легендарно събиране, дори не споменава името на Хитлер. Основната фигура на вечерта трябва да бъде опитният националистичен оратор, д-р Йоханес Дингфелдер, който се появява в публикациите на „фьолкише“ под псевдонима Херманус Агрикола. Той е апологет на икономическата теория, чиито интелектуални мъглявини странно отразяват социалните страхове на обществото в следвоенния период. В песимистичните халюцинации на неговата мисъл, той рисува предстоящата „индустриална стачка“ на природата, тъй като ресурсите й, заплашително ще намалеят, остатъците им ще бъдат разграбени от всякакви обществени паразити и следователно краят на човечеството е близо. Всички тези изявления, изпълнени с отчаяние, са осветени само от една надежда и тя идва от новата идеология „фьолкише“. Така че тази вечер той се отдава на същите заклинания - „с пълно познание по въпроса“… „и често в дълбоко религиозен дух“, както отбелязва в доклада си, присъстващ полицейски агент.[305]

И едва тогава Хитлер взема думата. Той използва уникалната възможност да запознае голяма аудитория с плановете на ДАП, и още преди това настоява за разработването на партийна програма. В речта си, според документално свидетелство от онова време, той напада страхливостта на правителството, Версайския договор, евреите и бандата „пиявици“ - спекуланти и лихвари. След това под аплодисментите и шума на присъстващите той прочитеа новата програма. Накрая „някой започва да вдига шум“. Започва голямо вълнение. Всички присъстващи стават на крака. Настъпва хаос. Чуват се викове „Излезте, излезте!“ Срещата завърши с общ шум. Няколко привърженици на крайната левица, викащи „Да живее Интернационалът!“, „Да живее Съветската република!“, предизвикват бъркотия и след това от „Хофбройхаус“ отиват в отсрещната бирария „Ратхаустор“. „Не са констатирани други нарушения“, се казва в полицейския доклад.

Пресата, дори в която влиянието на „фьолкише“ надделява, не обръща почти никакво внимание на това събитие с всички шумни обрати, и само откритите съвсем наскоро документални доказателства правят възможно да реконструира хода на срещата.

Вярно е, че последвалата митологизация от страна на Хитлер, придава на тази среща огромно значение, доукрасявайки я със сбиване в залата и завършва с общо ликуване и масово обръщане към новата вяра: „Единодушно и отново единодушно“, пише Хитлер, участниците на срещата приемат програмата точка по точка, „и като такава тя намери пътя към сърцето на масите, пред мен стоеше зала, пълна с хора, обединени от ново убеждение, нова вяра, нова воля."

Но ако Хитлер, с типичните си изпълнения в стила на оперните постановки, вижда пламтящ огън, „от чийто пламък някой ден трябва да се появи меч, който ... ще върне свободата на германския Зигфрид“, и дори чува стъпките на „богинята на неумолимото отмъщение ... за предателството от 9 ноември 1918 г.“, националният „Мюнхенер беобахтер“ пише само, че след речта на д-р Дингфелдер, Хитлер „го подкрепи с редица точни политически картини и след това обяви програмата на ДАП“.[306]

---

[305] Докладът на PND, е публикуван от Р. Х. Phelps: Phelps R. H. Hitler als Parteiredner im Jahre 1920. В: VJHfZ, 1963, H. 3, стр. 292 и сл., За историята на откриването на документите, публикувани там. За легендарния разказ на Хитлер за това събиране: Hitler A. Mein Kampf, стр. 400 и сл.

[306] Heiden K. Hitler. Bd. 1. стр. 107; Hitler A. Mein Kampf, стр. 405 и сл.

И все пак авторът на „Моята борба“ е прав в по-широк смисъл. От тази среща започва развитието на скромната група привърженици на „фьолкише“, организирана от Дрекслер, събрана около масата в бирарията в масовата партия на Адолф Хитлер. И въпреки че той все още играе второстепенна роля, вече има 2000 души, които изпълват голямата зала на „Хофбройхаус“ и много впечатляващо потвърждават политическата му позиция. От този момент нататък неговата воля, неговият стил, неговото ръководство, непрекъснато нарастващо и фокусирано изключително върху себе си, водят партията напред и стават решаващи за нейния успех или провал.

По-късно партийната легенда, ще сравни срещата от 24 февруари 1920 г. и прочита на програмата, с Мартин Лутер който приковава тезите си към вратите на катедралата във Вютенберг.[307] Но и в единия, и в другия случай легендата е нарисувала своята несъстоятелна в исторически смисъл картина, защото историята има навика да пренебрегва нуждата на хората от драматични ефекти. Като събитие, създало движението, тази среща има определени основания за тържественото й честване по-късно, въпреки че актът за създаване на нова партия не е планиран за този ден, основният оратор не е нейн член и името на Хитлер не е споменато на плакатите, съобщаващи за срещата.

Програмата, която той прочита тази вечер, е съставена от Антон Дрекслер, с помощта на Готфрид Федер, и след това е преработена от комисията. Едва ли е възможно да се определи конкретният принос на Хитлер за тази ревизия, въпреки, че високопарния лозунгов характер на някои тези издава редакционната му ръка.

Програмата съдържаше 25 точки, съчетаващи в себе си произволно събрани и емоционално обединени привлекателни елементи от познатата вече идеология на „фьолкише“ с действителните нужди на нацията от знак на протест и желанието й да отрича реалността.

Програмата е антикапиталистическа, антипарламентарна и антисемитска и има рязко негативно отношение към резултатите и последиците от войната. Положителните цели, като различните изисквания за защита на средната класа, са в по-голямата си част неясни и често имат характер на стимулиращи постулати, които умножават страховете и обднадеждават малкия човек. Така, например, всеки нерегламентиран доход трябва да бъде конфискуван (точка 11), всяка печалба придобита по време на войната, също трябва да бъде конфискувана (точка 12), трябва се въведе участие на работниците в разпределението на печалбата в големите предприятия (точка 14). Други точки предвиждат прехвърлянето на големи универсални магазини под общинска юрисдикция и предоставянето им „на ниска цена“ под наем на дребни търговци, има също изискване за поземлена реформа и забрана за спекулациите със земя (точка 17).

Въпреки всичките си открито опортюнистични черти, продиктувани от неотложните изисквания на момента, тази програма обаче има не толкова незначително, както понякога ще се твърди, значение. Тя е нещо много повече и се явява съблазнително блестящия декоративен път на разгръщането на демагогските таланти на идващия партиен фюрер. Ако разгледаме програмата като цяло, тя включва дори в ембрионална форма всички най-значими тенденции на бъдещата идея на националсоциализма: агресивна теза за

[307] Сравнението е на Готфрид Грисмайер,: Griessmayer G. Das voelkische Ideal, стр. 77.

жизненото пространство (точка 3), фундаментален антисемитизъм (точки 4, 5, 6, 7, 8, 24), както и тоталитарна амбиция, скрита зад безобидно звучащи общи фрази, съдържащи увереност в широка подкрепа (точки 10, 18, 24). Но във формулата за върховенството на общата полза над егоизма, се вижда основния постулат, от който вев всеки момент е възможно да се изведе основният закон на тоталитарна държава.[308]

Тази небалансирана в своите максими програма, включва всички елементи на този национализъм, който подчертава решимостта да премахне грешният капитализъм, да преодолее класовата конфронтация, заета от марксизма, и накрая да постигне помирение на всички слоеве в рамка на мощна, сплотена народна общност.

Тази идея има голяма привлекателност в страна, която се е загубила както в национален, така и в социален план. Идеята или формулата на „националния социализъм“, в които и двете доминиращи идеи на XIX век се срещат помежду си, може да бъде намерена в основа на множество политически програми и планове от епохата, касаещи социалната структура. Тя се появява както в невзрачната история на Антон Дрекслер за неговото „политическо пробуждане“, така и в лекциите на Едуард Щадлер изнасяни в Берлин, който основава своята Антиболшевишка лига през 1918 г. с подкрепата на индустриалците. Това е основният предмет на образователните курсове, организирани от военното командване на райхсвера в Мюнхен. Впечатляващият отзвук на труда на Освалд Шпенглер, озаглавен „Прусизъм и социализъм“ намира отговор дори в средите на социалната демокрация, където разочарованието от краха на Втория интернационал тласка някои независими мислители по пътя на национално-революционните и социално-революционните проекти.

„Националсоциализмът, неговото формиране и неговите цели“ е името на обемна теоретична работа, публикувана през 1919 г. в Аудинг от един от основателите на „Германската социална работническа партия“, железопътен инженер Рудолф Юнг. Не лишен от самочувствие, авторът на това произведение вижда в националсоциализма епохална политическа мисъл, способна да отблъсне успешно марксисткия социализъм. За да демонстрира войнственото отхвърляне на всички интернационалистически стремежи, Юнг, заедно със своите австрийски сътрудници, още през май 1918 г. преименува своята партия на „Германска национална работническа партия“.[309]

Седмица след срещата в „Хофбрахаус“, ДАП сменя името си. Подражавайки на сродни групи в Судетите и Австрия, тя се нарича „Националсоциалистическа германска работническа партия“ (NSDAP) и приема войнстващия символ на своите съмишленици от другата страна на границата – свастиката. Ръководителят на австрийските националсоциалисти д-р Валтер Рил организира "междудържавен офис", който да служи като връзка между всички националсоциалистически партии. Поддържат се оживени контакти и с други организации, които споделят социалната а програма на „фьолкише“, като

---

[308] Значението на програмата дълго време е подценявано. Често се отхвърля като обикновен опортюнистичен рекламен трик и по този начин не се признава сериозността и искреността на притесненията на създателите му. По това време самият Хитлер все още не е играл ролята, която се предполага. Напоследък обаче често се срещат по-балансирани подходи, виж например: Jacobsen HA, Jochmann W. Ausgewaehlte Dokumente yig Geschichte des Nationalsozialismus, стр. 24 или Nolte E. Faschismus in seiner Epoche, стр. 392. Друго мнение е най- ясно представено в книгата на К. Д. Брахер: Bracher K. D. Diktatur, стр. 93.

[309] За това, както и за връзките и взаимовръзките на различни социални групировки „фьолкише“ виж,: Carsten F. L. цит. с., стр. 96 и сл.

„Германската социалистическа партия“ на инженера от Дюселдорф Алфред Брюнер, който вярва, че тя е „изключително лява и нашите искания са по-радикални от тези на болшевиките“. Тази партия има местни организации в много големи градове. В Нюрнберг такава организация оглавява учителя Юлиус Щрайхер.

На 1 април 1920 г. Хитлер най-накрая се сбогува с военната служба, защото сега има алтернатива. Той твърдо и изцяло се отдава на политическа работа, за да вземе ръководството на НСДАП в свои ръце и да изгради партия в съответствие с неговите идеи. Той наема стая на ул. „Тирщрасе“ № 41 близо до Изар. Той прекарва по-голямата част от деня в мазето, където се намира централата на партията, но в документите избягва да се нарича партиен служител. И въпросът с какви средства живее, ще изиграе определена роля в предстоящата първа криза на партията. Неговата хазяйка смята мрачния си млад наемател, въпреки цялата му лаконичност и заетост, за „истински бохем“.

Той няма какво да губи. Той черпи самочувствие в своята ораторска дарба, но хладнокръвие и готовност да поема рискове, още проявява в много по-малка степен. Като цяло той не се старае да трупа знания, а използва инструменталните възможности, които му дава дадена политическа идея, единствено да извлече от нея „мощен лозунг“.

Неговото „отвращение“ от „рошавите теоретици на „фьолкише“, тези „многословни празнодумци“ и „крадеци на мисли“, се дължи на пълното му неразбиране на този „идеологически багаж“ поради липсата на необходимите знания, чрез които да го обработи политически. И това ярко се проявява в поведението му, първоначално да взема думата за своите риторични изригвания само когато може да отговори на полемична атака с удар.

Не яснотата, а разбираемостта прави една мисъл убедителна, не нейната истина, а способността й да удари: „Всяка идея, включително най-добрата“, той ще заяви, „става опасна, ако внушава, че е самоцел, въпреки че в действителност това е само средство за постигането й“. [310] На друго място той подчертава, че в политическата борба насилието се нуждае от подкрепата на идея, а не обратното и това е доста забележително. А „националсоциализмът“, под чието знаме сега стои, той вижда и преди всичко като средство за постигане на много по-високи, амбициозни цели.

Лозунгът, с който сега излиза на сцената, има романтичен и привлекателно мъглява вид. Съдържащата се в нея идея за помирение изглежда по-модерна и навременна от лозунгите на класовата борба, които сега, в резултат на опита на войната и мъжкото другарство на фронта, вече започват да се губят като част от бъдещето. Консервативният писател Артур Мьолер ван ден Брук, който в самото начало на века подкрепя идеята за националсоциализма, сега я смята „за част от германското бъдеще“.[311] Необходима е ръката на влиятелен политик, който не робува на предразсъдъците на ежеднемието, хитър и в същото време показващ пълно презрение към нормалния човешки ум. Идеята има много ухажори. Но само до появата на Хитлер който черпи от нарастващия масов ентусиазъм убеждението, че именно той ще бъде тази част от бъдещето на Германия.

---

[310] Hitler A. Mein Kampf, стр. 234; за „мощния лозунг“, Хитлер говори във връзка с теорията на Готфрид Федер: Ibidem, S. 233; има и негови атаки срещу теоретиците „Фьолкише“ (стр. 395), вж. също стр. 186 и сл.

[311] Strasser O. Mein Kampf, стр. 19.

Курт Айснер граф Арко-Валей Евгений Леване Макс Левин Тобиас Акселрод

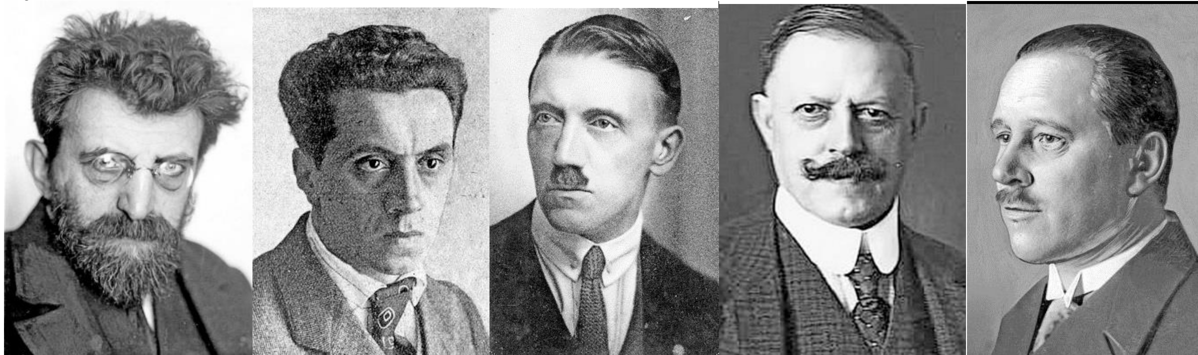

Ерих Мюхзам Ернст Толер А. Хитлер к-н Карл Майр Карл Ал.фон Мюлер

Готфрид Федер Рудолф Глауер (фон Зеботендорф)

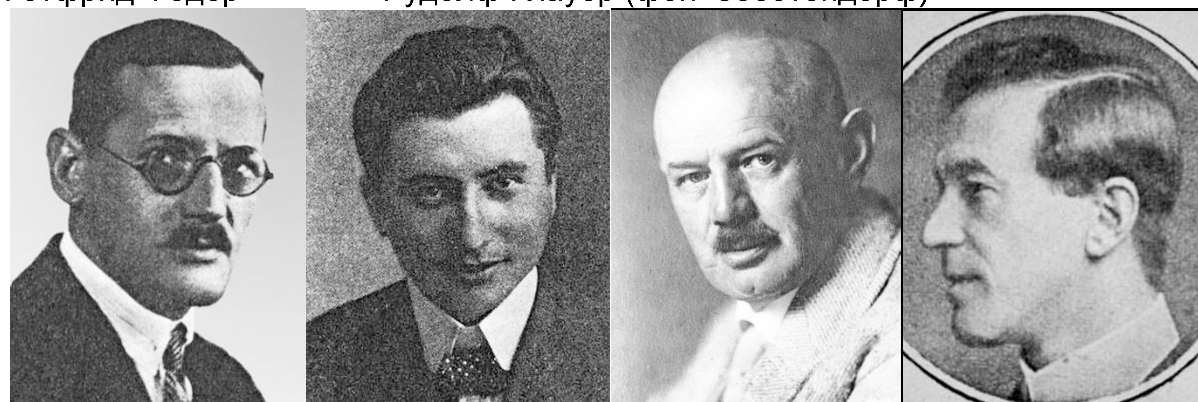

Антон Дрекслер Карл Харер Дитрих Екарт Рудолф Юнг

Първите речи на младия Хитлер

Бирарията „Щернекерброй“, щабът на начинаещата партия. Мюнхнските бирарии като център за обсъждане на политичесикя живот.

Бирарията „Щернекерброй“

Обява за реч на Хитлер

ГЛАВА II. МЕСТНИ ТРИУМФИ

Хитлер някой ден ще бъде най-великият сред нас.
Рудолф Юнг, 1920 г.

В онези напрегнати и шумни дни на 1920 г., когато влиза в политиката, Хитлер все още е много далеч от всякакви претенции за бъдещето на Германия и остава само агитатор от местен мащаб в Мюнхен. Нощ след нощ той обикаля шумните и задимени кръчми, за да вепечатлява с аргументите си, отначало често враждебна или подигравателна публика. И името му става все по-известно. Темпераментът на града, е необичайно податлив и готов да бъде съблазнен от театралния стил на неговите нетърпеливи и буйни ораторски изяви. И този ексцентричен жест го стимулира не по-малко от осезаемите исторически фактори. Твърдението, че издигането на Хитлер е резултат от условията на времето, изглежда непълно без посочването на специалните условия на мястото, където той е започва своя възход.

Не по-малко важни са целенасочеността и разчета, с които той действа. Той притежава изключителна, откровена „женска“ чувствителност, която му помага да изразява и експлоатира настроението на времето. Първият му биограф Георг Шот, не без възхищение казва, „сякаш дявола говореше чрез устата му“, го нарича "вентрилоквист в транс". [312]

Широко разпространено е мнението, че Хитлер като човек на инстинкта, извървява пътя си с увереността на ясновидец или според израза, който сам използва „като сомнамбул“, пренебрегвайки рационалността и добре разчетеното хладнокръвие, които са в основата на цялото му поведение и които осигуряват издигането му, не по-малко от всички очевидни орагнизаторски способности.

Често се пренебрегва изключителната му способност да се учи, и ненаситната жажда за обучение, която го завладя по това време. В треската на първите ораторски триумфи неговата чувствителност и възприемчивост се засилват както никога досега, неговият „комбинативен талант“ схваща най-несъвместимите елементи и ги комбинира в компактни формули.[313]

Повече от своите идоли и съмишленици, той се учи от своите противници. И научава много от тях. „Само глупаците или слабаците, както сам казва, се страхуват да не загубят собствените си идеи“. Така той събира под един покрив Рихард Вагнер и Ленин, Гобино, Ницше и Льо Бон, Лудендорф, лорд Нортклиф, Шопенхауер и Карл Люгер и изтъкава платното си от всичко това – произволно, любопитно, пълно с полуаматьорска смелост, но не лишено от завършена цялост. Тук има място за Мусолини и италианския фашизъм, и тяхната роля ще продължи да расте. И дори така наречените сионски мъдреци с техните, както е известно фалшифицирани протоколи, той също прави свои учители.[314]

Той научава и най-важното за марксизма. Самата енергия, която посвещава за формирането на националсоциалистически мироглед, въпреки

[312] От предговора на Г. Шот към популярната биография на Хитлер, публикувана през 1924 г., озаглавена „Народната книга на Хитлер“ (Das Volksbuch vom Hitler).

[313] Heiden K. Geschichte, S. 11. За следващата забележка на Хитлер вж. Rauschning H. Gespraeche, стр. 225.

[314] За така наречените протоколи виж: G. Schubert. цит. с., стр. 33 и сл. В първата напълно запазена реч на Хитлер, произнесена на 13 август 1920 г., както е доказано от Р. Х. Фелпс, са използвани многобройни цитати от така наречените протоколи; виж: VJHfZ, 1968, N. 4, стр. 398.

вътрешното си безразличие към идеологиите, свидетелства за силното влияние на марксисткия пример. Един от първите му изводи е, че традиционният тип буржоазна партия вече не е в състояние да се конкурира с мощта и войнствената динамика на левите масови организации. И само по подобен начин, с организирана партия, със собствен и още по-решителен мироглед, ще може да надделее над марксизма.[315]

В областта на тактиката той се учи от опита на революционното време. Събитията в Русия, както и управлението на Съветите в Бавария, му показват шансовете на шепа амбициозни заговорници, за завземането властта. Но ако Ленин го учи как да засили и използва революционния импулс, Фридрих Еберт, подобно на Филип Шайдеман, му показват как този импулс може да бъде загубен.

Хитлер по-късно ще каже: „Научих много от марксизма. Признавам го направо. Но не това скучно учение за обществото и не този материалистичен възглед за историята, тази абсурдна глупост ... Аз научих техните методи. Само аз сериозно се захванах с работата, която плахо започнаха тези дребни търгашески и секретарски душици. В това се състои националсоциализмът. Просто погледнете отблизо ... Тези нови средства за политическа борба всъщност идват от марксистите. Просто трябваше да взема и да разработя тези инструменти и вече имах това от което се нуждаем. Трябваше само последователно да продължим това, където 10 пъти се провалиха социалдемократите, тъй като искаха да извършат своята революция в рамките на демокрацията. Националсоциализмът е това, което може да бъде марксизмът, ако се освободи от абсурдната, изкуствена привързаност към демократичната система.“ [316]

Към всичко, което приема, Хитлер той добавя последователност и знае как да надгради наученото. Характерът му притежава типичната „детска“ черта, да се опитва да надмине, да удиви с нещо необикновено, желанието да направи впечатление, копнеж за прилагателни в превъзходната степен и признаване на идеологията му като най-радикална, за да я изгради като най-грандиозната и най-мощната. Неговите възгледи, тактическите ходове, целите му, по собствените му думи, събират плодове „от всички храсти растящи отстрани на житейския път“. Той самият създава цялата тази твърдост, последователност и безстрашие до последната стъпка.

Рационалистичните съображения отличават неговата тактика от самото начало. Той изхожда от предпоставката, че цялата енергия първоначално трябва да бъде насочена към излизане от гетото на безименността и да се откроява от масата на съперничещите му групи от движението „фьолкише“.

И споменаването на анонимното начало, което редовно се появява в по-късните му изказвания за периода на формиране на партията, свидетелства за амбицията му, лишена от шансове, и страда от липсата на признание на неговото величие и липсат на уважение към него. С огромно нахалство, което е

---

[315] Hitler A. Mein Kampf, стр. 186, където Хитлер пише, че „движенията с определена духовна основа ... вече могат да бъдат победени“ от противници, които „в същото време самите те са носители на някаква нова запалителна мисъл, идея или мироглед“ . Две страници по-късно той пише: „Всеки опит да се справим с даден мироглед със сила е обречен в крайна сметка на провал, стига в тази борба той да бъде атакуван от мироглед с нова духовна ориентация“. Подобни формулировки се съдържат в гореспоменатата реч на Хитлер на 13 август 1920 г .: VJHfZ, 1968, N. 4.стр.-415, 417.

[316] Rauschning H. Gespraeche, стр. 174 и сл.

типично за новаторството в речта му, той ясно показва нежеланието си да се придържа към правилата и споразуменията.

Той продължава да изгражда името си, с неуморна дейност, битки, скандали, които нарушават обществения ред, дори и с актове на насилие, ако това му дава възможност, заедно с нарушаването на закона, да наруши мълчанието и да привлече вниманието на обществеността: „Както и да ни изобразяват, като шутове или престъпници, най-важното е, че те говорят за нас, и няма да ни сбъркат.“[317]

Тази цел определя стила и средствата на всички дейности на партията. Вълнуващият червен цвят на знамената е използван не само заради психологическия ефект, но и като предизвикателно узурпиране на традиционния цвят на левицата. Плакатите, призоваващи за срещи, също винаги са в крещящо червено, с огромни букви на заглавията и подзаглавията под формата на лесни за усвояване лозунги. За да създаде впечатление за величие и неразрушима сила, НСДАП периодично организира улични шествия, а многобройните разпространители на диплянки и плакати работят неуморно навсякъде. Имитирайки пропагандните методи на левицата, Хитлер изпраща на улиците камиони, пълни с хора, само че това не са лоялни на Москва пролетарии с вдигнати юмруци предизвикващи омраза и страх в буржоазните квартали, а вчерашните войници, демобилизирани след края на войната, но вдъхновени от показен радикализъм, готовш по нов начин да се бият под знамената на щурмовите отряди на НСДАП. Те налагат този тип демонстрации, които Хитлер използва със страховит паравоенен отпечатък, и организира вълната от митинги в цял Мюнхен, а скоро и в други градове.

Благодарение на тези войници социалният портрет на партията започва постепенно да се променя. Уютна питейна компания от работници и занаятчии все по-често започва да се заменя с коравия тип на вчерашен фронтовак, свикнал с насилието. Най-ранният списък на членовете на партията съдържа 193 фамилии, включително 22 редовни военни[318], които виждат в новата партия не само възможност да се измъкнат от проблема как да осигурят съществуването си в цивилния живот, но и се надяват да намерят в нея утвърденото „окопно“ партньорство на войнишкия живот, нуждата от нови форми на общност и дори при мирни условия да показват презрение към живота и смъртта, в които са възпитани от времето.

С помощта на това военно попълнение, свикнало да се подчинява напълно, дисциплинарано и с готовност да се жертва, Хитлер създава партия с твърда вътрешна структура. Много от новите хора са му изпратени от командването на Мюнхенския военен окръг, и когато Хитлер твърди, че се е

[317] Hitler A. Mein Kampf, стр. 544. (бел. пр.: абсолютно правилно и лошата реклама е пак реслама)

[318] Списъкът на членовете на партията, съставен през януари 1920 г., не посочва еднозначно за хора с военна кариера, но тъй като Хитлер, който по това време не е демобилизиран и продължава да носи военна униформа, се появява там като представител на гражданска професия, под военни се разбира хора с военна кариера. Списъкът не съдържа всички фамилни имена (например отсъстват Дитрих Екарт или Фридрих Крон) и не винаги се дават данни за професията. Списъкът предоставя предварителни данни, позволяващи да се правят само ограничени заключения. Най-многобройни са следните професионални групи: работници и занаятчии (51 души), хора с висше образование или представители на интелектуални професии (30), представители на търговски професии (29), служители (16). Останалата част се отчитат като от жени-домакини, художници, служители и др.: Hauptarchiv der NSDAP, NS 26 / Nr.III, VAK.

противопоставил на враждебен свят, без име и средства, разчитащ само на себе си, това е отчасти вярно. Истината е, че той никога не е бил сам. От самото начало райхсверът и доброволческите военни формирования го подкрепят в такъв мащаб, който ще улесни политическото му издигане.

Голяма помощ на НСДАП в това отношение оказва Ернст Рьом, капитан и политически съветник в щаба на фон Еп, който оглавява под прикритие военен режим в Бавария. През 1920 г., Рьом замества Карл Майр като началник на пропагандния отдел на IV военен окръг, и се запознава с Хитлер. Започва да вербува за партията поддръжници, и да доставя оръжия и пари.

Хитлер е подкрепян и от служителите на Съюзническата контролна комисия, които благоприятстват нелегалната му дейност по ред причини – отчасти защото се интересуват от ситуация, близка до гражданската война в Германия, отчасти защото искат да укрепят военна си мощ в условията на продължаващата атака на левицата и освен това, въпреки вчерашната вражда, рицарски подават ръка за помощ на нашите господа колеги.

Рьом, който от детството си има „само на една мисъл и желание – да стане войник“, до края на войната служи в Генералния щаб, където се доказва като изключителен организатор, в най-голяма степен е олицетворение на типа фронтови войник. Този дребен дебел мъж със смачкано[319], винаги леко зачервено лице е отчаян смелчага и се връща от войната с много рани. Той разделя всички хора на военни и цивилни, на приятели и врагове, без никакво колебание. По характер е честен, прям, груб, трезвомислещ, благоразумен и прям воин, който не е обременен от разкаяние. Един от съмишлениците му по време на нелегалните интриги ще каже, че там, където се появяви, той винаги „внася живот“, но разбира се, има и немалко случаи, когато носи противоположното.

Като практичен баварец от глава до пети, той не страда от маниакални идеологически комплекси и цялата му неспокойна ефективност, която бързо развива навсякъде, преследва само едно – първенството на войника в държавата. За тази цел, създава специалния отдел на Генералния щаб за пропаганда и наблюдение на политически групи, по чиито указания „довереният“ Адолф Хитлер присъства на заседанието на ДАП. Както почти всички останали, Рьом е поразен от ораторския гений на начинаещия агитатор, помага му да установи нови ценни контакти с политици и военни и се присъединява към партията доста рано, след като получава членска карта номер 623.

С командният си инстинкт, Рьом и привържениците му, въвеждат в партията широкото използване на политически символи и съответните принадлежности. Знамето със свастика не е изобретение на Хитлер, както той фалшиво твърди в „Моята борба“. Измисля го един от членовете на партията, зъболекаря Фридрих Крон, и го предлага в средата на май 1920 г. на организационното заседание на местната група в Щарнберг. Година преди това, самият Хитлер препоръчва в един доклад да се използва този знак, широко разпространен в лагера на движението „фьолкише“, „като символ на националсоциалистическите партии“.[320] Приносът на самия Хитлер, не е в това,

[319] Поради раняване на лицето от парчета от снаряд, претърпява пластични опреции, които до голяма степен, възстановяват нормалният му вид, но остават и много белези.

[320] Franz-Willing G. цит. с., стр. 83 и сл. Крон, един от най-старите членове на партията, който очевидно е дал много идеологически пориви и подтици, кани Антон Дрекслер на учредителното събрание в Щарнберг. Влизайки в залата и виждайки знамето на трибуната, той

че идеята му е дошла първа, а във факта, че незабавно схваща силата на психологическото въздействие на този добре познат символ „свастиката“ и започва последователно да го въвежда, включително в партийната значка, носенето на която той прави задължително.

Подобна е ситуацията и с щандартите (знамената), които той взаимства от италианския фашизъм и ги предава на щурмовите отряди като отличителни военни знаци. Хитлер въвежда и „римския“ поздрав, следи за коректността на военните звания и униформите и придава изключителна важност на всички формални въпроси, като шествията, декоративните детайли, все по-сложната церемония по освещаване на знамена, демонстрациите и парадите, чак до масовите изпълнения на партийни конгреси, където той дирижира колони от хора и щедро задоволява както театралния, така и архитектурния си талант.

Той прекарва много време в прелистването на стари списания за изкуство и ровене в хералдическия отдел на Мюнхенската държавна библиотека, в търсене на изображение на орел, което трябва да бъде използвано на официалния печат на партията. И посвещава първия си циркуляр като председател на НСДАП от 17 октомври 1921 г. за подробно изложение на партийните символи и насочва вниманието на ръководството на местните партийни групи да „пропагандират по най-строг начин носенето на партийната значка (партийна кокарда). Неотклонно изисква всички членове да се появяват навсякъде и винаги със значка на партията. А с евреите, които покажат неодобрение, трябва да се действа точно на място, без никакво съжаление“. [321]

Комбинацията от церемониал и груби насилствени форми ще определи от самото начало, формирането на партията и ще се окажат най-ефективният рекламен трик на Хитлер. Характерните за Германия политически елементи, се завръщат с модерен облик – под формата на популярно забавление и естетизирано представяне. Грубите методи изобщо не отблъскват, а създават образа на фатална сериозност и решимост за действие по всякакъв начин. Хитлер е по-адекватен на историческия момент, отколкото псевдоизмамата на обичайната партийна суматоха.

Предимството на НСДАП е, че тя действа като национална партия, без да претендира за някаква изключителност в обществото, присъщо на всички предишни национални партии. Освободена от класовите предразсъдъци, тя къса с традицията, според която истински патриотичните възгледи са превилегировано право на аристокрацията, тъй като само хората с ранг, богатство и образование имат отечество. Тя е едновременно национална и плебейска, груба, готова за стачка и свърза националната идея с улицата. Буржоазията, която преди вижда в лицето на масите социална заплаха и развива защитни рефлекси, сега за пръв път получава чрез НСДАП своят

възкликна: „Ето ви нашето партийно знаме!“ На следващия ден партийният комитет на НСДАП одобрява знамето, а значката на партията е направена по неговия модел. Крон предлагаи, свастика с огънати вляво краища, но това не се премина. Той избира черно-бяло-червените цветове, и обяснява този избор: „Черното е символ на скръбта поради загубената война, бялото е символ на нашата невинност в развихрянето на войната от 1914-1918 г. (протест срещу лъжите за нашата отговорност за войната!), а червеното е символ на любовта към родината, и към изгубените гранични области.“ Обяснението на Хитлер е следното: „В червено виждаме социалната основа на движението, в бялото – националистическото, в свастиката - борбата за победата на арийския човек и победата на идеята за творчески труд, която винаги е антисемитска, и ще бъде антисемитска в бъдеще“. Виж: Hitler A. Mein Kampf, стр. 557. - В. Мазер смята, че Хитлер е изиграл много по-голяма роля в това.

[321] Franz-Willing G.цит.с., стр. 87

агресивен авангард. „Имаме нужда от сила за нашата борба“, Хитлер не се уморява да повтаря. „Оставете другите да се изнежват в своите клубни кресла, ние ще изпълзим от масите в кръчмата“.[322]

За мнозина които не го одобряват, този театрален демагог, омайващ масите в бирариите като в шатрата на цирка, признават че точно така изглежда човекът, който владее до съвършенство техниката да смиравя и завладява масите.

В тази дейност, той оставя всички конкуренти, далече зад след себе си. Неговият принцип е: на всеки 8 дни - масово събрание. В списъка с 48 партийни събития, проведени от ноември 1919 г. до ноември 1920 г., на 31 от тях, той се появява като лектор. И тук се вижда трескавия характер на срещите му с масите. „Господин Хитлер ... изпадна в такава ярост и почна да вика така, че отзад не можехме да го разберем“, свидетелства един от слушателите.

И в един плакат, обявяващ изявата му през май 1920 г., той вече е наречен „брилянтен оратор“, така че публиката ще има „необичайно впечатляваща вечер“. Оттогава докладите на събранията показват все по-голям брой участници. Той често говори пред 3000 души или повече и всеки път информаторите отбелязват, че когато се появи на сцената в синия си костюм, изработен от военна униформа, „избухват бурни аплодисменти“.[323] Протоколите от такива срещи, които са оцелели от онова време, отразяват победите на амбициозния оратор, записани в несръчни бележки, което ги прави по-ценни като документални доказателства: „Срещата започна в 19,30 и завърши в 10,45 часа. Лекторът говори за евреите и каза, че навсякъде, където погледнете, има евреи. Евреи управляват цяла Германия. Срамно е, че германската работническа класа позволява на евреите да я тровят с опашката и гривата си. Разбира се, защото евреинът има пари. Евреинът седи в правителството и спекулира и търгува изпод тезгяха. Когато отново напълни джобовете си, той разпръсква работниците, за да бъде начело, а ние, бедните германци, търпим всичко това. Той също говори за Русия ... и кой е извършил всичко това? Отново евреин. Следователно германците трябва да са обединени за да се бият срещу евреите. Защото те ще ни отнемат последната кора хляб ... Заключителни му думи: Ще се борим, докато последният евреин бъде отстранен от Германския райх, и дори ако това изисква пуч (преврат) и още повече революция. Ораторът беше силно аплодиран ... Той също ругаеше и пресата .... защото на последната среща един такъв драскач записа всичко.“

А другаде, по повод речта на 28 август 1920 г., се пише следното: „Лекторът Хитлер описа какво беше у нас преди войната и какво е сега. За лихварите и спекулалантите, че всички тях ги чакат бесилото. След това за наемната армия. Той каза, че няма да навреди на младите момчета, ако бъдат повикани отново, и това няма да нарани никого, защото никой от тях не знае, че младите трябва да се подчиняват на по-старшия, и сега нямат никаква дисциплина ... След това той премина по всички точки, които са в програмата, като се шумеше силно. Залата беше препълнена. Един човек, който нарече г-н Хитлер маймуна, беше изгонен без всякакви обяснения.“[324]

С нарастващото самочувствие той започва да превръща партията във „фактор на реда“. Тя скандализира срещите на левичарите, заглушава с рева

---

[322] От реч на 13 август 1920 г. в Мюнхенската бирария „Хофбрау“, виж: VJHfZ, 1968, N. 4, S. 418, след това на 15 май 1920 г. също в „Хофбрау“: Deuerlein E. цит. с., стр. 213 (Dok. 21).
[323] Franz-Willing G.цит.с., стр. 71; Deuerlein E. цит., с.; Phelps R. H. цит.с., стр. 301 и сл.
[324] Deuerlein E.цит. с., стр. 211 (Dok. 19), стр. 215 (Dok. 24).

си речите на участниците в техните дискусиите. Хитлер „налива масло в огъня“ и чрез свои хора, се стреми, даже да премахне от публична изложба скулптура, която уж не отговаря на вкуса на хората.

В началото на януари 1921 г. Хитлер декларира пред публиката в сутерена на „Киндле“, „че националсоциалистическото движение в Мюнхен ще продължи безмилостно да нарушава, ако е необходимо със сила, всички събития и публични лекции, които могат да окажат вредното си влияние върху нашите вече болни сънародници".[325]

Тази самоволност на партията става още по-възможна, защото се радва не само на благоволението на командването на Мюнхенския военен окръг, но се превръща в „невъзпитания и разглезен домашен любимец“[326] на правителството на самата провинция Бавария.

В средата на март десните кръгове, водени от неизвестния досега генерален директор по поземлените отношения в Източна Прусия д-р Волфганг Кап[327], с подкрепата на бригадата на Херман Ерхард[328], правят опит за държавен преврат в Берлин, който се проваля поради тяхната собствена самодейност и избухването на генералната стачка. ... По-успешен е едновременният опит на райхсвера и доброволческите формирования в Бавария. В нощта на 13 срещу 14 март те свалят правителството на социалдемократите и буржоазията, начело с Хофман, и го замениха с дясно правителство, оглавявано от „силния човек“ Густав фон Кар.

Тези събития, разтревожват левицата, чието радикално ядро веднага вижда шанс да съчетае съпротивата срещу претендиращите за власт, с борбата за собствените си революционни цели. На редица места, предимно в Централна Германия и Рурския регион, по време на генералната стачка те успяват да завземат ръководството и да намерят подкрепа на своите призиви към оръжие отправени до пролетариата. Скоро, в резултат на почти безупречна мобилизация, която показва внимателното ѝ планиране, голям брой хора се оказват в редиците на силни военни формирования. Точно между Рейн и Рур, „Червената армия“ изпраща над 50 000 души. Само за няколко дни тя превзема почти цялата индустриална зона. Слабите опити на подразделенията на райхсвера и полицията да забавят напредването ѝ са отблъснати, о на места се стига до истински битки. И вълна от убийства, грабежи и насилие обхваща Бавария и Централна Германия, Саксония, Тюрингия. Социалното и идеологическо напрежение е изместено настрана от умиротворяващите мерки на половинчатата революция. Последват кървави отмъщения на военните, масови арести, наказателни действия и екзекуции, изваждайки на повърхността скритите чувства на омраза и неразрешени конфликти. Страна, която непрекъснато е била обект на разделение в своята история, разкъсвана от

---

[325] Heiden K. Geschichte, стр. 42.

[326] Olden R. цит., с. стр. 75.

[327] Волфганг Кап (1858 – 1922) основава дяснорадикалната Германска отечествена партия. След провала на опита за преврат, бяга в Швеция.

[328] Херман Ерхард (1881 – 1971) е германски морски офицер. През Първата св. война участва в битката при Скагерак. След войната организира военен доброволчески отряд известен като 2-ра морска бригада. Участва в опита за преврат на д-р Кап. Бяга от Германия, но скоре се връща тайно в Бавария и организира тайната организация „Консул“. По време на „бирения пуч“ отказва да подкрепи Хитлер, а след това влиза в конкуренция с него за оглавяването на десните сили. Става неудобен за НСДАП, заплашен от убийство в 1934 г. бяга в Швейцария, а в 1936 г., тайно се премества в Австрия. Там преживява войната и впоследствие живее като фермер до смъртта си.

множество антагонизми, все по-отчаяно изисква ред и помирение. Но вместо това тя се озовава още по-дълбоко в задънената улица на омразата, неверието и анархията.

Благодарение на новия баланс на силите, Бавария се превръща в естествен център примличащ радикалните десни интриги. Многократно изразените настоявания на съюзниците-окупатори, за разпускане на паравоенни формирования се натъкват на съпротива от правителството на Кар, тъй като те са основната опора на неговата власт. Всички онези непримирими противници на републиката от другите региони на райха, които са заплашени с мерки от държавата и наказателно преследване, постепенно се присъединяват към отрядите за самоотбрана и доброволческите въоръжени формирования, които вече наброяват над 3000 души. Тук са привържениците на Кап от източните провинции, частите на „националния командир" ген. Лудендорф, участниците в разстрелите извършвани по присъдите издавани от тайни паравоенни съдилища, авантюристи, националистически революционери с различни цветове, и всички те са обединени от желанието да сложат край на тази омразна „еврейска република“.

Те умело използват традициите на баварското съзнание, което от незапомнени времена е рязко негативно настроено спрямо пруско-протестантския Берлин, и сега под формата издигнато мото „Бавария е клетка на реда“, враждебните им чувства придобиват образа на национална мисия.

В своята все по-открита и предизвикателна подкрепа на баварското правителство те организират складове за оръжия, превръщат замъци и манастири в тайни крепости, изготвят планове за убийства на неудобни личности, за преврат и демонстрации. Това е непрекъсната им дейност, която включва всичко от конспиративните слухове до подготовката на многобройни, понякога припокриващи се помежду си проекти за преврат.

Това развитие не остава без последствия за възхода на НСДАП. От този момент нататък, тя получава откровена подкрепа от военните, паравоенните и гражданските представители на властта и всеки нов успех, който постига, ги насърчава да я използват още по-ревностно.

След като Хитлер е приет от фон Кар, един от неговите сратници, студентът Рудолф Хес, се обръща към ръководителя на правителството с послание, в което се казва: „Ключовият момент е, че Х. е убеден, че е възможен нов възход само ако е възможно да се привлекат големи маси, включително работници, към националната идея ... Аз лично познавам г-н Хитлер много добре, защото общувам с него почти всеки ден и съм близо до него в човешки план. Това е необичайно непокътнат, чист характер, изпълнен със сърдечна доброта, религиозен, ревностен католик. Той има само една цел – благосъстоянието на страната си. На това той се отдава по най-безкористния начин.“

Когато министър-председателят най-накрая похвалва Хитлер в ландтага и шефът на полицията Ернст Пенер започна да покровителства всяка негова стъпка, тогава за първи път започна да се очертава подреждането на ролите, което ще доведе до възхода на нацистите и завладяването на властта. От този момент Хитлер е в съюз с утвърденото консервативно правителство, в чиито очи той се показва авангард в борбата срещу общия враг – марксизма. Но ако правителството се надява да използва енергията и хипнотизиращото му изкуство на неистов агитатор, по-късно в точното време, той ще ги изиграе, като изпрати тези батальони които са създадени с благословията и подкрепата на

властите, след поражението на врага срещу партньорите си, за да завземе цялата власт.[329] Това е онази удивителна, сложна и пълна с илюзии, предателство и фалшиви клетви, играта на силите, с помощта на която Хитлер ще спечели почти всичките си победи и ще надхитри Кар, точно както надхитрява после Хугенберг, Папен и Чембърлейн.

А всичките му неуспехи, включително окончателната катастрофа във войната, са породени от причината, че в нетърпението си, хазартното вълнение или екстаза от успеха, той поставя всички обстоятелства на карта, а след като ги губи, и независимо че го осъзна вече не може да изравни играта.

Благодарение на тези влиятелни и богати покровители, които все по-енергично покровителстват обещаващата фигура, Хитлер става през декември 1920 г. собственик на вестник „Фьолкишер Беовахтер“ (Völkischer Beobachter) или „Народен наблюдател“. Дитрих Екарт и Ернст Рьом намират 60 000 райхсмарки, които съставляват основния капитал за закупуването на този безнадеждно обвързан с дългове вестник, който излиза по това време два пъти седмично и има около 11 000 абонати. Сред лицата, които спонсорират това начинание, са много имена от елита на мюнхенското общество, до които Хитлер получава достъп, с помощта на многобройните връзи на Дитрих Екарт.

Този груб и странен човек с голяма кръгла глава, любител на хубавите вина и грубите речи, не се радва на успеха, на който се надява като поет и драматург. Само неговият превод на „Пер Гинт“ (Peer Gynt) от Ибсен намира голям отзвук. За да компенсира амбициите си, той се присъединява към политизираната „бохема“[330]. Като политик той е основател на „Германското гражданско общество“, но и тук се проваля, както и с издаването на вестник „Auf gut Deutsch“ (Чисто на немски), който със саркастична острота и не без претенция за образование, действа като апологет на широко разпространените антисемитски настроения.

След Готфрид Федер, Екарт проповядва за революция срещу робството на лихвите и за „истинския социализъм“. Под влиянието на Ланц фон Либенфелс, настоява с най-остър тон за забраната на смесените бракове между расите и за защитата на чистата германска кръв от замърсяване. Той нарича Съветска Русия „диктатурата на еврейския месия Ленин, насочена към избиването на християните“ и заявява, че „най-много би искал да натовари всички евреи на един влак и да го изпрати към Червено море“.[331]

Екарт се срещна с Хитлер по-рано и през март 1920 г., по време на преврата на Кап, двамата от името на задкулисните си националистически военни покровители от щаба на фон Еп, пътуват до Берлин като наблюдатели. Начетен човек, притежава обширни знания и свързаните с тях предразсъдъци, той оказва голямо влияние върху провинциалния „безпомощен“ Хитлер. Благодарение на своите непретенциозни маниери, е първият човек с

---

[329] Nolte E. Krise, стр. 200; Nolte E. Faschismus in seiner Epoche, стр. 397. Посланието на Хес вж.: MaserW. Hitler, стр. 288 и сл.

[330] Бел. пр.: бохема – нетрадиционен, ексцентричен начин на живот, несъобзан с традиционните обществени и морални норми. Характерен е за част от артистичната интелигенция и представители на градската среда. Прослойката между интелигенцията и другите социални групи, театрални и литературни дейци, образуващи кръг около отделни поети, художници, театрални дейци и артисти, водещи начин на живот в условия на нестабилни доходи.

[331] От съобщението на Хайнрих Дербахер за срещата му с Дитрих Екарт през януари 1920 г., архив на Антон Дрекслер, виж: Deuerlein E. Aufstieg, стр. 104; и с допълнителни цитати: Nolte E. Faschismus in seiner Epoche, стр. 403.

буржоазното образование, чието присъствие Хитлер може да издържи без да показвай дълбоките си комплекси. Екарт му дава и препоръчва книги, шлифова го, коригира поведението му и му отваря много врати. За известно време те са неразделни на обществената сцена в Мюнхен.

Още през 1919 г. Екарт, в отлично архаично стилизирано стихотворение, предсказва появата на спасителя на нацията, „юнак", както пише на друго място, „който може да слуша картечница. Така че боклуците да напълнят гащите си от страх. Не ми трябва офицер, хората вече не ги уважават. Най-хубаво да е работник с увиснал език (т.е. с глуповат вид) ... Той не се нуждае от много интелигентност, политиката е най-глупавото нещо на света".

Този, който винаги има „точен и парлив отговор" му е по-скъп от „дузина учени професори, които изгубени от страх, седят на мокрото си дупе върху факти". И накрая възкликва: „Сигурно е ерген! Тогава ще има и жени!"

Не без възхищение той гледа на Хитлер като олицетворение на този модел и още през август 1921 г. за първи път го нарича в една статия във „Фьолкишер беобахтер" с думата „Фюрер" (вожд). Той е автор и на една от първите военни песни на НСДАП „Да щурмувам, да щурмувам, да щурмувам!", В която последният ред на всяка строфа звучи като рефрен и служи като най-ефективният лозунг на партията: „Събуди се, Германия!"

Според Хитлер, изразено в една от хвалебствени му речи, Екарт „пише поезия толкова красиво, колкото и Гьоте". И той ще нарича публично поета свой „приятел и втори баща", а себе си – негов ученик.

Изглежда, че Екарт, заедно с Розенберг и балтийските германци, са оказали най-силно влияние върху него по това време. Екарт очевидно за пръв път отворя очите на Хитлер за собственото му значение. Вторият том на книгата „Моята борба" завършва с фамилията на поета, въведена в произволен ред.[332]

Успехът на Хитлер в висшето общество в Мюнхен, където Екарт го представя, трудно може да се обясни с политически мотиви. Фрау Хелена Ханфщенгъл (съпруга на приятеля му Ернст Ханфщенгъл), родом от Америка, е една от първите, която му отворят вратите на своя салон, където се събира благородно „бохемско" общество от писатели, художници, изпълнители на Вагнер и професори. За тази традиционна либерална прослойка странният тип на младия трибун с грубовато поведение е по-скоро обект на интерес. Той изсумтява за „ноемврийските предатели" и подслажда виното в чашата си с лъжица захар и тези шокиращи черти са нещото, което докосва светския елит. Той е заобиколен от аурата на магьосник, миризмите на цирка и трагична жестокост, в яркия блясък на „прословутото чудовище". Общата тема в която се вклюбва е изкуството и на първо място Рихард Вагнер, за което обича ентусиазирано да говори в дълги, заекващи речи. Покрай темата за „Учителя от Байройт" завързва интересни контакти. Той си беше същият „брат Хитлер", избягал в сферата на политиката само в търсене на приключения.

Всички описания от това време, с които разполагаме, показват смесена картина в която изпъквта неговите ексцентрични и неудобни черти. В присъствието на хора с репутация и положение, Хитлер се чувства сдържан, отдръпнат и нелишен от сервилност. На един от разговорите с ген. Лудендорф, състоял се по това време, след всяка фраза на генерала той става от стола си,

---

[332] Wiedeburg P. H. Dietrich Eckart (DissertationErlangen). Hamburg, 1939,.: Nolte E. Faschismus in seiner Epoche, S. 404. За сравнението с Гьоте: SchirachB. v. Ich glaubte an Hitler, стр. 24.

за да каже с уважение: „Точно така, ваше превъзходителство!“ или "Съгласен съм с вас, ваше превъзходителство!“[333]

Тази несигурност, чувството му на външен човек, го измъчва в буржоазното общество и остава в него още дълго време. Той се старае да привлече вниманието, идва по-късно, букетите му а по-големи и поклоните му са по-ниски от обикновено. Периодите на мрачно мълчание, внезапно преминават в холерични изблици. Гласът му е суров и говори със страст за незначителни неща. Веднъж, разказва един очевидец, той седи мълчаливо и уморено почти час, докато домакинята казва някаква благоприятна фраза за евреите. И тогава „той започна да говори. И говореше и говореше без край. След известно време той стана от стола изправи се, продължавайки да говори, или по-точно да крещи с такъв пронизващ глас, какъвто никога не съм чувал от никой друг. Детето в съседната стая се събуди и започна да плаче. Повече от половин час той произнася тази много забавна, но едностранна реч за евреите, и внезапно спря в средата на изречението, застана пред домакинята, извини се, целуна й ръка, казвайки довиждане.“[334]

Страхът от унижение в обществото, който явно го преследва, отразява непоправимо изгубената връзка на бившия жител на приюта с буржоазното общество. И в дрехите му дълго и неизбежно се усещаше миризмата на мъжко общежитие. Когато Пфефер фон Заломон, който по-късно става водач на щурмовите отряди, го среща за първи път, Хитлер е облечен със стара куртка, жълти кожени обувки и раница на гърба, а водачът на доброволческия отряд е толкова объркан, че дори отказа да се запознае. Ханфщенгъл припомня, че Хитлер идва на приемите с лилава риза, кафява жилетка и яркочервена вратовръзка към синия си костюм, а в изпъкналият заден джоб носи пистолет.

Но с течение на времето Хитлер се научава да определя своя собствен стил, който съответства на идеята му, подхдящ за голяма популярна трибуна, и така стига до прословутия си мундир.

Тази картина също издава неговата дълбока несигурност, обединявайки ярко забележими елементи и цитати по темата, от оново отдавнашно видение след „Риенци“ до Ал Капоне и генерал Лудендорф. Описанията от онова време поставят въпроса, дали той не се стреми тази своя несигурност и несръчните си навици да превърне в средство за представяне. Той се ръководи по-малко от желанието да изглежда приятно, отколкото от желанието да накара всеки, който го види, да го запомни.

Историкът Карл Александър фон Мюлер го среща по това време, когато формира своят образ на политик, с Ернст Ханфщенгъл, „на чаша кафе, във връзка с желанието на абат Албан Шахлайтер да го опознае. Аз и жена ми бяхме само декор. Четиримата вече седяхме на полирана маса от махагон до прозореца, когато се звънна на вратата. През отворената врата се виждаше как в тесния коридор той учтиво, поздрави домакинята, свали връхната си дреха и велурената си шапка, и накрая свали колана си с револвера, които също сложи на закачалка. Изглеждаше смешно и напомняше за Карл Май. Все още не знаехме доколко всяко от тези дребни неща в облеклото и поведението му, са изчислене за да предизвикат ефект, точно като неговите предизвикателно късо подстригани мустачки, по-тесни от носа му, с грозно широки ноздри ... Съзнанието му вече беше насочено, към неговия успех сред обществеността,

[333] Strasser O. Mein Kampf, стр. 17. Ернст Ханфщенгъл разказва на автора за ентусиазираните речи на Хитлер, в салона за музиката на Вагнер.

[334] Heiden K. Hitler, a Biography. Цит. по: Bullock A. стр. 78 и сл.

но все още имаше нещо неудобно за него, някакво неприятно чувство, което той прикрива, и се обижда на всеки който го забележе. А лицето му беше слабо и бледо, почти страдалческо. Само изпъкналите воднисти сини очи излъчваха неумолима твърдост и фанатична воля, за която подсказваха изпъкналата надочна дъга и дълбоките очни кухини. И този път той самият говореше много малко и през повечето време слушаше с подчертано внимание“[335].

Заедно с интереса, който той започва да предизвиква, се появяват жени, които го заобикалят с внимание. Това са главно дами на средна възраст, които познават някои деликатни обстоятелства зад изблиците и комплексите на младия народен трибун. Те инстинктивно усещат, че има напрежение, което може да се премахне с умела женска ръка. Самият Хитлер е ироничен по отношение на тези жени, които го притесняват с „майчините“ си грижи. Например на една от тях, „гласът започва да трепери от вълнение, когато говорех с друга жена само за няколко думи“.[336]

Той придобва своеобразен дом у вдовицата Карола Хофман, от в мюнхенското предградие Солн, станала известна като „майката на Хитлер“. Елза Брукман, съпругата на издателя Хуго Брукман, който публикува произведенията на Хюстън Стюарт Чембърлейн, също му отворя вратите на къщата си. Същото прави и Хелена Бехщайн, съпругата на собственика на фабриката за пиана „Бехщайн“, Едвин Бехщайн, представителка на старата европейска аристокрация. По-късно, тя ще го посети в затвора, представяйки се за негова осиновителка.[337] Всички те разширяват пространството около него и му създават име, чрез домовете и компаниите си.

В партията, той продължава да бъде заобиколен от тесногръди представители на средната класа и полупрестъпници, търсещи дълбоко вкоренената си нужда от агресия и физическо насилие. Сред малкото приятели, с които се запознава е Емил Морис – типичен любител на скандалите в барариите, дебелият Кристиан Вебер – бивш барман, който сега работи като келнер в треторазрядна кръчма. В допълнение към този тесен кръг, който е негавата лейб-гвардия влиза чиракът помощик-месар Улрих Граф и Макс Аман – бивш фелдфебел на Хитлер от военните години, сега негов послушен поддръжник, който скоро ще стане чиновник на партията и директор на нейното издателство. Хитлер е постоянно заобиколен от тази шумна и преданна компания. Заедно с тях след поредното събитие, те отиват в бирарията „Остерия Бавария“ или в „Братварстглекл“ близо до църквата „Фрауенкирхе“. Тук седят в продължение на часове в разговори на кафе и закуски в кафенето „Хек“ на „Галерищрасе“, където ги чака специална маса в задната част на помещението, откъдето могат да наблюдават залата и да останете незабелязани. Страдащ от самота в ранна възраст, той винаги се нуждае от хора около себе си – слушатели, пазачи, слуги, шофьори, но и хора, с които да разговарят, любители на изкуството и разказвачи на анекдоти, като фотографа Хайнрих Хофман или Ернст Ханфщенгъл, с прякор „Пуци“ (Момчето). Те придават на обкръжението му „вида на бохеми и стила на кондотиери“.[338] Той няма нищо против да го наричат „краля на Мюнхен“ и стига до обзаведената си стая на „Тиерщрасе“ едва късно през нощта.

---

[335] Mueller K. A. v. Im Wandel einer Welt. Erinnerungen. Bd. 3. стр. 129.

[336] Tischgespraeche, S. 193; Хитлер решително изключва г-жа Хофман, от броя на онези, които му досаждат с ревността си.

[337] Heiden K. Hitler. Bd. 1. стр. 130 и сл.

[338] Broszat M. Der Staat Hitlers, стр. 66.

Най-колоритната фигура в обкръжението му е младият Херман Есер. Преди това той работи в редакцията на вестник и служи като помощник по печата във военното командване на райхсвера. Освен Хитлер, той е единственият талантлив демагог, който партията има по това време „майстор във вдигането на шум, който знае как да го направи дори по-добре и от Хитлер ... дяволски оратор, макар и от по-ниски категория" .

Умен и сръчен, той успява да състави на разбираем и достъпен език партийните формулировки и е тип „жълт" журналист, неуморен в писането на истории, разкриващи личния живот на евреите и спекулантите. Уважаваните дребни буржоа в редиците на партията скоро започват да го укоряват за „тона му на свинар"[339], присъщ на неговите компании. Още като ученик в Кемптен, той призовава Съвета на войнишките депутати да издигне част от буржоата на щиковете си.

Заедно с Дитрих Екарт той е един от първите и най-ревностни създатели на мита за Хитлер. Самият Хитлер на моменти наистина не харесва своя радикален боен другар и според източниците неведнъж е заявявал „че Есер е кучи син" и че го толерира само докато има нужда от него".

В някои отношения Есер е подобен на училищния директор от Нюрнберг Юлиус Щрайхер, който се самоизтъква като апологет на порнографския антисемитизъм и който е обсебен от необузданите си фантазии за ритуални убийства, еврейско сладострастие, световна конспирация, кръвосмешение и похотливи демони, хъркащи над непорочната, арийска женска плът.

Щрайхер е по-ограничен и глупав, но по отношение на местната ефективност той дори се конкурира с Хитлер, към когото първоначално се отнася с нескрита неприязън. Лидерът на мюнхенския НСДАП ухажва Щрайхер не само защото иска да използва популярността му за свои цели, но и защото се чувства свързан с него чрез същите комплекси на омраза и същите заблуди. И до самия край, въпреки всички атаки, той ще остане лоялен към „фюрера на франконците" (т.е. Щрайхер) и споделя по време на войната, че въпреки обвиненията на Дитрих Екарт по адрес на Щрайхер, че е идиот който чрез списанието си „Щюрмер"[340] всъщност идеализира евреина, той не може да раздели с него.[341]

За разлика от тези личности, които придават на партията, въпреки целия ѝ стремеж към масов характер, тесен профил и я държат в хватката на вулгарността и ласкателството, капитанът на авиацията Херман Гьоринг, последният командир на легендарната изтребителска ескадра „Рихтхофен", въвежда в обкръжението на Хитлер някакъв светски акцент, който преди това е бил олицетворен само от Ханфщенгъл (Пуци), презрително застаналия отстрани на целия този антураж.

Този весел мъж с широко разкрачена походка и силен глас, не притежава тези отблъскващи психологически черти, които са характерни за обкръжението на Хитлер. Той се присъединява към партията, защото вижда в нея

---

[339] Израз от анонимна листовка на вътрешнопартийната опозиция, появила се на 20 юли 1921 г., от която е взет следният цитат - изявление, приписвано на Хитлер за Есер. Листовката е публикувана в книгата: Franz-Willing G. Op. цит. S. 117. За оценката на Есер като „дяволски оратор" виж: Heiden K. Geschichte, стр. 27.

[340] Антисемитско политическо и хумористично списание тип „комикс", издавано от Щрайхер.

[341] Libres propos, стр. 151

потребността си от свобода, активност и другарство, а не поради, както подчертава той, „идеологическите глупости“.

Пътувал много по света, той има най-широки връзки и появявайки се с привлекателната си шведска съпруга, сякаш отворя очите на изумената партия, с факта, че хората живеят не само в Бавария. В своите авантюристични наклонности той е подобен на Макс Ервин фон Шойбнер-Рихтер, авантюрист с бурно минало и богат дар за сключване на доходоносни задкулисни сделки. Благодарение на способността му да намира средства, в първите години Хитлер няма грижа за материалната подкрепа, разчитайки на тези му спосочности. Според един официален документ, Шойбнер-Рихтер успява да получи „колосални суми пари“[342]. Той е човек, обвит в мистерия, но въпреки всичко е широко приет в обществото, знае няколко езика и има многобройни връзки между индустриалците, с кралския дом Вителсбах, с великия херцог Кирил и висшия църковен клир. Влиянието му върху Хитлер е огромно и той е единственият от сътрудниците на Хитлер, когото смята за незаменим, но загива на 9 ноември 1923 г. по време на бирения пуч във „Фелдхернхале“.

Шойбнер-Рихтер е един от малкото балтийски германци, който заедно с руските радикални емигранти оказват значително влияние в редиците на НСДАП в началния период на нейното формиране. По-късно Хитлер шеговито ще отбележи, че „Фьолкишер Беобахтер“ от онези години всъщност трябва да бъде озаглавен „Балтийското издание“[343].

Розенберг се запознава с Шойбнер-Рихтер още в Рига, когато като млад студент, който не се интересува от политика, изучава Шопенхауер, Рихард Вагнер, проблемите на архитектурата и индийската доктрина за мъдростта. Руската революция му създава картина на света, със антиболшевишки, и антисемитски цветове, а източникът на идеите за ужасите, които Хитлер приема, включително и като метафори, е отчасти Розенберг, който е считан в партията като експерт по Русия. Той издига тезата за идентичността на комунизма и световното еврейство, която „основният идеолог на НСДАП“ добавя към мирогледа на Хитлер.

Предполага се, че той въздейства върху Хитлер за оттеглянето на първоначалното му искане за връщане на колониите и започва да търси удовлетворение на германските претенции за жизнено пространство в необятната Русия.[344] Но именно тук пътищата се разделят между прагматичния Хитлер, който ориентира идеологията изключително към целите на властта, и ексцентричния Розенберг, който защитава своите идеологически постулати с откровено религиозно усърдие и смесвайки всякакви фантазии, създава идеологическа система на немислим абсурд.

Само година след обявяването на програмата, партията вече има значителен успех. В Мюнхен тя провежда повече от 40 мероприятия и почти същото е в цяла Бавария. Местни организации са създадени в Щтарнберг, Розенхайм и Ландсхут, както и в Пфорцхайм и Щутгарт, а броят на членовете им се увеличава през това време повече от десетократно. За значението на партията в рамките на движението „фьолкише“ свидетелства писмо, изпратено

---

[342] От министерския протокол на министерството на външните работи, където в параграф III са описани подробно средствата и източниците на финансиране на бъдещия „Кампфбунд“, чийто притежател е Шойбнер-Рихтер; виж: Deuerlein E. DerHitler-Putsch, стр. 386 и сл.

[343] Hitler's Table Talk, стр. 665.

[344] Schubert G.цит. с. стр. 125 f., Nolle E. Faschismus in seiner Epoche, стр. 404. Е. Нолте смята, че Дитрих Екарт е имал много по-силно влияние.

в началото на февруари 1921 г. от „Брат Дитрих” от „Мюнхенския орден на германците” до един от сътрудниците му в Кил: „Покажи ми поне едно място, където в рамките на една година вашата партия щеше да проведе 45 масови митинга. Местната група в Мюнхен днес има над 25 000 членове и около 45 000 поддръжници. Някоя от местните ви групи отчита ли такъв брой?“ В писмото се казва, че неговият автор се е свързал с „братята“ в Кьолн, Вилхелмсхафен и Бремен, и „всички смятат ... че партията на Хитлер е партията на бъдещето“.[345]

Тази все повече растяща популярност идва на фона на влизането в сила на клаузите от Версай, считани в германското общество за обидни. Но и на фона на бързо прогресиращото обезценяване на парите, което води до нарастващото обедняване.

През януари 1921 г. Съюзническата репарационна конференция взема решение за общия размер на обезщетението което трябва да плати Германия – 226 милиарда златни марки, в рамките на 42 години и в допълнение, се прибавя и 12 % от германския износ през същия период.

В отговор на тези нагли и грабителски претенции, патриотичните съюзи, отрядите за самозащита и НСДАП свикват протестен митинг в Мюнхен на площад Одеонсплац, в който вземат участие 20 000 души. Тъй като организаторите на това събитие отказват да дадат думата на Хитлер, той без колебание организира собствена среща на следващата вечер. Дрекслер и Федер, като предпазливи хора, вярват, че сега е загубил мярка и разум. Камиони със знамена, високоговорители и набързо напечатани плакати се движат по улиците, призовавайки гражданите на Мюнхен да се съберат в цирка „Кроне“ на 3 февруари. Обявява се, че „господин Хитлер“ ще говори по темата „Бъдеще или гибел!“ Така с това решение той залага алтернативата на собствената си кариера. Но когато влиза в гигантската шатра на цирка, той е препълнен, над 6500 души го аплодират силно и пеят националния химн.

От този момент нататък Хитлер само чака възможност да стане господар на партията, която му дължи това, в което се е превърнала. Слабостта на времето към типа „силен човек“ играе важна роля в неговите ръце и отговаря на намеренията му.[346] Ръководството на партията изразява загриженост за неудържимата енергия на своя член, отговорен за пропагандата, а запис в дневника на партията от 22 февруари 1921 г. казва: „Обяснете на г-н Хитлер, необходимостта от намаляване на неговата активност“. Когато в същото време Готфрид Федер се оплака от все по-очевидните амбиции на Хитлер, Дрекслер отговоря, че „всяко революционно движение трябва да има начело харизматична и авторитарна диктаторска личност и затова считам, че нашият Хитлер е най-подходящ за нашето движение, но не намирам че ме поставят на заден план“.[347] И пет месеца по-късно Дрекслер ще се убеди в противното.

Подходящата възможност от стечението на обстоятелствата е предоставена на Хитлер, а противно на неговите противници, случайността винаги му е съюзник през целия му живот. Чрез комбиниране на хладнокръвие, хитрост и решителност, както и готовността да поема повече рискове дори за

[345] Писмото е написано на 8 февруари 1921 г.: Franz-Willing G.цит. с. стр. 103.

[346] Нека не се заблуждаваме, всяко едно време има нужда от силни и харизматични лидери. Днес живеем точно в подобна ситуация на разлагащият се либерално-парламентарен модел. Европа и в много по-голяма степен България, чакат своите силни личности, които да ги изведат от блатото в което все по-дълбоко затъваме. (бел. пр.).

[347] В гореспоменатото писмо, Дрекслер изразява мнението, че има повече привърженици сред членовете на партията и следователно „партията наистина не е в никаква опасност“, виж: VAK NS 26/76.

постигане на малки цели, които непрекъснато ще показва в критични ситуации, Хитлер е готов да завземе властта в НСДАП и да засили позициите си за лидерство в цялото движение „фьолкише“.

Отправната точка на лятната криза от 1921 г. са преговорите, продължили няколко месеца с партиите-съперници от „фьолкише“, и по-специално с Германската социалистическа партия, за установяването на по-тясно сътрудничество между тях. Всички опити за постигане на съгласие се сблъскват с непримиримостта на Хитлер, който изисква пълното подчинение на партньорските групи и дори отхвърля техния колективен преход към НСДАП, а настоя всички бивши партии и съюзи да бъдат разпуснати и членовете им да встъпят в партията на индивидуална основа.

Неспособността на Дрекслер дори да разбере тази твърдост на Хитлер характеризира разликата между безусловния инстинкт към властта в единия и желанието за компромис и сътрудничество у другия. Очевидно в желанието си да тласне опонентите си в ръководството на партията към необмислена стъпка, Хитлер заминава за месец и половина в началото на лятото в Берлин, оставяйки Херман Есер и Дитрих Екарт като негови наблюдатели в Мюнхен, които своевременно да го информират за всичко.

Повлиян от някои свои съмишленици, които се опитват да изолират този избухлив фанатик Хитлер[348], компромисно настроения и нищо неподозиращ, Дрекслер използва това време, за да възобнови прекъснатите преговори за обединението или поне сътрудничеството на всички десни социалистически партии.

Междувременно Хитлер говори в Националния клуб и осъществява контакти с консервативни и десни съмишленици. Среща се с ген. Лудендорф и граф Ернст Ревентлов[349], чиято съпруга, Адли Бланш родена графиня д'Алемон, го запознава с бившия началник на доброволческите отряди Валтер Щенес, дори го представя като „идващия месия“.

Лудата суматоха на Берлин, през 20-те год. на XX в., неговото лекомислие и алчност, създават у Хитлер антипатията към този град, твърде контрастен с мрачния му характер. И той охотно сравнява атмосферата, която царува тук, с Рим по време на залеза, когато упадъка на ценностие е използван от „чуждеродното християнство“, както сега болшевизмът се възползва от моралния упадък на Германия. Изказванията на Хитлер от това време са изпълнени с нападки срещу разврата на големия град, корупцията и лекомислието. По лъскавите булеварди на „Фридрихщрасе“ или „Курфюрстендам“ той вижда само безсмислени забавления. Той искрено се възмущава от берлинската атмосфера: „Развличат се и танцуват, за да забравят истинските ни нужди“. Както и на 17 годишна възраст, пристигайки във Виена, и сега той стои объркан и чужд пред феномена на големия град, изгубен в неговия шум, смут и суматоха. Хитлер се чувства като у дома, само в атмосферата на провинцията с присъщият и стил „бидермайер“, простота и морален ред. В нощния живот той вижда едно от изобретенията на смъртния враг „евреина“, целенасочен опит да „се обърнат необходимите хигиенни правила на расата с главата надолу. Той (евреинът) прави от нощта ден, той организира този прословут нощен живот и със сигурност знае, че така действа

[348] Изявлението на Алфред Брунер в писмо до съмишленик в Билефелд, виж: Franz-Willing G. цит. с., стр. 100.

[349] По-малък брат на своенравната графиня Франциска цу Равенлов, музата на мюнхенския кръг „Кръв и светлина“ на Лудвег Кладес и поета Стефан Георге. (бел. пр.)

бавно, но сигурно ... (за) физическото и духовно унищожаване на един или друг, и разгарянето на завист и омраза у трети, когато види колко буйно живеят другите.“

Театрите, продължава той, „онези места, които Рихард Вагнер някога е искал да види затъмнени, за да постигне най-високата степен на святост и строгост и освобождаването на индивида от всички нужди и проблеми“ са станали „развъдник на пороци и безсрамие“.

В неговите очи градът е залят от сводници, а любовта, която за „милиони други означава най-висшето щастие“, се е превърнала в стока, „в нищо повече от гешефт“. Той осъжда унижението на семейството, упадъка на религията, всичко се разпада и е компрометирано: „Всеки, който днес попадне в тази епоха на най-ниската измама, му остават само две възможности – или да се отчая и обеси, или да стане негодник“.[350]

Щом Хитлер научава в Берлин за действията на Дрекслер, веднага се връща в Мюнхен. И когато партийният комитет, придобил енергия и самочувствие, иска от него да обясни своето поведение, Хитлер реагира на това с неочакван драматичен жест, като обявява на 11 юли, че ще напусне партията. След три дни написва едно многословно обяснение, което съдържа неистови упреци, истински ултиматум, с който той поставя условията си, за да остане в партията.

Той изисква оставката на комитета, иска да бъде назначен на „поста първи председател с диктаторски правомощия“, както и „прочистването на партията от чужди елементи, проникнали в нея“. Също не допуска да се извършат каквито и да е промени в името и програмата на партията. НСДАП в Мюнхен трябва да запази абсолютен приоритет и да не се допуска сливане с други партии, а единственото възможно нещо е тяхното поглъщане и присъединяване. И с абсолютна категоричност, в която вече се вижда „утрешният“ Хитлер, той заявява: „Компромис от моя страна е напълно изключен“.[351]

До каква степен авторитетът и властта на Хитлер са достигнали през това време, се вижда от незабавния отговор на партийния комитет още на следващия ден. Без да рискува конфронтация, комитетът приема с плахи възражения всички обвинения на Хитлер, декларира своята подчиненост и готовност да издигне Хитлер, използвайки сегашния първи председател Антон Дрекслер за изкупителната жертва. В решителния пасаж на посланието, където за първи път се чува „византийският тон“ на последващото „обожествяване“, се казва: „Комитетът е готов, като признание за вашите колосални знания и постижения, както и на вашата всеотдайна и доброволна работа за просперитета на движението, оценяйки вашия рядък ораторски дар, да ви предостави диктаторски правомощия и ще се радваме, след завръщането ви в партията да заемете поста на първия председател, който ви е предложен на вас от Дрекслер, много пъти и много преди това. След това Дрекслер ще остане в комитета като член или ако това не отговаря на вашите желания, ще бъде само член на изпълнителния комитет. Ако сметнете за необходимо цялото сегашно ръководство на движението да подаде оставка изцяло, това трябва да стане на следващото годишно събрание.“

Сюжетът и кулминацията на тази измама, вече ни позволяват да разпознаем бъдещата способност на Хитлер да ръководи и разрешава

[350] В реч на Хитлер: VJHfZ, 1963, H. 3, стр. 289 и сл.; VJHfZ, 1968, H. 4, стр. 412 и сл.
[351] Пак там. стр. 107 сл. Тук се публикува и отговора на партийния комитет.

кризисни ситуации, а развръзката му демонстрира непрекъснато му „умение“ загубвайки чувството си за мярка, да унищожи вече постигнатия си триумф.

Веднага след като партийният комитет му обявява пълното си подчинение, Хитлер, за да се наслади на тази победа, веднага свиква спешно общо събрание. Но тук склонния на компромиси Дрекслер, вече не иска да отстъпва. На 25 юли той отива в 6-ти отдел на полицейското управление в Мюнхен и внася жалба. Лицата, подписали поканата за свикване на общото събранието, не са членове на партията и следователно нямат право да свикват събранието. Освен това посочва, че Хитлер планира революция и насилие, докато той иска реализира целите на партията по законен, парламентарен начин. Но от полицейското управление отговарят, че вътрешнопратийните работи са извън тяхната компетентност.

В същото време Хитлер е нападнат в анонимна листовка, която го нарича предател. „Жаждата за власт и лична суета“, се казва в нея, се превръщат в негова основна цел и той започва да „внася объркване и колебания в нашите редици и така налива вода в мелницата на евреите и техните съучастници. Той възнамерява да „използва партията като трамплин за неговите нечисти цели", и няма съмнение, че е инструмент на тъмните задкулисни босове. Не напразно крие личния си живот и произхода си от всички в страх. На въпроси от отделни членове за това от какво всъщност живее и с кого е работил, той винаги реагира гневно и развълнувано ... Така че съвестта му не може да бъде чиста, особено след като излизащите от рамките на нормалното, връзки с жени, пред когото неведнъж се е наричал „краля на Мюнхен“, струват много пари“. И един плакат, чието разлепяне не е позволено от полицията, обвинява Хитлер в „болезнена мания за власт“ и завърши с призив: „Тиранинът трябва да бъде свален“.[352]

Само благодарение на посредничеството на Дитрих Екарт, конфликтът е изгладен. Извънредното общо събрание на членовете на партията на 29 юли 1921 г. слага край на тази криза и Хитлер не се лишава от възможността да демонстрира победата си. Въпреки че Дрекслер се възползва от краткото оттегляне на Хитлер от партията, за да изгони официално Херман Есер, Хитлер налага, именно той да председателства събранието.

Срещнат с „безкрайни аплодисменти“, той успява да представи същността на несъгласието по такъв начин, че да получи одобрението на публиката, от 554 присъстващи, 553 гласуват за него. В комитета сега са включени само неговите хора, а самият той става председател-диктатор на НСДАП. Партията вече е в неговите ръце.

Още същата вечер в цирка „Кроне“ Херман Есер тържествено нарича Хитлер „нашият фюрер“. Така Есер, с откровена религиозна страст, започва усърдно да проповядва в ресторантите и барариите този мит за фюрера, систематично увеличавайки инерцията, създавана от „Фьолкишер беобахтер“ и Дитрих Екарт. Още на 4 август той публикува портрет на Хитлер описвайки го като „незаинтересован, безкористен и честен“ човек, и в следващото изречение казва, че е „целенасочен и бдителен“. Няколко дни по-късно на същото място се появява и друг портрет, добавящ нови черти на емблематичното лице с воливи мъжествени контури на образа, нарисуван от Екарт. Писалката на

[352] Скицата за плаката е подписана от Бенедикт Цетеле, един от противниците на Хитлер в партийния комитет. Той е първоначално заподозрян, че е автор на анонимната листовка. По-късно е разкрито, че нейният автор е търговецът Ернст Еренспергер. Вижте пълния набор от въпроси: Franz-Willing G. цит. с., стр. 114 и сл.

Рудолф Хес прославя „най-чистите стремежи" на Хитлер, неговата сила, ораторската му дарба, невероятните му знания и бистрия му ум. До какви пресилени тонове за много кратко време достига пропагандата на култа към Хитлер, свидетелства организираният конкурс за есе, година по-късно на тема „Какъв трябва да бъде човекът, който отново ще доведе Германия до величие?" и Рудолф Хес печели първата награда.

Хес основава работата си върху образа на Хитлер и пише: „Дълбокото му познание във всички сфери на държавния живот и историята, и способността да се поучава от това, вярата в чистотата на делото му и в окончателната победа, неукротимата сила на волята, която придава запалителната силата на речта му, и кара масите да го аплодират. За да спаси нацията, той не се колебае да използва вражеските оръжия, демагогия, лозунги, демонстрации и т.н. ... Самият той няма нищо общо с масите, преди всичко е човек, наистина велик човек.

Когато нуждата го изиска, той няма да се поколебае да пролее кръвта си. Основните въпроси винаги се решават с желязо и кръв ... Той има една и само една гледка пред очите – постигането на целта, дори ако за това трябва да се раздели с най-близки приятели ...

Ето как виждаме образа на диктатора – с остър ум, ясен и правдив, страстен и в същото време самодисциплиниран, студен и смел, целенасочено вземащ балансирани решения, без да знае спънки в бързото им изпълнение, безмилостен към себе си и към другите, безмилостно твърд и в същото време, нежен в любовта към своя народ, без да знае умора от работа, с железен юмрук в кадифена ръкавица, способен най-накрая да победи себе си.

Все още не знаем кога ще се състои появи спасителната намеса, на този „мъж". Но той идва, и милионите вече го усещат ... ".[353]

Веднага след завладяването на партията, на 3 август 1921 г., се формират щурмовите отряди на СА (SA - Sturmabteilungen). И вътрешнопартийна опозиция веднага го упреква, че създава за себе си платена гвардия от бивши членове на доброволчески отряди, уволнени оттам за „кражба и грабеж". СА обаче не може да се разбира нито като организация на хора с насилнически наклоности, развихрени от войната, нито като инструмент за защита от подобни вражески терористични формирования, въпреки че тези съображения са важни в началото. В лагера на левицата също има въоръжени паравоенни части, като „Гвардията на Ерхард Ауер" на социалдемократите, и има множество доказателства за предварително планирани актове на безпорядък, насочени срещу НСДАП: „светът на марксизма дължи своето съществуване на терора, поради което аз реших да използвам това средство и за нашето движение". Така Хитлер ще формулира едно от основните съображения при формирането на СА.[354]

Идеята за СА обаче далеч надхвърля отбранителните цели. Щурмови отряди от самото начало са замислени като инструмент за атака и превземане, защото е Хитлер вече мисли за „завземане на властта" чрез революционно насилие. В призива за създаване на СА се казва, че те трябва да бъдат „ударен таран" и да възпитават своите членове както в духа на подчинение, така и в духа на революционнат воля (която не е уточнена). Слабостта на буржоазния

---

[353] Рудолф Хес, der Stellvertreter des Fuehrers. B., 1933. стр. 9 и сл. Книгата е публикувана без посочване на автора в поредицата "История на настоящето".

[354] От изявлението на Хитлер до прокуратурата от 16 май 1923 г. виж: Franz-Willing G. цит. с., стр. 138.

свят в сравнение с марксизма, идва от принципа на разделяне на духа и насилието, на идеологията и терора. В буржоазните условия, както той заявява, политикът трябва да използва изключително духовни оръжия, докато войникът е напълно изключен от всякаква политика.

Но в марксизма, „духът и бруталното насилие се формират в хармония“ и СА трябва да следва този пример. Той ги призова в първия си циркуляр за тяхното формиране „не само като инструмент за защита на движението, но и ... най-вече като начално училище за предстоящата борба за свобода в страната“.[355] „Фьолкишер Беобахтер“ възхвалява техния „дух на безкористна решителност“.

Външната предпоставка за създаването на тази частна армия е разпускането през юни 1921 г. на полумилитаризираните отряди за самозащита, следва месец по-късно и разпускането на доброволческия отряд Оберланд, който се връща от Горна Силезия. За многобройни членове на тези формации, това е неочакван удар, който ги лишава от романтика на войнишкия живот, с който вече се срастнали, и виждат своя изход, като се присъединават към онези безработни ландскнехти и млади авантюристи, които вече са в редиците на НСДАП. Идвайки от война и възникнали от нея, те се вливат във военната формация СА, в нейните редици, а в нейната униформа, откриват онзи жизненоважен елемент, който толкова добре познават, който им липсва толкова много в република, лишена от социални структури.

Почти всички те произхождат от многобройната прослойка на дребната буржоазия, която дълго време няма възможност да се изкачи по социалната стълбица в Германия, и това става възможно само през годините на войната, поради големите загуби в офицерския корпус. Тук те правят кариера, достигайки до ръководни позиции.

Силни, с неизхабена сила и жажда за действие, те вярват, че след войната ги очаква примамлива кариера, но разпоредбите на Версайския договор ги кара да изпитат чувство на националното унижение, и ги връща обратно, към сивото ежедневия на учителската, чиновническата или магазинерската професия. В онова ежедневие, което им се струва сковано, нещастно и чуждо. И същото желание да се измъкнат от установените норми, което вкарва Хитлер в политиката, сега ги отвежда при Хитлер.

Хитлер вижда в този наплив, близък до него по дух, най-подходящия материал за войнския авангард на движението и ще включи негативните чувства и енергия на тези хора, тяхната готовност за насилие в своите тактически съображения за завземане на властта.

Той ясно отчита психологическия ефекта на демонстрацията облечена в униформа, показваща готовност за насилие, която има не само плашещ, но и привлекателен ефект, а терорът може да бъде и реклама. Той нарича откритието си „призиви за жестокост“, тъй като смята, че хората се нуждаят от лечебен страх. Те искат да се страхуват от нещо. Те искат да бъдат уплашени и трепереещи от страх, да се подчиняват на някого. Не сте ли били свидетели навсякъде как след сбиването в залите тези, които са били бити, после първи се присъединяват към партията? Каквото и да се говори за жестокостта и възмущението от мъченията, масата това иска. Тя трябва да се страхува от нещо.“[356]

---

[355] Heiden K. Geschichte, стр. 82. Hitler A. Mein Kampf, стр. 549 и сл.: реч на Хитлер в хамбургския „Национален клуб“.: Jochmann W. Im Kampf um die Macht, стр. 84 и сл.

[356] Rauschning H. Gespraeche, стр. 81; PNDot 9.II.1921, HA 65/1482.

С все по-нарастващата си самоувереност Хитлер, все по-целенасочено ще използва рекламната роля на насилствените действия, които не трябва да се забравят и да изостават от риторичните средства за пропаганда. Един от неговите „унтерфюрери“, на една среща на щурмовиците, предлага следния лозунг: „Удари по-силно и ако убиеш един или двама, няма значение“.

Така наречената „битка при Хофбройхаус“ на 4 ноември 1921 г., превърнала се в мит за СА, е провокирана от Хитлер от тези съображения. На един от организираните от него митинги идват големи групи социалдемократи, с целта да провалят събитието. Хитлер определи броя на противниците на 700-800 души, а в този ден има само 50 щурмовака заради преместването на партийната централа в друга сграда.

След това Хитлер ще опише как със страстната си реч е вдъхновил тази чета, която първоначално е била объркана поради малкия си брой: „днес говорим за живот и смърт, казва им той, нямате право да напускате залата, дори да бъдете изведени оттук мъртви, а тези, които проявят страхливост, собственоръчно ще ги лиша от партийните ленти и значки. Най-добрата форма на защита е атаката“. Отговорът беше – казва той „тройно Хайл“, което този път звучи по-рязко и по-сурово от обикновено.“ Разказът му за събитието е следния:

„Тогава влязох в залата и успях да определя ситуацията на око. Те седяха плътно събрани в куп и се опитваха да ме пронижат само с погледите си. Безброй лица бяха обърнати към мен със скрита омраза, докато други, с подигравателни гримаси, избухваха в напълно недвусмислени викове. Днес те искат „да приключат с нас“ и да ни „изкормят“.

В продължение на час и половина, въпреки цялата шумотевица, той говори и вече си мисли, че е овладял ситуацията, когато изведнъж някой се качи на един стол и извиква „Свобода!“

Няколко секунди по-късно в цялата стая започна сбиване на ръмжещи и ревящи мъже, и над главите на всички започват да летят безброй халби с бира. Чува се пукането на счупени столове, звук на счупени халби, рев и крясъци.

Изведнъж моите щурмовици, тъй като от този ден започнаха да се наричат так, се втурнаха в атаката. Подобно на вълци, в групи от 8 или 10, те се нахвърлиха върху опонентите си и ги засипаха със заплахи, като започнаха да ги изтикват от залата, стъпка по стъпка. По-малко от 5 минути и всички бяха целите в кърви ... И тогава два револвера стреляха от входа на залата към сцената и се започна една дива стрелба. Сякаш отново изплуваха военните спомени в паметта ми ...

Минаха около 25 минути, самата зала изглеждаше така, сякаш е избухнала бомба. Много от моите поддръжници бяха превързани, други трябваше да бъдат отведени, но ние останахме господарите на ситуацията. Херман Есер, на когото беше поверено да води срещата същата вечер, обяви: „Срещата продължава. Давам думата на оратора ...“.[357]

Всъщност от този ден нататък думата, казано в преносен смисъл е дадена на Хитлер. Според собствените му показания от 4 ноември 1921 г. улицата вече принадлежи на НСДАП, а от началото на следващата година партията започва да завладява все по-твърдо баварската провинция. През почивните дни се организират пропагандни пътувания из цялата Бавария. Щурмоваците марширува шумно, отначало само с ленти, а след това в сиви якета и

[357] Hitler A. Mein Kampf, стр. 564 и сл.

заострени палки в ръцете, вървейки през градове и села, пеейки своите военни песни все по-силно и по-уверено. Появата им, както отбелязва един от ранните сътрудници на Хитлер, „изобщо не бяха за салони“, а по-скоро имат „див и войнствен външен вид“. Те лепят лозунги по стените на къщите и фабриките, започват битки с опонентите си, съдират черно-червено-оранжеви знамена или организират атаки срещу спекуланти и капиталисти кръвопийци в съответствие с всички правила на военното изкуство. Техните песни и лозунги показват желанието за насилие и кръв. На една от срещите в залата за бирарията „Бюргербраукелер“ сред присъстващите е пусната празна халба, с надпис: „Дарете за побоя над евреите!“.

Така наречените „пазители на реда“ прекъсват митингите и нежеланите мероприятия на противниците си: „Ние знаем как да постигнем свобода със собствените си ръце!“ - девизът им звуча някак си „весело“. Грубите лудории на щурмоваците, както очакваше Хитлер, не навреждат на партията, дори в очите на солидната, почтена буржоазия те не влошават привлекателната сила на движението.

Причините за това не е само във факта, че летвата на нормите е свалена от войната и революцията, но и от това, че партията на Хитлер също използва специфичната баварска грубост, в чието политическо разнообразие, тя току-що се е превърнала. Побоищата в залите, чупенето на краката на столове, хвърлянето на бирени халби по противниците, „кръвожадните“ песни, и „юмручното право“ – всичко това са елементи от грандиозното забавление. По това време думата „нацист“ влиза в употреба, само като съкратена форма на „националсоциалист“, а за баварското ухо звучи като умалително производно на името Игнац и носи интимно и познато звучене, тъй като партията вече е влязла в най-широко обществено съзнание.

Поколението на участниците във войната, което преди това формира ядрото на СА, скоро се попълват с хора от по-младата възраст и в този смисъл движението се превръща в „протест на недоволните млади хора“. „Две неща“, ще каже Хитлер в една от публичните си речи, „са в състояние да обединят хората – общи идеали и обща измама“.[358] В СА едното влиза с другото в неразривно сливане.

През 1922 г. се наблюдава такъв голям наплив, че през есента се организират 11-та стотня, оглавявана от Рудолф Хес изцяло съставена от студенти. През същата година група от бившия доброволчески отряд на Росбах, ръководен от лейт. Едмонд Хайнес, се присъединява към СА като отделна формация. Създаването на множество специални части придава на СА все по-военен облик. Самият Росбах създава отряд от велосипедисти, звена за свръзка, моторизиран отряд, артилерийска батарея и кавалерийски отряд.

Нарастващото значение на „щурмови отряди“ придава на НСДАП характера на партия от нов тип. Самите СА, противно на апологетиката в спомените на някои щурмовици, не следват никаква ясна идеологическа платформа освен най-общата програма за националическата борба, и не се смятат за носители на нов социален ред. Те не вярват в утопии, но притежават динамична енергия, с която не могат да укротят. Повечето от присъединилите се към нейните резици дори не са политически осъзнати, а са наемници на ландскнехта, натури, криищш своя нихилизъм и жаждата си за подчинение, зад един високопарен политически речник.

[358] От реч на 1 август 1923 г.: Franz-Willing G. цит. с., стр. 144.

Тяхната идеология на фона на общата суета, е да вярват и да се подчиняват, което съответства на хомоеротичния характер на техния мъжки съюз, в никакъв случай на някакви програми, а на личности, на „фюрерските, лидерски натури“, които успяват да събудят в рядовия щурмовак неговата отдаденост и всеотдайност: „Само тези, които искат да се подчиняват на своите водачи и са готови, ако е необходимо, да отидат на смърт, трябва да бъдат регистрирани“, подчертава Хитлер в призива си! “[359] ...

Идеологическото безразличие обаче ще направи СА онова силно, сплотено ядро, което далеч от всякакъв сектантски инат, е готово да изпълни всякакви заповеди. Това дава на НСДАП сплотяване, непознато за традиционните буржоазни партии, и в същото време шанс да стане партия, която съчетава такива несъвместими настроения като неудовлетворението и комплекса на недоволството. Колкото по-дисциплинирано и надеждно е бойното ядро, формирано от СА, толкова по-бързо Хитлер разпространява своите призиви почти безразборно до всички слоеве от населението.

Обяснението трябва да се търси в онзи разнороден социологически портрет на НСДАП, чиято безличност по никакъв начин не се покрива от широко разпространените формули, че била, „партия на средната класа“. Дребнобуржоазните средни слоеве налагат много характерни свои черти и освен това програмата, провъзгласена от Хитлер, е противоположна на определението за „работническа партия“. В редица свои точки страховете и политическите настроения на средната, занаятчийска класа, загрижеността й за възможността за оцеляване пред големи индустриални предприятия и универсални магазини, както и чувствата на завист у малкия човек, по отношение на лесно придобиваното богатство от спекулантите и богаташите. Пропагандният шум на партията е насочен основно към средната класа и Алфред Розенберг я определя като единствения обществен слой, който „все още се противопоставя на световната измама“, а самият фюрер не забравя за уроците на своя идол от виенските дни Карл Люгер, който мобилизира "средната класа, която е била в опасност от унищожение".

Както казва Хитлер, средната класа „едва се поддава на сътресения, но може да прояви висока степен на отдаденост, равна на бойна готовност: „От редиците на средната класа трябва да дойдат бойците, заявява той, но уточнява: „В нашите националсоциалистически редици трябва да се събират обеднелите и от дясно, и от ляво.“[360]

Различни списъци с членове, запазени от началния период на партията, и не дават много диференцирана картина. Около 30% са длъжностни лица или служители, след това 16% търговци, включително много собственици на малки и средни предприятия, които търсят защита в НСДАП от натиска на синдикатите, останалата част са войници, студенти, хора със свободни професии, докато ръководството е доминирано от представители на романтичната градска „бохема“.

---

[359] Полицейски доклад от 6 декември 1922 г., документи на Министерството на вътрешните работи на Бавария: Franz-Willing G. цит. с. стр. 144.

[360] От статията на Хитлер във VB, 30.VIII.1922 г., виж също: Mein Kampf, стр. 109. Представителството в партията на дребните занаятчии, търговци и др. в началния етап на нейното развитие е очевидно несъразмерно голямо, което представлява 187% в сравнение с техния дял от общото население. Fetcher I. Faschismus und Nationalsozialismus. Zur Kritik des sowjetmarksistischen Faschismusbegriffs. B: Politische Vierteljahresschrift, 1962, H. 1, стр. 53.

Директивата на партийното ръководство от 1922 г. съдържа изискване всички местни организации да отразяват социологическата картина на техния регион и в техния управителен орган лицата с висше образование в никакъв случай не надвишават 1/3 от членовете му.[361] По това време партията привличаше хора от всякакъв произход, социална окраска и нейната динамика се развива като движение за обединяване на съперничещи си групи, интереси и чувства.

Националсоциалистите от германския езиков регион на междудържавната среща през август 1921 г. в Линц се обявяват за „класова партия“, но това става в отсъствието на Хитлер, който винаги разбира НСДАП като решително отричане на класовия антагонизъм и превръщането му расов антагонизъм. „Представителите средната класа и буржоазията бяха последвани и от много работници, се казва в един полицейски доклад през декември 1922 г., старите социалистически партии виждат (в НСДАП) голяма опасност за своето съществуване“.

Множество противоречия и антагонизми, възникват от яростния отпор както на пролетариата, така и на буржоазията, както на капитализма, така и на марксизма: „Няма място за класово осъзнат работник в НСДАП, както и за такъв страдащ от буржоазните предразсъдъци“, заявява Хитлер.[362]

В ранния период на националсоциализма, интереса на неговите привържениците се определя, не от принадлежността към някаква класа, а от манталитета – аполитичен, но послушен на властите и нетърпелив да бъде воден, и структурата на съзнанието, която съществува във всички слоеве и класи. В променените условия на републиката носителите на това съзнание виждат, че изведнъж попадат в беда. Те усещат с особена сила неясните страхови комплекси, с които са изпълнени душите им, защото новата форма на държавност не създава авторитет, който в бъдеще да разчита на тяхната привързаност и лоялност. Раждането на република от бича на поражението, извършено от силите победителки, и особено от Франция, продиктувано от желанието за възмездие към политиката на дългогодишните „греховете“ от кайзеровата епоха, се превръща в тежкото преживяване в условията на глада, хаоса и инфлацията, утежнено от примиренческата политика за изпълнение на условията на Версай, и в крайна сметка се тълкува като потъпкване на национална чест.

Версайският договор поржда най-дълбоко недоволство от необходимостта да се възприеме новия държавния ред. В това хората виждат отказ от националното самоуважение. Този нов ред, лишен от блясък и изпълнен с унижение, те не могат да възприемат. За тях е нищо, не ги подтиква към преданост и не предизвика вяра. Строгото понятие за ред и уважение, което носят в подсъзнанието си, отхвърля всички хаотични събития от онова време. Те не могат да възприемат тази република с нейната конституция, демокрация

---

[361] „Директива за създаването на местните организации“, виж: Tyrell A. Fuehrer befiehl…. стр. 39; Luedecke K. G. W. цит.с., стр. 101. Също: Franz-Willing G. цит. с., стр. 126 сл .; Maser W. Fruehgeschichte, стр. 254 и сл. През 1925 г., след освобождаването на Хитлер от затвора в Ландсберг, при обновяването партията, горният принцип вече не е валиден. Предложението, направено от името на организацията в Илменау на конгреса от 1926 г. във Ваймар, е решително отхвърлено, "тъй като движението е в позиция на свободен избор на лидери", виж: NA 21/389.

[362] Heiden K. Geschichte, стр. 34; Deuerlein E. Der Hitler-Putsch, стр. 159.

и свобода на печата, разногласия и партийно договаряне, тя е извън тяхната представа за света.

Затова в тревогата си отиват в НСДАП, която не е нищо повече от политическа организация на собственото им объркване, но придобиваща все по-настъпателни маниери. Жаждата им за ред и добри нрави, за лоялност и вяра намират най-доброто разбиране именно в партията на Хитлер, пропита с духа на авантюризма, тъмния и необичаен живот.

„Той сравнява довоенна Германия, където царуваха само ред, чистота и точност, с днешната революционна Германия", се казва в донесение за една от ранните речи на Хитлер. Този инстинкт на правила и дисциплина, вдъхновен от нацията, която или приема света като подреден, или не го приема изобщо, е напипан от начинаещия демагог и намира все по-голямо одобрение, определяйки републиката като отрицание на германската история и германска природа, отъждествявайки я с духа на нечистите сделки и кариеризъм, а народа иска „мир, но не и в кочина".[363]

Истинските лозунги Хитлер получава от инфлацията, която, въпреки че все още не достига своите крайни и причудливи форми, както през лятото на 1923 г., предизвеква отчуждаване на значителна част от средната класа. Още в началото на 1920 г. марката пада до 1/10 от предивоенната си стойност, а 2 години по-късно се равнява на 1 предвоенен пфенинг. В резултат на това, държавата, която дължи 150 милиарда марки репарации, и води тежки преговори с победителите, абдикира от задълженията си. Освобождаването на инфлацията за всички останали длъжници, кредитополучатели на заеми, търговци, индустриалци, вкл. и напълно освободени от данъци предприятия за износ, които произвеждат продукти с минимални разходи, се възприема като благословия, така че те нямат интерес от нормализацията на състоянието. С помощта на евтините пари, които в условията на прогресивното обезценяване, се връщаха в пъти дори по-евтини, тези хора спекулират усилено и без угризения, в ущърб на националната валута. Само за няколко месеца находчивите предприемачи натрупват големи богатства и от почти нищо създадават мощни икономически империи. А това предизвика още по-негативна реакция, защото тяхното създаване върви успоредно с обедняването и пролетаризацията на цели социални групи, притежатели на дългове, рентиери и малки вложители.

Неясното за мнозина връзка между тези фантастични капиталистически забогатявания и масовото обедняване дава на жертвите усещане, за социален натиск и това чувство се превръща в неумолимо разочарование. И се превръща в едан от главните причини за силните антикапиталистически настроения от Ваймарската епоха.

Настъпва силно разминаването от традиционния спомен за старата държавата, като справедлива и интегрираща се институция, и реалността, където новата държава не прави нищо срещу инфлацията, сякаш е злонамерено нзаинтерисована от банкрута на своите граждани. Малките хора с техните строги възгледи за реда, се оказват сред най-съсипаните. Тяхното разочарование е дори по-опустошително от загубата на скромните им спестявания. Представата за света с които живееха с неговата строгост, доволство и дискретност и ред, се срива безвъзвратно за тях. Продължаващата криза ги тласка да търсят глас, на който отново да повярват и воля, която могат

[363] Реч на 20 април 1923 г.: Boepple E. цит. с., стр. 54 и сл. Phelps R. H. In: VJHfZ, 1963, H.3.стр. 301.

да следват. И почти всички нещастия на републиката се свеждат до там, че тя не успява да отговори на тази нужда. Така всеобщото разочарование, много попмага на агитатора Хитлер, който разпалва масите. Тук необичайната му ораторска дарба, допълнена и умножена от различни трикове е само частично обяснение на разтящата му популярност. Много важна е фината чувствителност, с която той улавя тези настроения на огорчения човек от улицата и знае как да отговори на неговите стремежи. И в това той самият вижда истинската тайна на великия оратор: „Той винаги се отдава толкова много на общата маса, че усеща как получава от тук точно думите, които са необходими, за да достигне до сърцата на публиката“.[364]

На индивидуално ниво отново среща същите комплекси и негативни емоции, които като, неуспешен кандидат-студент в художествената академия, вече е изпитал. И също изпитва разочарованието от реалността, защото е еднакво противоречива на най-съкровените му желания и на житейските му възгледи.

Без това съвпадение на индивидуалната и социално-патологичната обществена ситуация, издигането на Хитлер чрез привидно магическата власт над душите и умовете на хората, е немислимо. Което преживява сега нацията, като поредица от развенчани очаквания, колапс и декласиране, както и търсенето на виновника и превръщането му в обект на омразата, той самият го е преживял отдавна. Сега той знае и причините и поводите и има готовите формули, за да посочи виновниците. Това придава на особената му структура на съзнанието такъв типичен характер, че хората, като наелектризирани се разпознават в него. Успехът му не опира до неопровержимостта на аргументацията му, или поразителната острота на лозунгите му, а в усещането за собствения опит, същите страдания и надежди, които декласиращият се буржоазен Хитлер знае как да използва у онези, които внезапно се озовават пред същите неприятности. Събрира ги еднаквостта на техните агресивни настроения. Оттук се ражда и неговата специална харизма, неустоима в смесицата споила в едно, манията, демоните на предградията, странността и вулгарността. Това показва, колко прав е Якоб Бурхард, който казва, че „историята понякога обича да се концентрира върху един човек, който след това е слушан от целия свят“. Времето и хората, казва той, влизат в големи, мистериозни взаимодействия.

„Тайната“, която притежава Хитлер, е както всички негови инстинкти, плътно пропита с рационални съображения. Осъзнаването на организаторските способности, още в самото началото, само засилва разбирането му от психологията на масите.

Има поредица от кадри, показващи го в пози, отговарящи на патетичния стил на времето. Днес те изглеждат смешни, но показват доколко неговият демагогски гений е резултат от запаметяване, повтаряне и поправяне на грешките.

Специалният стил, който развива по време на своите излети от най-ранната си младост, е подкрепен с психологически съображения и театрално поведение, което го отличава от традиционното провеждане на политически срещи. С помощта на агитационните камиони, крещейки и размахвайки плакатите с надписи приканващи „на голям обществен митинг“, той съчетава творчески, постановочните елементи на цирка и оперния театър, с

[364] Hitler A. Mein Kampf, стр. 527.

тържествеността на църковно-литургичния ритуал. Провеждането на шествия с разпънати транспаранти, музика, маршови песни и отново и отново виковете „Хайл!“ създават с принудителното си напрежение рамка за очакваната голяма реч на фюрера и предават характера на впечатляваща евангелизация.

Постоянно усъвършенствани, преподавани в курсове за публични изказвания и разпространявани с писмени инструкции, правилата за провеждане на митинги, се обмислят до най-малкия детайл. Хитлер определя на само основните, водещи линии на партийната тактика, но и се интересуват отблизо дори от малки и несъщществени въпроси. Веднъж самият той проверява акустиката на всички основни мюнхенски зали, където се провеждат срещите, за да определи дали „Хакерброй“ изисква повече напрежение на гласните струни, отколкото „Хофбраухаус“ или „Кинделкелер“. Той също проверява атмосферата, вентилацията и тактическото оформление на помещенията. Общите насоки предвиждат, че залата по правило трябва да бъде малка и поне една трета пълна със собствена публика. За да премахне впечатлението за дребнобуржоазния характер на движението, и принадлежността му към средната класа и да спечели доверието на работниците, Хитлер по едно време води сред своите привърженици „борба с изгладената дреха“, като ги изпраща на противниковите срещи и митинги без вратовръзки и яки, за да разберат тематиката и тактиката на врага. Също изпраща други под прикритие на обучителните курсове, организирани от противниковия лагер.[365]

От 1922 г. той все по-често прибягва до провеждането на поредица от 8 или дори 12 митинга в рамките на една вечер, и на всичките е обявен за главен говорител. Този метод съответства на желанието му за повторение и набиването в съзнанието на тълпата масовите му пропагандни речи.

„Какъв е въпросът днес и какво трябва да се реши“, казва той по това време, „това е създаването и организацията на един, единствен, постоянно нарастващ масов митинг, изразяващ се само в протести, в залите и по улиците ... Не духовна съпротива, а горяща вълна от упорство, възмущение и ожесточен гняв трябва да се носи на нашия народ!“

Един очевидец, който е присъствал на организирани от Хитлер серийни срещи-митниги в бирарията „Левенбрау“ в Мюнхен, разказва следното:

„Бил съм на много политически срещи в тази зала. Но нито през военните години, нито по време на революцията не почувствах толкова горещ дух на хипнотично масово вълнение при влизане. Моите бойни песни, моите знамена, моите символи, моите поздрави, забелязах, че подобно на военните команди, се развя гора от яркочервени знамена с черна свастика на бял фон, невероятна смесица от войници и революционери, от националсоциалистическото и социалното. Същото е сред слушателите: преобладава средната класа, търкаляща се по наклонена плоскост с всичките й слоеве. Ще бъде ли тук всичко споено ведно? ... Часовете текат, маршовете непрекъснато гърмят, унтерфюрерите произнасят кратки речи. Кога ще се появи? Ще се случи нещо неочаквано? Никой не може да опише трескавото състояние, което се разпространява в тази атмосфера. Изведнъж се чува някакво движение от задния вход. Звучат команди. Ораторът на сцената е прекъснат в средата на изречението, и всички скачат от местата си, крещят „Хайл!“ Сред крещящите маси и разветите знамена, този когото те чакаха, с неговата свита и бързи

[365] Tischgespraeche, стр. 261 и сл., Хитлер измисля цял набор от тактически ходове и уловки.: Hitler A. Mein Kampf, стр. 559 и сл.; Heiden K. Geschichte, стр. 28.

стъпки, със замръзнало повдигнато дясна ръка, върви към сцената. Той вървеше много близо до мен и видях, че той е съвсем различен човек от този, когото срещнах тук-таме в частните домове.“[366]

Структурата на неговите речи следва един и същ модел. Започва с богохулна присъда за съвремието, за да предразположи обществеността и да установи първия контакт с нея: „Яростта обхваща всички кръгове. Започваме да забелязваме, че няма нищо от достойнството и красивото, което ни обещаваха през 1918 г.“. С тези думи той започва една от своите речи през септември 1922 г. и след примери от историята, обяснение на партийната програма и нападки срещу евреите, ноемврийските престъпници, и политиците приемащи клаузите на Версайския договор, след все по-силни аплодисменти от подставени лица, той завършва в екстаз с призиви за единство.

В хода на своите речи, улавя очакванията на момента, на пропитата с бирени изпарения атмосфера, и умело се насочва към това, което хората искат да чуят. И с още по-голяма увереност продължава за унизено отечество, греховете на империализма, завистта на съседите, „комунизацията на германската жена“, критика към собственото минало и старата антипатия към празния, дребнав и разпуснат Запад, откъдето, заедно с новата форма на държавата, идва и срамният Версайски диктат и съюзническите контролни комисии, упадъчната негърска музика, и момчешките къси женските прически, упадъка на модерното изкуство, но оттам (от Запада) не идва нито работа, нито сигурност, нито хляб. „Германия гладува заради тази демокрация!“ е изводът с който завършва речта си.

Склонността му към митологично размиване на взаимовръзките дава на тирадите му мащаб и предистория. Без да стига до ненужните дребнави подробности на местните събития, този ожесточено жестикулиращ човек, вижда пред себе си цялата перспектива на световна драма: „Това, което днес си проправя път, ще бъде по-достойно от световната война“, казва веднъж той, „ще бъде битка на германската земя за целия свят! Възможностите са само две: или ще станем жертвено агне или победители!“[367]

В началния период педантично внимателният Антон Дрекслер, след такива изблици на самозабрава, се намесва и за раздразнение на Хитлер добавя своите завършващи думи към неговите речи, пълни с инертна предпазливост. Сега нищо не го възпира и той прави широк заплашителен демагогичен жест, че ако дойде на власт, ще разкъса мирния договор на парчета, че няма да се спре преди нова война с Франция, а друг път споделя своите виждания на могъщия райх „от Кьонигсберг до Страсбург и от Хамбург до Виена“. И непрекъснато нарастващият прилив на слушатели доказва, че дръзкият и безразсъден тон на предизвикателството е точно това, което хората искат да чуят в атмосфера на преобладаващи потиснати настроения: „Не трябва да се подчиняваме и да се съгласяваме, а да рискуваме да правим това, което изглежда невъзможно.“[368]

---

[366] Mueller K. A. v. Im Wandel einer Welt. Bd. 3. стр. 144 и сл.

[367] От реч на 12 септември 1923 г., Boepple E. цит.с. стр. 95, също и от реч на 10 април 1923 г., Schubert G. цит.с. стр. 57. и на 10 април 1923 г.,: Schubert G. Op. цит. S. 57. Особено ярък пример за ораторския стил на Хитлер, неговите теми и предразсъдъци е първата му напълно запазена реч от онова време "Защо сме антисемити?": Phelps R. H. B: VJHfZ, H. 4, стр. 401 и сл.

[368] От речта на 6 август 1923 г. виж: Adolf Hitler in Franken, стр. 20, и от речите на 5 септември 1920 г. и 1 май 1923 г., Phelps R. H. In: VJHfZ, 1963, H. 3, S. 314. За това как Дрекслер го коригира – в доклада на PND за срещите от 5 и 24 ноември 1920 г.

Широко разпространената представа на безпринципния опортюнизъм на Хитлер, явно подценява неговото безразсъдство, и неговата оригиналност. А това откровено придържане към „неприетото“, ще му донесе много победи и ще създаде около него аура на мъжественост, яркост и безразсъдство, и ще създаде широката основа на мита за великия фюрер.

Ролята, която той скоро избра за себе си и която определя стила му, е ролята на външния човек, който печели значителна печалба като набира популярност, в условията на лошите настроения в обществото.

Когато „Мюних пост“ го нарича „най-ревностният подбудител, който сега вилнее в Мюнхен“, той отговаря на това обвинение по следния начин: „Да, ние искаме да подбуждаме и подтикваме хората непрекъснато!“

Отначало той все още е отвратен от плебейските, безсрамни форми на поведение, но когато разбира, че те не само му носят популярност под цирковия купол, но и предизвикват засилен интерес към него в салоните, той става все по-безстрашен и се придържа към тях.

Когато го упрекват, че е далеч от реалността която е в момента, той възразява, че е по-добре да бъде бос германец, отколкото френски граф. Той не крие, че е демагог: „Казват, че сме антисемити. Точно така, искаме да предизвикаме буря! Нека хората да не спят, а да знаят, че предстои гръмотевична буря. Няма да допуснем нашата Германия да бъде разпъната на кръста! Нека бъдем нехуманни! Но ако спасим Германия, ще постигнем най-големия подвиг в света.“[369]

Много често, той използва религиозни образи и мотиви с цел на максимално риторично нагнетяване на атвосферата. А те са емоционален спомен от детството му, когато е прислужвал на свещеника по време на литургията в манастира Ламбах. Той цели постигането на патетичен триумф, с присъздаването на картините на страданието, саможертвата на Христос и победоносната вяра в избавлението. В тази комбинация, той се възхищаваше на гения и психологическото въздействие върху човека на католическата църква, от която се учи.

Без колебание прибягва до богохулното използване на израза „моя Господ и Спасител“ в изблиците на антисемитската си омраза: „С безгранична любов, като християнин и човек, препрочитам пасажа, който ни съобщава как Господ най-накрая решил и взел камшика, за да изгони лихварите, тези нахални змии от храма! Но колко титанична е била борбата за този свят срещу еврейската отрова, го виждам днес 2000 години по-късно, в удивителния факт, че той трябваше да плати със собствената си кръв на кръста“.[370]

Монотонността на емоционалното напрежение съответства на монотонността в изграждането на неговите речи и никой не знае какво е имал предвид като разчет на психологическото въздействие. Четенето на редактираните му речи дава известна представа за наркотичното безумие, с което той превръща многобройните скрити разочарования и страхове които го обземат, в нападки, обвинения и проклятия: „Има само упоритост и омраза, омраза и отново омраза!“ – казва в една своя реч и отново използва принципа на дръзкия завой, хвърляйки на висок глас сред унизената, объркана нация,

[369] От реч на 20 април 1923 г., Boepple E. цит.с. стр. 56, Phelps R. H. In: VJHfZ, 1968, H. 4, стр. 400; VJHfZ, 1963, H. 3, стр. 323.

[370] След дадените тук думи стенограмата гласи: „Силно оживление в залата“. От реч на 12 април 1922 г., Boepple E. цит.с.,стр. 20.

викът на омразата към враговете.[371] И както той сам признава, е неудържимо привлечен да използва този похват.

Няма нито една негова реч, която да не съдържа самоуверени обещания: „Когато стигнем до кормилото, ще бъдем упорити като биволи!“ ... За освобождението, една разумна и внимателна политика не е достатъчна, няма достатъчно съвестност и усърдие на хората“,... „за да станете свободни, трябва гордост, воля, постоянство, омраза и отново омраза!“

В своята неограничена склонност към преувеличение, той вижда навсякъде, във всички текущи дела, ръката на гигантска корупция и всеобхватната проява на държавната измяна и зад всяка нота на съюзниците, зад всяка реч във френския парламент, вижа присъствието на същият враг на човечеството.

Хвърляйки глава назад и протягайки ръката си напред, с треперещ показалец, сочещ надолу, в тази толкова характерна за него поза, той местният баварски агитатор с куриозен вид, в състояние на транс и опиянение от собствената си риторика, предизвика не само правителството и ситуацията в страната, а отхвърля целия световен ред: „Не, ние няма да простим нищо, нашето искане е отмъщението!“[372]...

Той няма чувство за хумор и презира смятаните от него за „смъртоносни“ последици от смеха. Все още не е усвоил имперските жестове от по-късните години и тъй като демонстрира чувството за самотния художника от масите, често се опитва да се покаже умишлено като обикновен човек.

От време на време, спира речта си, поздравява слушателите с вдигната халба бира, или успокоява вълнението което е предизвикал, с неловки призиви „Тихо! Тихо!“

Хората са привлечени от неговите по-скоро театрални изпълнения, отколкото от политическите мотиви. От десетки хиляди които идват да го слушат в началото на 1922 г. само 6000 са официално членове на партията. Сякаш омагьосани, след първите му думи, без да откъсват поглед, хората го гледат, дрънкането на бирени халби затихва. Често той говори в страховито мълчание, само от време на време прекъсвано от аплодисменти – „сякаш хиляди камъчета изведнъж падат върху барабан“, както образно пише един от очевидците.

Наивно и алчно „утвърждаващият се“ Хитлер се радва на тази суматоха, със съзнанието, че той е във фокуса на вниманието на всички: „Когато минеш през десет зали така“, казва в обкръжението си, „и навсякъде хората те поздравяват, няма как да не изпиташ чувство на гордост“.

Често завършва речите си с клетва за вярност, а участниците в срещата повторят след него, или втренчен в тавана на залата, с дрезгав и треперащ от емоция глас, той скандира: „Германия! Германия! Германия!“ докато цялата зала не започне да повтаря в хор и се завършва с патриотични и бойни песни, с които след това всички преминават в шествие през нощните улици.

---

[371] Heiden K. Geschichte, стр. 27; Реч от 10 април 1923 г.: Boepple E. цит. с. стр. 42.

[372] Baynes N. H. The Speeches of Adolf Hitler. Vol. 1. стр. 107; Phelps R. H. In: VJHfZ, 1963, H. 3, стр. 299. (Що се отнася до създателите на Версайският ред в Европа, Хитлер е напълно прав. Франция и Русия са главните подпалвачи на войната. Това касае и България, много по-жестоко пострадала от същия този ред., бел.пр.)

Хитлер признава, че след речите си обикновено е бил „мокър, за изстискване и отслабнал с два-три килограма“, а напоена му риза, след всяка среща боядисвала бельото му в синьо“.[373]

По неговите думи, ще минат още две години, преди да овладее всички средства на пропагандния успех, за да се почувства като „майстор на това изкуство“. Не без основание, по-късно някои ще кажат, че той пръв е приложил методите на американската реклама и свързвайки ги с агитационна си фантазия, ги превръща в най-изобретателната концепция за политическа борба по това време.

Напълно правдободобно, но с подигравателен и високомерен тон, сп. „Велтбюне“ (Weltbühne), го определя като ученик на великия Барнум[374].

Грешката на много високомерни съвременници, както отляво, така и отдясно е, че те бъркат техниките на Хитлер с неговите планове и стигат до погрешния извод, че целите му са също толкова нелепи, колкото и театралната му техника. Неизменното желание на Хитлер е да обърне този свят и да постави друг на негово място, но светлините на пожарите и апокалипсиса, за които той мечтае, не му пречат да използва психологията на цирковото представление.

Въпреки всички триумфи на Хитлер като оратор, ключовият феномен все още е на заден план. Фигурата на националния командир ген. Лудендорф, героят от Тананберг, обединява целия лагер на „фьолкише“. Гледайки го с уважение, самият Хитлер все още се смята само за предшественик, „много малка личност“, както той заявява в началото на 1923 г., в очакване на по-велик човек, за когото иска да подготви народа и да изкове меча. Но въпреки това неговото собствено влияние придобива все по-месиански черти.

Но масите разбират по-бързо от самия него, че той е магьосникът, когото чакат и се стремят към него като към „спасител“, се казва в един коментар от онова време.[375] Източниците съобщават за пробуждане и обръщане, за религиозната аура на тоталитарните движения, очакващи „спасителя“.

Например, Ернст Ханфщенгъл, който слуша за пръв път Хитлер по това време има чувството, че сега е започнал „нов етап от живота си“. А търговецът Курт Людеке, намиращ се по едно време в близкото обкръжение на Хитлер, но после попада като затворник в концлагера Ораниенбург, въпреки всички предразсъдъци, след като избягва в чужбина, ще признае, че първата му среща с Хитлер е предизвикала такъв истеричен изблик на чувства, които ораторът предизвика не само в него, а в безброй други хора:

„За миг всичките ми критични способности бяха изключени ... Не знам как да опиша чувствата, които ме обзеха, когато слушах този човек. Думите му бяха като удари на камшик. Когато той заговори за срама на Германия, се почувствах в състояние, готов да се нахвърля върху всеки противник. Неговият призив към германската мъжка чест е като призив за оръжие, учението което той проповядваше, беше откровение. Изглеждаше ми като втори Лутер. Забравих всичко на света и видях само този човек. Когато се огледах видях, че хиляди са като пленени от силата на неговото внушение. Разбира се, преминавайки през това, вече бях зрял мъж на 32 години, уморен от разочарования и недоволство, търсещ нов смисъл на живота, патриот, който не

---

[373] Tischgespraeche, стр. 451; Heiden K. Geschichte, стр. 109. Hitler A. Mein Kampf, стр. 522.

[374] Финеас Тейлър Барнум (1810 – 1891) е създател на т.н. „хумбуг“ или използването на шарлатанията и откровената лъжа в рекламата, с цел привличането на повече клиенти.

[375] Boepple E. цит. с. стр. 95, 67; Heiden K. Geschichte, стр. 60.

намери поле за себе си, който се възхищаваше на героичното, но нямащ свой герой. Силата на волята на този човек, сякаш се вливаше в мен. Това беше опит, който може да се сравни само с прегръщането на нова религия“.[376]

През пролетта на 1922 г. започва рязко увеличаване на броя на членовете на партията, на места те се присъединяват на цели групи. През лятото тя вече има около 50 местни организации, а в началото на 1923 г. временно е затворена централата в Мюнхен поради масовия приток. В края на януари 1922 г. партията има около 6000 членове, през ноември на следващата година техният брой надхвърля 55 000.

Този наплив се обяснява не само с партийната заповед, според която всеки член е длъжен да набере три нови членове на тримесечие, заедно с един абонат на „Фьолкишер Беобахтер“, а и с нарастващото доверие в Хитлер като оратор и организатор.

В отговор на желанията на хора, загубили ориентацията си, НСДАП се опитва да сближава членовете си по-тясно дори в личните им занимания. Тук Хитлер отново прилага изпитаните форми от практиката на социалистическите партии. И ритуалът от седмичните вечери-разговори, посещаването на които става задължително, на съвместни екскурзии, посещения на концерти или участиета в празника на слънцестоенето (24 юни), пеене, кулинарни срещи или съвместни физически упражнения, както и средата на тихия комфорт, който цари в кафенета, където се срещат членове на партията, и в общежития на щурмовиците, далеч надминава прототипите, и са фокусирани върху най-широките нужди на хора лишените от политическа и житейска насока.

За много от ранните си членове, партията се превръща в своеобразен сектански свят и Хитлер неведнъж го сравнява с общностите на първите християни.

Сред най-популярните събития които отбелязва партията, са „германските коледни празници“, които са живо въплъщение на нейната идея, тъй като съчетава сантименталност, съзнанието за избраност и усещане за защита от мрачния, враждебен заобикалящ свят. Основната задача на движението, казва Хитлер, е да създаде „за тези широки, търсещи и скитащи маси“ възможност „поне някъде да намерят отново място, което да даде почивка на сърцата им“.[377]

Хитлер изоставя идеята за разрастването на партията на всяка цена. Създаването на нови местни организации, става само ако за тях се намери надарен и лично убеден лидер, способен да внуши авторитет.

Така, както и в самото начало, партията си поставя за цел да бъде нещо повече от организация в името на конкретни политически цели и зад всички текущи дела никога не забравя не само да внуши на своите членове светоглед е трагична сериозност, но също и да създаде за тях онези малки банални радости от живота, които им липсват толкова много поради разединението в сивото ежедневие. В стремежа на партията да бъде дом, център на битието и

---

[376] Luedecke K. G. W. цит. с. стр. 22 и сл.; Hanfstaengl E. цит. с. стр. 43.

[377] Речта на Хитлер от 12 април 1922 г., цитирана в Boepple E. цит. с., стр. 21. „Германският коледен празник“ през 1921 г., започва с рецитирането на стихотворение, след което се изпълняват песни на Бетовен и Шуберт, „Магията на гръмотевиците и шествието на боговете до Валхала“ от операта„ Рейнско злато" на Вагнер, както и различни коледни песни, след което Хитлер изнася реч. В центъра на следващата „развлекателна секция“, която започна с баварска народна музика, е изпълнението на популярния комик Фердел: IfZ. Мюнхен, FA 104/6. За споменатите данни за броя на членовете на партията вижте: Ruehle G. Das Dritte Reich. Die Kampfjahre. B., 1936. стр. 75.

източник на знание, още тогава се забелязва началото на нейните последващи тоталитарни амбиции.

Само за една година НСДАП се превръща, както пише един наблюдател, в „най-мощният фактор, в силата на южногерманския национализъм“[378], като поглъща повечето от организациите на „фьолкише“. В северногерманските групи също има значителен приток идващ главно от бивши привърженици на разпадналата се Германска социалистическа партия.

Когато външният министър Валтер Ратенау е убит през юни 1922 г. от група националистически настроени заговорници, някои от провинциите Прусия, Баден и Тюрингия, решават да забранят партията, но в Бавария, която все още не е забравила времето на Съветите, тя остава непокътната като най-радикален антикомунистически авангард.

В дирекцията на Мюнхенската градска полиция, има доста преки поддръжници на Хитлер, включително и самият шеф на полицията Пенер, както и ръководителят на политическия отдел Вилхелм Фрик.

Те не дават ход на постъпилите жалби срещу НСДАП, информират ръководството на партията за планираните полицейски акции, и саботират всички разследвания срещу членове на НСДАП, така че да са без резултат. По-късно Фрик признава, че в този момент не би било трудно да се притисне партията, но „ние поставихме под наша защита НСДАП и г-н Хитлер“, докато самият Хитлер отбеляза, че без помощта на Фрик „никога не би излязъл от затвора“.[379]

Само един път Хитлер попада под сериозна заплаха, когато баварският министър на вътрешните работи Швайер през 1922 г. разглежда въпроса дали той не трябва да бъде екстрадиран обратно в Австрия като досаден чужденец. Министърът смята, че ексцесиите на бандите му по мюнхенските улици и побоищата които предизвикват и подстрекаването на гражданите към насилие, се превръща в заплаха която тревожи всички останали лидерите на партии, които споделят, че положението вече е непоносимо.

Ерхард Ауер, лидерът на социалдемократите, обаче се обявява против това, позовавайки се на „принципите на демокрацията и свободата“.

А Хитлер има възможност да нарече републиката „публичен дом на чужди мошеници“, да заплаши правителството, че когато поеме властта, ще трябва да разчитат само на „божията милост“ и публично декларира, че за лидерите на ГСДП (социалдемократическата партия), които са предали страната „има само едно наказание – примката“.

Благодарение на подбудителската му дейност градът се превръща във враждебен антирепублikански анклав, където непрекъснато се разпространяват слухове за преврат, гражданска война и възстановяване на монархията.

Когато президентът на райха, Фридрих Еберт пристигна в Мюнхен през лятото на 1922 г., той е посрещнат на гарата с освирквания, подигравки и развято червено женско бельо.

По същите причини, обкръжението на райхсканцлера Бирт го съветва да не предприема планираното си пътуване до Мюнхен. Но когато тук идва ген. Хинденбург е посрещнат с бурни овации, а погребението на крал Лудвиг III,

[378] Думи от вестник „Wiener Neue Press“,: Roehm E. Geschichte eines Hochverraeters, стр. 152.

[379] Tischgespraeche, стр. 224.

последният монарх от Вителсбахската династия, починал в изгнание, извежда целия град на улицата в траур и носталгична тъга.

Мюнхенските успехи вдъхновяват Хитлер да започне първата си акция в по-голям мащаб. В средата на октомври 1922 г. патриотичните съюзи в Кобург организират демонстрация на която канят и Хитлер.

Предложението им, да дойде „с малко ескорт“ е интерпретирано от него като възможност да привлече изцяло демонстрацията на своя страна. И той пристига в специален влак, придружен от 800 привърженици със знамена и оркестър. Според неговите думи той „незабавно отхвърлил“ молбата на обърканите организатори да не излиза по улиците на града в една-единствена колона и заповядал неговата формация да премине „с цялата музика“. Въпреки враждебните тълпи, събрали се от двете страни на улицата, нещата все още не стигат до очакваните масови ексцесии и сбивания. Хитлер заповядва на своите отряди, веднага след като той влезе в залата, където трябва да се проведе срещата, те да напуснат и в обратната посока да направят марш, без музиката а само с барабен ритъм. И разбира се стига до улични сбивания, които под формата на отделни ръкопашни схватки, продължават през целия ден и част от нощта. В крайна сметка, националсоциалистите излизат победители.

Това е първото предизвикателство пред властта в държавата, под знака на което ще протече цялата следваща година. Забележително е, че тогава Кобург се превръща в една от основните крепости на НСДАП, а участниците в това пътуване са наградени с възпоменателен медал.

Когато националсоциалистите пускат нови слухове за предстоящ преврат през следващите седмици, Швайер извиква Хитлер и го предупреждава за последиците, които може да има неговата нежелана дейност, а ако става въпрос за използване на сила, той ще заповядва на полицията да стреля. Хитлер обаче уверява Швайер, че „никога няма да стигне до пуч“, и дава „честната си дума“[380] на министъра.

Сега той придобива все по-голяма увереност в силата си. Забраните, убежденията и предупрежденията му показват само, как той, започвайки от нулата, е успял да постигне толкова много през това време.

В своя нарцисизъм той вече се вижда грандиозна роля и е силно впечатлен от току-що завършилата успешна кампания на Мусолини в Рим и завземането на властта в Анкара от Мустафа Кемал „Ататюрк“.

С усилено внимание той чете доклада на един от своите доверени лица за това как „черните ризи“ (в Италия), благодарение на своя ентусиазъм и решителност, както и на доброжелателна пасивност на обеществото, привличат на своя страна армиите на „червените“ по време на бурния им победоносен марш, как завладяват град след град. И тогава, той ще говори за най-силния импулс, който е даден и на него, от този „поврат в историята“.

Вярно е, че в новото издание на „Енциклопедията Брокхаус“ публикувано през 1923 г., дори е объркано неговото име, като „Хитлер, Георг” представен само от няколко рутинни биографични данни, но това отразява закъсняла реалност, която той отдавна е надраснал.

Като юноша той вече е увлечен в крилете на въображението си и вижда, осезаемо и образно, как знаме със свастика „се развява както над берлинския дворец, така и над селската хижа“. Или по време на междучасова почивка, над идилична чаша кафе, изведнъж се връща от далечния свят на мечтите, и

---

[380] Heiden K. Hitler. Bd. 1. стр. 156.

започва да говори за факта, че в предстоящата война „най-важната задача ще бъде да завземем богатите на зърно територии на Полша и Украйна“.[381]

Той все повече се освобождава от предишните си привързаности и идоли. В Кобург намира вяра в себе си. „Отсега нататък ще тръгна сам по своя път“, заявява той. До скоро, той се виждаше като предшественик и мечтае „че един ден ще дойде някакъв „железен вожд“, може би с мръсни обувки, но с чиста съвест и мощен юмрук, което ще сложи край на говорилнята на тези паркетни акули и ще дари нацията със славни дела”. Сега вече, отнало плахо и епизодично, започва да вижда себе си в тази роля и дори си позволява да бъде сравняван с Наполеон.[382]

Неговите командири по време на войната отхвърлят повишението му в подофицер, поради опасението, че няма достатъчен авторитет сред останалите войници, и те трудно биха се подчинявали на заповедите му. Но сега той ги оборва така блестящо с дарбата си да внушава лоялност, и доказва своя талант на лидер.

Защото в неговото име поддръжниците му не се спират пред нищо, готови дори на саможертва, вършат безобразия и от самото начало, дори престъпления. НСДАП постепенно губи характера на политическа партия и се превръща в един вид, обвързана с клетва за вярност общност.

Той обича, когато близкото му обкръжение го нарича „Волф“ - „вълк“ (мъжкараната Фрау Елза Брукман също има право така да го нарича), тъй като той вижда в своето Адолф, древногермански вариант на названието „вълк“. А това съответства на неговата представа за света на джунглата и го вдъхновява идеята за сила, агресивност и самота.

Понякога той ще използва това име като псевдоним, а по-късно ще го даде като фамилия на сестра си (Паула), която ще управлява домакинството му. Името на града, в който се произвеждат автомобили на Фолксваген, има същия произход: „За теб, мой фюрер, този град трябва да се казва Волфсбург“, му казва Роберт Лей, на церемонията по първата копка за изграждането на завода.[383]

Започвайки от това време, той продължава да изгражда своето „Аз” и да му придава легендарни черти. Още от ранна възраст, той е обзет от чувството, че самата „Богиня на историята” следва целия му живот и дела. И така той подменя реалния номер на партийната си карта от № 555 на № 7, тъй като вярва в аурата на магическо число, както споделя в по-тесен кръг.

Както и преди, държи своя личен живот в сянка. Абсолютно никого не кани в квартирата си, дори и най-приближените му хора, и се опитва, колкото е възможно, да ги държи на разстояние от себе си.

Един от бившите му познати, когото среща в Мюнхен по това време, го помолва изрично „по никакъв начин, включително и на най-близките му партийни другари, да не дава никаква информация за младостта му във Виена и Мюнхен“. Друг негов приятел от „старите бойци“ си спомня по-късно, не без

---

[381] От реч на 14 октомври 1922 г. в „Деня на Германия“ в Кобург: Deuerlein E. Der Hitler-Putsch, стр. 709; Tischgespraeche, стр. 133 и сл., Hanfstaengl E. цит. с., стр. 78.

[382] Hoegner W. Der schwierige Aussenseiter. Muenchen 1959, стр. 48; Heiden K. Geschichte, стр. 50. Относно самочувствието на Хитлер след Кобург виж: Luedecke K. G. W. цит. с., стр. 61. Дори няколко години по-късно Хитлер каза на Людек, че един от най-скъпите му спомени е свързан с Кобург.

[383] Съобщено от А. Шпеер на автора. Шпеер лично присъства на това. "Волфсбург" е името на имението, намиращо се в този район.

емоции, че преди дори е имало моменти, когато Хитлер е танцувал със съпругата му.

Той постепенно изработва своя стил, изнамира различните пози, но отначало не му се получава, първоначално прилича на статуя която изпада в конвулсии. На този ранен етап от развитието на стила си, той все още не се справя съвсем с детайлите на образа, предназначен за неговата роля, отделните елементи все още не са свързани в едно. Например един италиански фашист образно го описва като „Юлий Цезар в тиролска шапка“.[384]

Но както и да е, това е сбъдването на младежката му мечта. Той не е принуден да „работи за парчето хляб“, а следвайки собствените си желания, става „господар на своето време“ и има на свое разположение драма, сензация, блясък и аплодисменти, тоест в известен смисъл, живее живота на художник.

Сега се вози на луксозни автомобили, попада в центъра на вниманието на висшето общество, среща се с аристократи, индустриални магнати, известни личности, учени.

В моменти на несигурност се замисля, не е ли време да намери своето място като буржоа при тези житейски обстоятелства. В края на краищата се нуждае от малко, и както сам казва: „Просто исках движението да съществува и да имам доходи като собственик на „Фьолкишер Беобахтер“.[385]

Но това са само моментни минорни настроения. Те не отговарят на природата му, твърде спокойни, в разрез със стремежите му винаги насочени към максимума. Той не знае мярката, енергията му го поставя всеки път пред най-екстремните алтернативи. „Всичко в него го тласка към радикални и тотални решения“ – такава оценка му дава приятел от младежките му години, а друг го нарича фанатик, „склонен към лудост и разглезен до невъздържаност“.[386]

Хитлер вече знае със сигурност, че времето на болезнената анонимност е отдавна отминало, а зад него остава бляскав път. И всеки безпристрастен наблюдател, оценявайки обективно младия Хитлер, не може да не разпознае тази повратна точка, както и да види сивотата и летаргичата незначителност на онези тридесет години, които той загърбва преди три години.

Целият негов живот до тогава, изглежда като слепен от две несъвместими парчета помежду си. С изключителна смелост и хладнокръвие той излиза от потиснатото си състояние и му остава само да преодолее известната тактическа несигурност за да придобие необходимите умения. Всичко останало показва неговия огромен и неограничен мащаб. Хитлер е най-добрият във всяка ситуация, погледът му незабавно обхващаше хора, интереси, сили, идеи и ги подчиняваше на своята цел – изграждането на властта.

Не е чудно, че неговите биографи търсят някакво специално събитие, което е причинило този пробив, и така упорито се ангажират със старите идеи за инкубационни периоди, мрачни ограничения и дори демонична сила. Всъщност той си остава същия, вчерашния Хитлер, но сега подрежда всички неизменно присъстващи елементи в нова, личностна формула и от стария ексцентрик създава изкусителя-демагог, а от стария „луд“ - „гений“.

---

[384] Heiden K. Geschichte, стр. 51, McRandle J. H. The Track of the Wolf, стр. 4. Luedecke K. G. W.цит.с., стр. 81; Hanfstaengl E. цит. с., стр. 56; Greiner J. цит. с., стр. 126; Liebenwerda K. L. HA BAK, NS Nr. 547.

[385] Heiden K. Geschichte, стр. 110.

[386] От писмо от гросадмирал фон Тирпиц до зет си Улрих фон Хасел: Kotze H. v., Krausnick H. цит. с. стр. 26, а също: Kubicek A. стр. 203.

Той е катализаторът на масите, и без да добавя нищо ново, задейства мощни ускорения в кризисните процеси, но и масите го катализират, те са неговото творение и той в същото време става тяхното творение.

„Знам - ще каже той по-късно, обръщайки се към аудиторията си - „всичко, което сте, е благодарение на мен, а всичко което съм аз, е само благодарение на вас.“[387]

Мирогледът който си изгражда, както ще повторя многократно, не се е променил от „виенските дни“, неговите елементи са същите, и само вълнуващият зов на масите ги зарежда с ново мощно напрежение. Самите афекти, всички тези страхове и желания, не се променят, както не се променя и артистичният вкус на Хитлер. Дори личните му пристрастия съвпадат с настроенията му от детството и юношеството: ястия с брашно, Тристан, неокласицизъм, юдофобия, Шпицвег (Карл Шпицвег 1808 – 1885 е известен художник) или голям апетит към сладкиши със сметана. Всичко това оцелява във времето и после ще каже, че във Виена е бил едно „духовно недоносче“[388], и такъв той ще си остане завинаги.

Нито едно събитие в интелектуалния или артистичния живот, нито една книга и нито една идея от настъпващия век никога няма да го достигнат, и няма да засегнат вниманието му по никакъв начин. И който сравнява рисунките и старателно рисуваните акварели на 20-годишния оцветител на пощенски картички с произведенията на войника от Първата световна война или, 20 години по-късно, на райхканцлера, ще срещне в тях същото впечатление на внезапна скованост, няма отразен личен опит, няма процес на развитие, а самият той си остава неподвижен и вкаменен, както някога е бил.

Знае как да се адаптира и да учи само методология и тактика. От лятото на 1923 г. нацията буквално е залята от кризи и бедствия. Обстоятелствата дават най-обещаващата стъпка на онези, които ги презират, които оспорват не политиката, а съдбата и обещават не да подобрят ситуацията, а да я променят изцяло. „Гарантирам ви, каза Хитлер, че невъзможното винаги успява. Най-невероятното е най-истинското“.

Д-р Кап Херман Ерхард Пучът на д-р Кап, в колата е Ерхард

[387] От реч на 30 януари 1936 г.: Domarus M. цит. с., стр. 570.

[388] Libres propos, стр. 212. Цитатът е в края на главата.: Rauschning H. Gespraeche, стр. 13.

Густав фон Кар граф Равентлов Е.Ханфщенгъл Шойбнер-Рихтер Х. Хофман

Херман Есер Юлиус Щрайхер Ернст Рьом Едмонт Хайнес Валтер Щенес

Алфред Розенберг Рудолф Хес Херман Гьоринг Емил Морис Макс Аман

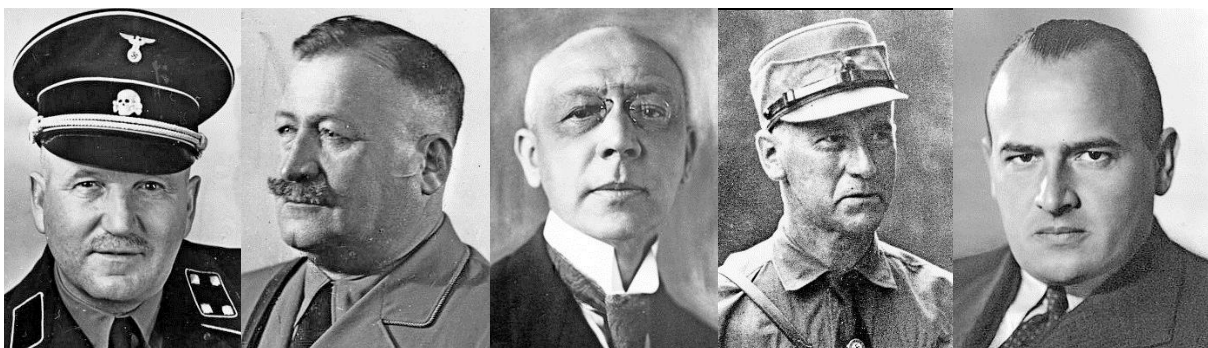
Улрих Граф Кристиан Вебер Ернст Пенер Вилхелм Фрик Ханс Франк

Фридрих Крон Проект на Фридрих Крон Емблема на НСДАП

Хитлер на прием в салона на г-жа Елза Брукман

В очакване на оратора

Хитлер на трибуната

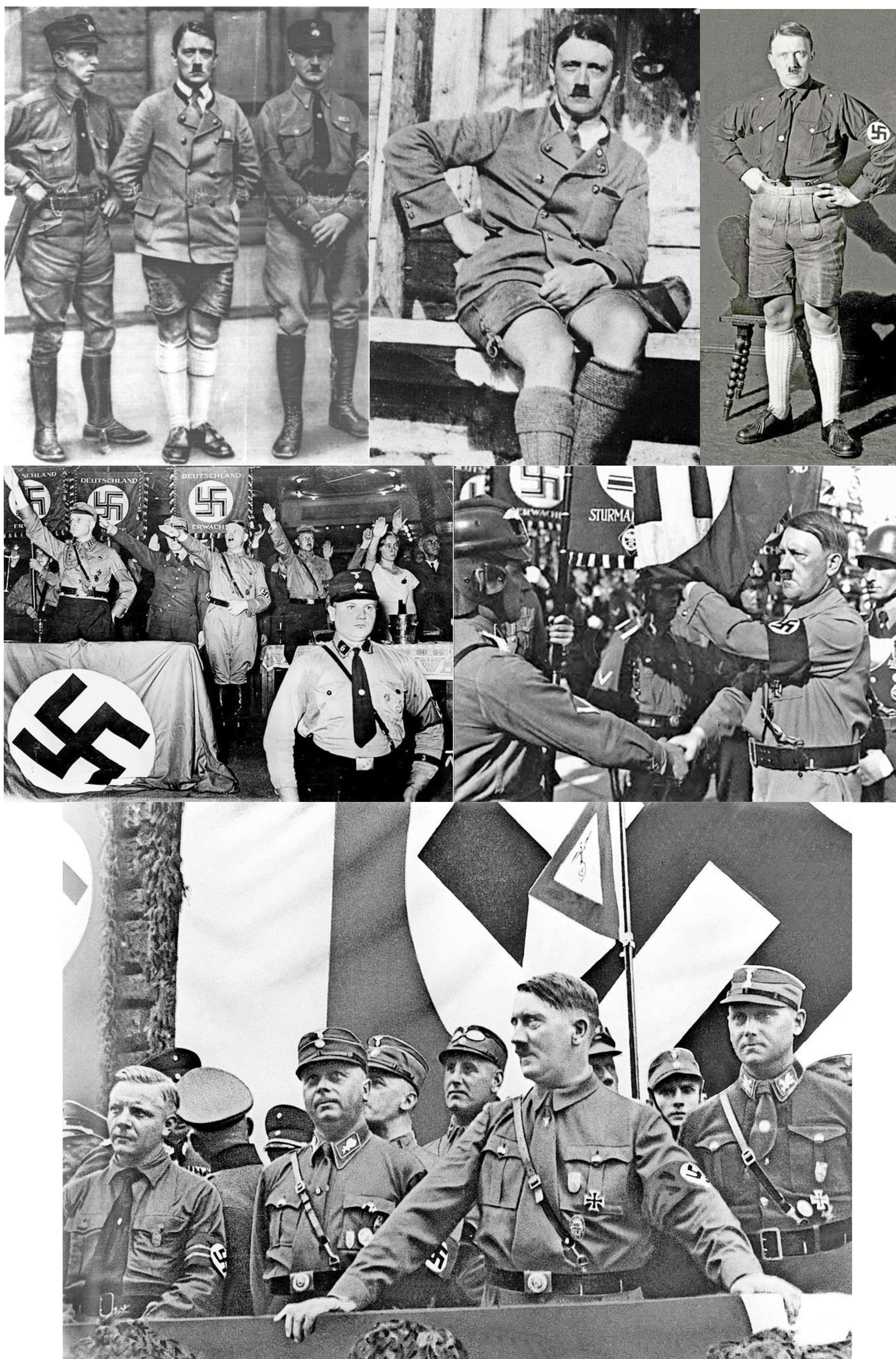

Адолф Хитлер през 20-те години на XX век и първите му прояви като лидер.

Ritualmord

Der Mord an der zehnjährigen Gertrud Lenhoff in Quierschied (Saarpfalz)

Mörder Juda

Verbrechen ist dem Juden Religion / Sadismus, seines Blutes Tradition,
So ist er Vampyr - aller Menschheit Fluch / Er saugt ihr Blut und nie hat er genug

Aus dem Inhalt

Der jüdische Arzt Dr. Neuß
Jüdisches Selbstbekenntnis
Schiebungen mit Koscherfleisch
Wie ich Judengegner wurde
Talmuderfolge aus aller Welt
Brief aus Bad Kissingen

Die Juden sind unser Unglück

Der Stürmer

Deutsches Wochenblatt zum Kampfe um die Wahrheit

HERAUSGEBER: JULIUS STREICHER

Schriftleitung und Verlag: Nürnberg-A, Pfannenschmiedsgasse 19

Zu beziehen durch jede Postanstalt oder direkt durch den Verlag

Der Jude in Oesterreich!

Deutsche Frauen und Männer!

Im März dieses Jahres schuf der Führer innerhalb weniger Stunden das Großdeutsche Reich. Damit war die Jahrhunderte alte Sehnsucht der Deutschen in der Ostmark und die Jahrtausende alte Sehnsucht des ganzen deutschen Volkes erfüllt. Die Deutschen Oesterreichs gehören nun zum deutschen Volk und Land. Grauenvoll war der **brutale Terror**, war die **Unterdrückung**, die die Deutschen in der Ostmark ertragen mußten. Ungeheuerlich war das **Elend**, war die **Ausbeutung**, war die **Not**, unter denen sie litten. Die Schuldigen daran sind die

Juden.

In Oesterreich leben etwa

450000 Rassefeinden.

Juden haben keinen Zutritt

Es ist doch herrlich, daß man heute in Deutschland wieder unter sich sein kann

Der Stürmer

Deutsches Wochenblatt zum Kampfe um die Wahrheit

HERAUSGEBER: JULIUS STREICHER

Nummer 5 | Nürnberg im Januar 1935 | 13. Jahr 1935

Rassenschande in Breslau

Das Treiben des Juden Tebel / Die geschändete Adelheid W. / Der Judenbastard mit deutschem Namen / Eine charakterlose Mutter / Der Jammer der Schwester

Seltsame Auswirkung

Das haben mer nu davon, mit unserm Geschrei machen mer bloß Reklame für die Wahrheit

Aus dem Inhalt

Kehren die Juden nach Deutschland zurück?
Freimaurerei und Geistliche!
Die Juden in Holland
Jüdische Devisenschieber
Stellenangebote für junge Mädchen
Juden verhöhnen das Winterhilfswerk

Die Juden sind unser Unglück!

Вестникът на Юлиус Щрайхер „Щурмовак“ с антиеврейски карикатури

Хитлер сред щурмоваците, в разговор с Ернст Рьом

ГЛАВА III. ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВО КЪМ ВЛАСТТА

За мен и за нас всички провали винаги са били нищо повече от удари на камшик, които след това ни тласнаха напред.
Адолф Хитлер

В последните дни на януари 1923 г. Хитлер призовава свикването на партиен конгрес в Мюнхен, който иска да превърне във впечатляваща демонстрация на своята сила. Привлечени са 5000 щурмовици от цяла Бавария. Те трябва да преминат пред фюрера на „Марсовото поле“, площад в едно от предградията на Мюнхен, и тук трябва да стане първото тържествено освещаване на знамената на СА. Планирано е провеждането на масови митинги, поне в 20 зали на града, оркестри, групи за народни танци и известният клоун Фердл са ангажирани да забавляват хората. Този мащаб, както и слуховете, които се разпространяват в продължение на няколко седмици за предстоящия пуч на НСДАП, ясно показват засиленият интерес на Хитлер към политическата власт.

Мерките, с която баварските власти реагират на предизвикателните действия на Хитлер, илюстрират нарастващата непоследователност на дилемата им по отношение на НСДАП. Бързият възход на партията издига на политическата сцена, една мощна структура, чиято роля, остава неопределена. От една страна, тя решително проява своя национализъм и енергията ѝ е от голяма полза в борбата срещу левицата, но от друга страна, тя показа пълно неуважение както към „техни превъзходителства“, така и към правилата на играта, и нарушава реда, за който е толкова нетърпелива за да го защитава.

Желанието на властите е да покажат на Хитлер до какви граници държавата може да толерира неговата самоволност. През юли 1922 г. той трябва да влезе в затвора за 4 седмици от 3-те месеца, на които е осъден, тъй като неговите хора провалят срещата на „Баварския съюз“ и пребиват лидера му, инженер Ото Балерщедт.

Още на първата си реч след затвора, Хитлер е „вдигнат на ръце от привържениците си“ с бурни овации, а „Фьолкишер Беобахтер“ го нарича „най-популярният и най-мразеният човек в Мюнхен“.[389]

Накратко, възникна ситуация, която е изпълнена с трудно предвидими последици за него. И през следващата 1923 г. Хитлер продължава с променлива тактическа игра, ту с ухажване, ту със заплахи и демонстрира неопределеното си отношение към държавната власт.

Тъй като нямат ясната представа как е най-целесъобразно да се отнасят към тази доста скандална фигура, но в същото време добър националист, властите с характерната си половинчатост, правят компромис. Забраняват освещаването на знамената на открито и половината от другите събития, обявени от Хитлер, но разрешават митинга на социалдемократите планиран да се проведе в предния ден. Новият шеф на полицията Едуард Норц, който заменя техния симпатизант Ернст Пенер, остава глух за всички молби на Хитлер да отмени забраната, въпреки твърденията му, че „това било тежък удар върху националното движение и нещастие за цялото отечество“.

В отговора си този студен сивокос мъж недоволно възразява, че има и държавна власт, на която патриотите трябва да се подчиняват, а когато Хитлер изпадна в ярост и започна да крещи, че така или иначе ще изведе

[389] VB, 2.VIII. 1922.

щурмоваците на улицата, че той не се страхува от полицията, ще бъде начело на маршируващите и ще се остави дори да бъде застрелян, това не прави никакво впечатление на длъжностното лице.

И като капак на всичко, събраният набързо министерски съвет обявява извънредно положение и така отменя всички събития, свързани с конгреса на партията. Очевидно е дошъл моментът да напомнят на фюрера и националсоциалистите за правилата на играта.

Хитлер изпада в отчаяние, тъй като е заложено неговото политическо бъдеще. И правилата на играта, както ги разбира, позволяват неограничено предизвикателство към държавната власт без никаква реакция от нея, тъй като неговите амбиции са само по-последователен и по-радикален израз на собствените й стремежи.

Едва когато се намесва райхсверът, който подкрепя партията от времето на Дрекслер, възможността за намиране на изход отново се появява. Ернст Рьом и барон фон Еп успяват да убедят командира на баварския райхсвер генерал Ото фон Лосов да се срещне с Хитлер.

Фюрерът на НСДАП, който става нервен и несигурен, заявява, че е готов на всякакви отстъпки и веднага след конгреса, на 28 януари, ще „посети отново Негово превъзходителство“. Но Лосов, които има повърхностен поглед към това ексцентрично явление НСДАП, се съгласява да се застъпи и заявява на правителството да разбере, че „изхождайки от интересите на отбраната на страната, ще съжалява за потискането на национално-патриотичните съюзи“.

Под негов натиск, забраната е отменена, но за да излезе от положение, Норц кани лидера на нацистката партия на втора среща и предлага да се намали броя на митингите до шест и освещаването на знамената да стане не на площада Марсово поле, а в близкия цирк „Кроне“. Хитлер, виждайки, че играта е спечелена, дава своето уклончиво съгласие. И не се съобразява с искането на шефа на полицията и провежда всичко по предварителния си план. Под мотото „Събуди се, Германия!“ всичките 12 митинга са проведени. Независимо от студеното време и снеговалежа в присъствието на 5000 щурмоваци, се провежда церемонията по освещаването на знамената, както първоначално е замислено на Марсовото поле. Самият Хитлер прави скици изобразяващи събитието.

„НСДАП е бъдещото движение на Германия, обявява той на своите поддръжници, и тогава никой дявол няма да може да ни спре, или ако не е така, то заслужаваме да бъдем унищожени.“

Улиците са облепени с плакати, и щурмоваците на СА минават в тържествен марш придружени от няколко оркестра. Бурно аплодирани, те пеят бойните си песни, в които проклинат „еврейската република“. А самият Хитлер приема парада на своите отряди облечени в унифарми, на „Швантхалерщрасе“.

Това е негова впечатляваща победа над държавната власт, която в същото време ще го вкара в конфликти през следващите месеци. Мнозина виждат в събитието убедително доказателство, че Хитлер има не само способността да произнася ефективни речи, но политическо умение, и по-здрави нерви от своите опоненти.

Снисходителните усмивки, с които до вчера се възприема неистовия плам на неговите изказвания, днес се заменя с възхищение. Някогашните комплексирани и наивни личности, които дълго определят психологическия портрет на партията, сега се заменят от хора с фин усет към бъдещето.

От февруари до ноември 1923 г. в НСДАП влизта 35 000 нови членове, а СА достига до 15 000 души. По същото време стойността на имуществото на партията нараства до 173 000 златни марки.[390] И цяла Бавария сега е покрита с много по-плътна мрежа от агитационни и пропагандни събития.

От 8 февруари същата година, „Фьолкишер Беобахтер“ става вече ежедневник. В продължение на няколко месеца неговият номинален главен редактор Дитрих Екарт, който вече е тежко болен, е заменен в начало на март от Алфред Розенберг.

Нерешителната и отстъпчива позиция на властите спрямо своеволията на Хитлер, се обяснява с кризата, разтърсила страната по това време до самите й основи. През първата половина на януари, Франция, която не успява да преодолее страховите си комплекси от победения съсед, окупира, позовавайки се на Версайския договор, Рурския регион, като отпуска и последната спирачка, на все още задържащата се кризата.

Вълненията от първите следвоенни години, потискането на репарационното данъчно облагане, неограниченият износ на капитал, дефицитът на всякакъв вид резерви, възпрепятстват възстановяването на германската икономика. Към това се добавя продължаващата активност на десния и левия радикализъм, който подкопават всеки път много слабата вяра в чужбина за стабилността на ситуацията в Германия. Първият голям спад в тази оценка се наблюдава веднага след убийството на германския външен министър Валтер Ратенау през юни 1922 г.

Но едва сега, под влиянието на френската намеса, инфлацията получава такова катастрофално ускорение, което й придава гротескни черти. Хората загубват всякакво желанието да помогнат на съществуващата система, която ги принуждава да оцеляват и живеят в „атмосферата на невъзможното”.[391] Това е крахът на целия тогавашен свят с неговите концепции, негови норми и морал. И последствията вече стават непредсказуеми.

До този момент общественият интерес е концентриран в много по-голяма степен върху националното самоутвърждаване. Хартиените пари, вече започват да се оценяват по тегло, и бързото им обезценяване е ярка илюстрация за случващото се.

На 11 януари правителството призовава германците към пасивна съпротива и скоро след това инструктира своите служители да не изпълняват заповедите на окупационните власти. Френските войски влизащи в Рур, са посрещнати по улиците от огромни тълпи хора, с нескрита враждебност и с песента „Рейнска стража“. Французите прибягват до насилия, унижения, драконовското окупационно правосъдие налагащо произволно тежки наказания, които пораждат многобройни сблъсъци. В края на март френските войски стрелят с картечници срещу демонстрация на работници в завода „Круп“ в Есен, и има 13 убити и над 30 ранени. Повече от половин милион души вземат участие в погребението им, а френски военен съд осъжда собственика на компанията и 8 от служителите му, заемащи ръководни длъжности, на 15 и 20 години затвор.

Тези събития събуждат чувството за единство, което не се е наблюдавало от август 1914 г. Но под прикритието на националното единство различните сили всяка за себе си, се опитват да извлекат ползи. Забранените доброволчески отряди използват момента да излязат от нелегалността и да

---

[390] Тези данни са цитирани от Хитлер, виж: W. Goerlitz, H. A. Quint,цит. с., стр. 185.
[391] Vienot P. Ungewisses Deutschland, стр. 67.

засилят прокламираната от правителството пасивна съпротива с активните си действия. Левите радикали демонстрират желанието си да възстановят загубените позиции в Саксония и Централна Германия, докато десните укрепваха баварския си бастион. Пролетарските стотни и части от доброволческия корпус на Ерхард[392] вече са изправени един срещу друг, готови да открият огън. Избухват гладни бунтове в много от големите градове. Междувременно французите и белгийците на Запад се възползват от ситуацията, за да стимулират сепаратисткото движение, което скоро изчезва поради собствената си безполезност. Изглежда, че републиката, оцеляла с големи трудности преди 4 години, раздирана от антагонизми, сега е на ръба на краха.

Хитлер отново демонстрира самочувствието си с много предизвикателен и рисков жест. Той напуска националния единен фронт и заплашва всеки от НСДАП с изключване, ако участва активно в съпротивата срещу Франция и има случаи, в които изпълнява тази заплаха.

С думите „Ако все още не са осъзнали, че мечтите за помирение са нашата смърт, тогава нищо няма да им помогне“[393], отговаря на всички съмнения. Той знае предварително какви проблеми ще възникнат в резултат на решението му, но както собствената интуиция, така и тактическите съображения изискват неговата партия да не се изгуби сред многото други организации, разните буржоазни съюзи, марксистите, евреите, в анонимността на широкоразпространената национална съпротива. И тъй като борбата за Рур ще обедини хората около правителството и ще укрепи режима, той се надява да използва хаоса, за своите далечни пучистки проекти.

„Докато нацията не помете убийците в границите си, пише той във „Фьолкишер Беобахтер“, успехът навън е невъзможен. Докато протестите към Франция се изпращат устно и писмено, истинският смъртен враг на германския народ се спотайва зад собствените ни стени“.

С характерна последователност, въпреки всички атаки и дори въпреки непреодолимия авторитет на ген. Лудендорф, той настоява, че първо трябва да се разчистят сметките с вътрешния враг.

Когато главнокомандващият въоръжените сили генерал фон Зект в разговор с Хитлер в началото на март пита дали Хитлер и неговите поддръжници ще се присъединят към райхсвера в случай на преход към активна съпротива, той получава недвусмислен отговори, че първо трябва да бъде свалено правителството.

И 14 дни по-късно той казва на представителя на канцлера Куно, че първо трябва да се премахне вътрешния враг. „Трябва да скандираме не „долу Франция“, а долу предателите на отечеството, долу ноемврийските престъпници!“[394]

Поведението на Хитлер много често се тълкува като доказателство за неговата безпринципност и безсъвестност. Решителността с която той поема риска, да се изложи в непопулярна двойна светлина, показва че именно

[392] NolteE. Krise, стр. 92.

[393] За доклад от 16 януари 1923 г. за речта на Хитлер в кафе „Ноймайер“. Schubert G. цит. с., стр. 198. За изключени членове от партията, съобщава Ото Щрасер: Maser W. Fruehgeschichte, стр. 368 и сл.

[394] Heiden K. Geschichte, стр. 113. За разговор между Хитлер и фон Зект вж .: Meier-Welcker H. Seeckt, стр. 363 и сл., Има и други подробности; за втората спомената беседа виж: Roehm E. цит. с., стл. 169

неговите принципи не му позволяват друг избор, а самият той по-късно счита това решение за едно от ключовите в живота си.

Партньорите и покровителите на неговото изкачване, благородниците и лидерите от консервативния лагер още бълго време ще го смятат за свой, виждайки в него национална фигура, и ще се съревновават помежду си, за да осигурят близостта му.

Но първото политическо решение на Хитлер, което надхвърля местните граници, дезавуира всички тези псевдоприятелства, от Кар до Папен, и недвусмислено разкрива, че изправен пред избор, той се държи като истински революционер, открито предпочита революционната позицията, а не националната. Той ще прави същото през следващите години, а през 1930 г. дори заявява, че в случай на нападение от страна на поляците, по-скоро ще жертва Източна Прусия и Силезия, отколкото да се присъедини към редиците на защитниците на съществуващия режим. Но също заявява, че би презирал себе си, ако „в момента на конфликта не се чувства германец".

Всъщност за разлика от развълнуваните си съмишленици, той действа спокойно и последователно, изобщо не се ръководи в тактиката си от собствените си патриотични тиради и тръгвайки в атака осмива и двете пасивни съпротиви, както тези които искат да „бият с дървени лъжици и да довършат врага" така и онези, които ще поставят Франция на колене чрез саботажни действия. „Каква би била Франция днес - възкликва той, ако в Германия нямаше интернационалисти, а всички бяха националсоциалисти! И дори първоначално да нямахме нищо освен юмруците си! Но ако 60 милиона души притежават една воля – да бъдат фанатични националисти, тогава оръжието ще бъде изковано от нашите юмруци".[395]

В тази фраза се вижда „целият Хитлер": рационалната предпоставка, умножена с чудовищна магия на волята, и в дълбочина – със стимулиращо видение. Няма съмнение, че желанието на Хитлер да се съпротивлява не е било по-слабо от това на всички останали сили и партии. И не фактът на съпротивата като такава, а фактът, че съпротивата е пасивна, тоест е полусъпротива го подтиква, заедно с другите споменати причини, да я отхвърли. Зад това стои убеждението, че последователна и успешна външна политика може да се провежда само когато се разчита на сплотена и революционно обединена нация. Това е пълната противоположност на цялата германска политическа традиция, един вид първостепенно значение на вътрешната политика, което той очертава за първи път в писмото му от армията през февруари 1915 г. и остава негова максима до пълното завладяване на властта.

Когато щетите, причинени от пасивна съпротива, стават очевидни, Хитлер с мелодраматичния си вътрешен поглед вече вижда предстоящия нов колапс на Германия и отделянето на Рурския регион. В една от своите страстни речи той рисува картина на истинска съпротива и като че ли е предсказал своята заповед през март 1945 г. за операцията „Изгорена земя":

„Ами ако индустриалните сгради на заводите бъдат разрушени, доменните пещи унищожени, въглищните мини наводнени, нека се превърнат в пепел и къщите! Само след всичко това да се изправи един народ, силен, непоклатим, готов да отиде до края! Ако германският народ се издигне отново, тогава всичко останало ще бъде възстановено отново. Но ако всичко това остане непокътнато

---

[395] Boepple E. цит. с.,стр. 65; Heiden K. Geschichte, S. 112; Domarus M. цит. с., стр. 580 (интервюто на Хитлер от Бертран дьо Жювенел).

и хората загинат от вътрешно разложение, тогава комини, фабрики и многото къщи няма да бъдат нищо повече от надгробните плочи на този народ! Рурският регион трябваше да стане немската Москва (има предвид опожарената Москва в 1812 г.)! Би трябвало да докажем, че германският народ от 1923 г. вече не е същият народ като през 1919 г. Обезправените и опозорените хора сега отново стават народ от герои! Зад пламтящия Рур такъв народ би организирал съпротива на живот и смърт. Ако действаха по този начин, Франция ще се поколебае да направи следващата стъпка ... Пещ след пещ експлодира, мост след мост! Германия се събужда! Френската армия не би рискувала да бъде вкарана в ужасите на такава гибел! Кълна се в Бог, положението ни би било различно!“[396]

Разбрано само от няколко негови съвременници, решението на Хитлер да не участва в борбата за Рур ще бъде и причината за все по-широко разпространените слухове, че НСДАП създава своята разклонена организация, осъществява своята пропаганда, доставя униформите и оръжието с помощта на френски пари. Но нама никакви доказателства в тази насока.

Но като цяло въпросът за това какви политически или икономически интереси се опитват да повлияят на нарастващата роля на партията и до днес е само частично изяснен. Разходите на НСДАП след като Хитлер поема ръководството на партията, стават явно непропорционални на броя на нейните членове. Търсенето на неговите много богати кредитори и твърденията за дяволската сделка с капитала, както заявява левицата, е само оправдание и опит да успокои все още кървящата си рана от поражението, което й нанася „антиисторическия националсоциализъм“. Оправданията на левицата, обяснявайки това поражение само със задкулисни конспирации на тъмните сили на монополния капитал, са несериозни.

Самите националсоциалисти със своята строто пазена тайна относно доходите си, ще дадат поводи за най-фантастични предположения. Всички дела, в годините на Ваймарската република свързани с многобройни процеси за защита на честта и достойнството, които се увеличават като безкраен поток, са спрени и унищожени след 1933 г.

Още от своето създаване, документи свързани с материална помощ, не са водени, а в партийния дневник много рядко има съответстващи бележки и по правило с добавка: „Дрекслер лично поръчва … .“ Очевидци разказват, че Хитлер забранява на участниците в среща в мюнхенския „Киндлкелер“ да записват данни за една такава сделка.[397]

Финансовата база на партията несъмнено се състои от членски внос, малки дарения от нейните ревностни поддръжници, приходите от продажбата на билети за речите на Хитлер и пари събрани по време на митинги, които понякога достигат до няколко хиляди марки. Някои от нейните ранни привърженици, като например Оскар Кьорнер, собственик на малък магазин за играчки, който е убит на 9 ноември във „Фелдхернхале“, буквално фалират с „помощта“ на партията. Собствениците на магазини и други заведения помагат, като продават стоки с отстъпка на членовете на партията, други даряват бижута или предмети на изкуството и дори нейните възрастни самотни

[396] Boepple E. стр. 75.

[397] Maser W. Hitler, стр. 405, предоставя множество подробности. Heiden K. Geschichte, стр. 143 и сл .; Franz-Willing G. цит. с., стр. 177, Bullock A. цит. с., стр. 79 и сл., Поради относително късно станалите достъпни източници, се подценява значението на подкрепата от чуждестранни спонсори.

поддръжници, които са запленени от ораторското изкуство на Хитлер, завещават имуществото си на НСДАП.

Богати приятели, като Бещайн, Брукман или „Пуци“ Ханфщенгъл, помагат като даряват значителни суми. В допълнение към събирането на членски внос, партията намира и други начини да използва своите членове за попълване на партийната хазна. Издадени са необлагаеми облигации, които те трябва да закупят и разпространят. Според полицейско разследване само през първата половина на 1921 г. са издадени поне 40 000 от тези облигации, по 10 марки всяка.[398]

През първите години от съществуването си, партията постоянно се нуждае от пари и до средата на 1921 г. не може да си позволи да поддържа собствен касиер. Според един от членовете, по това време дори не разполагат със средства за закупуване на лепило за плакатите, а през есента на 1921 г. Хитлер трябва да се откаже от планирания масов митинг в цирка „Кроне“ поради липса на средства. Тежкото финансово положение се облекчава едва през лятото на 1922 г., когато партията, благодарение на трескавата си дейност, започна да привлича все повече внимание към себе си. Оттогава тя установява и развива по-интензивни контакти с мрежа от покровители и спонсори, които не са нейни преки поддръжници, но представляват богатите слоеве на буржоазното общество, уплашени от заплахата от комунистическата революция.

Организирайки отговор на тази заплаха, те подкрепят с всички сили, способните да се противопоставят, от войнстващите доброволчески организации от дясното крило, до сектантските седмични вестничета листовки в най-немислими цветове, стига техните драскачи по актуалните теми, да изразяват протестно (антикомунистическо) мислене.

Те не толкова искат да помогнат на Хитлер да стигне до върха, колкото се опитват да използват тази най-енергична сила срещу революцията.

Хитлер е задължен на Дитрих Екарт, чрез който започва да установява контакти с влиятелни и финансово силни кръгове на баварското общество, като Макс Ервин фон Шойбнер-Рихтер, и ген. Лудендорф, който от своя страна получава значителни средства от индустриалците и едрите земевладелци, и ги разпределя между бойните организации по свое усмотрение. И докато Ернст Рьом събира пари, оръжия и оборудване, приятелят на Дитрих Екарт, д-р Емил Гансер, осъществява контакт с икономическия елит извън Бавария, който се обединява в Национален клуб, пред който Хитлер за пръв път получава възможността да изложи своите планове през 1922 г.

Основните му спонсори са производителят на локомотиви Борциг, стоманеният магнат Фриц Тисен, тайният съветник Емил Кирдорф, заводите на Даймлер и Баварският съюз на индустриалците.

В допълнение, партията, която успешно се утвърждава, получава материална подкрепа от чехословашките, скандинавските и основно от швейцарските финансови кръгове. През есента на 1923 г. Хитлер пътува до Цюрих и се връща оттам, както говорят слуховете, „със сандък, пълен с швейцарски франкове и доларови банкноти“.[399]

---

[398] Franz-Willing G. цит. с., стр. 182; Luedecke K. G. W. цит. с., стр. 99, където авторът разказва за жена на около 50 години, която след една от речите на Хитлер отива в централата на партията и обявява, че им дарява наследството, което току-що е получила.: Orlow D. цит. с., стр. 108 и сл.

[399] Това са думите от показанията в райхстага на бившия морски офицер Хелмут фон Мюке, който в началото е бил част от втория ешелон на ръководството на НСДАП, а през юли

Курт В. Людеке също получава от неясни досега, очевидно чужди източници значителни средства, с които финансира „собствения“ си отряд от 50 души в СА.

Помощи идват от Унгария, както и от руските и балтийски емигрантски кръгове. Лични средства влагат и някои партийни функционери, като щабният сержант от командването на СА, Юлиус Шрек, който по-късно става личен шофьор на Хитлер, или капитан-лейтенант Хофман, който е НЩ на СА, но същевременно получава получава заплата в чужда валута по време на инфлацията. И дори публичен дом, организиран по инициатива на Шойбнер-Рихтер от пенсиониран офицер на берлинската „Тауентциенщрасе“, служи на националната кауза и прехвърля приходите си в централата на партията в Мюнхен.[400] (б.пр. парите не миришат, въпреки отвращението на Хитлер към проститутките и този вид заведения).

Стимулите за подкрепа на партията са толкова разнообразни, колкото и източниците на финансиране. Всички „спектакли“, поставени от Хитлер от лятото на 1922 г., биха били просто невъзможни без финансиране, въпреки виртуозния му талант на оратор и демагог.

Антикапиталистическите настроения на националсоциализма никога не са били приемани насериозно, както ревностния дух на левицата, тъй като те остават неопределени и лишени от оправдание и същност. Дори в протеста си срещу лихварите, спекулантите и универсалните магазини, те не се издигат над възгледите на дребните собственици и търговци.

Националсоциализмът не разполага с никакви инструменти, които да превърнат този гръм в мълния, и моралът е последното нещо което може да обясни неговото възмущение, а не материалните интериси на богатите класи. Рекламният ефект от ирационализма на движението е много убедително изразен от един ранен оратор на партията, който обръщайки се към отчаяните, разтревожени маси, възкликва: „Потърпете още малко! Но когато ви призовем, пощадете взаимоспомагателните каси, защото там са нашите спестени пролетарски пфениги, а щурмувайте големите банки и разпалите огромен пожар! И обесете черно-белите евреи (банкерите) на трамвайните стълбове!“

С този вид изявления, изпълнени със същия вид емоции, на мрачния фон на инфлацията и бедността на масите, се изобилчава с постоянно повтарящите се лозунги и формулировки, фалшивостта на капитализма, Хитлер мобилизира много поддръжници, въпреки всичките капиталистически „спонсорства“. Партийният функционер Макс Аман, давайки показания пред полицията в Мюнхен след опита за преврат през ноември 1923 г. твърди, че Хитлер „е дал партийната програма вместо разписка.“[401] Въпреки всички съмнения, получаването от него на нещо различно от тактически отстъпки е невъзможно, както е невъзможно да се свърже корупцията с всички нейни характеристики, с оригиналния портрет на този човек, повишеното му самочувствие и силата на маниакалните му идеи.

Успешен изпит, за силата на движението, е че в края на януари, държавната власт поставя националсоциалистите начело на всички десноradикални групи в Бавария. И последва вълна от срещи, демонстрации и

1929 г. пише отворено писмо за методите на финансиране на партията; виж: Verhandlungen des Reichstags, Bd. 444, стр. 138 и сл.

[400] Maser W. Fruehgeschiphte, стр. 410 и сл.; Heiden K. Geschichte, стр. 46, Laqueur W. Deutschland und Russland, стр. 76 и сл.

[401] Franz-Willing G. цит. с. стр. 195, 226.

паради, на които те се държат още по-шумно и самоуверено от преди. Слуховете за преврат изпълва политическата арена и разнообразни настроения, обилно подхранвани от страстните лозунги на фюрера на НСДАП, се изливат в очакване, че предстои обща промяна в ситуацията. Не някакъв, както Хитлер се изразява, „несериозен пуч“, а „обща репресия в напълно нечуван вид“.

Успоредно с това е засилена пропаганда на култа към фюрера, по време на която той предоставя опита от последните седмици, който показва, че неочаквани, провокативни решения могат да бъдат успешни, ако са достатъчно защитени от ореола на непогрешимия фюрер. Сега вече се твърди, че в лицето на Хитлер „светлината на идеята за цялото движение се издига пред очите на всички“ и че днес той е „авторитетният лидер на новата народна Германия“ и „ние ще го следваме навсякъде където той поиска.“

Тези похвала за фюрера, още от самото начало придобиват култови форми, достигайки своя връх през втората половина на април във връзка с рождения ден на Хитлер. Алфред Розенберг пише във „Фьолкишер Беобахтер“ за „мистичния звук“ на името на Хитлер. В цирк „Кроне“ всички лидери на партията, представители на националните съюзи, както и 9000 негови привърженици се събират на тържествено събрание, където организират събиране на средства за „фонда на Хитлер“ за финансиране на борбата на движението, а Херман Есер го възхвалява в приветствената си реч, като човек, пред който „и нощта започва да отстъпва“.[402]

В наближаващия решаващ момент и по настояване на Рьом, в началото на февруари е сключен съюз с редица паравоенни националистически организации, като „Имперски флаг" (Райхсфлаг), ръководено от капитан Адолф Хайс, съюз „Оберланд“, „Патриотичната лига на Мюнхен“ и „Бойната лига на Долна Бавария“. Създаден е комитет под името „Работническа общност на бойните патриотични съюзи“ и е образувано военното командване на това сдружение, оглавявано от подп. Херман Крибел.

В лицето на този блок възникна антиподът на вече съществуващата главна организация на националистическите групи „Асоциацията на патриотичните съюзи на Бавария“, в която под ръководството на бившия министър-председател фон Кар и гимназиалния учител Бауер участвот най-разнообразните синьо-бели[403], пангермански, отчасти расистки тенденции.

Черно-бяло-червеният военен съюз на подп. Крибел „Кампфбунд“ е най-войнствен, радикален и „фанатичен“, той като е вдъхновен от мечтата за преврат след примера на Мусолини и Кемал Ататюрк.

Това попълване обаче, в същото време лишава Хитлер от неговото дотогава неограничено еднолично командване, и създава много проблеми, които Хитлер трябваше да изпита на 1 май, като нетърпелив и разглезен от успеха си играч, който отново се опитва да отиде на конфронтация с държавната власт.

Първоначално поради войнишката бавност на партньорите му, опитът му да даде програма си на „Кампфбунд“ се проваля и през пролетта той вече вижда как Крибел, Рьом и райхсвера му отнемат СА, която той създава като лоялна към него революционна армия. С цел да подготвят таен резерв към разрешената 100 000 армия, те провеждат учения с „щандартите“ (така се наричат три формирования, образуващи полк, или приблизително отговаря на

[402] VB, 18-23.IV.1923, 31.1. и 22.111.1923.
[403] Баварско сепаратиско движение, синьо и бяло е знамето на Бавария.

батальон), организират нощни шествия и дневни паради, на които обаче Хитлер можеше да се появи, както всички останали, в цивилни дрехи и да изнася речи от време на време, и в тази ситуация, той изобщо не може да покаже командните си амбиции, или ако успее, става само с големи трудности.

С безсилно възмущение той гледа как щурмовите отряди се използват за други цели и се превръщат от идеологически авангард в армейски части.

За да възстанови едноличното си командване, няколко месеца по-късно той инструктира един от старите си сътрудници, пенсионираният лейтенант Йозеф Берхтолд, да създаде своеобразна щабна охрана, получила името „Хитлерова ударна сила“. Именно тя се превръща в прототип на бъдещата СС.

В края на април, на среща между Хитлер и ръководството на “Кампфбунд“, е взето решение годишната първомайска демонстрация на левите партии да се счита за провокация и да се използват всички средства за нейното разпръскване. В същото време те планират да проведат масова демонстрация в чест на четвъртата годишнина от поражението на „опита за съветска революция“.

Но нерешителното правителство на фон Книлинг, което не е научило уроците от януарското си поражение, приема ултиматума на „Кампфбунд“ само наполовина, като позволява на левичарите да проведат митинг на поляната „Терезиенвизе“[404] в Мюнхен, забранявайки всички улични шествия, Хитлер изиграва отново бурното си възмущение което вече е увенчано с успех. Както през януари, той се опитва да настрои военните власти срещу цивилните власти. На 30 април в изключително напрегната ситуация, когато Крибел, Бауер и новоназначеният ръководител на СА Херман Гьоринг пристигат в правителствената резиденция и искат въвеждане на извънредно положение срещу левицата, Хитлер отиво придружен от Рьом отива при генерал фон Лосов и започва да настоява не само за намесата на райхсвера, но както е предвидено в общото споразумение, за раздаване на оръжия от армейските складове на патриотичните съюзи. И той буквално онемява, когато генералът, почти без обяснение, отхвърля и двете искания и сухо казва, че самият той знае какво трябва да направи за сигурността на държавата и ще заповядя да застрелят всеки, който подбужда бунтове. В същия дух е получен отговор от началника на полицията полк. Зайсер.

Хитлер отново е постави в почти безнадеждно положение и изглежда, че няма друг избор, освен срамно да изостави декларираното с такава фанфара намерение да наруши първомайския празник. Но той избягва това поражение с изключително характерна маневра, рязко увеличавайки скоростта. Дори в разговора си с Лосов той мрачно заплашва, че „червените митинги“ ще се състоят, само ако демонстрантите „маршируват над трупа му“. Тези думи съдържат много хазартен фанатизъм и евтина показна страст, но демонстрират както много пъти в бъдеще, изключителната му решителност, да отсече всички пътища за отстъпление и да постави самото си съществуване пред категорична алтернатива – всичко или нищо.

Съобразно ситуацията, Хитлер дава команда за ускоряване на подготовката. Оръжия, боеприпаси, превозни средства са трескаво подготвени и в крайна сметка дори райхсверът може да бъде заблуден. Противно на забраната на Лосов, той изпраща Рьом и шепа щурмовици в казармата, под предлог, че правителството се страхува от речите на 1 май на левицата, да

[404] Намира се в центъра на Мюнхен, голяма тревна площ, където се провежда традиционния „Октоберфест“.

получи карабини и картечници. Някои от партньорите в патриотичните съюзи обаче, виждайки толкова откровена подготовка за преврат, започват да изразяват своите съмнения, стига се до спорове, но събитията изпреварват актьорите. Хората на Хитлер, вдигнати по тревога, пристигат от Нюрнберг, Аугсбург и Фрайзинг, много от тях са въоръжени, групата от гр. Бад Телец носи дори старо полево оръдие в камиона си, а отрядът от Ландсхут, воден от Грегор Щрасер и Хайнрих Химлер, е пристигнал въоръжен с няколко леки картечници. Всички те са в очакване на така желаното от самия Хитлер национално въстание, през тези години вече стотици пъти обещаваното национално въстание и „премахване на ноемврийския срам“, както казва този популярен лозунг. Когато шефът на полицаята Норц отправя предупреждение към Крибел, той получава отговор: „Нямам път обратно, твърде късно е ... и няма значение дали е пролята кръв.“[405]

Още преди зазоряване „патриотични съюзи“ се събрат в „Обервизенфелд“ (парк в Мюнхен), до „Максимилианеум“ (дворец в Мюнхен), както и на някои други, предварително определени ключови места в града, за да се противопоставят на псевдозаплахата на социалистическия пуч. Известно време по-късно се появява и Хитлер, и обиколя територията, която вече прилича на военно-полеви лагер. Той носи стоманен шлем на главата си и „железен кръст“ от 1-ва степен на гърдите (от военните години). Придружен е от Гьоринг, Щрайхер, Рудолф Хес, Грегор Щрасер, както и командира на доброволческия отряд Герхард Росбах, който е начело на Мюнхенската СА. И докато щурмоваците, са в очакване на заповедта за действие, ангажирани в бойна подготовка, техните командири, объркани, спорещи помежду си и ставайки все по-нервни, обсъждат какво да правят, тъй като съгласуваният сигнал от Рьом така и не пристигна.

А на „Терезиенвизе“, синдикатите и левите партии вече са провели своя първи май, преминал под традиционните революционни лозунги, но без ексцесии и в съответствие с настроението на майския празник, който свързват със солидарността. В същото време полицията отцепва в широк кръг „Обервизенфелд“ който се намира извън града, поради очакваните сблъсъци които така и не се осъществяват.

По това време самият капитан Рьом стои, мирно пред своя началник генерал фон Лосов, който е научил за акцията в казармата и ядосан иска взетите оръжия да бъдат върнати. Малко след обяд капитанът, придружен от райхсвера и полицията, се появява в „Обервизенфелд“ и предава заповедта на ген. Лосов. И въпреки че Крибел и Щрасер предлагат да се атакува левицата, надявайки се, че в конфронтацията подобна на гражданска война, ще спечелят райхсвера на своя страна, Хитлер командва отстъпление. Той успява да избегне силовата конфискация на оръжия на място и по-късно те са върнати в казармата от самите штурмоваци, но поражението е съвсем очевидно и ярките фойерверки от представянето му пред бойните другари вечерта на същия ден в претъпкания цирк „Кроне“ не може да премахне това впечатление.

Има много индикации, че това е първата лична криза на Хитлер по време на изкачването му към върха. Разбира се, той имаше основания да обвини партньорите си в блока за първомайския провал, но трябва да признаем, че неговите собствени слабости и грешки се проявяват и в поведението на

[405] Така тези думи са предадени в представянето на съдържанието на разговора с Едуард Норц в писмото му до прокурора Дрес от 23 май 1923 г., виж: Бивш главен архив на NSDAP, VAK, NS 26/104.

партньорите му. Самата концепция за действията му е погрешна. Неочакваният обрат и упоритостта на собствения му темперамент, водят до това, че той се оказва в напълно фалшива позиция. Изведнъж той вижда райхсвера, чиято сила го направи силен, не в тила му, а точно пред него в заплашително положение с насочено оръжие.

Това е първият осезаем удар след бурно изкачване в продължение на няколко години и Хитлер измъчван от съмнения в спосоностите си, отива при Дитрих Екарт в Берхтесгаден в продължение на няколко седмици като се връща съвесм за кратко Мюнхен само за да изнесе реч или да се разсее.

Ако преди това поведението му се определя главно от инстинктите за спечелване на подкрепа, сега под влиянието на онзи майски ден, той развива началото на своята последователна тактическа система. Или това са първите очертания на концепцията за „фашистката“ революция, която се състои не в конфликт, а в съюз с държавната власт и получава много подходящо име „революция с разрешението на г-н президента“.[406] Той ще запише някои от мислите си в онези дни и по-късно те ще влязат в “Моята борба“.

Реакцията на обществото го подтиква още повече. В многобройните си предизвикателни изказвания Хитлер никога не се уморява да възхвалява делото, волята, идеята за лидерство-фюреризма, 8 дни преди първомайската операция, той говори, че нацията има нужда от герои, а не от празнодумци и се отдава на мечтателни разсъждения за вярата в действието. Но разигралата се комедия на „Обервизенфелд“ изобщо не отговаря на такава вяра.

„Всички признават, че Хитлер и хората му са седнали в локвата!“ - се казва в един от докладите за тези събития. Дори предполагаемата конспирация с цел убийство, както иронично пише „Мюнхенер пост“ (Мюнхенската поща), на „великия Адолф“, за която Херман Есер вдигаа много изкуствена суматоха във „Фьолкишер беобахтер“, едва ли би могла да допринесе за възстановяването на популярността му, особено след като подобна „заплаха“ вече беше публикувано през април и много скоро се разкрива като изобретение на националсоциалистите. „Хитлер престана да обсебва народната фантазия“, пише кореспондентът на „Ню-Йоркер щаатсцайтунг“ и наистина изглежда, че звездата му, както забеляза един наблюдател от това време, още в началото на май, „е много избледняла“.[407]

Силно депресиран и с вторачен поглед в самотата на Берхтесгаден, вече си представя, че звездата му помръква. И това обяснява, отдръпването му от работата, отказа да възстанови прекъснатата връзка с ген. Лосов и „Камфбунд“, както и с партията, останала без фюрера си. Това показва настъпилия срив с пълна загуба на смелост, нови цели и подкрепа.

При опита на Готфрид Федер, Оскар Кьорнер и няколко други ветерани да го върнат и да го изолират от приятеля му „Пуци“ Ханфщенгъл, който според неверните слухове му докарвал „красиви жени“, които за възмущение на всички, се разхождали само по едни „копринени гащички“ а „шампанското течало като река“, той просто не реагира.[408] Изглежда, че изпада в рецидив на отминала летаргия и негативните емоции.

---

[406] Heiden K. Hitler. Bd. 1. стр. 162.

[407] Deuerlein E. Der Hitler-Putsch, стр. 61; Heiden K. Geschichte, стр. 129. Споменатата реч на Хитлер на 24 април 1923 г., Boepple E. цит. с., стр. 57. Относно предполагаемия заговор за убийство, планиран, разбира се, от евреите, виж: Maser W. Hitler, стр. 412 и сл.

[408] Писмо на Г. Федер от 10 август 1923 г.: Deuerlein E. Aufstieg, стр. 179 и сл.; Tyrell A. цит. с. стр. 59 и сл.

Но основната причина е изчакването на резултата от разследването, започнато от прокуратурата в Първи окръжен съд в Мюнхен по повод първомайските събития. Всъщност, независимо от присъдата, която е много вероятна, той е заплашен от изтърпяването на условната си присъда за двумесечен затвор по делото Балерщедт, но най-вече се страхува много повече от министъра на вътрешните работи Швайер, тъй като не изплънява обещанието си пред него, и основателно се опасява от заплахата на министъра за екстрадиране от страната.

Използвайки националистическото насищане на баварското силово поле, Хитлер посреща тези страхове и започва да действа. В жалба, адресирана до прокуратурата, той пише: „Тъй като в продължение на няколко седмици бях подложен на груби нападения в пресата и ландтага и поради уважителното ми отношение към моето отечество, бях лишен от възможността за публична защита. Ще съм благодарен ако съдбата сега ми позволи да провеждам тази защита в съдебната зала, независимо от споменатото отношение". Благоразумно той заплашва да изпрати призива си до пресата.

Намекът е достатъчно ясен. Хитлер напомня на член на Германската национална партия, министъра на правосъдието Гюртнер, който получава жалбата, заедно с придружаващо писмо в обезпокоителен тон от прокурора, за предишните и останалите споразумения, тъй като самият министър веднъж дори нарича националсоциалистите „плът от нашата плът".[409]

Все по-утежняващото положение на нацията, експлозивният ръст на инфлацията, масовите стачки, борбата в Рур, гладните бунтове и бунтовническите действия на левицата, създават достатъчно основания да пощадят фигурата на националния фюрер, дори ако тя самата е била част от тази извънредна ситуация.

Затова Гюртнер, без да информира министъра на вътрешните работи, който многократно се е интересувал за хода на разследването, изразява желанието си пред прокуратурата да отложи делото „за по-тихи времена". На 1 август 1923 г. разследването е временно спряно, а на 22 май следващата година е прекратено изцяло.

Но загубата на престиж както Хитлер я вижда, се оказа много забележима. В началото на септември, патриотичните съюзи се събират в Нюрнберг по повод годишнина от победата при Седан[410] на един „Дните на Германия", които се провеждат от време на време в различни части на Бавария с патетичен разкош, декоративен фон от знамена, цветя, в присъствието на пенсионирани генерали, стотици хиляди хора, речи и шествия, които дават възможност за усещане за национално величие и нуждата от красив и приповдигнат спектакъл. „С бурни възклицания „Хайл!", се казва емоционално в доклада на полицейско управление на окръг Нюрнберг-Фюрт от 2 септември 1923 г. – „те обикаляха в шествие около почетните гости, много ръце с развяващи се знамена се простираха към тях, дъжд от цветя и венци се сипеше от всички страни. Това беше вик на радост от стотици хиляди онези, обезсърчени, уплашени, унижени, отчаяни, с които проблясваше лъч надежда за освобождение от несгодите. Много мъже и жени, стояха и плачеха."[411]

---

[409] Heiden K. Geschichte, стр. 130.

[410] На 1-2 септември 1870 г. пруската армия нанася тежко поражение на французите при Седан във френско-пруската война от 1870-71 г.

[411] Deuerlein E. Der Hitler-Putsch, стр. 170.

Националсоциалистите, според същия доклад, съставляват една от най-мощните колони сред 100 000 демонстранти, но въпреки това ген. Лудендорф е в центъра на бурното ликуване. Хитлер е впечатлен от това масово събитие, но с оглед връщането на загубените позиции, отново решава да се присъедини в общ блок със сродните организации като „Имперски флаг“ на капитан Адолф Хайс, съюза „Оберланд“ начело с д-р Фридрих Вебер, които заедно с СА, се обединяват в „Германски боен съюз“ или „Дойчес Кампфбунд“ начело с подп. Херман Крибел (близък приятел на ген. Лудендорф). Той не поставя въпроса за лидерство от негова страна. Бързата загуба на позициите му, се дължи не само на първомайското поражение, но и на отпътуването от Мюнхен. И веднага щом престада да създава сензации, всичко се изпарява – и име, и власт, и демагогското обаяние.

Три седмици по-късно Рьом, който неуморно работи в полза на приятеля си Хитлер сред командирите на „Кампфбунд“, успява да възстанови репутацията му до такава степен, че получава политическото ръководство на съюза.

Правителството на Германия прекратява безсмислената борба за Рур, поради липсата на достатъчно сили. На 24 септември, 6 седмици след идването си на власт, правителството на Густав Щреземан изоставя пасивната съпротива и възобновява плащането на репарации на Франция. Въпреки, че Хитлер през последните месеци има негативно отношение към тази съпротива, революционното му поведение сега изисква да осъди непопулярната стъпка на правителството, като доказателство за срамно предателство и да извлече максимална полза за своите пучистки планове. Още на следващия ден Хитлер се среща с лидерите на „Кампфбунд“ – Крибел, Хайс, Вебер, Гьоринг и Рьом.

В бурна реч, продължила 2, часа и 30 мин., той представя своите идеи и виждания пред тях и завършва с молба да му бъде поверено ръководството на „Германскита боен съюз“. Както разказва по-късно Рьом, със сълзи на очи, Хайс накрая протяга ръка към него. Вебер също е трогнат. А Рьом се просълзява от вътрешно вълнение. Убеден, че развитието на събитията, сега ще изисква решителни стъпки, още на следващия ден Рьом се сбогува с военната служба и постъпва изцяло на служба при Хитлер.[412]

След като става политически лидер на “Кампфбунд“[413], Хитлер е решен най-накрая да засрами всички скептици, демонстрирайки своята решителност. Той незабавно нарежда на всичките 15 000 от неговите щурмоваци да бъдат в повишена готовност, нарежда на членовете на НСДАП да се оттеглят от всички други национални съюзи, за да засилят собствената си ударна сила, и започва най-трескавата дейност. Но както винаги, целта на всичките му планове, тактически ходове и заповеди са много необуздани и пропагандната му акция, се превръща в помпозна, буйна драма и с концепцията за ненадминатост.

---

[412] Roehm E. цит.с., стр. 215 и сл.

[413] Бел. пр.: Още на 4 февруари 1923 г. в Берлин, по инициатива на Е. Рьом и генерал Е. фон Лудендорф, е създадена „Работно сдружение на патриотичните военизирани роганизации“ в което влизат Райхсфраг, Оберланд, СА и по-малките „Патриотичен съюз на Мюнхен“ с други военизирани формирования от Долна (Северна) Бавария. Всяка организация делегира представител с право на глас в колективния управителен орган. За цивилен управител е избран бившия министър на правосъдието на Бавария Кристиан Рот, а военното ръководство е поето от подп. Херман Крибел. След това на „Дните на Гермаиня“ в Нюрнберг, това сдружение прераства в „Германски боен съюз“ (Кампфбунд) и в ръководството му още влизат Ернст Рьом, Херман Гьоринг и Шойбнер-Рихтер, а по-късно и Хитлер като политически ръководител. Но вдъхновителят на цялата идея за съюз на патриотичните въоръжени сили е на ген. Лудендорф.

Той планира да проведе 14 масови митинга в един ден на 27 септември, за да нагнети и нажежи страстите до краен предел. Намерenияна на „Кампфбунд" съвпадат напълно с намеренията му – освобождение „от срамното робство", кампания срещу Берлин, установяване на национална диктатура и премахване на „проклетите вътрешни врагове", както самият Хитлер обявява преди 3 седмици, на 5 септември: „Или Берлин с марш ще стигне в Мюнхен, или Мюнхен с марш ще достигне Берлин! Не може да има съжителство между болшевишката Северна Германия и пропитата с национален дух Бавария".[414]

Какви планове той преследва в този момент, дали ще отиде, до край, до открит бунт (пуч[415]) или просто използва ситуацията да впечатлява с ораторските си способности, остава неясно и до днес.

Повечето факти, показват, че той взиме по-нататъшните си решения в зависимост от ефекта предизмикан от действията на националистите, настроението и пламенността на тълпата, и иска да използва до крайност силата на пропагандните инструменти, да принуди държавните власти да действат, съобразно желанието на масите. „От безкрайните словесни битки - заявява той в реч на гореспоменатата среща - ще израсте нова Германия".

Всички членове на "Кампфбунд" получават строго секретна заповед, забраняваща им да напускат Мюнхен и съдържаща кодова дума (парола) за тяхното общо мобилизиране.

Регионалното правителство в Мюнхен обаче е притиснато в ъгъла от непрекъснатите слухове за преврат, от общото недоверие към общогерманското правителството в Берлин, непрекъснато обвинявано в „марксизъм" поради и някои специфични баварски настроения, вражди и изолационистки стремежи, изпреварват Хитлер. Без предварително известие премиерът фон Книлинг обявява извънредно положение на 26 септември и назначава, както през 1920 г., Густав фон Кар за държавен комисар с диктаторски правомощия.

Кар заявява готовността си да сътрудничи с „Кампфбунд", и едновременно предупреждава Хитлер, че няма да толерира, никакви „отклонения", като забранява да се провеждат запланувaните митинги.

Изпаднйки в гневен пристъп достигащ до припадък, Хитлер се развиква яростно на министъра, като го заплашва с революция и кръвопролития, но това не прави никакво впечатление на Кар.

Вчерта Хитлер като ръководител на „Кампфбунд" най-силната и сплотена военна формация, равноправен партньор на държавната власт, отново се среща с Кар, но той не променя позициите си. Изглежда, в този момент Хитлер вече се решава да отиде към въстаниео. И само през нощта, след продължителен разговор с Рьом, Пенер и Шойбнер-Рихтер, сподвижниците му успяват да го разубедят от това намерение.

А ходът на събитията, надминава намеренията на Хитлер. В Берлин се провежда заседание на кабинета под председателството на президента Еберт, на което е обсъдена ситуацията. Твърде често преди това фон Кар говори за „баварската мисия за спасяване на отечеството", без да крие, че под това разбира свалянето на републиката и установяването на консервативно управление, широка независимост за Бавария и завръщане към монархията.

[414] Boepple E.цит.с. стр. 187.

[415] Думата „пуч" (Putsch) по произход е от швейцарски немски език и исторически е свързана с борба между партии за управлението на град Цюрих през 1839 г. и означава силова завземане на властта. Точен синоним на българските метеж, бунт, преврат.

Така че назначаването на Кар, като едноличен управител на Бавария, създава допълнителни страхове в германското правителство.

На фона на отчайващото положение на държава, чиято валута е унищожена от инфлацията, икономиката е сринатa, в Саксония и Хамбург силно нараства комунистическо влияние, засилват се сепаратистките стремежи на запад и изплъзващата се власт от ръцете на централното правителство, събитията в Мюнхен наистина могат да дадат началото на общ колапс.

В тази драматична и неспокойна ситуация бъдещето на страната зависи от райхсвера. Неговият главнокомандващ генерал Ханс фон Зект сам е обект на широко разпространени очаквания за диктатура вдясно. Неговата впечатляваща външност, с показно закъснение и студено самочувствие показва на уплашените членове на кабинета, кой е истинският носител на властта. Когато Еберт пита на коя страна е райхсвера в този труден час, той отговаря: „Райхсверът, хер президент, е зад мен“ - и дава да се разбере как стоят нещата с властта в действителност. Когато в същия ден е направена декларация за извънредното положение в страната и за прехвърлянето на изпълнителна власт върху него на цялата територия на райха, Зект изразява, поне формално, своята лоялност към политическата власт.[416]

Събитията в следващите дни се развиват по сложен, пълен с объркване сценарий, който е трудно да се види цялостн. Двама от актьорите са предварително свалени от сцената от фон Зект. На 29 септември нелегалният „черен райхсвер“ се разбунтува в Кюстрин, воден от м-р Бухрукер.[417] Той се страхува, че ще бъде уволнен след края на борбата за Рур, и решава, поради редицата объркващи знаци, да даде сигнал на изказванията на десницата, в самия райхсвер. Тази набързо организирана и недостатъчно координирана операция обаче е потушена след кратка обсада. Веднага след това Зект предприема решителна акция, свидетелстваща за незабравените емоции на революционното време, срещу заплахата от левия преврат в Саксония, Тюрингия и Хамбург. Сега трябваше да премери сили и с Бавария.

А в Бавария Хитлер почти успява, следвайки тактическата си концепция, да привлече Кар на своя страна. Нито Кар, нито ген. Лосов реагират на искането на Зект да забрани вестника на НСДАП, в отговор на злонамерена клеветническа статия във „Фьолкишер Беобахтер“, нито изпълняват заповедта за арестуване на Росбах, к-н Хайс и к-н Ерхард. Когато впоследствие Лосов е отстранен, Върховният комисар, в нарушение на конституцията, го назначава за

---

[416] Първоначално изпълнителната власт е прехвърлена на министъра на отбраната Геслер и едва в нощта на 8 срещу 9 ноември 1923 г., след новината за пуча на Хитлер в Мюнхен, официално е предадена на Зект. Но това не е нищо повече от опит да се прикрие реалното разделение на властта и очевидната импотентност на политическите власти с помощта на тази промяна. Няма съмнение, че Зект и райхсвера са упражнявали върховната власт до отмяната на извънредното положение на 24 февруари 1924 г. и това се вижда във факта, че те поемат контрола върху изпълнението на политическите и икономически мерки за борба с инфлацията.

[417] Бел. пр.: Черният райхсвер е създаден през 1921 г. от предтавители на доброволческите отряди и е с численост около 18 000 души. Непосредственият му командир е м-р Бруно Бухрукер, но е подставен под командването на началник щаба на 3-та дивизия в Берлин подп. Федор фон Бок. Съществуването му се пази в тайна от съюзническите комисии. Първоначалон е дислоциран в Горна Силиезия, тъй като се очаква нападение от Полша, след това е съсредоточени в околностите на Кюстрин, където се издържа с финансовата подкрепа на едрите земевладелци от Бранденбургския народен съюз. През 1923 г. е изпратен в Рур, където се очаква война с Франция. К-н Ернст Рьом е също сред ръководството на това формирование.

комендант на райхсвера в Бавария и прави всичко, за да предизвика изостряне на конфликта с Берлин с все повече провокации. Той иска реорганизация на правителството на страната и отговоря на посланието на Еберт с открито обявяване на война. Бившият командир на доброволчески отряд капитан Ерхард, официално издирван от върховния съд на републиката, е извикан от Залцбург, където се укрива, и му е наредено да подготви поход към Берлин. Датата на акцията е определена на 15 ноември.

Тези изразителни жестове са придружени от не по-малко заплашителни думи. Самият Кар обявява негерманския дух на Ваймарската конституция, и нарича режима „колос с глинени крака“, а една от своите речи се преставя като изразител на националната каузата, встъпил в решителната идеологическа борба срещу международната марксистко-еврейска идеология.[418]

С шумните си реакции той иска да покаже, че отговаря на различните очаквания, свързани с поста върховен комисар, но в действителност това обслужва плановете на Хитлер. Познавайки нрава на Кар, той публикува само една статия във „Фьолкише беобахтер“, за да се промени коренно фаталната ситуация от 1 май. Конфликтът с Берлин носи на Хитлер съюз с онези властници в Бавария, чиято помощ му е необходима за революционните действия срещу правителството на Ваймарската република. Когато ген. Зект, иска ген. Лосов да подаде оставка, и всички националистени военни съюзи да се поставят на негово разположение, заслива конфронтацията с Берлин.

Неочаквано Хитлер вижда, че съдбата му предоставя големи шансове. „Всичко ще бъде решено през зимата“, казва той в интервю за “Куриере Д`Италия“.[419] Веднага посещава ген. фон Лосов, и в последвалите още няколко срещи, урежда предишния си конфликт. „Сега имаме общи интереси и противници“, казва той, извън себе си от щастие. От своя страна Лосов заявява, че „напълно съм съгласен с възгледите на Хитлер по 9 от10 точки“.

В резултат, без действително да иска, командирът на Баварския райхсвер става един от основните актьори в центъра на сцената. Обаче ролята на конспиратора не е за него. Той е аполитичен войник, страхуващ се от вземането на съдбоносни решения в конфликтната ситуация, в която все повече се озовава и чувства че е извън възможностите му сам да се справи. Скоро Хитлер трябва да го бута насила. Тогава той много точно характеризира дилемата на фон Лосов със следните думи: „военен командир с толкова големи права, който се е противопоставил на своите началници, трябва или да се реши да отиде докрай, или е просто обикновен метежник и бунтар“.

Най-трудното е да постигне разбирателство с Кар. Докато Хитлер не може да прости на върховния държавен комисар за предателство на 26 септември, самият Кар остава твърдо убеден, че е бил призован, да „вкара в синьо-бяло чувство“[420] радикален агитатор, готов на всякаква агресивна глупост. А отношението му към Хитлер може лесно да се разбере от следната мисъл: „в

[418] В контекста изявлението на фон Кара гласи следното: „Говорим за голяма борба между два мирогледа, които са решаващи за съдбата на целия германски народ – международната марксистко-еврейска и националногерманската идеология ... Бавария е предопределена да поеме ръководството в тази борба за голямата германска цел“. : Deuerlein E. Der Hitler-Putsch, стр. 238.

[419] Muenchener Post, 19.X.1923.

[420] Бел. пр.: цветовете на баварското знаме.

подходящия момент да се даде на този барабанист и талантлив скандалджия, заповед да напусне политиката".[421]

Въпреки цялата сдържаност и взаимна враждебност помежду им, както и съществуващите различия в мненията, конфронтацията с правителството в Берлин ги събира, и сега не е враме за претенциите към лидерството, а моментът е подходящ за нанасянето на удар.

Кар, скоро се озовава заедно с Лосов и Ханс фон Зайсер в „триумвирата" на законната власт, но подхожда с известна предпазливост и се въздържа от дръзки думи, докато Хитлер нетърпеливо иска да предприеман действия. „Хората сега се интересуват само от един въпрос – Кога?", призовава, самоотвержено той, в екзалтираните си тиради, показвайки увереността си за предстоящия сблъсък:

„И сега ще дойде денят, пророкува той, заради което е създадено това движение! Часът, за който се борим от години. В момента, в който националсоциалистическото движение се отправи в победоносен поход за доброто на Германия! Не сме създадени за избори, а за да окажем последната помощ в най-голямата беда, когато нашият народ в страх и отчаяние вижда приближаващото се червено чудовище ... Нашето движение носи освобождение, милиони вече го усещат днес. То стана нова религиозна вяра!"[422]

През октомври всички страни засилват подготовката си. В конспиративна атмосфера на интриги, тайни и предателства се провеждат непрекъснати дискусии, предлагат се планове за действие, измислят се, и се променят паролите, кодовите думи, според които спектакълът трябва да започне, трупа се оръжие и продължава бойната подготовка на отрядите. Още в началото на октомври слуховете за предстоящия преврат, пуснати от хората на Хитлер придобиват толкова категорична форма, че подполк. Крибел, военният лидер на „Кампфбунд", е принуден в писмо, адресирано до премиера фон Книлинг, да отрича съществуването на каквито и да било намерения за организиране на преврат. В тази джунгла от интереси, договори, фалшиви маневри и капани, всички се наблюдават и хиляди живеят в очакването на някакви заповеди. По стените на къщите се появяват лозунги „Марш към Берлин" и това се превръща във вълшебна формула, която обещава решение на всички проблеми с един удар. Няколко седмици преди това, Хитлер засилва психозата на предстоящите промени: „Тази ноемврийска република скоро ще свърши. Постепенно започва ново шумене на вятъра, предвещаващо лошо време. И то ще предизвека буря, която ще принуди тази република да предприеме промени, по един или друг начин. Тя вече е узряла за това."[423]

По отношение на Кар, Хитлер изглежда уверен в себе си. Вярно, той все още има подозрение, че „триумвиратът" може да излезе без него или да мобилизира масите не с революционния призив „Към Берлин!", а с войнстващия лозунг на сепаратистите „Да се махнем от Берлин!".

Хитлер почва да се съмнява, че изобщо няма да се стигне до „делото" и в началото на октомври, започва да мисли как с помощта на някаква авантюра, да принуди партньорите си да действат и самият той да бъде начело на това

---

[421] От изслушването на Хитлер пред Мюнхенския съд на 26 февруари 1924 г.: Boepple E. цит. с., стр. 100.

[422] Deuerlein E. Der Hitler-Putsch, стр. 72, 74.

[423] Това казва Хитлер на 12 септември 1923 г., виж: Boepple E. цит. с, стр. 91.

действие. Той не се съмнява, че ако използва подходящия момент, народа ще застане на негова страна в конфликта и в никакъв случай на страната на Кар.

По принцип се отнася с презрение към тази арогантна буржоазия с нейната неоснователна надутост и нежелание да разбере масите, но която така много иска да му ги отнеме. В едно от изказванията си Хитлер нарича Кар „слаб предвоенен бюрократ“ и продължава: „... историята на всички революции показва, че те никога не могат да бъдат водени от лидер на старата система, който няма сили за това, а могат да бъдат оглавени само от революционери.“

„Триумвиратът“, има сила, но на страната на Хитлер е самият „национален командир“ ген. Лудендорф, който сам цял „армейски корпус на два крака“, но чиято политическа ограниченост, Хитлер бързо разпознава и с помощта на ласкателства, е се научава да я използва.

Самочувствието му показва така характерното му желание за необузданост и той се сравнява с Гамбета и Мусолини, въпреки че сътрудниците му се смеят на това, а Крибел казвва, че Хитлер не е подходящ за ръководен пост, защото в главата му има само една пропаганда. Самият Хитлер казва на старши офицер от обкръжението на ген. Лосов, че призванието му е спасението на Германия и той се нуждае от Лудендорф, за да спечели райхсвера: „В политиката той няма да каже нито, дума за мен, аз не съм Бетман-Холвег[424] ... Но знаете ли, че Наполеон, създавайки консулството, се е обградил само с незначителни фигури?“[425]

През втората половина на октомври плановете на Мюнхен за Берлин придобиват по-ясни очертания. На 16 октомври Крибел подписва заповед за укрепване на граничната охрана в северната част на страната (Бавария). Въпреки че е обявена като полицейска мярка, тази заповед е насочена срещу неспокойната Тюрингия, и съдържа военни понятия като „зони за разполагане“, „започване на военните действия“, както и „духът на настъплението“, „пламенност на преследването“ и дори „унищожаването на вражеските сили“. Целта е да се обоснове по този начин възможността за пряка мобилизация в случай на гражданска война.

Доброволците вече провеждат учения на карта, разучавайки плана на Берлин, а Хитлер изнася реч пред юнкерите на пехотното училище, и похвалва революционния им морал под бурни аплодисменти: „Най-висшият дълг на вашата военна клетва, господа, е да я нарушите“.

За да бъдат достойна конкуренция за военната мощ на партньорите си, националсоциалистите набират в СА основно служители от полиция и според по-късните показания на Хитлер, те вече разполагат с 60 – 80 полеви оръдия, гаубици и тежки оръжия, които преди това са били в скривалища, на тяхно разположение. На заседание на „Кампфбунд“ на 23 октомври Гьоринг обявява подробностите за „нападението към Берлин“ и препоръчва, наред с други неща, да започне изготвянето на „черни списъци“: „Ще бъде необходимо да се използва най-тежкият терор, който създава и най-малката трудност, да се застрелвя. Необходимо е командирите днес да посочи онези лица, чието елиминиране е необходимо. След публикуването на апела, поне един трябва

[424] Канцлер на Германия по време на Първата световна война до 1917 г.

[425] Heiden K. Hitler. Bd. 1.стр. 168; Heiden K.Geschichte, стр. 150; предишните цитати, за фон Кар, вж.: Muenchener Post, 19.X.1923, и Horn W. Fuehrerideologie, стр. 128.

незабавно да бъде застрелян, за да се сплаши останалите". „Германска Анкара" се готви да разгърне репресии вътре в страната.[426]

В атмосфера на недоверие и съперничество един план последва друг. На 24 октомври ген. Лосов свиква в щаба на военния окръг представители на райхсвера, държавната полиция и патриотичните съюзи, за да им представи мобилизационните планове за похода към Берлин, като думата „изгрев" е обявена парола. Лосов обаче кани само един военен лидер на „Кампфбунд" Херман Крибел, а Хитлер и командването на СА остават извън срещата. В отговор Хитлер незабавно провежда „голям военен преглед". Както казва един доклад от онова време, „от ранна сутрин в града се чуваха барабани и музика, а през целия ден навсякъде можеха да се видят хора с униформа със свастиката на Хитлер на яките или еделвайса на „Оберланд" на шапките си"[427]. На свой ред Кар веднага обявява, за да разсее предполагаемите „слухове, които обикалят навсякъде", че отхвърля всякакви преговори с настоящото правителство на страната.

Но възниква тиха, ожесточена конкуренция и изглежда, че въпросът е само кой ще действа пръв, за да получи от ръцете на спасената нация „на Бранденбургската врата лавровия венец на победата". Своеобразна пламенност, боядисана в местни цветове, пронизва всички тези планове с някаква изключителна фантастичност и придава на тези различни действия вид на някаква голяма игра „на индианци и каубои", във войнишо изпълнение.

Без дълго да се замислят за истинското състояние на властта, актьорите провъзгласяват, че е време да „маршируват и най-накрая да решават определени въпроси като Бисмарк", други възхваляват „клетката на реда Бавария" и „баварските юмруци", които трябва „прочистят тази берлинска кочина"...

Местен сумрак лежи над така нетърпеливо рисуваните апокалиптични картини, сравняващи столицата (Берлин), като един огромен Вавилон. Някои от ораторите спечелват сърцата на слушателите, като обещават на „енергичните баварци да извършат наказателна кампания срещу Берлин, победа над тази велика апокалиптична проститутка, с която трябва и малко да се забавляват."...

Доверен човек от Хамбург, съобщава на Хитлер, че „милиони хора в Северна Германия ще застанат на негова страна в деня на възмездието" и навсякъде царува идеята, че нацията с всички нейни класи и всички градове ще се присъедини към Мюнхенското въстание веднага щом започне и „германският народ ще се бори като през 1813 г.".[428]

На 30 октомври Хитлер си взема обратно думата, която дава на Кар, че няма да се забърква. Вярно е, че Кар все още не може да реши как да действа, подобно на ген. Лосов, той никога не е мислил да организира преврат по собствена инициатива. „Триумвиратът" с всичките му предизвикателства, заплахи и планове за разполагане на войски по вътрешната баварска граница, по-скоро иска само да подтикне Зект и националноконсервативните „господа от север" да пристъпят към своите диктаторски концепции, за които навсякъде

[426] За този комплекс от проблеми виж: E. Deuerlein Der Hitler-Putsch, стр. 221, 506; Roehm E. цит. с., стр. 228, Hoffmann H. H. цит. с., стр. 107 и сл., 118.

[427] Доклад на мисията на Вюртемберг в Мюнхен, 29 октомври 1923 г., Deuerlein E. Der Hitler-Putsch, стр. 90; за изявлението на фон Кар вижте Dokumente der deutschen Politikund Geschichte. Bd. III, стр. 133 и сл.

[428] Deuerlein E. Der Hitler-Putsch, стр. 87; за други цитати виж: Maser W. Fruehgeschichte, стр. 422, 441; Roehm E. цит. с., стр. 228; Хайден К. Хитлер. Bd. 1 ... стр. 177.

много се шушука, а той самият да влезе в играта в момента, когато това се изисква от развитието на цялото предприятие, както и от баварските интереси.

За да проверят ситуацията, те изпращат в началото на ноември полковник Зайсер в Берлин. Но той се връща обезсърчен, тъй като фон Зект му заявил, че не можеше да разчита на широка подкрепа.

След това, на 6 ноември, те съобщават с много енергичен тон на ръководителите на патриотичните съюзи, че само те имат право да започнат очакваната акция, да я ръководят и да се разправят с всякакво своеволие. Това е техният последен опит да си върнат инициативата на действие в свои ръце, която те губят някъде между силните думи и постоянното колебание.

Но Хитлер отново не е поканен на тази среща. Същата вечер „Кампфбунд" постига съгласие, че ще трябва да се използва първата предоставена възможност, или да се извърши провокация, която да възпламени обстановката, за да се премине към действие, както „триумвиратът", така и възможно най-големият брой колебаещи се, да тръгнат към Берлин.

Това решение често се цитира като доказателство за театралния, превъзбуден и мегаломански темперамент на Хитлер и се осмива публично като „бирения пуч", „политически карнавал", „преврат на задните стълби" или „забавление в духа на Дивия Запад". Разбира се, предприятието не е лишено от всички тези характеристики, но показва способността на Хитлер да оценя ситуацията, неговата смелост и тактическа последователност. И е повече забележителна комбинация от фарс и пиеса за разбойници, отколкото студена рационалност.

Вечерта на 6 ноември 1923 г. Хитлер всъщност няма избор. Той не може да се измъкне от необходимостта да действа още от момента на първомайското поражение, което едва е излекувано по това време, иначе рискува да загуби всичко. Това го кара да се откроява, от многото партии и политици, и го прави истински, радикален, сериозен в негодуванието си до крайност, поразителен в своята непримиримост и явно несклонен към тайни компромиси. И като политически фюрер на „Кампфбунд", той вече притежава военна мощ, чиято готовност за действие вече не е възпрепятствана от различията в колективното ръководство. И накрая, отрядите на буреносните войски нетърпеливо чакат да се втурнат в битка.

Има различни причини за тяхното безпокойство. Авантюризмът на бившите професионални войници, които след седмици на конспиративна подготовка искат най-накрая да излязат и да постигнат целта си.

Мнозина съхраняват надеждата, че предстоящата национална диктатура ще премахне ограниченията за размера на армията (райхсвера) във Версайския договор. Вече в продължение на седмици в състояние на предмаршова подготовка, някои от отрядите участват в есенните маневри на райхсвера, но сега всички средства са похарчени, резервите на Хитлер са изчерпани, чиновниците са изгладнели, и само Кар все още можеше да поддържа своите части. Призивът на к-н Ерхард към индустриалците в Нюрнберг донесе 20 000 долара.

Дилемата, пред която е изправен Хитлер, е ясно изразена в показанията на командира на СА полка в Мюнхен, Вилхелм Брюкнер, дадени на едно от закритите заседания по време на по-късния процес: „Имах впечатлението, че самите офицери на райхсвера са недоволни, че похода към Берлин не се състоя. Те казваха: И този Хитлер е същият като всички останали. Не се представяте. Кой ще се представи първи, не ни интересува, просто отиваме с

тях. Аз лично казах на Хитлер: Ще дойде ден, когато вече няма да мога да задържа хората. Ако сега нищо не се случи, те просто ще избягат. И сред тях има много безработни, които са платили за подготовката си с последните си дрехи и обувки, с последните си пфенинги, и те казват: е, ако сега не се започне, ще постъпим в райхсвера и край на всички наши несгоди".[429]

Самият Хитлер в началото на ноември заявява в разговор със Зайсер, че сега трябва да се случи нещо, в противен случай икономическата нужда ще откара редовите членове от "Кампфбунд" до комунистическия лагер.

Към опасенията на Хитлер, че частите на „Кампфбунд" могат да се сринат, се добавя и опасението, че времето изтича, революционното недоволство заплашваше да спадне, струната вече е твърде натегната. В същото време краят на борбата за Рур и поражението на левицата бележат обрат към нормализация. Изглежда, че инфлацията е на път да бъде укротена и с края на кризата, духовете се успокояват.

Очевидно е, че националните проблеми и нерешени въпроси, дават широка възможност за агитация пред Хитлер. Той няма право да се колебае, дори ако решението е възпрепятствано от тази или онази честна дума която е дал. Но по-съмнително изглежда това, което не отговаря на теоретичната му концепция. Той рискуваше да отиде към революцията без „одобрението на господин президента".

Той се надява да получи това одобрение и дори пряката подкрепа от г-н президента „в движение" по пътя на революционния акт: „Бяхме убедени, че тук ще се стигне до точката, когато волята се присъедини към желанието", ще каже по-късно Хитлер в хода на съдебното дело.

Сборът от сериозни причини, говори без изключение, за необходимостта от действие, но единственото опасение за провал идва от малшанса планираната „авантюра" да не даде очаквания ефект и да не се подкрепи от „триумвирата".

Хитлер не е взема предвид тази опасност, защото се стреми към същото нещо, което тези господа планират, но в крайна сметка тази грешка ще доведе до крах на цялата операция и ще покаже цялата изолация на Хитлер от реалността.

Вярно е, че самият той никога няма да се съгласи с подобен упрек, за него винаги има нещо привлекателно в презрението му към реалността и прочутите думи на Лосов, че ще участва в държавен преврат само ако има шансове за успешен изход на 51%, ще бъдат за него пример за отвратителната безнадеждна практичност.[430]

За решението да се предприемат действия говорят не само рационални причини, самият ход на историята потвърждава в по-широк смисъл правотата на Хитлер. Тази операция, завършила с поражение, се оказа решаваща, за по-нататъшния пробив на Хитлер по пътя му към властта.

В края на септември, в хода на всички трескави приготовления и позиционни маневри, Хитлер организира един от следващите „Дни на Германия" в Байройт и иска разрешение за посещение на мемориалната къща

---

[429] Цит. по: Heiden K. Geschichte, стр. 143.

[430] В тези думи на Лосов, казани според различни свидетелства, към някои лидери на "Кампфбунд" непосредствено след срещата на 6 ноември, въпреки че „бяха опровергани" по-късно, няма основание за съмнение относно тяхната истиност.: Deuerlein E. цит. с., стр. 97. В речта си на 8 ноември 1936 г., посветена на годишнина от ноемврийските събития, самият Хитлер е ироничен по отношение на изявлението на Лосов. виж: Domarus M. цит. с., стр. 654.

на Вагнер „Дома на Винифред[431]“. С дълбока емоция той разглежда стаите, кабинета и голямата библиотека на маестрото и гроба му в градината. След това е представен на Хюстън Стюарт Чембърлейн, женен за Ева, дъщерята на Рихард Вагнер, който силно повлиява на Хитлер чрез трудовите си през юношеските и младежките му години, когато се формира мирогледа му.

Тогава Чембърлейн е напълно парализираният старец, който почти не може да види посетителя, но усеща енергията и решителността, излъчвани от него. В писмо, което той пише до Хитлер седмица по-късно, на 7 октомври, Чембърлей го нарича не само предшественик и спътник на велика личност, но и самия спасител, решаващата фигура на германската контрареволюция. „Очаквах, пише той, да се срещна с фанатик, но чувството ми подсказва, че Хитлер е нещо различно, нещо по-креативно и че той, при цялата си осезаема сила на волята, не е човек на насилието. Сега, продължава авторът на писмото, аз най-накрая съм спокоен и душевното ми състояние се промени: Фактът, че Германия в часовете си на най-голяма нужда ражда такъв човек като Хитлер, доказва нейната жизнеспособност“.[432]

За демагог, измъчван от несигурност, само в най-жестоките си фантазии, проправящи път към реализацията на целта си, който в този момент стои пред едно от най-важните решения в живота, тези думи за него са като зова на „Учителя от Байройт“.

Херман Крибел Фридрих Вебер Герхард Розбах Адолф Хайс

ген. фон Лосов ген. фон Зект ген. фон Лудендорф подп. фон Зайсер

[431] Бел .пр.: Уинифред (Винифред) Уйлямс е англичанка и съпруга на Зигфрид Вагнер, син на композитора. Тя е сред близките познати на Хитлер и по-късно встъпва в НСДАП. В процеса на „денацификация“ Уинифред Вагнер, единствената наследница на семейство Вагнер, е осъдена на глоба от 6 000 марки. През 1949 г. тя официално се отказва от провеждането на фестивала в Байрот и се оттегля от обществения живот. По-късно обаче социалният й кръг включва хора свързани с националсоциалистическия режим като Герди Троост, Илза Хес и Освалд Мосли. През 1975 г. в ГФР излиза документален филм с пет части „Уинифред Вагнер и историята на „дома на Ванфрид“ през 1914-1975 г.“, в който в интервюто си Уинифред показва симпатията си към Хитлер, отричайки всякакви критики към него.

[432] Illustrierter Beobachter, 1926, Nr. 2,стр. 6.

Розенберг, Хитлер и д-р Вебер (със семейството си)

Съюзът „Оберланд“ – 2 септември 1923 г. „Черният Вермахт“

Хитлер в Нюрнберг на 2 септември 1923 г., на втората снимка е с Юлиус Щрайхер.

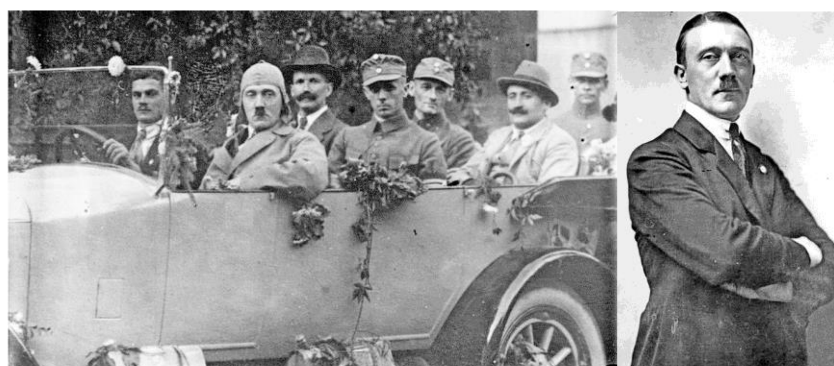

Хитлер на 16 септември 1923 г. А. Хитлер – 1921 г.

ГЛАВА IV ПУЧЪТ

И тогава някой извика: „Идват! Хайл Хитлер! "
От разказ на очевидци за събитията от 9 ноември 1923 г.

Двата дни до 8 ноември са изпълнени с нервна активност. Всички водят някакви преговори помежду си, а Мюнхен кипи от военни приготовления и слухове. Първоначалните планове на „Кампфбунд“ предвиждат на 10 ноември, привечер, да започне голямо нощно учение в горичката „Фретмангерхайде“ в северната част на Мюнхен и рано сутринта участниците да влязат в Мюнхен под прикритието на едно от обичайните шествия, и да обявят национална диктатура, като поставят „триумвирата“ пред свършен факт.

Още по време на срещата става ясно, че вечерта на 8 ноември, Кар ще произнесе официална реч в „Бюргербройкелер“, където ще бъдат членовете на правителството, както ген. Лосов, и ръководителите на държавни институции, също са поканени представители на икономиката и патриотичните сдружения. Притеснявайки се, че Кар ще го изпревари, Хитлер в последния момент отменя всичките си предишни планове и решава да започне да действа на следващия ден. Веднага щурмовите отряди на СА и подразделенията „Кампфбунд“ са събрани светкавично.

Срещата започна в 20 часа 15 минути. В дълго черно палто и с „железен кръст“ на гърдите, Хитлер се насочва с наскоро придобития си „Мерцедес“ към „Бюргербройкелер“, придружен от Алфред Розенберг, Оскар Граф и нищо неподозиращия Дрекслер, който същата вечер за последно, взема участие в забележителни събития. За да запазят тайната, му казали само, че отиват на среща извън града. Когато по пътя Хитлер му разкрива, че в 21,30 ч. ще нанесе удар, раздразненият Дрекслер отговоря, че му пожелава успех, но се оттегля от по-нататъшно участие.

На входа на залата се струпва голяма тълпа и разтревожен да не би току-що да започне планираното нападение над срещата, Хитлер заповяда на дежурния полицай да освободи фоайето.

И точно когато Кар тъкмо излагае „моралната обосновка на диктатурата“, позовавайки се на образа на новия човек, Хитлер се появи на вратата на залата. Според разкази на очевидци той е бил изключително развълнуван. По това време камионите вече са пристигнали пред сградата и щурмоваците от ударния отряд[433] на Хитлер, изскачат и обграждат сградата на „Бюргербройкелер“ в съответствие с всички правила на военното изкуство.

С характерната си склонност към трагикомични сцени, Хитлер стои на прага с вдигната халба бира в ръката и когато до него беше поставена тежка картечница, той отпива последната драматична глътка и след това хвърли халбата на земя и начело на своя въоръжен ударен отряд с револвер във вдигната ръка, се втурна към средата на залата. И докато се чува трещенето на хвърляните халби и преобърнатите столове, Хитлер скача на една от масите, и стреля в тавана, за да накара всички да млъкнат. След това минавайки през обърканата тълпа, се изкачва към сцената. „Националната революция започна“, извиква той. „Залата е заобиколена от 600 души, въоръжени до зъби. Никой няма право да напуска залата. Ако не запазите веднага тишина, ще наредя да сложат картечница в галерията. Правителството на Бавария и

[433] Ударният отряд „Адолф Хитлер“ е сформиран като негова лична охрана през май 1923 г. Състои се от 30 бойци, командирите са Белхтолд, Шрек и Морис.

правителството на републиката са свалени, сформира се временното правителство на райха, превземат се казармите на райхсвера и държавната полиция, Райхсверът и държавната полиция преминават под знамето със свастиката". След това, според очевидци, той кани Кар, Лосов и Зайсер да го последват в съседната стая с „груб, заповеднически тон". И докато щурмоваците насочват оръжията се срещу присъстващите, които вече се съвземат от шока и започнват да крещят силно: „Театър!", „Южна Америка!"

Въпреки всички противоречия и взаимовръзки, които остават неясни, основните характеристики на случващото са изключително ясни. Размахвайки диво револвера си, Хитлер заплашва членовете на „триумвирата", че никой от тях няма да напусне тази стая жив, и веднага, съгласно всички правила, се извинява, че трябва да ги постави пред свършен факт по такъв необичаен начин, казвайки им, че той просто иска да улесни господата да стъпят на новите си позиции. Така че сега те нямат друг избор, освен да тръгнат с него. Пенер е назначен за баварски министър-председател с диктаторски правомощия, Кар ще стане губернатор на Бавария, самият той ще оглави новото правителство на страната, Лудендорф ще поеме командването на националната армия по време на нейния поход до Берлин, а за Зайсер е предоставен поста на министър на полицията. Все по-развълнуван, той възкликна: „Знам, че тази стъпка няма да ви е лесна, господа, но трябва да я направите. Трябва да ви помогнем, господа, да ви предоставим трамплин. Всеки трябва да заеме мястото, на което е бил поставен, ако не го направи, значи няма право да съществува. Трябва да се биете с мен, да печелиите с мен или да умрете с мен. Ако делото се провали, в моя револвер има четири куршума – три за моите другари, ако ме изоставят, и четвъртият за мен." След това, според един от източниците, той вдигнал револвера към главата си и казал: „Ако утре следобед не съм победител, ще бъда мъртъв".

За изненада на Хитлер това не прави почти никакво впечатление на „триумвирата"; Кар остава най-хладнокръвният в тази ситуация. Очевидно обиден от глупавия антураж на тази пиеса за разбойници и ролята, която му е отредена в нея, той заявяво: „Г-н Хитлер, можете да заповядате да ме застрелят, или можете да ме застреляте вие самия. Дали ще умра или не, за мен няма значение". Зайсер обвинява Хитлер, че е нарушил думата си. Лосов мълчи. А на вратите и прозорците стоят въоръжените поддръжници на Хитлер, които от време на време вдигат оръжията си готови за стрелба.

За миг изглежда, сякаш мълчаливият самоконтрол на тримата е провалил начинанието. В момента, когато Хитлер, хвърля халба бира на земята и дава сигнал за пуча, от „Бюргербройкелер", Шойбнер-Рихтер потегля с кола за да доведе Лудендорф, който преди това не е бил посветен в замисъла, и Хитлер сега очаква пристигането му, надявайки се, че старият войник със своя авторитет ще му помогне да постигне желания завой.

Междувременно се връща обратно в неспокойната зала. Изнервен, раздразнен от неуспеха си, той вярва, че ефектът му върху масата ще бъде много по-ефективен. Историкът Карл Александър фон Мюлер описва, видяното по разказа на очевидец. „Цялото раздразнение на тези „каймака на обществото", задържани от грубите щурмовици, които не пестят и заплахите си, чийто лидер по това време в развълнувано състояние се качва на подиума. И така той застава пред тях, несериозен, амбициозен младеж с някакви очевидно екстравагантни отклонения и някакво своеобразно въздействие върху обикновения човек, абсурден в черното си палто, което му придаваше,

предизвикващият усмивки вид на сервитьор. Застава със студено самоуверено благородство на страната и с майсторска реч, и само няколко фрази обърна настроението на залата ... като ръкавица. Нещо подобно, - продължава очевидецът, - случайно виждах тогава много рядко. Когато излезе на сцената, вълнението беше толкова голямо, че не можеше да бъде чут и той стреля във въздуха. Все още виждам това движение в залата дори сега. Той извади „Браунинг“ от задния си джоб ... Той каза, че въпросът ще бъде уреден за десет минути, но думите му не се сбъднаха.“[434]

Но щом застава пред залата и вижда как лицата започнват да се обръщат към него, с израз на очакване и развълнуваните гласове стихват, чувайки се само тихо покашляне, тогава той си възвръща самочувствието.

Думите му, пред събраното множество са кратки. С рязък, заповеднически тон повторя само онова, което преди е само надежди, предчувствия и стремежи: „Задачата на временното германско национално правителство е с всички сили на тази земя и със силите на всички германски региони да тръгнат към този затънал от греховете Вавилон – Берлин и да спасят германския народ. И затова ви питам - там има трима души: Кар, Лосов и Зайсер. За тях беше болезнено трудно да предприемат такава стъпка. Съгласни ли сте с това решение на германския въпрос? Виждате ли, това, което ни движи, не е самонадеяност и не личен интерес, ние искаме да започнем, когато стрелките вече наближават дванадесет, борбата за нашето германско отечество. Искаме да изградим федерален тип съюзна държава, в която Бавария да получи онова, което по право е нейно ... Сутринта ще видим в Германия или германското национално правителство, или себе си мъртви!“

Силата на неговото убеждаване, както и измамната маневра – твърдение пред публиката, че Кар, Лосов и Зайсер вече са били едновременно с него, водят, по думите на очевидеца, до „завой на 180 градуса“. Хитлер напуска залата „упълномощен да каже на Кар, че ако се присъедини, цялата зала го подкрепя“.

По това време Лудендорф вече е пристигнал – нетърпелив и явно недоволен от тайната на Хитлер, както и от неговото автократично разпределение на постовете, където той, Лудендорф, получава само командване на армията. Без да попита никого за нищо, той откровено заявява, че предлага на „триумвирата“ да си стиснат ръцете и че това също е изненада за него, но е велико исторически дело.

И едва сега, под личното влияние на тази легендарна фигура на национален герой, тримата започваа да отстъпваа. Лосов, като стар офицер, приема предложението на Лудендорф като заповед, Зайсер последва примера му, само Kar продължва да упорства и когато Хитлер го моли да се присъедини към тях, казвайки му, че хората на колене ще му благодарят за това, Кар равнодушно възразява, че такива неща не го притесняват изобщо.

В тези две фрази, като под яркия блясък на светкавиците в нощното небе, се вижда цялата разлика между алчния за ефект театрален темперамент на Хитлер и трезвото отношение на политическия служител към властта.

В крайна сметка и Кар се поддава на натиска от всички страни и групата влизат обратно към залата, за да представи там „сцената на братство“. Демонстрацията на показното единство е достатъчна за присъстващите да скочат на столове и под възторжените овации актьорите се ръкуват. Но ако

[434] По-нататък показанията на К. Ал. фон Мюлер са от протокола на процеса по делото Хитлер, 9-ти и 13-и ден от изслушванията, виж: Protokoll des Hitlerprozess, стр. 60 и сл., U. S. 57.

Лудендорф и Кар изглежда бледи и със замръзнал поглед пред залата, която е изпаднала в еуфория, Хитлер, според очевидец, „блестеше от радост“, намирайки се „в състояние на блаженство ... от факта, че е имал късмета да подтикне Кар към сътрудничество“. В този кратък и сладък миг му се стори, че постига това, за което винаги е мечтал. Приветстват го хора от висшето общество, сякаш компенсира с тази овация всички трудности, които е преживял по времето на престоя му във Виена.

Кар и авторитетът на държавата е на негова страна, до него е националният командир Лудендорф, който като нереализирал се диктатор на райха, сега вече е по-нисък от него.

Човекът без професия, който търи мястото си в живота толкова дълго време и толкова често е преживява разочарования, сега се оказва толкова издигнат над всички. „На потомците ще изглежда като приказка“, обича да казва той самият след години поглеждайки назад, удивен от спиращите дъха обрати на живота му, обрати които го издигат. И той наистина има право да каже, че от този момент, независимо от това как приключи преврата, вече няма да бъде, както в предишните години, да играе представление на провинциалната сцена. Сега пиесата излиза на голямата сцена.

Пламенно, без да забелязва собствения му пародиен тон, той завършва речта си със следните думи: „Искам днес да изпълня това, за което се заклех преди пет години, когато лежах почти сляп в лазарета, да не знам нито спокойствие, нито почивка докато Ноемврийските престъпници няма да бъдат превърнати в прах, докато от руините на днешната нещастна Германия, не се пероди онази могъща, велика, свобдна и красива Германия Амин!“...

Публиката крещи във възторг и овации, така че другите трябваше да правят по-кратки изявления. Кар изричи няколко не много ясни думи за своя ангажимент към монархията, родната Бавария и германското отечество, Лудендорф говори за повратната точка и все още ядосан от поведението на Хитлер, увери: „Пленен от величието на този момент и изумен, аз по силата на собствените си убеждения, се поставям на разположение на германското национално правителство.“

Те започват да се разпръскват, не забравяйки обаче да арестуват премиера фон Книлинг, присъстващите министри, както и шефа на полицията. Докато Рудолф Хес и неговият студентски отряд придружават арестуваните до вилата на издателя Юлиус Леман от кръговете на „Фьолкише“, Хитлер е спешно извикан от залата, тъй като в близост до сапьорските казарми има престрелка. Веднага щом излезе от залата около 22:30 ч., Лудендорф се сбогува с Лосов, Кар и Зайсер и те изчезват в нощта.

Шойбнер-Рихтер и Хитлер, като се връщат, усещайки инстинктивно, че нещо не е наред, изказват своите съмнения, Лудендорф им отвръща грубо, че той нямаше да позволи на никой да се съмнява в чесната дума на германския офицер.

Но около два часа по-рано, Зайсер обвини Хитлер за това, че е нарушил честната си дума, с опита си да направи пуч и двете информации отразяват противопоставянето на два свята – буржоазния с неговите принципи, неговта „points d'honneur“ или представата за чест и поведение на самоизтъкване характерното за ефрейтора от запаса, съсредоточен изключително върху собствените си цели за завземането на властта, лишен от предразсъдъци, с поглед към „света на новия човек“.

Последователно, използвайки буржоазни норми и понятия за чест, непрекъснато уверявайки своята лоялност към правилата на играта, които всъщност той презира, Хитлер години наред ще си осигурява голямо превъзходство, лишено от всякакви сантиментални чувства, и ще демонстрира принципът на успеха в заобикалящия го свят, който не е в състояние да се раздели с принципи, в които вече не вярва. Но тази нощ Хитлер се среща с „противници, които отговорят на лъжливата честна дума, със същото и печелят играта“.[435]

Въпреки това все още беше страхотна нощ за Хитлер, в която има всичко, което той толкова харесва: драма, веселие, упорство, еуфория от действието и онова несравнимо вълнение полунаяве-полунасън, което още не беше развалено от реалността.

В юбилейните тържества през следващите години, които се провеждат с все по-голяма помпозност като „марш на победата“, той ще се опита да запази емоцията и величието на този час. „Ще дойдат по-добри времена“, казва той на Рьом и го прегръща приятелски, „всички искаме да работим денем и нощем за една велика цел – да освободим Германия от принудата и срама.“

Съставени са призив към германския народ и два указа, които създават политически трибунал за произнасяне на присъди за политически престъпления, а също така „са обявени извън закона от днес ... основните негодници на предателството от 9 ноември 1918 г.“ и се обявява правото на всеки да ги „предаде живи или мъртви в ръцете на народното национално правителство“.[436]

И по това време вече се сключват договори. Когато Лосов се връща от „Бюргербройкелер“, висшите офицери го поздравяват с забележка, в която ясно се вижда заплаха: „сцената на братството“ с Хитлер е просто блъф и така трябва да се третира, независимо от неясните съмнения на генерала преди да се срещне със своите офицери, той изостави всякакви мисли за организиране на преврат. Скоро Кар също прави изявление, с което се отказва от своето съгласие, тъй като то е било изнудено под дулото на пистолета, и преминава в отбранителна позиция. По същото време Кар обявява, че НСДАП и „Кампфбунд“ са разпуснати.

Все още не знаещ нищо, Хитлер е зает с трескави усилия да събира сили за планирания поход до Берлин, а държавният комисар вече е дал указания да се забрани на поддръжниците на Хитлер достъпа до Мюнхен. По това време един от ударните отряди, обзет от революционен плам, вече е разбил помещенията на социалдемократическия вестник „Мюнхенер пост“, други отряди нахлуват в къщите, вземат заложници и безразборно изземат всичко, което смятат за „вредно“, а Рьом окупира щаба на Мюнхенския военния окръг на „Шьонфелдщрасе“.

Но никой не знае какво да прави след това и времето минава. Започва да вали лек мокър сняг. Вече е полунощ, а от Кар и Лосов не идват никакви новини и това почва да тревожи Хитлер. Изпратените пратеници не се връщат.

---

[435] Когато срещата завършва и хората се разотиват, министърът на вътрешните работи Швайер, който присъства веднага, се приближи до Хитлер, който се чувства като герой на вечерта, потупа го по рамото „като ядосан учител в училище“ и му каза, че тази „победа не е нищо друго освен лъжлива честна дума“; Цитираната бележка на К. Хайден се отнася до този епизод, виж: Heiden K. Hitler. Bd. 1. стр. 181.

[436] Hoffmann H. H. цит., с. стр. 186; Roehm E. цит., с. стр. 235.

Вероятно Фрик е арестуван, Пенер също го няма и Хитлер започва да осъзнава, че е измамен.

Както винаги се случва с неуспехите и разочарованията в живота му, емоционално той се срива, и с краха на този план всички останали се сриват. Когато Щрайхер се появява в „Бюргербройкелер“ същата нощ и предлага на фюрера, да отправя горещ апел към масите, за да постигне успех, Хитлер, според самия Щрайхер, го погледнал с големи очи унил и объркан, и му предава на лист хартия „цялата организация“ в ръцете му. Той е сломен и не вярва в нищо.[437] И тогава, както винаги, фазите на апатия са последвани от експлозии на отчаяние, тази невъздържана промяна в настроението, предхождаща пристъпите на ярост в по-късните години.

Той е или готов да се противопостави яростно, но след това също толкова мъчително се отказва от всичките планове, накрая решава да проведе демонстрация на следващия ден: „Ако се получи, добре е, ако не стане, ще се обесим, казва той и тези думи също показван постоянното му колебание между крайностите през следващите години – победа или смърт, триумф или самоунищожение.

Когато групата, която той праща да проучи настроението на масите, се завръща с благоприятни доклади, той веднага възвръща надеждата, радостта и вярата в силата на агитацията. „Пропаганда, пропаганда - възкликва той, - сега всичко е свързано с пропагандата!“

И незабавно назначава 14 масови събрания за вечерта, на които ще бъде основният говорител. За деня е планирано друго събитие – десетки хиляди трябва да се съберат на „Кьонигсплац“ и да изразят подкрепа си за националното въстание. Сутринта поръчва плакати с информация за това събитие.[438]

Това е единственият изход, който обещаваше успех, и който Хитлер все още има. Почти всички историци го упрекват за факта, че като революционер той се оказа несъстоятелен в решаващия момент, но това едва ли е справедлив укор, тъй като не се вземат предвид предпоставките и целите на Хитлер.[439] Да разбира се, емоционално се стъписва, но фактът, че не дава заповед за завземане на телеграфната служба и министерствата и не поема контрола нито на гарите, нито на казармите, е напълно логичен, тъй като той в никакъв случай не иска да е завземе властта в Мюнхен по революционен начин. Той иска, имайки силата на Мюнхен в тила си, да поеме към Берлин и това негово бездействие, по-рязко и по-илюзорно от оценките на неговите критици, говори за разбирането му, че след като го напускат партньорите му цялата операция като цяло се проваля.

Що се отнася до демонстрацията и пропагандната война, той очевидно не очаква никакъв резултат от тях за промяна в ситуацията, а само се надява по принцип, че ще осигурят на участниците в държавната конспирация, благодарение на здравата стена на създаденото настроение, защита от политическите и криминални последици след това. При рязките промени в настроението му, в тази нощ, се появява идеята да привлече масите и да ги

---

[437] От показанията на Юлиус Щрайхер на Нюрнбергския процес, ШТ. Bd. VII, S. 340.

[438] Heiden K. Hitler. Bd. 1. стр. 109.

[439] Maser W. Fruehgeschichte, стр. 453 и сл.; този автор дори упрекват Хитлер, че уж е искал благоволението на генералите-монархисти.: Heiden K. Geschichte, S. 162 f.; А. Бълок от една страна, заключава, че Хитлер е неспособен като революционер, но в същото време оспорва плана за революционно въстание.: Bullock A. цит. с. стр. 109 и сл.

поведе, без да поглежда назад към Мюнхен, в посока към Берлин. Пленен от силата на въображението на собственото си размисли, Хитлер на сутринта изготвя план за изпращане на патрули по улиците, призоваващи „Развейте знамената!“: „Тогава ще видим дали ентусиазмът е на наша страна!“[440]

Перспективите за операцията са доста благоприятни. Настроението на обществеността, както става ясно сутринта, очевидно клони към Хитлер и „Кампфбунд“. Над кметството, както и над много жилищни сгради в града, се развяват знамена със свастика. Сутрешната преса с ентусиазъм пише за случилото се предния ден в „Бюргербройкелер“. В резултат на случилото се, 287 нови членове се присъединяват към партията, значителен наплив е отбелязан и в бюрата за набиране на доброволци в „Кампфбунд“ създадени в различни части на града. В казармите младшите офицери и редовите войници открито симпатизират на плана на Хитлер. Агитките, изпратени от Щрайхер, са приветствани с аплодисменти в тази изненадващо трескава атмосфера на студената ноемврийска утрин.

Тъй като обаче Хитлер е откъснат от обществеността, и не вижда импулсите на ентусиазъм обхванали населението, през първата половина на деня той отново е обзет от съмнения и изглежда, че настроението на масите в напълно физически смисъл увеличава или намаля неговата увереност, енергия и смелост. Рано сутринта той изпраща л-т Нюнцерт, ръководител на информационната служба на „Кампфбунд“, до баварския престолонаследник Рупрехт[441] в Берхтесгаден с молба да бъде посредник и не предприема нищо, докато пратеника не се върне.

Той се опасява, че демонстрацията може да доведе до сблъсък с въоръжените сили на властта, и да се повтори фаталното първомайското поражение. И само след продължителен дебат, по време на който Хитлер се колебае, съмнява и безуспешно чака завръщането на Нойнцерт, Лудендорф слага край на всички разговори с енергичната си фраза: „Излизаме!“.

След това, около обяд, се образува колона от няколко хиляди души, водена от знаменосците. Лидерите и офицерите са в челните редици, Лудендорф е в цивилни дрехи, а Хитлер е с вчерашното си палто. В един ред с него са Улрих Граф, Шойбнер-Рихтер, д-р Вебер[442], Крибел и Гьоринг. „Вървяхме убедени“, ще каже Хитлер по-късно, „че по този или онзи начин, но това е краят. Спомням си, че когато вече излязохме навън, на стълбите някой ми каза: „Е, сега свърши!“ Всички бяха убедени в това“.[443] Тръгват с песен.

Шествието среща с първата голяма верига от полиция на моста над р. Изар, но е разпръсната от заплахата на Гьоринг, че при първия изстрел всички арестувани заложници ще бъдат разстреляни. Редове от 16 мъже моментално заобиколят объρканите полицаи по двата фланга, и ги обезоръжиха. Полицията е оплюта и наградена с няколко шамари по лицето.

На площад „Мариенплац“ пред кметството на Мюнхен, Щрайхер се обръща към голяма тълпа от високата трибуна и тук с право можем да говорим за това колко дълбока беше кризата, която обхваща Хитлер - човекът, когото

---

[440] Hoegner W. Hitler und Kahr, стр. 165.

[441] Бел. пр.: По време на "бирения пуч" Рупрехт, който не харесва ген. Е. Лудендорф, прави кратко изявление, призовавайки за незабавно потушаване на бунта.

[442] Бел. пр.: Д-р Вебер е ветеринарен лекар от Мюнхен. По време на Третия райх е главен ветеринарен лекар на германската армия. Поддържа приятелски връзки с Хитлер но никога не влиза в НСДАП.

[443] От реч на 8 ноември 1935 г.: Domains M. цит. с. стр. 553.

масите търсеха „като освободител“, безшумно дефилира този ден в редиците на колоната.[444] Държи Шойбнер-Рихтер под ръка и това също е странен жест на зависим човек, търсещ подкрепа, което толкова малко отговаря на собствената му представа за фюрер. Под аплодисментите на минувачите колоната по някаква причина отиде по-напред по тесните улички на центъра на града. Когато се приближават до „Резиденцщрасе“ челните резици започват да пеят „Слава на Германия“. На площад „Одеонсплац“ колоната отново е посрещната от полицейски кордон.

Вече не е възможно да разберем какво се е случило след това, как всичко започвя и се развива. От обърканите сведения, отчасти неверни и отчасти продиктувани от опитите за самооправдание на показанията, несъмнено се знае следното. Отначало прозвуча един-единствен изстрел, след който следва интензивна престрелка за поне шестдесет секунди. Шойбнер-Рихтер пръв пада на земята, улучен от куршум. Падайки, той повлича Хитлер със себе си му изкълчва ключицата. След това е прострелян и падна бившият втори председател на партията Оскар Кьорнер, както и съдебният съветник фон дер Пфордтен. Загиват 14 души[445] от марша, 4 полицаи и много други, като Херман Гьоринг са ранени. И докато валят градушки от куршуми, хората падат и се разпръскват в паника, Лудендорф, треперещ от гняв, продължава напред сам срещу полицаите. Но те не се решавта да стрелят в него.

Възможно е този ден да завърши по различен начин, ако дори малка група от решителни хора, беше последвала генерала, но никой не го последва. Малодушието не е причината, поради която мнозина се хвърлят на земята, под влияние на инстинкта за самосъхранение и инстинктивното почитане на правото и авторитета на държавната власт пред дулата на пушките. С голям гордост, която така го отличава от робската психика на неговите съмишленици, „националният командир“ изчаква дежурният офицер да пристигне на площада за да бъде арестуван. Арестувани са Брюкнер, Фрик, Дрекслер и д-р Вебер. Росбах бяга в Залцбург, Херман Есер намера убежище от другата страна на чехословашката граница. През втората половина на деня се предаде и Ернст Рьом, който е завзел щаба на военния окръг, след кратка схватка, която коства живота на още двама членове на „Кампфбунд“.

Негов знаменосец е Хайнрих Химлер нежен млад мъж с очила и син на уважаван директор на гимназия в Мюнхен. Без оръжие, мълчаливо, членовете на „Кампфбунд“ изнасят мъртвите си другари на ръце, през града и се разпръскат. А самият Рьом е арестуван.

Глупавият героизъм на Лудендорф несъзнателно разобличава Хитлер, който в този ден се проваля за втори път. Свидетелствата на неговите привърженици се различават само по дребни подробности. Твърди се, че още

---

[444] Hoffmann H. H. цит. с. стр. 201.

[445] Загиналите са 16 души: Феликс Алфарт, търговец, род. 5 юли 1901 г., Андреас Бауридл, шапкар, род. 4 май 1879 г., Теодор Казела, банков служител, род. 8 август 1900 г., Вилхелм Ерлих, банков служител, род. 27 януари 1901 г., Мартин Фауст, банков служител, род. 19 август 1894 г., Антон Хехенбергер, шлосер, род. 28 септември 1902 г., Оскар Кернер, търговец, род. 4 януари 1875 г., Карл Кун, главен сервитьор (оберкелнер), род. 27 юли 1897 г., Карл Лафорс, студент, род. 28 октомври 1904 г., Курт Нойбауер, служител, род. 27 март 1899 г., Клаус Папе, търговец, род. 16 август 1904 г., Теодор Пфортен, съдия, род. 14 май 1873 г., Йоханес Рикмерс, военен, р. 7 май 1881 г., Ервин Шайбнер-Рихтер, инженер, род. 9 януари 1884 г., Лоренц Странски-Грифенфелд, инженер, род. 14 март 1899 г., Вилхелм Волф, търговец, род. 19 октомври 1898 г. От полицаите загиват Фридрих Финк, Николаус Холвег, Макс Шоберт, Рудолф Шраут.

преди всичко да е било решено, той изскоча от групата спътници, които се втурват да търсят прикритие и избягва. Оставя мъртвите и ранените на бойното поле и по-късно, се извинява на събитията, казвайки, че в суматохата, му се сторило че ген. Лудендорф е убит. А това още повече изисква неговото присъствие. Възползвайки се от общото объркване, той се добира до санитарен автомобил. Легендата, която разпространява няколко години по-късно, че е измъкнал от престрелката, случайно попаднало дете, е опровергана от хората около Лудендорф, и самият Хитлер по-късно изоставя тази версия[446].

После се укрива в Уфинг край езерото Щафелзее, на 6 км от Мюнхен, във вилата на Ернст Ханфщенгъл и лекува получената дислокация на ключицата, която му причинява силна болка. Заеквайки, той му каза, че всичко е приключило и ще трябва да се застреля, но Ханфщенгъл успява да го разубеди. Два дни по-късно е арестуван и „с бледо, отслабнало лице, върху което пада непослушен кичур коса“, е конвоиран до крепостта Ландсберг на Лех. Дори в тази катастрофална ситуация, за да направи впечатление, преди да тръгне, иска от офицера на затворническия отряд да му закачи на гърдите ордена от войната „Железен кръст“ 1-ва степен, тъй като трудно движи ръката си.

В затвора често го обхваща мрачно отчаяние, в началото той дори си мисли „че ще се застреля“[447]. През следващите дни в Мюнхен са доведени и затворени Аман, Щрайхер, Дитрих Екарт, Дрекслер, д-р Вебер, Пенер, д-р Фрик, Рьом, но ген. Лудендорф никой не се решава да затвори. Самият Хитлер се чувства неудобно, тъй като е несправедливо, че оцелява, и смята каузата си вече за загубена. Няколко дни той си мисли да не чака, докато бъде отведен на екзекуция, а да умре, отказвайки да яде. По-късно Антон Дрекслер признава, че го е разубедил от тази гладна стачка. И вдовицата на починалият му приятел, г-жа фон Шойбнер-Рихтер, също му помага да се пребори с мрачните настроения от тези дни. Защото неочакваните изстрели, които прозвучават в пантеона на „Фелдхернхале“[448], означават не само внезапния край на привидно неудържимото тригодишно изкачване с всички негови тактически последствия, но и ужасен сблъсък с реалността. Започвайки от първото представление, което го доведе до състояние на оргазъм, играейки ролята на велик герой под аплодисментите и шума, той живее в един показен, предимно фантастично осветен свят, омайващ масите и себе си с виртуозни комедийни трикове, а знамената, отрядите и триумфалните паради като воал, превръщащ мечтите му в действителност, но сега внезапно и неочаквано грубо е откъснат от този красив свят и върнат в суровата реалност.

Той си връща изгубената увереност, когато става ясно, че се подготвя нормален процес и естествено го възприема като голяма сцена, която ще му предостави нова възможност за драматично представление, публика и аплодисменти.

---

[446] Heiden K. Geschichte, S. 192; В публикация от 1932 г., написана от човек от обкръжението на Лудендорф, озаглавена „Излизаме“, с думите на Лудендорф завършващи дискусията относно целесъобразността на демонстрация сутринта на 9 ноември, основното място е посветено на излагането на тази история: Fuegner K. Wir marschieren. Muenchen, 1936. За ноемврийския пуч като цяло вижте също подробното проучване на Харолд Дж. Гордън-младши: Гордън, младши. H. J. Hitler-Putsch 1923.

[447] От съобщението на правителството на Горна Бавария за ареста на Хитлер в Уфинг. Цитирано от: Deuerlein E. Der Hitler-Putsch, стр. 373.

[448] „Залата на пълководците“ – музей разположен в центъра на Мюнхен, построен в 1841-44 т. по желание на баварския крал Лудвиг I.

По-късно, в свое изказване, той нарича печално завършилата операция от 9 ноември 1923 г. „може би най-голямото щастие“ в живота му, имайки предвид шанса, даден от процеса да излезе от състоянието на отчаяние и безнадеждност и да се върне в обрза си на играч, който прави нов залог, да спечели всичко и да превърне катастрофата от неподготвения и смешен пуч в триумфа на демагога.

Процесът за държавна измяна, започва на 24 февруари 1924 г. в сградата на бившето военно училище на „Блутенщрасе“, и протича под знака на мълчаливия заговор на всички негови участници: „най-добре е да не се засяга същността на тези събития“. Обвинени са Хитлер, Лудендорф, Рьом, Фрик, Пенер, Крибел и още четирима[449], а Кар, Лосов и Зайсер са изслушвани като свидетели. От тази много особена процесуална конфронтация, Хитлер извлича максимална полза.

Той изобщо не твърди пред съда че е невинен, както, например, участниците в пуча на Кап[450]. Там всички се заклеват, че не знаят нищо. Никой не е планирал и не е искал нищо. Буржоазният свят е смазан от факта, че те не нямат смелостта да отговарят за постъпката си, да се обърнат към съдиите и да кажат: „Да, искахме това, искахме да свалим тази държава“. Затова той откровено признавя намеренията си, но твърдо отриче обвинението в държавна измяна.

„Не мога да се призная за виновен, казва той, да, признавам, че съм допуснал това деяние, но не се признавам за виновен в държавна измяна. Не може да има предателство в действие срещу предателството към страната ни, извършено през 1918 година. Между другото, държавната измяна не може да се състои само от едно действие на 8 и 9 ноември. То трябва да се вижда в отношенията и действията седмици и месеци преди това. Ако вече сме извършили държавна измяна, тогава съм изненадан, че тези, които са имали същото намерение по това време, не седят до мен на тази пейка. Във всеки случай трябва да отхвърля това обвинение, докато обкръжението ми тук не бъде допълнено от онези господа, които заедно с нас искаха този акт, предвидиха го и го подготвиха до най-малките подробности. Не се чувствам като предател, чувствам се като германец, който искаше най-доброто за своя народ.“[451]

Никой от онези, срещу които е насочена тази атака, не можеше да му възрази и по този начин Хитлер не само прави от този процес „политически карнавал“, както пише един от съвременниците му, но самият той се превръща от обвиняем в обвинител, като прокурор, и неочаквано за себе си е принуден да действа като защитник на бившия „триумвират“.

Председателят на съда провежда процеса много либерално, не отхвърля нито една от обидите и обвиненията срещу „ноемврийските предатели“ и едва

---

[449] Фридрих Вебер, Вилхелм Брюкнер, Роберт Вагнер и Пернет – приемен син на ген. Лудендорф.

[450] Волфганг Кап е основател на Германската отечествена партия. На 10-13 март 1920 г. заедно с ген. Лутвиц, прави опит за държавен преврат с помощта на доброволческите отряди. Причината е подписването на унизителния Версайски договор от социалдемократическото правителство на Ваймарската република. Армията не се намесва и симпатизира на Кап. В отговор левите елементи предизвикват безредици в Рурската област. Кап и Лутвиц се отказват от намеренията си и бягат в Швеция.

[451] Der Hitlerprozess, стр. 28; предишното изявление, в което Хитлер се разграничава от поведението на участниците в преврата на Кап, е взето от реч на 8 ноември 1934 г. Ханс фон Хулсен нарича процеса „политически карнавал“: Deuerlein E. Aufstieg, стр. 205.

когато публиката избухва в твърде бурни аплодисменти, той тихо я моли да се успокои. Дори когато съдебният съветник от Оберланд, Пенер говори за „този Фриц Еберт“ и казва, че републиката, „нейната структура и закони не са указ за мен“, съдията не го прекъсва. Както казва един от баварските министри на заседание на кабинета на 4 март, съдът „все още не е дал ясно да се разбере", че той се придържа към други убеждения, различни от тези на „обвиняемия“.

Кар и Зайсер в тази ситуация много скоро посърват, бившият генерален държавен комисар, с намръщен поглед вперен напред, се опитва в изпълнената с противоречия реч, да прехвърли вината за операцията върху Хитлер, без да осъзнава, че така той играе според тактиката му. Само Лосов се защитава много енергично. Отново и отново той обвинява опонента си във факта, че много пъти е нарушавал честната си дума „и колкото и г-н Хитлер да казва, че това не е вярно“.

Той охарактеризира фюрера на НСДАП, с цялото презрение, присъщо на неговата класа, с думите „нетактичен, ограничен, скучен, сега безчувствен, след това сантиментален и във всеки случай, низък човек“ и представи пред съда заключението на психолог, направено от негово име: „Той се смяташе за германския Мусолини, германския Гамбета, а неговата свита, наследила византинизмът на монархия, го нарича германския месия“.

Когато Хитлер няколко пъти прекъсва генерала, вместо „наказание за неуважение към съда“, което според председателя „няма да има голяма практическа стойност“, той получава само предупреждения, да смекчи пламъка си. Дори първият обвинител в речта си по обвинението не спестява комплименти, отправени към Хитлер, като хвали неговия „уникален ораторски дар“ и вярвайки, че „все още е несправедливо да го наричаме демагог“.

С добронамерено уважение прокурорът продължи: „Поддържаше личния си живот чист, който с всички изкушения, които съвсем естествено го очакваха като популярен партиен лидер, заслужава специално признание ... Хитлер постигна всичко това благодарение на сериозна, упорита работа. Той се отдаде изцяло на идеите, по които живее, и като войник честно изпълни своя дълг. Не може да бъде упрекван от факта, че е използвал позицията, която си е създал за егоистични цели.“[452]

Съчетанието на всички тези благоприятни обстоятелства изключително улесняват Хитлер да постигне обрат в процеса.Той успява да направи триумф от многократно осмивания провал на този путч и превърна мъките и нерешителността през онази нощ на 9 ноември в героичен акт от национален мащаб.

Сега преодолява преживяното тежкото поражение и се мобилизира. На процеса поема цялата вина за провалената операция върху себе си, за да оправдае поведението си като патриотичен и исторически дълг, и без съмнение това е едно от най-впечатляващите му политически постижения. В заключителната си реч по време на процеса, която точно отразява самоуверения характер на поведението му, позовавайки се на репликите на Лосов, които го свеждат до ролята на „пропагандист и агитатор“, казва: „Какви малки мисли имат малките хора! Добавете твърдението ми, че не се стремя да спечеля министерски пост. Считам за недостойно за един велик човек да иска впише името си в историята само като стане министър ... Това, което стоеше

[452] Неодобрителните забележки относно процеса принадлежат на държавния министър фон Майнел, виж: E. Deuerlein Der Hitler-Putsch, стр. 216; За цитираните думи на Пенер вижте: Пак там. стр. 221 и сл.

пред очите ми, беше от първия ден повече от министерски стол. Исках да стана разрушител на марксизма. Ще разреша този проблем и ако го реша, титлата министър би била просто подигравка за мен. Когато за пръв път застанах пред гроба на Вагнер, сърцето ми беше изпълнено с гордост, че тук почива човек, който забранява да се напише на надгробната му плоча: „Тук лежи тайният съветник, музикален директор, Негово превъзходителство барон Рихард фон Вагнер". Горд съм, че този човек и много други хора от германската история се задоволиха да оставят името си на своите потомци, а не титлата си. Тогава не от скромност исках да стана „барабанист", това е най-високото, а всичко останало е дреболия".[453]

Естествеността, с която той претендира за правото да бъде наречен велик човек и се защити срещу думите на Лосов, и дръзкият му самохвален тон от самото начало имат поразителен ефект и го превръщат в централна фигура в процеса. Съдебната преписка, с нейното стриктно спазване на старшинството, до самия край, споменава Хитлер след Лудендорф. Но това желание от всички страни да бъде пощади генералния интендант (началник щаба) от Великата война, ще даде на Хитлер допълнителен шанс, който той осъзнава и използва, като поемайки цялата отговорност върху себе си. Така той ще изтласка Лудендорф встрани, като не му позволява да поеме вакантната роля на лидер на цялото движение „фьолкише".

И колкото по-продължително протича процесът, толкова повече авантюристичността, нереалността и пълната безнадеждност на операцията изчезват за Хитлер и неговото много пасивно и объркано поведение в колоната от онази сутрин изчезва и за всеобщо недоумение и учудване ходът на събитията придобива все повече вид на гениално планиран, напълно успешен пуч.

„Делото на 8 ноември не се провали", ще заяви той в съдебната зала и по този начин публично ще положи основите на идващата легенда. В последните фрази от заключителните си думи той представа вдъхновено, визията си за своя триумф в политиката и историята:

„Армията, която сме обучили, нараства всеки ден, всеки час. Именно в тези дни се изпълвам с гордата надежда, че ще дойде часът, когато тези диви глутници ще станат батальони, батальоните ще се превърнат в полкове, а полковете – в дивизии, че старата кокарда ще бъде почистена от мръсотията, и старите знамена отново ще се веят отпред и тогава ще има помирение при вечния последен Божи съд, пред който сме готови да се явим. Тогава от нашите кости и от гробовете ни ще се чуят гласовете ни за съдията, който единствен има право да ни съди. Защото не вие ще произнесете своето решение върху нас, господа, присъдата ще бъде произнесена от вечния съд на историята. Той ще каже думата си по обвинението, повдигнато срещу нас. Присъдата, която ще произнесете я знам. Но този съд няма да ни пита дали сме обмисляли държавна измяна. Този съд ще произнесе присъдата си срещу нас, срещу генералния интендант на старата армия, неговите офицери и войници, които, бидейки германци, искаха най-доброто за своя народ и отечество, бяха готови да се бият и да умрат. И нека поне хиляда пъти да ни признаете за виновни - богинята на вечната присъда с усмивка ще отмени искането на прокурора и присъдата на съда, тъй като тя ще ни оправдае."

---

[453] Der Hitlerprozess, S. 264 и сл. За високите оценки на поведението на Хитлер по време на процеса виж: Heiber H. Adolf Hitler, стр. 43; а също: Бълок А. цит.с. стр. 111 и сл.

Присъдата на Мюнхенския съд почти напълно съвпадна, с присъдата, предсказана от Хитлер за „вечната присъда на историята“. Само с големи трудности председателят успявя да убеди тримата съдебни заседатели да признаят изобщо подсъдимите за виновни и то само след като ги уверява, че Хитлер определено може да разчита на ранно помилване. Самото обявяване на присъдата е събитие в живота на мюнхенското общество, което е нетърпеливо да почете своя скандалджия, който толкова ревностно покровителства. В преамбюла на съдбния акт за пореден път се отбелязва „чисто патриотичният дух и най-благородните мисли“ на обвиняемия, предвижда за Хитлер минималното наказание от 5 години лишаване от свобода и 6 месеца условно след освобождаването му. Лудендорф е оправдан.[454] Когато съдът обявява решението си да не прибягва до законовата разпоредба за експулсиране на чужденци, нарушили закона срещу човек, „който мисли и се чувства германец като Хитлер“, публиката в съдебната зала го поздравява с продължителни овации.

И когато съдиите вече излизат от залата, Брюкнер извиква два пъти силно: „Е, сега още повече!“ След това Хитлер се появява на прозореца на съда пред тълпата, която го беше събрала. В залата зад него се издига планини с цветя. Държавата отново губи битката.

Изглеждаше, че времето на възхода на Хитлер приключва. Веднага след 9 ноември в Мюнхен се събират тълпи и организират протестна демонстрация в негова защита, а на изборите за Баварския ландтаг и за райхстага, които се провеждат скоро след това, привържениците на „фьолкише“ получават осезаемо увеличение на гласовете си.

Но партията, или нейната камуфлажна форма, в която тя продължава да действа и след забраната, вече не е обединена от магическите и макиавелистки способности на Хитлер, и за кратко време се разпада на отделни групи, ревниво и яростно враждуващи помежду си и губи своето положение в обществения жеват. Дрекслер дори се оплаква, че Хитлер „с идиотския си пуч напълно унищожи партията завинаги“.[455]

Шансовете, на които разчита партийната агитация, хранеща се с комплексите на обществено недоволство, започват да намаляват. В края на 1923 г. ситуацията в страната е напълно стабилизирана, инфлацията е спряна и в историята на републиката, която започна толкова нещастно идва период на „щастливи години“.

Въпреки всички местни мотиви, 9 ноември трябва да се разглежда като един от перипетиите на една по-широка драма в общата история на Ваймарското време, този ден бележи края на следвоенния период. Изстрелите в пантеона „Фелдхернхале“ донасят забележимо отрезвяване и насочват погледа на нацията, който остава толкова дълго мътен и блуждаещ в нереалността, поне частично към реалността.

А за самия Хитлер и историята на неговата партия провалът на ноемврийска операция ще бъде повратна точка. Тактическите и лични уроци, които той научава от нея, ще определят целия му бъдещ път. И онази мрачна тържественост на култа, с която той ще обгради това събитие по-късно, преминавайки всяка година във възпоменателен марш между пушещите пилони и организирайки на площад „Кьонигсплац“ последна проверка за

[454] Вебер, Крибел и Пенер също получават по 5 години затвор, всички останали получават по 15 месеца условно.

[455] Frank H. цит. с., стр. 43.

падналите през онази ноемврийска сутрин и почиващи завинаги в бронзовите си ковчези, не се ограничава само до театралностт на Хитлер. Това е едновременно почит към успешния политик, един от запомнящите се уроци от неговото политическо образование, тъй като този ден наистина е „може би най-голямото щастие“ в живота му, „истинският рожден ден“ на партията[456]. За първи път той му носи слава не само в Бавария, но и в самата Германия, създава легендата на партията за мъчениците, романтична аура на преследвана вярност и ореол на решителност. „Не се заблуждавайте“, казва по-късно Хитлер в една от своите речи, посветени на поредната годишнина, където издига всички тези предимства, приписвайки ги на „мъдростта на Провидението“. „Ако не бяхме излезли тогава, никога нямаше да мога да открия революционно движение. И те с право биха могли да ми кажат: Флиртуваш като всички останали и правиш толкова малко, колкото всички останали“.[457]

Коленичил пред "Фелдхерцхале" под цевите на оръжията, укрепващи авторитета на държавата, Хитлер завинаги определи отношението си към държавната власт, което се превръща в отправната точка на последователен курс за нейното завладяване, който той разработвя през следващите години и го следва твърдо въпреки всички нетърпеливи вътрешнопартийни битки и бунтове. Той вече е ухажвал властите преди това, за да привлече тяхната благосклонност и признанието му, че „от 1919 до 1923 г. не е мислил изобщо за нищо, а само за държавен преврат“[458], не може да се възприеме буквално. Но сега той се учи да рационализира своя доста инстинктивен порив, да бъде под сянката на властта и да превърне този порив в тактическата система на националсоциалистическата революция.

Ноемврийските дни го научават, че завземането на модерната държавна структура с насилствени средства е безполезно и че успехът тук може да се постигне и по конституционен път. Това не означава готовността на Хитлер да признае конституцията като обвързваща граница при упражняване на претенциите му за господство, и е само решение да се продължи нелегалният курс, под защитата на закона. Така че никога да няма никакво съмнение, че всичките му многобройни уверения за придържане към конституцията през следващите години, имат само една цел – борбата за властта, а самият той открито каза, че тогава ще дойде времето за разплата.

„Националната революция, пише Шойбнер-Рихтер малко преди смъртта си, в доклада си от 24 септември 1923 г., не може да предшества завземането на политическата власт, но завземането ѝ с полицейски средства, създава предпоставка за национална революция“.[459]

След като става „Адолф Легалите“[460] - такова иронично прозвище му дават накои негови съвременници, Хитлер се изявява като привърженик на строгия ред, получава съчувствието на аристокрацията и властите и прикрива своите революционни намерения, като обещава образцово поведение и уверения за отдаденост на традицията. Бившите тонове на насилствена агресия сега са

[456] Heiden K. Geschichte, стр. 169.

[457] От реч на 8 ноември 1933 г., цитирано от: Horkenbach S. (Hrsg.). Das deutsche Reich von 1918 bis heute, стр. 530 и сл. Вижте също речта от 8 ноември 1935 г. като подробен разказ за тактическите уроци от събитията от 1923 г.: Domarus M. цит. с., стр. 551 и сл.

[458] От реч на 8 ноември 1936 г., оп. Цитирано от: VB, 9.XI.1936.

[459] Heiden K. Geschichte, стр. 135.

[460] От френското legalite - законност; Ироничен паралел с Филип Егалите (равенство), херцог Луи-Филип-Жозеф Орлеански (1747-1793), който избра такова име, за да подчертае подкрепата си към Великата френска революция, което обаче не го спасява от гилотината.

заглушени и се чуват много плахо и доста рядко. Той търси не конфронтация с държавата, а сътрудничеството. Такава е тактическата му позиция, която и до днес заблуждава много наблюдатели и тълкуватели на революционните амбиции на Хитлер и поражда опростена и изкривена картина за консервативната, ако не и просто реакционна партия на дребната буржоазия.

Концепцията на Хитлер се променя и в отношението към райхсвера. Той ще обясни провала на 9 ноември с факта, че не успявя да привлече висшите кръгове на въоръжените сили на своя страна. Заключителната му реч пред съда в Мюнхен бележи началото на това ухажване на райхсвера, което се превръща в един от непоклатимите принципи, защитени с откровена догматична упоритост. „Ще дойде часът“, възкликва той в съдебната зала, „когато райхсверът ще застане на наша страна“, и за тази цел създава собствената армия на партията, а когато я заподозрява в нелоялност се разправя жестоко, като в кървавия 30 юни 1934 г. (Става дума за „нощта на дългите ножове“). Но в същото време той извежда щурмовите си отряди от подчинението им на армията, защото СА не бива да се превръща нито в част, нито в съперник на райхсвера.

Хитлер излиза от поражението във „Фелдхернхале“ с ясно дефинирана тактическа рецепта която променя отношението му към политиката като цяло. Преди това той се проявява с категоричната си безусловност, с радикалните си алтернативи и в същото време действа „като спонтанна сила“. Политиката, според модела му изграден от войната, е нападение на позициите на врага, пробиване на бойния им ред, борба и в крайна сметка винаги победа или поражение.

Едва сега Хитлер започва да разбира изцяло значението и шанса на политическите игри, тактическите ходове, фалшивите компромиси и дългосрочните маневри и постепенно преодолява емоционалното си, наивно-демагогско, „артистично” отношение към политиката. И така агитаторът пленен от събитията и собствените си импулсивни реакции, накрая напуска сцената, отстъпвайки мястото си на методично действащия технолог на властта.

Неуспешният пуч на 9 ноември е един от големите и решаващи етапи в живота на Хитлер: годините на неговото обучение свършват и в по-точен смисъл можем да кажем, че едва сега Хитлер влиза в политиката.

Ханс Франк – адвокат на Хитлер, а по-късно и генерал-губернатор на Полша, в показанията си по процесите в Нюрнберг ще отбележе, че „целият живот на Хитлер е в историята“, „същността на целия му характер“ се появява в ембрионална фаза още в дните на ноемврийския пуч.

Комбинацията от най-противоречиви състояния на самопотискане и изблици на чувствата, истеричните мечти и вяра в собствените фантазии на един младеж, който планира градове, съставя опера и изобретява нещо, а след това, без никакъв преход изпада тежкия махмурлук, на загубил и отчаян играч, достигащ до апатия, са характерни за него през цалия му живот. Още през септември той уверено обяснява на един от хората около него: „Знаете ли римска история? И така, аз съм Марий, а Кар е Сула; Аз съм вождът на хората и той представлява управляващата прослойка, но този път Марий ще излезе победител“[461], но при първите признаци на съпротива, неспособен да овладее нервите си, той изпуска всичко.

[461] Frank H. Im Angesicht, стр. 57.

Той се оказва само артист, който обявява номера. Той доказва способността си да си поставя големи задачи, но собствените му нерви, жаждата му за действие са извън силите му. Той предсказва „Сблъсъка на титаните“ в онзи час на екзалтация в „Бюргербройкелер“, когата заявява, че няма връщане назад, че делото вече се е превърнало в „световно историческо събитие“, но след това, пред лицето на световната история, казва „Не исках повече да чувам за този лъжлив свят“[462], или, както казва на процеса, цели си високо и отново губи.

Еднствено красноречието му спасява всичко. Превръщането на поражението в победа показва колко малко той познава действителността, но колко добре умее да я представи в необходимите цветове чрез силата на пропагандата. Трескавостта на действията му, прибързаната, колеблива несигурност са напълно противоположни на хладнокръвието и бистрия ум, проявени на процеса.

Във всичко това има елемент от хазартната игра в стремежа към успеха, отчаяно желание за безнадеждност поради загубените залози. Във всички решителни ситуации от 1923 г. той проявява тенденцията да не си оставя възможността за тактически избор. Винаги изглежда, че преди всичко той търси стена на която да може да облегне гръба си, а след това удвоява и напряга до крайност своите усилия, което може да се характеризира като поведение на истинско самоубийство. В този смисъл той осмива усилията на политиците да избягват безмилостните инициативи като идеология на „политическите джуджета“ и изразява презрението си към онези, които „никога не прекаляват“. Позоваването на израза на Бисмарк, че „политиката е изкуството на възможното“, той нарече само „евтино оправдание“.[463]

Като нещо повече от просто отражение на неговия мелодраматичен темперамент, трябва да се възприеме фактът, че от 1905 г. насам животът му е придружен от поредица мисли за самоубийство, които намериат развръзката си само в резултат на най-важно предизвикателство в безспорния залог между световното господство и смъртта на дивана в бункера под райхканцелярията.

Навлизането му в голямата политика също е съпроводено от такава заплаха. Много от речите му все още изглеждат напрегнати и не са лишени от зависимостта към жалкия фарс, от който се освобождава със значителни трудности.

9 ноември 1923 г. е пробив. Когато колоната се приближава до „Одеонсплац“, един от минувачите пита: „Този Хитлер, който марширува начело, наистина ли е човека от ъгъла на улицата“?[464]

Сега той принадлежи към историята. Съвпаденията, които са видими между 9 ноември и целия му живот, показват, че той влиза в историята благодарение на поражението, също както по-късно, но в неизмеримо по-голям мащаб, той намира твърдото си място в нея, чрез катастрофата.

Край на книга втора

---

[462] Реч от 26 февруари 1924 г.а, цит. по: Boepple E., цит, с. стр. 110.

[463] Реч на Хитлер в хамбургския „Национален клуб“. Цит. по: Jochmann W. Im Kampf, стр. 103 и сл.; Luedecke K. G. W. Op. цит, с. стр. 253; McRandle J. H. цит, с. стр. 146 и сл.

[464] Deuerlein E. Aufstieg, стр. 197.

Хитлер и Е. Ханфщенгъл четат „Мюнхенер пост“.   Сред съмшленици

Густав фон Кар (ляво) и ген. Лудендорф (в средата).   Пучът на 9 ноември

Фотографии от събитията на 9 ноември 1923 г.

Елеонора Баур (Сестра Пиа) единствената жена, медицинска сестра по професия, участвала в „Бирения пуч“ на 9 ноември 1923 г.

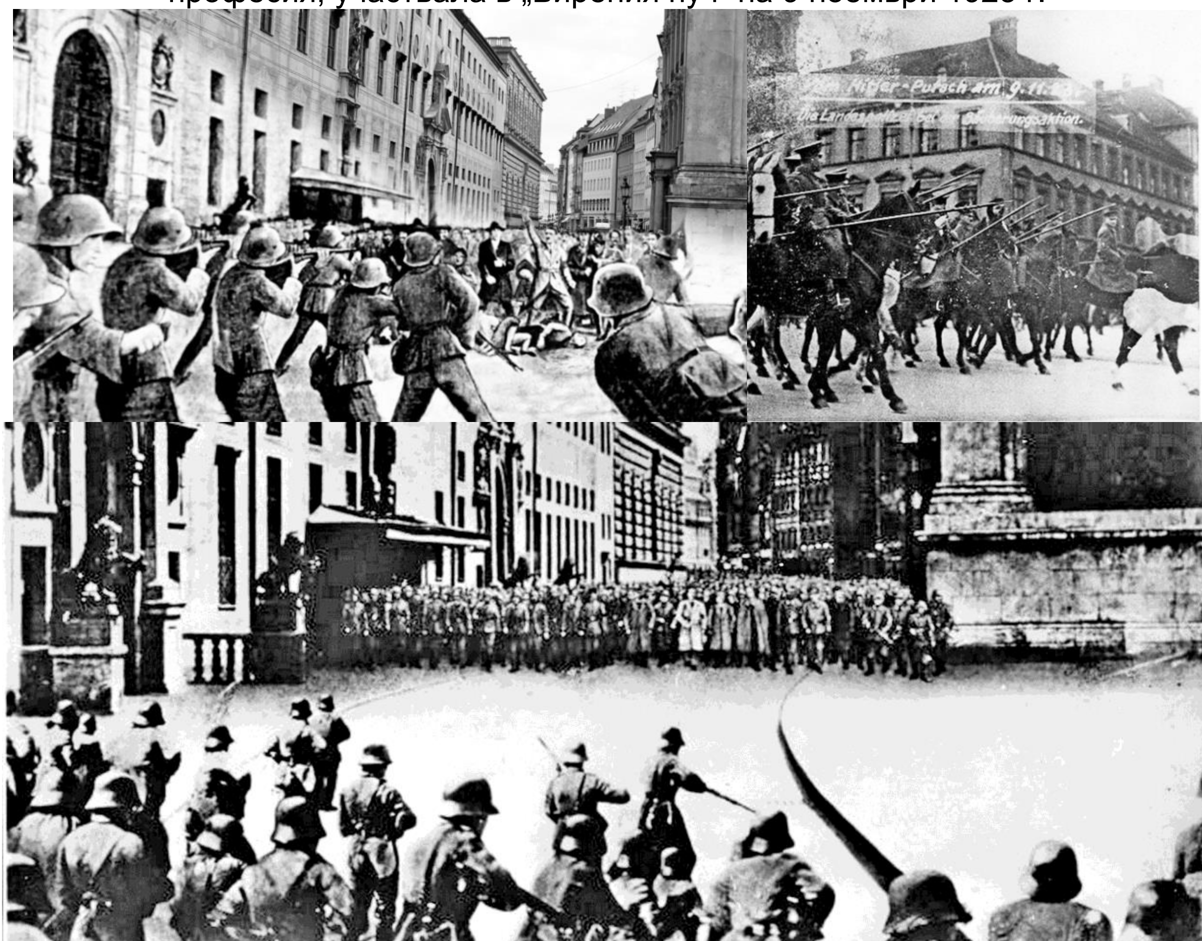

Пред „Фелдхернхале“

Краят на пуча пред Фелдхернхале и възпоминателния паметник издигнат по-късно, разрушен след 1945 г.

Почетен марш към Фелдхернхале през 1936 и 1938 г.

Пенер, д-р Вебер, Фрик, подп. Крибел, ген. Лудендорф, Хитлер, Брюкнер, Рьом, Вагнер, пред съда в Мюнхен по време на делото за пуча на 9 ноември 1923 г.

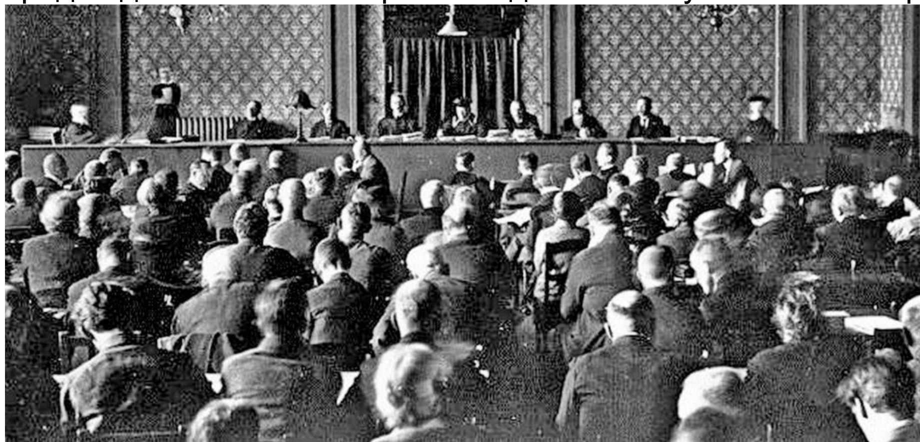

Процесът в Мюнхенският съд

съдът, рисунка на Ото Франц

КНИГА ТРЕТА. ГОДИНИ НА ОЧАКВАНЕ

ГЛАВА I. ВИДЕНИЯ

Трябва да знаете, че имаме историческо виждане за събитията.
Адолф Хитлер

Лавровият венец, който Хитлер окачва на стената на килията си в крепостта Ландсберг, е повече от предизвикателен символ на неизменността на намеренията му. Принудителното изключване от текущите политически събития, причинено от престоя в затвора, му носи полза както в политически, така и в личен план, защото му позволява да избегне последствията за партията от катастрофата на 9 ноември, и да не вижда враждата на неговите бойни другари, разкъсани от ожесточено съперничество. А в затвора той придобива ореола на национален мъченик.

Престоят тук му помага, след няколко години на почти неистово неспокойствие, да се опомни и да дойде на себе си, връщайки вярата в своята мисия. Развихрените емоции утихват. Отначало плахо, а постепенно все по-уверено, изкристализира претенцията за ролята на водещата фигура в дясното крило на „фьолкише“, и все повече придобива самоувереността на единствен фюрер, надарен с месиански способности.

Последователно Хитлер внушава на своите „съкилийници”, че той е избраник на съдбата и вживявайки се в тази роля, външния му вид придобива театралния образ на застинало подобно на маска лице, което не си позволява нито усмивка, нито неволен жест, нито случайна поза. Превръщайки се в нематериален, почти абстрактен човек без лице, той занапред ще продължава да се появява на сцената, като несъмнен неин господар.

Още преди ноемврийския пуч, Дитрих Екарт се оплаква от манията за величие и „месианския комплекс“[465] на Хитлер. Сега той все по-съзнателно замръзва в позата на статуята, което съответства на идеята му за величие и за образа на фюрера. Изтърпяването на присъдата, не му пречи на този систематичен процес на самостилизация.

При провеждането на допълнителен съдебен процес са осъдени още около 40 участници в пуча, които също са изпратени в Ландсберг. Сред тях са членове на „ударния отряд“ на Хитлер, Берхтолд, Хауг, Морис, след това Аман, Хес, Хайнс, Шрек и студентът Валтер Хевел.

Затворническите власти осигуряват на Хитлер условия които максимално съвпадат с личните му амбиции. По обяд той седи начело на масата под знаме със свастика, килията му е почиствана от други затворници, и той не участва в спортни игри и лека работа. Съмишлениците, които влизат в затвора след него, трябва „незабавно да докладват на фюрера“ и както казва един свидетел, редовно в 10 ч. има „брифинг при шефа“.

---

[465] Според преразказа на Ханфщенгъл: „Знаеш ли, Ханфщенгъл, нещо не е наред с Адолф. Той е неизлечимо болен от мегаломания. Миналата седмица бягаше нагоре и надолу по двора с глупавия си камшик и викаше: „Трябва да отида в Берлин като Исус в Йерусалим, за да изгоня търговците от храма“ - и все същите глупости в същия дух. Ще ви кажа, че ако той даде воля на този месиански комплекс, тогава ще унищожи всички нас." Hanfstaengl E. цит. с., стр. 83. (Бел.пр.: Много вярна констатация на Екарт, която се превърна в жестока действителност. В крайна сметка Хитлер е човек с болна психика и шизофренни налудности, като месианската му идея за предопределеността от съдбата и т.н.).

През деня Хитлер е зает с входящата кореспонденция. Едно от получените похвални писма принадлежи на младия доктор по филология Йозеф Гьобелс, относно последната реч на Хитлер на процеса: „Това, което казахте, е катехизис на нова политическа вяра за отчаян, рушащ се, лишен от божества свят ... Сякаш, чрез вас някакъв бог ви кавза от какво страдаме. Вие облякохте нашите мъки с думи за избавление ...“.

Хюстън Стюарт Чембърлейн също му пише, докато Розенберг поддържа спомена за затворника във външния свят, като разпространява „пощенска картичка с портрет на Хитлер, в милиони бройки като символ на нашия фюрер“.[466]

Хитлер често ходи в градината на затвора. Той все още изпитва трудности със стила да имитира лицето на Цезар, и получава похвали от верните си съратници, облечен в народен баварски костюм – къси кожени панталони, куртка и шапка на главата, която рядко сваля.

Когато се провеждат т.нар. приятелски вечери, той им говори „пред вратите на стълбите, а служителите на затвора мълчаливо се тълпят и го слушат внимателно“.[467] Сякаш никога не е имал поражение, той разработва пред публиката легендите и виденията от живота си, както и практическите планове за създаването на тази държава, чийто единствен диктатор ще е той. По това време се ражда идеята за магистралите-автобани, както и за малките „народни“ автомобили „Фолксваген”.

Въпреки че времето за свиждания в затвора е ограничено до шест часа седмично, Хитлер получава възможност шест часа на ден ка се вижда със своите поддръжници, молители и политически партньори, които превръщат крепостта Ландсберг в място за поклонение. Сред тях има и немалко жени - не без основание впоследствие за този затвор се говореше като за „първия кафяв дом“.[468] На 35-ата годишнина на Хитлер, която е отбелязана малко след края на процеса, цветята и колетите на известния затворник изпълват няколко стаи.

Принудителната почивка му служи да си направи разбор, да сложи ред в обърканите си страстите си и да анализира прочетеното и полуасимилираното, допълвайки го с ново четиво, пречупено през неговия светоглед: „Това време ми даде възможност да се справя с различни понятия, които дотогава усещах само инстинктивно“.[469] Това, което той всъщност чете, може да бъде преценено само чрез косвени доказателства и доказателства от трета ръка. Самият той, със самочувствието си на самоук не подозира, че е в духовна зависимост от някого. Рядко говори за книги и любими автори, само Шопенхауер се споменава многократно в различни връзки, с чиито произведения той никога не се разделя, дори по времена войната и може да преразкаже големи пасажи от тях. Също

---

[466] Това са думите от писмо до местната организация на Хановер от 14 януари 1924 г., виж: Tyrell A. цит. с., стр. 73.

[467] Kallenbach H. Mit Adolf Hitler auf Festung Landsberg, стр. 117, 45: Jochmann W. Nationalsozialismus und Revolution, стр. 91.

[468] Bracher K. D. Diktatur, S. 139. За изявлението на Хитлер, че той първо е споделил идеята за автобани и евтини коли пред хората в крепостта Ландсберг, свидетелства Х. Франк, виж: Frank H. цит. с., стр. 47. Ернст Ханфщенгъл пише, че килията на Хитлер прличала на хранителен магазин и че излишъкът служи на Хитлер за още по-благоприятно разположение на стражите, въпреки че те се отнасят много добре с него. Виж: Hanfstaengl E. цит. с., стр. 144. За масата от посетителите, техните желания, искания и цели вижте доклада на Дирекцията на затвора от 18 септември 1924 г .: BHStA. Bd. I, стр. 1501.

[469] Думи на Хитлер, казани в кръга на „старите борци“,вж. Shirer W. L.цит. с., стр. 516.

важи и за Ницше, Шилер и Лесинг. Той винаги избягва цитирането и по този начин създава впечатление за оригиналността на своите знания.

В автобиографично си есе от 1921 г. твърди, че в младостта си се е занимавал с „задълбочено проучване на националните икономически доктрини, както и цялата антисемитска литература, налична по това време“, и заявява: „На 22 годишна възраст, аз с голям интерес и усърдие се захванах с военно-политически трудове и буквално в продължение на няколко години не пропуснах и най-малката възможност да се справя задълбочено с общата световна история“[470], но в същото време не споменава нито един автор, нито едно заглавие на книга. А всъщност това е начин на проява на гигантоманията му, говорейки за цели области на знанието, които уж е асимилирал и анализирал.

В същата връзка, с пръст сочещ в далечината, той говори за историята на изкуството, културата, архитектурата и „политическите проблеми“, но не е трудно да предположим, че дотогава той е придобил своите знания само като компилация от втора и трета ръка.

Ханс Франк, спомняйки за времената прекарани в затвора Ландсберг, говори за Ницше, Чембърлейн, Ранке, Трайчке, Маркс и Бисмарк, както и военните мемоари на германските и съюзническите държавници.

Но в същото време както и преди това, той черпи елементите за своя мироглед и от онези находища на жълта псевдонаучна литература от много съмнителни източници, расистки и антисемитски произведения, трудове по теорията на германския дух, кръвната мистика и евгениката, както и исторически и философски трактати по социалдарвинистките учения.

Много съвременници посочват голямата интензивност на четенето на Хитлер с която той задоволява книжния си глад. Кубичек казва, че Хитлер е бил записан в Линц едновременно в три библиотеки и той го помни винаги „заобиколен от книги“, а по думите на самия Хитлер той или „се е нахвърлял“ върху книгите, или „ги е поглъщал“[471].

Въпреки това, от неговите речи и писания, чак до „разговорите на маса“ в непринудена обстановка, както и от спомените на обкръжението му, ние се изправяме пред човек с много характерно духовно и литературно безразличие. Сред около двеста монолога „на масата“ имената на двама или трима класика се споменават небрежно. В „Моята борба“ има само една препратка към Гьоте и Шопенхауер, и то в доста безвкусен антисемитски контекст. Познанието наистина не означава нищо за него, той не познава нито висшите чувства, нито

[470] BAK, NS 26\17a; Hitlers Tischgespraeche, стр. 82.

[471] Kubizek A. цит. с. стр. 75, 225; на същото място авторът нарича „любимото произведение“ на Хитлер „германски героични саги“ и споменава, че е чел „История на архитектурата“, Данте, Шилер, Хердер и Щифтер и е интересно, че Хитлер отбелязва за Розгер, че е твърде популярен. За списъка на книгите, съобщени от Франк, виж: Frank H. цит. с., стр. 40. Но Ханфщенгъл дава друг списък (Hanfstaengl E.цит.с., стр. 52 и сл.), Заедно с политическата литература и епоси, съобщава и известната „История на морала“ на Е. Фукс. В гореспоменатия разговор с Дитрих Екарт следните произведения са назовани или изглеждат известни на Хитлер: „Историята на еврейството“ от Ото Хаузер, „Евреите и икономическият живот“ от Вернер Сомбарт, „Международният евреин“ от Хенри Форд, „Евреинът, Еврейството и опазването на християнските нации“ от Гужено дьо Мусо, „Наръчник по еврейския въпрос“ от Теодор Фрич, „Голямата измама“ от Фридрих Долеш и „Протоколите на Сионските мъдреци“. По-късно Хитлер разказва в кръг секретарки, че „по време на трудната си младост във Виена, той погълна (!) цели 500 тома, които съставляват фонда на една от градските библиотеки“ (D); виж: Zoller A. цит. с., стр. 36.

задълбочените трудове. За не го е важен утилитаризмът[472] на знанието и това, което той нарича „изкуството на правилното четене“, всъщност се състои само в заемането на доказателства за собствените си предразсъдъци, които „смислено включва в картината, която в някаква форма винаги е съществувала“.[473]

Трескаво и със същата жажада, с която се нахвърля върху планините от книги, той се хвърля от началото на юни, върху работата по „Моята борба“. Първата част на тази книга е завършена за три месеца и половина. Хитлер казва, че „трябва да пише за всичко, което притеснява душата му“. „Пишещата машина чука до късно през нощта и се чува как диктува текста на приятеля си Рудолф Хес в тесните стени. След това обикновено чете на глас готовите глави в събота вечер на спътниците си по съдбата, които седят около него като апостолите около Христос.“[474]

Замислена първоначално като доклад за резултатите от „четири години и половина борба“, тази книга след това се превръща в своеобразна смесица от биография, идеологически трактат и доктрина по тактиката и едновременно има за цел да създаде легенда за фюрера. В неговия митологизиращ образ нещастните, трудни години преди да влезе в политиката придобиват, благодарение на придружаващите нужда, трудности и самота, характер на тридесетгодишен престой в пустинята, предопределен от Провидението. Макс Аман, бъдещият издател на книгата, очевидно е очаквал да получи автобиография със сензационни подробности, първоначално е изключително разочарован от рутината и многословието на този скучен ръкопис.

Амбицията на Хитлер от самото начало е насочена много по-високо, отколкото Аман може да предположи. Авторът не иска да изложи, а интелектуално да подсили утвърждаването си като фюрер и да се представи под формата на гениална и прославяща го комбинация от политик и създател на нова програма. Пасажът съдържащ ключа към тези негови далечни представи е на незабележимо място в средата на първата част на книгата:

„Ако изкуството на политиката наистина е изкуството на възможното, тогава създателят на нова програма е един от онези, които са като боговете, които изискват и искат невъзможното. В течение на дълги периоди от човешката история, може някой ден да се появи политик който да се слее със създател на програма. Но колкото по-сърдечно е това сливане, толкова по-мощна е съпротивата, която се противопоставя на действията на политика. Вече не работи за нуждите, които са ясни за всеки буржоа, взети на случаен принцип, а за целите, които са разбираеми само за малцина. Следователно животът му е разкъсан от любов и омраза.

И все по-рядко (се случва) да има успех. И ако успехът се усмихне на един през вековете, тогава в по-късните си дни той вече ще бъде заобиколен от лек трепет на бъдещата слава. Вярно е, че тези велики са само маратонци в историята. Лавровият венец на съвремеността ще докосне само слепоочията на умиращия герой“.[475]

---

[472] Бел. пр.: направление и категория в етиката, според която моралната стойност на дадено действие или поведение се определя основно от неговата полза. Освен в областта на етиката, утилитаризма е течение в социалната философия и икономиката.

[473] Hitler A. Mein Kampf, стр. 37.

[474] Maser W. Hitler's Mein Kampf, стр. 26: Frank H. цит. с., стр. 39.

[475] Hitler A. Mein Kampf, стр. 231 сл.

Този сюжет е постоянен и досаден мотив на книгата, а картината на умиращия герой е по-скоро опит за трагична митологизация на провала, който той самият е претърпял. Хитлер се посвещава на писането с изключителна сериозност, жаден за аплодисменти и очевидно се опитва да докаже, че въпреки недовършеното училище, въпреки неуспеха да влезе в академията и въпреки мизерното си минало в мъжкия приют, той е на нивото на буржоазното образование, че може да мисли дълбоко и заедно с интерпретацията на съвремеността може да представи свой собствен проект за бъдещето. Това е претенциозната и основна цел на книгата. Зад фасадата на тези високопарни думи ясно се вижда объркаността на полуобразования човек, без значение как читателят възприема неговата интелектуална компетентност.

Той се стреми да придава монументалност на езика си, често има цели поредици от съществителни едно след друго, много от които образува от прилагателни или глаголи, така че съдържанието им да изглежда претруфено, но празно и изкуствено: „Благодарение на представянето на мнението, че по пътя, за който се предполага, че е постигнато чрез одобрение на демократични решения ... “ – като цяло това е език, лишен от дъх, лишен от свобода и напрегнат в бойна позиция: „По-дълбоко и по нов начин в теоретичната литература на този нов свят и опитвайки се да разбера възможните последици от него, след като сравних последния с действителните явления и събитията според тяхната ефективност в политическия, културния и икономическия живот ... Постепенно, получих собственото си потвърждение, и това вече беше направо гранитната ми основа, така че вече нямах нужда да коригирам вътрешното си убеждение по този въпрос ...“.[476]

И множество стилистични недостатъци, които не са отстранени, въпреки значителните усилия по редактирането на текста извършено от няколко души от неговата среда, също водят началото си от маскираната псевдонаучна природа на автора. Така той пише, че „плъховете на политическото отравяне на нашия народ“ изгризаха и без това оскъдните училищни знания „от сърцата и паметта на широките маси“, или че „знамето на райха“ се издигна „от утробата на войната“, и хората от него „приемат греха направо върху смъртната си плът“.

Рудолф Олден обръща внимание на насилието над логиката, което прави претруфеният стил на Хитлер, като дава за пример следната безсмислица: „Който никога не е бил в плен на тази задушаващ смок, той никога няма да познае отровните му зъби“.[477] В тези няколко думи има толкова много грешки, че те биха били повече от достатъчни за цяло есе. Отровната змия не задушава, а змията, която се увива около човека, няма отровни зъби. И ако човек е удушен от змия, то по никакъв начин не би познал зъбите й.

Въпреки това дразнещо разстройство на мислите, книгата съдържа остроумни твърдения, които неочаквано възникват от дълбоката нереалност, подходящи формулировки, и впечатляващи картини. Книгата се характеризира основно с ярки противоречия. Нейната скованост и гняв контрастира с

[476] Hitler A. Mein Kampf, стр. 170.

[477] Olden R. Op. цит. с., стр. 140; Hitler A. Mein Kampf, стр. 32, 552, 277, 23. Корекцията и редакцията на ръкописа е извършена, според различни източници от музикалния критик на вестник „Фьолкишер биобахтер“ Щолцинг Черни, от издателят на антисемитски брошури Маисбахер, и от бившия монах Бернхард Щемпфле, както и с по-малък успех от Ернст Ханфщенгъл. Илза Хес, съпругата на Рудолф Хес, отрича каквато и да е редакторска помощ от трети лица, и също отрича, че Хитлер е диктувал книгата на съпруга й. Тя твърди, че Хитлер „сам е написал ръкописа с два пръста на допотопна пишеща машина, когато е бил в затвора в Ландсберг“. Виж: Main W. Hitler's Mein Kampf, стр. 20 и сл.

ненаситния гладък поток на речта, желанието му за стилизация – с едновременна липса на самоконтрол, логиката – с глупостта и монотонния стил – с маниакалния егоцентризъм. Но колкото и да е досадна и трудна за четене, тя дава забележително точен портрет на своя автор, който постоянно се тревожи, да не го разгадаят, но така създава възможността да бъде подробно видян.

Осъзнавайки изобличаващия характер на книгата си, впоследствие Хитлер се опитва да се разграничава от нея. Веднага след като озаглавява труда си „Моята борба“, в поредица от публикации в „Фьолкишер Беобахтер“ я нарича пренебрежително „фантазии зад решетките“: „Както и да е знам едно: ако през 1924 г. можех да предвидя, че ще стана райхканцлер, нямаше да напиша тази книга.“ Той намеква, че написването й е продиктувано само от чисто тактически и стилистични съображения: „По отношение на съдържанието не бих променил нищо“.[478]

Претенциозният стил на книгата с нейните дълги пасажи, в които се вижда буржоазният стремеж за показна ерудиция на бомбастичия австрийски канцеларски стил, въпреки трудността за четене е издадена в тираж от почти 10 млн. бр. Тя споделя съдбата на всяка задължителна и придворна литература, или остава непрочетена.

Тя е не по-малко отблъскваща и поради факта, че е лишената от въздух, наситена с мрачни халюцинации показващи всичките му комплекси и чувства, от които Хитлер, се освобождава само с подготвените си речи като оратор. „Лошата миризма“ от страниците на тази книга удря читателя в носа, особено забележимо в главата за сифилиса, и допълнена от честите жаргонни изрази и описанията на мрачните картини, натрапващи своята езиковата бедност.

Образът на объркания младеж, който след войната и активната се дейност в следващите години стига до затвора в Ландсберг, но преди това попаднал в обкръжение на приятелки от майчински тип, и според очевидци, най-много се страхува „да не стане обект на клюки заради жена“[479], отразява онази изненадващо задушна атмосфера, в която той представя своя мироглед.

Всички идеи за историята, политиката, природата или човешкия живот показват страховете и желанията на бившия обитател на мъжкия приют с дълго продължил пубертет и вълнуващите халюцинации за Валпургиевата нощ, изпълнени със съвкупност от непристойност, перверзия, оскверняване и кръвосмешение: „Еврейската цел е денационализация, непрекъсната хибридизация на всички останали народи, намаляване на расовото ниво, и завладяването на тази расова каша чрез унищожаване на народната интелигенция и замяната й с представители от собствения им (еврейски) народ.[480] ... Системно разваляйки жените и момичета, той (евреинът) няма да се спре преди нищо, за да унищожи всички кръвни връзки. Евреите са тези, които доведоха негрите до бреговете на Рейн, със същия скрит мотив и откровена цел – да наплодят изроди и да унищожат бялата раса, която мразят, да я

[478] Frank H. цит. с., стр. 39.

[479] Zoller A. цит., с. стр. 106: Strasser O. Hitler und ich, стр. 94 и сл.

[480] Бел. пр., независимо от всичко и от цялата абсурдност на идеите се, сякаш Хитлер е предвидил това което става в нашия свят под зловредния диктат на САЩ – глобализация пораждаща ужасната деградация чиято цел е същата – създаване на мултикултурна общност, смесване на несъвместми общности, размиване и унищожаване на нациите, унищожаване на националните ценности и заменянито им от някакви „универсални“ „холивудски“ псевдоценности, унищожаване на традиционното семейство, чрез натрапването, реабилитирането и широкото популяризиране на всякакъв вид сексуални перверзии.

свалят от нейното културно и политическо ниво и да се яхнат на нейния гръб. Ако физическата красота днес не беше изтласкана напълно на заден план от нашата безвкусна мода, тогава съблазняването на стотици хиляди момичета от кривокраките и отвратителни еврейски отрепки би било просто невъзможно. Тези черни паразити на народите, систематично оскверняват нашите неопитни, млади руси момичета и така унищожават нещо, което е незаменимо в този свят. Светогледът на „фьолкише“ най-накрая трябва да постигне настъпването на онази благородна ера, когато хората вече няма да се грижат за селекцията на кучета, коне и котки, а ще се стремят към усъвършенстването на самия човек.“[481]

Откровените психопатологични внушения на тази книга, нейната претенциозност и безпорядъчна фрагментарност, първоначално създават пренебрежително отношение към нея, което дълго време частично определя и същото отношение към националсоциалистическата идеология в обществото като цяло.

„Никой не приемаше книгата сериозно, не можеше да я приеме сериозно и наистина изобщо не разбираше този стил“, пише Херман Раушнинг и обяснява точните причини за това. „Това, което всъщност иска Хитлер ... не се съдържа в „Моята борба“.“[482] Не без стилистична грация, Раушнинг определя националсоциализма като „революция на нихилизма“. Той смята, че Хитлер и неговото движение, нямат никаква идея или дори приблизително цялостен мироглед, те се възползват само от обществените настроения и тенденции, които са били в дадения момент, и им предоставят очаквания ефект и поддръжници.

Национализмът, антикапитализмът, култът към народните обичаи, външнополитическите концепции, дори расизмът и антисемитизмът, са отворени за постоянна промяна и абсолютно безпринципен опортюнизъм, който не уважава и не се страхува от нищо, не вярва в нищо и нарушава най-безскрупулно, най-тържествените си клетви.

Тактическото клетвопрестъпване на националсоциализма, казва Раушнинг, буквално няма граници и цялата му идеология е само шумен трик на преден план, предназначен да прикрие желанието за власт, което винаги е самоцел и използва всеки успех единствено като стъпка към следващите диви и амбициозни авантюри, без смисъл, без конкретна цел и без спиране: „Това движение със своите движещи сили е напълно лишено от предпоставки и програма, то е готово за инстиктивното действие на основните си групи, умишлено и хладнокръвно изостряно от страна на своя елит. Не е имало и няма такава цел, от която националсоциализмът не е бил готов да се откаже във всеки един момент от своето съществуване, или която не би бил готов да изтъкне всеки момент, като цел на движението.“

През 30-те години на XX в. хората говорят по абсолютно същия начин, подигравателно определяйки идеологията на националсоциализма ката „свят, в който има воля, но не е необходим ум“.

Националсоциализмът винаги демонстрира висока степен на готовност да се адаптира, а самият Хитлер показва толкова характерното за него безразличие по програмните и идеологически въпроси. Той се придържа към 25-те точки, независимо колко и да са остарели, по собствено признание само

[481] Hitler A. Mein Kampf, стр. 357, 449, 630, 458: Hitlers Zweites Buch, стр. 221.
[482] Rauschning H. Gespraeche, стр. 5; Revolution des Nihilismus, стр. 53.

поради онези тактически съображения, които всяка промяна би объркала. А отношението му към програмите като цяло е просто безразлично.

Например основният идеолог на националсоциализма, Алфред Розенберг, без колебание казва за „Моята борба“, че „е прочел само малка част, защото тя е написана на език който трудно се разбира“.[483]

Националсоциализмът не развива никаква завършена теория и се задоволява да докаже своята правота, чрез коленопреклонение пред своя лидер, зад което се крият само тактически ходове, целящи завземането на властта, променяйки идеологическите си конструкции в зависимост от променящите се нужди. Националсоциализмът е и едното и другото, съчетавайки помежду си стремежа към абсолютната власт и доктрината.

Безсмислената жажда на Хитлер и най-близкото му обкръжение към властта на всяка цена показва, че те са в плен на своите предразсъдъци и утопии, които ги ръководят.

Националсоциализмът не възприема нито един мотив, който няма отношение към постигането и укрепването на властта. Неговият решителен стремеж към властта не може да бъде разбран, а идеологическият мотив за това е много трудно осезаем. В хода на изумителната си кариера, Хитлер дължи изключително много на тактиката и с нейната сила постига впечатляващия го съпътстващ успех.

Но успехът му, трябва да преодолее цял комплекс от идеологизирани страхове, надежди и видения, чиято жертва и създател е самият Хитлер, както и силата на мисълта му, с която той представя своите идеи за основните въпроси от историята, политиката, развитието на човешкото общество и съществуването на самия човек.

„Моята барба“ се оказва един недостатъчен и неуспешен в литературно отношение опит да формулира някаква политическа теория, но тази книга съдържа във фрагментарен и неподреден вид, всички елементи на националсоциалистическия мироглед. Хитлер излага в тази книга, всички свои политически идеали и стремежи, независимо от това, че съвременниците му не ги забелязват.

Всеки, който знае как да подреди разпръснатите части и да ги вкара в логическа структура, получава „идеологическата картина, от чиято зловеща последователност ти спира дъха“.[484]

След като излиза от затвора Ландсберг, той продължава да доработва своята книга, като се стреми да я систематизира, но като цяло не получава по-нататъшно развитие. Първоначалните формулировки остават непроменени, те оцеляват през годините на окачване и годините на властта и показват, далеч отвъд цялата нихилистична поза, своята парализираща сила. Желанието за разширяване на „жизненото пространството“, т.е. териториалната експанзия, антимарксизма и антисемитизма, свързани помежду си от социалдарвинизма, в идеология за борбата, формира постоянните негови представи за света и определя както първите, така и последните му известни изявления.

Това е картина на света, която не формулира никаква нова идея или идея за социално щастие. Това е произволна компилация от многобройните теории,

---

[483] Hitlers Tischgespraeche, стр. 269 и сл. В същото време Хитлер прави много важното наблюдение, че само враговете на националсоциализма наистина разбират тази книга.

[484] Nolte E. Faschismus in seiner Epoche, стр. 55. Този извод е направен след фундаменталното изследване на Хю Тревър-Ропър. Еберхард Йекел, очертава своите заключения в книгата си „Хитлеровият светоглед“ (Jaeckel E. Hitlers Weltanschauung).

които от средата на XIX век получават широко разпространение, но са части от възникналата вулгарно-националистическа псевдонаука. Всичко, което „гъбата на паметта“ на Хитлер е погълнала в предишни периоди на запалено четене, сега изплува в най-неочаквани комбинации и нови взаимовръзки, в дръзка и грозна структура, с тъмни кътчета, изпълнени от идеологическия отпадък на епохата. А оригиналността на Хитлер се проявява в способността му да комбинират насилствено разнородните и трудно съвместими компоненти и да им придава идеологическа плътност и структура.

Казано с две думи: умът му ражда своите оригинални мисли, и със сигурност генерира огромна енергия. Тя филтрира и споява тази идеологическа отпадна смес като й придаде ледникова първичност.

Хю Тревър-Ропър, нарича призрачния свят на този дух ужасяващ, „наистина величествен в своята гранитна твърдост и в същото време жалък в безредието си. Това е като някакъв гигантски варварски паметник, израз на огромна сила и див дух, заобиколен от купчина боклук от стари консерви и мъртви хлебарки, пепел и гнилост – интелектуалният отпадък на векове“.[485]

Най-значимата способност на Хитлер е да повдига въпроса за властта във всяка своя мисъл. За разлика от другите лидерите на движението „фьолкише“, които се провалят в своите идеологически начинания, той разглежда самите идеи просто „като теория“ и ги взаимства само когато в тях вижда практическо и организационно зрънце. Това, което той нарича „мислене от гледна точка на партийната целесъобразност“, е способността му да придава политическа форма на всички тези идеи, тенденции и дори сляпа вяра ориентирана към властта.

Той формулира защитната идеология на изплашената буржоазия, като взаимства нейните собствени идеи, но им придава формата на агресивна и целенасочена доктрина на действието.

Светогледът на Хитлер уловя всички кошмари и интелектуални моди на буржоазната епоха: великият страх, който продължава да действа пагубно от 1789 г. насам и съвсем наскоро актуализиран в Русия, както и в Германия, ужаса от лявата революция под маската на социалния страх, психоза на австрийския германец пред лицето на чуждото (еврейското) световно господство под маската на расовия и биологичния страх. Стотици пъти изразявания страх от „фьолкише“, че непохватните и мечтателни германци ще бъдат победени в съревнованието на народите, се маскира като на национален страх. И накрая, това е страха обхванал буржоазията която вижда, че времето на величието й отминава, а чувството и за сигурност, непрекъснато се руши. „Нищо вече не е твърдо, възкликва Хитлер, вече няма нищо твърдо вътре в нас. Всичко е само външно, всичко минава покрай нас. Мисленето на нашия народ става неспокойно и прибързано. Целият живот е напълно разкъсан ...“[486].

Неговият широк темперамент търси неограничени пространства и с охота се връща в ледниковата епоха. Той раздува това основно чувство на страха, до грандиозни размери, предвещавайки световна катастрофа, в която се раждат

---

[485] Trevor-Roper H. R. The Mind of Adolf Hitler, предговор към Hitler's Table Talk, p. XXXV; К. Хайден нарича Хитлер, човек с подчертан „комбинативен талант“ (Heiden K. Geschichte, стр. 11). Phelps R. H. Hitlers grundlegende Rede ueber den Antisemitismus. В: VJHfZ, 1968, H. 4, стр. 395 и сл.

[486] Adolf Hitler in Franken, стр. 39 и сл. Когато се опитваме да направим обобщение на светогледа на Хитлер, не може да се разчита само на „Моята борба“, а трябва да се вземат предвид и неговите изявления от предишните и следващите години. Това е още по-оправдано, тъй като от 1924 г. насам идеологията на Хитлер по същество не се променя.

или умират цели епохи, и самата съдба на човечеството е заложена на карта: „Този свят свърши!“ Хитлер сякаш е обсебен от идеята за нелечимата болест на света, за вирусите, за ненаситните термити, за язвата на човечеството. Когато по-късно се обръща към доктрината на Ханс Хьорбигер за глобалното заледяване[487], той е привлечен от факта, че тя обяснява историята на Земята и развитието на човечеството с последствията от гигантските космически катастрофи. Като омагьосан, той има предчувствие за предстоящия колапс и предстоящия глобален потоп, и то определя неговия светоглед, създавайки вярата в своето месианско призвание, което трябва да изведе света към добро, като смята себе си отговорен за това. По време на войната до последните нейни дни, следвайки тази сляпа вяра, той подлага евреите на унищожение, въпреки че няма практическа или военна необходимост за това. И това не е само резултат от болезнената му непреклонност, а по-скоро е оправдание на идеята, че той участва в битката на титаните, на която са подчинени всички настоящи интереси, и вижда себе си като превъплъщение на онази „другата сила“, която е призвана да спаси Вселената, и да отхвърли злото „обратно към Луцифер“.[488]

Идеята за гигантската световна, дори космическа конфронтация доминира над всички тези и позиции в неговата книга, колкото и абсурдни или фантастични да изглеждат. Те придават метафизична сериозност на неговите преценки и извеждат тези съждения на грандиозния мрачен сценичен фон: „Ние може да загинем, може би. Но ние ще вземем целия свят със себе си. Световният огън на Муспили[489], вселенския пожар“ – казва той, намирайки се в такова апокалиптично настроение.

В „Моята борба“ има много пасажи, където той придава на своите заклинания космически характер, образно включващи цялата Вселена в тях. „Еврейската доктрина на марксизма, пише той, превръщайки се в основата на Вселената, би довела до края на всеки ред, който може да си представят хората“. „Безсмислието на марксизма“, издига неговата идеология до принципа на вселенският ред, демонстрира непреодолимия порив на Хитлер да мисли в космически мащаб. В драматичните събития той включва „звезди“, „планети“, „световен етер“, „милиони години“, а зад кулисите на сценат, са „сътворението“, „Земното кълбо“ и „Небесното царство“.[490]

---

[487] Бел. пр.: Ханс Хьорбигер (1860 – 1931) е немски инженер, родом от Австрия, автор на псевдонаучната космологична доктрина за вечния лед, представена за първи път в книгата му „Учението на световния лед“ (Welteislehre, 1913). Теорията му е, че Вселената е родена от голям блок лед. Земята първоначално е била заобиколена от 4 луни, от които 3 по-късно са паднали на Земята. Малко преди падането им, те предизвикали гравитационен прилив, от който се редила расата на гигантите.Тази теорията не се съответства на никакви научни данни, и е плод на болни фантазии, върху архетипите на древногерманската митология, на идеята за вечната борба между огъня и леда. Възгледите на Хьорбигер оказват значително влияние върху нацистката расова доктрина, учението му се популяризира активно в нацистка Германия. В брушура, привържениците на Хьорбигер казват: „Хитлер изчисти политиката. Ханс Хьорбигер премахна фалшивите науки. Учението за вечния лед ще бъде символ на възраждането на германската наука.“

[488] Hitler A. Mein Kampf, стр. 751.

[489] Бел. пр.: Думата „муспили” се среща в старосаксонски и старонемски в църковни стихове от IX век: „идва денят на възмездието, за да накаже хората с огън. Тогава никой не може да предпази родината си от муспиле.”

[490] Hitler A. Mein Kampf, стр. 68 и сл. Предишният цитат е взет от кн.: Rauschning H. Gespraeche, стр. 11. Luedecke K. G. W.цит. с. стр. 82.

Това е почвата, която дава възможност убедително да се защити принципът на безмилостната борба на всички срещу всички и победата на силния над слабия, издигайки го до нивото на един вид есхатологичен дарвинизъм. „Земята, обича да казва Хитлер, е като купа създаваща предизвикателство, и затова винаги най-силните се стремят, тя да попадне в ръцете им. И така е в продължение на десетки хиляди години ...“[491] Той вярва, че е открил един вид универсален закон, който се състои в конфликт на живот и смърт, между всички и срещу всеки: „Природата първоначално запълва нашия свят с живи същества и се наблюдава свободното им развитие. Тогава най-силният, най-смелият и най-трудолюбив получава от нея, като нейно любимо дете, правото да господства над останалите. Само роденият слабак може да възприеме това като нещо ужасно, но затова е слаб и ограничен човек, защото ако не важи този закон, тогава всяко развитие на всички органични живи същества до по-високо ниво би било немислимо. В крайна сметка само стремежът към самосъхранение печели завинаги. Пред него т.нар. „човечност“ или „хуманизъм“ за израз на смесица от глупост, страхливост и арогантно остроумие, и се топят като сняг на мартенското слънце. Човечеството е израснало във вечната борба, затова и ще загине във вечния мир“.

Този „железен закон на природата“ е източник и сърцевина на всички негови съображения. Той изказва идеята, че историята не е нищо друго освен вечната борба между народите, на живот и смърт за жизнено пространство, с „всички възможни средства“ които са възможни в тази борба: „Убеждаване, хитрост, интелигентност, постоянство, доброта, но и груба сила“, както и фактът, че между войната и политиката по принцип няма разлика, а освен това винаги „последната цел на политиката е войната.“[492]

Същият закон дефинира и понятията за закон и морал, които според него уважават само онова, което съвпада с нормите на природните процеси.

Този закон вдъхновява идеята за аристократичното лидерство, и теорията за расовия подбор на най-добрите, с нейните национално-агресивни акценти. Хитлер ще организира огромен „риболов с мрежи в търсене на правилната кръв“ в Европа, за да преостави русата и белокожа (нордическа) човешка раса възможност за „разпространението на собствената си кръв“ за да стане непобедима.

За тази философия на тоталната борба, послушанието означава повече от мисълта, готовността за действие е по-добра от дискретността и слепия фанатизъм се превръща в най-висшата добродетел. „Горко на онзи, който не вярва!“, не се уморява да повтаря Хитлер.

Дори бракът се превръща за него в съюз заради самоутвърждаването, семейният дом се превръща в „крепост откъдето се води битката за живот“.

Със своите груби аналогии между животинския свят и човешкото общество, Хитлер възпява превъзходството на безпощадните над емоционално фините натури, превъзходството на силата над духа: „маймуните, казва той, стъпкват до смърт всеки непознат в стадото си. И това, което е вярно за маймуните, трябва да е още по-вярно за хората.“[493]

---

[491] Hitlers Tischgespraeche, S. 320. Ханс Франк също съобщава, че в разговор с него Хитлер е нарекъл земята „купата на предизвикателството в състезанието“. Frank H. цит. с., стр. 133. Hitler A. Mein Kampf, стр. 147, 312 и стр. 148.

[492] От тайната реч на Хитлер пред офицерите на 25 януари 1939 г. виж: Jacobsen H. A., Jochmann W. цит. с., стр 5, също: Jochmann W. Im Kampf, стр. 83.

[493] Hitlers Tischgespraeche, стр. 346, 321, Domarus M. цит. с. стр. 647.

За това, че в подобни изказвания няма никаква ирония, свидетелства авторитетният тон, с който той оправдава собственото си вегетарианство, като го сравнява с хранителните навици на маймуните. Маймуните му показват правилния път към храненето. И погледът към природата му показва, че велосипедът е правилно изобретение, а дирижабълът е „абсолютно идиотски". На човека не му остава друг избор, освен да изследва природните закони и да ги следва, „защото е невъзможно да се измисли по-добър начин" от безмилостните закони на селекцията, които царуват в джунглата. Природата не познава неморалност. „Кой е виновен, ако котката изяде мишка?", пита подигравателно. Така наречената „човечност" или хуманност у човека е „само проява на неговата слабост и в действителност най-жестокият разрушител на неговото съществуване". Борбата, подчинението, унищожаването са неизбежни. „Едно същество пие кръвта на друго. Едното умирайки, подхранва другото. Няма смисъл да говорим глупости за хуманността".[494]

Това „безусловно възхищение от „божествените закони на битието", показва пълното неразбиране на Хитлер, към правото и стремежите на другия за собствено щастие, и открито демонстрира неговата изключителна неморалност.[495]

Тук се прояви и определен елемент от къснобуржоазната идеология, който се опитва да компенсира присъщото на времето чувство на упадък и слабост, като прослави живота в неговата простота, склонността да се приеме грубото и примитивното като първобитно.

Очевидно е, че Хитлер в тази безусловна привързаност към „природния закон", се опитва да намери някакво високопарно оправдание за своята индивидуална студенина и емоционална бедност. Отъждествяването с надличностния принцип носи оправдание и превръща борбата, убийството и „кръвното жертвоприношение" в актове на смирено изпълнение на определена божествена заповед. В разгара на войната и унищожението той ще заяви, не без морално удовлетворение: „Винаги съм имал чиста съвест."[496]

Защото войната и разрушенията първоначално са необходими, за да се възстановят основите на световния ред и това е моралът и метафизиката на неговата политика. И когато пред погледа му преминават световните епохи, и раздъждава над причините за упадъка и гибелта на народите и културите, той винаги се сблъсква с неподчинението но собствените си инстинкти.

Цялата тази стагнация, слабост и катастрофа на големите системи на господство могат да се обяснени с неуважително отношение към природата, и по-специално чрез смесването на расите. Всъщност, докато всяко живо същество стриктно спазва вродения стремеж за чистотата на расата и както „мъжкият синигерът отива при самката синигер, чинката – при чинка, щъркелът – при женския щъркел, полският мишок при полската мишка", човекът се

---

[494] От речта на Хитлер на 30 ноември 1929 г. в Херсбрук виж: Adolf Hitler in Franken, стр. 144, Hitlers Tischgespraeche, стр. 152, Hitlers Zweites Buch, стр. 56. Виж и реч Хитлер на Националният клуб в Хамбург на 28 февруари 1926 г .: Jochmann W. Im Kampf, стр. 177.

[495] Бел. пр.: Но демонстрира и нещо много по-важно, един изцяло психопатологичен и стигащ до пълна шизофренност откъсна от реалността светоглед, който би трябвало да е обект на психиатрията. Всъщност именно тези негови мисли, напълно обясняват всички онези абсурдни ужаси, като евтаназията на непригодните германци, гоненето и избиването на евереите и неудобните „славяни", расовите му експерименти и т.н. Всеки един шизофреник вярва абсолютно добросъвестно във фантастичната псевдореалонст в която живее и се подчинява на нейните абсурдни парвила.

[496] Hitlers Tischgespraeche, стр. 170, също: Hitler A. Mein Kampf, стр. 70.

изкушава да действа в противоречие с природните закони и извършва биологична измяна. Това е тезата, послужила за предмет на последното съчинение на „учителят му" Рихард Вагнер „За женското и човешкото", което той започва да пише във Венеция в деня на смъртта си на 11 февруари 1883 г., и така не го завършва.

Безсилието и старостта на народите не е нищо повече от отмъщение на първобитния порядък. „Инцестът и последващият спад на расовото ниво са единствената причина за умирането на всички култури, защото хората умират не поради загубени войни, а поради загубата на тази съпротива, която е присъща само на чистата кръв. Това, което в този свят не принадлежи към добрата раса, са плевелите."[497]

Зад всичко това стои доктрината за творческите расови ядра, според която от незапомнени времена многобройните арийски елити подчиняват глупавите и вегетиращи маси на по-низши народи, които вегетират извън историята, за да развият своите гениални способности с помощта на експанзията.

Тези подобни на Прометей светли фигури са единствено способни да създават държави и култури, „всеки път подклаждайки отново огъня, който чрез познанието озарява нощта на мълчаливите тайни и улеснява човека да се изкачи нагоре, като господар над всички други същества на тази земя." И едва когато арийското расово ядро започна да се смесва с завладените, настъпва деградацията и упадъка, тъй като „човешката култура и цивилизация на този континент са неразривно свързани с присъствието на ариеца. Изчезването му или смъртта му, отново ще спуснат тъмните завеси от некултурните времена на нашия свят."[498]

Именно това е опасността, която заплашва човечеството. Но в сравнение със смъртта на великите империи от древността, става дума не само за изчезването на всякаква култура, а за края на човека като венец на сътворението като цяло. Тъй като разпадането на арийското ядро, сега се е задълбочило от всякога, „германската кръв на нашата земя постепенно се изчерпва", както Хитлер се изразява с отчаяние, а сега, сякаш в очакване на предстоящия триумф, силите на тъмнината се приближават от всички страни: „Треперя от страх за Европа", възкликва той в една от своите речи и погледът му вече вижда как старият континент „се дави в море от кръв и скръб"[499]. И отново „страхливите умни хора и критици на Природата" възнамеряват да заобиколят нейните елементарни закони, и са агенти на „всеобхватна обща офанзива", извършена под различни маскирани форми. Комунизмът,

---

[497] Hitler A. Mein Kampf, стр. 324.

[498] Hitler A. Mein Kampf, стр. 324, 421, 317. (Бел. пр.: Всъщност днес науката доказва точно обратното. С помощта на генетиката, днес е ясно, че т.нар. „арийци" или най-общо казано приносителите на праиндоевропейския език, или представителите на Y-хромозомните хаплогрупи R1a и R1b са диви и агресивни номади идващи от сибирските простори, и попадайки в Европа не унищожават, а се смесват със стоящите много по-високо от тях местни неолитни култури (носителите на Y-хромозомните хаплогрупи E1b1, I1, I2, G2a, J1, J2, T1, T2), като това смесване продължава в продължение на около 2000 години. Няма геноциди и масови апокалиптични катастрофи, а смесване и съвместни бракове, противно на Хитлеровите наледни фантазии. Така постепенно тези местни родословия се смесват с пришълците и формират съвремените европейски и изобщо индоевропейски народи. Неолитните европейци са говорели прахамитосемитски и пракавказки езици. Земеделието, уседналото скотовъдство, обработката на металите, изграждането на селища, корабоплаването са наследство именно от неолитните прединдоевропейци. А „арийците" са донесли единствено отглеждането на конете и използването на коня като военно средство, впрегнат в бойната колесница.)

[499] Domarus M. цит. с., стр. 646, 587: Boepple E. цит. с., стр. 21.

пацифизмът и „Обществото на народите“, всички международни движения и институции[500], както и еврейско-християнският морал и неговите грандиозни космополитни версии, не изоставят опитите си да вдъхновят човека, че той може да завладее природата, да стане господар на собствените си инстинкти и да постигне вечен мир. Никой обаче не е в състояние да се „разбунтува срещу небесната твърд“[501]. Неоспоримата воля на природата, казва той, одобрява съществуването на народите, развитието на тяхната войнственост, разделението на господари и роби и най-ожесточената борба за запазване на вида.

В тази система от тълкувания, лесно се разпознават следите на Гобино, чиято доктрина за неравенството на човешките раси за първи път формулира страха от расовия хаос на съвременността и свързва упадъка на всички култури с „разбъркването на кръвта“. Расовият комплекс на този френски аристократ, неговото презрение към „порочната кръв на простолюдието“, произлиза от чувствата на класова омраза на управляващата аристокрация, напускаща сцената, докато Хитлеровата схема, богата на идеи за произвол и всеобща несигурност, вдъхновява много дълго време графоманското сектантство на епохата, създаващо богата и разнообразна псевдонаучна литература, към което принадлежи и Рихард Вагнер с неговите есета като „За героизма“ или „На Парсифал.“[502]

Хитлер от своя страна стеснява тази доктрина, като я постави в услуга на своята демагогия и я превръща в система от лесно достъпни обяснения за всички негативни емоции, страхове и кризисни явления на своето време. Версай и ужасите на Съветската република, несправедливостта на капиталистическата система и гротесктното модерно изкуство, нощният живот, разврата и сифилиса, всичко се превръща в проявление на тази вечна конфронтация, която се изразява в смъртоносната атака на нисшите расови слоеве върху хората с благородна „арийска“ кръв. И зад всичко това стои този, който е подбудителят, стратегът и жадният за власт враг №1, чиято маска е най-накрая разпозната – плашещият образ на „Вечния евреин“, доведен до митологични размери.

Това е адска карикатурна фигура на призрак, „крастата на цялата земя“, смъртен враг и „господар на антисвета“, трудно обяснима конструкция, създадена от манията и психологическите му предпоставки.[503]

В съответствие с теорията на единствения противник, Хитлер превръща фигурата на евреина в олицетворение на всички мислими и немислими пороци и страхове, за него той е въпрос и неговото отричане, теза и антитеза, той е буквално „виновен за всичко”, за диктатурата на фондовите борси, болшевизма, идеята за „хуманността“ и тридесетте милиона жертви в Съветския съюз от болшевишката революция.

---

[500] Бел. пр. Въпреки идеологическите му предразсъдъци, има известна истина в това, тъй като днес виждаме как всички тези международни институции не са нищо друго, освен инструменти в ръцета на САЩ да налагат своето световно господство и своята глобалистична и упадъчна идеология. Просто „Вечният евреин“ трябва да бъде заменен с „Чичо Сам“.

[501] Hitlers Tischgespraeche, стр. 153. Хитлер говори за „всеобхватната обща офанзива“ в речта си на 13 септември 1937 г., която съдържа многобройни подробности, свързани с този въпрос, виж: M. Domarus, цит. с., стр. 727 сл.

[502] Парсифал (Парцифал), митологичен персонаж, рицар, израстнал в гората; герой от едноименната опера на Р. Вагнер.

[503] Rauschning H. Gespraeche, стр. 220 и сл.

В един от разговорите на Хитлер със скоро починалия Дитрих Екарт, публикуван по време на престоя му в затвора Ландсберг, той се обръща към „Книгата на пророк Исая“ (19, 2-3) и „Изход“ от Библията (12, 38), и открива пълната идентичност на еврейството, християнството и болшевизма.[504] Според него изгонването на евреите от Египет е резултат от опита им да посеят революционни настроения, като подстрекават тълпата с фрази за хуманизма („Точно като нашия“), така че в Мойсей е лесно да се различи първият водач на болшевизма. И както Павел в известен смисъл изобретява християнството, за да унищожи Римската империя, така Ленин използва учението на марксизма, за да сложи край на съвременния ред. Източникът от „Стария Завет“ дава модел на повтарящия се по всяко време опит на евреите за покушение върху живота на по-висшата раса от създатели.

Издигайки евреина до категорията на виновен за всичко и универсален враг, Хитлер никога не изпуска от поглед техническия и пропаганден аспект на своя антисемитизъм. Ако няма евреин, той отбеляза, „трябва да го измислим“. Нуждаем се от видим враг, а не от някой невидим.“[505]

Евреинът е „мода“ на афектите му, патологична химера, която не се различава твърде много в субективния си образ от образа на дявола, създаден от пропагандата. Той е ексцентрична проекция на всичко, което Хитлер мрази и не желае. Противно на цялата си макиавелистка рационалност, той вижда в тезата за стремежа на евреите към световното господство не само психологически ефективна фраза, но и ключ за разбирането на всички явления, като „спасителна формула“ която изгражда с нарастващото си убеждение, че единствен е проникнал в същността на голямата криза на епохата и е в състояние да я излекува.

Когато в края на юли 1924 г. националсоциалист от Бохемия, специално пристига в Ландсберг, за да разговаря с Хитлер, и го пита дали отношението му към еврейството се е променило, той отговоря: „Да, да, абсолютно вярно е, че моят поглед към метода на борба е променен с еврейството. Разбрах, че до сега бях твърде мек! Докато работех над книгата си стигнах до убеждението, че в бъдеще, за да можем да разчитаме на успех, трябва да използваме най-жестоките средства за борба. Убеден съм, че това е въпрос на живот и смърт, не само за нашия народ, но и за всички народи. Защото евреите са световната чума“.[506]

Безпрецедентното обостряне и брутализация на комплекса му за омраза не е резултат от престоя му затвора Ландсберг. Още през май 1923 г. Хитлер, говорейки в цирка „Кроне“, заявява: „Може би евреинът е раса, но не и човек. Той просто не може да бъде човек в смисъла на образа и подобието на Вечния Бог. Евреинът е образ и подобие на дявола. Еврейството означава расова туберкулоза на народите.“[507]

---

[504] Nolte E. Eine fruehe Quelle, стр. 590. На този автор се приписва откриването и коментирането на полузабравената и поне дотогава напълно игнорирана работа, озаглавена „Болшевизмът от Мойсей до Ленин“. Диалози между Адолф Хитлер и мен ”(Der Bolschewismus von Moses bis Lenin. Zwiegespraeche zwischen Adolf Hitler und mir.). Вижте също: Faschismus in seiner Epoche, стр. 404 и сл. - Идентичността на християнството и болшевизма е „централната теза на разговорите на масата“, въпреки че Хитлер, дори вече на върха на своята власт, никога не би се осмелил да го каже на глас. За 30-те милиона убити в Съветска Русия – в речта на Хитлер на 28 юли 1922 г.: Boepple E. цит. с., стр. 30.

[505] Rauschning H. Gespraeche, стр. 223.

[506] Schubert G. цит. с., стр. 39.

[507] PND, Nr. 409, DC 1477.

Като събира за първи път в едно множеството фрагменти от идеи и емоции, и ги поставя във видима взаимовръзка той печели интелектуална подкрепа, и непоклатимата увереност на идеолог, който подкрепя изграждането на своя светоглед с убеждения. Това вече не е просто демагогичен шум, а демонстрация на смъртоносна и канонизирана сериозност, с която отрича правото на евреина да бъде считан за човешко същество и обосновава убеждението си, включвайки понятия от жаргона на паразитологията, защото законът на самата природа изисква да се прилагат срещу „паразита“, „вечната пиявица“ и „вампира на нациите“ неотложни мерки, които не зависят от морала. Логичното заключение до което стига е, че унищожението и геноцидът са най-високият триумф на този морал.

До последния си момент Хитлер се позовава на познанията си за тези взаимовръзки и на радикализма си, като прави изводи за заслугите си пред човечеството. Той не търси само славата на завоевател като Наполеон, който е „просто човек, а не световен феномен“[508]. В края на февруари 1942 г., малко след конференцията в Ванзее, където е прието т.нар. „окончателно решение“ на еврейския въпрос, Хитлер каза на своите спътници: „Откриването на еврейския вирус е една от най-големите революции, предприети някога в света. Борбата която водим, е борба от същия вид, която Пастьор и Кох водеха през миналия век. Колко болести са причинени от този еврейски вирус! Ще си възвърнем здравето само когато унищожим евреина.“ С непоколебимостта на човек, който мисли по-дълбоко и вижда повече от всички останали, той вижда в това своята лична задача, поверена му вековната мисия, от демиургът на природния ред, и това е неговата „циклопска задача“.[509]

Това е поредната значителна поправка, направена от него по отношение на Гобино. Той не само олицетворява расовата и културна смърт в образа на евреина, като причина за упадъка, но връща историята към утопията, трансформирайки „меланхоличния и фаталистичен песимизъм на Гобино в агресивен оптимизъм“[510]. За разлика от френския аристократ, той твърди, че разпадането на расата не е неизбежно. Той вярва, че стратегията на световния еврейски заговор разглежда Германия като арийски форпост на последния и решителен враг и никъде другаде биологичното отравяне, както и комбинацията от капиталистически и болшевишки машинации, не са толкова систематични и корумпиращи. И от това обстоятелство той черпи енергията да мобилизира волята си, тъй като Германия е онова бойно поле, на което се решава съдбата на целия свят.

Тези представи ясно показват колко далеч е той от старомодния антисемитизъм на германската и европейската традиция и се предполага, че химерата на евреина храни манията му повече от всички видения за национално величие. „Ако нашият народ и нашата държава станат жертва на тези гладни за кръв и жадни за пари тирани на нациите, тогава цялата земя ще потъне в пипалата на този октопод. Ако Германия се освободи от тази прегръдка, тогава ще можем да смятаме, че е унищожена най-голямата опасност за народите и целия свят“. Тогава тя (Германия) с право е подготвена за „хилядолетния Райх“, чието пристигане той приветства и очаква с цялото си нетърпение, дори когато зад него все още няма нищо. След това редът ще се съживи отново от дълбокия упадък, ще се установи единство, господарите и

[508] Trevor-Roper H. R. цит. с. P. XXV.
[509] Trevor-Roper H. R. Libres propos, стр. 321.
[510] Nolte E. Faschismus in seiner Epoche, стр. 405.

робите ще застанат там, където трябва да бъдат, и „коренните народи на света“, водени от мъдрост, ще се уважават и щадят, тъй като коренът на световната болест, източникът на цялата инстинктивна несигурност и объркване, враждебно настроен към природата, ще бъде окончателно елиминиран.[511]

Тази вътрешно здраво свързана идеология независимо, че не се превръща в цялостна система, дава на пътя му онази увереност, която самият той охотно нарича „сомнамбулистична“. Без значение какви отстъпки прави в името на настоящия момент, неговата интерпретация на състоянието на света и усещането за борба на живот и смърт не са засегнати, което придава на политиката му императивна последователност и първичност. Неговият страх от определеността, се вижда единодушно от почти всичките му партньори на сцената. Хитлер изпитва страх всеки път, когато трябва да вземе решение, но това винаги се отнася само до тактическите алтернативи, докато по основния въпрос той няма никакво съмнение или страх и колкото и да обича да отлага и чака, той е също толкова нетърпелив и решителен, що се отнася до голямата крайна конфронтация.

Няма нещо по-погрешно от наивните приказки от онези времена, ширещи се сред хората, че безчовечността на режима е резултат от незнанието на фюрера за това. Всъщност той знае много повече, отколкото се знаеше за събитията, и много повече, отколкото някой може да предположи. Той е „най-радикалният националсоциалист“, както казва един човек от най-близкия му кръг.

Широкият обхват от неговите идеи оставя своя отпечатък, върху външнополитическата му концепция, чиито най-съществени и основни линии, остават непроменени до самия край. Те са разработени още в „Моята борба“ независимо от привидната им доста фантастична целенасоченост, поради която никога не са били възприемани като конкретна политическа програма.

Въз основа на колапса на Германия по това време, той поставя новия възход на страната в зависимост от готовността за възстановяване на замърсения расов материал. Това, което той нарича „прекъсване на кръвните връзки“, „лишава райха от световно господство“ и вярва че: „Ако германският народ в историческото си развитие имаше това стадно единство, което бе в полза на други народи, то Германският райх със сигурност щеше да стане днес владетелят на земното кълбо.“

Той противопоставя формулата „пространство без народ“ на националистическата традиционна фраза широко разпространена в НСДАП, за „народ без пространство“, и вижда най-неотложната вътрешнополитическа мисия на националсоциализма именно в предоставянето на празното пространство между Маас и Мемел на един-единствен народ, тъй като „това, което сме днес, и което имаме, са марксистките маси от хора, а не германският народ“.[512]

---

[511] Hitler A. Mein Kampf, S. 703; В споменатия вече разговор с Дитрих Екарт, в края на който Хитлер се опитва да опише утопичното състояние на света, точно преди да бъде премахнат естественият закон за борбата на всички срещу всички.

[512] От заключителното слово на Хитлер на III конгрес на партията на 21 август 1927 г. в Нюрнберг, виж: Adolf Hitler in Franken, стр. 81. и Schubert G.цит. с., стр. 221. На Херман Раушнинг, Хитлер също казва, че трябва „първо да създаде народ“, за да „реши задачите, които в момента са поставени пред нас като нация“; виж: H. Rauschning Gespraeche, стр. 22.

Картината на революцията, която той си представя, е пропита от елитни биологични идеи. Целта му е не само нови форми на господство и нови институции, а формирането на новия човек, чието появяване той тържествено обявява в много от своите речи и статии, като настъпване на „истински златен век“. „Който вижда в националсоциализма само политическо движение, казва Хитлер, не знае почти нищо за него. Това е дори повече от религия, това е волята да се създаде нов човек.“[513]

Следователно, най-неотложните задачи на новата държава включват, предотвратяване на „по-нататъшно кръвосмешение“, „издигане на брака над нивото на постоянно расово оскверняване“, като му дава възможност да „плоди маймуни и подобията на Бога, но не и да кръстосва човека с маймуна.“ Идеалното състояние, при което доминира чистият арийски тип, посредством „хибридизацията на изместването“, се разглежда от Хитлер като резултат от дълъг биологичен процес. В тайната си реч, произнесена на 25 януари 1939 г. пред кръг висши офицери, той говори за развитие, което ще отнеме стотици години, когато мнозинството ще има тези признаци на избраност, благодарение на които ще може да завладее света и да го управлява.[514]

Жизненото пространство и нуждата от неговото завладяване, което той повтаря с религиозна настойчивост, по никакъв начин не е замислено като необходимост от осигуряването на препитание за населението, чийто брой „е нараснал“, или като предотвратяване на „гладното обедняване“ и възстановяването на селската класа, застрашена от индустрализацията и търговията. На първо място жизненото пространство трябва да служи като изходна база на стратегията за завладяване на света. Всяка нация с честолюбиви амбиции се нуждае от определено пространство, площ територия, което я прави независима от съюзите и конюнктурата на ежедневието. Хитлер обвързва в тази идея историческото величие с географската площ, и я поддържа до последния си ден.

В своите медитации в бункера, малко преди края, той ще се оплаква от съдбата, която му е възложила прекалено прибързани задачи, защото народ без много жизнено пространство не е в състояние да си постави големи цели.

Следователно, от четирите възможности за справяне със заплахата от бъдещето, той отхвърля както контрола на раждаемостта, така и вътрешната колонизация и задграничната колониална политика, определяйки ги като страхливи мечти, и „недостойни задачи“. Давайки упорито за пример САЩ, той посочва като единствена възможност е само агресивната война за завлазяване на континента: „Това, което не ни се отстъпва любезно, се завладява с юмрук“, пише той в Ландсберг и веднага посочва посоката на своите експанзионистични стремежи: „Ако искаме земи в Европа, тогава това е възможно само за сметка на Русия и тогава Новият райх отново ще трябва да извърви пътя на рицарския орден[515] (бел. пр., има предвид Тевтонският орден, прераснал по-късно в Прусия).“

И зад всичко това отново стои идеята му за голямата промяна на света. Историята, смята той, е в началото на нова ера, отново завъртайки своето гигантско колело, преразпределя съдбите и възможностите. Приключва ерата на морските сили, които владеят далечните страни със своите флоти, трупат

---

[513] Rauschning H. Gespraeche, стр. 232; Griessmayer G. Das voelkische Ideal, стр. 160.

[514] Jacobsen H. A., Jochmann W. цит. с.; кръгът слушатели той погрешно нарича „офицери от випуск 1938 г.“,: Hitler A. Mein Kampf, стр. 444 и сл.

[515] Hitler A. Mein Kampf, стр. 152 и сл.

съкровища, създават крепости и контролират света. Морето, този класически маршрут от дотехническата ера, затруднява в съвременните условия управлението на разпръснатите империи, колониалното величие се е превърнало в анахронизъм и е обречено на смърт.

Спомагателните технически средства на модерността, способността да се строят пътища, магистрали и железопътни линии до безкрайни райони с все още неизследвани богатства и да се свързват с плътна система от опорни бази преобръщат стария ред. Световната империя на бъдещето, твърди той, ще бъде континентална сила, компактна, гигантска формация, която няма шевове, и е способна да се защити[516]. Епохата вече е тръгнала по този път и наследството от миналото е обречено.

Завоевателната поредица от последващите външнополитически операции на Хитлер е тясно свързана с безпокойството на неговата природа, и е отчаяно противопоставяне на времето, хода на историята и той неизменно е измъчван от загрижеността, че Германия може да закъснее за втори път при разделението на света. Оценявайки силите, които могат да се конкурират с Германия, когато настъпи новият час в света, за бъдещо господство, той отново и отново се натъква на Русия. Тук всичко се сближава, расови, политически, географски и исторически аспекти и всички те сочат на Изтока.[517]

В такъв епохален хоризонт Хитлер развива своите външнополитически идеи. Според преобладаващото мнение, той започва кариерата си като ревизионист, изискващ премахването на Версайския договор и в същото време възстановяването, ако е необходимо и принудително, на границите от 1914 г., както и обединението на всички германците в голяма, единна, мощна държава.[518] Тези планове са насочени срещу Франция, като предпазливата пазителка на следвоенния свят, и предвид нейните все по-големи разногладия с Англия и Италия, трябва да се стопират всякакви френски по-нататъшни реваншистки планове. Склонността на Хитлер към широкомащабното мислене го подтиква скоро да насочи погледа си към континента като цяло и да направи своя преход от „политиката на границите“ към „политиката на пространствата“.

Отправната точка на всички негови съображения е, че Германия, намирайки се във фокуса на военната заплаха, поради своето политическо и географско положение, може да оцелее само „ако тя безусловно постави политиката на властта на преден план“.

В един от ранните си сблъсъци с външната политика на Кайзера, Хитлер предлага алтернатива – или Германия се отказва от морската търговия и колониите и заедно с Англия се противопоставя на Русия, или, ако тя търси господство на морето и търговия с целия свят, тя действа в съюз с Русия срещу

---

[516] Бел. пр.: В наше време вече виждаме как тази сила постепенно изплува и се очертава на хоризонта – Поднебесната империя Китай, а последната морска сила САЩ с бърза скорост клони към своя залез и край. Без идеологически предразсъдъци може да се каже че именно Китай изгради собствена икономическа система, съчетавайки авторитарната държавна власт с икономическата свобода и разнообразието на собствеността, и в това е неговата сила. В някаква далечна степен, имайки предвид и собствените му огромни културни различия от Европа, Китай наподобява на Третия райх и Италия на Мусолини.

[517] Презентацията се основава тук на заключенията, направени от Х. Р. Тревор-Роупер в основния доклад „Военните цели на Хитлер“ на Конгреса на историците в Мюнхен в 1959; виж: VJHfZ, 1960, N. 2, S. 121 и сл.

[518] Бел.пр. В това няма нищо лошо, напротив това е една изкл. благородна и патриотична задача, това е и основната цел в политиката и на III-то Българско царство! Версайският договор е едно уродливо творение на френският реваншизъм и мегаломания!

Англия.[519] В началото на 20-те години самият той очевидно предпочита втория вариант. В края на краищата той класира Англия сред „принципните“ противници на райха и разработва на тази основа своята открито пруска концепция. Под влиянието на емигрантските кръгове, групирани около Шойбнер-Рихтер, той разчита на съюз с „националната”, и „съживена” Русия, освободена от „еврейско-болшевишкото иго”, насочена срещу Запада. Нито концепцията за жизненото пространство, нито убеждението за малоценността на славянските народи, които по-късно са ядрото на неговата експанзионистична източна идеология, не играят никаква роля по това време.

Едва в началото на 1923 г., очевидно с оглед на стабилизацията на съветския режим, той се замисля за промяна на ситуацията със съюза и за пакт с Великобритания срещу Русия. Според източниците, в продължение на повече от година Хитлер отново и отново проверява тази нова концепция, разработва я, предвижда нейните последици и шансовете за нейното прилагане, преди да я разгърне в прочутата 4-та глава „Моята борба“ която очертава в програма, войната за жизнено пространство срещу Русия.

Това не отменя идеята за война с Франция, и тя остана една от константите на външната му политика като райхканцлер, до последните му монолози в бункера. Но сега тя е издигната като безалтернативна и безпрепятствена германска кампания на Изток, улеснета от благосклонността на Италия, купена с отказа от немския Южен Тирол, и отказът от всички колониални претенции, насочен към хипотетичние съюз с Англия.

Още във втория том на „Моята борба“, написан през 1925 г., Хитлер с изключителна острота се противопоставя на плана за ревизия, който по неговите думи, има за цел да възстановява напълно нелогичните, случайни, и твърде тесните неподходящи от военно-географска гледна точка стари граници, план предвиждащ противопоставянето на Германия на всички бивши военни противници, което е заплаха те да се обединят отново и да съживят разпадащия се съюз на враговете: „Искането за възстановяване на границите от 1914 г.“, се казва в негова статия, е политическа глупост с такива размери и последици, които са равни на престъпление. „Напротив, придобиването на големи пространства е единственото действие, което оправдава пред Бога и нашето германско потомство проливането на кръв“ и „премахва в бъдеще“ от отговорните държавници „вината за кръвта и жертвите на народа“.[520]

Военният завой към руските простори, идеята за голяма кампания на германците в името на създаването на огромна континентална империя в старото „подчинено от Германия пространство на Изток“ става от това време централна тема в политическите планове на Хитлер. Той с гордост я определя като „изключителна цел“ на своите съзнателни политически действия. И това решение придобива епохално значение за него[521]: „По този начин ние, националсоциалистите, умишлено поставяме граница с външнополитическата ориентация от нашия предвоенни период. Започваме там, където сме спрели преди шест века. Ние спираме вечния германски поход на юг и запад в Европа

[519] Реч на Хитлер пред съда в Мюнхен на 27 март 1924 г.: Boepple E. цит. с, стр. 166. Вж. статията „Защо е трябвало да дойде 8 ноември?“, Публикувана в априлския брой на списание „Обновяването на Германия“ („Deutschlands Erneuerung“) за 1924 г., където тази алтернатива е поставена много остро. За цялата гама от тези въпроси вижте също: Kuhn A. Hitler aussenpolitisches Programm.

[520] Hitler A. Mein Kampf, стр. 736.

[521] Trevor-Roper H. R. цит. с. стр. 129.

и насочваме погледа си към земята на Изток. Най-накрая завършваме колониалната и търговската политика от предвоенния период и преминаваме към териториалната политика на бъдещето".

Може само да се гадае дали тази концепция е резултат от последователното развитие на собствените му идеи или е отражение на теории, получени от трета ръка. Очевидно е, че идеята за жизненото пространство, която предизвиква у него решаващ обрат, е заимствана чрез Рудолф Хес. Благодарение на натрапчивото си възхищение към „този мъж", като обича да нарича Хитлер с треперящ и възторжен с духа на истински вярващ, Хес успява, по време на престоя им в затвора Ландсберг, да отблъсне всички съперници, и по-специално Емил Морис, който тогава е секретар на Хитлер. Същият Хес, през 1922 г. помага на Хитлер да установи личен контакт с учителя си Карл Хаусхофер[522], който развива първоначално плодотворния клон на политическата география - „геополитиката", чийто основоположник е англичанина сър Халфорд Макиндър, във философията на империалистическата експанзия.

При цялата макиавелианска сдържаност, характеризираща завоевателната концепция на Хитлер, тя все още не е освободена от неясната сигурност за силата, която Макиндер нарича „държава сърцевина". Източна Европа или Европейска Русия, е защитена поради гигантските си земни простори от всякакви чужди нападения, и е неуязвима, следователно се превръща в „цитадела на световно господство". Това е провъзгласено от основателя на геополитиката: „Който притежава държавата сърцевина, той

[522] Генерал от запаса, Карл Хаусхофер (1869 – 1946 г.) е основоположник на германската школа по геополитика. От 1919 г., завежда Германския институт по геополитика. През 1919 г. Хаусхофер се среща с Рудолф Хес и Оскар Ритер фон Нидермайер. През 1920 г. Хес става негов студент и аспирант и се присъединява към НСДАП. В Ландсберг, Хаусхофер посещава своя студент 8 пъти и там се запознава с Хитлер и му представя своите виждания за „жизненото пространство", които заимства от Фридрих Рацел. След като идва на власт през 1933 г., чрез Хес който поддържа връзка с Хаусхофер, Хитлер усвоява принципите му в геополитиката. Но Хаусхофер разработва основните теоретични постановки на Евразийската военна и геополитическа доктрина, като предлага формирането на геостратегическа ос Берлин-Москва-Токио, като алтернатива на Атлантическата харта на англосаксонския свят. Историческа опора и пример за този си геополитически възглед и според него аксиома за успешна европейска политика, Хаусхофер намира в международните отношения между Великите сили след Кримската война довели до създаването на Съюз на тримата императори. И в това отношение, Хитлер прани точно противоположното, като първоначално храни илюзии за навъзможния от геополитическа гл. точка англо-германски съюз и поставя като основна задача войната с Русия, сега СССР. Въпреки че Хитлер възприема идеите на Хаусхофер за жизненото пространство, те не развиват близки отношения. Хитлер се явява на Хаусхофер един необразован плебей, склонен към баналности и опростявания. А Хитлер, възприема Хаусхофер като „полезен идиот", чиито идеи може да използва за собствени си цели, представяйки ги за свои, без да се задълбочава в тяхната същност. След войната в личната библиотека на Хитлер не са открити нито един от 40-те научни труда на Хаусхофер и нито един брой на неговото списание. Хаусхофер никога не се присъединява към НСДАП и има критично отношение към тази идеология. Избухването на Втората световна война възприема с тежка депресия. След заминаването на Рудолф Хес във Великобритания на 10 май 1941 г. Хаусхофер напълно губи влиянието си и попада под надзора на Гестапо. Синът му Албрехт е арестуван като заподозрян във връзка с опита за убийство на Хитлер на 20 юли 1944 г. и по-късно убит от СС в нощта на 23 април 1945 г. По-малкият син на Хаусхофер, Хайнц също прекара известно време в затвора. Самият Карл Хаусхофер е вкаран в концентрационния лагер Дахау. По време на Нюрнбергския процес Хес не разпознава своя учител и приятел. След освобождаването си през 1945 г. Хаусхофер се завръща в Мюнхен, но изпаднал в отчаяние, в нощта на 10 срещу 11 март 1946 г. заедно със съпругата си се самоубиват в имението си Харцимелхоф.

притежава света“. Точно такъв странен вид магически рационализъм почиващ на полунаучни формули отговаря изцяло на интелекта на Хитлер, тъй като знанието също има своите тъмни области. Но, както ясно се вижда от примера с тези и други влияния, и тук „изявеният комбинативен талант“ на Хитлер се проявява със същата рядка сила, както при опита за разработване на външнополитическа концепция, обединяваща отношението на Германия към различни европейски сили, необходимостта за отмъщение над Франция, стремежа за териториални завоевания, аспекта на промяната на времето (т.е. новата епоха), и накрая различни идеологически възгледи в единна и последователна система на мислене.

Тази концепция придобива своя връх и универсална обосновка, като включва в своята орбита идеите за историята на расите, и така затваря целия кръг: „Изглежда, че самата съдба е искала да ни даде тук знак. Поемайки отговорност за болшевизма, Русия отне от руския народ онази интелигенция, която до този момент бе създала и гарантирала държавната й сила. Защото организацията на руската държавност не е резултат от държавно-политическите способности на славяните в Русия, а прекрасен пример за държавотворната ефективност на германския елемент попаднал сред една по-нисша раса. Векове наред Русия живее за сметка на това германско ядро в горните си управляващи слоеве. Може да се счита, че днес то е унищожено почти без следа. На негово място дойде евреина. Както е невъзможно руснакът като такъв да свали сам хомота, поставен му от евреин, също толкова невъзможно е евреинът да държи мощна империя в ръцете си дълго време. Самият той не е елемент на организация, а ензим на разлагане. Гигантската империя на изток е узряла за разпад. И краят на еврейското управление в Русия, ще бъде краят на Русия като държава. Съдбата ни е избрала да станем свидетели на катастрофа, която ще бъде мощно потвърждение за правилността на расовата теория на фьолкише.“[523]

Тези идеи вече в началото на 20-те години на XX в. формират политическата концепция, която Хитлер след това ще следва: първоначалните опити за съюз с Англия и „оста“ с Рим, кампания срещу Франция и чудовищна война за изтребление на Изток с цел завладяването и усвояването на най-голямата „страна сърцевина в света”. Моралните съображения не го притесняват. Съюз, чиято цел не е продиктуван от военни цели, няма смисъл, заявява той в „Моята борба“, държавните граници се определят и променят от хората, „само за безмозъчен идиот“ те изглеждат непроменяеми, силата на завоевателя е солидно доказателства за неговото право, „който има, той има” - това са максимите на неговия политически морал[524]. И колкото и да е ужасяваща и луда програмата, която той е изградил от кошмарите си, псевдоисторическите си теории, фалшивите си заключения от биологията и анализа на ситуациите, тя обещава с целия си преувеличен радикализъм, по-голям успех, отколкото по-балансиран план, изискващ връщането на Южен Тирол или Елзас.

За разлика от колегите си националисти, Хитлер осъзнава, че Германия няма шанс при съществуващата система на власт и международен ред, и дълбокото му чувство за отвращение към нормалността, му служи добре, да подлага кардинално всичко това на съмнение.

---

[523] Hitler A. Mein Kampf, стр. 742 и сл.

[524] Mein Kampf, стр. 740, 749, и Hitlers Tischgespraeche, стр. 320.

Само тези, които не са участвали в играта, могат да я спечелят. И когато той се обръща срещу Съветския съюз, който открито смята да унищожи, на помощ му идват сили и внезапно правят Германия „потенциално толкова мощна ..., че завладяването на световната Източна сила по напълно осезаем начин ще бъде по-лесно, от връщането на Бромберг или Кьонигсхют“[525], а настъплението към Москва е по-обещаващо от Страсбург или Бозен.[526]

Хитлер знае и отчита риска за постигнато на тази цел, и с непоколебимост се впуска през 1933 г. в изпълнението на ранния си план. За него алтернативата винаги е радикална: или власт над света, или смърт, и то в най-буквалния смисъл. „Всяко същество търси разширяване, заявява той през 1930 г., говорейки с професори и студенти в Ерланген, и всяка нация се стреми към световно господство“. Според него този постулат следва направо от природния закон, който иска навсякъде по-силният да спечели, а по-слабият да бъде унищожен или безусловно да се подчинява. В самия край, когато всичко е загубено за него и смъртта вече е пред очите му, той ще каже на Алберт Шпеер невъзмутими и напълно логични в своята последователност думи, пред дълоко изуменото му най-близко обкръжение, че „няма нужда да се грижим за основите, от които (германският) народ се нуждае за по-нататъшния си първобитен живот“, защото „се оказа по-слаб и бъдещето тогава принадлежи изключително на по-силния Източен народ“.[527] Германия е загубила много повече от самата война и той няма повече надежда. За последен път той се покланя пред закона на природата, „тази ужасна царица на всякаква мъдрост“ властта, която отдавна управлява живота и мислите му.

Още в края на 1924 г., малко повече от година след влизането в затвора, който Хитлер иронично нарича „гимназия за сметка на държавата“[528], времето на здържането му приключва. По искане на прокуратурата в I-ви Мюнхенски съд, на 15 септември директорът на затвора, Лайболд му написва характеристика, необходима за изменение на неговото наказание в условно: „Хитлер се изявява като човек на реда и дисциплина не само по отношение на себе си, но и по отношение на другите затворници. Той е послушен, смирен и услужлив. Той не предявява претенции, отличава се със спокойствие и разбиране, сериозност и пълно отсъствие на агресивност. С цялото си старание се опитва да издържи ограниченията, наложени от присъдата. Това е човек без лична суета, той се задоволява с храна в затвора, не пуши и не пие и с цялото си другарско отношение към останалите затворници знае как да си

---

[525] Nolte E. Faschismus, стр. 135 и сл.

[526] Бел. пр.: До 1919 г. Бромберг е в областта Запазна Прусия, сега Бидгошч в Полша. Кьонигсхют е град в Горна Силезия, сега носи името Хожув. През 1922 г. е окупиран от Полша, в 1939 г. Германия си го връща, и след Втората св. война е даден отново на Полша. Бозен или Бозентин е гранично селище на германското малцинство в Трентино-Южен Тирол, от 1919 г. в Италия.

[527] Писмо на Алберт Шпеер до Хитлер от 29 март 1945 г., IMT, Bd. XLI, стр. 425 и сл., За споменатата реч в Ерланген, виж Adolf Hitler in Franken, стр. 171. Виж и доп. на преводача за последното интервю на Хитлер където повтаря същото.

[528] Frank H.цит. с., стр. 40. За описанието, дадено по-долу, издадено от администрацията на затвора в крепостта Ландсберг, виж: Lurker O. Hitler hinter Festungsmauern. Berlin, 1933, стр. 60 и сл. Характеристиката съдържа, наред с други неща, такива, сякаш написани от самия Хитлер, гаранции за клетва: „Веднъж освободен, Хитлер няма да заплашва и да отмъщава на служители от противоположния лагер, които са зачеркнали плановете му през ноември 1923 г., няма да бъде подбудител срещу правителството и враг други партии с национален начин на мислене. Както подчертава, той е дълбоко убеден, че държавата не може да съществува без силен ред в страната и без силно правителство“.

осигури определен авторитет. Хитлер ще се опита отнова да разрасне националното движение според неговото разбиране, но не както преди, насилствено, и чрез средства, насочени срещу правителството, а в контакт със законните държавни истанции.“

Примерният стил на поведение е тактика, както се вижда от характеристиката, смомагаща за прилагане на условна присъда, предвидена от съдебна присъда след изтърпяването на действителната шестмесечна присъда. Трудно е да се разбере какъв вид условно наказание може да получи фюрера на националсоциалистите, който вече има един изпитателен срок и след това избягва съда благодарение на личната намеса на идеологически корумпиран министър. Сега съдът помилва човек, който е организирал бунтове и сблъсъци в продължение на няколко години, обявил се за свалянето правителството на държавата, арестувал е министри и е оставял трупове след себе си.

Появява се протест от прокуратурата, и първоначално това съдебно решение е отменено. Но авторитетът на държавата показа готовността си да признае собствената си слабост по отношение на нарушителя на закона. Властите си затварят очите, пред закона който предвижда и експулсирането на Хитлер (като чужд гражданин). И въпреки че ръководството на полицията в Мюнхен от 22 септември в писмо, адресирано до министъра на вътрешните работи, счита това експулсиране за „неизбежно“, а новият баварски министър-председател Хелд дори проучва дали австрийските власти са готови да приемат Хитлер в случай на експулсирането му, въпросът е потулен.[529]

Самият Хитлер е изключително притеснен за това, но се показа достатъчно умен, за да докаже по всички възможни начини, че ще се държи по най-лоялен начин. Той е притеснен, когато Грегор Щрасер нарича в ландтага, престоят му в затвора, срам за Бавария и цветисто се изразява, че тази стрна се управлява от „банда свине, предателска банда от свине“. Незаконната дейност на Рьом също пречи на Хитлер.

Обстоятелствата обаче отново го облагодетелстват. На изборите за Райхстаг на 7 декември движението „фьолкише“ успява да получи само 3% от гласовете, а от 33 депутати, които има в парламента, само 14 успяват да запазят своите места. Идеята, че десният радикализъм вече е преминала своята кулминация, иповлиява на решението на Върховния съд от 19 декември 1924 г., който игнорира протеста на прокурора срещу условната присъда по делото за пуча и позволява предсрочното освобождаване на Хитлер. На 20 декември, когато затворниците в затвора Ландсберг се подготвят за Коледа, от Мюнхен идва телеграма за незабавното освобождаване от затвора на Хитлер и Крибел.

Няколко добре информирани приятели и поддръжници чакат Хитлер пред вратите на затвора с кола. Но това е разочароващо малка група. Движението се разпада, поддръжниците му се разпръсват или се скарват помежду си. Херман Есер и Юлиус Щрайхер го чакат в апартамента му в Мюнхен. Няма представяне, няма триумф. Хитлер, който по това време е вече малко напълнял, изглеждаше неспокоен и нервен. Същата вечер, той посещава Ернст Ханфщенгъл и още на прага го моли: „Изсвири ми моля те „Смъртта на любовта“[530]. По-рано в Ландсберг, понякога е спохождан от мрачниото

[529] Maser W. Hitler's Mein Kampf, стр. 260 и сл. Изказването на Гр. Щрасера: Goerlitz W., Quint H. A. цит. с. стр. 243.

[530] Ернст Ханфщенгъл е бил много добър пианист (бел.пр.).

настроение, че всичко е приключило. Сега той вижда ироничен некролог съобщаващ, че е починал млад и „германските богове сигурно са го обичали“.[531]

Затворът Ландсберг на Лех, и килията на Хитлер

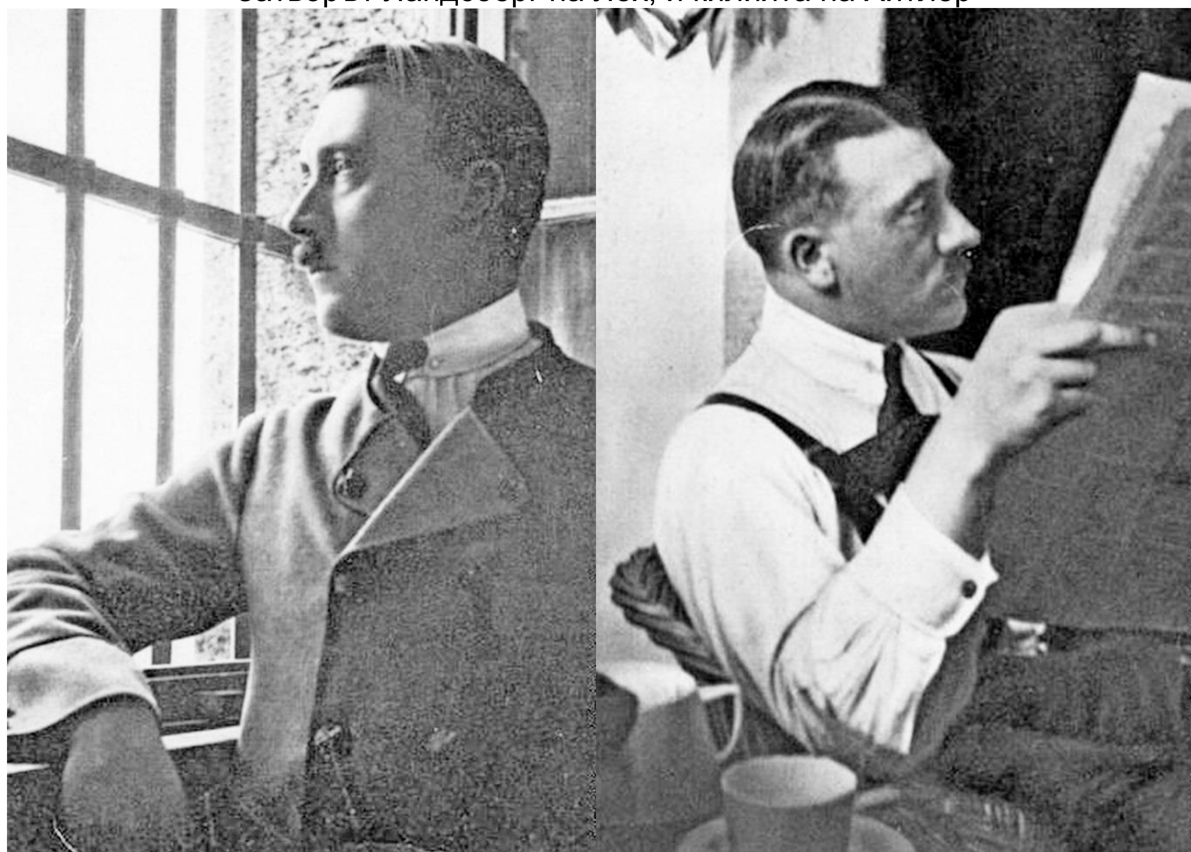

Хитлер в Ландсберг

[531] От статия на Хайнц Пол в списание „Weltbühne“: Fabry Th. W. Mutmassungen ueber Hitler, стр. 28; също: Hanfstaengl E. цит. с., стр. 119.

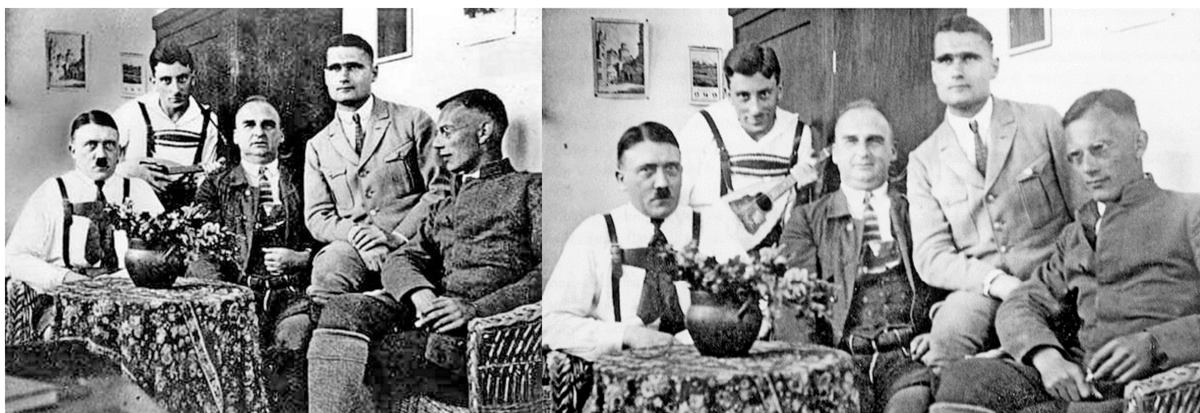

Адолф Хитлер, Емил Морис, Херман Крибел, Рудолф Хес и Фридрих Вебер в затвора Ландсберг (Крибел и Вебер са съюзници от Кампфбунд)

Херман Крибел и Хитлер в затвора, прав зад Хитлер е Емил Морис. Хитлер напуска предсрочно Ландсберг

Посещение на Хитлер в затвора Ландсберг през 1934 г.

Реклама на „Моята борба“

Ханс Хьорбигер Карл Хаусхофер Фридрих Ратцел

Карл Хаусхофер и ученикът му Рудолф Хес

ГЛАВА II. КРИЗИ И ПРОТИВОДЕЙСТВИЯ

Този Хитлер май иска да бъде покойник.
Карл Щютцел, баварски министър на вътрешните работи, 1925 г.

Ха! Ще им покажа на тези кучета какъв съм покойник!
Хитлер, пролетта на 1925 г.

След завръщането си от Ландсберг, Хитлер вижда че сцената е променена много и неблагоприятно за него. Миналогодишното вълнение утихва, истерията отминава и от разпръснатия и спускащ се прах и мрак, отново се появяват скучните контури на ежедневието, лишено от романтика.

Тази промяна започва със стабилизирането на парите истопирането на инфлацията, което възвръща у хората усещането за твърда почва под краката им. А това лишава материалната база на войнствените носители на хаоса - доброволческите отряди и паравоенните формирования, за чиято издръжка са необхозими неголеми средства.

Постепенно държавната власт придобива сила и авторитет. В края на февруари 1924 г. тя вече отменя извънредното положение, обявено през нощта на 9 ноември. И още през същата година политиката на съгласие при управлението на Щреземан[532] носи първите си резултати. Те се изразяват не толкова в конкретни успехи, колкото в подобрената психологическа ситуация в Германия, която сега е в състояние да разсее стъпка по стъпка старите чувства на враждебност и омраза. В плана на Дауес[533] (Dawes) вече се вижда решението на проблема с репарациите. Французите трябва да напуснат Рурската област. Обмислено е споразумение за сигурност, както и приемането на Германия в Обществото на народите. Благодарение на бързия поток от американски заеми икономическата ситуация започна да се подобрява в много отношения. Безработицата, чиито сиви цветове до вчера рисуват образа на бедността по ъглите на улиците и в редиците пред кухните за бедни и за социални помощи, значително намалява.

Промяната в ситуацията се отразява в резултатите от изборите. През май 1924 г. радикалните сили отново отбелязват своя успех, но на следващите избори през декември същата година те претърпяват много болезнено поражение. Само в Бавария групите „фьолкише“ губят около 60% от своите поддръжници. Този обрат не води до укрепване на демократичните центристки партии, но създава впечатлението, че след няколко години на кризи, опасности от държавен преврат и депресии, Германия най-накрая поема по нормален път.

Подобно на много други, вече лишени от професията „политик“, изглежда че и Хитлер също стига до финала, заедно с онази десетгодишна фаза на безпорядък, аватюри и антиграждански прояви. Той отново се озовава в ситуацията на „спокойствие и ред“, което му внушава ужас, още от младежките

[532] Густав Щреземан (1878 - 1929) е един от основателите на Германската народна партия. От 13 август до 23 ноември 1923 г. е райхканцлер (министър-председател). От 13 август 1923 г. до смъртта си е министър на външните работи. Провежда политика на съгласие, подписва през 1925 г. договора от Локарно, и по негово време Германия е приета в Обществото на народите.

[533] Чарлс Гетси Дауес е американски политик и банкер. Изготвя и представя план пред Съюзната комисия по репарациите през 1924 г. Според него Германия получава заем от 200 млн. долара и се приема схема на изплащане на репарациите, през първите 5 години – по 1 – 1,75 милиарда марки на година, а след това по 2,5 милиарда.

му години. При трезва преценка на ситуацията, позицията му сега изглежда безнадеждна. Въпреки ораторския си триумф в съдебната зала, през изминалото време той се оказва в положението на неуспешен политик, който вече не струва и пфенинг и е наполовина забравен.

Партията и всички нейни организации са забранени, както и вестника „Фьолкишер Беобахтер“. Райхсверът и други покровители на движението, предимно частни лица, му обръщат гръб и след всички вълнения и игри на гражданска война, отново се посвещават на ежедневните си дела и отговорности. Мнозина, спомняйки си 1923 г., само вдигат объркано рамене, днес той им се струва луд и неприятен на моменти.

Дитрих Екарт и Шойбнер-Рихтер веча са мъртви, Гьоринг е в изгнание, а Крибел вече е на половината от излежаването на присъдата си.

Много от най-близките поддръжници на Хитлер все още са в затвора, или са в конфликти помежду си, и пътищата им се разделят.

Непосредствено преди ареста си Хитлер успява да предаде на Алфред Розенберг набързо надраскана бележка с молив: „Скъпи Розенберг, оттук нататък ти ще ръководиш движението“. След което Розенберг, под много забележителния псевдоним Ролф Айдхалт, своеобразна анаграма[534] от името и фамилията на Адолф Хитлер, се опита да обедини останките от бившите им привърженици в рамките на „Великогерманско народно общество“. Щурмовите части на СА продължават да съществуват под прикритието на различни видове спортни съюзи, кръжочни ентусиасти и отбори по спортна стрелба.

Но поради ниския авторитет и досадното многословие на Розенберг, движението скоро се разпадна на антагонистични клики, които враждуват помежду си. Лудендорф настоява за обединението на бивши членове на НСДАП с Германската партия за национална свобода, водена от Албрехт фон Графе и граф Ревентлов. Щрайхер основава баварския блок „Фьолкиш“ в Бамберг и има свои амбиции. Във Великогерманско народно общество, Есер се завръща в ръководството, Щрайхер и д-р Артур Динтер, който живее в Тюрингия и е автор на известни расистки кървави фантазии под формата на романи, най-накрая пробива до ръководството, докато Лудендорф заедно с фон Графе, Грегор Щрасер, а скоро и с Ернст Рьом, организират Националсоциалистическата партия на свободата, като своеобразен пункт за събиране на всички групи „фьолкише“.

Безкрайните им кавги и интриги вървят ръка за ръка с опитите им, възползвайки се от отсъствието на Хитлер, докато е в затвора, да го избутат от лидерските позиции които има в движението „фьолкише“ до ролята на обикновен барабанчик.

Тези депресиращи обстоятелства обаче не го изплашват и Хитлер вижда своя шанс и откирва нови надежди. По-късно Розенберг признава, че назначаването му за временен лидер на движението го е удивило изключително много и той, не без основание е предположил, че зад това се крие някакъв тактически ход на Хитлер, който е предвидил разцеплението на движението, за да постави отново своите претенции за лидерство. Често Хитлер е обвиняван за това от хора които не разбират позицията му, продиктувана от внушението му, че е призван от съдбата, а „изкупителния подвиг на Христос не познава фигурата на вице-спасителя“.

---

[534] Tyrell A.цит. с. стр. 72 и сл., 81. Rosenberg A. Letzte Aufzeichnungen, стр. 107, 319.

Сега той безпристрастно наблюдава кавгите между Розенберг, Щрайхер, Есер, Пенер, Рьом, Аман, Щрасер, граф, фон Ревентлоу и ген. Лудендорф, и както каза един от приближените му, „дори не си мръдна малкия пръст“. Но освен това, той хитро противопоставя опонентите си един срещу друг и осуетява всички опити за сливане на групи от „фьолкише“ за да не допусне затвърждаването на нечии претенции за лидерство, възникнали докато е в затвора. По същата причина той критикува участието в парламентарните избори, въпреки че това е в съответствие с новата му тактика за завладяване на властта по легален начин. Всеки член на партията, получил парламентарен имунитет и пари за издръжка, получава и известна независимост, което Хитлер не харесва.

С недоволство отбелязва, че докато е бил в затвора в Ландсберг, Националната партия на свободата (на Графе и Равентлов) е спечелила на изборите за райхстаг през май 1924 г. най-малко, но все пак 32 места от 472. Скоро след това чрез своето „Отворено писмо“ той се оттегля от ръководството на НСДАП, отказва се от всички получени правомощия и забранява да го посещават с цел обсъждането на политически въпроси. Не без нотка на самодоволство Рудолф Хес пише в едно от писмата си от затвора за „глупостта“[535] на своите бойни другари, докато самият Хитлер вярва, че високият му залог е подкрепен от силни козове.

Когато се завръща от Ландсберг, той вижда руините от движението и отсъствието на какъвто и да е сериозен съперник. Вместо сплотен фронт на опонентите си, го посрещат нетърпеливо противопоставящи се безсилни фракции. Той се появи като дългоочаквания спасител на пратията, затънала не и без собствената му помощ, в отмиращото движението „фьолкише“.

Хитлер отново заявява искането си за лидерство, което скоро става неоспоримо: „Каквото би било невъзможно преди“, открито признава той по-късно, „Аз тогава (след като напуснах затвора) можех да кажа на всички в партията: сега ще се борим така, както аз искам, и нищо друго.“[536]

След завръщането си той среща не само далечни надежди, но и най-противоречивите виждания на своите разединени привърженици. И политическото му бъдеще сега зависи от това дали ще успее да потисне всички частни интереси и да даде на партията в гъсто окупирано дясно пространство, собствения си профил, за разлика от всеки друг, който би могъл да обедини това разнообразие от амбиции. Мнозина очакват, че той, заедно с ген. Лудендорф, ще организират обединение на движението „фьолкише“.

А той вече вижда, че само фигурата на фюрера, издигаща се над всичко, издигната в култ до висините, може да генерира интегриращата сила, както изисква неговият план. В този момент за него първостепенно значение има не сключването на прибързани съюзи, а поставянето на демаркационни линии и изпълнение на неговите лични и безусловни претенции. И тези съображения ще определят тактическото поведение на Хитлер през следващите седмици.

Като начало, по съвет на Пенер, той иска аудиенция при новия министър-председател на Бавария, Хайнрих Хелд[537]. Хитлер и неговите поддръжници трябва да водят много ожесточена борба с този ревностен католик, решителен

[535] Tyrell A. цит. с., стр. 85, Luedecke K. G. W. цит. с., стр. 224.
[536] Изказване на Хитлер от 9 ноември 1934 г., цит. по: Bullock A. цит. с., стр. 115.
[537] Хайнрих Хелд (1868 – 1938) е германски политик, създател на Баварската народна партия, последният министър-председател на Бавария, преди установяването на националсоциалистическия режим.

привърженик на федерализма и председател на Баварската народна партия. За да смекчи по някакъв начин скандалния характер на тази среща, състояла се на 4 януари 1925 г., Хитлер намира оправдание, че ще поиска освобождаването на другарите си, все още затворени в Ландсберг. Всъщност с тази среща той прави първата крачка към законността. Критици от лагера „фьолкише“ го упрекват, че с това посещение той иска да сключи „мира си с Рим”. В действителност той търси мир с държавна власт. За разлика от Лудендорф, цинично отбелязва Хитлер, той не може да си позволи лукса да информира предварително опонентите си, че ще ги унищожи. Успехът на това начинание е е също така важен за по-нататъшната му политическа съдба, както претенцията му за лидерство в лагера на „фьолкише“. Заедно с изграждането на войнствена партия, водена с диктаторски методи и амбиции за завземането на властта, всичко сега зависи от това дали ще успее да възстанови загубеното доверие на държавните институции и да научи урока си от събитията на 9 ноември. И поуката от 9 ноември е, че политиката се състои не само от преодоляване, хазарт и агресия, а е двойна игра, изискваща от него лично да се превъплъти в нова роля. Сега той трябва да действа като революционер но явяващ се защитник на съществуващия ред, да създава впечатление, че е едновременно радикален и в същото време умерен, да заплашва съществуващата система и да играе ролята на нейния защитник, да нарушават закона и по най-законообразния начин да гарантира, че се бори за възстановяването на законноста.

Не е известно дали подобен парадокс в тактиката на Хитлер някога е бил умишлено обоснован от него теоретично, но действията му показват, че почти всяка негова стъпка, е насочена именно към прилагането на тази практика.

В началото на разговора той уверява министър-председателя, който го приема много сдържано, че е лоялен и че ще продължи да действа в рамките на законността и счита „9 ноември“ за грешка. През това време е осъзнал, че е необходимо да се зачита авторитетът на държавата и че самият той като гражданин и патриот е готов да направи всичко възможно, за да допринесе за това и на първо място, да се постави на разположение на правителството в борбата срещу развращаващите сили на марксизма. Но за това той се нуждае от съществуването на своята партия и вестника „Фьолкишер Беобахтер“. На въпроса как мисли да комбинира това предложение с антикатолическия комплекс на „фьолкише“ (Хайнрих Хелд е ревностен католик, през 1924 г. той подписа конкордата със Светия престол), Хитлер определя тези атаки като лична прищявка на Лудендорф и казва, че отношението му към генерала вече е много скептично, а самият той няма нищо общо с това[538]. За него всяка религиозна вражда първоначално е неприемлива, но би било необходимо всички изпитани национални сили да стоят в една формация. Но Хелд остава студен към всички тези излияния. Той казва, че се радва за Хитлер, който най-накрая осъзнал авторитета на държавата, въпреки че лично му е бузразлично, дали Хитлер е искрен в това или не, но като министър-председател ще защитава тази власт от всякакви посегателства и ситуацията от 9 ноември в Бавария никога няма да се повтори. Но поддавайки се на убеждението на личния си приятел д-р Франц Гюртнер, който е един от покровителите на Хитлер, Хелд решава да отмени забраната на НСДАП и нейния вестник,

[538] Breucker W. Die Tragik Ludendorffs. Stollhamm O. J., стр. 107.

защото, както образно формулира своите впечатления от разговора си с Хитлер - „звярът е опитомен“[539].

Няколко дни по-късно Хитлер се появява пред фракцията си в ландтага и сякаш състоянието на движението вече не е толкова разочароващо, предизвика ожесточена дискусия. С камшик, направена от кожа на хипопотам в ръка (сега той се превръща в един от незаменимите му атрибути), той влезе в сградата на лантага, където депутатите от „фьолкише“ се събрат в празнично настроение, за да му дадат тържествен прием. Но без дълго представяне, той ги напада с обвинения, за слабост в ръководството, както и в липсата на каквато и да е концепция, и е особено възмутен, че те са отхвърлили предложението от Хелд за участие в правителството. Когато зашеметената публика започна да му възразява, че съществуват принципи, които един достоен човек не може да жертва и че човек не може да упреква врага за измяна на германския народ и в същото време да влиза с него в едно и също правителство. И когато един от публиката дори изразява подозрението, че Хитлер иска такава коалиция, само за да си купи предсрочно освобождаване, той отговаря презрително, че освобождаването му е хиляда пъти по-важно за движението от всички непоклатими принципи от две дузини парламентаристи от „фьолкише“.

Всъщност изглежда, че с грубите си и предизвикателни претенции за лидерство той ще отчужди всеки, който не иска да му се подчини.

По-късно той ще говори с иронично пренебрежение за „инфлационните печалби“ на партията през 1923 г., за твърде бързия й растеж, който се превръща в решаващата причина за слабостта й, която води до липсата на съпротива по време на кризата.

Скоро лидерите на групите „фьолкише“ започват да се оплакват от липсата на желание от страна на Хитлер за сътрудничество, и дори апелират за такова, „в името на кръвта, пролята във Фелдхернхале“[540].

Обаче за Хитлер много по-важно от тази мистична сантименталност е споменът за съюзите от 1923 г., принудителната необходимост да се съобразява с много упорити съюзници и поуката от това, че всяко партньорство е форма на плен. Въпреки, че по отношение на държавната власт, той показва привидна лоялност, в средите на „фьолкише“ властно и непоклатимо иска пълно подчинение. А фактът, че в резултат на тази дискусия в лантага, само 6 от 24 депутати остават при него, докато мнозинството се премества в други партии, за него не се превръща в проблем.

Той не е доволен от този сблъсък и нетърпеливо започва нови спорове като отчупва допълнителни парчета от краищата на движението, станало вече твърде оскъдно. Той усърдно набляга на разликите от другите многобройни групи във „фьолкише“ и десните радикали, и отказва всяко сътрудничество с тях. От 14 депутати в райхстага само 4 ще му останат верни но и те демонстрират своята упоритост и изискват, на първо място, той да се разграничи от такива отблъскващи и безскрупулни хора в обкръжението си като Херман Есер и Юлиус Щрайхер. Тъй като Хитлер по-ясно от опонентите си разбира, че ожесточеният спор продължаващ повече от месец, има за предмет не чистота, а самодържавието в партията, не отстъпва нито крачка.

---

[539] Strasser O. Hitler und ich, стр. 82.: Heiden K. Hitler, Bd. 1, стр. 212 и сл.

[540] Писмото от лидера на Германската национална партия на свободата фон Графе е от 17.06.1925 г. (публикувано в Jacobsen H. A., Jochmann W.цит. с.). След това речта на Хитлер на общото събрание на партията на 30 юли 1927 г. (Tyrell A.цит.с., стр. 176), както и разговор между Хитлер и генералния консул на Австрия (Deuerlein E. Aufstieg, стр. 251).

По пътя вече е подготвил раздялата си с Лудендорф. Причината за това е както забележката на генерала, която Хитлер не може да му прости, по обяд на 9 ноември, че нищо не може да оправдае бягството му от „Фелдхернхале“ и че никой германски офицер няма да служи под командването на такъв човек, така и в придобитата значителна тежест е популярност на генерала „националент командир“ в южна Германия. Друг фактор е неговото упорство, подхранвано от ексцентричната гордост на неговата втора съпруга, д-р Матилда фон Хемниц, която започва да го вкарват във все повече нови конфликти. Той грубо и открито нападна католическата църква, започва ненужен двубой с баварския престолонаследник, скара се с целия офицерски корпус, стига се дори дотам, че група от бившите му колеги го изгонват от редиците си, и накрая затъва все по-дълбоко в псевдорелигиозната джунгла на сектантските идеологии, съединяващи в себе си някои конспиративни страхове, вярата в германските богове и песимизъм по отношение на цивилизацията.

Що се отнася до Хитлер, в тези настроения той отнови си припомня мрачните картини от младите си години, Ланц фон Либенфелс и обществото „Туле“, към които няма никакво намерение да се връща. В „Моята борба“ той изразява своето ясно презрение към тези романтични възгледи на „фьолкише“ , независимо, че те присъстват в собствения му мироглед.

Тук се намесва и комплексите на ревността, тъй като той много добре усеща онази непреодолима бездна, в съзнанието на хората, свикнали с военната йерархия, която разделя бившия ефрейтор от генерала.

Една от групите „фьолкише” в посланието си от началото на 1925 г. нарича Лудендорф „негово превъзходителство, великият водач”, а Хитлер - „духът на огъня, който осветява сегашната тъмнина със своята светлина“.

И накрая, като лична обида от Лудендорф, Хитлер приема факта, че този началник щаб от световната война по негова военна заповед му отнема личния телохранител Улрих Граф, за което го обсипа с гневни упреци още в първия им разговор. Разпалвайки съзнателно все повече своята ярост, той иска да разгорещи враждата, влиза в конфронтация с лидерите на Германската национална партия та свободата на Албрехт фон Графе и граф фон Ревентлоу, които публично заявяват, че Хитлер не трябва да има предишната власт както по-рано, тъй като той е надарен агитатор, но не и политик. В едно по-късно писмо „показващо за самочувствието му“, Хитлер отговоря на фон Графе, че преди е бил агитатор и ще бъде отново, но само заради Германия и със сигурност не заради Графе и неговото обкръжение“, и това е точно толкова вярно, колкото факта, че ми помага Бог!“[541]

На 26 февруари 1925 г. се възобновява вестник „Фьолкишер Беобахтер“, и публикува съобщение на първа страница, че на следващия ден в „Бюргербройкелер“, бившата сцена на неуспешния пуч, ще се проведе ново основание (не възстановяване) на НСДАП. В редакционната статия „Ново начало“, както и в публикувани едновременно директивите за организиране на партията, Хитлер полага основите на претенциите си за лидерство. Той отхвърля всички условия и с оглед на обвиненията срещу Есер и Щрайхер заявява, че ръководството на партията не трябва да се занимава толкова с морала на своите членове и вътрешните спорове, а трябва да води

[541] От отворено писмо, адресирано до фон Графе и публикувано във VB. 19.03.1926. цит. Garsten F. L. цит. с., стр. 154. Също доклада от конференцията на Националсоциалистическото освободително движение: Deuerlein E. Aufstieg, стр. 242 и сл. За горното съобщение: IfZ Fa 88 / Fasz. 199.

целенасочен политически живот. А своите критици, той нарича „политически дилетанти“. Първата реакция на неговия енергичен курс, е потвърждението в неговата подкрепа, което започва да идва от цялата страна.

Представянето на следващия ден е тактически много внимателно обмислено. За да даде по-голям ефект на изказването си, Хитлер вече два месеца не говори публично като оратор и по този начин силно подхранва както очакванията на своите привърженици, така и нервността на своите съперници. Той не приема посетители, отказва дори чуждестранни делегации и инструктира от свое име помощниците му да уведомяват, че хвърля всички политически послания, „без да ги чете, в кошчето за отпадъци“.

Въпреки че срещата е насрочена само за 20:00 часа, с обявен вход от 1 марка, първите участници започнаха да се събират скоро след обяд. В 18 часа полицията трябва да блокира достъпа до залата, където вече има събрани около 4000 души и много от тях са конфликтни поради вътрешните интриги. Но когато Хитлер се появява в залата е посрещнат с бурни овации, присъстващите скачат на крака, пляскат, размахват керамичните халби за бира и се прегръщат от щастие. Председател на срещата е Макс Аман, тъй като Антон Дрекслер заявява, че ще участва само при условие, ако бъдат изключени Есер и Щрайхер. Щрасер, Рьом и Розенберг също отсъстват.

И така пред всички тях, колебливи или твърди симпатизанти, Хитлер произнася двучасова, необичайно ефективна реч. Той започва с общи фрази, и похвали за „ариеца“ и победите му в областта на културата, анализира външната политика и казва, че мирният договор може да бъде нарушен и споразумението за репарации трябва да бъде обявено за невалидно, но Германия е заплашена със смърт, поради замърсяването с еврейска кръв. Връщайки се към маниакалната си идея, той припомня берлинската „Фридрихщрасе“, където всеки евреин води германско момиче под ръка. „Марксизмът, каза той, може да бъде свален, ако му се противопостави по-истинска доктрина, която е и по-брутална при своето прилагане“.

След това той разкритикува Лудендорф, който създава врагове навсякъде и не разбира, че човек може да нарече някого враг, а да има предвид нещо съвсем друго и накрая стигна до същността: „Когато някой дойде и иска да ми постави условия, му казвам: почакай приятелю и чуй условията, които ще ти поставя аз. Не се стремя към много симпатизанти. След една година вие, мои партийни другари, ще решите сами. Ако съм постъпил правилно, тогава е добре и ако съм постъпил неправилно, тогава аз самият ще върна посна си на ръководител, във вашите ръце. Но преди това искам такова споразумение: Аз сам ръководя движението и никой да не ми поставя условия, стига аз лично да нося пълната отговорност. И отново аз съм отговорен за абсолютно всичко, което се случва в нашето движение“.[542]

С лице, пламтящо от гняв, в края на речта си той призовава публиката да спре всичките вътрешни вражди, да забрави миналото и да сложи край на конфликтите в движението. Той не иска да го последват, не намеква за компромиси, той просто изисква да му се подчинят или да напуснат. Последвалите овации, засилват намерението му да даде на новия НСДАП авторитарен вид на партия, която се подчинява само на неговите заповеди – партията на фюрера. Когато в разгара на последвалото общото веселие Макс Аман пристъпва напред и тържествено обявява в залата: „Раздорът трябва да

[542] VB, 7.03.1925, затем: Heiden K. Geschichte, S. 190.

свърши – всички зад Хитлер!“, всички стари противници изведнъж се появяват на сцената един срещу друг: Щрайхер, Есер, Федер, Фрик, тюрингския гаулайтер д-р Артур Динтер, както и ръководителят на баварската фракция Ханс Бутман. И в изключително трогателна сцена, когато пред хиляди изправили се на крака и качили се по стловете аплодиращи ги хора, те предизвикателно протягат ръце един към друг. Щрайхер заеквайки от вълнение казва нещо за „божествената съдба“, а Бутман, който доскоро, по време на срещата на Хитлер с фракцията на ландтага, остро и отровно възразява срещу този, който сега всички аплодират казва, че всички съмнения с които е дошъл тук, „се стопиха в мен по време на речта на фюрера“. Това, което нито мощната фигура на Лудендорф, нито фон Графе, Щрасер, Розенберг или Рьом, нито заедно, нито поотделно, биха могли да постигнат, той постига само с няколко хода и това съзнание укрепва авторитета и самочувствието му. По думите на Бутман, от този ден нататък той е обявен за „фюрер“ и с право – за единственият лидер.

Веднага след като Хитлер си осигурява по-голяма диктаторска власт над партията, отколкото преди, след като се утвърждава, както пише Херман Есер, над целия този куп от „прокълнати отрепки и интриганти“, той започва да изпълнява втората си цел – превръщането на НСДАП в траен и мощен инструмент, за неговите тактически намерения.

За решението си да направи революция оттук нататък не чрез насилие, а по законен път, той казва на един от своите привърженици с много саркастични изрази, докато все още е в затвора Ландсберг: „Когато възобновя дейността си, ще трябва да провеждам нова политика. Вместо да завладеем властта със силата на оръжието, за огорчение на католическите и марксистките депутати, ние ще си напъхаме носа в райхстага. И дори ако ни отнеме повече време да ги победим по брой гласове, отколкото да ги разстреляме, в крайна сметка тяхната собствена конституция ще сложи успеха в нашите ръце. Всеки юридически процес е бавен процес“.[543]

Но се оказва още по-бавен и по-труден, отколкото предполага Хитлер и е придружен от много неуспехи, противопоставяне и конфликти. Обстоятелствата са такива, че Хитлер е отговорен за първия голям провал. Защото правителството на Бавария не само приема неговата забележка, че е напълно възможно да се посочи един враг, а да се има предвид съвсем друг, точно както следва, т.е. като доказателство за несъмнената му враждебност към конституцията. Но го свърза с друго негово изказване, че или врагът ще премине над трупа му, или той ще премине над трупа на врага: „Бих искал - продължава той, - че ако следващия път падна в битка, моят саван да бъде знамето със свастиката“.

Подобни изявления посяват толкова големи съмнения относно достоверността на неговите уверения за уважение на законността, че властите в Бавария, а скоро в повечето други провинции, просто му забраняват да говори. В комбинация с изпитателния срок и все още застрашеното експулсиране от страната, както и отчитането на общата ситуация, тази забрана се превръща в ужасен и неочакван удар за него, слага край на всичките му планове. Това означава, че цялата му концепция се срива, преди още да започна да я прилага.

[543] Luedecke K. G. W. цит. с., стр. 217 и сл.; Horn W. цит. с., стр. 214.

Това обаче не го хвърля в смут и объркване, не проявява дори намек за объркване. Преди година и половина, през лятото на 1923 г., такъв удар го разстрова и предизвиква летаргия и слабост, както се случва често в младостта му. Сега той остава безразличен дори към последиците от забраната за публични речи, което го ощетява лично, лишавайки го важен източник на доходи (таксите вход). Сега той изкарва прехраната си с авторските хонорари от редакционни материали, които пише за партийния вестник.

Той често говори пред малка публика от 40 до 60 гости на приеми в дома на Хуго и Елза Брукман и пълната липса на „средствата за опиянение", довеждайки го до екстаз[544], го принуждават да търси и намира нови методи за реклама и представяне. Наблюдателите от онова време единодушно отбелязват промените настъпили у Хитлер при престоя му в затвора, появата на по-сурови и по-строги черти, които за пръв път придават на този безизразен външен вид на психопат, контурите на индивидуалността[545]: „Тясното, болезнено бледо, на пръв поглед празно лице, стана по-остро, и по-изразените черти на лицето, които преди създаваха впечатление за меланхолия, сега придобива израз на несъмнена твърдост".

Тя му дава, въпреки всички неприятности, упоритостта с която той преодолява фазата на застоя и стартира триумфалния си възход в началото на 30-те години на XX в. През лятото на 1925 г., е в най-ниската точка на упадъка на всички свои надежди, и на среща на лидерите на НСДАП повдига за обсъждане въпроса за неговия заместник, и остро се противопоставя на изказаното мнение, че съществуването или краха на движението зависят само от него само. Картината на вътрешния му кръг го убеждава, че несъмнено е точно така.

В резултат на умишлено причинените сблъсъци и разграничения през последните месеци, с него остават обикновените и послушни привърженици, и обкръжението му отново се свежда до кохорта от търговци на добитък, шофьори, биячи и бивши професионални военни, към които той още от смутните времена на началото на партията, изпитва някакво удивително сантиментално, почти човешко чувство.

Много скандалната репутация на тези негови спътници го смущава както и шумната им грубост и примитивност. Но тази среда показа, колко много е загубил от буржоазния си, „естетизиран" произход. Когато преди го упрекват за това, той се оправдава с известна несигурност, че може да се заблуди в своите доверени лица, поради човешката природа и всеки „може да сбърка".

До годините, когато става канцлер, този тип хора в неговата свита са предпочитани, а след това, пак този тип преобладава в онези компании от събеседниците му в дългите и празни вечери, когато той прекарва в помещенията, които Бисмарк някога е заемал.

Тук той гледа филми или се отдаване на празни разговори седнал на тежкия стал, разкопчано сако и изпънати краката. Без да имат корени, семейство, професия, но със сигурност някаква пробивна особеност в характерите и биографиите, те събуждат у него най-съкровените спомени на бившия обитател на мъжкия приют и може би аурата и миризмите на виенските години са причината той отново да се озове в кръга на всички тези хора като Кристиан Вебер, Херман Есер, Йозеф Берхтолд или Макс Аман.

---

[544] Бел.пр. Има се предвид „опиянението и екстаза" на Хитлер когато изнася речи пред голяма аплодираща го публика.

[545] Mueller K. A. v. Im Wandel einer Welt. Bd. 3, стр. 301; Hanfstaengl E.цит. с., стр. 121.

Възхищението си и откровената отдаденост са всичко, което те могат да му предложат, безусловно като подарък. Без да откъсват безкористни погледи от устните му те слушат дългите му монолози в „Остерия Бавария“ или „кафеНоймер“ и в техния сляп ентусиазъм той открива онова възхищение на масите, от което се нуждае като наркотик, и от което сега за известно време е лишен.

Сред оскъдните успехи, с които Хитлер би може да се похвали в този период на застой, е привличането на Грегор Щрасер. Преди неуспешния ноемврийски пуч, този аптекар от Ландсхут и гаулайтер от Долна Бавария, който влиза в политиката от „фронтовия си опит“, само от време на време се появява на сцената. Възползвайки се от отсъствието на Хитлер, той успява да се премести на първия ред и да привлече определен брой националсоциалистически привърженици в рамките на Движението за националсоциалистическо освобождение, главно от Северна Германия и Рурския регион. Този груб набит, макар и не лишен от фини чувства човек, който не се свени от битките в ресторантите, но четящ в оригинал Омир, като цяло е своеобразно клише на тежкия баварец сред богатите граждани на малкия провинциален град. Той е забележителна фигура и освен собствения си ораторски талант, какъвто има и брат му Ото, е сръчен и напорист журналист.

И неведвъж сломен от студения и неврастеничен Хитлер, той трудно се разбира с него. Освен личността на фюрера, като пречка се явява и неговото послушно обкръжение, известно с лошата си репутация. А съвпадението на политическите им възгледи се свежда до най-общите разбирания, тъй като все още нямаше точно определение на понятието „националсоциализъм“. Но Щрасер е очарован от магията на Хитлер и способността му да събира привърженици и да ги мобилизира в името на всяка идея. Щрасер не участва в създаването на „новата формация“ на партията. Когато Хитлер в началото на март 1925 г. му предлага, широка независимост в ръководството на НСДАП в целия северногермански регион, като компенсация за напускането на Националсоциалистическото освободително движение, Щрасер самоуверено заявява, че ще се присъедини към Хитлер не като последовател, а като сътрудник. Той запазва своите принципи и съмнения, но най-важното за него е перспективата и жизнеспособността от идеята: „Следователно, аз се поставям на разположение на г-н Хитлер в името на нашето сътрудничество“. [546]

Но този компромис е съпроводен с важна загуба. Щрасер се заема с изграждането на партийна организация в Северна Германия и с голяма енергия за кратко време той създава 7 нови партийни района между Шлезвиг-Холщайн, Померания и Долна Саксония. В същото време Хитлер демонстрира решимостта си на всяка цена, дори за сметка на по-нататъшни загуби да отстоява собствения си авторитет и концепция, и скъсва с Ернст Рьом. Освободен, въпреки осъдителната присъда на Мюнхенския съд, този капитан от запаса, веднага започна да събира бившите си сътрудници от времето на доброволческия корпус и „Кампфбунд“ под знамето на новия съюз „Фронтбан“. Поради нормализацията на ситуацията в страната, „вечните войници“ са почти без изключение готови да се присъединят към този нов съюз, който бързо набира сила, благодарение на енергията и организационния талант на Рьом. Хитлер, с безпокойство следи тази дейност от крепостта-затвор Ландсберг, тъй като това заплашва не само предсрочното му освобождаване, но и водещата му позиция в редиците на движението „фьолкише“. Също е в противоречие с

[546] Heiden K. Hitler, Bd. 1, стр. 215; Geschichte, стр. 190 и сл.

новата му тактика. Сред уроците, които научава от ноемврийските събития през 1923 г., той трябва да се разграничава от всички въоръжени формирования, от тяхната самоувереност, породена от притежаването на оръжие, манията за конспирация и „игра на войници“.

Това, което Хитлер смята, че е необходимо за НСДАП, е паравоенна партийна армия, подчинена на политическото командване, което означава, че е подчинена само на него. А Рьом се придържа към старата идея за „тайна“ спомагателна армия към райхсвера и дори замисля да направи СА независима от партията, и да я преподчини на своя „Фронтбан“. По принцип това е същият стар спор за целта и функцията на СА.

За разлика от бавния Рьом, Хитлер вече е придобил известен емоционален и рационален опит през това време. Той не забравя за поведението на ген. фон Лосов и офицерите от щаба му, които го „предадоха“ на 8 и 9 ноември, но в същото време научава от събитията от онази нощ, че клетвата и законността за повечето офицери са непреодолима морална бариера.

Клетвата, нарушена от Лосов, е отчаян опит на генерала да се измъкне от извънредната, незаконна и неясна ситуация, в която Хитлер се опита да привлече армията и министър-председателя Кар. Виждайки нерешителността на Лосов в цялата тази ситуация, сега Хитлер се стреми да се избегне всякаква по-тясна връзка с райхсвера.

През първата половина на април се стига до скарване с Рьом. Той е страстен привърженик на Хитлер, по характер искрен и ненатрапчив човек, който е лоялен към приятелите си, но и твърд във възгледите си. Хитлер не е забравил колко много дължи на Рьом в началния период на политическата си кариера, но в същото време е вижда, че времената са се променили и човекът, който някога е имал значително влияние върху него, сега се е превърнал в своенравен, обременяващ го приятел, който трудно се вписва в променените условия. Първоначално Хитлер се колебае и се дистанцира от постоянните искания на Рьом, но след това, без никакво угризение, решава да се разделят. По време на разговора им в средата на април, когато Рьом отново иска строго разделяне между НСДАП и СА и упорито настоява той да командва частите си, като частна армия извън всички вътрешни партийни прониворечия, се стига до жестока разправия.

Хитлер особено се опасява, че според плановете на Рьом, той ще стане, като през лятото на 1923 г., пленник на чужди цели, отново понижен до ролята на „барабанчик“. Фюрерът упреква Рьом, че е предал приятелството им, и повече няма какво да си кажат. Ден по-късно Рьом писмено заявява, че се отказва от задълженията си в командването на СА, но Хитлер не реагира на това. В края на април, след като се отказа от отговорностите си и в ръководството на „Фронтбан“, той отново се обръща към Хитлер с писмо, което завършва със следната забележителна фраза: „Използвам тази възможност, да си припомня онези прекрасни и трудни часове, които сме преминали заедно, сърдечно ви благодаря за вашето приятелство и ви моля да не ме лишавате от личното си приятелство“. Но не получава отговор на това писмо. Когато на следващия ден той изпраща бележка за заминаването си, до „Фьолкишер Беобахтер“, тя е публикувана без коментар.[547]

[547] Roehm E. цит. с. стр. 341 и сл.

В същото време се едно събитие, подсказва на Хитлер колко опасно намаляват шансовете му, но и ясно показва, че разривът с ген. Лудендорф, случил се главно по лични причини, е напълно политически оправдан.

В края на февруари 1925 г. умира социалдемократическият президент на страната Фридрих Еберт, а по инициатива на Грегор Щрасер групите „фьолкише“ издигат за свой кандидат Лудендорф, като противовес на на ревностния, но напълно непознат кандидат на десните буржоазни партии, д-р Ярес. И така генералът, получил малко повече от 1% от гласовете, претърпява съкрушително поражение на изборите, което е посрещнато със злорадство от Хитлер. Когато няколко дни след изборите, единственият надежден и почтен сътрудник, който все още той има - д-р Пенер загива в катастрофа, и сега изглежда, че политическата кариера на Хитлер наистина е приключила.

В Мюнхен партията има само 700 членове. Антон Дрекслер го напуска и разочарован създаде собствена партия (Националсоциалистически народен съюз), отговаряща на неговите скромни искания, но скандалната гвардия на Хитлер, превръщат в любимо занимание, привличането на членове от „конкурентна фирма“. Подобна е ситуацията и с другите идеологически родствени формации. Много често самият Хитлер, с любимия си камшик от хипопотамска кожа в ръцете, заедно със своите щурмуваци, нападат събранията на „конкурентите“, а той се появява на подиума мълчаливо усмихнат, тъй като няма право да изнася политически речи (поради все още условната си присъда), поздравява масите.

Преди втория тур на президентските избори в страната, той призовава своите привърженици да гласуват за издигнатата кандидатура на фелдмаршал фон Хинденбург. Предвид състоянието на нещата, Хитлер изобщо не иска да се впуска в „многогодишни политически спекулации“, но решението му да подкрепи Хинденбург по-късно е осъдено и дори малкото гласове, с които разполага, не дават някаква значителна преднина[548].

По-важното за него е, че демонстративно влиза в редиците на „партиите на реда“ и се приближава до този легендарен човек – тайния „ерзацкайзер“[549], в чиито ръце е ключът към почти всички инструменти на властта без изключение.

Продължаващите провали се отразяват на позицията на Хитлер в партията. Докато той трябва да се бори за разклатената си власт в Тюрингия, Саксония и Вюртемберг, Грегор Щрасер продължава да изгражда партията в Северна Германия. Той е на път през цялото време, прекарва цели нощи във влаковете или в чакалните на гарите, а през деня се среща с поддръжници, организира областни комитети, срещи с функционери, говори на срещите като лектор или участник в дискусията. През 1925-26 г. той е основният оратор на почти 100 срещи и митинги годишно, докато Хитлер е осъден на мълчание и поради амбициозното съперничество на Щрасер, се създава впечатлението, че центърът на тежестта на партията се измества на север. Поради лоялността си Щрасер, първоначално признава водещата позиция на Хитлер, въпреки че недоверието на трезвомислещите северногерманци-протестанти по отношение на мелодраматичния представител на дребнобуржоазната „бохема“ и уж „проримския му курс“ се проявява веднага, и често поддръжниците на новата партия могат да бъдат привличани само чрез обещанието за значителна независимост от централата в Мюнхен. А искането на Хитлер ръководителите

[548] Heiden K. Hitler, Bd. 1, стр. 221. За броя на членовете на партията, вж. съобщението на Херман Фебке, публикуваное в кн.: Jochmann W. Nationalsozialismus und Revolution, стр. 207.

[549] Ерзац (Ersatz) – заместител (б.пр.).

на местните организации да бъдат назначавани от ръководството на партията, първоначално на север също не се приема. Спорът между централното ръководство и регионалните (гау)ръководства, относно правото да се издават членски карти в партията отново се разгоря за дълго време. Благодарение на свръхчувствителния си нюх за всичко свързано с властта, Хитлер веднага осъзнава, че такива странични организационни проблеми всъщност са въпрос или на запазване на контрола от центъра, или показват безсилие му. По този въпрос той не прави никакви отстъпки, но е принуден да търпи своеволията на северните региони, още доста дълго време. Например регионалният център на партиен окръг Северен Рейн в края на 1925 г. отказва да използват членските карти на центъра в Мюнхен.[550]

Секретарят на този партиен окръг със седалище в Елберфелд е млад мъж с академичен опит, който напразно се опитва като журналист, писател и търговец на борсата, преди да стане секретар на германски политик от групата „фьолкише“ и след това се срещна с Грегор Щрасер. Името му е Йозеф Паул Гьобелс, а до Щрасер го води собствения му интелектуален радикализъм, който с ентусиазъм изразява в своите литературни творби и дневници: „Аз съм най-радикалният. Мъж от нов тип. Революционер“.[551] Той има висок, вълнуващ глас и стил, който съчетава присъщия за това време патос с яснотата на мисълта. Радикализмът на Гьобелс се подхранва от националистически или социално-революционни идеи и изглежда като по-изтънчена и изострена версия на идеите и тезите на новия си наставник. За разлика от безкръвния, живеещ в изненадващо абстрактен емоционален свят Хитлер, по-емоционалният Грегор Щрасер, тръгвайки от бедността на следвоенната епоха стига до романтично оцветения социализъм, свързан с очакването националсоциализмът да успее да пробие в пролетарските слоеве.

В лицето на Йозеф Гьобелс, както и на брат си Ото, Грегор Щрасер намира интелектуални изразители за собствения си път, но който той обаче никога няма да извърви докрай, а само ще даде една бегла окраска като социалистическата алтернатива на „фашисткия“ южногермански националсоциализъм на Хитлер.

По-различните веждания на на северногерманските националсоциалисти за пръв път са изразени в създадената на 10 септември в Хаген работна група начело на която застава Гьобелс плътно до Грегор Щрасер. И въпреки че членовете на тази работна група многократно заявяват, че са против всякакъв вид конфронтация с мюнхенския център, Гьобелс и Щрасер говорят за „западния блок“, „контранастъпление“, „закостенели ръководители в Мюнхен“ и упрекват партийното ръководство за недостатъчен интерес към програмните издания, а Щрасер обвинява „Фьолкишер Беобахтер“ в „скучно ниско ниво“.

Нито един от многобройните упреци не е насочен срещу личността и позицията на Хитлер, тъй като членовете на тази работна група са верни на фюрера, а възмущението им е насочено „свинщината и безредието в работата центъра“ и отново към „странните празнодумия“ на Есер и Щрайхер.[552]

---

[550] Strasser O. Hitler und ich, стр. 80. Kuehnl E. Die nationalsozialistische Linke, стр. 14.

[551] Das Tagebuch von Joseph Goebbels 1925/26, стр. 95. Потвърждения за маниакален, апокалиптичен радикализъм там има на почти всяка страница. А пред Грегор Щрасер, Гьобелс казва, че е „готов за всякакъв вид радикализация на идеята“.: Ibid. S. 30.

[552] Jochmann W. Nationalsozialismus und Revolution, стр. 207 и сл.; Goebbels-Tagebuch, стр. 22, 26 и сл., и писмото на Грегор Щрасер до Гьобелс, 11 ноември 1925 г., BAK, NSI, 340 / B1. 208.

Оценявайки ситуацията напълно погрешно, те се надяват да изтръгнат Хитлер от хватката на „порочното обкръжение в Мюнхен“, да го спасят от „диктатурата на Есер“, като го привлекат на своя страна. И тук не за първи път се натъкваме на трудно обяснимото и противно на всички абсолютно очевидни факти схващане, че „фюрерът“, е слаб и хуманен човек, постоянно обкръжен само от лоши съветници, егоистични или злонамерени елементи, които му пречат да действа по собствена воля и крият всичко лошо от него. Програмата на групата е публикувана и амбициозно представената в редактираното от самия Гьобелс, списание „Националсоциалистически писма“, излизащо два пъти месечно.

Гьобелс има амбицията да обърне лицето на движението към съвремеността и да го освободи от натиска на носталгично ориентирана към миналото на идеология на средната класа. Почти всичко, което е било свещено в Мюнхен, тук е подлагано на съмнение или открито хулено. Списанието отделя специално внимание на социалните условия на север, различни от тези на юг, на неговата пролетарско-градска структура, за разлика от Бавария, и това засилва антикапиталистическата тенденция на списанието. В писмо на един от привържениците на партията от Берлин се казва, че националсоциализмът не може да се състои от „радикализирани буржоа“ и не трябва да бъде „плашен от думите „работник“ и „социалист“.[553] „Ние сме социалисти“, формулира списанието в едно от своите програмни изявления, „ние сме врагове, смъртни врагове на сегашната капиталистическа икономическа система с нейната експлоатация на слабите, с несправедливите заплати и ние сме решени да унищожим тази система при всички обстоятелства“.

В абсолютно същия дух Гьобелс търси формула за сближаване между националсоциалисти и комунисти и съставя цял списък от техните идентични позиции и възгледи. Той по никакъв начин не отрича теорията за класовата борба и уверява, че крахът на Русия ще погребе „завинаги нашите мечти за националсоциалистическа Германия“, като в същото време поставя под съмнение теорията на Хитлер за универсалния еврейски враг с репликата си, че е погрешно поставянето на едно и също ниво еврейския капиталист и еврейския болшевик „и смело заявява“, че еврейският въпрос като цяло е „по-сложен, отколкото си мислят“.[554]

Има значителни разлики с ръководството от Мюнхен, по въпросите на външната политика. Групата на Щрасер възприема социалистическия призив на епохата, но го разбира „не като призив към пролетарската класа, а като призив към пролетарските нации“, първа от които е унизената и ограбената Германия. Те вярват, че светът е разделен на потиснати и потиснически народи и развиват онези ревизионистки възгледи, които в „Моята борба“ са заклеймени като „политически делириум“. И ако Хитлер разглежда Съветска Русия като обект на широки завоевателни планове и Розенберг я нарича „колония от еврейски палачи“, то Гьобелс с дълбоко уважение говори за руската воля за утопия, а самият Щрасер се застъпва за съюз с Москва, „срещу милитаризма на Франция, империализма на Англия, и капитализма на Уолстрийт“.[555]

[553] Цитирано от: Jochmann W. цит. с., от 14 декември 1925 г .; а също: Кребс А. цит. с., стр. 185. Цитатът по-долу е от Nationalsozialistische Briefe, 1.07.1927.

[554] Heiden K. Geschichte, стр. 204.: Tyrell A. цит. с., стр. 125.

[555] От речта на Щрасер в райхстага на 24 ноември 1924 г., Цитирано от: Heiden K. Geschichte, стр. 205. Трябва да се има предвид обаче, че вторият том на „Моята борба“, в който Хитлер излага основно своите външнополитически възгледи, все още не е публикуван.

В своите програмни изявления групата изиска искане за премахване на едрото земевладение, за задължително влизане на всички селяни в земеделски кооперации, за сливане на всички малки предприятия в корпорации, както и за частична социализация на всички онези индустриални структури, при които броят на работниците надхвърля 20 души, при запазване управлението на частното предприятие, за работния колектив се предвижда 10% он приходите, за държавата – 30%, за областта – 6% и общината – 5%.

Те предлагат и опростяване на законодателството, организиране на училищно образование, което да бъде достъпно за хората от всякя класа, също искат разрешаване на частично плащане в натура, като романтичен израз на породеното от инфлацията и широко разпространено недоверие към паричното обращение.

Основните принципи на тази програма са очертани от Грегор Щрасер на среща, проведена на 22 ноември 1925 г. в Ханове и е ясна демонстрация на бунтовното настроение на северно- и западногерманските райони по отношение на центъра и „мюнхенския папа“, което надхвърля всички възможни граници, подкрепено от възторжените аплодисменти на присъстващите вкл. и на гаулайтер (районен председател) Б. Руст[556]. На нова среща, която се провеждж в края на януари отново в Хановер, в дома на Руст, Гьобелс изгонва Готфрид Федер, изпратен от Хитлер като наблюдател и прилежно записващ всяка остра реплика на участниците в срещата, като му показва вратата. На същата среща, според източниците той предлага „дребният буржоа Адолф Хитлер да бъде изгонен от редиците на Националсоциалистическата партия“.[557]

Далеч по-обезпокоителни от подобни бунтарски изказвания са деловите дискусии на срещата, които показват колко нисък е авторитетът на Хитлер по това време.

През месец декември Щрасер представя своя проект на програма, която трябва да замени 25-те точки, произволно формулирани от Хитлер и премахне от партията репутацията на представител на интересите на дребната буржоазия. През същия декември, когато той разпространява този проект без знанието на центъра в цялата партия, и въпреки че Хитлер е бесен „от такова своеволие, никой на това заседание не обръща внимание на възраженията на Федер, а Гьобелс го нарича презрително „изсъхнал кактус“. От 25 участника само един човек открито се застъпва за Хитлер - гаулайтерът от Кьолн Роберт Лай, определен от Гьобелс като „глупак и може би интригант“.[558] По въпроса, който по това време се разисква бурно от обществеността на страната, дали собствеността на германските княжески фамилии трябва да бъде отчуждена или да им бъде върната, Хитлер по тактически причини застава на страната на аристокрацията, както и на всички имотни слоеве като цяло, а групата на Щрасер, както и левите партии, искат некомпенсираното отчуждаване на

Социално-политическите искания на групата на Щрасер са подробно описани в книгата: Kuehnl R. цит. с., стр. и 20 сл.

[556] Бернхард Руст (1883 – 1945 г.), лейтенант от запаса, учител по образование. Прави кариера в НСДАП, от 1934 г. дж сомжубийството си в последния ден на войната 08.05.1945 г., министър на културата и науката на Третия райх.

[557] O. Strasser. Hitler und ich, стр. 113; по думите на О. Щрасер, Гьобелс прави предложението си от мястото си, без да става от стола си. Този епизод е многократно разглеждан и е потвърден от по-надеждния Грегор Щрасер, и може да се приеме предположението на Хелмут Хайбер, че Гьобелс е изрекъл тази противоречива фраза, но при някакъв разговор в по-тесен кръг; виж: Goebbels-Tagebuch, стр. 56, Anmerkung.

[558] Goebbels-Tagebuch, стр. 56, 31.

имуществото на бившите господари на страната, с уговорката, че ще зачетат решението на партийното ръководство.

Без съгласието на центъра в Мюнхен е решено да се издава вестник „Националсоциалист“, а с парите, получени от Грегор Щрасер при ипотекиране на аптеката му в Ландсхут, да се създаде издателство, което скоро става доста известно. Започва да издава 6 ежеседмични вестника и бързо изпреварва мюнхенското издателство „Ехер Ферлаг“, собственост на НСДАП, както по обем, така и според Конрад Хайден по качество изразяващо се „в духовна многостранност и искреност“ на публикациите.[559]

Най-откровената решимост на събралите се в Хановер да премерят силите си с Хитлер е изразена в искането на Грегор Щрасер да промени плахата легална тактика съобразена със законността в агресивна, екстремна „политика на катастрофите“. Всички средства, вредни за държавата и рушащи системата като пучове, бомби, стачки, улични ексцесии или погроми, смятани като подходящи за постигане на успех, изразяват неговото пряко желание да завземе властта: „Ще постигнем всичко“, казва Гьобелс скоро след като излага тази концепция, „за целта на нашия успех, трябва да използваме всичко, вкл. глада, отчаянието и дори жертви“. Той иска „да разпали искрите на национално и социалистическо отчаяние на нашия народ в един голям пожар“.[560]

Хитлер все още мълчи за всички инициативи на групата, въпреки че тя създава свой собствен център на властта, който има характер на паралелно ръководство в партията, тъй като името на Щрасер означава „много повече“ в Северна Германия, отколкото на Хитлер.

„Нито един човек не вярва повече на Мюнхен“, Гьобелс пише триумфално в своя дневник, „Елберфелд трябва да се превърне в Мека на германския социализъм“.[561] Хитлер приема с презрение слуховете за планове да му се даде номиналния пост на почетен председател на партията и да обедини разцепения лагер на „фьолкише“ в едно мощно движение. В „Моята борба“ той посвещава само няколко остри страници на тези планове. Тази му сдържаност се дължи и на лични мотиви. По това време в Оберзалцберг близо до Берхтесгаден, където се намира имението на сем. Бехщайн, той наема за себе си от един хамбургски търговец селска къща. Тя е приветлива, скромна сграда но с голяма жилищна площ, веранда на първата етаж и три стаи на втория. На гостите си той казва, че къщата не му принадлежи, „така че не може да се говори за маниери, следващи лошия пример на други големи партийни клечки“.[562] Той моли овдовялата си полусестра Ангела Раубал да води домакинството на къщата. Заедно с нея идва и нейната 16-годишна дъщеря Гели[563] и скоро привързаността му към хубавата и жизнерадостна племенница

---

[559] Heiden K. Geschichte, стр. 217. Най-важната публикация на издателство „Кампфферлаг“ (Kampfferlag) е „Berliner Arbeiterzeitung“ (Берлински работнически вестник), на който Ото Щрасер се опитва да придаде популярност и солидност. Този вестник обаче не успя да получи достатъчен тираж.

[560] Goebbels. J. Die Zweite Revolution, стр. 56.

[561] Krebs A. цит. с., стр. 185. Goebbels-Tagebuch, стр. 59.

[562] Krebs A. цит. cit., стр. 141.

[563] Родена е в Линц, където израства с брат си Лео и сестра си Елфриде. Баща ѝ почива на 31-годишна възраст, когато Гели е на 2 години. Тя и Елфриде заминават с майка си, която става икономка на Адолф Хитлер през 1925 г. Гели навършва 17 години и следващите 6 години прекарва в близък контакт с вуйчо си. През 1928 г. майка ѝ става домакин във вилата Бергхоф, близо до Берхтесгаден. Гели се премества в апартамента на Хитлер в Мюнхен през 1929 г., когато се записва да учи медицина в Мюнхенски университет „Лудвиг-Максимилиан“. Не завършва образованието си. Докато се издига на власт като водач на НСДАП, Хитлер

се превръща в страст, която обаче е безнадеждно обременена от неговата непоносимост, романтично извисена идея за женският идеал, както и разкаянието за този роман. В края на краищата той е нейният вуйчо, което го води до пристъп на отчаяние. Почти никога не излиза от къщата, освен с племенницата си, когато посещават операта в Мюнхен или се среща със своите приятели в града – Ханфщенгъл, Брукман, Есер, Хофман. Той вяло се занимава с партийните дела, дори в Южна Германия все повече се чуват критични гласове за неговото отпуснато ръководство, небрежното боравене с партийната хазна за лични цели и продължителните пътувания с хубавата си племенница, но Хитлер не приема всички тези упреци.

През лятото на 1925 г. излиза първият том на „Моята борба“ но книгата не се радва на особен успех и през първата година са продадени 10 000 бройки. Хитлер, който е измъчван от желанието си да говори и да се оправдае, веднага преминава към диктовката на втория том. От висините на своята планинска идилия той наблюдава с видимо безразличие обсъждането на програмата на северногерманските националсоциалисти. Сдържаността му се обяснява с толкова характерната му неприязън към вземане на каквито и да било решения и с безразличието му към теорията. Като практик той презира дефинициите и когато е необходимо, облича всяко нещо с всякакви думи. Тайно се е надява да повтори същата игра, която изиграва толкова добре, докато е в затвора Ландсберг, като насърчава своите съперници и изостря антагонизмите между тях, за да затвърди собствения си авторитет.

Сега обаче, след като Щрасер говори за „катастрофи“, ситуацията за него внезапно се променя. Той възприема тези намерения като преднамерено предизвикателство лично към него, както и действията на Рьом, които заплашват условния изпитателен срок на присъдата му и политическото му бъдеще. Затова той очаква шанса да победи организиращите се опоненти и да възстанови разклатения си авторитет. В ретроспекция, нетърпеливият и властен характер на Хитлер изглежда нанася не по-малко вреда на партията след успешния й нов хазартен старт през ноември 1923 г. Темпераментът му явно се подиграва на всяка тактическа концепция. Данните от една местна организация съобщават, че през август 1925 г., от 138 члена, през януари само 20 или 39 са активно заети.

На съдебен процес, по дело заведено от Хитлер срещу Антон Дрекслер за морални щети, един от бившите му поддръжници, свидетелства срещу него и в заключителното си изказване го упреква, че след като в НСДАП възприема неговите методи, не може да разчита на успех: „Ще свършите много зле!“ [564]

Но самият Хитлер изобщо не се смущава от тази дълга поредица от неуспехи. Самоувереността и упоритостта, му позволяват да издържа на всички

контролира живота на Гели. Когато през декември 1927 г. разбира, че тя има връзка с Емил Морис, той го изгонва. След това не ѝ позволява да общува с приятелите си и винаги е с нея, придружавайки я навсякъде. Гели Раубал живее в апартамента на Хитлер в Мюнхен, като затворник, и планира да избяга във Виена, за да продължи уроците си по пеене. Майка ѝ казва на следователите след войната, че дъщеря ѝ се надявала да се омъжи за мъж от Линц, но Хитлер е забранил връзката. Той отказва да я пусне да отиде във Виена и на 18 септември 1931 г., когато Хитлер е на среща в Нюрнберг, тя се самоубива с пистолет „Валтер“, оставен ѝ за защита. Причината за това е болезнената ревност на вуйчото, явно тайно влюбен в племеницата си. Според Ана-Мария Зигмунд в книгата ѝ „Най-добрия приятел на Хитлер“ привличането на вуйчото към племеницата е силно преувеличено в литературата.

[564] Heiden K. Hitler. Bd. 1, стр. 227; виж също доклада на местната организация в Потсдам от 25 август 1925 г.: Среща на ВАК, Шумахер, № 205.

кризи, без да се отказва и да не се поддава на депресивно настроение. Изглежда, че той отново и не без удоволствие се насочва към крайната и най-драматичната точка. Не забелязвайки никакви фатални събития около себе си, в скицника си или на малки пощенски картички, той рисува величествени, подобни на антични сгради, триумфални арки, помпозни зали с куполи, театрални декори, застинали във величието на празнотата. Това е претенциозно изразяване на непреходността на плановете си за световно господство и неговото вековно очакване, въпреки всички катастрофи и цялото нещастно състояние на сегашното му положение.[565]

Членската книжка на Адолф Хитлер, с № 1, от 1925 г. на възстановената партия

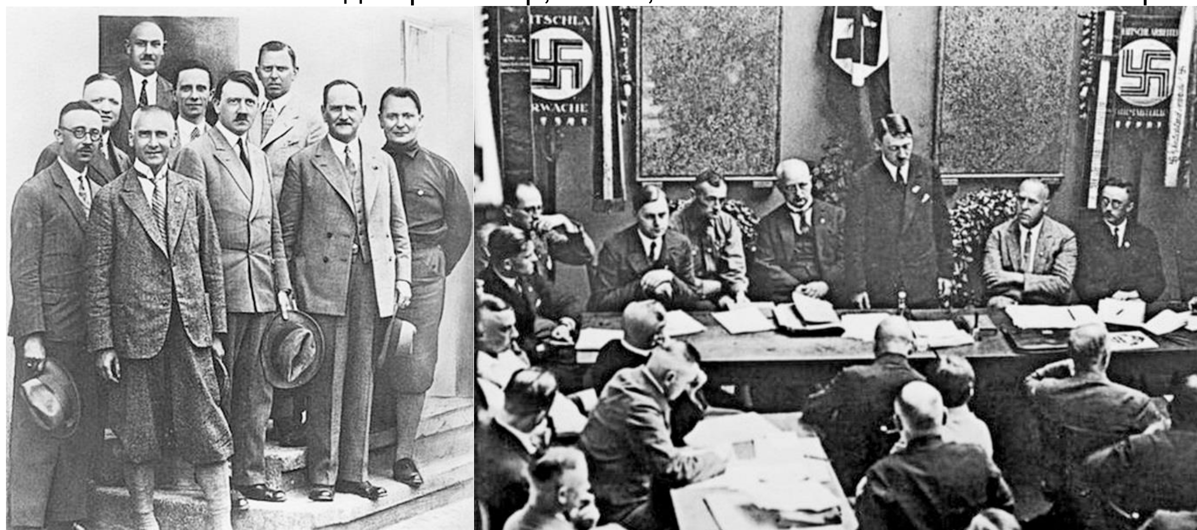

С партийни другари в 1925 г. Учредителното събрание на новата НСДАП от 1925 г.

[565] Едва ли е възможно да се установят точните дати на създаването на тези скици. Според Алберт Шпеер, тези скици са направени по време, докато ръководителят на канцеларията на Шпеер, Апел е водил бележки за скиците на Хитлер. „Голямата Триумфална арка“ е рисувана приблизително в 1924 г. същото важи и за рисунките на „Голямата зала“, „Берлинската южна гара“ и „Берлинската държавна библиотека“. Някои от тези скици са публикувани в книгата на Шпеерг: Speer A. цит.с.

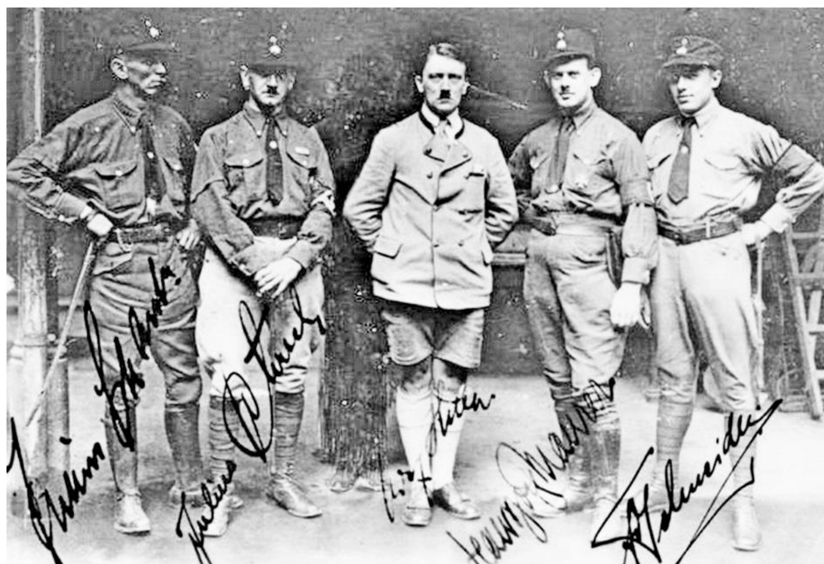

Хитлер със сподвижници, 9 ноември 1925 г.: Шауб, Шрек, Хитлер, Маурер и Шнайдер.

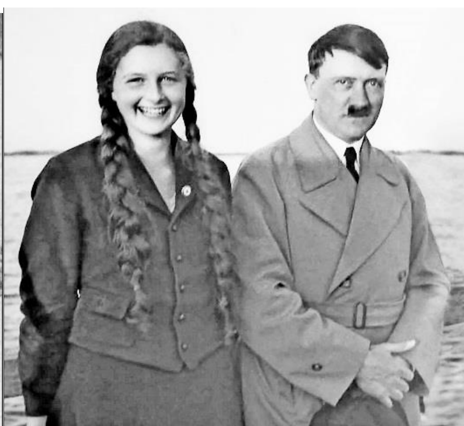

Гели с майка си Ангела. Гели и Адолф Хитлер

Хитлер в Байрот през 1925 г. Адолф Хитлер през 1925 г.

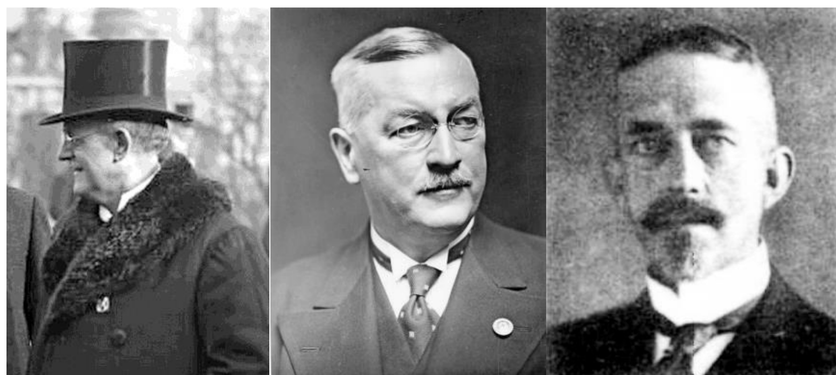
Хайнрих Хелд Франц Гюртнер Албрехт фон Графе

Грегор Щрасер Ото Щрасер Йозеф Гьобелс

Йозеф Берхтолд Ханс Бутман Роберт Лай Бернхард Руст

Адолф Хитлер и Ернст Рьом

ГЛАВА III. В БОЕН СТРОЙ

Ако искаме да бъдем силов фактор, тогава се нуждаем от единство, авторитет и дисциплина. Никога не бива да се ръководим от мисълта да създадем армия от политици, имаме нужда от армия от войници с нов мироглед.

Адолф Хитлер, 1925 г.

Ситуацията, в която се оказва Хитлер, изисква от него невъзможно. Месианската аура, която го заобикаля след завръщането му от крепостта-затвор Ландсберг, му дава върховното право на спасителя и обединителя, да отговори на всички предизвикателства, обиди и разкол. Така година по-късно всичко това е преодоляно, но партията очевидно не е в състояние да устои на това изпитание още един път. За да запази политическите си перспективи, той трябва да смаже „Фрондата“[566] и в същото време да я спечели на своя страна, да неутрализира северногерманските социалистически тенденции, и концепцията за „катастрофи“ и да възстанови единството на партията. Това изисква на първо място да изолира Грегор Щрасер, да приласкае „фрондистите“ като ги помири с мюнхенската рота на Щрайхер, Есер и Аман.

И тук тактическото майсторство на Хитлер, неговото трудно за ретроспективно разбиране изкуство на общуване с хората, както и неговата лична магия, се проявяват с рядка сила. Той е привлечен от спор за отчуждаването на имотите на аристокрацията. Народният референдум, предложен от социалистическите партии, провокира противоречията по всички фронтове и изглежда особено подходящ за разделяне на съществуващите групировки. Този въпрос е страстно обсъждан в Хановер, където споразумението е постигнато само чрез компромис. Не само работническата класа, но и средната класа, дребните вложители в спестовните каси и средноимотните собственици, или най-многобройният тип членове на партията, изразяват спонтанното си възмущение, че аристокрацията ще си върне това, което те самите са загубили необратимо.

Но в същото време, техният мироглед и чувство на национална идентичност, изобщо не може да приеме самата идея за влизане в съюз с марксистите срещу бившите господари на страната и ако се съгласят на отчуждаване, значи подкрепят идеите на революцията от ноември 1918 г., а това е напълно неприемливо и поражда цялата верига от спорове.

Хитлер се възползва от тактическото предимство на ситуацията, като взема бързо решение. Той назначава събрание на партийни лидери от всички редици за 14 февруари 1926 г. в Бамберг. Самият избор на мястото не е случаен. Град Бамберг е една от крепостите на Юлиус Щрайхер, лоялен му телом и духом. Няколко седмици по-рано Хитлер удостова с присъствието си местната партийна група, по повод коледното тържество. Той се постарава северногерманските гаулайтери, които оглавяват предимно по-малки местни организации, да бъдат впечатлени от изобилието от знамена, ярки плакати, и големи масови събития, за да попари възможно най-много тяхната амбиция.

---

[566] Бел. пр.: Фронда (от фр. Fronde – прашка) е организация на висшите аристократи във Франция, която иска свалането на регента кардинал Мазарини, съществувала в периода 1648 – 1653 г. С различни действия от граждански демонстрации, и чупене прозорцине на кардинала с прашки (откъдето идва названието) до открити военни действия предприети от брата на крал Луи XIV, принц Конде, те изразяват недоволството си от регентството. В крайна сметка, Мазарини успява да се справи с тях. В литературата „фронда“ и „фрондисти“ се използва като синоним на опортюнисти и заговорници.

Той осигурява голямо мнозинство от негови привърженици, чрез скоростното свикване на събранието, и манипулации със списъка на участниците в него.[567] Дискусията, продължила през целия ден, започва с речта му, която продължава почти пет часа. В него той нарича привържениците на отчуждаването на имущество на аристокрацията лицемери, защото те си затварят очите, за имуществото на еврейските банкови и борсови „князе“ и заявява, че бившите господари на страната не трябва да получават нищо, повече, от това на което нямат право, но това което им принадлежи не може да им се отнема, тъй като партията защитава частната собственост и закона. След това при вида на все повече увеличаващите се аплодисменти на неговите южногермански поддръжници, постепенно и колебливо един по един, германците от севера започват да се присъединяват към тях. Той върви точка по точка според програмата на Щрасер, противопоставяйки я на партийната програма от 1920 г. която определя като „основен документ на нашата религия, на нашия мироглед. Да го променим би означавало предателство към тези, които са умрели, вярвайки в нашата идея“. Записът в дневника на Гьобелс точно отразява нарастващото объркване сред „фрондистите“: „Като пребит съм. Кой е Хитлер? Реакционер? Удивително неудобен и неясен. С Руският въпрос е абсолютно неноясно. Италия и Англия са наши естествени съюзници. Ужасно! Нашата задача е да смажем напълно болшевизма. Болшевизмът е еврейско дело! Трябва да наследим Русия! 180 милиона !!! Обезщетение за аристократите! ... Чудовищно! Програмата е достатъчна. Те са съгласни с това. Федер кима. Лай кима. Щрайхер кима. Есер кима. Душата ми кърви, когато се видя в такова общество !!! Кратка дискусия. Щрасер говори. Той заеква, гласът му трепери, толкова неловък но добър и честен е Щрасер. Боже, как не сме дораснали до онези прасета отдолу! Не мога да кажа и дума. Все едно са ме ударили по главата“.[568]

Хитлер не успява да принуди противниковата страна да се откаже от всичко. Щрасер настоява, че антиболшевизмът е неразумен и появата му е рузултат от „замъгляването на мозъка“ на капиталистическата система, която успява да постави националните сили в услуга на своите експлоататорски интереси. И все пак поражението е пълно. По-късно Ото Щрасер, за да оправдае с печалния характер на това поражение ще твърди, че Хитлер от хитрост, уж е насрочил тази среща в делничен ден, така че северногерманските гаулайтери, които са на работа и изпълняват партийните функции на доброволни начала, не са могли да дойдат, а в Бамберг са били само Грегор Щрасер и Гьобелс. 14 февруари обаче е неделя и привържениците на Щрасер са представени от почти всички основни фигури: Хайнрих Лохсе от Шлезвиг-Холщайн, Теодор Вален от Померания, Руст от Хановер, Клант от Хамбург. Но нито един от тях не се надига от местата си, за да защити идеята за левия националсоциализъм. Те смутено гледат Йозеф Гьобелс, този естествен ораторски талант в техните редици, и се чувстват като него, сякаш ударени по главата. И точно както Гьобелс е поразен от силата на внушението, излъчвано от Хитлер, брилянтно подреденото му изложение, колоната от коли и

[567] По този начин не всички гаулайтери са поканени; например рурският гаулайтер Карл Кауфман се оплаква от това в писмо от 12 февруари 1926 г., виж: VAK, 203 / Blatt 78 и. 85. От друга страна, ръководството на партията допълнително поканва всички лоялни поддръжници от Южна Германия.

[568] Goebbels-Tagebuch, стр. 60; Lohse H. Der Fall Strasser, стр. 5, в Хамбургския център по изследване на националсоциализма.

материалните средства на мюнхенците. Грегор Щрасер също е жертва, макар и за момент, на ловкостта и подкупващата сила на Хитлер. Когато атаките срещу „групата на предателите“[569] достига своя връх, Хитлер внезапно и демонстративно се приближава до него и слага ръка на рамото му и ако този жест не връща на самия Щрасер вярата във фюрера, това впечатлява присъстващите на срещата и го принуждава да се съгласи на известно помирение. Работната група на северните и западногерманските гаулайтери на практика е разпусната, проектът на тяхната програма дори не е поставен за обсъждане, а отчуждаването на имуществото на аристокрацията е отхвърлено. Три седмици по-късно, на 5 март, Грегор Щрасер изпраща умножено на хектограф писмо, в което иска от другарите си спешно да му върнат всички екзецпляри на проектопрограмата „по много конкретни причини“, както той им пише, защото е „обещал на г-н Хитлер да вземе обратно всички екземпляри без остатък.“[570]

Може да се счита, че енергичният отпор на Хитлер е насочен не толкова към лявата програма, колкото към левия манталитет на привържениците на Щрасер. Във всеки случай той никога не приема появата на зародиша на някаква идея над себе си и както преди, така и сега възприма или поне използва като декор, всякакви социалистически идеи. Наивно малко преди срещата в Бамберг, Гьобелс се надява да „привлече Хитлер на своя почва“.[571] Хитлер смята за абсурдно, за смъртна опасност за движението, заплетеният спор изпълнен с проблемите и вълнения, самооправдания и съмненията в националсоцилизма, и като такава опасност вижда обкръжението на братя Щрасер. В тяхно лице той се страхува от завръщането на онзи сектантски тип, който вече е съсипал движението „фьолкише“. С характерната си склонност към крайни позиции той приравнява всякакви идеологически спорове без колебание към сектантството.

Колкото и да се възползва от личните конфликти сред хората от обкръжението си, и дори сам да ги подклажда, Хитлер не толерира програмни разногласия, тъй като те само погубват енергията и намаляват силата на удара, която трябва да бъде насочена навън. Той обича да повтаря, че една от тайните на успеха на християнството, е в неизменността на неговите догми, а „католическият“ темперамент на Хитлер рядко се вижда толкова осезаемо, както в това придържане към замразените и неизменни формули. Веднъж той

---

[569] Този израз по всяка вероятност принадлежи на Готфрид Федер, който после се оправдава по този въпрос; виж: Tyrell A. цит. с., стр. 124 и сл.

[570] Jochmann W. Nationalsozialismus und Revolution, стр. 255. О. Щрасер, ядосан по очевидни причини на „предателя Гьобелс“, го обвини за провала в Бамберг. Мълчанието с което Гьобелс среща атаките на Хитлер и мюнхенците, наистина е поразително и се възприема като доказателство за неговото отцепване от северните германци. Обаче в Бамберг това все още не е стигнало, а историята на О. Щрасер, според която Гьобелс се е изправил в разгара на дискусията и е декларирал заблудата си преминавайки в лагера на Хитлер, не се потвърждава от други източници. Това очевидно е опит за оневиняване на Грегор Щрасер като виновен за този очевиден провал. Самият Гьобелс, както свидетелства Карл Кауфман, в Бамберг казва, че Хитлер е предал социализма; въпреки че според същия източник Гьобелс е обвиняван за провала в Бамберг, но доста дълго време все още е считан за съмишленик, и в никакъв случай не ренегат; виж: Tyrell A. цит.с., стр. 128, Manvell R., Fraenkel H. Goebbels, стр. 99.

[571] Goebbels-Tagebuch, стр. 59. На същото място, например, на стр. 72, се цитират думите на Хитлер за „неговия идеал: смесица от колективизъм и индивидуализъм. Земята, с всичко, което е на нея и в нея, е национална собственост. Производството, тъй като е креативно, е индивидуализирано. Концерни, тръстове, готови продукти, транспорт и т.н. се социализират."

казва, че целият смисъл е само в политическата вяра, „около която целият свят се върти“, програмата може да бъде „напълно идиотска, но източникът на вяра в нея е твърдостта, с която се защитава“.

Само няколко седмици по-късно той ще използва възможността да обяви старата партийна програма, въпреки всичките й изразени слабости, в „неподлежаща на промяна“. Нейните остарели, старомодни черти я превръщат от обект на дискусия в обект на почитане. Тя не трябва да отговаря на въпроси, а да дава енергия, нейното доуточнение, както смята Хитлер, означава само фрагментация. Той с непоколебима последователност настоява за идентичността на фюрера и идеята за непогрешимия фюрер, и по принцип програма, не може да бъде променена. „Сляпата вяра движи планини“, казва Хитлер и един от неговите доверени лица го обобщава накратко: „Накратко нашата програма е Адолф Хитлер“.[572]

Конференцията в Бамберг и последвалото унижение на Грегор Щрасер означава края на левия националсоциализъм и въпреки целия силен шум, повдигнат главно от Ото Щрасер в пресата от този момент ще бъде просто един вид теория-пречка, но в никакъв случай не е сериозна политическа алтернатива.

„Социализмът“ е заменен от лозунги на аполитичен патриотизъм и фигурата на „капиталиста-спекулант“ започва все по-често да отстъпва на фигурата на „търговеца на национални интереси“ в лицето на Густав Щреземан или друг представители на правителството.

Така тази среща отбелязва едновременно и последния обрат на НСДАП и превръщането й в партия, действаща по заповед на фюрера. Отсега нататък и до самия край няма да има повече битки заради идеологическата ориентация, а ще има само борба за постове и прояви на доброжелателност: „Силата на асимилация на нашето движение е колосална“, заявява Хитлер със задоволство. В същото време националсоциализмът отказва да оспори републиканската система, като представи свой собствен социален проект. Вместо идея, тя се противопоставя с готов за бой, дисциплиниран, смътно щастлив от харизмата на военната общност „фюрер“, „примитивната сила на едностранчивостта“, която „хвърля нашите управници в ужас“ както Хитлер флиртува, преди да премине към образа на „човека с юмрук който знае, че отровата може да бъде унищожена само с противоотрова. По-здравият череп, по-голямата решителност и по-високият идеализъм ще решат спора“. И на друго място той заяви: „В такава битка човек се води не от „духовни оръжия, а от фанатизъм“.[573]

Поради този особен характер, скоро НСДАП се разграничава от всички останали партии и войнствени движения, осигурявайки й основно предимство по отношение на дисциплината, която е по-висока в сравнение с комунистите, в чиито редици, също има елементи на отклонение, скептицизъм и проява на

---

[572] Формулировката на д-р Алберт Фолке в „Директивите за Ваймар“ ("Richtlinien fuer Weimar") от 18 юли 1924 г.,: Jochmann W. Nationalsozialismus und Revolution, стр. 96 и сл; вж. по-нататък PND № 535 относно заседанието на секцията Мюнхен-Лайм на 21 март 1926 г., АТ 25 А / 1762. Хитлер вече е поискал по време на лятната криза от 1921 г., програмата да остане непроменена, за период от шест години и поставя това условие за завръщането си в партията. В същата реч, в която обосновава твърдението си, той споменава и тайната на успеха на християнството, виж: Franz-Willing G. цит.с, стр. 111. 116, след това речта на Хитлер в Хамбург: Jochmann W. Im Kampf, стр. 110, виж също: Heuss Th. Hitlers Weg, стр. 22.

[573] От докладите на Хитлер на общити събрания на членове на партията през 1926 и 1927 г. виж: Tyrell A. цит. с., стр. 135, 176; Jochmann W. Im Kampf, стр. 104 и сл.

идейна конфронтация. Сривът на „Фрондата“, става изключително лесно, без никаква съпротива, изглежда пробужда желанието за подчинение и многобройните поддръжници на Щрасер сега с ентусиазъм полагат всички усилия да превърнат „движението в удобен, безупречно работещ инструмент в ръцете на фюрера.“[574]

По отношение на висшите ръководни партийни органи, Хитлер от този момент нататък, прилага пирамидалната структура на абсолютното командване, придружено от „плющящия камшик“, и ги лишава от правото да вземат и най-малките работни решения. От този момент нататък за „прототип на добър националсоциалист“ се смята онзи, „който във всеки момент е готов да даде живота си за своя фюрер“, а общите събрания на членовете на партията занапред ще възприемат предложението изисквано от устава за преизбиране на Хитлер за пръв председател, със смях като официален фарс. Както по-късно се изразява Гьоринг, че на фона на безспорния авторитет на „фюрера“ всеки друг е „не повече от камъка, върху който той стои“.[575]

Самият Хитлер ще подкрепи твърдението си за лидерство със следната историческа обосновка: „Ние сме упреквани за това, че провеждаме култ към личността“, казва на партийно събрание през март 1926 г., но „това не е вярно. Във всички велики времена в историята, само един човек винаги се появява във всяко движение, и не някакво движение, а личностите остават в историята“.

Успехът на Хитлер в Бамберг, противно на обичайната му склонност към необуздан триумф, е придружен от контражестове. Когато Грегор Щрасер попадна в автомобилна катастрофа, Хитлер го посещава в болничното отделение „с огромен букет цветя“ и по думите на пациента, се е държал „много приятно“. А Гьобелс, който има най-лошата репутация сред лидерите на партията в Мюнхен, като един от апологетите на групата Щрасер, Хитлер също неочаквано за него, го заобиколя с внимание и поканва главния оратор на една от срещите в „Бюргербройкелер“. В края на тази среща, докоснат от Хитлер, със сълзи на очи го прегръща. „Дори ме е срам, че той е толкова мил с мен“, отбеляза Гьобелс в дневника си.[576] В същото време обаче Хитлер взема мерки веднъж завинаги да укрепи организационно новия си спечелен авторитет.

Общото събрание на членовете на партията приема в Мюнхен на 22 май 1926 г. нов устав на НСДАП, напълно открито ориентиран към личността на Хитлер. Централнато организация на партията нейното ръководство, сега се според устава на Националсоциалистическия работнически съюз в Мюнхен, става едновременно управляващ орган за партийните организации в цялата страна. Съгласно „устава на съюза“ сега първият председател, се избира от вътрешното правителство на Хитлер или само от няколко хиляди членове на местната организация в Мюнхен, от името на цялата партия, чийто членове извън Мюнхен, са напълно лишени от гласа. Само същата организация в

---

[574] Goebbels J. In: VB, 3.07.1926.

[575] Епизодът с камшика, за който се говори тук, е споменат от бившия гаулайтер на Долна Бавария Ото Ерберсблеблер в разказа му за схватката на Хитлер с фон Пфефер; виж: Tyrell A. цит.с., стр. 254 и сл. Виж също: Krebs A. цит. с., стр. 142, където се предава забележката на Хитлер, че дори по обикновените въпроси никой няма право да взема решение по свое усмотрение. Изразът на Гьоринг по-долу е известен от Н. Хендерсън, виж: Henderson N. Failure of a Mission. Berlin 1937-1939. New York, 1940, стр. 282; виж: за цитат от речта на Хитлер: съобщение PND N 535, NA 25 / a / 1762.

[576] Goebbels-Tagebuch, стр. 70 и сл.; писмо на Грегор Щрасера до Й. Гьобелс от 29 март 1926 г.: BAK, Ns'l, vor!. 34, Blatt 156 и 160.

Мюнхен има право да изисква отчетен доклад от Първия председател за дейността му, и това му осигурява неограничена и неконтролирана власт над цялата партия. Няма решения, взети с мнозинство от гласовете, които той е длъжен да изпълнява. Оттук нататък гаулайтерите, за да избегнат появата на безсилни фракции, вече няма да бъдат избирани на местни партийни събрания, а ще бъдат назначавани от Първия председател. Същото правило важи и за председателите на комисии и подкомисии. За да се осигури подсили допълнително тази система, се създава определена комисия за разследване и уреждане на конфликти УШЛА, един вид партиен съд, чиято роля е да изключва отделни членове от НСДАП или дори цели местни организации. Когато първият й председател, пенсионираният ген. л-т Хайнеман, в своята наивност счита тази комисия за инструмент за борба с корупцията и нарушителите на морала, Хитлер го замества на този пост с послушния м-р Валтер Бух и назначава за негови заместници Улрих Граф и младия адвокат Ханс Франк, готови да изпълняват всякакви заповеди.

Шест седмици по-късно, в първите дни на юли, Хитлер отпразнува победата си на партийния конгрес във Ваймар, където очевидно се проявяват промени, подсказвайки тенденциите от „новата ера“ в паритята. Всички критични или, както Хитлер ги нарича презрително, „остроумни“ импулси, „прибързани и съмнителни идеи“ са потиснати и за първи път е приложена цензурата на партийните конгреси, като се допуската за обсъждане само такива предложения, които „са получили подписа на първия председател“.

Вместо „разискващата и спореща“ партия, затънала в програмни разногласия и „кавги“, отсега нататък обществеността ще я вижда като управлявана от „единно, сплотено и монолитно ръководство“, а председателите на отделни спешни срещи ще получават от Хитлер „основните директиви“. Както той казва, „чувствам се лидер, а не от изпълнителен орган, зависим от резултатите от гласуването“. Дори смята, че гласуването трябва да бъде отменено изобщо и „безкрайните дискусии трябва да бъдат забранени“, тъй като те допринасят за погрешното схващане, че политическите въпроси „могат да се решават на седалките на партийния конгрес“. Времето за изказвания на пленарните сесии е рязко ограничено, така че „цялата програма няма да бъде погребана от един единствен господин“.[577]

След като провежда среща в Народния театър, Хитлер, застанал прав в открита кола и облечен в щурмувашка униформа, провежда парад на 5000 свои привърженици и тук за първи път използа поздрава с вдигната дясна ръка, зает от поздравиа на италианските фашисти.

Гьобелс възприема радостно вида на маршируващите колони от униформени щурмовици, приближаването на Третия райх и пробуждането на Германия, но потискането на всякакъв вид спонтанност придава на конгреса неизразителен оттенък на идеологическа бедност, която ярко контрастира с демонстрираната парадна пищност и ореола на славата, все още не достигнала висотата на следващите години.

Сред поканените почетни гости са шефът на движението „Стоманен шлем“ Теодор Дюстерберг и синът на кайзера, принц Август Вилхелм, който скоро се присъединява към СА, също лидерите на някои „фьолкише“ групи, за да бъдат

[577] От „Основните директиви за работата на председателя и секретаря на извънредните партийни конгреси“, които Хитлер издава за Ваймарския конгрес и нарежда да се издават непроменени за Нюрнбергските партийни конгреси от 1927 и 1929 г .; виж: BAK, NS 26, Blatt 389.

впечатлени от единството и силата на партията. Целта е да изоставят своята независимост и да преминават към НСДАП.

Въпреки цялата пишност показана във Ваймар, Грегор Щрасер стига до печалният извод, че това е един „мъртъв националсоциализъм“. Последнте елементи на „фрондизма“ (вътрешната съпротива) и бунтовническата енергия остават в СА, където радикалните лозунги на Щрасер и неговите поддръжници срещнат особено силен отговор. Хитлер изчаква цяла година след напускането на Рьом, преди да назначи на негово място през есента на 1926 г. пенсионирания капитан Франц Пфефер фон Заломон, ветеран от доброволчески отряди и делата на тайните съдилища, от времената на съветската република. Преди това е гаулайтер от Вестфалия.

С негова помощ той иска да реши традиционния проблем за ролята на СА и да положи основите на такава организация, която няма да бъде спомагателно военно формирование, таен съюз, или скандалната охрана на местните партийни лидери, предизвикваща улични сбиваиня, а дисциплинирана сила пряко подчинена на фюрера и ръководен инструмент в ръцете му за пропаганда и масов терор. Превръщането на националсоциалистическата идея във фанатична и изключително войнствена сила е неговата основна цел. За да демонстрира отделянето на щурмовиците от паравоенните формирования и прякото подчинение на СА от партията, той нарежда новите СА войски да положат „клетва за вярност“ като част от мистична церемония проведена в Народния театър във Ваймар със знамена, направени по неговите лични скици.

„Подготовката на СА, казва в едно от напътствията му към фон Пфефер, трябва да се извършва не от военна гледна точка, а въз основа на партийна целесъобразност“. „Бившите отбранителни формирования, продължава Хитлер, макар да бяха мощни, нямаха водещи идеи и затова рухнаха. Тайните организации и кръгове, които действаха, чрез покушения и политически убийства, така и не разбраха, че врагът действа анонимно в съзнанието и душите и не може да бъде физически унищожен, чрез убийствата на отделните му представители. Борбата трябва да се промени „от малките акции на отмъщение и конспирация, към голямата мащабна и глобална война за унищожението на марксизма, неговите поколения и вождове... Ние трябва да работим не чрез тайни сбирки, а посредство огромни масови демонстрации, не с кама, отрова или пистолет, с който да си проправяме пътя, а трябва да завладеем цялата улицата“.[578]

С поредица от т.нар. „СА заповеди“ и „основополагащи заповеди“ фон Пфефер допълнително разграничава във времето, особеността и принципите на действията на СА, като показва интуиция за ефективността на въздействието върху психологията на масите, чрез строгата строева подготовка. В своите заповеди за провеждане на масовите събития, той действа като командир и като режисьор, регулирайки всяко движение на марша, всяко вдигане на ръката и всяко възклицание „Хайл!“ като внимателно изчислява ефекта на всичко това върху зрителите на тези масови сцени. „Единствената форма“, казва той, „в която СА се обръщат към обществеността, е представянето им в сплотени редици. Това е една от най-силните форми на

[578] От писмото на Хитлер до фон Пфефер, от 1 ноември 1926 г.: Bennecke H. Hitler und die SA, стр. 237 и сл. То съдържа и гореспоменатите „SA-Befehle“ и „Fundamental Orders“ (Grundsaetzlichen Anordnungen), които фон Пфефер нарича SABE и GRUSA в пристрастяването си към съкращенията. Виж също: Tyrell A. цит.с., стр. 235 и сл. За освещаването на знамената във Ваймарския народен театър вж. пак там. стр. 159.

пропаганда. Гледката на голям брой от униформени и дисциплинирани мъже в строй, чиято безкористна воля за борба е очевидна, прави дълбоко впечатление на всеки германец и му внушава директно в сърцето на много по-убедителен и вълнуващ език, от печата, речите и логиката. Спокойната концентрация и естествеността подчертават ефекта от силата на маршируващите колони“.

Но опитът да се промени СА в невъоръжено пропагандно събрание, да се превърне в театрална атракция, вместо основната му функция на военно формирование, като цяло е неуспешен. Въпреки всички усилия, Хитлер не успява изцяло да превърне щурмовиците в послушен инструмент на политическите си цели. Причините за това са не само безидейността на ландскнехтите[579], начина на мислене на тези вечни войници, но и традициите на страната в която от незапомнени времена се дават специални правомощия на военната власт в сравнение с политическата. Лозунгите на Пфефер за превъзпитание не успяват да скрият факта, че СА възприемат себе си като „борбено движение“ което морално превъзхождаща Политическата организация (ПО) като просто ораторстващата част от тяхното движение и продължават с подигравка да я наричат „П-нула“. Те се смятат за „върха на организацията“. „Те не могат да създадат щурмоваци като нас“, с което изразяват презрителното си отношение към всички парламентарни партии.[580] Вярно е, че последните не са имали трудностите, пред които е изправена НСДАП поради съществуването на свои партийни армии.

Пред СА стои дилемата, как да се превъзпитат тези офицери и войници, минали през ужасите на световната война, да изпълнят някакви странни театрални номера, „строени по канап“, според волята на „слаботелесните“ си господари. Първите конфликти започват скоро, тъй като фон Пфефер, се оказва също толкова упорит и хладнокръвен, но не и сантиментален като своя предшественик Рьом. Те изобщо не харесват този „крехък австриец“, както се изразява един щурмовак, син на пруски тайен съветник.[581]

Щурмовите отряди в Берлин се държат своеволно, техните по-нисши командири, провеждат собствена политика, близка до действията на организираната престъпност, а местният гаулайтер д-р Шланге не може да се справи с тях. Във враждата между лидерите на берлинската политическа организация и СА се стига дори до размяна на шамари и това поведение не отговаря на статута и значението на берлинската (столична) организация на НСДАП. Тя няма дори хиляда члена и започва да се забелязва, едва когато в началото на лятото, братя Щрасер създават своето издателство и започват издаването на вестници.

„Вътрешнопартийната ситуация този месец, казва докладът за ситуацията през октомври 1926 г., не е добра. Нещата се влошиха до такава степен, че сме заплашени от пълен крах на берлинската организация. Цялата трагедия тук е липсата на истински лидер.“[582]

През същия месец, Хитлер се заема с тази неприятна ситуация, като използва цялата си тактическа изтънченост, за да премахне влиянието върху

---

[579] Бел. пр. „наемници“ от Средновековието.

[580] VB, 18.08.1929.

[581] Heiden K. Hitler. Bd. I, стр. 231.

[582] От отчета на Райнхолд Мухов за ситуацията в Берлинската организация, цит. по: Broszat M. Die Anfaenge der Berliner NSDAP 1926/27. In: VJHfZ, 1960, H. 1, стр. 102 и сл.

столичната организация на на Грегор Щрасер, и да корумпира най-способния му поддръжник, като го привлече на своя страна. Така той назначава Йозеф Гьобелс за новия гаулайтер в столицата. Още през юли този амбициозен фрондьор, е под силното впечатление, на удостоеният му прием в Мюнхен и Берхтесгаден, и започна открито да се съмнява в правилността на своите леви радикални идеи, като накрая съвсем се обърква: „Стоя пред него шокиран. Той е такъв: като дете, сладък, мил, състрадателен. Като котка, хитра, умна и сръчна, като лъв, ревящ, величествен и огромен. Той ме глези като дете. Добър приятел и учител!“[583]

Подобен ентусиазъм обаче не може да скрие угризенията на съвестта, които първоначално измъчват този странен опортюнист заради напускането на обкръжението около Щрасер за когото сега казва: „Може би той все още не е в крак с разума. За сърцето – да. Понякога го обичам толкова много.“

И Хитлер ще се погрижи това отчуждение да настъпи бързо. Назначавайки Гьобелс на този пост, му дава специални правомощия, които не само трябва да укрепят позициите на новия гаулайтер, но и да създадат търкания със Щрасер. Той безусловно подчинява отрядите на СА на Гьобелс, които на всички останали места ревниво защитават независимостта си от гаулайтерите. За да смекчи Щрасер или поне да парализира енергията му за съпротива, Хитлер го назначава за лидер на пропагандата в партията за цялата страна, но за да направи конфликта неизбежен и постоянен, той незабавно отстранява Гьобелс от подчинението на Щрасер.

В отговор на това бившити приятели и съмишленици ще обвинят новия берлински гаулайтер в предателство, но рано или късно всички хора от лагера на левия националсоциализъм ще извършат такава измяна, ако не искат подобно на братя Щрасер да предпочитат оставката и по-късно бягството, защото в противен случай ги чака смърт.

Когато Гьобелс поема поста си в Берлин, разклатената власт на левицата в Северна Германия започна да се разпада. В началото Щрасер не разбира какво се случва и насърчава това назначаване на своя въображаем съюзник, срещу чиято кандидатура се противопоставят толкова влиятелни фигури от Мюнхен като Хес и Розенберг. Но Гьобелс бързо разгадава тайните планове на Хитлер. Много скоро той преминава в открита борба не само с комунистите, но и с вчерашните си другари, организира битки, основава своя рядкопровокативен вестник „Angriff“ (Атака) като конкурент на вестника на братя Щрасер и дори разпространява слуховете, че те са с еврейски произход купени от едрия капитал. Бях „безнадежден идиот от най-висок калибър“, оплака се по-късно Грегор, виждайки как се променят отношениета му с Гьобелс.[584] Хладнокръвен и циничен майстор на казуистично и сантиментално убеждение, Гьобелс открива нова ера в демагогията, съвременните възможности на която той осъзнава и се възползва максимално от нея, като никой друг.

За да се говори навсякъде за неизвестната досега берлинска партийна организация, той организира постоянни улични сблъсъци, погроми, престрелки, както се казва в полицейския доклад през март 1927 г., след кървавото клане с комунистите на гара Лихтерфел де Ост, „нищо не е както преди“.[585]

---

[583] Goebbels-Tagebuch, стр. 92 и сл.

[584] Krebs A. цит.с., стр. 188. Goebbels-Tagebuch, Dok, 13, стр. 127 и сл.

[585] В този доклад се казва: „Откривайки огън с револвери и използвайки железните остриета на дръжките на партийните знамена, националсоциалистите нападнаха комунистите, в резултат на което има девет леко и пет тежко ранени, отнесени от бойното поле. Месец по-

Действайки по този начин той рискува НСДАП да бъде забранена в Берлин, което скоро се случва. Но в същото време внушава на армията си от СА, съзнанието за мъченичество и чувството за съпричасносн и обвързаност, той е един от тях. Скоро берлинската организация излиза от зоната на своята незначителност и с течение на времето извършва много сериозни пробиви на масовите фронтове в т. нар. „червен Берлин".

Едновременно с този експанзивен устрем, Хитлер използва това време за постепенното, но стабилно и последователно развитие на вътрешнопартийното строителство. Неговата цел е да създаде единна структура на командването под знака на харизматичния и единствен по рода си фюрер. Чрез строгата йерархия на инстанциите, безпрекословния тон на всички заповеди и разпоредби спускани отгоре, все по-широкото навлизане на партийните униформи, той създава ясен паравоенен характер на партията. Цялото ѝ ръководство е белязано от отпечатъка на военния опит и както остроумно се изразява Гьобелс, „тя имаше за задача да се подчини в решаващия момент, със всички свои звена дори и при най-лекия натиск".[586]

Ограниченията и мерките за контрол, на които партията е подложена от властите, стимулират още повече тези планове. Съзнанието, че се намира във враждебна среда, е решаващо за развитието на партийната дисциплина и пълното подчинение на Хитлер. Така Мюнхенският център лесно разширява своето влияние до най-ниските нива.

Хитлер премахва и най-незначителните демократични елементи, а в първото издание на „Моята борба" заменя „германската демокрация" с „принципа на безусловната власт на фюрера". Той дори ограничава „твърде многота партийни срещи в местните организации", защото това е „само източник на противоречия".[587] Заедно с организацията на партията възниква и свръхорганизирана бюрокрация разчленена в множество сфери на отговорности и правомощия, която много скоро лишава НСДАП от предишният ѝ вид от най-бурния етап от своето развитие, по времената на пуча, когато е по-скоро провинциален и по-свободен съюз.

Въпреки че Хитлер в личното си поведение и стил на работа, е по-скоро тип неорганизиран човек, той е необичайно горд след като измисля тристепенната система за регистрация на паритйните членове и изпада във възсторг, когато съобщава за придобиването на нови инструменти за организирането на канцеларската работа, нови картотеки и папки за регистрация. Вместо примитивната, сержантска бюрокрация от ранните години, сега разгръща мрежа от нови отдели и подразделения. Само през 1926 г. помещенията заемащи централата в Мюнхен, са увеличени три пъти.

рано при сблъсък в залата „Фарос" в северен Берлин са ранени 98 души, включително някои сериозно. След това събитие Гьобелс триумфално пише: „От този ден нататък сме известни в Берлин. Не сме достатъчно наивни, за да мислим, че всичко е направено. Фарос е само началото." Виж: Goebbels-Tagebuch, стр. 119, Anm., Broszat M. цит. с., стр. 111.

[586] NS-Briefe, 15.05.1926.

[587] BAK, NS 26, vorl. 390. Отличителните черти на т.н. „германска демокрация" на Хитлер са „изборът на фюрера, но и неговият безспорен авторитет". Ако в ранните издания все още се казва, че „председателят е избран, но е единственият лидер на движението", то в изданията, започвайки от 1933 г. се казва: „Ръководителят винаги се назначава отгоре и разполага с неограничени правомощия и власт. Само лидерът на цялата партия се избира на общото събрание на партията.": 3. Aufl., 1928. Bd. 1, стр. 36 и сл. и 37. Aufl., 1933. стр. 378. Хитлер обвинява доброволческия отряд „Оберланд" и неговия лидер Бепо Рьомер, който практикува принципа на свободата на избора на командира, в което вижда болшевишки тенденции: Krebs A. цит. с., стр. 121.

Апаратът на НСДАП, скоро надминава легендарната организация на СДПГ (Германската социалдемократическа партия) и е несъразмерно голям в сравнение с малкия и много бавно нарастващ брой на членовете ѝ, особено след като Хитлер планира да изгради партията като малко и солидно ядро от обучени специалисти в пропагандата и уличното насилие. Той постоянно подчертава, че организация от 10 млн. души не може да бъде войнствена и може да бъде задействана само от фанатично малцинство.[588]

От 55 000 членове на НСДАП през 1923 г. до края на 1925 г. те се увеличават почти двойно и достигат до 100 000. Хитлер създава тази раздута бюрократична система, не само заради разширената рамка и очаквания пробив към създаването на масова партия, а основно поради своите планове, разделяйки властта между различните звена, да укрепи все повече собствената си власт.

В „Моята барбя“ Хитлер излага като предпоставка за планирания преврат такова движение, което не само „вече носи в себе си бъдещата държава“, но и „да предостави завършената структура на собствената си държава.“ Вътрешнопартийните институции, които не са представени в институциите на „ваймарското бездържавие“, в съзнанието на неговите хора, поставят под въпрос компетентността и законността на самата Ваймарска република. Така Хитлер създава своя „държава в сянка“ като огледален образ на цялата министерска бюрокрация, например НСДАП има отдел за външна политика, отдел за правна политика и отдел за военна политика. Други отдели се занимават с основните аспекти на националсоциалистическата политика, въпросите на общественото здраве и расата, пропагандата, колониалната политика и аграрната политика. Така той подготвя новата държава, разработвайки аматьорски смели проекти и проектозакони. Партията има свои националсоциалистически съюзи на лекарите, юристите, студентите, учителите, държавните служители, дори на градинарите и птицевъдите, като и други спомагателни организации, които съществуват от 1926 г.

След беглото обсъждане за създаването на женски щурмови отряди през 1927 г. (по-късно тази идея е отхвърлена), година по-късно се появява „червена свастика“ (прототипът на бъдещия Националсоциалистически съюз на жените), който трябва да набере привърженици от все по-големия брой политизирани жени, за да имат място в партията с изцяло мъжки характер, където те ще се занимават с благотворителност. И дори да не беше съвсем така, както казва Гьобелс през 1940 г., че когато идва на власт през 1933 г., националсоциализмът трябваше „само да прехвърли върху държавата своята организация, опит, принципите и своя дух“ и че той „е бил вече държава в държавата“, „който е подготвил всичко и е мислил за всичко“, очевидно е че няма друга такава партия в Германия по това време, така добре подготвена за властта.[589]

---

[588] Реч на Хитлер на заседание на водачите на организациите „Фьолкише“ в Тюрингия: Jacobsen H.-A., Jochmann W. цит. с., „Началото на 1927 г.“, стр 2. Що се отнася до бюрокрацията, вижте новогодишното обръщение на Хитлер във VB, 1/3 - 1. 1927 г., както и речта му на събрание на членове на южната секция на НСДАП на 22 април 1926 г., АТ PND N 536.

[589] Jacobsen H.-A., Der Zweite Weltkrieg, стр. 180. Ото Бангерт пророкува в статиятта си публикувана във „Völkischer Beobachter“ от 09.09.1927 г., че през следващите години НСДАП ще стане „все по-значима, превръщайки се в образ на бъдещата държава“, която „във все по-голяма степен (трябва) да проникне цялостно в разрушения социален живот. Когато след време

Много преди 1933 г. райхслейтерите и гаулайтерите се съревновават с министрите, СА си присвоява полицейските функции за публичните събития, а Хитлер, като фюрер на „опозиционната държава“[590], често изпраща свои наблюдатели на международните конференции.

Същата полемична идея лежи в основата на широко използваните партийни символи: свастиката все повече се превръща в държавен символ на „истинската“ Германия запазила честта си, песента „Хорст Весел“ става химн на „държавата в сянка“, а кафявата риза, ордените и значките, както и тържествените дати от историята на партията, пораждат чувство за принадлежност към определен свой кръг, който активно отхвърля съществуващата „Ваймарска“ държава.

Въпреки цялата бюрократична мания, която националсоциализмът развива през онези години и впоследствие прилага в лабиринтите на властта, неговият стил на ръководство е проникнат и от субективни елементи. Но те вземат връх, над рационалните комбинацията от норми и компетенции, и тяхната надеждност се оказва не особено висока. И тъй като положението в партийната йерархия зависи не толкова от ранга, колкото от проявте на добра воля от носителя на този ранг, се стига до размиване на нормите, което позволява появата на произвол, а законът е под властта на моментните капризи. Високо над всичко стои „волята на фюрера“, подчинена само на своите импулси, един вид върховен и безспорен конституционен факт. Фюрерът назначава и освобождава всички подчинени лидери и партийни служители, одобрява кандидатури и избирателни списъци, регулира доходите на партийните служители и дори контролира личния им живот. Принципът на лидерство по своята същност не познава никакви бариери. Когато хамбургският гаулайтер Алберт Кребс[591] обявява оставката си в началото на 1928 г. в резултат на конфронтация с по-висш партиен функционер, Хитлер отхвърля молбата му за напускане и нагледно показва, че запазването или загубата на дадени властови позиции, зависят изцяло от негоат воля, но по-късно одобрява оставката му[592]. Защото само той може да е поощрява за заслуги, и да наказва за грешки, да урежда конфликти да награждава и да проявява милост към съгрешилите.

Придобивайки все по-доминираща роля личността на Хитлер оформя и ръководи всички партийни структури, целия партиен апарат, и цялата партия придобива характерните черти на неговата биография.

В прекомерната бюрократична страст към големи служби със сложна мрежа от отдели и подразделения, както култът към титлите и трудноразбираемите правомощия, ясно прозира бащиното наследство на имперския митнически чиновник на „Негово императорско и кралско величество“ (Франц Йосиф II). По същия начин господството на субективно-доброволческия елемент посочва откъде идва Хитлер, от въоръжените паравоенни формирования, неподчиняващи се на никого. А старите му мегаломански наклонности лесно се забелязват в изключително раздутите

националсоциалистите дойдат на власт, Третият райх в неговите основи вече ще съществува." Nolte E. Faschismus in seiner Epoche, стр. 453.

[590] Goebbels J. Der Fuehrer als Staatsmann. In: Adolf Hitler, стр. 48

[591] Алберт Кребс (1899 – 1974 г.). През ноември 1926 г. все още е с по-нисък ранг обергрупенлейтер. Едва на 26.02.1928 г. е назначен от Хитлер за гаулайтер на Хамбург. После влиза в конфликт с Гьобелс, и е освободен от длъжността на 03.09.1928 г.

[592] Krebs A. цит. с. стр. 130 и сл.

партийни структури и в страстта към показна представителност, характерна за авантюристите. Той създава институции чийто гръмки названия контрастират с все още незначителната им тежест.

Идеята за „държава в сянка“, както и създаването на партийна бюрокрация надхвърляща всички разумни размери, е едновременно нетърпелив опит за пробив в бъдещето, опит за надминаване на реалността.

Митинговата активност значимо нараства, едва през 1925 г. Според доклада на Хитлер, в тази година са проведени почти 2400 срещи, митинги и демонстрации. Публиката обаче проявява много малък интерес към тях и целият шум, всички тези ожесточени битки, сензационните заглавия в пресата донасят на партията оскъдни успехи. Дори изглежда, че в онези години на укрепване на Ваймарската република, НСДАП, по думите на Гьобелс и неговите противници вече не предизвиква омраза, и Хитлер започва да се съмнява в успеха си.

Тогава той бяга от реалността и намира утеха във вярата в бъдещето: „Нека минат още 20 или 100 години преди нашата идея да триумфира. Нека тези, които днес вярват в идеята да умрат. Какво означава един човек в процеса на развитие на един народ, на човечеството?“ - казва той.

В различно настроение той се вижда, как води голямата война на бъдещето. Веднъж на обяд в кафене „Хек“ той каза високо на капитан Щенес: „И тогава, Щенес, когато победим, тогава ще построим Алея на победата, от Дебериц до Бранденбургската врата, широка шестдесет метра, и ще има паметници на победите, нашите трофеи”.[593]

Междувременно центърът се оплаква, че около 30 от общо 200 местни организации са пропуснали възможността да поръчат плакати за партийния конгрес, насрочен за средата на август 1927 г. Изказава се опасение, че партията не е в състояние да организира масови събития. Това обстоятелство обяснява идеята, която първо хрумва на Хитлер да проведе конгреса в Нюрнберг, един от най-старите градове в страната, в който както и в съседния Бамберг, Юлиус Щрайхер е ключова местна фигура. В сравнение с Ваймар, този път се проявява силната режисьорска ръка на Хитлер, която успява да даде грандиозен израз на сплотеността и бойната готовност на движението. Един от старите привърженици впечатлен от този конгрес го нарича, „илюзионистът завладяващ масите“ тъй като в това изпълнение вече можеше да се види началото на сценария за провеждането на партийните конгреси, който по-късно се превръща в помпозен ритуал.

От всички региони на страната, са поръчани влакове, със знамена, вимпели и оркестри, щурмови отряди и партийни формирования, поканени са множество чуждестранни делегации. Младежката организация „Хитлерюгенд“, създадена преди година, се показа за първи път. Ако във Ваймар униформата на участниците изглеждаше все така пъстра и произволна, сега тя е на 100% унифицирана, а самият Хитлер носи кафява риза, взета веднъж от Росбах от складовете на отрядите за сигурност и след това въведена като форма на СА, но той лично не я харесва.

Големият митинг в Луитполхайн завършва с тържественото освещаване на знамената, след което Хитлер прав в открита кола и с протегната ръка, поздравява парада на своите войски на централния площад на града. Националсоциалистическата преса пише за около 30 000 участника, а

[593] Heiden K. Hitler. Bd. I, стр. 242. Goebbels J. цит. с., стр. 51.

„Фьолкишер Беобахтер“ съобщава за около 100 000 участника, въпреки че по-реалистичната цифра показва 15 000 души, участвали в парада. Няколко жени и момичета, които се появяват в смели кафяви костюми, не са допуснати да се включат в парада.

Конгресът на партията препоръча провеждането на конгрес, посветен на проблемите на профсъюзите (който така и не се състои), решено е да създаде „дарителски кръг“, за да преодолее тежкото финансово състояние на партията и се предлага основаването на научно общество, за да може да упражнява пропагандната влияние върху интелектуалните кръгове.[594]

По-късно Хитлер разговаря с няколко хиляди селяни в Шлезвиг-Холщайн, тъй като стагнацията принуждава партията да търси поддръжници в нови социални слоеве.

Междувременно процесът на стабилизация, започнал през 1923-1924 г., продължава успешно в държавата. Новото споразумение за репарациите, от Локарно и приемането на Германия в Обществото на народите, както и пактът Келог[595] и установените лични контакти между Щреземан и Бриан, с което започва разбирателството с Франция, показат тенденцията към намаляването напрежението и укрепване на международното равновесие.

Големите американски заеми, макар и да водят до увеличаване на държавния дълг на страната, позволяват значително рационализиране и модернизиране на германската икономика. Ръстът на индексите през 1923-1928 г. в почти всички сектори не само надвишава показателите във всички останали европейски страни, но и въпреки намаляването на територията на Германия, надхвърлат довоенните постижения на страната. През 1928 г. доходите на населението надвишават равнището от 1913 г. с почти 20%, социалното положение се подобрява значително и броят на безработните пада на 400 000 души.[596] Очевидно е, че времената стават противоположни на радикализма на националсоциалистите. Самият Хитлер живее уединено в Оберзалцберг, понякога не се появява със седмици, но това оттегляне от партийната работа, свидетелства, че той е уверен в силата на своите позиции. Само от време на време той използва авторитета си, дава указания или раздава наказания. Понякога пътува, за да поддържа контакти или да намира спонсори. На 10 декември 1926 г. излиза вторият том на „Моята борба“, но и сега авторът не получава очаквания шумен успех.

Първият том е издаден през 1925 г. в размер на 10 000 екземпляра, а година по-късно са преиздадени още 7000, но през 1927 г. от двата тома са продадени 5607 бройки, а през 1928 г., само 3015.[597]

---

[594] Hauptstaatsarchiv Muenchen (HStA Muenchen), Deuerlein E. Aufstieg, стр. 279, Krebs A. цит. с., стр. 57 и сл. Жалбата на центъра е публикувана в VB 7.08.1927.

[595] Пактът за отказ от война като метод на националната политика е подписан на 27 август 1928 г. в Париж, първо от 9 държави, след това броят на подписалите се е увеличил до 56. Инициативата идва от френския външен министър А. Бриан и е подкрепен от американския държавен секретар Ф. Б. Келог, оттук и името на пакта е Бриан-Келог.

[596] По темата като цяло дава информация, богатата на факти книга на Фердинанд Фриденсбург "Ваймарската република". (Friedensburg F. Die Weimarer Republik)

[597] Продажбата на книгата нараства едва след превръщането на НСДАП в масова партия, и когато излиза евтиното издание, струващо само 8 марки за двата тома. През 1930 г. са продадени 54 086 екземпляра, през 1931 г. - 50 808, а през 1932 г. - 90 351, през следващата година, продажбите вече надхвърлят 100 000 бройки. През 1943 г. общият тираж на книгата е 9 840 000; виж Hammer H. Die deutschen Ausgaben von Hitlers “Mein Kampf. B: VJHfZ, 1956 H. 2, стр. 161 и сл.

Въпреки това успява да купи имението в Оберзалцберг с получените доходи от продажбите. Фрау Хелена Бехщайн му помага при закупуването на мебели, а сем. Вагнер от Байройт осигуряват за къщата спално бельо и посудата, а по-късно му изпращат пълен набор от произведенията на маестрото и страница с оригиналната партитура на „Лоенгрин“.

Приблизително по същото време Хитлер закупува шестместен автомобил „Мерцедес“ за 20 000 марки.[598] Неговите данъчни документи открити след войната показват, че тези разходи значително надвишават декларираните му доходи, които не избягват зоркото око на финансовата инспекция. В писмо до властите, напомнящо със сълзливата си хитрост писмото до съда в Линц, когато се укрива от военна служба, той ги уверява за липсата на средства и скромния си начин на живот: „Нямам никакво имущество или капитал, които да разполагам. Моите лични нужди са ограничени до най-важното, напълно се въздържам от алкохол и тютюн, ям в най-скромните ресторанти и освен че плащам малък наем, нямам разходи с изключение на разходите на писател-политик за реклама ... А колата за мен е просто необходимост, за да изпълнявам ежедневната си работа.“[599]

През септември 1926 г. той заявява, че не е в състояние да плати дължимите данъци и неведнъж говори за големия си дълг към банката. И дори години по-късно, той ще си припомни този период на финансови затруднения и ще каже, че понякога е трябвало да яде само ябълки.

Апартаментът му на „Тиршщрасе“, който е наел от вдовицата Райхерт, е напълно непретенциозен – малка, оскъдно обзаведена стая с под покрит с износен линолеум. За да увеличи доходите си, Хитлер, заедно с Херман Есер и фотографа Хайнрих Хофман, на когото дава изключителни права върху своите снимки, организират издаването на списание „Илюстриртер Беобахтер“, където редовно публикува своите статии под заглавието „Политика на седмицата“. Монотонността и поразителната стилистична сивота на неговите коментари отразяват тематичните трудности на периода.

През лятото на 1928 г., когато живее в очакване, планира бъдещето си и се укрива, Хитлер започва да пише втората си книга[600], която остава непубликувана приживе, и представлява неговата външнополитическа концепция, формирала се във всичките си взаимовръзки.

Не без затруднения и само с помощта на заплахи, той поддържа единството на своята партия разкъсвана от противоречия, като неутрализира всички признаци на недоволство от курса към легален политически живот, подчинен на законите.

Укрепването на републиката не го кара да прави бързи изводи, подобно на някои от неговите поддръжници, поради силната си интуиция, която го въоръжава с търпение и омраза към всичко слабо и гнило. В противопоставянето и безнадеждността на ситуацията той вижда особена увереност в успеха си, която изразява в следния пасаж: „Това е безусловната, математически изчислена основа на предстоящата победа на нашето

---

[598] Бел. пр.: Според Delaforce, Patrick (2017). "Appendix B "A Rouge's Gallery'"". The Fourth Reich and Operation Eclipse. Fonthill Media., колата му е подарена от сем. Хелена и Едуин Бехщайн.

[599] Shirer W. L. Op. cit. S. 128; според изследването на О. Дж. Хейл (Hale O. J. The American Historical Review, July, 1955).

[600] Бел. пр.: Втората книга е издадена след войната на немски и английски език, а след промените и на руски. В електронен вариант на руски език: https://avidreaders.ru/book/vtoraya-kniga-2.html

движение“. Той насърчава своите поддръжници, „докато ние сме радикално движение, докато общественото мнение ни бойкотира, докато настоящата ситуация в държавата е срещу нас, ние ще продължим да събираме около нас най-ценния материал – хората, дори в тези времена, когато, всички аргументи на човешкия разум са против нас“... И на коледния празник в една от мюнхенските секции на НСДАП той вдъхва увереност, сравнявайки, не за първи път, позицията на партията, нейното преследване и проблеми с позицията на ранното християнство: „националсоциализъм, ще превърне идеите на Христос на дело“. И делото, което Христос започна, но не можа да завърши, ще бъде завършено от него – Хитлер.[601] Аматьорският спектакъл „Избавление“, игран преди това, служи като прелюдия към картината на съвременните „тегоби и робство“, нарисувана от него. „Звездата, изгряла в коледната нощ, означаваше появата на спасител“, така вестник „Фолкишер Беобахтер“ представя ситуацията, дръпва завеса и показа нов спасител, спасителя на германския народ от униженията и тегобите – „нашият фюрер Адолф Хитлер.“ В очите на външния свят подобни откровения допълнително засилват магическата аура, която го заобикаля. Както в началото на своя политически път, той има репутацията на странно явление, което не се възприма на сериозно, но неговата поява е лесно обяснена с живописната уникалност на баварската политика.

Стилът, който той поддържа и усложнява, води до неочаквана изненада. Например, той разпорежда партийното знаме поставено до колоната на пучистите във „Фелдхернхале“, да бъде почитано като „окървавено знаме“, и чието докосване с ръка се превръща в задължителен ритуал, при освещаването на знамената на щурмоваците, което се възприема като приемане на мистична сила.

Членовете на партията започват да получават писма, започващи с обръщението „Вашето германско благородство“, което свидетелства за безупречното им родословие.[602] Появяват се и други инициативи, които показват неизменната сериозност и амбиция, с които НСДАП преследва своите цели.

В края на 1926 г. партията организира училище за оратори, където слушателите получават технически умения, общи знания и материали за произнасяне на речи, а към края на 1932 г., в това училище, са обучени 6000 оратори.

Поради прибързаните очаквания, че животът в Германия върви към подобряване и успокояване на обществените страсти, както и поради омаловажаването на ролята на НСДАП, през пролетта на 1927 г. от регионалните правителства на Саксония и Бавария отменят забраната за публични изказвания и речи, на лидера на партията. Хитлер с готовност дава обещаното от него искане, че в никакъв случай няма да преследва незаконни цели и да използва незаконни средства.

Скоро след това се появяват ярки червени плакати, които съобщават, че на 9 март от 20 ч., той ще изнесе реч в цирка „Кроне“ пред мюнхенската общественост, за първи път след излизането му от затвора. Протичането на

[601] NStA Muenchen, op. Quo: Deuerlein E. Aufstieg, стр. 266, и Heiden K. Der Fuehrer. Hitler's rise to power, Boston, 1944, стр. 250; следното описание е взето от „Velkischer Beobachter“, 23.12.1926.

[602] Tyrell A. цит. с., стр. 160 и сл., където е публикувано писмото на Хитлер с такова обръщение.

събитието е описано в полицейски доклад: „Към 19 и 45 ч. циркът вече почти беше напълнен много повече от наполовина. От сцената надоло виси червено знаме със свастика в бял кръг. Сцената е запазена за партийните лидери и оратора. Очевидно ложите в които сядаха хора в кафяви ризи са предназначени и за видни членове на партията. До подиума беше разположен оркестър. Няма други декорации. Хората в стаята са развълнувани и изпълнени с очаквания. Те говорят за Хитлер, за предишните му ораторски триумфи в цирка „Кроне“. Събралите се удивително много жени, все още изпитват страхопочитание от него. Те говорят за предишните такова събития. Нескритото очакване за нещо ново се разпространява в горещия сладникав въздух. Музиката свири отекват военни маршове, когато се появяват нови групи от хора. Наоколо се предлага „Фьолкише Беобахтер“. На касата раздадоха програмата на Националсоциалистическата работническа партия, а на входа ся поставени плакати с призив, зрителите да не се поддават на никакви провокации и да спазват реда. Продават се и знаменца: „знаме за поздрав, цената е 10 пфенига“. Те са или черно-бяло-червени, или изцяло червени, със свастика. Най-старателните купувачи са жените.

Междувременно редиците се попълват. Чуват се гласове: „Трябва да бъде както преди!“ Арената се пълни ... Повечето зрители принадлежат към слоевете с ниски доходи – работници, дребни занаятчии и търговци. Има много млади хора в щурмовашки униформи. Представители на радикалната работническа класа са малко, почти не се виждат. Присъстват и добре облечени хора, някои мъже са дори с фракове. Броят на хората в цирка, който е почти пълен, е около 7000 души.

Към 20 и 30 ч. от входа се чуват засилващите се възгласи „Хайл!“ Хората с кафяви ризи влизат под строй, музиката свири, циркът избухва в бурни овации, Хитлер се появява в кафяв плащ и бързо върви, придружен от най-близките си сътрудници минавайки през целия цирк до сцената. Хората са развълнувани махат за поздрав и скандират „Хайл!“, покачват се на пейките, чува се шум. И тогава зазвучават фанфарите. Настъпва мигновена тишина.

Под бурни аплодисменти, сега влизат под строй в тържествен марш хората с кафяви ризи. Отпред вървят два реда барабанчици, а зад тях е знамето. Хората ги поздравяват по фашистки начин с протегната ръка. Публиката ги аплодира. На сцената по същия начин Хитлер вдигна ръка за поздрав. Музиката гърми. Поредицата от разноцветни знамена е с венец от свастика и орли по модел на древните римски бойни знамена. Вероятно минаха в тържествения марш около 200 души. Те запълват арената и се нареждат там, а знаменосците и онези, които носят щандартите със свастиките, заемат мястото си на сцената ...

Хитлер бързо излиза на преден план. Той говори свободно, отначало бавно, след това думите започват да се изпреварват, на места произнесени с преувеличен патос, гласът му преграква на моменти, като не е възможно да се разграничат думите. Той жестикулира с ръце, крачи от вълнение насам-натам и през цялото време се опитва да улови многохилядната аудитория, която го слуша внимателно. Когато е прекъснат от аплодисменти, той драстично протяга ръце напред. Думата „не“, която се чува все по-често към края на речта му, звучи театрално и той умишлено натъртва на нея. По отношение на

ораторските постижения речта му, по мнението на автора на доклада не представлява нищо изключително.“[603]

Завоюваната свобода на словото не решава трудностите с които се сблъсква НСДАП. За Хитлер забраната е повече от полза, тъй като във времето на веселото безразличие, когато той не може да напълни залите, това го защити от „изхабяване“. Затова той скоро решава да не изпъква много. Ако през 1927 г. говори публично 56 пъти, две години по-късно намалява броя на речите си до 29.

Едва по това време той осъзнава предимства които му дава състоянието на полубожествена отдалеченост. В момента на завръщането си при масите той се сблъсква с неблагоприятни обстоятелства. Тогава започват неуспехите, а заедно с тях се чува и критика. Те са насочени както срещу неговия стил на ръководство, така и срещу строгата политика на придържане кам законността и реда. Дори Гьобелс отдаден тялом и духом на Хитлер, превърнал се в един от пророците-вестители на култа към фюрера, в свой памфлет от 1927 г. „Наци-соци“ критикува безусловния курс на придържане към законността. На въпроса как трябва да се държи партията, ако нейните усилия да спечели на своя страна мнозинството се провалят, той заявява упорито: „Тогава какво? След това стискаме зъби и се приготвяме. Тогава ние ще се противопоставим на тази държава, след това ще вземем решение за последната голяма акция за Германия и тогава революционерите на словото ще бъдат революционери на делото. Тогава ще направим революция!“

Личното поведение на Хитлер, неговото пренебрежително отношение към заслужилите другари, „много прославената стена около г-н Хитлер“, за съществуването на която един стар член на партията го порицава, неговото невнимание към партийните дела, както и неговата ревност към собствената му племенница, също са критикувани.

Когато в началото на лятото на 1928 г. той случайно намира Емил Морис в стаята на ГелиРаубал, според думите на последния, той го удря с камшика си, така че Емил скача през прозореца, за да избяга.[604] И председателят на комисията за разследване и уреждане на конфликти (УШЛА), Валтер Бух е принуден, „без ласкателства“, да му обърне внимание „вие, хер Хитлер, постепенно започвате да презирате хората, който ме изпълва с горчива загриженост.“[605]

С оглед на бунтовническите настроения в партията, Хитлер отменя конгреса, планиран за 1928 г., и на негово място свика събрание на партийните лидери в Мюнхен. Той забранява на местните организации да провеждат всякакъв вид подготвителни срещи и откривайки срещата на 31 август в енергичната си реч, възхвалява подчинението и дисциплината. Само безусловно ангажирани елитни образувания, казва той, като „историческо малцинство“, са в състояние да правят история, НСДАП трябва да има максимум 600 – 800 000 членове: „Това е най-подходящото число!“ Всички

---

[603] Geheimes Staatsarchiv Muenchen, op. Quo: Deuerlein E. Aufstieg, стр. 269 и сл. И в тази реч Хитлер посочва ранното християнство като сравнение.

[604] Всъщност ситуацията е по-друга. Емил Морис и Гели Раубал се сгодяват тайно, без знанието на Хитлер. И когато Морис му съобщава за това и за плановете им да сключат брак, Хитлер изпада в ярост и между тях почти се стига до бой. Накаря Хитлер разтрогва годежа. Причината за това е произхода на Морис, който има дядо евреин и такъв брак, би сериозна уронил антисемитския му курс. По-късно Хитлер уволнява Морис. Емил Морис завежда дело и осъжда Хитлер който му изплаща 500 марки обещетение. (бел.пр. на руски ез.)

[605] Tyrell A. цит. с. стр. 211 и сл, стр. 196, също: Hoffmann H. цит. с., стр. 151 и сл.

останали трябва да се считат просто за поддръжници, да се събират и използват за целите на партията. „Малка група фанатици може да поведе масите, вижте примера на Русия и Италия. Борбата за увличане на мнозинството успява само когато има боеспособно малцинство“, казва той.[606] Със сарказъм отхвърлят предложението да се създаде „сенат“, който да му помага, казвайки че „съветници не му трябват“.

Скоро след това, Хитлер търси причина за изключването от партията автора на това предложение, Тюрингийския гаулайтер Динтер[607]. В кореспонденцията, състояла се преди това, Хитлер заявява, че като политик „той е отговорен за своята безпогрешност“ и „сляпо вярва, че принадлежи към тези, които правят историята“. Когато малко след първата, се свика нова среща организирана в обичайния вече ред, той присъства по време на дебата с мълчание, демонстрирайки безразличие и скука. Така ясно показва на присъстващите, пълната безполезност и нищожност на срещата, в резултат на което тя завършва в атмосфера на обща потиснатост. По-късно един от участници ще предположи, че Хитлер се е съгласил да проведе това събитие само за да го провали напълно по този начин.[608]

Като лидерът на малка но строго организирана партия, Хитлер очаква своя шанс. Той не вижда причина за униние, вече е постигнал своята независимост както в партията, така и извън нея. Като няма значителна подкрепа, няма влиятелни покровители или мощни институции, това движение доказва, че има вътрешна сила, която ще му осигури, ако не победа, то със сигурност оцеляване.

Когато на 20 май 1928 г. се провеждат нови избори за Райхстага, НСДАП, получава 2,6% от гласовете, и е на 9-то място, а сред 12-те избрани депутати са Грегор Щрасер, Готфрид Федер, Йозеф Гьобелс, Вилхелм Фрик и Херман Гьоринг, които се връща в Германия от родината на съпругата си Швеция. Самият Хитлер, е „лице без гражданство“ и не се кандидатира. С присъщата му способност да представя своите проблеми и неуспехи като успехи, той използва това препятствие, за да увеличи отново дистанцията и без да прави никакви отстъпки на системата на парламентаризма, която презира, засилва

---

[606] Така Хитлер говори в началото на 1927 г. на среща на лидерите на "фьолкише" в Тюрингия, Jacobsen H.-A., Jochmann W. цит. с.,Началото на 1927 г., стр. 2.

[607] д-р Артур Динтер (1876 – 1948 г.) е свален от поста гаулайтер на Тюрингия на 20.09.1927 г. и е изключен от партията през следващата 1928 г. (бел.пр. на руски ез.)

[608] Krebs A. цит. с.1 стр. 131 и сл. Писмо на А. Динтер от 25 юли 1928 г., публикувано в списанието което самия той издава „Християнството на Духа“: Das Geistchristentum, I. Jahrgg., Heft 9/10, стр. 353 и сл. За „историческото малцинство” виж: Heiden K. Geschichte, стр. 269. и Hitler A. Mein Kampf, стр. 651 и сл., тук Хитлер определя различни форми на съучастие: „Ако едно движение възнамерява да унищожи света и да изгради на негово място нов свят, тогава в редиците на собственото му ръководство трябва да има абсолютна яснота по отношение на следните принципи: всяко движение трябва първо да раздели хората в две големи групи – на поддръжници и членове. Задачата на пропагандата е да набира поддръжници, задачата на организацията е да привлича членове. Поддръжник на движение е този, който споделя целите му, член – който се бори за тях. Винаги ще има максимум 1 или 2 членове на 10 поддръжници. Да станеш поддръжник означава да осъзнаеш, да бъдеш член – да имаш смелостта да защитаваш и разпространяваш осъзнатото. Победата на идеята ще бъде толкова по-скоро, колкото повече хора се обработват от пропагандата в съвкупност и толкова по-изключителна, дисциплинирана и здрава става организацията, която се бори на практика. От това следва, че броят на поддръжниците никога не може да се счита за твърде голям, но броят на членовете по-лесно се трансформира в твърде голям, отколкото в твърде малък. Ако пропагандата е обхванала целия народ, тогава организацията може да я използва, като се ограничи до шепа хора.“

ролята си на едноличен фюрера, стоящ високо над всички злободневни грижи и дела. Решението за участие в изборите е взето след дълго колебание, и е продиктувано от идеята да се помогне на партията чрез използване на привилегиите, дадени от депутатските мандати. Гьобелс посочва това в статия, публикувана седмица след изборите и хвърля светлина върху всички уверения на партията относно законността: „Не съм член на райхстага. Аз съм ПИ. И ПББП. Притежателн а имунитет, и притежател на билет за безплатно пътуване. Какво ни интересува райхстага? Избрани сме за опозиция на райхстага и ще изпълним мандата си в смисъл, че ни е поверен ... ПИ има право да нарича (б.пр. противниците) куп лайна и няма нужда от забулени оправдания пред държавата.“ Това признание завърши с думите: „Сега сте изненадани, а? Но не мислете, че вече сме приключили ... Все пак ще скочите с нас. Нека представлението просто започне“.[609]

Обидната наглост на подобни изявления не помрачава самоуверения и окуражителния им характер. В крайна сметка НСДАП остава малка партия с големи претенции. Хитлер хладнокръвно е готов да вкара своите кадри в битка, но изчаква ново влошаване на ситуацията, което трябваше да му улесни пробива, за да я превърне в масова партия. Въпреки цялата му ревност, въпреки всичките му организационни тревоги, той досега остава усърдно в сянка, въпреки блясъка на съживилата се република. Неговата харизма е успешно запазена въпреки сътресенията, при нормални условия тя щеше да се разтвори, да изчезне. Сега изглежда, че нацията е почти готова да се примири с републиката и да погребе всички тези далечни реалности и героично-романтични спомени и да се примири с ежедневието, вместо да влезе в историята. Изборите за райхстаг демонстрират мълчаливия процес на разлагане на буржоазната среда и появата на множество раздробени партии, показва ясно латентна криза в системата и броят на членовете на партията на Хитлер вече достига почти 150 000.

В началото на следващата година, социологът от Бон, Йозеф Шумпетер казва, че фона на все повече засилваща се социална стабилизация, в общественото развитие не са възможни нито резки подеми, нито катастрофи.[610] Хитлер оценява ситуацията все по-остро. Имайки предвид психологията на германците през този кратък щастлив период от историята на републиката, той казва в една от своите речи: „Имаме трета скала на оценките - бойния дух. Той е жив, въпреки че е погребан под куп чужди теории и доктрини. Някаква голяма, мощна партия се опитва да докаже обратното, докато изведнъж дойде най-обикновен военен оркестър и започне да свири, а след това този, който изостава излиза от сънното си състояние, започва да се чувства като част от хората които маршируват и с които той отива. Така е и днес. Просто трябва да покажете на нашите хора това най-добре и ще видите: ето, че ние вече вървим в марш“.[611]

От този момент нататък той чака сигнала да се бие. Единственият въпрос е дали партията ще може да поддържа през това време своята динамика, своите надежди, своите идеи за целта, и образа на избраността на фюрера – цялата тази система от измислици и илюзорната вяра, на която тя стои. В своя анализ на резултатите от изборите през май 1928 г. Ото Щрасер се оплаква, че „спасителната мисия на националсоциализма“ не намира масов резонанс, а

[609] Goebbels. J. Der Angriff. Aufsaetze aus der Kampfzeit. Muenchen, 1935, стр. 80 и сл.
[610] Schumpeter J. A. Aufsaetze zur Soziologie. Tuebingen, 1953, стр. 225.
[611] Adolf Hitler in Franken, стр. 81.

нахлуването в пролетарските слоеве се оказва неуспешно.[612] Всъщност привържениците на партията са предимно канцеларски служители, дребни занаятчии, групи селяни, както и млади хора, погълнати от романтичния протест – авангардът на онези слоеве, които са по-податливи на пробуждащата музика на „най-обикновения военен оркестър”. Но само няколко месеца по-късно сцената се променя напълно.

Край на книга трета

Хитлер сред щурмоваци.

Хитлерюгенд.

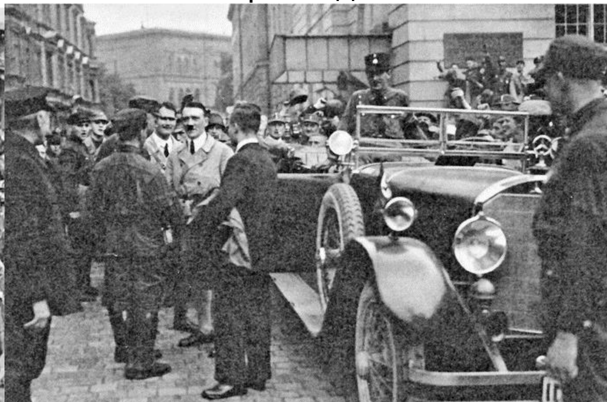

Хитлер на 4 юли 1926 г. на конгреса във Ваймар.

[612] Kuehnl R. цит. с., стр. 344 (Dok. Nr. 34).

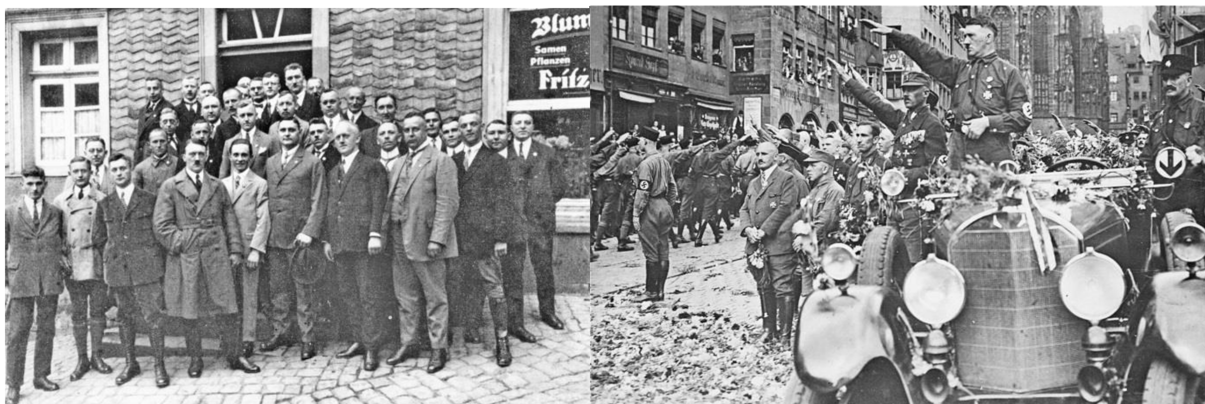

Среща в Хатинген на 26 ноември 1926 г. Нюрнберг 21 август 1927 г.

Нюрнберг 21.08.1927 г. Хес, Хитлер и Щрасер. Нюрнберг 21.08.1927 г., до Хитлер крайният в дясно на снимката е Франц Пфефер фон Заломон.

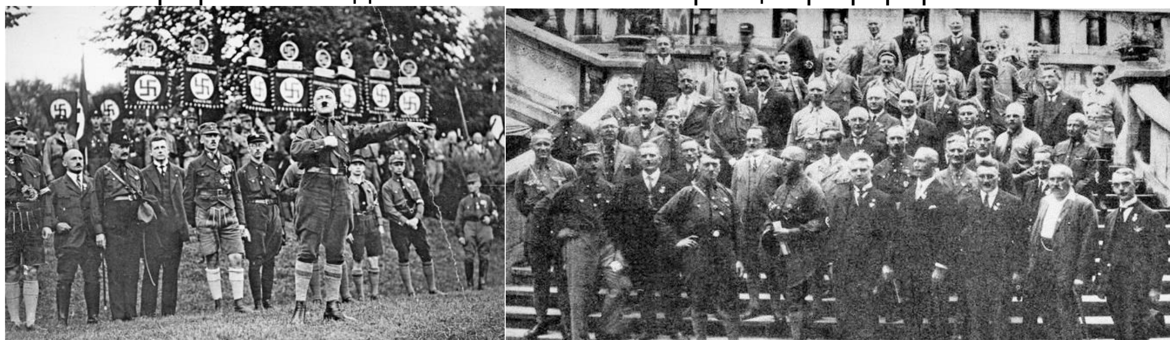
Същото събитие, реч на фюрера. И обща снимка на участниците.

Хитлер и принц Август Вилхелм Хохенцолерн (1934 г). Август Вилхелм Хохенцолерн.

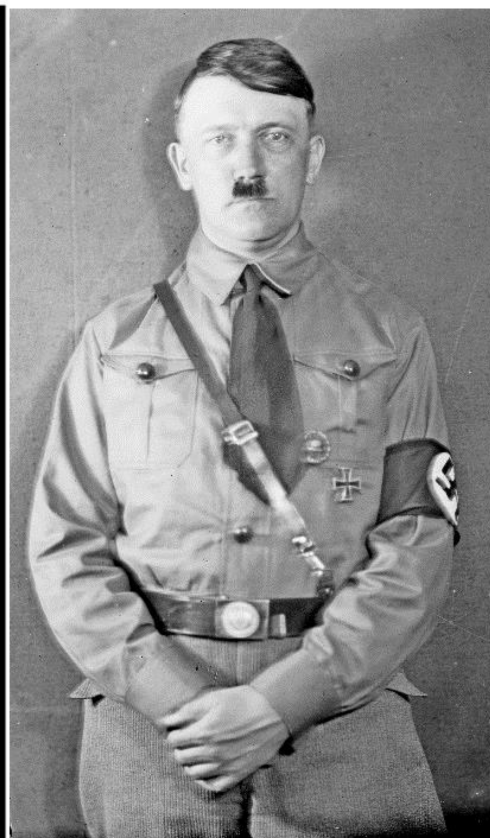

Реч на Хитлер „Раса и бъдеще“ от 2.11.1928. Хитлер през 1928 г.

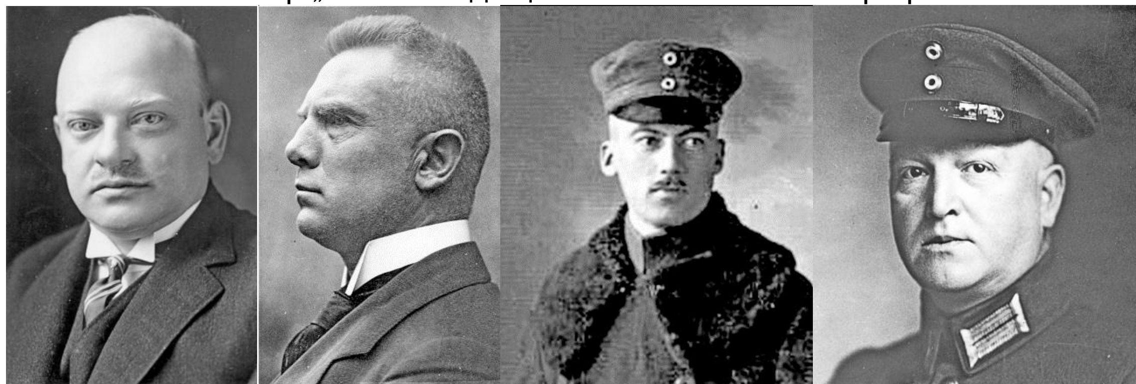

Г. Щреземан. А. Динтер. Ф. Пф. фон Заломон. Теодор Дюстерберг

КНИГА ЧЕТВЪРТА. ВРЕМЕ НА БОРБА

ГЛАВА I. ПРОБИВ В ГОЛЯМАТА ПОЛИТИКА

Започваме отново битката с нашите изпитани методи и казваме: Атака! Атака! Атакувайте отново и отново! Ако някой каже: - Е, те не могат да го направят отново ... тогава аз казвам: Аз мога не само още веднъж, мога да го направя още десет пъти.

Адолф Хитлер

Хитлер започва първата си мащабна атака срещу стабилизираната републиканска система през лятото на 1929 г., и продължи напред. Преди това той дълго време търси някакъв мобилизиращ лозунг и външната политика на Щреземан му дава материал за агитация. Използва всички средства, с които разполага за да извади НСДАП от изолацията в разгара на новоизбухналия спор за репарациите. Иска да премахне обществената представа за една разединена партия и да я изведе на сцената на голямата политика.

Благоприятен фактор за него е тясната времева и психологическа връзка между пробива му с последвалата световна икономическа криза. Така получава възможността да изпита предварително своите организационни и тактически методи и средства. Споровете за репарациите се превръщат в пролог на продължителна криза, която обхващна републиката и продължава до нейния край.

Хитлер едновременно критикува кризата, но и умело я използва за своите цели. Повратният момент на ситуацията е свързан със смъртта на Густав Щреземан, в началото на октомври 1929 г. Германският външен министър който е с влошено здраве, прави опит да преодолее съпротивата срещу сложната си външнополитическа концепция, която макар и да се нарича „политика на прилагането на Версайския договор“, всъщност има за цел постепенното му премахване. Почти до самия край и без вътрешни съмнения, Щреземан прокарва проекта за репарациите, предложен от експертна комисия, ръководена от американския банкер Оуен Д. Йънг и включва значително подобрение на съществуващите условия. Благодарение на упоритостта и дипломатическите умения на Щреземан, този проект е свързан с плана за ранното изтегляне на съюзническите окупационни сили от Рейнската област.

Но споразумението срещна ожесточена съпротива и разочарова дори онези, които разбират зависимото положение на страната. Много трудно е да се приеме срок от 60 години на репарационните плащания, като в първите години, за тях изцяло липсват средства.

220 изявени представители на икономиката, науката и политиката изразяват своята голяма загриженост в публично изявление. Сред тях са Карл Дуйсберг, Адолф Харнак, Макс Планк, Конрад Аденауер и Ханс Лутер. 11 години след края на войната този план сякаш се присмива на идеята за „семейството на нациите“, което олицетворява патоса на епохата, и безмилостно показва противоречието между победителите и победените, което изобщо не е преодоляно, независимо от показните жестове на помирение. Планът на Йънг очертава изплащането на репарациите, което трябваше да продължи до 1988 г., и отново поставя на дневен ред проблемната статия 231 за отговорността за войната и която сериозно травмира съзнанието на нацията. Определено той е далеч от реалността, но дава възможност на радикалните националистически групи да се възползват пълноценно от обидния ефект на

френската формулата на „Le boche payera tout“ (Бошите[613] ще заплатят за всичко).

Това, което трябва да бъде по-нататъшна стъпка към постепенното преодоляване на последиците от войната и да помогне за стабилизирането на републиката, напротив се превърна в „причина за принципната опозиция срещу Ваймарската система“. [614]

На 9 юли 1929 г. радикалната десница се обединява в райхкомитет, искащ провеждането на плебисцит срещу плана Йънг. В продължение на 9 месеца до подписването на споразумението, те провеждат яростна и шумна кампания, подкрепена дори от комунистите и крайните леви сили. Десницата издига няколко запомнящи се лозунги и ги вътлпяват в психиката на обществото чрез безкрайното им повтаряне обощавайки образа на врага. Според думите им планът на Йънг е „смъртна присъда и за онези, които още не са родени“, „Голгота на германския народ“, която палачът „разпъва на кръста с присмехулен смях“.

„Националната опозиция“, за първи път се появява в общ фронт с исканията, да зсе ачеркне статията за отговорността за войната[615], да се прекратят изплащането на всякакви репарации, незабавно да се освободят окупираните региони и накрая да бъдат съдени всички министри и представители на правителството, допринесли за „поробването“ на германския народ.

Начело на комитета застава 63-годишният тайен съветник Алфред Хугенберг, късоглед но много амбициозен политик. Започва кариерата си като комисар по уреждането на източните земи, след това е член на дирекцията на фирмата Круп, създава широко разклонена империя в пресата и освен множество вестници контролира рекламно издателство, телеграфна агенция и накрая филмовата компания УФА (UFA).

Като довереник на компаниите от тежката промишленост, той разполага със значителни средства които използва целенасочено, за да сложи край на „републиката на социалистите“, да разбие синдикатите и да отговори на класовата борба на нисшите класи, както той се изрази, с класова борба. борбата на горните слоеве на обществото.

Този набит, охранен господин с дебели мустаци и късо подстригана коса наподобява пенсиониран заядлив поритер, а не въплъщение на принципите за национална гордост, каито издига.

През есента на 1928 г. Хугенберг поема тайно ръководството на Германската национална народна партия (ДНФП / DNFP) и става изразител на радикалните и реваншистки настроения. Едва започнало очертаващото се сближаване между десните и републиката, веднага е сринато.

Както по методите си, така и по отношение на отделните програмни разпоредби, ДНФП започна да копира хитлеристката партия, но като нейна буржоазна карикатура. В борбата срещу омразната република Хугенберг не се спира пред нищо. По време на обсъждането на плана Йънг в широко разпространено писмо той предупреждава 3000 американски бизнесмени да не отпускат заеми на страната в която кризата едва започва.[616] Под ръководството

---

[613] Френско обидно название на германците.

[614] Bracher K. D. Aufloesung, стр. 291.

[615] Напълно справедливо искане, Германия не носи отговорност за войната, започната от Русия и Франиция. (бел. пр.)

[616] Heiden K. Hitler, Bd. 1, стр. 368.

на новия си председател ДНФП / DNFP бързо губи почти половината от членовете си, но Хугенберг не се плаши и казва, че предпочита малък и сплотен блок пред голямата каша. Организираният от него плебисцит е не само първата кулминация на нов радикален курс, но и опит да се съберат под негово ръководство разединените десни сили, като „Стоманен шлем“, Пангерманистите, Земеделския съюз и Националсоциалистите и да ги организира за офанзива, за да върне стария управленчески елит, въпреки, че от това би загубил част от влиянието си.

Поради пропуските на революцията от 1918 г. тази прослойка има влияние във властовите позиции и материалните ресурси, но няма голяма популярност в обществото. С цялото високомерие на „човек от висшето общество“, който гледа надолу към лидера на хулиганската партия, Хугенберг вярва, че е намерил в Хитлер талантлив агитатор, който отново може да включи масите в работата на консерваторите, независимо от предразсъдъците за своето социално превъзходство. Хугенберг вярва, че в точното време, ще успее да надиграе и укроти Хитлер.

В началото Хитлер не подозира някакво коварство. Чувайки за алианса, депутатът Хинрих Лозе казва тревожно: „Дано Хитлер вече знае как да измами Хугенберг“[617]. Хитлер обаче дори и не мисли за каквато и да е измама.

От самото начало се държи смело и почти не крие презрителното си отношение към буржоазния реакционер Хугенберг и всички онези „сиви, изядени от молци орли“, както ги определя презрително Гьобелс. Под подозрителните възгледи на „левицата“ в самата партия, Хитлер категорично отхвърля почти всички отстъпки, които се изискват от него. Той сам поставя условията, при които би му помогнал.

Отначало иска да действа отделно, но в крайна сметка е убеден че трябва да влезе в съюз. И иска пълна независимост в пропагандата, както и в употребата на значителна част от предоставените средства.

С цел умишлено да смути или унизи новите си съюзници, той назначава за свой заместник в съвместния комитет за финансиране най-известния антикапиталист в редиците си Грегор Щрасер. Този съюз е първият успех в забележителна верига от тактически победи с които че Хитлер излиза на преден план и след това постига целта си. Изключителната му способност да разпознава правилно ситуацията, играта на интересите, да търси слабости и да сключва коалиции на момента, тактическият му инстинкт, подсилен допълнително от неговия дар да убеждава, му помага в изкачването му, не по-малко от ораторското умение, помощта от райхсвера, индустриалците, съдебната власт и терора на кафявата гвардия.

Едностранните примери които се дават за ролята на психологическото въздействие, конспирацията или грубата сила в историята на изкачването на Хитлер към върха, демонстрират неразбирането на същността на събитията от онова време, представяйки го като барабанчик на НСДАП, или като оръдие на партията. Пренебрегва се фактът, че Хитлер вече се е доказал добре на самата политическа сцена. Неговата умела тактика, се състои от първоначалната бавност при водене на преговори, предизвикателност достигаща понякога до свадливост, впечатлението за искреност, амбиция, енергия, и успехът му да вдъхновява хората, Хитлер принуждава противниците си да подкрепят и финансират собственото му изкачване към властта, което те

[617] Heiden K. Hitler, Bd. 1, стр. 271. Определението на Гьобелс: Heiber H. Joseph Goebbels, стр. 29.

трябва да платят политически. Успехът му се дължи и на съпротивата в собствените му редици, която не му позволява да прави значителни отстъпки. По време на преговорите вестниците на Щрасер печатат думите му с големи букви: „най-голямата опасност за германския народ идва не от марксизма, а то буржоазните партии“.[618]

Сляпата жажда за власт е типична за консерваторите в германския национален модел. Естествено, те се опитват като паразити да използват силата и жизнеността на нацисткото движение, с което се обединяват тайно въпреки че го презират единствено с надеждата, че изскочилия от низините Хитлер ще отложи отдавна закъснялото им сбогуване с историята.

Въпреки това успехът на Хитлер става все по-забележим. В продължение на четири години и половина той чака и се подготвя, в съответствие с наученото от Карл Люгер. Той целенасочено работи за съюз със „силовите институции“, имащи политическо и социално влияние. Когато такъв съюз най-накрая е предложен, той старателено прикрива амбицията си към властта.

Затова реагира студено, сдържано и самоуверено и постави свои условия, отговарящи на цялата му концепция за придобиването на властта.

Само си представете какво означава това за неговата лична и политическа гордост !? Години наред той е начело на незначителна, притихнала или осмивана партия от екстремисти, и сега е напълно разбираемо какво изкушението е за него покровителството което Хугенберг му предлага. Да промени образа си на евтин псевдореволюционер и путчист и да се представи пред обществеността, заобиколен от влиятелни представители на буржоазните власти, използвайки новата си репутацията на човек от отбраното общество. Този шанс, вече му е даван веднъж и той го пропусна. Но сега показва решителност да го използва много по-дискретно.

След като сключва съюза, НСДАП получава средствата за разгръщане на силния си пропаганден апарат и веднага демонстрира пред обществото стила на своята пропаганда, несравним в радикализма и упоритостта си. Както самият Хитлер пише в едно от писмата си, нищо подобно никога не се е случвало в Германия: „Преорахме нашия народ, както никоя друга партия“.[619] Цялата енергия, натрупана през годините на очакване, целият гняв на жадните му последователи сякаш избухва в нападение. Никой от партньорите в съюза не можеше да се равнява на НСДАП в необуздаността, остротата и агитационната ловкост. От самото начало тя не оставя никакво съмнение, че планът Йънг е само претекст за тази кампания и превръща агитацията си в шумен протест срещу „системата“, уж потънала в посредственост, предателство и спекулации. „Времето ще дойде“, Хитлер възкликва в края на ноември в речта си в Херсбрук, „и тогава отговорните за краха на Германия вече няма да имат желание да се забавляват. Страхът ги обхваща. Тогава те ще разберат, че възмездието идва“. Като омагьосани от дивата демагогия на националсоциалистите, Хугенберг и останалите съюзници на консервативната коалиция наблюдават мощната вълна, която отприщват. Те я насърчават, отново и отново. Заслепени от увереността в ръководната си роля, консерваторите все още вярват, че вълната ще ги отнесе до брега, а всъщност, тя ги погълна. В тази ситуация Хитлер не е особено разстроен от липсата на

[618] Kuehnl R. цит. с. стр. 234.

[619] Писмо от 2 февруари 1930 г., отпечатано в: VJHfZ, 1966, N. 4, S. 464; за заплашителните думи, цитирани по-долу, вж. Adolf Hitler in Franken. стр. 146: реч на 30 ноември 1929 г.

очевиден успех на кампанията. Проектът „Закон срещу поробването на германския народ“ събира за провеждането на плебисцит, макар и трудно необходимата подкрепа от 10% от гласовете. В Райхстага само 82 от 318 депутати се присъединяват към него и окончателният референдум от 22 декември 1929 г. завършва с поражение като цяло. Инициаторите на проекта едва получават 14%, тоест само около ¼ от необходимите гласове и изостават с почти 5% дори от резултатите получени от НСДАП и ДНФП на изборите за райхстага година по-рано. За Хитлер това означава пробив в голямата политика. Благодарение на подкрепата на многобройните публикации от изданията на концерна „Хугенберг“ той веднага придобива популярност, и обявява НСДАП за най-целенасочената сила в десните редици, разединени от объркване и спорове. Самият той говори за „голямата повратна точка“ в общественото мнение и нарича „изумително“ „презрителното, арогантно или глупаво отричане на партията, което се приемаше за даденост само преди няколко години, а сега се превърна в пълно очакване на надеждата“.[620]

След началото на кампанията, на 3 и 4 август 1929 г., е свиква партиен конгрес в Нюрнберг. Тук той иска да демонстрира пред своите консервативни партньори широтата и поразителната сила на движението. На този конгрес нацистите за първи път превръщат традиционно партийно събитие в масова демонстрация, ясно планирана по военен начин, в съответствие с всички правила на зрелищните действия и зрителската психология. Ако трябва да се вярва на цифрите, над 30 специални влака довжедат близо 200 000 поддръжници от всички части на Германия. Униформите им, техните знамена и оркестри натрапчиво определят атмосферата на стария имперски град в продължение на няколко дни. Повечето от 24-те тържествено осветени знамена идват главно от Бавария, Австрия и Шлезвиг-Холщайн. На голетия финален митинг около 60 000 щурмоваци, облечени в униформа дефилират в тържествен марш, строени в блокове пред Хитлер в продължение на три часа и половина. Някои части, обхванати от еуфорията от тези дни, призовават към силови действия и това настроение определя предложението на радикалното крило на десницата, според което участието на НСДАП в правителството трябва да бъде „оттук нататък и завинаги забранено“.

Хитлер отхвърли това предложение с една кратка, но характерна забележка в смисъл, че всяка стъпка, която може да „доведе движението до политическа власт", е оправдана. Независимо от това една нова опасност сега заплашва легалността на партията. Това е ръста на самосъзнанието на бързо нарастващата партийна армия. До края на годината по численост отрядите на щурмоваците, достига броя на райхсвера.[621] Съюзът с Хугенберг прави възможни и многобройните връзки с икономическия елит, който преди това подкрепя външната политика на Щреземан от години, но категорично се противопоставя на плана Йънг. Дотогава Хитлер, освен редките изключения като Фриц Тисен, се радва на материална подкрепа само от сравнително дребни производители. Неговата антисоциалистическа позиция, изявленията му в защита на собствеността, що се отнася до отчуждаване на собствеността на аристокрацията, не му носят материални облаги. Но сега има достъп до изобилие от източници.

---

[620] Adolf Hitler in Franken. стр. 461.

[621] Bracher K. D. Diktatur, стр. 182, Hitler A. Nuernberger Tagebuch. In: Illustrierten Beobachter, 10. 08. 1929.

По-рано, по време на забраната за публичните си изяви, той пътува из страната. Най-често посещава Рурския регион, където на закрити заседания, понякога пред стотици предприемачи, повечето от които са скептично настроени, той разсейва страха от националсоциализма, като ги уверява, че тази доктрина активно защитава частната собственост. Верен на убеждението си, че успехът е признак на аристократичност, той възхвалява големите предприемачи като тип висша, водеща раса и създава впечатление на човек, който „не изисква нищо, което би било неприемливо за работодателя“. [622] Старите връзки от салоните на Мюнхен отново са му полезни, в които той все още е желан гост.

Елза Брукман, както тя самата каза, вижда „смисъла на живота си“ в „установяването на връзки между Хитлер и управляващото ядро на тежката индустрия“, и през 1927 г. го запознава с почитания Емил Кирдорф. Хитлер е напълно покорен от грубия старец, който цял живот се противопоставя на висшите класи и презира нисшите слоеве. И събеседникът му също прави силно впечатление на Кирдорф, така че за известно време той става много ценен поддръжник на Хитлер. Кирдорф подтиква Хитлер да представи идеите си в брошура, която той публикува и разпространява сред индустриалците. Като почетен гост той участва в работата на партийния конгрес в Нюрнберг, след което пише на Хитлер, че никога няма да забрави усещането за триумф обзело го в онези дни.[623]

На местните избори през 1929 г. всички тези нови фондове и източници на помощ за първи път носят осезаем успех. В Саксония и Мекленбург-Шверин националсоциалистите трудно печелят 5% от гласовете. Още по-впечатляващи са постиженията им на общинските избори в Прусия; в Кобург техният бургомистър идва на власт, а в Тюрингия премиер става Вилхелм Фрик. Фрик веднага въвежда националсоциалистическите песни в училищата и предизвика конфликт с върховното правителство, но така иска да докаже че неговата партия е достоен член на коалицията. В пълно съответствие с неудържимата си жажда за показност, Хитлер започва да изгражда достоен фон за своя успех, подготвяйки по-нататъшния си успех.

От юни 1925 г. централата на партийното ръководство се намира в семпла, но удобна къща на „Шелингщрасе“. Сега Хитлер, с парите, дарени от Фриц Тисен и доброволните вноски на членовете на партията, купува двореца „Барлов“ на „Бриеннерщрасе“ в Мюнхен и след известни промени го превръща в „Кафявия дом. Сякаш се връща към дългогодишната си, заветна младежка мечта за собствен богат дом. Заедно с архитекта Паул Лудвиг Трост, непрекъснато работят по проекти за вътрешното обзавеждане на дома, рисуват мебели, врати, мозаечни пана. Широко външно стълбище води към кабинета му, в самата стая освен няколко тежки мебели имае само портрет на Фридрих Велики, бюст на Мусолини и картина, изобразяваща атака на полка на Лист във Фландрия. Наблизо е т.нар. сенаторска зала: около огромна маса с форма на подкова има 60 червени кожени кресла, а на гърбовете им е изобразен

[622] Ето как „Reinisch-Westfalische Zeitung“представя речта на Хитлер през юни 1929 г., Цит. от: Heiden K. Hitler, Bd. 1, стр. 222

[623] Писмото на Емил Кирдорф до Хитлер, в книгата: Heiden K. Der Fuehrer, стр. 271. Изявлението на Елза Брукман се съдържа в статия на Кирдорф, публикувана във вестник „Neue Proisische (Kreuz) Zeitung“ от 3 януари 1937 г.: Deuerlein E. Aufstieg, стр. 285 и сл. Въпреки това, Кирдорф скоро скъсва с партията, тъй като много точки от програмата му не го устройват. И все пак през 1934 г. той отново влиза в него.: Turner H. A. Faschismus und Antimodernismus. В: Faschismus und Kapitalismus in Deutschland, стр. 60 и сл.

партийния орел. На бронзовите плочи от двете страни на входа са изписани имената на жертвите на 9 ноември 1923 г. В самата зала има бюстове на Бисмарк и Дитрих Екарт, но тя никога не е използвана по предназначение, и показва само любовта на Хитлер към театралния разкош, тъй като самият той винаги решително отхвърля всички предложения за създаване на Сенат. В трапезарията в сутерена на „Кафявия дом“ има запазено „мястото на фюрера“ под портрета на Дитрих Екарт. Там, заобиколен от помощници, той обича да седи с часове, отдавайки се на неустоимата си приказливост „на кафе“, произнасяйки дълги тиради.

Сега, при по-благоприятните финансови обстоятелства, които партията постига, той променя и собствения си начин на живот. През 1929 г. споменаванията за лихви по дългове и дългови задължения изведнъж изчезват от документите, въпреки че дълговете са значителни. В същото време той наема великолепен деветстаен апартамент на улица „Принцрегентщрасе“ № 16. Това е кварталът на богатата мюнхенска буржоазия. Бившата му хазяйка в къщата на „Тиерсщрасе“, Фрау Райхерт и Фрау Ани Винтер сега се грижат за къщата, докато неговата полусестра Ангела Раубал продължава да се грижи за къщата във Вахенфелд, на склона Оберзалцберг.

Скоро неговата племенница Гели се установява в къщата на „Принцрегентщрасе“, която открива любовта на вуйчо си към театъра и започва да ходи на уроци по пеене и актьорско майсторство. Слуховете за връзка между роднини в началото го смущават, но от друга страна той е впечатлен от атмосферата на антибуржоазна свобода и големия фатален сблъсък на живота, който обгражда тази връзка между племенницата и вуйчото. Веднага след края на кампанията срещу плана Йънг, Хитлер подчертава новооткритата си политическа идентичност с рисков, но изключително ефективен акт. Предизвикателно скъсва със своите консервативни партньори от лагера на Хугенберг, обвинявайки ги за провала на плебисцита в нерешителност и буржоазна слабост. Сменяйки своите съюзници, поради тактически съображения, той изобщо не робува на чувството за общи намерения и съвместни битки.

С този тактически ход и неочакван обрат, цели да заглуши критиките които чува в собствените му редици, упрекващи го за съюза с „капиталистическата свиня Хугенберг“[624]. Също укрепва репутацията си на единствената силова партия в редиците на десните антирепубликанци. Този обрат обезсилва факта, че и той носи част от вината за провала на плебесцита.

Рисков иятход, показва силата на партията, въпреки все още малкия членски състав. Хитлер ясно разбира, че когато интересът към движението е пробуден, то трябва на всяка цена да бъде подкрепено и засилено. В съответствие с новите си идеи, и по-агресивни планове, той реорганизира партийното ръководство. Грегор Щрасер стана началник на Първия организационен отдел (политическа организация), докато запасния полк. Константин Хирл стана началник на Втори организационен отдел (Националсоциалистическа държава). Гьобелс поема ръководството на

---

[624] Думите на един от партийните лектори на срещата в Бад Кройцнах от 29 октомври 1929 г., Heyen FJ Nationalsozialismus im Alltag, стр. 17. В плен на илюзорно чувство за превъзходство, националистите продължават да вярват, че Хитлер е скъсал съюза с десните радикали поради предполагаемите разногласия с лявото крило на партията. Групата на Щрасер разглежда това събитие като успех, тъй като поведението на Грегор Щрасер в съюза до голяма степен допринесе за разпадането му; виж в тази връзка: Kuehnl R. цит. с., стр. 234 и сл.

пропагандата. В писмо от 2 февруари 1930 г. Хитлер предсказва „с почти предсказателска сигурност", че „победата на нашето движение ще дойде най-късно след две и половина до три години". Без прекъсване и с почти същата настоятелност както преди, той продължи кампанията си срещу републиката на свой собствен риск и след раздялата с Хугенберг. Година по-рано в инструкция на партийния център, подписана от тогавашния комисар по пропагандата Хайнрих Химлер, се призовава към т.нар. пропагандни действия, които представляват нещо ново в тактиката за набиране на съмишленици и нови членове.

С безпрецедентна интензивност в мащабна агитационна операция са обхванати и най-отдалечените села, из страната обикалят и изнасят речи най-добрите оратори на партията, които дават всичко от себе си. Всички градове и села по това време са пълни с плакати, лозунги и дипляни, които често са съчинявани от самият Хитлер и се организират „вечери за набиране на симпатизанти", на които щурмоваците, под музиката на своите оркестри, трябва да покажат, „на какво са способни сами: спортни представления, живи картини, театрални представления, изпълнение на маршови песни, и показване на филма за партийния конгрес".[625]

Преди изборите за саксонския ландтаг през юни 1930 г. партията провежда около 1300 такива събития. Тази работа е придружена на място от целенасочени усилия за проникване на партията в определени социални групи, като служителите (чиновничеството), и селското население. Чрез целенасочени и смели действия, партията печели водещи позиции в кооперациите, занаятчийските съюзи и професионалните сдружения. В селските райони тя успява, използвайки необвързващия лозунг за „поземлена реформа", като използва крайната бедност на населението, чието недоволство намира израз, в протестния марш на селяните от Шлезвиг-Холщайн под черни знамена. В своите обвинения партията разчита и на скрития антисемитизъм на селяните, който, както се казва в едно от директивните писма, трябва да бъде „разпален до ярост".[626] Междувременно Валтер Даре, германец, живял в чужбина, представен от Рудолф Хес на Хитлер, разработва аграрната програма. Тя е публикувана в началото на март 1930 г. и представлява обширни искания за дотации, придружена с много облегчения за „най-благородната класа от хората". По отношение на чиновничеството партията използва общата криза в съзнанието, характерно за тези слоеве от населението, които са най-силно засегнати от резултата на войната, миграцията на селяни в градовете и натиска на структурните промени в обществото.

В началото, промишлените работници са далеч от партията. Притокът на чиновници и селяни в партията, започнал през 1929 г., до известна степен обосновава претенциите за ролята й като „партия на всички работници" и води до образуването на малки групи и опорни ядра в цялата страна. Те подготвят големия пробив. Успехите се дължат на неуморно пришпорвана и държана от Хитлер в бойна готовност партия, в способността му да обединява и тактически да укрепва объркaната емоционална идеология и традиционното разделените на десните сили. Помага му започналата глобална икономическа криза, признаци на която се появяват в Германия в началото на 1929 г., когато броят

---

[625] Инструкцията на отдела за пропаганда на партийния център от 24 декември 1928 г., публикувана в книгата: Tyrell A.. цит. с., стр. 255 и сл. Вижте също разказ за този вид събитие: Heyen F. J. Op. цит.с., стр. 33 и сл.

[626] „Директивно писмо на НСДАП" от 15 март 1931 г.: Berliner Tageblatt, 21.03.1931.

на безработните за първи път надхвърли 3 милиона. Броят на фалитите се увеличава тревожно през пролетта и накрая само в Берлин през първите пет дни на ноември са подадени 55 молби за несъстоятелност.[627] Ежедневно в съда са дадени 500 - 700 показания на длъжници за тяхното имуществено състояние. Тези цифри отчасти отразяват икономическите и психологическите последици от деня на 24 октомври 1929 г., прочутия „Черен петък“[628], завършил с катастрофа на Нюйоркската фондова борса, който причинява особено опустошителни последици в Германия.

Преобладаващо краткосрочните външни заеми, които правят възможен икономическия растеж на страната, често съблазняват общините да правят необмислени разходи, но сега са притеснени от кредитори. Резкият спад в обема на световната търговия обезсилва всяка перспектива, поне частично да компенсира загубите чрез увеличаване на износа. Тъй като цените на световния пазар падат, селското стопанство също е все по-силно въвлечено в кризата и преживява само благодарение на субсидиите. Положението на цялото население в страната се влошава значително.

Това е истинска верижна реакция от удари на съдбата. Скоро в Германия акциите почват да падат и съответно бързото нараства безработицата и броят на затворените или ипотекираните предприятия. Във вестниците колоните са пълни с реклами за принудителни продажби на търг. Политическите последици не закъсняват. От изборите през 1928 г. страната се управлява от „голяма коалиция“, водена от канцлера социалдемократ Херман Мюлер, която първоначално оцелява само с цената на значителни усилия. Сега, когато данъчните приходи намаляват и се налагат строги икономии, избухва ожесточен дебат между консервативното и лявото крило в правителството за това кой пръв трябва да поеме тежестта на кризата. Вече става ясно, че кризата няма да пощади никого. Най-характерната черта на германската криза е нейният всеобхватен характер. В Англия и особено в САЩ икономическите и социални последици не са по-слаби от тези в Германия, но там те не достигат степента на обща криза на съзнанието, която унищожава всички политически, морални и духовни норми, и далеч извън основните си причини, се превръща в криза на доверието в съществуващия световен ред. Резултатите от кризата в Германия не могат да бъдат напълно обяснени само от обективните икономически условия. Тук кризата предизвиква и психологически феномен. Хората, които все още не са преодолели умората от постоянни бедствия – поражението във войната и инфлацията, сега с последни сила се съпротивляват. Уморени от постоянното бърборене на демократите с техните постоянни призиви за разум и трезво мислене, сега отпускат всички свои умствени спирачки и изпадат в състояние на афект. В началото те реагират доста аполитично, примирявайки се с фаталността и непредсказуемостта на катастрофата. Погълнати са от грижите за ежедневието: ежедневните ходения до борсата на труда, стоене на опашки пред хранителните магазини или столове за социалон слаби, усилията в мизернита опити да оцелеят по някакъв

[627] Treue W. Deutschland in der Weltwirtschaftskrise in Augenzeugenberichten, стр. 34, 43, 64

[628] Бел. пр. Крахът на Уолстрийт от 1929 г. представлява рязък спад на цените на акциите, търгувани на Нюйоркската фондова борса, най-големият фондов пазар в света, започнал от 24 октомври до 29 октомври. Той слага начало на Голямата депресия, най-голямата икономическа криза на 20 век. „Черният четвъртък“ (24 октомври), „черният петък (25 октомври) „черният понеделник“ (28 октомври) и „черният вторник“ (29 октомври) са дните на най-голям срив на борсата.

начин и апатичните и отчаяни разходки из празните кръчми, седнали на ъглите на улиците или в тъмните къщи с чувството, че животът е пропилян.

През септември 1930 г. броят на безработните отново надхвърля 3 млн., година по-късно е 4,5 млн., а през септември 1932 достига повече от 5 млн. Статистиката в началото на годината показва почти 6 млн. безработни, без да се броят временно безработните или теза на непълно работно време. Това засяга всяко второ семейство и 15-20 млн. души зависят от социалната помощ, чийто размер според оценките на американския журналист Г.Р. Киикербокер, е достатъчна за вегетиране, което би довело човека до гладна смърт в продължение на 10 години.[629]

Усещането за пълно униние и безсмислие на съществуването доминира във всичко. Един от зловещите странични ефекти на кризата е безпрецедентната вълна от самоубийства. Първите жертви са банкери и бизнесмени, изпаднали несъстоятелност, а с развихрянето на кризата, все по-често самоубийците са представители на средната класа и дребната буржоазия, дребни търговци, чиновници, пенсионери, за които жестокото осъзнаване че тяхната социална принадлежност изпада към най-бедните слоеве, винаги е било признак не само на трудности, но и унизителен показател за техния социален упадък. Зачестяват случаите, когато цели семейства се самоубиват. Раждаемостта спада и смъртността нараства, така че в 20 големи града в Германия се наблюдава намаляване на броя на жителите. Целият хаос и гротескната безчовечност на капитализма изграждаща се в развитието на кризата, създадава усещането за краха на цялата епоха. Както обикновено, в такава атмосфера възникват безсмислени надежди и ирационални стремежи, свързани с радикална трансформация на целия световен ред. Кризата е чудесно време за шарлатани, астролози, ясновидци, хироманти и спиритисти.

Нуждата и лишенията подтикват хората, ако не към молитвата, то поне към псевдорелигиозността и неволно насочват надеждите и очакванията към появата на месиански личности, ангажирани не само с обикновените човешки дела, но обещаващи нормално съществуване, ред, успешна политика, и връщане на изгубения смисъл на живота.

Както никой друг, Хитлер инстинктивно усеща тези нужди и успява да ги концентрира върху собствената си личност. Часът му ударя във всички отношения. Той незабавно преодолява известния флегматичен стремеж към уединение, който се е проявявал неведнъж през предходните години. Дълго време няма причини, които да предизвикат патоса му.

Планът на Дауес, заяждането с окупаторите или външната политика на Щреземан са твърде плитки за неговите ораторски изблици и той смята, че дисонансът между тези събития и екзалтацията, която се опитва да разпали, понякога създава абсурдно впечатление. Но сега вижда в този достоен, катастрофален фон, възможност за демагогския си авантюризъм и необходимата драматична рамка. В своята кампания той все още се фокусира върху Версай и външната политика на Щреземан, парламентаризма и френската окупация, капитализма, марксизма и най-вече световния еврейски заговор. Сега всяка от тези концепции може лесно да бъде свързана със загубите и ширещета се бедност, които всеки изпитва.

Хитлер надминава конкурентите си, защото на личните стремежи и чувство на отчаяние на масите, той придава характер на политически избор и

[629] Knickerbocker H. R. Deutschland so oder so?, стр. 15 и сл.

откликва на най-противоречивите очаквания със собствените си намерения. Представителите на другите партии излизат пред хората по-скоро объркани, с успокояващи речи. Признавайки собствената си безпомощност, те разчитат на солидарността на всички онези, които са безсилни пред бедствието.

А Хитлер говори оптимистично, агресивно, подчертавайки вярата си в бъдещето и подхранва враждебността си. „Никога през живота си, заяви той, не съм се чувствал толкова добре и толкова вътрешно доволен от себе си, както в тези дни.“[630]

Призивите му звучат като сигнал на бойна готовност. Той апелира към всички объркани хора, изпитващи натиск както отдясно, така и отляво, както от капитализма, така и от комунизма, и са обидени на съществуващата система, която отказва да ги подкрепи. Програмата му отхвърля и двете: тя е антикапиталистическа и антипролетарска, революционна и реставрационна, рисува студени видения за бъдещето и в същото време картини, пълни с копнеж по добрите стари времена. Тя е фино ориентирана към парадокса на революционното възмущение искащо да възстанови стария ред. Тази програма умишлено пречупва границите на всички традиционни фронтове. Поставяйки се решително и радикално извън границите на „системата“, Хитлер настоятелно твърди, своята непричастност към бедствията и така обосновава присъдата си над всичко съществуващо. Сякаш в потвърждение на думите му, парламентарните институции не издържат дори първите трудности.

Още преди кулминацията на кризата, през пролетта на 1930 г. „голямата коалиция“ се разпада. Краят й се превръща в пролог към раздялата с републиката. Причината е едно отдавна тлеещо и незначително разногласие относно разпределението на тежестта на социалните разходи за обезщетенията на безработните. Правителството на Херман Мюлер се разпадна в резултат на бягството му, опозицията изведнъж става по-силна във всички си лагери, а населението, което подкрепя радикалите, просто повторя, на различно ниво, това което социалдемократите и Германската народна партия вече са направили. Това показа колко крехка е всъщност подкрепата за републиката и колко ненадеждна се оказа лоялността към нея. Постиженията на републиката през няколко години от нейното съществуване са важни, но самото й усърдие е боядисано в сиви тонове и дори в най-добрите си години всъщност тя отегчава хората. Само Хитлер успява да мобилизира онези движещи сили, които републиканските политици погълнати от ежедневието не забелязват и не успяват да използват. А това са жажда за утопия и свръхличностни цели, необходимост от щедрост и отдаденост, обкновен копнеж за появата на вождове и жаждата за героизация като резултат от съвременните бедствия. Тези лозунги за „други ценности", а не неясни икономически обещания, сега преодоляват общественото отхвърляне на масовата партия и оправдават гъвкавостта на широката партийна мрежа на организацията. НСДАП не се ръководи от тяснокласови програми и лесно привлича в своите редици с разнообразни стимули, представители най-отдалечени обществени слоеве. В нея има място за хора от всякакъв произход и възраст. Идеята за членство в НСДАП изглежда изненадващо аморфна и отхвърля очертаните класови категории.

Самото разнообразие от противоречия между дребни занаятчии, селяни, едри предприемачи и собственици, които по различни начини са необходими за

[630] Shirer W. L. Op. cit. S. 131.

партията, ограничават възможността за възникване на класово движение. Това е крайъгълния камък с който, рано или късно се сблъсква всяка партия. Изглежда непреодолимо, особено по време на тежки икономически и социални бедствия, с помощта на тактиката на празните обещания за всички, тактика, която има твърде много последователи и която скоро не може да заблуди никого, да се постигне нещо. Онези, които разчитат на материалните искания, скоро се натъкват на неразрешимата дилема: за да завладеят масите, е необходимо да обещаят по-високи заплати и по-ниски цени, повече дивиденти и по-малко данъци, по-добри пенсии и по-високи мита, а що се отнася до селскостопанските продукти, дори обещават на производителите им, че ще увеличават цените, а на потребителите – че ще ги намалят.

Трикът на Хитлер е в това да се прикрият икономическите противоречия със звучни призиви и да използва материалния интерес преди всичко, за да се дистанцира ефективно от опонентите си: „Не обещавам, както всички останали, щастие и просперитет", казва той, „мога да кажа само едно: нека бъдем националсоциалисти, да осъзнаваме, че нямаме право да не чувстваме принадлежността си към нацията и да викаме "Германия, Германия над всичко", ако милиони от нас са принудени да отидат на борсата на труда и са напълно изоставени".[631]

Предимството му се основава на разбирането, че хората в поведението си не изхождат само от икономически подбуди. Той по-скоро разчита на нуждата им от свръхличен мотив за съществуване и вярва в силата на „другите ценности", които взривяват класовите бариери, в силата на лозунгите за чест, величие, солидарност, жертвен дух към нацията, и безкористност: „И виждате ли, ние вече сме в поход!"

Независимо от това, партията дори и сега намира отговор и за нови поддръжници, предимно от онези средни слоеве, които повече от останалите запазват основата на своите политически идеи и винаги са склонни да търсят убежище в прост и безусловен ред в трудна финансова ситуация. Съществуващите партии много грубо отговарят на желанията, оплаквания и интересите на хората. Неприязънта им към републиката ги отчуждава от политиката, те се скитат безцелно, но гладът и страхът ги кара да търсят „своята" партия. След като срещат Хитлер, те са увлечени не само от мощната му демагогия, но и от общата съдба, която омайва въображението.

Той също е по произход дребен буржоа, страхува се да не изпадне от своята класа и търпи неудачи в личните си амбиции, докато не открива политиката, която го освобождава и го извежда нагоре.

Тези маси сега очакват същата магия и за себе си. Неговата съдба им се струва като апотеоз на техните собствени съдби. Именно тази „западаща средна класа" способства за пробива на НСДАП и превръщането й в масова партия, като определя нейния социологически облик през тези години. Би било грешка да се смята, че икономическата разруха пряко увеличава привлекателността на лозунгите на НСДАП. В крайна сметка хитлеристката партия нараства количествено не в големите градове и индустриалните райони, където депресията достига смазващи размери, а в малките градове и селските райони. При все още функциониращата система, настъпването на бедността се

---

[631] Adolf Hitler in Franken, стр. 63. Твърдението за строго класовия характер на националсоциализма принадлежи е главно на марксистката историческа псевдонаука. За почти огромно количество литература вижте: Abendroth W. цит.с., и също: Nolte E. Theorien за много други примери.

чувства там в много по-голяма степен като бедствие и катастрофа, отколкото в големите градове, които винаги познават нуждата отблизо. Там понятието „хаос“ стана просто синоним на комунизма.[632] С нарастването на кризата, НСДАП постигна първите си успехи в работническата среда. Грегор Щрасер прави опит да преодолее „марксизма“ с помощта на „Националсоциалистическата организация на производствените клетки“.

По този повод, Гьобелс измисли стихотворение: „Няма завод, няма строителна площадка без нашата партийна прослойка!“. Опитът на Щрасер обаче се проваля, дори защото Хитлер винаги е много сдържан по отношение на идеята за широка националсоциалистическа профсъюзна организация. Според него примерът на СДГП ясно показва как партията в името на съюз със синдикатите е принудена да се откаже от идеята за световна революция и след като се потопи стремглаво в проблема със заплатите, и губи от поглед перспективата за освобождаване на човешката раса.

Той практически не подкрепя левите сили в НСДАП в опита им да предотвратят опасността социално-революционната трудова партия да се превърне в блатото само от „антисемитски и дребнобуржоазни“ организации: „Ако привлечем поне един работник при нас, това е несравнимо по-полезно отколкото съобщението за навлизането на цяла дузина „техни превъзходства“, и всякакви високопоставени лица“, казва един от социалните революционери.[633]

Предвижването на Хитлер се оказва вярно. Това което НСДАП не успява да постигне дълго време въпреки усилената агитация, сега е постигнато от кризата и нарастващите маси от безработни. Щурмовашките отряди се оказват един вид идеален утаител. В Хамбург от 4500 членове на СА 2600 (почти 60%) са безработни. В Бреслау (сега Вроцлав) един от отрядите на СА не може да проведе строевия си преглед, в мразовит снежен ден, тъй като членовете му не са имали зимни обувки. Пред бюрата на труда, където безработните работници трябва да се регистрират два пъти седмично, се организира набирането на доброволци за щурмовите отряди и се разпространява пропагандна брошура под заглавие „Безработни“, насочена точно към тревогите и нуждите на тази категория хора. Така сред опашките от безработни се провеждат продължителни агитационни дискусии. Контраактивността на комунистите, които виждат, че нацистите ги прогонват от собствената им територия, води до първите улични битки.

Броят на участниците в тези сблъсъци непрекъснато нараства, и се стига до „тиха гражданска война“, чийто кървави следи продължават до януари 1933 г. едва когато една от партиите завземе властта.

Ръкопашната схватка през март 1929 г. в Дитмаршен завършва с 2 убити щурмовици, селянинът Херман Шмидт и дърводелеца Ото Щрайбел, и 30 ранени, някои от които сериозно. Тези ежедневни сблъсъци все повече обхващат и големите градове. Работническите квартали, задните дворове се

[632] В едно от изследванията си С. М. Липсет дава следната дефиниция на идеалния избирател, гласуващ за НСДАП: „Независим представител на средната класа от протестантската религия, който живее във ферма или в малък град и преди това е гласувал за центристка или регионална партия, която се противопоставя на правителството и влиянието на големите индустриалци и синдикатите ”; виж: Nolte E. Theorien, стр. 463.

[633] Думите на Ернст към грав Ревентлов. В: Der Nationale Sozialist, 17.05.1930. Цитирано от: Kuehnl R. цит. с., стр. 60 За данните относно структурата на щурмоваците в Хамбург: Carsten F. L., цит. с., стр. 164, а за подразделенията СА в Бреслау виж: писмо от Щенес до Рьом от 28 февруари 1931 г., АТ 17.

превръщат в тъмните завеси на тази малка война, различните кръчми разположени в сутерените на сградите се превръщат в крепости, даже един от участниците ги нарича „щурмови кръчми“, и „укрепени позиции на бойното поле“. Основните противници в уличната гражданска война в големите градове, са СА и „Съюза на червените фронтоваци“, войнствена организация на комунистите. Цели улици често се превръщат в място на шумни и въоръжени стълпновения, завършващи с броене на множеството ранени и убити. Само сериозната намеса на полицейските части в бронирани коли успява да сложи край на тези битки. Берлин се превръщаше все повече в цел на стратегията на националсоциалистите, които искат да установят абсолютно превъзходство в столицата, като стъпка към завземането на властта. В този традиционно революционен град, марксистките партии винаги са имали много по-силно влияние от всички свои съперници. Но НСДАП в лицето на Гьобелс си поставя за цел да го превземе. Той е доста енергичен и дързък човек, начело на малка група последователи в самия комунистически бастион, които шумно и предизвикателно скандират: „Адолф Хитлер ще погълне Карл Маркс!“

Това е един от онези предизвикателни лозунги, с които той открито влиза в битката. От буржоазните предградия, където НСДАП води спокоен живот, помрачен само от вътрешни разногласия, той насочва партията директно в сърцето на бедните квартали в северната и източната част на града и за пръв път оспорва първенството на левицата на улиците и в предприятията. Блед, с изпито лице, в черно двуредно кожено яке, той е една от типичните фигури за онова време. Тревогата и опасенията на левицата от предизвикателството на Гьобелс, която твърде дълго проповядва на разочарованите работнически маси само за световната революция, се вижда от следната директива на ръководството на берлинската организация на ГКП от август 1928 г.: „Изгонете фашистите от фабриките! Удряйте ги, където ги видите!“

По примера на Хитлер Гьобелс възприема собствените си методи от врага: „шумни демонстрации скандиращи лозунги, шествия под звуците на оркестър, пропаганда на работните места или от врата на врата по домовете, всичко това е заимствано от практиката на социалистическата агитация, но нацистите комбинират тези методи с „великия мюнхенски стил“ на Хитлер. Гьобелс придава на провинциалната физиономия на партията стила на големия град и интелектуалността, с които привличат нови сили. Той е остроумен, хитър и циничен точно дотолкова, доколкото привлича обществеността. Републикански апел „Да спасим републиката!“ той го произнесе с подигравателен еврейски акцент така, че да прозвучава като „Да погребем републиката!“, А прякорът „Берлински обер-бандит“, даден му от врага, се превръща в подобие на почетна титла, с която се горде като дребен мошеник. И накрая, формулата на революционните дни от 1918 г., които обещават живот пълен с красота и достойнство, той иронично променя в заглавието на статия отразяваща броя на самоубийствата, във вестника си „Angriff“ (Атака): „Щастието на този живот, пълен с красота и достойнство, вече не можеше да бъде поддържано ...“ След което са а публикувани имената на самоубилите се.[634]

Безграничната готовност да се учат от врага, и липсата на каквато и да е надменност и мания за всезнание в тактиката на борбата за власт, отличава националсоциалистите от консерваторите от старата школа и дава своя

[634] Heiber H. Joseph Goebbels, стр. 90, 72.

стремеж към миналото с чертите на съвремеността. Те обръщат голямо внимание на ляворадикалната преса и препечатват „по-интересни“ фрагменти от комунистическите инструкции в своите публикации, за да образоват собствените си поддръжници.[635] Те се стремят, имитирайки комунистите, да деморализират врага с грубост и жестокост и прикриват собствената си слабост под маската на идеализма: „Герои с голямо и по детски чисто сърце“, „християн-социалисти“, пише Гьобелс и без да се колебае, прави от командира на штурмов отряд Хорст Весел, мъченик за идеята, въпреки че е загинал не в битка с врага, а убит от своя комунистически съперник в пристъп на ревност в спор за проститутка.

Един от най-зрелищните му трикове е да изложи превързаните ранени на носилки, жертвите на уличните боеве, близо до ораторската му трибуна. Докладът на полицията за кървавия инцидент в Дитмаршен описва пропагандното въздействие на гледката на убитите и ранените, и доказва похвата на националсоциалистите, да използват собствените си жертви като похват за агитация. В доклада се казва, че националсоциалистите са увеличили броя си с 30%, допълнено от следното наблюдение: „простите селски стари жени“ носят „значката със свастика на престилките си. Когато разговаряте с такива баби, веднага усещате, че те нямат и най-малка представа за близките или далечните цели на Националсоциалистическата партия. Но те са убедени, че всички честни хора в днешна Германия са експлоатирани, че нашето правителство е неспособно и че само националсоциалистите могат да спасят страната от тази беда.“ [636]

Най-значимият успехът на НСДАП е сред младите. За разлика от всички останали политически партия, тя успява да се възползва от очакванията и надеждите на най-младото поколение. Ясно е, че поколението на 18-30-годишните, чиято амбиция и жажда за дейност не могат да бъдат реализирани в атмосферата на масова безработица, преживява кризата особено болезнено. Радикално настроени и склонни да избягат от реалността, тези млади хора представляват огромен агресивен потенциал. Те презират средата си, родителския дом, учителите и признатите авторитети все още отчаяно копнеещи за стария буржоазен ред, от който младежта отдавна се е отчуждила: „В нас няма вяра в светлината на миналото, но няма и заразата на отрицанието“ се казва в едно от тогавашните стихотворения.[637]

На интелектуално ниво същото настроение е изразено например в израза, че Германия е загубила не само войната, но и революцията и сега трябва да поправи всичко това. По-голямата част на младежта презира републиката, която прослава собствената си неспособност и облича своята слабост и нерешителност в дрехите на демократична готовност за компромис. Но младежта отхвърля вулгарния материализъм на социалната държава и нейните „епикурейски идеали“, в които тя не намера нищо от най-трагичното възприятие на живота, което я обземя. Заедно с републиката младежта отхвърля и традиционния тип партия, която не откликва на стремежите, пробудени в младежкото движение за „органична общност“, която се е появила по фронтовете на войната. Недоволството от „властта на старците“ се засилва

---

[635] Заповед на СА от 17 февруари 1932 г., HA der NSDAP, Fasc. 307.

[636] Stoltenberg G. Politische Stroemungen im schleswig-holsteinischen Landvolk 1918-1933, стр. 205 и сл.

[637] Neumann S. Die Parteien der Weimar Republik, стр. 74.: Schueddekopf O. E. Linke Leute von rechts, стр. 42 и сл.

още повече при вида на традиционните партийни центрове изпаднали в състояние на бездействие. Нищо в тези самодоволни лица не отразява онова безпокойство, онова усещане за „кръговрата на времето“, обхванало буржоазната младеж. Голяма част от нея се присъединява към комунистите, въпреки че тесните класови предразсъдъци на партията затрудняват мнозина да се присъединят към нейните редици. Другата част се опитва да намери своите очаквания в пъстрото национал-болшевишко движение. Но още по-голямата част от младите хора, особено студентите, преминават към националсоциалистите и НСДАП стана естествена алтернатива на комунистите.

От целия дъговооцветен идеологически спектър, единствено от пропагандата на националсоциалистите тя чува нещо революционно. Тези млади хора търсят дисциплина и жертвоготовност и са привлечени от романтиката на движението, което постоянно балансираше на ръба на законността и позволява на онези, които със сигурност искат, да прекрачат този ръб. За тях това не е толкова партия, колкото войнствена общност, искаща да жертва всичко и да се противопостави на гнилия, разлагащ се свят с патоса на една войнствена нова система. Поради големия приток на представители на по-младото поколение, НСДАП, преди още да стане масова партия, придобива характер на откровено младежко движение.

Например в окръг Хамбург през 1925 г. около 2/3 от членовете на партията са на възраст под 30 години, в Хале са 86%, но и в други области тези показатели не са много по-различни. През 1931 г. 70% от щурмовиците в Берлин са хора на възраст под 30 години, а в цялата партия те са около 40%, докато делът им в ГСДП е наполовина по-малък. Ако сред депутатите от ГСДП хората под 40 години са около 10%, то сред националсоциалистите техният дял е почти 60%. Желанието на Хитлер да привлече и стимулира младите хора, като им вдъхне увереност се оказва много ефективен метод. Гьобелс става гаулайтер на 28 г., Карл Кауфман на 25 г.; Балдур фон Ширах е на 26 г., когато е назначен на поста райхюгендфюрер[638], а Химлер, когато е назначен на поста райхсфюрер на СС, е само с две години по-голям.

Безкомпромисната и неотслабваща вяра на тези млади лидери, тяхната „чисто физическа енергия и напоритост“, спомня си по-късно един от тях, „придават на партията онази пробивна сила, която буржоазните партии не притежават, стоящи далеч от младежта и затова не могат да противопоставят нещо толкова ефективно“.[639]

Всичко това е характерно за състава на партията, още през 1929 г., преди времето на големия преход към нея от другите партии. От гледна точка на социологията лицето й все още е неясно, забулено от претенциозни лозунги от общ характер, зад които Хитлер се опитва да скрие факта, че набирането на политически съзнателни работници не донася забележим успех и че съставът на НДСАП все още е ограничен до онези слоеве от населението, които са влезли в нея от самото начало.

Съпротивата на държавата отномо стана осезаема. И така, в Бавария на 5 юни 1930 г. на нацистите е забранено да носят униформи, седмица по-късно в Прусия също забраняват носенето на кафяви ризи, така че щурмоваците

---

[638] Ръководител на младежкия съюз на райха.

[639] Krebs A. цит. с., стр. 188 и сл. Jacobsen H.-A., Jochmann W. Op. цит., с., стр. 34, ВАК, Sammlung Schumacher 201/1, 202/1, 208/1

трябва да носят бели ризи, а две седмици по-късно Прусия забранява на държавните чиновници да членуват в НСДАП и ГКП.

Протестът срещу тези забрани намира израз в нарастващия брой процеси: преди 1933 г. те са били 40 000, а като сбор, времето на присъдите им възлизат на общо 14 000 години затвор и около 1,5 млн марки глоби. [640]

Всичко това обаче не премахва впечатлението за слабост, което се счита за неразделна част от „системата“ на републиката. Още преди безславния край на „голямата коалиция“, дори сред обкръжението на президента на страната фон Хинденбург, който дотогава е против конституцията, но формално изпълнява своите задължения в съответствие с нея, се смята че е време да се замени импотентният парламентарен, с режим на авторитарно президентско управление.

Независимо от това доколко президентът е съгласен с подобни аргументи, той е първият, който енергично и решително се ангажира с преговори за формирането на ново правителство. Изборът на Хайнрих Брюнинг показва, че Хинденбург щу продължи да се намесва в делата на правителството. В личността на новия канцлер лоялността, строгостта на характера и чувството за дълг се комбинират в един вид романтична трезвост, и той изглежда винаги готов за мълчалива саможертва, която фелдмаршала президент непрекъснато изисква от обкръжението си. С неподходяща бързина, все още не изчерпил възможностите за постигане на компромис, малко след като заема новия си пост във време на непрекъснато нарастваща безработица и страх от задълбочаването на кризата, поради невъзможност да се състави правителство Брюнинг разпуска райхстага. Напразно министърът на вътрешните работи Вирт призовава опонентите да отстъпят и да не вкарват страната в нова парламентарната криза, която всъщност е криза на системата. Демокрацията е уморена и показва совята нежизнеспособност. Новите избори са насрочени за септември.[641] Пропагандата на поотихналите националсоциалисти, веднага пламва с нова сила. Отново придобива онзи непремирим тон, характеризиращ кампанията срещу плана Йънг. Отново техните агитатори обикалят и най-далечните краища. Шумни и бурни, те нахлуват в градовете и провинциите, провеждат безкрайни концерти по площадите, спортни събития, състезания, вечерни събирания и съвместни посещения на църквите. Те изглеждат много по-разумни, радикални или ентусиазирани и със сигурност много по-популярни от агитаторите на другите партии. „Хей, копеле, излез! Свалете маската от лицето на тези гадове! Хванете ги за яките, ритнете ги в тлъстия корем, изритайте ги от храма с гръм и трясък!" - пише Гьобелс, за когото тази предизборна кампания е първият изпит от назначаването му за ръководител на партийна пропаганда. Ернст Блок не одобрява „глупавия ентусиазъм“ на националсоциалистите, но именно в нея се крие предимството, защото комунистите въпреки цялата си увереност в собствената победа, въпреки всичко, винаги действат сиво и нацупено, сякаш прерогативата им не беше история, а всекидневния живот.

Сега 2-3000 възпитаници на партийната школа за оратори и агитатори са масово и целенасочено вкарани в играта. Докладите за идеологическата мъдрост на партията, често примитивно съчинени и наизустени, не допринасят много за увеличаване привържениците, но масовите речи на безброй обикновени пропагандисти създават впечатление за неуморна и

[640] Frank H. цит. с., стр. 58.
[641] Horkenbach C. цит. с., стр. 315.

широкомащабна дейност и Хитлер разчита на ефекта от такова впечатление. В същото време опитни оратори от областен (гау) и общодържавен мащаб се представят пред населението на пищно украсени събития. „Срещите с участието от 1000 до 5000 души, се казва в един от докладите на министерството на вътрешните работи на Прусия, в големите градове са станали ежедневие. Често се организират една или повече паралелни срещи, тъй като предоставените зали не могат да съберат всички."[642]

Самият Хитлер е начело на кампанията във всяко отношение, като неин лидер, „звезда" и организатор. Той я започва с голям митинг във Ваймар и оттогава непрекъснато е на път, пътува с кола, влакове, лети по въздуха. Където и да се появи, винаги раздвижва масите, въпреки че няма програма, няма теория за кризата и нейното преодоляване. Но има отговорите. Той знае кой е виновен: силите на Антантата, корумпираните политици от републиканската система, марксистите и евреите. И знае какво е необходимо, за да се сложи край на това състояние: воля, самосъзнание и новооткрита сила.

Емоционалните му призиви никога не надхвърлят общите фрази. „Оставете настрани текущите си дела!" - казва той, германският народ ще загине заплетен в тях: „Текущите дела са измислени за да замъглят погледа към големите постижения". Кризата на парламентарната система той обяснява с факта, че партиите и техните цели са твърде съсредоточени върху „ежедневните дреболии", за които „хората не са склонни да правят жертви".[643] Той следва вече изпитаната рецепта: да намали хилядите ежедневни провали и нещастия до минимум, и на добре познатите причини да им придаде подчертано демонично оцветяване, рисувайки мрачната панорама на света, зад кулисите на която, се крият зловещите конспиратори и техните интриги. Освен с ораторските си техники, той влияе на публиката с впечатляващата церемониалност и решителност на външния си вид, излизайки пред хората. Той непрекъснато се стреми да сведе разсъжденията си до кратки девизи, така че от тях да изкристализират многобройни ярки, запомнящи се понятия, които дълго време продължават да действат независимо в подсъзнанието на публиката. През тези седмици той придобива не само огромен организационен опит, но и психологическа изтънченост, която му е полезна две години по-късно, когато започва несравнимо по-широките и по-настъпателни кампании. Липсата на ясна програма, която ярко контрастира с енергията и гръмката самоувереност на националсоциалистическата агитация, води до продължително подценяване на НСДАП. Само за съвременниците с критично мислене, партията е шумно, досадно и леко лудо явление в тези шумни и леко луди времена.

Курт Тухолски дава на Хитлер необичайно точно и в същото време изключително погрешно определение, отразяващо тези неправилни преценки: „Този човек изобщо не съществува; има само шум, който той създва."[644]

Един от докладите на германското министерство на вътрешните работи, показа, че зад официалните уверения за спазване на закона се крие почти неприкритата антиконституционност на партията, останала без внимание. Вместо това властите разчитат на експлозивната сила на вътрешните

[642] Ursachen und Folgen, Bd. VIII, стр. 330.

[643] Adolf Hitler in Franken, стр. 42, 57 (реч от 26. 03. 1927 г.), също на стр. 102 (реч на 8.12.1928 г.).

[644] Tucholsky K. CW, Bd. III, стр. 834.

противоречия в бързо разрастващата се партия, на духовната посредственост, грубост и амбиция на партийното ръководство, които застрашават нейната цялост.

Тези очаквания са потвърдени от кризите, които през лятото на 1930 г. разтърсват изцяло НСДАП, а всъщност както показва по-късния анализ, това са целенасочени чистки, които служат за укрепване на дисциплината и настъпателност на партията.

Изкачил се на гребена на вълната с нарастващо ликуване от всички страни, Хитлер усеща онзи катаклизъм, чийто заплашителен и оглушителен тътен е единственият му шанс и започва да се подготвя, изчиствайки партията от последните й критици и независими опозиционери.

Като начало той налага на левицата в партията, чиито позиции стават все по-противоречиви, дълго отлаганото изясняване на отношенията. Докато НСДАП е маргинална партия и се показа само в шума който организира, неспособна да прилага принципите си в парламента или правителството, Хитлер лесно успява да скрие идеологическите различия в редиците й. Неотдавнашните успехи на местните избори постоянно го принуждават отговорно да изясни позицията си.

Ото Щрасер и неговите поддръжници, групирани около издателство „Кампферлаг", упорито поставят под съмнение легалния курс на Хитлер и защитават агресивната „тактиката на бедствията". Те са агресивни и антикапиталисти, и настояват за широка национализация, съюз със СССР и отстъпвайки от партийната линия, са за подкрепата на местните стачни движения. Така не само застрашават едва очертаните връзки на партията с икономическите кръгове, но с безразсъдният си стремежи за тясно очертана програма, те пречат на тактиката на Хитлер за широко и свободно маневриране за идеологическата откритост към всички страни.

През януари лидерът на НСДАП иска от Ото Щрасер да даде му предаде издателство „Кампферлаг". С двуличност, изразяваща едновременно ласкателства, заплахи и опити за подкуп, или дори с театрално вълнение, той предлага на упорития си другар поста шеф на печата на мюнхенския център и му обещава около 80 000 марки за издателската дейност. Той го призовава като стар войник и националсоциалист с дългогодишен опит, но Щрасер, който се смята за пазител на националсоциалистическата идея в истинския й вид, отхвърля всички предложения и не се страхува от заплахи.

На 21 и 22 май 1930 г. в тогавашната берлинска централа на Хитлер, в хотел „Сансуси" на „Линкщрасе", се провежда принципен разговор. В присъствието на Макс Аман, Рудолф Хес и Ото, братът на Грегор Щрасер, страните възбудено представят своите аргументи в продължение на 7 часа. Съвсем в стила на самоук, Хитлер започва срещата, за която знаем от бележките на Щрасер, с поучителни дискурси за изкуството (той не познава революционните повратни моменти, а само съществуването на "вечното изкуство", и като цяло, всичко, което заслужава името „изкуството", има гръцко-скандинавски корени, останалото е измама). След това дълго размишлява за ролята на индивида, проблемите на расата, световната икономика, италианския фашизъм, едва след това се връща към социализма, към „дилемата на Пилат"[645], която вече невидимо витае в преговорите от самото начало. Той смъмря Щрасер, че поставя идеята над лидера и като цяло „иска

[645] Heiden K. Geschichte, стр. 259.

да даде на всеки член на партията правото да преценя идеята, освен това правото да решава дали лидерът все още е верен на тази идея или не. Това е демокрация от най-лошия вид и у нас няма място за нея“, казва Хитлер възмутен. „Нашият лидер и идеята са едно и всеки член на партията трябва да направи това, което лидерът заповяда, който олицетворява идеята и е единственият, който знае крайната ѝ цел“.

И изобщо не възнамерява, продължава Хитлер, „да позволи на няколко писатели мегаломани“ да разбият „партийна организация, изградена въз основа на дисциплината на нейните членове“.

Неспособността на Хитлер да разглежда човешките отношения в който и да е аспект, различен от йерархичния, рядко е по-очевидна показана, както в хода на тези преговори. Той парира всеки аргумент, всяко възражение, сякаш е интелектуален рефлекс, с въпроса за властта: кой има право да се разпорежда, кой дава заповеди тук и кой трябва да им се подчинява? Всичко е безразсъдно сведено до отношението „господари - роби“. Има сурова, необразована маса и велика личност, за която тази маса е инструмент и обект на манипулация. Удовлетворяване на законните нужди на тези маси от защита и осигуряване, според Хитлер е социализъм. В отговор на упрека на Щрасер, че той се опитва да удуши революционния социализъм на партията в името на новите си връзки с буржоазна реакция, Хитлер остро възрази: „Аз съм социалист, за разлика, например, от влиятелния г-н Ревентлов. Започнах като обикновен работник. Дори днес все още не приемам шофьорът ми да е ял нещо различно от мен за обяд. Но това, което имате предвид под социализъм, е явен марксизъм. Виждате ли, по-голямата част от работниците не искат нищо друго освен хляб и зрелища, те не мислят за никакви идеали и никога не можем да разчитаме да спечелим симпатиите на значителен брой работници. Нуждаем се от елит от нов вид господари, воден не от някакъв морал на състрадание, а ясно осъзнавайки, че благодарение на по-добрата си расова природа те имат право да управляват и безкрупулно да утвърждават и гарантират господство си над широките маси ... Цялата ви система е кабинетна работа, и няма нищо общо с реалния живот.“ Обръщайки се към издателя си, Хитлер пита: „Г-н Аман, бихте ли искали, ако вашите секретари изведнъж започнат да се намесват във вашите дела? Предприемачът отговорен за производството, също създава хляб за работниците. За нашите големи предприемачи най-важното е не натрупването на пари, не животът в богатство и т.н., а отговорността и властта. Благодарение на тяхното усърдие те си проправят път към върха и чрез този отбор, те доказват че са по-добрата расова природа, и имат право да ръководят масите.“

След разгорещенат дискусия Щрасер поставя основния въпрос – дали производствените отношения ще останат непроменени след завземането на властта, Хитлер отговори: „Е, разбира се. Мислите ли, че съм достатъчно безразсъден, за да разруша икономиката? Само ако някой действа в разрез с интересите на нацията, държавата ще се намеси. Но това не изисква нито отчуждаване, нито правото на работниците да участват в правителството, „Защото, продължи той, всъщност винаги има само една система: „Отговорност към върха, власт спрямо дъното“, това се практикува хилядолетия и като цяло не може да бъде иначе.[646] В интерпретацията на Хитлер за социализма няма

[646] По-подробен и с придружаващите го обстоятелства, е драматично стилизирания разказ на Ото Щрасер (Strasser O. Mein Kampf, стр. 37 и сл, особено стр. 50 и сл.), който се основава на по-ранни описания на тази среща. При предаването на съдържанието на разговора

нито хуманен стимул, нито необходимост от обновяване на социалната структура. Неговият социализъм, както каза той, няма „нищо общо с механичното изграждане на икономическия живот“, той е само допълнителна дефиниция на понятието „национализъм“: това означава отговорността на цялата структура към индивида, докато „национализъм“ означава, че индивидът е отдаден изцяло на общността. В националсоциализма, продължава Хитлер, и двата елемента се комбинират. Подобна техника отговаря на всички интереси и свежда самата концепция до игра с пулове: капитализмът намира своят завършен вид само в социализма на Хитлер, а социализмът може да бъде осъществен само в условията на капиталистическата икономическа система. Тази идеология е покрита с леви етикети само от тактически съображения за завземането на властта. Тя се нуждае от държава, която е силна както вътре в себе си така и извън нейните граници, и изисква неоспоримо господство над „широката безлична маса“, над „колектива на вечно непълнолетните“.[647]

Каквато и да е изходната точка на историята на НСДАП, през януари 1930 г., както твърди Хитлер, „социалистическата“ партия използва изборния потенциал на популярните лозунги, а названието „работническа партия“, цели да привлече подкрепата на най-енергичната социална сила.

Подобно на призива към традицията, към консервативните ценности и идеи или към християнството, социалистическите лозунги са част от манипулативната идеологическа мъгла, който служи за прикритие и заблуда чрез лозунги, които се променят съобразно конюнктурата.

Един от младите ентусиасти присъединили се към НСДАП, научава в разговор с Гьобелс, колко цинично се отхвърлят от ръководството на партията всякакви програмните принципи. В отговор на неговата забележка, че в концепцията на Федер за премахване на дълговото робството на лихвите, съдържа елементи на социализма, той получава отговор: „По-добре е да унищожим този, който слуша тези глупости“.[648]

Лекотата, с която Щрасер оборва абсурдните, жонглирани с различни понятия и концепции аргументи на събеседника, много раздразва Хитлер. Той се връща в Мюнхен разстроен и както обикновено след подобни дискусии, не споделя нищо в продължение на няколко седмици, така че Щрасер остава напълно в невидение. Едва когато в брошурата си озаглавена „Министерски стол или революция?“, Щрасер описва хода на дискусията и обвинява лидера на партията в предателство по отношение на социалистическото ядро на общата им идеология, Хитлер отвръща на удара. В писмо, чиито стилистични недостатъци издават степента на гнева му, той нарежда на своя берлински гаулайтер без церемония да изгони Щрасер и неговите последователи от партията. Той пише: „От няколко месеца, като отговорен ръководител на НСДАП, наблюдавам опити да се внесе объркване в редиците на движението, и да се подкопае неговата дисциплина. Под предлог на борбата за социализъм се правят опити да се прокара политика, която напълно съвпада с политиката на нашите еврейско-либерално-марксистки противници. Това, което тези кръгове искат, съвпада с желанията на нашите врагове. Сега считам за

не може да има съмнения , не само защото веднага след края му е изготвен протокол по памет, но и защото тези аргументи на Хитлер съвпадат с многобройните му изказвания в други случаи.

[647] Rauschning H. Gespraeche, стр. 45 и сл. По повод определението на Хитлер на понятието „социализъм“: Adolf Hitler in Franken, стр. 144, 167 и сл. (реч от 30. 11. 1929 г.).

[648] Heiden K. Geburt, стр. 38.

необходимо безмилостно, изцяло и напълно да изхвърлим тези разрушителни елементи от партията. Същността на нашето движение се формулира и дефинирана от нас – хората, които основаха това движение, бориха се за него, попаднаха заради каузата му в затворите и го издигнаха след разпадането му до сегашните му висоти. Тези, за които това съдържание, заложено от нас и на първо място от мен в основата на движението не е подходящо, не трябва да влизат в редиците му, или трябва да го напуснат. Докато управлявам Националсоциалистическата партия, тя няма да се превърне в дискусионен клуб на безродни писатели или салонни болшевики. Тя ще остане такава, каквато е днес: дисциплинирана организация, създадена не за доктринерски манипулации и политически прелетни птици, а ще се бори за бъдещето на Германия, в която класовите концепции ще бъдат смазани.“[649]

На 30 юни, Гьобелс свиква окръжно събрание на членовете на партията в Хазенхайде близо до Берлин. „Който не се подчини на заповедити ни, ще бъде изгонен от нашите редици!“ – заявява той пред участнците в събранието. Ото Щрасер и неговите последователи, дошли да изложат позицията си, са изгонени от залата от щурмоваците. Групата на Щрасер започва да говори за „чист сталинизъм“ и за това, че партийното ръководство е започнало целенасочено „преследване на социалистите“, но постепенно се оттегля. Още на следващия ден Грегор Щрасер се оттегля от задълженията си като издател в „Кампферлаг“ и рязко се разграничава от брат си.

Фон Ревентлоу и други видни фигури от лявото крило също изневеряват на бунтовниците. Много, вероятно по икономически причини, тъй като Хитлер е дал на някои от тях постове, на други парични награди или мандат, но мнозинството несъмнено извън съображенията са под силното влияние на „почти неестествена лична лоялност“, която Хитлер успява да им внуши, въпреки всички техни разколнически действия.

Гьобелс твърдо заяви, че партията „ще изхвърли всеки опит за саботаж“.[650] След което вестниците на Ото Щрасер на 4 юли обявяват: „Социалистите напускат НСДАП!“ Но почти никой не го последва. Както се оказва, на практика в партията няма социалисти и всъщност няма хора като цяло, способни теоретично в най-малка степен да оправдаят собствената си политическа позиция. Ото Щрасер основава нова партия, в началото тя се нарича „Революционни националсоциалисти“, по-късно „Черен фронт“, но така и не успява да надхвърли нивото на група от литературни сектанти.

Хитлер забранява на привържениците си, да четат вестниците на издателство „Кампферлаг“, но любимата им тема скоро почти престана да интересува някого. Разкрития от интимния живот на управляващия апарат на НДСАП, изглеждат като дребнава педантичност и изобщо не са интересни на членовете на партията, които чуват зова на историята и решително се вдигат на борба с глобалната катастрофа. Никой не се интересува от теоретични спорове и концепции. Масите свързват своите надежди и очаквания за спасение не с някаква програма, а с личността на Хитлер.

Излизането на Ото Щрасер от играта веднъж завинаги слага край на споровете относно социалистическите принципи в НСДАП, и означава осезаема загуба за властта за Грегор Щрасер. От този момент нататък той вече няма

---

[649] Heiden K. Hitler, Bd. 1, стр. 275; Kuehnl R.цит. с. стр. 374.

[650] От циркулярното писмо на райхслайтера по пропагандата от 1 юли 1930 г. виж: Kuehnl R. цит. с., стр. 251. Забележката за „почти неестествената лична преданост“ принадлежи на К. О. Петел и касае Грегор Щрасер, но със сигурност се отнася и за други; Пак там. стр. 215.

власт в партията или свой вестник. Той все още се смята за ръководител на организационната работа в партията, има резиденция в Мюнхен и държи в ръцете си още много конци, но все повече се отдалечава от членовете на партията и от обществеността. Само година по-рано списанието „Велтбюнхе“ (Weltbühne) предполоага, че Щрасер „в един не толкова далечен ден ще постави своя господар и учител Хитлер в ъгъла“ и ще завземе властта в партията.[651] Сега Щрасер я загуби и по този начин предопределя поражението си две години по-късно, когато преодолява подчинението си на съдбата чрез опит да се съпротивлява, докато накрая уморен и разбит напуска партията.

Последният отзвук на кризата с Щрасер са размириците в редиците на СА в Берлин, командвани от заместник върховния ръководител на СА за Източна Германия и бивш полицейски капитан Щенес. Недоволството на партийната армия е свързано не толкова със споровете около социализма, колкото с нарастващите признаци на номенклатура и непотизъм[652] в Политическата организация, както и ниското заплащане за трудна служба по време на предизборната кампания. Докато щурмоваците, окъсани и изморени, са принудени да „рискуват живота си“ всяка вечер, Политическата организация се сдобива с луксозен, великолепно декориран дворец. Това е често повтаряният укор, и в отговор на аргумента, че „Кафявият дом“ е „паметник от мрамор и бронз“ и за щурмоваците, те възразяват: „изглежда като паметник на нашия гроб“. В Политическата организация смятат, че „СА съществува само за да умре“, пише един СА оберфюрер.

Незнаейки как да се справи, с бунта на Стенес избухнал в Силезия, Гьобелс иска помощ от Хитлер и СС. Когато няколко дни по-късно бунтовници нападат сградата на окръжния клуб на „Хедеманщрасе“, се състои и първият кървав сблъсък с черната гвардия на Химлер. За авторитета на Хитлер свидетелства фактът, че веднага след като той се появява, бунтът веднага приключи. В началото той по всякакъв начин избягва обясненията със Щенес и вместо това се опитва директно да успокои самите отряди. Преминавайки ги от една кръчма в друга, той придружен от въоръжени есесовци сяда на постоянните маси на щурмовиците, посещава техните дежурни, среща се отрядите, понякога театрално дори избухна в сълзи, говори за предстоящите победи и високото заплащане което ще бъде предоставено на тях, войниците на революцията. Междувременно им гарантира правна защита и по-добри условия на заплащане, за което въвежда специален данък от 20 пфенига от всеки член на партията в полза на СА. В знак на благодарност за услугата СС получава девиза: „Твоята чест е верността!“

Краят на бунта означаваше, че фон Пфефер ще излезе от играта. Първоначално той вътрешно се съпротивлява, но след това подава оставка. Командирът на СА наблюдава как мощта на Политическата организация нараства, което значително отслаби влиянието на СА. Една от причините за тази промяна е във все по-ясния „византийски“ стил, който Хитлер възприма в своето поведение спрямо заобикалящата го среда. Той усеща все по-уверено върху себе си знака на божествената предопределеност, а ежедневното ликуване и аплодиране от масите все повече укрепва това убеждение.

Той има нужда от боготворене и дребнобуржоазните функционери на ПО, са много по-способни в ниските поклони, в сравнение с командирите на СА,

[651] Die Weltbuehne, 1930, стр. 566.

[652] от латинското nepos, род. п. nepotis – внук, племенник, връзкарство, роднински връзки или „шуробаджанащина“ (бел.пр.)

възпитани в духа на военната йерархия. Ето защо ПО се оказва в предпочитана позиция както при разпределението на оскъдните средства на партията, така и при съставянето на депутатски списъци, или в други актове за покровителство. Наред с другите неща, зад напрегнатите отношения се крие пълна несъвместимост между полухудожник, представител на южногерманската „бохема“, от една страна, и по-суровия, „пруски“ тип от друга, колкото и малко да е останало от този тип във фон Пфефер или сред по-тесния кръг негови съмишленици. Раздразнен от класовата надменност на върховния командир на СА, Хитлер понякога казва, че всъщност той трябва да носи фамилията не Пфефер, а Кюмел (игра на думи: Pfeffer на немски означава пипер, а Kuemmel – кимион)[653].

Точно както по-късно през 1938 и 1941 г., в конфликтите си с Вермахта, Хитлер в края на август, след като отстранява фон Пфефер, сам поема поста върховен командир на СА и за ежедневното ръководство поканва като свой заместник намиращият се в Боливия Ернст Рьом, който там работи като военен инструктор. Така той най-накрая стана единственият господар на движението. В неговите ръце сега е и команзването на СА. Само няколко дни по-късно Хитлер заставя всеки командир от щурмовиците да му поднесе лично „клетва за безусловна вярност“ и им възлага да изискват същото от всички подчинени им членове на СА. Допълнителното им задължение е обещанието, дадено в клетвата: „да изпълнявам всички заповеди безупречно и добросъвестно, тъй като знам, че командирите ми няма да изискват нищо незаконно от мен“. В статията във „Фьолкишер Беобахтер“, Хитлер обобщава кризата и обосновава своята линия на поведение, съдържа местоимението „Ich“ (Аз) 133 пъти.[654]

По това време безусловните претенции на Хитлер вече са приети от самите щурмови отряди практически без възражения. Движението е организирано най-накрая като институция и е подковано психологически. Хитлер успява да извлече за себе си укрепването на собствената си позиция и престиж, както от конфликтите в миналото, така и от тези вътрешни противоречия. Още през юни, в Сенаторската зала на „Кафявия дом“, той обявява на няколко избрани партийни журналисти за едноличната си власт в партията, очертавайки ясно картина на йерархията и организацията на католическата църква. По нейн образ и подобие, казва той, партията също трябва да издигне управляващата си пирамида „върху широка основа от политически пастири сред хората“, които „по стъпалата водещи през крайслайтерите и гаулайтерите, се издигат до нивото на сенатори, а след това до папата-фюрер.“

Както каза един от участниците в разговора, Хитлер не се поколебава да сравнява гаулайтерите с епископите, а бъдещите сенатори с кардиналите и без колебание прави объркани паралели на разбирането си за власт, послушание и вяра в светската и църковната сфера. Без ни най-малка ирония той завършва речта си с забележката, че няма да „оспорва Светия Отец в Рим за правото му на душевна, или как се нарича – духовна (?), безпогрешност по въпросите на вярата. От това наистина не разбирам. Но от друга страна, както повече ми се

[653] Hitlers Tischgespraeche, стр. 419. Основните причини за кризата в щурмовите войски са споменати тук само мимоходом, виж: Orlow D. цит. с., стр. 216 и сл., а също: Hoehne H. Der Orden unter dem Totenkopf, стр. 64 и сл.

[654] VB, 4. 04. 1931 («Hitlers Abrechnung»); цифрата 133 е била преброена във вестник „Франкфуртер цайтунг“ от 9 април; Doc. Ctr. 43/1, а също: Dienstvorschrift fuer die SA der NSDAP (SADV), 1. 10. 1932, стр. 82.

струва, разбирам от политика. Затова се надявам Светият Отец да не оспорва допълнително това мое право. И така, сега прокламирам за себе си и моите последователи в ръководството на Националсоциалистическата работническа партия на Германия правото ми на политическа безпогрешност. Надявам се светът да свикне с него толкова бързо и без възражения, колкото е свикнал с правото на Светия Отец.“[655]

Още по-поучителна от тези думи е реакцията към тях, в която няма изненада, още по-малко възражение ясно показваща успешното пълно вътрешно подчинение в партията, което Хитлер преследва така упорито и с такъв педантичен хъс.

Движението винаги се е възприема като харизматична войнствена общност, основана на лидерството и сляпата дисциплина, и именно от това черпи динамичната си увереност за разлика от традиционните партийни интереси и програми. Същото той има възможността да разчита на миналото и опита на „старите бойци“. Почти всички те са участници в Първата световна война и са преминали школата на стриктно спазване на войсковия ред. Мнозина произхождат от семейства, чиито идеали са формирани от строгата етика на кадетските училища. Хитлер използва особеността на авторитарна образователна система и неслучайно поне 20 от 73 гаулайтера са учители по професия.[656]

След като относително лесно преодолява двете вътрешнопартийните кризи през лятото на 1930 г., в НСДАП не остана власт която да не е пряко подчинена на Хитлер. Опасността която крият Ото Щрасер, Щенес или фон Пфефер, не е толкова голяма, но техните имена теоретично означават алтернатива, която поставя ограничения на претенцията му за абсолютната власт. Сега командирът на СА в южна Германия Август Шнайдхубер заявява в една от официалните си бележки, че нарастващото значение и привлекателната сила на движението изобщо не са заслуга на неговите функционери, те се основават „само на паролата „Хитлер“, която обединява всички“.[657] Заобиколен от ревностни и ласкави пропагандисти в атмосфера на преднамерена смесица от религиозна и светска сфера, фюрерът прераства в самотна монументална и символична фигура, недостижима за каквито и да било оценки или критики, стояща над резултатите от вътрешнопартийното гласуване.

На един от последователите му, който се обръща към него с жалба срещу неговия гаулайтер, той с недоволство отговоря в писмо, че не е „лакей” на партията, а нейният основател и лидер. Всяка жалба свидетелства за „глупост“ или „наглост“, както и за „безсрамно намерение да ме представят като още по-сляп от първия скандалджия, който попадне в партията“.

Тогава един от наблюдателите пише, че пресата на НСДАП е пълна само с възхвали за Хитлер и нападки срещу евреите.[658]

Разбира се, отново има оплаквания, че Хитлер се отдалечава от своите привърженици и твърде много подчертава дистанцията между себе си и тях. И

---

[655] Krebs A. цит. с., стр. 138 и сл.

[656] Tyrell A. цит. с., стр. 270.

[657] От записката на заместник-командира на СА в Южна Германия от 19.09.1930 г. Doc. Ctr. 43/11, Bl. 1.

[658] Miltenberg W. v. Adolf Hitler — Wilhelm HI., стр. 74, 18; за конфликта с известния партиен оратор Херман Фридрих, който преминава към националсоциалистите от ГКП и след това влиза в конфликт с Хитлер; виж: Friedrich H., Neumann F. Vom Sowjetstern zum Hakenkreuz. Karlsruhe, 1928, стр. 20 и сл.

така, Шнайдхубер се оплаква, че чувството на отчуждение обзема „почти всеки щурмовак“: „СА се бори с фюрера за душата му и все още не я е намерила. Но трябва да я намери.“ Той пише, че хората „се обръщат към фюрера“, но няма отговор на този призив.

Неслучайно поздравът и бойният вик „Хайл Хитлер!“, въведен от Гьобелс в Берлин и използван преди това, сега навлиза навсякъде. На плакатите говорителят „Адолф Хитлер“ се споменава все по-рядко, но все по-често се замена с думата „фюрер“ - безименно и почти абстрактно понятие.

По време на пътуванията си из страната той не обича много да бъде заобиколен от притеснени членове на партията в хотелските зали или в партийните кабинети. Той избягва тяхната прекомерна близост и сервилна ревност. Позволява много неохотно, да му се представят само изпитани членове на партията и избягва всякакво социално взаимодействие с непознати. Той успява, освобождавайки се от някои неудобни навици, да се покаже като галантен събеседник в дамското общество, след това като работещ брат с прости нрави, или бащински любезен другар в един сърдечен порив към светлокосите детски глави: „Що се отнася до тържествените ръкостискания и погледите, изпълнени със смисъл, тогава той няма равен на себе си“, отбеляза един от съвременниците му. Но най-близкото обкръжение не можеше да не види че това всичко е само хладно разчетена актьорска игра. Непрекъснато се замисля как ще направи впечатление на обществеността и в изчисленията си разчита на националността и на трогателността или величието на жеста. Никой не проявява толкова голямо внимание към образа си, никой не чувства необходимостта да предизвиква такъв интерес на всяка цена. По-точно от други, той разбира какво означава типът „звезда“ за онова време и до каква степен политикът се подчинява на същите закони. Поради лошото си здравословно състояние, той не пуши от дълго време и с течение на времето отказва и алкохола. Сега използва и двете обстоятелства, за да създаде впечатление на аскет, стоящ далеч от радостите на живота. Разбирането му за ролята на тези неща, го прави несъмнено най-модерната фигура в германската политика от онези години. Във всеки случай той е далеч по-добър в задоволяването на нуждите на демократичното масово общество, отколкото антагонистите като Хугенберг и Брюнинг. Те просто не знаят как да се представят ефектно, което доказва, както по произход, така и по поведението им, че са продукт на миналото.

Отсега нататък никой не може да твърди, че има някакво забележимо влияние върху Хитлер. Дните на Дитрих Екарт и дори на човек като Алфред Розенберг отдавна са отминали. „Никога не греша! Всяка дума, която казвам, принадлежи на историята!“ – твърди той в разговора си с Ото Щрасер. Желанието му да се поучи от нещо отслабва, тъй като все повече се стреми към ролята на безгрешния „фюрер-папа“. Винаги заобиколен само от ентусиазирани почитатели и далеч от интелектуална свита, в духовен смисъл, постепенно изпада в нарастваща изолация. Той е очарован от своя идол Карл Люгер и някогашния си песимистичен поглед към хората, а сега почти не скрива пренебрежението си, както към своите привърженици, така и към опонентите си. Подчинен на консервативния си инстинкт, упорито настоява, че човекът е зъл и развратен по природата, че хората са „насекоми, които пълзят по земята“,

както каза в едно от писмата си. И по-нататък: „Широките маси са слепи и глупави, те не знаят какво правят.“[659]

Презира хората и затова, след като ги използва, ги изоставя без никакво съжаление. Той безкрайно сваля, наказва или награждава някого, сменя хората и позициите им и това е една от предпоставките за успеха му. И вече знае от опит, че последователите жадуват за такъв вид безцеремонност и огромна взискателност. Безмилостно вкарва своите агитки в предизборните битки. Основното ядро на партийните функционери и помощници идва от традиционно аполитични слоеве от населението. Те имат неизхабена енергия и без колебание се потопят в непрекъснатата предизборна борба, с радост превръщайки я в своя професия.

Дързостта им е поразително различна от рутинната мудност, с която традиционните партии бягат от отговорностите си в хода на предизборната кампания.

Само през последните два дни преди изборите националсоциалистите провеждат 24 големи митинга в Берлин. И отново техните плакати са залепени по всички стени, всички къщи и огради, и боядисват целия град в червено. Партийните вестници, отпечатани в гигантски тиражи, са предадени на членовете на партията на цена от 1 пфениг за разпространение по домовете или на работата им. Самият Хитлер е основният говорител на повече от 20 големи митинга между 3 август и 13 септември. За него интензивната пропагандна работа на неговите съмишленици е един вид квалификационен изпит: „Като магнит който преминава покрай купчината тор и тогава ще видим колко желязо е имало в тази купчина тор и колко е привлечено от магнита“.[660]

Изборите са насрочени за 14 септември 1930 г. Хитлер разчита на 50, а в моменти на добро настроение вижда дори от 60 до 80 мандата. Той разчита на избирателите на разпадащия се буржоазен център, на младите хора, упражняващи първото си правото на глас, и на хората, които не са участвали в избори в продължение на много години. Според цялата политическа логика е трябвало да гласуват за него, разбира се, ако се явят на урните.

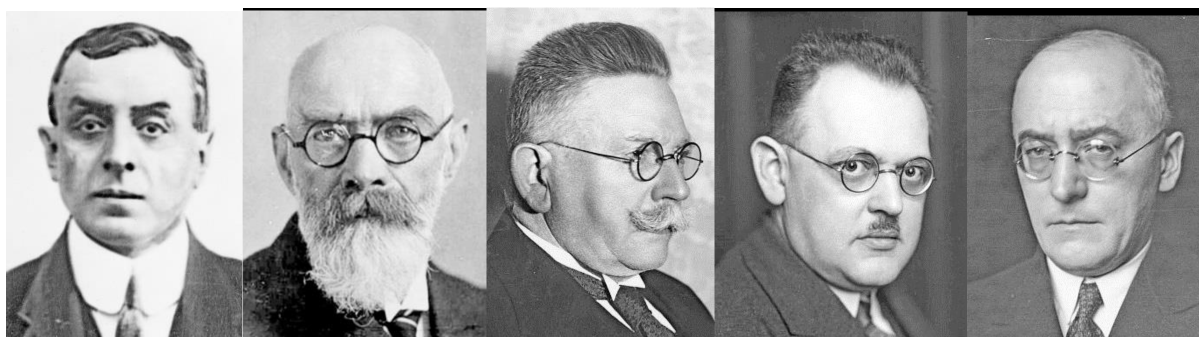

Фриц Тисен Емил Кирдорф Алфред Хугенберг Херман Мюлер Хайнрих Брюнинг

[659] За това говори речта му в Националния клуб в Хамбург. Цит. на стр. 97 и в гореспоменатото писмо от 02.02.1930 г. до един член на партията, чието име не е посочено; публикувано в: VJHfZ, 1966, N. 4, S. 464. За забележките на О. Щрасер, който също може да е преувеличил цветовете, виж: Strasser O. Mein Kampf, S. 98, 43.

[660] Heiden K. Hitler, Bd. 1, стр. 272.

Френски войник на влакова композиция с въглища от Рур. Франция сяда върху Рур, като върху таралеж. (германска карикатура)

Адолф Хитлер на пикник. От ляво на дясно: Херман Есер, Гели Раубал, Лоте Мюлер, дъщеря на издателя Адолф Мюлер, д-р Фридрих Вебер, полк. Херман Крибел, Вилхелм Брюкнер с гръб. На втората снимка Хитлер, Хес и приятели на пикник.

Хитлер и Хес на гости у Карл Рьовер в Олденбург, 28.02.1929 г.

Нюрнберг, 2 август 1929 г. Луитполдхайн 4 август 1929 г.

Луитполдхайн 4 август 1929 г.

Хитлер на погребението на Ерих Йост в Лорш, на 6 август 1929 г.

Сватбата на Мартин Борман на 2 септември 1929 г. В цирка „Кроне“ 25 октомври 1929 г., на преден план Елза Брукнер, Хес и Хитлер са на втори план.

„Кафявият дом“ в Мюнхен и конференцията на НСДАП на 27 април 1930 г.

Хитлер във Ваймар в 1930 г.

И най-малките поздравяват фюрера

ГЛАВА II. ЛАВИНА

Правилния начин за борба също изисква точния момент. Първият етап е изучаване на врага, вторият е подготовка, а третият е атаката.
Адолф Хитлер

Денят 14 септември е един от повратните моменти в историята на Ваймарската република. Той отбеляза края на демократичния многопартиен режим и известява началото на агонията за цялата държава. Когато резултатите от изборите стават известни около 3 часа сутринта, всичко се променя с един замах. НСДАП си проправя път до прага на властта, а лидерът ѝ, този обожаван от някои, и осмиван от други, „барабанчик“ Адолф Хитлер, става една от ключовите фигури на политическата сцена.

Националсоциалистическата преса ликува: съдбата на републиката е решена, сега започва битката и преследването. Най-малко 18% от участниците в изборите се отзовават на призива на НСДАП. През почти двете години, изминали от последните избори, партията успява да увеличи броя на гласовете подадени за нея от 810 000 на 6,4 млн, и вместо 12 мандата, тя получава дори не 50, които Хитлер предполага, а цели 107. Това го поставя на второ място, веднага след ГСДП (социалдемократите).[661]

Историята на партиите не познава подобни пробиви. От буржоазните партии, само една – Партия на католическия център успява да защити своите позиции, но всички останали претърпяват значителни загуби.

Четири центристки партии печелят само 72 места[662] в парламента, а Германската национална народна партия на Хугенберг спадна от 14,3 на 7% от гласовете. Връзките ѝ с по-радикалния партньор се оказват самоубийствени за нея. Тя получава само 41 места в райхстага, и сега не само вътрешно, но и външно е подчинена на НСДАП, тъй като претенциите на Хитлер за лидерство на десните сили намират реално потвърждение.

Социалдемократите също трябва да се примирят със значителни загуби. Само комунистите, подобно на НСДАП, получават увеличение на броя на гласовете, макар и много по-скромно: от 10,6 на 13,1 %.[663]

Независимо от това, комунистите опиянени от сляпата вяра в историята изпадат в измамно самодоволство и представят изборните резултати единствено като свой успех, повтаряйки монотонно: „Единственият победител на септемврийските избори е Комунистическата партия!“[664]

Съвременниците в по-голямата си част разбират историческото значение на събитието. Акцентите могат да бъдат различни, но това се обяснява с дълбоката криза на партийната система, която ясно показва нарастващо недоверие в жизнеспособността на либералната капиталистическа система. И в същото време се вижда нарастващо желание за коренна промяна на всички съществуващи отношения. „Мнозинството гласоподаватели, благодарение на които крайните партии придобиха нови мандати, изобщо не са радикални. Тези

[661] Социалдемократите получават 143 мандата и си запазват първенството на най-много депутатски места в райхстага, но губят 10 места в сравнение с предишните избори.

[662] Центърът получава 68 места, с 6 повече от предишните избори, съотв. Германската народна партия 30 места (в сравнение с 24 от пр. изб.) и Баварската народна партия 19 места (вместо 16 от пр. изб.).

[663] Комунистите увеличават места си от 54 на 77.

[664] Remmele H. In: Die Internationale. Nr. 13, стр. 548, Bracher K. D. Aufloesung, стр. 365.

хора просто не вярват в стария ред". Не по-малко от 1/3 от гласувалите напълно отхвърлят съществуващия ред, без да знаят и дори не се замислят какво ще се случи след това. Някои говорят за „избор на силната ръка"[665]. Тук трябва да си припомним онези трудни обстоятелства и половинчатостта, която преди 10 години създава облика на републиката и я рави всъщност „ничия" държава. Сега всичко си отмъщаваше. Всъщност тя никога не е успява да получи от нацията нещо повече от снизходително и толерантно отношение, а в историческото съзнание на мнозина, тя е просто период на междуцарствие, феномен на преходен период, който не е създал „нищо впечатляващо" , „нищо вдъхновяващо", „нищо дръзко", „нито един ентусиазиран лозунг", „нито един велик човек", както казва един от романтично настроените критици на републиката.[666]

Подобно на него, все по-широки слоеве и отдясно и отляво очакват държавата да си спомни своята функция и да се върне към традиционния си вид. Всички потиснати по-рано съмнения относно партийно-демократичния режим, и пасивно презрение към парламентаризма, „чужд на германците", сега, в атмосфера на отчаянието породено от кризата, избухва и придобива такава убедителност, че никакви логически аргументи не могат да ги убедят в обратното.

Тезата на Хитлер, повтаряна хиляда пъти, е че тази република не е нищо повече от дело на враговете и най-лошото от заробващите условия на Версайския договор, не може да не предизвика резонанс в широките обществени кръгове.

Странни и многобройни чуждестранни отговори подкрепят точно тази тенденция. Британските и американските вестници разглеждат резултатите от изборите като реакция на абсурдната строгост на мирния договор и двуличната политика на силите победителки. Франция само по принцип е възмутена, въпреки че тайно се надява, че десните екстремистки тенденции ще осигурят едновременно претекст и оправдание за по-строга политика спрямо съседите си източно от Рейн.

Един от тези одобрителни гласове се откроява от общия развълнуван хор, който оттогава цяло десетилетие придружава политиката на Хитлер и оправдава неговите ексцесии и неморалност, защото в него виждат инструмент за постигане собствените им цели. Лорд Ротермир пише в „Дейли меил" (Daily Mail), че победата на този човек не трябва да се разглежда само като заплаха, а трябва да се разбере, че тя съдържа и „някои предимства, тъй като издига здрава бариера срещу болшевизма, и премахва голямата опасност от експанзия на Съветите срещу европейската цивилизация, която може да достигне Германия."[667]

---

[665] От редакционната статия „Frankfurter Zeitung" от 15.09.1930 г. Също статия на W. Abegg във вестник „Berliner Tageblatt" от 9.11.1930 г. Докладът на регионалния президент на Кобленц от 14.02.1931 г. също показва, че хората, гласували за НСДАП, не са толкова поддръжници на Хитлер, колкото противници на управляващата власт; виж: Heyen F. J. цит.с., стр. 49 и сл.

[666] Spengler O. Preussentum und Sozialismus. Muenchen, 1919, стр. 11.

[667] Daily Mail, 24.09.1930 г., Цитирано от: VB, 25.09.1930. Статията на лорд Ротермир започна с призив за промяна към възприемането на Германия: „За нас тя все още е един вид военнопленник. За разлика от други народи, тя не е свободна. Направихме нейното придобиване на пълна национална свобода, зависимо от плащанията и условията, които й наложихме против волята й ... Има ли смисъл да настояваме за последната буква от закона?" Статията завършва така: „За доброто на западната цивилизация е най-добре правителството

Успехът на НСДАП се дължи на успешната мобилизация на младите хора, както и на аполитични хора, които преди това не са гласували. В сравнение с 1928 г. броят на участвалите в изборите се увеличава с повече от 4,5 млн души и нараства до 80,2%. Комунистите разчитат на същите слоеве, макар и в по-малка степен. Забележително е, че и те провеждат предизборната си кампания под подчертани национални лозунги.

Самите националсоциалисти са зашеметени от успеха си, и в началото не могат да номинират всичките 107 места, на които сега имат право, тъй като нямат толкова подготвени хора. Те не подозират постигането на такъв успех.[668] Самият Хитлер не се кандидатира, защото все още няма германско гражданство.

Резултатите от изборите често са наричани „лавинообразни“, но последствията им ще бъдат още по-фатални. В атмосферата на объркване, която надделява в нощта след изборите, се появяват плашещи слухове за националсоциалистически пуч. Това води до значително изтегляне на чуждестранния капитал и допълнително обостряне на катастрофално тежката кредитна криза. Импулсивно обществеността посреща с интерес и любопитство новата партия. Комформистите или хората пасивно следващи ситуацията виждат в тази промяна своя шанс. Опортюнистите се адаптират към новия баланс на силите. Армията от вечно бдителни журналисти прибързано търсят възможността да се включат в тази „вълна на промяната“ и компенсират традиционната слабост на нацистката преса с обилните си репортажи. За мнозина членството в НСДАП става „модерно“. През пролетта към нея се присъединява дори един от синовете на кайзера, принц Август Вилхелм („Ауви“), който казва, че: Щом начело е Хитлер, всеки може да се присъедини напълно спокоен.

Друг нов и влиятелен член на партията е Ялмар Шахт, един от съавторите на плана Йънг, който преди това го защитава от критиките на националсоциалистите. Много други последват примера му. През двата месеца и половина, останали до края на годината, броят на членовете на НСДАП се увеличава с почти 100 000 и достигат до 389 000.

Съюзите по интереси, също следвайки ясната тенденция, се приспособяват към новото разпределение на силите. „В ръцете на НСДАП преминават връзки и позиции, които значително допринасят за по-нататъшното разширяване и укрепване на движението.“[669]… „Щом масите се втурват към нас с викове „ура, ние се губим“, казва Хитлер две години по-рано, през 1928 г. на конгреса в Мюнхен пред командирите на щурмовите отряди, а сега Гьобелс презрително говори за „септември", добавяйки: Често си спомням с тъга и обич за онези прекрасни времена, когато бяхме просто малка секта в цялата страна, а в столицата националсоциалистите едва ли имаха дузина поддръжници."[670]

Те се страхуват, че масата хора без мироглед ще наводнят партията, ще подкопаят нейната революционна воля и след това, при първите неуспехи незабавно ще се разпръснат, както се случва със запомнящия се „инфлационен

което управлява Германия да е ръководено от същите здрави принципи, с които Мусолини обновява Италия през последните седем години“.

[668] Един от тези „щастливи“ кандидати, които неочаквано се озовават в райхстага, е попитан от предприемач, как си представя премахването на лихвените проценти по дългове и той не може да отговори; виж: Tyrell A. цит. с., стр. 302.

[669] Bracher к. D. Diktatur, стр. 201.

[670] Der Angriff, от 2.11.1931, препечатано в: Wetterleuchten, стр. 213 и сл.

приток“ към НСДАП през 1923 г. В един от докладите, който се появи пет дни по-късно след изборите, се казва: „Ние нямаме право да влачим със себе си труповете на нашата остаряла буржоазия“.[671]

Но извън очакванията на партията не е трудно да се погълне цялото ново попълване, както пише Грегор Щрасер, „в големия казан на националсоциалистическата идея“ и да се претопи в него. И докато съперниците на движението все още са заети да търсят успокоителни формули, то бързо се придвижва напред. Верен на своята психологическа максима, че най-добрият момент за атака идва веднага след победата, Хитлер не се поколебава да започне поредица от събития след 14 септември, които носят нови успехи на партията. На изборите за градския парламент в Бремен на 30 ноември тя успява да събере почти два пъти повече гласове от изборите за райхстаг и да спечели над 25% от местата, докато всички останали партии претърпяват загуби. Подобни резултати са постигнати в Данциг, Баден и Мекленбург.

На 13 октомври в обстановка на объркване и размирици, райхстагът започва своята работа. В знак на протест срещу забраната на нацистките униформи, която все още е в сила в Прусия, депутатите от НСДАП, шумно влизат в сградата на парламента, облечени в униформи и кафяви ризи.

В огнената си реч Грегор Щрасер обявява борба срещу „системата за безсрамие, корупция и престъпност“. Неговата партия, каза той, няма да се страхува от такава крайна мярка като гражданската война и райхстагът няма да може да й попречи. Всичко се решава от хората, а хората са на нейна страна. Междувременно по улиците са провокирани сбивания с комунистите и Гьобелс за първи път организира погром над еврейските магазини и насилия над минувачите, припознати като евреи.

Когато питат за това Хитлер, той отговоря, че ексцесиите са работа на хулигани, разграбването на магазините е дело на криминални елементи, а сбиванията са предизвикани от комунистическите провокатори. Вестник „Фьолкишер Беобахтер“ добавя, че в Третия райх еврейските витрини ще бъдат по-добре защитени, отколкото сега от „марксистката“ полиция.

Над 100 000 металурзи излизат на стачка, едновременно подкрепящи както комунистите, така и на националсоциалистите. Всичко това създава картина на общ колапс на системата.

Хитлер и сега не се поколебава нито за миг по въпросите на своята тактика. В допълнение към незабравените уроци от 1923 г. той осъзнаава, че дори разлагащата се и разпадаща система е неизмеримо по-силна от всяка улична атака. Но романтичните „революционери“ от неговата партия, които не могат да си представят революцията без барутен дим, веднага след 14 септември отново започват да говорят за поход към Берлин, за революцията и ръкопашните боеве, и той отново и отново се противопоставя с концепцията си за легалността и законността, въпреки че не скрива и чисто тактическите си мотиви. По този повод казва в Мюнхен: „По принцип ние не сме парламентарна партия, тъй като това противоречи на всички наши възгледи. Но сме принудени да станем парламентарна партия и конституцията ни принуждава да направим това ... Току-що спечелената победа не е нищо друго освен придобива на новото оръжие в нашата борба.“

---

[671] Според горепосочената бележка от А. Шнайдхубер от 19.09.1930 г. Doc. Ctr. 43/11. За споменатото писмо от Грегор Щрасър вижте Tyrell A. цит. с., стр. 340.

Цинично но по същество в пълно съответствие с това, Гьоринг казва: „Ние се борим срещу тази държава и сегашната система, тоест искаме да ги унищожим безследно, но по законен начин. Докато нямаше закон за защита на републиката, ние казвахме, че мразим тази държава. Тъй като съществува този закон ние казваме, че обичаме тази държава. Всички обаче знаят какво имаме предвид“.[672]

Строгият курс на Хитлер за легитимност и законност се дължи и на страха му от райхсвера. Заради него, както по-късно признава, е принуден да се откаже от идеята за държавен преврат.[673] Факт е, че силата и влиянието на райхсвера нарастват все повече, когато общественият ред се разпада.

Опитът му за пуч и забраната за контакти с тогава новосформираната СА значително влошава отношенията им. Хитлер прави известно предпазливо предложение към армията през март 1929 г. В една от целенасочените си речи той отхвърля лозунга за „войник извън политиката“, формулиран по-рано от генерал фон Зект, и предсказва на офицерите, че след победата на левицата ги очаква бъдеще, притогвено им от „палачите и политическите комисари“. По-привлекателни изглеждат неговите собствени планове, насочени към величието на нацията и честта на нейната армия.[674] Тази реч, благодарение на прецизната си психологическа ориентация, естествено повлиява на офицерите, особено на младшите. Няколко дни след изборите през септември в Лайпцигския съд започва процесът срещу трима офицери от гарнизона Улм, които, противно на постановлението на военното министерство, установяват контакт с НСДАП и агитират в нейна полза свои колеги. По предложение на адвоката му Ханс Франк, Хитлер е призован като свидетел. Сензационният процес му дава възможност да продължи вече публично опитите си за сближаване с райхсвера и в същото време ефективно да заяви политическите си цели.

На 25 септември, на третия ден от процеса, той влиза в съдебната зала като човек, уверен в успеха, като лидер на партия, която току-що спечелила. Пред съда Хитлер заявява, че има три приципа на неговите убеждения. Първо, отвсякъде заплашващата опасност за подкопаване чистотата на националния принцип, поради опасността от интернационализма, второ, обезценяването на индивида и възхода на демократичното съзнание и трето, това е заплахата от отравяне на германския народ с отровата на пацифизма.

Още през 1918 г. той започва борба, за да се противопостави на тези тревожни тенденции с „партията“ на фанатичния германски национален дух, абсолютното подчинение на авторитета на лидера и непреклонната воля за борба, но по никакъв начин тя не се противопоставя на военните. Който корумпира армията, е враг на народа, а що се отнася до СА, те изобщо не са създадени, за да атакуват държавата или да се конкурират с райхсвера.

След като е разпитан за законността на борбата му, Хитлер уверено отговоря, че СА не се нуждае от използване на сила: „Още няколко избори и националсоциалистическото движение ще спечели мнозинство в парламента.

---

[672] Bullock A. Op. cit. S. 159, също: „Frankfurter Zeitung“, 26 септември 1930 г. Вижте в тази връзка също: Hitler A. Mein Kampf, стр. 379: „Движението е ... антипарламентарно и дори участието му в парламентарна институция може да има смисъл само когато е насочена към нейния крах, към ликвидация на тази институция, в която трябва да видим една от най-трудните прояви на деградацията на човечеството ”.

[673] Hitlers Tischgespraeche, стр. 364.

[674] Schueddekopf O. E. Heër und Reprblik, стр. 281 и сл.

Тогава ще направим национална революция.“ На въпрос какво има предвид, Хитлер заявява: „Понятието национална революция винаги се счита за чисто вътрешнополитическо. Но за националсоциалистите това е само съживяване на поробения германски национален дух. Германия е поробена с мирен договор. Цялото германско законодателство в момента не е нищо повече от опит за утвърждаване на мирните договори в съзнанието на германския народ. За националсоциалистите тези договори не са закон, а нещо, което ни е наложено отвън. Ние не признаваме вината си в развихрянето на войната и се противопоставяме да натоварваме с това бъдещите поколения, които изобщо не са виновни за нищо. Ще се противопоставим на тези договори, както дипломатически, така и напълно ще ги игнорираме. Ако ги отхвърлим по някакъв начин, това ще бъде пътят на революцията.“

Това възражение, което обръща концепцията за „революция“ срещу външния свят, умишлено не каза нищо за плановете в страната. На въпроса на председателя на съдя, дали революция, насочена срещу външния свят, ще използва и незаконни методи, Хитлер не се поколеба да потвърди: „Всички средства, включително тези, които се считат за незаконни от гледна точка на други страни“.

Запитан за многобройните заплахи срещу т.нар. вътрешни предатели, Хитлер каза: „Заклех се тук в лицето на всемогъщия бог. И ви казвам: ако дойда на власт законно, тогава ще създадем държавни съдилища в законното правителство, които според закона ще осъдят хората, отговорни за нещастията на нашия народ. Тогава може би някои глави ще се търкалят съвсем законно.“[675]

Аплодисментите които получава от присъстващите в съдебната зала, показват общото настроение. Възраженията на министерството на вътрешните работи, които предоставят повече от достатъчно доказателства за антиконституционната дейност на НСДАП, не са изслушани. Без видима реакция съдът приема окончателното изявление на Хитлер, че се чувства обвързан от конституцията само по време на борбата за власт, но след като е станал притежател на конституционни права, той или ще ги отменени, или ще ги заменени с други.

Според теориите от онова време, премахването на конституцията по легален начин не противоречи на самата идея за демократична конституция. Суверенитетът на хората включваше и отказа на народа от суверенитет. Тук съществува такава вратичка, през която Хитлер успява да проникне без особени пречки и след това парализирайки всяка съпротива, да завладее държавата и да я подчини.

Но зад официалните уверения на Хитлер за спазване на конституцията се крие не само неприкритото му намерение да не се прибягва до сила, докато не успее да хвърли мантията на параграфите върху нея. Хитлер очевидно се стреми да придаде тревожна неяснота на думите си за лоялност към принципа на законността. Уверявайки, че е „твърд като гранит и стои на основата на законността“, той в същото време насърчава своите поддръжници към диви, невъздържани речи, в които силата се изразява под формата на плашещи метафори: „Идваме като врагове! Както вълк нахлува в стадо овце, така и ние

[675] Изявлението на Хитлер е непълно и не съответства точно на съдебния протокол. Цитатите, предоставени тук, обединяват различни текстове, които имат отношение към този въпрос. Виж: опит за реконструкция на буквален текст от съобщенията в пресата на Петер Бухер: Bucher P. Der Reichswehrprozess, стр. 237 и сл.

идваме.“ Строго погледнато, само декларациите от върха на партията са законни, докато в задните дворове на берлинския квартал Вединг, по нощните улици на Алтона или Есен, стават убийства, кървави сблъсъци и пренебрежение към върховенството на закона. И всичко това се представя като „ексцесии на местните единици“.

Гьобелс разкрива чисто риторичния характер на гореспоменатите уверения в разговор с един от младите офицери лейтенант Шерингер, който е осъден Лайпциг. Гьобелс му каза с усмивка: „Смятам тази клетва (на Хитлер) за блестящ шахматен ход. И какво след това могат да направят тези братлета срещу нас? Те само чакаха възможност да ни хванат. Но сега ние сме легални, просто законни в закона.“[676]

Неяснотата във възгледите на Хитлер и непрекъснатото редуване на клетвите му за лоялност към конституцията със заплахи, помагат на неговата кауза в много отношения. Това е целенасочено поведение, което от една страна, успокоява широката общественост, а от друга не премахва чувството на безпокойство, което е причината за голям брой дезертьори и ренегати от партията. В поведение на Хитлер, властимащите, президента Хинденбург и командването на райхсвера, виждат предложение за съюз, но отново и предупреждение за невъзможността да се поставят определени условия на движението. И накрая, Хитлер завладява въображението на онези негови поддръжници, които все още чакат похода към Берлин и сякаш конспиративно им намигва и ги кара да разберат, че блестящият фюрер ще измами всеки враг. В този смисъл ролята на „лайпцигската“ клетва не може да бъде подценявана. Хитлер вижда, че отворената му към всички страни тактиката, която е хитро и точно изчислена, пасва и на собствения му характер с типичната му вътрешна нерешителност. Тя е много рискована, и изисква способността му да „балансира ходейки на въже“, но отговаря на любовта му към хазартния риск. Ако се провали, той може да отиде към безразсъден и почти безнадежден пуч, или да се оттегли от политиката.

Тактиката на Хитлер с цялата нейна рискованост и всичките й трудности е най-ясно въплътена в СА. Според заплетената му концепция, кафявата партийна армия трябва да комбинира върховенството на закона с романтиката на политическата армия, отказа от използването на оръжие с култа към оръжията. И това парадоксално искане се спъва от Пфефер фон Заломон.

В началото на 1931 г. Ернст Рьом го замества като НЩ на СА. Той веднага започва да преориентира СА по военен модел. Цялата територия на страната е разделена на пет обергрупи (корпуса) и 18 щандартгрупи (полкове) на СА, които получават номерата на бившите кайзерски полкове, и създава система от специални подразделения: авиационни, военноморски, инженерни, медицинско-санитарни служби, като копира изцяло структурата на армията.

Рьом заповядва да се комбинират всички многобройни отделни инструкции на Пфефер фон Заломон в един „Устав на СА“. Той се стреми да превърне СА в армия готова за гражданска война. За разлика от 1925 г. Хитлер му дава свобода на действие, защото сега вярва повече в своя авторитет. Въпросът е, че концепцията на Рьом подкрепя неговия двуличен курс. Реформите в СА, започнали след отстраняването на Пфефер фон Заломон, отразяват всички признаци на фиктивните реформи на Хитлер. Решението на

---

[676] Scheringer R. Das grosse Los, S. 236; Der Angriff S. 73 (30. 04. 1928). А. Кребс по-късно казва, че през пролетта на 1932 г. Хитлер призовава партийната преса в Хамбург да „подбуди масите към революционни действия“. Krebs A. Op. cit. S. 154.

основните въпроси се изразява в смяна на някои водещи фигури, клетви за вярност и създаване на съперничещи си структури.[677] Поради продължаващите трудности в отношенията със СА, Хитлер постепенно и все по-независимо от Рьом, започна да разширява СС, които преди това, въпреки че са елит, стачният юмрук и „вътрешната тайна полиция" на партията, вегетират в задния двор, като в началото на 1929 г. наброяват едва 280 човека.

По-късно настъпилият край на тази реформа е като всички останали. Тенденциите, които непреодолимо водят до конфликт намират своето решение в див, кървав и внезапен удар. Под ръководството на Рьом, СА за пръв път се превръща в онази масивна армия, благодарение на необикновения му организационен дар като началник-щаб, и към края на 1932 г. вече наброява повече от 500 000 души. Привлечени от общежитията и кухните на СА, безброй безработни влизат в кафявите отряди. Омразата им към обществото и скритото негодувание на активисти-авантюристи срещу това същото общество, се сливат в агресивен потенциал с несравнима сила. Самият Рьом незабавно започваа цялостно прочистване на командния състав от офицерите на Пфефер фон Заломон и на мястото на отстранените поставя своите хомосексуални приятели. Цяла банда от тъмни личности ги последват и скоро започва да се говори, че Рьом създава, своя „лична армия в партийната армия".

Хитлер засилва яростното си противопоставяне на това с прочутата си писмо, с което „решително, с цялата си строгост и принципност" отхвърля съобщенията за престъпни деяния от върховното командване на СА.

Също се казва, че тази организация е „обединение на хора за политически цели, ... а не институция от благородни девици" и основното в нея е до каква степен всеки от нейните членове изпълнява своя дълг. „Личният живот може да се разглежда само ако той противоречи на основните принципи на националсоциалистическия мироглед".[678]

Това писмо потвърждава властта на беззаконието в СА. Напук на всички обети за любов към законността, армията на Хитлер скоро разпространява атмосфера на нечуван до сега парализиращ страх, който служи като основание за непрекъснато нарастващата нужда от диктатура.

Според полицията всички видове оръжия от подземния свят могат да бъдат намерят в оръжейните на СА: кистени, кастети, метални боксове, гумени маркучи и пистолети, който в случаи на възникване на заплаха от улични сбивания, са носени от специални „оръженосци" и раздавани на групата. Те са наричани на жаргон „момичета" също както в престъпните криминални групировки. Жаргонът на тези хора издава родството им с подземния свят. Така в Мюнхен пистолетите се наричат „запалки", а гумените палки - „гумички". Берлинските щурмоваци с извратена гордост, достойна за обитателите на социалното дъно, придобиват прякори, които разкриват всички пропагандни твърдения за предполагаемите революционни стремежи на тези „войнстващи общности". Един от щурмовите отряди на СА (съответстващ на рота) във Вединг се нарича „Разбойнически щурм", отряд в центъра на Берлин се нарича

---

677 Sauer W. In: Bracher K. D., Sauer W., Schulz G. Die nationalistische Machtergreifung, стр. 851; за развитие и ролята на СС вж.: Hoehne H. цит.с., стр. 30 и сл.; Също стр. 57 и сл. численността на СС през януари 1929 г. е 280 човека, декември 1929 г., са 1000, а през декември 1930 г. 2727 човека.

678 Bennecke H. Hitler und die SA, стр. 253 (Dok. 13). Щурмовиците трябва да бъдат неженени, тъй като Хитлер смята „ че бащите и главине на семейства, не са годни за улични боеве": Hanfstaengl E. цит. с., стр. 97.

„Танцова гилдия“, един от членовете му носи прякора „Кралят на бирата“, друг - „Мюлер-изстрела“, а третият „Дулото на револвера“[679].

„Песента на берлинските щурмоваци“ отразява точно цялата тази жалка идеология, характерна смесица от пролетарско нахалство, и култ към силата: „Потта е на работното ни чело, стомахът ни е празен, държим пушката с черна и груба ръка; ние стоим в колони, готови за бой, и само с кръвта на евреите свободата ще дойде при нас.“

Но тази ужасна обратна страна на монетата се показа само за кратки моменти. От другата страна са подредените маршируващи колони на униформените щурмоваци, със силно звучащи команди, възприемани като близък и познат символ на реда за нацията. Впоследствие Хитлер заявява, че Германия в тези години на хаос копнее за ред и е готова да плати всяка цена за възстановяването му.[680]

Все по-често по пустите улици се появяват странни кафяви колони, които маршируват като на парад, с развети знамена под музиката на собствените им духови оркестри. Организацията и дисциплината им поразително ги отличаваха от безцветните маршове на бедността, организирани от комунистите, когато под досадно пронизителните звуци на гайди те се влачат по улицата в безпорядъчна тълпа и вдигайки стиснати юмруци, скандират: „Глад!“

Тази жалка картина показва лишенията на бедните, но не посочва никакъв изход. Писмото на един 34-годишен СА щандартерфюрер до Грегор Щрасер свидетелства за това колко много през тези години в подобни схватки щурмоваците са показали своята отдаденост, и са получавали отчаяната незаинтересованост на ПО: „... По време на работата си в полза на НСДАП бях осъждан повече от 30 пъти и 8 пъти осъждан за причиняване на телесни повреди, съпротива срещу полицията и други неправомерни действия, което е нещо разбираемо за всеки нацист. И до днес плащам наложените ми парични глоби, а междувременно срещу мен са образувани още няколко дела. Нещо повече, поне 25 бях горе-долу тежко ранен. На тила, лявото рамо, долната устна и дясната предмишница имам много прободни белези. Никога не съм искал и не съм получавал нито един пфениг от партийните пари, но съм дарил времето си в полза на нашето движение, често в ущърб на моя процъфтяващ магазин, завещан от баща ми. Сега буквално съм на ръба на разрухата ...“[681]

Републиката няма средства срещу такава решителност, и след пробива на хитлеристкото движение, тя няма сили да провежда курс на енергична опозиция, без да се страхува да събуди призрака на гражданската война. Защитниците на републиката се придържат към надеждата, че атаката на ирационализма може да бъде сломена със силата на разумната аргументация и наидно разчитат на подхранващото влияние на демократичните институции, на необратимо развитие по пътя към по-хуманен обществен ред.

Но вече става ясно, че подобни идеи с елементи на старата вяра в прогреса са погрешни, тъй като предполагат наличието на разум и наблюдателност, в обстановка на объркване, страх, паника и агресивност. Липсата на компетентност на пропагандистите на Хитлер, неубедителните им отговори за изход от ужасната кризата, досадният им антисемитизъм, объркват

---

[679] Sauer W. In: Machtergreifung, стр. 847; Broszat M. Die Anfaenge der Berliner NSDAP. In: VJHfZ, 1960, H 1, стр. 85 и сл. Der Angriff, цит. с., стр. 25.06.1928.

[680] Hitlers Tischgespraeche, стр. 364.

[681] От писмото Вили Фелер от 16. 08. 1930, цит. по: Tyrell A. цит. с., стр. 297 и сл.

малцина и въпреки самоуверените контрааргументи на специалистите, националсоциалистите са във възход.

През пролетта на 1931 г. канцлерът на републиката Хайнрих Брюнинг предприема пътуване в Източна Прусия и най-бедните райони на Силезия. Навсякъде е посрещнат с хладен, дори враждебен прием. Тълпата го поздравява с транспаранти с надписи „диктатор на глада“ и го освиркват. А в райхстага националсоциалистите играет виртуозно своята двойна роля на разрушители и съдии на „системата“. За разлика от миналото, сега те като силна фракция, успяват да парализират дейността на парламента и със своите викове и показно напускане на залата, да подчертават репутацията на парламента като празна „говорилня“.

Те се противопоставят на всякакви опити за стабилизиране на ситуацията, като изтъкват факта, че подобряването на условията служи само на пораженческата политиката за изпълнение на версайските споразуменията и че всяка жертва, която правителството изисква от хората е акт на предателство.

В същото време използват различни тактически средства за противодействия: шум, безкрайни дискусии за реда на провеждане на заседанията, или всички напускат залата, веднага след като думата е дадена на „марксист“.

Ярък пример за агресивността на фракцията, която презира всички конвенции е докладът на парламентарната комисия за спазването на процедурния ред, съобщаващ са подадени 400 жалби срещу 107 депутати от НСДАП. Когато през февруари 1931 г. е приет закон, ограничаващ възможностите за злоупотреба с парламентарния имунитет, националсоциалистите, придружени от депутати от ГНП (Германска народна партия), и комунистите, напускат групово райхстага.

Сега националсоциалистите засилват работата си по улиците и в залите, където се надяват по-ефективно да укрепят репутацията си и да се увеличат собствените редици. Гьобелс подигравателно нарича останалите в парламента „партии на чугунените глави“ и се хвали, че четири дни по-късно ще говори не пред безсилен парламент, а пред повече от 50 000 души.

Но демагогскатата идея за създаване на антипарламент на националната опозиция във Ваймар с помощта на министъра на вътрешните работи на Тюрингия Фрик е изоставена, тъй като държавата заплашва Тюрингия с репресии. Излизането на националсоциалистите от парламента е решение, което не е лишено от последователност. Самите националсоциалисти правят всичко възможно за да парализират райхстага и да го лишат от всякакъв престиж, но и преди тяхното присъствие, той отдавна е престанал да бъде център за политическото вземане на решения.

Още преди изборите през септември 1930 г. канцлерът Брюнинг, се възползва от член 48 от Ваймарската конституция относно правото на президента на страната да обявява извънредно положение, и да управлява без съобразяване с райхстага, затънал в разногласия. След игнорирането на парламентарното мнозинство, канцлерът управлява с методите на извънредното президентско управление, като прилага форма на полудиктатура. Но който приема това събитие като „смъртния час на Ваймарската република“[682], трябва да вземе предвид следното. Изместването на центъра и

[682] Формулировката е на Артур Розенберга: Rosenberg A. Entstehung und Geschichte der Weimarer Republik, стр. 479.

тежестта на властта става възможно само защото отговоря на желанието на почти всички партии да избягат от политическата отговорност. Някои учени все още са склонни да обвиняват „аполитичните маси“ за авторитарния обрат на събитията. „Управленческите държавни структури“ показват една скромна спешност, а левите и десните партии по време на кризата, бързат да прехвърлят отговорността върху презирания „ерзац-кайзер“ (подигравателно отношение към канцлера на републиката, ерзац – заместител, сурогат), за да нямат участие в предстоящите непопулярни решения. След като напускат райхстага, националсоциалистите проявяват само по-голяма далновидност от останалите партии.

Недоволството от многопартийната държава е допълнително засилено от очевидните провали на правителството, във вътрешната и външната политика. Политиката на строги икономии, провеждана от Брюнинг с увереност в далечната цел, му струва скъпо и не премахва нито финансовите затруднения, нито кризата в продажбите, нито намалява огромната армия безработни, както и не решава въпроса за репарациите и разоръжаването.

Франция е основният разтревожен от резултатите на септемврийските избори и се противопоставя на всякакви отстъпки, а обществеността ѝ се поддава на истерични настроения. В началото на 1931 г. опитите за прекратяване на общата икономическа война на всички срещу всички, чрез сключване на търговско споразумение и премахване на митническите граници са блокирани. Когато Германия и Австрия, вече по собствена инициатива, сключват двустранно митническо споразумение, което не засяга независимостта и на двамата партньори в областта на икономическата политика и е отворено за присъединяването и на други страни, Франция отново възприема това като опит за нарушават Версайския договор и обявява, по думите на един високопоставен дипломат, че „мирът на нашия стар континент отново е под заплаха“[683]. Френските банки веднага представят искане за изплащане на своите краткосрочни заеми дадени на Германия и Австрия за да доведат двете страни до „гигантски фалит“, което ги принуждава през есента при унизителни условия да изоставят намеренията си. Австрия трябва да направи значителни икономически отстъпки, но в Германия Хитлер и радикалната десница се радват бурно, виждайки как престижът на правителството намалява, и публично се подиграват с унизителните усилия за постигане на някакво разбирателство. Когато президентът на САЩ, Хувър на 20 юни предлага едногодишно отлагане на плащанията по репарациите, френската камара на депутатите е в „настроение, подобно на война“[684]. Франция нанася на удар, като забавя преговорите, докато цялата верига от последвали фалити в Германия не изострят кризата до немислима степен.

В Берлин, както пише един от тогавашните наблюдатели, ситуацията е подобна като в навечерието на войната, но това сравнение е породено по-скоро от гледката на пустите улици и изключително напрегната атмосфера в тихия град.[685] Все още има жестоки сблъсъци и улични сбивания в края на всяка работна седмица. В края на 1931 г. Хитлер, силно надценявайки цифрата, обявява, че загубите на партията през изминалата година възлизат на 50 убити и 4000 ранени. Както в живота, така и на теория, страната все по-ясно се отдалечава от демократичната многопартийна система. Парламентът абдикира

[683] Fransois-Poncet A. цит. с. стрр. 22 и сл.
[684] Curtius J. Sechs Jahre Minister der deutschen Republik. Heidelberg, 1948, стр. 217.
[685] Съобщение на британския посланик от 16. 07. 1931, цит. по: Bullock A. цит. с., стр. 173.

безсилен пред кризата, държавната власт отстъпва пред активността на уличната тълпа. Всичко това съживява дискусиите относно възможните нови проекти за конституция. Многобройни планове за реформи съчетават презрението към отслабената парламентарна демокрация със страховете от тоталитарните концепции на десните и левите екстремисти. Смесицата от идеи на консервативните публицисти с техните теории за „новата държава“ или „диктатурата на върховенството на закона“, има за цел да се противопостави със своята междинна алтернатива, на радикалната алтернатива на Хитлер.

Същите намерения са в основата на концепциите за съживяване на конституцията в авторитарен вариант. Те са обсъдени в обкръжението на президента на страната във връзка с нарастващата умора от демокрацията. Защитниците на подобни планове, имат за цел да примирят демократичния режим с традицията и копнежа на населението по миналото, посредством постепенно възраждане на монархията. Най-известни представители са самият Брюнинг, военния министър ген. Грьонер, както и неговия доверен човек в политиката, ръководителят на кабинета му, ген. Курт фон Шлайхер, който е приближен на Хинденбург, и се очертава като основната задкулисна фигура в политическата игра. По времето, когато Брюнинг е назначен за канцлер, Шлайхер вече заема видно място и благодарение на сръчността, проницателността и хитростта си, разширява влиянието си толкова много, че оттогава нито един канцлер или министър не е назначаван или освобождаван без неговота съгласие. Гравитацията му към атмосферата на здрача, в която контурите от политически характер се размиват, а тънките мрежи от интриги стават невидими, скоро му спечелва репутация на „сив кардинал във военна униформа“. Той е циничен, импулсивен, свободен от предразсъдъци, има темперамента на въжеиграч и търси навсякъде опасността. С помощта на контраразузнаването, той поставя под наблюдение дори някои свои приятели и съседи. Своеобразна комбинация от лекомислие, чувство за отговорност и страст към интригите, го правят една от най-противоречивите фигури в последната фаза на съществуването на републиката.

Шлайхер изхожда от факта, че такова широко народно движение, което Хитлер мобилизира, не може да бъде преодоляно с помощта на държавната власт. Шокиращият урок от революцията, при която срещу офицерския корпус внезапно излезе сива, непокорна, ужасна маса, кара най-разумните командири на райхсвера да осъзнаят, че никога повече не бива да се допуска конфронтация между армията и народа.

Дори и без да приема на сериозно лидера на НСДАП, и подигравателно го нарича „водач и идол на глупаците“, Шлайхер добре разбира мотивиращите причини, които предоставят на Хитлер такъв гигантски приток на нови членове, и ги взема под внимаине. Той добре вижда тъмните страни на движението, комбинацията от беззаконие, негодувание и идеологически фанатизъм, поради които един от неговите колеги офицери определя партията на Хитлер, като партия с „руски характер“[686]. Но точно тези качества го подтикват да ускори изпълнението на плановете си. Докато Хинденбург е още жив и райхсверът е предпазен от явленията на разпада, и Шлайхер вярва, че има шанс да

686 Говорим за статия на анонимен офицер от райхсвера „Националсоциализмът и райхсвера“, която ясно отразява цялото двусмислено отношение на офицерския корпус към нацисткото движение; публикувано в: Jacobsen H.-A., Jochmann W. цит.с. „23 ноември 1930 г.“. Относно личността на фон Шлайхер вж.: Eyck E.. цит. с., Bd. II, стр. 420 и сл., И също: Treviranus G. R. Das Ende von Weimar, стр. 248 и сл.

„образова“ Хитлер и да го обвърже с веригата на политическата отговорност. Тогава масовата армия от негови последователи на фона на ограниченията, наложени от Версайския договор, може да се използва за укрепване „волята за съпротива“. Шлайхер внимателно се заема да търси контакт с Хитлер, използвайки посредничеството на Рьом и Грегор Щрасер.

Алфред Хугенберг се ръководи от същите мотиви, които показват общото желание на консервативните сили да възвърнат загубената си власт над неопитомения господар на арените и митингите, да го подчинят на своето педагогическо влияние.

Когато през лятото на 1931 г. Хинденбург му се оплаква от „тези млади подстрекатели и скандалджии“ на Хитлер и заявява, че не смята НСДАП за „надеждна национална партия“, Хугенберг уверено отговаря, че точно поради това е необходим съюз с тях и трябва да се помисли за това което би допринесло за политическото образование на националсоциалистите.[687]

Сега той иска да поправи своите обтегнати отношения с Хитлер, въпреки всички лоши преживявания от миналото. Усилията на различните партии да се доближат до Хитлер съвпада с подобни опити от самия лидер на НСДАП.

Той предчувства загуба, тъй като успехът му то з септември досега не дава никакви резултати. Резултатът от изборите го превръща в един от основните действащи лица на политическата сцена, но докато остава изолиран, той играе „роля без думи“. Един от наблюдателите пише: „Хитлер загуби много месеци, бездейства и безвъзвратно пропилява времето си. Никоя власт на света няма да му върне този 15 септември, това треперене на победените и объркването на властите. Тогава настъпи часът за германския Дуче, законно или не, кой го е грижа? Но този германски Дуче се оказа страхливо, глезено и изнежено същество, твърде бързо наддал на тегло дребнобуржоазен бунтар, отдал се на светските радости и трудно разбиращ, че съдбата го потапя, заедно с лаврите, в кисел оцет. Този барабанчик удря барабана само когато е в тила ... Брут спи.“[688]

Тъй като привържениците на Хитлер са свързани не толкова от политически убеждения, колкото от променливи емоции, които се променят в зависимост от момента, той наистина се нуждаеше от нови и осезаеми успехи повече от други. Но победоносният марш на партията продължава и през 1931 г. На изборите за Ландтаг в Шаумбург-Липе в началото на май, тя събра 26,5% от гласовете, а две седмици по-късно в Олденбург – дори 37,2 %, като за пръв път става най-силната фракция в един от местните ландтаги (провинциалните парламенти).

Тези успехи са само бледа картина на онова, което партията успява да постигне в по-широк мащаб през септември. Те не я доближават до властта и нейните поддръжници по площадите и тесните улици оглушително скандират: „Хитлер стои пред портата!“, сякаш те щяха да му разчистят пътя към тази порта. В самите провинциални парламенти, тя използва тактиката на парализа, и не може да се похвали с голям успех. Остава само изчерпаното но все по-конвулсивно ликуване от нарастването на партийните редици, рекордния брой участници в митингите или все повече „нови мъченици“ за идеята, и тук е най-подходящ тържествено-елейния тон. През пролетта, латентното недоволство от продължителния застой и нетърпение избухва в бунта на Берлинската СА под ръководството на Валтер Щенес. Водачът на щурмоваците иска да отдели

---

[687] Hubatsch W. Hindenburg und der Staat, стр. 306.
[688] Ossietzky C v. B: Die Weltbuehne, 3.02.1931.

своите отряди от партията и да спечели колебливия Гьобелс на своя страна, но Хитлер го изпреварва, като му изпраща заповед да изгони Щенес, а недоволството на заговорниците е притъпено с нови уверения и клетви за вярност. Противно на обещанията си за преодоляване на „системата“, причинявайки ѝ поражение след поражение в предизборните битки, Хитлер, започвайки през пролетта, се стреми към широкообхватни действия, за да спечели доверието и подкрепата на влиятелни сили.

По-ясно от всякога той осъзнава, че разчитайки само на успех сред масите, никога няма да достигне до държавна власт. Член 48, който концентрира властта в ръцете на президента и неговия вътрешен кръг, намалява заедно с властта на парламента и значението на изборните победи. Успехът в претенциите за поста на канцлера сега не е броят на събраните гласове, а волята на президента. Следователно завоюването на благоразположението на Хинденбург е по-важно от получаването на мнозинството от гласовете.

Както обикновено, Хитлер започва да действа едновременно на различни нива. Неговата „лайпцигска“ клетва за вярност към закона и законността вече съдържа скрито обещание за благоприличие и намек за възможността за съюз. В началото на годината той получава знак от фон Шлайхер: на националсоциалистите е разрешено да служат в граничните войски.

Като ответна стъпка Хитлер със своя указ от 20 февруари, забранява на щурмоваците да участват в улични битки, а тяхното подразделение в Касел, което се опълчва срещу заповедта е разформировано.

В априлския си циркуляр Рьом заявава, че ако Хитлер стане канцлер, частите на СА ще бъдат „вероятно излишни“. В онези дни военният министър ген. Вилхелм Грьонер пише на един от приятелите си: „Прекрасният Адолф навсякъде демонстрира лоялност“ и спира да притеснява който и да е било.[689]

Когато католическите епископи в остро формулирано изявление обявават опасността от Хитлер, той незабавно изпраща Херман Гьоринг, като свое достоверно лице, с посредническа мисия в Рим.

В интервю за вестник „Дейли експрес“ Хитлер се застъпва за интензивното сътрудничество между германците и англичаните в борбата за премахване на репарациите, и се показа като разумен и зрял човек, който търси и по всякакъв начин разбирателството.

Вилхелм Пик, депутат в райхстага от комунистическата партия, заявява, че Червената армия (военните формирования на комунистите) е готова да се впусне и да помогне на революционните освободителни сили в страната. Хитлер използва тези думи, за да каже на американски вестник, че НСДАП е като язовирна стена, по пътя на настъпващия световен болшевизъм. Един от неговите съвременници пише: „Сега той се кара много по-малко, и вече не яде евреи за закуска“ и се опитва „да не прилича повече на човек, завладян от мания“.[690]

Загрижеността му за добра репутация се простира до чисто външни аспекти. И така, той изоставя малкия, скромен хотел „Сансуси“, където е отседнал при посещението си в Берлин, и оттук нататък, без много шум наема помещение в центъра на града, в хотел „Кайзерхоф“ на „Вилхелмсплац“, почти срещу райхканцеларията. Представителите на десните сили, които вече са

[689] Groener-Geyer D. General Groener, стр. 279; Denkschrift des Stabschefs der SA Roehm fuer Zwecke aktiver Information in Auslande, 22.04.1931.: Vogelsang Th.цит. с., стр. 422 и сл.

[690] Heuss Th. цит.с. стр. 148 и сл.

подготвили рецептата за опитомяване на упорития фюрер, се уверяват взаимно, че Хитлер най-накрая е на път за сътрудничество с държавата.

Той демонстрира своето благосклонно поведение и сред висшите кръгове, които се все още сдържани към него. В лицето на г-жа фон Дирксен[691], която организира редовни приеми в „Кайзерхоф“ и има големи връзки, той отново намира една от онези покровителки на средна възраст, на чиято енергия дължи толкова много. Г-жа Хелена Бехщайн също продължава да работи в негова полза. Други контакти са осъществени чрез Гьоринг, който често устройва приеми в собствения си дом, и от журналиста икономист Валтер Функ главен радактор на „Берлински борсов вестник“ и председател на Берлинската промишлина и търговска палата.

Вилхелм Кеплер, дребен предприемач пострадал от кризата осъществява контакт с Хитлер, като довежда и други симпатизиращи на националсоциалистите индустриалци и създава „Кръг на приятелите на икономиката“. По-късно този „кръг“ поради връзките си с Химлер получава лоша репутация.

Ото Дитрих, който има широки семейни връзки в индустриалните кръгове и е ръководил отдела за печат на НСДАП от август 1931 г., отбеляза: „През лятото на 1931 г. фюрерът в Мюнхен внезапно реши да обработи системно влиятелните предприемачи и индустриалци, които съставляват ядрото на съпротивата в подкрепяните от тях партията „Център.“

Със собствения си автомобил „Мерцедес“ Хитлер предприема дълго пътуване из Германия, за да проведе поверителни преговори. За по-голяма секретност някои от проведените срещи се осъществяват „в уединени горски кътчета, в лоното на майката природа“. В имението Щрайтхоф, на Емил Кирдорф той преговаря с над 30 водещи представители на тежката индустрия.[692] Грегор Щрасер и Готфрид Федер, в духа на вече отхвърлените социалистически цели поставят в райхстага, въпроса за национализация на собствеността на „банковите и борсовите посредници“, Хитлер демонстративно ги принуждава да оттеглят предложението си, а когато комунистическата фракция с удоволствие представя това предложение, без да променя и дума в него, той принуждава депутатите на НСДАП да гласуват против. Оттогава Хитлер говори за своите икономически планове само с неясни намеци. В същото време той се разграничава от упорития Федер и понякога просто му отнема думата при публични събития.

И накрая, в първите дни на юли, в Берлин Хитлер се срещна с Хугенберг, а скоро след това и с Зелде и Дюстерберг, представители на „Стоманен шлем“ които отново го приканват към съюз. Тогава Хитлер се среща с фон Шлайхер и началника на главното управление на сухопътните войски (ГУСВ) генерал Курт фон Хамерщайн-Еквард. Провежда консултации с Брюнинг, Грьонер и отново с

---

[691] Бел. пр.: Виктория фон Дирксен (1874 – 1946) е втора съпруга на дипломата Вилибранд фон Дирксен (1852 – 1928). Поддържа тесни връзки с Гьобелс, Химлер, Гьоринг, Рьом, както и с десните консерватори Шлайхер, Брюнинг, президента Хинденбург и сина му Оскар, ген. фон Еп, престолонаследникът Вилхем и братята му Август Вилхелм и Айтел Фридрих, които са чести гости в салона й. След смъртта на съпруга си в 1928 г., тя основава фондация „фон Дирксен“ средствата от която се използват за подпомагане на НСДАП. Доведеният й син Херберт фон Дирксен през Ваймарския период е посланик в Москва и Лондон.

[692] Тази среща скоро беше продължена в Берлин, но както свидетелства Ернст Пенсген, всички заклинания на Хитлер към индустриалците да прекратят подкрепата за Брюнинг бяха неуспешни; виж: Poensgen E. Erinnerungen, стр. 4; Dietrich O. Mit Hitler in die Macht, стр. 45.

Шлайхер и Брюнинг. Целта на преговорите е да се уточнят взаимни намерения и да се започне сближаване, за да се включи Хитлер в системата срещу която той се е борил до сега по принцип, да се хване в мрежата от тактически съюзи и както смята генерал Грьонер, „сега двойно, дори тройно да го привържем към стълба на законността".[693] Но никой от участниците в преговорите дори и не подозира колко твърд и непримирим е Хитлер и всички те се поддават на неговата двулична театрална игра. Резултатът е, че лидерът на НСДАП успява да се измъкне от изолацията и да получи статут на партньор. Всички тези преговори вдъхновяват привържениците, объркват опонентите и впечатляват избирателите. Колко нетърпеливо е очаквал такъв развой на събитията, се вижда от неговата реакция, която не може да скрие когато е поканен в Берлин, за да преговаря с Брюнинг. Той е с Хес и Розенберг когато телеграмата е получена в Мюнхен. Мигновено прочитайки я, той възбудено възкликва: „Сега те са ми в джоба! Те ме разпознават като преговарящ партньор".

А заблудата на Грьонер показва какъв образ е създал Хитлер за себе си. Генералът жестоко се лъже в изявлението си: „Намеренията и целите му са добри, но самият той е горещ, разпиляващ се мечтател. Прави приятно впечатление, скромен, свестен човек и като цяло е амбициозен самоук." Характерно е, че в близкия си кръг главните герои сега го наричат просто „Адолф", макар и не без малко пренебрежителна ирония.[694]

Дебютът е успешен. Само разговорът с Хинденбург, който се провежда на 10 октомври чрез посредничеството на Шлайхер, завършва неуспешно. В президентския дворец наистина има силни предразсъдъци срещу Хитлер и синът на Хинденбург, Оскар чувайки че Хитлер иска да бъде приет саркастично отбеляза: „Сигурно се надява да пие безплатно". По време на разговора Хитлер придружаван от Гьоринг е изнервен и отговоря на съвета на президента да подкрепи правителството в труден за страната момент, с обширно изложение на целите на своята партия. Той реагира многословно на упреците във връзка с увеличаването на актовете на насилие, но тези уверения не убеждават събеседника му. По-късно от обкръжението на Хинденбург изтича новината, че президентът може да го назначи този „бохемски ефрейтор", за министър на пощите, но със сигурност не и за канцлер.[695]

Веднага след разговора с Хинденбург, Хитлер заминава за Бад Харцбург, където ден по-късно „националната опозиция" се събира на гигантски митинг за да отпразнува своето обединение след което възнамерява да започне подготовката за общо нападение срещу „системата". Хугенберг отново събира за боен преглед всички десни лидери, които притежават власт, пари или престиж. Има представители на висшето ръководство на националсоциалистите и Германската национална партия, включително фракциите в райхстага и пруския ландтаг, пратеници на Германската народна партия, Икономическата партия, „Стоманен шлем" и Имперския земеделски съюз, също многобройни изтъкнати покровители, членове на бившите

693 Писмо на Тренер фон Глайх от 1.11.1931 г., Phelps R. H. In: Deutsche Rundschau, 1950, Nr. 76, стр. 1016 и сл.

694 Groener-Geyer D. цит. с., стр. 279 и сл. Helden K. Hitler, Bd. 1, стр. 293.

695 Weizsaecker E. v. Erinnerungen, стр. 103. След репликата за министъра на пощите авторът цитира следната игра на думи: „За да ме оближе отзад,… на пощенските марки". Хинденбург нарича Хитлер „бохемски ефрейтор" защото погрешно предполага, че е от Браунау в Бохемия. Вероятно използва и двусмисленото значение на думата бохемец (жител на Бохемия) и бохем, тъй като смята, че по характер е чужд на истинсикя германец. За забележката на Оскар Хинденбург виж: K. Hammerstein v. Spaehtrupp, стр. 20.

аристократичеески управляващи семейства, водени от двама принцове от дома на Хохенцолерните (братята Август Вилхелм и Айтел Фридрих), съветникът по правосъдието Хайнрих Клас с ръководството на Пангерманската конфедерация, пенсионираните генерали като фон Лютвиц и фон Зект, както и много известни личности от финансовите и индустриални кръгове, включително Ялмар Шахт, Ернст Пенсген от „Асоциацията на имперската стомана“, Луи Равене от „Съюза за търговия с желязо“, Рудолф Блом от Хамбург и банкерите фон Щаус, Вилхелм Регенданц и Зогемайер. С изключение на комунистите, тук са представени всички противници на републиката, сякаш на парад като пъстра армия от недоволни, обединени не толкова от общата цел, колкото от общата омраза.

Самият Хитлер изглежда ужасно разстроен. Той се двоуми дали изобщо да присъства, а неуспешното му посещение при Хинденбург само изостря лошото му настроение. Точно както в дните на съюза срещу плана Йънг, той отново трябва да изслушва критики от собствените си редици и е притеснен от тази „афера“ с буржоазията. Ето защо, малко преди срещата, свика свитата си на закрито заседание, където Фрик се опитва да оправдае съюза с „буржоазната сбирщина“ с чисто тактически съображения. „И Мусолини, казва Фрик, трябваше да отиде в национална коалиция, за да спечели властта“. Едва Фрик завършвя, когато Хитлер, заедно с личното си обкръжение в обичайния си стил, внезапно и ефектно се появява в залата и кара участниците в заседанието тържествено да му се закълнат във вярност.

А в същото време, Националният обединен фронт, нетърпеливо очаква появата му. За Хугенберг, който по време на подготовката на митинга прави много отстъпки на лидера на НСДАП, това далеч не е последното унижение по време на събитието. По предизвикателен начин, пренебрегвайки чувствата на своите влиятелни партньори, Хитлер зачерква плана на Хугенберг за съюз. Предния ден той не идва на заседанието на смесената комисия за редакция на условията за съюза, като казва, че нейната работа е чиста загуба на време. Когато на последния парад, който трябва да бъде вдъхновяващата кулминация на цялото събитие, войските на СА вече са потеглили, а колоните на „Стоманения шлем“ са на път, Хитлер предизвикателно напусна подиума.

Той също не участва в общия банкет като популистки обявява, че не може да си го позволи, докато хиляди негови последователи „служат на празен стомах“. Хугенберг е разочарован. „Само за да се избегне нежелани публикации за всички участници в пресата“, казва той, се е въздържал от показен „публичен разрив“[696].

Лошото настроение на Хитлер в Харцбург не е тактическа хитрост или прищявка на примадона, а само подгрявка за обожанието на поклониците му. Тази среща му поставя въпроса за властта по-остро от преди. Разговорите с Хугенберг за единство не могат да скрият претенциите му за лидерската роля, за която той кандидатства като организатор на събитието. Като човек, който вижда възможните последици, Хитлер осъзнава, че всяко обединение е изпълнено с опасност от подчинение или ще доведе до абсурдна ситуация, в която Германия ще има двама „спасители“. За да компенсира представянето си в Харцбург, той организира мощна демонстрация само седмица по-късно на

---

[696] Думи от Алфред Хугенберг: Hugenbergs Ringen in deutschen Schicksalstunden, Hrsg. von Borchmeyer J. Detmold, 1951, Bd. 1, стр. 18. По отношение на изявлението на Хитлер вижте полемичната кореспонденция с председателя на „Стоманен шлем“ Теодор Дустерберг в книгата: Duesterberg Th. Der Stahlhelm und Hitler, стр. 24 и сл.

„Францовото поле“ в Брауншвайг. Повече от 100 000 щурмаваци пристигат тук със специални влакове.

По време на парада, който продължава 6 часа, щурмоваците обикалят полето, с развети големи знамена със свастики. При освещаването на знамената Хитлер казва, че това е за последен път преди завземането на властта: движението е „на метър от целта“. За да потуши най-накрая всички съмнения, вестник „Angriff“ (Атака) пише в броя от 21 октомври: „Харцбург беше тактическа, междинна цел, а Брауншвайг – провъзгласяването на неизменната крайна цел. Посоката трябва да се следва не от Харцбург, а от Брауншвайг.“ Сдържаното и студено поведение на Хитлер в Харцбург е повлияно и от неговото раздразнение срещу буржоазния свят, което той така и не се научава да крие. Самата гледка на цилиндри, фракове и дантелите на ризите, го ядосват не по-малко от титлите и ордените, които подчертават класовата бариера. Това е свят който вярва, че бъдещото му принадлежи и господство му се основава на самата идея за морал, и убеждението за неговата „роля, предписана от самата история“.

Хитлер има безпогрешно чувство за слабост и разпад на този свят и въпреки цялата показна твърдост и воля, всички те са мумии с маниерите на средната класа, и за него са отломък от миналото. Това е същият буржоазен свят, към който някога с нетърпение се е стремял евтино облечения млад художник, пропиляващ времето си из кафенетата.

И въпреки че този свят така и не го прие и го изгони, Хитлер безкритично възприема социалните, идеологическите и естетическите му ценности и дълго време не се разделя с тях. Но сега този свят, за разлика от своите представители, се надява на него, и Хитлер запомни това.

В Хугенберг той сякаш отново се срещна с хитрия, арогантен и слабоволеви г-н фон Кар, който завинаги остана в сэзнанието му, като въплъщение на прослойка от т.нар. „буржоазна аристокрация“: група с претенции на господари и характер на лакеите. Само мисълта за това събужда в него почти рефлексивно желание да ги унижава поне с думи. Особено той харесва прилагателните „страхлив“, „глупав“, „идиотски“ и „гнил“.

Хитлер често подчертава: „В политиката няма по-глупава прослойка от така наречената буржоазия“ и добавя, че дълго време умишлено я държи далеч от партията с гръмката си пропаганда и скандалното поведение.

През май 1931 г. е посетен от Рихард Брайтинг, главен редактор на вестник „Лайпцигер Нойсте Нахрихтен“ (Лайпцигски новини). Хитлер започва разговора със следната забележка: „Вие сте представителят на буржоазията, срещу която се борим“. И му заявява, че неговата задача не е да спаси умиращата буржоазия, а напротив да я изхвърли от политическия живот и при всички случаи ще се справи с нея по-бързо, отколкото с марксизма.[697]

С готовност и известна алогичност подчертава отделянето си от буржоазната култура, от която някога е започнал. „Ако сега някой пролетарий грубо ме обиди, аз се надявам че тази грубост ще я насочим към външните врагове. Ако някой буржоа изгубен в сънищата си, ми говори само за култура,

[697] Calic E. Ohne Maske, стр. 22 и сл. Има и многобройни примери показващи, че рефлексът на Хитлер отхвърлящ „буржоазията“ действа. Достоверността на книгата, която съдържа бележки за два разговора между Хитлер и главния редактор на вестник „Leipziger noeeste nachrichten“, Рихард Брейтинг, е съмнителна. Но очевидно тези съмнения не се отнасят за антибуржоазните изявления на Хитлер; виж: Der Spiegel, 1972, Nr. 37, стр. 62 и сл., Hitler's Tischgespraeche, стр. 170, 236, 245, 261 и сл., 348.: Hitler A. Mein Kampf, и думата «buergerlich».

цивилизация и естетическото удовлетворение от света, аз му казвам: „Ти си загубен за нацията! Вашето място е в западните квартали на Берлин. Отиди там и се тръскай в своите негърски танци, докато умреш!“[698]

Понякога той дори се определя като „пролетарий“ , но така и не успявя да избегне впечатлението, че говори не толкова за социалната си принадлежност, колкото за социалното си изпадане: „Ти никога няма да ме разбереш от буржоазна гледна точка”, казва той. За работниците понякога говори с възторжено възхищение от тяхното „истинско благородство“, но не толкова със симпатия към трудещите се, колкото от неговата никога непреодоляна омраза към другата класа, която отхвърля. Омразата му към буржоазията е преплетена с омразата му към кръвосмешението и замърсяването на расата.

Тези комплекси намират изход в разочарованието на начинаещия буржоа по природа, който първо е отблъснат, а след това измамен. Затова и сред обкръжението му преобладават хората от низините, суровият и примитивен тип „шофьор“ като Шауб, Шрек, Граф или Морис. И само няколко буржоазни представители успяват да пробият за известно време защитната му черупката, като Ернст Ханфщенгъл или Алберт Шпеер.

На комисара на Лигата на нациите (Обществото на народите) в Данциг, Карл Якоб Буркхард, Хитлер казва „тъжно“ през 1939 г.: „Те идват от чужд за мен свят“.[699]

Той няма контакт с този чужд свят. Както показа срещата в Харцбург, не е възможно да се установят връзки с него, основани поне на тактическите съображения. Нито едно общо виждане на опозицията, нито многократно обсъждания кабинет в сянка, нито споразумение за общ кандидат за предстоящите президентски избори в страната, не привлича Хитлер, а идеята за общ боен съюз, който така вдъхновяваше буржоазните партии, предизвика само присмех у хитлеристите. В Харцбург Хугенберг се надява да установи съюз между НСДАП, останалите десни групи и стопанските кръгове на индустриалците, или хората с капитал и престиж. Той маневрира задкулиситно действа с хитростта на лисицата, и вече се вижда в ролята на основния диригент на националната опозиция. Но Хитлер му поставя острата дилема: или да му се подчини, или да се откаже изцяло от идеята за „Единен национален фронт“. Подобно на всички предишни „пробни бракове“[700] между националсоциалистите и буржоазната десница, и този приключва неуспешно. Срещата в Харцбург отбеляза по-скоро неговият край, отколкото неговото начало. За Хугенберг това означава раздяла с илюзиите за собствената му лидерска роля, и се убеждава в напълно погрешната представа за Хитлер като барабанчик, агитатор в кръчмите и неуспял художник, която беше създадена в средите на високомерните германските националисти.

Но все пак това не е последно сбогом на самата идея за съюз. Недоволството на Хугенберг се вижда ясно от думите: „Ние изобщо не сме

[698] Adolf Hitler in Franken, стр. 138 (реч от 30. 11. 1929).

[699] Burckhardt C J. Meine Danziger Mission, стр. 346, 340. Идеята, че той не може да бъде разбран от буржоазните стандарти, е изразена от Хитлер в интервю с Ханс Йост, публикувано във: Frankfurter Volksblatt, 26.01.1934. Вижте също: Hitlers Tischgespraeche, стр. 170.

[700] Това пише вестник „Der Jungdeutsche“ на 18.05.1930 г. за имперския комитет срещу плана Йънг. Други опити за сключване на съюз включват неуспешния референдум за разпускане на пруския ландтаг или неуспешния опит за създаване на коалиция от националсоциалисти с десния буржоазен блок в Брауншвайг. За забележката на Хугенберг по-долу вижте Шултес: Schulthess, 1931, стр. 251.

сбирщина и няма да позволим да ни използват като пионки, и след това да ни захвърлят с ритник.“

Но по-нататъшният му курс противоречи на собствените му намерения. Така често споменаваният „Харцбургски фронт“ е понятие от областта на политическата митология, отколкото действителен исторически факт. Той се смята за едно от основните доказателства за теорията на конспирацията, която вижда в предисторията на „Третия райх” верига от тъмни машинации на които се поддава заслепеният от блясъка на титилите, фраковете и ордените Хитлер. И това са смята за един вид доказателство на заговора между Хитлер и и едрия капитал. Несъмнено съществува цяла плетеница от връзки между лидера на НСДАП и някои влиятелни индустриалци и капиталисти. Съответно партията се възползва от тези връзки както материално, така и за нарастването на престижа ѝ.

Но всичко това е ставало и преди и дори в много по-голям мащаб, от което сега се възползват разпадащите се партита на Центъра. Нито увеличаването на броя гласове за НСДАП, нито загубата на гласове от другите партии не може да се обясни само с покровителството на капитала.

Неведнъж Хитлер се оплаква от сдържаността на предприемачите спрямо него и казва, че за Мусолини „борбата е по-лесна, защото италианската индустрия е на негова страна. И какво прави германската индустрия, за да възроди германския народ? Нищо!“[701]

Още през април 1932 г. той е изумен, че Германската народна партия, която се топи пред очите му, получава по-големи суми от индустриалците, отколкото неговата собствена, и когато към края на годината Валтер Функ предприема пътуване до Рур, за да моли за средства, едва получава еднократно спонсороство в размер на 20-30 000 марки.

Но с размерът на тези помощ обикновено се спекулира. Ако вземем предвид реалната сума от около 6 млн, получена между 1930 г. и 30 януари 1933 г., дори и двойно по-голяма сума е крайно недостатъчна за да финансира партийна организация с почти 10 000 местни групи и голям управленчески апарат, с почти половин милион частна армия и 12 богато финансирани предизборни кампании през 1932 г. Както установява Конрад Хайден, по това време годишният бюджет на НСДАП е около 70-90 млн. марки и точно тези цифри позволяват на Хитлер, не без ирония да се нарече един от най-големите лидери на германската икономика.[702]

---

[701] Jacobsen H.-A., Jochmann W. цит.с., „Начало 1927 г.“, стр. 2.

[702] Hallgarten G. W. F. Hitler, Reichswehr und Industrie, стр. 120; Предоставяме и по-подробни данни за задълженията на НСДАП и размера на финансовата подкрепа от индустриалците. Виж също: Heiden K. Hitler, Bd. I, стр 313 и сл. Г. А. Търнър споменава по-скромни цифри: Turner H. A. Fritz Thyssen и "Платих на Хитлер". Във „Faschismus und Kapitalismus в Deutschland“, стр. 87 и сл. Неуспешният опит на Тисен да изтегли 100 000 райхсмарки от стачковия фонд на северозападния клон на „Съюза на германската металургична и стоманена промишленост“ в полза на НСДАП свидетелства за реални, а не за митични фигури и свързаните с това трудности. Когато тогавашният отговорник за дейността на Съюза, Лудвиг Грауерт превежда пари без разрешението на председателя на Съюза, Ернст Пенсген яростно протестира, а Круп дори иска уволнението на Грауерт. Само благодарение на уверението на Тисен, че става дума само за заем, и че той веднага възстановява сумата от собствените си средства, отговорникът не пострада. Виж в тази връзка: Turner H. A. цит.с., стр. 101 и сл. Според показанията на Фридрих Флик в процеса, националсоциалистите са получили само 2,8% от отпуснатите им пари за политически цели; виж: Пак там. стр. 20. Въпросът за финансовата подкрепа на Хитлер от страна на индустриалците поради крайния недостиг на източниците, поражда, много спекулативни и идеологически обременени твърения. Самият

Неслучайно теорията на конспирацията, дори и при наличе на сериозни доказателства, гравитира към широки и неточни концепции и псевдонаучни полемики за НСДАП и Хитлер, като „политически кандидат на едрия капитал, който трудно е издигнат от дъното и струва скъпо на капиталистическата „нацистка клика“, той е нейният „човек за връзки с обществеността“.[703]

Всъщност интересите на индивидуалните предприемачи и индустриалците очевидно не съвпадат помежду си. Както големите износители, борсовите кръгове и собствениците на големи универсални магазини, така и химическата промишленост и старите семейни фирми от рода на Круп, Хеш, Бош или Кльокнер, поне до 1933 г., имат някои забележими пристрастия към хитлеристката партия, главно поради икономически интереси. Дори не говоря за големия брой предприятия, собственост на евреи.

Ото Дитрих, който улеснява установяването на контактите между Хитлер и едрите индустриалци от Рейн-Вестфалия, се оплаква в един от документите от онези години от нежеланието на представителите на едрия капитал „в тези времена на трудна борба ... да вярват в Хитлер“. Дори в началото на 1932 г., пише той, ясно се усещат „силни центрове на икономическа съпротива“, а известната реч на Хитлер в „Клуба на индустриалците“ в Дюселдорф на 26

ковчежник на НСДАП Франц Ксавер Шварц казва, че през пролетта на 1945 г. е изгорил всички документи в „Кафявия дом“, за да не попаднат в ръцете на приближаващите американски части. Най-често цитираният източник - книгата на Фриц Тисен „Платих на Хитлер“ се оказва недостатъчно надеждна. Самият Тисен отрича автентичността ѝ. През пролетта на 1940 г. Тисен емигрира в Монте Карло, където дава няколко интервюта на издателя Е. Рьов. Целта е, те да послужат като материал за мемоари. Бързото настъпление на германските армии във Франция осуетява плановете, и Рьов бяга с материалите в Англия. Тук той публикува тези интервюта, но прави много свои допълнения неотговарящи на истината. Поради това, книгата му не е зачетена като доказателствен материал от съда за денацификация в Кьонигщайн-Таунус. В изследването си Търнър доказа, че именно пасажите, които все още се считат от историците за особено важни, са онези фалшиви допълнения на Рьов. Фриц Тисен, никога не е виждал, това което Рьов твърди. Например епизодът, в който Тисен говори за „дълбокото впечатление“, направено от речта на Хитлер в Дюселдорф върху присъстващите там индустриалци, напълно липсва в стенограмата на интервюто, тоест това е по-късна фалшива добавка, срещу която Тисен категорично възразява след войната. И друг постоянно цитиран пасаж, където размерът на годишните субсидии за НСДАП се оценява от Тисен на 2 млн марки, е, както убедително показа Търнър, измислица на Рьов. Относно реалния размер на плащанията, вижте разсъжденията на автора в книгата, спомената със следното резюме: „Ако преценим всичко внимателно, финансовите вноски на индустриалците са насочени главно срещу националсоциалистите“ (Turner H. A цит.с., стр. 25). Може да се приеме, че по-голямата част от средствата, с които разполага НСДАП, идват от членски внос, чийто размер, според един от полицейските доклади, не позволява на мнозина да се присъединят към партията; вижте също: Heyen F. J. цит. с.,стр. 22, 63.

[703] Думите на Е. Чихон (Czichon E. Op. Cit.) Като един от редица подобни примери; виж критичната статия на Е. Хенинг, която цитира множество други доказателства и данни от литературата: Henning E. Industrie und Faschismus. B: NPL, 1970, H. 4, стр. 432 и сл. Чихон обаче предпочита да цитира целия източник, както и непубликуваните документи, така че е невъзможно да се проверят в много случаи. Доста често има и явно умишлени изкривявания, неточности и погрешни препратки. Е. Нолте доказа, че Чихон говори за спонсорство от концерна „IG Farben“ към касата на НСДАП, преди идването ѝ на власт, докато самият документ предполага, че парите са преведени едва през 1944 г. (Nolte E. Der Nationalsozialismus, Berlin, 1970, стр. 190). Позовавайки се на Брахер (Bracher K. D. Aufloesung, стр. 695), Чихон твърди, че след разговор с Папен на 4 януари 1933 г. в Кьолн, Хитлер се е срещнал с Кирдорф и Тисен, но у Брахер, няма такъв пасаж в текста. Подобна е ситуацията с неправилното цитиране на Чихон от книгата на Майснер и Уайлд „Завземането на властта“: Meissner H. O., Wilde H. Die Machtergreifung. За повече подробности виж: Henning E. цит.с., стр. 439.

януари 1932 г. е насочена към преодоляване на тази съпротива.[704] Средствата, незабавно прехвърлени на партията, помагат да се решат най-належащите проблеми, но техният размер изобщо не оправда очакванията. Дори петицията до Хинденбург, написана в края на 1932 г. от Шахт, банкера фон Шрьодер и Алберт Феглер, предлагаща Хитлер за поста канцлер, е неуспешна, тъй като повечето предприемачи отказват да я подпишат. „Тежката индустрия", оплаква се Шахт в писмо до Хитлер, се нарича така не без основание, защото й е трудно да взема решения.[705] Теорията за тесния тактически съюз на Хитлер с едрия капитал, не може да обясни факта, че милионите гласове са събрани много преди милионите (марки) на големите индустриалци. Когато Хитлер произнася речта си в Дюселдорф, неговата партия има над 800 000 членове и около 10 млн избиратели, които гласуват за нея. Те са неговата база и „големият антикапиталистичен гняв", който владее масите, определя и поведението на Хитлер, отколкото своеволните и стиснати предприемачи.

За индустриалците той принася в жертва само един обичащ много да разсъждава Ото Щрасер, когото и лично мрази. А на въпроса, защо негови привърженици участват в стачката на металурзите в Берлин, без да се колебае, Хитлер демагогски се оправдава: „по-добре стачкуващи националсоциалисти, отколкото стачкуващи марксисти".[706]

Тезата за хитлеристката партия като наемник на капитала не е в състояние да изясни въпроса на който уж отговаря: „защо това необичайно масово движение възникнало от нищото, можа толкова лесно да изпревари германската левица, известна със своите богати традиции и отлична организация"?

Отговорът може да се основава или на вярата във висшите сили, или на ортодоксалния марксизъм, но във всички случаи означава загуба на рационализма от левицата, един вид „антисемитизъм на левицата".[707]

Но едно е да се говори за тясното преплитане и сговор на „всички" индустриалци с националсоциализма, а съвсем друго е да се посочи атмосферата на „доброжелателност" и дори на съчувствие, обкръжаваща националсоциализма.

Значителни сили в промишлеността не скриват своя пасивен интерес да видят Хитлер като канцлер, а много от онези, които въобще не го подкрепят финансово, не се противопоставят толкова много на програмата му. Те не

---

[704] Това представяне се състои на 26 януари, а не на 27, както често се твърди.: Dietrich O. Mit Hitler in die Macht, стр. 44, 46. Различната позиция на отделните индустриалци е посочена от Hallgarten, виж: Hallgarten G. W. F. Hitler, Reichswehr und Industrie; а също и: Daemonen oder Retter, стр. 215 и сл.,: Fetcher I. Faschismus und Nationalsozialismus. Zur Kritik des sowjetmarxistischen Faschismusbegriffs. B: Politische Vierteljahresschrift, 1962, H. I, стр. 55.

[705] Писмо на Шахт до Хитлер от 12. II. 1931, IMT 773-PS. Густав Круп, отговаря така: По цял ред причини аз не мога да подпиша това обръщение. См.: Hallgarten G. W. F. Hitler, Reichswehr und Industrie, стр. 125; Turner H. A. цит. с. стр. 25.

[706] Heiden K. Geburt, стр. 22.

[707] Dahrendorf R. Gesellschaft und Demokratie in Deutschland, стр. 424. Що се отнася до мотивиращите причини, Дарендорф също основателно смята, че предприемачите подкрепят Хитлер, както всяка друга дясна партия, която има планове да дойде на власт, като не мислят за конспирация, а единствено като успокоение и за собствената си защита. Както оригинално казва Хуго Стинес, в 1919 г., те плащат своеобразна „социалноосигурителна премия за предотвратяване на въстания". Халгартен също заключава, че Хитлер получава значителна подкрепа от индустриалнците, но не е „създаден" от тях; виж: Hallgarten G. W. F. цит. с., стр. 113. Може да се че ако „цялата" индустрия не довежда Хитлер на власт, то с нейното очевидно нежелание той едва ли би успял да постигне и това.

свързват с него някакви конкретни икономически очаквания и затова до края не се отърсват от недоверието към социалистическите антибуржоазни настроения съществуващи и в рамките на НСДАП.

Малка група симпатизиращи индустриалци през лятото на 1932 г. създават специален работен орган за противодействие на икономическия радикализъм на лявото крило на партията. Всъщност предприемачите никога не са приемали буржоазната демокрация с нейните последици, с исканията и правата на масите и за всички години на своето съществуване, републиката така и не става тяхната държава.

Редът в страната, който Хитлер обещава да установи, много от тях си го представят като по-голяма икономическа свобода, данъчни облекчения и прекратяване на профсъюзната власт.

Зад лозунга „Нека се спасим от тази система!“, формулиран от представител на индустриалната общност, на заден план винаги се очертават проекти на авторитарна система.[708] Едва ли има други социални структури в Германия, които все още имат толкова допотопна вяра в силната държавна власт, както предприемачеството, където съвременните технологии са съчетани с предкапиталистически социални възгледи. Основната отговорност на „целия“ капитал за възхода на НСДАП се крие не в общи цели с него и тъмен заговор, а в създадения антидемократичен климат, насочен към преодоляване на „системата“.

Но представителите на капитала, напълно погрешно преценят Хитлер. Те виждат само манията му за ред и в твърдия култ към авторитета, който той насажда и носталгията му по миналото, но не различават особената му аура за бъдещето. Гореспоменатото изказване в „Клуба на индустриалците“ в Дюселдорф, е един от най-впечатляващите примери за неговото ораторско изкуство. Хитлер фино улавя и концентрира върху себе си авторитарните представи на предприемачите за състоянието на властта и реда. Облечен в тъмен двуреден костюм, демонстриращ светски маниери, той представя идеологическите основи на своята политика на едрите индустриалци, които първоначално показват забележима сдържаност. Всяка дума от речта му, продължила два часа и половина, целият подход, цялата тоналност и акцент са внимателно изчислени точно за тази публика.

В самото начало Хитлер подчертава своята теза за първенството на вътрешната политика и категорично отхвърля доктрината на Брюнинг, че съдбата на Германия зависи от нейните външнополитически връзки. Външната политика, каза той, „се определя от вътрешното състояние“ на всеки народ, а

---

[708] Мнението на Ялмар Шахт за неговата реч в Харцбург.: Schacht H. 76 Jahre meines Lebens, стр. 367 и сл. Още през декември 1929 г., преди свалянето на последното правителство от парламентарен тип, на общо събрание на Имперския съюз на германските индустриалци, един от ораторите под аплодисментите на присъстващите заявява, че в Германия „Икономическият мир няма да има, докато поне 100 000 партийни функционери не бъдат изгонени от страната“, а протоколът показва, дружни аплодисменти и „Браво!“ Отговорът е еднозначен: "Мусолини!" Две години по-късно съюзите на германските индустриалци в „Съвместната декларация“ представят ултиматумни икономически и политически искания пред правителството на Брюнинг, свързани с призив за истинска национална диктатура. Вестникът „Deutsche Allgemeine Zeitung“, който е близък до средите на предприемачите и индустриалците, заплашва на първа страница от 6 юни 1931 г., че в противен случай „влиятелните сили на германската политика и икономика“ ще обърнат гръб на Брюнинг. Виж също: Turner H. A. Op. цит. с., стр. 25 и сл., където на въпроса дали големите предприемачи и индустриалци, изобщо представителите на едрия капитал, оказали съществена подкрепа на Хитлер, отговорът е отрицателен.

всичко останало е начин за отстояване на неговите позиции, на националната му идентичност или на триковете на лошите правителства. В Германия, продължава Хитлер, вътрешното състояние на нацията се подкопава от изравняващото влияние на демокрацията: „Ако способните умове на всяка нация, които винаги са малко, са равни по стойност с всички останали, тогава бавно но сигурно идва обезценяване на гения, обезценяване на способностите и стойността на човешката личност, и това го наричат „власт на народа“ . Това не е вярно, защото в действителност не е управление на народа, а власт на глупостта, посредствеността, половинчатостта, малодушието, слабостта, бездарността. При истинската демокрация хората във всички области на живота трябва да бъдат ръководени и управлявани от най-способните, редки личности, родени за тази цел, а не от мнозинството, поради своята природа неизбежно чуждо на някоя от тези области. Но принципът на демократичното равенство, продължава Хитлер, в никакъв случай не е безобидна, а само теоретично значима идея, тъй като рано или късно тя прониква във всички сфери на живота и е способна бавно да развращава народа. Частната собственост, обяснява Хитлер пред предприемачите, всъщност е несъвместима с демократичния принцип, защото нейното логическо и морално оправдание се основава на убеждението, че хората и техните постижения са в противоречие помежду си. След това той преминава към основната точка на атаката си: „Признавайки това обаче, би било лудост да се твърди, че в икономическото поле непременно има ценностни различия, а в политическото – не! Неестествено е в икономически план, да се изгражда живот върху идеята за успех, лична стойност, тоест върху авторитета на индивида, и политически да се отхвърли този авторитет на индивида и да се замени със закона на голям брой гласове и демокрация. Така неизбежно възниква разминаване между икономическите и политическите концепции и се правят опити за преодоляването му чрез адаптиране на икономиката към политическите нужди. Но аналогът на политическата демокрация в икономическата сфера е комунизма. Сега преживяваме период, в който тези два основни принципа се борят помежду си във всички гранични зони. В държавата има такава организация, а именно армията, която не може по някакъв начин да бъде демократизирана, защото в противен случай тя престава да бъде себе си. Армията може да съществува само при запазване на абсолютно антидемократичния принцип на пълната власт на висшите чинове и пълното подчинение на нисшите чинове. И резултатът е, че в държава където целият политически живот от общините до райхстага е изграден върху идеята за демокрация, армията постепенно, но неизбежно се превръща в чуждо тяло.“ Хитлер дава още много примери за подобни структурни противоречия, а след това посочва опасното разпространение, на демократичното и следователно комунистическо мислене в Германия. Той усърдно разпалва страха от болшевизма – това е „не само банда, която вилнее по някои улици на германските градове“, тук става дума за „мироглед, който е на път да покори целия азиатски континент, постепенно ще разтърси целия свят и ще го унищожи.“ После продължава: „Ако не спрем болшевизма, той коренно ще промени света по същия начин, както някога го е променило християнството. Тъй като говорим за мирогледа, тогава 30 или 50 години тук нямат значение. Християнството започна бавно да прониква в цяла южна Европа само 300 години след Христа.“ В Германия, продължава Хитлер, комунизмът, поради специални духовни тъпсения и вътрешен упадък, вече се е разпространил по-

широко, отколкото в други страни. Милиони хора са доведени до идеята, че комунизмът е „идеологическо допълнение към тяхното реално, практично икономическо положение“. Следователно е погрешно да се търсят причините за царуващата бедност във външни обстоятелства и да се борим с нея с външни средства. Икономическите мерки или “20 извънредни закона“, казва Хитлер, няма да ограничат разпадането на нацията. Причините за разпада са от политически характер, и изискват политическа решителност, а именно „принципно решение“. То се основава на разбирането, че държавата винаги се разпада първа, а след това икономиката, а не обратното. Не може да има просперираща икономика, ако тя не е защитена и зад нея мощна и просперираща държава. Картаген нямаше да има икономика без своя флот. Но силата и просперитетът на държавите са следствие от тяхната вътрешна организация и силата на общите възгледи по някои основни въпроси“. „Германия, продължава Хитлер, сега е в състояние на голямо вътрешно разединение, почти половината от хората са склонни да приемат болшевишкия дух, а другата половина – националния дух. Някои признават частната собственост, докато други смятат, че тя е кражба, някои смятат предателството за престъпление, а други за свой дълг“.

И така, за да се преодолее тази разединеност и безсилие на Германия, той създава едновременно движение и мироглед: „Виждате тук пред себе си организация, която е изпълнена с усещане за най-тясна връзка с нацията, изградена върху идеята за абсолютен авторитет на лидерство във всяка област, на всяко ниво. Това е единствената партия което напълно е преодоляла не само интернационалистическата, но и демократичната идея. Гя съдържа само ред и подчинение и по този начин за първи път въвежда в политическия живот на Германия милионна структура, изградена на принципа на отговорността „всеки за всеки“. Това е организация, която вдъхва непреодолим боен дух на своите поддръжници и е единствена такава организация, която чувайки от политическия враг: „Вашата реч означава провокация за нас“, изобщо няма да отстъпи веднага, а упорито постига своето и предизвикателно отговаря на това: Ние се бием днес! И утре ще се бием! И ако смятате срещата ни за провокация днес, следващата седмица ще се срещнем отново. И ако кажете: „Не смейте да излезете на улицата“, ние все пак ще излезем на улицата! И ако ни кажете: „Тогава ние ще ви победим!“ - тогава и колкото и жертви да имаме, тази млада Германия винаги ще бъде в победен марш. И ако ни упрекнат с нашата нетърпимост, тогава с гордост признаваме – да, ние сме нетолерантни, взехме непростимото решение да изкореним марксизма в Германия до последния корен. Взехме това решение изобщо не от любов към битките и мога да си представя по-тих живот от тези постоянни обикаляния из цяла Германия. Но днес преживяваме повратна точка в съдбата на Германия. Ако настоящият ход на събитията продължи, Германия неизбежно ще потъне в болшевишки хаос. Ако такова развитие на събитията бъде спряно, тогава нашите хора ще трябва да преминат през школата на желязната дисциплина. Или ще бъде възможно да се разтопи целия този конгломерат от партии, съюзи, асоциации, мирогледи, класова нетъпимост и класово безумие в един вътрешно споен стоманен народен организъм. Ако Германия не успее да постигне такава вътрешна консолидация, тя ще умре напълно. Хората често ми казват: „Ти си просто барабанчикът на национална Германия!“ И какво, аз просто бия барабана ?! Днес би било по-голяма заслуга от държавен мащаб да се вкара нова вяра в този германски народ, отколкото постепенно той да

пропилява съществуването си ден за ден ... (Одобрителни овации в залата). Знам много добре, господа: ако националсоциалистите маршируват по улицата, а вечерта има внезапни сътресения и скандали, тогава обикновения човек, гледайки през прозореца зад завесата, си казва: „Отново те пречат на нощното ми спокойствие и не ми позволявай да заспя “... Но не забравяйте, че това е голяма жертва за многото стотици хиляди членове на СА и СС от националсоциалистическото движение, ако те са принудени ден след ден да се качват в камиони, охранявайки срещи, марширувайки, прекарвайки нощи без сън и се прибират едва на разсъмване, и отиват отново в цеховете и фабриките, или на борсата на труда, за да получат просяшките обезщетения за безработни. Ако днес цялата нация беше пропита със същата вяра в съдбата, тъй като тези стотици хиляди, ако цялата нация споделяше този идеализъм, тогава светът щеше да види една различна Германия! (аплодисменти.)[709]

Въпреки всички аплодисменти, които прекъсват речта на Хитлер в защита на мощната имперска държава и предприемаческа привилегия в името на „личната власт“, в края на събитието, към поздрава на Фриц Тисен: „Хайл, хер Хитлер!“ се присъединяват само 1/3 от присъстващите.

Материалните ползи от тази среща не оправдават очакванията, но основната печалба е, че Хитлер най-накрая преодолява предишната си изолация. Изолацията на държавата сега става все по-забележима. Нарастващата армия от противници обсажда разбитите позиции на републиката от всички страни. В Прусия, където коалицията все още управлява под ръководството на социалдемократите, „Стоманенен шлем“, Германската национална народна партия, НСДАП, Германската народна партия и дори комунистите правят съвместен опит за промяна на съотношението на силите в структурите на властта и чрез референдум за разпускане на ландтага. Заедно те събрат не повече от 37% от гласовете, но създават впечатлението, че има широк фронт на силите, желаещи да премахнат тази власт.

Ожесточените сблъсъци, между паравоенните бойни части на комунистите и националсоциалистите, както помежду им, така и с полицията, безредиците по улиците, кървавите ексцесии в края на всяка работна седмица, също са симптом на подкопания авторитет на републиканската държава.

На Деня на еврейската Нова година, Берлинската СА, под ръководството на граф Хелдорф, предизвика безредици на много места, студентите организират шумни събирания срещу непопулярни преподаватели в университетите, а по време на процесите срещу членовете на НСДАП стават безпрецедентни сблъсъци. И все още няма гражданска война.

В ушите на нацията все още отекват силно думите на Хитлер, че скоро по улиците ще се търкалят глави. Между членовете и симпатизнатите на партиите, състезаващи се за по-голям брой избиратели и депутатски места, бързо се разпространява убеждението, че улчните сбиванията често и доста кървави, зачестяват все повече.

„Буржоазните партии виждат целта си не в унищожаването (на врага), а само в победата на изборите“, казва Хитлер и добавя: „Ние съвсем ясно осъзнаваме, че ще бъдем унищожени, ако марксизмът триумфира. Но ако спечелим, марксизмът ще бъде унищожен без следа. Ние също не приемаме никаква толерантност. Ние няма да спрем, докато не бъде унищожен

[709] Пълен текст на речта: Domarus M. цит. с., стр. 68 и сл.

последният вестник, последната организация, последният образователен център и последният марксист, който ако не приеме нашата вяра, ще бъде унищожен. Няма среден път.“[710]

Това, което се случва по улиците, е репетиция на гражданска война, която компенсира пропуснатия шанс за репресии срещу прекъснатата революция през 1919 г., и е прекратена едва през пролетта на 1933 г., в „мазетата за героите“ и концентрационните лагери на СА.

В тази изключително напрегната ситуация поведението на противниците на Хитлер се определя от нежеланието им, да стигнат до крайност. В края на ноември 1931 г., десет дни след изборите за ландтаг на Хесен, в които НСДАП, получава 38,5% от местата и става най-силната фракция, дезертьор от НСДАП предава на шефа на полицията във Франкфурт план за действията на националсоциалистите от Хесен в случай на опит за въстание под ръководството на комунистите. Този „документ на Боксхайм“, кръстен на имението край Вормс, което е центар на нацистите по време на конспиративните им събирания, предвижда завземане на властта от щурмоваци и сродни организации, „безмилостни мерки“, за да се постигне „най-строгата дисциплина на населението, и при всякакви действия съпротива или просто неподчинение, следва смъртното наказание, което при определени условия трябваше да бъде изпълнено без съд, на място“. Също се предвижда премахне за известно време на частната собственост и всички плащания на лихви по дългове, въвеждане на обществено хранене за населението и трудова служба. Но нито храната, нито трудовата служба се предвиждат за евреите.[711]

От реакцията на Хитлер след публикуването на документа е ясно, че в тактическите си планове той все повече съзнателно взема предвид както страховете на своите конкуренти, така и страховете на обществеността. За разлика от практиката си в нарушение на легалността и законността преди шест месеца, този път не предприема никакви дисциплинарни действия срещу авторите на тази програма за действие и се ограничава с отхвърленета на собствена отговорност за нея. Тази програма е дело на самодейци и се различава в детайли от плановете му, най-вече с някои полусоциалистически елементи противоречащи на новия му курс. Независимо от това, тя взема предвид с изключителна прецизност идеалната изходна ситуация за завземането на властта към която той винаги се е стремял. Подобно на тази концепция, той изхожда от идеята, че един опит за комунистическо въстание, ще принуди държавните власти, да отправят зов за помощ. И тогава той ще излезе на арената със своите щурмоваци и ще може да действа със сила в името на закона и с подобие на закон. Той безуспешно търси такова искане за помощ в нощта на 8 срещу 9 ноември 1923 г. от фон Кар. И никога не се стреми да спечели властта, за да стане като безброй други политици. Той иска да се яви пред нацията като нейния спасител от желязната хватка на комунизма и заобиколен от своята армия, да постигне пълно господство. Тази изходна позиция съответства на неговия драматичен и есхатологичен темперамент, тъй

---

[710] От речта на Хитлер пред Националния клуб в Хамбург на 28.02.1926 г. в банкетната зала на хотел „Атлантик“. В протокола пишеше: „бурни аплодисменти“; виж: Jochmann W. Im Kampf. стр. 103, 114.

[711] Отговорността за плана е поета от съдия-изпълнителя д-р Вернер Бест, който като началник на правния отдел на окръга е избран в Хесенския съд, а по-късно, в „Третия райх“, се издигна до ранг райхкомисар на окупираната Дания. Самият документ е публикуван в: Schulthess, 1932, стр. 263.

като винаги се представя като участник в световната борба срещу силите на тъмнината.

Тук играят роля неясните и подсъзнателни вагнериански мотиви – образът на снежнобелия рицар, Лоенгрин, Свещения Граал и русата дама в опасност.[712] Когато по-късните обстоятелства не се развиват по точно желания начин и опитът на комунистическия преврат, както пише Гьобелс, „не пламна“, Хитлер се опитва да го провокира сам, дори и само приблизително.

Разкриването на плана от Боксхайм, въпреки че хвърля ярка светлина върху широко разпространения отказ от всякакво спазване на законността в НСДАП, няма последствия. Бюрокрацията и съдебната власт очевидно и целенасочево забавят разглеждането на най-сериозния случай на държавна измяна, а политическите структури свивайки рамене, просто махат с ръка и пропускат възможността да използват момента за решителни мерки. Вместо да арестуват Хитлер, срещу когото има много доказателства и да го изправят пред съда, те продължават да проявяват готовност за преговори. Нещо повече, притеснени от заплахите му, те се стараят повече от всякога. Сега става ясно колко важно е, че той успява да си уговори среща със Шлайхер и Хинденбург, и че влиятелните политици, предприемачи и представители на висшите кръгове, приемат да го видят като партньор. Накратко, той отново се приближи до кръга на „Господин президента“.

По това време вече е съмнително дали полицейските или законовите мерки биха могли по някакъв начин да ограничат националсоциалистическото движение и да не доведат до силно нежелан обратен психологически ефект. През декември 1931 г. пруският министър на вътрешните работи Зеверинг се отказва от плана на полицията да арестува Хитлер на една от пресконференциите му в хотел „Кайзерхоф“ и да го изгони от Прусия. А ген. фон Шлайхер в отговор на искането за енергични мерки срещу националсоциалистите, отправено по време на една от срещите, казва: „За това вече нямаме достатъчно сили. Ако се опитаме да направим това, просто ще бъдем пометени!“[713]

Дръзкото мнение, че партията на Хитлер е само куп дребнобуржоазна измет и шарлатани-демагози изведнъж започва да се превръща в своята противоположност. В редки случаи но абсолютно недвусмислено, се появява усещането за парализираща апатия пред природно бедствие. „Това е движение на младите и е невъзможно да го спрем“ – така британският военен аташе обобщава настроенията, които завладяват германския офицерски корпус. Историята на възхода на НСДАП която разглеждаме тук, е в същото време и историята на изтощението и упадъка на републиката. За да се съпротивлява, й липсва не само сила, но и впечатляваща картина на бъдещето, докато Хитлер я рисува в риторичен екстаз. Само малцина все още вярват, че републиката ще оцелее. „Лоша система!“, пише иронично Гьобелс в дневника си.[714]

---

[712] Лоенгрин е син на рицаря Парсифал, герои на операта на Вагнер. Граалът в западноевропейските средновековни легенди, е мистчен скъпоценен предмет, чиния или купа, даващ на притежателя си земно и небесно щастие. В търсене на Граала, рицарите извършват своите подвизи.

[713] Heiden K. Hitler, Bd. I, S. 292, Severing C. Mein Lebensweg, Bd. II, стр. 316 и сл. По повод тези цитати от документите на британския военен аташе.: Documents on British Foreign Policy 1919-1939, 2nd series, vol. 1, стр. 512, Anm. 2.

[714] Goebbels J. Vom Kaiserhof zur Reichskanzlei, стр. 102 (28. 05. 1932).

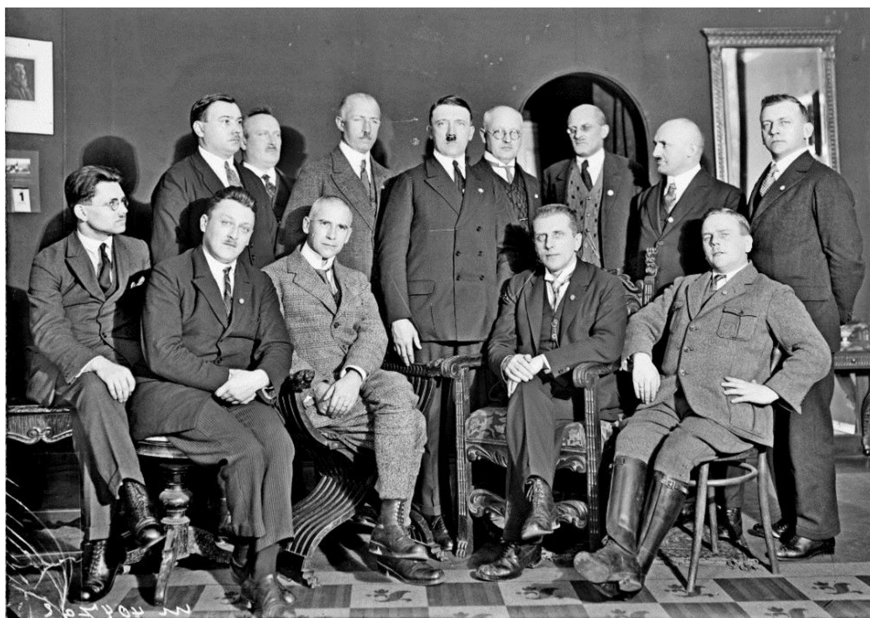

14 септември 1930 г., Хитлер сред близки сьратници

14 септември 1930 г., Хитлер с новоизбраните депутата за райхстага

Адолф Хитлер пристига във Ваймар с Шрек, Хес, Ото Дитрих и Херман Есер, на 12 октомври 1930 г.

Хитлер във Ваймар, на 12 октомври 1930 г.

Адолф Хитлер произнася реч пред гробищния параклис в Брауншвайг на погребението на Карл Динклаге, на 19 октомври 1930 г.

Хитлер е аплодиран, след като напуска сградата на университета в Йена, където присъства на лекцията на учеиня Ханс Гюнтер, посветена на расовия въпрос, 15 ноември 1930 г.

Хитлер в своя кабинет в „Кафявия дом“ на 13 януари 1931 г. Групова снимка на членове на партията в „Кафявия дом“ от същия ден. (фотограф Хайнрих Хофман)

Хитлер в Брауншвайг на 21 февруари 1931 г.

Хитлер в Брауншвайг на 21 февруари 1931 г., приема марша на щурмоваците.

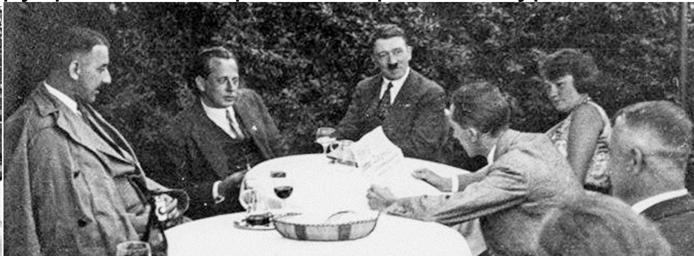

Хитлер на дневно парти у Хайнрих Хофман, неделя 29 март 1931 г.

Хитлер и Гьоринг във Ваймар на 2 април 1931 г.

Хитлер като свидетел в съда във Франгентал, по повод насилия на щурмоваците, 22 април 1931 г.

Хитлер посещава школата за обучение на командири на СА, 15 юли 1931 г.

Строеви преглед на СА войските в Гера, на 6 септември 1931 г. Хитлер получава цветя от деца в Гера.

Хитлер пред Харцбургския фронт, до него е Хугенберг, неделя 11 октомври 1931 г.

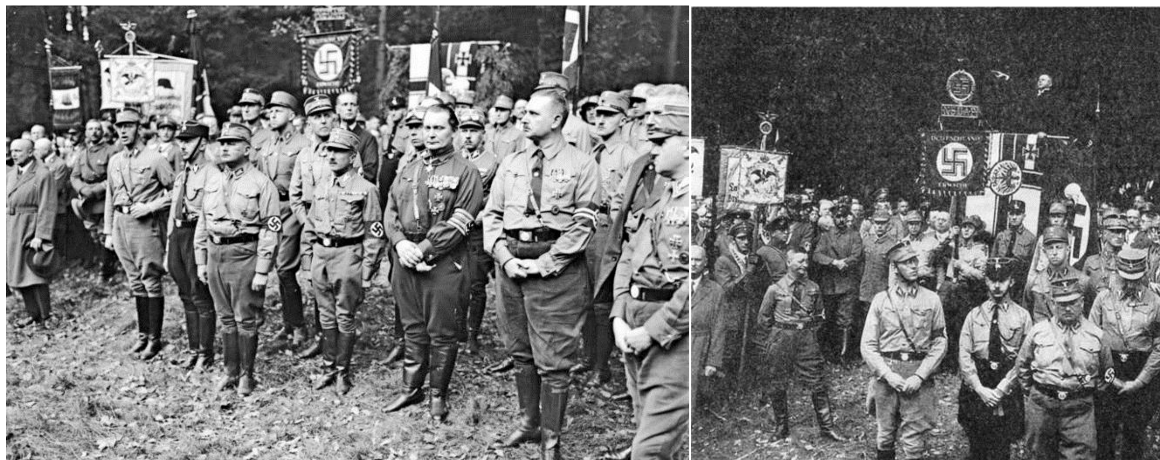

СА в Харцбург, на преден план Рьом и Гьоринг.

Хугенберг в Харцбург. Ентусиазираната публика в Харцбург.

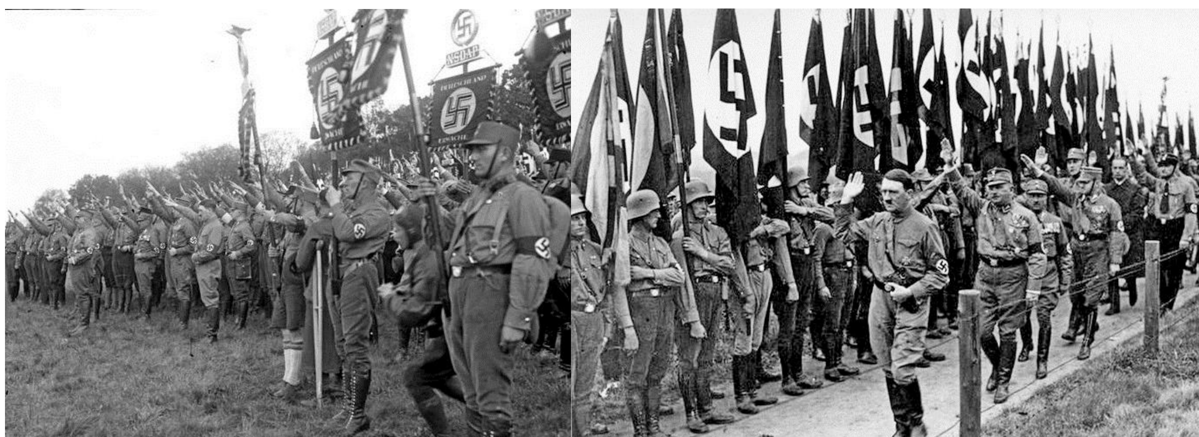

Брауншвайг, меропирятие на СА, на 18 октомври 1931 г.

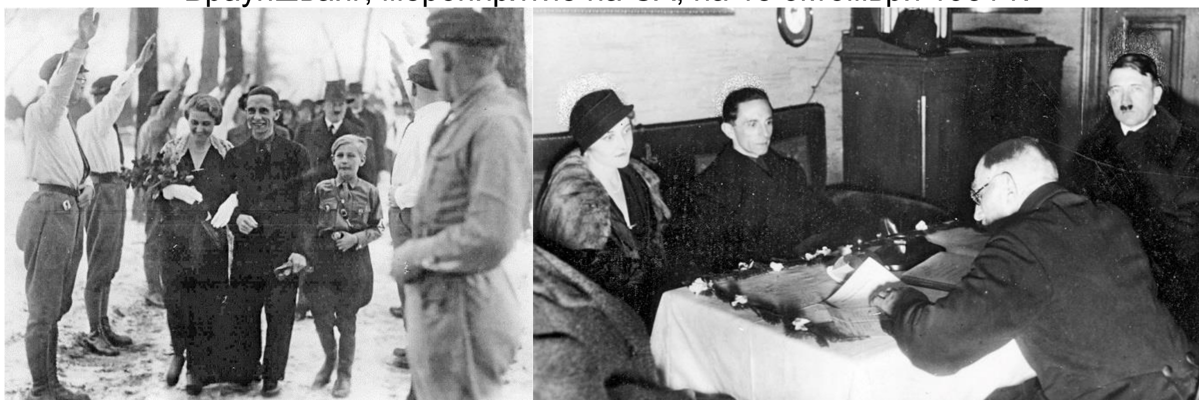

Адолф Хитлер на сватбата на Йозеф Гьобелс и Магда Квандт, събота 19 декември 1931 г.

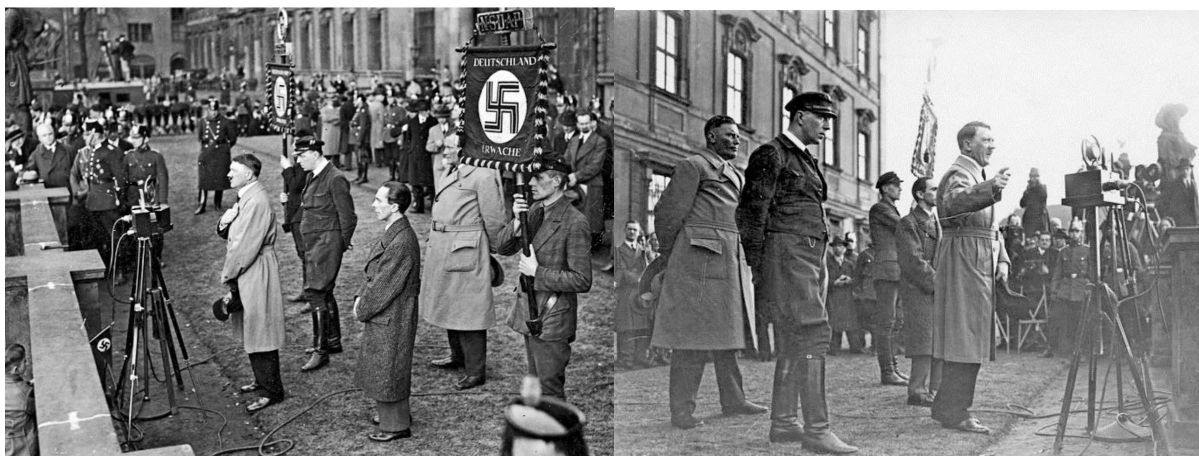

Адолф Хитлер изнася реч на митинг на НСДАП в Лустгартен, Берлин на 4 април 1932 г.

Адолф Хитлер напуска избирателна секция на „Тюркенщрасе“ в Мюнхен на изборите за правителството на Бавария, 24 април 1932 г. Хитлер с автомобила си, с него са от ляво на дясно: Граф, Хес, Шант, Слайнбиндер. 1929 г.

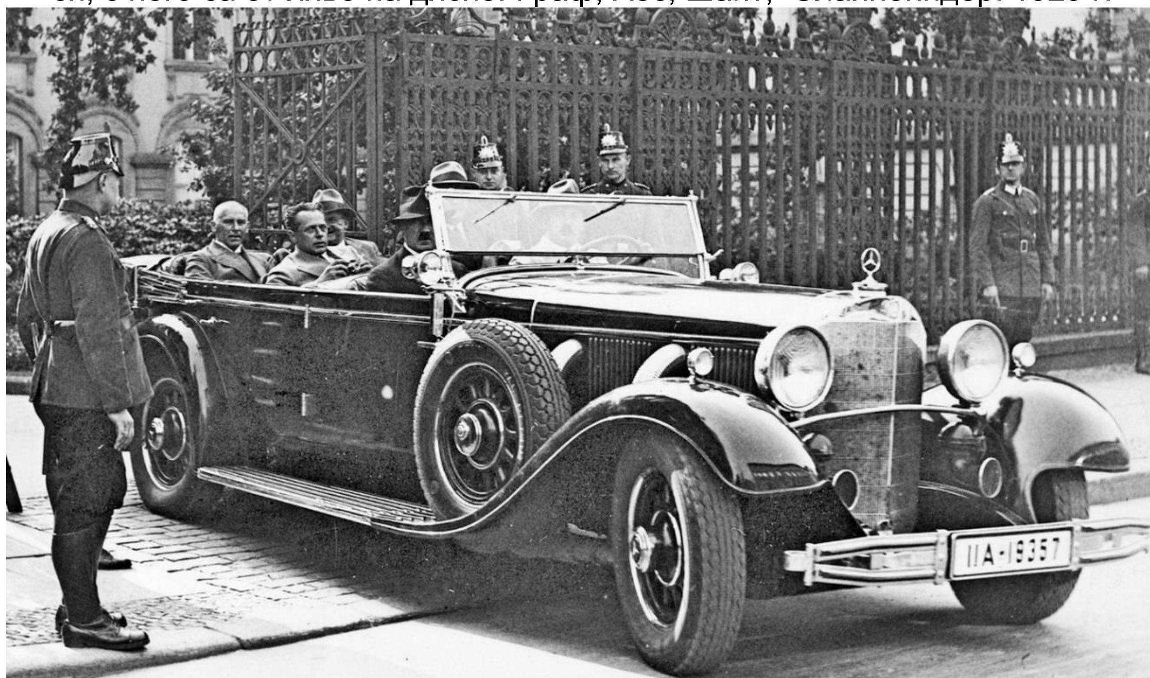

Хитлер напуска Президентството след първата си среща с Хинденбург, на 13 август 1932 г., събота

Хинденбург

Шлайхер

Грьонер

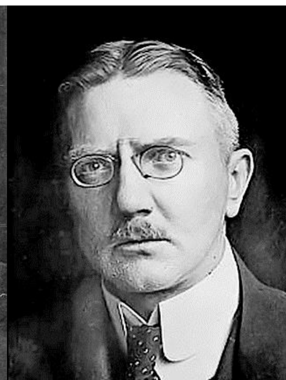
Шахт

Хитлер изобразен като „Белият рицар“ Лоенгрин от операта на Рихард Вагнер.

ГЛАВА III. ПРЕД ВРАТИТЕ НА ВЛАСТТА

На избори, на избори! По-близо до хората! Всички сме много щастливи.
Йозеф Гьобелс

Издигането на Хитлер не е само резултат от неговата виртуозна демагогия, сръчност и радикален плам. Изглежда, че самите сили на ирационалното му разчистват пътя. През 1932 г. пет големи предизборни кампании му позволяват поради съвпадение на сроковете, ефективно да покаже своето превъзходство в предизборната борба, в най-близката за него област – агитацията.

През пролетта мандатът на президента на страната изтича. За да се избегнат рисковете и последиците от радикализацията, Брюнинг разработва план, според който изменението на конституцията ще осигури на Хинденбург доживотно управление. Всичките му намерения имат една цел – да печелят време. Зимата носи ново и невъобразимо изостряне на кризата. През февруари 1932 г. броят на безработните надхвърля 6 млн. Но като трезвомислещ специалист уверен, че принципите му са много по-добри от всеки обикновен политик-нагаждач, Брюнинг твърдо се придържа към своя курс. Той се надява на окончателното премахване на репарациите, на успеха на конференцията по разоръжаването и поставянето на Германия в равнопоставена позиция. Но през пролетта неговата концепция за строги икономии, предизвиква глад.

Естествено, хората не споделят нито неговата строгост, нито надеждите му. Те страдат от глад, студ и всички унизителни условия за съществуване. Те мразят безкрайните извънредни постановления с отправените призиви за жертвоготовност. Мнозина упрекват правителството, че говори само за справяне с бедността, вместо за премахването ѝ.[715]

Но ако политиката на неумолима пестеливост, проповядвана от Брюнинг, е проблематична от гледна точка на икономиката, то политически тя се оказва напълно неефективна и не намира отговор в отчаяните хора. В студения делови маниер на Брюнинг няма онзи патетичен жертвен оттенък, който дори в кръв, пот и сълзи може да бъде ентусиазирано приет от публиката, дори и с цената на изигран цирков номер. Никой не може толкова лесно да се съгласи, че бедността е просто бедност, и всичко си е в реда на нещата.

Нарастващото отхвърляне на републиката произтича от неспособността ѝ да придаде някакъв по-възвишен смисъл на тежкото положение и постоянните призиви за саможертви. Политиката на Брюнинг за печелене на време зависи от това доколко президентът го подкрепя. Но Хинденбург съвсем неочаквано се противопоставя на плановете за разширяване на неговите правомощия. Той е вече на 84 години, уморен от задълженията си и се страхува, че дискусията свързана с този план, неизбежно ще предизвика нови атаки срещу него от вече разочарованите му приятели вдясно.[716] И едва когато се стига до удължаване

[715] Така пише Ерих Кох-Везер в писмо до Ото Геслер от 26.03.1932 г., виж: Gessler O. Reichswehrpolitik, стр. 505.

[716] Хинденбург е преследван от мисълта, че през ноември 1918 г. той изоставя своя монарх на произвола на съдбата. Концепцията на Брюнинг, която предвижда борба срещу опасността от установяване на националсоциалистическа диктатура, отначало с помощта на авторитарна реформа последвана от преход към конституционно решение по британския модел, президентът се противопоставя с искането за директно и последователно възстановяване на монархията в стария кайзерски дух. Когато Хинденбург най-накрая се съгласява да се яви като кандидат, той поставя условие „изборите да бъдат 100% гарантирани

на правомощията му само за две години, той най-накрая се съгласява, но след много убеждавания от всички страни и забележително, след като се позова на примера на кайзер Вилхелм I, който на 92 годишна възраст заявява, че няма време за умора.

Но Хинденбург губи доверието си в Брюнинг, когото с право смята за движещата сила на цялата тази болезнена обсада около него. След като постига целта си, канцлерът всъщност губи това на което се надява. Преговорите на Брюнинг с партиите неизбежно превръщат Хитлер в централна и много важна фигура за всички, тъй като всяка промяна в конституцията предполага неговото съгласие. Но същото го поставя пред изключително опасна дилема: той трябва или да действа в съгласие с „стълбовете на системата“ и по този начин да укрепи позицията на Брюнинг и да изостави собствения си радикализъм, или да води предизборна кампания срещу престарелия заобиколен от благоразположението на президента, верен слуга и „ерзац кайзер“ на нацията.

Но подобна предизборна борба сериозно ще разклати легендата, че движението му е обречено на успех и той ще разкрие своите противоречия с Хинденбург. А това, във връзка с решаващите правомощия на президента по отношение на достъпа до властта, неизбежно води до непредвидими последици. Грегор Щрасер съветва Хитлер да приеме предложението на Брюнинг. Рьом и особено Гьобелс, от друга страна, категорично възразяват. В дневника си Гьобелс пише: „Тук говорим за президента на райха; въпросът е, че г-н Брюнинг би искал да затвърди своите позиции и позициите на своя кабинет за дълго време. Фюрерът поиска известно време да помисли. Ситуацията трябва да се изследва от всички страни. Започва играта на шах за притежание на властта. Вероятно ще продължи цялата тази година. Тя трябва да се играе с темпо, умело и в някои отношения сложно. Основното за нас е да останем силни и да не правим компромиси.“[717]

Поставен от Брюнинг в изключително неудобно положение, Хитлер дълго време не знае какво да прави. Ако Хугенберг незабавно и грубо отхвърля предложението на Брюнинг, Хитлер все още се колебае и отговорът, който накрая дава, отразява неговите съмнения и предпазливост.

Двата отговора разкриват цялата разлика между Хугенберг като много тесногръд тактик, който непрекъснато се опитва да настигне радикалния си партньор и задъхан да го изпревари, и самия Хитлер който използва своя радикализъм като инструмент и го комбинира с елементи на хитър рационализъм.

Той представя своето несъгласие с толкова много резерви, че то приличаше на покана за по-нататъшни преговори. Основната му цел сега е да разшири пукнатината в отношенията между Хинденбург и канцлера, която Хитлер инстинктивно, но абсолютно сигурно схваща. Използвайки казуистични аргументи, той се представя като пламенен защитник на конституцията и с дълги речи уверява, че уж се грижи за клетвата си за вярност пред президента, и повдига много правни възражения срещу плана на канцлера. Хитлер вече решил да се кандидатира в опозиция на Хинденбург, той се колебае още няколко седмици и не прави решението си публично достояние. Неговата

и, че Харцбургският фронт няма да е напълно против него“; вижте разговора на фон Вестарп с държавния секретар Майснер: Bracher K. D. Aufloesung, стр. 458.

[717] Goebbels J. Kaiserhof, стр. 19 и сл.

житейска концепция винаги предвижда „благоволението“ на г-н президента, а не противопоставянето му. Той осъзнава по-ясно от съратниците си, колко рисковано е да се състезава с легендарния Хинденбург. Напразно Гьобелс и други го обсипват със съвети да обяви кандидатурата си. Той все пак се съгласява с предложението да прибегне до помощта на министъра на вътрешните работи на Бруншвайг и член на НСДАП Клагес, да му осигури германското гражданство, необходимо за кандидатурата му.[718] Примерът на този епизод особено ясно показва неговата често споменавана нерешителност, страх от решителна стъпка и като странен контраст с образа на безумния фюрер действащ с увереност е склонността му да отлага всяко решение до последния момент, докато всичко решат обстоятелствата, на които той разчита фаталистично.

Сведенията от дневника на Гьобелс, показват стъпка по стъпка, мъчителната, почти абсурдна нерешителност на Хитлер: „9 януари 1932 г. Общо объркване. Всички се чудят: какво ще направи фюрерът? Някой ще се изненада!

19 януари 1932 г. Обсъдих с фюрера въпроса за номинирането му за поста президент на райха. Той докладва за преговорите си. Все още не е взето решение. Аз съм много силно за неговата кандидатура. Сериозно, сега може би няма други възможности. Изчислихме всичко в числа, на ръка.

21 януари. В тази ситуация нямаме друг избор освен да номинираме собствения си кандидат. Борбата е тежка и напрегната, но трябва да преминем през нея.

25 януари. Цялата партия е настръхнала от нетърпението да влезе в борба.

27 януари. За или против Хинденбург – тази предизборна дилема сега е неизбежна. И накрая, трябва открито да посочим името на нашия кандидат.

29 януари. Заседанието на комитета на Хинденбург. Ще трябва да поставим картите на масата.

31 януари. Фюрерът ще вземе решение в сряда. Какво ще бъде, няма съмнение.

2 февруари. Аргументите в полза на кандидатурата на фюрера са толкова убедителни, че не може да става дума за нищо друго .... През деня разговарях дълго с фюрера. Той излага своето виждане за президентските избори. Той реши да се самономинира. Но първо трябва да разберете какво се случва от противоположната страна. Социалдемократите са от решаващо значение. Тогава обществеността ще бъде уведомена за нашето решение. Изключително

---

[718] Brecht A. Vorspiel zum Schweigen, стр. 180. Арнолд Брехт цитира тази трагикомична ситуация: създателите на конституцията умишлено отказват да приемат разпоредбата на американската конституция, според която само граждани, родени в тази страна, могат да участват в избори до най-високия държавен пост, за да не изключат собствените си австрийски братя. През есента на 1929 г. са положени усилия за осигуряване на германско гражданство за Хитлер. Тогава Фрик се опитва неуспешно да уреди въпроса за гражданството в Мюнхен. Половин година по-късно, когато става министър в Тюрингия, Фрик иска да даде на Хитлер германско гражданство като го прави държавен чиновник в провинцията и възнамерява да му предложи свободно място на комисар на жандармерията в Хилдбургхаузен, но Хитлер се отказа от цялата тази нелепа история. Тогава се проваля и опитът на Клагес да уреди Хитлер като преподавател в технически университет в Брауншвайг. Само последвалото решение за резервното назначаване на Хитлер за държавен чиновник в мисията на Бруншвайг в Берлин, увенчава придобиването на гражданството с успех.

болезнена борба, но трябва да се премине през нея. Фюрерът прави ходовете си в тази игра без бързане и с трезва глава.

3 февруари. Гаулайтерите очакват публикуването на решението за кандидатурата за президент. Чакат напразно. Като при игра на шах никой не казва, какъв ще бъде следващият му ход. Цялата игра обаче е пълна с тревожност и напрегнато очакване, въпреки че цари тишина. Фюрерът, в часовете си за почивка е зает с планове за изграждане на нов партиен дом и гигантско преструктуриране на имперската столица. Проектите му са напълно готови и не преставам да се удивлявам, по колко много въпроси той разбира като специалист. През нощта много верни и стари партийни другари дойдоха да ме видят. Те са депресирани тъй като все още не знаят нищо за решението. Те се притесняват, че фюрерът се дърпа твърде дълго.

9 февруари. Все още има несигурност.

10 февруари. Навън е силен студ. На чист въздух се правят ясни решения. Няма да ги чакате дълго.

12 февруари. Заедно с фюрера в „Кайзерхоф" пресметнах отново всички цифри. Има риск, но трябва да се поеме. И така, решението е взето. Фюрерът се завръща в Мюнхен. Публикуването на решението се отлага за няколко дни.

13 февруари. Решението за президентските избори трябва да бъде обявено публично тази седмица.

15 февруари. Сега вече няма нужда да крием решението.

16 февруари. Работя така, сякаш предизборната борба вече тече. Това създава известни трудности, тъй като фюрерът все още не е официално обявен за кандидат.

19 февруари. При фюрера в „Кайзерхоф". Дълъг, личен разговор. Решението е взето.

21 февруари. Вечното чакане е почти изтощително."

На следващата вечер Гьобелс свика общо събрание в Берлинския дворец на спорта. Това е първата му поява, откакто забраната за публични изяви е отменена на 25 януари. Предизборният период накъсява с цели три седмици но Хитлер продължава да се колебае. Следобед Гьобелс отива в Кайзерхоф, за да представи основните моменти от предстоящата си реч. След като говори за проблема с кандидатурата, той изведнъж чува дългоочакваното разрешение да обяви, че Хитлер е взел решение. „Слава Богу!" - Гьобелс пише в дневника си и продължава: „Спортният дворец е препълнен. Общо събрание на членовете на партията от Западния, Източния и Северния регион. Бурни овации веднага в началото на срещата. Когато открито обявя кандидатурата на фюрера след час на встъпителната реч, буря от ентусиазъм избухва за цели 10 минути. Хората се изправят, радват се и поздравяват фюрера. Таванът изглежда е на път да се срути. Грандиозна картина. Това наистина е движение, което няма как да не спечели. В залата цари неописуема атмосфера на възторг и екстаз. Късно вечерта фюрерът ми се обади отново. Докладвах му за всичко и той все пак дойде у нас. Радва се, че обявяването на кандидатурата му имаше такъв ефект. Той е и остава наш фюрер".[719]

Последното изречение издава ясно съмненията, които Гьобелс изпитва през последните седмици, виждайки слабостта на Хитлер като лидер. Този епизод е едно от най-ясните свидетелства за флегматичността и нерешителността на Хитлер, и внезапната, бурна и енергична дейност, която

[719] Goebbels J. Kaiserhof, стр. 22 и сл.

развива веднага след вземането на решение за участиве в предизборната кампания, е също така характерна изобщо за поведението му.

На 26 февруари на церемония в хотел „Кайзерхоф" той се съгласява да бъде назначен за една седмица като държавен съветник на Брауншвайг и по този начин получава германско гражданство. Ден по-късно той говори в двореца на спорта, обръщайки се към опонентите си: „Знам вашето мото! Вие казвате: „Ще останем на власт на всяка цена", а аз ви казвам: във всички случаи ние ще ви свалим! Щастлив съм, че сега мога да се бия заедно с другарите си, в буквалния и преносния смисъл на думата."

Тогава той отговори на думите на берлинския полицай-президент (началник на полицията) Гжежински, който по-рано се заканва да го изгони с камшик от Германия: „Можете да ме заплашвате с кучешкия камшик, колкото искате. Ще видим дали ще бъде във вашите ръце, когато тази борба приключи". Но той се опитваа да избегне конфронтацията с Хинденбург, наложена му от Брюнинг, и започва да говори за това как се чувства задължен да каже на фелдмаршала, чието „име ще остане за германския народ като името на вожда в голямата борба": „Старче, ние те уважаваме твърде много, за да позволим на хората, които искаме да унищожим, да говорят вместо теб. И колкото и да съжаляваме, трябва да се отдръпнете, защото те искат битка, а и ние я искаме".[720]

Изпълен от щастие, Гьобелс пише в дневника си: фюрерът „отново е в разгара на ситуацията". Всичко това показва как Хитлер и националсоциалистите вече превземат политическата сцена. Истинската предизборна борба започна едва сега, въпреки че трима конкуренти отдавна се противопоставят един на друг: Хинденбург, комунистическият кандидат Ернст Телман и радикалният буржоазен десен кандидат Теодор Дюстерберг.

Отново националсоциалистите не се колебаят да използват брутална, и преобръщаща сила. Внезапно разгръщащата се дейност по организирането на събрания, свидетелства не само за по-пълен партиен фонд, но и за все по-гъста мрежа от предизборни центрове за агитация.

Още през февруари Гьобелс прехвърля ръководството на партийната пропаганда в Берлин и прогнозира предизборна кампания „такава, каквато светът не е познавал досега". Мобилизира се целият ораторски елит на партията. Самият Хитлер пътува из цяла Германия с кола от 1 до 11 март и казва, че се е срещнал с 500 000 слушатели. Този „демагог от най-голям мащаб" е подпомогнат от „армия подбудители, които разпалват страстите на един вече изтощен народ".[721] Изискаността и изобретателността на тези хора, които първи използват съвременни технически средства, отново им дава огромно предимство пред своите съперници. И така, разпространяват се грамофонни плочи в 50 0000 копия, заснети са киноленти, които се дават на собствениците на кина като въведение към основните филми (първообразът на по-късния кинопреглед, познат ни от социалистическата епоха – б.пр.). Издава се специално илюстрирано списание. Започва войната на плакати и знамена, както се изразява Гьобелс, цели градове или квартали за една нощ са боядисани в крещящ, кървав цвят. Дни наред по улиците се движат камиони, често в колони, под развяти транспаранти, частите на СА маршаруват с каски, пристегнати с каишки под брадичките, пеят или скандират „Германия, събуди се!". Тази бурна пропагандна кампания скоро създава такова победоносно

[720] Domarus M. цит. с., стр. 94 и сл.;Goebbels J. Kaiserhof, стр. 54 и сл.
[721] Hitler A. Mein Kampf, стр. 532: Goebbels J. Kaiserhof, стр. 31.

настроение в партията в резултат на самохипноза, че Химлер е принуден да издаде заповед, ограничаваща консумацията на алкохол по време на победоносните чествания на СС.[722]

От другата страна всъщност е само Брюнинг; самотата му прави странно впечатление. Дълбоко уважавайки президента, заради него той понася тежестта на тази изтощителна предизборна кампания. Позицията на социалдемократите става твърде ясна, те подкрепят Хинденбург само за да осигурят поражението на Хитлер. Самият Хинденбург споделя двойствеността на тяхната позиция. В единственото си радиоизказване за цялата си кампания той категорично отхвърли обвиненията, че е кандидат за „черно-червената коалиция". Но в действителност изборите, които смесват всички фронтове и премахват всякаква лоялност, са само между Хинденбург и Хитлер.

Вечерта преди 13 март берлинският вестник „Angriff" (Атака) уверено заявава: „Утре Хитлер ще стане президент на райха". За разлика от тези светли надежди, шокът е още по-тежък, когато резултатите стават известни. Хинденбург печели с 49,6 % от гласовете, оставяйки Хитлер (30,1 %) далеч зад себе си. Злорадстващият Ото Щрасер поставя плакати по улиците, изобразяващи Хитлер като Наполеон, който се оттегля от Москва. Надписът гласи: „Великата армия е унищожена, Негово Величество Императорът се чувства добре."

Отхвърлен (6,8 % от гласовете), Дюстерберг слага край на кариерата си, но поражението му веднъж завинаги решава съперничеството в лагера на националистите в полза на Хитлер. Телман е подкрепен от 13,2 % от избирателите.

На някои места националсоциалистите свалят знамената си със свастика. Но Хинденбург все още едва достига необходимото абсолютно мнозинство и предстои балотаж. Реакцията на Хитлер отново е забележителна. Нежелана депресия се разпространява в партията и някои вече мислеха да се откажат от втория, очевидно безперспективен тур на изборите. Хитлер, без да се отдаде на емоции, вечерта на 13 март призова партията, СА, СС, Хитлерюгенд и националсоциалистическия автомобилен корпус към нова, десетократна по-активна дейност. „Първият етап от предизборната кампания приключи, вторият започва днес. Аз ще го водя с пълна всеотдайност", провъзгласява той и както ентусиазирано написва Гьобелс „с тази симфония с настъпателен дух", той отново повдига духа на партията. Един от неговите спътници го сварва късно през нощта в тъмната стая, потънал в мисли и безразличие и го вижда като „фигура на разочарован, обезкуражен играч, който заложи повече, отколкото можеше да плати". [723]

Алфред Розенберг насърчава обезкуражените привърженици във „Фьоелкишер Беобахтер": „Сега ще отидем по-далеч, със свирепост и безразсъдство, които Германия все още не е познала ... Основата на нашата борба е омразата срещу всичко, което ни се противопоставя. Сега няма да има милост". Само няколко дни по-късно около 50 известни личности, представители на аристокрацията, генерали, хамбургски първенци и професори, отправят специален призив в подкрепа на Хитлер.

Изборите са насрочени за 10 април. За да ограничи по някакъв начин възпламенителната агитация на десни и леви радикали, оцветена с омраза, закани и лозунги призоваващи към гражданската война, правителството,

[722] Заповед СС / С № 3 от 3. 03. 1932, HA roll 89, folder 1849.
[723] Hanfstaengl E. цит. с., стр. 271; VB, 15. 03. 1932: Goebbels J. Kaiserhof, стр. 64.

позовавайки се на предстоящите Великденски празници, обявява „граждански мир“, който ограничава предизборната борба до срок от една седмица. Но както винаги в ситуации когато е бил притиснат в ъгъла, Хитлер е вдъхновен от тази конкретна пречка, и излиза с особено ефективен пропаганден трик. За да използва максимално ефективно своя ораторски потенциал и лично да достигне до възможно най-много хора, той наема самолет за себе си и най-близкото си обкръжение: Шрек, Шауб, Брюкнер, Ханфщенгъл, Ото Дитрих и Хайнрих Хофман. На 3 април той се впуска в първия от тези известни полети през Германия, по време на който посещава 21 града, където говори ден след ден на 4 – 5 демонстрации, организирани в стила на операциите на Генералния щаб. Разбира се, партийната пропаганда вплита много легенди около това събитие. Трябва обаче да се признае, че полетите създават впечатление за богатство от идеи, дръзка иновация, войнственост и зловеща повсеместност. „Хитлер над Германия!“ - това е грандиозен лозунг, който в своята неяснота отразява както очакванията, така и страха на милиони хора. В своя нарцисизъм Хитлер виждайки заобикалящото го вълнение, казва, че се чувства като оръдие в ръцете на Бог и е призован да освободи Германия.[724]

Предвидимо Хинденбург с близо 20 млн гласували за него, събира 53% от гласовете и лесно си осигури абсолютното мнозинство, от което се нуждае. За Хитлер, за когото гласуват 13,5 млн души, успява да постигне много по-голямо увеличение на гласовете: 36,7 %. Дюстерберг не се кандидатира и Телман получи малко над 10 % от гласовете.

В същия ден, в атмосфера на умора, прибързаност и екстаз на успеха, Хитлер издава заповеди относно изборите за ландтаг, които трябва да се проведат в Прусия, Анхалт, Вюртемберг, Бавария и Хамбург след две седмици. В тези провинции основно живее почти 4/5 от населението на цялата страна. Гьобелс пише: „Ние не спираме за момент и веднага вземаме решения“.[725]

Хитлер отново излита в полет над Германия и за 8 дни посещава 25 града. Неговото обкръжение се хвали, че ще бъде поставен „световен рекорд“ от лични срещи. Но това не се получи. В трескавата си дейност Хитлер губи индивидуалните си черти, изглежда че вместо него действа определен динамичен принцип: „Целият ни живот сега е изтощително търсене на успех и сила“. Сега личността на този човек, вече неуловима за дълги периоди сякаш се разтваря и противопоставя на тълкуванията на биографите.

Напразно обкръжението му се опитва да придаде на неговия образ яркост, оригиналност, човешки чар. Пред тази задача, дори мощната пропаганда, познаваща всеки трик, скоро е на границата на своите възможности. Красноречиво доказателство за това са дневниците и описанията на събитията, отразени Гьобелс или Ото Дитрих.

Безкрайните истории за фюрера, приятел на децата, уверен навигатор, който ръководи изгубен самолет по правилния маршрут по интуиция, „абсолютен“ стрелец с пистолет или изобретателен полемист сред „червената тълпа“, винаги изглеждат измъчвани и само засилват впечатлението за Хитлер като човек стоящ далеч от живота, и резултатът от тези истории е точно обратен. Само няколко външни атрибута, към които той упорито се придържа, му придават някаква индивидуалност: шлифер, филцова шапка или кожен каскет, камшика който постоянно държи, характерните черни мустаци и неподражаемия бретон.

[724] Goerlitz W., Quint H. A. цит. с., стр. 338.
[725] Goebbels J. Kaiserhof, стр. 78, 76; Dietrich O. Mit Hitler in die Macht, стр. 65.

Гьобелс ярко описва цялата трескава суета, която поглъща всяка индивидуалност и изтощава всички водещи партийни лидери: „Яростта започва отново. Трябва да работите, без да гледате дали ходите, шофирате или летите. Най-важните преговори се водят по стълби, при входовете на къщи, при вратите, по пътя към гарата. Просто нямате време да дойдете на себе си. В цяла Германия ви превозват с влак, кола, самолет. Пристигате във всеки град половин час преди старта, понякога дори по-късно, веднага се качвайте на подиума и говорете ... Когато речта приключи, вие сте в такова състояние, сякаш току-що сте извадени от гореща баня с всичките си дрехи. После пак в колата, двучасово шофиране ... ".[726]

През последните година и половина, дори преди това безмилостно бягане да доведе Хитлер до успех, обстоятелствата само няколко пъти го вадят от тази безлична суматоха и за миг хвърлят светлина върху характера му. В средата на септември на предходната година, точно в началото на надпреварата в Германия, Хитлер, който току-що напусна Нюрнберг и се насочва към предизборна среща в Хамбург, научава, че племенницата му Гели Раубал се е самоубила в апартамента на „Принцрегентщрасе", където живее при него. Хитлер е шокиран, потресен и объркан. Той веднага се връща.

Много говори, че нито едно събитие в личния му живот, нито преди нито след това, не е било толкова болезнено за него. Няколко седмици е на ръба на нервен срив, повтаря че иска да напусне политиката, и на моменти говори, че ще сложи край на живота си с самоубийството. Отново изпада в това емоционално състояние на хвърляне в бездната охвърляйки всичко, което съпътства всяка поредица от провали в живота му.

Енергията която излъчва, не е излъчване на могъщ характер, а по-скоро акт на невротично насилие над собствената природа. В пълно съответствие с неговата максима, че величието не познава чувствата, той се оттегля от всички в къщата на Тегернзее за няколко дни. Според хора от най-близкото му обкръжение, той по-късно говори за племенницата си, често със сълзи на очи. Но според неписаното правило никой не смее да му напомня за нея. Верен на склонността си към патос, който включва любовта към смъртта, той превръща спомена за нея в обект на възвеличен култ.

В стаята й в Бергхоф всичко остава както преди, а в стаята, където е намерена да лежи на пода, Хитлер поставя нейн бюст и дълги години, на годишнината от смъртта на Гели, той се усамотява там за няколко часа в размисъл.[727] Това преувеличено, възвишено обожание е странно при обичайното отчуждение и студенина на Хитлер в отношенията му с хората, и показва необичайна реакция към смъртта на племенницата му.

Нещо кара хората да мислят, че поведението му се определя не само от склонността към театралност и самосъжаление. Този епизод е едно от ключовите събития от личния му живот, което завинаги остави отпечатък в претовареното му с комплекси отношение към противоположния пол. След смъртта на майка му, според наличните доказателства, жените са играли само второстепенна роля в живота му, или ролята на заместители. Случайни познати в общежития за мъже в бирариите в Мюнхен, приятите, казармите и партията, чийто дух се определя от военните униформи и мъжките компании, и това е

[726] Goebbels J. Kaiserhof, стр. 120 и сл.

[727] Frank H. цит. с., стр. 190 и сл.; Hanfstaengl E. цит. с., стр.271 и сл. Неписаното правило никога да не споменава името на племенницата се съобщава А. Шпеер.

светът на Хитлер. А като допълнение – публичния дом, въпреки че той презира проститутките, несериозни мимолетни връзки с които поради тежкия си и намусен нрав, очевидно не е толкова лесно да се примири. Отношението му към жените се изразяват и в емоционално странно бедните му чувства към юношеския му идол Стефани.

Сред фронтовите другари той е смятан за „женомразец".[728] И въпреки че постоянно поддържа тесни социални връзки, заобиколен от много хора, биографията му е плашещо пуста по отношение на контактите му с жените. В нея няма отделни, индивидуални връзки. Характерният му страх да се разкрие пред друг човек включва, според наблюдението на един от членовете на обкръжението му, се изразява в постоянния страх да „стане обект на клюки заради жена". Едва с появата на Гели Раубал, с нейната мечтателна в началото, полудетинска привързаност към „вуйчо Алф", Хитлер сякаш започва да се освобождава от комплексите си. Може би страхът от неограничено и нетипично за него поведение, свързано с принудителното отхвърляне на позата на държавник, и психологическото самоизлагане, все пак е смекчен от семейните отношения. Възможно е обаче чувствата му към Гели да са от по-съмнителен произход. Склонността на баща му към 16-годишното момиче, което той взема в къщата си като слугиня и я прави своя любовница, преди тя да стане майка на Адолф Хитлер, не е лишена от елементите на инцеса, според някои от слуховете.

Нито една жена в живота на Хитлер, нито Джени Хауг, сестрата на шофьора му, нито Хелена Ханфщенгъл или Юнити Митфорд, нито всички онези, които той, в стила на австрийската „интимност" (включително в разговор с другите), нарича „моята принцеса", „моят графиня", „теленце" или „чаровница", дори и Ева Браун, те никога не заменят Гели Раубал.

Тя е единствената му и колкото странно да звучи, голяма любов, примесена с усещането за забранеността на това чувство, настроението на Тристан, и трагичната сантименталност. Въпреки целия си несъмнен психологически инстинкт той очевидно не разбира двусмисленото поведение на това неуравновесено, импулсивно момиче.

Никой не знае дали тя наистина е била негова любовница, въпреки че някои изследователи твърдят това и интерпретират самоубийството й като отчаян опит да намери изход от заплетената връзка с вуйчо си, която се превръща в непоносимо бреме за нея. Други дори пишат, че момичето е било доведено до това поради някакви неестествени желания на склонния към извращения Хитлер. В третата версия наличието на сексуална връзка между Хитлер и племенницата се отхвърля, но се подчертава, че племенницата не е била твърде придирчива и строга по отношение на паравоенния персонал на Хитлер[729] (б.пр.: има се предвид любовната й връзка с Емил Морис, която става причина, той да бъде изгонен от партията).

Очевидно тя се радва на славата на вуйчо си и наивно вярва, че отражение на тази слава пада и върху нея. Въпреки многогодишните общи

[728] Mend H.цит. с., стр. 113 и сл. Менд, който се радва на доста голям успех с жените съобщава, че често е критикуван за това от Хитлер.

[729] Hanfstaengl E. цит. с., стр. 231 и сл.; Heiden K. Hitler, Bd. 1, стр. 371; Goerlitz W., Quint H. A. цит. с., стр. 322 и сл.; Frank H. цит. с., стр. 90. Изказаното мнение на Вюртембергския гаулайтер Мундер, че Хитлер, прекарвайки доста времето си в компанията на племенницата си, и е твърде разсеян от политическите си отговорности, са причина той да бъде свален от длъжността си.

мечти, ходенето на опера, радостите от пикниците сред природата, седенето заедно в кафенетата, тази връзка малко по малко придобива болезнен характер. Сенчестата страна на характера на Хитлер, агонизиращата му ревност и преувеличените му искания се проявяват и той изпраща своята посредствена и почти лишена от амбиции млада племенница при известни учители по пеене, така че те да я превърнат в вагнеровска героиня. Неговите постоянни намеси в живота й все повече ограничават личното пространство и самочувствие на момичето. Обкръжението на Хитлер знае, че точно преди заминаването му за Хамбург между тях избухва бурен скандал, тъй като Гели иска да се премести за известно време във Виена, а той й забранява. Очевидно е, че тези безнадеждни обстоятелства и лишаването й от лична свобода, я тласкат към тази фаталната стъпка.

Естествено политическите противници на Хитлер разпространияват най-нелепите и пикантни слухове, които незабавно са подхванати от обществеността.[730] Например, те твърдят, че момичето се е застреляло, защото била бременна от Хитлер, обвиняват Хитлер в убийството, или твърдят че „фемегерайхът“ (тайният съд) на СС са я убили, за да не отклонява вниманието на вуйчо си от историческата му мисия.

Хитлер понякога се оплаква, че тази „ужасна мръсотия“ го убива, и мрачно заплашва, че няма да забрави натрапчивите подмятния на своите противници.[731] Веднага след като се възстановява от шока, той отива в Хамбург и там под ликуването на хиляди събрани граждани произнася една от онези тревожни речи, които довеждат публиката до колективен екстаз. Тя очаква с нетърпение момента на освобождението, като силно удоволствие придружено от пронизителни викове. Аналогията е твърде прозрачна, за да бъде пренебрегната и ни позволява да тълкуваме ораторските триумфи на Хитлер като феномен на сексуалността, насочен в празнотата. Очевидно не без основание Хитлер сравнява тълпата с „въплъщение на женското начало”. Достатъчно е да се видят съответните страници от книгата му „Моята борба“, показващи еротичния плам, който събужда в него идеята за тълпата.

Именно тези представи му позволяват да постигне забележителна стилистична свобода на изразяване, за да се разбере какво търси и какво е намерил този лишел се ог контакти, самотен мъж, застанал на висока платформа над послушна тълпа по време на тези колективни бдения, които се превръщат в наркотик за него. Веднъж в пристъп на откровеност той нарича тълпата „единствената ми невеста“.[732]

Неустоимостта на подсъзнателните му самоизригвания се дължат на факта, че всичко това е адресирано до масите изтощени от продължителна нужда, принудени да се ограничат до елементарни си нужди и затова реагират „подсъзнателно“, тоест настроени са на същата вълна като Хитлер.

---

[730] Бел. пр.: Особено циничен, вулгарен и нелеп е Ото Щрасер, който в омразата си, разпространява доста гнусни и перверзни измислици, като твърди, че Хитлер е копрофил и принуждавал племенницата си, да се изхожда и уринира върху него. Вж. Langer W. C. The Mind of Adolf Hitler New York: Basic Books, 1972.

[731] Frank H. цит. с., стр. 90. Ханфщенгъл разказва в книгата си (Hanfstaengl E. цит. с., стр. 242.) различна версия на събитията: Хитлер научава, че Гели е бременна от евреин, учител по изобразително изкуство от Линц. Ханфщенгъл също пише, че трупът на Гели е намерен със счупен нос, но той не предоставя никакви доказателства за това. На въпрос на автора Й. Фест, Ханфщенгъл казва, че „тогава всички са знаели за това“, но това обстоятелство не се среща никъде в сериозната литература и показва че става дума за нелеп слух.

[732] Hanfstaengl E. цит. с., стр. 61.

Записите от онези времена ясно предават особената атмосфера на „неприлично масово съвкупление“, което настъпва при тези събития: затаен дъх в началото на речта, последвани от остри кратки викове, нарастващо напрежение и първите освобождаващи въздишки на удовлетворението, накрая пиянство, нов подем, а след това наслада и екстаз в резултат на настъпването на речевия оргазъм, който вече не се ограничава от нищо.

Поетът Рене Шикеле оприличава изказванията на Хитлер със „сексуално убийство“, а много други съвременници се опитват да опишат наелектризиращата, чувствена атмосфера на тези митинги по същия начин но с термини по-подходящи за Валпургиевата нощ и „шабаша“ на Блоксберг[733].

Но е напълно погрешно, цялата тайна на ораторския успех на Хитлер да се свързва с този разчетен разгул и сексуален сурогат.

По-скоро тук отново се проявява толкова характерната за него смесица от безпаметност и пресметливост. Застанал в светлината на прожекторите, блед, жестикулиращ гръмогласно и дрезгаво хвърлящ в залата проклятия, обвинителни думи и омраза, Хитлер непрекъснато и много прецизно контролира емоциите си и цялото му изстъплени не му пречи да изчислява точно, дела на инстинкта в своите речи. Тук отново виждаме двойствеността, която прониква в цялото му поведение и е една от основните черти на неговата природа. Тя оставя своя отпечатък върху ораторската му тактика не по-малко, отколкото тактиката на „легалността“, а впоследствие и върху методите за завземането на властта и външнополитическите му действия. Дори самият режим, който той създава, възприема тази негова черта и някои го наричат „двойната държава“.[734]

Триумфите от този период се различават от победите през предходните години, с ясно нарастващия дял на умишлената рационалност в изкуството да овладявате публиката и разширеното използване на добре развити технически методи. Успехът на Хитлер се основава на факта, че той винаги стига до крайна точка, едва сега той става по-радикален не само в емоциите, но и в рационално разчетениете действия. В едно от изказванията си през август 1920 г. той казва, че неговата задача е въз основа на трезва преценка „да събуди, възбуди и разпали инстинктивния принцип“.[735] Така разбираме, къде той вижда тайната на тогавашния си огромен успех.

Но чак сега в неизмеримо по-тежката среда на световната икономическа криза, това трезво разбиране му позволява да намери и приложи в своята агитация смели стилови методи за постигане на онази психологическа „капитулация”, която той нарича „цел на всяка пропаганда“.

Когато планира кампаниите си, за Хитлер няма място за инциденти. Всеки детайл, както казва Гьобелс, „беше организиран до края“: маршрутът, увеличаването на броя на хората обслужващи събитието, броя на участниците във всяка среща, точно определеното съотношение между доброволците и публиката, за да се засили ефектът на очакване, умишлено забавяне на появата на Хитлер с помощта на режисьорски мизансцени като изнасяне на

---

[733] Според народните поверия, място където се събират вещиците, шабаш означава сборище на вещици.

[734] В едноименното изследване на Ернст Френкел.

[735] От речта на Хитлер на 13.08.1920 г.: VJHfZ, 1968, N. 4, стр. 417; в началото на юни 1931 г. Хитлер казва на Р. Брайтинг: „Борбата за идея се основава не само на вярата, но и на разума. Ако обаче сред масите трябва да се обърнем към чувствата на вярата, то в нашето ръководство няма място за спекулации с вярата. Всичко е претеглено трезво. Calic E. цит. с., стр. 58.

знамена, звуци от маршове и възбудени викове „Хайл Хитлер!“ Изобщо публиката предварително се „подгрява“ като се изостря жаждата й за зрелищност и вътрешната готовност за възторг.

Веднъж в ранните години на партията, Хитлер провежда срещите през първата половина на деня и не успява да установи никаква връзка, „нито най-малък контакт“ с публиката, „което го хвърля в най-дълбоко униние“. Оттогава той провежда всичките масови събития само във вечерните часове и стриктно следва това правило когато е възможно, дори по време на полетите си в Германия, въпреки че поради увеличаването на броя на речите, той трябва да се вмести с много трудности в късите срокове за провеждането на митингите от няколко часа.

Например при посещението си в Щралзунд, става така, че полетът закъснява и той се появява пред публиката едва към 3,30 сутринта. Но тълпа от 40 000 душе го чака почти седем часа и когато той приключва речта си, вече е съмнало. Значението на времето и мястото са еднакво важни за него. „Загадъчната магия“ на затъмнения фестивален театър в Байройт по време на изпълнението на „Парсифал“ или „изкуствено създаденият и все пак загадъчен здрач на католическите църкви“ са както самият той казва, почти ненадминати модели на психогенни предпоставки, които вече подготвят аудитория предварително за работата на пропагандиста „като ограничават свободата на волята на хората“.[736] „Защото наистина ви казвам“, обявява Хитлер с обичайния си проповеднически тон, „всяка среща е конфронтация между две противоположни сили“. В разбирането си за естеството на подобни конфронтации на агитатора са разрешени всякакви средства. Всеки негов аргумент трябваше да служи за „изключване на мисленето“, да „внушава парализа“, и да създава „състояние на готовност за фанатична саможертва“.

За самата масова среща са не по-малко важни залата, времето, маршовата музика и светлинните ефекти, всичко това са оръжия на психотехническата война.

Когато човек, обяснява Хитлер, „от работното си място или от голяма фабрика, където той изглежда много малък, за първи път идва на масово събрание и вижда около себе си хиляди съмишленици; когато този търсещ индивид, попада под мощното, опияняващо влияние на внушителното вдъхновение на три до четири хиляди души; когато очевидният успех и съгласието на хиляди потвърждават у него съмнение относно правилността на предишните му убеждения, тогава той попада под магическото влияние на това, което наричаме внушение. Във всеки от тях се натрупват желания и стремежи, но и силата на хиляди хора. Човек, който идва на такава среща, изпълнен със съмнения и колебания, я напуска много по-силен вътрешно: той е станал член на определена общност.“[737]

Хитлер вярва, че неговите режисьорски находки и демагогични фрази, в които, „всички човешки слабости са взети предвид“, са обречени на успех с „математическа прецизност“. По време на първия си полет през Германия, след реч в Гьорлиц, той случайно открива за себе си какъв магически ефект върху десетки хиляди внимателно гледащи хора има зрелището на осветен самолет на фона на нощното небе.[738] Той отново и отново започна да прибягва до този

---

[736] Hitler A. Mein Kampf, стр. 530 и сл.
[737] Също там, стр. 535 и сл.
[738] Dietrich O. Mit Hitler in die Macht, стр. 86 и сл. Hitler A. Mein Kampf, стр. 45 и сл.

метод, вече умишлено, за да предизвика у хората онова настроение на жертвоготовност и жажда за лидера, на когото да се отдаде, издигайки го като идол. Той открито и публично хвали Всевишния, че е дал на движението му хора, готови да проливат кръвта си като мъченици.

След първото поражение на президентските избори, Хитлер упреква партийната преса, че е „скучна, монотонна, лишена от независимост на мисълта и всякакво подобие на темперамент" и ядосано пита как пропагандистски може да се използва смъртта на много щурмоваци. Един от очевидците си припомни думите на Хитлер, че нашите мъртви другари „са погребани под звуците на барабани и флейти, а партийните вестници пишат за това помпозно, жалостно и досадно. Защо в прозорците на редакциите на партийните вестници не показват на хората, мъртвите с техните смачкани черепи, кървави ризи, нарязани с ножове? Защо самите вестници не покажат на хората на гробовете на тези мъченици, и не ги призоват към бунт, срещу убийците и техните задкулисни покровители, вместо да публикуват общоизвестни, жалки и политически половинчати истини? За моряците на кораба „Потьомкин" една лоша храна е достатъчна, за да направят революция, но смъртта на нашите другари не ни мотивира към националната борба за освобождение."[739]

Всичките му мисли, цялата му любов към психологията се обръщат към масовите срещи и митинги, които „разпалват в нещастния човечец гордото съзнание, въпреки че е червей, той да се почувства като част от голям дракон, от чийто огнен дъх един ден ще умре омразния буржоазен свят".

Ходът на събитието се провежда по неизменния тактически и литургичен ритуал, който според Хитлер трябва все повече да подчертава важността и ефективността на появата му пред публиката. Докато знамената и маршовата музика и виковете на очакване, вкарват масите в състояние на предпразнично суетене, той самият, нервен, седи в хотела или в някой партиен кабинет, непрекъснато пие минерална вода и слуша честите съобщения за хода на настроението в залата. Често дава още няколко полезни напътствия и инструкции или отправя внимателно формулирани съобщения към публиката, чрез своите сътрудници. Едва когато нетърпението на масите прегаря и отива към отшумяване, той тръгва. Предпочита дългите коридори, преминаването по които допълнително увеличава напрежението и винаги влиза в залата не през сцената, а през пътеката за публиката. Под звуците на любимият му „Баденвайлерски марш" той се приближава, шума в залата стихва и в един единствен порив откъсва хората от местата им. Застинали с вдигнати ръце за поздрав, те силно го аплодират, доведени от всички тези манипулации до състояние на пълно блаженство. ТОЙ дойде. Много филми от онова време ни показват тази картина: в светлината на прожекторите които го следват, той върви между бушуващи и ридаещи шпалири от хора, в първите редове на които често застават жени. „Via triumphalis ... на живите човешки тела", както помпозно пише Гьобелс.[740] И на този фон самият Хитлер е отдалечен, сякаш недостъпен за тази жажда за психологическо изнасилване. Той не понася никакви встъпителни речи или четене на поздрави, всичко това само отвлича вниманието от собствената му личност. Няколко мига той се задържа на сцената, механично стиска нечии ръце, мълчаливо с отсъстващ вид и

[739] Krebs A. цит. с. , стр. 154; Adolf Hitler in Franken, стр. 73.
[740] Goebbels J. Kaiserhof, стр. 307 и сл.

неспокоен поглед, и е готов като медиум да поеме силата излъчвана от крещящата тълпа, за да се издигне над нея.

Първите думи тихо, сякаш търсещи подкрепа, изпадат в пълната тишина, често предшествани от минутна пауза, която му е необходима за концентрация и прави очакването на публиката неудържимо. Началото е монотонно, обикновено, най-често свързано с легендата за неговото издигане: „Когато аз, обикновен фронтови войник, през 1918 г. ...“ С такова формализирано начало той не само стимулира очакването по време на самата реч, но също получава възможност да усети атмосферата на залата и да се настрои към нея. Някоя по-силна дума от публиката може да го вдъхновят за отговор или за остра забележка и тогава се разразяват дългоочакваните първи аплодисменти.

Те му създават чувството за контакт, чувство на наслада и „четвърт час по-късно“, както отбелязва един от неговите съвременници, „идва нещо, което може да бъде описано само със старата и примитивна формула: в него се вселява дух“.[741] Тогава Хитлер, безредно и импулсивно жестикулира, повишавайки тон, гласът му придобива метален тембър, стигащ до краен предел, с който изригва думите. В разгара на словизлеянието си, отправящ заклинания, той вдига пред лицето си стиснати юмруци и затваря очи, изпадайки в един вид „сурогатна“ сексуалност. Неговите речи са внимателно подготвени и произнесени строго според написаният им текст, които винаги му е под ръка, но като феномен те се раждат в тясна комуникация и обратна връзка с публиката.

На един от спътници му се струва, че Хитлер просто улава усещанията на своите слушатели от въздуха и тази изключителна чувствителност към реакцията на публиката, разпространява около него несравнима женска аура, създава възможност на онази оргиастична връзка с тълпата, която го „познаваше“ в библейския смисъл на думата.

Нито психологическият инстинкт, нито режисьорските разчети на митингите му, не му дават такава магьосническа сила, както усещането за най-тайните движения на душата на публиката, всичките ѝ извратени реакции, и тяпното съсредоточаването в себе си. Застанала пред ораторския му талант, тя се вижда в него, става обект на обожание и поклонение. Това е взаимен обмен на патологични реакции, комбинация от индивидуални и колективни комплекси от вътрешна криза в опияняващ празник от потискането на тези комплекси. Твърдението, че Хитлер се нагажда към тълпата и говори това, която тя иска да чуе, много повърхностно отразява същността на въпроса.

Той в никакъв случай не е политик-конформист, който ласкае пубриката, а изразява чувствата на хиляди хора, на техния шок, страх и омраза, обединявайки ги в динамичен фактор на политиката.

След един от масовите митинги в Мюнхен, американският журналист Х. Р. Деникербокер пише следното: „Хитлер влезе в цирка. Той е като евангелист, проповядващ словото си на публиката, той е Били Сънди[742] на германската политика. Неговите новопокръстени покорно следват мислите му, смеят се с него, споделят всичките му чувства. Заедно с него те се подиграваха на французите. Заедно с него оплюваха републиката“. В хода на такива контакти

[741] Miltenberg W. v. (т. е. Херберт Бланк, от обкръжението на О. Щрасер). цит. с. стр. 69.

[742] Бел. пр.: Били Сънди или Уилям Ашли Сънди (1862–1935) е най-влиятелния американски евангелист през първите две десетилетия на XX век. Проповядва на големи митинги, пред много хора и използва в проповедите си микрофони и високоговорители.

той „успя да усети собствената си невроза като универсална истина и да я превърне в колективната невроза, в резонатор на собствената си мания". [743]

Затова той е изцяло зависим от впечатлението което прави, той има нужда от аплодисменти за да разкрие напълно ораторския си дар. Най-малкото несъгласие в залата го обезпокоява и щурмоваците, които постоянно го заобикалят са готови да потиснат всяко възражение, всякакъв намек за съпротива и заплаха, за да достигне ликуването до желаната точка. Мнозина свидетелстват, че Хитлер попадайки пред враждебно настроена публика, внезапно губи нишката на мисълта, прекратява речта си и веднага напуска залата.

Ликуването на тълпата е чисто физиологично необходимо за него, тъй както някога го беше събудило към живот, но сега поддържа тона му и го води все по-далеч и все по-напред.

Самият той казва, че в атмосфера на ликуване и възторг се чувства „съвсем различен човек". Историкът Карл Александър фон Мюлер, който е свидетел на ранните му упражнения като участник в неговия ораторски семинар, казва че Хитлер заразява слушателите си с вълнение, което след това се прехвърля върху него и засилва гласа му. Той е изключителен тактик, способен организатор във властовите дела, изключителен психолог и въпреки своите сривове, случайните безплодни ходове и тъмните страни на характера си, е едно от най-необичайните явления в обществения живот от онези години.

Но тази неустоима гениалност, която го отвежда далеч от тъмните страни на живота, той придобива само в лицето на голяма тълпа от хора. Тогава изказаните от него баналности придобиват силата на мощно пророчество и той се превръща в онзи лидер, който не може толкова лесно да живее в ежедневието. Основното му състояние на съзнанието е апатия, съчетана с типично австрийската „умора" и той непрекъснато трябва да устоява на изкушението на дребните удоволствия, като ходенето на кино, гледането на оперетата „Веселата вдовица", шоколадовите сладкиши в кафенетата на Карлтон или безкрайните приказки за архитектурата.

И само трескавият шум, който се надига от изпълненията му, го тласка към онова постоянно волево усилие, което му дава не само енергия, постоянство и самоуверена агресивност и психологическа устойчивост, по време на необичайно изтощителните предизборни кампании и полети из Германия. Това е лекарството, от което се нуждае за своето трескаво съществуване.

По време на първата си лична среща с Брюнинг в началото на октомври 1931 г., според канцлера, той изнася едночасов монолог, по време на който точно пред очите му, става все по-остър, вдъхновен от колоните на щурмоваците, които по негова заповед на равни интервали маршируват с песни под прозорците на райхканцеларията. Очевидно това е тактически ход, целящ както сплашване на Брюнинг, така и „презареждане" на самия Хитлер.[744] Тази дълбока връзка с масите позволява на Хитлер да се издигне над образа на демагог, уверен в методите си, и постига несравнимо по-голям успех от Гьобелс, въпреки че той действа по-фино и хитро.

---

[743] Broszat M. Soziale Motivation und Fuehrerbindung des Nationalsotialismus. In: VJHfZ, 1970, H. 4, стр. 402; цитат от книгата Х. Р. Никербокера см.: Knickerbocker H. r. Deutschland so oder so?, стр. 206.

[744] Bruening H. Memoiren 1918-1934, стр. 195; Dietrich O. Zwoelf Jahre, стр. 160.

Идеята да наеме самолет за предизборните си пътувания е гениална, тъй като придава на речите му нотка на месианство. Подобно на освободител, Хитлер слиза от небето до кипящите тълпи, смирено чакащи го час след час и ги освобождава от тъпотата и отчаянието им, за да ги събуди да ги „тласне напред към истерията", както той самият го описва. Гьобелс нарича тези митинги „литургиите на нашата политическа работа", а една учителка от Хамбург през април 1932 г., след предизборен митинг, събрал 120 000 души, описва картината на „докосващата душата вяра" в Хитлер като „подкрепа и спасител, като избавител от големите беди". Нещо подобно е изразено и от Елизабет Ферстър-Ницше, сестрата на философа, след едно от пътуванията на Хитлер във Ваймар. Тя пише, „той създава впечатление на по-скоро религиозна, отколкото политическа фигура".[745]

Тези метафизични елементи в много по-голяма степен от идеологическите, привличат толкова много хора към него и осигуряват триумфално му издигане на този етап. Огромният успех на Хитлер е феномен от религиозно и психологическо естество, който се дължи не толкова на политически убеждения, колкото на състоянието на духа на хората във всеки един момент. Хитлер изхожда от обширната система на традиционните норми на поведение и реагиране в определени житейски ситуации: от предразположеността на германците към авторитарен ред и ирационален тип мислене, от дълбоко вкоренена нужда да следват някакъв вид авторитет или от неадекватното им отношение към политиката.

Но в тези доста общи контактни точки, съвпадението се изчерпва. Особеният резонанс на призивите на Хитлер за омраза, се обяснява не с някакъв прекомерен антисемитизъм на германците, а с грандиозното завръщане към стария, изпитан метод за създаването на видимия образ на врага. И не е вярно, че той мобилизира уж уникалната войнственост на германците, а той издига чувствата на самоуважение и национална гордост, които са игнорирани от другите. Масите го следват не защото с картините на украинските равнини той разпалва необузданата империалистическа алчност на нацията, а защото те копнеят за гордото съзнание за новото им участие в написването на историята.

Изненадващо малкият брой хора, които четат „Моята борба", въпреки че книгата се издава в огромен тираж, обяснява духовното безразличие, с което винаги са се отнасяли към конкретните програми на Хитлер. Противно на по-късните твърдения, възходът и укрепването на НСДАП не е голяма германска конспирация срещу целия свят в името на империалистически и антисемитски цели. В речите на Хитлер през годините на масовизирането на партията, изненадващо малко се говори за конкретни намерения и почти нищо за идеологическите му „точки" - антисемитизъм и жизнено пространство. Нестабилната и много общите теми на тези изказвания и изобилието от необвързващи идеологически метафори в тях са поразителни. Що се отнася до образната дефиниция на целите, те са далеч зад откровената книга „Моята борба". Само месеци преди избухването на Втората световна война в разгара на една от предизвиканите от него кризи, Хитлер признава, че от години се е

[745] Kessler H. Graf. цит. с. стр. 681; Jochmann W. Nationalsozialismus und Revolution, стр. 405; Heiber H. Joseph Goebbels, стр. 65.

придържал към „тактиката на невинността“ и че обстоятелствата го принуждават да носи маската на миротворец.[746]

Той осъзнава много добре ораторския си талант, и затова в речите му остава все по-малко съдържание и конкретност. Той разчита на официалната си сила. Неговият дългосрочен успех ясно показва, че националсоциализмът не е толкова идеологическо, колкото харизматично движение и се ръководи не от някаква програма, а от лидер. Само фигурата на лидера придава на тази неясна смесица от идеи, определено очертано ядро. Само лидерът прави възможно раждането на това движение от първоначално му мъгляво и призрачно състояние. Хитлер има интонация, която увлича хората, хипнотичен глас и колкото и да се твърди, че той ловко използва чужди неосъществените мечти и претенции за хегемония, повечето от хората го посрещат с ентусиазъм на ораторската трибуна, защото искат да забравят поне за известно време, своите лични несгоди и трудности. Те изобщо не са и подозирали, че ще се стигне до Минск или Киев, да не говорим за Аушвиц. Те просто искат промяна. Техните политически възгледи не надхвърлят сляпото отричане на статуквото. Хитлер по-добре от всички свои конкуренти, както отдясно, така и отляво, разбира с какви възможности е изпълнен този комплекс на отричане. Неговата агитационна тактика се състои само в комбинация от клевети и пророчески видения, омраза и обвинения срещу настоящето и обещания за голямо бъдеще. Това са безкрайните вариации по темата за възхвала на силна държава, възвисяването на нацията, искане за национално-расово възраждане и свобода на действие в политиката. Особено обича да апелира към германската жажда за единство, възмущава се срещу „самоубийственото вътрешно разделение“ в дълбините на самата нация, нарича класовата борба „религията на хората с комплекс за малоценност“, възхвалява движението си като опит за „изграждане на мостове“ между отделните обществени слоеве, или плаши с предсказването на факта, че германците могат да се превърнат в „тор за културата“ на други нации по света. Постоянният му лайтмотив, средството за самовъзбуждане и вълнение на масите, са атаките срещу настоящето: унищожаването на райха, заслепяването на нацията, заплахата от марксизма, неестествеността на многопартийността в държавата, трагедията на малките предприемачи, глада, безработицата, самоубийствата. Умишлено общите формулировки в описанията на тежкото положение му позволяват да намери общия знаменател за масите от свои последователи.

По това време Хитлер вече разбира, че вътрешните раздори в партиите винаги са резултат от твърде конкретни обещания, а неяснотата на целите, напротив, увеличава силата на всяко движение. Масите и в крайна сметка властта ще трябва да отидат при онези, които могат да съчетаят най-радикалното отричане на настоящето с най-неясните обещания за бъдещето. И така, прибягвайки до една от тези типични, безкрайно променливи комбинации от живопис и антиживопис, проклятие и утопия, той каза: „Това германско ли е, разделението на нашия народ на 30 партии, нито една от които не се разбира с другите? И аз казвам на всички тези потенциални политици: „Германия ще се

[746] Реч на Хитлер пред главните редактори на периодични издания на 10.11.1938 г., публикувана във: VJHfZ, 1958, N. 2, стр. 182 и сл .; Голо Ман посочва, че няма нито едно антисемитско изявление в манифеста на Хитлер за изборите през 1930 г. на 13 плътно написани страници, в които са изброени всички онези, които националсоциалистите смятат за свои опоненти и предатели; вижте Deutsche und Juden. Frankfurt/M., 1967, стр. 67.

превърне в една единствена партия, в една партия на великата героична нация!"[747]

В същото време агитационно рязкото отричане на реалността му дава възможност за простотата на представянето, в което той самият вижда една от причините за успеха си и блестящо потвърждение на собственото му пропагандно кредо: „Всяка пропаганда трябва да бъде популярна, а като интелектуално ниво трябва да бъде достъпна и разбираема за умствено най-ограничените слушатели“.

Пример за това е откъс от една реч през март 1932 г. в която Хитлер упреква режима, че са му дадени дълги 13 години, за да покаже способностите си, а вместо това той води само до „поредица от бедствия“: „От първия ден на революцията и до ерата на подчинението и поробването, до времето на договорите и законите за извънредните ситуации, виждаме само грешка след грешка, колапс след колапс, бедствие след бедствие; срамежливост, летаргия, безнадеждност. Това са постоянните етапи на тези катастрофи ... Селячеството днес е в упадък, занаятът е на път да се срине, милиони хора са загубили трудно спечелените си пфенинги, милиони други остават без работа. Всичко, което е било преди е потъпкано, всичко, което преди е изглеждало велико, е обругано. Единственото, което ни остава, са тези хора и онези партии, които са виновни за нашите нещастия. Те все още са начело.“[748]

Повтаряйки толкова хиляди пъти различни, много убедително звучащи обвинения, енергични призиви на възмущение, неясни рецепти и съвети относно отечеството, честта, величието, силата и отмъщението, той мобилизира масите. За него е важно, да разпали слушателите си и да засили още повече хаоса, срещу който той така остро и яростно се противопоставя. Хитлер разчита на всичко, което подкопава съществуващите отношения, защото динамиката на събитията подкопава системата и в крайна сметка, това е неговата цел. Никой друг не може така убедително, решително и ефективно да формулира и без това нетърпимото желание за промяна. Хората са толкова отчаяни, пише в дневника си Харолд Никълсън докато е в Берлин в началото на 1932 г., че „те ще приемат всичко, което дори малко прилича на алтернатива“.[749]

Агитацията на Хитлер е неопределена по съдържание и е насочена единствено към освобождаване на реактивните сили на обществото, което му позволява да не се докосва до социални конфликти, а да замъглява противоречията с многословни тиради. Гьобелс пише в дневника си за една от речите на Хитлер, която изнася в полунощ в берлинския квартал Фридрихсхайн: „Там имаше много малко хора. Речта на фюрера ги докосна много.“ Но речта му има същия ефект и върху много големи групи от хора.

Известният професор Бурмайстер го препоръчва като „кандидат на германските хора на изкуството“ и хвали „неговото ораторско изкуство, което стопля душата със своята сърдечност“.

[747] Nicolson H. Tagebuecher und Briefe, стр. 105.

[748] Това Хитлер каза на 24 февруари 1937 г., припомняйки времето преди идването си на власт; публикувано в: Kotze H., Krausnick H. цит.с., стр. 85. Д-р Гмелин информира за изявлението в кръга на земеделцте в писмо от 04.02.1931 г., виж: VAK, NS 26/513; след това: Jochmann W. Nationalsozialismus und Revolution, стр. 369, а също: Goebbels J. Kaiserhof, стр. 75.

[749] Nicolson H. Tagebuecher und Briefe, S. 105.

След двучасово изказване на Хитлер пред водачите на Аграрния съюз[750] и представители на аристокрацията в Бранденбург, един от едрите земеделци „от името на всички присъстващи“ иска разрешение да не се отваря дискусия за класови интереси и социални конфликти, тъй като „нищо не трябва да нарушава святостта на това, което току-що е преживяхме“.

За скептиците Хитлер казва в свое оправдание относно постоянното си искане да му се вярва безразсъдно, „невъзможно е с такива хора да завладеем света, с тях не можем да щурмуваме нито небето, нито държавата“.[751]

В пъстрата смесица от неговите лозунги, философски еклектизъм и фино поднесения афект, всеки може да избере какъв смисъл да вложи в тях: за изплашените бюргери това е обещание за ред и връщане на социалното му значение, за революционно мислещата младеж – проект на ново общество, представено в романтични тонове, за деморализираните работници – социално осигуряване и хляб, за военнослужещи от стохилядната армия – надежда за кариера, накрая за интелектуалците – смел, животворящ отговор на модните настроения, които се основават на презрение към разума и езическо обожествяване на живота.

Цялата тази неяснота се основава не толкова върху лъжата и измамата на всички и на всичко, колкото на способността да се схване основният тон на аполитичния тип поведение. Подобно на Наполеон, той може да каже за себе си, че всички се опитват да влязат в мрежата му и че докато дойде на власт, няма нито една група, която да не му възлага своите надежди.[752]

1932 година е несъмнено времето на най-големите ораторски триумфи на Хитлер. Съдейки по някои свидетелства от най-близкия му кръг, в предишните години той говори по-ярко и убедително, а по-късно, при великолепно ритуализирани масови събития по време на канцлерството си, той събра много по-голяма, наистина безбройна публика, но никога, нито преди или нито след това не може да постигне такова „алхимично“ сливане на всички мотиви: копнеж за освобождение, лично съзнание за неговата харизматична проповедническа сила, изключителен стремеж към една единствена цел и вяра в собствената си избраност, и всичко това на фона на драматичното, бедственото положение на страната. За самия Хитлер този период от време се превръща в дълбоко преживяване, което оставя незаличим печат върху него и като прецедент определя решенията му за дълго време. Това чувство е запазено в мита за „времето на борбата“, прославено като „героичен епос“, „преодоляването на ада“ или „борба на титаничните характери“.[753]

---

[750] Това казва Хитлер на 24 февруари 1937 г., припомняйки времето преди идването си на власт; публикувано в: Kotze H., Krausnick H. цит. с., стр. 85. Д-р Гмелин информира за речта в кръга на земеделците в писмо от 04.02.1931 г. ВАК, NS 26/513; Jochmann W. Nationalsozialismus und Revolution, стр. 369, Goebbels J. Kaiserhof, стр. 75.

[751] Така е дадено в биографията на Наполеон, пълна с допълнения и публикувана през 1942 г., уж по инициатива на самия Хитлер, написана от райхслейтера Филип Бюлер; цит. Jacobsen H.-A., Jochmann W. цит. с., стр. 48.

[752] Dietrich O. Zwoelf Jahre, стр. 21, 29 и сл., както и общия портрет на националсоциализма в собствената му интерпретация. По време на войната, особено във втората й фаза, когато се усеща поражението, Хитлер черпи увереността си от „времето на борбата“ което ясно се вижда от „Разговорите на масата“ (издадена на бълг. ез. като „Хитлер без цензура“).

[753] Krebs A. цит. с., стр. 136, Luedecke K. G. W. цит. с., стр. 479. Schirach H. Der Preis der Herrlichkeit. Wiesbaden, 1956, стр. 226. където пише: Веднъж го видях след представяне. Изморен и блед, изтощен и притихнал, той чакаше, облеченв шинела си, да му донесат нов костюм и чисто бельо. "

Последната част от срещата също отговаря на точно режисирания ритуал за откриване на събранието. Оркестърът изпълнява „Германска песен“ или един от партийните химни, когато избухват шумни и възторжените викове. Това трябва не само да затвърди впечатлението за сплотеност и конспиративно единство, но и просто да забави публиката, докато Хитлер, който още не е дошъл на себе си, целият мокър от преживяния стрес, напуска стаята и се качва в колата, която го чака. Понякога той стои още няколко минути, поздравявайки присъстващите и усмихвайки се механично до шофьора, докато тълпата се опитва да се приближи възможно най-близо до него или докато щурмовиците и есесовците се наредят в широки колони за факелно шествие. Уморен и изтощен, той се прибира в хотелската стая и това странно състояние на опиянение и умора, което следва след речите му, допълва подобаващо картината на вакханалаията, с която завършват неговите речи пред широката публика.

Един от неговите съвременници адютантът Брюкнер, който вижда фюрера в такива моменти, когато си тръгва тих със стъклен поглед, блокира пътя на тълпата с думите: „Оставете го на мира, току-що свърши!“ А един от гаулайтерите намира Хитлер на следващата сутрин след една от речите му, в задната стая на апартамента който е наел със свитата си. Там „с уморен и скучен поглед седи безмълвен и сам на кръгла маса и бавно, без желание яде обичайната си зеленчукова супа“.[754]

Но общественото вълнението, което предизвиква агитацията на Хитлер, разбира се никога не би го довело до властта. Изборите за пруския ландтаг носят на НСДАП 36,3% от гласовете и това е краят на надмощието на предишната коалиция от социалдемократите и центриските партии. Желаното абсолютно мнозинство обаче не се получава, както и 3 месеца по-късно, на 31 юли в изборите за райхстага. НСДАП, получава 230 места в парламента (повече от два пъти в сравнение с предишните избори), и е далеч пред всички останали партии.

Всичко това показва, че Хитлер е достигнал границата на своите възможности. Той привлича към себе си много членове на буржоазните центриски и десни партии, а някои от тях изцяло поглъща, но не успява да пробие в основния сектор на социалдемократите и комунистите.

Целият гигантски пропаганден апарат, всички тези непрекъснати масови събития, шествия, лепене на плакати и листовки, речи на партийни оратори, които говорят до изтощение, и накрая третият полет на Хитлер през Германия, по време на който говори в 50 града за 15 дни, носят на партията увеличение само с около 1% от гласовете в сравнение с изборите за пруския ландтаг. Дори тогава Гьобелс коментира този резултат: „Сега нещо трябва да се случи. Трябва да дойдем на власт в обозримо бъдеще. В противен случай ще спечелим изборите преди собствената си смърт.“[755]

Скоро се появяват първите основания за подобни очаквания. Преминавайки към системата на безусловно извънредно положение, особено

---

[754] Goebbels J. Kaiserhof, стр. 307. Интересен е и съставът на националсоциалистическата фракция в райхстага след изборите през юли 1932 г. От 230 депутати има 55 работници и служители, 50 селяни, 43 дребни представители на търговията, занаятите и промишлеността, 29 функционери, 20 чиновници, 12 учители и 9 бивши офицери. Вижте: Reichstage-Handbuch. 6. Wahlperiode. Berlin 1932, стр. 270.

[755] „Имперският земеделски съюз“, е образуван през 1921 г. от сливането на „Съюза на земеделците“ и „Германския земеделски съюз“, и има 5 млн членове, от които 1,5 млн са собственици на земя. Съюзът защитава интересите на предимно едрите собственици.

след преизбирането си Хинденбург, все по-често тълкува властта си като лична и все по-самоволно и упорито отъждествява своите желания с благото на държавата. Той е подкрепен от малка група безотговорни съветници, сред които само синът му Оскар не е, както се шегуват „предвиден от конституцията“. Този кръг включва държавния секретар Майснер, ген. Шлайхер, младия консервативен депутат д-р Тереке и съседът по имение на Хинденбург, Елард фон Олденбург-Янушау[756], който от времето на кайзера обича да показва „реакционна грубост“ и да шокира обществеността например с изявлението, че винаги трябва да е възможно с помощта на един лейтенант и десет войници да се разпусне парламентът. Тази група включва още някои юнкери (едри земевладелци) от източния бряг на Елба, а по-късно към нея се присъединява Франц фон Папен. Следващите месеци са време на тяхната активна задкулисна дейност. Хитлер се извисява над политическия пейзаж като самотен, смело стърчащ камък и те възнамеряват да го интегрират, да го обвържат с техните интереси и да го използват, за да сплашат левите сили. Това е последният опит на „стара“ Германия, вдъхновена от илюзията за високомерно превъзходство, да си възвърне загубената историческа роля.

По ирония на съдбата Брюнинг е първата жертва на този опит. Разчитайки на подкрепата на президента, канцлерът обръща срещу себе си някои от онези „могъщи“, чиято благосклонност неговият противник Хитлер толкова упорито и не безуспешно, се опитва да привлече. Отказът му да се съобрази с определени искания на индустриалците го принуждават да се отдалечи още повече от правителството и сега едрите земевладелци групирани около Хинденбург му обръщат гръб.

Те са особено възмутени от намерението на Брюнинг да направи земеделската субсидия за земеделските собственици, които са в затруднение, в зависимост от тяхната рентабилност, имотите на разорени собственици безнадеждно потънали в дългове за бъдат отчуждени и предоставени на безимотни земеделци като политика за смекчаване на последствията от безработицата. Канцлерът е незабавно атакуван от засегнатите групи и е обвинен в болшевишки наклонности. Днес е невъзможно да знаем, каква е мотивацията на стария и вече лошо ориентиран президент, подложен на огромен натиск, но няма съмнение че това е основната причина за решението му да се раздели с Брюнинг. Наред с други неща, за Хинденбург канцлерът е човекът, който го е довел до грешната страна на фронта преди преизбирането, а той не без влиянието на обкръжението си, не иска да прости на Брюнинг заради дълбоките личностни конфликти в който е влязъл заради него. Краят на

---

[756] Бел. пр.: Роден през 1855 г. в Байслайден (сега Безледи в Полша) в Източна Прусия. Потомствен юнкер. Служи 8 години като улан (кавалерист) и влиза в близък сонстакт с кайзер Вилхелм I, канцлера Бисмарк, ген. Молтке (НЩ на германската аримия), и ген. фон Роон (военния министър). След смъртта на брат си Бото през 1882 г. се завръща в имението си в Янушау и след смъртта на баща му през 1885 г. наследява собствеността върху Байслайден. През 1884 г се жени за Агнес фон Каниц, имат три дъщери.През 1901 г. става член на пруския ландтаг (до 1910 г.) и през 1902 г. на райхстагя (до 1912 г.). Той е консенватор и става добре известен с изречението си: „Пруският крал и германски император винаги трябва да може да каже на някой лейтенант: „вземете десет войника и затворете райхстага“. Олденбург ненавижда социалдемократите и открито ги нарича в райхстага, „стадо прасета“ (Schweinebande). Във Ваймарския период, той е депутат в райхстага като предстватиел на Германската национална народна партия между 1930-32 г. Близък приятел е на Паул фон Хинденбург и го съветва да назначи Хитлер за канцлер. Умира на 16 август 1937 г. в Мариенверден (днес Квиджин в Полша).

Брюнинг идва когато той губи доверието и на Шлайхер, който говори от името на райхсвера.

Прологът към това е събитие, което изглежда като енергична стъпка на правителството, но всъщност изостря латентните противоречия в ръководството на страната и ускорява агонията на републиката.

Става дума за забраната на СА и СС. След откриването на документите от Бохайм, отново има основание да се смята, че националсоциалистите не изключват от плановете си, възможността за насилствен преврат. Армията на партията става все по-нетърпелива и уверена в себе си, а неразделна част от тактиката на Хитлер за „законност“ са тревожните му публични разсъждения за това колко дълго ще успее да задържи кафявите щурмоваци под контрол. По този повод Лудендорф нарича Германия „зоната за окупация от СА“.

Два дни преди първите президентски избори, Гьобелс записва в дневника си: „Обсъдих с ръководството на СА и СС мерките за ограничаване за следващите дни. Ужасно вълнение цари навсякъде. Думата „пуч“ е в устите на всички.“[757]

И в самия ден на изборите Рьом постави своите части в пълна готовност и нарежда кафявите ризи да обкръжат Берлин. Когато пруската полиция открива няколко организационни центъра на щурмоваците, се натъква на документи, които въпреки че не съдържат широк план за преврат, предвиждат подробни мерки за бойна готовност и използването на сила в случай на победа на Хитлер на изборите. Определена е тайна парола за започване на преврата: „Баба е мъртва“.[758] Открити са заповеди, в които щурмоваците от източните райони са инструктирани в случай на нападение от Полша да откажат всякакво участие в отбраната на страната. Тази находка удивяват особено много Хинденбург. Така че решението за забрана, което се случва по настояване и ултиматума на правителствата на някои провинции е прието единодушно, с което се слага край на дългите разисквания и забавяния.

Няколко дни преди публикуването на забраната, събитията вземат драматичен обрат. Шлайхер, който първоначално се съгласява с този план и дори се хвали с авторството си, „изведнъж“ променя всичките си възгледи и, като не намира незабавно съгласие, развива енергична дейност срещу забраната. Той също привлича Хинденбург вдъхвайки му страх, че забраната ще увеличи още повече враждебността на неговите вече разочаровани привърженици в лагера на десницата.

Шлайхер изхожда от съображението, че трябва първо да се разпуснат заедно със СА всички въоръжени формирования като „Стоманен шлем“ или „Имперски флаг“ (Райхсбанер черно черевено жълти), който остават лоялни към републиката, и след това да ги обединят в широка милиция или военно-спортен съюз, подчинен на райхсвера. Интригантският му характер не харесва такова грубо средство като забраната. Той обича фините ходове и тънкостите. Неговото контрапредложение включва ултиматумно изискване към Хитлер да демилитаризира СА. Изискването е напълно неизпълнимо но отхвърлянето му е незаконно.

Не без угризения и с тревожни мисли за „старите бойни другари“ от СА и СС, Хинденбург окончателно подписва забраната и на 14 април в хода на обширна полицейска акция частната армия на Хитлер е разпусната. Полицията

---

[757] Goebbels J. Kaiserhof, S. 60, Heiden K. Geburt, S 52, където се цитират и думите на Лудендорф.

[758] Heiden K Geburt, стр. 57.

окупира нейния щаб, общежития, училища и арсенали. Това е най-енергичният удар на правителството срещу националсоциализма от ноември 1923 г. насам.

Официалната обосновка, която цитира не отделни инциденти като причина за забраната, а самото съществуване на частната армия, отново демонстрира желанието на държавата за самоутвърждаване: „Поддържането на организирани военни формирования е прерогатив на държавата. Ако такава сила е организирана частно и държавата го позволява, тогава има заплаха за реда и спокойствието. Няма съмнение, че в правова държава военната сила може да бъде организирана само от конституционния органи на самата държава“.[759]

Рьом, разчитайки на агресивността и силата на своите 400 000 души, първоначално изглежда готов да изпробва силата си но Хитлер е против. Той незабавно включва СА в Политическата организация и по този начин запази щурмовите войници непокътнати. За пореден път се оказва, че фашистките движения при първата съпротива на държавата отстъпват без бой. Така Габриеле д'Анунцио през 1920 г. отстъпва от град Фиуме[760] след един-единствен оръдиен изстрел, а сега Хитлер в призив за законност, нарежда стриктно спазване на забраната не от страх, а защото изстрел тук означава повече от просто изстрел и забраната е нещо повече от ограничена защитна мярка. Това означава премахване на „фашистката конюнктура“, съюза на консервативното правителство с революционното народно движение.

Хитлер дава съгласието си лесно, тъй като чрез Шлайхер получава информация за разногласия в правителството. Така изгражда по-нататъшната си тактика. Същата вечер, когато забраната влиза в сила, Гьобелс след като разговаря с Хитлер в „Кайзерхоф“ пише в дневника си: „Обсъждахме кадрови въпроси във връзка с идването на власт, сякаш вече бяхме в правителството. Струва ми се, че нито едно опозиционно движение не беше толкова уверено в успеха, както нашето!“[761]

Още на следващия ден Грьонер получава студено писмо от Хинденбург, което поставя началота на обширна интрига. То е придружено от необуздана кампания в дясната преса, към която се присъединяват в хор видни представители на националистическия лагер. Според престолонаследника „било просто неразбираемо“, че министър на райхсвера е помогнал за победата над „великолепния човешки материал, обединен в редиците на СС и СА, който получава там ценно образование“.

Самият Шлайхер съветва Брюнинг, който все още смята генерала за свое „протеже“, да подаде оставка и да разпространява злонамерени слухове (или в никакъв случай да не е възпрепятствал разпространението им), че Грьонер е болен, че е пацифист, че той опозори армията с преждевременното раждане на дете от втората му съпруга. Шлайхер каза на президента, че райхсвера нарича подигравателно детето „Нурми“ – на името на финландския бегач, известен с феноменалния се спринт.[762]

---

[759] Ursachen und Folgen, Bd. VIII, стр. 459; Bruening H. цит. с., стр. 542 и сл. Очевидно президентът се тревожи, че след преизбирането му от „грешните“ хора, той ще трябва да отговаря за „грешната“ политика на тези хора.

[760] Бел. пр.: Свободният град Фиуме е независима държава (свободен град), просъществувала в периода 1920–24 г. Площта му е 28 кв. км. и включва коридор, свързващ града с Италия. Днес е Риека в Хърватия.

[761] Goebbels J. Kaiserhof, стр. 84.

[762] Т. Ешенбург пише, че „ръководството на страната до този момент се основава на добрите лични отношения между Брюнинг, Грьонер, Шлайхер и Хинденбург. „Четиримата имат

В същото време Шлайхер казва на ръководството на НСДАП, че лично не е съгласен със забраната на СА. Той все още вярва, че е необходимо да се позволи на националсоциалистите да участват във властта, като така ги лиши от основния им коз, и да им даде необходимото „рамкиране“ под формата на кабинет от влиятелни специалисти. Това е нова магическа дума, въпреки че примерът на Мусолини показва, че тази магия не действа върху трибуните на хората, които освен това имат и своя собствена армия. В края на април Шлайхер се среща с Хитлер за първи разговор. Гьобелс пише в дневника си: „Разговорът вървеше добре“ и скоро, след втората среща в която участват Майснер и Оскар фон Хинденбург, е обсъдено свалянето не само на Грьонер, но и на целия кабинет на Брюнинг, Гьобелс отбелязва: „Всичко върви добре ... блажено чувство: никой още не подозира, а най-малкото – самият Брюнинг.“

След близо месец непрекъсната подривна работа, ситуацията окончателно се разрешава. На 10 май Грьонер защитава забраната на СА в райхстага срещу яросните атаки отдясно. Протестът на Грьонер, който е слаб оратор, срещу националсоциалистическата „държава в държавата“, и „държава срещу държава“ е удавен в дивия шум вдигнат от националсоциалистите, така че заедно с министъра който е крайно объркан, безпомощен и сломен, е победена и каузата която защитава. Шлайхер и ген. фон Хамерщайн-Еквард, началник ГУСВ, скоро студено му съобщават, че е загубил доверието на райхсвера и трябва да подаде оставка. Два дни по-късно Грьонер, след неуспешна жалба до Хиндербург, подава оставка.

На 12 май Хинденбург заминава за две седмици в Нойдек и когато Брюнинг иска да говори с него, той го уволнява. Президентът е подложен на натиск от своите съветници, които са готови да атакуват люлеещия се стол на канцлера. Каквито и да са аргументите, те със сигурност са издигнати от „едрите земевладелци и офицерите от кариерата с присъщата им тежест и без оглед на честността и лоялността към принципите“. Завръщайки се в края на месеца в Берлин, Хинденбург е решен да се раздели с канцлера си. Самият Брюнинг вярва, че е на ръба на външнополитически успех. На 30 май сутринта преди да иде при Хинденбург, той получава информация, обещаваща решителен обрат по въпроса за разоръжаването. Но хитро замислената протоколна процедура го лишава от шанса да уведоми президента за това поне в последните минути.

Година по-рано Хинденбург уверява Брюнинг, че той е последният му канцлер и никога няма да се раздели с него. Сега след няколко минути, той е изгонен от вратата по обиден и безцеремонен начин, тъй като Хинденбург не иска да закъснява за церемонията по случай годишнината от битката при

повече възможности да поддържат директен близък контакт, тъй като Хинденбург и Грьонер са вдовци, а Брюнинг и Шлайхер неженени. Необременени от семейства, те поддържат добро лично приятелство.“ Тази връзка е разстроена от повторния брак на Грьонер. „Грьонер и Шлайхер се виждат по-рядко и обменят по-малко мнения, което се отразява и на предишното им доверие един към друг“. Забележимо отчуждение се усеща и по отношение на Хинденбург. След ранното раждане на детето, упреците срещу Грьонер се възобновяват с нова сила. Хинденбург и неговите приятели смятат републиката и демокрацията за проява на деградация, която не може да не засегне моралните основи. Грьонер им се струва като жертва на неморалния дух на тази епоха. Въпреки това през юли 1931 г. Шлайхер също се жени за много по-млада съпруга на генерал, която заради него се развежда със съпруга си, а това също противоречи на строгите представи на Хинденбург за морала. Eschenburg Th. Die Rolle der Persoenlichkeit in der Krise der Weimarer Republik, In: VJHfZ, 1961, H. I, стр. 13 и сл.

пролива Скагерак.[763] Военните спомени и желанието да се възхищава на този показен военен спектакъл се оказват по-силния аргумент, решаващ за съдбата на републиката.[764]

Като наследник на Брюнинг, генерал фон Шлайхер убеждава президента да назначи човек, чиято политическа кариера е сведена до аматьорски опити от дълго време насам. Това е Франц фон Папен, потомствен аристократ от старо благородно семейство от Вестфалия. Служил в елитен кавалерийски полк. По време на войната, през 1916 г. е изгонен от САЩ за шпионска дейност, където е военен аташе. Но отплавайки към Европа, той лекомислено позволява важните документи свидетелстващи за дейността му да попаднат в ръцете на британските власти. Чрез брака си с дъщерята на голям саарски индустриалец той придобива значително богатство и отлични връзки в индустриалните среди. Като благородник-католик, той е свързан с църковните сановници и като бивш офицер от генералния щаб поддържа контакти с райхсвера.

Папен привлича вниманието на Шлайхер, тъй като е в центъра на много интереси. Прави впечатление на гротескно старомодния човек, а жеръвската му походка, нахалството и високомерния начин на носово му говорене, предават карикатурен вид като фигура от „Алиса в страната на чудесата“, както остроумно отбеляза един от съвременниците му. Той се слави като несериозен и безразсъден и никой не го приема на сериозно: „Ако успее в нещо, той е весел и щастлив, а ако не успее, то и това не го натъжава“.[765]

Именно тази безразсъдна лекота и небрежност на „кавалериста“ Папен привлича Шлайхер, тъй като може да му помогне в прокарването на все по-конкретни планове за премахване на компрометираната парламентарна система в рамките на концепцията за „умерена“ диктатура. Суетата на неопитния и повърхностен Папен ще бъде удовлетворена от самия факт, че му е предоставен канцлерският пост и свързаните с него представителни функции, а на практика той ще бъде послушен инструмент. Точно това съображение отговаря на характера на Шлайхер, който е амбициозен но предпочита да действа зад кулисите. Изненадани приятели му казват, че Папен не е добре с главата, на което генералът възразява: „Никой не очаква това от него, той не е глава, а само шапка“.

Шлайхер смята, че Папен с неговите обширни връзки ще успее да създаде коалиция или поне да гарантира толерантността на всички партии в дясно от социалдемократите, но скоро се убеждава в своята грешка. Новият канцлер няма политическа подкрепа. В партията на Католическия център са яростни заради уволнението на Брюнинг и посрещат враждебно новия канцлер. Хугенберг не крие възмущението си особено след като отново е пренебрегнат, независимо от амбициите си. Обществеността също посреща враждебно Папен. Дори когато в самото начало на мандата си той постига успеха, подготвен от Брюнинг относно приключването на въпроса за репарациите на конференцията в Лозана, това не дава очаквания ефект.

[763] 31 май - 1 юни 1916 г. в протока Скагерак, който свързва Балтийско и Северно море, се състой най-голямата морска битка до бреговете на Ютландия (Дания) по време на Първата световна война, в която участват основните сили на британския и германския флот.

[764] Bracher K. D. Aufloesung, стр. 522 и сл.; Conze W. Zum Sturz Bruenings. In: VJHfZ, 1953, H. 3, стр. 261 и сл., Bruening H. цит. с., стр. 597 и сл. и стр. 273. Стойността на информацията за обрат в преговорите по разоръжаването не е неоспорима от историческа гледна точка, нещо подсказва, че Брюнинг я е надценил. За естеството на натиска, който преживя Хинденбург в имението Нойдек, виж: Eschenburg Th. цит. с., стр. 25.

[765] Fransois-Poncet A. цит. с. стр. 49, Kessler H. Graf, цит. с., стр. 671.

Неговият кабинет не може да се счита нито за демократично правителство нито за правителство на специалистите. Всички те са богати хора и от стари благороднически семейства, които не могат да откажат Хинденбург, когато той се обръща към тях от името на отечеството, и сега „го заобикалят като офицери своя генерал“.[766] По състав са 7 благородници, 2 директори на концерни, между тях е покровителя на Хитлер от Мюнхенския период Франц Гюртнер и още един генерал. Няма нито един представител от средната класа или работниците. Сянките от миналото сякаш се връщат. Следва масово възмущение, подигравки и протести на населението, но без резултати, а ситуацията демонстрира доколко старите управляващи слоеве са откъснати от реалността.

„Кабинетът на бароните“, както скоро е наречено това правителство, разчита само на авторитета на Хинденбург и силата на райхсвера. Крайната му непопулярност принуджава Хитлер да е сдържан и предпазлив. В преговорите със Шлайхер той обещава да подкрепя правителството, ако се насрочат нови избори и се отменят забраните срещу СА, а на самата НСДАП се дава свобода на агитацията. Само няколко часа преди оставката на Брюнинг, следобед на 30 май той отговори с „да“ на въпроса на президента дали е съгласен с назначението на Папен. И въпреки че канцлерът прави поредица отстъпки, на 4 юни с разпускането на парламента и обещава скорошно премахване на забраната на СА, националсоциалистите постепенно се оттеглят от него.

Гьобелс пише в дневника си: „Трябва да се дистанцираме възможно най-скоро от буржоазния преходен кабинет, всички тези въпроси изискват разбиране с тънко чувство за нюанс.“ И няколко дни по-късно: „Нашата задача е да избегнем компрометиращата близост с тези буржоазни слабаци възможно най-скоро. В противен случай губим“.

В „Angriff“ (Атака) той започва нова атака срещу кабинета на Папен. Когато, противно на очакванията, забраната на СА не е отменена в първите дни, той една вечер „заедно с 40-50 командири на щурмови отряди, облечени в пълна униформа противно на забраната с провокативна цел се появяват в голямо кафене на Посдамерплац. „Имахме само едно съкровено желание – да бъдем арестувани от полицията. В полунощ тръгнахме да се разхождаме по Потсдамерплац и Потсдамерщрасе. Но нито едно куче дори не се притесни. Полицаите просто ни изгледаха изненадани, а после обърнаха смутено погледи.“[767]

Два дни по-късно, на 16 юни, забраната е окончателно отменена и всички предишни забавяния вече създават впечатлението, че „държавата е загубила уважение, буквално паднала на колене пред предстоящата нова власт“.[768] Прозрачният опит на Папен в последния момент да се договори с националсоциалистите в замяна на неговото съгласие за бъдещо участие в правителството в тактически план е закъснял тъй като самият Шлайхер не спи и само показва гротескната липса на разбиране за това колко яростно Хитлер се стреми към властта. Папен трябва да се задоволи с обещанието за партньорство след изборите за райхстага, дадено със студен и недружелюбен тон.

Сблъсъците по улиците веднага се възобновяват, придобиват характера на гражданската война и достигат своята кулминация. През петте седмици до 20 юли има 500 сблъсъка само в Прусия, при които 99 души са убити и 1125

---

[766] Bracher K. D. Aufloesung, стр. 532 и сл.
[767] Goebbels J. Kaiserhof, S. III, стр. 107 и сл.
[768] Stampfer F. Die vierzehn Jahre. Sстр 628.

ранени. На 10 юли, има 17 убити в цялата страна. На много места войниците на райхсвера са принудени да се намесят в жестоките улични битки. Ернст Телман е прав като казва че отмяната на забраната на СА е пряко подбуждане към убийство. Той обаче мълчи дали забележката му има предвид активната или пасивната роля на собствените му бойни отряди. На 17 юли избухва най-кървавият конфликт през лятото в хамбургския квартал Алтон. В отговор на провокативния марш на 7000 националсоциалисти по улиците на червения работнически квартал, комунистите открихват огън от покривите и от прозорците на къщите, което от своя страна предизвика бурна реакция. Последва ожесточена битка и спешно издигнати барикади. В резултат на това са убити 17 души, а много са сериозно ранени. От 68 души, загинали през юли 1932 г. в политическите битки, 30 са привърженици на комунистите, а 38 са националсоциалисти. „Стигна се до битки и стрелба - пише Гьобелс, - това е последната поява на режима на сцената“.[769]

Не осъзнавайки, че именно отстъпките укрепват самочувствието на националсоциалистите в тяхната сила, Папен отива още една крачка напред. Надявайки се да засили престижа на почти напълно изолираното си правителство и в същото време да успокои донякъде Хитлер и обкръжението му, на 20 юли сутринта с грандиозен авторитарен жест, нарежда на трима членове на тогавашното пруско правителство да се явят в райхканцелария и остро ги информира, че въз основа на Закона за извънредните ситуации, отстранява министър-председателят Ото Браун и министъра на вътрешните работи Карл Зеверинг (двамата са социалдемократи), а той самият като комисар на райха ще действа и като министър-председател на Прусия. Зеверинг обаче отказва да се подчини и го заплашва със сила, на което Папен, „кавалер от главата до петите, дори при държавен преврат“, пита дали може да разбере какво има предвид. Министърът го уверявя, че ще напусне кабинета си само под силов натиск. Папен му обещава да използва полицията за тази цел.

Въз основа на подготвения втори „Закон за извънредните ситуации“, Папен въвежда военно положение в Берлин и Бранденбург и концентрира полицейските сили в своите ръце. Вечерта трима полицаи отиват в министерството на вътрешните работи при Зевернинг и го помолват да напусне канцеларията си. Той се подчинява без съпротива и се прибира у дома си, който е наблизо.

Още през втората половина на следващия ден, по същия начин без най-малкото съпротивление цялото командване на пруската полиция което преди това всява страх, е уволнено. Когато берлинският полицай-президент (шеф на полицията) Гжезински, неговият заместник Вайс и полицейският служител Хаймансберг, са преведени през двора на полицейското управление, за да бъдат вкарани за кратко в затворническите килии, полицаите се сбогуват с шефа си, викайки след него лозунга на „Райхсбанер“, „Свобода!“ И това е прощаването с отдавна отслабналата и вече никого не нужна Ваймарска република.[770]

---

[769] Goebbels J. Kaiserhof, стр. 104., Volz H. Ehrenliste der Ermordeten der Bewegung. Severing C. цит. с. Bd. II, стр. 345 и сл. Данните за броя на убитите и ранените през кървавите седмици след отмяната на забраната на СА са много различни. Виж Hoegner W. Die verratene Republik, стр. 629, или: Bullock A. цит. с., стр. 210, където е цитиран А. Гжезински. Няма точни окончателни данни за броя на жертвите и до днес. По-късно Х. Фолц ще даде за загубите сред националсоциалистите: 1929 - 11 убити, 1930 - 17, 1931 - 43, 1932 - 87;

[770] Heiden K. Geburt, стр. 71, Ursachen und Folgen, Bd. VIII, стр. 572 и сл. К. Хайден подходящо отбелязва, че 20 юли 1932 г. сложи край на социалдемократичния полицейски

Естествено, полицията се замисли за възможността за широка съпротива. Според един от съвременниците Гжежински и Хаймансберг заедно с министър-директора Клауснер, настоятояват Зеверинг „да започнат борба по всякакъв начин“, с „незабавни и безмилостни действия от страна на полицията в Берлин, обща стачка, незабавен арест на имперското правителство и обявяването на президента за некомпетентен”. Но Зеверинг отхвърля предложението.[771] Следват само безсилните протести във вестниците и обжалване пред най-висшия държавен съд. При това пруското правителство разполага с отлично обучени полицейски сили от 90 000 души, като към тях щяха да се присъединят военнизираната организация „Имперски флаг“ (Райхсбанер)[772], привърженицита на републиканските партии и профсъюзите, и поддържаща тесни съюзни връзки със социалдемократите.

Но страхът от гражданската война, зачитането на конституцията, и съмненията относно ефективността на общата стачка при царуващата безработица и много други подобни съображения в крайна сметка парализират всички планове за съпротива.

Папен успява безпрепятствено да завзема властта в „най-силния бастион на републиката“, като принуждава опонентите си да дадата оставка. Мотивите на пруските политици са тежки и уважителни и ако преценим всички обстоятелства стигаме до извода, че решението им е разумно. Но в лицето на историята тази рационалност означава твърде малко. Няма и помисъл за съпротива на нито един от етапите в развитието на ситуацията. Зеверинг и неговите морално сломени сътрудници дори не мислят да спасявят демокрацията, учейки се от пропуските си в предходните 13 години. Така че историческото значение на деня 20 юли 1932 г., не може да се подценява и има големи психологическите последици. Този ден лишава едни от смелостта им и показа на други, че няма нужда да се страхуват от отхвърлянето на републиката. Това събитие само подхранва допълнително нетърпението на националсоциалистите.

В борбата за власт ясно се очертават 3 лагера, които се противопоставят един на друг: 1. национално-авторитарната група около Папен, която представлява едва 10% от избирателите в парламента, но имаше подкрепата на Хинденбург и райхсвера, 2. демократичните партии които все още могат да разчитат на значителна подкрепа в обществеността, 3. техните тоталитарни противници с националсоциалистическата и комунистическата ориентация, които заедно имат мнозинство от 53%.

Лятото и есента на 1932 г. са белязани от непрекъснати опити да се отворят фронтовете, замръзнали един срещу друг с все нови тактически маневри.[773]

социализъм: „От години това правителство усъвършенства и полира полицейската сабя, на когота дойде време да я използва, то не се реши да одраска тази красива вещ“.

[771] Предложението е на депутатта от Центриските партии Якоб Дил: Diel J. Das Ermaechtigungsgesetz. В: Die Freiheit, 1, Nr. 5 (Окт. 1946 г.), стр. 28. За напразните настоявания пред Зеверинг, съобщава и пруския финансов министър Клепер: Kessler H. Graf, цит. с., стр. 690 и сл.

[772] Бел. пр.: „Райхсбанер - Черно-червено-жълто“ е военизирана организация на социалдемократите и трябва да се разграничава от сходната по име „Райхсфлаг“ на к-н Адолф Хайс, военна организация на националистите от Нюрнберг, които са близки сподвижници на СА и НСДАП. По същество и двете названия се привеждат като „Имперски флаг“.

[773] Папен разглежда 20 юли от същия ъгъл. Той споделя пред Брюнинг, че въобще няма да допусне Хитлер на власт, само ще го използва и „води за носа“; Bruening H. цит. с., стр. 619.

На 5 август Хитлер се срещна със Шлайхер във Фюрстенберг близо до Берлин и за първи път поисква пълната власт: постът на канцлер за себе си, освен това министерствата на вътрешните работи, правосъдието, земеделието и въздушните комуникации, създаването на специално министерство на пропаганда, както и след събитията от 20 юли постовете на пруския премиер и министър на вътрешните работи. Също иска правото да приеме закон за извънредните правомощия, включително с неограничени правомощия и да управлява страната чрез специални декрети. Защото, както отбелязва Гьобелс, „ако дойдем на власт, никога повече няма да се откажем от нея – освен ако труповете ни не бъдат изнесени от кабинетите".

Хитлер се разделя със Шлайхер с пълното убеждение, че той е пред прага на властта. На раздяла той е в отлично настроение и дори предлага да се постави паметна плоча на къщата във Фюрстенберг в памет на тази среща.

За да засили исканията си и да успокои загрижените щурмоваци, някои от които вече са напуснали работата си и се подготвят за „Деня на победата", за неговите празници, ексцесии и обещаните „топли места", Хитлер им нарежда да се концентрират около Берлин, така че градът да е обграден, и пръстенът постепенно да се свива. Изглежда, че в последния момент както някога през 1923 г. в бирарията Бюргербройкелер", той отново ще извади пистолета.

Кървавите сблъсъци се разпространяват в цялата страна, особено в Силезия и Източна Прусия. На 9 август е издаден декрет срещу политическия терор и заплаха със смъртно наказание за всеки, който „в разгара на политическата борба, от чувство на гняв или омраза, започне фатална атака срещу опонента си". Още на следващата нощ униформени щурмоваци в горносилезийското село Потемпа нахлуват в жилището на работника комунист Конрад Пиетрух, измъкват го от леглото и буквално го пребиват до смърт пред очите на майка му. Не е ясно до каква степен тези инциденти предизвикват обрат в събитията, които отдалечават за известно време мечтите на националсоциалистите за властта. Може би самият Шлайхер изоставя концепцията си за опитомяване на хитлеристите. Планът му който предвижда поставянето на Хитлер за канцлер на дясната коалиция и обвързването му с определени задължения, за пръв път се сблъсква с енергична съпротива от страна на президента, който по това време вече е възприел Папен с неговата авантюристичност и несериозност, и няма намерение да го замени с „бохемския" фанатик и псевдомесия Хитлер, който ще лиши Хинденбург от любимата му роля на „ерзацкайзер".

На 13 август той води продължителни преговори с ръководството на националсоциалистите и заедно с Папен отхвърля всички претенции на Хитлер за власт и вместо това го кани да влезе в съществуващия кабинет като заместник-канцлер. Вбесен в настроението си „всичко или нищо", Хитлер отхвърля това унизително за него предложение и не променя позицията си дори когато Папен с честната си дума му обеща да му отстъпи по-късно и канцлерския пост след известно време на „поверително и ползотворно сътрудничество".

Със сигурност може да се каже, че Хитлер вече си е представял предварително великолепно театрално представление, как демонстрира пред един умиращ и разпадащ се свят, спектакъла на своето призвание за властта. На път за Берлин в крайпътна странноприемница край езерото Кимзее, „отхапвайки големи парчета омлет", той рисува пред командирите си картина на „кървавата баня", която очаква марксистите.

Но се оказва, че е заблуден. И както обикновено в поредица от провали в живота му, разочарованието е последвано от грандиозен жест на отчаяние. Когато е поканен от Хинденбург следобед на същия ден, той първоначално е склонен да откаже и само уверенията получени от президентския дворец, че нищо не е решено все още, го вдъхновяват с нови надежди. Но Хинденбург се ограничава до лаконичния въпрос дали Хитлер е готов да подкрепи съществуващото правителство. Хитлер оказва. Призивът към патриотичните чувства с помощта на които старият генерал подтиква съгласието за назначаването на нужните му лица, не прави впечатление на Хитлер. Въпросът приключи с увещания и „студено сбогуване".

Тръгвайки по коридора, все още развълнуван, Хитлер пророкува предстоящо падане на президента.[774] Той остава още по-огорчен, когато прочита последвалото официално съобщение. Той отново е надигран. В документа се казва, че Хинденбург „решително" отхвърля исканията на Хитлер, като се обосновава с това, че той ще изневери на собствената си съвест и на дълга си към отечеството, ако прехвърли цялата държавна власт изключително на националсоциалистическото движение, което възнамерява да използва тази власт едностранно." Беше изразено и официално съжаление, че Хитлер, противно на предишните обещания, не желае да подкрепи съставеното от президента национално правителство.

Това е намек, дори упрек изразен официално в нарушение на дадената дума, който му припомня фигури от миналото – Зайсер и омразния му г-н фон Кар. Въпреки това за по-малко от няколко месеца всички тези разумни съображения са забравени. Националсоциалистите веднага заемат позицията на твърда опозиция и показват на Папен колко необмислена и напразна е неговата политика на постоянен напредък.

Когато убийците от в Потемпе са осъдени на смърт на 22 август с указ срещу политическия терор, в съдебна зала пълна с национал-социалисти се разигранат диви сцени. Едмонд Хайнс командирът на силезийския СА се явява в съда и заплашва съдиите с отмъщение, а Хитлер изпраща на осъдените телеграма в която ги уверява че няма да изостави „своите другари пред тази чудовищна кървава присъда" и им обещава бързо освобождаване.

С недвусмислената решителност той сваля маската на бюргерското благоприличие, внимателно поддържано през последните две години и отново какато в старите времена на насилие, открито показа солидарността си с убийците. Изразява и своето негодувание продиктувано от вълненията обхванали привържениците му. Отново най-дълбокото разочарование изпитват щурмоваците. СА е най-голямата военна организация в страната, притежава огромно самочувствие и презира по презумпция буржоазията от

[774] Версиите за хода на преговорите се различават значително една от друга. Според най-широко разпространена, Хинденбург приема Хитлер изправен, в лошо настроение и след кратък диалог демонстриращ непримиримостта му към Хитлер, го освобождава заплашвайки го, „че ще стреля", ако Хитлер реши да прибегне до сила. Другата версия е дадена от Папен в мемоарите си, стр. 224. Той описва срещата, като преминала сравнително коректно и нарича само сбогуването „студено", докато Майснер отбелязва в протокола, записан същия ден по памет, че Хинденбург въпреки заплахата си да прибегне до сурови мерки, ако щурмоваците не спрат със своите насилия, завършва приятелски: „Ние сме стари бойни другари (!), и нека си останем такива, защото пътищата ни могат да се сближат отново. И подава ръката си за довиждане с думите „приемете ръката ми на стар боен другар." Виж: Hubatsch W. цит. с., стр. 339 и разказът на Кеслер за тази история: Kessler H. Graf.. цит. с., стр. 692.

„Вилхелмщрасе“[775]. Те не разбират как Хитлер може да преглътне непрестанното унижение, вместо най-накрая да отвори пътя на най-верните си бойци към кървав карнавал на който те имат право на мнение.

Хитлер въвежда СА в играта и сега тя е много по-голяма заплаха от всякога. На 2 септември, след почти непрекъснатата им десетдневна кампания, Папен наистина се колебае и жертва последните остатъци от престижа си. Той предлага на президента да замени смъртното наказание с доживотен затвор. Само няколко месеца по-късно осъдените са освободени и посрещнати тържествено като заслужени бойци.

Дори речта на Хитлер на 4 септември все още издава гнева и възмущението на човек, който е бил изигран: „Знам какво имат предвид тези господа: те искат да ни дадат някои постове и по този начин да ни заложат. Но те няма да се возят още дълго в тази стара каруца... Не, господа, аз създадох тази партия не за търговия, не за продажба или спекулации! Партията не е лъвска кожа, която една овца може да си навлече. Партята си е партия и това казва всичко! Наистина ли вярвате, че можете да ме купите с няколко министерски кресла? Да, изобщо не искам да съм във вашата компания! И изобщо не ми пука за всичко това, вие господа не можете да си представите. Ако Бог искаше всичко да бъде така както е, тогава щяхме да се родим с монокъл в окото. Защо имаме нужда от това? Можете сами да заемете тези постове, все пак те ви принадлежат!“ [776]

Хитлер се чувства толкова унижен от начина, по който Хинденбург и Папен се отнасят с него, че за първи път изпитва изкушението да се сбогува с хода на законността и да завземе властта чрез кървав преврат. Това оскърбление не само го връща в политиката но и го обижда в желанието му да принадлежи към буржоазната среда. По-често от всякога заплахата гърми по митингите: „Часът на сметката наближава!“

Той започва преговори с партията „Център“, надявайки се да свали правителството на Папен, и някак авантюристично предлага за премахване на Хинденбург, дори да се използва помощта на разочарованите левичари, за което да се използва решението на райхстага и веднага след него – референдум.

През онези седмици обзет от жажда за отмъщение, Хитлер рисува на обкръжението си обстоятелствата и шансовете за революционно завземане на ключовите позиции като отново се спира подробно на детайлите за насилственото елиминиране на марксистките противници. Пътят на законността, по който той усърдно върви години наред отговаря само на хладно-рационалната страна на инстинкта му в търсенето на подкрепа.

Присъщата му агресивност, разпалената му фантазия и убеждението, че историческото величие е немислимо без кръвопролитие, се разбунтуват срещу собствената му предпазливост. Това вътрешно противоречие завладява всичките му мисли, когато Херман Раушнинг, националсоциалист и председател на сената в Данциг го посещава в Оберсалцберг. Той е поразен от дребнобуржоазния начин на живот на могъщия трибун на народа: къси завеси на прозорците, селски мебели, птици, които чуруликат в клетката зад завесата и общество от „презрели“ възрастни дами.

[775] Улица в центъра на Берлин, където се е намирало президенството, министерския съвет, министерствата на външните работи, финансите, транспорта и селското стопанство.
[776] Adolf Hitler in Franken, S. 194.

Хитлер напада Папен с остри думи и нарича националната буржоазия „истинският враг на Германия“.

В протеста си срещу присъдата на убийците от Потемпа той обобщава обосновката: „Принудени сме да бъдем жестоки. Трябва да възвърнем способността си да извършваме жестокост с чиста съвест. Само по този начин ще можем да освободим хората си от слабостта и сантименталния конформизъм, от любовта към „уюта“ и блаженото седене с вечерна чаша бира. Вече нямаме време за великодушие. Трябва да принудим нашите хора да станат велики, защото имат шанса да изпълнят историческата си мисия“.

След като говори много за това как разбира предизвикателството на историята и се сравнява с Бисмарк, той внезапно пита дали има договор между Данциг и Германия относно екстрадицията на престъпници. Раушнинг не разбра веднага въпроса и Хитлер обяснява, че може да има нуждае от убежище.[777] След това, отново се отдава на настроенията си, и показа увереност в бъдещето.

Лекомислието, наивността и придържането на Папен, както и доброжелателното, но нестабилно отношение на президента на страната към всички национални сили и неговата възраст, кара Хитлер просто да се смее, както той публично заявява. Всичко това засилва неговата увереност и постоянство.

Няколко дни след като той нарича убийците от Потемпа „другари“, получава съобщение от Ялмар Шахт. Шахт уверява „уважаемия г-н Хитлер“ в „неизменното си съчувствие“, изразява увереност, че в един прекрасен ден той ще дойде на власт и го съветва да не предлага все още определена икономическа програма, като завърши с думите: „Въпреки че съм зает с моите работи, дори един ден да ме видите вътре в крепостта, винаги можете да разчитате на мен като ваш надежден помощник”.

Тези дни журналист от американската Асошиейтед прес пита Хитлер дали сега ще тръгне на поход, по примера на Мусолини. На което Хитлер отговори двусмислено: „Защо трябва да се отправя към Берлин? Вече съм там!“[778]

Елард фон Олденбург Курт фон Шлайхер Оскар фон Хинденбург Франц фон Папен

---

[777] Rauschning H. Gespraeche, стр. 18 и сл. В дневника на Гьобелс от 25.08 г. има забележка, която обяснява въпроса на Хитлер към Раушнинг: „Има слухове, че Хитлер трябва да бъде арестуван; но това са детинщини“. Goebbels J. Kaiserhof, стр. 149

[778] VB 21/22.08.1932. Ироничното отношение на Хитлер към напредналата възраст на Хинденбург е видно от изказванетому на 4 септември 1932 г .; в контекст звучи така: „Ако ми бъде предложен поста райхпрезидент, като противник, това ще бъде просто нелепо. В крайна сметка ще мога да се боря по-дълго от сегашния райхпрезидент”, Adolf Hitler in Franken, стр. 189.

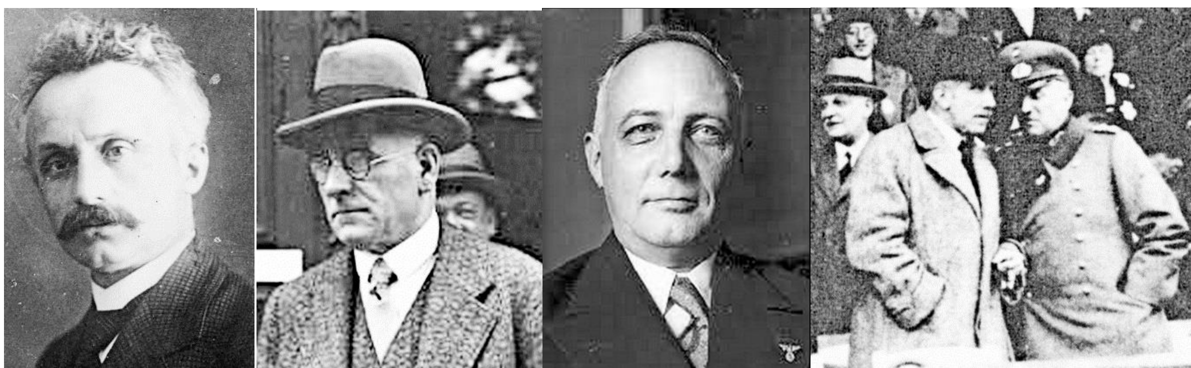

Карл Зеверинг Ото Браун Херман Раушнинг Папен и Шлайхер

Реч на Хитлер, Луитполдхайн 7.03.1932 г. Хитлер в 1932 г.

Хитлер във Вюрцбург (6.04.1932 г.) Хитлер в Магдебург (20.04.1932 г.)

13 юни 1932 г., Хитлер на летище „Темпелхоф“ в Белрин преди полет в разговор с Е. Ханфщенгел, Гьоринг и Рьом.

Ген. Шлайхер и съпругата му, през предизборната канпания в лятото на 1932 г.

Предизборната кампания през лятото на 1932 г.

Reichstagswahl
Wahlkreis Dresden-Bautzen

1	Nationalsozialistische Deutsche Arbeiterpartei (Hitlerbewegung) Hitler — Dr. Frick — Göring — Mutschmann	1	◯
2	Sozialdemokratische Partei Deutschlands Löbe — Tony Sender — Arzt — Dobbert	2	◯
3	Kommunistische Partei Deutschlands Thälmann — Rädel — Gräf — Olga Körner	3	◯
4	Deutsche Zentrumspartei Dr. Brüning — Kirsch — Günther — Magda Fischer	4	◯
5	Kampffront Schwarz-Weiß-Rot Dr. Hugenberg — Dr. Bang — Dr. Doehring — Grellmann —	5	◯
7	Deutsche Volkspartei Dingeldey — Höhne — Müller — Elsa Pechmann	7	◯
8	Christlich-sozialer Volksdienst (Evangelische Bewegung) Behrens — Kunze — Gebhardt — Thomas	8	◯
9	Deutsche Staatspartei Dr. Keßler — Lemmer — Pflug — Dr. Else Ulich-Beil	9	◯
10	Deutsche Bauernpartei Dr. Fehr	10	◯
15	Sozialistische Kampfgemeinschaft Krebaum — Breuer — Püschel — Löscher	15	◯

Предизборната бюлетина. Хитлер, Йозеф Зеп Дитрих и Брюкнер, 17.07.1932 г.

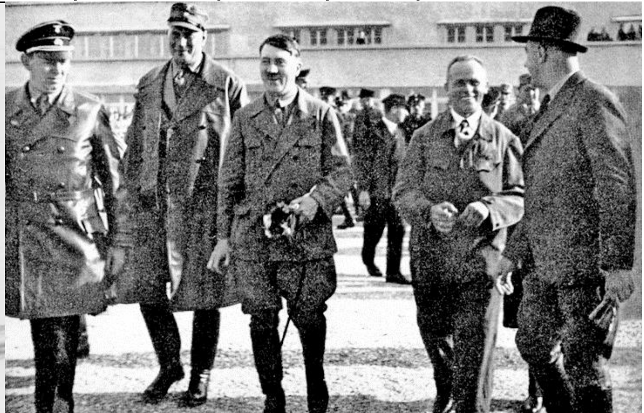

Хитлер в самолета, 21.07.1932 г. Хитлер, пилота му Ханс Баур, Юлиус Шауб, Вилхелм Брюкнер и Херман Есер на летище Мюнхен, октомври 1932 г.

ГЛАВА IV. В ЦЕЛТА

Виждаш ли: републиката, сената и достойнството - нищо от това не притежава никой от нас.

Писмо на Цицерон до брат му Квинт

Изцяло според каноните на класическата драма, събитията от есента на 1932 г. се променят изцяло и пораждат надежда за преодоляване на кризата. Предпоставките осигуряващи възхода на националсоциалистите изведнъж се объркват, сякаш самата фантазия е режисьор на пиесата.

За момент не на шега, играта се обръща с главата надолу на всички нива и разкрива цялата раздута нелепост на претенциите на Хитлер за власт, преди сцената изведнъж да се срути. След 13 август Папен решава да не се среща повече с Хитлер. Мотивите от които се ръководи, са трудни за разбиране поради неубедителността на собствени му изявления, но може да се мисли, че двуличният, измамен курс на националсоциалистите, по-късно удачно наречен от Гьобелс „толерантност на ужким“[779], помагат на Папен да разбере същността на случващото се. Критичната ситуация в която партията се озовава с маниакалната си жажда за власт, ясно показа колко много възможности все още има тактиката на нейното последователно отхвърляне. Разклатеното положение на правителството, принуждава канцлера да иска отмяна на смъртните присъди от Потемпа, но нервния Хитлер сам се разкрива с телеграмата, изпратена до убийците и скоро прави поредната груба грешка.

На първото работно заседание на райхстага, свикано от Папен на 12 септември Хитлер не може да устои и подкрепя разпускането на парламента, въпреки че това не му обещава нищо друго освен тежки тактически загуби. Всички страхове обаче са пренебрегнати от желанието да отмъсти на Папен. С помощта на Херман Гьоринг, който е избран за председател на парламента, той нанася най-тежкото поражение на канцлера в историята на германския парламентаризъм (42 срещу 512 гласа). Но Папен като отмъстителен ход показа на райхстага известната червена папка, съдържаща постановлението за неговото разпускане прието още преди заседанието. Това е безпрецедентен ход който ясно показва, че самите парламентарни процедури и уважението към тях вече са силно подкопани. След почти час заседание новоизбраният парламент е разпуснат. Новите избори са предвидени на 6 ноември. Очевидно Хитлер иска да избегне подобен развой на събитията, тъй като това противоречи на неговите интереси. Гьобелс пише в дневника си: „Всички все още са в шок; никой не вярваше, че ще се осмелим да вземем такова решение. Ние сме единствените, които се радват.“

Но еуфорията от победоносната борба изчезна много бързо и отстъпи място за пръви път от много години на необичайното униние. Хитлер е наясно, че само сред избирателите гласували под влиянието на настроението си в момента, партията дължи своя растеж и само ореолът на неустоимостта го направи неустоим. Той ясно вижда, че скандалът от 13 август, новото оттегляне в опозиция, аферата „Потемпа“ и конфликтът с Хинденбург подкопават вярата в неговата избраност и изключителността на неговата роля.

Но ако пътя на успеха е приключил, тогава според вътрешните закони на развитието на партията, атрактивната й сила също ще бъде загубена, а това

[779] Goebbels J. Der Fuehrer als Staatsmann. In: Adolf Hitler. Bilder aus dem Leben des Fuehrers, стр. 52.

означава и загуба на почвата под краката й. Хитлер се тревожи за последиците, които стратегията за изтласкване на Папен имат за самата партия. След скъпите кампании от предходната година за първи път движението е на ръба на финансов колапс, и средствата му са изчерпани. „Нашите противници разчитат на факта – записва верният паладин (бел. пр.: много приближен царедворец) на Хитлер в бележките си, издаващ нарастващото униние и депресия, „че в тази борба ще загубим нервите си и ще се объркаме".

Четири седмици по-късно той говори за напрежението между поддръжниците, споровете за пари и мандати споделяйки, че атмосферата в „организацията, след многобройни битки през изборната кампания, естествено става много нервна. Тя се е преуморила от твърде дългото стоене в в окопите".

Той успява трудно да запази оптимизма си: „Шансовете ни се подобряват от ден на ден. Въпреки че перспективите все още са доста съмнителни, те не могат да бъдат сравнени с нашите безнадеждни дела само преди няколко седмици".[780] Само Хитлер изглеждаше отново уверен и освободен от всички настроения на момента, както винаги след като взема решение.

През първата половина на октомври той се качва на самолета за четвъртия си полет над Германия и отново показва манията си за голям брой митинги и речи, обикаляйки много километри.

Малко преди полетите се среща с Курт Лудеке[781], който го придружава до конгреса на националсоциалистическата младеж в Потсдам, където отива, заобиколен от цяла колона „мерцедеси" и тежко въоръжени щурмоваци, Хитлер разсъждава като смесва надеждите и реалността, по най-странния начин, сякаш вече е влязъл в ролята на канцлер. Но очевидно е на границата на физическите си възможности. По време на пътуването в колата спътникът му трябва да му разказва за Америка, за да държи фюрера буден да не заспи, защото Хитлер познава Америка единствено от романите на Карл Май, и историите за Винету и Поразяващата ръка. Всеки път, когато очите на Хитлер се затварят, той трепва и промърморва: „Давай по-нататък, по-нататък, не трябва да заспивам!". Два дни по-късно, след впечатляващото пропагандно представление с участието на 70 000 членове на Хитлерюгенд (Хитлеровата младеж) и многочасови паради, Лудеке сбогувайки се с Хитлер на гарата го вижда свит в ъгъла на купето и напълно изтощен. Единственото на което е способен в този момент, са вяли и безсилни жестове.[782] Хитлер се държи само благодарение на възторга от борбата, надеждата за властта, театралната треска на представления, поклонението и колективната треска на умовете. На конгреса на командирите на СА в Мюнхен, само след три дни, той е „в отлична форма", както отбелязва Гьобелс, и „очертава основните линии за развитието и състоянието на нашата борба в дългосрочен план. Той наистина е над всички нас. Той знае как да спаси партията от всяко отчаяние."

Междувременно трудностите на партията нарастват и изглежда, че те вече са надхвърлили политическата й тежест. Дейността е парализирана основно от липсата на пари. Фронталното противопоставяне на Папен и неговия „кабинет на реакцията" неизбежно води до противопоставяне на НСДАП и на капиталистическите кръгове на националистическата опозиция, и помощта им

---

[780] Goebbels J. Kaiserhof, стр. 162 и сл., 165, 180 и сл.

[781] Бел. пр.: Курт Лудеке поддържа връзки с индустриалеца Хенри Форд, който в САЩ поддържа идеите на националсоциалистите и особено тяхната антиеврейска насоченост.

[782] Luedecke K. G. W. цит. с., стр. 451 и сл.

става все по-оскъдна: „Изключително трудно е да се получат пари. Господата с капитал и образование са на страната на правителството.“[783]

Предизборната борба се води срещу „аристократичната клика“, „буржоазните слабаци“ и „изгнилия режим на Клуба на господата“[784]. Една от инструкциите за пропаганда препоръчва разпространението на устни лозунги с цел „директно да всява паника за Папен и неговия кабинет“.[785]

Грегор Щрасер и неговите последователи, чийто брой забележимо намалява, за пореден път преживява времето на големи, но измамни надежди. „Срещу реакцията!“ - това е официалният лозунг на кампанията, формулиран от Хитлер. Той намера своя конкретен израз в яростни атаки срещу икономическата политика на правителството, благоприятни за предприемачите, в разпръскване на сбирките на германските националисти и организиране на нападения срещу лидерите на „Стоманен шлем“.

Социализмът на НСДАП все още няма програма и представлява заклинания на образен език и донаучното съзнание. Това са „изпълнения за дълга от пруския офицер и неподкупния германски чиновник, градските стени, кметството, катедралата и болницата в свободния имперски град, и всичко това заедно“. Това е и „превръщането на работническата класа в общност от работници“. Тази явна многозначност го прави популярен сред хората. „Честните приходи за честен труд“ се възприемат по-лесно от уверението за спасение на душата, получено в нощното училище. „Ако разпределителният апарат на сегашната световната икономическа система не знае как правилно да разпределя природните ресурси, значи тази система е грешна и трябва да бъде заменена“ и това е в съгласие с основното вътрешно усещане, че всичко трябва да се промени. Характерно е че не комунистите, а Грегор Щрасер успява да измисли най-популярната формула, която веднага се превръща в мото, изразяващо това широко разпространено настроение от онова време, объркано от всякакви теоретични концепции. В едно от изказванията си Щрасер се позовава на „жаждата за антикапитализъм“, която обхваща обществеността и е доказателство за големия повратен момент на епохата.[786] Само няколко дни преди изборите, когато тежката и изморителна предизборната борба е вече към своя край, партията има възможност да демонстрира сериозността на левите си лозунги. В началото на ноември в Берлин започва стачка на обществения

[783] Goebbels J. Kaiserhof, стр. 176, 181, 167.

[784] „Германският клуб“, известен като „Клубът на господата“, е основан през 1924 г., и в него влизат представители на финансовия, индустриалния и земевладелския елит, през 1930 г. той има над 400 членове.

[785] Jacobsen H.-A., Jochmann W. цит. с., „27 октомври 1932 г.“; Това, че буржоазните партии са приели предизвикателството с възмущение, показват примерите от пропагандните публикации на Германската национална народна партия, цитирани в гореспоменатата пропагандна инструкция, където НСДАП се нарича придатък на марксизма, а Гьобелс - „Роза Люксембург в панталони.“

[786] В контекст това звучи така: „Възходът на националсоциалистическото движение е протестът на хората срещу държавата, която им отказва правото на труд и възстановяването на естествените източници на доходи. Ако разпределителният апарат на сегашната икономическа система не знае как правилно да разпределя природните ресурси, тогава тази система е грешна и трябва да бъде заменена в името на хората или 95 % от населението. Тази жажда за антикапитализъм е доказателство, че сме изправени пред голяма повратна точка на епохата – преодоляването на либерализма и появата на ново мислене в икономиката и ново отношение към държавата“. Виж: O. Strasser Kampf um Deutschland, стр. 347 и сл. Ефективността на тази формула води до нодценяването на политическото влияние на Щрасер в НСДАП.

транспорт. Тя е организирана от комунистите въпреки съпротивата на профсъюзите и извън всички очаквания националсоциалистите веднага се присъединяват към нея. Щурмовици и червенофронтовци парализират обществения транспорт в продължение на пет дни, изкопават трамвайните релси, поставят пикети[787], и насила спират резервните автомобили, които властите успяват да осигурят за възстановяване на обществения транспорт. Единството в действията винаги се смята като доказателство за фаталното сходство между левия и десния радикализъм. Но независимо от това НСДАП в този момент всъщност няма друг избор въпреки че буржоазните й избиратели са ужасени, а финансовите постъпления почти напълно спират. „Цялата преса ни ругае злобно", пише Гьобелс. - Тя го нарича болшевизъм; но ние всъщност нямахме какво друго да правим. Ако стояхме отстрани на тази стачка, която се занимава с най-елементарните права на живот на трамвайните работници, това би разклатило твърдите ни позиции сред работещите. В този случай, преди изборите, отново имаме прекрасна възможност да покажем на обществеността, че нашият курс на реакция наистина идва отвътре и е нашето искрено намерение". Само няколко дни по-късно на 5 ноември той пише: „Последното нападение. Отчаяна съпротива на партията срещу поражението ... В последния момент успяхме да се докопаме до 10 000 райхсмарки, а следобед в събота ги използвахме изцяло в пропаганда. Направихме всичко възможно. Сега нека съдбата реши".[788]

За пръв път от 1930 г. съдбата изневерява на националсоциалистите и те губят 2 млн гласа и 34 мандата. Социалдемократите също губят няколко места в парламента, докато по-умерените германски националисти получават допълнителни 11, а комунистите – 14 мандата. Разпадането на буржоазните центристки партии, което продължава от няколко години изглежда сега е спряло. В случая с НСДАП е впечатляващо, че отстъпването на гласоподавателите е почти еднакво навсякъде. Следователно не става въпрос за спад в регионалната активност. Това е отражение на общата умора. НСДАП губи голям брой гласове дори в такива предимно земеделски райони като Шлезвиг-Холщайн, Долна Саксония и Померания, въпреки че на предишните избори те съставляват най-голямото и надеждно ядро на избирателите и са принудени да преразгледат идеята за НСДАП като първоначално градска партия на дребната буржоазия.[789]

Въпреки че партийните функционери обещават, че ще „работят и ще се борят докато празнината бъде запълнена", симпатизантите продължават да намаляват и на местните избори през следващите седмици. Изглежда, че победоносният поход на партията, вече приключва завинаги и ако все още може да се счита за голяма, но не и легендарна. Въпросът е дали може да съществува като обикновена голяма партия, или само като легенда.

---

[787] Група работници, които стоят пред вратите на предприятието, за да не допуснат стачкоизменниците на работа по време на стачка; стачен пост. (бел.пр.)

[788] Goebbels J. Kaiserhof, стр. 195, 191.

[789] В тази връзка статистиката, цитирана от Bracher KD Aufloesung, стр. 645 и сл., показва социалния статус. Книгата на Х. Бенеке „Икономическа депресия": Bennecke H. Wirtschaftliche Depression, стр. 158 и сл. показва, че между безработицата и гласувалите за НСДАП няма връзка. Броят на гласовете, дадени за партията на Хитлер, е значително по-висок в селските райони, които не са толкова силно засегнати от кризата, като например Рурския регион или Берлин, където делът на гласовете, дадени за националсоциалистите не достигна 25% и представляваше само около половината от дела на гласовете в Шлезвиг-Холщайн.

Папен е доволен от резултатите на изборите. Той печели голяма лична победа и се обръща към Хитлер с предложение да забравят старите спорове и отново да се опита да обедини всички национални сили. Но Хитлер, на когото самоувереният тон на канцлера отново напомня за собствената му слабост, не се появява цял ден в Берлин и крие местонахождението си. А вечерта на изборния ден в обръщение към партията, той отхвърля всяка идея за каквото и да е споразумение с правителството и обявява „по-нататъшна безмилостна борба до победата над тези частично очевидни, частично прикрити противници", чиято реакционна политика тика страната в обятията на болшевизма. И едва когато Папен отново се обръща към него, този път с официално писмо, след пауза от няколко дни, той дава отрицателен отговор, като отново добавя редица невъзможни условия. Канцлерът получава остри откази и от други партии. Придружено от изрази на недоволство от почти цялата страна, правителството непрекъснато се приближава до единствената оставаща алтернатива: или да разпусне райхстага отново и да печели време и пространство за политически маневри с този рисков и скъп метод, или накрая открито да суспендира конституцията, разчитайки на президентската власт и армията, да забранят НСДАП, ГКП и някои други партии. След това рязко да ограниччат правата на парламента, да въведат ново избирателно право и с Хиндербург да поставят представителите на старите управляващи слоеве, начело на върховна власт.

След като парламентарно-демократичното „господство на низшите" претърпява очевиден срив, „новата държава", чиято визия узрява в обкръжението на Папен, трябва да осигури „господството на най-добрите" и по този начин да блокира пътя на неудържимите националсоциалистически планове към диктатурата. Някои от детайлите на това решение на въпроса, за които Папен намеква в определени пасажи от речта си на 12 октомври, все още са неясни, представляват само волеизявление, и не са добре обмислени. Старецът Олденбург-Янушау, съсед и довереник на Хинденбург, казва в тази връзка, че по-скоро той и приятелите му „че ще жигосат върху тялото на германския народ, такава конституция от която той няма да се почувства по-добре."[790]

Папен обявява планове си за създаване на мощна държавна власт, „която политическите и социалните сили вече няма да бягат в различни посоки, като след футболна топка, а тя ще стои непоклатимо над тях".[791] Той обаче неочаквано се натъква на съпротивата на Шлайхер. Кандидатурата на Папен е издигната от генерала единствено с надеждата, че Папен ще бъде неговото послушно и ефективно оръдие за укротяване на нацистката партия, като я включи в широка национална коалиция. Вместо това Папен не само забърква безплоден личен спор с Хитлер, но разчитайки на нарастващото доверие на Хинденбург към него, показва на Шлайхер, че той вече губи контрола си над него, което е в разрез със задкулистната му тактика.

„Е, какво ще кажете на това", пита той веднъж подигравателно един от посетителите си, „малкият Франц изведнъж реши, да си дава тежест".[792] За разлика от Папен, той смята проблемите на индустриалната държава, разтърсена от кризата през 1932 г., само от гледна точка на „висшето

[790] Така пише J. W. Wheeler-Bennett: Wheeler-Bennett J. W. Die Nemesis der Macht, стр. 277. За същността на планираната промяна виж: Bracher K. D. Aufioesung, стр. 537 и сл., стр. 658.
[791] Horkenbach C. цит. с., стр. 342.
[792] Според Г. Ферч, по Bracher K. D. Aufioesung, стр. 537 и сл., стр. 661.

общество“, и вярва, че държавата не се нуждае от нищо друго, освен от сила. Той е раздразнен от авантюристичните реформаторски планове на канцлера и при никакви обстоятелства не е съгласен да му предостави райхсвера. А Папен неизбежно се нуждае от помощта на армията в борбата срещу националсоциалистите и комунистите. Това вече е очевидна гражданска война, тъй като заедно двете партии имат почти 18 млн избиратели и собствени партийни военни структури надхвърлящи 1 млн въоръжени души. Шлайхер смята, че има сериозен шанс след като се създаде ново прегрупиране на силите, да се осъществи замисления план за укротяване на НСДАП и постепенното й унищожаване. Ето защо, без да се замисля, той съветва Папен официално да подаде оставка и да остави самия Хинденбург да преговаря с лидерите на партиите за създаването на „кабинет с националната концентрация“.

На 17 ноември, Папен последва този съвет тайно надявайки се, че след провала на преговорите ще бъде повикан отново. Два дни по-късно Хитлер, заобиколен от набързо събрани ентусиазирани тълпи, изминава няколкото метра, които разделяха „Кайзерхоф“ от президентския дворец. Но нито този разговор, нито втората среща дават някакви резултати. Хитлер упорито настоява за създаването на президентско правителство със специални правомощия[793], докато Хинденбург, ръководен от задкулисието и от Папен, не иска да се поддаде на това. Ако страната продължава да се управлява от извънредни закони казва той, няма смисъл да се премахва Папен. Хитлер може да стане само канцлер на правителство с парламентарно мнозинство. Тъй като лидерът на НСДАП очевидно не е способен за това, държавният секретар Майснер го информира с писмо от 24 ноември: „Господин райхпрезидентът ви благодари, уважаеми г-н Хитлер, за желанието ви да станете глава на президентското правителство. Той обаче е на мнение, че не може да поеме отговорност пред германския народ и да повери президентските си правомощия на лидера на партията, който многократно е подчертавал нейната изключителност и се противопоставя както лично срещу него, така и срещу неговите политически и икономически мерки. При тези условия г-н райхпрезидента се опасява, че ръководеният от вас президентски кабинет неизбежно ще се превърне в партийна диктатура с всички произтичащи от това последици, тоест крайно изостряне на противоречията в германския народ и за това той не иска да носит отговорност, както пред клетвата, която е дал, така и пред своята съвест.“[794]

Това е още едно много обидно оскърбление и Гьобелс гневно написва: „Революцията отново е изправена пред затворени врати“.

Този път Хитлер успява публично да прикрие поражението си. В подробно съобщение той не без прозрение, анализира вътрешните противоречия на исканията, отправени от Хинденбург, като очертава основните характеристики на решението прието на 30 януари. В президентския дворец предложението му за замяна на правителствената процедура, предвидена в член 48, с конституционно издаден закон, предоставящ извънредни правомощия на

---

[793] Член 48 от Ваймарската конституция предоставя на президента на страната, правото да издигне правителство, което не разчита на парламентарно мнозинство, ако е невъзможно да бъде постигнат консенсус.

[794] Цитирано от: Schwertfeger B. Raetsel um Deutschland стр. 173. Писмото до Хитлер, е определено от Гьобелс „шедьовър“, илюстриращо тактиката, казуистиката и психологията на Хитлер, е публикувано в: Domarus M. цит.с., стр. 154 и сл., H. Bruening цит. с., стр. 634.

правителството, което ще освободи Хинденбург от ежедневните политически сътресения премахвайки част от непоносимо тежката отговорност от него, е особено подчертано. Значението на тази инициатива за по-нататъшния ход на събитията едва ли може да се надцени. Тя със сигурност допринася много за факта, че президентът, който е обрисуван в писмото на Майснер като толкова безкомпромисен, в крайна сметка капитулира пред претенциите за властта от човек, на когото той не преди много време, в най-добрия случай, можеше да му повери само министерството на пощите „за да го облизва отзад“.

Папен се надява да си върне на канцлерското кресло и след провала на всички преговори, остава разочарован. Шлайхер чрез Грегор Щрасер установява контакти с НСДАП и обмисля възможността за участие на националсоциалистите в правителството, което той самият ще ръководи. Неговият коварен план цели, че щедрото предложение за участие в правителството би предизвикало експлозивен конфликт в нацисткия лагер. Предвид последните неуспехи на партията, Щрасер многократно се обявява за по-гъвкава тактика, докато Гьобелс и Гьоринг твърдо се противопоставят на всяка „половинчастост“ и настояват за искането за неделима с никого власт.

Вечерта на 1 декември, Шлайхер е извикан в президентския дворец с Папен. Хинденбург моли Папен да изрази своята гледна точка и той му очертава плана си за конституционна реформа, за разлика от преврата. След много месеци на открити дискусии се предполага, че чисто официалното съгласие на президента ще бъде достатъчно. Но тук Шлайхер го изпреварва с драматично възражение. Той нарича намеренията на Папен ненужни и опасни, и подчерта опасността от гражданска война, като очертава собствената си концепция: да отцепи крилото на Щрасер от НСДАП и да обедини всички конструктивни сили, започвайки от „Стоманения шлем“ и профсъюзите, чак до социалдемокрацията, в безпартиен кабинет под негово ръководство. Без да навлиза в подробности, Хинденбург упорито отхвърля това предложение. Шлайхер подчертава, че планът му освобождава президента от необходимостта да наруши клетвата си, но дори и това не разклаща съчувствието на стария мърморко към любимия му канцлер, което отдавна е надраснало всички конституционни рамки. Шлайхер обаче не се отказва. Когато след разговора Папен пожелава да установи дали райхсверът е готов да се изкаже в подкрепа на насилственото прилагане на конституционната реформа, Шлайхер откровено казва „не“. И тогава, и на правителствено заседание, проведено на следващия ден, той посочва проучване проведено от неговото министерство, което обобщава резултатите от тридневните военни маневри. Както се оказва, армията няма да може успешно да устои на съвместните действия на националсоциалистите и комунистите, които според него след удара по градския транспорт в Берлин не могат да бъдат изключени, особено ако вземем предвид възможността за общ удар и провокация от Полша на източната граница. Шлайхер се съмнява в необходимостта да се използва такъв надпартиен инструмент като райхсвера за подкрепа на канцлера, който има незначително малцинство зад гърба си, за безумно дръзките му планове. Аргументите на Шлайхер правят силно впечатление на членовете на кабинета, така че възмутеният Папен, който се чувства предаден и засрамен няма друг избор, освен веднага да отиде при президента и да го информира за новото положение на нещата. Папен решава да поиска уволнението на Шлайхер за да прокара плановете си с новия министър на райхсвера. Но сега Хинденбург също е против. Самият Папен, не без яснота описва трогателната сцена, която

последва: „С измъчен глас, той се обърна към мен: „Скъпи Папен, ти самият ще ме смяташ за негодник, ако сега променя мнението си. Но аз съм твърде стар, за да поема отговорността за разгръщането на гражданска война в края на живота си. Това означава, че с Божията помощ трябва да дадем шанс на г-н фон Шлайхер.“ Две големи сълзи се стичаха по бузите му, когато този голям и силен мъж ми подаде двете си ръце за сбогом. Нашето сътрудничество приключи. Колко близки бяха душите ни с него, ... може би дори външен човек ще види, след като прочете думите, написани от фелдмаршала под снимката, която ми даде няколко часа по-късно в знак на сбогом: „Имах другар на оръжие!“[795]

Въпреки това, за Папен, който „успя да спечели сърцето на президента също толкова бързо, колкото и да загуби последния шанс за разумно преодоляване на политическата криза“[796] , това не е окончателния изход. Негодуванието му от неочакваното падане е смекчено от вярата, че Шлайхер сега ще трябва да излезе от сянката зад завесите, в които се е скрил дотогава, и в безпощадната светлина да застане на преден план, докато той самият, би могъл да играе всемогъщата роля на „сивия кардинал“ при президента. Не по-малко важен от „родството на душите“ с Хинденбург е фактът, че Папен, който не се съмнява, че може да се разпорежда с държавата като със свой имот и след оставката си от правителствения пост, продължава да заема служебния апартамент, от който градинската алея води до съседната жилищна резиденция на Хинденбург. Тази почти семейна компания - Папен, Хинденбург, сина му Оскар фон Хинденбург и Майснер, с обида и хладнокръвие следят усилията на измамния генерал, оказават му съпротива и в крайна сметка го довеждат до провал, но на висока цена. Всъщност моментът е необичайно благоприятен за плановете на Шлайхер: кризата която преживява Хитлер, достига своята кулминация, и е по-лоша от всички негови предишни провали. В средите на неговите поддръжници нетърпението и разочарованите надежди са широко изразени и изглежда, че партията е на път да се срине под тежестта на дълговете. По това време доходите от богати покровители спират и кредиторите са притеснени: това са хората, които отпечатват партийните карти, шият униформите, доставят оръжия, предоставят помещения за работа на партията, както и безбройните притежатели на сметки.

По-късно Хитлер, с лековатост признва, че в онези дни той е подписвал безбройните ордери без най-малка загриженост, тъй като победата ще ги направи лесни за плащане, а поражението – ненужни.[797] Щурмоваците стоят часове на уличните сръстовища, разнасяйки запечатани кутии за дарения от минувачите, „като пенсионирани войници, на които командирът им е разрешил да събират милостиня вместо пенсия“; докато миновачите подигравателно им подхвърлят по някоя монета: „За злите нацисти!“

Конрад Хайден казва, че много отчаяни младши командири на СА са преминали на страната на противниците на НСДАП и вестниците враждебни към нея и срещу заплащане им доверяват различни партийни „тайни“.

Един от признаците на разпада е фактът, че пъстрата армия от опортюнисти, която шумно и безреднж придружава движението докато то е във

[795] Думи от популярна войнишка песен от Първата световна война. Papen F. v. Der Wahrheit eine Gasse, стр. 250. Пак там (стр. 249) дава подробности за анализа на военните маневри, направен от подполк. Ото.

[796] Bracher K. D. Aufioesung, стр. 676.

[797] Goerlitz W., Quint H. A. цит. с., стр. 352.

възход, сега постепенно се разпръсква и започва да се присламчва към други лагери. При изборите за ландтаг на Тюрингия, който дотогава е една от крепостите на Хитлер, НСДАП претърпяв голямо поражение. На 6 декември Гьобелс пише в дневника си: „Ситуацията в страната е катастрофална. В Тюрингия загубихме почти 40% от гласовете в сравнение с 31 юли".[798] Впоследствие той публично признава, че по това време е обзет от съмнения дали движението ще умре напълно.

В многобройните офиси на Грегор Щрасер броят на молбите за напускане на партията нараства. Скептицизмът е ясно насочен срещу концепцията на Хитлер. Много пъти той непрекъснато отхвърля половината власт, но така и не успява да спечели пълната власт. Назначаването на Шлайхер означава, че неговите максималистични искания за победа или смърт отново са отхвърлени. Разбира се, има последователност която можеше да му допадне, въпреки всички временни неуспехи, разочарования и кризи. И все пак възниква въпросът, зададен от един негов съвременик, дали непреклонността на Хитлер се е превърнала в глупост.[799]

Значителна група негови привърженици, водени от Щрасер, Фрик и Федер, смятат, че най-благоприятният момент за идването на власт е безвъзвратно пропуснат. Икономическата криза, на която партията дължи толкова много, все още е далеч от преодоляване, общият брой на безработните, включително и „невидимата безработица", според официалните данни през октомври 1932 г. възлиза на 8 750 000 души, а страната я очаква нов глад и студената зима с всичките й непредсказуеми деморализиращи и радикализиращи последици. Но според експерти за пръв път има някои обнадеждаващи признаци на обрат, но във външната политика продължителният процес на постигане на компромис отново замира.

Мотото на Хитлер „Всичко или нищо" според групата на Щрасер е правилно и революционно, следователно противоречи на тактиката на законността. Конкретните опасения са свързани с възможността Шлайхер отново да разпусне парламента и да назначи избори. А партията не е готова за тях нито финансово, нито психологически. Сега вече не е възможно да се установи със сигурност колко привърженици има Щрасер и колко от тях са готови да го следват дори против волята на техния фюрер. Според една от версиите Хитлер първоначално отказава и се съгласяв с влизането на Щрасер в кабинета, тъй като подобно решение на проблема поне би му помогнало да остане с твърдите си принципи и би довело партията на власт. Но според тази версия Гьоринг и Гьобелс принуждават Хитлер да се върне към предишната си непримиримост и той според други източници се придържа към този курс „категорично и недвусмислено".

Не е изяснено дали Шлайхер наистина предлага на Щрасер длъжността заместник-канцлер и министър на труда в преговорите за формирането на неговия „кабинет на необходимостта от антикапитализъм"[800], като иска в замяна обещанието за разцепление в партията. Дори не е известно дали Щрасер изобщо иска да надхитри Хитлер, или е влязъл в преговори, разчитайки на позицията си на второ лице в партията. Според друга версия Гьоринг също

[798] Goebbels J. Kaiserhof, стр. 217 и сл., Heiden K. Geburt, стр 99.

[799] Това е въпросът, поставен от К. Хайден на 10.12.1932 г. във вестник „Fossiche Zeitung".

[800] Strasser O. Mein Kampf, стр. 78. Първите мерки на Шлайхер в областта на икономическата политика, опитващи се към частични корекции в реакционното наследство на Папен, предполагат, че подобно описание не е далеч от реалността.

предлага на Шлайхер кандидатурата си за министър на въздушните съобщения (т.е. на авиацията).

От всички тези сложни тайни споразумения, едва очертани обещания и въображаеми успехи не е останал нито един надежден документ.[801] Единственото документално доказателство е мрежата от интриги, конспирации, подозрения и ожесточено съперничество. Обратната страна на тази идеологически толкова мобилна партия, изградена върху принципите на лоялността и верността към фюрера са чисто личните мотиви които надделяват, а водещото ядро около Хитлер остана до самия край сбор от враждуващи привърженици, като всеки в един момент се сблъсква с всички.

На 5 декември, след като изборите в Тюрингия носят за НСДАП чувствителни загуби, на среща с Хитлер в хотел „Кайзерхоф" се стига до голям спор, по време на който Щрасер разбира, че Фрик вече се е откъснал от него, а смазващото красноречие на Хитлер го изолира напълно. Два дни по-късно той отново застава пред Хитлер обсипан с упреци и обвинен в предателство и вероломство. Вероятно реакцията на присъстващите на гневните възражения и обвинения на Хитлер, убеждава Щрасер в безсмислието на неговите стремежи. И когато избухна нов скандал, той събра нещата си и мълчаливо без да се сбогува с никого, си тръгва. Пристигайки в стаята си, той пише дълго писмо до Хитлер, обобщавайки дългосрочните им отношения. Той критикува авантюристичната политика на партията, пагубното влияние на Гьобелс и Гьоринг, както и непоследователността на Хитлер, на когото прогнозира, че ще завърши с „насилия и купища руини върху германската земя".[802] Изпълнен с разочарование и отвращение, той обявява оставката си от всички партийни постове. Писмото хвърля партията в отчаяние и униние, особено след като не е ясно какви са по-нататъшните планове на Щрасер. Не само най-близките му привърженици, като Ерих Кох, Кубе, Кауфман, граф Ревентлов, Федер, Фрик или Щер, очакват някакъв знак от него. Самият Хитлер изглежда нервен и готов да разреши различията в открито обяснение. Тревожността се засилва, тъй като Щрасер не се появява. „Вечерта фюрерът беше в моя дом", пише Гьобелс. - Настроението никак не се подобри. Всички сме много депресирани, на първо място, защото съществува опасност от срив на цялата партия и тогава цялата ни работа ще беде пропиляна. Предстои ни решително изпитание."

По-късно, вече в хотелската си стая, Хитлер внезапно нарушава мълчанието с думите: „Ако някога партията се разпадне, три минути по-късно ще се застрелям в челото".[803]

Междувременно Щрасер който е търсен поради страха, че държи съдбата на движението в ръцете си, прекара следобеда на бира в компанията на един от приятелите си. С разочарование но и облекчение той излива целия гняв, натрупан в него от години псува въздишаше и пие, а вечерта се качва на влака и си тръгва, за да си почине от изтощителната близост на Хитлер. Той напусна обкръжението му в състояние на недоумение и безпомощност. Причините за този срив, трябва да бъде потърсени в разлагащото влияние на дългосрочната

---

[801] Източниците на информация за задкулисните игри са кратката информация на О. Дитрих, стилизираните бележки на Гьобелс, клетвената декларацията на О. Ото, направена от него на 12.01.1949 г. (IfZ / Мюнхен), и историята на К. Хайден, точна в случая от гледна точка на предаването на „атмосферата", но не съвпада с други източници в детайли. Вижте също показанията на Гьоринг на Нюрнбергския процес: IMT, Bd. IX, S. 279

[802] Heiden K. Geburt, стр. 101.

[803] Goebbels J. Kaiserhof, стр. 219 и сл.

безусловна преданост: Грегор Щрасър остава верен твърде дълго, за да запази независимостта си. На следващия ден, веднага щом става известно за заминаването на Щрасер, Хитлер се заема да унищожи апарата му. Със светкавична скорост, и трескава несигурност, той издава цяла поредица от укази и обжалвания. В съответствие с модела за разрешаване на кризата в СА, той сам оглавява организационния отдел на партията и назначава Роберт Лай, доказал сляпата си лоялност, за началник на щаба. Повишава личния си секретар Рудолф Хес, като шеф на политическия централен секретариат, замислен като противовес на евентуалните претенции за власт от трети страни. Отделите по земеделие и народно образование получават самостоятелност. Техните началници а съответно Даре и Гьобелс. Хитлер събира функционери на НСДАП и заместниците си в двореца на председателя на райхстага – официалната резиденция на Херман Гьоринг, и провежда церемония за демонстрация на верността към фюрера. Той споменава колко много е вярвал на Щрасер и как той винаги е бил коварен, но сега, на ръба на победата, той поведе партията до ръба на бездната. Днес вече не е възможно да се установи дали Хитлер, хлипайки сложил глава на масата, изиграва комедия на отчаянието. За Гьобелс речта е „изпълнена с такова искрено чувство, че сгорещи сърцето ми. Старите членове на партията, които безкрайно се бореха и работеха за движението в продължение на много години, имаха сълзи от ярост, болка и срам в очите. Тази вечер е огромен успех за единството на движението.“

Хитлер не пропуска нито един от сътрудниците на Щрасер от влиянието на своя жалък триумф, изисквайки от всички един от тях акт на публично подчинение на волята му: „Всички му стиснаха ръката и обещаха да се бият рамо до рамо до него, каквото и да се случи, и да не се откажат от каузата си, дори ако трябва да жертват живота си. Щрасер е напълно изолиран. Политически труп.“

Така Хитлер преодолява една от най-значимите кризи в кариерата си и отново доказва невероятната си способност да превърне объркването и разнобоя, в импулс за допълнителна закалка на своите привърженици.

Щрасер, който не предприема никаква борба или компромис, улеснява този успех за него и се превръща в много удобна изкупителна жертва, която сега могат да обвиненяват за всички провали през последните месеци. Но в историята на възхода на Хитлер винаги се е случвало съперниците му да не знаят как да се противопоставят и виждайки ожесточението му, свиват рамене и отказват да се бият. Едва усещайки недоволството на Хинденбург, Брюнинг се предава също толкова бързо, както Зеверинг или Гжезински на 20 юли.

Сега е ред на Щрасер и неговите поддръжници, после на Хугенберг и другите: при вида на неговия гняв всички те се оттеглят и си тръгват. Това, което ги отличава от Хитлер е, че те нямат толкова страстна жажда за власт. За тях всяка криза означава поражение, за него това е отправна точка за борбата и придобиване на нова увереност. Самият Хитлер описва типа на своя буржоазен съперник с проницателно презрение: „Нека не се заблуждаваме, те въобще няма да ни се съпротивляват. Всяка дума, казана ни от този лагер, издава желание за компромис ... Това не са всички онези хора, които жадуват за власт или изпитват удоволствие от притежаването на властта. Те могат да говорят само за дълг и отговорност и биха били просто щастливи, ако могат спокойно да се грижат за цветята в градината си, да ходят на риболов в

обичайния си час и по друг начин да водят живота си в благочестиво съзерцание."[804]

Кризата през декември 1932 г. потвърждава тази високомерна характеристика; в довоенните години тя остава стимулиращ пример за това как се извлича нова увереност в победата от пораженията и неуспехите. Самият Хитлер обича, спомняйки си миналото, да се развеселява с думите, че „той трябваше да преодолее всакакви проасти и неведнъж се е сблъсквал с алтернативата – да бъдеш или да не бъдеш".

Краят на делото Щрасер обаче все още не означава край на политическата криза в НСДАП. Дневникът на Гьобелс е пълен с доказателства за депресия през следващите седмици. Споменава се също, че е имало „много кавги и недоразумения". Партийните лидери, особено Хитлер, Гьоринг, Гьобелс и Лай, обикалят провинциите в края на всяка седмица, за да развеселят и повишат доверието на своите поддръжници.

Както в дните на големите кампании, Хитлер говори до четири пъти на ден, често в градове много отдалечени един от друг. Финансовите трудности не спират. В Берлинската партийна организация, заплатите на партийните функционери трябва да бъдат замразени, а фракцията на НСДАП в пруския ландтаг не получава традиционния си коледен бонус. На 23 декември Гьобелс пише: „Обзет съм от ужасна самота, подобна на тъпа безнадеждност!"

В навечерието на Нова година „Frankfurter Zeitung" вече се радва за „развенчаването на легендата НСДАП", а Харолд Ласки, един от водещите интелектуалци на британските леви сили, твърди уверено: „Денят, в който националсоциалистите представляваха смъртна опасност отмина ... не е толкова невероятно Хитлер да сложи край на кариерата си, като старец в някое баварско село, разказвайки на приятелите си вечер в кръчмата, как веднъж едва не е направил преврат в Германския райх."[805]

Като че ли продължавайки тази мисъл, Гьобелс пише с недоволство: „1932 г. беше непрекъсната поредица от неуспехи. Трябва да се разбие на парчета ... Не остават перспективи, няма надежди."

Точно в този момент се случва внезапен обрат на събитията, неочакван за всички. Шлайхер умело започва шахматната си игра като канцлер, но скоро вижда, че трябва да седне дори не на два, а на всички столове наведнъж. Въпреки че се представя в изявлението на правителството, като „социално ориентиран генерал", отстъпките му пред работниците не привличат социалдемократите към него и в същото време разгневяват предприемачите. Селяните са недоволни от факта, че предпочитат работниците, а големите земевладелци се противопоставят на обявената програма за създаване на „селища"[806], обединени от един и същ кастов дух, която стана фатална за Брюнинг. Усилията на генерала да обедини силите се възприемта с голяма изненада, тъй като той е известен със своите интриги, и не вдъхна доверие като борец за единството. Прокламираните от него идеи за планова икономика, опитите му да се доближи до профсъюзите, намеренията му да възстанови

---

[804] Rauschning H. Gespraeche, S. 254. За следната забележка виж Hitlers Tischgespraeche, стр. 364. За гъвкавостта на неговите съперници виж Eschenburg Th. Die Rolle der Persoenlichkeit in der Krise der Weimarer Republik. B: VJHfZ, 1961, H. 1, стр. 28 и сл.

[805] Eyck E. цит. с., Bd. II, стр. 541.

[806] Програмата за заселване е част от социалния план на правителството на Брюнинг за облекчаване на масовата безработица. Тя предвижда заселването, включително и принудително, на празни, разрушени и необработваеми имоти в Източна Прусия от безработните и техните семейства.

парламентарния ред, всичко това е искрено, но среща недоверие и съпротива. Въпреки това Шлайхер не губи оптимизъм вярвайки, че различните му противници не са в състояние да се обединят, за да се борят срещу него. Интригата, която беше замислил около Грегор Щрасер, се проваля, но въпреки това нанася тежки щети на солидарността в дълбоко деморализираната НСДАП, затънала в дългове. Като резултат, Хитлер без чието участие антиправителственият фронт губи ударната си сила, престава да се счита за политик с когото може да се сключват съюзи. Никой друг освен Франц фон Папен, не обърква всички разчети на Шлайхер и неочаквано помага на НСДАП да намери нов шанс. Противниците на Шлайхер най-накрая виждат в него фигурата на „общ защитник".[807] Само две седмици след като генерала оглавява правителството, Папен споделя пред кьолнския банкер Курт фон Шрьодер интереса си да се срещне с лидера на НСДАП. Случва се така, че контактите съвпадат с времето на напускането на Грегор Щрасер и това се тълкува от кръговете на индустриалните покровители, че революционните, антикапиталистически настроения в партията, ако не са напълно преодолени, то поне е отстранен техния главен изразител. А постоянното нарастване на гласовете дадени за комунистическата партия, което отново е потвърдено на изборите за райхстаг през ноември, помага за преодоляване на предразсъдъците на предприемачите срещу Хитлер, особено след като пропагандата на НСДАП работи под лозунга: „Ако партията се разпадне утре, след това 10 милиона нови комунисти ще се появят в Германия в другиден".

Като ръководител на „клуба на господата" в Кьолн, Шрьодер има много връзки с представителите на Рейнската тежка индустрия. Той многократно и активно подкрепя Хитлер, скицира планове за икономическата политика на националсоциалистите и през ноември 1932 г. подписва петиция изготвена от Ялмар Шахт, съдържаща неприкрита подкрепа за претенциите на Хитлер за власт. Тогава Папен в остро изявление отхвърли тази реч като неприемлива, но сега е доволен и се съгласява, когато Шрьодер го поканва на среща с Хитлер, насрочена за 4 януари. Разговорът който се провежда в най-строга тайна, започва с ожесточен, укорен монолог на Хитлер който се върти главно около унижението му на 13 август. Малко по-късно Папен успява да сключи споразумение, обвинявайки Шлайхер за отказа на президента да назначи Хитлер за канцлер. Тогава той предлага да се създаде коалиция между германските националисти и националсоциалистите, водена от един вид дуумвират, състоящ се от него и Хитлер. В отговор Хитлер отново произнася „дълга реч", както свидетелства фон Шрьодер по време на Нюрнбергския процес, „в която твърди, че ако бъде назначен за канцлер, той няма да може да се откаже от намерението си да ръководи правителството сам.

Но хората на Папен, продължава Хитлер, все още могат да влязат в правителството му като министри, ако проявят желание да участват в политиката, което ще промени много. Сред промените, които той споменава, са отстраняването на социалдемократите, комунистите и евреите от ключови позиции в Германия и възстановяването на реда в обществения живот. По принцип Папен и Хитлер постигат споразумение".[808] В хода на по-нататъшните преговори Хитлер получава ценна информация, че Шлайхер няма правомощия да разпуска парламента и следователно НСДАП не може да се страхува от

[807] Bullock A. цит. с., стр. 241.

[808] От показанията на Шрьодер, направени от него 3. 11. 1945 г., по: Nazi Conspiracy and Aggression, Vol. II, стрр. 922 и сл.

нови избори. Тази среща, основателно е наречена „часът на раждането на Третия райх“[809], тъй като от нея има пряка причинно-следствена връзка със случилото се на 30 януари под знака на коалицията, която е очертана за пръв път в Кьолн. Преговорите отново хвърлят светлина върху предприемаческите среди, които подкрепят амбициите на Хитлер. Досега обаче не е изяснено дали разговорът засяга катастрофалното финансово състояние на партията и дали са обсъждани конкретни мерки за изплащане на дълговете й.

Но самите преговори като такива укрепват кредитоспособността на партията и възстановяват нейния статут на участник в политическия живот. На 2 януари консултантът по данъчните въпроси на НСДАП обявява официално в една от финансовите институции в Берлин с протокол, че партията ще може да плаща данъци само за сметка на своята независимост. И сега Гьобелс отбелязва в дневника си, че партията е „отново силно котирана“. Въпреки че не посочва, както често се твърди, „внезапното подобрение“ на финансовото й състояние той написва, че „няма желание да се грижи за лошото финансово състояние на организацията. Ако този път постигнем целта си, всичко това ще престане да играе някаква роля.“[810]

Срещата в Кьолн възстановява вярата на националсоциалистите в собствените им сили и предстоящата победа, и нанася решителен удар по Шлайхер и неговото правителство. Осъзнавайки предстоящата опасност, канцлерът незабавно информира пресата и след това иска аудиенция при Хинденбург. Но на искането на Шлайхер, президентът да продължи да приема Папен само в негово присъствие той получава уклончив отговор, който му показва слабостта на позицията му. Хинденбург вече няма намерение да предпочита държавните институции и принципите за правилно изпълнение на служебните задължения пред своя „млад приятел“ Папен, който притежава такъв страшен чар и толкова перфектно знаее как да разказва вицове.

Това най-накрая става ясно в разговора, който Папен води с Хинденбург. Противно на истината, той казва на президента, че Хитлер най-накрая е станал по-сговорчив и е изоставил искането за едноличната държавна власт. Но вместо да упрекне Папен за неговото своеволие, Хинденбург казва, че самият той „веднага си е помислил, че това (Шлейхеровото) представяне на ситуацията не съответства на реалността“, и инструктира Папен да поддържа контакт с Хитлер лично и строго в тайна. Накрая той моли държавния секретар Майснер да не казва на Шлайхер нищо за възложената на Папен задача.

---

[809] Bracher K. D. Aufloesung, стр. 691. Самият Хитлер признава, че срещата в Кьолн е повратна точка; след това, както той се изрази, „създаде се впечатлението, че работите ни изобща не са лоши“; виж: Hitlers Tischgespraeche, стр. 365. Представената тук версия не е безспорна. Самият Папен протестира срещу това (в писмото му до вестник "Das Parliament", № 14, 8.04.1953 г. Версията, изложена в неговата книга с мемоари и оправдания, разчита на лековерието на читателя. Например, той се опитва да придаде на тази среща напълно случаен и второстепенен характер. Непрекъснато подчертава, че тя преследва чисто информационни цели. И е в противоречие не само с клетвените показания на фон Шрьодер. Хитлер няколко седмици преди срещата отказва да преговаря с Папен. По-късните твърдения на Папен, че не е направено предложение, всъщност са верни, но едно остава решаващо: Хитлер може да повярва, че Хинденбург се обръща към него чрез Папен. А той като дипломат е трябвало да знае това и го е знаел със сигурност. ”Освен това, Папен уверява, че е водил разговора в интерес и за да подкрепи Шлайхер и че дуумвиратът не засяга Хитлер и него, а Хитлер и Шлайхер. Самата страхлива мистерия около срещата говори за абсурдния характер на тази верси.

[810] Goebbels J. Kaiserhof, стр. 235 и сл.

Така самият президент се включва в заговор срещу собствения си канцлер.[811] Новият фронт на Папен-Хитлер скоро получава осезаемо подкрепление. Докато Шлайхер с нарастващо чувство на безнадеждност се опитва да спечели благоволението на Щрасер, представители на профсъюзите, партиите, и делегация от Имперския земеделски съюз идват в президентския дворец на 11 януари, и остро се оплакват от бездействието на правителството, особено в сферата на държавните задължения. Зад това стоят страховете на земевладелците, че програмата за заселване създадена от Брюнинг ще бъде изпълнена, както и страхът, че парламентът ще провери къде е отишла „източната помощ“.[812] И много от „класовите събратя“ на Хинденбург използват тази пари (отпуснати за създване на такива селища) не само за несправедливо обогатяване, но и за да докажат за пореден път чрез експлоататорски мерки своята фундаментална непримиримост към омразната република. В присъствието на поканените членове на кабинета Хинденбург веднага застава на страната на едрите земевладелци. Тъй като Шлайхер няма да поеме никакви задължения собственикът на имението в Нойдек, според един от очевидците, удря с юмрук по масата и с ултиматумен тон заяви: „Питам ви, г-н райхканцлер фон Шлайхер, но като стар войник вие вероятно знаете, че искането е само учтива форма на заповед, така че кабинетът да се събере тази вечер, да приеме законите в посочената тук посока и да ги сложи на масата ми утре сутринта за подпис.“[813] В началото Шлайхер изглежда готов да се поддаде на натиска на президента. Но само няколко часа по-късно става известна демагогската резолюция на Имперския земеделски съюз, която го принуждава да приеме предизвикателството и незабавно да прекъсне преговорите.

Когато два дни по-късно той отказа да предостави поста министър на икономиката на „реакционера“ Хугенберг и недвусмислено представя своята социално-политическа аргументация, всичко се разклаща. Сега десницата също е против него. Социалдемокрацията и преди това е отказала всякаква подкрепа на „дявалския генерал“ и дори забранява на профсъюзния лидер Лайпарт да преговаря със Шлайхер.

Според оценката на Хитлер социалдемократите стават затворници на собствените си едноизмерни идеи, самодоволно украсени с идеологически стереотипи и безмисленост. Подобно на консервативните лидери със своето специално съзнание, че са „овластени от самата история“, социалдемократите в своята самоувереност, крепяща се историко-философска основа, разчитат на автоматичното действие на прогреса. Следователно, те виждат в Хитлер само отклонение от правия път, драматично влошаване на ситуацията преди окончателния пробив към свободен социален ред.

Шлайхер с безбройните си интриги и незаконни машинации напълно подкопава доверието към себе си, но това все още не е достатъчно за да му се доверят повече отколкото на Хитлер. Безразличието с което социалдемократическото ръководство позволява на генерала да бъде свален, е отражение на традиционната им предубеденост към тази държава, която

[811] Meissner O. Staatssekretaer, стр. 254 и сл.; Papen F. v. цит. с., стр. 261, и показанията на Майснер на т.н. Вилхелмщрасе-процес: Протокол от 4. 05. 1948, стр. 4607.

[812] „Източната помощ“, е част от правителствена програма за реорганизация на селското стопанство в Източна Прусия. Тя е в размер на 2,5 милиарда марки, като 68% от сумата отиват за едрите собственици на земя, които притежават 39% от обработваемата земя.

[813] Това се казва в писмо от Хайнрих фон Зибел от 02.02.1951 г., Цитирано от: Bracher K. D. Aufloesung, стр. 697 и сл. Подбор от материали за проверката на „източната помощ“: Treue W. цит. с, стр. 390 и сл.

никога не отговаря напълно на техните идеи. При всички тези резерви, дисонанси и възражения разбирането на факта, че Шлайхер е последната останала алтернатива на Хитлер, нетърпеливо застанал пред портите на властта, е загубено. В годините след разпадането на „голямата коалиция“, социалдемократите не показват, нито една значителна инициатива. Сега те отново събрат сили, но само за да унищожат последния малък шанс за спасение на републиката.[814]

Хитрият канцлер по-бърз от очакваното, се озова в отчайващо положение. Като човек той не е дораснал до собствената си по същество правилна концепция. Неговата програма за създаване на работни места обръща предприемачите срещу него, програмата му за презаселване разгневява юнкерите или едрите земевладелци, неговият произход дразни социалдемократите, а предложенията му към Щрасер дразнят националсоциалистите. Реформата на конституцията се оказа също толкова невъзможна, колкото правителството с парламент и без парламент или завземането на властта. Изглежда, че политиката приключва дотук. Ако Шлайхер остава известно време в отдела си, това е само защото заговорниците все още не са постигнали съгласие относно състава на новия кабинет. Именно тези въпроси са обект на трескава задкулисна дейност. Що се отнася до Хитлер, за да укрепи позицията си в преговорите и да придаде по-голяма твърдост на претенциите на НСДАП за власт, съсредоточава всичките си сили върху изборите за ландтаг на малката провинция Липе, насрочени за 15 януари. В хода на тази изключително скъпа предизборна кампания той отново събира всички известни оратори на партията в замъка на барон фон Ойнхаузен и нощ след нощ те обикалят провинцията. За първия ден Гьобелс пише: „Говорих три пъти, отчасти в много малки села“; Самият Хитлер говори на 18 срещи за няколко дни. Този точен психологически инстинкт, който никога не е разбран от мнозина или надменно подценяван, му помага да разпознае шанса, даден от тези избори. От самото начало цялата кампания е насочена към представянето на резултатите от изборите като решителна репетиция в борбата за господство и наистина обществеността се поддава на това предложение. Очакваше резултатите от това второстепенно събитие, в гласуването на около 100 000 избиратели, сякаш е нещо като Божия съд, който определя „политическото бъдеще на 68 млн души“.[815] Благодарение на тези усилия на 15 януари Хитлер постигна първия си успех след изборите през юли. Партията събра 39,5 % от гласовете, което е по-малко, отколкото в същата Липе по-рано, а демократичните партии, особено социалдемократите печелят повече гласове от хитлеристката партия.

Обществеността, водена от президентския елит не вижда в този успех, резултатта от непропорционално големите усилия и съвпадението на благоприятните обстоятелства, които позволяван на изтощената НСДАП, неспособна на голяма кампания, да използва малките избори. Резултатът от

---

[814] В тази връзка са данните, публикувани от K. D. Bracher (Bracher K. D. Aufloesung, стр. 700), както и бележките на Юлиус Лебер, от юни 1933 г. в следствения арест относно фиаското на неговата партия,: "Единственото политическо постижение, на което управлението на фракцията през тези месеци все още беше способно, бяха незабавните изявления на недоверие, с които тя поздравяваше всяко ново правителство." Партията, пише той, не е чуа „рева на бурята“; виж: Ursachen und Folgen, Bd. VIII, стр. 769 и сл.

[815] Bracher K. D. Aufloesung, стр. 701; Dietrich O. Mit Hitler in die Macht, стр. 174; Goebbels J. Kaiserhof, стр. 237 и сл.

изборите е приет като доказателство за възстановяването на ореола на непреодолимостта, ограждащ нацисткото движение.

След като се срещат на 18 януари в Берлин, Хитлер, Франц фон Папен, и търговецът на вино Йоахим фон Рибентроп, който наскоро се присъединява към НСДАП, Хитлер иска поста канцлер още по-уверен в себе си. Папен възразява, че собственото му влияние върху президента не е достатъчно и преговорите се затягат. Само няколко дни по-късно в най-строга тайна, е осъществена идеята за среща на Хинденбург-син с Хитлер, което дава възможност преговорите да продължат.

Хитлер и придружаващите го лица влизат в къщата на Рибентроп от градината под прикритието на тъмнина, докато Оскар фон Хинденбург и държавният секретар Майснер отиват демонстративно в операта, преди тайно да напуснат ложата веднага след антракта. Що се отнася до Папен, шофьорът го докарва с колата на Рибентроп.

Веднага след като всички се съберат, Хитлер моли сина на президента да отиде с него в съседната стая, така че Оскар фон Хинденбург, който специално настоява за участието на Майснер внезапно е изолиран. Темата на този личен разговор, който продължи около два часа не е надеждно изяснена. В съответствие с тактическите си методи Хитлер вероятно се е опитал да осигури подкрепата на президентския син чрез изпитана комбинация от заплахи и ласкателства. Заплахите могат да включват обвинение на Хинденбург в опит да извърши държавен преврат в Прусия, което националсоциалистите ще представят много преекспонирано. Възможно Хитлер да оказва натиск върху Оскар, намеквайки, че НСДАП ще разкрие скандалното неплащане на данъци от семейство Хинденбург поради прехвърлянето собствеността върху имението Нойдек.[816] Силата на внушението присъща на Хитлер, не може да не впечатли сина на президента, който вече е склонен към опортюнизъм. Оскар, идва в къщата на Рибентроп с големи предразсъдъци спрямо Хитлер, но както казва на Майснер на връщане, че сега няма друг избор освен да направи Хитлер канцлер, особено след като Папен е съгласен с длъжността вицеканцлер.[817]

По това време Шлайхер за пръв път осъзнава пълната опасност на ситуацията. На 23 януари той посещава Хинденбург и откровено признава, че планът му да разцепи НСДАП и да състави кабинет парламентарна основа се е провалил. Но когато след това той иска от президента правомощия за разпускане на райхстага, обявяване на извънредно положение и указ за забрана на НСДАП и ГКП едновременно, Хинденбург му напомня за спора, от 2 декември. Тогава Папен предлага подобно решение на въпроса, но е принуден да отстъпи, изправен пред възраженията на Шлайхер. Канцлерът посочва

[816] Имотът, придобит главно с парите на индустриалците, официално е дарен не на Хинденбург, а на сина му, за да се избегне плащането на данъци върху наследството. Хинденбург е силно обезпокоен от събитията от 20 юли 1932 г. Брюнинг пише: „Ервин Планк, който ме посети в болницата една вечерта, 4 дни преди оставката на Шлайхер от поста канцлер на райха, ми разказа за трудностите, възникнали в правителството поради страха на Хинденбург, че ще бъде обвинен и аз бях уверен, че именно поради това Хинденбург най-накрая даде съгласието си да назначи Хитлер за канцлер на райха"; виж: Bruening H. Ein Brief. B: Deutsche Rundschau, 1947, стр. 15. Освен това през лятото на 1935 г. Брюнинг казва на Г. Кеслер, че Оскар фон Хинденбург „си позволява да бъде въвлечен във всевъзможни мрачни сделки на борсови посредници и по този начин попада в такава позиция че постоянно се страхува от „разобличеения". Kessler H. Op. cit. S. 739.

[817] Споменато свидетелство на Майснер в процеса „Вилхелмщрасе". Гьобелс също потвърждава, че е постигнато споразумение и от двете страни за кабинета на Хитлер, вж .: Goebbels J. Kaiserhof, стр. 247 и сл.

променените обстоятелства, но това няма ефект върху стареца и след консултация с Майснер той отхвърля предложението на Шлайхер. Както се очаква, камарилата незабавно информира обществеността за намеренията на Шлайхер. Всички страни веднага изразяват категоричния си протест. Националсоциалистите се оплакват с престорено възмущение от плановете за преврат на „Примо де Шлайхерос“[818]. Ясно е, че комунистите също са възмутени докато канцлерът губи последните остатъци от престижа си сред демократичните центристки партии.

Тази приятелска реакция се отразява на Хинденбург и го подтиква да вземе по-благоприятна гледна точка към плановете за създаване на кабинет на Хитлер. На 27 януари Гьоринг посещава Майснер в президентския дворец и иска да предаде на „най-уважавания генерал от фелдмаршалите“, че за разлика от Шлайхер, Хитлер не възнамерява да натоварва съвестта на президента, като го принуждава да нарушава закона и непреклонно ще спазва конституцията.[819] Междувременно неуморният Папен действа енергично. Този път той се опитва да направи планирания кабинет по-приемлив за Хинденбург, като включва германските граждани и лидерите на „Стоманен шлем", близки до президента. Ако Дюстерберг категорично възразява срещу предполагаемата „спешна нужда“ за кабинета на Хитлер, то Зелдте и Хугенберг се съгласяват с плановете на Папен. След като не научава нищо от опита си през последните години, Хугенберг заявява, че „нищо не може да се случи“, тъй като Хинденбург ще остане президент и върховен главнокомандващ на райхсвера, Папен ще стане вицеканцлер, той ще поеме цялата икономика, а Зелдте – министерството на труда: „така ние ще създадем определена рамка на Хитлер“.[820]

Самият Хинденбург е уморен, объркан и способен само за миг да разреши всички тези тънкости, вероятно все още мисли за кабинета фон Папен, в който Хитлер ще бъде заместник-канцлер. Когато генерал фон Хамерщайн-Екварт, началник на ГУСВ, сутринта на 26 януари, изразява съмненията си за развитието на политическите събития, Хинденбург „изключително чувствителен“ забранява „да се упражнява някакво политическо влияние върху него, но след това, вероятно за успокоение – казва, че „дори не би си помислил да направи австрийския ефрейтор министър на отбраната или райхсканцлер“.[821]

Обаче още на следващия ден Папен се появява в кабинета на президента и заявява, че в момента не е възможно той лично да се създаде кабинет „фон Папен“. Сега Хинденбург остана сам и само възразява срещу назначаването на Хитлер. Какви точно обстоятелства са довели до обрата през следващия ден, днес е трудно да се каже.

Многото опити на камарилата (близкото обкръжение на Хинденбург) да повлияе на президента, както и заплахите от НСДАП или намесата на представителите на едрите земевладелци или германските граждани, не остават незабелязани. Известна роля изиграва и фактът, че Шлайхер вече не е

---

[818] По аналогия с испанския генерал Мануел Примо де Ривера, който прави преврат през 1923 г. в Испания.

[819] Meissner O. цит. с., стр. 263 и сл.

[820] Duesterberg Th. цит. с. , стр. 38 и сл.

[821] „Към 26 януари 1933 г. в 11.30 часа в присъствието на свидетел“, добавя фон Хамерщайн; виж: Hammerstein K. v. Spaehtrupp, стр. 40. Споменатият свидетел е генерал-лейтенант фон дем Буш-Ипенбург, който тази сутрин докладва на президента за кадровите проблеми в райхсвера.

подходяща алтернатива за никого. Накрая фактът, че новото правителство обещано от „разглезения“ му колега Папен, трябва да се състои изключително от представители на десницата, не може да не повлияе върху президента. След оставката на Брюнинг един от решаващите мотиви е съображението, че правителството най-накрая трябва да коригира и сложи край на ситуацията, който умореният дух на Хинденбург разбира като „господство на синдикалните лидери“. Сега същият мотив се обръща срещу Шлайхер. Партийните лидери, отново извикани от Хинденбург за консултация, също се противопоставят на канцлера-генерал (Шлайхер), но отхвърлят възможен нов експеримент с Папен. Те ясно дават да се разбере, че най-накрая е дошъл момента да се извика Хитлер, като се осигури евентуална предпазна мрежа и да му вържат ръцете с поверената му отговорност, за да го подложат на същия процес на „морално износване“, който самите те са минали.

Републиката е на смъртния си одър. На сутринта на 28 януари Шлайхер прави последен опит да задържи играта в ръцете си като обявява, че ще иска от Хинденбург правомощията за разпускане на райхстага, или ще подаде оставка. Към обяд той отива в президентския дворец и тогава най-накрая стана ясно до каква степен е загубил влиянието си, тъй като до този момент никой не го е информирал ясно за планираното канцлерство на Хитлер. Напротив, той вярва до последния момент, че Хинденбург ще остане на негова страна и ще изпълни обещанието си, по всяко време да му даде правомощия да разпуска парламента. Когато президентът просто отхвърля многократните му искания, Шлайхер, чувствайки се лично обиден, с груб тон му каза: „Признавам, че вие, г-н райхпрезидент, имате право да бъдете недоволен от начина, по който изпълнявам задълженията си, въпреки че ме уверихте в противното само преди четири седмици. Признавам и правото ви да ме махнете. Но правото да се споразумеете с някой друг зад гърба на вашия канцлер, не одобрявам. Това е предателство.“ Хинденбург възразява, че той вече стои с единия крак в гроба и не е сигурен дали ще трябва да се покае за решението си на небето, на което Шлайхер хладно и възмутено отговоря: „След като не сте оправдали доверието, което ви се полага, не съм сигурен, че Ваше превъзходителство, ще отидете на небето.“[822]

Веднага след напускането на Шлайхер, Папен, заедно с Оскар фон Хинденбург и Майснер, отново започнват да убеждават президента да назначи Хитлер за канцлер. Все още се колебаещ се, Хинденбург прави последен опит да избяга от трудното решение. Противно на обичая, той не инструктира самия Хитлер да сформира ново правителство, а прави Папен негов „homo regius“ (дясна ръка), инструктирайки го „да разбере политическата ситуация и реалните възможности чрез преговори със страните“.

Още през втората половина на същия ден Папен успява да спечели Хугенберг, като му обеща две места в кабинета си. Едва след това уведомява лидера на НСДАП. При продължителните предварителни преговори е договорено хората на Хитлер, в допълнение към позицията на канцлер, да получат министерство на вътрешните работи, а министерство на гражданската авиация, ще бъде създадено специално за Гьоринг.

[822] Забележката на Шлайхер се съобщава а от Wheeler-Bennett J. W. цит. с., стр. 301. Според Брюнинг, който цитира показанията на Шлайхер, Хинденбург е казал: „Благодаря ви, г-н генерал, за всичко, което сте направили за Отечеството. Да видим как вървят нещата с Божията помощ“.

Но сега Хитлер иска и допълнително имперския комисариат за Прусия, както и пруското министерство на вътрешните работи, което да му осигури контрол над пруската полиция. И поставя въпроса за нови избори.

И отново всичко се разклаща. Чувайки за допълнителни изисквания на Хитлер, Хинденбург е обзет от опасения. Едва когато получава изричното уверение от Хитлер „че това ще бъдат последните избори“, той се успокоява и оставя събитията на самотек.

Всички искания на Хитлер са изпълнени (с изключение на имперския пруски комисариат за Папен). Матрицата е поставена. Решението е ускорено от факта, че на 29 януари следобед се разпространяват слухове, че Шлайхер, заедно с Хамерщайн-Екварт, са вдигнали под тревога в гарнизона в Потсдам, за да арестуват президента, да обявят „държавата в опасност“ и да завземат властта с помощта на райхсвера. Няколко дни по-късно съпругата на Оскар фон Хинденбург възмутено заявява, че възрастният президент е трябвало дъ бъде откаран в Нойдек в „запечатана кола за добитък“. Хитлер, който научава този слух в апартамента на Гьобелс на „Райхсканцлерплац“, реагира с дръзка демагогска стъпка. Той не само незабавно алармира берлинските щурмоваци, но и нарежда да са в бойна готовност и спрат очакваното завземане на „Вилхелмщрасе“ от въпросните шест полицейски батальона.[823]

За разлика от автора на този слух, който все още не е установен, човекът който се възползва от него е абсолютно ясен. Никой друг, освен Папен не се възползва така добре от страховития призрак на военна диктатура, за да осъществи плановете си. Той извиква генерал фон Бломберг от Женева[824], и го убеждава за приеме посна на военен министър. Рано сутринта на 30 януари той полага клетва, преди останалата част от кабинета, за да предотврати евентуален отчаян опит от страна на Шлайхер, който също установява контакт с Хитлер.

Упражнява и натиск върху Хугенберг, който упорито отхвърля новите избори поискани от Хитлер. За да го лиши от всякаква възможност да разбере източника на мистериозните слухове за очаквания преврат, Папен извиква Хугенберг в 7 часа сутринта, за да го убеди че: „Ако ново правителство не бъде съставено до 11 часа, тогава Райхсверът ще действа!“

Но Хугенберг, по-добре от Папен разпознава тактиката на Хитлер определена от желанието му за власт и осъзнава, че като мобилизира предварително държавните и неограничени материални ресурси, той ще си осигури по-добри шансове, отколкото на изборите на 6 ноември. И съответно Хугенберг отказва съдействие на Папен.

Сякаш отново всичко е поставено на карта, когато Папен в 9 часа и 45 мин. води членовете на предложеното правителство при президента, а в кабинета на Майснер той тържествено поздравява Хитлер като новия канцлер на Германия.

Хитлер, благодарейки му, не пропуска да заяви, че „сега германският народ чрез общи избори трябва да потвърди завършеното формиране на кабинета“.

---

[823] Това казва самия Хитлер в „Разговори на маса” (Hitlers Tischgespraeche, стр. 368). Той е заповядал това на своя предан полицейски майор Веке. За забележката на г-жа фон Хинденбург виж: K. Hammerstein v. Spaehtrupp, стр. 59.

[824] По това време, ген. Вернер фон Бломберг оглавява германската делегация участаща в преговорите по разоръжаването в Женева.

Но и тук той се сблъсква с решително противопоставяне от страна на Хугенберг. В последвалата тежка схватка Хитлер най-сетне се приближава до опонента си и „тържествено му дава честната дума“, че новите избори няма да променят нищо в личния състав на кабинета, че той „никога няма да се раздели с някой от присъстващите тук“. Загриженият Папен на свой ред отговоря: „Г-н таен съветник, наистина ли искате да застрашите споразумението, постигнато с такава трудност? Не можете да се съмнявате в тържествено дадената честна дума от германец!“[825]

Така че смелите планове за „рамкиране“ и опитомяване на Хитлер, още при първия тест разкриват цялата си слабост. От чисто аритметична гледна точка, е възможно да се примами Хитлер поставен в малцинство: тримата националсоциалисти бяха противопоставени от осем консервативни министри и почти всички ключови постове в държавата попадат в ръцете на група тясно свързана социално и идеологически.

Единственото жалко е, че тези „укротители“ са точно Папен, Нойрат, Зелдте и Шверин фон Кросиг, тъй като те нямат нито съзнанието за стойността на институцията на демократичната държава, нито достатъчно енергия за да могат да я защитят. Те разбират въпроса изцяло от лични мотиви, като запазване само на наследените от тях привилегии.

Фактът, че Хитлер толкова лесно се съгласява на това неблагоприятно за НСДАП съотношение, свидетелства за самочувствието му, и за безграничното му презрение към консервативните противници.

В една от нишите на прозорците в кабинета неговите укротители сега единодушно натискат опърничавия Хугенберг, докато в съседната стая президентът нетърпеливо разпитва държавния секретар защо се бавят толкова. Майснер се връща при спорещите „с часовник в ръка“: „Господа, клетвата пред президента е насрочена за 11 часа. Сега е 11 часа 15 минути. Не можете повече да задържате г-н президента“.

И това, което нито красноречието на Хитлер, нито заплахите на Папен, не успяват да направят за пореден и последен път в живота и смъртта на републиката, успява да направи легендарното име на президента-фелдмаршал. Хугенберг който основателно и с неприкрита гордост се нарича „упоритата коза“, още през август казва на Хинденбург: „Хитлер не проявява особена лоялност към договореностите и тяхното зачитане“. Но сега Хугенберг също отстъпва, въпреки че знае добре за какво става въпрос. Отстъпва от най-дълбоко уважение към Хинденбург. Няколко минути по-късно кабинетът полага клетва.[826]

Самият Папен си вярва, че е успял да изиграе политически шедьовър. Той отмъщава на Шлайхер и реализира собствената си концепция за укротяването на опърничавия, задоволява своята суета прекалено надута от случайното му канцлерство, като се връща в правителството и обвързва Хитлер с отговорност, но без да му се даде държавата.

Лидерът на НСДАП дори не става канцлер в президентския кабинет, а трябва да получи подкрепата на парламентарното мнозинство. Доверието на Хинденбург все още не е на негова страна, а на страната на Франц фон Папен, който определя като най-голям успех на своите преговори уговореното право да участва във всички разговори на Хитлер с президента. Накрая той става вицеканцлер и господар на Прусия.

[825] Duesterberg Th. цит. с., стр. 40 и сл.
[826] Papen F. v. цит. с. стр. 276.

Нацистите получават в новото правителство само министерството на вътрешните работи, на което е подчинена полицията, и новото министерство на авиацията, създадено заради суетата на Гьоринг. Гьоринг е назначен едновременно и за пруския министър на вътрешните работи, но тук самият Франц фон Папен, ще застане решително на пътя му.

Външната политика, финансите, икономиката, труда и селското стопанство са в изпитаните ръце на консерваторите, а райхсверът е подчинен на президента.[827]

Тази умна и отлична измислена комбинация, позволява не особено приятния г-н Хитлер да бъде използван в интерес на предприемачите и едрите земевладелци, и на собствените планове на Папен относно авторитарната „нова държава". От епизодичния си и неуспешен мандат на канцлер, Папен научава урока, че една модерна, индустриализирана нация в състояние на кризисни сътресения не може да бъде открито управлявана от напускащите представители на отминалата епоха.

С помощта на леко отвратителната фигура на този обаятел на масите, старият проблем с лидерството без народ изглежда на път да бъде решен. В този смисъл Папен уверено отговоря в жаргона на политически импресарио на всякакви предупреждения за опасност: „Грешите, ние току-що го наехме".[828]

Без съмнение Хитлер от самото начало разплита тези планове и искането му за нови избори не е нищо повече от тактически ход срещу тях. Безпрецедентният триумф на тези избори ще му помогне да разчупи рамката, изкована от Папен и с помощта на плебисцит, като ще забрави нищо неструващата за него „честна дума", ще се освободи от наложената му роля на фиктивния канцлер.

„Кабинетът на националната концентрация" е в центъра на най-противоречивите тайни стремежи, когато Хинденбург се сбогува с него, казвайки: „А сега, господа на работа и Бог да ви помага!" [829]

По инициатива на Гьобелс, „Вилхелмщрасе" се изпълва с мълчалива тълпа. В хотел „Кайзерхоф" привържениците на Хитлер чакат „обхванати от съмнения и надежди, щастливи предчувствия и малодушие". Ернст Рьом наблюдава с бинокъл входа на райхканцелария. Гьоринг излиза пръв и с висок глас съобщава новината на чакащите. Непосредствено зад него е колата на Хитлер който се изправя и под аплодисментите на тълпата. Няколко минути по-късно той влиза в „Кайзерхоф". Както пише един от участниците в тези събития, в очите му има сълзи. Малко преди това той публично заявява, че с Божията помощ повече няма да позволи да му бъде отнета властта и през втората половина на същия 30 януари той подкрепя тези думи с подходяща стъпка.

На незабавно свикано заседание на кабинета, въпреки противопоставянето на Хугенберг (сега напълно неефективно), той решава под някаква форма да разпусне райхстага и да назначи нови избори.

Последвалите страхове на Хинденбург са успокоени от самия Папен с фино психологическо обяснение, че възраженията на Хугенберг са „партийно-

---

[827] Съставът на пръвителството сформирано на 30 януари 1933 г. е следния: канцлер Адолф Хитлер, вицеканцлер Франц фон Папен, министри: на вътр. р. Вилхелм Фрик, на външн. р. барон Константин фон Нойрат, на войната ген. Вернер фон Бломберг, на икономиката и селското ст. Алфред Хугенберг, на правосъдието Франц Гюртнер, на труда Франц Зелде, на авиацията Херман Гьоринг.

[828] Schwerin v. Krosigk L. Graf. Es geschah in Deutschland, стр. 147.

[829] Meissner H. O. Wilde. цит. с., стр. 191.

тактически мотиви“, и не са приети от президента. След което Хинденбург подписа решението.[830]

Вечерта националсоциалистите в чест на събитието организират грандиозно шествие с факли. Ограничението за масови събития в правителствения квартал е отменено, развълнувани, шумни зрители се тълпяха по тротоарите („чисто карнавална атмосфера цари в Берлин тази нощ“[831]), а служителите на органите на реда, се разхождаха между тях. От 19 часа до полунощ 25 000 униформени нацисти и членове на „Стоманен шлем“ маршаруват през Бранденбургската врата в посока райхканцеларията.

Това е патриотична огнена лента хвърля тревожни отражения по лицата и стените на къщите. В един от осветените прозорци фигурата на Хитлер е видяна да се движи нервно. От време на време се появява през прозореца и поздравява тълпата с вдигната ръка. До него са Гьоринг, Гьобелс и Хес. През няколко прозореца по-далече, Хинденбург замислено гледа маршируващите колони, тактувайки с бастуна си маршовете на духовите оркестри.

Противно на протеста на ръководството на националното радио, Гьобелс успява да излъчи митинга. Само радиото в Мюнхен отказва да направи това за голямо недоволство на Хитлер.

Едва в полунощ последните колони преминават през правителствения квартал и след като Гьобелс се сбогува с все още неразпръснатата тълпа, викайки „Хайл!“ в чест на Хинденбург и Хитлер, „тази нощ на голямото чудо завърши ... в безсмисления шум от празненства“.

Именно като „чудо“ и „приказка“ националсоциалистите веднага започват да възхвалят т.нар. „завземане на властта“. Специалистите по пропагандата обожават думите синоними на „магия“, с тяхна помощ те придават на събитието аура на свръхестественост и святост.[832]

Самият Хитлер на 30 януари поверително казва на един от последователите си, че е спасен само благодарение на божественото провидение, „когато аз, вече виждайки кея почти се удавих удушен от интриги, финансови затруднения и тежестта на 12 милиона души, колебаейки се от една на друга страна“.

Подобни формулировки на големия успех, носят печата на ексцентричност и невероятност, а на политическо ниво – като внезапна крачка на излизане от кризата, която почти взривява партията до президентския прием, и в лично отношение за самия Хитлер – като скок от жалкото начало, от летаргията и маргинален начин на живот до върховната власт. Наистина: „Чертите на приказното в него са забележими, макар и изкривени“. Идеята за чудо, въведена в обращение от Гьобелс, все още присъства в тълкуването на събитието и до днес. То засяга всички опити да се придадат на Хитлер черти на демонична личност, да обяснят неговият успех с действията на неизвестни сили зад кулисите или да се придадат на интригата на отмъстителния фон Папен гигантската тежест на историческия обрат.

---

[830] Meissner H. O. цит. с., стр. 179. Е. Кордт (Kordt E. Wahn und Wirklichkeit, стр. 27) и самият Хитлер (Tischgespraeche, стр. 369) обясняват съгласието, дадено от Хинденбург за посредничеството на Майснер.

[831] Kessler H. Graf, цит. с. стр. 704.

[832] Mann Th. Bruder Hitler, GW, Bd. 12, стр. 774; Frank W. Zur Geschichte des Nationalsozialismus, In: Wille und Macht, 1934, Nr. 17, стр. 1 и сл.

В тази мисъл, по различни начини в зависимост от възможностите, по един или друг начин се внушава идеята, че завземането на властта е било историческа катастрофа.

Разбира се, имало е възможности да се блокира пътя на Хитлер дори и в последния момент. По причини, предизвикани от съвпадение, лекомислие или лош късмет, те са пренебрегнати.

Но това все още не е основание да се смята, че историята и нейният ход са надхитрени. Поредица от мощни исторически и политически тенденции безмилостно водят до 30 януари и е чудно да мислим, че е можело да има съпротива и да бъдат избегнати.

След оставката на Брюнинг, между републиката и Хитлер вече няма никакви пречки с изключение на колебливата воля на отиващия си старец, интригите на Шлайхер и сляпата омраза на Франц фон Папен и няма никакви задкулисни машинации или намесата на групи от определени интереси, интриги и диктаторски стремежи.

Те определено влияят на обстоятелствата при които пада републиката, но не са истинската причина за нейния разпад.

Това не означава, че Хитлер би успял срещу по-решителни противници. Рядко в съвременната история има повратна точка, предизвикала в историята на държавата такива огромни последици, толкова силно изявени лични фактори, нагласи, предразсъдъци и страсти на едно малко малцинство, и рядко държавните институции са били толкова невидими в решаващия момент.

Без президентската камарила канцлерството на Хитлер нямаше да се осъществи и колкото и малка да е крачката, която го отделя от властта през лятото на 1932 г., тя все още е твърде голяма за собствените му сили. Неговите опоненти му дадват всички карти в ръцете: изолацията на партиите и парламента, поредица от предизборни кампании, навика да се нарушава конституцията. Веднага щом единият от тях решава да се съпротивлява, другият му осуетява плановете. Взети заедно, силите на противниците до съвсем скоро са несъмнено по-големи от тези на Хитлер, но като насочват оръжието си един срещу друг, те взаимно се отслабват.

Не е трудно да се разбере, че националсоциализмът е враг на всички: буржоа, комунисти и марксисти, евреи, републиканци.

Но след толкова много слабости и слепота, те така и не стигнат до извода, че всички трябва да са врагове на националсоциалистите и да се обединят срещу общия враг.[833]

В извинителните спомени на преките участници в събитията все още се появява аргументът, че назначаването на Хитлер за канцлер е неизбежно, тъй като НСДАП прераства в най-силната партия в страната. Този аргумент не отчита, че социалдемокрацията през цялото съществуване на републиката с изключение на няколко месеца преди 30 януари 1933 г., има същото числено превъзходство и въпреки това не участва в повечето правителства. Не се взема предвид, че Хитлер ясно се показва като отявлен враг на конституцията, на която се позовават привържениците на тази гледна точка. Комунистите също можеха да получат много повече гласове от националсоциалистите и въпреки това щяха да срещнат най-силната опозиция.

Всъщност консервативните съучастници на Хитлер вярват, че макар и вулгарно той ефективно защитава плановете им. Твърде късно те виждат, че

[833] Heiden K. Geburt, стр. 60.

той се противопоставя на тях и на мира, който те се надяват да запазят, не по-малко радикално от Телман, макар и по различен начин.

Анонимен баварски секретар на криминалната полиция, който присъства на митинг на НСДАП през лятото на 1921 г. в доклада си пише, че Хитлер не е „нищо повече от ... водачът на втората Червена армия“, и разбира същността му много по-дълбоко от корумпираните знатни лица от политическия елит през 1933 г.[834]

Очевидно е наличието на толкова много благоприятни фактори и обстоятелства за Хитлер, което поставя въпроса, каква всъщност е особената заслуга на Хитлер през тези седмици? Наистина, в периода непосредствено преди 30 януари 1933 г. основните му способности не се проявяват. Истинската му заслуга е пасивното поведение. Въпреки цялото си нетърпение, той знае как да чака, знае как да успокои упоритите си привърженици и да запази сплотеността дори при поражение. Дори в последния момент в президентския кабинет, той поема риск с хладнокръвен разчет на играч от висок клас и успява да спечели играта.

Поглеждайки назад през годините след плебисцита срещу плана Йънг, може да се види колко той е надраснал фазата на улични бунтове и пропаганда и е узрял като политик. В същото време опитът от тези седмици отново показва, че по природа той е комарджия, хазартен играч. Най-удивителното нещо в живота му, както каза той за събитията от тези дни е, че спасението винаги идва при него, едва когато вече се е отказал и махнал с ръка.[835]

Същата нощ след като веселието, музиката и ехото на маршируващите колони утихва, до сутринта той остава в малката стая съседна на приемната на канцлера. Дълбоко развълнуван, според показанията на един от присъстващите, той започва един от безкрайните си монолози: припомня сутрешната сцена на полагане на клетва, екстатично разказва за успехите си, подчертава изтръпването на „червения“ противник и след това се връща към своя пропагандни максими; той все още не се е радвал на нито една предизборна борба, както на тази. Някои смятат, продължава той, че войната сега ще започне. Дейността му е пролог към последната борба на белия човек, ариеца, за господство над цялата земя. Неарийци, цветнокожи, монголи вече са на поход, казва той, за да превземат господството над света, под ръководството на болшевизма, но този ден бележи началото на „германската расова революция, най-голямата в световната история“.

Есхатологичните видения са разпръснати с архитектурни проекти: първо, смята той, е необходимо да се възстанови имперската канцелария, защото тя приличаше на „просташка кутия за пури“.[836]

Едва на сутринта той напуснка сградата през тайна врата в стената и отива в хотела си. Преобладаващите преживявания от този ден, цялото удовлетворение, всички награди за миналото които той му носи, все още не са самата цел. Те са само етап по пътя към нея. Възможно е откровенията на продължителния му монолог през онази нощ да не са предадени с пълна достоверност но намеренията са ясни: всички усилия са насочени към революцията, която е била провъзгласявана толкова много пъти, и е имало

[834] От доклада на секретаря на криминалната полиция Фейл, NStA Muenchen, Allg. Sonderausgabe, Bd. 1, Nr. 1475.

[835] Така Хитлер говори за разговора си с Шлайхер в началото на февруари 1933 г., виж: Bruening H. цит.с., стр. 648.

[836] Frank H. цит. с., стр. 121 и сл., Goerlitz W., Quint H. A. цит. с., стр. 367.

повече перспективи за нейното изпълнение от всякога преди. Както всеки истински пучист той вярва, че с неговото пристигане започва нов ден в историята. Характерно е, че той изразява тази мисъл под формата на отричане, заявявайки в онези дни: „Ние сме последните в редицата на тези, които правят историята на Германия“.[837]

Съдът над убийците от Потемпа, 1.08.1932 г. След срещата на Хитлер с Хинденбург на 19.11.1932 г.

Адолф Хитлер в Берлин на церемония във връзка с почитане паметта на Хорст Весел в Николайфридхоф, 22.01.1933 г.

Хитлер като райхканцлер с членовете на правителството на 30.01.1933 г.

[837] От предизборната реч на Хитлер в Липе вижте: Domarus M. цит. с., стр. 176.

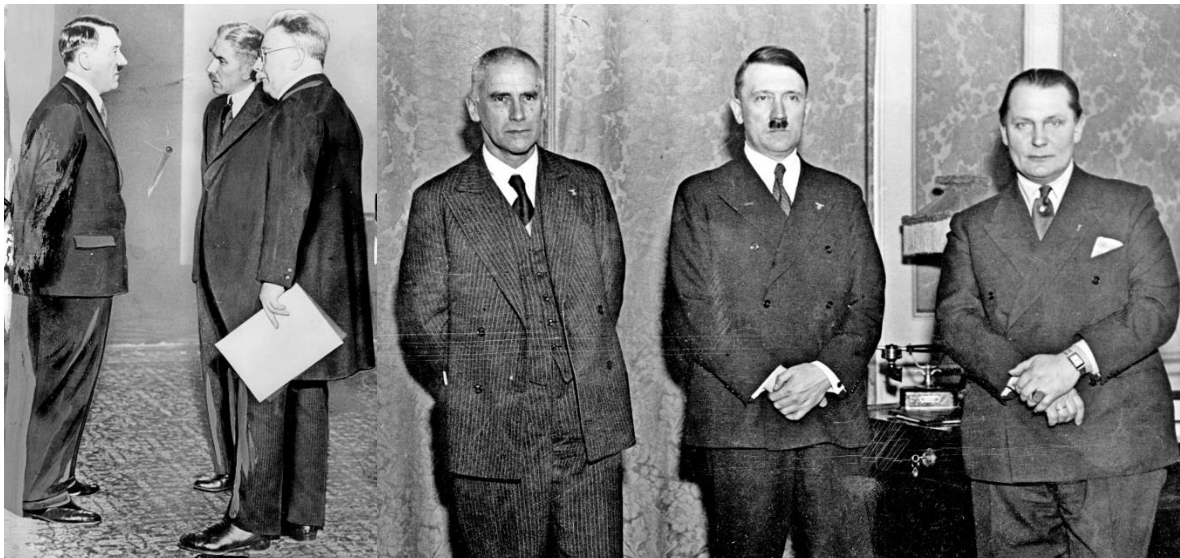

Хитлер, Папен и Хугенберг. Фрик, Хитлер и Гьоринг, 30.01.1933 г.

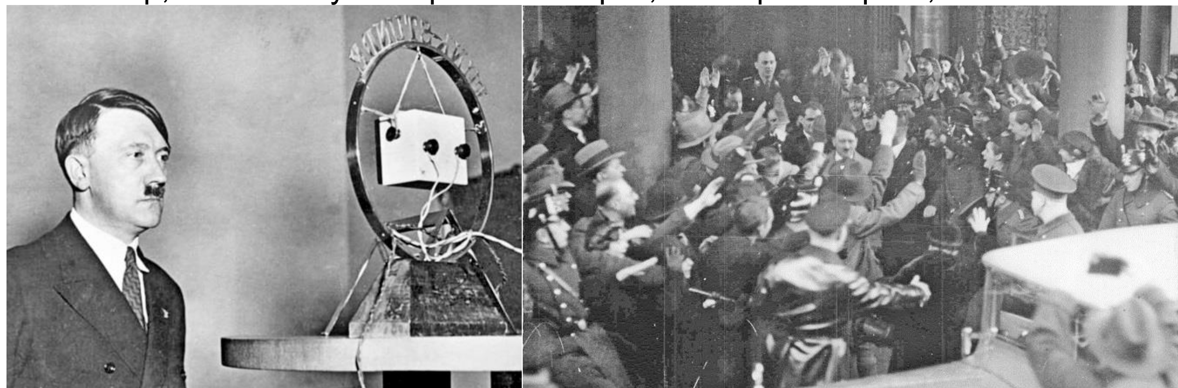

Първата реч на Хитлер по радиото като канцлер на 1.02.1033 г. Посрещането на Хитлер в „Кайзерхоф“ след официалоното му назначаване като канцлер.

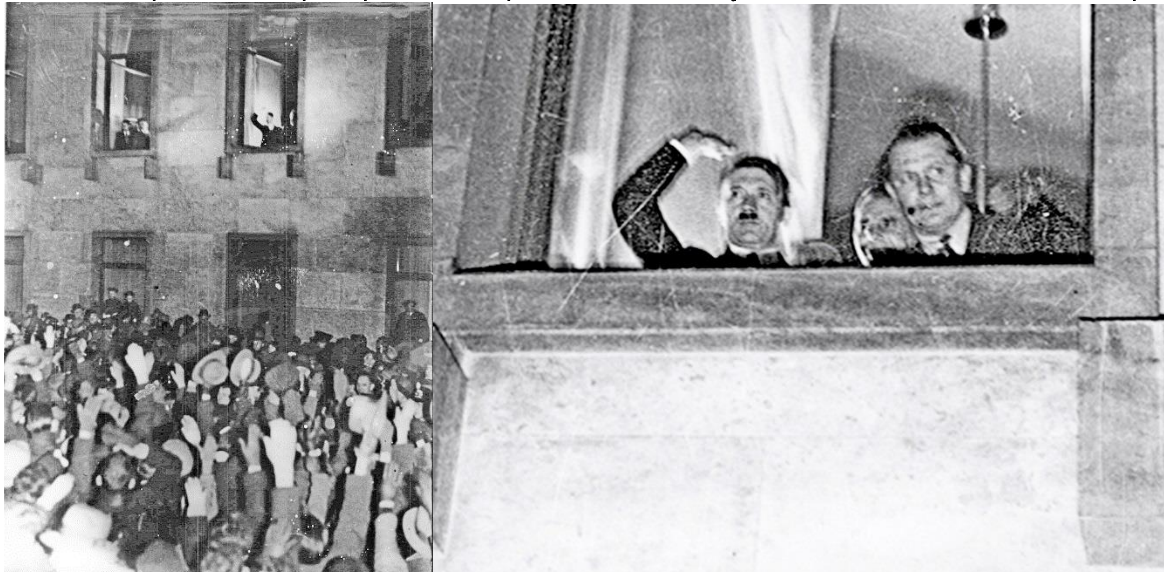

Хитлер приема поздравите на народа през нощта на 30.01.1933 г. от прозореца на райхканцеларията, до него е Гьоринг.

РАЗМИСЛИ ВЪРХУ ГЕРМАНСКАТА КАТАСТРОФА ИЛИ ЛОГИКАТА НА ГЕРМАНСКИЯ ПЪТ?

Една идея не е толкова безсилна, че да генерира само идея.
Г. Х. Хегел

Мисълта предхожда действието, както мълнията предхожда гръмотевицата. Вярно е, че германският гръм не е много подвижен; той се приближава без бързане; но щом се разрази и ако един ден се чуе грохот, какъвто никога не се е чувал в германската история, тогава трябва да знаете: германският гръм най-накрая е постигнал целта си.
Хайнрих Хайне, 1834 г.

Театралната церемония с факелните шествия, масовите походи и паради, които съпътстват пристигането на Хитлер като канцлер, не отговарят ни най-малко на чисто конституционното значение на събитието. Защото, строго погледнато, 30 януари 1933 г. не носи нищо друго освен смяна на правителството. Обществеността смята, че назначаването на Хитлер за канцлер не е сравнимо с формирането на кабинетите от миналото.

Противно на всички хвалебствени уверения на коалиционните партньори от редиците на германските националисти, че „ще държат австрийския неуспял художник на каишка“[838], националсоциалистите не крият решимостта си да завземат властта от самото начало.

Техните единомислени тактики и вълна от ентусиазъм, ръководени от умелата ръка на режисьора, създават привлекателна сила за ново начало и това течение завладява консервативните сфери и след кратко време ги помита.

Всички опити на Папен и неговото обкръжение, които също искат да кажат своята дума, да участват в тържествата и в управлението, са просто опит на задъхан бегач да настигне съперника, който уверено е тръгнал напред. Нито численото превъзходство в кабинета, нито влиянието върху президента, икономиката, армията и бюрокрацията не могат да скрият факта, че е дошъл моментът за техния съперник.

Сякаш със секретна парола, след 30 януари започнват масови дезертьорства към лагера на националсоциалистите. Сега отново се потвърждава истината, че в революционните времена убеждаването е евтина стока и че властват навсякъде предателството и пресметливостта. Огромният политически обрат на 180º е повлиян не само от безгръбначността и сервилността, но често и от спонтанното желание за отхвърляне на старите предразсъдъци, идеологии и социални конвенции, и се да започне заедно нов път. „Не всички бяхме опортюнисти“[839], пише по-късно Готфрид Бен, един от безбройно многото, уловени в кипящия поток от хора вярващи в пробуждането на страната. Мощни партии с богати традиции се разпадат под този натиск и оставят последователите си сами, още преди принудителното им разпускане и забрана. Миналото с неговата република, фрагментирано съзнание и безсилие приключва. Бързотопящото се малцинство от онези, които не позволяват да бъдат въвлечени в общия водовъртеж на трескавото обръщане към новата вяра, се оттеглят в изолация и вече са изключени от победоносните демонстрации на чувството за общност с масовите клетви в светлините на прожекторите, речите на фюрера, нощните факли и хилядогласните

[838] Според израза на Хинденбург. Meissner H., Wilde H. цит. с.у стр. 194.
[839] Benn G. Doppelleben, GW, Bd. IV, стр. 89.

песнопения. Дори първите признаци на ужас не могат да заглушат ликуването. Става точно обратното, тъй като обществената съвест ги възприема като израз на преливащата енергия, която й е липсвала толкова дълго. И много скоро нарастващият шум заглушава писъците, които се чуваха в „мазетата за герои“[840] на охранителните постове на щаба на СА. Този ентусиазъм, съпътстващ завземането на властта на Хитлер предизвиква тревога и недоумение. Защото той зачертава всички тези, които представят това завземане на властта като инцидент в историята, комедия от интриги или тъмен заговор. С очевидно раздразнение интерпретацията на събитията от онези години отново и отново задава объркващия въпрос: как националсоциализмът успява да омагьоса такъв древен народ с богата култура и голям духовен опит? Как толкова бързо и лесно завзема властта, и печели доверието на народното мнозинство, за да го потопи в своеобразно истерично състояние, смесица от наслада, лековерност и саможертва?

Как се случи така, че политическите, социалните и моралните ограничения, присъщи на една страна, принадлежаща сред „аристокрацията на нациите“[841], са отхвърлени толкова скандално?

Един от неговите съвременници, още преди идването на Хитлер на власт, описва какви неизбежни последици ще доведе това: „Диктатура, ликвидиране на парламента, удушаване на всички духовни свободи, инфлация, терор, гражданска война, защото опозицията не би била лесна за премахване и последицата ще бъде обща стачка. Синдикатите трябва да са ядрото на най-отчаяната съпротива. Освен това ще се опълчат „Имперски флаг“(черно-червено-жълто) и всички сили, загрижени за бъдещето. И дори ако Хитлер привлече райхсвера на своя страна и принуди оръдията да говорят, пак ще има милиони решителни хора“.[842]

Но тези решителни милиони не съществуват и не се стига до кървави сблъсъци. Хитлер не идва като крадец през нощта. За разлика от всички останали политици, той е приказлив като фокусник на панаира и години наред говори за това, към което неизменно се стреми, без да отхвърля никакви заобиколни пътища или тактически маневри: той открито говори за диктатура, антисемитизъм и завладяване на „жизненото пространство“.

Еуфорията от идването му на власт разбираемо кара много наблюдатели да почувстват, че Германия се е върнала към същността си през тези седмици. Конституцията и правилата на играта на републиката все още са в сила, но изглеждат странно остарели и отхвърлени като нещо чуждо.

В този си образ нацията, сякаш с радост иска да се отклони от европейските традиции на разума и напредъка и отново да стане себе си, и да определи разбирането си за събитията от онези години и следващите десетилетия.

Още през 30-те години са първите опити да се обясни успехът на националсоциалистите с някаква особеност на германците вкоренена в тяхната история и манталитет. Някаква фина същност пълна с тъмни страни, която не без упорита гордост характерна за избраната културна нация, се оттегля от

[840] Така се наричат през онези времена, килиите където щурмоваците затварят и малтретират противниците на националсоциалистите.
[841] Така пише Фридрих Франц фон Унрух в поредицата от статии, озаглавена „Националсоциализъм“, публикувана от 22 февруари до 3 март 1931 г. във „Frankfurter Zeitung“.
[842] Borgese G. A. Der Marsch des Faschismus. Amsterdam, 1938, стр. 338.

цивилизацията и морала, стилизирано като „отчуждение от света“. С помощта на озадачаващи генеалогични конструкции, водещи от Фридрих Велики и Бисмарк, до Лутер или Средновековието, а понякога дори и до германският вожд Арминиус, който през 9 г. от н.е. спира проникването на римляните в населени с германци региони, в битката в Тевтобургската гора, се изгражда традицията на латентен хитлеризъм, предполагаемо съществуваща много преди Хитлер.

Тази концепция намира най-яркия си израз в произведенията на германиста Едмонд Вермайл и за дълго време влияе на много англосаксонски изследователи. Уилям Л. Ширър в своите изследвания в работата си върху „Третия райх“, също създава определен образ на Германия и го пропагандира по целия свят. Вермайл пише: „На различни етапи от своята история германците с отчаяна увереност произтичаща или от вътрешна разпокъсаност и слабост, или обратното от идеята за своята ненадмината и непобедима сила вярват, че трябва да изпълнят божествена мисия и че Германия е избрана от провидението“.[843] „Узурпацията на Римската империя, Ханзата, Реформацията, германският мистицизъм, възходът на Прусия или романтизмът – всичко това са повече или по-малко скрити форми на проявление на такъв месиански стремеж, който започвайки от бисмаркската политика на „желязо и кръв“ и имперското желание за световно господство, става все по-ясно изразен и придобива черти на политика на насилие. Строго погледнато, в германската история не е имало „невинни“ явления и дори в идилията е било невъзможно да не се разпознаят призраците на послушание, милитаризъм, жажда за експанзия и копнежът на германците за безкрайността не е нищо повече от опит да доминира в царството на духовете, когато за такова господство все още липсват средства. В крайна сметка цялото развитие е насочено към Хитлер, той в никакъв случай не е „германска катастрофа“, както твърди заглавието на една известна книга[844], но е логично следствие от германския път. В

[843] Vermeil E. The Origin, Nature and Development of German Nationalist Ideology in the 19th and 20th Centuries. In: The Third Reich, стр. 6., Butler R. D. The Roots of National Socialism. New York, 1942, McGovern W. From Luther to Hitler. London, 1946; Steed W. From Frederick the Great to Hitler. The Consistency of German Aims. In: International Affairs, 1938, Nr. 17.

[844] Meinecke F. Die deutsche Katastrophe. Въпреки многобройните точчни наблюдения, всеки опит да се различи Хитлер в изчезващата сянка на вековната история е изпадане в интерпретации, подобни на използваните то националсоциалистите; те по същия начин си присвояват историята, Ханзата, мистиката, прусизъмът и романтика и прославят „Третия райх“ като самореализация на германската история. Обратният опит за представяне на националсоциализма се оказва не по-малко проблемен и тоталитаризмът като цяло не е нищо друго освен явление породено от кризата на самата демократична епоха с нейния протест срещу традицията и сокойния ред, с присъщите й социални антагонизми и икономически слабости. Трябва да се определя като следствие не от негерманския, а от модерния характер като такъв. Антиутопията на тоталната държава, която се е превърнало в реалност, за което предупреждават многократно песимистични пророчества от XIX век. Националсоциализмът се разбира като преодоляване в световно-исторически мащаб на кризата, чийто изразител е той самия. В тълкуванията, произтичащи от германската страна въз основа на подобни предпоставки, Хитлер често се явява като явление на господството на чуждото влияние, „антипод на традицията, особено на германско-пруската и бисмарковата традиция“, според Герхард Ритер, който е несъгласен с Вермайл, в статията му „Третият райх“ (Ritter G. Third Reich, стр. 381 и сл.). Погрешните позиции и обвинения върху германците, са характерни според него за епохата като цяло. Ето какво пише той: „Удивително е колко много прояви на националистически амбиции, милитаристки дух, расова гордост и антидемократична критика могат да бъдат намерени в културната, историческата и политическата литература на всички европейски страни“. Всички тези, които страдат от пристрастия в една или друга посока в тълкуванията се, не са в състояние да разберат естеството на явлението. Това е особено

националсоциализма, без съмнение, има уникални немски черти, но с различен и по-сложен характер, отколкото смятат Вермайл или Ширър.

Нито генеалогията на злото, нито всяко едно обяснение разкриват естеството на това явление. Напълно погрешно е да се проследи неговият произход само чрез явления с катастрофална тенденция, която не може да бъде пренебрегната, като ярката светкавица в тъмен облак. Успехът на националсоциализма е улеснен от много запазени през поколенията наивни позиции и възгледи, добродетели и ценности. Един от уроците на епохата е, че тоталитарната система на властта не може да бъде изградена само върху извратените или дори престъпните наклонности на един народ и че никой народ, за разлика от Ричард III не може изведнъж да реши да стане злодей. В много страни има исторически, психологически и социални условия, подобни на тези в Германия, и само тясна преграда отделя народа от фашисткото управление. Националната идентичност, която се развива толкова късно като германската и не успява да се свърже действително и ефективно с демократичните тенденции[845], не е изключително германска черта, нито непреодолимото разстояние между либералните и социалните сили, между буржоазията и работниците. Изглежда съмнително дали реваншистките стремежи, войнствените идеологии или мечтите за превръщането на Германия във велика сила, са по-значими от тези на някои съседни европейски нации.

Дори антисемитизмът, въпреки решаващото му влияние върху мисленето на Хитлер, не е специфично германско явление.[846] Сред германците той е по-слабо развит, отколкото в много други страни. Във всеки случай не расовите афекти довеждат масите на страната на националсоциализма, а риторичните камуфлажни усилия на Хитлер на последния етап от борбата за власт показват, че той разбира това отлично. В тази епоха на власт идват множество фашистки или подобни режими – в Италия, Турция, Полша, Австрия или Испания. Това е само поглед към сравними системи с тези в други страни, който помага да се разбере какво точно в националсоциализма е уникалното германско: това че става най-радикалната и абсолютна форма на проявлението на фашизма.

Това принципно изостряне проявено както на интелектуално ниво, така и на ниво изпълнителна власт, е основният принос на Хитлер към същността на националсоциализма. Той е истински германец в предпочитанията си рязко да противопостави някаква идея на реалността и признава, че тази идея има

очевидно в примера на марксисткия модел на интерпретация. Постоянно ограничени от собствените си аксиоми и благоговение пред възгледите на старите членове на партията, защитниците на тази тенденция всъщност не могат да се освободят от добре познатото, официално прокламирано определение, което вижда в националсоциализма форма на проявление на „открита терористична диктатура на най-реакционните, шовинистични и империалистически елементи на финансовия капитал“ и следователно ако тази идея бъде развита докрай, главните герои на националсоциализма не трябва да се Хитлер, Гьобелс и Щрайхер, а Хугенберг, Круп и Тисен. Така мисли например, E. Chihon: Czihon E. цит. с., и др. Целия проблем като цяло, с широк преглед на литературата, е разгледан от К. Д. Брахер: Bracher K. D. Diktatur, стр. 6 и сл.

[845] Бел. пр.: Т.нар. „демокрация“ изобщо не трябва да се разглежда като панацея на общественото развитие. Още в Древна Елада е показала своето бързо израждане и пълна нежизнеспособност, която наблюдаваме и в наши дни. Това, че тази форма на управление съществува и днес, е само следствие на нейното реанимиране в Западна Европа от САЩ, като резултат от Втората св. война.

[846] Характерно е, че вождът на румънските фашисти К. Кодряну се оплаква във връзка с престоя си в Германия през началото на 20-те години, че в тази страна, няма естествен и последователен антисемитизъм, виж: Nolte E. Krise, стр. 263.

повече сила от реалността. Това е местният политик неудачник, който скицира от ъгъла на „Тиршщрасе“, триумфалните арки и сводестите зали на бъдещата си слава. Той е канцлер, който въпреки всички подигравки си прави разчетите не за едно човешко поколение, а за хилядолетия и иска не само да изтрие спомена за Версай и безсилието на Германия, а да промени резултатите от великите миграция на народите. Ако Мусолини обмисля да възстанови историческото величие, Морас мечтае за „стария режим“ и се опитва да съживи „la gloire de la Deesse France“ (Славата на божествената Франция), Хитлер мисли за реализирането на една напълно изкуствена цел, създадена във въображението му и нямаща реално покритие: за световна империя от Атлантическия океан до Урал и от Нарвик до Суец, създадена единствено от волята за расово самоутвърждаване. Държавите които се противопоставят на това, той ще ги смаже. Народите са се разселили противно на плановете му? Той ще ги разсели по различен начин. Расите не отговарят на неговите идеи? Той ще ги избира, селектира, облагородява или унищожава, докато реалността най-накрая започне да съответства на идеите му. Той мисли за немислимото, в изказванията му елемента на дръзко безстрашие пред реалността винаги пробива на повърхността, което не е лишено от признаците на мания: „Сблъсквам се с всичко, с чудовищна, ледена свобода от всички предразсъдъци“.[847]

Само в крайния си радикализъм той изглеждаше такъв, какъвто е. В този смисъл националсоциализмът е немислим без него. Уникалните национални черти отличаващи националсоциализма от фашистките движения на други страни включват факта, че Хитлер винаги намира най-послушните изпълнители за своя ексцентричен радикализъм. Нито едно хуманно чувство не изглажда лицето на режима, който придобива израз на концентрирана жестокост и изпълнителност, които го правят единствен по рода си.

Често към неговите плашещи черти се приписват системната бруталност на убиец и садист и това престъпно лице все още определя популярните представи. И до днес те го представят в литература или киното като карикатурен герой с камшик в ръце, олицетворяващ националсоциализма.

Самият режим обаче не вярва, че подобни явления типологически го олицетворяват. В началния етап, не се колебае да ги използва, но скоро разбира, че дългосрочното господство не може да се основава на освобождаването на престъпните инстинкти. Радикалността, която е най-дълбоката същност на националсоциализма, няма нищо общо с екзалтираните афекти и способността да се задоволят инстинктите без колебание, не е криминален проблем, а извратена морална енергия.

Към кого се обръща националсоциализмът? На първо място, към хора с изразена воля, несъвпадаща с понятието за морал. За да привлече този тип хора и да ги организира в елитна система той създава СС. Кодът на „вътрешните ценности“, непрекъснато проповядван на членовете на този орден намира своето романтично укрепване в нощните празници чрез светлината на факлите, състоящи се според Хайнрих Химлер от вярност, честност, послушание, твърдост, почтеност, бедност и смелост. Всичко това не е свързано с някаква широка система от свързани принципи, а е изцяло ориентирано към целите на режима. Под влиянието на такива императиви се възпитава типът безчувствен изпълнител, изискващ от себе си „студено, дори

[847] Rauschning H. Gespraeche, стр. 212.

каменно поведение“, както пише един от тях, че „престава да изпитва човешки чувства“.[848] Твърдостта по отношение на самия него му даде вътрешно оправдание да бъде твърд с другите и необходимата способност да ходи по трупове е предшествана от омърсяване на собственото му аз.

Тази неподвижна, автоматична последователност странно създава у наблюдателя впечатление за много по-голям радикализъм от престъпния афект, чиято сладострастна бруталност все още съдържа вълнуващото социално, интелектуално или човешко чувство на негодуване, в някои случаи дори предизвиква съчувствие.

Моралните претенции са допълнени от идеята за специалната мисия. Усещането, че си във фокуса на апокалиптичната конфронтация, необходимостта да се подчиняваш на „висшия закон“, съществуването ти като проводник на някаква идея, или други проявления и лозунги на метафизичното убеждение. Именно вярата в идеята обяснява неумолимата твърдост и в пълно съответствие с това Хитлер нарича всички онези, които пречат на неговата мисия, „врагове на народа“.[849] Подобен ригоризъм (от фр. rigor – твърдост, строгост)[850], е непоклатимо основан на неговото по-дълбоко разбиране и по-висока цел от други, отразява не само традиционната германска политическа апатия, но и нещо много по-широко изразяващо се в особено изкривеното отношение на нацията към реалността като такава. Реалност в която идеите се оформят и стават част от живота на хората, а мислите се реализират в отчаяние, страх, омраза, ужас, тази реалност просто не е съществувала.

Вместо това има програма и в хода на нейното изпълнение, както отбеляза Хитлер е необходима само положителна или отрицателна дейност.[851] Липсата на човешко въображение, открита по време на Нюрнбергските процеси срещу ръководителите на Третия райх, не е нищо повече от израз на загубата на чувството за реалност. Тя всъщност е уникален, типично германски елемент в националсоциализма и кара някои да търсят корените на това явление в древната история на германците. Според едно парадоксално наблюдение, най-значимото събитие в най-новата германска история е „неуспешната революция“.[852] Това придава на страната характер на някаква затънала идилия и я хвърля в състояние на постоянно изоставане от политическия характер на всяка следваща епоха. Тази неспособност за революция се разглежда като

[848] Така пише Рудолф Хес, който по едно време е бил комендант на Аушвиц. Gilbert G. M. The Psychology of Dictatorship. New York, 1950, стр. 250.

[849] Всеки, който се намесва в тази мисия - казва Хитлер в реч на 20 февруари 1938 г. - е враг на народа, независимо дали е болшевик, демократ, революционен терорист или реакционен мечтател“; виж: Domarus M. цит. с., стр. 793. С известен метафизичен контекст тази идея за специална мисия се появява например у Ханс Франк, който пише в дневника си на 10 февруари 1937 г.: „Моята вяра е вярата в Германия. Да служиш на Германия означава да служиш на Господ Бог. Никаква деноминация, никаква вяра в Христос не може да бъде толкова силна, колкото нашата вяра, че ако Христос се появи днес, той щеше да е германец. Ние наистина сме Божието орэдие за унищожаване на всяко зло. От името на Господ Бог ние се противопоставяме на евреина и неговия болшевизъм. Докато Бог не ни защити! ”; цит. от: Klessmann Ch. Der Generalgouverneur Hans Frank. In: VJHfZ, 1971, H. 3, S. 259.

[850] Бел. пр.: Строгост в спазването на какъвто и да е принцип (норма) в поведението и мислите. Ригоризмът изключва компромисите и не отчита други принципи, различни от изходния. Позиция, която изцяло отхвърля сетивните удоволствия, като принадлежащи на света на злото и възпрепятстващи пътя към истинското щастие. Създател на понятието ригоризъм е Емануил Кант.

[851] Rauschning H. Gespraeche, стр. 211.

[852] Laski H. J. Die Lektion des Faschismus, цит. по: Nolte E. Theorien, стр. 379.

израз на особен покорен характер, а фигурата на добродушния, невойнствен, мечтателен германец, дълго време е обект на подигравки от по-уверени в себе си съседи. Всъщност всяка революция е реакцията на народ, чийто исторически опит е изцяло белязан от чувството за заплаха. Въз основа на своето средно географско положение германският народ рано развива комплекса от обкръжение и необходимостта от отбрана, които са потвърдени в никога непреодоляния ужасен опит от тридесетгодишната война, която превръща страната в пустиня. Най-значимото наследство от войната е травматично чувство за несигурност и дълбоко скрит страх от всякакъв вид хаос. Тези две усещания за цели поколения са подкрепяни и експлоатирани както от собствените, така и от чуждите владетели. Спокойствието, което се смята за основен дълг на гражданина, защитата на страната от страх и нужда и протестантското разбиране за същността на властта, дават на тази идея идеологическа основа. Дори Просвещението, схващано в цяла Европа като предизвикателство към съществуващите власти, в Германия щади княжеските фамилии и дори ги възхвалява. Страховете оставени от миналото са толкова дълбоки. Този незабравим исторически опит поражда необичайно значимите категории за германското съзнание като ред, дисциплина, строга самодисциплина, почитане на държавата като неоспорима институция за „удържане на злото“ и вярата във фюрера. Необходимостта от защита е това което Хитлер успява да схване и с помощта на лека стилизация да използва за своите претенции за господство – под формата на култа за верността към фюрера, идеологизиращ искането му за пълно подчинение. Или в геометрията на церемониалните шествия, ясно се вижда вкоренения инстинкт на страх от проявите на хаоса. Една остроумна забележка за неуспешната германска революция е само половината от истината. За нация, чиято памет не познава нито екзекутираните крале, нито победоносните народни въстания, повече от всека друга допринася за революционната мобилизация на света. Тя дава на т.нар. „век на революциите“ най-провокативните прозрения, най-трогателните революционни лозунги и както се изразява Фихте, „помете скалите на мисълта, от които следващите векове си издигнаха жилища“.

Интелектуалният радикализъм на Германия не познава друг по рода си и неговата уникалност придава на германския дух величие и блясък. Но по отношение на реалността, се наблюдава пълна неспособност за прагматичен тип поведение, при което мисленето и животът би трябвало да се примирят помежду си и разумът да стане рационален. Германският дух не се интересува от това. Той е асоциален и никога не стои нито отляво, нито отдясно, а главно в прославеното противоречие с живота. Духът е безусловен и концентриран, винаги в позицията „не мога по друг начин“, с почти апокалиптичен „копнеж“ за интелектуална бездна[853], на ръба на която се вижда не толкова баналната ежедневна реалност, колкото цели епохи загинали в гръмотевичната буря, която съсипа световете.

Това типично разграничаване между спекулативни и политически нива все още има характера на ерзац-действие: радикалността на идеята прикрива безсилието на волята. Забележката на Хегел, че мисленето се е превърнало в сила срещу съществуващата реалност е както триумф, така и утеха. Вековната дилема за германския свят с неговия тежък живот и провинциалност, подтиква мисълта да излети в откритите пространства, но тя е обречена поради липсата

[853] Mann Th. Denken und Leben, GW, Bd. 11. стр. 246.

на духовност. От най-несмилаемите текстове от началото на XIX век до повърхностната политическа журналистика от 20-те години на XX век, се усеща, основно във второстепенни литературни или просто неудачни прояви, това движение на духа, „оставящо епохата в себе си“ за да изгради идеалното вътрешно царство, което спокойно се противопоставя на външното.

Този дух така и скрива жаждата за отмъщение, която живее в радикализма на неговите преценки. Това е тънко чувство за отмъщение срещу реалността, която не се нуждае от дух. Процесът на отчуждаване на реалността се засилва поради многобройните разочарования, преживяни от бюргерсткото съзнание през XIX век в опитите му да постигне политическа свобода. Следите от този процес са забележими на почти всички нива. Във фиктивността на политическата мисъл, в митологизирането на идеологиите от Винкелман до Вагнер, или в странна раздяла с реалността, германската представа за образование, решително избира призрачния елемент на изкуството и всичко възвишено. Политиката стои настрана от този път и не е част от националната култура. Общественият тип в който са концентрирани тези тенденции, представлява толкова точно германската същност, че и до днес е запазил най-високия социален престиж. Това са онези господа, които са далеч от този свят, потопени в размисли върху стари портрети, в чиито професионални лицето има много идеална строгост, лоялност към принципите и мрачна изразителност, хора чието простодушие не е без дълбочина. Мислят в широки категории, свалят или създават системи, погледът им стига надалеч. В същото време те излъчват атмосферата на интимна и уютна домашност, очевидното предпочитание на собствен начин на живот. „Книгите и мечтите“ както каза Паул дьо Лагард[854], са тяхната стихия, те живеят в своята измислена реалност, тяхната гениална изобретателност се компенсира от липсата им на чувство за реалност, увереността им произтича от тяхната интелектуална професия и свидетелства за задоволството им от културата и техния собствен принос към нея. Презрението към реалността е съчетано с все по-ясно презрение към политиката, тъй като тя е реалност в най-строгия, обсесивен смисъл: вулгарен елемент, „господство на непълноцените“, както е формулирано в заглавието на известната книга от 20-те години на XX век.[855]

Дори и днес политическата мисъл в Германия е запазила нещо от този тържествен тон, с помощта на който морално и интелектуално се издига над ниската реалност. Зад това винаги, както преди, така и сега, има нужда от идеална „аполитична политика“, потребност която отразява потисничеството, като форма на постоянно политическо безсилие. Освен малкото и постоянно изолирано малцинство, обществеността в Германия се отнася към политиката като към чуждо тяло и не знае какво да прави с нея. Политиката става въпрос на усърдно проявен интерес, самопринуждение и дори според общоприетото схващане, самоотчуждение.

Светът на германците се ръководи от частни концепции, цели и добродетели. Никакви социални обещания не могат да се сравнят с примамливия патос на личния свят, семейното щастие, обичта по природа, треската на научното познание в тишината на кабинета, с цялата тази сфера от доста видими форми на удовлетворение от съществуването си.

---

[854] Lagarde P. Ausgewaehlte Schriften. Hrsg. von Fischer P. Muenchen, 1934, стр. 34.

[855] „Господството на непълноценните“ е заглавието на книга на Е. Юнг, съдържаща остра критика към демокрацията. Като сътрудник на Папен по-късно става жертва на убийствата, извършени на 30 юни 1934 г.

Никой няма да напусне тази сфера ако тайната на горите трябва да бъде разменена само за „шума на панаира“, а вместо свободата на мечтите са предложени само конституционни права. И това чувство се радикализира. „Човекът на политиката е отвратителен“, пише Рихард Вагнер на Франц Лист. А един от почитателите на Вагнер отбелязва: в най-висшия и чист смисъл това е омразата му към политиката.[856] Афектът на аполитичността, е охотно облечен в дрехите на защитник на морала от властта, на човечността от социалното, на духът от политиката, и тези антитези във все нови, дълбоки и полемични дискурси, стават любимите теми на нарастващите бюргерски саморефлекси.

Тава явление намира своят блестящ връх, в „Наблюденията на аполитичното” от 1918 г. на Томас Ман, труд пълен с интересни разсъждения и признания. Те са замислени като защита на културно гордите германски бюргери от просвещението, западния „терор на политиката“ и съдържат в самото заглавие образа на романтичната цел, която умишлено пренебрегва реалността в традиционното търсене на аполитична политика. Естетичното и интелектуалното отхвърляне на политиката, става съдържание на все по-обширна и объркана научна литература, и намира своя краен израз в своеобразна идея за спасение в изкуството, която от средата на XIX век става изключително популярна. Тази мисъл поглъща всички неосъществени надежди, всички разочарования на нацията. Като намек се открива в романтизма с неговия постулат за тясно взаимопроникване на политиката и поезията. Шопенхауер търси освобождаване на идеята от трагичните превратности на борбата в живота с помощта на музиката, и придава на тази мисъл субективна окраска, а у Рихард Вагнер тя достига най-високото си развитие в дискурсите за театъра, поставени в труда му „Мечти за култура“ където говори за края на политиката „и началото на човечеството“.

Той смята, че политиката трябва да се превърне в грандиозно зрелище, държавата в произведение на изкуството, а човекът на изкуството трябва да заеме мястото на държавника. Изкуството е тайна, храмът му е Байройт, а светинята му е скъпоценна купа с арийска кръв (Граала), която изцелява умиращия Амфортас и унищожава магьосника Клингсор под руините на фантастичния замък. Това е въплъщение на противоположните сили , характерни за еврейството, политиката и сексуалността. С не по-малък успех от този на Вагнер, Юлиус Лангбен в края на века обявява Рембранд за символ на жаждата за обновление. Изкуството подчерта той, трябва да върне простотата, естествеността и интуицията в объркания свят, да премахне търговията и технологиите, да примири класите помежду си, да обедини хората и да внесе най-накрая изгубеното единство в мирния свят, защото изкуството е велик победител. Крайната цел е обявена, премахване на всякаква политика и нейното обратно превръщане в екстаз, власт, харизма, гений. Той си запазва правото последователно да управлява в желания нов век на благословения гений, неговия „велик герой на изкуството“,и „отделната личност на цезаристкия артистичен тип“.[857]

Всички тези мотиви изиграват ретроспективна роля в зараждането на движението, с което германците реагират по-силно от преди на политиката, като я срещат по време на войната, и след нея по-болезнено от всякога.

[856] Mann Th. Betrachtungen eines Unpolitischen, стр. 113. Писмото Вагнер до Ференц Лист е публикувано в кн.: Nitsche R. Der haessliche Buerger. Guetersloh, 1969, стр. 158.

[857] Stern F. цит. с., стр. 181 и сл.; Klemperer K. v. цит. с., стр. 167 и сл.

Традиционният път за бягство ги води в сферата на естетиката или митологията. Отвращението към „мръсната“ революция се усещаше не по-малко, отколкото в различните конспиративни теории, които помрачават хоризонта на ваймарските години: например в легендата за „ножа в гърба“[858] или в теорията за двойната заплаха, от червеният (комунистически) и златният (капиталистически) интернационал, в антисемитизма или в широко разпространените страхове от масоните и йезуитите, с една дума в различни симптоми на бягството от реалността в въображаем, фиктивен свят пълен с такива романтични категории като измяна, самота и измамно величие. Съответното политическо мислене също е доминирано от аполитични образи и категории, и всякакви идеологии – войната като опит, „младия народ“, „тоталната мобилизация“ или „варварския цезаризъм“. Това е безграничен поток от национално-утопични проекти и модерни философии на така наречената „консервативна революция“, и всички те виждат целта си перифразирайки думите на Фихте, да „облекат на света униформата на ирационализма“.

На усилията положени в политическата реалност с цел постигане на равновесие, те се противопоставят безусловните си лозунги и преоценят ежедневието в името на грандиозни митове. Макар и да не влияят пряко, те допринасят за интелектуалното изтощение на републиката със своите обезпокоителни романтични алтернативи, особено като „отвращението към политиката“ което се подхранват повече от всякога от омразната реалност. Защитниците на Ваймарската република често се възприемат като апологети на корумпираната, безнадеждна система и не са в състояние да преодолеят пропастта между собствения си патос и всички видими болести. Противниците на републиката, особено десните, са пълни с добри намерения, проекти и създават митове, изпълнени с мечти и разочарование като алтернатива на републиката. Сред най-презрителните им критики към „системата“ е, че тя приучава нацията към „дребното щастие“, консуматорството и дребнобуржоазното епикурейство.[859]

Категориите от това време, които притежават привлекателна сила са авантюрата, трагизма, смъртта, и ако Карл Осецки вижда сред интелектуалците на страната множество „незаинтересовани любители на всякакви бедствия, катастрофи и ценители на световните политически нещастия“, един френски наблюдател в началото на 30-те год. се чуди, защо Германия влага твърде много страст и радикализъм в „своята криза“.[860] Всъщност старият „копнеж за интелектуална бездна“ също е отчасти отговорен за факта, че кризата в Германия придобива напълно безнадежден, отчаян характер. Това прави

---

[858] Идеята за ножа в гърба се зарежда след войната в разговор между ген. Лудендорф и английския ген. Малколм, ръководител на съюзническата мисия в Берлин. Лудендорф обяснява на англичанина, че загубата на войната е резултат от ноемврийската революция, която предава армията и държавата. Малколм уточнява, „искате да кажете че са ви нанесли удар с нож в гърба“. Лудендорф харесва тази фраза и я популяризира. Бел.пр.: Но има много вярно в това, България също е първа извадена от войната с подобен удар в гърба, с провокирания войнишки метеж от конформисткия просъглашенски политически елит, егоистично предпочел предателството и погребването на националния идеал за обединение.

[859] За значението на критиката на Игнацио Силоне към демокрацията вж. Silone I. Die Kunst der Diktatur, стр. 171. Бел.пр. както виждаме в съвр. „Западен свят“ след 1945 г. до днес, това се наложи от САЩ като основен модел на живот и поведение, който води единствено до упадък, морална и интелектуална деградация на общество, разложение на държавността и националните ценности.

[860] Vienot P. Ungewisses Deutschland. Frankfurt/M., 1931, стр. 93

необходимостта от бягство от реалността в масово явление, а идеята за романтично-героичен скок в непознатото, в най-близкото и познатото. Феноменът на Хитлер трябва да се разглежда на тази идеологическа основа. Понякога дори създава впечатление за вулгарен изкуствен продукт на всички тези възгледи, реакции и комплекси, впечатление за комбинация от митологично и рационално мислене в крайния радикализъм на социално отчужден интелектуалец.

Почти всички известни риторични фигури с аполитичен афект се появяват в неговите речи: омраза към партиите, към компромисния характер на „системата", липсата на „величие". Той винаги е разглеждал политиката като концепция, близка до концепцията за съдбата, тоест нещо само по себе си пасивно и затова се нуждае от освобождение от силна личност, чрез изкуството или с помощта на някаква висша сила, определена като „провидение".

В една от основните си речи по време на завземането на властта, на 21 март, по случай „Деня на Потсдам", той формулира връзката между политическата безпомощност, мечтите като ерзац (заместител) на властта и освобождението чрез изкуството: „Германец, който се е скарал със себе си, непоследователен в мислите, с раздвоена воля и следователно безсилен в действията, губи сили при установяването на собствения си живот. Той мечтае за правото на звездите и губи опора на земята ... В крайна сметка германците винаги са имали само път вътре в себе си. Като народ от певци, поети и мислители, германците тогава са мечтали за свят, в който живеят други и едва когато нуждата и лишенията нанасят нечовешка травма на този народ, тогава може би въз основа на изкуството се е появило желание за нов възход, ново царство и следователно нов живот".[861]

Той се смята за точно такава фигура на спасител, тъй като се разделя с мечтите си за реализация в изкуството. В контекста на духовната традиция той несъмнено изпитва по-голям афинитет към „големия герой на изкуството", за когото Лангбен пише, отколкото например към Бисмарк, на когото съдейки по различните му изявления, той се възхищава не толкова като на политик, колкото като естетически феномен на великата личност.

За Хитлер политиката означава преди всичко средство за постигане на величие, несравним шанс да компенсира недостатъчния артистичен талант в грандиозна заместваща роля. Всичко което притежава като политик, той научава или усвоява като временна роля. Що се отнася до неговите импулсивни прозрения, те са напълно в плен на мистичното, естетическото, чуждото на реалността, аполитично мислене. Той пролива сълзи пред произведения на изкуството, на което е свидетел[862] един от неговите съвременници, но според обкръжението му е напълно безразличен към „хуманитарните науки". Убедително доказателство за това са неофициалните документи от живота му, ранните изказвания, разговорите на маса в централата му. Рядко всяка похвала, му доставя повече удоволствие от забележката на Х. С. Чембърлейн в писмо от октомври 1923 г., където е наречен „противоположност на политик". Чембърлейн добавя: „Идеалът на политиката би бил отсъствието на всякаква политика и трябва да се призная честно, тази неполитика би трябвало да бъде наложена над света."[863]

---

[861] Domarus M. цит. с., стр. 226 и сл.

[862] Карл Гьорделер, според стенограмата на Рихард Брайтинг: Calic цит. с., стр. 171; Hoffmann H. цит. с., стр. 188.

[863] Ilustrierter Beobachter, 1926, Nr. 2, стр. 6.

В този смисъл Хитлер наистина няма политика, нейното място е заето от великата внушаваща идея за съдбата и той прави изпълнението на тази идея цел на живота си, преследвайки я с най-голямо постоянство.

Валтер Бенямин нарича фашизма „естетизиране на политиката“, а фашизмът пленява германците с особена бързина, защото са народ, чието разбиране за политика винаги е било проникнато от естетика.

Една от причините за разпадането на Ваймарската република е, че не разбирайки психологията на германците, тя не вижда нищо в политиката, освен самата политика. Само Хитлер, чрез непрекъснато замъгляване на същността на въпроса, театралните ефекти, екстаза и суматохата около създаването на ново идолопоклонство, връща отдавна познатия образ на обществените дела. Най-изразителният им символ са „огнените катедрали“ - стени от магия и светлина, грандиозните масови сцени от маршируващите факелни шествия, рязко контрастиращи с мрачния, застрашаващ външния свят. Дори и германците да не споделят глада на Хитлер за небесата, с неговия антисемитизъм, присъщите му черти на вулгарност и грубост, те го подкрепят и го последват, защото той отново внася в политиката мощно звучене на темата за съдбата, смесено с елементите на страх и страхопочитание.

В съответствие с идеологията на аполитичната „държава на красотата“, Хитлер не отделя идеите си на художник от възгледите на политик, а с нетърпение възхвалява режима си като окончателно помирение на изкуството и политиката.[864] Той вярва, че върви по стъпките на Перикъл и обича да прави подходящи паралели. Според свидетелството на Алберт Шпеер, автобаните са за него негов Партенон. Съвсем сериозно той декларира, че „хората, които не могат да се наслаждават на изкуството“, като рейхсфюрерът на СС Хайнрих Химлер, или Рудолф Хес не са способни да станат негови наследници в бъдеще. Но Шпеер успява да се изкачи толкова високо и понякога дори се смята за предопределения наследник на фюрера, защото според Хитлер той е „човек, който разбира от изкуство“, „художник“ и „гений“.[865]

Характерно е, че в началото на войната Хитлер освобождава от военна служба хора на изкуството, но не и учените и техниците.[866] Дори когато му е показан нов тип оръжие, той рядко обръщаше внимание на естетическия му дизайн и хвали „елегантността“ на дулото на пистолета. Извън изкуството няма нищо за него и дори командира, казва той, може да спечели победи само ако човек с артистичен вкус. Затова след победата над Франция той предпочита да посети Париж не като завоевател, а по-скоро като любител на музеите. По същите причини той започва да копнее за последните години доста рано и с течение на времето започна да си спомня за миналото все по-раздразнено: „Станах политик против волята си“, казва той отново и отново, така че, „политиката за мен е само средство за постигане на целта. Има хора, които смятат, че ще ми бъде много трудно, ако някога прекратя ежедневните си задължения. Не! Това ще бъде най-красивият ден в живота ми, ако напусна

[864] Speer A. цит. с., стр. 134.

[865] Казано от Шпеер на автора; относно отхвърлянето на кандидатурите на Хес и Химлер за наследници, виж: Speer A. цит. с., стр. 152.

[866] Ziegler H. S. цит. с., стр. 75; Speer A. цит. с., стр. 249. Научно-техническите работници са освободени от военна служба през 1942 г. по инициатива на Шпеер; Както Шпеер съобщава на автора, Хитлер решава проблема с освобождаването от военна служба за творчески работници, като нарежда да си извземат досиетата им от администрациите на военните окръзи и незабавно да се унищожат.

политическия живот и оставя далеч зад себе си всички грижи, мъки и неволи ... Войните идват и си отиват. Остават само културните ценности".[867]

Ханс Франк вижда в такива настроения дори тенденцията на епохата, когато „за пореден път иска да отхвърли всичко, свързано с държави, война, политика и т.н., и да постави над това възвишения идеал за създаването на изкуството".

Прави впечатление че в националсоциалистическия елит има непропорционално голям дял от хора, които не са успели да се реализират като хора на изкуството, и претърпели неудачи в творчеството си. Освен самия Хитлер, това включва Дитрих Екарт, Гьобелс се опитва безуспешно да пише романи, Розенберг започва като архитект, фон Ширах и Ханс Франк някога са писали поезия, а Функ е музикант.

Това включва и Шпеер с желанието му за аполитична изолация, както и като цяло онзи тип интелектуалец, който мисли едновременно неясно и непреклонно, който изпитвайки естетическа слабост към преврата, придружава и насърчава възхода на националсоциализма. Изкривяването на концепцията за реалността сред социално отчуждените интелектуалци, по-късно оставя отпечатък върху целия свят на идеите на Хитлер. Много съвременници установяват склонността му по време на разговор, да се изкачва „във висшите сфери", от които той отново и отново трябваше да „търси основата на фактите", както пише един от тях.[868] Прави впечатление, че Хитлер обича да се отдава на неясните си размисли в Оберсалцберг или в „Орловото гнездо", което той заповядва да построят над Бергхоф на Келщайн, на височина 2000 метра.[869] Тук във въздуха сред красивата природа на околните скали, той обмисля своите проекти и както веднъж отбелязва, взема всичките си най-важни решения.[870]

Но фантастичните мечти за гигантската империя до Урал, геополитическите проекти в мащаба на големи пространства и преразпределение на света, генетичните визии за масово изтребване на цели народи и раси, мечти за свръхчовека и фантасмагории по темата за чистотата на кръвта и Светия Граал и накрая всичко това замислено в континентален мащаб, системата от магистрали, военни съоръжения и укрепени селища, всичко това всъщност в никакъв случай не беше „германско", а произхожда от близки или много далечни източници. Германска тук беше само интелектуална, прекомерна логика и последователност, с която той събира тази мозайка в мислите си, непреклонната строгост, която не отстъпва преди никакви последствия. Твърдостта на Хитлер несъмнено е свързана с предпоставките, присъщи на чудовищния му характер. В неговия радикализъм винаги има елемент на екстремизма и безразсъдството на маргиналите. Тя демонстрира онази аполитична, враждебна към реалността позиция по отношение на света, която принадлежи към духовните традиции на страната. Той е в изчезващата

[867] Frank H. Friedrich Nietzsche, цит. по: Klessmann Ch. цит. с., стр. 256, Hitlers Tischgespraeche, стр. 167 f.; Speer A. цит. с., стр. 38.

[868] По думите на Шлайхер: Conze W. Zum Sturz Bruenings. In: VJHfZ, 1953, H. 2, стр. 261 и сл. Hitlers Tischgespraeche, стр. 167 f.; Speer A. цит. с., стр. 38.

[869] Авторът се подвежда и смесва в едно две различни разиденции. Първата е в планината Келщайн, но тя не е любима на Хитлер и той рядко я посещава. А втората е Бергхоф, разположена в същия район, но много харесвана ог него и тук той често пребивава. Орловото гнездо е кула в резиденцията Бергсхоф, откъдето се открива много красива гледка към Баварските Алпи. (пояснение в руския превод).

[870] Hillgruber A. Hitlers Strategic стр. 216.

точка на германската история не поради своите расистки концепции или експанзионистични цели, а като един от онези интелектуалци, които изпълнени с вяра в теорията арогантно подчиняват реалността на собствените си категорични принципи.

Това което отличава Хитлер от други като него, е способността му да заема политическа позиция: той е изключение, интелектуалец с практическо разбиране за властта. В текстовете на неговите предшественици чак до „масовата отпадъчна хартия“, излязла от писалката на представители на „фьолкише“, не е трудно да се намерят постулати, които са по-радикални от тези на Хитлер. Както в германската, така и в европейската култура има много по-ярки доказателства за страха от настоящето и естетическото отричане на реалността.

И така, Маринети копне за избавление от „гнусна реалност“ и в Манифеста от 1920 г. изисква „цялата власт да се дава на хората на изкуството“ (както се нарича самата брошура), защото властта трябва да принадлежи на „широко разбирания пролетариат на гениите“.

Но подобни изпълнения само флиртуват с безсилието на интелектуалците и им се наслаждават. Характерно е, че Маринети обръща своите заклинания срещу реалността към „отмъстителното море“.[871] Тук Хитлер отново е изключение. Поради готовността си да приема собствените си интелектуални измислици за чиста монета и не се задоволява с фрази, породени от вековната екзалтация на мисълта. Тук той е единствен по рода си. Ако тиранинът Пизистрат изненадва атиняните на пир, това не може да се каже за Хитлер и германците. Както всички останали, те можеха да бъдат нащрек тъй като Хитлер многократно заявява намеренията си открито без никакви интелектуални задръжки. Но традиционното разделяне на измислената и социалната реалност отдавна създава представата, че думите са безполезни и че заканите му са напълно „евтини“. Само това може да обясни неправилната оценка на Хитлер, направена от съвременниците му.

Рудолф Брайтшайд, председател на фракцията на социалдемократите в райхстага, който завършва дните си в концентрационния лагер Бухенвалд, радостно аплодира новината за назначаването на Хитлер за канцлер и каза, че Хитлер най-накрая ще се самоунищожи. Други правейки предварителни изчисления вярват, че Хитлер винаги ще бъде в малцинството и никога няма да получи мнозинството от 2/3, необходимо за промяна на конституцията. Юлиус Лебер, друг водещ социалдемократ снизходително отбеляза, че като всички останали най-накрая би искал да „научи нещо за духовната основа на това движение“[872]. Изглежда никой не разбира кой всъщност е Хитлер.

Само географската отдалеченост прави някои хора по-проницателни. Вярно е, че очакваните санкции от чужбина не последват. Столиците, не по-малко от самата Германия, хванати в мрежата на заслепяване, надежди за

---

[871] Joll J. Three Intellectuals in Politics, стр. 135, 174.

[872] Според Герхард Ритер за повечето германци мисълта, че са в ръцете на безскрупулен авантюрист би изглеждала „направо гротескна“. Виж: Ritter G. Carl Goerdeler, стр. 109. Мнението на Рудолф Брайтшайд е предадено от Фабиан фон Шлабрендорф: F. V. Offiziere gegen Hitler, стр. 12; Юлиус Лебер пише за липсата на духовна база в един от дневниците си, виж: Leber J. Ein Mann geht seinen Weg. Berlin, 1952, стр. 123 и сл. Много социалдемократи тайно се надяват, че Хитлер много бързо ще влезе в конфликт с Папен и Хинденбург, за да могат те да се появят на сцената като трета сила „и тогава ще уредим сметките с тях, а не като през 1918 г.“ – заплашва бившият статссекретар на Прусия Абег в разговор с граф Кеслер, според дневника му, виж: Kessler H. Tagebuecher, стр. 708.

укротяване и слабост, се готвят за споразумения и пактове за следващите години. Изразени са само отделни тревожни предчувствия, въпреки че странно очарование се промъква и през тях. Например германски наблюдател в Париж отбеляза, че французите се чувстват „сякаш в непосредствена близост е започнало изригване на вулкан, който заплашва да опустоши техните полета и градове всеки ден и те проследяват и най-малките му движения с удивление и страх. Природно явление, пред който те са почти безсилни. Германия отново е международна звезда от първа величина, привличайки вниманието на масите във всеки вестник, във всяко кино и предизвиквайки страх и неразбиране, примесено с неволно възхищение, нелишено обаче от зрънце злорадство, към тази голяма трагична, ужасена и опасна страна-авантюрист“.[873]

Почти никоя от идеите за които страната се впуска в своята авантюра, не принадлежи единствено на нея; но германска е онази нечовешка сериозност с която тя отрича съществуването си в сферата на въображението. Описаните тенденции и афекти, подсилени от нетърпимото напрежение между вековете на революционната мисъл и статичния характер на обществените отношения, придават на това представление безпрецедентна тежест и екстремисткия характер на закъсняла реакция. Германският гръм най-накрая достига целта си. Отчаяният опит за отричане на реалността потъва сред неговия тътен под знака на ретроспективната утопия. Отричането на реалността в името на радикално идеализирани представи обаче е трудно да се потисне. То притежава елементи на фантазията и дързостта на мисълта. Политическите проблеми са очевидни. Същността на германският дух се дължи на позицията му на отхвърляне на реалността, противно на общоприетото глупаво схващане, че цялостното му развитие води само до Аушвиц.

Край на книга четвърта

[873] Kessler H., Graf, цит. с., стр. 684 и сл.

КНИГА ПЕТА. ЗАВЗЕМАНЕТО НА ВЛАСТТА

ГЛАВА I. ЛЕГАЛНАТА РЕВОЛЮЦИЯ

Това не беше победа, защото нямаше противници.
Осуалд Шпенглер, 1933 г.

В хода на бурен процес, продължил само няколко месеца, Хитлер не само печели властта, но и постигна осъществяването на част от своите далечни революционни планове. Коментарите относно идването му на власт са напълно пренебрежителни: Хитлер е наречен „затворника“ на Хугенберг и такива илюзии се споделят от цялия политически спектър, от центъра до социалдемократите и комунистите. Всички преценят шансовете му като много малки и никой не вярва, че той ще издържи. Всички очакват престоят му във властта да е краткотраен.[874] Всички скептични прогнози, предсказват падането на Хитлер поради силата на консервативните коалиционни партньори, Хинденбург и райхсвера, съпротивата на масите, особено на левите партии и профсъюзите, множеството и тежестта на икономическите проблеми, намесата от чужбина или накрая, неговото аматьорство. Но всички те са опровергани от впечатляващия процес на завземане на властта, който няма аналог в историята.

Ходът на събитията в никакъв случай не е толкова добре изчислен подробно, както понякога изглежда в историческата ретроспекция, но във всеки момент Хитлер има пред очите си една цел: да вземе цялата власт в своите ръце до очакваната смърт на 85-годишния президент на страната и той знае каква тактика е необходима за това: модифицираната от страха и чувство на несигурност, практиката на законните и легални действия, която той използва толкова успешно през предходните години.

Неговото средство е атакуващата динамика, която удар след удар пробива една след друга позициите на противника, предотвратявайки прегрупирането на обезкуражените му сили при опит за съпротива. Докато шансовете и случайността са на негова страна, той се упова на провидението, за чието оръдие се се самопровъзгласява все по-уверено.

Още на 2 февруари Хитлер посвещава заседанието на кабинета си, върху подготовката на новите избори, съгласието за което е получил малко преди да положи клетва на 30 януари от противниковия лагер на Хугенберг. Необходимостта от които лицемерно оправдава с бързия провал на проведените фиктивно, преговорите с партията „Център“. Достъпът до всички публични средства дава възможност не само да се поправи ситуацията след поражението през ноември, но и за първите стъпки на излизане от контрола на партньора Германската национална народна партия. Предложението на Фрик правителството да предостави милион марки за предизборната кампания е отхвърлено след възражението на министъра на финансите Шверин фон Крозиг и се превръща в „шедьовър на пропагандата“ както Гьобелс прогнозира в дневника си, че и без тези средства може да се мине, имайки държавната власт.[875] Това съвпада с желанието на Хитлер да се съсредоточи върху един въпрос, и от този момент всички мисли, всеки тактически ход са поставени в

[874] „Оставете го да полудее“, каза фон Нойрат, който сам е член на кабинета на Хитлер; виж: H. Rauschning, Gespraeche, стр. 141.
[875] Goebbels J. Kaiserhof, стр. 256.

услуга на широката кампания за подготовката на изборите, които ще се състоят на 5 март. Самият той дава сигнала за неговото начало с „Призива си към германския народ“, който прави по радиото късно вечерта на 1 февруари.

Хитлер бързо свиква с новата си роля и с начина на поведение който тя изисква. Ялмар Шахт, присъства при четенето на апела, наблюдава вълнението на Хитлер, как той „трепери“[876] в определени моменти. Самият документ преди това е представен за одобрение на всички членове на кабинета, и е написан в равномерния тон на изявлението на държавник. Той съчетава критиката към миналото и скъсването с него с патетични призиви за преданост към националните, консервативните и християнските ценности. Хитлер започва речта си така: „От дните на предателството през ноември 1918 г. Всевишният лиши нашия народ от благословията си“. Препирните между куп партии, омразата и хаоса са заменили единството на нацията с „плетеница от политически и егоистични противоречия“, Германия е „картина на разединение, при вида на която сърцето боли“. Правейки обобщаващи присъди за миналото, той осъжда вътрешните раздори, бедността, глада, загубата на самочувствие, катастрофите през последните години и рисува ужасна картина на края на двехилядолетна култура под широкия натиск на „волята и насилието“ на комунизма: „Тази унищожителна идея, способна само на отричане, не спестява нищо, започвайки от семейството и всички понятия за чест и лоялност, народ и отечество, култура и икономика, чак до вечните основи на нашия морал и нашата вяра. 14 години марксизъм опустошава Германия. Една година болшевизъм би унищожила Германия. Области, които днес са сред най-богатите и красиви културни зони в света, ще бъдат хвърлени в хаос и превърнати в руини. Дори страданията през последното десетилетие и половина не могат да бъдат сравнени с бедствията в Европа, в центъра на които ще бъде издигнат червеният флаг на унищожението.“

Като задача на новото правителство, Хитлер определя възстановяването на „единството на духа и волята на нашия народ“. Той обещава да вземе под своята защита „християнството като основа на целия ни морал, семейството като основна клетка на нашия национален и държавен организъм“, да преодолее класовата борба и да постави традициите на полагащото им се място. Възстановяването на икономиката трябва да бъде осигурено с помощта на два мащабни четиригодишни плана, чийто принцип той отново заимства от своите опоненти, марксистите. Относно съседните държави той категорично посочва „жизнените права“ на Германия, но чрез омекотяване на фразите и показното демонстрира воля за помирение. В продължение на четири години, завърши призивът си Хитлер, правителството му ще се опита да „поправи 14 години“, но в същото време, иска от Бога благословия и дава да се разбере, че правителството му, ще отхвърли всички конституционни контролни механизми: „Не може да искаме одобрение от тези, които са виновни за срутването за възстановителните работи. Марксистките партии и техните поддръжници имаха 14 години, за да докажат на какво са способни. Резултатът е очевиден – куп руини.“

Въпреки всички заплашителни революционни забележки, той се придържа към тактическа сдържаност. И само два дни по-късно Хитлер я отхвърля в разговора в служебния апартамент на командващия сухопътните войски, генерал фон Хамерщайн-Еквард. Забележителната бързина, с която той се

[876] Schacht H. Abrechnung mit Hitler, S. 31; Текстът на апела е публикуван в Domarus M. цит. с., стр. 191 и сл.

опитва да проведе тази среща, е свързана с ключовата позиция на военните в неговата концепция за завладяване на властта. В екстаза и след възхода в онези дни, той не споделя грандиозните си планове с нови хора.[877] Едва ли има нещо, което да подчертае това нетърпение толкова ясно, като факта, че Хитлер разкривава пред командирите своята най-интимна, и основна идея. Хамерщайн-Екварт, както описва един от участниците в срещата, „донякъде покровителствено“ и снизходително, представя „Хер Райхканцлера“, на фалангата от генерали и го поздравява със студена учтивост.

Хитлер се поклонява скромно, на всички и е притеснен докато по време на тържествения обяд получава възможност на масата за продължителна реч. Хитлер обещава на вермахта като единствен носител на оръжие в страната основното развитие и в началото на почти двучасовата си реч той, както и в клуба на индустриалците в Дюселдорф, се докосва до идеята за първенството на вътрешната политика. Най-важната цел на новото правителство е да концентрира отново властта в своите ръце чрез „пълна трансформация на настоящите вътрешнополитически условия“, която не спира пред нищо за изкореняване на марксизма и пацифизма, както и създаването на широка готовност за борба и отбрана за сметка на „твърдото авторитарно държавно ръководство“. Само последното дава гаранция за възможността първо да започне борбата срещу Версай с помощта на предпазливо действаща външна политика, така че след това събирайки сили, да пристъпи към „завладяването на ново жизнено пространство на Изток и неговата безмилостна германизация.“ Той обосновава безспорната необходимост от разширяване не само с геостратегически аргументи и изискването за снабдяване на страната с храна, но и с позоваване на икономическата криза: както причината, така и нейното решение се крият в „жизненото пространство“.

Когато анализира ситуацията, той я намира за проблемна само за годините на латентна военно-политическа реконструкция. През този период ще стане ясно дали във Франция има държавници: „Ако тя не ни даде време, ще ни нападне с източните си сателити“, записва един от участниците в срещата. Тази реч осветява от нова страна структурата на мисленето на Хитлер, изградена върху идеята за насилие. Той възприема буквално всяко явление само като допълнително потвърждение на идеите, които отдавна са закрепени в съзнанието му, въпреки че неправилно анализира същността на явленията, както с икономическата криза, което е направо гротескно. Единственото решение което изобщо той разбира е насилието. Мотивите в тази реч

[877] Kluke P. Nationalsozialistische Europaideologie. В: VJHfZ, H. 3, стр. 244. П. Клуке се придържа към гледната точка, че поведението на Хитлер „се обяснява само с чувство на триумф веднага в часа на окончателното завземане на властта“; Gisevius, H. B. Adolf Hitler, стр. 175. Пълният текст на тази беседа не е оцелял, но има няколко подробни и допълващи се свидетелства от участниците в срещата. Например бележките на Хорст фон Мелентин, тогава втори адютант на фон Хамерщайн-Екварт: Mellenthin H. Zeugenschrifttum des IfZ Muenchen, Nr. 105, стр. 1 и сл .Той също притежава описанието на тази среща, цитирано в следващия параграф. Освен тях са известни и записките на генерал Либман, направени по време на речта, сред документите, събрани от Тило Фогелсанг: Vogelsang Th. VJHfZ, 1954, N. 2, S. 434 f., A също и показанията на Редер в Нюрнберг: IMT, Bd. XIV, S. 28; Редер обаче твърди, че „не се е говорило за някакви войнствени намерения“. Други доказателства обаче противоречат на това. Твърдението на Редер, че изявленията на Хитлер „са приветствани“ от всички присъстващи, също се оспорва от мнозина, като генерал фон де Буше. Вижте също: Hammerstein K. v. Spaehtrupp, S. 64. Самият Хитлер твърди, че е казал на военния министър ген. Бломберг, че тази реч е „една от най-трудните му речи, тъй като той говорил през цялото време, сякаш се обръща към стената“; виж: Foertsch H. Schuld und Verhaengnis, стр. 33.

едновременно свидетелстват за приемствеността на света на идеите на Хитлер и опровергават всички теории, според които влиянието на отговорността, положена върху неговите рамене го прави по-умерен, а по-късно (обикновено се споменава 1938 г.), когато той изпадна в старите агресивни комплекси на омраза или както се твърди друга версия, е бил под влиянието на нова система от маниакални идеи, същността му се е променила.

Концепцията на Хитлер за завладяването на властта, която въпреки всички заимствания от утвърдената практика на болшевишките и най-вече на фашистките държавни преврати, е една от наистина независимо разработените оригинални елементи на нейното издигане, според неговия сценарий е класически модел на тоталитарно преодоляване на демократичните институции отвътре, т.е. с помощта на държавната власт, а не в борба с нея. Той, с изключителна находчивост и неограничен избор на средства, използва методите от последните месеци, като ги адаптира към новата ситуация. При умишлено взаимодействие с „кафявите формирования“, всички нови смели революционни действия са така комбинирани с законово санкционирани действия, че ако вземем всеки отделен и често съмнителен случай, убедителното задкулисие на законността, прикрива незаконността на режима. Старите институционални фасади са запазени защото много по-лесно в тяхната сянка е възможно, да се извърши дълбока трансформация във всички отношения, докато хората са безнадеждно заплетени в оценките си за законността или незаконността на системата, нужда от лоялност или съпротива. Парадоксалната концепция за правна революция е нещо много повече от пропагандно средство. Нейното значение за успеха на завземането на властта не може да бъде поддценено.[878] По-късно самият Хитлер обяснява, че Германия по това време иска ред, поради което е трябвало да се откаже от откритата употреба на сила. В един от последните дни от живота си, когато е обзет от отчаяние, обобщавайки грешките и пропуските от миналото, той обвинява любовта на германците към реда, тяхната мания за спазване на законите и дълбоко отхвърляне на хаоса, за нерешителния характер на революцията от 1918 г. и за осуетяването на действията му във „Фелдхернхале“ (опита за пуч в Мюнхен) е отговорна за цялата половинчатост, компромиси и фаталното отхвърляне на внезапното насилие: „В противен случай хиляди щяха да бъдат избити ... Само тогава започваш да съжаляваш, че си бил толкова добър”.[879]

В същия момент тактиката на лавинообразно разгръщаща се революция, покрита с атрибутите на законността, изглеждае изключително успешна. Всичко е предопределено още през февруари с три декрета, чиято законност е еднакво гарантирана от буржоазните власти които са до Хитлер, подписа на Хинденбург и мъглата от националистични лозунги, съпътстващи всичко това. Още на 4 февруари е издаден указът „За защита на германския народ“, който дава право на правителството да забранява политически събития, вестници и печатни публикации на противниковите партии на най-неясни основания. Законът веднага е последван от драконовски мерки срещу различни политически възгледи от всякаква посока. Конгресът на леви интелектуалци и художници в

---

878 Така смята К. Д. Брахер: Bracher K. D. Diktatur, стр. 210.

879 Последното стенографирано обсъждане за ситуацията на 27 април 1945 г .: Der Spiegel, 01/10/1966. Гьобелс добавя, което е доста забележително, че през 1938 г. по време на Аншлуса на Австрия, Хитлер казва „би било по-добре Виена да се съпротивлява и да можем да я разчупим като орех“. Hitlers Tischgespraeche, стр. 364,

операта на Крол е прекъснат дори малко след като започва поради предполагаеми атеистични изявления. Два дни по-късно, със следващото извънредно постановление, един вид втори държавен преврат, пруският ландтаг е разпуснат след като съответният опит да се постигне това с парламентарни средства се проваля. Два дни по-късно Хитлер обяснява извънредния указ от 4 февруари на водещи германски журналисти, като насочва вниманието им, към погрешните преценки на вестниците за Рихард Вагнер и заявява, че „иска да защити сегашната преса от подобни гафове“. И заплаши с най-решителните мерки онези, „които умишлено искат да навредят на Германия“.[880]

В комплекс от неясни послания, ефективно комбинирани със заплахи и актове на насилие, информацията за личния живот на Хитлер е оскъдна. На 5 февруари пресбюрото на НСДАП съобщава, че Адолф Хитлер, „който е много привързан към Мюнхен“, държи апартамента си там и че се е отказал от заплатата си на канцлера на райха.

Националсоциалистите проникват дълбоко в административния апарат. Когато разпределя ролите на актьорите за правната революция на която Гьоринг, придава весел нюанс, и получава задачата на необуздан, неистов реформатор. Въпреки че новият декрет за извънредни ситуации прехвърля всички правителствени правомощия в Прусия на Папен, реалната власт е в ръцете на Гьоринг.

Докато вицеканцлерът се надява на „образователната си работа в кабинета“[881], сътрудникът на Хитлер изпраща няколко т.н. почетни комисари в пруското министерство на вътрешните работи, като СС оберфюрера Курт Далюге, който веднага се установява в най-големия административен отдел в Германия и започва пълна смяна на персонала, издава заповеди за съкращения и назначавания на нови хора, така че, както свидетелстват очевидците, „бюрократите от старата система излетяха на купчини. Тази безмилостна чистка засяга всички, от шефа на полицията до вахмистъра (старшината)“.[882]

Специалното внимание на Гьоринг е насочено към полицейските управления, чието ръководство той за кратко време укомплектова с високопоставени командири на СА. На 17 февруари разпорежда на полицията със своята заповед „да установи отношения и най-добро взаимодействие с националните формирования (СА, СС, и Стоманен шлем), а по отношение на левите „да използва оръжия, ако е необходимо, без най-малко колебание ”…„ Той потвърждава тази заповед в реч, произнесена по-късно: „Всеки куршум, който ще бъде изстрелян от дулото на полицейски пистолет е изстрелян от мен. Ако го наречете убийство тогава считайте, че аз съм извършил това убийство, всичко това е заповядано от мен, аз ще поема отговорността“.

От невзрачния, второстепенен отдел на полицейското управление в Берлин, който се занимава с надзора на антиконституционните действия, започва да се формира Гестапо (държавната тайна полиция), чийто апарат

---

[880] Domarus M. цит. с., стр. 200, 202 и сл.

[881] Papen F. v. цит. с., стр. 294.

[882] Gritzbach E. Herman Goering. Werk und Mensch, стр. 31, Horkenbach C. цит. с., стр. 66. Известна представа за обхвата на тези мерки дава фактът, че например 22 от 32 полковници от полицията са уволнени. „Стотици офицери и хиляди сержанти споделят същата съдба в следващите месеци. Бяха привлечени нови сили и навсякъде тези сили бяха изтеглени от огромния резервоар на СА и СС ”, пише Гьоринг, виж: Aufbau einer Nation, стр. 84.

четири години по-късно има бюджет 40 пъти по-голям от преди и 4000 служители само в Берлин.[883]

На 22 февруари „за подпомагане действията на редовата полиция в специални ситуации“ Гьоринг разпорежда създаването на помощна полиция наброяваща около 50 000 души, главно за сметка на персонала на СА и СС, открито слагайки край на разбирането на неутралната полиция и я заменя с инструмент за терор извършван в интерес само на едната паритя. Отсега нататък бялата превръзка на ръкава, гумената палка и пистолета правят легитимни дивите арести и произвола на партийната армия, издигайки ги до ранга на законни действия в служба на държавата. „Моите мерки“, уверява Гьоринг в едно от изявленията си от онези дни, в които духът на възторга от насилието се издига, „няма да страдат от страха да не нарушат по някакъв начин правните норми. Моите мерки няма да страдат от болестта на всяка бюрокрация. Моят работа тук не е да спазвам справедливостта, а да унищожавам и това е всичко“.[884]

Така войната е обявена преди всичко на комунистите, които са не само принципни противници, но и определят формирането на мнозинството в бъдещия райхстаг. Само три дни след създаването на правителството, Гьоринг забранява всички комунистически митниги и действия в Прусия, след като комунистите призовават за обща стачка и демонстрации. Тихата гражданска война продължи, и в първите дни на февруари в резултат на сблъсъци, 15 души загиват и около 10 пъти повече са ранени. На 24 февруари полицията превзема сградата на Централния комитет на ГКП, къщата на Карл Либкнехт на „Бюловплац“ в Берлин, по време на митинг с показна цел, тъй като ръководството на комунистическата партия я беше отдавна напуснало.

И още на следващия ден пресата и радиото съобщават за сензационното откритие на „много, стотици материали, свидетелстващи за предполагаема държавна измяна“, което дава възможно на националсоциалистическите агитатори да рисуват ужасните картини на комунистическата революция в смразяващи краски. Самият материал никога не е публикуван, но съдържа: „терористични актове срещу отделни лидери на народа и ръководители на държавата, саботиране на жизненоважни предприятия и обществени сгради, отравяне на цели групи хора, от които те се страхуват особено, вземане на заложници, съпруги и деца на видни личности за да сплаши хората“, се казва в доклада на полицията. Въпреки това ГКП не е забранена, за да не преминат избирателите й в обятията на социалдемократите.

Националсоциалистите раздухват пропагандната си дейност до най-шумната и неограничена избирателна борба. Хитлер, който отново е най-мощният фактор за въздействие върху хората, лично открива кампанията с голяма реч в Берлинския дворец на спорта, в която повтаря в изобилен поток от думи старите проклятия на четиринадесет години унижения и бедност, старите идеи за непреклонността към ноемврийските престъпници и партите на старата система, както и старите формули за спасението на страната и завършва с огнена парафраза на „Отче наш“: той „е непоклатимо убеден, че ще дойде часът, когато милиони от онези, които ни мразят, ще застанат зад нас и заедно с нас ще приветстват съвместно създадения с най-тежка борба, нов германски

---

[883] Bracher, K. D. Machtergreifung, стр. 73; Crankshaw E. Die Gestapo, стр. 35 сл. за темповете на този растеж. За цитата на Гьоринг виж Aufbau einer Nation, стр. 86 и сл.

[884] Реч на митинг на НСДАП във Франкфурт на Майн 03.03.1933: Goering H. Reden und Aufsaetze. Muenchen, 1933, стр. 27.

райх, който сме издигнали чрез величие и чест, сила, великолепие и справедливост. Амин!“[885]

Отново всички технически средства са пуснати в експлоатация, този път разчитайки на престижа на държавата и нейната подкрепа. Страната е завладяна от пароксизъм на призиви. Отново Хитлер прелита над цяла Германия. Планът разработен от Гьобелс, предвижда възможно най-широко използване на радиото, „което нашите противници не знаеха как да използват ефективно“, пише шефът на пропагандата, „толкова по-добре трябва да се научим да работим с него“. Речите на Хитлер във всички градове трябва да бъдат излъчвани от мобилни радиостанции: „Ще излъчваме директно от масата на хората, давайки на слушателя ярка картина на случващото се на нашите срещи. Аз самият ще представям всяка реч на фюрера с въведение, в което ще се опитам да предам на слушателя магията и атмосферата на нашите масови митинги.“[886]

Значителна част от средствата за предизборната кампания са събрани благодарение на събитие, където Гьоринг кани водещити индустриалци в президенския дворец на 20 февруари. Сред участниците в срещата за 25 водещи индустриалци като Ялмар Шахт, Круп фон Болен, Алберт Феглер от „Fereinigte Stahlwerke“, Георг фон Шницлер от „IG Farbenindustri“, Курт фон Шрьодер, все представители на тежката индустрия, минното дело и банките.

В речта си Хитлер отново анализира в детайли антагонизма между авторитарната предприемаческа идеология и демократичната система, която той подигравателно нарича политическа организация на слабост и упадък. Възхвалява строго организираната идеологизирана държава като единствения начин да се противопостави на комунистическата заплаха и възхвалява правото на отделната велика личност.

Той не желае, повече да зависи от толерантността на партията „Център“, от подкрепата на Хугенберг и германските националисти и първо трябва да завладее цялата власт за да смаже накрая врага. С думи, които не съдържат дори сянка на желание да останат в рамките на законността, той призова слушателите си да го подпомогнат финансово: „Сега сме в навечерието на последните избори. Какъвто и да е резултатът, няма връщане назад ... По един или друг начин, ако ситуацията не бъде разрешена с помощта на избори, тогава развръзката ще се осъществи по различен начин“.

В заключение Гьоринг казва, че исканите финансови дарения „ще бъдат улеснени от индустрията, колкото по-скоро осъзнае, че изборите на 5 март със сигурност ще бъдат последните през следващите десет години, а вероятно и през следващите сто години“.

Тогава Шахт се обърна към публиката с възклицание „А сега, господа, време е да отворим портфейлите си!“ и предлага да се създаде „предизборна каса“, в която да съберат за кратко време от водещите индустриални компании поне 3 млн марки, а може би и повече.[887]

Хитлер вече доста се е отдалечил от предишната си сдържаност в предизборните си речи. „Времето на интернационалистическо бърборене и обещания за помирение на народите отмина, то бе заменено от времето на

[885] Domarus M. цит. с., стр. 208.

[886] Goebbels J. Kaiserhof, стр. 256 и сл.

[887] Провеждането и значението на това събитие става известно едва по време на Нюрнбергския процес; IMT, Bd. XXXV, стр. 42 и сл. IMT, Bd. V, стр. 497ff, Bd. XXXVI, стр. 520 и сл.

германската народна съобщност“, възкликва той в Касел. В Щутгарт обещава „да гори упадъчните явления с горещо желязо и да неутрализира отровата“. Той е решен „при никакви обстоятелства да не позволи на Германия да се върне към стария ред“. Внимателно избягва да посочва някакви програмни позиции („не искаме да лъжем и не искаме да изневеряваме ... като даваме евтини обещания“), конкретно формулира само едно намерение - „никога, никога ... няма да се оттегли от задачата да унищожи марксизма в Германия и съпътстващите го явления“; „Първата точка“ от програмата му е апелът към противниците „Погребете всички илюзии!“ След четири години той ще отговаря пред германския народ, а не пред партиите, които съсипаха страната. Тогава нека народът бъде съдия и никой друг“. Той възкликва със самочувствието на месия, „а мен нека хората ме разпнат на кръст, ако решат че не съм изпълнил дълга си“...[888]

Концепцията за легална революция предвижда репресии срещу врага не чрез открит терор и мерки за забрана, а чрез непрекъснато провокиране към актове на насилие, за да може той самият да създаде претекст за правни мерки за потискане и тяхното оправдание. Гьобелс описва този тактически метод в дневника си от 31 януари: „Засега искаме да не прибягваме до преки контрамерки (срещу комунистите). Нека първо избухне пламъкът на болшевишкия опит за революция. И тогава ще ударим в подходящия момент.“[889]

Това е старата хитлеристка идеална революционна схема за баланса на силите. Той е призован да помогне като последната кандидатура за спасителя, към която хората отчаяно копнеят с цялата си душа. В кулминацията на опита за комунистически преврат, в драматична битка да унищожи мощния враг, да сложи край на хаоса и да спечели легитимност и уважение сред масите като ликуваща сила на реда.

Затова още на първото заседание на кабинета на 30 януари той отхвърля искането на Хугенберг да забрани комунистическата партия, да вземе техните мандати за себе си и по този начин да осигури мнозинство в райхстага, поради което новите избори ще станат ненужни, без да се колебае. Но е измъчван от страха, че комунистите като цяло са неспособни за мащабно, енергично въстание. И вече основателно се съмнява в тяхната революционна сила.[890] Гьобелс се придържа към същата позиция и в началото на 1932 г. не вижда опасност в тях. Всъщност са необходими добре известни пропагандни усилия, за да се стилизира образът им на призрак, какъвто те самите биха искали в съответствие с „акта си за раждане“ да бъдат (бел.пр.: според думите на Маркс „Един призрак броди из Европа, призрака на комунизма“ в манифеста на комунистическата партия).

Спекулациите с революционните материали, открити в сградата на Централния комитет, послужват за тази ориентация, както и многобройните

[888] Domarus M. цит. с., стр. 214, 207, 209, 211; Baynes N. цит. с. Vol. I, стрр. 252, 238.

[889] Goebbels J. Kaiserhof, стр. 254.

[890] Съмненията на Хитлер в революционната сила на марксизма, се виждат речта му на заседанието на съюза на партийните лидери на Тюрингия в началото на 1927 г .: Jacobsen H.-A., Jochmann W. цит. с., „Начало 1927 г.“ стр. 2. Трябва да се обърне специално внимание на аргумента, който все още преобладава и до днес, особено ревностно популяризиран от Хитлер и Гьобелс, че тогава Германия е изправена пред неизбежна алтернатива: комунизъм или националсоциализъм. Вижте Goebbels J. Kaiserhof, стр. 294 за слуховете за убийство, споменати по-горе.

слухове разпространяващи се от средата на февруари и явно пуснати от самите националсоциалисти за предстоящ опит за убийство на Хитлер.

Остава висящ във въздуха въпросът на Роза Люксембург зададен през 1918 г., „Германският пролетариат, къде си?“ и този път остава без отговор. Въпреки че през първите седмици на февруари в редица случаи се стига до убийства на улиците, поради локални сблъсъци, но няма дори едно най-призрачно доказателство за мащабен, централно контролиран опит за бунт, благодарение на който ще се създадат стимулиращи комплекси на страха. Причината за това е не само депресията и изчерпването на енергията на работниците като цяло, което има най-силно въздействие върху комунистите, но и почти гротескната заблуда на тяхното ръководство при преценката на историческата ситуация. Не обръщайки никакво внимание на преследванията и изтезанията, на бягството на множество другари и масовия отлив на техните поддръжници, комунистите продължават да вярват в догматичните си заблуди, че техният основен враг е социалдемокрацията, че няма разлика между фашизма и парламентарната демокрация, че Хитлер е само марионетка, и ако той дойде на власт само ще ускори победата на комунизма, а на сегашния етап най-високата революционна добродетел е търпението. Тези тактически грешки са очевидно отражение на дълбокия процес на изместването центровете на властта. Един от необичайните моменти на завземането на властта е, че врагът чието съществуване толкова дълго психологически стимулира живота на националсоциализма, вдъхновява го и му позволява да прерасне в могъща сила, не излиза на арената в момента на решителната битка. Доскоро, представляващ мощна заплаха ужасяваща буржоазията, многомилионната чета от комунистически привърженици изведнъж се изпарява, без никакви признаци на съпротива, действие, сигнал. Ако е вярно, че не може да се говори за фашизъм, без да се говори както за капитализма, така и за комунизма, то сега след края на едната връзка, другата исторически престава да съществува.[891] От този момент нататък фашизмът вече не е инструмент, отрицание или огледален образ. В дните на завземането на властта той преживява получаването ѝ, като произтичащо от собствените му права. В Германия комунизмът никога не се появява на сцената като провокиращо противодействие до самия край на фашизма.

На този фон е необходимо да се разгледа драматичният пожар на Райхстага на 27 февруари 1933 г., който всъщност консолидира още повече завземането на властта от Хитлер. Този фон също определя дългосрочната дискусия за отговорността за него. Комунистите непрекъснато категорично отричат каквото и да е участие в палежа и наистина нямат мотив за това. Партия със сломена воля, за да се утвърди не може да подаде такъв грандиозен сигнал за да премине в настъпление. Отговорността на националсоциалистите може да бъде убедително доказана именно защото огънят се вписва толкова перфектно в картината на революционното нетърпение на Хитлер. Дълго време тезата за тяхната вина се счита за неоспорима, въпреки че отделните въпроси остават неясни и е ясно, че спорът се води с фалшиви свидетели и изфабрикувани документи. Обстоятелствата около тези събития от престъпната сфера също предоставят благодатна почва за въображението на амбициозните хронисти, така че случилото се е покрито с

[891] Nolte E. Kapitalismus, Marxismus, Paschismus. In: Merkur, 1973, H. 2, стр. 3 и сл.

мощен слой от частично повърхностни, отчасти смели, съзнателни лъжи и започват да изглеждат изкривени дори в очевидните си аспекти.

Значението и достойнството на добре познатото изследване, публикувано от Фриц Тобиас в началото на 60-те години, се състои главно във факта, че разкрива подробно и по същество многобройните груби измислици, продиктувани от партийните интереси или само от живото въображение на авторите на легендите. Тезата, която надхвърля гореспоменатите предположения е, че те не са националсоциалистите а потния, полугол холандец Маринус ван дер Любе заловен в горящия райхстаг и викащ на развален немски език[892] „Протест! Протест!“

Той е самотен престъпник без връзки и по-точна и убедително обоснована друга версия на събитието, има значителни съмнения, които поддържат огъня на спора, в продължение на много години.[893] Тежестта на аргументите „за“ и „против“ в нашия контекст нямат нищо общо със случая, защото въпросът кой е наредил палежа е въпрос на криминалистиката и е от второстепенно значение за историческото разбиране на процес на завземането на властта.[894]

Незабавно използвайки това събитие, за да изпълнят плановете си за установяване на своята диктатура, националсоциалистите слагат това престъпление на съвестта си, разкривайки своето съучастие което не засяга противоречията относно резултатите от престъплението и въпроса кой е виновен за него. В Нюрнберг Гьоринг признава, че арестите и преследванията

[892] Бел. пр.: Холандският език е по същество северозападен долнонемски диалект.

[893] Tobias F. Der Reichstagsbrand. Ако вярваме на многобройните доклади, които обаче към момента на приключване на работата по ръкописа все още не са правилно проверени, Едуард Чалич и Европейският комитет за научно изследване на причините и последиците от Втората световна война, която той оглавява, поддържа противоположната гледна точка. В тази връзка: Mommsen H. Der Reichstagsbrand und seine politischen Folgen. В: VJHfZ, 1964, H. 4 и статия от същия автор в: Die Zeit, 26.02.1971, стр. 11. Изглежда съмнително, че ван дер Любе може сам и само за няколко минути да създаде толкова голям пожар и отново как да се свърже дързостта на този акт с три други очевидно неуместно организирани палежи, които Ван дер Любе прави в същия ден.

[894] Бел.пр.: Днес доводите на Фриц Тобиас са отхвърлени като неверни. През 1946 г. Ханс Гизевиус (бивш служител на Гестапо, после участник в антихитлеристката съпротива, заявява, че нацистите са истинските подпалвачи, а идеята е на Гьобелс: „Именно Гьобелс предложи да се подпали райхстага. Гьобелс обсъди това с фюрера от СА Карл Ернст и направи подробни предложения как да се извърши палежът.“ За да влязат в сградата на райхстага, те използват проходът, който води от двореца на президент на Райхстага към самата сграда. Гьоринг като президент на райхстага е съпричастен на плана и предоставя досътпа до сградата чрез въпросиня проход. На Нюрнбергските процеси, ген. Франц Халдер твърди, че на обяда по случай рождения ден на Адолф Хитлер през 1942 г. разговорът се насочва към темата за сградата на райхстага и нейната художествена стойност. „Чух със собствените си уши, когато Херман Гьоринг прекъсна разговора и каза: Единственият, който наистина знае за райхстага, съм аз, защото го запалих!“ Допълнителни доказателства за това са публикувани през 2001 г. След разглеждане на над 50 000 страници досега неизследвани документи от бивши източногермански и съветски архиви, четирима водещи германски историци Херш Фишлер, Юрген Шмадеке, Александър Бахар и Вилфред Кугел стигат до извода, че пожарът е дело на СА. Най-важното доказателство, което откриват е признанието на щурмовака Адолф Рал, пред прокуратурата, че Карл Ернст „им е наредил да влязат в райхстага през тунел и да поръсят всичко със запалима течност“. Ернст им казва „че е необходимо оправдание, за да започнем да атакуваме комунисти“. Извършителите са групенфюрер Карл Ернст, и група щурмоваци, около 10 души начело с Ханс Георг Гевер. По-късно участниците в палежа са убити в „нощта на дългите ножове“ за да бъдат заличени следите. Вж.: The Reichstag Fire: https://spartacus-educational.com/GERreichstagF.htm

са извършвани, а на райхстага само ги ускорява.[895] Решенията за първите стъпки в настоящата ситуация са взети още на местопроизшествието. Хитлер прекарва вечерта в апартамента на Гьобелс на „Райхсканцлерплац“, когато Ханфщенгъл им се обажда и съобщава, че райхстагът гори. Вярвайки, че тази информация е „абсурден плод на нечие бурно въображение“, Гьобелс в началото не е информирал Хитлер за това. И едва когато потвърждението на новината идва скоро, той го уведомява. Спонтанното възклицание на Хитлер „Сега те няма да се измъкнат!“ вече предвещава как ще използва случилото се в тактически и агитационен план. И двамата незабавно „се втурнаха със скорост 100 км в час по пътя от Шарлотенбург към Райхстага“ и стигат като прекрачват през дебелите пожарни маркучи, до голямата покрита галерия. Тук те се срещат с Гьоринг, който пристигна пръв и „с голямо вълнение” вече е обявил случилото се като организирана политическа акция на комунистите, и това отношение от този момент нататък предопределя формирането на политическите, журналистическите и криминалистките мнения.

Един от тогавашните служители на Гьоринг, който по-късно става първият ръководител на Гестапо, Рудолф Диелс, разказва какво се е случило на местопрестъплението: „Когато влязох, Гьоринг се приближи до мен. Целият съдбовен патос на този драматичен час прозвуча в гласа му: „Това е началото на комунистическото въстание те влязат в битка! Няма минута за губене!“ Гьоринг не можеще да продължи по-нататък. Хитлер се обърна към публиката. Тогава видях, че лицето му е пурпурночервено от вълнение и от жегата в залата под купола. Той извика с такава ярост, каквато никога досега не бях виждал, беше на път да избухне от напрежението: „Сега няма да има милост! Нека смажем всеки, който ни попречи! Германският народ не понася мекотелите. Застреляйте всеки комунистически функционер на място. Обесете комунистическите депутати същата нощ. За социалдемократите и „Имперсикя флаг“ вече също няма да имат милост!“[896]

Гьоринг разпорежда цялата полиция да бъде приведена в най-високата степен на готовност. Още същата нощ а арестувани 4000 функционери, преди всичко комунисти, също някои писатели, лекари и адвокати, които не бяха харесвани от режима, включително Карл фон Осиецки, Лудвиг Рен, Ерих Мюзам и Егон Ервин Киш. Много партийни домове и вестникарски издателства на социалдемократите са окупирани, „ако се съпротивляват“. Гьобелс, се заканва „пускайти щурмоваците в действие“.[897] И въпреки че повечето от арестуваните трябва да бъдат извадени от леглото, а лидерът на парламентарната фракция на комунистите Ернст Торглер, който първоначално

[895] IMT, Bd. IX, S. 481 f., и PS-3593. Гьоринг до самия край категорично отрича да е замесен в палежа и доста убедително отбеляза, че не се нуждае от специални причини за репресии срещу комунистите. „Имаха толкова много вина, иа престъплението им беше толкова огромно, че без никакъв допълнителен предлог бях изпълнен с решителност и желание да започна безмилостна война, за да изкореня тази чума с всички средства на власт, с които разполагах. Напротив, както вече заявих на процеса по подпалване на райхстага, този пожар, ме принуди да взема спешни мерки, и беше изключително нежелан за мен, защото ме принуди да действам предсрочно и дори преди да приключа всички необходими подготовки . " Виж: Aufbau einer Nation, стр. 93 и сл.

[896] Diels R. Lucifer ante portas, стр. 194. Доп. пр.: Хитлер дава заповед всички лидери на Германската комунистическа партия да бъдат „обесени още същата нощ“, президента Хинденбург отменя това решение, но се съгласява Хитлер да поеме „диктаторски правомощия“.

[897] Goebbels J. Kaiserhof, стр. 194. Horkenbach C. цит. с., стр. 74.

е обвинен в участие в това дело, сам отива в полицията, за да демонстрира несъответствието на обвиненията.

Първото официално съобщение, от 27 февруари (!), гласи: „Огънят на Райхстага трябваше да бъде грандиозен сигнал за кървав бунт и гражданска война. Още във вторник, в 4 часа сутринта, бяха планирани мащабни грабежи в Берлин. Беше установено, че от днес в цяла Германия терористичните актове трябваше да започнат срещу отделни фигури, срещу частна собственост, срещу цивилни и трябваше да се разгърне обща гражданска война. Подписани са заповеди за арест на двама от най-видните комунистически депутати на райхстага с оглед на наличието на основателни причини да ги подозираме във връзка с извършеното престъпление. Останалите депутати и функционери на комунистическата партия бяха задържани. Комунистическите вестници, списания, листовки и плакати за 4 седмици бяха забранени в цяла Прусия. Всички вестници, списания, листовки и плакати на Социалдемократическата партия бяха забранени за 14 дни.“ [898]

Още през първата половина на следващия ден Хитлер заедно с Папен се явяват при президента. След драматичен разказ за събитията, които са се случили, той представя на Хинденбург проект за извънредно положение. Последният се възползва максимално от предоставената възможност, премахвайки всички основни права, значително разширявайки обхвата на смъртното наказание и в допълнение, създавайки множество механизми за натиск върху провинцията. „Хората бяха зашеметени“[899], спомня си един от очевидците, „никога сериозността на комунистическата заплаха не беше толкова осезаема, хората организираха бдения от страх около къщите си от предстоящи грабежи, селяните поставиха охрана на кладенци и извори, страхувайки се, че те ще бъдат отровени.

Незабавно играейки с помощта на всички пропагандни средства върху страха на народа, Хитлер успява да направи почти всичко за кратък и умело използван период.

Колкото и да е неразбираемо за нас, одобрението на постановлението от Папен и неговите консервативни „съконтролчици“ отвързват ръцете на Хитлер и всякакви средства за реално влияние върху него вече са премахнати. И това отпирищва националсоциалическата революция. Решаващият момент е отмяната но всички права и неприкосновеността на личността. И този „ужасен пропуск“ премахва всички граници за произвола на държавата. Полицията може произволно да „арестува и да удължава задържането без никакви ограничения“. Тя може да държи роднините в пълно незнание относно причините за ареста и по-нататъшната съдба на арестувания. Тя може да не позволи на адвоката или други лица да го посетят или да се запознаят с материалите по делото ... може да използва затворника за тежък физически труд, може да го държи гладен, да го затвори в килия, да го накара да повтаря лозунги, или да пее песни които мрази, да го изтезава физически... Може изобщо да не се стигне до съд, който да разгледа делото по задържането му, дори ако някой съдия неофициално е разбрал за обстоятелствата по делото.“[900]

---

[898] Horkenbach C. цит. с., стр. 72.

[899] Bruening H. цит. с., стр. 652.

[900] Brecht A. Vorspiei zum Schweigen, стр. 125 и сл. Извънредното постановление от 28.02.1933 г. гласи: „Членове 114, 115, 117, 118, 123, 124 и 153 от Конституцията на Германския райх се отменят до последно нареждане. Освен предвидените в закона, се допускат и допълнителни ограничения върху личната свобода на гражданите, правото на свобода на

Извънредният указ „За защита на народа и държавата“, в същия ден е допълнен с още един - „Срещу измяната на германския народ и действия, съставляващи държавната измяна“. Той е главната правна основа на системата за господство на националсоциалистите и без съмнение е най-важният закон на „Третия райх“. Той заменя върховенството на закона с постоянното извънредно положение. Правилно е посочено, че именно в него, а не в закона за извънредните правомощия, приет няколко седмици по-късно, трябва да се търси главвното правно основание на режима. До 1945 г. декретът действа без никакви промени, като предоставя псевдоправно прикритие за преследване, тоталитарен терор и потушаване на германската съпротива до 20 юли 1944 г.[901]

В същото време извънредното постановление показва, че националсоциалистите вече не могат да се откажат от тезата за запалването на райхстага от комунистите и възприемат процеса, който се състои по-късно и естествено „доказва“ вината на Маринус ван дер Любе, като тежко поражение. В тези аспекти, а не в криминалистичните подробности, трябва да се види решаващото историческо значение на пожара в райхстага. Когато по това време кореспондентът на „The Daily Express“ Сефтън Делмар пита Хитлер дали слуховете за предстоящото избиване на вътрешнополитическата опозиция са верни, Хитлер му отговоря подигравателно: „Скъпи Делмар, нямам нужда от Вартоломеева нощ. С извънредното постановление „За защита на народа и държавата“ създадохме специални съдилища, които по закон ще повдигнат обвинения срещу всички врагове на държавата и ще ги осъдят”.

Броят на арестуваните до средата на март само в Прусия са повече от 10 000, според прилагането на указа от 28 февруари. Гьобелс го коментира като голям успех към завземането на властта с чувство на изключително щастие: „Животът отново е прекрасен“.[902]

На този страховит фон през последната предизборна седмица, всички средства за националсоциалистическа агитация са засилени отново, като непрекъснато увеличават интензивността си. Гьобелс обявява 5 март за „деня на пробуждането на нацията“ и сега всички масови митинги и шумни паради, окачване на знамена, актове на насилие, сцени на ликуване и „шедьоври на ораторството“ на Хитлер се изявяват в този ден. Необузданият, зашеметяващ плам на събитията напълно прогонва партньорите от мястото на провеждането. Германската народна национална партия и останалите консервативни партии

изразяване, вкл. свободата на печата, правото на създаване на съюзи и провеждане на събрания, намеса в поверителността на кореспонденцията, пощенските и телеграфните комуникации и телефонните разговори, издаване на заповеди за претърсване и конфискация на дома, както и ограничения на собствеността”.

[901] Bracher K. D. Machtergreifung, стр. 82 и сл. Брхерр, правилно отбеляза, че твърде прибързаното оправдание за приемането на извънредното постановление, „заплашващо държавата с актове на насилие от страна на комунистите“, става несъстоятелно, след решението на Имперския (Държавния) съд. Фактът, че то после не е отменено, дава възможност „да се определи националсоциалистическата държава от формална гледна точка като неправова държава“; Пак там. стр. 85. Бел. пр.: Самата дата 20 юли 1944 г., е свързана с опита за неуспешен държавен преврат в Германия и опит за убийство на Адолф Хитлер. Извършен е от офицери на Вермахта, водени от полковник Клаус фон Щауфенберг. В заговора участват Лудвиг Бек, Карл Гьорделер, Алфред Дел, Ервин фон Вицлебен, адмирал Вилхелм Канарис и други. Съучастници са фелдмаршалите Ервин Ромел и Гюнтер фон Клюге, които са принудени да се самоубият след атентата.

[902] Goebbels J. Kaiserhof, стр. 271; Daily Express, 3. 03. 1933; см. Delmer S. Die Deutschen und ich, стр. 196. : Broszat M. цит. с.,. стр. 101 и сл.

се сблъскват с множество препятствия, които полицията наблюдава мълчаливо и безразлично. Преди деня на изборите 51 противника на националсоциалистите са убити и няколкостотин ранени, а 18 са жертвите на НСДАП. „Фьолкишер Беобахтер“ не без основание сравнява действията на НСДАП със „смазващите удари на чука“.[903]

Денят преди изборите е белязан от помпозно представление в Кьонигсберг. Хитлер завършва речта си с възвишен призив към германския народ: „Сега отново вдигнете високо и гордо глава! Вече не сте роби, сега отново сте свободни ... с милостивата помощ на Бог“, след което прозвучава „Нидерландската молитва на благодарност“, чиято последна строфа е заглушена от камбаната на Кьонигсбергската катедрала. Всички радиостанции са инструктирани да излъчват митинга на живо, съгласно директивата на партията, всеки „който има възможност да направи това, трябва да направи всичко, за да може гласът на канцлера да се чуе на улицата“.

След края на излъчването навсякъде започват маршове на колоните на СА, и т.н. „огньове на свободата“ са запалени в планините и по границата: „Ще имаме голяма победа“, се радват организаторите.[904]

Но са разочаровани, когато резултатите стават известни вечерта на 5 март. Приблизително 89 % от гласоподавателите участват в изборите, НСДАП печели 288 места, а коалиционен им партньор „Черно-бяло-червен боен фронт“ или военния съюз на подп. Крибел „Кампфбунд“, получава 52 мандата. Партята „Център“ запазва позициите си, като печели 73 места, а ГСДП – 120 депутати, дори комунистите губят само 19 от предишните 100 мандата.

Националсоциалистите успяват да постигнат истински успех само в южногерманските провинции Вюртемберг и Бавария, където преди това са представени под средното ниво. Но те все още не получават желаното абсолютно мнозинство. Печелят 43,9% от гласовете, а за мнозинството им липсват около 40 места.

Така Хитлер поне формално продължава да зависи от подкрепата на Папен и Хугенберг и заедно с мандатите на тяхната партия, Хитлер получава много крехко мнозинство от 51,9%. В апартамента на Гьоринг, когато стават известни за резултатите от изборите Хитлер е ядосан и казва, че докато Хинденбург е жив, не може да се отърве от „бандата“, имайки предвид коалиционния партньор ГННП (Германска народна национална партия).[905]

Гьобелс възразява: „Какво означават всички тези числа сега? Ние сме господарите в райха и Прусия.“ В своя статия, публикувана във в-к „Der Angriff“ (Атака) той се обръща към райхстага с изумително искане „да не създава трудности на правителството ... и да остави събитията да си следват пътя“.

Една от характеристиките, типична за движението устремило се към завземането на властта е националсоциалистическата психология, налагаща мислене в изключително триумфални категории и възхваляване дори на най-тежките поражения като победи, въпреки всички обратни доказателства. Резултатите от изборите въпреки разочарованието си, националсоциалистите представят като огромен успех, следствие от тяхната историческа задача „да изпълнят присъдата на народа спрямо марксизма“. Когато партята „Център“ протестират веднага след изборите срещу окачването на знамена със свастики

[903] VB, 6. III. 1933; Goebbels J. Kaiserhof, стр. 273 и сл.: Heiden K. Geburt, стр. 116.

[904] Goebbels J. Kaiserhof, стр. 271.

[905] Sommerfeld M. Ich war dabei, стр. 42; Goebbels J. Revoiutionstagebuch, стр. 275, Horkenbach C. цит. с., стр. 98.

по обществени сгради, Гьоринг арогантно отговоря, че на 5 март „по-голямата част от германското население“ изразява подкрепата си за знамето със свастиката: „Аз съм отговорен да гарантирам, че волята на мнозинството от германския народ се изпълнява, а не желанията на група хора, които, изглежда все още не са разбрали смисъла на случващото се в момента. "

На заседание на кабинета на 7 март Хитлер категорично определя резултатите от изборите като „революция“.[906] С помощта на действия, напомнящи пуч, той завзема властта в провинциите през първите четири дни след изборите. СА навсякъде играе отдавна известната си роля на неконтролиран „народен“ гняв, демонстрирайки по улиците, в околностите на административни сгради и изисквайки отстраняване на кметове, полицейски началници, дори и регионални правителства. В Хамбург, Бремен, Любек, Хесен, Баден, Вюртемберг, Саксония, всеки път по същата схема регионалното правителство на провинцията е принудено да подаде оставка като освободи пътя за назначаването на „национален“ кабинет. Понякога обаче внимателно изградените фасади на законност се сриват и стават очевидни незаконни, революционни претенции за властта: „Правителството ще смаже с цялата си суровост всеки, който му се противопостави“, каза вюртембергският гаулайтер Вилхелм Мюр, след като е избран за нов президент на провинцията. „Ние не казваме: око за око, зъб за зъб – не, на тези, които ни вадят очите, ние ще откъснем главите, а на тези, които ни избият зъбите, ще строшим цялата челюст.“[907]

В Бавария гаулайтерът Адолф Вагнер, заедно с Ернст Рьом и Хайнрих Химлер, принуждават премиера Хелд да подаде оставка на 9 март и след това щурмоваците заемат сградата на правителството. Няколко дни по-рано, в Мюнхен, консерваторите обмислят възстановяването на монархията, за да се противопоставят на заплахата от загуба на остатъчната си независимост, като повикват престолонаследника принц Рупрехт Вителсбах на трона и заплашват, че ще арестуват на границата всеки комисар на райха, който се опита да я премине. Но сега се оказа, че райхскомисарят отдавна е в границите на Бавария и е много по-близко до хората, отколкото всичките баварски министри. Вечерта на 9 март правителствените правомощия са прехвърлени на същия генерал фон Еп, който през 1919 г. спасява Бавария от властта на Съветите.

Само три дни по-късно Хитлер отива в Мюнхен. На сутринта в радиото държи реч по случай националния ден на траур и обявява, че черно-червено-жълтите държавни цветове на Ваймарската република са отменени и отсега държавният флаг е черно-бяло-червени знамена със свастика. Той дава указания да се развеят знамената „в знак на празника на победата“ в продължение на три дни. Обявява че „първият етап“ на борбата е завършен и добавя: „Обединението на политическата воля на провинциите и волята на нацията е постигнато“.[908] Всъщност обединението е първоначалната форма, в която е извършена националсоциалистическата революция. През предходните

[906] От материалите от заседанието на кабинета на 07.03.1933 г., публикувани в: Akten zur deutschen Auswaertigen Politik 1918 - 1945, Serie D (ADAP), стр. 114; след това съобщението на пресслужбата на NSDAP от 05.03.1933, Schulthess, 1933, стр. 54 и сл. За обмена на телеграми между депутата от партиите „Център“ Йос и Гьоринг виж: Ursachen und Folgen, Bd. IX, стр. 80.

[907] Miller M. Eugen Bolz, Staatsmann und Bekenner. Stuttgart, 1951, стр. 440. Някои от малките провинции в които националсоциалистите са част от правителството, попадат под пълната им власт още в средата на февруари, например Тюрингия, Анхалт, Брауншвайг, Мекленбург, Шверин и Нойстрелиц.

[908] Domarus M. цит. с., стр. 222.

години Хитлер последователно се противопоставя на старомодните и сантиментални революционери, които виждат революцията като „спектакъл за масите“, заявявайки: „Ние не сме кабинетни революционери, разчитащи на лумпен-пролетариата.“[909]

Според него революцията не е бунт, а контролиран безпорядък, не е произвол и беззаконна анархия, а триумф на контролираното насилие, което установява ред. Затова той възприема с очевидно недоволство терористичните действия на СА, които се разгръщат веднага след изборите, допълнително подхранвани от шумните лозунги за победа. Не защото те вършат насилия, а защото са необуздани. Противниците, отстъпниците, или тези които знаят твърде много вкл. и строго пазени тайни, стават жертва на необузданата жажда за отмъщение. В квартал Хемниц са убити 5 комунисти и след 2 дни е застрелян издателят на социалдемократически вестник. В Глайвиц е хвърлена ръчна граната срещу депутат от партията „Център“. Въоръжени щурмовици проникват в кабинета на кмета на Дюселдорф, д-р Лер, и бият един от присъстващите с кожен камшик. В Дрезден СА прекъсват концерта на диригента Фриц Буш. В Кил е убит адвокат социалдемократ. СА бойкотират еврейските магазини и освобождават партийни си другари от затвора, превземат банки и принуждават уволнението на политически неудобни служители. Успоредно с това има вълна от проникване в жилища, грабежи, и подразделенията на СА участват в лов на хора, освобождавайки политическите противници на свобода срещу висок откуп.

Като се имат предвид всички подобни обстоятелства, броят на убитите през първите месеци се изчисляваше на 500-600, а изпратените в лагерите, за който говори Фрик още на 8 март, са над 50 000.

Както винаги, когато се анализират сложните модели на поведение на националсоциалистите, се разкрива разплитаща се мрежа от политически мотиви, удовлетворение на личните инстинкти и хладнокръвен разчет. Това се доказва от списъка с имената на някои жертви от този период: заедно с поета-анархист Ерих Мюзам, сред убитите е театралният режисьор Ротер и съпругата му, бившият националсоциалистически депутат Шефер, които предава документите от Боксхайм на властите, ясновидеца Ханусен и майора на баварската полиция Хунглингер, които на 9 ноември 1923 г., арестува Хитлер в бирарията „Бургербраукелер“, след това е бившият командир на СС Ерхард Хайден и накрая убиеца на Хорст Весел „Али“ Хьолер.

Всички оплаквания на неговите буржоазни партньори от нарастващото господство на уличното насилие, Хитлер грубо и обидено отхвърля. Той казва на Папен, че е просто възхитен от „безпрецедентната дисциплина“ на своите штурмоваци и есесовци опасявайки се, че „историята един ден ще ни упрекне, че ние самите може би вече сме се заразили със слабостта и малодушието на нашия буржоазен свят, и в историческия час действахме в бели ръкавици, вместо да използваме стоманени юмруци”. Той няма да позволи на никого да го отклони от изпълнението на мисията му за унищожаване на марксизма и „затова най-спешно моли да не му се отправя такива оплаквания в бъдеще“.

Независимо от това, на 10 март той предупреждава СА и СС за необходимостта „да се държат по такъв начин, че по-късно в историята, да не сравняват националната революция от 1933 г. с революцията и бунта на

[909] Calic E. цит. с., стр. 59., Rauschning H. Gespraeche, стр. 164.

изметта от „Спартак“ през 1919 г.“[910] (бел.пр.: Има предвид работническия янурски бунт на берлинските работници от 1919 г., организиран от комунистите от съюза „Спартак“).

Естествено, СА са дълбоко разочаровани от подобни предупреждения. Те винаги разбират под „завземането на властта“ откритата употреба на безконтролно насилие, за което никой не трябва да отговаря, те гонят хората, измъчват ги, убиват ги, за да придадат на революцията нейния „истински темперамент“. Те не искат дългосрочни обещания и необвързващи метафори, според които Германия след победата ще им принадлежи.

Те искат конкретни неща, като офицерски звания, позиции на ръководители на районни служби, „топли места“, социална сигурност, докато концепцията на Хитлер за завземане на властта, поне на първия етап се състои от подмяна само на ключови постове в процеса на добре дозиран натиск. Много специалисти от второ ниво трябва да бъдат принудени да сътрудничат с помощта на измамни маневри и заплахи. Затова Хитлер се опитва да успокои своите щурмоваци с рационализирани изявления, звучщи като заклинания още в в началото на февруари: „Часът на победата над комунизма ще дойде!“

Разочарованията на СА обаче са надеждите на бюргерите. Те очакват възстановяване на реда, а не произвол, убийства или създаване на дивашки концентрационни лагери от кафявите преторианци.

Сега изглежда с по-голямо удовлетворение гражданството вижда, как СА са принудени да охладят революционния се импулс и да заменят насилието със събирането на дарения за организацията, като обикалят с кутии за събиране на пари, или как водени под строй посещават църквата в неделя.

Озадачаващият, но успешен образ на Хитлер като умерена фигура, която в съответствие с върховенството на закона, постоянно води изтощителни битки с радикалните си сътрудници, е продукт на тази епоха. Цялостната и високоефективна тактика на „легалната революция“ става благодарение на втората „магическа дума“[911], която Хитлер използва - „национален подем, национално възраждане“.

Това е моделът на мисли и чувства, който сега равномерно се набиват в главата на нацията, ориентирайки я в правилната посока. В центъра му стои, в безброй и понякога гротескни версии фигурата на „народния канцлер“, който изкачвайки се високо над партиините спорове и дребните интереси, се грижи само за законността и благосъстоянието на нацията.

Сега самият Гьобелс се заема с развитието на този образ във все по-оглушителна пропаганда, използвайки целия натиск на държавните лостове.

На 13 март Хинденбург подписва указ, с който го назначава за ръководител на „министерството на народната просвета и пропагандата на райха“, чието създаване е планирано от самото начало, но е отложено поради коалиционните партньори. Така Хитлер, за първи път нарушава всички предишни обещания да запази състава на кабинета непроменен. Новият

[910] От обръщението на Хитлер на 10 март 1933 г., Domarus M. цит. с., стр. 219. Възмущението на Хитлер от жалбата на заместник-председателя на ГННП (Германска национална народна партия) фон Винтерфелд от 10.03.1933 г .: - VAK R 43, Bd. II, стр. 1263. За писмото на Хитлер до Папен, копия от което са изпратени до Хинденбург и министъра на войната Бломберг, виж Broszat M. цит. с., стр. 111. В германските вестници се съобщава, че от 31 януари до 23 август 1933 г. 196 противници на националсоциалистите и 24 привърженици на Хитлер загиват с насилствена смърт, а в периода преди изборите през март – 51 противници и 18 националсоциалисти.

[911]Там, стр. 215.

министър получава широки правомощия, но се държи с непринудена коректност, която се откроява благоприятно от несериозния маниер на поведение на повечето „кафяви“ лидери наслаждаващи на победата.

В първата си основна реч пред пресата той каза: „Чрез създаването на новото министерство, правителството преследва целта да не оставя хората в невидение. Сегашното правителство е народно. Новото министерство ще информира хората за намеренията на правителството с цел постигане на политическо единство между народа и правителството“.[912]

На заседание на правителствения кабинет Хитлер обосновава създаването на новото министерство със списък на изключително общи задачи, подчертавайки например необходимостта от подготовка на населението за решаване на въпроса за растителните масла и мазнини (бел.пр.: употребата на маргарина[913]). Но никой от министрите не задва уточняващи въпроси и не иска обяснения. В рамките на седмици цялата решителност на консерваторите да не му позволят да се отметне от обещанията си, бърне се изпарява което показва не само фино обмислена сдържаност при използването на директивните компетенции, но и хипнотичната му енергия. Папен угодничи пред него, ген. Бломберг е напълно очарован от Хитлер, Хугенберг си позволява да мрънка от време на време изразявайки недоволство, а мнението на останалите е без значение.

Задачата, която Гьобелс действително поема без забавяне е да подготви първото събитие в което новата държава да обяви характера си и в същото време да разчисти психологически пътя към планирания закон за извънредните правомощия. Този закон, замислен като „фатален удар“ по парламентарната система, Хитлер би могъл да приложи веднага позовавайки се на указите приети след пожара на райхстага, да прибегне до сила и да арестува толкова депутати от левите партии колкото му е необходимо да се постигне необходимото мнозинство от 2/3. Тази възможност е подробно обсъдена и докладвана на кабинета от Фрик[914], но Хитлер има възможност да избере формално правилния път, като се опита да привлече подкрепата на партята „Център“.

Той следва едновременно първия и втория път което не е случайно, а е характерна черта на тактическия стил на завземането на властта като цяло. Депутатите комунисти и социалдемократи са подложени на масово сплашване и някои от тях са арестувани, и в същото време Хитлер открито ухажва буржоазните партии, напомняйки им, под формата на заплаха за неограничените правомощия, които той има в съответствие с постановлението от 28 февруари прието след пожара на райхстага.

Той им припомня за верността към интересите на нацията, апел към християнския морал, възсторг от традициите и изобщо се представя в стила на чисто цивилен, уважаван държавник. Ухажването на Хитлер към буржоазията достига своята кулминация изпълнена с помпозност и магическо обаяние върху настроението на хората, в „Деня на Потсдам“. Това е също първият, майсторски

[912] Horkenbach C цит. с., стр. 114.

[913] Първата фабрика за маргарин в Германия е основана през 1874 г. във Франкфурт на Майн, а през 1885 г. в Германия вече има 45 компании, които произвеждат маргарин. По време на Голямата криза, употребата му нараства. (бел.пр.)

[914] Bracher K. D. Machtergreifung. стр. 158. Във "Фьолкишер Беобахтер" от 17.03.1933 с радост се изчислява, че е достатъчно да отнемат местата на 81 депутати комунисти, и НСДАП ще има 10 места повече в райхстага, отколкото е необходимо за абсолютно мнозинство.

успешен тест за новия министър на пропагандата. Ако на 5 март Гьобелс провъзгласява „деня на пробуждането на нацията“, то 21 март, датата на първото заседание на райхстага на „Третия райх“, той обявява за „деня на националното възраждане“.

Той трябва да бъде открит с тържествен държавен акт в гарнизонната църква в Потсдам, над гроба на Фридрих Велики. Резиденцията на пруските крале със своята строга красота предизвика различни асоциации съобразени с необходимостта от национално възраждане. Датата на честването 21 март е не само началото на пролетта, но и денят в който Бисмарк открива първия Германският райхстаг през 1871 г. и по този начин окончателно затвърждава историческия обрат в развитието на страната.

Всяка фаза, всяко действие на церемонията е планирано от Гьобелс по „сценарий“, който Хитлер одобрява. Това, което толкова впечатлява и докосва душата на зрителите е строгият ред на маршируващите колони, дете до пътя, което държи букет цветя, изстрели от леки минохвъргачки, гледката на белобрадите ветерани от войните през 1864, 1866 и 1871 г., парада и звука на органа - цялата тази неустоима комбинация от прецизния ритъм и обхващата емоционалност са резултат от хладно разчетената и добре планирана режисура. „На такива големи държавни тържества“, отбеляза Гьобелс след предварителна проверка „на терен и най-малкият детайл е важен“.[915]

Денят е открит с празнични служби. Скоро след 10 часа от Берлин започват да пристигат първите лимузини, които едва си проправят път през претъпканите улици: Хинденбург, Гьоринг, Папен, Фрик, депутати от райхстага, ръководството на СА, генералите на стара и нова Германия. Гирлянди и ярко оцветени килими, окачени по фасадите на къщите, черно-бяло-червени знамена и знамената със свастиките, развяващи се на великолепния празник на помирението.

Носещ старата си униформа на фелдмаршал, която той винаги предпочита пред цивилното си черно палто, демонстрирайки славно завръщане в миналото, Хинденбург влиза в протестантската църква „Николайкирхе“ (Св. Николай), след което прави обиколка през града. За католическа служба в църквата „Св. Петър и Павел“, депутатите от партията „Център“, след като демонстрират ирония, са допуснати през страничния вход. Хитлер и Гьобелс, поради „враждебното отношение на католическата епископия“, не присъстват на службата.

На този „национален празник на националното единство“ също не присъстват комунисти и социалдемократи, които не са поканени и за някои от тях, както публично заявява на 14 март, Фрик „са възпрепятствани, тъй като има спешна и по-полезна работа ... в концентрационните лагери“.[916]

Малко преди 12 часа, Хинденбург и Хитлер се срещат на стъпалата на гарнизонната църква и си разменят ръкостискане, което е увековечено на милиони пощенски картички и плакати, символизиращи цялата жажда на нацията за вътрешно помирение: „Старецът“, без когото Хитлер не може да дойде на власт, дава своята благословия.[917] Хорът и галерията на църквата са пълни с генерали от армията на Кайзера и райхсвера, дипломати и различни високопоставени лица, зад тях са националсоциалистически депутати в кафяви ризи, отстрани са парламентарните представители на партията „Център“.

[915] Goebbels J. Kaiserhof, стр. 284.
[916] Horkenbach C. цит. с., стр. 106.
[917] Hitlers Tischgespraeche, стр. 366.

Традиционното място на монарха остава незаето, но зад него стои престолонаследникът в церемониалната си униформа. Вървейки с маршова стъпка до мястото си във вътрешността на църквата, Хинденбург замръзва за миг пред кайзерската ложа и вдига фелдмаршалския си жезъл в знак на поздрав. Изпълнен с уважение, носещ черен костюм Хитлер последва тъжно изглеждащия старец. Зад тях се движат „униформи“, следва органната музика и църковната хорова песен „Нека славим дружно Бога.“

Речта на Хинденбург е кратка. Той отбеляза доверието, което и сега хората имат към новото правителство, благодарение на което има „конституционната основа за своята работа“, призова депутатите да подкрепят правителството при решаването на трудните му задачи и извиква „древния дух на това място „за преодоляване на „егоизма и партийните кавги ... за доброто на обединена, свободна и горда Германия“. Речта на Хитлер е настроена на същата вълна от тържествени чувства, свободна от тежки атаки. Очертавайки периодите на величие и упадък на нацията, той декларира ангажимента си към „вечните основи“ на нейния живот и традициите на нейната история и култура.

След искрени думи на благодарност към Хинденбург, чието „щедро решение“ направи възможно сключването на съюз „между символите на величието на миналото и младите сили“, той моли провидението да укрепи „онази смелост и постоянство, което духа в тази свята за всяки германска църква бди над нас хората, борещи се за свободата и величието на нашия народ, тук на гроба на най-великия му крал“. „Всички са разтърсени до основи“, казвва Гьобелс: „Седя близо до Хинденбург и виждам сълзи да се напират в очите му. Всички се изправят и аплодират възрастния фелдмаршал, който протяга ръка към младия канцлер. Исторически момент. Щитът на германската чест отново е почистен от калта. Знамената с нашите орли излизат. Хинденбург полага лаврови венци върху гробовете на великите пруски крале. Оръжията гърмят. Прозвучават тръби, президентът застава на трибуната с фелдмаршалския си жезъл в ръка и поздравява райхсвера, СА, СС и „Стоманения шлем“, които маршаруват отпред. Стои и приветства“.[918]

Тези картини имат изключително влияние върху парламентаристите, военните, дипломатите, чуждестранните наблюдатели и широката общественост и правят „Деня на Потсдам“ наистина в повратна точка.

Въпреки високомерните думи на Папен, че след няколко месеца той ще притисне Хитлер в ъгъла, така че „да не гъкне“[919] отдавна и недвусмислено са опровергани от хода на събитията. „Сантименталната потсдамска комедия“ сякаш демонстрира, че своенравният нацистки фюрер най-накрая се е вмъкнал в мрежата на онзи национален консерватизъм, чийто идеологически център е бил в резиденцията на пруските крале, призовавайки за връщане на предишното му величие, а пред Хинденбург - негов верен пазител, изглежда, че младият, изпълнен с вяра и страхопочитание Хитлер се е подчинил на тази традиция.

Само малцинство успяват да устоят на хипнотичното влияние на това представление и много от онези, които гласуват против Хитлер на 5 март, сега явно се колебаят в преценките си. Горчиво е да се осъзнае, че много служители, офицери, адвокати, все представители на предаdüните на националните интереси бюргери (граждани, буржоазия), водени от рационални

[918] Goebbels J. Kaiserhof, стр. 285. и сл.

[919] Думи, казани на Евалд фон Клайст-Шмензин. Politische Studien, 1959, N. 106, стр. 92. Meinecke F. цит. с., стр. 25.

аргументи, се държат много сдържано само до момента в който режимът ги въвежда в състояние на екстаз и играе с техните национални чувства.

„Буря от чувства на национална наслада“, пише един от вестниците на дясната буржоазия, „обхвана Германия вчера, и като ни се иска да вярваме, неговите вихри премахнаха преградите с които се бяха оградили някои партии, и отвориха врати, които до сега упорито отказваха да да се отворят“.[920]

Огромни факелни шествия по улиците на Берлин и особено тържествено изпълнение на операта на Вагнер, „Нюрнбергските майстори певци“ закрива програмата на фестивала.

Два дни по-късно режимът и самият Хитлер се появяват в различен облик. На 23 март, около 14 часа, райхстагът се събра във временно преобразуваната за тази цел опера „Крол“ на заседание започващо с „театрално“ отбелязване на „Деня на Потсдам“. Външния дизайн цветовете и символите на НСДАП недвусмислено надделяват навсякъде. Частите на СС отцепят сградата, с толкова много хора, че и вътре в сградата има щурмоваци в кафяви униформи, стоящи в дълги заплашителни редици. Зад сцената, където са местата на членовете на правителството и президиумът на райхстага, виси огромно знаме със свастика. Встъпителната реч на Гьоринг грубо игноривра безпартийния характер на парламента. Обръщайки се към партийните си другари, той без никаква причина посвещава речта си в паметта на Дитрих Екарт. След това думата взема Хитлер който излиза на подиума, също в кафява риза.

Прави впечатление, че преди това в продължение на няколко седмици той се представя главно в обикновен костюм. В своята неизменна риторична схема той отново започва с мрачна панорама на случилото се от ноември 1918 г., бедите и заплахите за смърт на райха, а след това обрисува широката картина на намеренията и задачите на правителството, използвайки предимно рационализирани формулировки, които повече или по-малко съвпадат с изявленията му от последните седмици. Тогава той заявява: „За да може да изпълнява задачи в общата рамка, очертана по-горе, правителството внася в райхстага от името на две партии, Националсоциалистическата и Германската национална народна партия, проект за закон за извънредните правомощия. Правителството иска райхстага да одобри мерките му, без търговия и пазарлъци. Правителството няма намерение да премахва райхстага като такъв. Напротив, в бъдеще също така ще го информира от време на време за дейностите си. Правителството ще използва този закон само доколкото е необходимо за прилагането на жизненоважни мерки. Няма заплаха за съществуването на райхстага и райхсрата (Държавния съвет). Позицията и правата на г-н президента остават неприкосновени. Съществуването на провинциите със самоуправление не се премахва“.

Противно на тези обнадеждаващи уверения, всяка от петте клаузи на закона разбива един по един „основните елементи на германската конституция“.[921] Съгласно първия член, законодателната функция е прехвърлена от райхстага към имперското правителство, вторият член разширява правомощията на правителството до възможността за промяна на конституцията, член трети прехвърля правото за изготвяне на закони от президента на райха на райхсканцлерът, четвъртият разширява обхвата на прилагане на закона до определени договори с чужди държави, докато

---

[920] Berliner Boersenzeitung, 22. 03. 1933, цит. по: Horkenbach C. цит. с. стр. 127.
[921] Heiden K. Geburt, стр. 147.

последният член ограничава продължителността на закона до четири години и го свърза с съществуването на настоящото правителство. С отново характерната си промяна в тона, Хитлер завършва речта си с предизвикателство към опонентите си: „Тъй като правителството има ясно мнозинство, броят на случаите когато поради вътрешна необходимост ще се наложи да се използва закона, сам по себе си ще бъде ограничен. С оглед на това правителството на националното възраждане още повече настоява за приемането на закона. Предпочита ясно решение във всеки случай. Предоставя на страните от райхстага възможност за мирно развитие на Германия и взаимното разбирателство, което ще възникне на тази основа в бъдеще, но също така е готов решително да реагира на а отхвърляне и предупреждения за съпротива. Сега решавайте сами, господа депутати, дали ще има мир или война “.[922]

Овации, публиката пее „Германия, Германия преди всичко“ - това е нотата, която завършва речта на Хитлер, символично предвещава какви ще бъдат бъдещите функции на парламента. В атмосфера на обсадно състояние, поради разположените навсякъде бойци на СА и СС, фракциите се оттеглят за тричасова почивка и консултации.

Пред сградата „разбойниците“ на Хитлер в униформа започнват да скандират припевно: „Ние изискваме закон за извънредните правомощия – иначе перушина ще хвърчи!“[923]

Сега всичко зависи от поведението на партията „Център“, нейното съгласие трябва да осигури на правителството мнозинството, необходимо за промяна на конституцията. При предишните преговори с лидера им, д-р Каас[924], Хитлер дава различни уверения, които се отнасят преди всичко до конкордата и в крайна сметка „като благодарност за благоприятния вот на партията „Център“ за подготовка на писмо „относно отмяната на онези части от декрета, приет след пожара на райхстага, нарушил гражданските и политическите свободи на гражданите”. Също така трябва да съдържа изявление, че законът ще се прилага само при определени условия. Освен това Хугенберг и Брюнинг по време на разговор вечерта на 21 март се споразумяват да дадат съгласието на „Центъра“ за приемене член, гарантиращ гражданските и политическите свободи. Договорено е с „националистите народняци“ от ГННП че ще се внесе предложение, формулирано от Брюнинг. По време на прекъсването на срещата обаче Брюнинг е информиран, че има сериозно противопоставяне на плана за въвеждане на допълнителна резолюция от „националистите народняци“ и е невъзможно да бъде представен неговият проект, както е договорено.

Фракцията на партията „Център“ се разколебава и започва отново да обсъжда позицията си. Докато мнозинството е за одобряване на предложението на правителството, някои от членовете на фракцията, особено Брюнинг, страстно се противопоставя на всяко спазване, по-добре е, извиква той, да загинеш славно отколкото да се покриеш с позор.

В крайна сметка цялата фракция се съгласява да следва мнението на мнозинството. Решаваща роля изиграва не само традиционният опортюнизъм

---

[922] Речта е публикувана в кн.: Domarus M. цит. с., стр. 229.

[923] Severing C. цит. с. Bd. II, стр. 385. Bruening H. цит. с. стр. 655 и сл., Ein Brief. In: Deutsche Rundschau, 1948, стр. 15.

[924] Лудвиг Каас (1881 – 1952 г.), доктор по теология, свещеник. В 1920 г. влиза в Райхстага като депутат на католическата партия „Център“ а в 1929 г. става неин председател. В 1933 г. емигрира в Рим.

на партията и измамното влияние на „Деня на Потсдам“, но и мнението, че партията не е в състояние да попречи на приемането на закона и дори последното, в комбинация с обещаното писмо, не може да принуди Хитлер да спазва законността на съществуващите разпоредби.

Писмото на Хитлер все още не е пристигнало, след края на почивката и консултациите. По настояване на Брюнинг, Каас отива при Хитлер и се връща с декларация, че писмото е подписано и изпратено до министъра на вътрешните работи за по-нататъшно предаване и ще бъде получено по време на гласуването; Каас добавя: „Ако някога съм вярвал на Хитлер, това ще стане този път съдейки по най-убедителния му тон“. Междувременно председателят на социалдемократите Ото Велс се изкачва на подиума в дълбока тишина, в която отдалеч се чуваха заплашителните скандирания на СА и СС. В последната си публична реч, изразяваща лоялност към демокрацията, той обосновава негативната позиция на своята фракция. „Социалдемокрацията непрекъснато се застъпва за външнополитическото равенство на Германия и против всеки опит на противниците да омаловажат нейната чест. Да бъдеш беззащитен, каза той не означава да бъдеш безчестен. Това важи както за външната, така и за вътрешната политика. Изборите дадоха на правителствените партии мнозинство и по този начин възможността да управляват в съответствие с конституцията, когато има възможност и така трябва да се действа. Критиката, каза той, има лечебна сила, нейното преследване не прави нищо“. Той завършва речта си с призив към правосъзнанието на хората и поздрав към преследваните и приятелите.

Този отказ, зачитащ чувството за мярка под формата на напълно достоен отказ, докарва Хитлер в състояние на изключително раздразнение. След като рязко отблъсква Папен, който напразно се опитва да го задържи, той се качва на подиума за втори път. Сочейки с пръст към Ото Велс[925], той започва гневното си излеяние: „Твърде късно се събудихте! Отличните теории, които вие, господин депутат току-що представихте тук са известни на световната история малко по-късно, отколкото е необходимо“

С нарастващо вълнение той отрича правото на социалдемокрацията да се смята за част от единното национално цяло по въпросите на външната политика, наличието на чувство за национална чест, чувство за легитимност и продължава своята тирада, интензивността на които нараства с всяка вълна от бурни аплодисменти: „Говорите за преследване. Мисля, че само няколко наши представители тук не са преживели преследване от ваша страна, без да са били в затвора. Изглежда напълно сте забравили как са ни късали ризите през години, защото цветът им не ви харесваше. Ние израснахме в резултат на вашето преследване! Казвате още, че критиката има лечебен ефект. Разбира се, който обича Германия нека ни критикува, но който почита Интернационала, няма право да ни критикува! И в тези неща истината достига до вас, г-н депутат, със справедливо забавяне. Трябваше да осъзнаете здравината на критиката в момента, когато бяхме в опозиция. Тогава забраните на нашата преса последваха една след друга, срещите и митингите ни бяха забранени с години! И сега казвате: критиката лекува!"

[925] Ото Велс (1873 – 1939 г.), депутат от ГСДП за периодите 1912 – 1918 г. и 1920 – 1933 г. След това събитие емигрира в Чехословакия а след нейната окупация – във Франция, където и умира.

Когато социалдемократите започват шумно да протестират звънецът на председателя иззвънява и Гьоринг презрително им извиква: „Няма нужда да вдигате шум – слушайте какво ви казват!“

Хитлер продължава: „Казвате, сега искате да лишите райхстага от реално влияние, за да продължите революцията. Господа, в такъв случай няма да има нужда да представяме нашия законопроект тук. Ние, Бог ми е свидетел, имаме смелостта да се преборим с вас и по друг начин! Казвате, че ние не можем да не се съобразяваме със социалдемокрацията, защото тя първа спечели тук места за да представя народа, работещите, а не само бароните и графовете. Във всичко, г-н депутат, закъсняхте! Защо не обясните тези свои вярвания на приятеля си Гжезински и другитете – Браун и Зеверинг, които години наред ме упрекваха, че съм художник-чирак! Вие заявявате това в своите плакати от години. (Репликата на Гьоринг: „Е, сега канцлерът ще даде огън!“) И накрая ме заплашваха, че ще ме изгонят от Германия с кучешки камшик. Отсега нататък ние, националсоциалистите ще отворим пътя на германския работник да постигне това което има право да изисква. Ние, националсоциалистите ще говорим за неговите интереси. Вие господа вече не сте необходими. И не ни бъркайте с буржоазния свят. Мислите, че вашата звезда може да изгрее отново! Звездата на Германия ще изгрее, господа, а вашата ще залезе. Изгнилите, стари и овехтели в живота хора ще изчезнат и никога няма да се върнат”.

Разкривайки истинските си мисли, той отбелязва, че само заради „спазването на върховенството на закона“ и по психологически причини, призовава „Германския райхстаг да ни даде разрешение за това, което така или иначе можем да вземем“. В края на речта си се обръща към социалдемократите: „Мисля, че не гласувате за този закон, защото поради вашия манталитет не можете да разберете стремежа, който ни вдъхновява. Мога да ви кажа само едно: не изобщо не искам да гласувате за него! Германия трябва да бъде свободна, но не благодарение на вас!“

Минутите след тези думи следват: „продължителни овации и възсторжени викове „Хайл!“, като израз на одобрение сред националсоциалистите и от представителите на ГННП.[926]

Тази реч се считат за един от най-ярките пример за находчивостта на Хитлер като оратор, но трябва да се знае, че речта на Ото Велс, произнесена преди това, бе попаднала в ръцете на журналисите предния ден и очевидно Хитлер предварително е запознат с нея, като подготвя и отговора си.

Гьобелс вярва, че „врага ще се пръсне на парчета“ и се радва, че: „никога не са били така разбивани на парчета и тъпкани, както тук“.

В своята безразсъдна грубост, в екстаза на репресията, тази реч на Хитлер прилича на онази първа реч през септември 1919 г., когато професионален оратор-полемист открива таланта на красноречието у Хитлер, и находчивия Антон Дрекслер е изумен и възхитен. Сега, на заседание на правителството през следващия ден Хугенберг благодари „от името на останалата част от кабинета за блестящото поражение над марксисткия лидер Велс“.[927]

---

[926] Domarus M. цит. с. стр. 242 и сл. По повод предположението, че Хитлер е запознат с речта на Велс предварително,: Stampfer F. Erfahrungen und Erkenntnisse. Koeln, 1957, стр. 268.

[927] ВАК, протоколи от заседания на кабинета, R 43, Bd. Goebbels J. Kaiserhof, стр. 287. На друго място Гьобелс казва за думите на Хитлер: „Изглеждаше така, сякаш тук играят котка и

След като бурята от аплодисменти утихва в края на речта на Хитлер, представители на други партии започват да се качват на подиума. Един по един те подкрепят и одобряват законопроекта. Каас обаче не без смущение прави това едва след като Фрик в отговор на многократно искане, „тържествено го увери, че куриерът вече е доставил писмото на Хитлер в кабинета му в операта Крол“.[928] В рамките на няколко минути бяха проведени три четения на закона, резултатът от гласуването е 441 „за“, 94 „против“, само социалдемократите останаха на позицията си за отхвърляне на законопроекта. 441 – това беше много повече от необходимото мнозинство от 2/3, тези гласове щяха да са достатъчни и дори 81 комунистически депутати и 26 депутати от СДПГ, които отсъстваха поради арест, бягство или заболяване са тук и гласуват против. Веднага щом Гьоринг съобщава резултата, националсоциалистите се втурват напред и подреждайки се в редицата, започват да пеят „Хорст Весел“ с вдигнати ръце за поздрав на партията. Същата вечер законът единодушно преминава през единния имперски съвет (райхсрата или държавния съвет). А обещаното писмо на Хитлер никога не попадна в ръцете на партията „Център“.[929]

С приемането на „Закона за премахване на бедственото положение на народа и държавата“, както официално се нарича законът за извънредните правомощия, райхстагът е изключен от политиката, а правителството получава неограничена свобода на действие. Споменът за този ден е толкова мрачен не защото центристките партии капитулират пред по-силния и волеви враг лишен от всякакви задръжки, а защото те самите страхливо изиграват заедно своето собствено елиминиране от политиката.

Буржоазните политици осъзнават ясно, че декретът от 28 февруари приет след пожара на райхстага, открива решителния преход към диктатура, докато законът за извънредните правомощия има формално значение в процеса на завземане на властта. Но точно в този случай гласуването им дава възможност да изразят съпротивата си с акт, който ще бъде запомнен от хората, вместо да прикриват революционните събития от онези седмици в допълнение към всичко останало, с появата на приемственост в законодателна сфера.

Ако указът от 28 февруари е фактическият край на многопартийната Ваймарска република, то законът за извънредните правомощия е нейният морален край. Той поставя последният етап в процеса на самоунищожение на партиите, чието начало е в 1930 г., когато „голямата коалиция“ се срива. Законът за извънредните правомощия завършва първата фаза на завземането на властта. Той прави Хитлер независим не само от президентските укази, но и от съюза с консервативните партньори. Така се елиминира всяка възможност за организирана борба срещу властта на новия режим. „Фьолкишер Беобахтер“ не без основание пише: „Исторически ден. Парламентарната система капитулира пред новата Германия. В продължение на четири години Хитлер ще може да прави каквото сметне за добре: по отношение на отричането – да унищожи всички пагубни сили на марксизма, а по отношение на създаването – да

мишка. Марксистът се криеше от ъгъл в ъгъл. И там, където се надяваше на милост, го очакваше поражение. „Виж: Der Fuehrer als Redner. В: Adolf Hitler, стр. 33.

[928] Bruening H. Ein Brief, стр. 19.

[929] В отговор на последващо запитване относно обещаното писмо, Хитлер твърди, че германските националисти народняци протестират срещу предаването му, както и срещу публикуването (което е договорено), но те отговаряйки на запитването отричат изявлението на Хитлер. Напротив те биха приветствали публикуването му; виж: Bruening H. цит. с., стр. 660.

създаде нова народна общност. Започва страхотно нещо! Денят на Третия райх дойде!"

Хитлер за по-малко от три месеца, надхитрява съюзниците си и премахва всички сили, които му се противопоставят. За да си представим правилно скоростта на този процес трябва да знаем, че на Мусолини в Италия са били необходими 7 години, за да придобие власт в приблизително същия обем.

Следването на целта и способността му да се представи като сериозен държавник от самото начало въздейства върху Хинденбург и бързо го кара да забрави за предразсъдъците от миналото спрямо Хитлер. Сега недвусмислената победа на правителството в гласуването засилва новите му чувства. Студеният егоистичен старец пренебрегва преследването, на което са подложени голяма част от бившите му избиратели, но осъзнава че Хитлер е сложил край на отвратителния, неконтролируем безпорядък, който партиите създават и смята че трябва да продължава да подкрепя „правилния" си избор.[930] Два дни след назначаването на Хитлер за канцлер, ген. Лудендорф упреква „стария се боен другар" Хинденбург в писмо, че „е предал страната във властта на най-големия демагог на всички времена": „Тържествено ви предсказвам, че този нещастник ще хвърли нашия райх в бездната и ще донесе на нацията ни невъобразими нещастия и скръб. Бъдещите поколения ще ви проклинат за това деяние и в гроба ви."[931]

Въпреки това, Хинденбург е доволен, че „е разсякъл възела и сега ще настъпи мир за дълго време". Поради напредналата си възраст, той решава да се оттегли от политиката и инструктира държавния секретар Майснер да заяви на заседанието на кабинета по „Закона за извънредните правомощия", че вече „няма нужда" от президента да участва в подготовката и пиремането на законите. Хинденбург е щастлив да се освободи от дългогодишна отговорност.

Скоро Папен също престава да кандидатства за участие във всички срещи между президента и Хитлер. Самият Хинденбург го моли, както той каза „да не обижда Хитлер"[932] и когато премиерът на Бавария, Хелд пристигна в двореца на президента за да се оплаче от терора и нарушенията на конституцията от националсоциалистите, старецът изпадащ вече в сенилна неадекватност го съветва да се обърне към самия Хитлер. А в кабинета, както отбелязва Гьобелс „авторитетът на фюрера вече е напълно установен. Няма повече гласувания.

---

[930] Goerlitz W., Quint H. A. цит. с., стр. 372.

[931] Fabry Ph. W. цит. с., стр. 91; забележката по-долу, предава същността на изявленията от обкръжението на президента.: Bruening H. цит. с., стр. 650. (Бел.пр.: Съществува мнение, че това изречение отнасящо се за Хитлер, в писмото на Лудендорф е фалшификат.: Fritz Tobias. Ludendorff, Hindenburg und Hitler. Das Phantasieprodukt des Ludendorff-Briefes. // Uwe Backes, Eckhard Jesse und Rainer Zitelmann (Hrsg.): Die Schatten der Vergangenheit. Impulse zur Historisierung des Nationalsozialismus. Frankfurt/Main und Berlin: Propyläen Verlag, 1990. стр. 319-342. Lothar Gruchmann. Ludendorffs „prophetischer" Brief an Hindenburg vom Januar/Februar 1933. Eine Legende. // Vierteljahrshefte für Zeitgeschichte. 47. Jahrgang, Oktober 1999, стр. 559-562. В опит да си възвърне благоразположението на Лудендорф, Хитлер пристига неочаквано в дома генерал на 70-ия му рожден ден през 1935 г., за да го повиши в фелдмаршал. Вбесен, Лудендорф, го изгонил с думите: „Офицерът получава званието генерал фелдмаршал на бойното поле! А не за подарък на празненство послучай рождения му ден."

[932] Papen F. v. цит. с., стр. 295. По-късно Хитлер твърди обратното. Хинденбург веднъж го попитал защо Папен винаги присъства по време на техните разговори: „Искам само да говоря с теб насаме!", Виж: Hitlers Tischgespraeche, стр. 410. Относно твърдението Майснер за заседание на кабинета на 15 март, виж: IMT, Bd. XXXI, S. 407; Майснер възразява, че „може би има смисъл да се използва авторитетът на г-н президента при обсъждане на някои закони от особено значение".

Фюрерът решава. Всичко върви много по-бързо, отколкото смеем да си представим."[933]

Националсоциалистите насочват лозунгите си и открито обявяват война основно срещу марксистите, но ударът е насочен еднакво и срещу партньора ГННП. „Умната" система на националистите народняци за овладяване и опитомяване на нацистите не е нищо повече от паяжина, в която както казва народа, малоумният се надява да хване орел.

В своя недалновиден плам срещу левите, Папен, Хугенберг и техните поддръжници напълно губят от поглед си факта, че елиминирането на левите трябва да осигури на Хитлер инструментариума с който той ще елиминира и тях. Те просто не са в състояние да разберат опасността от този съюз, дори не осъзнават, че седнали на една маса с Хитлер трябва да държат здраво джобовете си.

Карл Гьорделер с нищо неподозиращото си високомерие на консерватор, вярва, че те ще притиснат Хитлер и ще го оставят да се занимава само с архитектурни проекти, а те сами ще се занимават с политика. В едно от изявленията от онова време Хитлер, отново изразява старата си вражда към своите партньори от буржоазната коалиция и ги нарича „призраци": „Реакцията вярва, че ме е вързала на верига. Ще ми поставят колкото се може повече капани. Но няма да чакаме техните действия. Няма да се тревожим. Не познавам буржоазните предразсъдъци ли?! Считат ме за необразован, варварин. Да! Ние сме варвари. Искаме да бъдем такива. Това е почетно звание. Ние и никой друг искаме да подмладим света. Краят на стария свят идва".

Но „торбата с хитрините" срещу лявото и дясното не е цялата печалбата на Хитлер, която законът за извънредните правомощия му носи. Тактиката за завземането на неограничената власт не като революционен узурпатор, а в законодателната тога, и колкото надупчена и закърпена да изглежда, не поражда вакуум в законността, както става при насилствените преврати. Благодарение на закона за извънредните правомощия, Хитлер има апарата на държавна бюрокрация вкл. правосъдието без който не може да изпълни амбициозните си планове. Законът предоставя рамката, която задоволява както съвестта му, така и необходимостта да се живее в хармония с властта.

Не без удовлетворение, мнозинството от официалните лица заявяват легитимния характер на тази революция, която въпреки допуснатите ексцесии, благоприятно се отличава от „вакханалиите" на 1918 г. Това усещане е дори по-силно от антидемократичните ѝ традиции и предизвика желание за сътрудничество.

А тези, който се съпротивляват, лично изпитват силата на преследването в съответствие с приетия специален закон с подобие на законност срещу тях. Противно на все още широко разпространената теза за неразривен, плавен преход от парламентарна република към тоталитарна единна държава, трябва да се признае, че в процеса на правната революция, революционните елементи очевидно надделяват над правните. Нищо не подвежда обществеността относно истинската същност на случващото се, повече от блестящата смяна на театралния декор при открита сцена пред погледа на зрителите. Това, което законът за извънредните правомощия закрепва, е акт на революционно завземане на властта, въпреки че е удължен през 1937, 1941 г. и след това

[933] Телеграма между Майснер и Хелд от 10.03.1933 г., виж: Bracher K. D. Diktatur, стр. 223. За думите на Гьобелс, цитирани по-долу, виж: Goebbels J. Kaiserhof,стр. 285 (22 април 1933 г.).

отново през 1943 г., той все още остава извънредното положение, до края на Третия райх.

Строгият речник на режима също подчертава революционния характер на процеса на завземане на властта. Първоначално се твърди, че случилото се, трябва да се нарича „национално възраждане“, и това дава богата храна на различни илюзии и реставрационни стремежи на наивните консервативни спътници.

Но вече в речта си по закона за извънредните правомощия Хитлер говори не за „националното възраждане“, а за „националната революция“, а две седмици по-късно Гьоринг демонстративно заменя тази формула с понятието „националсоциалистическа революция“.[934] Това, което се случва по-нататък е само технически въпрос, която затвърждава позициите на вече спечелената власт. В рамките на няколко седмици неутралното обединение на провинциите е прекратено и успоредно с това се извършено пълен разгром на всички политически групи и съюзи. След като се разправят с комунистите, чийто крах е приет с мълчаливото одобрение на населението в атмосферата на тих терор, непримиримите излизат в нелегалност, а опортюнистите преминаванават на страната на победителите. След това националсоциалистите се заемат с профсъюзите в първите мартенски дни, и ги притискат разединени, объркани и слаби. Тяхната фатална грешка е предположението им, че ще могат да се откупят и спасят с поредица от помирителни жестове. Арестите и тормозът върху профсъюзните лидери се разпространява в целия райх, а СА извършват поредица от набези в местните им клонове. Федералното правителство, прави опит да ги защитят, като изпращат на 20 март, своеобразен адрес на Хитлер, в който го уверяват в лоялността им, тъй като те имат чисто социалните задачи на провсъюзите „независимо от естеството на държавния режим“ (!).[935]

Когато Хитлер приема старите изисквания на работническото движение, които са неизпълнени по време на републиката и обявява 1 май за национален празник, профсъюзните лидери призовават работниците да участват в тържествени манефестации. Навсякъде работници и служители, организирани в профсъюзи, маршируват под чуждите и знамена в големи празнични колони, слушат с горчивина речите на националсоциалистическите функционери, но въпреки това ги аплодират, ситуацията е показателна, изведнъж се озовават в лагера с който току-що са били изправили като противници.

Нищо не парализира волята за съпротива на едно многомилионно движението, колкото това смущаващо преживяване. Докато профсъюзният вестник „Gewerkschaftszeitung“ (Синдикален вестник), в съответствие с опортюнистичната тактика на ръководството възхвалява 1 май като „Ден на победата“, СА и СС вече на 2 май завземат профсъюзни сгради, принадлежащите на синдикатите предприятия, кооперации и спестовните работнически каси в цяла Германия, а профсъюзните лидери са арестувани, някои от тях са изпратени в концентрационните лагери. И това е технияа безславен залез.

Краят на Социалдемократическата партия идва по същия безславен начин. В повечето случаи индивидуалните призиви за съпротива от някои лидери предизвикват само парализиращи опровержения на други и разкриват

---

934 Horkenbach C. цит. с., стр. 168 и сл. Mommsen H. Beamtentum im Dritten Reich. In: Schriftenreihe der VJHfZ, Nr. 13.

935 Matthias E. Der Untergang der alten Sozialdemokratie 1933. In: VJHfZ, 1956, H. 3, стр. 272. Hoegner W. Die verratene Republik, стр. 360.

безсилието на масовата партия, замразена в традиционните си форми. От 30 януари ГСДП през цялото време се позовава на конституцията, безконтролно разглобена от жадните за власт националсоциалисти, и се ограничава до напълно неизразителната теза, че партията няма да бъде първата която ще пребегне до незаконни действия.

Догматично вярващи до последната буква на своята погрешна доктрина, марксистите, смятат националсоциализма за „последната карта на реакцията", която според законите на техния исторически детерминизъм никога не може да спечели, представителите на социалдемократичния елит я използват за да оправдаят своето бездействие с тактическото мото: „Да бъдеш готов е всичко сега!"[936] Тяхната пасивност има дълбоко деморализиращо въздействие върху местните организации, които често са нетърпеливи за активни действия.

Още на 10 май без никаква съпротива всички партийни сгради, вестници, както и имуществото на ГССП и на традиционните им съюзници от черно-червено-жълтия „Имперски флаг" (Reichsbanner) са конфискувани по заповед на Гьоринг. След ожесточени спорове в ръководството, представителите на примирението вземат надмощие и искат да принудят режима да се държи сдържано, като тактически го подкрепят. По тези съображения фракцията им в райхстага одобрява голямото външнополитическо изявление на Хитлер от 17 май. Намеренията им да играят ролята на сговорчива опозиция аплодираща изявленията на Хитлер, се оказват твърде тънка защитна стена срещу унищожителните му намерения.

Когато Фрик заплашва да избие затворените в концлагерите привърженици и членова на ГСДП, партията е принудена да гласува в райхстага в подкрепа на изявлението на правителството. Не без подигравателен поглед в ляво, Гьоринг заявява в края на заседанието на райхстага, че „светът видя колко единен е германския народ, когато се решава съдбата им".[937] Никой не очаква жест на съпротива от изтощената, унизена партия, когато тя е окончателно забранена на 22 юни и местата ѝ в парламента са присвоени от НСДАП.

Във водовъртежа на „обединението" всички останали политически групи изчезват, вестниците почти ежедневно съобщават за тяхното ликвидиране или саморазпадане. Началото на това е поставено от германските национални военни съюзи, със „Стоманен шлем" (21 юни), след тях идва реда на всички останали организации на наемните работници и работодателите (22 юни), а след това и на коалиционният партньор Германската национална народна партия, която като спътник в каузата на националното възраждане напразно протестира за правото си на живот. Тя все още не може да разбере защо сега трябва да тича със зайците, след като дълго време бе в глутницата на хрътките. След това идва краят на Държавната партия (28 юни), Германския национален фронт (28 юни), центриските партии (1 юли), Младогерманския орден (3 юли), Баварската народна партия (4 юли), Германската народна партия (4 юли) и накрая католическата партията „Център", която е тактически

[936] Такъв красноречиво лозунг е цитиран от доклада на Р. Брайтшайд от 31 януари 1933 г., в който той се опитва да оправдае идеологически, пасивността на партийното ръководство като акт на предпазливост, уверен в бъдещето; Matthias E. цит. с., стр. 263.

[937] Verhandlungen des Reichstages. Bd. 457, 17. Mai 1933, стр. 69.

парализирана от едновременните преговори за конкордата на райха с папата[938] и е принудена да ги прекъсне (5 юли).

Успоредно с това има обединение на съюзи, представляващи интересите на промишлеността, търговията, занаятите и селското стопанство и никъде не е имало нито един акт на съпротива, почти нито един инцидент, който да надхвърля местния обхват.

На 27 юни Хугенберг, който в нацисткия жаргон фигурира като „старото алчно прасе“, е принуден да подаде оставка и никой от неговите консервативни приятели не си мръдва пръста за него. Малко преди отстранявянето му, той отново се опитва да надмине националсоциалистите в демагогия, представяйки на Световната икономическа конференция в Лондон необуздани искания за създаване на колониалнии на райха и германска икономическа експанзия в Украйна. Всъщност той дава на Хитлер лесна възможност да се представи като защитник на разума и мира между народите от пангермански смутители.

Два дни по-късно Хитлер назначава генералния директор на асоциацията на застрахователните компании Курт Шмит (икономика) и Валтер Даре (храна и селско стопанство) на четирите министерски поста, освободени в райха и в Прусия. „Заместник-фюрерът“ Рудолф Хес получава правото да участва постоянно в заседанията на кабинета.

След като Франц Зелде се присъединява към НСДАП през април, съотношението между националсоциалистите и националистите народняци от ГННП в кабинета става обратното в сравнение с предишното (8/5), тъй като министрите от ГННП вече нямат подкрепата на своята партия зад гърба си. Те са издигнати специалисти но без никаква тежест. С пакет от закони, най-важният от които обявява НСДАП за монополист, режимът си гарантира на 14 юли 1933 г. консолидацията на постигнатото.

Това бързо разпадане на всички политически сили отляво надясно, което преминава без съпротива, характеризира по най-яркия начин процеса на завземането на властта от националсоциалистите. Няма по-ясни доказателства за изчерпаната жизнеността на Ваймарската република от лекотата, с която институциите формирали нейните основи са така лесно унищожени. Дори Хитлер е изумен: „Никой не смяташе, че е възможна такава жалка катастрофа“, казва той в началото на юли в Дортмунд.[939]

Актове на произвол и забрани, които доскоро предизвикат битки като гражданската война, сега предивзикват само послушното пасивно наблюдение на хората свивайки рамене.

Отстъплението през тези месеци в такъв огромен мащаб не може да бъде разбрано, ако вземем предвид само неговите политически причини, оставяйки извън полезрението духовните и психологическите. Хитлер „исторически“ оправдава всичките нарушения на закона и актове на насилие от онези седмици.

Брюнинг, който присъства с група депутати на „Деня на Потсдам“ споделя усещането си със съмишлениците си в гарнизонната църква, че все едно го

---

[938] Имперски конкордат е договор (конкордат), сключен на 20 юли 1933 г. между Третия райх и Светия престол и определящ статута на Римокатолическата църква в Германия. Документът предоставя потвърждението на официално изповядване на католическата религия, защита на църковната собственост, запазване на границите на епархиите и енориите. Допълнителен таен протокол урежда въпросите с вярващите в случай на въвеждане на задължителна военна служба.Той е в сила и понастоящем, макар че влиза в определени противоречия със следвоенното германско законодателство. (бел.пр.)

[939] Fransois-Poncet A. цит. с., стр. 136.

водят „на заколение“, и в това ма много повече истина, отколкото той самият си мисли.[940] Един от проницателните наблюдатели на епохата отбеляза, че в атмосферата на постоянни удари „в лицето на истината, свободата“, които остават без защитна реакция, се премахват партиите и парламентарната система с нарастващото усещане „че всички неща, са премахнати за успокоение на хората“.

Всъщност Законът за извънредните правомощия, който предшества „Деня на Потсдам“ и последващият безславният край на старите структури, бележат голям обрат. Най-накрая нацията вътрешно се сбогува с Ваймарската република. От този момент нататък политическата система от миналото престава да бъде алтернатива, която може да предизвика надежда или още повече волята за съпротива. Чувството за епохална промяна в неясна форма и еуфоричното очакване, възникнало още преди появата Хитлер и последвалият му възход към властта, сега обхваша все по-широки кръгове. Изразът „месец март на падналите“[941] характеризира с презрение масивния преход в партията на победителите. Каквито и съмнителни моменти да се търси в легитимността на смяната на властта, Хитлер бързо печели легитимност и доверието на уважаван, легитимен държавен деятел, който заслужава повече от презрителното определение на „демагог“.

Пред очите ни топящо се малцинство от онези които устояват на изкушението да се присъединят към общата маса разпространяващо се като масова психоза, се озовават в очевидна изолация и скриват в своето огорчение, самотното си отвращение пред поражението, което е нанесено от „самата история“. Миналото е мъртво. Бъдещето изглежда принадлежи на режим, който набира все повече привърженици, ликуващи в подкрепа и от нищото извлича аргументи в полза на съществуването си.

„Впечатлението е решително неприятно, всички мълчат като домакини“, иронично отбелязва Роберт Музил през март 1933 г., но признава че му липсва алтернатива, за да се съпротивлява, не може да си представи, че възникващият революционен ред може да бъде заменен с връщането на старото или дори по-старото (кайзеровото) състояние: „Това чувство трябва да се тълкува по следния начин: националсоциализмът има своята цел и час, това не е разклащане на въздух, а крачка в историята“. Същото има предвид и представителят на левицата Курт Тухолски с характерното му чувство за хумор: „Не съскайте срещу океана“.[942]

Подобни чувства на фатализъм и културно отчаяние, ускоряват успеха на националсоциализма. Триумфът и делата на новите господари на живота имат привлекателен ефект на който само малцина могат да му устоят. Терорът и актовете на беззаконие не остават незабелязани, но изпитвайки старата европейска двуличност на „противоречия със съвестта или с изискванията на века“, все повече хора преминават на страната на онези, които сякаш имат

---

[940] Bruening H. цит. с., стр. 657; Berghahn W. Robert Musil in Seibstzeugnissen und Bilddokumenten. Hamburg, 1963, стр. 123

[941] Това е подигравателното название за тези, които се присъединиха към нацистката партия след изборите на 5 март 1933 г., като по ирония на съдбата се използва сравнението с революцията през март 1848 г. в Берлин. Бел.пр. Аналогично в България се казва, че всички се сетили да станат комунисти на 9 семтември 1944 г.

[942] Musil R. Op. cit. S. 125; изразът на Тухолски е от негово писмо до поета Валтер Хазенклевер от 11. 04. 1933.: Tucholsky K. GW. Bd. III, стр. 399.

история зад себе си тях. В тази благоприятна среда режимът започва да завладява след властта и хората.

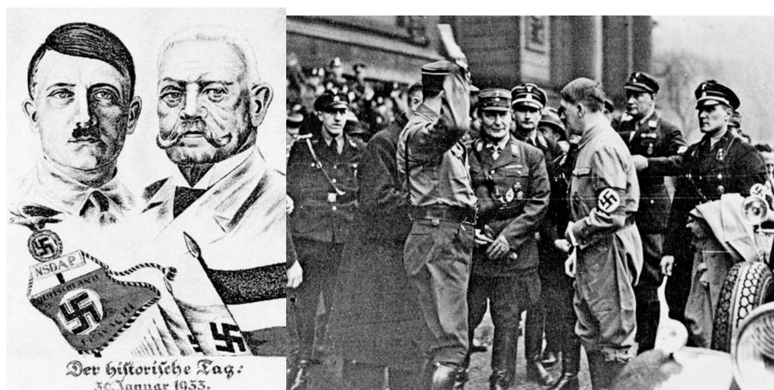

Хитлер и Хинденбург (плакат). Адолф Хитлер и Херман Гьоринг на погребението на Ханс Майковски и Йозеф Зауриц (5 февруари 1933 г.).

Адолф Хитлер изнася първата си публична реч като канцлер в Берлинския дворец на спорта на 10 февруари 1933 г. Адолф Хитлер говори за откриването на международното автомобилно изложение в Берлин на 11 февруари 1933 г.

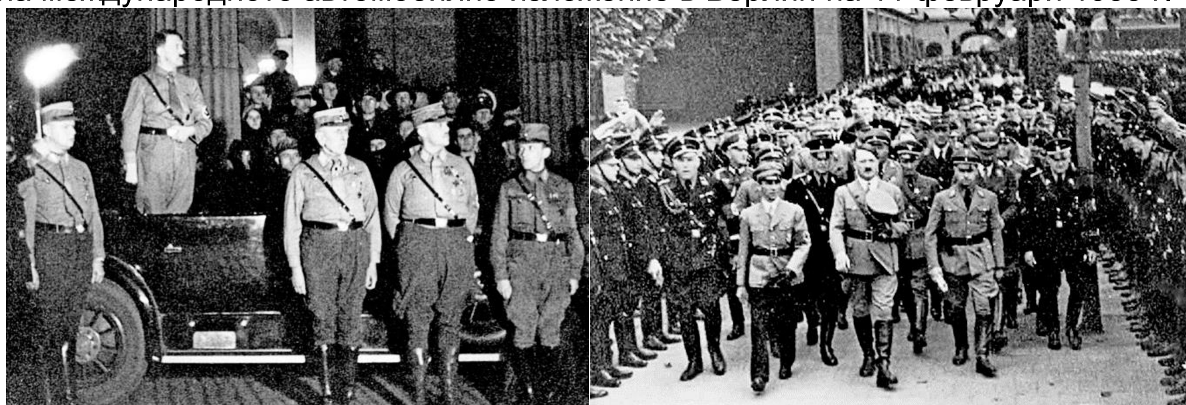
Адолф Хитлер на факелно шествието в Касел (11.02.1933 г.). Адолф Хитлер пристига в Кьолн (19.02.1933 г.)

Пожарът в райхстага през нощта на 28 февруари 1933 г.

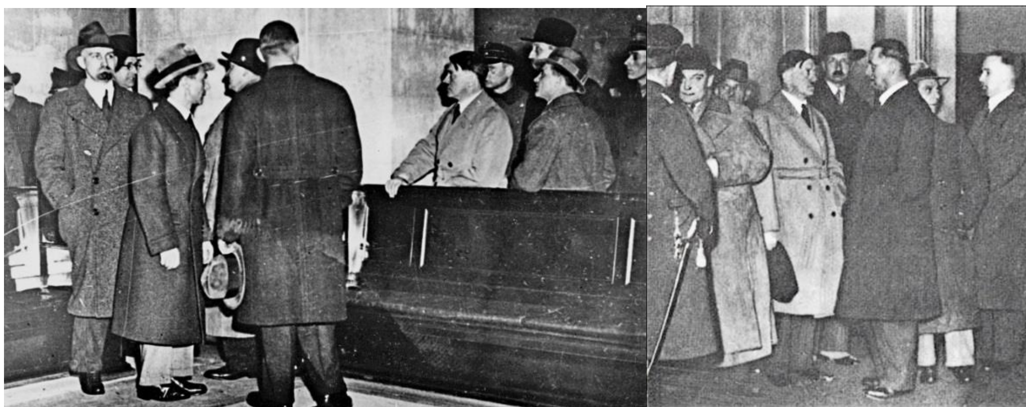

На местопроишествието (28 февруари 1933 г.).

Маринус ван дер Любе. Процесът (1933 г.)

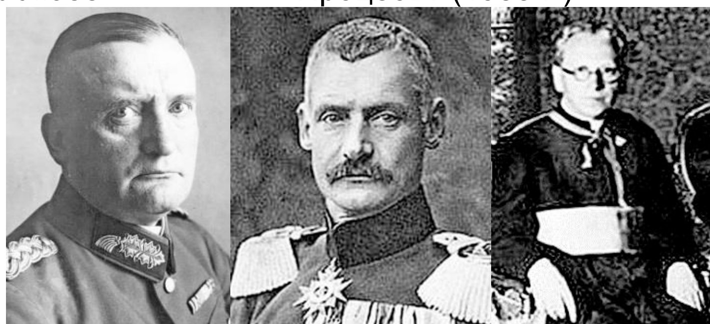

ген. Хамерщайн-Екварт принц Руперт Вителсбах Лудвиг Каас

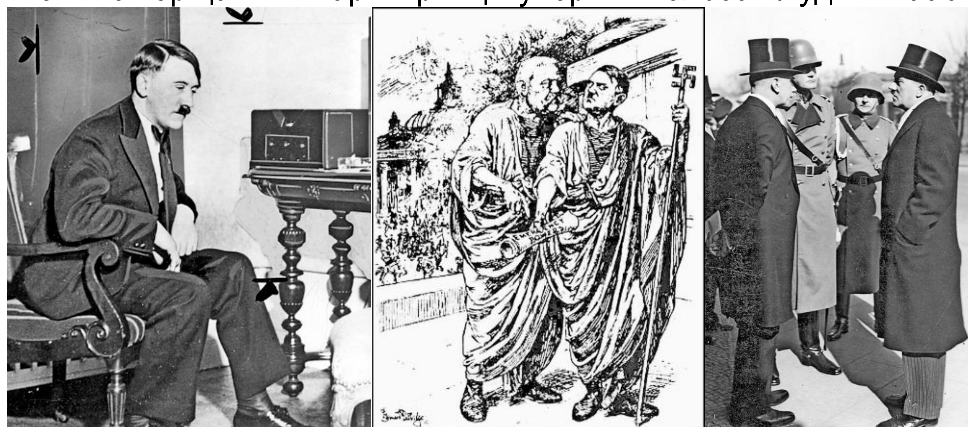

Хитлер произнася радиореч на 5.03.1933 г. Карикатура по повод закона за извънредните правомощия. Папен, ген. Бломбег и Хитлер, в деня за почит на героите, Берлин, 12 март 1933 г.

Денят на Германия в Потстдам, 21 март 1933 г.: Хитлер, Юлиус Шрек и Йозеф Зеп Дитрих, на втората снимка: Хиндербург, ген Бломберг и Хитлер.

В Потсдам, 21 март 1933 г.

Потсдам, 21 март 1933 г.

Заседание на райхстага в операта „Крол“ на 23 март 1933 г. по повод закона за извънредните правомощия.

Щурмоваци събират помощи за СА, 1 април 1933 г.

ГЛАВА II. ПО ПЪТЯ КЪМ ФЮРЕРСКАТА ДЪРЖАВА

Не станах райхсканцлер, за да действам в противоречие с това, което проповядвах 14 години.

Адолф Хитлер, 1 ноември 1933 г.

Преходът от първата фаза на завладяване на властта към втората става без никакво колебание и без прояви на тактическа нерешителност. През лятото на 1933 г. разрушаването на демократичното върховенство на закона, вече е завършено и започва претопяването на разбичните фрагменти в контролирането им в единството на тоталитарната фюрерска държава.

„Силата е с нас. Днес никой не може да ни устои. Но ние трябва да образоваме германеца за тази държава. Трябва да се свърши огромно количество работа", казва Хитлер на 9 юли описвайки задачите за бъдещето, на среща със СА.[943]

Факт е, че Хитлер никога не е искал да управлява само чрез насилие. Същността и мотивите на неговия феномен не могат да се обяснят само с жаждата за власт и е трудно да се разберат като вариант на съвременните форми на тиранията. Властта, нейната неограничена употреба, означава много за него, но той никога не се задоволява само с нея. Упоритостта, с която я завладява, разширява, използва и накрая изразходва, е свидетелство, че е роден да бъде нещо повече от тиранин.

Той е фиксиран върху мисията си да отблъсне „смъртоносната заплаха" за Европа и „арийската" раса и иска да създаде „непоклатима световна империя" за тази цел. Анализ на историята, особено на съвременната епоха показва, че са необходими не само материалните средства на властта, но и една голяма „революция, сравнима само с руската", която може да предизвика огромна динамика, отговаряща на тази цел.

Както винаги, той разбира тази задача в категориите на психологията и пропагандата. Само през този период, тъй като по-късно никога няма да се сблъска с подобна ситуация, й чувства зависимостта си от тълпатата и наблюдава всяка нейна реакция с голямо внимание и загриженост. Той се страхува от променливостта в настроението й, не само като „продукт и изразител на демократичната ера", но и поради индивидуалната си нужда от ентусиазираното одобрение.

„Аз не съм диктатор и никога няма да бъда диктатор", казва той и добавя презрително, че „след като стане диктатор, всеки глупак може да управлява".

Въпреки че премахва принципа на гласуване, той в никакъв случай не се освобождава от него. Ако се замислим внимателно се вижда, че няма личен произвол на лидера, а различни начини за формиране на „общата воля": „Националсоциализмът сериозно реализира демокрацията, която се изроди при парламентаризма", каза той. „Изхвърлихме остарелите институции в кофата за боклук, защото те вече не служеха за поддържане на полезотворни отношения с нацията като цяло, а доведоха до бърборене и откровена измама". Същото има предвид и Гьобелс, който отбеляза че в епоха на политизация на масите, народите не могат да бъдат управлявани чрез „въвеждане на извънредно положение и комендантски час от 21 часа вечерта": или ще им дадем идеал, в който те силно да вярват, обект за въображението и обичта им, или те ще

[943] Domarus M. цит. с., стр. 288.

тръгнат по друг път.[944] И науката определя този тип управление като „демократичен цезаризъм“.

Тази политическа практика е в съответствие с убеждението, че не трябва да се оставя психологическото въздействие и мобилизирането на нацията от случайността или каприза и преценките на случайни критично настроени личности, а да се превърне в последователно, тоталитарно проникване във всички социални структури с плътна система от надзор, регулиране и управление. От една страна, е необходиво „обработване на хората, докато те са в пълната ни власт“, и от друга страна трябва да се обхване всякя социална област, вкл. частната сфера и личното пространство: „Необходимо е да се създадат структури, в които да протича целият живот на индивида. Всяка дейност и потребност на всеки отделен човек ще се регулира от партията, представляваща цялата общност. Няма да има повече „самодейност“, няма да има свободни пространства, където индивидът да принадлежи сам на себе си. Времето на лично щастие отмина.”[945]

Хитлер не реализира идеите си за пълно господство „с един замах“. Неговото тактическо умение се състои в увереното усещане за необходимото темпо. В бурния период от началото на 1933 г. той неведнъж се страхува, че контролът върху развитието на събитията може да се изплъзне от ръцете му: „Много революции са успешни на първите си етапи, в момента на първия натиск, но много по-малко са тези, които, след като успешно започват, не позволяват да бъдат удавени и спрени“, казва той в една от речите от онези дни, сдържайки нетърпението на своите привърженици.[946]

За разлика от тях, той не се поддава на главозамайването от успеха и не губи за момент способността си да подчинява моментните афекти на далечните цели на властта. Той енергично се съпротивлява на опитите да продължи революционното превземане на държавния апарат, след като реалното завладява властта. Неговото силно развито чувство за успех го подтиква да проявява сдържаност.

Следователно ръководителите на отделите на държавата в сянка, която партията създава през годините на чакане, не получават веднага държавните постове.

---

[944] Heiber H. Joseph Goebbels, стр. 149, Rauschning H. Gespraeche, стр. 185 и сл. Пред гостите от „демократичната чужбина“ Хитлер най-охотно изтъква факта, че той провежда гласуване не само за удължаване на мандата на законодателната власт, но според неговите специфични мерки, които прилага е много по-голям демократ от всеки друг, защото във всеки един момент е готов да обяви референдум по въпроса за доверието на нацията към него. Jacobsen H.-A. Nationalsozialistische Aussenpolitik, стр. 327.

[945] Rauschning H. Gespraeche, стр. 179 и сл., Heiber H. Joseph Goebbels, стр. 137. Зад всичко това стои, съблазнителноблестящата, идеята за общността от хора, която за поколения беше една от най-важните теми на неизбежните стремежи на германците. Много литература е изписана за трансформацията общността, въплътена в народа като най-висшата, мистично възприемана форма на социално съществуване, чиито идеи са подхванати от националсоциализма и с агресивна острота , противопоставени не само марксистките тези за класовата борба, но и на либералните теории за плурализма. Над образа на разкъсана нация, нейните социални противоречия и конфликти, се извисяваше противоположният ярък образ на държавата, основана на лоялност, дисциплина, чест, организираност и преданост, въплъщаваща не само вечната мечта за хармонично единство, но и привлекателната идея за мощна и страховита общност. На мястото на лутащата се глупава тълпа ще дойде, както казва Хитлер, „общност от хора, израстващи от нейните дълбини, подредена нация, придобила чувство за собствено достойнство“. Най-важните инициативи от втория етап на борбата за власт сега са насочени към прилагането му на практика.

[946] В реч пред имперските наместници от 6 юли виж: VB, 08.08.1933.

На този етап само Гьобелс, Даре и отчасти Химлер, получават нещо, докато Розенберг например, чиято суета е насочена към външното министерство, и Ернст Рьом стремящ се към поста на военен министър, не получават нищо.

Отказът на Хитлер да даде държавата на партията под формата на плячка се обяснява с две причини. От една страна, само по този начин е възможно да се събуди чувството за помирение в нацията, което е решаващо за изграждането на напълно сплотена държава. През лятото на 1933 г. Хитлер отново предупреждава своите поддръжници за необходимостта „да се настроят да работят в продължение на много години и да работят за дълги периоди от време“. Няма да има смисъл, ако в едно „търсене на нещо друго, което да революционизира“ теориите не означават нищо, трябва да бъдете „умни и внимателни“.[947]

От друга страна, той е достатъчно внимателен за да разглежда държавата като инструмент за поддържане на послушанието на партията, на която той е лидер. По същия начин по който непрекъснато създава конкурентни институции и подхранва съперничеството в НСДАП, за да стои над спорове и разправиите като арбитър и да утвърждава все по-твърдо своето всемогъщество, сега използва държавните институции, следвайки макиавелистката игра за осигуряване на господството с още по-сложни и разнообразни връзки.

Например, само на негово лично разположение са две, а след смъртта на Хинденбург дори три канцеларии: райхканцелария, със секретар д-р Ламерс, канцеларията на фюрера и накрая президентската канцелария, завеждана от държавния секретар Майснер, който работи там още от дните на Еберт и Хинденбург. Външната политика, образованието, печата, изкуството, икономиката – всички те са бойно поле за влиянието на три или четири конкуриращи се власти, една малка война за власт, чието ехо се чува дори в последните дни на режима и се разпространява до най-ниските нива. Един лидер веднъж се оплаква от битките за разделението на властите дори по време на организирането на „празника на слънцестоенето“.[948] През 1942 г. в райха имаше 58 висши власти, които се борят за права и лидерство, представяйки своите правомощия.

Съвсем основателно, Третият райх може да се опребели като система от авторитарна но контролирана анархия. Министри, комисари, извънредни комисари, ръководители на администрации, губернатори, управители и т.н., с често умишлено неясно формулирани задачи, създават мрежа от правомощия, която е невъзможно да бъде разгадана и само Хитлер с „хабсбургсконо“ изкуство на управление, разбира поддържа баланса и я управлява.

В този ведомствен хаос трябва да се търси и причината, поради която режимът е толкова изключително „обвързан“ с личността на Хитлер и между конкуриращите се институции се води яростна борба, не по идеологически въпроси, а за спечелване благоволението на фюрера, превръщайки се в

[947] Доколко съзнателно Хитлер е търсил помирение като цяло, личи от по-късния му упрек към Франко, че се е отнасял с бившите си противници „като с бандити“: „Да се забрани половината от страната“, продължава той, „далеч не е най-доброто решение.“ И след това се оправдава, че е бил неправилно информиран за положението в страната (своеволията и ексцесиите на щурмоваците), в противен случай никога нямало да го допусне; Le Testament politique de Hitler, стр. 76 и сл.

[948] Писмо на ръководителя по пропагандата в окръг Трир от 19. 01. 1939,: Heyen F. J. цит. с., стр. 326 и сл.

борба подобна на споровете между представителите на различните религиозни течения.

Влизайки в най-острото противоречие с популярното схващане, че авторитарните системи се отличават с благоприятното си качество, за решителност и енергичност при изпълнение на решенията, следва да се отбележи, че те се отличават от другите форми на държавна организация именно поради голямата си предразположеност към хаос. Всички спекулации за най-строгия ред са опит да се скрие объркването, мотивирано от тактиката на господство скрита зад грандиозните фасади. Когато един от лидерите на СС Валтер Шеленберг се оплака по време на войната, от практиката на дублиране на поръчките и безсмислено съперничество между отделите, Хитлер го дръпва настрани, припомняйки му теорията за борбата за живот: „Трябва да накараме хората да се търкат един срещу друг, триене създава топлина, а топлината е енергия“. Хитлер обаче премълчава факта, че енергията за която говори, е пропиляна, че това е от гледна точка на господството, неутрализираща сила, която не представлява заплаха.

Започвайки през 1933 г., той спира провеждането на заседания на кабинета, защото техният колегиален дух противоречи на принципа за борба помежду членовете му. Когато Ламерс иска от време на време вечер да кани своите колеги министри при себе си да пият бира, Хитлер му забранява.

Не без основание този стил на лидерство се характеризира като „институционален дарвинизъм“ и широко разпространената идея за неговата по-висока ефективност, всъщност е една „спасителна измама“ на всички авторитарни системи, жизненоважна за тяхното съществуване.[949]

Фактът, че Хитлер не се отнася към държавата просто като плячка, предизвиква голямо недоволство сред неговите поддръжници. Въпреки наличието на всички идеологически стимули, човек не трябва да изпуска от поглед елементарната ударна материална сила, която е в основата на завземането на властта.

Над 6 млн безработни създадават източник на огромна социална енергия – неудовлетворено желание за работа, за доходи и очакваната кариера. Революционната вълна носи слой от функционери в парламентите, кметствата и на чиновническите бюра.

Сега онези, които не получават нищо, се поддават на антикапиталистическите настроения от миналото. Те искат да навлязат в по-широката и богата сфера на търговията и промишлеността. „Старите борци“ искат да станат директори, председатели на камари, членове на надзорни съвети или просто, чрез насилие и изнудване да станат съсобственици.

Тяхната мощна воля за заграбване дава уникално революционните черти на събитията, в които всичко останало е заглушено от викове за единство. Курт В. Людеке разказва за времето, когато един от тези жадни за власт, гладни партийни функционери го поздравява в новозаетия си офис: „Здравей, Людеке! Ей, колко е страхотно! Аз сега съм шефа!“

---

[949] Bracher K. D. Diktatur, стр. 258; Schoenbaum D. цит. с., стр. 336 и сл., Schellenberg W. Memoiren, стр. 98. (Доп. пр. При социалистическата тоталитарна държава, подобна пратика не съществува, поради което много бързо нейните функционери изпадат в състояние на формализъм и незаинтерисованост. Липсата на конкуренция доведе и до бързия упадък на този тип управление. Всъщност съветския социализъм не откри нищо повече, освен руското крепостничество в нов и по-модерен вариант. Сталин не успя да надрастне император Николай I.)

В другия край на този социален спектър, експлозията на отчаянието на един член на партията е описана от Херман Раушнинг, който в страх да не бъде забравен отново му казва: „Не искам да се връщам на дъното! Вие вероятно можете още да чакате. Над вас не вали (т.е. няма покрив над главата си)! И съм без работа! Докато не се появи възможност да изплувам, ще стана престъпник. Ще тръгна сред хората, независимо от цената (т.е. ще тръгне да краде). Няма да имаме друг такъв случай!“[950]

И предпоставката за втория етап от завземането на властта е укротяването на тази радикална и неконтролируема енергия. В три големи предупредителни речи, които Хитлер произнася през март и началото на юли, по време на „въстанието на СА“, призовава за забавяне революционния импулс. И сега всичко зависи от това дали ще може да насочи освободилия се от контрол революционен устрем в надежден канал за неговото еволюционно укротяване”.[951] И се опитва да му дава все по-прогресивни импулси. По принцип революционната авантюристична необузданост е също толкова опасна, колкото превръщането на партията в неподвижна, статична маса, поради установяването на новите отношения. Страхът от продължаване на революцията, се сблъсква със страха от наплива на много нови навлизащи членове, търсещи единствено личната изгода от победата.

Докато призовава своите поддръжници към дисциплини, Хитлер е разтревожен от тенденцията на „буржоазиране“. Той дава указания да се спре приема на нови членове от 1 май 1933 г., тъй като повече от 1,5 млн нови членове се присъединяват към партията за три месеца, и изтласкват 850 000 „стари бойци“ до положението на малцинство[952].

Като се има предвид външната среда, той дава заповеди за изключване от партията и изпращане на партийни членове в концентрационните лагери, които са си позволили, с цел лична облага, своеволна намеса в търговските камари и промишлените предприятия.[953] Но в тесен кръг, оправдава сребролюбието като революционен стимул и говори за „умишлената корупция“.

Буржоазните кръгове го упрекват, че е организирал измислени процеси срещу бившите управници обвинявайки ги в корупция, докато собствените му хора си пълнят джобовете: „Отговорих на тези простотии“, казва той възмутен, според очевидец. „Те ще ми казват, ще ме упрекват, че изпълнявам оправданите очаквания на моите партийни другари, за получаване на обезщетение за нечовешките лишения в годините на тяхната борба. Попитах ги дали ще им е по-приятно, ако пусна моите щурмоваци на улицата. Все още мога да го направя. Това ме устройва. И за целия народ ще е по-здравословно, ако имаше наистина кървава революция няколко поредни седмици.

---

[950] Rauschning H. Gespraeche, стр. 96; Luedecke K. G. W.цит. с., стр. 518.

[951] От речта на 6 юли пред имперските наместници.

[952] Бел. пр. По аналогичен начин БКП нараства светкавично след съветската окупация и поставянето ѝ на власт от окупаторите. Както казва народната шега от онова време „всички се сетили да стават партизани и ятаци на 10 септември“. Личният интерес от влизане и облажаване в новата власт е типичен за такива преходи. Аналогично след 10 ноември 1989 г., много членове на БКП изведнъж се осъзнаха като седесари, демократи, дисиденти и борци портив тоталитаризма и комунизма.

[953] Препечатано от М. Домарус „Посланието на императорската пресслужба на НСДАП от 29.06.1933: Domarus M. цит. с., стр. 285, Heyen F. J. Op. цит. с., стр. 115. Загрижеността относно "буржоазирането на партията" е изразена например в полемичен пасаж в един от статиите на месечника "NS-Monatsheft" през февруари 1933 г .: NS-Monatshefte, февруари 1933 г., S. 85.: Rauschning H. Op. цит. S. 89 и сл.

Съжалявайки за буржоазното им спокойствие, се отказах от този вариант. Но все пак мога да компенсирам това! Когато направим Германия велика, имаме право да мислим за себе си.“

В преследването на тази двойна тактическа цел: запазването на динамиката на революцията, и в същото време нейното стабилизиране и ограничаване на напредването й, Хитлер се придържа към изпитаните си психологични максими за властта в тази фаза. Само постоянно възбуденото съзнание може да бъде овладяно и взето под контрол: „Мога да водя масата само като я извадя от състоянието на апатия. Само фанатичната маса се поддава на контрол. Апатичната и глупава маса е най-голямата опасност за всяко общество“[954], каза той.[955]

Желанието да се събудят масите, за да „могат да се превърнат в наш инструмент“, сега излиза на преден план. Вече провокиращите страх шествия, митинги и събирането на средства, формулите за пробуждане и възкресение, култът към фюрера, накратко гениално съставена комбинация от измама и терор, бяха в началото на обработката на нацията в духа на единна схема на мисли и чувства. Заедно с успеха отново започнват да се появяват основните идеологически постулати, които отдавна са изтласкани на заден план; с ярост, напомняща първите години на борбата, те отново се нахвърлят върху отдавна забравената „фигура на евреина“, като олицетворение на злото, се превръща в демагогско средство за разсейване на вниманието и чувството на недоволство.

Още през март отрядите на СА извършват и първите антиеврейски погроми. Но те предизвикаха толкова силен протест в чужбина, че Гьобелс и Юлиус Щрайхер настоятелно искат от Хитлер открито да увеличи натиска и да заглуши критиките.

Хитлер не приема първоначалното предложение да разреши но своите поддръжници и щурмоваци, да подложат на терор всички еврейски предприятия, предприемачи, търговци, адвокати и служители, но им разрешава, да устроят еднодневен бойкот.

В събота, 1 април, групи от въоръжени есесовци застават пред вратите на еврейски магазини и офиси и призовават посетителите или клиентите да не влизат в тях. По прозорците а залепени плакати с призиви за бойкот и откровени псувни: „Германци, не купувайте от евреи!“ или „Евреите вън!“.

Но тук осъдителната любов на народа към реда само веднъж се обръща срещу режима. Действието което демонстрира толкова незаконен произвол не води до очаквания ефект: населението, както посочва по-късен доклад за настроенията му в Западна Германия, „често показва склонност да съжалява евреите ... и оборотът на еврейските магазини, особено в малките градчета и

[954] Доп. пр.: И именно такава беше, и е целта на американският неолиберален модел, наложен над Западна Европа след 1945 г., и над Източна Европа, след 1990 г.: създаването на апатично, презадоволено консуматорско, псевдообразовано общество, ръководено единствено от глупавите реклами, ТВ програми и зрелищни шоута, спорт, безсмислени филми, „холивудските“ ценности издигащи в култ първичните нагони (секс, алчност, егоизъм и насилие), отвлечени и несъстоятелни въпроси като приемането на ЛГБТ за нещо „нормално“, достигащата до дебилност „коректност“, екоманията и промените в климата които изобщо не зависят от човешката дейност и т.н., но е сляпо за крещящите опасности, като например деиндустиализацията, прекалената социална задоволеност, която подтиква много западноевропейци към откровено мързеливо съществуване на гърба на социалните системи, ислямската афро-азиатска инвазия в Европа и разрушаването на нейните основни ценности, които в крайна сметка са в основата на всичко това което наричаме все още Европейска цивилизация.

[955] Rauschning H. цит. с., стр. 198.

селата изобщо не пострада“.[956] Въпреки заплахите, бойкотът повече не се подновява. В обезсърчаващата си реч Щрайхер се опасява, че режимът се е оттеглил от проблема със световното еврейство, докато Гьобелс отворя за момент вратата към бъдещето, предвещавайки още един удар, който „ще унищожи германското еврейство. Нека никой не се съмнява нашата решителност“.[957]

Законодателните мерки, първите от които са приети няколко дни по-късно, тихо изтласкват евреите от обществения живот, от техните социални и търговско-икономически позиции. Около година по-късно няколкостотин евреи са отстранени от работните им места. Това са университетски преподаватели, около 10 000 лекари, адвокати, служители и почти 2000 музиканти и театрални работници. Под влиянието на първата вълна на насилие, приблизително 60 000 души емигрират в търсене на убежище в европейските страни, повечето от които не са склонни да ги приемат. (Бел.пр. както се вижда антиеврейските настроения изобщо не са само германски националсоциалистически феномен.)

Жаргонът на самовъзхвалата на режима издига като „чудо на германското единство“, което означава не само постоянно разграничаване между истинската нация и нежеланите групи от марксисти и евреи, но в „много по-голяма степен, пстоянен натиск за поддържане на възсторга в нацията, превръщането й в непрекъснато аплодираща нация“.

Неуспехът на бойкота показва на Хитлер колко далеч е обществеността от възгледите му, за това кой трябва да се разглежда като корен на злото. Ако 1 април трябвада обедини целия народ в пристъп на отричане, тогава 1 май, отбелязван от работниците, или 1 октомври, когато празнуват селяните, трябва да са дни на сплотяване на положителна основа. „Когато започна да се стъмва“, отбелязва един от почетните гости-дипломати, френският посланик Андре Франсоа-Понсе, по повод вечерното закриване на тържествата за 1 май в Темпелхоферфелд в столицата – „по улиците на Берлин маршаруваха плътни колони в красив строй с развети знамена, и след тях вървяха оркестрите, устремени към място на общия сбор пред сградата на корпорацията „Майстерзингерах“. Всички заемат отредените им места на огромното поле. Море от развети червени знамена допълват втория план на картината. Подобно на носа на кораб, отпред се издига трибуната, на която са монтирани много микрофони и море от хора се люлее под нея. Редиците на подразделенията на райхсвера, са последвани от милион войници от СА и СС, спазвайки строг ред за това огромно събитие. Един по един се появяват нацистките лидери, които тълпата възсторжено аплодира. На подиума се изкачват баварски селяни, миньори, рибари в професионалното си облекло, австрийски делегации, делегации от Саар и Данциг. Те са почетни гости на райха. Всичко диша в добро и весело настроение, всеобща радост и нищо не напомня за принуда ... Към 20 часа, настъпва оживление: Хитлер пристига, стоящ прав в колата си с протегната ръка, с лице каменено и напрегнато. Той е посрещнат с продължителни викове, изригнали от хиляди гърла. Междувременно се спусна нощта. Включват се прожекторите, разположени на големи разстояния така че мракът да лежи между синкавите им лъчи. Море от хора, движещи се на групи се осветяват от лъчите прожекторите. След няколко уводни думи от Гьобелс,

---

[956] Heyen F. J. Op. cit. S. 134, доклад на провинциалния съветник от Бад-Кройцнах.

[957] От реч на Гьобелс по радиото на 1 април 1933 г., насочена „срещу разпространението на измислиците за зверствата срещу евреи“, публикувана в: Dokumente der deutsche Politik, Bd. 1, стр. 166 и сл.

Хитлер се изкачва на трибуната. Прожекторите изгасват с изключение на тези които осветяват фюрера. Изглежда, че той стои над люлеещите се маси като в приказен кораб. Тишината цари като в църква. Хитлер говори".[958]

Геният на режима по отношение на масовите събития, нощната феерия от униформи, играта на светлината и музикалните ритми, знамената и разноцветните фойерверки, прави впечатление за „наистина прекрасен празник" не само за чуждестранните гости на подиума, който чувстват „полъх на помирение и единство в Третия райх". Естествено, самите германци са много по-впечатлени от подобни картини. Още през първата половина на деня в Берлин се състои голяма манифестация. Половин милион души преминават в редици, разделени на блокове според различните професии: работници, чиновници, занаятчии, университетски преподаватели, артисти, и др. Хитлер е впечатлен от тази картина, и обявява вечерта, програмната си теза за края на всички класови различия и появата на национална общност от всички, „които работят с ръцете и ума". Той завършва речта си предизвикателно и благочестиво: „Искаме да работим, братски да се разбираме помежду си, да се борим заедно, така че да дойде часът, когато можем да се явим пред него и да го попитме: Господи, виждаш ли, ние се променихме, германският народ престана да бъде народ на безчестие, срам, самобичуване, малодушие и липса на вяра, не Господи германският народ отново стана духовно по-силен, стана волево по-силен, по-усърден в своето постоянство и способността за саможертва, Господи няма да отклоним пътя си благослови нашата борба сега."[959]

Тези религиозни призиви за единство, и литургичната магия на празниците, оказват своето силно въздействие и връщат на мнозина изгубеното чувство за солидарност и колективно приятелство. Комбинацията от църковни служби и обществени забавления има привидно неполитически характер и доста широкия „общ знаменател" за мнозинството.

Този, който разделя хората от пролетта на 1933 г. на печеливши и губещи, несъмнено допуска грешката на интелектуалното опростяване, към която прибавя и по-късните чудовищни черти на режима. В много от хората, както правилно отбеляза Голо Ман, чувството за победа и поражение, триумф, несигурност, страх и позор, съществуват заедно и са в непрекъсната вътрешна борба помежду си[960], но в дни като този в състояние на грандиозно опиянение от масовите тържества, хората чувстват че пред тях се създава история, изплуват спомените за далечно, но незабравимо чувство за единство през августовските дни на 1914 г. и ги завладяват отново. Хората сякаш се трансформират под влиянието на внезапно чувство пораждащо халюцинациите на братството. По-късно, в паметта на нацията, тези месеци живеят като неуловима смесица от усещания за вълнение, веещи се знамена, пролет, промяна и началото на възхода към ново величие, чийто недвусмислен мотив тогава никой не би могъл да назове. Все още е трудно да се анализира способността на Хитлер да създава приповдигнато историческо настроение, което кара мнозина да се откажат от предишните си вярвания.

Речта му на 1 май не съдържа никаква конкретна програма за създаване на работни места, нито очакваните принципни изявления за националсоциализма или за икономическото възстановяване, но въпреки това

[958] Fransois-Poncet A. цит. с., стр. 218 и сл.
[959] Horkenbach C.цит. с., стр. 196.
[960] Mann G. Deutsche Geschichte, стр. 804.

вдъхва чувство за величие и историческо значение. В този контекст придружаващите актове на терор също имат своето място. Те придават на събитията характер с изключителна, съдбоносна сериозност и мнозина възприемат упреците им по съвест като нещо дребно, което не отговаря на ранга на случващото се.

Един от представителите на интелектуалния елит на страната пише, припомняйки майския празник: „Трудът най-накрая, след като се освободи от натиска на пролетарските страдания, стана основа за ново възприемане, като част от общността и че „Част от правата на човека вече са превъзгласени", това не е уникално проявление на наслада, а много категоричен израз на преобладаващото усещане за съдбоносен момент.[961]

Ден по-късно обаче коварните действия срещу синдикатите отново демонстрират другата страна на изпитаната двойна тактика. По същия начин, на 10 май, докато режимът, ръководен от „художника-политик" Адолф Хитлер, подхранва надеждите за „златен век" на изкуствата, е направен брутален жест на открита враждебност към духовността. Под звуците на „патриотични песни" изпълнени от оркестри на СА и СС, около 20 000 „негермански книги" са изгорени на площадите на университетските градове, като част от факелни шествия с факли и т.н. „заклинания пред огъня".[962]

От гледна точка на тактиката, завземането на властта неизменно се осъществява с почти механично бездушна, но безупречно действаща последователност от средства за обществено обаяние и натиск и тази комбинация след 12 години парламентарно „междуцарствие" разчиства пътя за усещането, че лидерството и празниците най-накрая се появяват в Германия. Това е добре познат политически стил на държавата с всемогъщи управници на върха и изпълнители в низините, новият режим успява да се възползва от старите традиции.

Случайните мерки за психологическото третиране на нацията в правилната посока, възникнали първоначално случайно, скоро са въведени в системата и настъпва твърдо разграничение на компетенциите.

Най-голямото влияние в латентната борба е спечелено на този етап от Йозеф Гьобелс, чието министерство със седем отдела (пропаганда, радио, печат, кино, театър, музика и изобразителни изкуства) най-ефективно реализира стремежа на режима за тотално регулиране на духовната и културната сфера. Структурата на министерството е в съответствие с непосредственото формиране на имперската културна камара, която обхваща всички, заети в областта на изкуството и журналистиката в седем отделни камари: архитекти, търговеци произведения на изкуството, художници, театрални декоратори и осветители и продавачи на вестници. Всички тях, открито заявява Гьобелс, новата държава ще освободи от „усещането за безутешна празнота", отказът им да допуснат или изключат надзорът върху културата и нейното политизиране, са равнозначни на забрана за упражняване на професията им.[963]

---

[961] Benn G. Antwort an die literarischen Emigration, GW, Bd. IV, стр. 245.

[962] В призива си по този повод, Гьобелс казва следното: „Германци, съграждани, мъже и жени. Времето на извратената еврейска интелектуалност вече е към своя край. Германският дух тържествува. Вие извършвате добро дело, като хвърляте в огъня тези зловредни измислици. Това е вилико и славно събитие с дълбок смисъл. Нека миналото изгори в пламъците, а бъдещето да се роди в нашите сърца".

[963] Доп. пр.: При социализма, това явление се наричаше „класово-партиен подход". Отклоненията от него също биваха санкционирани.

И скоро полицията е затрупана с многобройни доноси. Започва да преследва забранени художници и да следи, те да не бъдат допускани до работа. През декември 1933 г. над 100 книги или произведения на изкуството са забранени, от не по-малко от 21 частично конкуриращи се органи. Година по-късно тази съдба имат над 4000 публикации.

Революцията не спира никъде, казва Гьобелс в едно от своите „фундаментални изказвания“ за културата, основното е, че „обожественият народ, сега трябва да замени обожествения индивид. В центъра на всичко е народа. Художественият работник има право да смята, че е извън политиката във време, когато политиката се свежда само до ожесточените битки на диадохите[964] на парламентарните партии. Но в момента, когато политиката пише народната драма, когато старият свят се разрушава, когато старите ценности изчезват и се появяват нови, в този момент художникът не може да каже: „Това не ме засяга“. Засяго го и още как“.

Като имперски ръководител (райхфюрер) на пропагандата на НСДАП, Гьобелс едновременно покрива страната с гъста мрежа от пропагандни дирекции, чийто брой в достига до 41, няколко години по-късно те са повишени в статут на имперски (държавни) отдели.

Още през пролетта на 1933 г. обединението на радиото е завършено както в кадрово, така и в организационно отношение. От приблизително 3000 вестника в Германия, голям брой предимно местни издания са елиминирани чрез икономически натиск и борбата за абонати, с помощта на всички държавни средства. Други са конфискувани и забранени. Само няколко от големите вестници, чийто престиж предлага известна полза, продължават да излизат и оцеляват като „Frankfurter Zeitung“, но рамката в която им е позволено да пишат, е рязко стеснена още в началната фаза на завземането на властта. Железния принцип на строги инструкции отгоре, налагането на официални формулировки, които по правило се уточняват на ежедневните имперски пресконференции, осигуряват пълен политически контрол и намаляват свободата на пресата до намеци между редовете.

Гьобелс насърчава всички различия във формалните и стилистични термини и като цяло се опитва да смекчи и скрие държавния монопол върху мненията чрез журналистическото разнообразие. Пресата, подобно на културата, е в съответствие с мотото че трябваше да изразява „една воля, разнообразна по отношение на волеизявленията“.[965]

В културната сфера обединението става без протести и признаци на ефективна съпротива. Само протестантската църква успява но с цената на разцепление, да устои на откритото завземане на властта, докато волята за съпротива в католическата църква, чиито епископи първоначално грубо атакуват националсоциализма с призиви за борба и официално го осъждат, сега губят почва под краката си в резултат на инициираните от Хитлер конкордатни преговори с Ватикана, с многото обещания и предполагаеми отстъпки. Едва когато църквата намира сили да излязе със закъснялата си съпротива, тя е бързо сломена с многото вече наложени тактически ограничения.

---

[964] Букв.зн.: наследници, това са пълководците на Александър Велики, който се борят помежду се за власт и разделение на империята му след неговата смърт.

[965] Horkenbach C. цит. с., стр. 207; Brenner H. Die Kunstpolitik des Nationalsozialismus, стр. 50.

В същото време псевдохристиянската сакралност на режима оказва влияние и върху представителите на двете конфесии (протестантската и католическата), а самият Хитлер е в състояние непрекъснато обръщайки се към всемогъщия или „провидението“, да създава впечатление за религиозен човек с богобоязливо мислене.

Готовността за съпротива е отслабена тъй като част от националсоциалистическите постулати, вариращи от борбата срещу „безбожния марксизъм“, „свободомислието“ и „моралния упадък“ до присъдата „упадъчно изкуство“, са достатъчно познати на много от вярващите. Пъстрата националсоциалистическата идеология „сама по себе си е производна на християнските вярвания, като част от настроенията и идеологиите, формулирани от християнския начин на живот, са в противовес с непонятния или отхвърлен околен свят на съвременното развитие.“

В университетите се проявява много слаба воля за самоутвърждаване, която скоро изчезва в резултат на изпитаното взаимодействие на „спонтанните“ волеизявления на низините с последващия административен акт отгоре. Режимът толкова бързо и лесно „изкривява“ интелектуалци, преподаватели, художници и писатели, че възникват съмнения относно валидността на широко разпространената теза, според която висшият офицерски корпус или едрите индустриалци са най-слабите звена пред натиска на националсоциализма.

Още в началото на март, после през май няколкостотин университетски преподаватели от всички специалности публично заявяват подкрепата си за Хитлер и новото правителство. Под „клетвата за вярност на германските поети към народния канцлер Адолф Хитлер“ стоят такива имена като Биндинг, Халбе, фон Мало, Понтен и фон Шолц, друг призив е подписан от авторитетни учени като Пиндер, Зауербрух и Хайдегер.

Паралелно с това има и много индивидуални изрази на одобрение. Герхард Хауптман, когото Гьобелс през годините подигравателно нарича „профсъюзния Гьоте“, излиза със статия, чието заглавие е измислено от редакцията, но въпреки това отразява позицията му: „Казвам да!“, По формулата: „Смирение пред Бога, чест на райха, разцвет на изкуствата“, докато литературният историк Ернст Бертрам съставя съчинява стихотворно огнено заклинание за акта на изгаряне на книги, където произведенията на неговия приятел Томас Ман намерат своя край:

Изхвърли, това което те смущава
Прокълни, това което те съблазнява,
Щом е възникнало без чиста воля,
Огън за това, което те заплашва! “.

Дори Теодор В. Адорно намира в цикъла от стихове на Балдур фон Ширах (фюрер на Хитлерюгенд в периода 1931-40 г.) „най-силното влияние“, провъзгласено от Гьобелс за „романтичен реализъм“.[966]

---

[966] Der Diskus, 1963, Nr. 1, „Отворено писмо“. То представя и гледната точка на Адорно: „Цялата грешка беше в неправилната ми оценка на ситуацията. Ако искате, в безразсъдството на човек, който намира за безкрайно трудно да реши да емигрира. Мислех, че Третият райх няма да продължи дълго, че е необходимо да остана, за да се спася всичко, което все още може да бъде спасено. Това ме подтикна да произнеса тези глупави фрази по тактически причини. Тези фрази се противопоставят на всичко, което написах в живота си преди и след Хитлер“. Но точно тези аргументи правят изявлението му още по-неразбираемо. Статията на Адорно, спомената в текста, е публикувана през юли 1934 г. в списание "Di Music". Относно „огненото заклинание“ на Ернст Бертрам, Brenner H. цит. с., стр. 188 и сл.1 Deutsche Kultur im Dritten Reich, Hrsg, von Dreyer E. A. Berlin, 1934, стр. 79.

Само през първите седмици от новото правителство 250 известни учени напускат страната, други са подложени на тормоз, забрана на професията или унижения от различните административни буквоядци. Културно амбициозният режим скоро трябва да признае, че първото „лято на изкуствата“ в Германия е по-скоро бойно поле, отколкото зрееща реколта.[967]

В началото на август 1933 г. в серия от съобщения се казва, че министърът на вътрешните работи на райха е отнел гражданството на много художници, писатели и учени, включително Лион Фойхтвангер, Алфред Кер, Хайнрих и Томас Ман, Анна Зегерс, Теодор Пливиер и Алберт Айнщайн.

Но останалите „без да се срамуват“ заемат освободените места в академиите и на празничните банкети, като срамежливо се преструват че не забелязват трагедията на изгонените и забранените. Към когото и да се обърне режимът всички се съгласяват да му служат: Рихард Щраус, Вилхелм Фуртвенглер, Вернер Краус, Густав Грундгенс – разбира се, не всички от слабост или опортюнизъм, много от тях са увлечени от импулса за завземането на властта, чувството за национален подем, който събужда почти непреодолима нужда да се съобразяваш с всички, да се „унифицираш“.

Други се ръководят от намерението да засилят положителните сили в „голямото народно движение, насочено към възвишените идеали“ на националсоциализма, да поемат под мъдрото си ръководство честните, но примитивни нацистки борци, да сублимират примитивната им енергия, да добавят изтънченост към „преследването на най-добрите намерения и все още суровите идеали. „Човекът от народа“ Адолф Хитлер“ показва за първи път на самите националсоциалисти „какво наистина се крие в техния тъмен импулс и създава възможност за появата на „по-съвършен националсоциализъм“.[968] Общата надежда в революционните времена, че най-лошият сценарий може да бъде предотвратен е странно съчетана с идеята че великата сцена на националното братство предлага уникален шанс да внесе духовността в „мръсната политика“. Много по-вероятно вярата в такива интелектуални илюзии, а не малодушието и опортюнизма, които също са широко разпространени, обясняват специфичната германска приемственост на националсоциализма. И нашето разбиране за случилото се няма да бъде пълно, ако не вземем предвид доминиращото усещане за епохалния обрат.

Никога нерешеният въпрос за успеха на откровено антидуховното хитлеристко движение, намира отговор сред писатели, преподаватели и интелектуалци, в антидуховната тенденция на самата епоха.

Времето е доминирано от широко антирационалистично настроение, което противопоставя духа като „най-безплодната от всички илюзии“ на „изначалните сили на живота“ и предвещава края на царуването на разума. В Германия това настроение е генерирано преди всичко от реалността на републиката, която със своята трезвост и емоционална бедност потвърждава с най-голяма яснота провала на рационалните принципи.

Макс Шелер тълкува в своя доклад за 20-те години на XX век ирационалните движения на епохата като процес на „изцеление“, „систематичен бунт на инстинктите в един човек от новия век срещу преувеличената интелектуалност на нашите бащи“, като се разграничава,

[967] Feistel-Rohmeder B. Im Terror des Kunstbolschewismus. Karlsruhe, 1938, стр. 187.
[968] Bracher K. D. Diktatur, стр. 271.

обаче, от онези, които презират духа.[969] Това е политически пробив в хода на този процес и разбира победата на хитлеристкото движение, като най-последователното осъществяване в политическото пространство на склонността към бягството в псевдорелигия, омраза към цивилизацията и „отвращение към философиите на познанието“.

Именно с това националсоциализмът оказва съблазнителен ефект върху много интелектуалци, изолирани в техния книжен свят, които копнеят да се доближат до масите, да се запознаят с тяхната жизненост, почтеност и историческа ефективност.

Антипросветителското настроение на онова време е слабост, а интереса към него е често срещано европейско явление. Консервативният писател Едгар Юнг притежаващ силно национално чувство, декларира „уважението си към примитивността на народното движение, към бойната сила на победителите гаулайтери и щурмфюрери“, а Пол Валери смята за „очарователно, че нацистите така безкрайно презират духовността.”[970]

В най-впечатляващата форма целият този набор от мотиви, заблуди, надежди, самоизкушения, се появява в известното писмо на поета Готфрид Бен, адресирано до емигриралия Клаус Ман: „Според моите лични убеждения, аз подкрепям новата държава защото моят народ си проправя път напред. Кой съм аз за да се отделям от него, знам ли как би могло да се направи по-добре? – Не! Мога да се опитам да го насоча с всичките си сили, където смятам че е правилната посока, но ако не успея той ще си остане моя народ. Има толкова много хора! Моето духовно и икономическо съществуване, езикът, животът ми, човешките връзки, цялото знание натрупана в ума ми, дължа преди всичко на този народ. Предците ми принадлежаха на този народ, децата ми ще са част от този народ. Тъй като съм израснал на село, сред стадата, все още знам какво е Родината. Големият град, индустриализацията, интелектуализмът, всички сенки и сили, които векът хвърля върху мислите ми, аз отблъсквам с творчеството си. Има моменти когато целият този болезнен живот изчезва и остават само равнината, просторът, сезоните, земята, и с една дума – народа.“[971]

Подобни изявления показват колко слабо се разбира същността на националсоциализма, неговата специфична и съблазнителна сила и критиката към неговата идеологическа бедност.

В сравнение с абстрактните системи на левицата, той противопоставя топлината на колектива, тълпите хора със зачервени лица, викащи, аплодиращи и ликуващи с ръце, вдигнати за поздрав.[972] И това прави националсоциализма привлекателен за интелигенцията, която отдавна е отчаяна от всички теоретични спорове на епохата и стига до убеждението, че с помощта на „разума вече не могат да се доближат до разбирането на нещата“. Необходимостта от бягство от идеите, концепциите и системите, към някаква проста, неусложнена принадлежност предоставя на националсоциализма толкова много „дезертьори“.

---

[969] Scheler M. Der Mensch im Weltalter des Ausgleichs. Berlin, 1929, стр. 45. Симптомите на антирационалистическата ера, според Шелер са болшевизма, фашизма, младежкото движение, танцовата мания, психоанализа, новото отношение към децата, както и страстта към примитивизма и митовете.

[970] Jung E. J. Neubelebung von Weimar? In: Deutsche Rundschau, Juni 1932. По повод мнението на Пол Валери.: Mann Th. Nachlese, Prosa 1951-55, стр. 196.

[971] Benn G. цит. с., стр. 245 и сл.

[972] Milosz C. Verfuehrtes Denken, стр. 20.

Принадлежността към националсоциализма се стреми да задоволи нуждата от необходимостта на все повече нови социални форми на комуникация. Една от основните идеи на Хитлер, възприета в социалното пренебрежение на младостта му, е че човек иска да бъде част от нещо цяло. Пълна заблуда е да се вижда само елемента на принуда в многобройни партийни структури, в политизирани професионални сдружения, камари, отдели, синдикати, които сега се разпространяват в цялата страна.

Практиката, при която всеки индивид на всяка възраст и във всяка дейност, дори в свободното време и часовете за забавление, е „покрит", а личният му живот е само съня, както казва Роберт Лай, отговаря на широко разпространено желание за социално участие. Когато Хитлер редовно уверява, че винаги е искал само жертви от своите поддръжници, той не преувеличава. Той открива забравената истина, че хората изпитват нужда да бъдат вградени в обща система, че имат желание за „сливане" и че възможността за саможертва, за съзнанието на широките маси често означава повече от интелектуалното пространство на свободата.

Едно от най-забележителните постижения на Хитлер е, че успява да трансформира всички неясни импулси, които се събуждат през тази пролет, в целенасочена социална енергия. Тонът който той избира е: „Да предизвикаме себе си!" И той предизвиква ентусиазма на народа, измъчван от безработица, бедност и глад с почти идеалистично желание да се отдаде на общата кауза. Никой не би могъл да каже на хората толкова убедително: „Прекрасно е да живееш във време, което поставя големи предизвикателства пред хората". Неутолимата му жажда за контакт с обществеността води до безкрайна поредица от пътувания и речи, и въпреки че нищо не се случва в действителност, всичко се променя. „Думи", казва Ернст Рьом, гледайки Хитлер с недоверие и изненада, „нищо друго освен думи и въпреки това милиони сърца вярват в него. Това е фантастично."[973]

Чрез безкрайните церемонии по полагането на „първия камък" или „първата копка" в началото на строителните обекти той създава един вид съзнание за мобилизация, със стотици речи, призоваващи да се захванем за работа, той започва работа по изграждането на обекти, който скоро според военния жаргон на режима, прерасват в цели трудови битки, триумфално завършващи с победи на поточната линия или на нивите в полетата.

Подкрепени от подобни клишета, военните настроения подхранват волята за саможертва, която допълнително се засилва с понякога гротескни лозунги: като например „Германката отново плете!"[974]

Освен официалните празници, тържества и паради, тези стилизирани методи имат за цел да направят новия режим популярен за сметка на показността.

Художественият темперамент рядко се проявява другаде с такава яснота, както в способността да представи с езика на простите образи, абстрактната природа на съвременните политически и социални отношения. В политическо отношение народните маси са в положение на току-що проходили деца, които правят първите си неуверени крачки, държащи се за опънато въже, поради което правата им са силни ограничени или отменени. Но предишната им зрялост не им дава нищо повече, те си я спомнят с презрение, докато непрекъснатото саморекламиране на Хитлер, страстта му да изтъква своето

[973] Luedecke K. G. W. цит. с., стр. 443; Domarus M. цит. с., стр. 315.
[974] Nolte E. Paschismus, стр. 294.

„аз“ предизвиква ясно чувство за участие в държавните дела. След години на упадък мнозина смятат, че дейността им отново има смисъл. Трудът, макар и скромен, се издигна до нивото на доблест. Можем да кажем, че Хитлер наистина разпространява съзнанието което е търсил, говорейки за „честта да бъде гражданин на този райх, дори и да си метач на улицата“.[975]

Тази способност да събужда инициатива и самочувствие е още по-изненадваща, тъй като той няма конкретна програма. На заседание на кабинета на 15 март признава за първи път дилемата си, като заявява че е необходимо да се насочи вниманието на хората с митинги, великолепни спектакли, действия „към чисто политически въпроси, защото трябва да изчакаме с икономическите решения“. Още през септември при откриването на работата по изграждането на участъка от магистралата Франкфурт на Майн – Хайделберг в речта му се промъква фразата: „сега е необходимо първо да се пусне някъде (!) маховикът на германската икономика с големи и монументални строежи.“[976]

Цялата концепция според Херман Раушнинг „с която Хитлер взема властта, се състои от безграничната вяра в способността му да се справя по някакъв начин е примитивен но ефективен принцип: трябва да го поръчате и това ще се случи. Може да не е много блестящо, но ще издържи известно време и тогава ще видим какво да правим по-нататък.“

При тези обстоятелства тази концепция се оказа някаква магическа формула, подходяща за преодоляване на господстващото чувство на безнадеждност. И въпреки че подобряването на финансовото положение започва да се усеща едва от 1934 г., концепцията създава още в първите дни „внушителен и консолидиращ ефект“.

Тя предоставя на Хитлер значително поле за маневри, позволяващи да адаптира намеренията си към променящите се очаквания, затова неговият стил на управление може да се нарече „перманентна импровизация“.[977]

Колкото и решително да настоява за неизменността на партийната програма, също толкова голям е постоянният му страх от тактиката да се „обвърже“ с каквато и да е линия. За да освободи напълно ръцете си, веднага през първите месеци, забранява на пресата да се публикуват различни цитати от „Моята борба“, без неговото разрешение. Причината за това решение е, че мислите на лидера на опозиционната партия не съвпаднат с мислите на държавния глава. Дори цитирането на една от 25-те точки на партийната програма не е позволено тъй като в бъдеще няма да става дума за програми, а за практическа работа. „Новият райхканцлер все още отказва да даде подробна програма, е отбелязано в една публикация, отразяваща позицията на националсоциалистите“, което е напълно разбираемо от неговата гледна точка (както се казва в една шега на Берлин: „Partaigenosse (партийният другар, номер едно не отговаря“).“[978]

---

[975] Hitler A. Mein Karnpf, стр. 491.

[976] Domarus M. цит. с., стр. 302. По повод мнението на Раушнинг: Rauschning H. Gespraeche, стр. 27 и сл.

[977]Bracher K. D. Diktatur, стр. 253, Heiden K. Geburt, стр. 257.

[978] Wendt H. Hitler regiert, стр. 23 f.; Springer H. Es sprach Hans Fritzsche, стр. 159. Domarus M. цит. с., стр. 204. В реч в Берлинския дворец на спорта на 10 февруари Хитлер казва в тази връзка: „Ако казват: представете ни подробната си програма, тогава ще ви дам само следния отговор:„Вероятно по всяко време правителството трябва да има програма с няколко много конкретни точки. Но след вашето управление, след вашата дейност, след вашия погром, вие

Един от бившите партийни функционери според тези наблюдения стига до заключението, че „Хитлер никога не е имал ясно определена цел, да не говорим за стратегически план. Изглежда, че той е имал само видения и изключителна способност бързото да се ориентира в променящите се ситуации, и да използва максимално всяка една възможностите, които те му предоставят.“[979]

Грандиозните фантасмагории, замъглени в есхатологичната мъгла за смъртта на света и упадъка на расите, са негова стихия, наред с хитрите, хладнокръвни действия, организирани в конкретна моментна ситуация, резултат от странната му комбинация от ясновидец и тактик. Всеобхватно планираната и търпеливо налаганата политика му остава чужда.

И наистина не става дума само за програмите. Той изгонва от кабинета „реакционния“ Хугенберг и в принужда Готфрид Федер, който става негов държавен секретар в министерството на икономиката, да смекчи великата си идея за премахване на „робството на лихвите“. Тази идея, Хитлер възприема в момент на прозрение, когато е още агент на военното командване на райхсвера, но сега като държавен глава, я отхвърля като „фантазии, одобрени от предишния партиен апарат“.[980] Малките търговци, първоначалната маса от поддръжници на партията, вече отиват в универсалните магазини, търсейки места, където, съгласно параграф 16 от партийната програма, те скоро ще започнат своята търговия, но в началото на юли чрез устата на Рудолф Хес, той обявява, че позицията на партията по отношение на универсалните магазини остава „по принцип непроменена“. Така окончателно отхвърля тази точка от програмата, тъй като се стреми да направи Германия силна, а не да обогатява малките хора.

Подобна съдба сполетява и други многобройни стари съратници, които, попадайки в идеологическа самота, все по-открито стават обект на подигравки и са изтласкани в политическа забрава. По време на възхода си НСДАП като партия на всички недоволни и лишени, поглъща голям брой малки утописти, хора, които се тревожат за своята идея и разбиране за ред и вярват, че най-активният израз на волята им за реформи е динамичната хитлеристка партия. Сега, на две крачки от прилагането, се появяват ирационалността и често гротескните ограничения на техните проекти, докато други схеми не предоставят възможност за укрепване на властта и не привличат интереса на Хитлер. „Структурата на имотите“ и плановете за реформа на конституцията и райха, идеята за германското право, национализацията на тръстове, поземлената реформа или идеята за феода на държавата по отношение на средствата за производство не излиза извън рамките на отделни стъпки, които нямат никакъв отзвук. Тези възгледи често си противоречат, в резултат на което техните автори пламенно се противопоставят един на друг, докато Хитлер оставя всичко настрани, оплакванията за „нерегламентираното състояние“ не го притесняват, тъй като благодарение на това, волята му става неограничена и всъщност тя става основният закон на режима.[981]

трябва да създадете отново германския народ, точно както го унищожихте до основите му! Това е нашата програма!“

[979] Krebs. цит. с., стр. 148 и сл.

[980] Hitler A. Mein Kampf, стр. 228 и сл., Rauschning H. Gespraeche, стр. 26. По повод провала на Федер: VB, 28.07.1933. По отношение на политиката към средното съсловие: Heiden K. Geburt, стр. 172 и сл., Broszat M. цит. с., стр. 213.

[981] От писмо на отговорника за труда в Вестфалия, д-р Клайн, до статссекретаря Гроудер: Ursachen und Polgen, Bd. IX, стр. 681.

Силите които националсоциализмът събужда или насочва, също не са в състояние да установят истински „нов ред“ и се ограничават до плахи опити за подкопаване или съборяне на старите отношения.

Още на този етап се наблюдава особена слабост на структурата на режима, който разкрива анахронистичните си структури и неоправданите си претенции. Той никога не би могъл да легитимира своята разрушителна същност чрез творческа сила. Исторически той изпълнява само функциите на изчистване. Той не развива рационални и целесъобразни форми, за плановете на своята политика. Дори при изграждането на тоталитарна държава той не надхвърля първоначалните скици, и се оказва много повече Бегемот, отколкото Левиатан[982], както каза Франц Нойман. Това е антидържава, манипулиран хаос, а не държава на терористичното насилие, която все още може да се определи като „държава“.

Всичко е импровизирано, за да се постигне бързо крайната целта – големият завоевателен поход, който владее фантазията на Хитлер с такава сила, че изключва всичко останало, и той не взема нищо друго предвид. Как да рационализира социалните и политическите структури и да гарантира устойчивостта на режима, след като той напуска сцената, това не го интересува, разсъждавае неясно и литературно само по отношение на хилядолетията.

В резултат на това „Третият райх“ стига до някакво недовършено, временно състояние, купчина руини на случаен принцип и неясни очертания, където фасадите от миналото закриват новоположени основи и част от започналата зидария. Унищожени и недовършени елементи, придобиват смисъл и последователност само от една единствена гледна точка, изразяваща чудовищната воля на Хитлер за власт и действие. Тенденцията на фюрера да ориентира всяко решение към укрепване на своята власт се проявява най-ясно в примера на социализационните планове, които все още са живи под формата на „самотни настроения“, според осторумното определеине на Щрасер.

Като лидер на движение, възникнало от страховете на буржоазията от революцията и хаоса, той трябва да избягва всякакви стъпки на режима, напомнящи традиционните представи за революцията, особено желанието за национализиране или открито планова икономика. Но тъй като всъщност иска да постигне точно това, той обявява под лозунга за „националния социализъм“ безусловно сътрудничество с държавата на всеки и на всички нива. И тъй като всяка компетентност в даден момент се ограничава до държавата, това означава премахването на цялото частно икономическо право, като същевременно поддържа фикциятата за неговото запазване.

Под формата на обезщетение за неограниченото право на държавата да се намесва, предприемачите получават спокойствие в трудовите отношения, установени със заповед гаранции за производство и продажби, а по-късно някои неясни надежди за насилствено разширяване на националната икономическа база.

Хитлер, не без цинизъм и проницателност, обосновава тази концепция, продиктувана от краткосрочни цели пред своя близък кръг съмишленици. Той няма намерение да унищожи класата на собствениците, както правят болшевиките в Русия, а смятя да ги принуди с всички възможни средства да посветят способностите си за изграждането на държавната икономика.

[982] Бегемот и Левиатан за библейски чудовища, едното е владетел на сушата, а другото на моретата. Те са в смъртоносна борба помежду си.

Предприемачите несъмнено ще се радват да запазят живота и имуществото си и по този начин да попаднат под зависимост от режима. И така, какво трябва да направи – да промени този благоприятен ред, за да се пребори със „старите бойци“ и много „горещите“ партийни другари, които постоянно напомнят за своите заслуги? Официалната собственост върху средствата за производство е само незначителен въпрос: „Но какво означава, ако твърдо обхвана хората като им наложа дисциплина от която те не могат да избягат? Нека притежават земя и фабрики, колкото им харесва. Решаващият момент е, че държавата чрез партията се разпорежда с тях независимо дали са собственици или работници. Виждате ли, всичко това вече не означава нищо. Нашият социализъм засяга много по-дълбоко ниво. Той не променя външния ред на нещата, а само регулира отношенията на човек с държавата. Имуществото и доходите са от значение, ние наистина се нуждаем от социализация на банките и фабриките. Ние социализираме хората.“[983]

Благодарение на неидеологическия прагматизъм на Хитлер, безработицата е преодоляна с невероятна скорост. Той не се съмнява, че както съдбата на режима, така и личният му престиж са силно зависими от това дали положението на бедното население може да бъде подобрено. Решаването на този проблем е „просто кардинално за успеха на нашата революция“, каза той.[984] По отношение на пропагандата неговата позиция прилича на действията на акробат на опънато над арената въже. Той можеше да изпълни обещанията си само като преодолее кризата и само така е възможно да се заглуши недоволството на „старите борци“ и негодуванието им пред „предателството на революцията“ с множество компромиси и опортюнистични действия.

Хитлер, както никой друг политик от Ваймарската република, схваща много добре психологическата страна на кризата. Разбира се, той е подпомогнат от бавно започналия възход на световната икономическа конюнктура, но още по-важно е разбирането му, че депресията, потисничеството и апатията са причинени от дълбоко засегнатите песимистични съмнения относно устройството на света и затова масите и икономиката, изискват импулси, които дават смисъл на случващото се. Многобройните успокояващи бележки за предприемачите и продължаващото желание да се изолира икономиката от началната фаза на революционните сътресения имат за цел създаването на общо настроение на доверие. Повечето инициативи са стартирани през първите месеци, не толкова поради икономическата им рационалност, а защото правят възможно да се демонстрира енергичен жест. В много случаи Хитлер изоплзва предварително разработени планове, като програмата на правителството на Шлайхер за „спешни мерки“ за създаване на работни места, проекти, които сега се разгръщат с фанфари, но са извадени от сейфовете, където събираха праха на Ваймарската република. Тогава демократична процедура не им позволи да се осъществят, поради тромавото преминаване през различните власти, страха от сериозни решения (бел.пр.: типично за всяка демокрация, която е управление на колективната безотговорност и колективното крадене) и упадъка на духа в онези години. Например проектът за изграждането на магистрали, който се оказва толкова престижен за режима, вече е бил нееднократно обсъждан, но така и не можа да бъде приложен.[985]

---

[983] Rauschning H. Gespraeche, стр. 151, 179 и сл.

[984] Schulthess 1933, стр. 168.

[985] IfZ / Muenchen MA, 151/16. Слабото обществено внимание около проекта за магистрали, представен за обсъждане през втората половина на 1932 г., ясно показва

Когато президентът на „Райхсбанк“ Ханс Лутер настоява за дефлационната политика на емисионната банка и отказва да предостави големи средства за създаване на работни места, Хитлер го принуждава да подаде оставка и го заменя, отново за неудоволствие на многобройни си поддръжници, с представителя на „капитала“, и масон Ялмар Шахт. Той веднага осигурява облигационен заем, с т.н. „мефовексели“[986] или държавни облигации, приходите от които отиват за „финансиране на обществени дейности, и за програми насърчаващи военното производство без да се предизвика осезаема инфлация. Много по-решителен от предшествениците си, Хитлер завърта маховика на производството с много мащабни мерки.

В реч по случай 1 май, обръщайки се към „целия германски народ“, той заявява, че „всеки поотделно, всеки предприемач, всеки собственик на жилище, всеки търговец, всеки индивид е длъжен, в рамките на постоянните усилия на цялата общност да се грижи за заетостта.“ Държавата се включва в този въпрос с помощта на програма, която Хитлер характеризира с любимата си дума „гигантска“: „Ще сломим всяка съпротива и ще поемем тази задача на широк фронт“, уверява той.[987] Правителствените поръчки във връзка с плана за строителство на населени места и пътища, система от стимули за публични и частни инвестиции заеми, данъчни облекчения и субсидии допринасят за подобряването на икономическата ситуация. И това е придружено от непрекъснат поток от думи и лозунги. Те са една от основите на успеха, придавайки изумителен смисъл на ироничната фраза на Хитлер: „Големите лъжци също са и големи магьосници“. Компонент от психологията на стимулите, разработена от Хитлер през тези седмици, е и разширяването на първоначално доброволната трудова служба. Тя е не само резервоар за заетост на младите безработни, но и ясен израз на творческия оптимизъм на режима. Тя се оказва незаменима при пресушаването на блата и наводнени площи, увеличаването на горскита насаждения, изграждането на магистрали или регулиране на потока на реките. Но и недвусмислено демонстрира заразната воля на режима за съзидание и перспектива в бъдещето.

Трудовата повинност през 1935 г. е трансформира в задължителна трудова служба, и освен материалните ползи тя служи за преодоляване на класовите бариери и за провеждане на военно обучение.[988]

Всички тези инициативи и елементи взаимодействат помежду си и през 1934 г., въпреки наличие на 3 млн безработни, вече има недостиг на квалифицирани работници. Пълна заетост е постигната две години по-късно.

характерната липса на психологически инстинкт. Предишните правителства очевидно не вземат предвид промяната в нагласите на хората, депресирани от безработицата и социалните нужди, а изпълнението на такъв голям проект, би се отразило благоприятно. Хитлер, веднага вижда този шанс и за него той е нещо повече от икономическата, технологичната или дори стратегическата целесъобразност, която притежава този този проект.

[986] Тези облигации са издадени от специално създадено през май 1933 г. дружество за изследвания в областта на металургичната промишленост (съкратено MEFO). Основано е по инициатива на президента на Райхсбанк Я. Шахт. Първоначалният тримесечен падеж на мефовекселите е удължен с много години. До 31 март 1938 г. са издадени облигации за 12 милиарда марки (62% - държавни разходи, 39% - военни разходи, 16% - национален доход). Изплащането им така и не се случва поради войната, въпреки че е предвиден период от пет години.

[987] Ursachen und Folgen, Bd. IX, стр. 664. Adolf Hitler in Franken, стр. 151.

[988] бел.пр.: Предвид ограниченията относно числеността на армията наложени от Версайската система. По аналогичен начин и в България се създават трудовите войски.

Започналият подем дава възможност да се развие значителна дейност в социално-политическата сфера, която има голям ефект.

За да не се разглежда като реакционен, режимът се опитва да балансира прилагането на строгите си представи за ред, изразени в премахването на правото на стачка, със създаването на обединен държавен синдикат, „Германски трудов фронт“ показващ загриженост и добро отношение към проблемите и нуждите на работниците. Създадени са многобройни институции, които организират ваканционни пътувания, спортни събития, художествени изложби, дни на народните танци, различни курсове, организират хора и заедно с очевидните им задачи да дадат „сила чрез радост“[989] или да утвърдят „красотата на труда“[990], те имат и контролни функциите, следящи за общественото спокойствие.

От различните доклади за резултатите от изборите през април 1935 г. се вижда, че работническата класа вече в 30-40% гласува за единната националсоциалистическа листа, в сравнение с изборите от 1932 г., когато националсоциалистите получават едва 3-4% от работническите гласове. Дори един марксистки историк като Артур Розенберг трябва да признае, че националсоциализмът въвежда в действие някои от неизпълнените принципи на демократичната революция. С времето упоритото, многостранно отношение от режима към работниците дава ефект, особено след като много от тях виждат разликата от миналото „и не съжаляват за загубата на някои права, предвид новопридобитата работа“.[991] Това е решаващата предпоставка за успеха на гъвкавата социална политика на Третия райх. Загубатата на свободата и социалната независимост, контрол на всяка стъпка, забележимо намаляване на техния дял в нарастващия брутен национален продукт, всичко това не притеснява работниците, а идеологически лозунги на режима ги впечатляват много по-малко отколкото представителите на буржоазията. Главно за тях е чувството за възстановено социално доверие след травматични години на страх и депресия. Това чувство обзема всичко. То задушава първоначално широко разпространената склонност към съпротива, мобилизира волята за работа с голяма отдаденост и по същество създава картината на социалния мир, с която новите управници укрепват самочувствието си: „класовата борба е не само табу и забранена, тя е изоставена от самите участници“.

Режимът демонстрира, че не допуска доминирането на една социална прослойка над останалите. В онези шансове за растеж които той дава на всички, всъщност показва своя извънкласов характер. И това, което все още остава от съзнанието за социална дистанция е изгладено от политическия натиск на който са подложени всички: предприемачи, работници, чиновници, служители, селяни. Всички тези мерки разбиват старите, закостеняли социални структури, и значително подобряват материалното положение на широките слоеве, въпреки че режива няма действително нов обществено-политически „проект“. Хитлер притежава само концепциите за завладяването на властта, както в страната така и в чужбина, но не и омагьосващия проект на ново общество. Всъщност той не иска да променя обществото, а иска само да го

[989] Националсоциалистическа социална организация, занимаваща се с организацията на отдиха на работещите.

[990] Националсоциалистическа социална организация занимаваща се с подобряване на условията на труда, оптимизиране на трудовото място и неговите удобства.

[991] Schoenbaum D. цит. с., стр. 150; Eschenburg Th. Dokumentation. In: VJHfZ, 1955, H. 3, стр. 314 и сл.; Historikus. Der Faschismus als Massenbewegung. Karlsbad, 1934, стр. 7.

обхване и да го контролира. Още през 1925 г. един от неговите събеседници отбелязва „неговият идеал е Германия, където хората са организирани приблизително като армията“, а по-късно, към края на процеса на завземане на властта, той самият казва, че редът в Германия е като в казармата.

Точно както партията е инструмент за завладяването на властта, така и сега Германия трябва да се превърне в инструмент, който „отворя вратата за трайното господство над света“.[992]

Вътрешната политика на Хитлер трябва да се разглежда в най-тясна връзка с външната му политика. За да мобилизира масите, той използва не само наличната социална енергия, но и динамиката на националния мотив. Въпреки че бившите победители по принцип признават равенството на Германия в действителност тя все още остава „презряна“ за международната общност. На първо място Франция, повече от всякога е притеснена от идването на Хитлер на власт, и се съпротивлява за признаването на това равенството, а Англия показа известен дискомфорт поради противоречията, в които е привлечена от бившите си съюзници.

Сега Хитлер използва страховете на Франция, скрупулите на Англия и оплакванията на Германия през първата година и половина от управлението си като тактически шедьовър – прекрояване на цялата европейска система от съюзи, и постигането на още по-голямо единство на нацията, подготвяйки началото на „платформата“ за неговата завоевателна политика на „жизненото пространство“. Изходната позиция в никакъв случай не е благоприятна за амбициозните му намерения. Терористичните ексцесии, които съпътстват завземането на властта, зверствата и случаите на насилствено отношение към хората, преследването на хора единствено въз основа на тяехния произход (бел. пр.: което нацистите наричат неправилно раса), противоречат на всички цивилизовани представи за политическата борба и създават раздразнено, враждебно настроение, което е най-ярко отразено в известните дебати в долната камара на британския парламент на „Велики четвъртък“, когато бившият външен министър сър Остин Чембърлейн заявява, че събитията в Германия правят крайно неуместно искането за преразглеждане на Версайския договор. Той говоре за грубостта, за „расовата“ арогантност в политиката, решаването на проблеми с ритник и припомня лозунга на самите националсоциалисти „Хитлер е война!“[993] и поставя въпроса, защо толкова дълго време е подценяван и третиран със снизходителна усмивка.

Полското правителство дори запитва Париж дали Франция е готова за превантивна война, за да елиминира режима на Хитлер. През лятото на 1933 г. Германия е напълно изолирана във външната политика. При тези условия Хитлер първо започва курс на успокояващи жестове и подчинява всичко на задачата да подчертае приемствеността с „ваймарската“ политика на ревизии. Въпреки че презира служителите от министерството на външните работи и от време на време ги нарича „Дядо Коледа от Вилхелмщрасе“, той оставя почти непокътнат корпуса от служители в министерството и във външната дипломатическа служба. Най-малко шест години, казва той в разговор с един от своите поддръжници, ще бъдат необходими, за да се поддържа състояние на „граждански мир“ с европейските сили, така че сега дрънкането на оръжие от

[992] Rauschning H. Gespraeche, S. 126 u. S. 165; Донесение на австрийския генерален консул в Мюнхен от 27.03.1925 г., цит. по: Deuerlein E. Aufstieg, стр. 252.

[993] Така пише Ото Щрасер във вестника си „Ди Шварце фронт“ (Черният фронт), Goerlitz W. Quint H. A. цит. с., стр. 367. За дебатите в английския парламент: Heiden K. Geburt, стр. 209.

националистическите кръгове е неподходящо.[994] Кулминацията на неговата политика на доброжелателни предложения е голямата „мирна реч“ от 17 май 1933 г. Въпреки че той протестира срещу неопредолняното разделение на страните на победители и победени и дори заплашва да се оттегли от конференцията за разоръжаване и от Лигата на нациите като цяло, ако Германия продължи да бъде дискриминирана. Но поради ясното си желание да промени представата за Германия, той призовава към политика на разума и взаимното разбирателство между народите, хващайки се за думата на европейските сили, издигащи лозунги за „самоопределение“ и „справедлив свят“. Общото удовлетворение от умереността на Хитлер е толкова голямо, че никой не забеляза предупрежденията, която тя съдържа.

Подобно на „London Times“, многобройни гласове по света подкрепят исканията на Хитлер за равенство, а американският президент Рузвелт дори е „възхитен“ от речта му.[995]

Най-очевидният успех на тази политика е пактът на четирите сили – Англия, Франция, Германия и Италия, който, макар и да не беше ратифициран, в морален смисъл означава приемането на новата Германия в общността на велики сили. Вярно е, че на международната сцена Съветският съюз е първият, който признава режима, и сега изразява готовността да удължи Берлинския договор, изтекъл през 1931 г.[996] Малко по-късно е последван от Ватикана, който завършва преговорите с райха и посписва конкордата през юли.

Но въпреки всички тези успехи през есента, Хитлер с внезапна проява, сякаш под въздействието на сляпа страст, завърта волана и с няколко удара, предизвиква объркване на партньорите си, и постига решително подобрение на позициите си. На конференцията за разоръжаване, проведена в Женева през началото на 1932 г., поради своята военна слабост Германия има особено силна позиция. Принципът на равенство принуждава другите сили или да се обезоръжат, или да приемат увеличаването на германското въоръжение. В многобройни речи и изявления Хитлер отново и отново да подчертава готовността на Германия за разоръжаване и в същото време се аргументира остроумно и ясно, особено по отношение на Франция. В Париж следят

---

[994] В разговор с кмета на Хамбург Крогман на 15 март 1933 г.: Jacobsen H.-A. Nationalsozialistische Aussenpolitik, стр. 395; на същото място (стр. 25) са дадени интересни данни за смяната на персонала по време на завземането на властта. Във външното министерство не повече от 6% от служителите са сменени по политически причини, а само един дипломат, германският посланик във Вашингтон фон Притвиц-Гафон, сам подава оставка по политически причини. За отношението на Хитлер към министерството на външните работи виж Rauschning H. Gespraeche, стр. 250.

[995] Shirer W. L. Op. cit. S. 207.

[996] Бел. пр.: Берлинският договор от 1926 г. е за ненападение и неутралитет, сключен на 24 април 1926 г. в Берлин между Ваймарската република и СССР. Одобрен от Райхстага на 10 юни 1926 г. Той има за цел да потвърди Договора от Рапало сключен между двете страни от 1922 г. Регулира търговията и военни отношения между тях. Германия е заинтересована да отслаби позициите на Полша за предвижданото възстановяване на източните си граници от предвоенните години. Тя се ангажира да поддържа неутралитет по отношение на СССР в случай на военен конфликт между СССР и трета държава, т.е. Полша, образувана след Първата световна война на територии принадлежали на Германия и Русия. В случай на избухване на съветско-полската война, Германия трябва да затрудни Франция да се намеси директно в конфликта. С Берлинския договор германският външен министър Густав Щреземан се опитва да „смекчи“ отношенията със Съветския съюз, за да избегне подозренията за преориентиране на германската политика в „западна посока“ и да посредничи в отношенията между СССР и Запада. Първоначалният срок на договора от 5 години и е удължен през 1931 г. за още три години.

събитията в Германия с дълбока загриженост и са много обезспокоени, въпреки уверенията на Хитлер съшити с бял конец. Франция изразява своето постоянното недоверие, което блокира всички преговори. Но благодарение на напомнянията за системата на потискане в съседната държава, растежа на милитаризацията, постоянните маршове, знамена, униформи и паради, речника на организацията с всичките й „щурмови отряди“, и лозунгите, че човечеството ще се разтрепери, или че светът ще принадлежат на Германия, тя все пак успява да убеди другите сили в своята теза.[997]

Принципното равенство на правата, признато за Германия, сега е поставено в зависимост от четиригодишен изпитателен срок, който трябва да покаже дали тя е искрено готова за взаимно разбирателство и наистина ли се е отказала от всички реваншистки намерения. Хитлер реагира с протест. На 14 октомври, малко след като британският външен министър Джон Саймън излага новите позиции на съюзниците и тяхната решимост да наложат изпитателен срок на Германия, Хитлер обявява намерението си да напусне конференцията за разоръжаване. Едновременно обявя изтеглянето на Германия от Лигата на нациите. Решителността му се доказва от инструкцията към Вермахта, станала известна по-късно в Нюрнберг, да се окаже въоръжена съпротива в случай на санкции.[998] Шокът от този първи удар, с който Хитлер поема цялата външна политика на режима е огромен. Противно на общоприетото схващане, той не взема това решение сам. Подкрепен е от външния министър фон Нойрат, който, е за изострянето на външнополитическия курс, в резултат та нарасналото националното самочувствие, но патосът на жеста, тонът на бурно възмущение с който тази стъпка е реализирана, без съмнение е дело на Хитлер. Той редуцира алтернативата до суровата формула „разрив или безчестие“. В реч по радиото същата вечер за първи път той насочва своята двойна тактика, изпитана във вътрешната политика, към чужди държави. От една страна замъглено и с по-меки фрази на „искрено съчувствие“, нарича Франция „нашият стар, но славен враг“ и определя като „луди“ тези, които вярват, че е възможна война между нашите две държави.“

Тази тактика най-накрая парализира и без това слабото желание на европейските сили да създадат контрафронт. Никой от лидерите им не знае какво да прави. Презрението с което Хитлер хвърля в краката им признанието, за което отдавна Ваймарската република, така упорито се моли, направо им преобръща представата за света. Някои от тях скриват смущението си, поздравявайки се, че са се отървали от неудобния партньор, други искат военна намеса, но техните яростни викове „C'est la guerre!“ (Това е война), не са взети под внимание. Чрез този акт, за първи път започва да осъзнава, че Хитлер ще принуди старата Европа да декларира ясната си позиция, а това е извън нейните сили и че той вече нанася фатален удар върху пренципно крехката Лига на нациите, подкопана от страх, недоверие и егоизъм. Идеята за разоръжаване умира по същото време и ако завладяването на властта на Хитлер наистина е, своеобразно обявяване на война срещу Версайската мирна система, това става в този ден на 14 октомври но никой още не го осъзнава.[999]

Широкото раздразнение от събитията в Женева, парадоксални и лицемерни прояви се появяват предимно в английската преса. Консервативният „Morning Post“ заяви, че няма да пролее „нито една сълза за

[997] Meinck G. Hitler und die deutsche Aufruestung, стр. 33 и сл.
[998] IMT, Bd. XXXIV, Dok. C-140.
[999] Nolte E. Krise, стр. 138.

смъртта на Лигата на нациите и конференцията по разоръжаването“, а по-скоро изпитва чувство на облекчение, че „с тази говорилня“ вече е приключено.

Когато Хитлер се появява на екрана в лондонско кино в кинопрегледа за седмицата, публиката го аплодира.[1000]

Опасявайки се, че пълният успех на тактиката на зашеметяващите удари, ще укрепи маниера на Хитлер да продължава така и занапред, пристигналият от Женева Херман Раушнинг го посещава в райхканцеларията в Берлин. Той го намира „в блестящо настроение, всичко в него беше заредено с енергия и жажда за действие“. Той отхвърля предупрежденията за възмущението, което царува в Женева, и искането за военна намеса с пренебрежителен жест с ръка: „Искат ли тези лидери война? - пита той. - Те дори не мислят за нея. Там се бяха събрали всякакви отрепки. Те не работят. Те само протестират. Те винаги ще закъснеят. Тези хора няма да спрат възхода на Германия.“

Известно време, според спомените на Раушнинг, Хитлер върви мълчаливо. Изглежда, че е осъзнал, за първи път от 30 януари, че влиза в рискова зона, през която сега ще трябва да премине, и силовите му действия могат неочаквано да вкарат страната в изолация. Без да вдига очи, казва очевидеца, Хитлер започва да оправдава решението си, сякаш води разговор със себе си, което показва интересен поглед върху мотивите му: „Трябваше да го направя. Необходими бяха големи, общо разбираеми освобождаващи действия. Трябваше да изтръгна немския народ от тази гъста мрежа от зависимост, фрази и фалшиви идеи и да си върнем свободата на действие. За мен това не е въпрос на моментна политика. Е, дори и трудностите в момента да са се увеличили, това се балансира от увереността, която придобивам благодарение на тази стъпка сред германския народ. Никой нямаше да разбере, ако продължим, влизайки в дебат, каквото вършеха ваймарските партии от десет години ... Хората ще видят, че нещо се прави, че предишната измама не продължава. Необходимо е да се заемем с въпроса по нов начин, не чрез това, което отразяващият интелект счита за целесъобразно, а с действие носещо и изразяващо решителна воля. Независимо дали сме действали разумно или не, във всеки случай хората разбират само такива действия, а не безплодни договаряния и преговори от които никога нищо няма да излезе. На хората им писна да ги водят за носа.“[1001]

И скоро животът показа колко правилни са тези съображения. Хитлер незабавно свързва оттеглянето от Обществото на нациите с друга стъпка, която далеч надхвърля първоначалната причина. Той предава решението си на първия плебисцит за единство, който е подготвен с огромно привличане на пропагандни средства, комбиниран с новите избори за райхстаг, чийто стар състав е избран на 5 март и все още е частично определен от многопартийния спектър на Ваймар, който сега вече е анахронизъм.

Няма никакво съмнение относно резултата от плебисцита. Чувството за унижение, дълбоко негодувание, натрупано през годините заради безбройнитеограничения, които дискриминират Германия в положение на победена държава, сега излизат на свобода и дори критични хора, които предпочитат активната съпротива, сега възхваляват самосъзнателния жест на Хитлер. Те са обединени от необходимостта, както докладва британският посланик в Берлин, да отмъстят на Лигата на нациите за нейната безполезност,

[1000] Това казва английският журналист Уорд Прайс в интервю с Хитлер на 18 октомври 1933 г.: VB. 20.X. 1933; Horkenbach C. цит. с., стр. 479.
[1001] Rauschning H. Gespraeche, стр. 101 и сл.

която тя винаги е показвала.[1002] Тъй като Хитлер свързва гласуването за оттеглянето но Лигата на нациите, с оценката на неговата политика като цяло съчетавайки тези два елемента в един, формулиран по общ начин, хората са лишени от възможността да одобрят решението за оттеглянето, но и да осъдят вътрешната политика. Така плебисцитът се превръща в един от най-ефективните ходове за вътрешното укрепване на властта. На 24 октомври самият Хитлер открива кампанията с голяма реч в Берлинския дворец на спорта, а плебисцит е насрочен за 12 ноември, ден след 15-годишнината от примирието през 1918 г. (бел.пр.: Датата е избрана неслучайно, тя трябва да напомня за позора на поражението.)

Изправен пред предизвикателството на плебисцита, Хитлер стига до пароксизъм от типа на транс: „Декларирам, извиква той на масите, че по-скоро ще умра на момента, отколкото да подпиша някакъв документ, който по мое най-дълбоко убеждение е нищо за германския народ“. Той също пита нацията, „ако някога направя такава грешка, или ако хората смятат моите действия за недостойни за тяхната подкрепа, екзекутирайте ме: ще приема твърдо това, което заслужавам!“

И както винаги, в случаите, когато се чувства обиден или наранен, той демагогски се наслаждава на стенанията заради извършената несправедливост спрямо него.

Пред работниците от заводите „Сименс-Шукерт Верке“ в ботуши, униформени панталони и тъмно цивилно яке, той държи реч и заязява: „Готови сме да участваме с удоволствие в работата по всяко международно споразумение – но само като равноправни партньори. В личния си живот никога не съм се се смятал за част от аристократичното общество, което не искаше моето присъствие или го смяташе за неравностойно. Но тяхното признание изобщо не ми е необходимо, и германците имат същия характер. Ние никога няма да бъдем хора от втора ръка, чистачи на обувки. Не, или ни дайте равни права, или светът никога повече няма да ни види на която и да е конференция“. Отново, както и през предходните години, „войната с плакати“ се разгръща: „Искаме чест и равенство!“ В Берлин, Мюнхен и Франкфурт осакатени фронтови войници се движеха по улиците с инвалидни колички и плакати „Падналите за Германия искат вашия глас!“

Прави впечатление, че често се използват цитати от речите на британския премиер от военния период Лойд Джордж[1003]: „Справедливостта е на страната на Германия!“ „Англия ще издържи ли такова унижение дълго време?“[1004]

Отново вълна от гигантски шествия, протести и масови демонстрации обхваща цялата страна. Няколко дни преди да бъде взето решението, страната

[1002] Бел. пр.: По аналогичен начин, днес напълно безполезна организация е ООН, наследника на Лигана на нациите, която не е нищо повече от инструмент в ръцета на САЩ, за да налагат световното си господство, започнало в последните години все по-осезателно да се пропуква.

[1003] Един от главните „миротворци“ във Версай, носещ и лична вина за това състояние на нещата (бел.пр.).

[1004] Доклад на британския посланик от 15 ноември 1933 г., Ursachen und Folgen, Bd. X, стр. 56 и сл.; Виж в тази връзка телеграмата, изпратена до Хитлер от Мартин Нимелер и други свещеници: „В този решаващ час за народа и Отечеството ние поздравяваме нашия фюрер. Благодарни сме за смелото дело и ясната дума, която издига честта на Германия. От името на повече от 2500 евангелски свещеници, които не принадлежат към религиозното движение „Германски християни“, ние обещаваме да бъдем верни ваши последователи и да ви споменем в молитвите си.“ Цит. от: Fabry Ph. W.. цит. с., стр. 123.

замръзва в пълна тишина за две минути в памет на героите, настройвайки се към подходящото настроение. Хитлер с обезоръжаваща невинност уверява, че животът в Германия не е създаден като армейски модел за провеждане на демонстрации срещу Франция, „а за изразяването и формирането на неговата политическа воля, необходима за премахване на заплахата от комунизма. Останалият свят, укрепен в непревземаеми крепости, създава огромни самолетоносачи, конструираа гигантски танкове и оръдия, не може да говори за заплаха поради факта, че германските националсоциалисти маршируват без оръжия в редици по четирима и по този начин ясно изразяват солидарността на германския народ, която ефективно защитават. Германия има не по-малко права на сигурност от другите нации.“[1005]

Резултатите от гласуването са отражение не само на всички разочарования на хората, които дълго време се чувстват в обезоръжена позиция, но и постоянно заплашвани: 95% от участвалите в плебисцита одобряват решението на правителството. Въпреки че върху този резултат влияе и пропагандния натиск на режима, той ясно отразява тенденция в обществените настроения. На едновременните избори за райхстага, от 45 млн имащи право на глас, над 39 млн гласуват за кандидатите от единната листа на националсоциалистите.

Този ден е ентусиазирано отбелязан като „чудото на възкресението на германския народ“.[1006] Посланикът на Великобритания, Ерик Фипс докладва на правителството си: „Едно е сигурно: позицията на г-н Хитлер е неуязвима. Дори в кръгове които напълно не одобряват националсоциализма, той рязко увеличава авторитета си с избори или по-скоро с изказванията си по време на предизборната кампания. Във всички предишни предизборни кампании той естествено се бори за партията си и клевети врагове. В хода на течението германците видяха в новия канцлер, човек от кръв и желязо, и речта му звучеше съвсем различно от речта на оратора, който бушуваше на подиума преди дванадесет месеца, речта на нацист насочена срещу марксистите“.

Сега Хитлер използва тактиката на последователни атаки на международната арена, която се оказва също така успешна, както при завладяването на властта в страната.

Объркването около напускането на форума в Женева все още не е отминало и все още се усеща раздразнение от предизвикателната му стъпка – да обърне демократичния принцип на плебисцита срещу самите демокрации. И той отново поема инициативата да влезе в диалог с онези, които току-що бяха обидени от него, на нови по-благоприятни позиции. В средата на декември той отхвърля идеята за разоръжаване в меморандума си, но заяви готовността си да се ограничи до отбранителни оръжия, ако Германия получи правото да създаде 300 000 армия въз основа на наборната служба. Това е първото от онези предложения, балансирани с невероятен усет, които години преди избухването на войната създават основата за неговите външнополитически успехи. Те все още са приемливи като основа за преговори и той ги провежда така, че всеки път да се стигне до несъгласието на французите. И докато двете страни се опитват да постигнат съгласие относно степента си на готовност за отстъпки в изтощителни и болезнено продължителни дискусии поради недоверието на Франция, Хитлер може да използва спора между

[1005] Domarus M. цит. с., стр. 312 и сл., стр. 324; Horkenbach C. цит. с., стр. 536 и сл.
[1006] Horkenbach C. цит. с., стр. 554.

представителите на различните държави, за да осъществява своите намерения без никакви пречки.

Отново, около месец по-късно, на 26 януари 1934 г., Хитлер прави нов ход, като драматично променя подреждането на международната арена и сключва пакт за ненападение с Полша за период от 10 години. За да разберем поразителния ефект от този обрат в хода, трябва да си припомним традиционно напрегнатите отношения между тези страни, очевидно безнадеждно нарушени от различни обиди. Освен моралните присъди, може би никоя друга разпоредба на Версайския договор не е възприета в Германия с такава горчивина, както загубата на области, преминали в новата полска държава, създаването на коридор, който отделя Източна Прусия от останалата част на страната, и появата на свободния град Данциг (Гданск). Това е причината за постоянното напрежение между двата народа и огнище на постоянна опасност, предизвиквани и от актовете на произвол от страна на Полша по границата и престъпления от нейна страна в началните години на Ваймарската република. А това не само показва слабостта на райха, но и наранява традиционното съзнание на германците като господари над васалните славянски народи. Затова всички предполагат, че желанието на Хитлер за ревизия ще се обърне първо срещу Полша, която като съюзник на Франция, също подхранва германския комплекс за обкръжение от врагове. Външната политика от Ваймарската епоха, включително и на Густав Щреземан, упорито се съпротивлява, всеки път когато се повдига въпроса за обезпечаване на полските териториални владения с гаранции. Сега Хитлер, без много колебания отхвърля тези чувства, които доминират в дипломатическите, военните и традиционните пруски среди, които са приятелски настроени към Русия. Същата решителност е демонстрирана от другата страна от маршал Пилсудски, който поради нервната и безразсъдна политика на Франция отменя предишната концепция за френско-полския съюз и възлага надеждите си, че Хитлер като южногерманец, католик и „хабсбургски възпитаник“, е далеч от онази политическа традиция, от която Полша се страхува. Широко разпространеното погрешно схващане за Хитлер като емоционален политик, който е подвластен на своите капризи и мании, се опровергава ярко с този пример. Разбира се той споделя национална омраза към Полша, но това не се отразява на политиката му. Въпреки че в концепцията за голямото разширяване на Изток въпросът за ролята на съседната страна е странно отворен, все пак може да се предположи, че във визиите на Хитлер, работещи на цели континенти, няма място за независима малка полска държава. През април 1933 г. Хитлер дава ясно да се разбере на Франсоа-Понсе, че никой не може да очаква Германия да запази сегашното състояние на източната си граница и приблизително по същото време външният министър фон Нойрат нарича взаимното разбирателство с Полша „невъзможно и нежелателно“, така че „интересът към преразглеждане на германско-полската граница не изчезва“. Но докато Полша е независима, силна във военно отношение и защитена от съюзи, Хитлер излиза от ситуация, която не можее да промени, и се опитва без да се поддава на емоции да я обърне в своя полза. „Германците и поляците“, каза той в доклада си към райхстага на 30 януари 1934 г., „ще трябва взаимно да се примирят с факта на съседното си съществуване. Ето защо е препоръчително да се формулира условието, което не може да бъде премахнато през последните хиляда години и което няма да бъде премахнато и

хиляда години по-късно, така че и двете нации да извлекат максимална полза от него.“[1007]

Ползите които Хитлер получава от този договор са наистина огромни. Въпреки че самият пакт в Германия беше и си остава непопулярен, Хитлер може да го представя на света отново и отново като убедително доказателство за волята си да разбере дори с вечните противници и всъщност, както отбеляза Ерик Фипс в доклада си до Лондон малко след това това събитие германският канцлер доказва, че е истински държавник като жертва известна част от популярността си за сметка на външнополитическия здрав разум.[1008]

В същото време Хитлер успява да дискредитира системата на Обществото на народите, която през изминалите години не решава опасния и силно натоварен проблем на германско-полското съседство. Той убедително се оплаква, и раздразнението му сякаш придобива „характера на взаимно наследен политически порок“. Без видими усилия чрез няколко двустранни разговора той решава проблема.

И накрая, договорът доказва и крехкостта на бариерите издигнати около Германия. „В лицето на Полша един от най-силните стълбове на Версайския мир, този мир ще падне“, така генерал фон Зект формулира една от външнополитическите максими на Ваймарската република, като предвижда и елиминирането на съседната държава чрез военни действия.[1009] Сега Хитлер демонстрира, чрез въображението си, че политическите средства могат да направят много повече. Съюзът освобождава Германия от заплахата за война на два фронта от Полша и Франция, но и безвъзвратно разчупва големия блок от системата за колективна сигурност на победителите. Женевският експеримент вече се срива окончателно в този момент и Хитлер го зачерква „още от първия разговор“. Трябва да се отбележи, че той принуди Франция да играе ролята на смутител, заради чиято сила и непреклонност външната политика на Ваймарската република е постоянно спъвана. Отсега нататък той дава ход на онази политика на двустранни преговори, съюзи и интриги, без която външнополитическата му стратегия няма как да успее. Шансът му за успех се дължи на факта, че не се противопоставя на сплотен фронт, а само на противници, изолирани един от друг. Отново започва играта, която така майсторски поставя на вътрешнополитическата сцена и довежда до успешен финал. Играчите от другата страна се размърдват. През февруари 1934 г., британският лорд „пазител на печата“, Антъни Идън осъществява контакт с фюрера. Един от най-ефективните методи за въздействие върху хода на преговорите е чувството на удивление, което самият Хитлер предизвиква с поведението си. Той встъпва в длъжността без никакъв опит в държавните дела, не е бил депутат, не познава дипломатически етикет или официалния стил и очевидно няма представа за порядките в света. Също като германските политици по едно време Хугенберг, Шлайхер, Папен и мн. др., сега Идън, Симон, Франсоа-Понсе или Мусолини вярват, че имат работа с капризен,

---

[1007] Domarus M. цит. S. 357. За намеците на Хитлер в разговор с френския посланик вж.: Jacobsen H. A. Nationalsozialistische Aussenpolitik, стр. 331; относно изявлението на фон Нейрат, вижте: Ingrim R. Hitlers stickcklichster Tag, стр. 87. „Völkischer Beobachter“ от 31. юли 1928 г. цитира категоричното изявление на австрийски националист, че с оглед на намеренията на Германия да разшири владенията си на Изток, поляците ще трябва да изчезнат от окупираните територии и след поляците, чехите също трябва да бъдат изгонени или преселени в Южна Америка.

[1008] Documents on British Foreign Policy, 2nd ser. vol. IV, донесение от 30.01.1934 г.

[1009] Epstein J. Der Seeckt-Plan. In: Der Monat, 1948, H. 2, стр. 42 и сл.

ограничен партиен лидер, който обаче притежава някакъв демагогски талант. Човек с обикновен външен вид, който създава запомнящ се образ с помощта на късите мустаци, бретона и униформата и прави впечатление, че в цивилни дрехи, е просто имитация на фигурата за която се представя. Той е от известно време любим обект на подигравки в Европа, където си го представят като някакъв „Ганди в пруски ботуши“ или като „слабоумен“ диктатор, изигран от Чарли Чаплин, като твърде нисък за креслото на канцлера. Той е изключително „екзотичен“ феномен, пише един британски наблюдател по ирония на съдбата, като един от онези „луди чудаци“, които в личния си живот не пушат, не пият, привърженици са на вегетарианството, не яздят коне и осъждат лова“.[1010]

Всеки път, колкото и много да са различните външнополитическите му опоненти с които се среща офизциално или „на четири очи“, той винаги ги обърква с хладно разчетеното си до съвършенство поведение на държавник. Така винаги постига решаващото психологическо предимство в преговорите. Идън е изненадан от „светския, почти елегантен“ маниер на Хитлер, и е изумен че среща сдържан и приветлив мъж, „който изслушва с разбиране всички възражения и в никакъв случай не е мелодраматичен актьор в различни роли“, какъвто си го е представял. „Хитлер знаеше какво казва“, спомня си Идън, тогавашната му безгранична изненада все още може да се усети в забележката, че германският канцлер познава изцяло предмета на преговорите и никога не се е консултирал със своите експерти, дори по лични въпроси. По-късно Джон Саймън каза на фон Нойрат, че Хитлер е „отличен и много убедителен“ в разговора и предишната му представа за него е напълно погрешна.

Хитлер е поразителен със своята находчивост. При внушителния намек на британския външен министър, че британците харесват да се спазват договорите, той се престорва на иронично изненадан и отговоря: „Не винаги е било така. През 1813 г. договорите забраняват на германците да имат армия. Но не си спомням, Уелингтън да е казал във Ватерло на Блюхер: „Вашата армия е незаконна, така че напуснете бойното поле!“[1011]

Когато се среща с Мусолини през юни 1934 г., той умело съчетава, според един дипломат, „достойнство с дружелюбност и откритост“ и прави силно впечатление “на първоначално скептичните италианци“.

Арнолд Тойнби е впечатлен от ролята на Германия като пазач в Източна Европа, отличаваща се с изключителна логика и яснота: „Хитлер неизменно демонстрира хладнокръвие, готовност, често проявява учтивост и умее, както той отбелязва, след една среща с Франсоа-Понсе, да създаде усещане за „най-пълната откровеност“.[1012] Големият брой чужди посетители с които фюрерът контактува, от друга страна значително му повдигат престижа.

Подобно на германците, които идват да го видят и да му се чудят като на цирков актьор, те допълват нарастваща тълпа, разширявайки аурата на величие и възхищение, която го заобикаля. Те с нетърпение уловят думите му

[1010] Цитатът на Арнолд Тойнби от 1937 г., по: Gilbert M., Gott R. Der gescheiterte Frieden, стр. 54. Виж също: Lange K. Hitlers untachtete Maxlmen, стр. 113и сл. Съмнер Уелс също отбелязва, че американците са привлечени предимно от странностите на Хитлер, както и от приликата на мустаците му с тези на Чарли Чаплин; Пак там, стр. 125 и сл.

[1011] В битката при Ватерло, пруската армия на ген. Блюхер спасява англичаните на Уелингтън от пълен разгром и обръща хода на сражението в последния момент (бел. пр.).

[1012] Eden A. Angesichts der Diktatoren, стр. 87 и сл.; Fransois-Poncet A. цит. с., стр. 164. Много други примери, подобни на тези, са дадени от Jacobsen H.-A. Nationalsozialistische Aussenpolitik, стр. 368 и сл. Епизодът с Джон Саймън – в Kirkpatrick I. Im Inneren Kreis.

за това как хората копнеят за ред и работа, за волята му за мир, която той обича да свързва с личния си опит като фронтови войник, думи които демонстрират разбирането за високото му чувство за чест.

По това време става обичайно и в самата Германия да се прави разлика между фанатичния партиен политик от миналото и съзнателния реалист от настоящето. И за първи път от времето на кайзера мнозинството отново има чувството, че може да се идентифицира със собственото си състояние, без да изпитва съжаление, загриженост и още по-малко срам.

С тези успехи фигурата на лидера и спасителя се превръща в безпрецедентна сила, пронизана с метафизичните тонове на оглушителната пропаганда. На сутрешната проява на 1 май, Гьобелс удължава речта си, докато слънцето, борещо се с облаците, не ги пробие с лъчите си и тогава Хитлер се появи в блестящата светлина пред масите. Само такава внимателно обмислена символика дава на образа на лидера фюрер, свръхестествено естество. До нивото на най-малките единици на обществото всички социални отношения са групирани около този тип: ректорът се смята за „фюрер на университета“, предприемачът е „фюрер на предприятието“, наред с това имаше огромно брой партийни фюрери. През 1935 г. те са около 300 000, през 1937 г. вече над 700 000, а по време на войната, с всички помощни звена и подчинени организации, са почти 2 млн. В личността на Хитлер всички тези всеобхватни отношения ръководени от фюрери, в които е вграден всеки човек, намерат своята псевдорелигиозна възвишеност над цялата земна завършеност. Един възсторжен член на църковния съвет от Тюрингия дори твърди: „В образа на Адолф Хитлер, Христос дойде при нас.“[1013]

Личността и съдбата на великия самотен мъж, който преодолява нещастието и поема тежестта върху себе си, стават обект на множество стихотворения и драми за лидера. В пиесата на Рихард Ойрингер „Германска страст“, поставена с голям успех през лятото на 1935 г. и възхвалявана като пример за националсоциалистическа драма, той се появява като възкръсналия Незнаен войн с корона от бодлива тел на главата, в светът на спекуланти, акционери, интелектуалци и пролетарии, представители на „ноемврийската държава“, защото, както се казва там на фона на постоянните асоциации с християнски мотиви, той страда за хората. Когато бясната тълпа иска да го бичува и разпъва на кръст, той я спира показвайки чудо и води нацията до „пушката и машината“, примирява живите с падналите във войната в народната общност на Третия райх, а след това раните му блестят с лъчиста светлина и се възнася на небето с думите:„Свършено е!“ В сценария на драмата се казва: „От небето звучи като в храм орган изразяващ тъгата от раздялата. Ритъмът е в хармония с маршовата песен.“[1014]

В тясна връзка с подобни литературни „шедьоври“ възниква огромна кичозна псевдокултура, която се надява да извлече полза от момента и благоприятната конюнктура. Започвата да се продават поставки за метли с надпис „Добрия Адолф“, детските касички са изработени във формата на щурмовашка фуражка, появяват се образи на Хитлер върху вратовръзки и свастики върху пепелници и кръглите картонени кутии за бирените халби. Националсоциалистите предупреждават, че образът на фюрера се използва и осквернява от тълпата и „търговците на изкуство“.[1015]

[1013] Fabry Ph. W. цит. с., стр. 115.
[1014] Brenner H. цит. с., стр. 100 и сл.
[1015] Trotha Th. Das NS-Schlichtheitsideal. NS-Monatshefte, 4. Jhg, 1933, H. 35, стр. 90.

Подобни бурни възхвали очевидно въздействат, въпреки възраженията и на самия Хитлер. Той гледа на вихъра на възхищението изкусно създаден около него, като инструмент на психологическата тактика: „Масите се нуждаят от идол“, казва той и хибридните черти на „папата фюрер“ започват да се появяват все по-ясно в него, което в началото на завземането на властта е все още на заден план.

Още на 25 февруари 1934 г. Рудолф Хес от Кралския площад в Мюнхен под шума на оръдейните изстрели, заклева около милион политически фюрери, фюрери на Хитлерюгенд и ръководители на трудовата служба. Клетвата прозвуча по радиото: „Адолф Хитлер е Германия, а Германия е Адолф Гитлер. Тези, които се кълнат във вярност на Хитлер, се кълнат във вярност на Германия.“[1016]

Получавайки подходящото настроение от фанатичната си среда, той все повече свиква с тази формула, която теоретично е обоснована от обширната литература за държавата и правото: „Нов и решаващ момент във фюрерската държава е, че тя преодолява разделение на управители и управляеми, присъщи на демокрацията и създава управление в което фюрерът и неговите последователи се сливат“. Всички интереси и социални противоречия в неговата личност са премахнати, фюрерът има силата да задължава и освобождава от задължения, той познава пътя, мисията и закона на историята.[1017]

Напълно в духа на тази идея, в своите речи Хитлер демонстративно отброява вековете и понякога намеква за своята свръхестествена даденост от провидението. Той отказва очакваното изпълнение на програмата от страна на многобройните „стари борци“, и принуждава своите привърженици от Данциг, които са негово сляпо и дисциплинирано оръжие, да се примирят с резкия завой в политиката към Полша независимо от местните интереси. „Всичко от Германия започва с този човек и се затваря в него!“, Казва неговият адютант Вилхелм Брюкнер.[1018] Колкото по-уверен и неуязвим се чувства Хитлер във владението на властта, толкова по-ясно се появяват старите черти на „бохемския тип“ човек, състояния на апатия и промените в настроението. Докато той все още се придържа към рутината на работа, точно в 10 часа сутринта влиза в кабинета си и не без задоволство показа на вечерните си посетители планините отработени дела, които е свършил през деня. Но въпреки всичко той винаги е мразил дисциплиниращото бреме на редовната работа, „една единствена брилянтна идея“, уверява той, „е по-ценна за живота от съвестния бюрократичен труд“.[1019]

Веднага след като първата страст към работата на канцлера отминава с вдъхновението идващо от историческата обстановка, бюрото и работните принадлежности на Бисмарк, той започва да изоставя и тези въпроси, както в младостта си свиренето на пиано, училището, рисуването и всъщност рано или

[1016] Hess R. Reden. Muenchen, 1938, стр. 14, думите на Хитлер, за това, че масата се нуждае от идол, виж в Hitlers Tischgespraeche, стр. 478.

[1017] „Властта на фюрера е свободна, независима, изключителна и неограничена“, казва Ернст Рудолф Хубер: Huber E. R. Verfassungrecht, стр. 230. За предишния цитат виж Forsthoff E. Der totale Staat, стр. 37.

[1018] Brueckner W. Der Fuehrer in seinem Privatleben. In: Adolf Hitler стр. 36.

[1019] Dietrich O. Zwoelf Jahre, стр. 150. В разговорите на маса, той казва, че за човекът с велики мисли и призвание, са необходими и два часа работа на ден. Hitlers Tischgespraeche, стр. 322.

късно всичко, в крайна сметка и самата политическа игра, но не и основните нагласи, определени еднакво от страха и амбицията.

Неговият начин на живот скоро отново приема вида на швабингския кондотиерски стил[1020] от 20-те години на XX век. Винаги в пъстра компания от съмнителни деятели на изкуството, бойци и адютанти, които го следват като свита, Хитлер започва поредица от непрекъснати пътувания из страната, сякаш се втурва между райхканцеларията, Кафявия дом, Оберсалцберг, Байройт, монтажните площадки, залите, целящ да разпространи усещането за своето вездесъщствие. Например, на 26 юли 1933 г. той изнася реч пред делегация от 470 млади италиански фашисти, в 14 часа участва в погребението на адмирал фон Шрьодер, а в 17 часа вече е на „Вагнеровия театър“ в Байройт, на 29 юли, все още в Байройт, той е почетен гост на прием у Уинифред Вагнер, а на следващия ден поднася венец на гроба на композитора. Следобед говори на германския спортен фестивал в Щутгарт, след това отива в Берлин, след това е на среща с райхлайтерите и гаулайтерите в Оберзалцберг, а на 12 август участва в честването на паметта на Рихард Вагнер в Нойшванщайн, където в реч, той се определя като човек, завършил плановете на Лудвиг II.

Оттук се връща в Оберсалцберг за една седмица, на 18 август замина за да се подготви за предстоящия партиен конгрес в Нюрнберг, а ден по-късно е на среща с командването на СА и СС в Бад Годесберг (сега част от Бон). Според единодушните показания на очевидци, дори сега когато има увереност в силата на успеха, резките промени в желанията и интересите, наблюдавани в ранните години, започват да се появяват през деня, често той сякаш пуснал се по течението, за дълго време без да взема решения, след което внезапно развива експлозивна енергия по въпросите свързани с властта. Скоро започва без да крие, да се отклонява от многото натоварващи го рутинни задължения, свързани с поста му и вместо това отива в операта или в киното, или през тези месеци той препрочита всичките томове на Карл Май (около 70 книги), за което по-късно в кулминацията на войната, казва,че са му отворили очите за света. Именно този стил на открито безделие предизвиква саркастичната забележка на Освалд Шпенглер, че Третият райх, Хитлер „организира безработните, като самият избягва работата“.[1021]

Розенберг например също е разстроен, когато Хитлер избира балет на лед пред митинга който е организирал. Още в предишните години Готфрид Федер иска да назначи на Хитлер офицер, който да следи реда и изпълнението на дневната му програма, но сега Гьобелс го уверява с характерната си любов към високопарните изрази: „Мащабите на системата. Неговият начин на създаване е начинът на истинския художник, независимо в коя област той действа.“[1022]

В историческа ретроспекция можем да кажем, че през първата година от канцлерството си Хитлер постига изненадващо много. Елиминира Ваймарската република, предприема най-важните стъпки за създаване на лично затворена фюрерска държава, централизира и политически обединява нацията, като я довежда до първите етапи на трансформиране в послушен инструмент, за каквато той я смята. Той поставя началото на повратната точка в икономиката,

[1020] Има се предвид доброволческите военни отряди от първите години на нестабилната все още Ваймарска република (бел. пр.).

[1021] Koktanek A. M. Oswald Spengler in seiner Zeit, стр. 458; относно прочита на Карл Май: Libres propos, стр. 306, Dietrich O. Zwoelf Jahre, стр. 164.

[1022] Goebbels J. Wer hat die Initiative? In: Das eherne Herz, стр. 380. По повод идеята на Г. Федер за офицера със задължения на секретар: Tyrell A.цит. с., стр. 60.

освобождава се от робството на Лигата на нациите и печели уважението в чужбина. За кратко време едно разнообразно свободно общество с многобройните си центрове на влияние се преврърща в „чиста, равномерна, и послушна пепел“: както самият той се изразява, „целият свят от възгледи и институции е елиминиран и на негово място бе поставен друг“.[1023] Цялата съпротива е разпръсната на опечалени и дезорганизирани групи, които нямат политическа тежест. Вярно е, че това, което Гьобелс нарича „процес на претопяване на народа“, не се осъществява без използването на насилие, но ролята на грубите средства при завземането на властта е малка. Формулата на Хитлер за „най-безкръвната революция в световната история“, скоро влиза в основния реторичен речник на режима и има съвсем реална основа. Но въпреки това, изгражда концентрационни лагери, където броят на политическите затворници, според официалните данни към 31 юли 1933 г. достига 27 000. Декретът, издаден на 22 юни 1933 г. за „борбата срещу клеветата“, обявява за наказуем всеки прост израз на недоволство[1024], като „продължението на марксисткото подстрекателство“, и ясно демонстрира с какви средства се поддържа температурата в топящия тигел.

Изучавайки „чудото“ на народната общност, не може да не се види, че само една партийна система от особен вид е дошла на мястото на партиите от миналото и е станала само подмяната на някои съперничещи групи с други. Със своите поддръжници и партийни сатрапи, те заменят демократичната борба за власт със скрита война в джунглата без никакви правила на играта и извън контрола на обществеността. В действителност обединението и цялата пропаганда никога не могат да накарат човек да забрави илюзорната, фиктивна същност на народната общност. Тази грандиозна фасада не елиминира, а само замаскирва социалните конфликти. Един епизод датиращ от първите дни на режима, демонстрира примирението на нацията със себе си, осъществено чрез принуда и измама, колкото и гротескно толкова и образно: по заповед на Хитлер, командирът на т.нар. „33 щурмови отряд на СА“ Ханс Майковски („Червеният петел“), който е убит, докато се връща от историческото факелно шествие на 30 януари 1933 г., е отличени заедно с полицая Цауриц, който почива същата нощ. Погребението им се превръща в държавен акт. От името на народната общност ковчезите с телата на полицая, католик и левичар, и штурмфюрера, нарушител на закона и атеист, са безцеремонно поставени въпреки протестите на църковното настоятелство в катедралата на Лутер и не кой да е, а бившия престолонаследник, който не е засегнат от „принудително помирение“ поставя венци върху ковчезите.[1025]

Втората фаза от завземането на властта преминава по-бързо и с по-малко сътресения от очакваното. С помощта на играта на законност, която всеки път санкционира с вече предприетите мерки и едновременно подготвя нови, са предприети необходимите стъпки към утвърждаването и организацията на фюрерската държава и партията. Провинциите се управляват от имперски управители като надзорници на партията, те отстраняват министри, назначават длъжностни лица, участват в заседания на кабинета и упражняват неограничена власт над по-ниските структури. След това самоуправлението на

[1023] Domarus M. цит. с., стр. 352; Heiden K. Geburt, стр. 260.

[1024] Аналогично при социализма, разказването на политически вицове уронващи престижа на БКП и нейния лидер, се смятаха за подсъдни. (бел. пр.).

[1025] Meissner H. O., Wilde H. цит. с., стр. 195; също по думите на Хорийшо Рамболда от 22.02.1933 г.: Ursachen und Folgen, Bd. IX, стр. 41.

провинциите е отстранено, те са пряко подчинени на райха със закон и имперският съвет (райхсрата) е премахнат. Въведено е ново административно деление. Новата схема на партийна организация разделя страната на 32 области (gau), областите на райони, местни организации, клетки и групи. Въпреки че законът от 1 декември 1933 г. провъзгласява единството на партията и държавата, всъщност Хитлер следва курс на тяхното разделяне. Не без тактически скрити мотиви, той напусна централното ръководство на НСДАП в Мюнхен и ясно демонстрира намерението си да държи партията настрана от влиянието върху правителствените дела. Назначаването на „заместник фюрер" Рудолф Хес, човек всеотдаен но слаб и без силна подкрепа в партията е също тактически ход. НСДАП няма политическо първенство над държавата, единството се реализира само в личността на Хитлер, който държи в ръцете си нишките от често фрагментирани компетенции и позволява на партията само в някои случаи да завладее държавните функции и да реализира своите тоталитарни стремежи. Почти всички институции на властта са покорени.

Хинденбург вече не се брои, той, според уместната забележка на неговия приятел и съсед по имение фон Олденбург-Янушау е президент на райха, „който всъщност вече не съществува".[1026] Ръководството на партията се заклева в лоялност към Хитлер, а не към президента, както би изисквал законът за единството на партията и държавата.

Въпреки че някои виждания възлагат надежди за законност и традицията на възрастния президент, той се предава на Хитлер и позволява да бъде корумпиран. Неговата готовност да подкрепи националсоциалистическия курс на завземане на властта със своя морален авторитет е забележителна за разлика от мрачната студенина, с която оставя републиката на произвола на съдбата. В годишнината от битката при Таненберг[1027] (т.е. 1934) той получава имението Лангенау намиращо се в съседство с имението му Нойдек, и ипотекираното имение Пройсенвалд като подарък и благодарност от новите владетели. Този жест на щедрост е доста необичаен за германската военна история. Съответно, президентът произвежда запасния капитан Херман Гьоринг „в знак на признание за изключителната му служба през войната и в мирно време" чин генерал от пехотата.

Единствената институция, която избягва „народното обединението", е райхсверът. Именно към него революционната амбиция на СА се насочва с явно нарастващо нетърпение. „Кафявият порой трябва да наводни сивата скала"[1028], обича да казва Ернст Рьом[1029], а неговият страх, че Хитлер може да изостави революцията по тактически причини и поради опортюнизма, е решаващият мотив за предстоящия конфликт. От гледна точка на Хитлер, райхсверът и СА са единствените все още независими фактори на властта с непрекъсната идентичност. Начинът по който той счупва врата на единия от тях с ръцете на другия, а другият с ръцете на първия, решава проблема за съществуването на всеки революционен лидер. Неговата тактическа виртуозност отново се проявява, като хвърля най-верните си последоватил в

[1026] Goerlitz W. Hindenburg. Bonn, 1953, стр. 412.

[1027] Битката при Таненберг (26-30 август 1914 г.), когато германските войски под командването на Хинденбург и Лудендорф разбиват 2-ра руска армия на генерал Л. В. Самсонов.

[1028] Това се отнася до цвета на военните униформи.

[1029] Krausnick H. Beilage „Das Parlament" vom 30 Juni, 1954, S. 319.

жертва на революция, така че актът на предателство да бъде възприет като историческа заслуга. Както винаги се случва в критични ситуации в живота му, той изпада в колебание и разубеждава съмишлениците които го притискат, че „работата трябва да се остави да узрее“. През пролетта на 1934 г. влизат в сила обстоятелства, които ускоряват развитието на нещата по различни пътища. На 30 юни 1934 г. много интереси и мотиви се събрат и кръстосват пред дулата на разстрелите.

Бойкот на еврейските магазини с надписи „Не купувайте от евреите“ на 1 април 1933 г.

Йозеф Гьобелс, Адолф Хитлер и апостолският нунций на Ватикана в Германия Чезаре Орсениго, в пропагандното министерство на райха, Берлин 6 април

1933 г. На втората снимка, март 1933 г., Папен, ген. Бломберг, Хитлер и Гьобелс.

1 май 1933 г. Хитлер и Хинденбург посещават Данциг.

10 май 1933 г., изгарянето на „еврейската“ и „упадъчната“ литература.

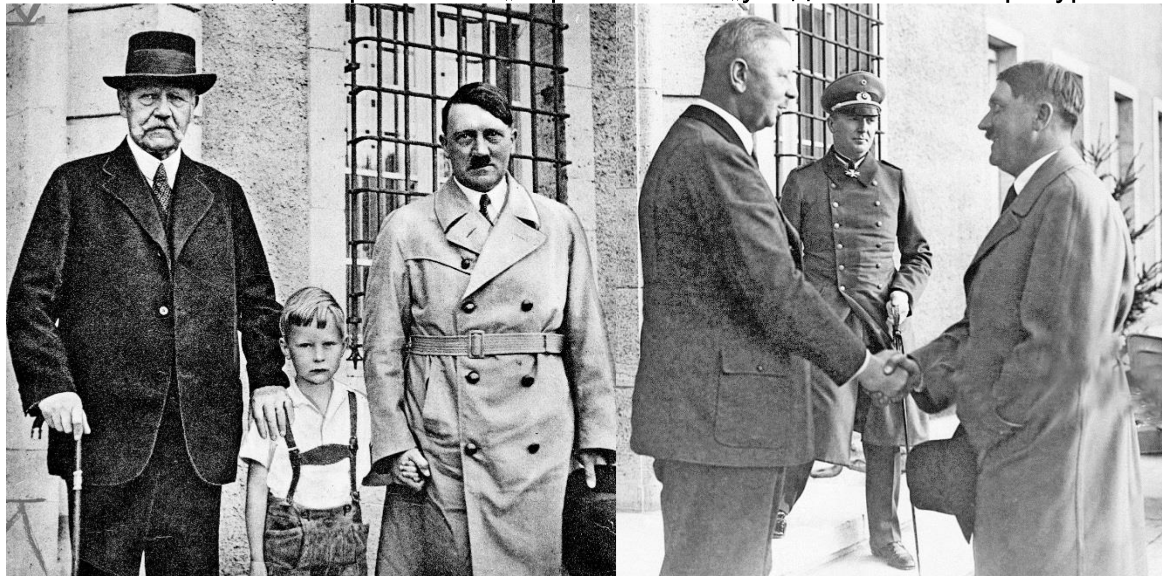

29 юни 1933 г., Хитлер на посещение при Хинденбург в Нойдек (детето Хуберт фон Хинденбург (1926 – 2016 г.) е внук на президента). Оскар фон Хинденбург, кап. граф фон Шуленбург (адютант на президента) и Хитлер.

9 юли 1933 г., Хитлер на партийно събитие в Дортмунд.

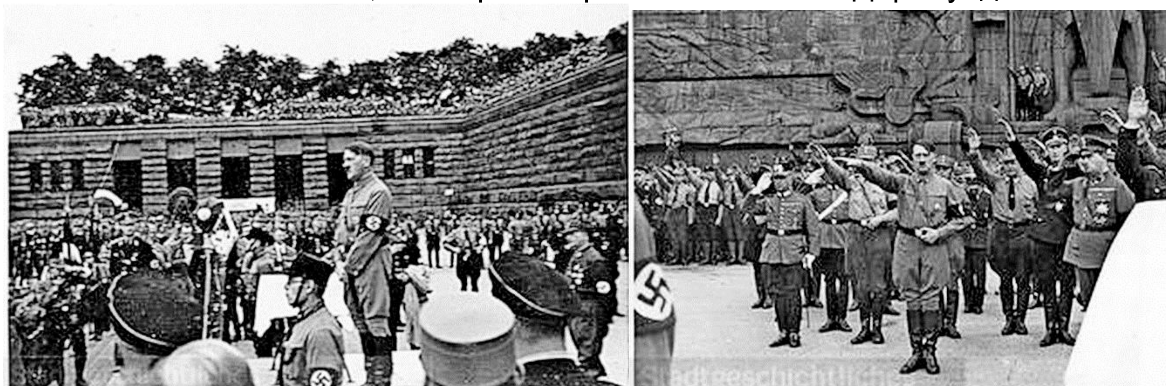

16 юли 1933 г., Хитлер изнася реч в Лайпциг при паметника посветен на битката на народите (битката при Лайпциг срещу Наполеон на 16-19 октомври 1813 г., където съюзните войски на Прусия, Русия, Австрия и Швеция разгромяват Наполеон и Германия е освободена от французите).

Адолф Хитлер с адмиралите фон Редер и фон Трота на погребението на адмирал Лудвиг фон Шрьодер в Берлин на 26 юли 1933 г.

30 юли 1933 г. Хитлер в Щутгард.

Адолф Хитлер присъства на честването на Рихард Вагнер в замъка Нойшванщайн на 12 август 1933 г. Хитлер с Уинифред Вагнер, снаха на композитора и нейния син Виланд, внук на композитора.

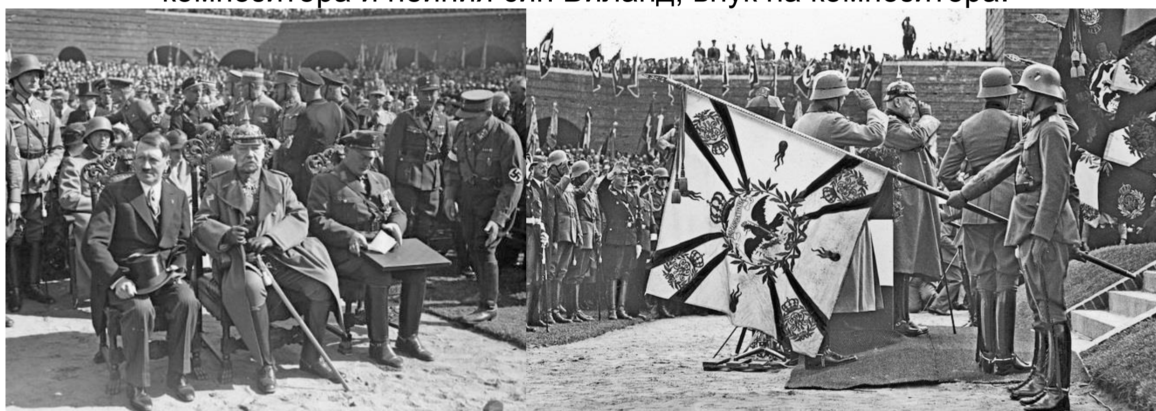

Таненберг, 27 август 1933 г.

Септември 1933 г., Гьобелс в ОН (Лигата на нациите) в Женева. На 14.10. 1933 г. Хитлер обявява излизането на Германия от ОН.

23 септември 1933 г., първа копка за строежа на аутобан.

1 октомври 1933 г., „празник на урожая“.

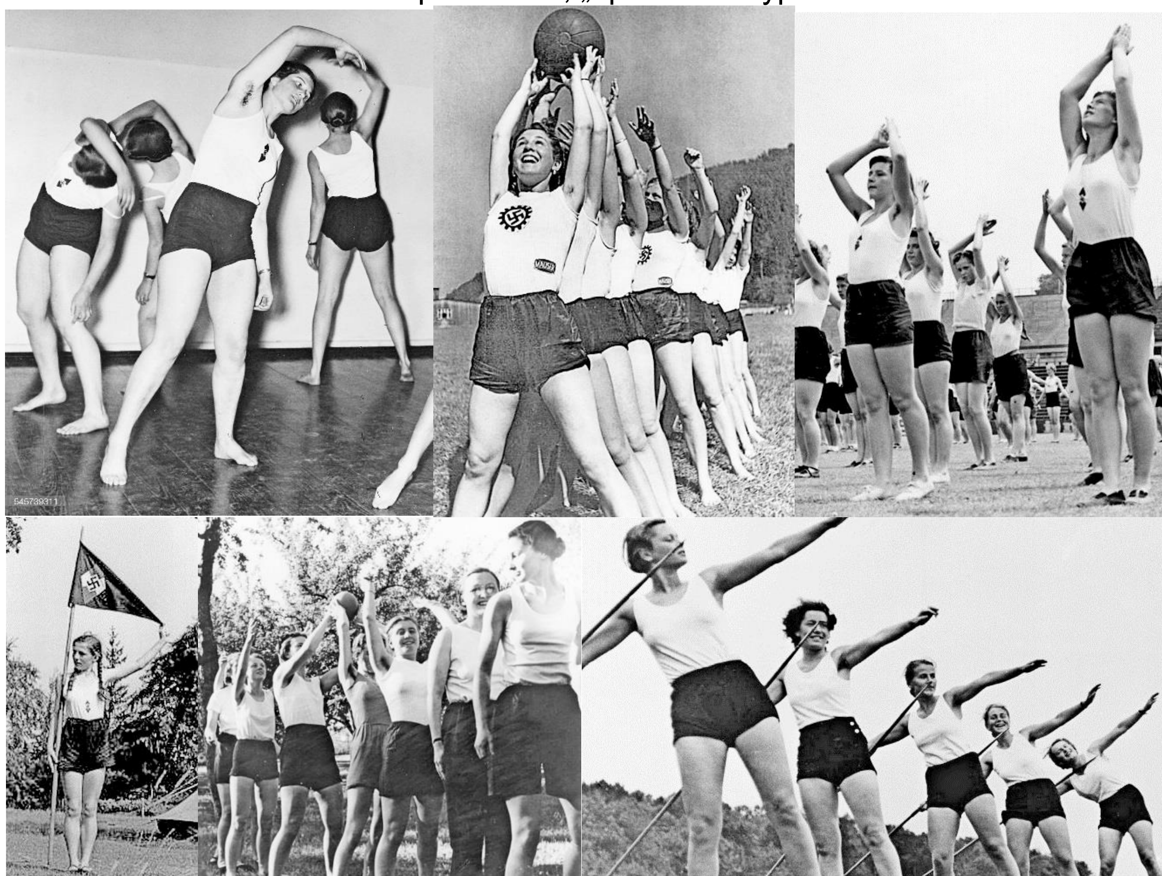

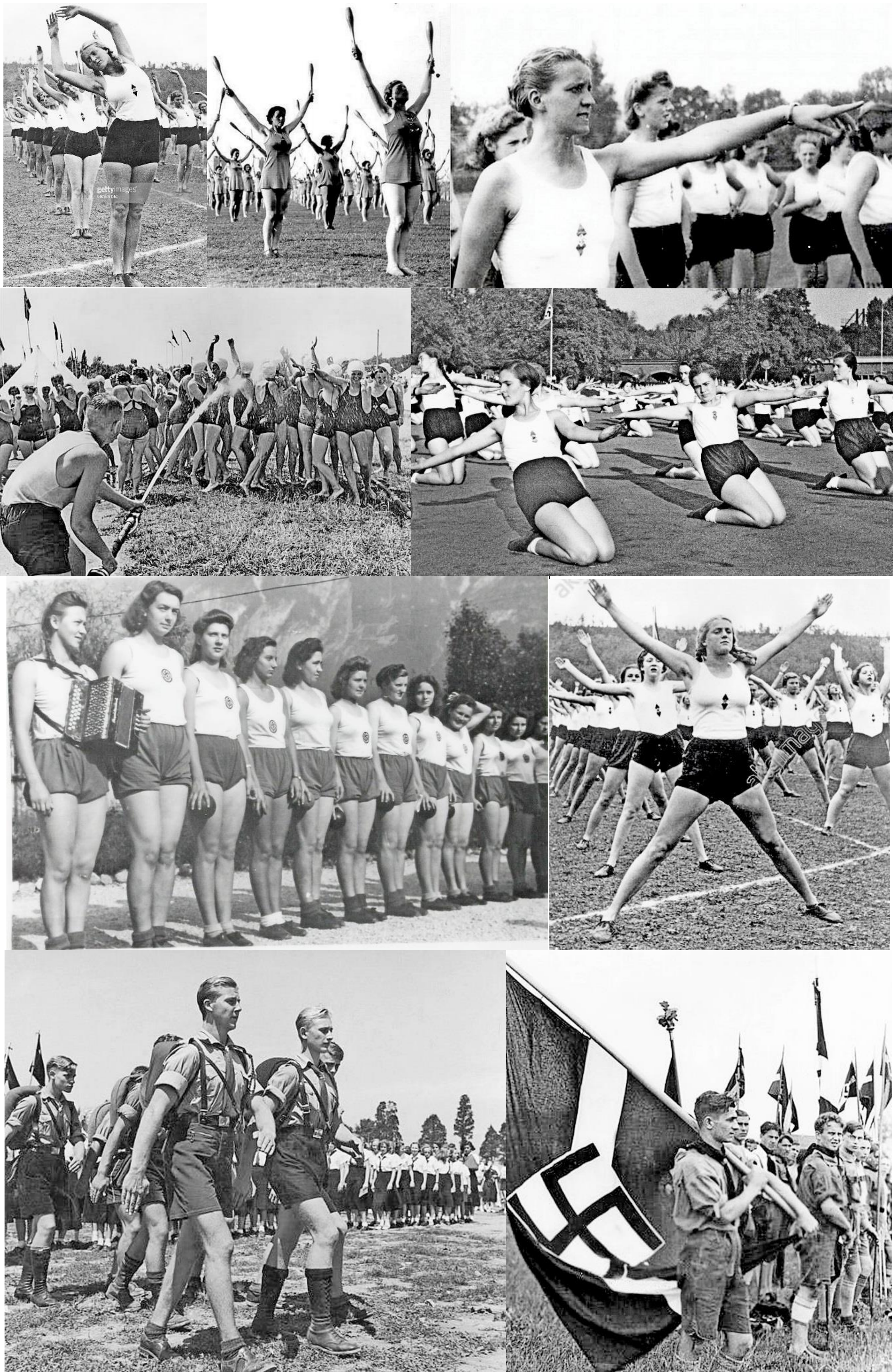

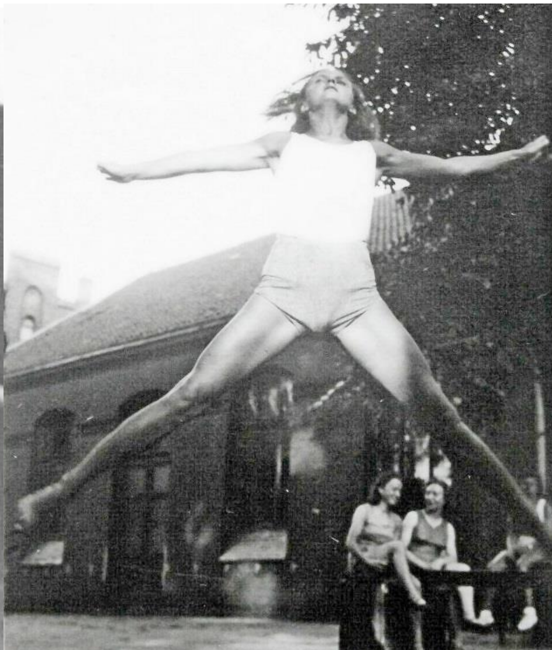

Спортномасова дейност в райха

Подписването на договора с Полша, от ляво на дясно Ханс Адолф фон Молтке, посланик в Полша, маршал Пилсудски, Гьобелс и Йозеф Бек, министър на външните работи на Полша.

ГЛАВА III. СЛУЧАЯТ РЬОМ[1030]

След революцията винаги възниква въпросът за революционерите.
От писмо от Мусолини до Мосли

Никой не пази своята революция по-бдително от фюрера.
Рудолф Хес, 25 юни 1935 г.

Тактиката на легалната революция на Хитлер осигурявя завземането на властта със сравнително малко насилие и кръвопролития и избягва дълбокото разделение, което засяга всяка нация след революционните времена. Тя обаче има недостатъка, че старите елитни слоеве след като се приспособяват към революцията, остават непокътнати и поне хипотетично във всеки един момент могат да поставят под въпрос съществуването на новия режим. Те са зашеметени и отнесени от общия поток на събитията, но в никакъв случай не са елиминирани или лишени от способността си да действат. В същото време тактиката на Хитлер неизбежно трябва да сее семената на гнева във военния авангард на СА, който с битките проправи пътя за придвижването към властта и сега се чувства измамен. С горчива усмивка и не без огорчение, кафявите преторианци наблюдават „реакцията“: капиталисти, генерали, юнкери, консервативни политици и други „страхливи нагаждачи“ как се изкачват на почетните трибуни в дните на победата на националната революция и черните фракове бързат да заемат местата си до кафявите униформи. Революцията безразборно набира своите привърженици, което я лишава от врага.

Недоволството на старомодния честен „мечоносец“ Рьом от хода на завземането на властта започва да се изразява доста скоро в многократни публични речи. Още през май 1933 г. той смята за необходимо да предупреди СА за всички фалшиви приятели и фалшиви празници, както и да напомни на щурмовите си войски за целите, които все още не са постигнати: „Стига празници. Искам СА и СС сега ясно да се отдалечат от веригата на тържествата. Все още имаме задачата да завършим националсоциалистическата революция и да създадем националсоциалистическа държава.“[1031]

Хитлер който е по-хитър и изтънчен от простоватия Рьом, вижда в революцията псевдолегален процес на превземане отвътре на държавните структури, със средствата за демагогията, изтощаването на врага или измамата, а насилието е само помощно средство за сплашване. Рьом, изхождайки от самата концепция за революцията, свърза с нея фазата на въстанието с гръмотевиците на битките, облаците барутен дим и щурмуването на цитаделите на старата власт. Той смята че в кървавата кулминация на

[1030] Бел.пр.: Събитията около отстраняването на Рьом и близките му сътрудници е известно в историята като „нощ на дългите ножове“. Названието идва от една британска легенда, за завладяването на острова от германските племена на англите и саксите. Първо били извикани от келтския владетел на Уелс, Вортигерн като наемници в борбата му с пиктите и скотите. Но Вортигерн се влюбил в дъщерята на англо-саксонския владетел Хенгист и се оженил за нея. Англо-саксите използват този момент и поканват Вортигерн с бретанските вождове на пир и когато всички се понапили, англите и саксите извадили скритите си дълги ножове и избили келтите с изкл. на зета на Хенгист, Вортигерн. Така го принудили да им отстъпи много повече земя от предвиденото и трайно се заселили в Британия.

[1031] IfZ MA-1236 (заповед от 30.05.1933).

революцията, старият свяг ще бъде разрушен и едва тогава ще надделее новият ред.

Но нищо подобно не се случва и Рьом е дълбоко разочарован. След кратък период на несигурност той се опитва да предпази щурмовите войски от процеса на разтопяване сред голямото национално обединение. Рьом подчертава противоречията с всички останали партии и възхвалява специалното съзнание на СА: „Само те ще постигнат чист, неизкривен национализъм и социализъм и ще ги запазят".[1032] Той предупреждава командирите си да не заемат постове и почетни места в новата държава. Ако неговите съперници Гьоринг, Гьобелс, Химлер, Лай и много хора от третия ред на свитата на Хитлер разширяват влиянието си завоювайки позиции които им дават власт, Рьом се опитва да върви по обратния път: да подготвя с помощта на последователния растеж на своя формации които скоро се увеличава до 3,5 - 4 млн души, държавата на СА, което един ден ще бъде „поставена" върху съществуващата система.

Естествено, при такива обстоятелства отново започват да се усещат старите противоречия с политическата организация – враждебността на войнстващите революционери към дебелите егоисти от средната класа, които запъхтени в своите чиновнически униформи бързат да заемат „топлите местенца". Недоволството нараства още повече, когато Хитлер с нарастващ натиск започва да изисква прекратяване на революционната разгул.

Още през юни 1933 г. започва закриването на множество „скрити" лагери на СА за арестуваните противници на режима, а скоро след това първите части на помощната полиция са разпуснати. Привържениците на Рьом напразно напомнят за направените жертви и за преживените битки. Сега се чувстват изоставени като забравени революционери на загубена революция. Рьом още през юни 1933 г., рязко се противопоставя на все по-често срещаното твърдение, че завземането на властта е приключило и задачата на СА е изпълнена. Всеки който иска да умиротвори революцията я предава, казва той, работниците, селяните и войниците, които маршаруват под неговите щурмови знамена ще изпълнят задачата си, игнорирайки приспособилите се „нагаждачи и мърморковци": „Независимо дали сте доволни от това или не, ние ще продължим борбата си. Ако най-накрая разберете за какво става въпрос – заедно с вас! Ако не искате – без вас! И ако е необходимо – срещу вас!"[1033]

Това е смисълът на лозунга за „Втората революция", който от този момент се носи над казармите и в щабовете на СА. Той трябва да помогне на онези, които са затънали в хиляди жалки половинчатости и компромиси. Дори при лоялно завземане на властта през пролетта на 1933 г., той трябва да изправи на крака СА и да доведе до пълна революция и завладяване на цялата държава. Този призив често се разглежда като доказателство за съществуването сред кафявите отряди на неясен проект за нов социален ред. Но от мъглата на фрази за „свещена социалистическа воля" никога не се появява ясна концепция и никой не успява да опише каква ще бъде държавата на СА. Този социализъм никога не надхвърля грубия, неотминаващ етапа на милитаризиран „военен" комунизъм, който у самия Рьом и неговото непосредствено обкръжение придобива още по-остри форми под влиянието на социалното съзнание на шепа хомосексуалисти, заобиколени от враждебния външен свят. Състоянието на СА, не е нищо повече от състояние, което трябва

[1032] Също.
[1033] Roehm E. SA und deutsche Revolution. In: NS-Monatshefte, 4. Jhg. стр. 251 и сл.

да разреши отчаяния социален проблем на много безработни щурмоваци. Наред с това става дума и за измамените стремежи на политическия авантюризъм, който скрива своя нихилизъм под политическата маска на идеологията на националсоциалистическото движение и не иска да разбере защо след победата, която окончателно печели, трябва да се сбогува с авантюрите, борбата и „живата кауза“. Именно безцелността на революционното въздействие на СА започва да събужда загрижеността на широката общественост. Никой не знае срещу кого Рьом ще обърне тази могъща сила, за която заплашително напомня с нервна поредица от паради, инспекции и помпозни митинги в цяла Германия. Той предизвикателно се заема с възраждането на старите военни стремежи в СА, търси връзки и финансова подкрепа сред индустриалците, създава свой собствен изпълнителен орган в лицето на полевата полиция на СА и започва да формира своя собствеан система на юрисдикция на СА, която въвежда най-строгите наказания за зверства, кражби или грабежи за провинилите се щурмоваци. За действия против СА, „съответният командир има право да осъди за убийството на член на СА до 12 човека от вражеската организация, извършила убийството“.[1034] Рьом се опитва да се утвърди в управлението на провинциите, в академичната и журналистическата сфера и да демонстрира всеобхватния характер на специалните претенции на СА. Недоволството му прелива в множество критики към антисемитизма, външната политика, премахването на профсъюзите или потискането на свободата на мнението. Той яростно се противопоставя на Гьобелс, Гьоринг, Химлер и Хес и освен това с плановете си да включи масивната кафява армия в много по-малкия райхсвер и да създаде националсоциалистическа милиция, предизвиква враждебността на генералите, които ревниво защитават своите традиции и привилегии. Дълбоко обиден от многото тактически съображения на Хитлер, той открито изразява раздразнението си сред своите приятели: Адолф е негодник, проклина го той. - Той ни предавде всички. Само с реакционерите се сдушва. Старите другари са много лоши за него. Той набира генерали от Източна Прусия. Сега те са негови доверени хора. Адолф знае точно какво искам. Казах му това достатъчно често. Няма нужда от копие на армията на кайзера. Направихме ли революция или не? Имаме нужда от нещо ново, разбирате ли ме? Нова дисциплина. Нов принцип на организация. Генералите са стари поддръжници на рутината. Те никога няма да имат нова идея. А Адолф си остава един цивилен, „художник“, който витае в облаците. Мисли за това да остане сам. Ако беше по негова воля, той щеше да седне в планината и да играе на Всемогъщия. И стоим безделни, въпреки че ръцете ни сърбят. Сега имаме уникална възможност да постигнем нещо ново и велико, да обърнем целия свят с главата надолу. И Хитлер ни храни с обещания. Иска всичко да продължи както обикновено. Той се надява, че тогава ще се случи небесно чудо. Това е истинският „Аз“ на Адолф. Той иска да наследи готова армия, така че „специалисти“ да я формират вместо него. Когато чуя тази дума, искам да късам и хвърлям. И тогава, казва той, ще я направим националсоциалистическа. Но първо той ще я предаде на пруските генерали. Откъде идва революционният дух тогава? На местата си остават старите козли, които няма да спечелят нова война. Колкото и да се стараеш,

[1034] Ch Nr 1415/33 ог 31. 07. 1933; Doc. Centre, 43/1.Бел.пр.: Например в края на юни 1933, СА арестуват 500 души в Берлин, след като 3 от тях са застреляни от социалдемократ. Най-малко 23 от задържаните са измъчвани до смърт.

няма да ми търкаш очилата. Тук вие унищожавате душата на нашето движение.“[1035]

Очевидно Хитлер никога не е обмислял сериозно да следва идеите на Рьом. В дългогодишния спорен въпрос за задачите на СА, дори след завладяването на властта, той смята, че кафявите формирования трябва да изпълняват не военна, а политическа функция, че те представляват „ударния екип на Хитлер“, а не кадри на революционната армия. Въпреки това, външно той се държи първоначално колебливо, явно се надява да намери средна линия, свързваща се с амбициите на Рьом и претенциите на райхсвера. Несъмнено има подкрепено от опита от ноември 1923 г., дълбока неприязън към високомерните, непреклонни „стари рутинници“ с монокли. Химлер веднъж го чува да казва за генералите: „Ще стрелят в мен отново!“[1036] Но без тяхната подкрепа е немислимо да завърши завземането на властта. Старите чувства на негодувание не мотаг да изтрият от паметта основните уроци от ноемврийския пуч. Никога повече да не влиза в открит конфликт с военните. Той обяснява своето поражение тогава с враждебността на армията, както и успеха през 1933 г. с подкрепата или подкрепящия неутралитет на ръководството на райхсвера. Техните професионални познания му се струват абсолютно необходими за превъоръжаването, започнало вече в началото на лятото на 1933 г., от което зависи навременното изпълнение на плановете му за външна експанзия. Само редовната армия притежава офанзивната сила, която отговаря на неговите намерения, докато милицията в общата форма в която Рьом си я представя, в тесен смисъл е само инструмент за защита. Първият му опит за лична комуникация с върховете на райхсвера очевидно отслабва недоверието му. Както в министър Вернер фон Бломберг, така и в новия началник щаб полковник Валтер фон Райхенау, той открива двама партньори, които почти безусловно следват неговия курс, макар и по различни причини. Единият, поради лабилността на темперамента си, който няма какво да противопостави на целенасоченото изкуство на Хитлер да покорява другите, освен мечтателното отстъпление. Много характерният Фон Бломберг, последователно е бил, първоначално с демократичните убеждения, привърженик на антропософията[1037] и идеята за пруския социализъм, след пътуването си в Русия стига „почти до комунизъм“, и накрая става все по-голям почитател на авторитарните идеи, докато не започна да се покланя с целия си ентусиазъм на новия идол – Хитлер. През 1933 г. в един миг, както по-късно

[1035] Rauschning H. Gespraeche, стр. 143 и сл. Съществуват две различни версии на намеренията на Рьом. Според едната, той иска да направи своеобразна милиция от СА заедно с райхсвера, според втората - да обяви СА за основна въоръжена сила и да включи райхсвера в нея. Документи и различни доказателства предполагат, че Рьом споделя и двете виждания, в зависимост от това пред кого ги е изразил, и разбира първата версия като преходен етап към втората.

[1036] Goerlitz. W., Quint H. A. цит. с., стр. 440.

[1037] Антропософията, букв. „мъдрост за човека“ е философско учение разработено от Рудолф Щайнер, през 1912 г. Представлява опит да се изследват и опишат духовните явления със същата точност и яснота, с която природните науки описват физическия свят. Щайнер дава определението „наблюдение на душата чрез научна методология“. Според него на всеки от 3-те основни душевни процеса (мислене, чувства и воля) съответствува определена степен на съзнание. Антропософията има за цел да изведе динамиката на отношенията между човека и духовния свят. Рудолф Щайнер споделя със своите последователи, че тя е такъв път на познанието, по който духовните сили на човешкото същество биха могли да навлязат сред духовните сили на космоса (бел. пр.).

твърди, той изведнъж придобива неща, които никога не е очаквал: вяра, възхищение към един човек и пълна отдаденост на една идея.

Според съвременник, от една приятелска дума на Хитлер сълзи се стичаха в очите му, понякога той дори казва, че сърдечното здрависване на фюрера веднъж го излекувало от настинка.

Другият, Райхенау е човек с трезвен макиавелистки начин на мислене и амбициозни стремежи, не се поддава на емоции и вижда в националсоциализма не обект на убеждения или увлечение, а идеологията на масово движение, чийто революционен порив иска да използва както за личната си кариера, така и за укрепване на позициите на армията в структурите на властта, но същевременно иска да укроти този революционен порив. Студен и интелигентен, със силна воля при вземане на решения, макар и не без признаци на лекомислие, той почти перфектно въплъщава типа на модерен, добре обучен и социално безпристрастен офицер, с липса на предразсъдъци, засягаща и моралните категории.[1038] На среща на командирите през февруари 1933 г. той каза, че гнилият ред в държавата може да бъде премахнат само с помощта на терор, Вермахтът не трябва да се намесва в тези въпроси, но трябва да бъде „напълно подготвен". Това мото отговоря на тактическите насоки на Хитлер, че вероятно той се запитва защо трябва да отхвърля предложената лоялност на военните специалисти и да застане на страната на Рьом, обърквайки всички карти. В тесен кръг той се подиграва на „кривокраките щурмоваци", които си представяли, че са „материал подходящ за военния елит".[1039]

Противно на обичайния си начин да обърква противниците с помощта на двойна игра, да ги изправя един срещу друг и да ги принуждава да се унищожат, Хитлер този път не крие намеренията си от външния свят за дълго. Той продължаваше да подхранва военната дейност на СА и например се обръща към тях със следните думи: „Целият ви живот ще бъде борба. Вие сте родени в тигела на битките, не се надявайте на мир днес или утре."[1040] Включването на Рьом в кабинета на 1 декември или сърдечно писмо до началника щаба на СА по повод Нова година се разглежда в СА като често потвърждение на техните амбиции. Въпреки това, Хитлер многократно уверява райхсвера, че той е и остава единственият носител на оръжията на нацията, а решението, което вече е взето в края на годината да се въведе отново военна служба в райхсвера, осуетява всички далечни планове на Рьом за създаване на милиция. Все още вярвайки че Хитлер както винаги играе тактическа игра и тайно все още споделя своите възгледи, Рьом най-много предполага присъствието на своите врагове сред съветниците на фюрера. Свикнал да преодолява всички трудности с фронтална атака, Рьом реагира на случващото се със силни атаки и демонстративно изявление на своите искания. Той нарича

[1038] Diets R. Op. cit. S. 278. За личностните качества на фон Бломберг, и Райхенау в: Foertsch H.цит. с., стр. 30 и сл.; Hossbach F. Zwischen Wehrmacht und Hitler, стр. 76: VJHfZ, 1959, H. 4, стр. 429 и сл.

[1039] Rauschning H. Gespraeche, стр. 147. По отношение на изявлението на Райхенау на това заседание на висшето командване, виж IfZ Zeugenschrifttum Nr. 279, Bd. 1, стр. 19. От гледна точка на Хитлер, райхсвера трябва да изиграе за успешното ролята си в изпълнение на операцията за завземане на властта, виж речта му на 23.09.1933: Horkenbach C. цит. с., стр. 413.

[1040] Реч пред щурмоваците в Кил от 07.05. 1933 г., Schulthess, цит. с., стр. 124. И на 19 май 1934 г. той казва в Мюнхен пред старите борци: Революция задължително ще продължи!: Domarus M. цит. с., стр. 371.

Хитлер „слабак", който е в ръцете на „глупави и опасни субекти" но той Рьом, ще го освободи „от тези окови".[1041]

СА разполага с въоръжена охрана на щаба, а Рьом изпраща писмо до военното министерство в която обявява отбраната на страната за „сфера на СА", а на армията е дадена само задача за военното обучение.

С непрекъснатите си речи и шумни действия той самият постепенно подготвя сцената, на която е предопределено да се реши съдбата му. Още в началото на януари, няколко дни след благодарственото писмо до НЩ на СА и приятел, с когото е на „ти", Хитлер инструктира началника на секретното държавно полицейско управление Рудолф Диелс да събира компромати за „г-н Рьом и неговите приятелски връзки", както и за терористичните действия на СА. „Това е най-важната задача, която някога е била поставяна пред вас", обясни той на Диелс. Междувременно райхсверът също не остана бездействащ. Докладът на помощника на Рьом ясно показа, че всички усилия за обединение са провалени и Хитлер трябва да вземе решението. Демонстративно отивайки на среща с него в началото на февруари, ген. Бломберг нарежда прилагането на „критерии за арийски произход" към офицерския корпус и издигна символа на НСДАП, свастиката, като официален символ на въоръжените сили. Генерал фон Фрич[1042], ръководител на главното командване на сухопътни войски (ГУСВ), обосновава това решение, отбелязвайки, че то ще даде на „канцлера необходимите правомощия да нанесе удар по СА".[1043]

Хитлер сега чувства че животът го принуждава да заеме недвусмислена позиция. На 2 февруари той произнася забележителна и принципна реч пред събралите се в Берлин гаулайтери, която отразява тогавашните му притеснения. В протокола от срещата четем: „Фюрерът подчерта ... тези, които твърдят, че революцията не е приключила, са глупаци, той продължи да казва, че имаме хора в нашето движение, които разбират революцията като постоянно състояние на хаос ... Като най-острата основна задача, фюрерът определи подбора на хора, от една страна, способни, а от друга, сляпо подчиненини и изпълняващи мерките на правителството. Партията, като своеобразен ред, трябва да осигури необходимата стабилност за цялото германско бъдеще ... Първият фюрер е избран от съдбата; вторият трябва да има вярна обвързана с клетва на общността зад гърба си от самото начало. Не можете да изберете някой, който има подкрепа под формата на отделна власт! Винаги може да има само един фюрер ... Такава организация с такава вътрешна твърдост и сила ще се задържи вечно, нищо не може да я събори. Сближаването в рамките на движението трябва да бъде безпрецедентно силно. Нямаме право да се борим помежду си. Непознати никога не трябва да научават за съществуването на различни мнения! Хората не могат сляпо да ни се доверят, ако ние самите разрушим това доверие. Дори последиците от лошите решения трябва да бъдат изгладени с безусловна солидарност. Една

[1041] Rossbach G. Mein Weg durch die Zeit, S. 150. Доклад на френския военен аташе в Берлин ген. Ренондо от 23.04.1934 : Ursachen und Folgen, Bd. X, S. 153. Други предизвикателни изказвания на Рьом, напр., Р. Диелс: Diels R. цит. с., стр. 124

[1042] Ген. от артилерията Вернер фон Фрич (1880 – 1939 г.), заменя ген. фон Хамерщайн-Екворд, на поста командващ ГУСВ на 1 февруари 1934 г.

[1043] От реч пред събрание на висшия команден състав, проведено на 2.02.1934 г., по бележките на ген. Либман: IfZ Muenchen, Bl. стр. 76 и сл. „Критерият за арийски произход" следва от член на закона за възстановяване на държавните чиновници, приет на 7 април 1933 г., според който всички евреи, които не са били такива преди Първата световна война или които не могат документално да потвърдят че са воювали на фронта, са уволнени от служба.

власт никога не трябва да се използва срещу друга ... Затова няма излишни дискусии! Проблемите, по които все още няма яснота в отделните ръководни органи, в никакъв случай не трябва да се обсъждат публично, защото в противен случай решението е на масите. Това беше лудостта на демокрацията, тя отменя стойността на всяко лидерство ... Имаме право във всеки един момент да водим само една битка, една битка след друга. Всъщност твърдението, че „много врагове – много чест“ на е вярно, а вярната поговорката е „много врагове – много глупост“. Освен това никой народ не може едновременно да се бие в дванадесет битки. Можем да дадем на народа само една идея за един период, като я фокусираме върху него. Само по въпросите на външната политика е необходимо целият народ зад гърба ви да бъде хипнотизиран, цялата нация в тази борба трябва да бъде обхваната от страстта на спортния играч. Ако цялата нация участва в борбата, тогава всички са губещи. Ако тя не проявява интерес, губещите са само ръководството. В първия случай гневът на хората възниква по отношение на врага, във втория – към лидера“.[1044]

Практическите изводи от тези изявления, чиято програмна същност остава в сила до годините на войната, не чакат дълго. Още на 21 февруари Хитлер поверително уведомява своя гост Антъни Идън, че ще намали СА с 2/3 и ще уреди нещата така, че останалите части да нямат оръжие и да не получат военна подготовка. Осем дни по-късно той призовава командването на райхсвера, както и ръководството на СА и СС, водени от Рьом и Химлер, в министерството на „Бендлерсщрасе“. В реч, която е приета със задоволство от офицерите и с ужас от командирите на СА, той очертава основните характеристики на споразумението между райхсвера и СА, което ограничава компетентността на кафявите щурмовашки войски до някои второстепенни военни функции, но иначе им възлага като основна задача политическото възпитание на нацията. Той моли ръководството на СА да не му оказва съпротива в такъв важен момент и ги заплашва че ще смаже всеки, който би му попречил.

Рьом не обръща внимание на тези предупреждения. Отначало запазва самообладание и дори кани присъстващите на „закуска за помирение“. Но щом генералите си тръгва, той излива недоволството си. Според разказите на очевидците, той нарича Хитлер „невеж ефрейтор“ и откровено му заявява, „че дори не възнамерява да спазва споразумението. Хитлер е коварен човек и той трябва да го изпрати в отпуск“.[1045]

И както изисква жълтия сюжет, според който събитията се развиват, трябва да се появи и предателя. Обергрупенфюрер от СА Виктор Лутце посещава Хитлер в Оберсалцберг и му докладва в хода на многочасов разговор за тези атаки и злословията на Рьом.

Рьом обаче се ръководи не само от упоритостта и самочувствието на човек, който уверено заявява, че има 30 дивизии под своето командване.[1046] По-скоро е нещо друго. Той добре знае, че Хитлер му е представил неприемлива алтернатива. Предложението или да се включи в превъзпитанието на нацията, или да напусне сцената, само по себе си е оттегляне в забрава макар и преддставено като възможност за избор. Никой не

[1044] Материали от Главния архив на НСДАП, Hoover Institute, Reel 54, Folder 1290; Jacobsen H.-A., Jochmann W. цит. с., 2 февруари 1934 г.
[1045] Krausnick H. Juden-Verfolgung, стр. 319.
[1046] Bracher K. D. Machtergreifung, стр. 942.

би могъл сериозно да предположи, че щурмоваците които Хитлер нарича „кривокраки“, са подходящият преподавателски състав за осъществяването на неговата педагогическа утопия за отглеждане на арийския свръхчовек-господар.

Убеден в безнадеждността на положението си, Рьом посещава Хитлер в началото на март и му е предлага „малко решение“: включването на няколко хиляди командири на щурмовите войски в райхсвера, така че той да изпълни поне най-належащите социални задължения към своите поддръжници. Но поради опасността от проникването на СА в райхсвера, Хинденбург и ръководството на райхсвера се противопоставят на това предложение и Рьом решава, че отново ще трябва да поеме по пътя на бунта под натиска на разгневените си привърженици, чието нетърпение очевидно нарастваше, и под влияние на собствената си амбиция.

През пролетта на 1934 г. лозунгите за „втората революция“ отново започват да се разпространяват, но въпреки че призовават за преврат и въстание, няма доказателства за съществуването на конкретни планове за такова действие. Това съответства на природата на тази дива глутница, хвалеща се със силата си и се задоволява с кръвожадни фрази, докато самият Рьом страда от пристъпи на отчаяние и безперспективност и се чуди дали не трябва да се върне в Боливия. При срещата си с френския посланик се оплаква, че е болен.[1047]

Той се опитва да пробие все по-стегнатия пръстен на изолация и да установи контакти с ген. Шлайхер и другите опозиционни среди. Организира нова мощна вълна от походи и демонстрира силата на СА с непрекъснати триумфални паради. Успява и да закупи от чужбина, големи количества оръжия и засилва програмата за военното обучение на своите части.[1048]

С тези действия, цели да засили доверието си в своите разочаровани и раздразнени щурмови войници и да сплаши Хитлер и ръководството на райхсвера с предизвикателство, а намеците за бунт трябва да засилят тревожния тон.

Хитлер се отказва да уреди въпроса с Рьом по приятелски начин и замисля насилствено решение. На 17 април на пролетния концерт на СС в Берлинския дворец на спорта те се появява заедно за последен път.

Освен задачата поставена на Диелс, той, според по-късните му изявления, инструктира партийните власти да проверят слуховете за „Втората революция“ и да намерят техния източник. Предполага се, че по този повод е създадена Службата за безопасност към Гестапо и Хайнрих Химлер е назначен за шеф на пруското Гестапо. И изведнъж съдебните органи получават достатъчна информация за престъпления извършени от членова на СА. Комендантът на концентрационния лагер в Дахау, Теодор Айке получава задачата да състави през април списък на „нежелани и опасни лица“.[1049]

Така в нервната атмосфера на слухове и интриги започва истински лов, което убеждава без никакво съмнение Рьом, че се готви неговото сваляне.

[1047] Krausnick H. цит. с., стр. 320

[1048] Sauer W. B: Bracher KD Machtergreifung, стр. 946. Според Зауер, 177 000 пушки, 651 тежки картечници и 1250 леки картечници са иззети при обезоръжаването на щурмовите войски през лятото на 1934 г., което съответства на оборудването на десет пехотни дивизии на райхсвера, според изискванията на договора от Версай.

[1049] Sauer W. In: Bracher K. D. Machtergreifung, стр. 949.

Основните действащи лица са функционерите на ПО и основно Гьоринг и Хес. Те не харесваха НЩ (началника щаба) на СА, защото има своя мощна армия и виждат в него конкурентната позицията на втори човек след фюрера. Скоро към тях се присъединява и Гьобелс, който поради радикалните си възгледи, първоначално е на страната на Рьом. Тук е и Хайнрих Химлер, който като фюрер на СС е подчинен на СА и се надява да се издигне за сметка на падането на Рьом.

Внимателно оперирайки зад кулисите, ръководството на райхсвера умело подхвърля уличаваща информация за Рьом и с частичен отказ от собствената си независимост се надява да спечели Хитлер на своя страна.

Още през февруари 1934 г. военното ръководство доброволно елиминира един от традиционните стълбове на офицерския корпус, принципа на социалната затвореност, и заповядва че оттук нататък решаващият критерий във военната кариера не трябва да е от старата офицерска каста, а „разбирането на същността на новата държава“.[1050]

Малко след това райхсверът въвежда политическото образование[1051] във войските, а военния министър ген. Бломберг публикува възхваляваща статия за рождения ден на Хитлер - 20 април, и издава заповед, за тържественото преименувана на мюнхенската казарма на известния полк на Лист в „Казармата Адолф Хитлер“. Намеренията му, както и на полк. Райхенау са насочени към постепенното разпалване на противоречията между Рьом и Хитлер до открита конфронтация, от която те самите ще излязат като смеещи се победители. Но липсата им на проницателност ги вдъхновява с празната надежда, че Хитлер не осъзнава че отстранявайки Рьом сам ще се лиши от властта и ще се предаде на милостта на райхсвера.

Нарастващото напрежение се отразява и на общественото съзнание. Страната е завладяна от безпокойство, съчетано със своеобразно усещане за парализа и депресия. През цялата година Хитлер успява да задържи спокойствието на населението със своите лудости – фойерверки и речи, пламенни призиви и театрални ефекти, но сега и публиката и режисьорът изглеждат еднакво изтощени. Последвалага пауза дава възможност да се види истинското състояние на нещата.

Населението което все още не е напълно смазано от натиска на пропагандата, осъзнава принудата и регулирането във сичко, преследването на беззащитните малцинствата, съществуването на концентрационни лагери, конфликтите с църквите (протестанската и католическата), призракът на предстоящата инфлация поради необузданите разходи, терора и заплахата от СА и накрая нарастващото недоверие в целия свят и осъзнаването на тези факти поражди промяна в настроението с което не може да се справи дори шумната „кампания срещу недоброжелателите и критиците“, организирана от Гьобелс. Потиснатото настроение през пролетта на 1934 г. не е широко разпространено и несъмнено не събужда широка воля за съпротива, но чувството на скептицизъм, неудовлетвореност, и потиснатост ясно се разпространява и всички усещат, че нещо не е наред в страната и е невъзможно да се промени нещо.

[1050] Liebmann-Aufzeichnungen, цит. с. Bl. 70.

[1051] Задължитлено беше и за социалистическите армии. В БНА, политическите офицери, или както ги наричаха останалите „йезуитите в аримята“ се ползваха с голяма независимост, като основната им задача беше да следят за твърдостта на комунистическите убеждения на офицерския и сержантския състав, изграждайки си мрежа от доносници. (бел.пр.).

Разпространяващото се отрезвяване предлага още един шанс на почти загиналите през януари 1933 г., консервативни партии. Изключени от реалния процес и сведени до ролята на безмълвни свидетели, те усещат призива с който ситуацията ги призовава. Твърде дълго Папен и неговите съмишленици коленичат пред Хитлер и изживяват старите си мечти да заблудят дявола, играейки ролята на Велзевул. Когато Хинденбург заминава в началото на юни в имението си в Нойдек, той песимистично се обръща към вицеканцлера: „Ситуацията е лоша, Папен. Опитайте се да подредите нещата."[1052] Президентът поради прогресивния спад на властта си, не може да предприеме ефективни контраходове, разочарованите консерватори обмислят идеята за възстановяване на монархията. Въпреки че Хитлер недвусмислено отхвърля тази идея, последният път в реч пред райхстага на 30 януари 1934 г., сега Хинденбург по настояване на Папен, изразява готовността си за възстановяване на монархията. Неговите поддръжници се надяват, че под натиска на обстоятелствата Хитлер рано или късно ще бъде принуден да направи някои нежелани за него отстъпки.

Нарастващите слухове за предстоящата смърт на Хинденбург все повече изискват бързо решение от Хитлер, тъй като прехвърлянето на президентството към него без никакви усложнения, едновременно му осигурява командването на райхсвера и представлява о следващия тактически последен акт на завземането на властта. Затова на 4 юни той се среща отново с Рьом, както казва по-късно, „да спаси движението и моята СА от срамния сблъсък и пагубните последствия от това". По време на петчасовия разговор той го умолява „доброволно да се откаже от тази лудост за втората революция".

Но разочарованият Рьом, който не може и не иска да се съгласи с пълната загуба на всички свои позиции не получава нищо друго освен обичайните безсмислени уверения. Разгърнатата пропагандна кампания срещу преобладаващите комплекси на недоволство е допълнително засилена и насочена не само срещу СА, но и срещу консервативните позиции на старата буржоазия, аристокрацията, църквите и монархията. И нищо неподозиращият Рьом отива на почивка. В заповедта си той уведомява подчинените, че ще замине за Бад Вайзее за лечение на ставните си проблеми и за да успокои ситуацията изпраща по-голямата част от щурмоваците в отпуск през целия юли, но предупреждава и „враговете на СА", да не хранят лъжливи надежди, че щурмоваците щом са в отпуск, ще са в намелени състав. Името на Хитлер не е споменато в заповедта.

Противно на всички по-късни уверения, изглежда Хитлер не се разделя с Рьом с убеждението че НЩ на СА и неговите сътрудници имат намерение да завземат столицата, правителствената власт и след „многодневни и много кървави битки" да елиминират и него. Девет дни по-късно той заминава на първото си пътуване до Венеция. Там се среща с италианския диктатор накичен с ордени, който според германсикя политически виц от това време, Хитлер поздравил с думите „Аве, имитатор!"

Отношенията между двамата, в началото са изпълнени с взаимно възхищение където Хитлер започва недвусмислено да доминира, подчинявайки го на своето твърдо разбиране за приятелството[1053]. Това изненадващо

[1052] Papen F. v. цит. с., стр. 344.

[1053] „Жестоко приятелство" е заглавието на една книга описваща отношенията между Хитлер и Мусолини, чието заглавие идва от едва реплика на Хитлер от април 1945 г. Това е

посещение е изключително странно, защото райхканцлерът напуска страната в атмосфера на уж пряко заплашващ пуч, който само той може да предотврати със своя престиж, демагогска и политическа сръчност. И това е допълнително доказателство, че той не вярва в бунта на Рьом.

Но сега други се заемат с работата. Опасявайки се, че очевидно наближаващата смърт на Хинденбург ще унищожи последния шанс да насочи режима към по-умерен път, задкулисните играчи консерваторите, подтикват Франц фон Папен да даде незабавен сигнал. На 17 юни, когато Хитлер е в Гера за среща с ръководството на партията, вицеканцлерът произнесе реч в университета в Марбург, подготвена за него от консервативния писател Едгар Юнг, която има ефект на експлодираща бомба. Той критикува насилствения режим и необуздания радикализъм на националсоциалистическата революция, рязко се противопоставя на недостойното пълзене и практиката на нивелиращо обединение, „неестествена претенция за тоталитаризъм“, както и плебейско неуважение към духовния труд. Той продължи да твърди че: „Никоя нация не може да си позволи вечна революция отдолу, ако иска да устои на преценката на историята. В един момент движението трябва да приключи, един ден трябва да възникне солидна социална структура, обединена от справедливостта, която не е подложена на външни влияния и се ползва с неоспоримия авторитет на държавната власт. Нищо не може да бъде изградено от вечното движение. Германия не трябва да лети с главата надолу в неизвестното. Правителството много добре знае колко личен интерес, безгрешност, нечестност, неподправеност и преувеличени претенции биха искали да се развият под прикритието на германската революция. Не си затваря очите пред факта, че богатото съкровище на доверие, с което го е удостоило германският народ, е застрашено. Ако искате да сте близо до хората и да сте свързани с тях, тогава не трябва да подценявате съзнанието на хората, трябва да отговаряте на тяхното доверие, а не да се отнасяте към тях като към неразумно дете. Увереност и желание да дадете сила на общата кауза може да бъде подсилена не чрез подбуждане на хората, особено млади хора, не чрез заплахи към безпомощни групи от народа, а само чрез поверителен диалог с народа ... ако всяка критика не се интерпретира веднага като злонамерено намерение и отчаяните патриоти не са обявени като врагове на държавата.“[1054]

Речта има изключителен ефект, въпреки че точният ѝ текст не е съхранен, тъй като Гьобелс в последния момент отменя планираното за вечер радиопредаване и забранява всякакво публикуване в печата. Самият Хитлер ясно възприема речта на Папен като лично предизвикателство и избухва пред охраната си и партийните лидери с яростни заплахи. Той развълнувано говори за „всички тези джуджета“ и заплашва, че силата на „общата ни идея ще ги изхвърли от пътя. Преди това те имаха силата да предотвратят възхода на националсоциализма, но не го направиха, а сега събуденият народ ще ги изпрати в гроба. Докато мрънкат, не са опасни за нас. Но ако някога се опитат да преминат от критика към действие и да предприемат дори най-малката стъпка на предателството, могат да бъдат сигурни, че днес ще се справят не със страхливата и корумпирана буржоазия от 1918 г., а с юмрука на целия народ.“ [1055]

книгата на британския историк Ф. У. Дикан „Жестоката дружба. Мусолини, Хитлер и краят на фашизма“ (Лондон, 1962 г.).

[1054] Откъси от тази реч са публикувани в: Ursachen und Folgen, Bd. X стр. 157 и сл.

[1055] Domarus M. цит. с., стр. 390 и сл.

Тогава Папен иска оставката си, Хитлер забавя решението, като предлага да посетят заедно Хинденбург в Нойдек.

Всъщност се създава впечатлението, че в един момент Хитлер губи ориентацията си и не знае какво да предприеме. Несъмнено чува изрази на недоволство и от президента, знае и за притесненията сред висшето командване на райхсвера. Не може без основание да подозира, че непредпазливият, винаги изпъкващ на преден план фон Папен разкрива тайно установени връзки в Марбург и че част от властта в лицето на армейското ръководство, президента и все още влиятелните консервативни кръгове стоят с нетърпение зад него.

На 21 юни той отива в Нойдек и отново провокира Папен без да го покани там, както беше уговорено два дни по-рано. Целта на посещението е да се подкопае опасната връзка между Хинденбург и Папен и да се провери настроението и решителността на президента. По тези въпроси вицеканцлерът ще е само пречка. Още преди посещението при президента в Нойдек, ръководителят на държавната пресслужба Валтер Функ, го информира за типичната войнишка реакция на фелдмаршал: „Ако Папен не може да поддържа дисциплина, тогава нека си направи изводите“.[1056]

Самият Хинденбург успокоява Хитлер, но инцидентът му показа че няма време за губене. Веднага след завръщането си той се затворя в Оберсалцберг за три дни, за да обмисли ситуацията и да премине в настъпление, като насрочва датата за началото на действието.

На 26 юни връщайки се в Берлин, Хитлер незабавно разпорежда арестуването на Едгар Юнг и когато Папен отново протестира, Хитлер без да се замисля заповядва да му кажат че го няма. Сочейки с пръст съседната сграда, където е кабинетът на е вицеканцлера, той казва на Алфред Розенберг който е при него в градината на райхканцеларията: „Да, оттам идва всичко, просто ми дайте време и ще взривя цялата тази сграда“.[1057]

Преди и по време на тези събития се случват инциденти, които допълнително увеличават напрежението. Още в началото на юни СС и СД (службата за безопасност съсдадена към Гестапо) са инструктирани да следят отблизо СА и започват да се подготвят за операцията. Комендантът на лагера в Дахау, есесовецът Айке, провежда щабни учения със своите командири за планираната операция в района на Мюнхен, Лехвелд и Бад Висзее. Има и слухове за връзки между Рьом и Шлайхер.

Бившият канцлер Брюнинг е предупреден тайно, че животът му е в опасност и той напуска Германия. Шлайхер, получава също многобройни такива сигнали и се оттегля за известно време от Берлин, но скоро се връща и отказва поканата от приятеля си полк. Ото да отиде в Япония. Той не иска да стане „беглец“.[1058]

Между Химлер, първият му много напорист помощник Райнхард Хайдрих, Гьоринг и Бломберг, се разпространява така наречения общ списък с имената на хора, които в определен момент трябва да бъдат арестувани или застреляни. Хайдрих и фюрерът на СД Вернер Бест не могат да се споразумеят

[1056] Според Уилям Ширър, срещата е преминала по съвсем друг начин. Хинденбург, в присъствието на военния министър ген. Бломберг, заявява ултимативно на Хитлер, че ако сегашната напрегната обстановка в страната не бъде успокоена, той ще обяви военно положение и ще предаде властта в ръцете на райхсвера.

[1057] Rosenberg A. Das politische Tagebuch, S. 32 (запис от 28. VII. 1934).

[1058] Bracher K. D. Machtergreifung, стр. 923.

какво да правят с мюнхенския СА обергрупенфюрер Шнайдхубер, когото единият счита за „достоен и лоялен“, а другият – за „толкова опасен“, колкото и останалите, докато Виктор Лутце обсъжда с Хитлер дали да елиминира самият връх или по-широк кръг от „основни виновници“, а по-късно се оплака от подлостта на СС, които разширява първоначалния списък от 7 жертви по субективни причини и съображения за лични отмъщения до 17, и в крайна сметка до повече от 80 души.[1059]

На 23 юни при загадъчни обстоятелства отделът за контраразузнаване във военното министерство получава подправена тайна заповед на Рьом, която призовава щурмовите войски да вдигнат оръжие, но този документ е разкрит като фалшив поради причина, че списъка на получателите са включени заклетите врагове на Рьом – Химлер и Хайдрих. Приблизително същия ден Едмонд Хайнес, СА групенфюрер от Силезия, получава съобщение, че райхсверът се готви да предприеме действия срещу СА, докато генерал фон Клайст, началникът на военния окръг Бреслау, получава известия, рисуващи „картина“ на трескавата подготовка сред подразделенията на СА“.[1060]

Почти всеки ден, в речи по радиото или на митинги, звучат предупреждения срещу привържениците на „втората революция“ и консервативната опозиция. На 21 юни Гьобелс казва на „празника на лятното равноденствие“ на Берлинския стадион: „Този вид хора са впечатляват само от сила. Те ще я видят! Те не могат да спрат хода на времето. Ние ще ги прекрачим“. Четири дни по-късно Хес се обръща по радиото към „играчите на революция“, които нямат доверие на „великия стратег на революцията“ Адолф Хитлер: „Горко на тези, които нарушават задължението си за вярност!“

На 26 юни на среща в Хамбург, Гьоринг отхвърля всички планове за възстановяване на монархията: „Ние, живите, имаме Адолф Хитлер!“ Работихме така, както никой друг не е работил, защото зад нас има хора, които ни се доверяват. Който съгреши срещу това доверие, ще бъде обезглавен“. В друго изявление Хес, в пророчески дух казва: „напускането на националсоциализма от политическата сцена на германския народ“ ще предизвика „европейски хаос“.[1061]

Сякаш контролирани от уверена ръка, събитията от този момент се втурват към кулминацията си. Докато СА, където никой не подозира нищо, се подготвят за отпуските си, Рьом и неговото обкръжение се установяват в хотел „Ханселбауер“ в Бад Висзее. На 25 юни той е изключен от „Имперският съюз на германските офицери“, и ако погледнем скрития смисъл на това действие, очивдно е че съюза няма нищо против убийството му.

На следващия ден Химлер уведомява всички окръжни лидери на СС и СД за „предстоящия бунт на СА, воден от Рьом“, в който, според него, ще участват и други опозиционни групи.[1062] Ден по-късно СС групенфюрер Зеп Дитрих командир на СС гвардейския батальон в Берлин, се обръща към началника на

[1059] Bracher K. D. Machtergreifung, стр. 954.

[1060] Krausnick H. цит. с., стр. 321. Задкулисните режисьори получават протокол, които им позволява да погледнат зад кулисите на събитията; фон Клайст и Хайнс се срещнаха за откровен разговор, по време на който и двамата, както по-късно отбеляза Клайст, стигат до извоча „че ние ... се изправяме един срещу друг ... водени от някаква трета страна – мислех си за Химлер – и че голяма част от информацията идва от него “; фон Клайст казва това пред Нюрнбергския процес; Bennecke H. Die Reichs, wehr und der «Roehm-Putsch», Wien, 1964, стр. 85.

[1061] Das Archiv, 1934, Juni, стр. 316 и сл.

[1062] Krausnick H. цит. с., стр. 321.

организационния отдел на сухопътните войски с молба за отпускане на допълнителни оръжия за изпълнение на тайната мисия на фюрера. За да придаде на приложението по-голяма достоверност, Дитрих представя списъка на СА за ликвидиране на неудобните, който включваше името на самия ръководител на отдела. За да премахне всички възникнали съмнения, Райхенау, също като Химлер заблуждава хората, мами и прибягва до множество плашещи измислици. Скоро започват да се разпространяват слухове, че СА заплашва да „довърши“ всички висши офицери.[1063]

Междувременно по-широките кръгове на командването на райхсвера са уведомени за предполагаемия предстоящ пуч на СА и са информирани, че СС е на страната на армията и ако е необходимо те трябва да получат оръжие. Със заповед на ген. л-т Бек от 29 юни, всички офицери на „Бендлерсщрасе“ са задължени да носят пистолетите си. В същия ден „Фьолкишер Беобахтер“ публикува статия на ген. Бломберг, която под формата на декларация от името на райхсвера, изразява безусловната си лоялност, упълномощава и иска от Хитлер да се противопостави на СА.

Сега всичко е готово: СА се държи на тъмно, СС и СД с райхсвера зад тях са готови да предприемат действия, консерваторите са уплашени, а болният президент с признаци на старческа деменция е в далечен Нойдек.

Последният опит на някои от служителите на Папен да посетят Хинденбург и да постигнат обявяване на извънредно положение[1064] е осуетено от малодушието и глупостта на сина му Оскар фон Хинденбург. Самият Хитлер напуска Берлин рано сутринта на 28 юни с цел както по-късно казва, „да създаде пълно впечатление на абсолютно спокойствие и да не тревожи предателите“.[1065] Няколко часа по-късно той е свидетел на сватбата на гаулайтер Тербовен. Но след това около него се разгъръща бурна дейност и той самият отново изпада в мрачно мечтание, откъсвайки от случващото се. Вечерта се обажда на Рьом и нарежда всички висши командири на СА да бъдат повиканени в събота 30 юни за откровен разговор. Телефонният разговор протича в очевидно помирителен дух, тъй като Рьом се връща сред своите съратници „много доволен“.

На задкулисните режисьори им липсва само едно – бунтът, срещу който уж е насочена цялата им обширна подготовка. СА продължава да се държи спокойно, някои от тях вече са на почивка. Наблюдението на СД което продължава седмици не дава никакви резултати които да оправдаят подготвяното кървавото клане.

Докато Хитлер пътува до Бад Годесберг (сега част от Бон) на 29 юни и Гьоринг заповядва на своите берлински части да бъдат нащрек, самият Химлер разиграва предвидения сценарий, но досега не е настъпил „бунт“ на СА. След като получава ръкописни анонимни бележки, частите на Мюнхенската СА внезапно излизат на улицата и започват да маршируват безцелно и въпреки че току-що са изкарани, обърканите им командири незабавно ги връщат в казармата. Мюнхенският гаулайтер Вагнер сега има възможност да докладва в

[1063] Sauer W. In: Bracher K. D. Machtergreifung, S. 958.

[1064] Бел. пр.: Крайната цел е била, Хинденбург да посочи като свой заместник принц Август Вилхелм Хохенцолерн, като първа стъпка към възстановяването на монархията.

[1065] Das Archiv, 1934, Juni, стр. 327.

Бад Годесберг относно представянето, за което се твърди, че е началото на пуча на СА.[1066]

Хитлер присъства на събирането на националсоциалистическата работническа служба на гледащият към р. Рейн площад пред хотел „Дрезден“ и наблюдава как 600-те мобилизирани мъже, с факли в ръка образуват строй под формата на горяща свастика, когато научава новината малко след полунощ. В същото време Химлер получава съобщение, че СА в Берлин планира да завземе правителствения квартал следобед. „При такива обстоятелства мога да взема само едно решение“, казва Хитлер, „само безмилостни и кървави действия все още са в състояние да спрат разпространението на бунта.“

Вяроятно двете съобщения, че Рьом е разбрал за играта и подготвя контраатака, уплашват Хитлер. И до ден днешен не е ясно до каква степен той е бил заблуден и погрешно насочен от другите, особено от Химлер който упорито и безсрамно елиминира върха на СА, осигурявайки собственото си превъзходство.

Той отменя предишния си план да лети до Мюнхен сутринта и отива там веднага. Около 4 часа, на разсъмва, пристига в града, придружен от Гьобелс, Ото Дитрих и Виктор Лутце. Операцията започва. В министерството на вътрешните работи на Бавария в пристъп на истерия, той напада докараните там, по обвинение че са се разбунтували снощи, обергрупенфюрер Шнайдхубер и групенфюрер Шмидт, откъсва им пагоните и нарежда да бъдат изпратени в затвора в Щаделхайм, в Мюнхен.

Веднага след това, придружен от дълга колона автомобили, потегля към Бад Висзее. „С камшик в ръка“, както описва епизода неговият шофьор Ерих Кемпка, „Хитлер влиза в спалнята на Рьом, последван от двама инспектори на криминалната полиция с извадени и заредени пистолети. Той просъсква: „Рьом, арестуван си!“ А Рьом поглежда сънено от възглавниците на леглото и промърморвя: „Здравей, мой фюрер!“[1067] Същото се случва и с други вече пристигнали лидери на СА. Само Едмонд Хайнес от Силезия се съпротивлява, хванат в леглото с друг хомосексуалист, неговият личен шофьор Ерих Шивек. Хитлер арестува всички около 200 висши командири на СА от всички части на страната, и ги изпраща в Щаделхайм. Около 10 часа Гьобелс се обажда в Берлин и предава паролата „Колибри“. След това Гьоринг, Химлер и Хайдрих вкарват войските си. Командирите на СА, посочени в „списъка“, са арестувани, отведени в кадетския корпус на Лихтерфелд и там, за разлика от другарите им от Мюнхен, безцеремонно са разстреляни в редици до стената.

Междувременно Хитлер пристигна в Кафявия дом и след кратка реч пред набързо събраните партийни шефове веднага започва пропаганден контрол върху процеса. Няколко поредни часа в сградата, обградена от отряд на СС, той диктува заповеди, както и официални изявления в които се появява в трето лице, като „фюрер“, но в бързината допуска очевидна грешка: противно на по-късните официални версии, които са широко известни в съвременната литература, но в нито едно от многобройните изявления на 30 юни не говори за пуч или опит за пуч от Рьом, а вместо това се споменават „тежки пропуски“, и „противоречия“, „болезнени предразположения“ и рядко думата „конспирация“.

[1066] Въпросът за самоличността на организатора на „бунта“ в Мюнхен не е напълно изяснен. Това казва британския историк Ф.У. Дикан: Deakin W. F. The Brutal Friendship: Mussolini, Hitler and Fall of Fascism. Lnd., 1962. Освен Химлер, някои доказателства говорят и срещу мюнхенския гаулайтер Вагнер, който обаче не би могъл да действа без заповед от Химлер.

[1067] Ursachen und Folgen, Bd. X, стр. 168 и сл.

Преобладава впечатлението, че действа от морални мотиви: „Фюрерът даде заповед за безмилостно премахване на тази чумна язва, - Хитлер се мотивира с злополучната картина която е видял и “той повече няма да търпи в бъдеще, репутацията на милиони свестни хора да пострада и да бъде компрометирана от хора с болезнени наклонности“, имайки предвид ширещият се хомосексуализъм сред командването на СА.[1068]

Първоначално много лидери на СА не могат да разберат какво се случва до последния момент. Те не са планирали никакъв пуч или конспирация и техният морал никога не е бил обект на дискусия, камо ли критика от страна на Хитлер. Например, групенфюрера на СА в Берлин Карл Ернст, който според докладите на Химлер планира нападение срещу правителствения квартал следобед, всъщност е в Бремен на меден месец[1069]. Малко преди корабът да отплава, той е арестуван и смятайки, че това е груба шега на другарите му, се засмял от сърце. Но когато е откаран със самолет до Берлин, и след като кацва, смеейки се показа белезници и се шегува с екипа на СС, той се качва в полицейска кола и всичко се преобръща. Извънредните издания на вестниците, които се продавад пред сградата на летището, вече обявяват смъртта му, но Ернст все още не подозира нищо. Половин час по-късно той пада мъртъв до стената в Лихтерфелд, като не вярва до последния момент в случилото се, с „Хайл Хитлер!“ на уста.

Вечерта Хитлер отлита обратно за Берлин. Преди това инструктира Зеп Дитрих да поиска в Щаделхайм предаването на лицата, чиито имена са отбелязани в придружаващия списък с кръст и незабавно да ги разстреля.[1070]

Благодарение на намесата на баварския министър на правосъдието Ханс Франк, според неговите показания е намален броят на жертвите.[1071] Имперският управител на Бавария, ген. фон Еп, в чиято централа Рьом израства и става видна фигура като приятел на бързащият към върховете демагог, безуспешно се опита да разубеди Хитлер от кървавото решение. Вероятно неговото ходатайство обяснява факта, че Хитлер отново се съмнява и отлага решението си за съдбата на Рьом.

В Берлин Хитлер е посрещнат от голяма делегация на затвореното летище Темпелхоф. Един от участниците в събитието е записал своите впечатления от пристигането: „Звучат команди. Групата на почетния караул е с пушки „на стража“. Гьоринг, Химлер, Кьорнер, Фрик, Далюге и около двадесет полицаи вървят към самолета. И сега вратата се отваря и Адолф Хитлер е първият, който излиза. Това е „уникална“ гледка. Кафява риза, черна вратовръзка, тъмно кафяво кожено палто, високи черни армейски ботуши, всички в тъмни цветове. Непокрита глава, бледо като тебешир лице, което

[1068] Domarus M. Op. cit. S. 399. Бел. пр.: В този контекст, Гьобелс обяснява акцията в Бад Висзее, чрез радиообръщение няколко дни по-късно: „В стаята на Хайнес пред очите ни се разкри безсрамна картина. Хайнес беше в леглото с хомосексуален младеж. Отвратителната сцена която видяхме тогава при ареста на Хайнес и неговият другар, не може да бъде описана. Но тя хвърля светлина върху начина на живот в обкръжението на бившия началник щаб (Рьом), чието елиминиране дължим на решителното действие на фюрера.“

[1069] Бел. пр.: Фест не е точен, сватбата на Карл Ернст и съпругата му Мина е на 17 септември 1933 г., става дума не за меден месец, а за отпуск, който е трябвало да прекарат на Тенерифе (Канарските острови). Карл Ернст е арестуван малко преди да се качи на кораба в пристанището на Бремен.

[1070] Бел. пр.: В списъка с арестувните с кръст са отбелязани: Август Шнайдхубер, Вилхелм Шмидт, Ханс Петер фон Хайдеберк, Ханс Хайн, граф Ханс Ервин фон Шпрети, Едмунд Хайнес. Разстреляни са още същия ден.

[1071] Frank H. цит. с., стр. 142 и сл.

показва, че не е спал тези нощи, небръснат, лицето му изглежда едновременно изтощено и подхнало ... Хитлер мълчаливо подава ръка на всички, които стоят наблизо. В пълна тишина, всеки сякаш затаява дъх. Чувашесе само тракането на токовете на обувките.“[1072]

Изпълнен с нетърпение и омраза Хитлер поисква списъка на убитите още на летището. „Откакто се появи такава уникална възможност“, както казва по-късно един от участниците в събитията, Гьоринг и Химлер разширяват кръга на убийствата далеч извън границите на „пучистите на Рьом“.[1073] Папен избягва от смъртта само благодарение на личните си връзки с Хинденбург, поставен е под домашен арест въпреки поста му на заместник-канцлер. Двамата му най-близки сътрудници и приятели, личният секретар Херберт фон Бозе и Едгар Юнг са застреляни. На бюрото си в министерството на транспорта е убит министър Ерих Клаузнер, ръководител на групата „Католическо действие“, докато друга група проследява Грегор Щрасер във фармацевтична му фабрика, арестува го в централната сграда на Гестапо на „Принц Албрехт щрасе“ и го убиват в мазето на сградата. По обяд група убийци влизат във вилата на ген. Шлайхер в Ной-Бабелсберг, откриват огън и го убиват заедно със съпругата му.

Списъкът на убитите включва бившия служител на канцлера генерал Фердинанд фон Бредов[1074], бивш държавен комисар на Бавария Густав фон Кар, чието „предателство“ на 9 ноември 1923 г. Хитлер никога не забравя, и отец Бернхард Щемпфле който е един от редакторите на „Моята борба“ но след това напуска партията. Следва инженерът Ото Балерщедт, който пресича пътя на партията на Хитлер по време на изкачването му, и накрая музикалният критик д-р Вили Шмидт, който няма абсолютно нищо общо с тези въпроси, убит по погрешка, тъй като е объркан с групенфюрера от СА Вилхелм Шмидт.

Най-свирепата вълна от убийства бушува в Силезия, където фюрерът на СС Удо фон Войрш губи контрол над своите части. Хората са убивани на място в офисите в домовете си, на улицата, показно с демонстрация на пълна безнаказаност от убийците. Много трупове са открити няколко седмици по-късно в околните гори или водоеми. На 30 юни привържениците на Рьом дори куриозно са обвинени в антисемитски изстъпления. Трима щурмоваци, които оскверняват еврейското гробище в същия ден, са изгонени от партийната армия и осъдени на една година затвор.[1075]

Не е ясно дали Хитлер дава съгласие за всеки отделен случай, или списъка с имената на жертвите е произволното разширяван, за което Гьоринг се похвалва на пресконференция в същия ден. Всъщност този акт на убиства на политическите противници означава нарушение на тактическия метод на строгата легалност следван до сега и всяка допълнителна жертва го прави още по-чувствителен.

Години наред Хитлер се усъвършенства и с всички средства си създава приемлив образ, отучва се от старите си диви маниери и с търпеливо

[1072] Gisevius H. B. Bis zum bitteren Ende, Adolf Hitler, стр. 291.

[1073] Свидетелство на Херман Вилд от 04.07.1949 г., May N. Die "zweite Revolution" - от 30 юни 1934. VJHfZ, 1953, H. 1, стр. 134.

[1074] Бел.пр.: Бил е началник на Абвера (военното разузнаване и контраразузнаване) и министър на отбраната в кабинета на ген. Шлайхер. Измъкнат от дома си, е застрилян в полицейската кола и трупът му е хвърлен в канавката на пътя.

[1075] Heyen F. цит. с, стр. 129. Общият брой на жертвите през тези два дни не е установен. Официалните данни съобщават за 77 жертви, но реалната цифра очевидно е два пъти повече. Други оценки, според които са загинали 400 или дори 1000 души, са очевидно надценени.: Amtliche Totenliste vom 30. 06.1934., IfZ Muenchen, Sign. MA-134, Bl. 103458-64.

отношение създава бутафорно обкръжение, сред което играе ролята на властен и знаещ политик. Сега когато остава само една малка крачка до целта за пълното завземане на властта и всички държавни постове, той рискува да загуби трудно спечеленото си доверие с един акт на самоизлагане, показвайки се заедно с другите участници без никаква маскировка, въпреки цялата гъвкавост на претенциите му за власт. Предполага се, че е искал всичко това да стане при относително нисък брой на очакваните жертви.[1076]

Без сериозни възражения Хитлер одобрява разширяването на убийствата и със сигурност откривайки стрелба във всички посоки, цели нито една от противниковите страни да не може да се възползва от тази криза.

Това обяснява варварският замисъл на убийствата отдясно и отляво, а оставянето на труповете на мястото на убийствто, демонстративното присъствие на следи от убийците и пълно отхвърляне на всякакво подобие на законност. Няма съдебни процеси, нито установяване на вина, нито присъда, а само атавистична ярост, чиято дивотия Рудолф Хес по-късно се опитва да оправдае, сравнявайки я със закона на децимацията в Древния Рим: „в час като този, когато се решава съдбата на германсикя народ, да бъде или да не бъде, няма време да се определя вината на всеки от съда. Цялата тази жестокост има дълбок смисъл, подобно на всеки десети, който е екзекутиран за бунт сред войниците, без да се пита дали е виновен или не.“[1077]

И тук целта на Хитлер е да укрепи властта си. Неговите съвременници грешат, като го смятат за кръвожаден садист, който придава на манията си за убийства определен „естетически привкус“, имитирайки владетелите от епохата на Ренесанса, които не познават никакви задръжки.[1078] Очевидно грешат тези, които го виждат като духовно безразличен, емоционлано студен импотент, елиминиращ дългогодишни другари, привърженици и приятели с които е бил „ти“.

Всъщност първата характеристика е по-подходяща за Гьоринг, а втората за Химлер, и двамата извършват кървавата си работа в същия дух на пълна липса на етика. За разлика от това, Хитлер изпитва значителен вътрешен натиск и угризения. Всеки който се среща с него през тези дни, отбеляза изключителното му вълнение, което се проявява във всяко негово действие. В реч пред райхстага той самият се оправдава за „най-тежките решения“ в живота си и очевидно няколко месеца по-късно, на конференция покрита с мистерия на 3 януари 1935 г., в драматична реч спешно призовавайки висшите среди на партията и Вермахта към единство, привиждат му се призраците на мъртвите, на убитите му приятели и поддръжници. Тук както и в много други случаи се

[1076] Показанията на Виктор Лутце и други свидетелства и доклади от участниците показват, че Гьоринг, Химлер и Хайдрих са истинската движеща сила и причина за големия брой на жертвите. А. Розенберг твърди, че за убийството на Грегор Щрасер „не е имало заповед“ от страна на Хитлер и той започва разследване „за откриване на извършителите“. Rosenberg A. Das politische Tagebuch, стр. 36.

[1077] Heiden K. Hitler, Bd. I, стр. 456 и сл.

[1078] Strasser O. Mein Kampf стр. 98; Според О. Щрасер, Хитлер се възхищавал от Чезаре Борджия, разказвайки историята как се е разправил при спор със своите кондотиери. Той ги поканил на вечеря за да се помират и „се появили всички, тези господа от благородните семейства, седнали за маса, да празнуват помирението. В дванадесет часа в полунощ Чезаре Борджия става и обявява, че оттук нататък всички разправии са приключили. А след това двама в черно се приближиха до всеки от гостите отзад и ги завързват за столовете. И тогава Борджия, един по един ги избива на свой ред всички ”. Така Щрасер завършва тази история. Но това свидетелство не заслужава особено доверие. В краен случай може да се предположи, че Хитлер е разказал тази история в настроение. Но губи смисъла си който Щрасер влага.

вижда, че емоционално не е толкова студен, колкото е моралното му съзнание. Според често провъзгласявания от него девиз „винаги да се удря по-бързо и по-силно от врага“, акцията от 30 юни е проведена без нито една грешка и се обяснява като такъв офанзивен удар. Хитлер изпада в голямо колебание преди да нареди първата екзекуция на седемте ръководители на СА, и отново е в голямо колебание, преди да заповядa убийството на Рьом. И в двата случая поведението му може да се обясни само с емоционални мотиви, прояви на емоционална привързаност, които поне за няколко часа се оказват по-силни от изискванията за укрепване на властта.

В неделя, 1 юли, Хитлер преодолява несигурността от предния ден и отново твърдо контролира всичко. Той се появява около обяд в историческия прозорец на райхканцелария пред тълпата, събрана от Гьобелс и дава прием в градината за партийния елит и членовете на кабинета следобед, като кани съпругите и деца на гостите. Така той демонстрира новооткритата си увереност и връщането към обикновения коловоз на живота. И в същото време, за успокоение на гузната си съвест, иска да се скрие зад завесата на най-спокойната нормалност, от реалността на убийствата.

Докато е в Лихтерфелд, на няколко километра от рецепцията, командите на разстрелващите палачи все още „работят“, а той бягайки от реалността се разхожда в настроение сред гостите си, разговаря за това и онова, пие чай, гали децата, все едно нищо не се е случило. В тази сцена има дълбок психологически момент, и Хитлер прилича на отрицателен шекспиров герои, които не може да понесе, злото което сам е причинил.

В това време Ернст Рьом, все още очаква съдбата си в килията в Щаделхайм. Малко преди 18 часа Теодор Айке и СС-хауптщурмфюрерът Михаел Липерт влизат в килията, след като Рудолф Хес неуспешно се опитва да получи тази мръсна задача.[1079] В най-новия брой на „Фьолкишер Беобахтер“ подробно описва разстрела на Рьом. Първоначално му е оставен пистолет да се самоубие, но той отказва и след това е застрелян от Айке и Липерт.[1080]

Колкото и отвратителни да са обстоятелствата, които определят естеството на това убийство на приятел, трябва да се зададе въпросът, имал ли е Хитлер друг избор? Без значение колко далеч Рьом иска да стигне в изграждането на държавата на СА, истинската му цел, извън всякаква идеологическа заблуда, е първенството на войник с определен мироглед. С неразрушимото си съзнание за многомилионната армия от привърженици, струпани зад него, той не е в състояние да разбере, че амбицията му се цели твърде високо. Натъква се на ожесточената съпротива както от партийната организация, така и от райхсвера и предизвиква пасивна съпротива на широката общественост. Въпреки че все още се смята за лоялен към Хитлер, е само въпрос на време обективното противоречие да стане лично. Със своя проницателен и тактически ум Хитлер моментално разбира, че намеренията на Рьом застрашават собствената му позиция. След напускането на Грегор Щрасер, началник щаба на СА е единственият човек, който запазва личната си независимост от него и не се поддава на магията на неговата воля. Той е

[1079] Rosenberg A. Das politische Tagebuch, стр. 34; Според Розенберг, Хитлер не е смятал да убива Рьом, но Рудолф Хес и Макс Аман го убеждават в необходимостта от това с думите „Трябва да приключим накрая с тази мръсна свиня“.

[1080] Бел. пр.: Ерих Шивек, Макс Фогел, Ханс Швайгхарт и Едмонд ПаулНоймайер, след разстрела на Рьом са отведени в Дахау. Там са разстреляни показно пред останалите затворници в лагера, за назидание.

единственият сериозен противник на Хитлер и това нарушава всички принципи на тактиката, за да му се даде толкова власт колкото той изисква. Разбира се, Рьом не планира преврат. Но със своето свръхнадценяване и самосъзнанието че има огромната сила зад гърба си, той въплътява в очите на недоверчивия Хитлер постоянната потенциална заплаха от пуч.

От друга страна, Рьом не можеше просто да бъде изваден от калъфа. Той не е някакъв младши командир и бунтът с който по-късно Хитлер оправдава действията си, вероятно щеше да избухне при опит да бъде отстранен началник щаба на СА от власт. И дори ако се отстрани Рьом от реалната политика, той представлява постоянна заплаха. Той има връзки и мощни приятели. Съдебният процес също не е подходящ като вариант. След процеса в Лайпциг, свързан с пожара на райхстага, Хитлер не се доверява особено на правосъдието, но същевременно се страхува да даде на близък до него човек възможност за публична самозащита.

Дългогодишното приятелство дава на Рьом сила, но не оставя на Хитлер друг избор. Около три години по-късно той казва, че е трябвало „с болка да унищожи този човек и неговите поддръжници", а по друг повод, сред високопоставени партийни лидери, отбеляза значителния принос на този много талантлив организатор за възхода на НСДАП и завладяването на властта: „ако някой ден историята на националсоциалистическото движение бъде написана, Рьом няма да бъде забравен като лицето №2" след него.[1081] Според законите на тази партия, остава само варианта на „мащабни репресии произтичащи от присъдата на тайния съд".[1082] Рьом не може просто да напусне позициите си, поради динамиката и жаждата на милиони негови поддръжници, очакмащи да получат това, което им се дължи. В конфликта между двете страни не може да не се види настъпилата братоубийствена трагедия в кървавите събития от лятото на 1934 г. Това е единственият момент в живота на Хитлер, в чиито действия няма никакви случайни причини.

Вътрешните и външните последици превръщат 30 юни 1934 г. в решаващ крайъгълен камък в завземането на властта от националсоциалистите след 30 януари. Хитлер веднага замаскирва спомена на събитието с картината на възстановения нормален живот. Още на 2 юли Гьоринг нарежда на всички полицейски управления да „изгорят всички документи, свързани с действията през последните два дни".[1083]

Със заповед на министерството на пропагандата на пресата е забранено да публикува съобщения за смъртта на убитите или „застреляните при опит за бягство", а на среща на 3 юли Хитлер, небрежно постига разрешение за престъплението си, като въвежда повече от двадесет закона от вторичен характер, един от които гласи: „Мерките, предприети за потушаване на бунтовете на 30 юни, 1 и 2 юли 1934 г., представляващи предателство и измяна на Родината, ще се считат за законни, и взети за необходимата защита на държавата."

[1081] Die Zweite Revolution, der 30. Juni 1934. In: VJHfZ, 1953, H. 1, S. 126, Domarus M. цит. с., стр. 424. В по-късните години Хитлер никога не обяснява убийството на Рьом с неговите морални извратености, или намеренията на СА да организира пуч, а посочва като причина упоритостта на Рьом и военно-политическите разногласия с него.

[1082] Sauer W. In: Bracher K. D. Machtergreifung, стр. 934 и сл. Зауер също смята, че Хитлер, в тази ситуацията, няма друг избор, освен да убие Рьом.

[1083] Gisevius H. B. Bis zum bitteren Ende, стр. 270; Meissner O. цит. с., стр. 370.

Но Хитлер бързо разбира, че цялото това ревностно презастраховане е напразно. Известно време той прави объркващо впечатление и вероятно му костват много усилия да забрави за убийствата на Рьом и Щрасер. Иначе трудно може да се обясни десетдневното му мълчание което противоречи на всички правила на психологията и пропагандата. Дългата няколко часа оправдателна реч, изнесена пред райхстага на 13 юли, също привлича вниманието с многобройните си абсурди и пропуски във веригата от обяснения, както и с властните жестове. Тя е сред най-слабите постижения на неговата реторика. След дълъг увод в който обобщава притесненията и заслугите си, Хитлер отново прибягва до най-надеждните средства на своята риторика, заклинания за комунистическата опасност, без да пропусне да я обяви за стогодишна война за изтребление. Той хвърля цялата вина върху Рьом, който постоянно го изправя пред неприемливите алтернативи, допуска и насърчава корупцията, хомосексуализма и извращениятя в обкръжението си. Той ги нарича разрушителни елементи без корени, които „загубиха всяка вътрешна връзка с подредено човешко общество“ и „станаха революционери, искащи революция заради самата революцията, виждайки в нея хронично състояние“. Но революцията, продължава Хитлер, „не е постоянно състояние за нас. Ако насила се създаде смъртоносна пречка за естественото развитие на един народ, тогава изкуствено прекъсната еволюция може отново да отвори пътя за свободно естествено развитие чрез акт на насилие. Не може да има благоприятно развитие с помощта на периодично повтарящи се безредици“. Той отново осъжда концепцията на Рьом за националсоциалистическата армия и уверява райхсвера, подчертавайки обещанието си дадено на президента на райха: „В държавата може да има само един носител на оръжието - Вермахтът, и само един носител на политическа воля – Националсоциалистическа партия“.

След дълги оправдания в края на речта си, Хитлер започва да преминава в офанзива: „Бунтовете се потушават според вечно еднаквите железни закони. Ако някой ме упрекне, че не сме водили тези дела чрез обикновени съдилища, тогава мога да му кажа само едно: в този час аз отговарях за съдбата на германската нация и затова бях върховен съдия на германския народ! Заповядах да застрелят главните виновници за това предателство, и аз изгорих язвите, вътрешната инфекция на здравата тъкан. Нацията трябва да знае, че никой не може да заплаши съществуването й безнаказано и това е гарантирано от вътрешните ред и сигурност! И всеки трябва завинаги да помни, че ако вдигне ръка срещу държавата, неизбежната му участ ще бъде смъртта.“

Необичайната несигурност на Хитлер, която все още се усеща дори в такива пасажи, отразява дълбокия обществен ужас, причинен от събитията на 30 юни. Изглежда обществото инстинктивно схваща, че от този ден започва нова фаза и го чакат съмнителни авантюри, опасности и тревоги. Досега погрешните схващания за естеството на режима са разбираеми. Различните илюзии, че беззаконието и терорът са неизбежни но временни явления, съпътстващи обстоятелства на всяка революция, която е насочена към установяване на нов ред, и произтичат от различни причини. И чак сега се разсейва извършената политическа заблуда. Убийството като средство на държавната политика унищожава безразсъдната вяра, особено след като Хитлер в речта си оправдава своите убийствата и декларира претенцията си за „върховен съдия“ който свободно се разпорежда с живота и смъртта.

От този момент нататък няма правни или морални защитни механизми срещу радикализиращата се воля на Хитлер и режима. Ясно потвърждение на

тези тенденции е фактът, че всички съучастници от Химлер и Зеп Дитрих до палачите-изпълнители от по-ниските нива на СС получават награди или стимули, а на 4 юли са наградени в Берлин на специална церемония с „почетни кинжали“.[1084]

Твърдението за пряка връзка между убийствата на 30 юни и по-късната практика на масовите убийства в лагерите на Изток не е измислена изкуствена схема. Самият Химлер в известната си реч в Позен (Познан) на 4 октомври 1943 г. свързва тези два процеса и потвърждава „приемствеността на престъплението“, която не позволява никакво разграничение между конструктивната, идеалистично-страстна начална фаза на националсоциалистическото управление и по-късния период на саморазрушителна дегенерация.[1085]

Сред обществеността широко се разпространява тревожно усещане, но скоро то се заменя със самозаблуждаващото облекчение, че революционните интриги на СА, които отново възродиха страховете от бунтове, произвол и управлението на тълпата, най-накрая са отстранени.

Страната изобщо не е обхваната от „безпрецедентното възхищение“, както твърди пропагандата на режима. А Хитлер отправя упреци към буржоазията, че е обсебена от върховенството на закона и винаги надига силен вой, „когато държавата неутрализира очевиден вредител и например го убива.“ Но обществеността е чужда на такова поведение и со нарълно разбираеми липсата на ентусиазъм и одобрение за безсрамните му действия.[1086]

Обществеността обаче погрешно интерпретира двата дни на убийства като преодоляване на „юношеството“ на движението и триумф на умерените сили групирани около Хитлер, осъзнали важността на реда, пред хаотична енергия на националсоциализма.

Тази гледна точка е подсилена от факта, че сред убитите фигурират известни убийци и главорези. Действието срещу Рьом е използвано от хитрата тактика на Хитлер, когато нанася удар и предизвика възмущение, онези които са възмутени от случилото се, имат основание също и да му благодарят. Той извършва своите престъпления представяйки се за спасител.

Също успокояващо върху обществеността подейства и телеграмата на заблуденият за пореден път президент на райха, който изразява своята „дълбока благодарност“: „Вие, пише той на Хитлер, спасихте германския народ от сериозна опасност“. Хинденбург оправдава решението на Хитлер продиктувано от тактиката му в борбата за властта, и фюрерът придава на това

[1084] Така например, Зеп Дитрих е повишен в обергрупенфюрер, а дългогодишните приятели на Хитлер Кристиан Вебер и Емил Морис са повишени в оберфюрер, и щандарттенфюрер; виж: Das Archiv, 1934 г., Juli, стр. 470. Самият Химлер е възнаграден с независимостта на СС и правомощието за създаване на СС-войска. Виж срещите на висшето командване на 5 юли 1934 г. и 9 октомври 1934 г., Liebmann-Aufzeichnungen, B1. 101 и 110.

[1085] Bracher K. D. Diktatur, стр. 263. Химлер казва в реч в Позен (Познан): „Разбираемата заповед ни кара да изпълним своя дълг като разстреляме своите виновни другари в службата ... това е ужасноза всички и за всички е абсолютно ясно, че следващия път ще се случи пак същото ако е необходимо. Сега имам предвид изселването на евреите и унищожаването на еврейския народ“. IMT, Dok. 1919-PS, Bd. XXIX, S. 145.

[1086] Hitlers Tischgespraeche, стр. 348; също изявленията му в пресата от 02.07.1934 г., Domarus M. цит. с., стр. 405.

оправдание грандиозното митологично значение: „Този, който иска да прави история, трябва да може да пролее кръв“.[1087]

Още по-важна е реакцията на райхсвера. Чувствайки се като основен победител през тези дни, военните открито изразяват задоволството си от премахването на „кафявите лайна“.[1088]

На 1 юли, когато убийствата продължават в същия мащаб, комендантската рота в Берлин под звуците на любимия на Хитлер „Баденвайлер марш“, дефилира специално по „Вилхелмщрасе“ покрай райхканцеларията, а Бломберг поздравява Хитлер два дни по-късно от името на кабинета за успешното приключване на „почистващата“ дейност.

За разлика от по-ранните години, когато Хитлер често се наслаждава на успехите си и застраша военните, сега подсилва в райхсвера чувството си за триумф. В реч пред райхстага с пълна решителност не само потвърждава статута на единствен носител на оръжие в държавата и обявява, че ще запази „армията като неполитически инструмент“. Той не може да изисква от офицерите и войниците подчиненост, „така че те индивидуално да определят своята позиция по отношение на нашето движение“.

С такава необичайна и никога не повтаряща се отстъпка, Хитлер благодари на ръководството на армията, че остава лоялна в критичните часове, когато съдбата му е в техните ръце.

За пореден но и за последен път, всичко остана на косъм, когато есесовците убиват генерал фон Шлайхер, съпругата му и генерал фон Бредов. Ако райхсверът бе настоял за съдебно разследване, тогава теорията на „конспирацията“ ще се срине като къща от карти и ударът по консерваторите ще бъде разкрит като убийства, мотивирани от тактически съображения за укрепване на властта, каквито са в действителност. Цялото буржоазно дясно крило няма да бъде парализирано трайно, и ще излезе от изпитанията със засилено самосъзнание и колкото и незначителни да е то в хода на събитията, ще има самоизява за да запази своята морална вярност пред историята. Тогава Гьоринг няма без възражения, да завърши заседанието на райхстага на 13 юли, като заявява най-нагло, че целият германски народ „всеки мъж и всяка жена“ са обединени в един единствен възглас: „Ние всички винаги одобряват това, което прави нашият фюрер.“[1089]

Хитлер схваща инстинктивно баланса на силите. Ако райхсверът позволява безнаказано да бъдат избивани хората му, тогава той постига пробив към неограничено господство. Институция, която мълчаливо понася такива удари, никога повече няма да може да му противодейства отново. А армейското ръководство все още ликува и Райхенау самодоволно смята, че не е трудно да се представи въпроса като чисто партиен конфликт.[1090]

Тактическият замисъл на Хитлер е райхсвера да не взема значимо участие в елиминирането на Рьом, за да не бъде той задължен на военните, но в същото време да се включи в такава степен, че да се поддаде на корупция и изнудване за отстъпки. Дилетантите в униформи, които си играят с политиката,

---

[1087] Фактът, че е убит ген. фон Шлайхер, който е близо до него в продължение на много години и е бивш канцлер, не му се струва престъпление. Вж. свидетелството на Функ: Hitlers Tischgespraeche, стр. 405; Frank цит. с., стр. 144.

[1088] Думи на бъдещия ген.фелдм. фон Рундщедт: Liddell Hart B. H. Jetzt duerfen sie reden. Stuttgart, Hamburg, 1950, стр. 124.

[1089] Domarus M. цит. с., стр. 425.

[1090] Mau H. Die zweite Revolution — der 30. Juni 1934, стр. 133.

чието качество, според незабравимото изявление на Бломберг, отсега нататък е „гъвкавостта“, сключват „неравен съюз“ с Хитлер.[1091] Те не са водени от „Немезида на властта“, както твърди английският историк Джон У. Уилър-Бенет, а от политическата посредственост и неполитическото си самочувствие. Ако общественият ред, както по-късно твърди фон Бломберг, наистина е застрашен от бунтовници и заговорници, тогава райхсверът трябва да се намеси. Ако не е така, тогава армията трябва да спре убийствата, които продължават няколко дни. Вместо това тя остава бездействаща, чакаше, раздава оръжия на убийците и накрая се поздравява, че ръцете й са чисти, мислейки се даже че е победила, без да подозира колко краткотрайна може да бъде тази победа.

Когато в кулминацията на убийствата бившият държавен секретар Планк поисква от генерал фон Фрич да се намеси в събитията, началникът на ГУСВ се оправдава с липсата на заповеди. Планк го предупреждава пророчески: „Ако вие, г-н генерал, наблюдавате бездейно, тогава рано или късно ще ви сполети същата съдба“. Три години и половина по-късно фон Фрич, заедно с фон Бломберг са уволнени при обстоятелства, които накърняват честта им. Обвинението се основава, както в случая с фон Шлайхер и фон Бредов, на изфабрикувани фалшиви документи, а в редиците на СА се говори злонамерено за „отмъщението за 30 юни“[1092]: „Les Institutions perissent par leurs victoires“ (Институциите загиват в резултат на своите победи). Развитието на събитието потвърждава това правило.

30 юни нанася фатален удар на СА. Бившият им бунтарски и самоуверен характер забележимо придобива дребнобуржоазни черти и обиоклките за събиране на дарения заменят металните боксове, оръжията и бухалките.

Но райхсверът не заменя СА. Хитлер използва очевидната слабост на армейското ръководство три седмици по-късно. На 20 юли 1934 г. той отделя СС (SS или Schutzstaffel – охранителен отряд) от подчинението на СА „поради големи заслуги ..., особено във връзка със събитията от 30 юни“, като в началото по численост СС са една дивизия. Малко неща разкриват най-съкровената същност на тактическия темперамент на Хитлер като решението му, да насърчи веднага след премахването на СА, създаването на нова еквивалентна структура за да продължи играта за гарантиране на властта без загуби. Всички, участвали в събитията, по-близо или по-далече от епицентъра, наивно изхождат от факта, че на 30 юни въпросът за властта е решен. Обаче Хитлер гарантира собствената си власт именно защото никога не разрешава конфликтите за властта в своята среда. Той просто премества тези конфликти на други нива и продължи да ги играе с нови фигури, като същевременно променя конфигурацията на конфронтациите.

СС обаче поема не само тактически, но и много политически функции на СА. Те се отказват само от претенциите за независимост, които са толкова силно подчертани от привържениците на Рьом. Защото СА никога не приемат напълно принципа на сляпото подчинение и в своето самосъзнание винаги

[1091] Bracher K. D. Diktatur, стр. 268, Goerlitz W. Der Deutsche Generalstab, стр. 348. Това изявление на фон Бломберг звучи така: честта на пруския офицер беше неговата коректност, честта на германския офицер ще бъде неговата гъвкавост.

[1092] Bor P. Gespraeche mit Haider, стр. 116 и сл. По време на забраната на СА, ген. Грьонер пише в едно от писмата си, че „генералите трябва да се погрижат армията да не целуне ръцете на г-н Шиклгрубер като истерична дама“; обаче точно тази картина характеризира начина, по който фон Бломберг се държи и угодничи пред Хитлер. Вижте писмото на Грьонер до фон Глайх, публикувано в: Groener-Geyer D. цит. с., стр. 326.

демонстрират намерението си да се дистанцират от партийния корпус, който презират.

За разлика от тях, СС се възприемат като напълно лоялен елит, служещ като охрана, авангард и пионер на националсоциалистическата идея и дисциплинирано изпълняват чисто инструментална роля като придатък на волята на фюрера. В този дух на 30 юни те започват неудържим процес на разширяване на влиянието си, разгръщащо се във всички посоки като мощната им сянка. А след СА, скоро изчезва и партията, така че вече няма път към властта, който да мине без тях.

Възходът на СС, който многозначително определя историята и лицето на „Третия райх“ и не приключва със смъртта на режима, показва валидността на убеждението на Рьом, че неговите възгледи в крайна сметка съвпадат с тези на Хитлер.

Структурата която създаво Хайнрих Химлер с голямата помощ на неуморно действащият зад кулисите Райнхард Хайдрих е огромния и разклонен апарат на върховното ръководство на СС разширен до истинска паралелна държава, която проникна във всички основни институции, завладява ги политически и силово, и накрая ги заменя. И това не е нищо повече от оставащата неясна цел на Рьом, която той търпеливо търси. Ако суетните му младши командири мечтаят за държава СА в ранните етапи, сега държавата на СС става реалност. Рьом е убит защото иска да осъществи това чрез пряко действие, което Хитлер се стреми да осъществи както обяснява в тесен кръг, „бавно, умишлено и с малки стъпки“.[1093]

В този смисъл 30 юни означава елиминиране на типа фигури, без които изкачването на Хитлер не би могло да се реализира. Това са грубите демобилизирани войници и офицери, създали различните правоенни доброволчески отряди, после привлечени от националсоциалистите, се превръщат в уличните бийци и неочаквано когато целта е постигната, те не виждат повече задачи пред себе си. Според известното изявление на Макиавели властта се утвърждава не с онези поддръжници с които тя е била завладяна. Според слуховете Мусолини е направил подобна забележка на Хитлер, при срещата им във Венеция. Елиминирането на управляващия елит на СА спира революцията отдолу, която е допусната в хода на завладяването на властта в ограничен мащаб, и анахронизма приключва: „случаят Рьом“ слага край на т.нар. „време на борба“.

Той бележи повратната точка от неопределената, утопична фаза на движението към трезвата реалност без илюзии в състоянието на реда. Така романтичните бойци на барикадите от XIX век, в които Рьом и обкръжението му лесно се разпознават, се променят в типа на съвременния революционер, роден от СС. Онези безстрастни подривници, които функционират в главните дирекции и отдели, които като тоталитарни ръководители и изпълнителни директори, извършват безпрецедентна революция и поставят своите детонатори по-дълбоко от революционерите преди тях, защото мислят по отношение не на улиците, а на структурите.

Но едва ли Рьом загива поради нетърпението си, ако Хитлер не преследва по-мащабни намерения от тези пряко свързани с елиминирането му. Ние се поддаваме на подвеждащите езикови клишета за режима днес, когато

[1093] Rauschning H. Gespraeche, стр. 148.

разглеждаме събитията от 30 юни единствено като сблъсък с Рьом и премахването на СА.

Пропагандната кампания през последните седмици преди акцията ясно показва, че ударът е насочен срещу всяка опозиция или независимост като цяло и резултатът от онези дни е, че от този момент нататък няма повече или по-малко сериозно организирана съпротива в продължение на много години. Двойната насоченост на операцията е ясно изразена в едно изявление на Хитлер. Упреквайки лидерите на СА в прибързаност и глупост, той излива безгранична си омраза, подхранвана от стари разочарования, към онези консерватори които си мислеха, че са го „укротили“ и надхитрили: „Всички те грешат. Подценяват ме, защото съм дошъл от дъното, от „средата на народа“, защото нямам образование, защото не знам как да се държа по начина, по който врабешките им умове мислят че е правилно. Ако бях един от тях, тогава днес щях да бъда страхотна фигура в техните очи. Но не се нуждая от потвърждение на моето историческо величие от тяхна страна. Опърничевостта на СА ме лиши от много козове, но все още имам други в ръката си. Няма да търся дълго изход ако нещо се обърка. Обърках им картите. Смятаха че нямам смелостта да го направя, че съм страхливец. Те вече са ме виждали да бия с въжето което ми поставиха. Те вече ме смятаха за свой инструмент, шегуваха се зад гърба ми, че вече нямам власт. А с партията ми било свършено. Разбрах всичко отдавна. Ударих ги по пръстите толкова силно, че дълго ще усещат удара. Загубих от процеса със щурмоваците, но бях овъзмезден от отстраняването на тези местни играчи и професионални авантюристи, като Шлайхер и сътрудниците му. Ако днес се обърна с призив към народа, той ще ме последва. Когато се обърна към партията, тя стои на мястото си, по-обединена от всякога. Излезте, господа Папен и Хугенберг, готов съм да започна следващия рунд.“[1094]

Всъщност той знае, че няма да има следващ рунд с тези противници. Сглобявайки всичко, тактическата задача пред която Хитлер е изправен в навечерието на 30 юни, изисква едновременното решаване на пет проблема. Той трябва веднъж завинаги да лиши от власт Рьом и гвардията му от упорити и буйни революционери от СА. Да задоволи претенциите на райхсвера. Да премахне недоволството на населението, причинено от господството на улицата и откровения терор. Да провали плановете на консервативните си противници, но да го направи така, че да не стане заложник на едната или другата страна. И той постига всички тези цели чрез една кратка насилствена акция с относително малък брой жертви. След което нищо повече не пречи на изпълнението на основния му план, който е да завърши завземането на властта, като стане наследник на Хинденбург.

От средата на юни състоянието на президента (болен от рак на белите дробове) започва значително да се влошава и скоро са всички е ясно, че смъртта му може да настъпи всеки ден. На 31 юли правителството издава първия официален бюлетин за неговото здравословно състояние и въпреки че тонът на новината е успокояващ, ден по-късно Хитлер като отхвърля всякакво уважение, представя на кабинета предварително изготвев закон за наследството, който трябва да влезе в сила след смъртта на Хинденбург и да слее поста райхпрезидент с поста „фюрер и канцлер на райха“. Официалното основание за тази мярка е законът от 30 януари 1934 г., който дава на

[1094] Rauschning H. Gespraeche, стр. 161 и сл.

правителството правомощия да променя конституцията. Но тъй като тези правомощия произтичат от закона за извънредни правомощия, всеки правен акт, който се основава на тях, би трябвало да изхожда от ясно установените в този закон гаранции, една от които е съществуването на поста на президента на райха. „Законът за държавния глава“ обаче безсрамно пренебрегва тази разпоредба, нарушавайки отново принципа на законността и премахва последното ограничение по пътя на изключителното господство на Хитлер. Колко безцеремонно и нетърпеливо действа Хитлер е видно от факта, че той подписва закона под подписа на Папен, който изобщо не присъства на тази среща.

В същия ден Хитлер отива на смъртното легло на Хинденбург в Нойдек. Старецът идва в съзнание само за миг и се обръща към него с „Ваше императорско величество“.[1095] Въпреки цялата си внушителност, тази случайност сякаш е създадена с цел да привлече погледите и да породи легенди, тъй като до сега, Хитлер винаги се чувства като зависим и васален пред фелдмаршала президент.

Когато на следващия ден, сутринта на 2 август, Хинденбург почива, посланието на имперското правителство кара Хитлер да играе за последен път ролята на могъщ, сякаш изсечен от камък колос. На тази роля той дължи и славата си и упреците, че не се е справил с възложените задачи.

Куп епитети прославят починалия президент „като верен слуга на германския народ“, „монументална фигура от далечното минало“, най-високата заслуга на който е, че на 30 януари 1933 г. отворя портите на държавата за младото „Националсоциалистическо движение“, и постигна дълбоко помирение "между вчерашна и утрешна Германия, превръщайки в мирното време в това, което възникна във войната: „националната легенда на германския народ“.[1096]

Смъртта на Хинденбург не води до забележим поврат. Някои надежди, и илюзии се стопяват. В потока от некролози и изрази на траур от всички страни законодателните мерки, които са внимателно подготвени за да узаконят новото положение остават почти незабелязани. Постановлението на имперското правителство възлага на министерството на вътрешните работи да изготви плебисцит, който има за цел „недвусмислено да подкрепи от страна на германския народ“ обединението на длъжностите канцлер и президент, което вече е заложено в конституционното право, тъй като Хитлер уверен в успеха си, обявява „пропит с твърдото убеждение, че всяка държавна власт идва от народа и трябва да бъде потвърдена от него с помощта на свободен и таен избор“. За да прикрие сега обединените в негово лице абсолютната институционална власт, той уверява, че пред „величието на починалия“ не смее да претендира за титлата президент, и затова изразява желанието официално да се обращат към него само като фюрер и канцлер на райха.[1097]

Още в деня на смъртта на Хинденбург ръководството на райхсвера демонстрира безусловна си лоялност към Хитлер, което надминава привързаността към починалия фелдмаршал. В една опортюнистична свръхревност, само с една заповед правното основание за което е създадено само три седмици по-късно, военният министърът фон Бломберг нарежда на офицерите и редници от Вермахта да положат клетва за вярност на новия

[1095] Sauerbruch F. Das war mein Leben. Muenchen, 1960, стр. 520.

[1096] Dokumente der deutschen Politik, Bd. II, стр. 32 и сл.

[1097] От писмото на Хитлер до Фрик от 2 август относно прилагането на закона за държавния глава, вж. Пак там., стр. 34

главнокомандващ във всички гарнизони на страната. Старият текст, който говори за лоялност към „народа и Отечеството“, е отменен, сега клетвата е пред „Бога“ и в безусловно подчинение на лично на Хитлер, а по-късно, когато очакванията и очевидните илюзии на лятото на 1934 г. отдавна са изчезнали, тази клетва изиграва историческата си роля. Първо, тя укрепва тоталитарната фюрерска държава на Хитлер, която със сигурност не би могла да бъде построена без постоянната гарантирана подкрепа на въоръжените сили. Скоро след това от длъжностните лица, включително и от министрите, е поискана лична клетва за вярност, сякаш се възстановява един „фрагментът от монархията“.[1098]

Отдаването на почести към починалия президент от всички възможни места в продължение на няколко дни, предоставя на Хитлер възможността за грандиозното театрално представление на поклонението пред тленните останки, от което режимът с нетърпение черпи емоционалната подкрепа, но и демонстрира повишено самочувствие в силата си.

След погребалната среща на райхстага на 6 август, в центъра на която е речта на Хитлер отдаваща почит на починалия и музиката от „Залезът на боговете“ на Вагнер, представителна част на райхсвера минава в тържествен марш пред новия главнокомандващ. След нея, с маршова стъпка стоманени каски и щикове на пушките преминават в марш и почетния отряд на лейбщандартния СС специален отряд „Адолф Хитлер“, специалният отряд на полицията „Херман Гьоринг“, почетният отряд на СА и други паравоенни формирования, които не са част от райхсвера.

На следващия ден Хинденбург е погребан на мястото на победата си през 1914 г., във вътрешния площад на мемориалния комплекс в местността Таненберг в Източна Прусия[1099]. В речта си Хитлер изказва почит към починалия, чието име ще остане безсмъртно, дори когато „последната част от това тяло изтлее“, и завършва с думите: „Покойни генерале, сега влезте във Валхала[1100]“.

Плебисцитът насрочен за 19 август има същите цели като продължителната погребална церемония. В тези дни Хитлер казва в интервю с британския журналист Уорд Прайс, че това ще даде възможност на обществеността на страната да подкрепи или отхвърли политиката на неговото ръководство, той добавя не без злонамерена ирония: „Ние дивите германци сме по-добри демократи от другите нации“.[1101]

Референдумът, шумно организиран с всички изпитани средства на пропаганда, отново служи за мобилизиране на неполитически чувства за политически цели. Огромна поредица от предизборни събития трябва да измести от паметта осезаемото безпокойство с решението на „случая Рьом“ по източния модел, и да засили забележимо отслабената симпатия към режима. Още в траурната си реч пред райхстага, Хитлер моли обществеността да забрави случилото се в миналото и „сега да погледне в бъдещето, без да е

[1098] Broszat M. цит. с. стр. 273.

[1099] През януари 1945 г. при отстъплението на германските войски мемориала е взривен по заповед на Хитлер, за да не бъде осквернен от руснаците. Останките на Хинденбург и съпругата му са пренсени в Кьонигсберг, а след отстъплението скрити в солна мина в Тюрингия. Американските войски окупирали Тюрингия, откриват ковчезите и ги транспортират до Западна Германия. Днес те се съхраняват в църквата „Света Елизабет“ в Марбург. (бел. пр.)

[1100] Domarus M. цит. с., стр. 447 и сл. Бел. пр.: от древногерманоскандинавското Valhöll – дворец на мъртвите, тук попадат душите на войните и падналите в битка герои.

[1101] Domarus M. цит. с., стр. 433.

заслепена от настоящето“.[1102] Необичайно големият брой гласове „против“ демонстрират всички трудности при насаждането на подобен подход и сериозно накърнява престижа на новите управници. Далеч от 100-те % за тоталитарните режими, процентът на референдума е 84,6%, а в Берлин, и някои области като Аахен и Везермюнде, той дори не достига 70%, в Хамбург, Билефелд, Любек, Лайпциг и Бреслау, почти 1/3 от населението гласува „против“. Основно волята за съпротива се проявява предимно от социалдемократическите и католическите групи на избирателите.

Разочарованието на Хитлер от референдума е ясно отразено в изявление, публикувано на следващия ден. Той обявява края на 15-годишната борба за власт, тъй като „от най-високото държавно ниво цялата администрация на германския райх до администрацията на най-малкото населено място е в ръцете на националсоциалистическата партия. Но борбата за „нашия скъп народ“ продължава с непреклонна сила, докато „последният германец също носи в сърцето си своята ангажираност към символа на райха“. В подобен тон, но със заплаха за всички недоволни, позицията на Хитлер е изразена две седмици по-късно с тържествена декларация, която открива шестия партиен конгрес в Нюрнбергския дворец на конгресите. Мюнхенският гаулайтер Вагнер, подобно на Хитлер, заявява по негова заповед: „Всички знаем на кого нацията е поверила ръководството! Горко на онзи, който не знае това или го е забравил! Революцията винаги е била рядкост сред германския народ. Нашият неспокоен XIX век свърши. През следващите хиляда години – няма да има повече революции!“[1103]

Революцията започна в Германия, а силите на движението постигнало насилствения преврат, са отхвърлени настрани и сегашната им функция е насочена главно към задачите на пропагандата и надзора. Тъй като Хитлер ги е „опитомил“, съобразявайки се с Хинденбург и райхсвера, това може да се разглежда като последен късен триумф на „концепцията за укротяване“ от пролетта на 1933 г., въпреки че самите консервативни укротители в крайна сметка „попадат под ножа“.

Смелата увереност на Хитлер в Нюрнберг, че сега „има власт над всичко в Германия“, е придружена от неговата решителност и желание за всичко. Варварските страни на режима непрекъснато приковават вниманието към идеологическите и политическите движещи сили зад него – антисемитизъм, неудовлетворени германски хегемонистки интереси или съзнанието на специална национална мисия. Но не по-малко силни и доста по-силни са социалните импулси, които се подхранват и придържат към националсоциализма. Широките конформистки слоеве свързват с идването му на власт надеждите, че чрез организирана трансформация той ще отвори инертните структури на държавата досега с твърдо социално разделение и ще премахне социалните авторитарни окови, поради което революцията от 1918 г. претърпя колапс. За тях Хитлер означава шанс да завърши германската революция. Те вече не вярват в способността на демократичните сили да изпълнят тази задача, защото всичките опитите им завършваха с неуспех и никога не искат да поверят на комунистите тази задача.

Различните нови изявления за края на революцията са насочени към успокояване на все още притеснената общественост. През есента на 1934 г. започнаха да се появяват първите признаци за връщане към подредените

[1102] Domarus M. цит. с., стр. 436.
[1103] Domarus M. цит. с., стр. 448.

отношения, въпреки че далечните цели не се променят, и курсът към тях е следван последователно от Хитлер. Наред с всички успокояващи формули на лозунгите, той директно предупреждава в заключителната си реч в Нюрнберг да не се таят илюзии, че партията е загубила революционната си сила и се е отказала от радикалната си програма и тактика. Тя действа като едно цяло по заповед. Партията сега е обърната към бъдещето".

Подобно изявление прави и в близкия си кръг: той завършва революцията външно и оттук нататък я пренася вътре.[1104]

Театралните техники, дълбоко вградени в същността на Хитлер, правят революционният характер на режима, много труден за разбиране. Държавният преврат, се осъществява в необичайни форми и сред най-забележителните постижения на Хитлер, които осигуряват неговото място в историята на големите държавни преврата, е разбирането за неотменимия край на революцията под формата на въстание. От предложението формулирано още през 1895 г. от Фридрих Енгелс, че революционерът от стария тип неизбежно ще загуби в конфронтацията с установената власт, той прави изводи много по-решително от Мусолини и тълкува концепцията за революция по модерен начин. Класическият възглед е доминиран от картините на бунтовническата сила, както обичаше да се изразява Рьом, а идеологическите и социалните аспекти на процеса, промените в управляващия елит или в имуществените отношения, като „детските книжки с картинки" остават на заден план. Революцията винаги е била бунт и се извършва на улицата. Обратно, съвременната революция както я разбира Хитлер, не завладява властта, а я взема в ръцете си и използва не толкова сила, колкото бюрократични средства. Това е тих процес, а шумът от изстрелите, перефразирайки думите на Курцио Малапарте[1105], предизвикат болка в ушите на Хитлер.

Въздействието на революцията е не по-малко дълбоко и не подминава нито една област. Революцията обхваща и променя политическите институции, разбива класовите структури в армията, бюрокрацията и отчасти в икономиката, корумпира и лишава от властта потомствената аристокрация и старите висши слоеве, които все още задават тона в Германия, и задържат

[1104] Rauschning H. Gespraeche, стр. 165; VB, 11.IX. 1934.

[1105] Бел.пр.: Курцио Малапарте (9 юни 1898 – 19 юли 1957), роден като Курт Ерих Съкърт, е италиански писател, режисьор, военен кореспондент и дипломат. Малапарте е най-известен извън Италия благодарение на творбите си „Капут" (1944) и „Кожата" (1949). Първата е посветена на Източния фронт по време на Втората световна война, а втората се фокусиран върху морала през следвоенния период в Неапол. През 20-те години, Малапарте е един от интелектуалците, които подкрепят възхода на италианския фашизъм и Бенито Мусолини. Пише в списание „900". В книгата си „Техника на държавния преврат" (1931) Малапарте изследва тактиката на държавния преврат, като се фокусира върху болшевишката революция и възхода на италианския фашизъм. И стига до извода, че „завземането на властта и утвърждаването на преврата не е политически въпрос, технически проблем". И посочва етапите на преврата: кога и как да се заемат важните държавни институции, телефонните централи, водоемите, електроцентарлите и др. Също доказва, че революционната стратегия постепенно се износва. Изучава подробно ролята на Троцки в техническото организиране на Октомврийската революция, докато Ленин се интересува повече от стратегията. Посочва че Сталин също използва техническите методи на Троцки и така успява да предотврати опитите за преврат от лявата опозиция. Той смята Хитлер за реакционер. Заради това мнение е лишен от членството си в Националната фашистка партия и е интерниран между 1933-38 г. на о-в Липари. Арестуван многократно, той живее и на о-в Капри под домашен арест. След Втората световна война става режисьор и става член Италианската комунистическа партия на Толиати, но симпатизира и на католическата църква (въпреки че е твърд атеист).

закъсняло развитие на страната, степента на социална мобилност и равенство, без които съвременното индустриално общество е невъзможно.

Не може да се каже, че тази модернизация е просто мимолетен процес или противоречи на волята на кафявите революционери. Възхищението на Хитлер към технологиите, неговото увлечение по цивилизационните процеси е очевидно и доколкото това се отнася до начин на мислене, той мисли модерно, особено след като се нуждае от рационална, добре функционираща индустриална държава, за да постигне далечните цели на своето господство.

Структурната революция, която режимът предприема е замаскирана с декорации, изразяващи се в почитането на древния фолклор и наследството на предците, германското небе си остава романтично потъмнено. Така националсоциализмът довежда до най-голяма последователност тенденцията, проявила се още през XIX век, да маскира утвърдителната и чужда практика на прогреса с романтични идеологии за преминаване в духовността.

Докато селячеството е обект на мечтателно поклонение, икономическото му положение се влошава пред очите ни, а бягството на селяните в града и превръщането им в пролетариат достига според статистиката нова кулминация между 1933 и 1938 г. Режимът насърчава програми за индустриализация (предимно в централна Германия с нейните важни във военно отношение химически заводи), и урбанизацията, която едновременно полемично проклина. За пръв път включва жените като работна сила в производствения процес, като същевременно говори дълго и многословно срещу всички либерални и марксистки тенденции на „омъжествяването“ на жените.

За разлика от практикувания култ към традицията, в поверителен доклад, датиращ от началото на 1936 г., се казва: „Трябва напълно да разрушим връзката с произхода. Нови, напълно безпрецедентни форми. Без никакви права на личността”.[1106]

За да обхванат двата аспекта на явлението, националсоциалистите говорят за „двойна революция“[1107]: едната революция в името на буржоазните норми срещу буржоазния ред, другата в името на традицията срещу традицията.

Романтичните декоративни атрибути на „затопляните с патриотизъм души“ са само цинично използвани от призраци в бели чершафи, и често се правят опити да се запази в мисълта или символа това, което в действителност е безвъзвратно загубено. Така масите от конформисти приемат идиличната рамка на идеологията на националсоциализма. Суровите икономически и социални реалности, които изтласкват страната все по-далеч от прединдустриалния рай, очевидно засилват амбицията на Хитлер да преоткрие това, което е загубил в недокоснатите източни равнини. В тайната си реч пред висши офицери през януари 1939 г. той говори за мъките, болезнените конфликти, породени от политическия и социален прогрес, веднага щом срещне онези „свети традиции“, които хората трябва да почитат и да вярват в тях: „това винаги е катастрофално... хората винаги трябва да страдат ... Винаги

[1106] От „поверителен доклад“ на един от завършилите училище, насочен към задължителна селскостопанска работа. Той разкрива и множество други тоталитарни стремежи на режима; Heyen F. J. цит. с., стр. 171 и сл.

[1107] Израз на Д. Шьоенбаум, който е събрал обширен материал по тази тема: Schoenbaum D. цит. с.,стр. 196 и сл., 226 и сл. За революционния характер на националсоциализма и Третия райх: Dahrendorf R. цит. с., стр. 431 и сл., Turner H. A. Faschismus und Antirnodernismus в Deutschland. B: Faschismus und Kapitalismus в Deutschland, стр. 157 и сл.

трябва да се разделят със скъпите спомени, да пренебрегнат наследството. Вече отминалият век нанесе голяма болка на мнозина. Те говорят без да се замислят за света, за другите германци, които тогава бяха изгонени. Беше необходимо! Без това е невъзможно ... И тогава дойде осемнадесетата година и причини нова силна болка и беше необходимо, най-накрая да дойде нашата революция…“.[1108]

Двойната природа, на националсоциалистическата революция, определя появата на режима придавайки му особения облик на двуликия Янус. Чуждестранните гости, които пристигат във все по-голям брой, привлечени от „фашисткия експеримент“, намират спокойна Германия, в която влаковете се движат както преди точно по график, страна с буржоазна нормалност, спазване на законите и административното правосъдие. Те са също толкова прави, както и емигрантите от Германия, които се оплакват горчиво от собствените си нещастия и неволите на своите преследвани и потиснати приятели.[1109]

Принудителното отстраняване на СА от местопроизшествието безспорно поставя граница на незаконната употреба на сила и поражда фаза на стабилизиране, в която авторитарните сили въплъщаващи държавата на реда, започнват да забавят динамиката на тоталитарната революция. Известно време ситуацията изглежда сякаш се е върнала към почти подредения живот, нормата сякаш отново заменя извънредното положение, поне до края на това време. Както е посочено в един доклад до баварския премиер от 1 юли 1933 г., всички са арестувани подред и подред заплашвани с Дахау.[1110]

Малко неща характеризират Германия от 1934 до 1938 г. и едно от тях е наблюдението, че идилията може да бъде открита в държавата на беззаконието, защото тя е търсена и култивирана както никога досега. И докато емиграцията извън страната забележимо намалява, вкл. и за евреите, много от хората се спасяват чрез вътрешната емиграция, в „cachettes du coeur“ (в тайните ъгълчета на сърцето). Старото германско подозрение към политиката, отвращението към нейните претенции и мании, рядко се потвърждава толкова ярко и се чувства така както през онези години.

Двойното съзнание съответства на „двойната държава“[1111] - но само доколкото политическата апатия се комбинира с изблици на ликуващо одобрение. Хитлер отново и отново създава причини за подхранване на ентусиазма на нацията. С външнополитически демарши, с магията на митингите, монументалните строителни програми, които светът никога не е виждал досега, или дори социални мерки, всичко това има за цел да забавлява въображението, да укрепва самочувствието, да осъзнава или успокоява неясните интереси. Това е същността на неговото изкуство на управление, основаващо се на познаването и използването на двойствените стимули на настроението. Те генерират странно невротична и силно изкуствена диаграма на популярността, в която острите възходи и падения са разпръснати с фази на

[1108] Jacobsen H.-A., Jochmann W. цит. „25 януари 1939 г.“ Вижте речта на Хитлер 27. 06. 1937 г. във Вюрцбург, където той казва, че никога досега в историята „този болезнен процес не е бил осъществяван по-интелигентно, трезво, внимателно и чувствително“, както в Германия: M. Domarus. цит. с, стр. 703.

[1109] От Германия емигрират големи групи от евреи, в 1933 г. – 63 400, 1934 – 45 000, 1936 – 34 000, 1937 – 25 000, 1938 – 49 000, 1939 – 68 000. Според данните на Асоциацията за евреите от Германския райх, Deutsches Zentralarchiv Potsdam, Rep. 97.

[1110] От архива на фон Еп, IfZ MA-1236, Broszat M. цит. с., стр. 258, 271 и сл.

[1111] Тази известна формула е дадена от Ернст Френкел в неговата книга със същото име (Fraenkel E. The Dual State).

дискомфорт и отчуждение. В основата на психологическата сила на Хитлер обаче е неговата харизма и уважение, поради факта, че той е в състояние да възстанови реда. Ужасите от последните години, бунтовете, зверствата, безработицата, произвола на СА и унижението във външната политика са във впечатляващ контраст с уверения ред на властта, който сега се вижда от парадите или партийните конгреси, и само с много голяма трудност може да се проумее, че всичко това е една заблуда.

Режимът първоначално се стреми да подчертае своите авторитарно-консервативни черти и да се представи като по-строго организирано управление на войнстващи германски националисти. Концепцията на Папен за „новата държава“ вероятно е замислена по подобен начин.

Наред с това, с цялата строгост и полицейска „стерилност“, режимът предоставя разнообразни романтични шансове и в голяма степен задоволява склонността към авантюри, героична отдаденост, и както отбелязва Хитлер, за всичко това, съвременните социалните държави отделят твърде малко внимание.

Зад тази обвивка на ред обаче се крие радикална енергия, която едва ли някой от съвременниците му си я представя адекватно. Хитлер надделява над Рьом не като консервативна, антиреволюционна сила, както си мисли уплашената буржоазия, а като по-радикален революционер над просто радикален революционер и това става в съответствие с закона на революцията.

„Втората революция се подготвяше“, правилно заявява Гьоринг още следобед на 30 юни, „но тя беше извършена от нас срещу онези, които я предизвикаха“.[1112] Състоянието на ред, пълна заетост, международно равенство не би могло в нито един момент да задоволи суетата на Хитлер. Въпреки че през ноември 1934 г. той уверява един френския си гост, че мисли не за завоевания, а за изграждане на нова социална система, благодарение на която се надява да спечели благодарността на своя народ и следователно да издигне по-траен паметник на себе си от този на славния командир след многобройни победи.[1113]

Но това са само измамни жестове. Той никога не черпи своята вътрешна динамика и импулси от идеалната картина на тоталитарна социална държава с цялото му презрително отношение към щастието на малкия човек от улицата, а имат фантастично преувеличена, мегаломанска визия, която се простира далеч зад хоризонта и продължава поне хиляда години.

край на книга пета

[1112] Das Archiv, 1934, Juni, S. 359.

[1113] От разговор с Жан Гуа, председател на Съюза на фронтоваците във Франция, вижте Domarus M. цит. с., стр. 460 и сл., Nolte E. Faschismus, стр. 170.

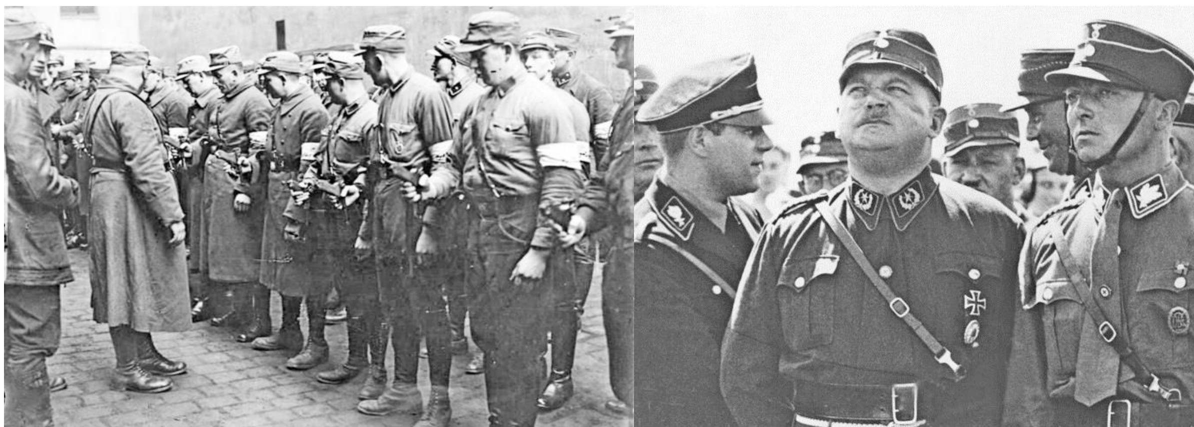
Отряд на СА, строеви преглед, март 1933 г., Белрин. Рьом и Едмунд Хайнес.

Курт Далуге, Химлер и Рьом. Рьом и Франц фон Шефани в ляво и Карл Ернст в дясно.

Сватбата на Карл Ернст, септември 1933 г. Рьом и Хайнес.

Е. Хайнес и Ерих Шивек. Хотелът в Бад Ваисзее.

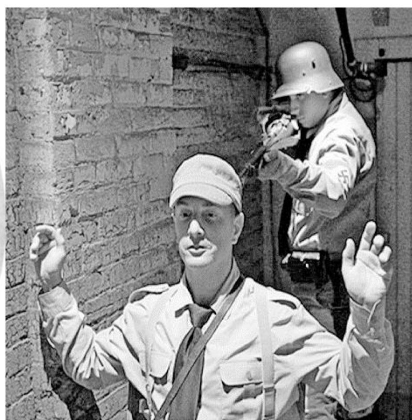

Рьом в боливийска униформа. Разстрелите.

Щаделхайм Дахау

Strafvollstreckungsgefängnis
M ü b h e n.

Nachstehende Personen wurden heute eingeliefert und aufgenommen:

S c h n e i d h u b e r August
~~K i l l i n g e r von Manfred~~
D e t t e n von Georg
S c h m i d t Wilhelm
K r a u s s e r von Fritz
H e y d e b r e c k von Hans Peter
S c h r a g m ü l l e r Konrad entlassen!
H a y n Hans
F a l k e n h a u s e n von Hans
S p r e t i Graf von Hans Erwin
E g g e r Kurt
V o l m e r Friedrich
H o l s c h r i e d e r Hans
K ö n i g Hans
H o f m e i s t e r Leopold
H e i n e s Edmund
S c h i e w e c k Erich
R ö h m Ernst
U h l Julius
S c h ä t z l Martin
D a l l e r ?arl
H ö l f l Josef
B e r g m a n n Robert
V o g e l Max
u. N e u m a y e r Edmund

München, den [illegible] Juni 34.
Direktion des Strafvollstreckungsgefängnisses

Списъкът с арстуваните членова на СА, с кръст са означени разстреляните още същия ден.

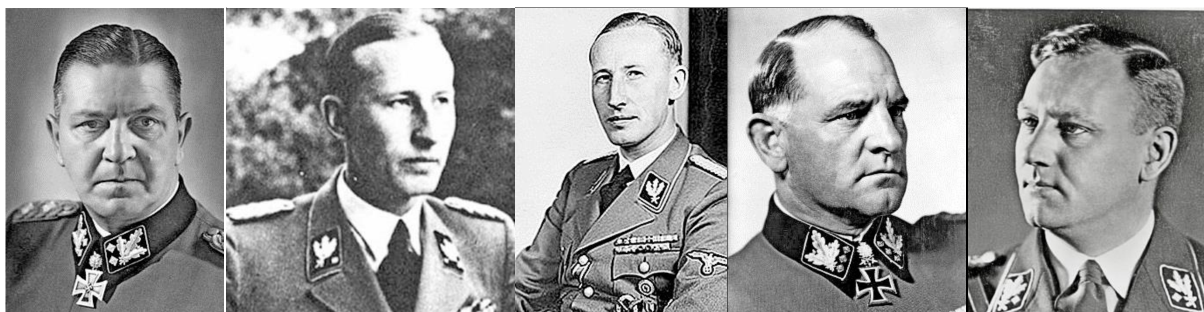
Теодор Айке Рудорф Диелс Райнхард Хайдрих Зеп Дитрих Карл Лутце

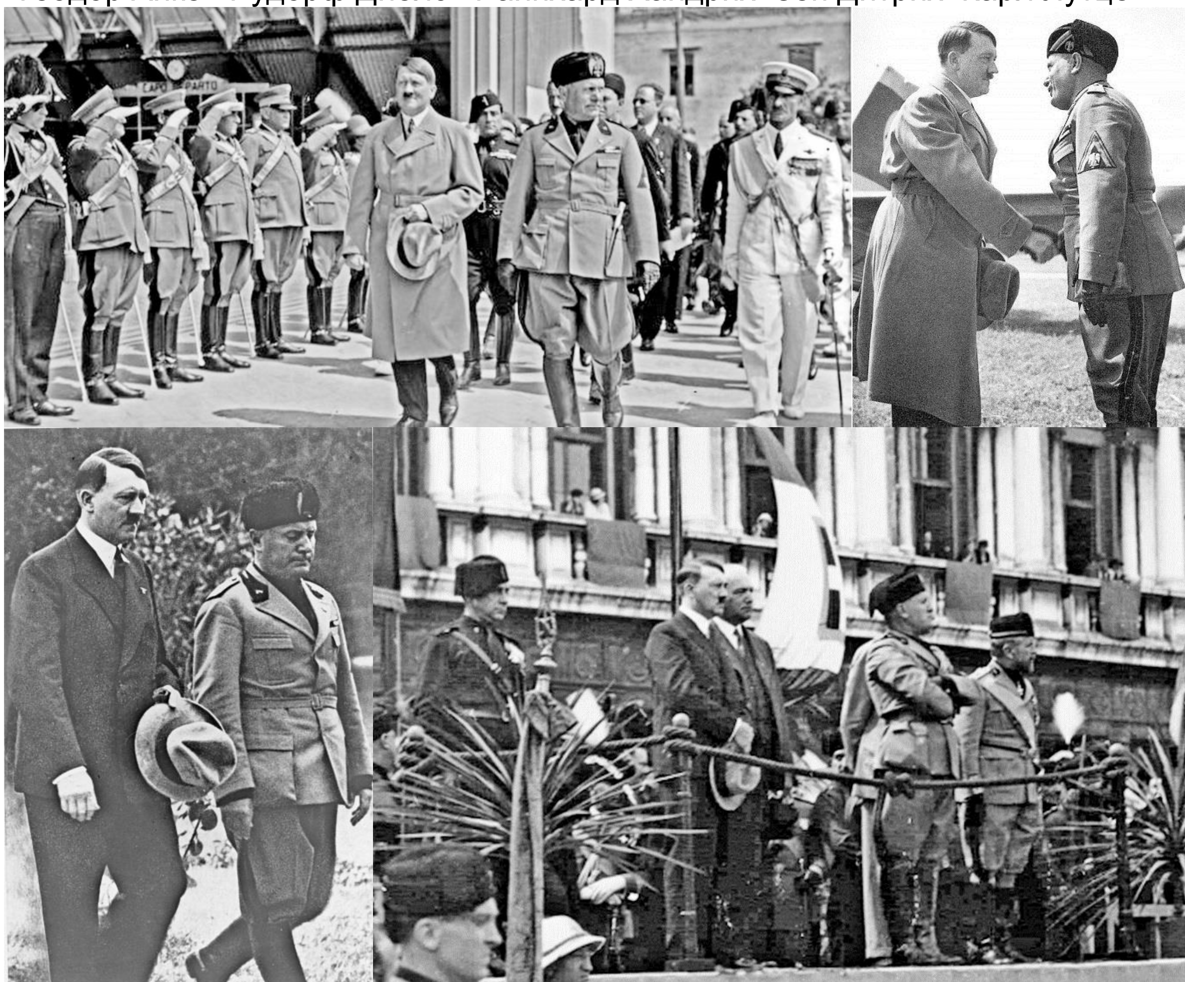
Срещата на Хитлер и Мусолини във Венеция на 15 юни 1934 г.

Погребенето на Хинденбург в Таненберг на 7 август 1934 г.

ген. фон Бломберг ген. фон Фрич полк. после ген. фон Райхенау

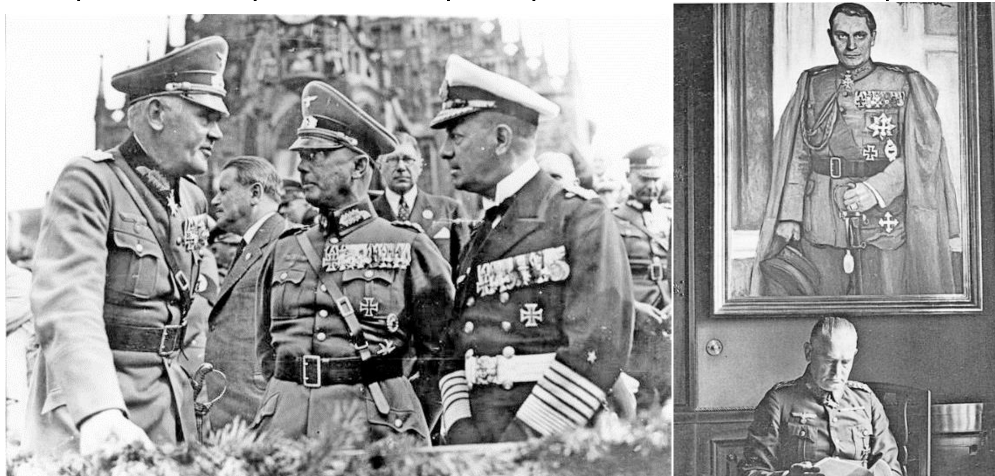

ген. Бломберг, ген. Фрич и адм. Редер. Вернер фон Бломберг в кабинета си под портрета на Херман Гьоринг, Берлин 1934 г., снимката ясно демонстрира постепенното подчинение на Вермахта от НСДАП.

Митинг на НСДАП в Нюрнберг, 6 септември 1934 г., Хитлер поздравява ген. Бломберг, епископ Лудвиг Мюлер и абат Албанус Шахлайтнер като почетни гости на партийния митинг.

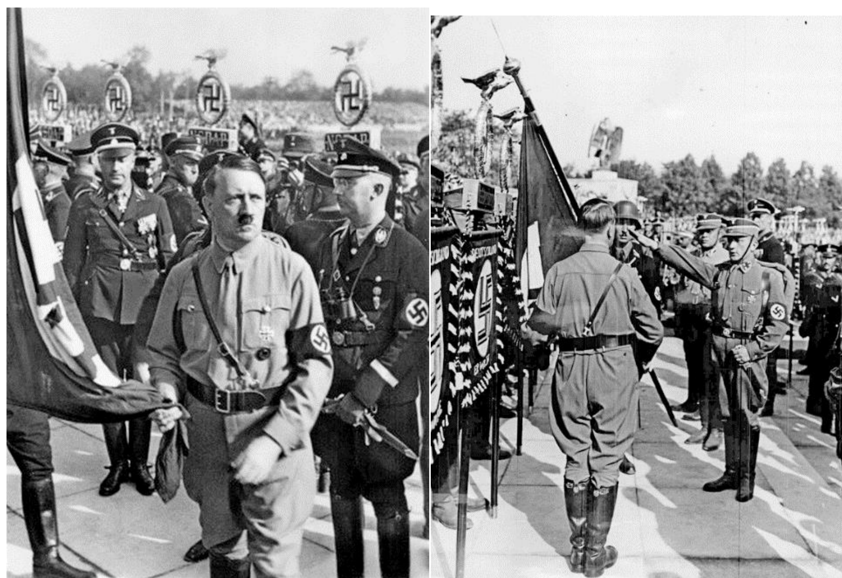

Адолф Хитлер и Хайнрих Химлер при освещаването на знамената на СА и СС на 9 септември 1934 г.

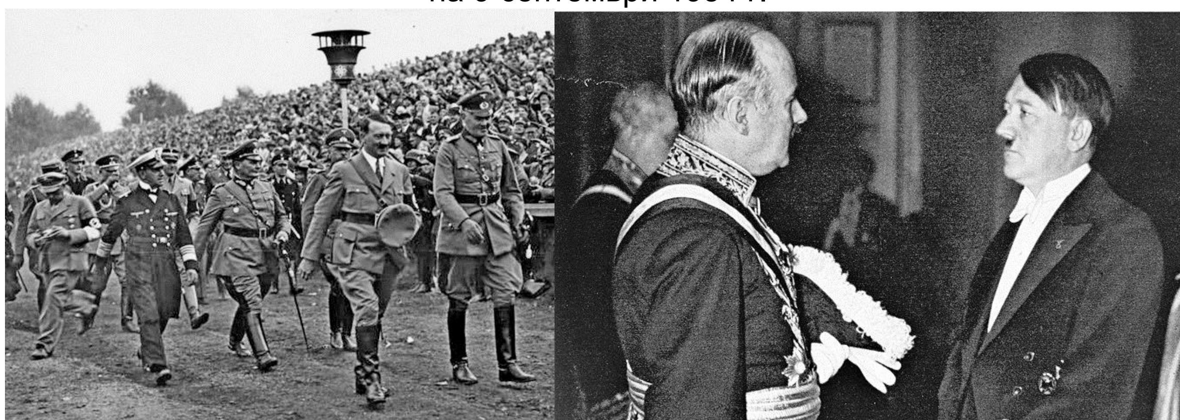

Денят на армиятя, Нюрнберг, 10.09.1934 г. Френският посланик Андре Франсоа Понсе, 12.09.1934 г.

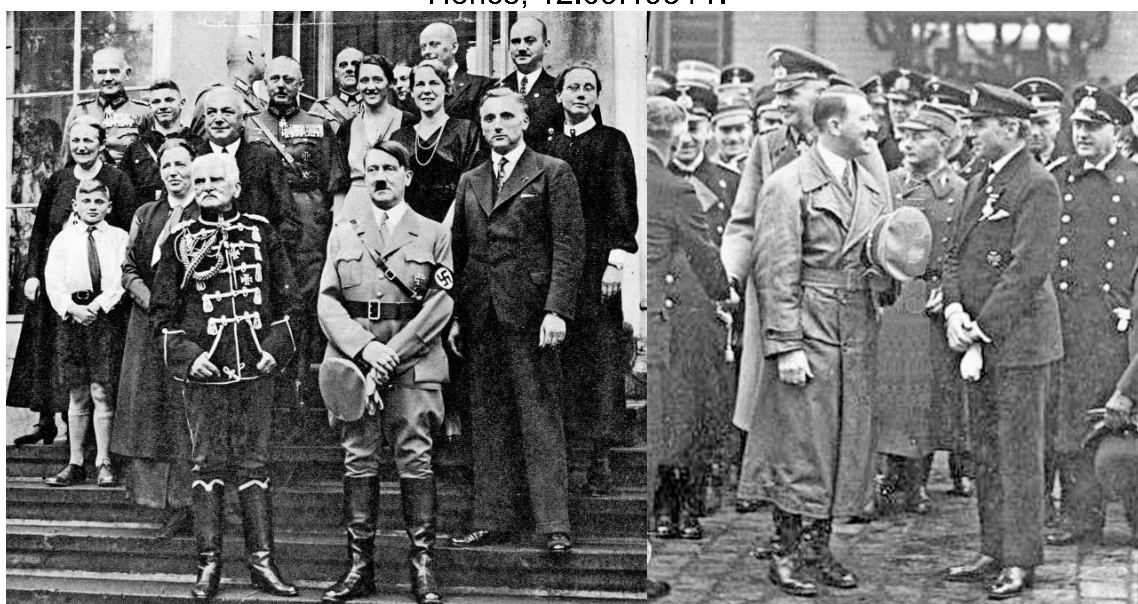

6.12.1934 г., 85-годишнината на фердмаршал Август фон Макензен. Хитлер в Бремен, 14.12.1934 г.

КНИГА ШЕСТА. ГОДИНИ НА ПОДГОТОВКА

ГЛАВА I. ОТВОЮВАНАТА ВЪНШНА ПОЛИТИКА

Не е достатъчно да се каже по примера на французите, че нацията им е била изненадана. Нацията е подобна на жената и за минута не трябва да бъде невнимателна, тъй като първият авантюрист който я срещне, може да я изнасили. Такива фрази не решават загадката, а само я представят по различен начин.

Карл Маркс, има предвид френско-пруската война от 1870-71 г.

Горко на онзи, който е слаб!

Адолф Хитлер

Историците се обръщат към средата на 30-те години с известно объркване, защото Хитлер успява като хазартен играч, с не по-малък успех да повтори във външната политика старите си методи за неутрализиране на противниците, които вече са изпитани в страната.

В съответствие с неговото правило, „преди да победи външните врагове, първо трябва да унищожи врага в своята страна“[1114], времето озарява международната сцена със светлината на драматични промени. Хитлер започва тайно да изгражда своя военен потенциал. Той добре знае, че полето за маневриране на една безсилна във военно отношение страна е много ограничено в тесни рамки. Преходният период не може да бъде избегнат без нарушаване на договорите и провокации срещу могъщите съседи. Фюрерът прави това като поставя всичко на карта. Както в началото на завземането на властта, прогнозите не предвещават нищо добро. Отново многобройни наблюдатели предричат края на магическата му сила и предстоящия колапс. С поредица външнополитически ходове той успява за няколко месеца да премахне всички ограничения на Версайския договор и да стъпи на изходните позиции за планираната експанзия.

Пред предизвикателството на Хитлер, поведението на европейските държави е още по-трудно за разбиране, защото процесът на завземане на властта с кървавия финал на „случая Рьом“ дава ясна представа за политиката на този лидер. Но както и у самите германци, поведението им не се определя от моралната слабост, сервилността или от коварни заговорници. Тяхното поведение не може да се обясни с предизвиканото от кризата замъгляване на съзнанието, довело много германци на страната на Хитлер. Но има и много причини, които ги правят податливи към неговите измамни маневри.

Хитлер заявява в реч през януари 1941 г. раздразнено но и съвсем основателно: „Моята програма беше премахването на Версай. Нека днес не се правят на глупаци в другите страни, сякаш съм разработил тази програма едва през 1933, 1935 или 1937 г. Господата трябваше само да прочетат това, което бях написал хиляда пъти. Няма друг човек, който толкова често да декларира и описва за своите планове, както направих аз, а аз винаги съм писал едно – ще елиминирам Версай!“[1115]

В първия момент никой не може да сбърка, тя се вижда ясно под дебел слой словесен камуфлаж във всяка реч, във всяко негово действие. Тъй като

[1114] Hitler A. Mein Kampf, стр. 775, 365 и сл.
[1115] От реч на 30 януари 1941 г. M. Domarus цит. с, стр. 1659.

това противоречи на непосредствените интереси на повечето европейски държави, трябва да има по-силни и невидими мотиви, които парализират волята им за съпротива и позволяват на Хитлер, заедно с други фактори да постигне триумфа си с такива лекота.

Решаващото значение тук отново има елемента на двойственост, който е част от най-съкровената същност на Хитлер и налага несравним отпечатък върху неговата линия на поведение, тактическите, политическите и идеологическите концепции. Ако той е само пламенен националист и поборник за германската еманципация, пангерманист като Хугенберг, антикомунист или още повече бесен антисемит като Щрайхер, той щеше да се натъкне на обединените съпротивата на европейските държави или на цивилизования свят като цяло. Но тъй като всички тези елементи са смесени в него и той има способността да се противопоставя на всеки предизвикан от него страх с надеждата за успешен изход, „подчертавайки или затъмнявайки един или друг момент в зависимост от ситуацията, разделя противниците си, без да изоставя своя Аз ”... и това е гениалната рецепта“.[1116]

Основният инструмент който му позволява да приспи подозренията към неговата личност и политика е дълбокото антикомунистическо отношение на либерално-консервативната буржоазна Европа. Въпреки че през пролетта на 1933 г. френският писател Шарл дю Бо убеждава един от германските си приятели, че между Германия и Западна Европа се е отворила пропаст, това очевидно е вярно само морално, но не и психологически.[1117] Въпреки всички противоположни интереси и враждебност от всички посоки, Европа запазва общите си нагласи и вековния си страх от революция, произвол и социално разстройство, и Хитлер успешно създава за себе си, с помощта на самовъзхвалата образа на техния победител в Германия.

През 30-те години на XX век комунистическата месианска идея и обещания за светло бъдеще губят своята настъпателна сила. Експериментът с Народния фронт във Франция[1118], гражданската война в Испания или московските процеси[1119], отново напомнят за призрака който някога е бродил из Европа, и въпреки че претърпява пълен провал, той има достатъчно енергия да напомни за себе си и да съживи старите страхове.

Интуитивно усещайки настроенията и тайните мотиви на противниците си, Хитлер използва този страх, като по всякакъв начин описва в многобройните си речи „подривната работа на болшевишките главатари“, техните „хиляди канали за прехвърляне на пари и разгръщане на агитация“, стремежът им да предизвикат „революция на континента“ и непрекъснато подхранва тази страхова психоза, рисувайки образни апокалиптични картини: „градовете ще бъдат запалени, селата ще се превърнат в купчини руини, хората ще спрат да се разпознават. Класа ще се бори срещу класата, съсловие срещу съсловие, брат срещу брат. Но ние избрахме различен път.“

[1116] Nolte E. Faschismus, стр. 189 и сл.

[1117] Graf Kessler H. цит. с., стр. 716.

[1118] Народният фронт във Франция е създаден през 1935 г. от комунистическа паритя, социалистическата партия, радикал-социалистическата партия, радикалната партия и още 45 организации. В периода 1936-38 г., тяхно правителство управлява страната.

[1119] Става дума за множество показни процеси с фалшиви обвиениния и доказателства срещу неудобни на Сталин партийни функционери, проведени през 1936-38 г.

В разговор с Арнолд Дж. Тойнби, Хитлер говори за своята историческа мисия. Тойнби пише за това: „той е роден с цел решително да придвижи човечеството напред в тази неизбежна борба срещу болшевизма“.[1120]

Въпреки дълбоките чувства на безпокойство събудени в цяла Европа от тази особено отчуждена и атавистична хитлерова Германия, се появяват и много измамни очаквания които Европа не иска да си признае. Те са свързани с очакванията, че райхът ще се превърне в „крепост или вълнолом, които ще ограничат злото“, както казва самият Хитлер, във времето когато „вълкът Фенрир[1121] отново се втурва по земята“.

Поради тези съображения у западните съседи на Германия, презрението на Хитлер към закона, неговият екстремизъм или многобройните му прояви на жестокост, въпреки всички краткосрочни изблици на възмущение, нямат голяма тежест – нека германците сами се справят с тях.

Независимо от зловещите, диви черти във външния вид на този човек, който въпреки цялото си отчуждение и странност, изглежда по-разбираем от Сталин, и според идеите на консервативна Европа придобива образа на защитника и коменданта на крепостта, но тази роля както вярват благоразумните глави, не трябва да става по-значима и по-властна. В своите дребни подробности, тази вяра е същата смесица от наивност, благоразумие и историческо самонадценяване, която консервативните политици от Кар до Папен проявяват дълго време в играта си с Хитлер.

Многото тъмни страхове и често искреното отвращение от „гангстера“ Хитлер дебнат под прикритие, но в политиката те не се вземат под внимание. Когато Чембърлейн научава от Раушнинг за целите на Хитлер, той без да се замисля отказва да повярва. „Ние не можем да разглеждаме Хитлер просто като автор на „Моята борба“, казва посланикът на Великобритания в Берлин, Ерик Фипс и формулира концепцията си, че европейските сили, трябва да укротят Хитлер, „и не можем да се преструваме, че той не съществува. Няма ли да е по-целесъобразно да обвържем този ужасно динамичен човек? Да го обвържем със споразумение под което да стои неговият подпис собственоръчно поставен, свободно и при условия които няма да навредят на гордостта му? Може би тогава той ще почувства в някое кътче на мозъка си, че е длъжен да го изпълнява... С подписа си, както никой друг германец в германското минало, той би обвързал цяла Германия. Тогава ще минат години и дори Хитлер може да се промени и благоразумието ще прогони страха му.“

Хитлер обича да нарича консервативните „успокоители“ в Лондон и Париж с ирония и не без чувство за гротеска, виждайки буквалното повтаряне на събитията „моите Хугенберговци“.[1122]

Тази наивна идея работи за Хитлер, разпадайки противниковия фронт от двете страни на границите, чрез привлекателната сила на авторитарния модел. Самият той описва „кризата на демокрацията“ като доминиращ феномен на

[1120] От реч на 9 септември 1936 г. M. Domarus. цит. с., стр. 638; по-нататък от реч на 10 септември 1936 г .: Пак там. стр. 640, и също: Frank H. цит. с., стр. 209.

[1121] От реч по културните въпроси на партиен конгрес през 1934 г .; виж VB, 6. IX. 1934 г. В германоскандинавската митология това е олицетворението на световното зло.

[1122] Rauschning H. Gespraeche, стр. 255; относно нежеланието на Чембърлейн да повярва на Раушнинг, виж Churchill W. Der Zweite Weltkrieg, Bd. 1, стр. 419. Горното изявление на Ерик Фипс се съдържа в неговия доклад за германско-полския договор. Цитирано от: Ingrim R. цит. с., стр. 70.

времето, а за някои от съвременниците му „идеята за диктатура изглежда толкова заразна, колкото и идеята за свобода през миналия (XIX) век“.[1123]

Въпреки всички придружаващи плашещи моменти, строго контролирана Германия се превръща в привлекателна сила, противопоставяща се преди всичко на влиянието на Франция, която дотогава доминира в Източна и Южна Европа. Неслучайно в кабинета на полския външен министър Йозеф Бек има снимки на Хитлер и Мусолини с техните автографи, а не на техните противници от Париж или Лондон, показващи своята анахронична безпомощност.

Епохата показва, че разумът винаги губи в свободната игра на социални и политически интереси и че основата на новия ред е насилието. Основният представител на този орден, чийто успех за кратко време и с голяма сила трансформира политическата атмосфера на Европа е Адолф Хитлер. И цялата тази смесица, която съчетава тенденциите или настроенията в Европа работи за него. Той извлича значителна полза от европейския антисемитизъм, който има много поддръжници предимно в Полша, Унгария, Румъния, балтийските държави, но също така е широко разпространен във Франция и дори в Англия, където през 1935 г. вдъхновява лидера на една местна фашистка група, който заявява и предлага радикално и хигиенично решаване на еврейския проблем с помощта на „камерите на смъртта“.[1124]

Хитлер се възползва от противоречията на съществуващата мироопазваща система. Версайският договор за първи път въвежда морални съображения в междудържавните отношения.

Мотивите за вина, чест, равнопоставеноство, самоопределение са формулите, по които Хитлер действа и ги подчертава все повече и повече. Както отбелязва Ернст Нолте, изглежда парадоксално, но Хитлер е или по-скоро се представя, за последният верен привърженик на отдавна избледнелите принципи на Удроу Уилсън.

В тази роля като основен ищец пред силите-победители, с пакет от техните неизпълнени задължения в ръка, той постига значителен ефект преди всичко в Англия където неговите призиви не само събуждат болната съвест на нацията, но отговорят на традиционната английска политика на баланса на силите, силно обезспокоена от значителното засиленото влияние на Франция на континента. Първи британците са тези които всеки път насърчават Хитлер. „Таймс“ пише, че всеки един ред на континента, който не отговаря на интересите на райха е „изкуствен“. А един от водещите офицери в британското министерство на авиацията, казва на германския си събеседник в началото на 1935 г., че Англия няма да има нищо против ако Германия обяви създаването на свои военновъздушни сили което противоречи на разпоредбите на Версай.[1125] И британците и континенталните европейци, както победителите така и победените, както привържениците на авторитаризма, така и

[1123] Цитат на П. Валери: Silone I. цит. с., стр. 36. За разсъжденията на Хитлер за „кризата на демокрацията“ вижте неговата забележителна и в други отношения реч в „Орденския замъка“ Фогелсанг на 29 април 1937 г., публикувана в книгата: Kotze N. v., Krausnick N. . цит. с., стр. 111 и сл. За възхищението на полския външен министър Бек от Хитлер и Мусолини, виж: Burckhardt C. J. цит. с., стр. 298 и сл., Broszat M. Faschismus und Kollaboration in Ostmitteleuropa. В: VJHfZ, 1966, H. 3, стр. 225 и сл.

[1124] Израз на Арнолд Спенсър Лийс, Цитирано от: Nolte E. Krise, стр. 332.

[1125] Изявлението на У. К. А. Бойл в интервю с капитан лейтенант Обермюлер, виж писмото на Розенберг до Хитлер, 15 март 1935 г.: Jacobsen N. - A. Nationalsozialistische Aussenpolitik, стр. 78. Речта на лорд Лотиан в Камарата на лордовете, виж Ingrim R. Von Talleyrand zu Molotov. Stuttgart 1951, стр. 153.

демократите, са изпълнени с предчувствие за предстоящото настъпване на нова ера и Хитлер използва това в своя полза. Той многократно заявява: „Ние и всички народи усещаме приближаването на повратната точка на века и не само ние, които някога бяхме победени но и победителите, и сме вътрешно убедени, че нещо не е наред, сякаш разумът е напуснал хора ... Хората го чувстват, може би навсякъде: особено на този континент, където народите живеят в такъв близък контакт, че трябва да се установи нов ред. Неговите лозунги трябва да бъдат: разум и логика, взаимно разбиране и отчитане на интересите на партньора! Тези, които вярват, че думата Версай може да е над входа на този нов ред, грешат. Това не е крайъгълният камък на новия ред, а неговата надгробна плоча."[1126]

Следователно, ако анализираме всичко това, можем да кажем, че Европа има толкова много слабости от които Хитлер се възползва в интерес на Германия.

Една от заблудите на закъснялата съпротива е, че се забелязват само противоречията между Хитлер и Европа, докато съществуващите редица съвпадащи чувства и интереси не се отчитат. Не без огорчение Томас Ман говори от името на малцинство си съмишленици, че „мъчително бавното, стигайки до напълно отричане осъзнавахме факта, че онази Европа пред която ние, германците от вътрешната и външната емиграция декларирахме своята привързаност и която считахме за морална опора, всъщност не съществуваше зад нас."[1127]

Различни обнадеждаващи знаци от Англия оправдават най-смелите очаквания на Хитлер. Той неизменно се придържа към концепцията за съюз с Англия, разработена в началото на 1923 г. Идеята за разделяне на света е централен замисъл на външната му политика. Според нея Англия като доминираща морска сила, трябваше да притежава моретата и отвъдморските територии, а Германия като безспорна континентална сила трябва да получи огромния евразийски континент. Поради тази причина Англия е в центъра на всичките му външнополитически съображения през първите години. Нищо не засилва доверието на Хитлер в правилния избор на пътя, както отговора който действията му намират от другата страна на Ламанша.

Но невзрачния прием, даден на Розенберг през май 1933 г. по време на посещението му в Лондон, не допринася за тези намерения, както и изненадващото излизане от Лигата на нациите, и като капак на всичко – убийството на австрийския федерален канцлер Енгелберт Долфус[1128] от

[1126] От реч на 22 март 1936 г.: Domarus M. цит. с., стр. 610.

[1127] Mann Th. Dieser Friede, GW, Bd. 12, стр. 783.

[1128] Канцлерът и външен министър на Австрия Е. Долфус установява авторитарен режим на управление. Той е привлечен от италианския фашизъм и се възползва от подкрепата на Италия в конфронтацията си с нацистка Германия. В замяна на радикалните вътрешнополитически реформи от фашистки вид, обещани от Долфус, Мусолини гарантира независимостта на Австрия. В началото на 1933 г. той забранява нацистката партия в Австрия. Австрийският съюзник Мусолини го подкрепя, тъй като все още смята германските нацисти за врагове и препоръчва на Долфус да забрани и левите партии. Долфус отказа да свика парламента, конституцията, забранява партиите и установи авторитарен режим известен като австрофашизъм. Австрийските нацисти подкрепяни от Берлин, започват кампания със саботажи и терор, увреждайки електроцентрали, административни сгради и железопътни линии. Те са изгонени от страната, но се връщат от Мюнхен обратно в Австрия. На 25 юли 1934 г., около 50-тина членове на „СС Щтандарт 89", облечени в австрийски военни униформи, нахлуват във федералната канцелария. Докато се опитва да избяга, Долфус е прострелян във врата. Нападателите не му позволява никаква медицинска помощ и искат да прехвърли властта

австрийските националсоциалисти, отхвърлят Хитлер назад независимо че той няма нищо общо с това политическо убийство и за него то също е изненада.

Но интересите както винаги се оказват по-силни от всяко морално възмущение, особено след като самият Хитлер не се поколебава да пожертва участниците в това убийство. След като бягат в Германия Хитлер нарежда да бъдат арестувани и предадени на австрийските власти. Незабавно уволнява инспектора на НСДАП Тео Хабихт[1129], който отговаря за Австрия и отзовава германския посланик д-р Курт Рит, като го заменя с Франц фон Папен който все още фигурира на политическата сцена като бивш заместник-канцлер, католик, консерватор и от времето на злополучната си реч в Марбург се изявява като гарант за правата на гражданите. Единодушието на реакцията в чужбина относно убийството на Долфус демонстрира пред Хитлер, че той трябва да действа по-внимателно, да разделя враговете си и най-вече да попречи на моралните оценки да надделеят и попречат на целите му. За това са необходими много повече хладнокръвие, търпение и дисциплина, отколкото са показани при набързо подготвения и лошо координиран опит за преврат във Виена. Той осъзнава че позицията му все още не е достатъчно силна за големи битки и е по-добре да изчака провокативните причини за да вкара врага неусетно в „цугцванг"[1130], за да може добре да замаскира собствените си отдавна планирани действия и да не предизвика ответни действия.

Обстоятелствата са такива, че Хитлер постига очакваното увеличение на престижа си скоро след това, благодарение на плебисцита проведен в Саар на 13 януари 1935 г. В провинцията отделена с Версайския договора от райха, населението гласува с мнозинство за обединението с Германия: 445 000 гласовете „за" бяха само 2000 гласуваха против, който са за присъединяване към Франция и около 46 000 гласуваха за статуквото – запазване на управлението от Лигата на нациите. Този резултат никога не е бил поставян под въпрос. За Хитлер не е много трудно да представи резултатите от плебисцита като свой личен успех. Така един от най-несправедливите актове на Версай е премахнат, казва той три дни по-късно в интервю за американският журналист Пиер Хас дадено в Оберсалцберг.[1131]

Няколко седмици по-късно западните сили, му предоставят повод за една от онези контраатаки с които той действа от този момент нататък. Тактическата слабост на водещите европейски сили пред Хитлер се дължи на безусловното им желание да преговарят. Те се втурват от всички страни с предложения, с които трябва да обвържат този неистов фюрер или да го вкарат в ъгъла. В началото на 1935 г. има предложения от Великобритания и Франция за разширяване на договора от Локарно със споразумение за огроничаване на

на хитлеровото протеже А. Ринтелен. Когато Долфус категорично отказа, путчистите го оставят на дивана и скоро той умира от загуба на кръв. Но правителствените сили, водени от министъра на правосъдието д-р Курт фон Шушниг вземат надмощие. Мусолини, който има договор с Австрия, набързо изпраща четири дивизии към прохода Бренер и Хитлер трябва да се откаже от плановете си за незабавен аншлус с цел обединението на Австрия и Германия.

[1129] Продължава кариерата си след това като обербургомайстер (градоначалник, кмет) на Витенберг, а от 1939 г. до смъртта си през 1944 г., е младши статссекретар във външното винистерство на райха.

[1130] Термин от шахмата, „zugzwang" е неблагоприятно положение за играча който е на ход. В шахмата правото на ход е задължително. При цугцванг за играча който е на ход всичките възможни ходове са неизгодни. Тогава той е принуден със собствените си ръце да влоши позицията си. Неблагоприятно положение за принудително извършване на лош стратегически ход.

[1131] Domarus M. цит. с., стр. 473 и сл.

използването на военната авиация, както и предложения за сключване на подобни пактове с държавите от Източна и Централна Европа. Хитлер няма намерение сериозно да ги обмисля, но те му са полезни като поле за неговите тактически маневри. Те му позволяват да разпространява настроението на несигурност, да постига желания ефект с фалшиви декларации и да скрива неумолимите си намерения.

Още през 1934 г. той предприема стъпки за сключване на споразумение с Великобритания относно военната авиация. Зад това се крие тактическо изчисление от самото влизане в преговорите за да накара Лондон да счита забраната за военна авиация насочена срещу Германия, според Версайския договор за несъществуваща. И същевременно използва възможността която предоставят преговорите като отлично средство за разпалване на недоверието между Англия и Франция. Естествено той е готов да подкрепи британската страна която е за увеличение на военната авиация. След като преговорите са прекъснати поради вълнението след убийството на Долфус, Хитлер се обръща към британското правителство с ново предложение. И както винаги действа след поражение той засилва своите искания. Ако по-рано той настоява германските военновъздушни сили да са по численост само половината от тази на британците, сега издига искането за тяхното равенство което да се приеме като „даденост“.

Но този въпрос като предмет на преговорите вече не го занимава толкова много, фокусът сега се измества към предложението за морски договор с Англия. Идеята на това предложение е наречена „кралска“ и несъмнено съдържаше остроумен дипломатически ход.[1132] Преговорите за споразумение за военната авиация се разпадат не само поради събитията във Виена, но и поради нежеланието на британците за такъв договор.

Предложението за подписване на морски пакт засяга тяхната най-уязвима страна и британците сега се колебаеет от самото начало. Но въпреки пречките и неуспехите, идеята на Хитлер има и принос. Тя улеснява първите контакти със скрупульозните партньори, които той определя първоначлно като необвързващ обмен на мнения, и самите преговори му дават достатъчни възможности да ласкае британските претенции за надмощие в морето, към които британците изпитват и сантиментални мотиви и да подтикне интереса на своите противници към решение противоречащо на собствените им принципи, тъй идеята за морското надмощие стои над всякакви обвързващи колективни договори.

В крайна сметка той успява да ги омае с внезапен демарш и те се поддават не без признаци на объркване. Първите намеци идват от Рибентроп – специален пратеник на Хитлер, който се среща в средата на ноември 1934 г. в Лондон с лорда „пазител на печата“ Антъни Идън и британския външен министър Джон Саймън. В началото на 1935 г. контактите продължават. На 25 януари Хитлер „неофициално“ приема лорд Алън Хартвуд, а четири дни по-късно, отново „неофициално“ разговаря с либералния политик лорд Филип Лотиан.

Германският канцлер се оплака от бавния напредък на преговорите за разоръжаване и подчерта съвпадението на взаимните интереси. Заявява безспорността си, за позицията на британското господство в морето, а след това за първи път прави конкретно предложение, декларирайки готовността си

[1132] Ingrim R. цит. с., стр. 107.

да сключи споразумение, според което съотношението на флотите на Германия и Англия да бъде 35:100, а Германия да получи в съответствие с националната си традиция, право на по-силна сухопътна армия.

В края на разговора си с лорд Лотиан, Хитлер и дава оригинален обрат на предложената обща концепция и схема. Не като райхсканцлера, а като „човек, който разбира уроците на историята“, казва той, най-надеждната гаранция за мира ще бъде съвместно германско-английско изявление, според което и двете страни в бъдеще ще държат отговорни и ще наказват всеки, който наруши мира.[1133]

Следващата конкретна стъпка е споразумението постигнато по-късно при посещението на британския външен министър в Берлин, насрочено за 7 март. Дискусията предизвикана от предложението на Хитлер, показва и днес колко точно е оценил интересите и психологията на отсрещната страна. Тя точно в идеалния модел, разкрива онези методи на самодоволство на британците, които въпреки всички разочарования определят политиката им в последствие години. Основното им предположение е, че Хитлер отчаяно се нуждае от договор, който да легитимира военното му изграждане и накрая да направи Германия британски съюзник, като тази възможност никога не трябва да се пренебрегва. Това дава шанс да се прекрати надпреварата във въоръжаването, да се запази въоръжението на Германия в контролираните граници и в крайна сметка да се постави Хитлер на верига. Залогът на самата Англия в тази игра е сравнително малък. Всъщност говорим само за вече остарялата 5 част от Версайския договор, която съдържа разпоредба за разоръжаването на Германия. Франция ще се страхува от германско-британския договор, и ще трябва да осъзнае „че Англия няма постоянни приятели, а само постоянни интереси“, както пише „Neival Review“, органът на британския флот.[1134]

Вярва се, че тези интереси ще бъдат в съответствие с признаването на британските претенции за господство в моретата от такава велика сила като Германия, още повече при толкова умерени условия които Хитлер предлага. Ерата на Версай която означава толкова много за Франция, вече е само нещо от миналото й, както е посочено в бележката на Форин офис от 21 март 1934 г., „ако ще правим погребение (бел.пр. на Версай), по-добре е сега, докато Хитлер е решен да плати за погребалния дом.“[1135]

Основното значение на всички тези съображения е отхвърлянето на солидарността, възникнала по време на световната война и затвърдена във Версай. Необходимо е смесвайки объркване с уважение, да се посочи новодоказаната способност на Хитлер да разбие единния фронт на противниците си и да ги обърне един срещу друг. Още по-невероятна е способността му да покаже, че нарастващото чувство за нетърпимост към световния ред, тържествено провъзгласен преди 15 години, започва да се разпространява не само сред победените но и сред победителите. За пръв път талантът му, проявен вече в предизборните битки на агонизиращата република

[1133] Kuhn A. цит. с., стр. 159.

[1134] Ingrim R. цит. с., стр. 140, 139; относно мотивите на политиката на „успокояване“ виж: Bullock A. Op. цит. с., стр. 336, както и голям брой литература по тази тема: Gilbert M., Gott R.. цит. с, Haffner S. Der Selbstmord des Deutschen Reiches. Niedhart G. Grossbritannien und die Sowjetunion 1934 1939. Studien zur britischen Politik der Friedenssicherung zwischen den beiden Weltkriegen, Wendt B. - J. Appeasement 1938. Wirtschaftliche Rezession und Mitteleuropa.

[1135] Ingrim R. цит. с., стр. 143.

да представя проблемната ситуация като абсурдна и цинично несправедлива, успешно работи и във външната политика.

Известно време изглежда, че противниците му все още искат да образуват блок за съпротива. В действителност това се оказва само имитация на съпротива, която твърде ясно трябва да прикрие плахостта им и това не може да заблуди Хитлер. И така те му се предават напълно безпрепятствено на бойното поле.

Сякаш за да прикрие външния си министър, британското правителство публикува в Бялата книга на 4 март, изявление с което осъжда огромния ръст на въоръжаването на Германия, което открито нарушава Версайския договор, обвинява я за нарастващото чувство на несигурност и официално насърчаване на духа на войнствена агресия и обосновава необходимостта от програма за увеличаване на военната авиация. Но Хитлер не се плаши от това и изразява недоволството си от факта, че посещението на Джон Саймън е отменено във връзка с внезапна „настинка".

В същото време той използва несправедливостта, която твърди, че е извършена срещу него, за контраатака. На 9 март официално уведомява чуждестранните правителства, че Германия вече създава своя собствена военна авиация. В резултат френското правителство обявява увеличение на наборната военна служба, оправдавайки се с ниската раждаемост в годините когато са родени тези набоир, британският външен министър спокойно заявява в долната камара, че той и г-н Антъни Идън все пак ще пътуват до Берлин.

В края на следващата седмица Хитлер предприема още една провокативна стъпка. Позовавайки се на мерките на съседите, към които Германия, от дните на Удроу Уилсън, отново и отново и всеки път напразно – проявява доверие, а е заобиколена от силновъоръжени държави, обявява че е „недостойно и в крайна сметка опасно това състояние на безсилна беззащитност да продължава". Затова на 16 март той съобщава официално, че в Германия се въвежда всеобща военна повинност и се създава нов Вермахт, който в мирно време ще се състои от 36 дивизии с численост 550 000 души.[1136]

Хитлер свързва това изявление с великолепен военен празник. На 17 март, на „Деня на възпоменанието на героите", който сега се нарича „общонационален ден на траур за падналите за родината", след пищна среща в Държавната опера той организира голям парад в който участват и части на новия луфтвафе (ВВС). Заедно с възрастния 85-годишен Август фон Макензен, единственият все още жив маршал от армията на Кайзера, той маршарува, придружен от висшите генерали по „Унтер ден Линден" („Под липите" – централна улица в Берлин), към терасата на Берлинския дворец, за да прикрепи почетните кръстове към армейските знамена. Естествено получава и бурните аплодисменти на просъстващите десетки хиляди граждани.

И въпреки че възстановяването на наборната военна служба е популярно в Германия като демонстративен израз на антиверсайското самочувствие, Хитлер все още не се осмелява да проведе плебисцит по този въпрос. В този момент реакцията на силите подписали Версайския договор във връзка с откритото му нарушение е много по-важна. След няколко часа несигурност, Хитлер вижда, че рискованият му ход е успешен. Въпреки че британското правителство прави сериозен протест, недвусмислено след официалната протесна нота, пита дали Хитлер все още иска да приеме британсикя външен

[1136] Domarus M. цит. с., стр. 491 и сл.

министър. За германската страна това е „неочакван сигнал в правилната посока“, както отбелязва един от участниците в събитията.[1137]

Франция и Италия са готови да поемат по-решителен курс и свикат в средата на април конференция на трите сили в Стреза, на брега на езерото Маджоре. На първо място, Мусолини настоява за спиране на по-нататъшните провокации на Германия, но представителите на Великобритания ясно дават да се разбере от самото начало, че страната им няма да прилага санкции. Срещата се превръща в обикновен обмен на мнения. „Консултациите са последното убежище на нерешителността пред лицето на реалността“, пише Мусолини, по повод тази конференция.[1138]

Саймън и Идън, пристигат в Берлин в края на март с намерението да се справят със самоуверения Хитлер който изслушва с търпелива учтивост предложенията на събеседниците си, но избягва всякакви конкретни споразумения. След дълги заклинания относно болшевишката заплаха той отново, позовавайки се на липсата на „жизнено пространство“ за германската нация, предлага глобален съюз чиято първа стъпка е морския договор. Когато другата страна обаче сухо отказва да обмисли установяването на специални германско-британски отношения и да жертва споразумение с Франция заради тях, Хитлер се озовава в по-трудно положение в преговорите. В един момент изглежда, че цялата му страхотна идея за съюз се е срива, но той остава непреклонен. Едва когато разговорите на следващия ден дават нов шанс, той го използва за смел блъф. На въпрос за настоящата сила на германските луфтвафе който Джон Саймън задава в отговор на искането на германската страна за паритет във военната авиация, Хитлер, след кратка пауза, поколебвайки се отговоря, че Германия вече е постигнала паритет с Англия. Това съобщение предизвика шок, другата страна остава безмълвна, известно време никой не проговоря нито дума, и както си спомня един от участниците, „лицата на британците изразиха недоумение, изненада и съмнение“. Сега им става ясно защо Хитлер забавя преговорите до обявяването на създаването на луфтвафе и въвеждането на военната служба.

Невъзможно е да спечели Англия на своя страна с просто убеждение, той може да придаде тежест на предложенията си само с помощта на натиск и заплахи. Веднага след този кръг от преговори Хитлер, заедно с Гьоринг, Рибентроп и някои членове на кабинета пристигат за закуска в британското посолство, а посланик Ерик Фипс, подрежда децата си в салона, които поздравяват Хитлер с протегнати ръце във фашистки поздрав и смутено „Хайл!“[1139]

Британците са силно впечатлени от това което чуват. Въпреки че отново се появява възможността да се изолира Хитлер когато на 17 април съветът на Лигата на нациите осъжда нарушението на Версайския договор от Германия, а Франция сключва договор за съюз със СССР, малко след това британците спазват сроковете договорени в Берлин, и започват преговорите за морския

[1137] Schmidt P. Statist auf diplomatischer Buehne, стр. 292.

[1138] Feiling K. Life of Neville Chamberlain, стр. 256.

[1139] Schmidt P. цит. с., стр. 301. По време на работата си в Берлин, Фипс постепенно промени мнението си за Хитлер. Скоро след това той казва на американския посланик в Париж, че „смята Хитлер за фанатик, който ще се успокои, едва когато постигне господство над Европа“. Също казва на американския си колега в Берлин, че Германия няма да започне война преди 1938 г., но че „войната е нейната цел“; виж: Gilbert M., Gott R. цит. с., стр. 26 и сл.

договор. Хитлер вижда ясно в това кардинално признание за слабост, което сега ще използва.

Той инструктира своя комисар Рибентроп да започне разговор в министерството на външните работи на 4 юни ултимативно изискващ съотношението на военните флоти да бъде 35: 100. Това не е просто германско предложение, а непоклатимо решение на фюрера приемането на което е незаменима предпоставка за започване на преговорите. Зачервен от гняв, Саймън се отдръпва и напуска стаята, но Рибентроп упорито настоява за своето условие.

Претенциозен и ограничен, той не чувства какво оскърбление е за другата страна тези исканията, които поставя в началото на преговорите. От британците се иска да се съгласят с това, което наскоро осъждат в Бялата книга, а след това изразяват и в нота на протест в връзка с възстановяването на наборната военна служба, след това в Стреза и сега в Съвета на Лигата на нациите. Всички възражения Рибентроп, използвайки любимата дума от своя последен доклад, „категорично“ са отхвърлени от началото до края.

Срещата приключва без резултат. Но още по-изненадващо е че два дни по-късно британците искат нова среща, в която заявяват готовността на британското правителство да приеме исканията на райхканцлера за съотношението между флотите, като основа за по-нататъшни преговори между двете страни. И сякаш тези специални доверителни отношения с Англия които Хитлер търси, вече почват да се подобряват. Саймън със сдържан жест на съучастник казва, че е необходимо само да се изчакат няколко дни, „като се вземе предвид по-специално ситуацията в Франция, където позицията на правителството, не е толкова стабилна, както в Германия и Англия“. Когато няколко дни по-късно са приключени преговорите за договаряне на текста на договора, който не предизвиква повече спорове, е избран денят на подписването. Очевидно с чувство за символика това е 18 юни, денят когато преди 120 години англичани и прусаци разгромяват французите при Ватерло. Рибентроп се завръща в Германия като велик държавник, „дори по-велик от Бисмарк“, както по-късно отбелязва Хитлер.[1140] Самият Хитлер нарича този ден „най-щастливият в живота си“. Това наистина е изключителен успех, давайки на Хитлер всичко на което може да се надява в момента. Британските апологети последователно цитират нуждите на Великобритания от сигурността и възможността да укротят Хитлер с отстъпки. Но все още остава въпросът дали тези нужди и неясни очаквания могат да оправдаят действията, по силата на които политиката на дръзки нарушения на договорите е санкционирана. Западната солидарност най-накрая е взривена отвътре и политическата ситуация в Европа се раздвижва така, че никой не може да знае кога и къде ще спре. Военноморският договор с право е наречен „събитието на века“, „чието симптоматично значение е несравнимо по-голямо от конкретното му съдържание“.[1141] На първо място, той затвърждава у Хитлер идеята, че всичко може да бъде постигнато чрез изнудване и подхранва надеждата му за голям

1140 Ribbentrop J. v. цит. с., стр. 64.

1141 Bracher K. D. Diktatur, стр. 323; Kordt E. Nicht aus den Akten, стр. 109. За британското оправдание за „политиката на успокоение, вижнапример речта на сър Самюел Хоар в камарата на общините на 11 юли 1935 г. Churchill W. цит. с., стр. 178; Hoare S. Neun bewegte Jahre. Duesseldorf, 1955, стр. 127 и сл. Въпреки че тогава Чърчил се обявява против правителствената политика при гласуване, което завърши с резултат от 247 гласа „за“ и 44 „против“, а той подкрепя тази политика.

съюз, който да раздели света. Този договор, ентусиазирано каза той, представлява „началото на ново време. Той твърдо вярва, че с британците е постигнато взаимно разбирателство и това е само началото на сътрудничеството което отива много по-далеч. Германско-британската комбинация ще бъде по-силна от всички останали сили, взети заедно."

Сериозността на тези исторически твърдения, се потвърждава с връчването на Хитлер в началото на септември в Нюрнберг (10.09.1935 г.), на специално изработено копие от меча на Карл Велики. И това е по-значимо от просто празен тържествен жест. Сключването на англо-германския морски договор води и до друг резултат, като затвърждава обрата в европейските отношения.

Две години и половина след назначаването на Хитлер за канцлер на райха, Мусолини въпреки цялото си идеологическо родство се придържа към политика на критична сдържаност спрямо Хитлер, „чувствайки по-ясно извънредното и заплашително в националсоциализма, отколкото повечето западни държавници".[1142] Личното удовлетворение от победата на фашисткия принцип в Германия не можеше да заглуши дълбоката загриженост за съществуването на съседа на север, който притежава динамиката, жизнеността и дисциплината, които той упорито и но безуспешно се опитва да внуши на собствения си народ. Срещата във Венеция по-скоро потвърждава скептицизма му по отношение на Хитлер, но за първи път събужда онзи комплекс „малоценност", който той все повече ще се стреми да компенсира с гримаси на гордост, имперски действия и гонене на митовете за историческото миналото, което в крайна сметка все повече и повече го въвлича във фатално партньорство с Хитлер. „Три хилядолетия история позволяват на италианците", казва той в една от речите си малко след срещата, позовавайки се на расовите теории на Хитлер, „да гледат с величествено безразличие добре познатите доктрини, които съществуват от другата страна на Алпите, разработени от потомци на онези хора, които по времето на Цезар, Вергилий и Август все още не са познавали писмеността".

Според свидетелства от друг източник той нарича Хитлер „глупак", и определя расова доктрина като „еврейска измислица" като саркастично изразява съмнения дали би било възможно германците да се превърнат в „расово чисто стадо": „При най-добрия възможен сценарий ... ще им отнеме поне шест века".[1143]

За разлика от Франция или още повече Англия, той понякога е готов да отговори на нахалните външнополитически набези на Хитлер с демонстрации на военна сила: „Най-добрият начин да забавите германците е да призовете родените през 1911 г. в армията".

След убийството на Долфус, той разполага няколко италиански дивизии до северната граница, обещавайки на австрийското правителство всякаква подкрепа за защита на независимостта на страната и накрая позволява на италианската преса да атакува Хитлер и популярните в страната германци. Сега Дучето очаква награда за толкова дълго образцово поведение. Погледът му се насочва към Етиопия, присъстваща в империалистическата фантазия на Италия от края на XIX век, когато опитът й да разшири колониите си в Еритрея

[1142] Noire E. Faschismus in seiner Epoche, стр. 288.
[1143] Mussolini B. Opera omnia, Vol. XXVI. Firenze, 1951, стр. 319, Kirkpatrick I. Mussolini, стр. 268.

и Сомалия позорно се провалят.[1144] Както той очаква, Англия и Франция няма да възпрепятстват завоевателната кампания, тъй като те се нуждаят от Италия, за да организират отпор на Хитлер. Разположената в един вид „ничия земя“, Адис Абеба за тях не би могла да бъде по-важна от Берлин. Полусърдечните изрази на съгласие на Лавал по време на януарското му посещение в Рим и мълчанието на британците в Стреза, той разбира като знак на предпазливо одобрение.

Освен това той знае, че морският договор допълнително увеличава стойността на Италия за западните сили и предимно за Франция. С помощта на провокирани гранични инциденти и конфликти в зоните на оазисите той развихри настроения в полза на колониална война, която създава впечатление за странен анахронизъм. Страхувайки се да загуби още една опора в системата си на съюзи, Франция го уверява в пасивна подкрепа, но той отметна всички опити за посредничество с жестовете на Цезар. И тогава изненадващо Англия се намесва. След като отказва да наложи санкции в отговор на разрушителните действия на Хитлер през април, тя ги иска срещу Мусолини и в знак на своята решителност демонстративно укрепва средиземноморския флот. Но тук Франция започна да възразява, че няма да рискува добрите отношения с Италия само заради Англия, която току-що се показва като много ненадежден съюзник в сговор с Хитлер. Това от своя страна раздразва Англия, докато в Италия трескавото вълнение стигна дотам, че започват самохвално да говорят за превантивна война срещу Великобритания (подигравателно наричана „Операция Лудост“) - накратко, всички споразумения и дългосрочни приятелски отношения, връзките между старите победители сега открито се разпадат. Във Франция влиятелните поддръжници на Мусолини особено многобройните интелектуалци открито подкрепят експанзионистичните стремежи на Италия. Шарл Морас, виден представител на френската десница публично заплашва със смърт всички парламентаристи които искат санкции срещу Италия. Породената ирония от това се изразява с въпроса: „Защо да умираш за негуса[1145] ?“ но скоро същия въпрос ще бъде зададен и за Данциг.[1146]

Познавайки добре Хитлер, жестът на Англия може да бъде оправдан. Британското правителство се противопоставя на агресията на Мусолини с цялата решителност, но без до рискува избухването на война. Естествено Англия изобщо не възнамерява да отива толкова далеч в изпълнението на решението си и това само ускорява фаталния изход. Сега Мусолини счита гордостта и честта на Италия за наранена от отправените заплахи до такава степен, че военните действия започнат. На 2 октомври 1935 г. той обявява на масов митинг в който вземат участие повече от 20 млн души по улиците и площадите във всички части на страната, че Италия по свое собствено решение обявява война на Етиопия: „Великият час е ударил в историята на нашето отечество ... 40 млн италианци като общност няма да позволят да бъдат лишени от мястото си под слънцето с клетва!“

[1144] През 1895-96 г., жадната за колонии Италия, чиято военна слабост и комплекса за малоценност като непризната велика сила, не е тайна за никого, прави опит да окупира Етиопия, но изпратената италианска армия е позорно разгромена от полудивите и изостанали етиопци. Бисмарк определя поведението на Италия с остроумната фраза „такъв голям апетит при такива лоши зъби“. (бел. пр.)

[1145] Бел. пр.: титла на етиопския монарх.

[1146] Nolte E. Krise, стр. 162.

Напълно достатъчно е англичаните да блокират Суецкия канал или да се наложи ембарго върху доставките на петрол, за да направи незабавно италианската експедиционна армия, натоварена с военна техника, неизползваема и да нанесе същото смазващо поражение на Италия още преди овйната да е започнала, сравнимо с поражението нанесено преди 40 години от етиопския негус Менелик. По-късно Мусолини признава, че това би било за него „катастрофа, невъобразима в своите последствия“.[1147] Но Англия и Франция, подобно на останалите държави не смеят да направят това. Въпросът е ограничен до половинчати мерки, чиято неефективност само намалява престижа им, който демокрациите и Обществото на народите все още притежават.

Разбира се има много причини зад това предупреждение. Например чехословашкият премиер Бенеш, който се отличава като особено енергичен поборник за икономическите санкции, разумно не ги разширява за де не попречат на собствения му износ за Италия. Вътрешните противоречия в Европа осигуряват на Мусолини неограничена свобода на маневри. Италианската армия оборудвана със съвременни оръжия започва да разбива и унищожава неподготвен и почти невъоръжен враг с безпрецедентна жестокост, установявайки нов стил на нечовешка война, използвайки дори отровни газове. Също толкова безпрецедентен е фактът, че известни офицери включително синовете на Мусолини, Бруно и Виторио, се хвалят арогантно, че организират лов за цели тълпи, стотици и хиляди хора и ги унищожават със запалителни бомби и бордовите оръжия на своите самолети, само за развлечение.[1148] На 9 май 1936 г. италианският диктатор най-накрая може да обяви от балкона на Палацо Венеция пред ентусиазирана тълпа за „триумфа си над петдесет нации“ и „възкресението на империята в съдбоносните хълмове на Рим“.[1149]

Отначало Хитлер се придържа към строг неутралитет в абисинския конфликт, не само защото има достатъчно причини да бъде обиден от Мусолини, а по-скоро от факта, че етиопското приключение на Дучето пречи на изпълнението на основната му външнополитическа концепция, която винаги се основава на идеята за партньорство с Англия и Италия. Последвалата схватка води до конфронтация между двамата най-важни бъдещи партньори и поставя Хитлер пред непредвидена алтернатива.[1150]

Изненадващо, след продължително колебание, той решава да подкрепи италианската страна и започна да я снабдява със суровини, предимно въглища, въпреки че няколко месеца по-рано той приветства англо-германския договор като начало на нова ера. Това той не прави нито по идеологически, нито по икономически причини, без значение колко важни са те при вземането на това решение. Много по-важен е фактът, че вижда в конфликта шанс да наруши установения ред в Европа. Логиката за ескалиране на кризата изисква подпомагане на по-слабата страна срещу по-силната. И така още през лятото на 1935 г. Хитлер изпраща на негуса с две доставки извършени с авиация при

[1147] Schmidt P. цит. с., стр. 342.

[1148] Nolte E. Krise, стр. 160.

[1149] Италия обявява анексирането на Етиопия на 7 май. Провинциите Еритрея, Италианска Сомалия и Абисиния (Етиопия) са обединени под формата Италианска Източна Африка. Въпреки това, сраженията между италианските и етиопските войски продължават до февруари 1937 г. Италианските сили продължават да потушават съпротивата до 1939 г.

[1150] Този конфликт е посочен за пръв път от А. Кун, цитирайки многобройни подробности, във вече споменатата монография за външнополитическата програма на Хитлер. Той открива връзката на тези събития с тайната реч на Хитлер от 29 април 1937 г., цитирана по-долу.

най-голяма секретност, военна техника на стойност 4 млн марки, включително 30 противотанкови оръдия, които са предназначени за битки с италианския агресор и по същия начин сега подкрепя Мусолини, застанал в опозиция на Западните сили.[1151] За него е още по-лесно да вземе такова решение, и според тайната му реч през април 1937 г., той не приема сериозно задължението, поето от Англия за принципите за които тя се застъпва. Неприкосновеността на малките нации, защитата на мира, правото на самоопределение не означават нищо за него, докато империалистическата акция на Италия в неговите очи е прилагането на закона и логиката на политиката. Това е същата голяма грешка, която той повторя през август и септември 1939 г., и това се дължи на рационалистична му неспособност да вземе предвид всякакви други интереси, различни от голите мотиви на борбата за власт.

Вдъхновен от бързите си успехи той се чувства достатъчно уверен, за да изпробва до известна степен силата на току-що сключения съюз с Англия в името на спечелването на своя страна и друг съюзник, който въпреки всички усилия, се е отвърнал от него. Хитлер използва войната в Абисиния не само за да наруши изолацията си от юг. За него е още по-важно да се възползва от очевидната нерешителност на Западните сили, както и от парализата на Лигата на нациите, със зашеметяващ нов външнополитически демарш.

На 7 март 1936 г. германските войски заемат Рейнската област която е демилитаризирана зона според договора от Локарно. Логично това е неизбежната следваща стъпка, но извършена неочаквано бързо дори за Хитлер. Съдейки по документите, в средата на февруари той започва да се замисля дали няма да е по-целесъобразно да се извърши това действие по-рано, от първоначалното насрочено за пролетта на 1937 г., с оглед на настоящата международна ситуация.[1152] И очевидно няколко дни по-късно той решава да извърши операцията, тъй като Мусолини два пъти подред през кратък интервал го уверява, че духът на Стреза е мъртъв и Италия няма да участва в никакви действия срещу Германия. И този път Хитлер очаква претекст, който да представи пред света в ролята на обиден и отправяйки контраобвинения към извършената срещу него несправедливост да получи совето. Този път претекстът е френското-съветско споразумение за взаимопомощ, преговорите за сключването на което продължават дълго време, но все още не са ратифицирани. Договорът е още по-подходящ като предлог за отмъстителния ход на Хитлер. Той е обект на дълги спорове във Франция и предизвика значително безпокойство далеч извън нейните граници, основно в Англия. За да прикрие намеренията си Хитлер дава интервю на 21 февруари на Бертран де Жувенел, в което изразява желанието си за взаимно сближаване и се дистанцира от рязко антифренския тон на „Моята борба“. Тогава, каза той, Франция и Германия бяха врагове, но междувременно всички основания за конфликт вече са изчезнали. На въпроса на дьо Жувенел защо книгата, която всеобщо се смята за вид политическа библия, се преиздава отново и отново непроменена, Хитлер отговори: той не е писател, който преработва

[1151] Funke M. Sanktionen und Kanonen. Hitler, Mussolini und der Abessinienkonflikt. Duesseldorf, 1971.

[1152] Hossbach F. цит. с., стр. 97. Авторът пише, че Хитлер стига до идеята за провеждане на операцията с по-ранна дата на 12 февруари и това доказва, че въпреки присъщия му страх да взема решения, при тези обстоятелства той предприема решителни стъпки. За увереннието на Мусолини по-долу виж: Jacobsen N.-A. Nationalsozialistische Aussenpolitik, стр. 418. Забележката, че духът на Стреза е мъртъв, се отнася до споразумението, постигнато от силите с всички подходящи средства, да се предотвратява едностранно прекратяване на договорите.

произведенията си, а политик: „Правя поправките в моята външна политика, която е фокусирана върху взаимното разбирателство с Франция ... Правя корекциите си в голямата книга на историята!“[1153] ... Когато интервюто е публикувано във в-к „Париж Миди“ само седмица по-късно и само ден след ратифицирането на френско-съветския пакт[1154] от камарата на депутатите, Хитлер се смята за измамен. С посланик Андре Франсоа Понсе, който е извикан на 2 март, той разговоря с театрлано раздразнен тон гневно заявявайки, че искат да го измамят, че навременното публикуване на интервюто е нарушено поради политически интриги, всичките му изявления от този момент са остарели и сега той ще представи нови предложения.

Директивата на ген. фон Бломберг относно окупацията на Рейнска област е от 2 март същата година. Хитлер осъзнава големия риск от стъпката си. По-късно той нарича първите два дни след сутринта на 7 март 1936 г., когато неговите части преминават Рейн под аплодисментите на населението, покрити с букети цветя, за „най-вълнуващите“ момент“ от живота си, и през следващите десет години той не иска да поеме на раменете си подобен товар. Укрепването на Вермахта едва започва, и в случай на сериозна битка той може да постави само шепа дивизии срещу почти 200 дивизии на Франция и нейните източноевропейски съюзници, към които сега трябва да включват и въоръжените сили на Съветския съюз. И ако самият Хитлер очевидно няма психичен срив, противно на твърдението на един от участниците в събитията, неговият сангвиничен военен министър се уплашва и скоро след началото на действието развълнувано го съветва да се оттеглят с оглед на очакваната френска намеса. „Ако по това време французите бяха навлезли в Рейнланд“, признава Хитлер, „щяхме да се оттеглим за срам и позор, защото военните сили които имахме не бяха достатъчни дори за умерена съпротива“.[1155]

Въпреки това Хитлер не се колебае да поеме риска и желанието му да предприеме тази стъпка несъмнено е свързано със забележимо все по-презрителна оценка за Франция. Той осигурява прикритие за действието по начин, който вече е разработен. Назначава операцията за почивните дни, когато ръководните органи на западните сили не могат да вземат решения. Отново комбинира двойното нарушение на договорите от Версай и Локарно, с добросъвестни клетви в своето поведение и главозамайващи предложения за съюз, включително 25-годишен пакт за ненападение с Франция и завръщането на Германия в Лигата на нациите. Той отново поставя действията си на демократична правна основа, като провежда плебисцит на който за пръв път получава „показателят, за който мечтаят тоталитарните режими“ - 99% от гласовете.[1156] Това има дълбоко въздействие върху хората в страната и в чужбина“, както отбеляза по-късно.

[1153] Domarus M. цит. с., стр. 580.

[1154] От 1933 г. СССР води преговори с Франция за сключване на по-широк Източен пакт, чиято идея под влиянието на редица обективни и субективни фактори на международното развитие се стеснява до двустранен договор, подписан на 2 май 1935 г. и ратифициран от камарата на депутатите на френския парламент на 27 февруари 1936 г.

[1155] Schmidt P. цит. с., стр. 320; Hossbach F. цит. с. стр. 23, 98. Явно преувеличено и не потвърдено от други източници е твърдението, на Е. Кордт, че Хитлер е пред психична криза: Kordt E. Nicht aus den Akten, стр. 134.

[1156] Bracher K. D. Diktatur, стр. 325. В своите „Разговори на маса“ Хитлер признава, че „след всяко успешно действие той провежда избори. Това оказва силно въздействие както в страната, така и в чужбина; Hitter Tischgespraeche, цит. с., стр. 169.

Той използва успешно тактиката от внезапни силови действия, придружени от маската на добросъвестни изявления. Това се вижда в една от забележката му по време на един от „разговорите на маса“, в който критикува отстъпчивостта на Мусолини пред папската курия: „Бих изпратил войски във Ватикана за да извадя цялата тая компания оттам и тогава бих казал: „Извинете, сгреших, но тя вече нямаше да е там!“

Тази толкова характерна за него тактиката, той нарича „епохата на свършените факти“.[1157] В речта си пред райхстага, Хитлер оправдава заемането на Рейнланд. Тя е шедьовър на демагоската игра за противоречия, страхове и желание за мир, характерни както за Германия, така и за Европа.[1158] Той подробно описва „ужасите на международната комунистическа диктатура на омразата“, опасността от зловещия Изток, която Франция дърпа към Европа, застъпва се за „изваждане на проблема на общите противоречия между народите и държавите от ирационалното и емоциите към безпристрастното му разглеждане от рационалния ум". По-конкретно, той обоснова стъпката си с факта, че според нормите на германското законодателство, френско-съветският пакт за взаимопомощ трябва да се разглежда като нарушение на Договора от Локарно, тъй като е насочен срещу Германия. Французите възразяват но аргументите на Хитлер не са неоснователни[1159], въпреки че неговата политика на радикално преразглеждане на съществуващия ред принуждава Франция загрижена за собствената си безопасност, да се съгласи на този съюз. Както и да е, неговите аргументи и уверения правят впечатление. Както става по-късно известно, правителството в Париж в един момент се замисля и за военно решение, но предвид пацифистките настроения, преобладаващи в страната, се страхува да извърши обща мобилизация. Англия отново с мъка разбира вълнението на французите. Според нея Германия просто се връща „в собствената си градина“. Идън съветва премиера Болдуин да вземе предвид притесненията на Франция и поне да установи контакти между щабовете на въоръжените сили, но получава следния отговор: „Нашите момчета не искат да правят това“.[1160] Всъщност сред френските съюзници само Полша проявява готовност да се намеси. Но френското правителство заело пасивна позиция отказва и поляците се оказват в трудно положение, когато трябва да търсят невинно звучащо оправдание за желанието си да се намесят при условие че имат договор с Германия, щом то става известно в Берлин.

Така всичко следва модела на предходните кризи. Светкавичната акция на Хитлер е последвана от силни протести и заплахи, последвани от тревожни консултации, конференции (със или без Германия) и т.н., докато този изблик на енергия, причинен от акта за нарушаване на договорите, отслабва постепенно до празно бърборене. Въпреки че развълнуваният Съвет на Лигата на нациите

[1157] Hoffmann H. цит. с., стр. 82; Hitlers Tischgespraeche, стр. 155, 169. В същия смисъл, граф Чано говори за "фашисткия принцип" на свършените факти "Coso fatta capo ha". Виж: Ciano C. Tagebuecher, стр. 9.

[1158] Бел. пр.: Независимо от идеологическите предразсъдъци, този акт е изключително справедлив за обединението на германския народ и освоождаването на тази германска земя от наглия френски окупатор. Франция е изкл. арагонтен окупатор, достигнал до победата поради случайността, и цялата тази система от Версайските договори показва че Париж изобщо не е дорасъл да регулира отношенията между народите в Европа. Както заявява полк.Крибел (познатият ни лидер на Кампфбунд) участвал при подписването на Версайския договор: „Ще се видим отново след 20 години“, т.е. реваншът е неминуем и исторически предопределен!

[1159] Meinck G. цит. с., стр. 145 и сл.

[1160] Lord Avon. Facing the Dictators. London, 1962, стр. 362

се втурна да се събира на извънредно заседание в Лондон и единодушно обявява Германия за виновна в нарушаване на договорите, той все пак не пропуска да признае с благодарност подновената „воля за сътрудничество“ на Хитлер и предлага да влезе в преговори с нарушителя на договора, сякаш оценката на Съвета за случилото се е плод на абсурдна прищявка.

Когато решението на Съвета изисква създаването на 20 км неутрална зона в Рейнланд и изоставянето на Германия на укрепления в тази област, Хитлер лаконично заявява, че няма да се подчини на никакъв диктат и че германският суверенитет не е възстановен, за да бъде ограничени или анулирани. Силите победители, за последен път говорят с тона на победителите, тъй като победата отдавна им се беше изплъзнала. „Лондон Таймс“, продължава да пише благожелателно относно Германия и вижда в поведението на Хитлер „шанс за възстановяване на сградата“ на международните отношения, според заглавието на статията си.

Всички тези реакции могат да се тълкуват само като неспособност или нежелание на Западните сили да защитят допълнително своята мироопазваща система, създадена във Версай. Вече преди година, след бавна реакция по повод възстановяването на наборната военна повинност, Андре Франсоа Понсе отбелязва със загриженост, необходимостта Хитлер да бъде убеден, че не може „да си позволява всичко и да диктува законите на Европа“.[1161]

Окуражен в еднаква степен от ликуването на собствения си народ и от слабостта и егоизма на отсрещната страна, той подобно на катерач, който си проправя път по скалният ръб над бездната, се изкачва все по-високо. По време на завръщането си от триумфално пътуване в освободения Рейнланд, след реч пред катедралата в Кьолн, предшествана от биенето на камбани, и холандската благодарствена молитва с последващата 15-минутна пауза в работата на радиостанциите, той отново изразява облекчение в специалния влак в тесен близък кръг, че отсрещната страна е толкова нерешителна: „Колко се радвам! Боже радвам се че мина толкова гладко. Да, светът принадлежи на смелите. Бог им помага.“ Докато пътува през нощния Рур, покрай блясъка от доменните пещи и входовете на мините, той е обзет от едно от онези настроения на издигане над обичайното му настроение, което предизвиква желанието му да слуша музика. Пуска си плоча с музиката на Рихард Вагнер и след увертюрата към Парсифал изпада в медитация: „Изграждам религията си от Парсифал. Служенето на Бога в тържествена форма ... Без притворно смирение ... на Бог може да се служи само в облеклото на герой.“

Колко далеч се е отдалечил от първоначалния си етап на еволюция, от първите години изпълнени с разочарования. Дори сега, когато е разглезен от почти непонятните успехи и все още оглушен от радостта, колко малко спокойствие и великодушие той има дори в моментите си на щастие, се доказва от забележката му, направена след като прослушва погребалния марш от „Смъртта на боговете“: „За първи път го чух във Виена, в операта. Все още си спомням сякаш беше днес, какво отвращение изпитах от гледката на евреите, които бърбореха помежду си облечени в техните лапсердаци[1162], покрай които трябваше да мина връщайки се у дома. Изобщо не можех да се представи по-остро противоречие: великолепната мистерия на умиращия герой и тази еврейска тълпа!“[1163]

[1161] Francois-Poncet A. цит. с., стр. 264.
[1162] Вид кафтан носен от евреите в Полша и Галиция.
[1163] Frank H.цит. с., стр. 204 и сл.

Връщането на Рейнката област не променя действителното съотношение на силите между европейските държави. Но това позволява на Хитлер да изгради прикритието си на Запад, което му е абсолютно необходимо за постигане на целите в Югоизточния и Източния регион на Европа, които се приближават все повече и повече. Веднага след като вълненията около това действие отшумяват, той започва да изгражда линия от укрепления по западната граница на Германия известна като линията „Зигфрид“. Германия се обръща на изток. Част от психологическата подготовка за завоя на Изток е нарастващото осъзнаване на комунистическата заплаха. И сякаш самият той държи ключовете на историческия процес и събитията започват да следват много благоприятен ход.

Новата тактика на Народния фронт, одобрена от Коминтерна през миналото лято, води до впечатляващи успехи. Първо през февруари 1936 г. в Испания, а скоро след това и във Франция, побеждават левите сили. Победата на обединенената френска левица на изборите помага основно на комунистите, които успяват да увеличат броя на своите мандати от 10 на 72. На 4 юни 1936 г. Леон Блум формира правителството на Народния фронт. Шест седмици по-късно, на 17 юли, избухва военния метеж на ген. Франко в Испанско Мароко и започва Гражданската война в Испания. На апела на лявото испанското правителство за помощ към френското правителство на Народния фронт и към Съветския съюз, лидерът на бунтовниците ген. Франко отговоря с подобна молба към Германия и Италия.

Заедно с испански офицер двама националсоциалистически функционери отпътуват от мароканския град Тетуан до Берлин, за да доставят лични писма от Франко до Хитлер и Гьоринг. Въпреки че външното и военното министерство отказват официално да приемат делегацията, Рудолф Хес ги завежда при Хитлер, който е на ежегодния Вагнеров фестивал в Байройт. Вечерта на 25 юли тримата пратеници предават писмото на Хитлер, който се връща от откриния фестивал и под влиянието на еуфоричното моментно настроение, без съгласие със съответните министри, решава активно да подкрепи Франко. Гьоринг като главнокомандващ на Луфтвафе и фон Бломберг са незабавно инструктирани да го направят. Най-важната и може би дори решаваща мярка е бързото изпращане на няколко ескадрили самолети „Yu 52“, с помощта на които Франко прехвърля своите части през морето и създава плацдарм в континенталната част на Испания. През следващите три години той получава подкрепа под формата на доставки на военна техника, технически персонал, съветници и най-вече помощта на известния легион „Кондор“, но германската помощ не оказва значително влияние върху хода на войната. По мащаб тя е далеч по-малка от помощта на Мусолини.

Проучването на документите свързани с тази война[1164], ни позволява да направим интересен извод, че и в този случай Хитлер отново се ръководи в действията си предимно от тактически съображения, показвайки студен рационализъм напълно свободен от идеологическите фактори. Години наред той не прави почти нищо, за да осигури победата на Франко, но направи всичко за да предотврати разрастването на конфликта. Той отдавна осъзнава, че шансът му е свързан само с кризата. Само необходимостта от признаване на

[1164] ADAP Ser. D, Bd. 111. Италианските въоръжени сили в Испания наброяват над 50 000 души, а германските са само около 6000 и постоянно се реорганизират. Официалното набиране на доброволци за Испания е забранено от Хитлер в Германия, а участието в самата война не се афишира и се пази в строга тайна.

истинските интереси, във всяка критична ситуация изисква разкъсване на предишните връзки и преориентирането им, чрез играта на политическата фантазия. Истинската полза която Хитлер извлича от Гражданската война в Испания чрез умелото управление на хода на събитията е разтърсването на установените отношения в Европа, което той умело засилва. В сравнение с това всяка друга печалба избледнява, без значение колко голяма е възможността да изпита германската авиация и танковите части в бойни условия. Още по-важно е превъзходството над всички съперничещи си политически системи, демонстрирано за първи път във военна битка. В писъците на възмущение, които изпълват целия цивилизован свят във връзка с обстрела на пристанището на Алмерия или бомбардировките на Герника, все още има тръпка от перверзно уважение към нечовешката дързост, с която комунистическата заплаха е оспорена тук и в в крайна сметка той я отхвърля. Това е в по-широк мащаб прилагането на старият опит на Хитлер, придобит по време на битките в конферентните зали и на митингите, който показва привлекателната сила на ефекта на терора върху масите. Посоката в която войната тласка развитието на събитията скоро става забележима, и демонстрира черти добре познати от дълго време. Антифашизмът създава своята легенда[1165] на бойните полета в Испания, когато левицата разделена на множество клики и фракции изтощена от вътрешни борби се събира в международни бригади сякаш за да даде последна и решителна битка и отново показа, че старите митове все още запазват своята сила. Силата и опасността на левицата обаче никога не е била по-значима от легендата и тази легенда изиграва сериозна роля за последствията.

А те са обединяване и мобилизиране на силите на противниковата страна. Тяхната борба в Испания въпреки всички сривове, има съвсем друг ефект. Фашистките сили, разделени толкова дълго време, взаимно подозрителни една към друга, бавно се сближават и най-накрая създадват „оста Берлин-Рим“, провъзгласена от Мусолини на 1 ноември 1936 г. Това е нов триумфален елемент на реда, около който упадъчните демокрации и мизантропични леви терористични системи се вихрят в призрачна вихрушка. Вече се появява международният фашизъм с център на властта излъчващ хипнотично влияние. Започват да се очертават подреждащите се контурите на силите за Втората световна война. Въпреки външните импулси, този съюз възникна не без трудности и движения назад. Както от италианската, така и от германската страна има значителни възражения срещу тясното единство.

Забележката на Бисмарк, че с тази южна страна еднакво ненадеждна като приятел и враг, човек не може да прави политика, придобива статут на общоприета истина през Първата световна война и на общественото мнение е трудно да си обясни целесъобразността на съюза с Италия, както и съюза с Полша. Враждата не стига толкова далеч колкото предполага Мусолини, който казва на германския посланик в Рим, Улрих фон Хасел през декември 1934 г., че никоя война не би била толкова популярна в Германия колкото войната с Италия. В Германия не са склонни да вярват на уверенията на Чано, че фашистка Италия е изоставила манията за намиране на най-изгодните за нея комбинации и е престанала да бъде, както твърди едно злословно определение от миналото, наричайки я „курвата на демокрациите“.[1166]

[1165] Nolte E. Krise, стр. 178.

[1166] Ciano G. Tagebuecher, стр. 46. Бел.пр.: В същия дух, по-рано Бисмарк определя Италия като чакал който върви след победителите за да получи огризки от трапезата им.

Установяването на такива тесни връзки е улеснено и от личната симпатия, възникнала между Хитлер и Мусолини в периода след неуспешната среща във Венеция. Въпреки различията в подробностите – екстравертната подвижност на Мусолини, неговата трезвост, спонтанност и любов към живота, неусложнена от размисъл, са в явно противоречие с тържествената стегнатост на Хитлер, но и дваматаимат много общо. Волята за власт, жаждата за величие, раздразнителност, хвалебен цинизъм и театралност на маниерите на единия, съответстват на аналогичните черти на другия. Мусолини се чувства като старейшина и с удоволствие кара Хитлер да усети италианското фашистко първородство по отношение на германците. И високопоставените националсоциалистически функционери започват да четат Макиавели.

В кабинета на Хитлер в Кафявия дом стои тежък бронзов бюст на италианския диктатор, подарен му през октомври 1936 г., по време на посещението на италианския външен министър граф Галеацо Чано в Берхтесгаден. При получаваенто на подаръка, той прави много необичаен жест на уважение, наричайки хвалебствено Мусолини „водещият държавник в света“, „с когото никой дори не може да се сравни отдалеч“.[1167]

Отначало Мусолини възприема очевидното ухажване на Хитлер не без скептична сдържаност, причинена не само от дълбоко вкоренения страх от „германизма“ но и от факта, че интересите на страната му са в обратна посока. Той придобива колониални владения в Източна Африка, като възход на величието си, проявява динамика, задоволява стария си „копнеж за война“[1168] и се радва на съдбовен екстаз. А колкото и изненадващо зловеща да му изглежда мрачната фигура на германския диктатор, не може да не предизвиква възхищение и завист у Муслини. Неговата смелост с която въпреки всички опасения на обикновения разум той напуска Лигата на нациите, обявява въвеждането на наборната военна служба, предизвика светът и си играе с утвърдения европейски ред, възхищавата Дуче. Впечатлява го още повече, реалната „фашистка“ политика на „разтърсване“, която демонстрира пред света неговия неудобен гост във Венеция.

Загрижен за репутацията си, Мусолини започва да мисли за сближаване. Хитлер премахва най-сериозното препятствие с тактическа маневра. Убеден, че по-късно между приятели всичко може да се реши с добро, той външно отстъпва по австрийския въпрос. През юли 1936 г. сключва споразумение с Виена, като признава австрийския суверенитет, дава клетва за ненамеса и в замяна получава обещание, че „приличните“ националсоциалисти ще могат да заемат отговорна политически позиции и да развиват политическа дейност. Ясно е че Мусолини възприема договора като свой личен успех. Но все още се плаши от идеята за по-тесни отношения с Германия, ако точно в този момент обстоятелствата не се се променят в негова полза, потвърждавайки изцяло представите му за света.

През юли Лигата на нациите отменят неефективното си решение за санкциите срещу Италия и признават Абисиния като притежание на завладелият я агресор, показвайки пълната се безпомощност. Мусолини затвърждавя самоувереността си с действията в Испания, където намесата му далеч надхвърля тази на Хитлер и той действа като водеща фашистка сила. Ханс Франк го посещава през септември и преди да представи предложение за тясно сътрудничество, предва поканата на Хитлер с най-ласкателните

[1167] Ciano G. Diplomatic Papers, Bullock A. цит. с., стр. 351.
[1168] Ciano G. Tagebuecher, стр. 13.

уверения за господстващото положение на Италия в Средиземноморието, Мусолини все още реагира с очевидна сдържаност. Но това е само демонстрация на голямата непоколебимост на великата фигура. В продължение на месец по-късно той изпраща в Германия, за да проучи положението своя зет и външен министър граф Чано. Малко след това пристигат Тулио Чанети[1169], Ренато Ричи[1170], а след това хиляда „авангардисти"[1171] и накрая през септември 1937 г. идва и самият Мусолини.

В чест на госта, Хитлер прави прием с цялата помпозност на която е способен режима. По думите на мюнхенския гаулайтер Вагнар, декорите са изработени по рисунки и идеи на самия фюрер. Всичко е в стил „Древен Рим", поставени са бюстове на римските императори увенчани с лаврови венци и до тях е поставен бюст на Дуче, явяващ се наследник на Цезар и Август.

При първата им среща Хитлер му присъжда най-високия германски орден[1172], и златна партийна значка която дотогава се носи само от фюрера. В Берлин, според скиците на художника декоратор Бено фон Арент, от Бранденбургската врата започва построена многокилометрова триумфална алея, създаваща впечатляващо задкулисие на случващото се, с нейните ярки драперии, гирлянди, умело поставени знамена, ликторски снопове, свастики и други емблеми. Символите и на двата режима са монтирани върху белоснежните пилони от двете страни на алеята. По „Унтер ден Линден" има стотици колони, върху които се извисяват позлатени императорски орли. През нощта сценарият включваше феерии от светлина в зелено-бяло-червени цветове на Италия и знаме със свастика. Преди тържественото пристигане на Мусолини в Берлин, Хитлер го придружава в друг специален влак и когато влакът на италианския диктатор достига очертанията на града, влакът на Хитлер изведнъж се появява на паралелните релси в последният участък от пътя, изравнява се с влака на госта, а след това почти неусетно спира преди него. Когато Мусолини пристигна на гара Хеерщрасе, фюрерът вече чака на уреченото място протягайки ръка за да го поздрави. Той влиза в столицата на райха застанал до Хитлер в отворена лимузина. Мащабът и очевидната искреност на поднесените му почести правят дълбоко впечатление. Следват посещения, паради, банкети и митинги. На полигона в Мекленбург му са показани най-новите видове оръжия и поразителната мощ на Вермахта, а в заводите „Круп" в Есен – и потенциала на германската военна индустрия. На 28 септември вечерта на Майфелд, недалеч от олимпийския стадион се провежда „всенароден митинг от 150 млн души", с което Хитлер ласкае гордостта на госта си като държавник. В речта си Хитлер нарича Мусолини, „една от малкото фигури на нашето време, които не са материал за експериментите на историята, а сами правят историята". Очевидно разтърсен от впечатленията си, от блясъка и силата, видяни през тези дни в речта си на немски език Дуче противопоставя „фалшивите идоли на Женева и Москва" с „блестящата истина": „утре Европа ще бъде фашистка". Той няма време да завърши речта си, тъй като мощна гръмотевична буря с проливен дъжд се изсипва върху

[1169] Тулио Чанети (1899 – 1976 г) от 1934 г. е президент на Националната конфедерация на фашистките синдикати в Италия и подсекретар в министерството на корпорациите.

[1170] Ренато Ричи (1896 – 1956 г.) в периода 1929 – 1937 г. е подсекретар по подготовката на младите фашисти, а в 1939-43 г. е министър на корпорациите.

[1171] Членове на младежката фашистка организация.

[1172] Специално за Мусолини, на 30 май 1937 г. е учреден ордена за заслуги „Германски орел" тъй като до този момент, в Третия райх не съществуват ордени. На 25 септември 1937 г., Мусолини получава и германсикят „Голям орлов кръст".

тълпата, която започна да се разпръсква, така че Дуче внезапно е прекъснат. На Майфелд иронично отбеляза Чано има „прекрасна хореография: много емоции и много дъжд“. Измокреният Мусолини трябваше да се върне в Берлин. Въпреки това той не забравя посещението си в Германия до края на живота си. „Възхищавам ти се, фюрер“! - възкликва той в Есен при вида на гигантско оръдие което е строго секретно дотогава, но и Хитлер също отговаря с взаимност. Въпреки че в други случаи той е малко способен на силни взаимни чувства, сега ги изпитва изключително открито, с почти наивно изглеждащо съчувствие към италианския диктатор. Мусолини е един от малкото хора, към които Хитлер се отнася без дребнавост, подозрителност или завист.

И двамата имат обикновен народен произход и комуникацията с Дуче не притеснява Хитлер, както контактите с представителита на старата буржоазна класа навсякъде в Европа. Разбирането им е взаимно и спонтанно, след първата им неуспешна среща във Венеция. Разчитайки на това, Хитлер отделя само един час в протокола за политически разговори. Мусолини притежава предпазливост и политическа проницателност, но стилът на личната външна политика практикуван от Хитлер, методът на преките споразумения, ръкостискането и „мъжката приказка“ отговаря на по-силната страна от неговата същност. Той изпада все повече под влиянието на Хитлер, показвайки както много други, странна беззащитност, депресия и в крайна сметка празнота. След като е спечелен чрез ласкателството и грандиозните ефекти, загубил политическа си предпазливост, той по същество е обречен и може да се предвиди безславният му край на бензиностанцията „Пиаца ле Лорето“ почти осем години по-късно[1173].

Но въпреки цялата идеологическа близост с Хитлер, за Дуче е изключително важно, да не изпуска от поглед фундаменталната разлика в интересите между слабата и заситена държава и силната и ориентирана към експанзия незаситена държава.

За това колко радикално се е променя Мусолини под влиянието на всички тези впечатления преминавайки от политическата към неполитическата категория на сляпо свързаните съдби, свидетелства следната фраза от неговата реч в Берлин, че един от основните принципи на фашисткия и личен морал изисква от този, който е намерил приятел, да „върви с него до края“.[1174]

По този начин Хитлер успява да реализира една част от замисъла си за съюзи изненадващо бързо. За пръви път в съвременната история две държави се обединяват под знака на идеологията за „единство на действията ... и противно на всички предсказания на Ленин, това не са две социалистически, а две фашистки държави“.

Въпросът сега е, дали след такъв съюз на очевидна идеологическа основа Хитлер ще успее да спечели на своя страна друг идеален според него партньор – Англия, и няма ли под влияние на собствените си предпоставки и цели, да направи стъпка към фаталната за него развръзка.

Скоро след влизането на германските войски в Рейнланд, Хитлер предприема нов смел демарш за да спечели Англия на своя страна. Той отново заобиколя външното министерство, което скоро започна да играе само ролята

[1173] Мусолини и любовницата му Клара Петачи са заловени от банда итлаински комунисти на 28 април 1945 г. във Вила Белмонто. Разстреляни се и на другия ден телата им са провесени с главите надолу в Милано на тази бензиностанция.

[1174] Domarus M. цит. с., стр. 738.

на технически апарат изпълняващ рутинни външнополитически задачи и прехвърля върху себе си работата за постигане на своите основни цели с помощта на система от специални комисари. От момента на успешното приключване на военноморския договор бившият търговец на вино Йоахим фон Рибентроп се счита за звезда, най-отличителния дипломатически талант и експерт по Англия. Сега Хитлер го задейства за да увенчае великия си външнополитически замисъл за съюз с Англия. Изборът му едва ли би могъл да бъде по-грешен, но и по-разкриващ.

Нито една от фигурите в ръководството на „Третия райх“ не е предизвикала такова мощно неодобрение, както Рибентроп. И приятелите и враговете не разпознават в него не само нито една привлекателна черта, но и най-малката делова компетентност. Благосклонността и покровителството с които се ограничава изпълнителят от лятото на 1935 г., показва до каква степен Хитлер вече се е обградил с хора, чието единствено достойнство е фанатична лична преданост. Високомерното отношение към другите у Рибентроп е съчетана с безумна сервилност и раболепие пред Хитлер. Той е въплъщение на типа дребен нагаждач, който излиза на преден план в хода на класовите смени станали след 1933 г. Този тип хора ласкаят неговите претенции за историческо величие и нагласите му към бедствия и демонизъм. На ръкавите на дипломатическата униформа, създадена скоро под ръководството на Рибентроп е избродирано земно кълбо, на което е кацнал имперския орел.

Сега Рибентроп се обръща чрез посредник към британския премиер Болдуин и го кани да се срещне лично с Хитлер. Резултатът от разговора ще „определи съдбата на поколенията“, успехът му ще означава изпълнението на „най-голямото желание и цел на целия живот“ на германския канцлер.

Болдуин е много упорит но флегматичен мъж със склонност към комфорт и удобства. Обкръжението на министър-председателя, както знаем от един от неговите доверени лица, успява с известна трудност да го откъсне от вечерния му пасианс и да го запали с част от ентусиазма си, като се надява че идеята за предложената среща ще събуди интерес сред всички сили, склонни да съхранят мира. Отначало Болдуин е разтревожен от усложненията с които е свързан плана. Той не се интересува от Хитлер или от Европа, за която уместно отбеляза Чърчил, „той знаеше малко и не харесваше малкото, което му беше известно“. И ако трябва да проведе среща, тогава нека Хитлер да дойде, той самият не обича самолетите и морски пътувания и не организира никакви церемонии. Може би, разсъждава пред ентусиазираните съветници, канцлерът ще дойде през август, за да се срещнат в планините в езерото Къмбърланд и така участниците в дискусията разговарят с ентусиазъм до настъпването на нощта, когато Болдуйн им казва „Пийте по една минерална вода Малверн и си лягайте“. По-късно те обсъждат дали може да се срещнат на кораб близо до английското крайбрежие. Самият Хитлер припомня тогавашният му адютант, „сияе от радост“ при мисълта за предстоящата среща.[1175] Тогава той добави още една грандиозна идея към великият замисъл за съюзи – да включи и Япония. Той за първи път споменава тази далечноизточна страна през пролетта на 1933 г., като възможен съюзник заедно с Англия и Италия. Въпреки предразсъдъците за расовата несъвместимост, тя му изглежда като далечноизточния еквивалент на Германия, забавена в развитието си, но дисциплинирана и недоволна. Освен това граничи с Русия (СССР). Според

[1175] Wiedemann F.цит. с. стр. 150. Gilbert M., Gott R. цит. с. стр. 34.

новия замисъл на Хитлер, Англия трябва да не се интересува от Източна Европа и Източна Азия, а Германия и Япония ще могат заедно, без заплаха зад гърба си, да атакуват Съветския съюз от две страни и да го победят. Така ще освободят не само Британската империя от острата заплаха, но и съществуващия ред в стара Европа от най-заклетия враг и ще си осигурят необходимото „жизнено пространство“. Хитлер се стреми да реализира тази идея за планетарен антисъветски съюз в продължение на две години, опитвайки се да убеди преди всичко своя английски партньор. В началото на 1936 г. той я представя на лорд Лондондери и Арнолд Дж. Тойнби. И до днес не е напълно изяснено защо планираната среща с Болдуин не се състои. Вероятно тук роля имат енергичните възражения на Идън.

Хитлер, според човек от обкръжението му, е „много разочарован“ че британците отхвърлят четвъртия му опит да постигне сближаване, но не се отказва от плановете си. През лятото на 1936 г. назначава Рибентроп за посланик в Лондон, на мястото на починалия там Леополд фон Хеш.

Инструктира го да предаде на британците предложение за „траен съюз“, „а от Англия се изисква само едно – да предостави на Германия свобода на действията на Изток“. Това е както Хитлер казва на Лойд Джордж малко след това, „последният опит“ да обясни на Великобритания целта и необходимостта на германската политика.[1176] Опитът е придружен от нова кампания срещу комунизма, „старият враг на човечеството, белязан с печата на Каин“, в духа на теологизиращите формули, обичани от Хитлер. Гражданската война в Испания обогатява ораторския му набор с множество нови аргументи и образи. Например, рисува жива, образна и ужасяваща картина за „брутални убийства на фалангистки офицери, изгаряне на съпругите им залети с бензи, избиването на деца, включително и бебета, чиито родители са от националистическия лагер“, и предвижда същите тези ужаси да се случат във Франция, която вече е управлявана от комунистите от Народния фронт: „Тогава Европа ще се удави в море от кръв и сълзи, пророкува той, „за да замени европейската култура, чиято история, оплодена от древността, възлиза на почти 2,5 хилядолетия с най-жестокото варварство на всички времена.“ И в същото се представя в тези апокалиптични картини, като спасител, създател на спасителната алтернатива: „Дори и целият свят да започне да гори около нас, националсоциалистическата държава ще остане като слитък платина в сред болшевишкия огън“.[1177]

Многомесечната кампания обаче няма очаквания ефект. Разбира се, британците са наясно със съществуването на комунистическата заплаха, но техният флегматизъм, трезвеност и недоверие към Хитлер са по-силни от страха им. От друга страна, през ноември 1936 г. Берлин успява успешно да завърши ухажването на Япония, и подписва Пакта срещу Коминтерна. Договорът предвижда съвместни мерки за противодействие на комунистическата дейност и задължава партньорите да не сключват политически споразумения със СССР. В случай на нападение, провокирано от СССР да не предприемат мерки, които могат да облекчат положението му. Хитлер се надява, че тежестта на германско-японско-италианския триъгълник скоро ще бъде достатъчно голяма, за да осъществи натсик върху Англия. За първи път той се замисля как да принуди упоритията остров чрез заплахи, да му

[1176] Wiedemann F.цит. с., стр. 150; Eden A. Angesichts der Diktatoren, стр. 437.

[1177] Jones Th. A Diary with Letters 1931-1950. London. 1954, стр. 251; относно инструкциите на Рибентроп, виж изявлението му в интервю с българския премиер Кьосеиванов на 5 юли 1939 г .: ADAP, Ser. D, Bd: V1, стр. 714; Burckhardt C. J. цит. с., стр. 285, 295.

отвори пътя на Изток. Очевидно от края на 1936 г. той вече не изключва възможността за война с Англия, чието внимание все още упорито и напразно търси.[1178] Психологически този завой несъмнено се дължи на повишеното самочувствие, което му донася поредица от скорошни успехи. „Ние отново се превърнахме в световна сила!" - възкликва той на 24 февруари 1937 г., на поредната годишнина от формирането на партията в мюнхенската бирария „Хофбройхаус". Във всичките му речи от онова време се чува нов тон на предизвикателство и нетърпение. На 30 януари в райхстага, Хитлер очертава впечатляващ списък с успехи на четиригодишната правителствена дейност, и „най-тържествено" отменя подписа на Германия от дискриминационните разпоредби на Версайския договор. След това се шегува с „есперантото – езикът за мирно и взаимно разбирателство на народите, с който обезоръжена Германия говори години наред. Но се оказва, че този език не се разбира толкова добре на международната сцена. Едва от момента, в който вече имаме голяма армия, езикът ни отново започна да се разбира".

Той използва стария образ на Белия рицар от Лоенгрин, с който обича да се сравнява: „Ние вървим по света като миролюбив ангел, но окован в железни доспехи".[1179] Това изпълнение му дава увереност да покаже недоволството си по демонстративен начин. През пролетта прави нов опит да се доближи до Англия, предлагайки гаранции за сигурността на Белгия, но си позволява високомереност към британското правителство, отменяйки без да се замисля вече обявеното посещение на външния министър фон Нойрат в Лондон. Когато лорд Лотиан го посещава за втори път на 4 май 1937 г., той не скрива лошото си настроение и остро критикува британската политика, която не разбира комунистическата заплаха и изобщо не разбира своите интереси. Той винаги, дори когато е бил „писател", е бил със симпатии за англичаните. Втората война между двата народи ще е равнозначна на историческа загуба и за двете сили, колкото безполезна, толкова и разрушителна. Вместо това той предлага сътрудничество, основано на ясно определени интереси.

Отново чака реакция от Лондон в продължение на шест месеца. След като отговор не последва, променя концепцията си.[1180] „Идеалната" схемата на Хитлер не се осъществява, и той привлича Италия и Япония на своя страна, при които Англия се колебае, престижът й е отслабен, а Франция е компрометирана от своята безпомощност.

Важен моментът е, че той разрушава принципа на колективната сигурност и възстановява „свещенния егоизъм"[1181] на нациите като триумфален политически принцип. В хода на бързо променящия се баланс на силите, по-малките държави са особено нервни и допълнително ускоряват краха на противниковия фронт. След Полша и Белгия които обръщат гръб на безсилния френски съюз, Унгария, България[1182] и Югославия се преориентират. След

[1178] Kuhn A. цит. с., стр. 198 и сл. Въпреки това твърдение, няма доказателства за военни приготовления и планове още тогава.

[1179] От реч на 24 февруари 1937 г.: Kotze H. v., Krausnick H. цит. с., стр. 90, 92; Domarus M. цит. с., стр. 667.

[1180] Butler J. R. M. Lord Lothian, стр. 337.

[1181] Sacro egoismo – Свещеният егоизъм на нациите е лозунгът на италианските фашисти, извеждащ на преден план националистическите интереси на великата сила. Бел.пр. Трябва обаче да подчертаем, че тази колективна сигурност отговаря само на интересите на бившата Антанта и нейните сателити и изцяло ощетява победените страни, сред които е България.

[1182] Бел.пр.: Фест е неточен в сравнението си, България никога не е разчитала на Франция или победителите от Антантата, още по-малко на балканските им сателети, които се

фаталния удар, който Хитлер нанася на Версайската система, се възраждат безброй конфликти, които този ред само потиска, но не премахва. Цяла Югоизточна Европа е в движение. Нейните държавници се възхищават от примера на Хитлер, който преодолява безсилието на страната си, слага край на обидите върху нейната национална гордост и кара бившите победители да живеят в страх. Като „новият бог на европейската съдба“[1183] той скоро се вижда в центъра на многобройно и широко разпространено политическо поклонение. Неговите съвети и помощ започвата да се ценят. Огромните успехи, които постига, сякаш доказват по-високата ефективност на тоталитарните режими, пред либералните демокрации с техните говорилни, лабиринти на авторитети, „свети уикенди“[1184] и тяхната минерална вода Малверн. В това състезание те безнадеждно изостават. Франсоа Понсе, който по това време се среща с колеги дипломати от приятелските или съюзническите държави на вечеря в луксозния ресторант „Хорхер“ в Берлин, казва че кръгът от участници в срещите, подобно на шагреновата кожа в романа на Балзак, с всеки успех Хитлер става все по-малък и по-малък.[1185]

Въздействието вътре в самата Германия е, много по-дълбоко. Броят на скептичните противници на режима се топи като сняг на слънце. Айвън Къркпатрик, служител в британското посолство в Берлин, описва „ужасния“ ефект в страната от действията на Хитлер, благодарение на нерешителността на Запада: „Тези германци, които призовават за предпазливост, са опровергани от убеждението на Хитлер, че той може да си позволи всичко, и на всичкото отгоре под знамето на Хитлер стоят значителен брой от всички онези германци, които по-рано бяха против Хитлер само поради опасения, че той ще доведе страната до бедствие“.[1186]

Вместо това той постига успех, престиж, авторитет. Нацията, все още е дълбоко наранена в съзнанието си но най-накрая вижда, че е представена от хора, които вдъхват уважение към себе си и получава твърдо удовлетворение от зашеметяващите демарши и безпомощността на могъщите победители, а причинената от тях всеки път елементарната нужда от реабилитацията сега е удовлетворена. Успехите на режима в страната са особено подходящи за тази нужда. Доскоро страната е в най-окаяното състояние, нейното привидно безнадеждно отчаяно национално и социално положение, съчетава в себе си всички кризи и неприятности на времето. Но сега тя възхищава на неочакваните успехи. Като пример в духа на характерното саморекламиране, Гьобелс нарича тези драматични промени „най-голямото политическо чудо на 20-ти век“.[1187] Делегации идват от цял свят и проучиват мерките на Германия за постигане на икономическо възстановяване, премахването на безработицата и обширната система от социални постижения. Подобряване на условията на труд, хранене във фабричните столове и осигуряване на жилища въз основа на държавни субсидии, изграждане на спортни площадки, паркове, детски градини, състезание между предприятия, състезания за титлата най-добър в професията, система от ваканционни пътувания вкл. и на кораби, собственост

явяват смъртни врагове. Единственият шанс за България е възход на стария съюзник Германия и пълно унищожаване на Версайската система.

[1183] Bullock A. цит. с., стр. 355.

[1184] Подигравка с бездействието на институциите и политиците в демокрациите през почивните дни, а в конкретния случай с английския традиционализъм. (бел. пр.)

[1185] Francois-Poncet A. цит. с., стр. 188 и сл.

[1186] Kirkpatrick I. Im inneren Kreis, стр. 44

[1187] Goebbels J. Der Fuehrer als Staatsmann. In: Adolf Hitler, стр. 54 и сл.

на организацията „Сила чрез радост“ и почивни домове за работниците. Проектът за 4-км дълъг огромен хотел на остров Рюген, който предвижда собствено метро за бърза доставка и придвижването на десетки хиляди гости, печели главната награда на Световното изложение в Париж през 1937 г. Тези постижения правят силно впечатление и на критичните наблюдатели. К. Я. Буркхардт хвали в писмо до Хитлер „изграждането на магистрали и системата на трудовото обслужване, достойни за Фауст на Гьоте“.[1188]

В голяма реч пред райхстага на 30 януари 1937 г. Хитлер обявява че „периода на изненадите“ за приключил. Последващите му стъпки логично следват от началната позиция, която заема при всяко предишно действие. Точно както договорът с Полша му дава основния ключ за атаката срещу Чехословакия, така и постигането на споразумение с Италия му служи като основа за аншлуса на Австрия. Чрез чести посещения на полски политици в Германия, уверения за приятелство и декларации за отказ от всякакви претенции, Хитлер се опитва да приближи Полша до себе си. По негово указание Гьоринг казва при посещение във Варшава, че германците нямат интерес към полския коридор, а самият Хитлер уверява полския посланик в Берлин Йозеф Липски, че Данциг този предмет на дълги спорове е свързан с Полша и там няма да има промени в това отношение.[1189]

В същото време той придава по-интензивен характер на връзките с Италия. В началото на ноември 1937 г. той я убеждава отново с помощта на Рибентроп да се присъедини към Пакта срещу Коминтерна, сключен с Япония[1190]. Американският посланик в Токио Джоузеф Грю, анализирайки този "триъгълник на световната политика", смята, че неговите участници „не само имат антикомунистическа ориентация, но техните политики и практики също противоречат на политиките на така наречените демократични сили[1191]“. Това е коалиция от „нисши“, които искат „да отменят статуквото“.

В разговорите с Рибентроп предшестващи церемонията по подписването на пакта, Мусолини казва че е уморен от ролята на пазител на австрийската независимост. Италианският диктатор ще жертва статуквото в името на новото приятелство и не подозира, че губи и последният си коз в ръцете си. „Не можем да наложим независимост на Австрия“, казва саркастично той.[1192]

На същия ден, 5 ноември 1937 г., когато този разговор се води в „Палацо Венеция“, а Хитлер в Берлин уверява полския посланик в имунитета на Данциг, малко след 16 часа, командването на Вермахта и министърът на външните работи на райха са събрани в райхканцеларията. В 4-часова тайна реч Хитлер им разкрива своите „фундаментални идеи“. Стари идеи за расова заплаха, страх за съществуване при липса на пространство, и от всичко това той вижда „единствен и може би на пръв поглед, фантастичен изход в завладяването на ново жизнено пространство“, в създаването на териториално затворена голяма

[1188] Писмото е от 23 май 1936 г., BAK R 43 11/1495.

[1189] Polish White Book, стр. 36 и сл., Bullock A. цит. с., стр. 365.

[1190] Всички клаузи насочени срещу СССР, са в тайният анекс към пакта.

[1191] Демокрацията е удобно оправдание на още по-жестоките империалистически амбиции на САЩ за световно господство, развихрили се след войната, чийто започващ залез и упадък виждаме едва в наши дни, въпреки че света все още живее в стягащата примка на диктата на Чичо Сам. (бел. пр.)

[1192] Ciano G. Diplomatic Papers, стр. 146. Sommer Th. Deutschland und Japan zwischen den Maechten 1935-1940, стр. 90 и сл. Grew E. Zehn Jahre in Japan.

световна империя. След завземането на властта и няколко години подготовка, тези идеи откриват период на експазия с невероятна последователност.

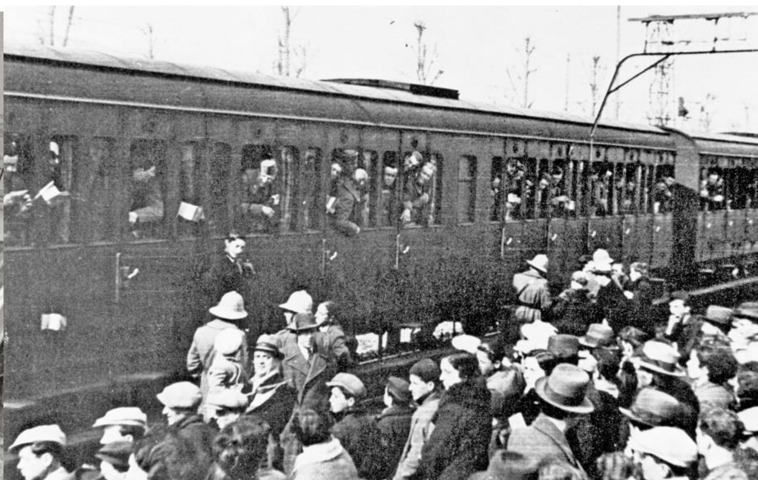

Енгелберг Долфус. Италианските войници заминават за Етиопия.

Италиански 100-мм гаубици в Етиопия. Етиопската армия.

негус Хайле Селасие. Италианска Източна Африка

Съветско-френският договор, в ляво Лавал, министър на външните работи на Франция подписва, в дясто В. Потьомкин, съветски посланик в Париж.
Рейнската демилитаризирана зона.

Германските войски влизат в Рейнланд.

Възспоменателна плакета за освобождаването на Саарската област от френската окупация.

Посрещането на Хитлер в Саарбрюкен на 1 март 1935 г.

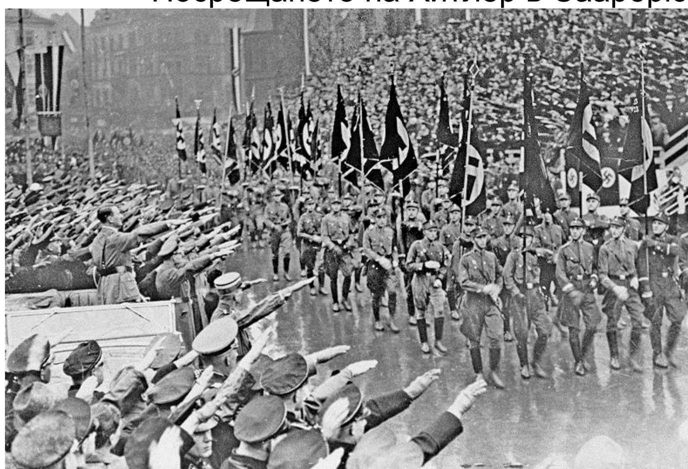

Тържествен марш на СА и СС в Саарбрюкен. Линията „Зигфрид“.

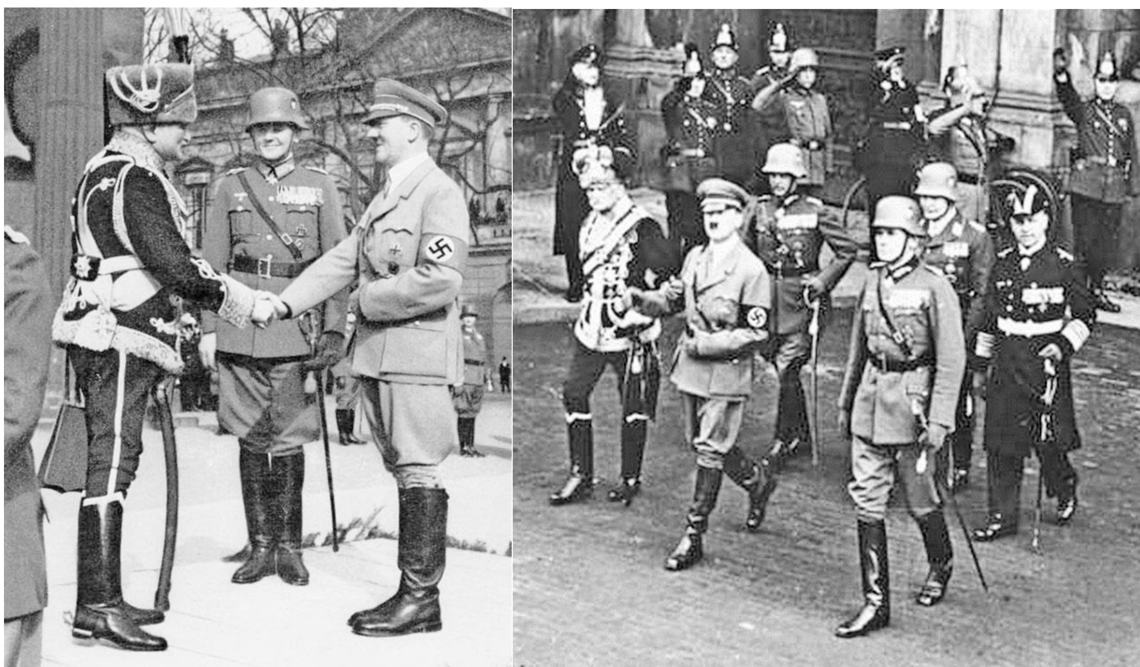

Фелдмаршал Мекензен, ген. Бломберг, Хитлер и др. висши офицери в деня за почит на паметта на падналите във войните, 17 март 1935 г.

Хитлер на сватбата на Херман Гьоринг и втората му жена Ема на 10 април 1935 г. Адолф Хитлер на панихидата в памет но полския президент маршал Йозеф Пилсудски в Берлин, 18 май 1935 г.

4 юли 1935 г., Хитлер и полския външен министър Йозеф Бек. Адолф Хитлер на среща с председателя на Британския легион в Берлин, м-р Франсис Фетерстън-Годли, 16 юли 1935 г.

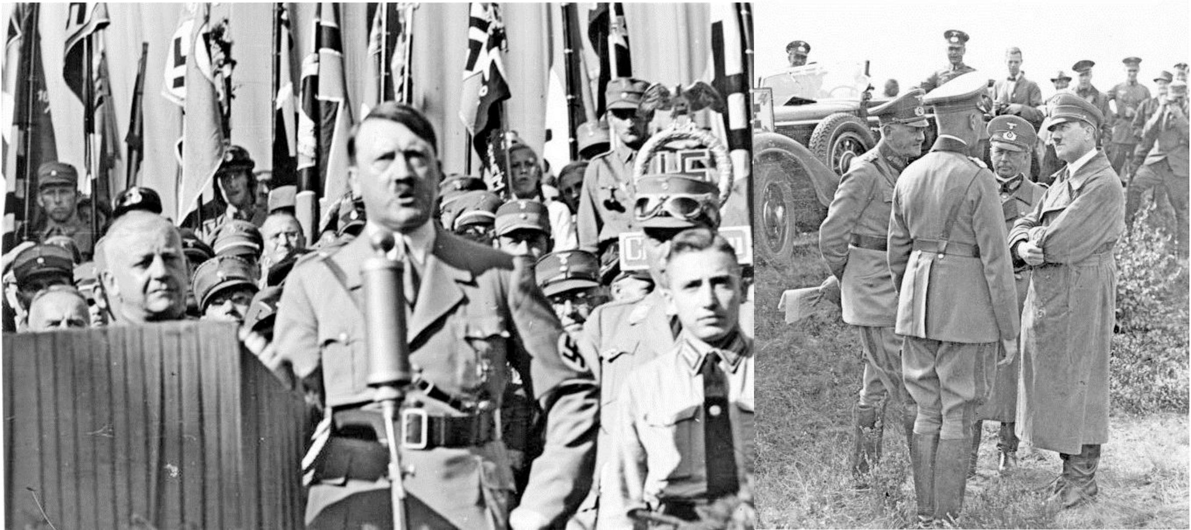

Хитлер произнася реч в Розенхайм, 11 август 1935 г. Адолф Хитлер и генералите Вернер фон Бломберг, Вернер Фрайхер фон Фрич на военни маневри в Целе, 7 септември 1935 г.

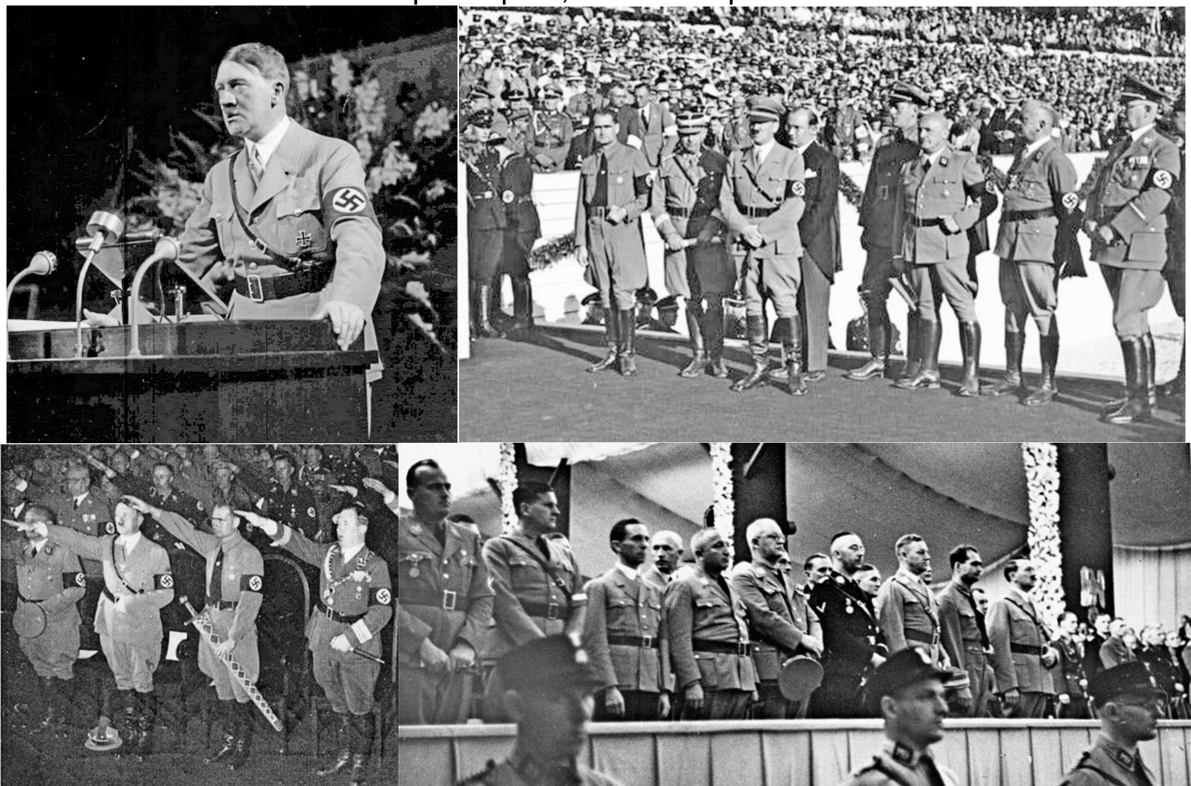

Конгресът на НСДАП в Нюрнберг, 10 септември 1935 г. Рудолф Хес държи „меча на Карл Велики“ подарен на Хитлер.

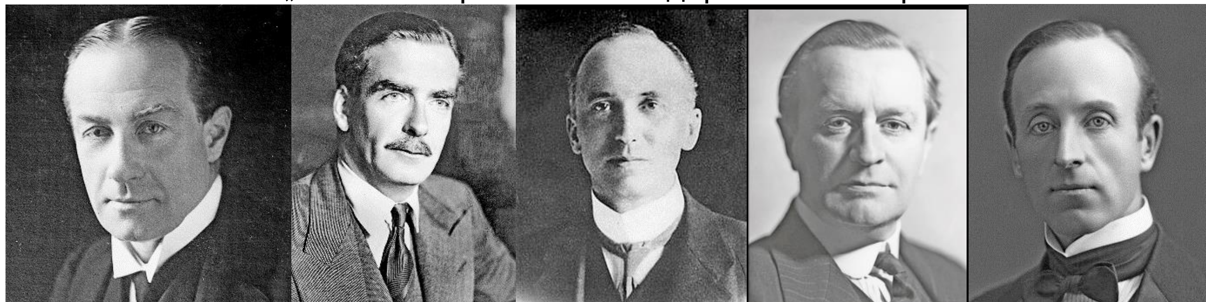

Стенли Болдуин Антъни Идън Джон Саймън лорд Лотиан лорд Лондондери

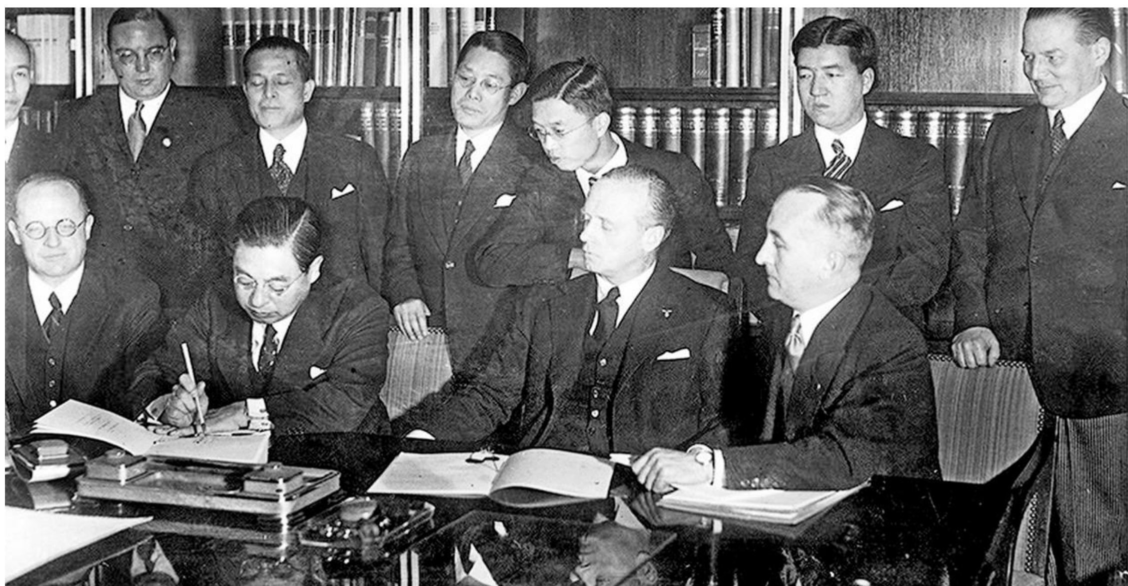

Антикоминтерновският пакт с Япония подписан между посланик Кинтомо Мусякодзи и фон Рибентроп.

ГЛАВА II. ПОГЛЕД ВЪРХУ БЕЗЛИКАТА ЛИЧНОСТ

Той се издига като паметник, който вече надхвърля земните мащаби.
„Фьолкишер Беобахтер“ за речта на Хитлер на 9 ноември 1935 г.

Нашият съвременник който се обръща към историята с идеите за морала и историческата литература вероятно ще бъде объркан от факта, че в описанията на тези години, говорим отново и отново почти изключително за успехите и триумфите на Хитлер. Това са годините в които той показва изключително превъзходство и сила винаги в подходящия момент вървейки напред, след това проявява търпение, заплашва, ухажва, действа така, че всяка съпротива пред него се разпада на прах и той обръща всичко в своя полза – вниманието, цялото любопитство и целия страх от епохата.

Тази уникална способност да представя успехите си с цялата им огромна сила и да ги демонстрира по впечтляващ начин, се превръща във фактор на неговата популярност. И това съответства на неговия странно фрагментиран житейския път. Той изобилства с толкова остри разделителни линии, че е трудно да се видят свързващи елементи между различните им фази.

За 56-годиншния си жизнен път, основната разделителна линия е между първите 30 години с техните смайващи, асоциални, тъмни обстоятелства и на пръв поглед бляскавата, политическа втора половина от живота му. По-късният му период също попада в три отделни сегмента. В началото – около 10 години подготовка, идеологическо формиране и експериментиране с тактики. Тук Хитлер не е нищо повече от второстепенна радикална фигура, но много изобретателна по отношение на демагогията и политическата организация. След тези 10 години, когато се превръща в център на епохата, пред нас се появява в историческата ретроспектива непрекъсната верига от картини на масово ликуване и наелектризирана истерия. Усещайки приказния характер на тази фаза и признаците на „избраност“ той забелязва, че „тя не е просто човешко творение“.[1193] И след това идвват последните 6 години на гротескни грешки, пропуск след пропуск, престъпления, трескаво състояние, мании за унищожение и смърт.

Всичко това ни подтиква да разгледаме по-отблизо личността на Адолф Хитлер. Индивидуалните й черти остават бледи и изглежда, че отпечатъкът който оставя върху държавните и обществените отношения, говори много повече за него, отколкото биографичните му данни. Сякаш паметникът в който се превръща с всички фанфари на политическата самореклама, говори повече за неговата същност, отколкото същността зад него. Политическите събития от периода на успеха са придружени от непрекъснати фойерверки с грандиозни зрелища, паради, освещавания на знамена, факелни шествия, огньове в планините и тържествени маршове. Отдавна се посочва, че съществува тясна връзка между външната и вътрешната политика на тоталитарните режими, но тази връзката е много по-видима в областта на пропагандата.

Запомнящи се дати, събития, официални посещения, прибиране на реколтата или смъртта на някой от съратниците, сключването или прекратяването на споразумения, създават атмосфера на постоянно въздигане и независимо от съдържанието на събитието, служат като тласък за разгръщане на още по-мащабни кампании за психологическа обработка

[1193] Domarus M. цит. с.у стр. 704.

целяща допълнително обединяване на хората и култивиране на чувство за обща мобилизация.

Тази черта на хитлеристката държава е особено типична и многоцветна, и толкова тясна, че измества центъра на тежестта и политиката сякаш се изгубва и се е превръща в слуга на грандиозните театрални ефекти.

Обсъждайки проекта за най-голямата луксозна улица на бъдещата имперска столица, търсейки театралния ефект фантазията на Хитлер рисува въображаемата картина на въстание срещу неговото господство и описва как СС със своята бронирана техника, бавно ще се придвижва към двореца му по широкия 120-метров булевард, като гигантски неустоим парен валяк.[1194] Театралната му същност всеки път неволно пробива и го подтиква да подчинява политическите категории на фантастичната грандиозната постановка. Тази амалгама от естетически и политически елементи ясно проследява произхода на Хитлер от късната буржоазна бохема и неговата дълга принадлежност към нея. Произходът му се вижда и от стила на националсоциалистическите събития. Тук е очевидно влиянието на помпозния, пъстър ритуал на католическата църква и влиянието на Рихард Вагнер с неговата изключителна театрална литургия.

Макс Хоркхаймер[1195] вижда помпозността на бюргерския свят в оперната монументалност на партийните конгреси. Тук бюргерският театърът сякаш е достигнал своите максимални възможности. Широко разпространеното хипнотично въздействие на тези събития, се усеща и до днес в материалите от кинохрониките, и показва произхода на своя източник.

„Прекарах 6 години преди войната, в периода на най-голeмия разцвет на руския балет в Санкт Петербург – пише Невил Хендерсън, - но никога не съм виждал балет, който да може да се сравни с този грандиозен спектакъл“.[1196]

Той показва, както много точното познаване на режисурата на масовите спектакли, така и на психологията на малкия човек.

От гората със знамена и играта на факлите, маршируващите колони и лесно запомняща се ярка маршова музика, се излъчва магическа сила пред която съзнанието смутено от картините на анархията, е трудно да устои. Колко важен е всеки ефект от това действие за Хитлер е видно от факта, че дори при зашеметяващи празници с огромни маси хора, той лично проверява и най-малките детайли. Той внимателно обмисля всяко действие, всяко движение, декоративните детайли на украсата, знамената, цветята и дори реда на сядане на почетни гости. За стила на събитията в „Третия райх“ е характерно и показателно, че режисьорският талант на Хитлер, най-убедително се разкрива при тържествата, свързани със смъртта.[1197]

[1194] Speer A. цит. с., стр. 173.

[1195] Бел.пр.: Макс Хоркхаймер (1895 – 1973) е германски социолог и философ. Един от създателите на Франкфуртската философска школа. Издател е на „Списание за социални изследвания“ (1931 – 1941) към института. За професор е избран през 1930 г. След идването на нацистите на власт, тъй като е от еврейски произход е принуден да напусне Германия и се установява първоначално в Женева, а после във Франция и САЩ. В началото на 50-те години се завръща заедно с Адорно в Германия. Между 1951 г. и 1953 г. е ректор на Франкфуртския университет. През 1960 г. става почетен гражданин на Франкфурт на Майн.

[1196] Bullock A. цит. с., стр. 380; споменатото мнение на Макс Хоркхаймер е от неговото есе „Егоизмът и освободителното движение“: Horkheimer M. Egoismus und Freiheitsbewegung. За заимстването от католическата литургия: Hitlers Tischgespraeche, стр. 479.

[1197] Adorno Th. цит. с., стр. 155. Такъв култ към смъртта се среща при всички фашистски движения, но най-ярко е изразен при румънската „Желязна гвардия“, и заслужават, по-подробно изучаване.

Изглежда, че животът парализира изобретателността му и всички опити да възпее жизнеността и радостта, не надминават баналния фолклор на обикновените селяни които възпяват радостта си с танцуване на площада или под „майското дърво“, с благословията на децата, и в някои случаи фолклорно настроени пратийни функционери вкарват псевдофолклорни елементи.

Но на церемонията свързана с отбелязването на смъртта, неговият темперамент и песимизъм неуморно откриват нови и поразителни ефекти. Когато под звуците на траурна музика той минава по широка пътека между стотици хиляди хора, които са събрани да почетат паметта на падналите герои на „Кьонигсплац“ в Мюнхен или през Нюрнбергския площад на партийните конгреси, това са кулминациите на неговата художествена демагогия. В политизираната магия на „Разпети петък“, или в музиката на Рихард Вагнер, където „блясъкът създава реклама за смъртта“, са въплътени идеите на Хитлер за естетизирана политика. Естетическата почит към смъртта е свързана неразривно с любовта му към нощта. През цялото време горят факли, огньове, огнени колела, които трябва да създават желаното настроение и уж възпяват живота, а всъщност доказват с патоса си, че човешкият живот не струва нищо на фона на апокалиптичните образи, страхопочитанието пред световния огън и картините на смъртта, включително и неговата собствена, на които Хитлер придава някакъв възвишен смисъл.

На 9 ноември 1935 г. Хитлер провежда голямо тържество в чест на падналите по време на неговия пуч и похода към „Фелдхернхале“. То се превръща в образец, по който се моделира ежегодното повторението на този ритуал до края на режима. Архитектът Лудвиг Трост построява две класически църкви на „Кьонингплац“ в Мюнхен, и 16 бронзови саркофага в които трябва да се положат ексхумираните останки на първите „мъченици за идеята“. Предната вечер, докато Хитлер изнася традиционната си реч в бирарията „Бюргербраукелер“, ковчезите са поставени във „Фелдхернхале“, чиито стени са покрити с кафяв плат и украсени с горящи факли. Малко преди полунощ Хитлер идва, застанал в отворената кола, минавайки през Триумфалната арка и „Лудвигщрасе“, осветена от трептящите светлини на пилоните, до „Одеонсплац“. Факлите на щурмовиците и есесовците образуват две люлеещи се огнени линии по улицата, с плътна тълпа зад тях. След като слиза от колата и бавно се изкачва до пантеона, Хитлер с вдигната ръка се изкачва по стъпалата, покрит с червен килим. Потопен в себе си, той застава пред всеки ковчег, „водейки безмълван диалог“, а след това 60 000 съратници в униформи, с безброй транспаранти и всички знамена на партийните формирования, преминаваха мълчаливо в поклонени пред покойниците.

На следващата сива ноемврийска сутрин започва възпоменателното шествие. По маршрута на похода през 1923 г. са монтирани стотици пилони, покрити с платно, а на пиедесталите им са изписани със златни букви имената на „падналите за движението“. „Хорст Весел“ звучи непрекъснато от високоговорителите които замлъкват в момента когато колоната се приближава до един от стълбовете и е извикано името на падналия. Начело на колоната до Хитлер вървят, групата на „стари бойци“ в кафяви ризи и униформи по модела от 1923 г. (сиво яке и ски шапка „Модел 23“, използвани от организацията на тържествата на 8-9 ноември). Тук символично се припомня историята, когато участниците в похода загиват под огъня на полицейските пушки. Към колоната се присъединяват и представители на въоръжените сили, и 16 артилерийски залпа проехтяват над града. След това настъпва мъртва тишина. Хитлер

поднася гигантски венец пред мемориалната плоча. Под тържествените звуци на националния химн „Германия, Германия над всичко“ всички се насочват, засенчени от хиляди наклонени транспаранти в „тържестен марш“ до „Кьонингплац“. Следва „последната тържествена проверка“: имената на мъртвите са извиквани едни по един, а тълпата като оживелия герой казва: „Тук!“ и това означава, че падналите са на „вечен пост“.

Почитането на падналите е във фокуса на партийния конгрес в Нюрнберг, но разиграната идея за смъртта присъства почти във всяка церемония, в речите и обръщенията, продължили няколко дни на конгреса. Черните церемониални униформи на личната охрана на фюрера, се появяват в началото на събитието преди още Хитлер да влезе в града украсен със знамена и претъпкан с тълпи от хора. Камбаннят звън задава тон за по-нататъшните тържествени действия в култа към „Знамето на кръвта“[1198].

На церемонията в Луитполдхайн, Хитлер, се придружава от двама спътници, следващи го на почтително разстояние от двете му страни. Той върви по бетонната пътека наречена „пътя на фюрера“ между два гигантски квадратни блока от щурмоваци и есесовци, общо около 100 000 души, до паметника в памет на падналите. Знамената се наклоняват надолу и той стои дълго потопен в себе си с изражение на възвишена скръб на лицето. Фигурата му хвърля тясна рязко очертана сянка, като въплъщение на разбирането му за лидер, застанал сред партийните войници замръзнали в мълчание, но в същото време „отделен от всички с непреодолимото пространство на самотата на великите цезари, която принадлежи само на него и на падналите герои, жертвали себе си вярвайки в него и неговата мисия“.[1199]

За да се засили магическият ефект, много от събитията са отложени за вечерните или нощни часове. На партийния събор през 1937 г. Хитлер се обръща към политическите лидери, подредени на парада около 20 часа вечерта. Веднага след доклада на Роберт Лай че строяването е завършено, пространството внезапно се изпълва с потоци светлина. „Подобно на метеори“, се казва в официалното съобщение, „лъчите на 150 гигантски прожектора се насочват в небето, покрито с черно-сиви облаци. На нивото на облаците стълбовете светлина се сливат в блестящ четириъгълник. Зашеметяваща картина: нежен вятър развява знамена по трибуните. Ослепителна светлина тръгва от главната трибуна, увенчана с блестяща златна свастика в дъбов венец. Огън пламти от огромни купи на левия и десния пилон.“[1200]

Под звуците на фанфари, Хитлер влиза във високия централен блок на главната трибуна и по команда от трибуните от другата страна поток от повече от 30 000 знамена се спускат надолу към арената, чиито сребърни върхове и периферия проблясват в огъня на прожекторите. И както винаги, Хитлер е първата жертва на тази постановка от човешка маса, светлина, симетрия и трагичното чувство. В речите пред старите дугари, след минутата мълчание в памет на мъртвите, той често изпада в тон на опиянено възвишение и с необичайни изрази изпълнява някакво мистично общение, докато прожекторите са насочени в средата на полето, където се развяват червени, сребърни и златни знамена, виждат се униформи и свирят духови оркестри. „Винаги съм чувствал, възкликва той през 1937 г., че докато на човек се дава живот, той трябва да се стреми към онези с които го е изградил. Какъв би бил животът ми

[1198] Старото знаме на мюнхенската организация на НСДАП, смятано за партийна реликва.
[1199] Schmeer K. Die Regie des oeffentlichen Lebens im Dritten Reich, стр. 113.
[1200] Der Parteitag der Arbeit vom 6. bis 13. September 1937. Offizieller Bericht.

без вас! Намерихте ме навреме и повярвахте в мен и това даде на живота ви нов смисъл, нова задача! Намерих ви и това ми позволи да намеря реалния живот и да пристъпя към моята борба!“

Година по-рано той казва на подобна демонстрация: „Как може да не почувствате в този час чудото което ни събра! Един ден чухте глас, който завладя сърцата ви, събуди ви и го последвахте. Ходехте години наред без дори да видите човека който ви говори; чухте само гласа и го последвахте. Когато се събираме тук, ние сме обзети от чувството за чудото на тази среща. Не всеки от вас ме вижда и не виждам всеки от вас. Аз обаче те чувствам и ти ме чувстваш! Вярата в нашия народ ни направи, нас малките хора велики, направи ни от бедни в богати, направи ни от плахи, загубили смелост, уплашени хора, в смели и дръзки, даде на заблудените прозрение и ни обедини!“[1201]

Пищността на конгредите на НСДАП са сравними по блясък с църковната служба и са най-високата кулминация на националсоциалистическия календар, а за самия Хитлер, това е вълнуващо изпълнение на неговите младежки мечти за ярки театрални представления. Хората от обкръжението му говорят за вълнението, което всеки път го обхваща по време на Нюрнбергската седмица и избухва в неизчерпаем поток от речи. Обикновено през тези 8 дни той говори 15-20 пъти, основно изнася доклад по културните въпроси и голяма заключителна реч, а между тях има до 4 речи на ден. Обикновено те са предназначени за „Хитлерюгенд“, „Организацията на жените“, „Службата по труда“ или Вермахта, според твърдо установения ритуал на партийния конгрес. Почти всяка година той задоволява страстта си към строителството, провеждайки ритуала на „първата копка“ или „първия камък“ по изграждането на нови грандиозни обекти. След това отново има маршове, паради, срещи, изложби.

Партийните конгреси придобиват значение и като място за вземане на политически решения. Тук си се приема новото имперско знаме или Нюрнбергските расови закони, но набързо и импровизирано. С годините този форум се превръщат в своеобразно общо събрание на тоталитарната демокрация. И отново масови демонстрации, освещаване на знамена, демонстрация на сила, единство и воля за действие. Накаря стотици хиляди хора, вървят вълна след вълна, в продължение на 5 часа по средновековния „Пазарен площад“ пред Църквата „Св. Богородица“ минавайки покрай Хитлер, който сякаш вкаменен стои с протегната ръка в колата си. В старият град, около него се създава романтично настроение, „почти мистичен екстаз, един вид свещена лудост“, както отбелязва един чуждестранен наблюдател. В много от онези дни, чуждите наблюдатели забравят за критичната си сдържаност и признават по примера на един френски дипломат, че в тези моменти и те самите са станали националсоциалисти.[1202]

Твърдо установеният календар на големите празници на националсоциалистическата година, започваа с завземането на властта на 30

[1201] Domarus M. цит. с., стр. 641 (реч от 11 септември 1936 г.), 722 (реч от 10 септември 1937 г.).

[1202] Coulondre R. Von Moskau nach Berlin, стр. 473, Stehlin P. Auftrag in Berlin, стр. 56. Андре Франсоа Посе пише: „За всичките осем дни, Нюрнберг е град в който цари само радост, град, обгърнат от някаква магия, той е като откъснат от реалността. Тази атмосфера, съчетана с красотата на зрелището и щедрото гостоприемство, прави огромно впечатление на чужденци и режимът никога не забравя да ги покани на тези годишни празниции. При такова прегживяване, те се връщат у дома прелъстени и покорени“. Francois Poncet A. Op. cit. S. 308.

януари и завърши на 9 ноември. Той включвае много освещавания, церемонии, шествия и дни на възпоменание.[1203] Специален „Отдел за организиране на празници, свободното време и тържества“ разработва „програми за честванията на националсоциалистическото движение и инструкции за процедурата за провеждане на националсоциалистически митинги въз основа на традициите, изградени по време на борбата“. Така официално е формулирана задачата му и програмата за всеки празники се издава под формата на специално списание.[1204] Освен това е има и множество тържества по различни поводи, които не могат да бъдат предвидени предварително. Тяхната кулминация са Олимпийските игри[1205] през 1936 г. и това събитие, разпространява по целия свят измамния образ на „Третия райх“, строг но осигуряващ благополучие на своите граждани, независимо, че не е лишен от някои груби черти.

Берлин е избран за мястото на провеждането им, още преди идването на Хитлер на власт и националсоциалистите умело и блестящо използват уникалния си шанс да приемат представители от целия свят, за да противопоставят на ужасния образ на нацисткия райх, който трескаво въоръжава и се стреми към война, идилична картина на мирния свят и сътворението. Няколко седмици преди началото на игрите всички антисемитски тиради престават и ръководителите на регионалните пропагандни отдели на НСДАП са инструктирани да премахнат от стените на къщите и оградите все още забележими следи от антиеврейски надписии, злобни карикатури и графити, като се разпорежда „всеки собственик на къщата да поддържа градина пред нея, в перфектен вид“. [1206]

На 1 август под тържествения звънна олимпийската камбана, Хитлер открива игрите, заобиколен от монарси, принцове, министри и многобройни почетни гости. Когато бившият гръцки шампион по маратон Спиридон Луис му връчва маслинова клонка като „символ на любовта и мира“, хорът изпява химн композиран от Рихард Щраус, и ята от гълъбите на мира се издигат в небето. В тази картина на помирената планета създадена от Хитлер, някои от екипите, влизащи на стадиона, включително и французите, са провокирани с условието преминавайки покрай трибуната, да вдигнат ръце за фашистки поздрав, а по-късно, „наваксвайки точки от страна на съпротивата“, охотно обявяват че е било „олимпийски поздрав“.[1207] През 14-те дни от непрекъсната поредица от блестящи събития очароват и радват гостите. Гьобелс кани хиляда души на нощния бал на открито на Острова на пауните, Рибентроп е домакин на почти

[1203] След 30 януари има следните официални празници: Денят на възпоменанието на героите паднали във войните (средата на март), след това рожденият ден на фюрера (20 април), Денят на труда (1 май), Денят на майката (началото на май), Денят на откриване на партийния конгрес (началото на септември) , Празник на реколтата (края на септември - началото на октомври) и накрая на 9 ноември.

[1204] Schmeer K. цит. с., стр. 30; това списание се казва „Ди нойе гемайпшафт“.

[1205] Бел.пр.: През тази година в Германия се провеждат както зимните олимпийски игри в Гармиш-партенкирхен, така и летните олимпийски игри.

[1206] От заповедта на отдела за пропаганда на окръжното ръководство на Южен Хановер и Брауншвайг от 21 юли 1936 г.: Ursachen und Folgen, Bd. XI, стр. 62. Виж също циркулярното писмо на имперския управител в Хесен от 27 април 1936 г. (Heyen F. цит. с., стр. 145), според което не се препоръчва да се обявява по груб начин за нежеланието на присъствието на евреи.

[1207] Това се доказва от П. Щехлин (Stehlin P. цит.с., стр. 53), както и от Франсоа Понсе (цит. с., стр. 304), който казва: "Ръката, вдигната напред, е изпъната хоризонтално на нивото на рамото." Повечето отборите, влизащи на стадиона, използват този поздрав, само британците и японците са изключение.

същия брой гости във вилата му в Далем, докато Хитлер приема многобройни посетители, които се възползват от възможността предоставена от игрите, да видят човека който сякаш държи в ръцете си съдбата на Европа и може би на света.

Вездесъщата тенденция към церемонии разкрива силна воля за стилизиране на желаната реалност, опит за демонстрация на неспокойното същество, което е заплашено отново и отново от хаоса и противопоставя триумфа на реда. Това са сякаш заклинания за „обръщне на внимание“ на изплашено съзнание и са сравними с ритуалите на примитивните племена, извод направен от проницателни съвременници.

Постоянната нужда от масови празници е продиктувана от необходимостта постоянно да се ангажира въображението на населението и да се мобилизира волята му в една посока, и зад това явление прозират мотиви, ясно свързани с психопатологията на Хитлеровата личност. Имам предвид неспособността му да живее в реалното ежедневие, обзет изцяло от наивната нужда да бъде в центъра на постоянните поздрави, фанфари и мащабни музикални спектакли. И това е резултат от тенденцията да разглежда собствения си живот като поредица от грандиозни изпълнения на сцена. Отново и отново да се вживява във великата роля на героя пред затаилата дъх публика, рисувайки величествени картини в ослепителната светлина, блестяща зад завесите.

В страстта на режима към празници и тържества се проявява старото му желание да прикрие реалността с грандиозни декори. Куполът на светлината, изграден в нощното небе от лъчите на прожектори е магическа ограждаща го стена, а не само най-изразителното средство на тази нужда.

Алберт Шпеер казва, че това откритие е вдъхновено от желанието му да се скрие, с помощта на комбинация от тъмнина и поразителни светлинни ефекти, а Хитлер го обяснава по изключително банален начин, един вид прикриване пред публиката на надебеляването на политическите лидери, придобили вече наднормено тегло.[1208]

Гледката на маршируващите колони, морето от знамена и редиците строени в гигантски правоъгълни блокове, не са толкова пресилени както изглежда на пръв поглед. От психологическа гледна точка от най-ранни времена същата воля за стилизация, определя живота на Хитлер и го подтиква да се ориентира и да се утвърждава в света с помощта на все нови роли. От ранната роля на младеж от добро семейство и неосъществения студент който се разхожда из Линц с бастун и ръкавици и по-нататък, преминавайки през различните роли на фюрера, гения и избраника на съдбата, за да бъде стилизиран накрая като трагичен герой на Вагнер. Той се опитва да възпроизведе в действителност оперен финал. Той винаги се представя използвайки самохипнозата, в чужди костюми и роли, и „заимствани“ форми на съществуване. След всеки успешен външнополитически ход с хвалеща се невинност, се определя като „най-великият актьор в Европа“ и това не е само способност, но а негова жизнена необходимост.[1209]

Тази нужда е породена от главния мотив на Хитлер – несигурност и страх. Той избягва да показва чувствата си толкова внимателно, колкото умело успява да ги изобрази. Той потиска всяка спонтанност, но все пак показва индивидуални, и на пръв поглед не особено забележителни черти. Характерни

[1208] Speer A. цит. с., стр. 71 и сл.
[1209] Graf Schwerin v. Krosigk L. цит. с., стр. 220.

са живите му очи и търсещия поглед, които не се успокояват дори в онези моменти, когато замръзва като статуя и приема парада. Той се страхува да не покаже пред другите някакво спонтанна чувство. Например когато се смее закрива лицето си с длани, а когато един от секретарите му го сварва да се радва и да играе с едно куче, той се стряска и „грубо изгони кучето навън“.[1210]

Той непрекъснато се измъчва от мисълта, че може да изглежда смешен или да подкопае авторитета си с някакъв гаф пред обкръжението, дори пред прислугата. Преди да се осмели да се появи на публично място в нов костюм или нова шапка, той си прави снимки в това облекло, за да провери впечатлението. Той никога не е плувал[1211], никога не се е качвал лодка („Какво съм забравил в лодката?!“), Не се е качвал кон, и като цяло „не обичаше лекомислието.

От различните житейски случаи, описани от очевдици, се вижда как се стреми винаги да превърне нуспехите си в живота в един непрекъснат парад пред гигантска публика. Той се опитва да отучи Гьоринг от пушенето, остроумно шегувайки се, че не може да си представи паметник с „пура в устата“. Когато Хайнрих Хофман донася снимки от Москва през есента на 1939 г., на които Сталин е с цигара в ръка, той забранява публикуването им, сякаш от „колегиален интерес“, опасявайки се тъй като не пуши, че видът на пушещия съветски диктатор, ще засенчи неговия монументален образ на диктатор.[1212] По същата причина той винаги е измъчван от страха, да не би личният му живот да бъде разкрит пред обществеността. Нито едно от личните му писма не е оцеляло, дори Ева Браун получава само кратки сухи бележки, които с цялото си недоверие никога не изпраща по пощата.

Комедията, която той играе пред широкия си кръг до последния момент, създава впечатлението, че връзката с нея няма интимен характер, и това също потвърждава неспособността му да живее без поза, извън театралната роля. [1213]

Звучи странно, но най-личното писмо, което е оставил е обяснителна бележка от 24-годишния Адолф Хитлер, до общината в Линц, по повод укриването му от задължителната военна служба.

„Особено важно правило, казва Хитлер, потвърдено от стария житейски опит на политическите лидери: никога не записвайте това, което може да се обсъжда устно. Никога!“ А друг път казва: „Хората пишат твърде много, от любовни писма до политически. И в тях винаги има нещо, което може да се обърне срещу вас.“[1214]

[1210] Zoller A. цит. с., стр. 127. Много очевидци разказват за изкуственият смях на Хитлер и постоянно шарещият му поглед. Неведнъж той е заснеман на филм; Hitlers Tischgespraeche, стр. 227, 243; Zoller A. цит. с., стр. 84, където се казва, че „никой никога не го е чувал да се смее от сърце. Ако нещо го забавляваше или се заразяваше от забавлението на другите, то в най-добрия случай той отвърщаше с приглушена половинчатата усмивка." Benn O. Den Traum allein tragen. Wiesbaden, 1966, стр. 116.

[1211] Август Кубичек разказва, че като младежи се къпели в реката, и дори Хитлер помогнал на майката на Август, която при един такъв пикник, паднала подхлъзвайки се в реката. Според Кубичек, приятелят му Адолф е плувал добре. (бел. пр.)

[1212] Hoffmann H. цит. с., стр. 113 и сл.

[1213] Hitlers Tischgespraeche, стр. 433 и сл.; след това: Hoffmann H. цит. с., стр. 196 и сл. За постоянната загриженост на Хитлер да не направи нещо нередно виж: A. Zoller. цит. с., стр. 126. Веднъж Хитлер дори изразява своята изключителна изненада от факта, че Мусолини е бил сниман по бански: „Един наистина велик държавник не прави така“.

[1214] От реч на 29 април 1937 г. в „Орденския замък“ във Фогелзанг; първата от двете забележки е придружена в стенограмата с бележка, че Хитлер е почукал на амвона, за да

Той непрекъснато следи поведението си и според показанията на един от очевидците около него, в ежедневието си не каза нито една прибързана дума. Познава само тайни страсти, скрити чувства, сурогати, а широко разпространения образ на Хитлер, който не контролира емоциите си, диво жестикулирайки, отразява не правилото, а изключението. Той е изключително фокусиран човек и дисциплиниран до степен на комплексираност.

Известните му изблици на гняв са очевидно резултат сложните сцени на самовъзбуда. Един от бившите гаулайтери описва как бушуващият от гняв Хитлер, така се е задъхал в пристъпа си, че слюнката му се е стекла по брадичката. В такива моменти той изглежда много гневен и ядосан, но неговата логична, разумна аргументация, която не прекъсва нито за момент, показва майсторски изиграна роля и преструвка в поведението. Предполага се, че той умишлено играе тази роля, за да предизвика някакъв вид „свещен трепет и страх“ у събеседниците си, чрез такова безумие, но със сигурност отива твърде далеч в самата роля.[1215] В такива ситуации той не губи самообладание и използва собствените си чувства изцяло целенасочено за да въздейства върху емоциите на другите. Като правило в началото започва отговора си, бавно и напълно трезво и едва в хода на изпълнението си, той „освобождава“ темперамента в съответствие с обстоятелствата. Може да предразположи към себе си, да покаже трогателен чар и да бъде нечовешки жесток. Знае как да пролива сълзи, да моли и да се вълнува. Толкова често описваното неистово вълнение, което ужасява всички събеседници е похват с който пречупва съпротивата им. Той притежава „най-ужасната сила на влияние върху хората“.

Към това трябва да се добави и специалната му способност да въздейства върху събеседника чрез внушение. Партийното ръководство, гаулайтерите и „старите борци“, които заедно с него достигат върховете на властта, несъмнено са „куп ексцентрици и егоисти, всеки от които следва своя собствена линия“, и не са послушни в обикновения смисъл. Същото може да се каже за някои от офицерите и въпреки това Хитлер им налага волята си, винаги щом пожелае. Това се случи не само през апогея на неговата власт, но и преди това, когато е периферна политическа фигура, на която почти не се обръща внимание.

Някои дипломати, особено от съюзническите държави, попадат под силното му влияние, и изглеждат по-скоро довереници на Хитлер, отколкото представители на техните правителства.[1216] Противно на обикновените карикатурни описания, той никога не се обръща към събеседниците си като на масово събиране. Разнообразието от средствата му за „улавяне на души“ прави личните разговори по-ефективни. Атмосферата на срещата, го вкарва в настроение на постоянно силно възвисяване, особено след като започва да използва микрофон и да се наслаждава на многократно усиления метален звук на собствения си глас.

Способността на Хитлер демагогски да използва своя темперамент се проявява най-ясно в отношението му към германските малцинства в чужбина.[1217] Напълно извън собствените си интереси, той може или силно да

подчертае думите си; виж: Kotze H. v., Krausnick H. цит. с., стр. 154, 156. За бележките, адресирани до Ева Браун, виж: A. Zoller. цит. с., стр. 125 и сл. Споменатото по-долу наблюдение, че Хитлер буквално никога не е говорил прибързано, принадлежи на Ялмар Шахт, виж: N. Schacht, Abrechnung mil Hitler, стр. 32.

[1215] Krebs A. цит. с., стр. 135; той споменава гореспоменатото предположение, че Хитлер умишлено предизвика „свещен трепет“ у хората. Виж Speer A. цит. с., стр. 111.

[1216] Hillgruber A. Staatsmaenner, Bd. I, стр. 23; Hanfstaengl E. The Missing Years, стр. 266.

[1217] Bullock A. цит. с., стр. 376.

протестира за съдбата им, или да забрави за тях. Той не обръща внимание на германците в Южен Тирол, Полша или балтийските държави, щом го изисква външнополитическата му концепция, но ако ситуацията се промени, веднага избухва в яростен гняв от „непоносимата несправедливост към най-верните синове на нация".

Изблиците на негодуванието му очевидно не са само актьорски, но по-проницателните наблюдатели открват елемента на изкуствената възбуда, който те съдържат. Той умишлено използва гнева, който сякаш го обзема неконтролируемо. Всъщност тук много добре му помага изключителната способност да се слее с образа и безспорният му актьорски талант да влезе напълно в ролята си. Често той демонстрира най-различни страни на своята личност по време на един и същ разговор, преминавайки например от сдържан тон, рязко променяйки изражението на лицето, до внезапни изблици на гняв, удари с юмрук по масата или нервно барабанене по ръката на стола и след няколко минути се изявява като господар на ситуацията, искрено страдащ или триумфиращ.

В годините, предхождащи канцлерството му, той проявява в тесен кръг от близки хора, майсторската си безмилостност. Например Матилда Кемниц, която по-късно става втора съпруга на ген. Лудендорф, напразно се опитва да се ожени за Хитлер ... Хитлер сякаш сваля от тази светска дама, всичките й обвивки на благочестие, философия, научни интереси, еротика и т.н., докато от нея остава една хапеща зла жена."[1218]

Погрешно е да се смята, че Хитлер е голям любител на музиката. В действителност тя не означава много за него. Той посещава безброй пъти всички опери на Рихард Вагнер, а само „Тристан и Изолда" или „Нюрнбергските майстори певци" е гледал повече от 100 пъти, но не проявя почти никакъв интерес към симфоничната и още по-малко към камерната музика. Също посещава многократно оперетите „Веселата вдовица" или „Прилепа", проявявайки интерес от комбинацията на сценичните ефекти и непретенциозната лека музика. [1219]

Хора от различен произход от обкръжението му подчертават, че след като посещава операта, той говори изключително по въпросите на сценичната техника или режисура и почти никога за самата музикална интерпретация. Защото, музиката за него не е нищо повече от много ефективно акустично средство за засилване на театралните ефекти. Тук той не може без нея, но е напълно безразличен към драмата без музика. Един от секретарите му забеляза, че в библиотеката му няма нито едно произведение на поети класици и дори по време на многобройните си посещения във Ваймар той ходи само на опера и никога на театър. Той смята финала на „Залеза на боговете" за най-

---

[1218] Krebs A. цит. с., стр. 128 и сл.

[1219] Ziegler H. S.. цит. с., стр. 54, 57, 58, 64, 67, 70 и др. Всички твърдения или примери за поведението на Хитлер, цитирани на тези страници са потвърдени от А. Шпеер в разговор с автора. За музикалния вкус на Хитлер вижте също: Goebbels J. Der Fuehrer und die Kuenste. In: Adolf Hitler, стр. 67. Dietrich O. Adolf Hitler als kuenstlerischer Mensch. In: NS Monatshefte, 4. Jhg., h. 43, Okt. 1933, стр. 474; Dietrich O. Mit Hitler in die Macht, стр. 198. Секретарката на Хитлер г-жа Шрьодер също свидетелства, че заедно с Вагнер, Хитлер е бил впечатлен преди всичко от „Прилепът" и „Веселата вдовица", и по едно време дори е „буквално обсебен" от тях. "Спомням си, че имаше период, когато всяка вечер, седнал до камината, пускаше грамофонни плочи на тези оперети. Дори по време на работа се случваше да застане до прозореца и пъхнал ръце в джобовете на панталоните си да гледа бездънното небе и да си подсвирква мелодии от тези оперети". Вижте: Zoller A. цит. с., стр. 58.

високото оперно постижение на всички времена. Всеки път когато храмът на боговете се срутва в огъня на сцената в Байройт под звуците на музикалната експлозия, той развълнувано целуваше ръката на снахата на композитора Уинифред, седнала до него в тъмнината на ложата.[1220]

Тази нужда от театъра произтича от същността на неговата личност. Той има усещането, че е изпълнител на сцената и затова се нуждае от всички тези несвойствени за държавник сценично-театрални действия. Обсебен от стария страх на актьора да не се отегчи публиката, той мисли постоянно за зрелищни ефекти в голямо количество и прави всичко, за да надмине предишното представление.

Неумолимостта която характеризира политическите му действия, има такъв зашеметяващ характер, който не позволява на противниците му да дойдат на себе си. И тя подобно на увлечението му от апокалиптични представи, световни пожари и катастрофи, предоставят на песимистичната му жажда за ефекти възможността за най-силно влияние върху хода на събитията. Ако се замислите, той вярва в ефектите повече, отколкото във всички идеологии и всъщност е театрално същество, което се чувства сред своето обкръжение в онези илюзорни светове, които противопоставя на реалността. Неговата несериозност, лицемерие, мелодрама, евтина злоба, са неизкоренимни елементи от характера му и са толкова вкоренени, колкото е голямо презрението му към реалността. В това е неговата сила, съчетаваща се със силно чувство за „реалност в илюзията“ и методическата концентрация.

Специална роля в това стилизиране на собствената личност в избрания образ, имат митологизирането на собственото съществуване. Един от консервативните съвременници на Хитлер допринесъл за неговото издигане, отбеляза, че той никога не губи усещането за пропастта между скромния си произход и „късметлийския скок към върха“.[1221] Както в младостта си, той продължава да мисли в класови категории. Опитва се да заглуши съзнанието за своя произход, което предизвика в него смущение, като предизвикателно се нарича „работник“, а понякога дори „пролетарий“.[1222] И винаги е обсебен от желанието да прикрие обикновения си произход от народа, с митологизираща аура.

Фактът, че съдбата избира „един от тези малки“, най-обикновени хора, е стар, изпитан мотив за политическата узурпация. Във въвеждащата част на речите си той непрекъснато култивира мита за себе си като „човек от народа“, представяйки се като „обикновен фронтови войник от Първата световна война“, избран от провидението „човек без име, без пари, без влияние, без поддръжници“ или „самотен пътешественик от нищото“.[1223] Това е свързано и с любовта му към великолепните униформи сред обкръжението му, където патосът на простата форма, който самият носи, произвежда по-голям ефект. Тази непретенциозност, както и присъщата му строгост и мрачност, липсата на жени и изолацията, са съчетани перфектно за общественото съзнание в образа на самотната, велика фигура, обременена с тежестта да бъде избран от

[1220] Според А. Шпеер, който често е седял от другата страна до г-жа Вагнер и наблюдавал тази сцена отблизо.
[1221] Schacht H. Abrechnung mit Hitler, стр. 31.
[1222] Burckhardt C. J. цит. с. стр. 340.
[1223] Един показателен пример се съдържа в секретната реч на Хитлер пред завършилите военните училища на 30 май 1942 г .; публикувано в приложението към книгата: Picker H. Hitlers Tischgespraeche.

съдбата и белзан от нея с мистичния печат на саможертвата. Когато г-жа фон Дирксен му казва, че често мисли за самотата му, той потвърждава оценката й: „Да, много съм самотен, но децата и музиката ме утешават“.[1224]

Както свидетелстват подобни твърдения, той не проявява цинизъм в оценката на ролята на собствената си личност и гледа на себе си по-скоро с възвишени чувства.

Под Бергхоф се проситра стръмната планинска верига Винтерсберг, където според легендата е нощувал император Фридрих (I Барбароса) и който един ден ще се върне, ще победи враговете и ще помогне на народа си ако е в беда. Не без емоции Хитлер вижда в разположението на личната му резиденция срещу тази планина, важен знак: „Това не е случайно. Виждам това като израз на моята мисия.“

Все по-често той се усамотява там, особено когато иска да си почине от „саркастичните“ берлинчани или „грубите“ мюнхенци. Той предпочита хубавата природа на Рейнската област и дори години по-късно блажено си спомня как хората са го посрещнали там по време на посещение в Кьолн: „Това бяха най-големите овация в живота ми.“ [1225]

Убеждението за божествената си избраност го подтикна оттук нататък редовно да се обръща към провидението, когато описва същността на своята историческа мисия: „Разбирам на какво е способен човек и къде са границите на неговите възможности, но съм сигурен, че хората създадени от Бог трябва да изпълняван волята на Всемогъщия. Бог е създал нациите не току-така, че те лекомислено да забравят за същността си, да западнат и да загинат ... Колкото слаб в крайна сметка е отделният човек в цялата си същност и действия в лицето на всемогъщото провидение и неговата воля, толкова неизмеримо той става силен в момента когато действа чрез духа на провидението! Тогава силата, която отличава всички велики явления на света, се влива в него.“[1226]

Това убеждение лежи в основата на неговите идеологически представи и им придава тежестта на религиозен принцип. Дава му твърдост, решителност и непреклонна воля да изпълни плановете си. Това възпламенява култа към неговата личност и му предлага форми на чисто идолопоклоничество.

Роберт Лай го нарича единственият човек, който никога не допуска грешки, Ханс Франк казва, че той е уникален като Христос, а един СС-групенфюрер уверява, че фюрерът е по-велик отколкото Христос, който и имал само 12 неверни апостоли, докато Хитлер стои начело на народ, обединен от една клетва.

Докато Хитлер е хладнокръвен за подобни похвали и използва техники на култа към гения само като психологическо средство за укрепване на силата си, те му служат като значителен източник на енергия. Когато вече не може да се справя със задачата да балансира горящото съзнание за своята мисия с макиавелианска предпазливост и самият той повярва в своята свръхчовешка същност, започва неговото падение.[1227]

[1224] Burckhardt C. J. цит. с., стр. 153.

[1225] Hitlers Tischgespraeche, стр. 227; Легендата за Винтерсберг е разказана на автора лично от А. Шпеер. Speer A. цит. с., стр. 100.

[1226] Domarus M. цит. с., стр. 704 (реч на 27 юни 1937 г. във Вюрцбург).

[1227] Bullock A. цит. с., стр. 386; за примери на възхвала на Хитлер виж: Fest J. C. Das Gesicht des Dritten Reiches, стр. 76. Забележката на Лай, че благодарение на Хитлер той напуска дарвинизма и отново намира „Христос“; виж: Scholtz H. B: VJHfZ, 1967, N. 3, стр. 280.

Неговото социално „безпокойство“ е обратната страна на този митологизиран възглед за себе си. Колкото по-високо се изкачва, толкова повече човешкият вакуум се разпространява около него. По-упорито от всякога, той избягва всички опити на „старите бойци“ да общуват с него и техните претенции за лична близост за него са неприятни. Не познава връзка, различна от организирана, където всеки има роля. Хората никога не предизвикват неговия интерес и съчувствие. Неговата максима, е „да не обръща много внимание на връзките с обикновените хора“.[1228]

Склонността му към архитектурата също се ограничава до изграждането на гигантски фасади, докато проектите за строителство на жилищни райони са му напълно скучни.

Обратната страна на процеса на обедняване на социалните връзки за него е невъзможен, или както свидетелстват различни очевидци когато Хитлер говори всички останали го слушат, но когато всички останали говорят Хитлер седи потопен в мисли, апатичен и откъснат от околната среда, без да вдига очи, „стиснал ужасно зъбите си“, както си спомня очевидец на едно от неговите посещения, „или крачи неспокойно. Той не позволява на събеседника да говори, непрекъснато го прекъсва, мислите му се втурват от една тема в друга с невъобразими скокове“.[1229]

Неспособността му да изслушва другите стига дотам, че дори не слуша по радиото изказванията на чуждестранните политически фигури.[1230] Нетърпящ възражения, той познава само тишината или монолозите. Тъй като вече почти не чете и издържа в обкръжението си само заради съхранявянето на подчинеността и възхищението, скоро се озова във все по-плътна интелектуална изолация, като в затворено пространство което отразява само него и носи ехото на неговия непрекъснат монолог със себе си идващ от всички страни. И това е изолацията към която той самият се стреми. Веднъж завинаги е фиксиран върху предишните си убеждения, които имат вид на общи тези, и той нито ги разширява, нито ги променя, а само ги изостря.

Говори за тях непрекъснато сякаш е пиян от собствения си глас и неограничена свобода на мисълта си. Възпроизведени в книгата на Херман Раушнинг, разговорите на Хитлер от началото на 30-те години отразяват въпреки цялата стилизация, маниакалния тон на човек омагьосан от собствените си тиради и привидно откриващ фантастични възможности за словосъздаване. Подобно впечатление с по-ниска интензивност, предизвикват и разговорите на масата в централата на фюрера. „Думата - каза Хитлер - „изгражда мостове към неизследвани региони“.[1231]

[1228] В речта в "орденския замък" Фогелзанг: Kotze H. v., Krausnick H. цит. с., стр. 157; За разтящата му антипатия към „старите борци“: Speer A. цит. с., стр. 58.

[1229] Показанията на Г. Раушнинг от главата „Хитлер в личния живот“, която не е включена в немското издание на книгата му „Разговори с Хитлер“; сега тази глава е публикувана в книгата: Schieder Th. Hermann Rauschnings "Gespraeche mit Hitler" als Geschichtsquelle. стр. 80. Price W. Fuehrer und Duce, стр. 14.

[1230] Още през декември 1932 г. Хитлер отказва да изслуша правителственото изявление на Шлайхер по радиото: „не искам някой друг да ми влияе.“ Виж Hoffmann, H. цит.с., стр. 70.

[1231] Zoller A. цит. с., стр. 45. Т. Шидер също вярва, че Раушнинг точно е уловил монотонния, опияняващ ораторския стил на Хитлер (Schieder Th. цит. с., стр. 52). Ген. Грьонер дава подходящо описание на начина на говорене на Хитлер, след една от срещите с него: погледът се откъсва, и следва шум от думи, фрази, изображения, без точки и запетаи, и всичко тава изхвърля надолу, докато напълно изтощен, изпръсква всичко!“ Виж: Craig G. A. Groener Papers, Lange K. цит.с., стр. 48.

По време на официалното посещение на Мусолини в Германия, на тържествения обяд, Хитлер в продължение на час и половина, непрекъснато говори, отприщил поток от речта си и не дава възможност на госта да вземе думата, въпреки че той също е нетърпелив да изрази мислите си.

Почти всички посетители или служители се озоват в подобна ситуация, особено по време на войната, когато потокът от речта на неуморния оратор се проточва до късно през нощта и изморените жадни за сън генерали, трябва с уважение да слушат „високопарните му дискурси“ за изкуството, философията, расата, технологиите или историята. Той винаги има нужда от слушатели. И те играет ролята на своеобразен инструмент необходим за развитието на идеите му и самовъзбудата. Според един от посетителите му, той изглежда, като „човек, който току-що си е поставил инжекция с морфин“.[1232] Отправените понякога възражения, само стимулират по-нататъшни хаотични асоциации без ограничения, без ред и без край.

Бедността от човешката привързаност, която го изолира от хората работи политически. Той познава фигури с които само си играе. Никой не може да преодолее зоната, с която се отделя от другите хора, вкл. и от непосредственото си обкръжение винаги държано на дистанция. Характерно е, че той изпитва по-силни чувства единствено към някои от починалите. В стаите на резиденцията му в Оберсалцберг висят портрети на майка му, на шофьора Юлиус Шрек починал през 1936 г., но няма портрет на баща му, а Гели Раубал също е по-близо до него, след смъртта си отколкото преживе. „В известен смисъл Хитлер просто не е човек, той не е достижим, вие не можете да го достигнете“ отбелязва Магда Гьобелс още в началото на 30-те год.[1233]

Вече на върха на властта, когато е в центъра на вниманието на милиони, той запазва в себе си нещо от очевидно изчезналия млад мъж от Виенския или Мюнхенския период, чиито житейски обстоятелства са непознати дори за най-близкото му обкръжение. Алберт Шпеер в който понякога не без сантиментални чувства, вижда въплъщението на младежката си мечта за блестящ и изящен живот на буржоа, казва по време на Нюрнбергския процес: „Ако изобщо Хитлер имаше приятели, тогава със сигурност щях да бъда един от тях.“[1234]

Но той не преодолява границата която отделя Хитлер от останалите и въпреки толкова много дни и нощи прекарани в разработване на планове и безкористни грандиозни мечти, той никога не е нищо повече от изпълнител, който е предпочитан пред другите. Въпреки че Хитлер, често го нарича „гений“, оказвайки му голямя чест, му се доверява само по делови въпроси.

Пълното отсъствието и на следи от еротичен мотив се вежда във връзката му с Ева Браун. За разлика от Гели Раубал, тя е само негова „любовница“, с всички страхове, игри на криеница и унижения, свързани с тази ситуация. Самата тя разказва как е седяла три часа до Хитлер по време на вечерята в мюнхенския хотел „Четири сезона“, а той не й позволил да говори с него, само малко преди да си тръгне, и напъхал „плик с пари“ в чантата.

Той я среща в края на 20-те години във фотостудиото на Хайнрих Хофман и това запознанство може би е бил един от мотивите подтикнали Гели Раубал

[1232] Rauschning H. Gespraeche, стр. 162, 104, той пише, че красноречието на Хитлер създава впечатление за „физическа необузданост“.

[1233] Luedecke K.O. W. цит. с., стр. 378. За портретите на майката и шофьора Шрек съобщава А. Шпеер.

[1234] IMT, Bd. XVI, S. 476.

към самоубийство.[1235] Известно време след смъртта на племенницата си Хитлер, прави Ева Браун своя любовница. Тя е обикновено момиче с непретенциозни мечти и мисли, съсредоточени върху любовта, модата, киното, клюките и постоянния страх да бъде изоставена поради егоцентричните капризи на Хитлер и неговите дребни тиранични маниери. Още в началото, той и забранява да пуши, да се пече разголена на слънце, да ходи на танци („Ако бях забелязах, че Ева пуши, веднага щях да скъсам с нея“).

Ревността му е силна, и в същото време той не ѝ обръща никакво внимание по най-обиден начин. „Да не бъдем напълно сами“, тя го моли няколко пъти за куче („това би било толкова прекрасно“), но Хитлер се преструва че не е чул. Дълго време той я държи в почти обидно скромни условия. Записите в дневника дават представа за злополучното ѝ положение. Ето един типичен пасаж: „Искам само едно: трудно е да се разболееш и поне 8 дни, той не знае нищо за това. Защо нищо не ми се случва, защо трябва да търпя всичко това? Иска ми се никога да не го бях виждала. Отчаяна съм. Сега пак си купувам хапчета за сън, след което съм в полусънно състояние и не мисля за това толкова. Защо дяволът ме отведе при него? Със сигурност щях да съм по-добре дрруаде отколкото тук. Изчаках три часа пред Карлтон и трябваше да гледам отстрани как той купува цветя от Ондре и ме кани на вечеря. Той се нуждае от мен само за определени цели, друго не може да бъде. Когато казва, че ме обича това е моментното му настроение. Това е като обещанията му които никога не изпълнява. Защо ме измъчва така и не приключа делото веднага?“

Когато Хитлер в средата на 1935 г. не проявява никакви признаци на внимание в продължение на три месеца и в допълнение към това тя научава, че наскоро той постоянно е бил придружаван от известна „Валкирия“[1236], тя се нагълтва със смъртоносна доза хапчета за сън и пише прощално писмо, в което иска обяснение от Хитлер поне чрез посредник. „Боже, страхувам се че няма да се появи днес“, се казва в последния запис от този период. „Реших да взема 35 дози, така че този път всичко да работи със сигурност. Е, поне щях да им кажа да ми се обадят.“[1237]

Ева Браун се опитва да се самоубие два пъти. Първият път вече през ноември 1932 г., стреляйки с пистолет във врата, а вторият път - в нощта на 28 срещу 29 май 1935 г. С това тя значително стресва Хитлер, особено след като историята на Гели Раубал все още не беше забравена.

Едва когато полусестрата на Хитлер, фрау Раубал, майката на Гели, напуска Бергхоф през 1936 г. Хитлер взема Ева Браун на нейното място[1238], напрежението в отношенията им спада. Но тя продължава да живее в

[1235] Твърдението, че Гели се е самоубила от ревност спрямо Ева Браун е разпространено в литературата посветена на Хитлер, но категорично не се приема от сериозните историци.

[1236] Има се предвид англичанката Юнити Валкирия Митфорд (1914 – 1948 г.). Тя е възторжена почитателка на Хитлер и се запознава с него през 1935 г., когато посещава Германия. Тя присъства на много партийни мероприятия и по-тесни вечери сред отбрания му кръг. В преиода 1935-39 г. се срещат повече от 140 пъти. След като Англия обявява война на Германия, тя изпада в тежка депредия и прави опит за самоубийство, при което осъкатява ръката си.

[1237] Zoller A. цит. с, стр. 73. По отношение на всичко, свързано с Ева Браун, вижте книгата, написана, обаче, в немалка степен въз основа на слухове: Gun N. E. Eva Braun Hitler. Leben und Schicksal.

[1238] Всъщност Ева живее там още от 1935 г., но отношенията между двете са напрегнати и враждебни. Затова Хитлер уволнява даведената си сестра и тя напуска Оберзалцберг.

„полулегално“ положение, трябваше да се промъква край страничните входове и стълбите за прислугата и да се задоволи със снимка на Хитлер по време на закуска и т.н. Когато той я оставя на мира, тя все още няма право да се появява в Берлин и веднага щом пристигат гости, Хитлер я изпраща в стаята си. Но нарастващото й чувство на увереност действа върху него и скоро тя влиза в тесния кръг от хората в който той не се преструва на велик човек, където заспива по време на чай в кресло си, или в разкопчано яке кани другите да гледат филми или да разговорят до камината.

И в непринудената обстановка с голяма лекота се проявяват грубите му, безчувствени черти. Веднъж той казва на Алберт Шпеер в присъствието на любовницата си: „Хората с развит интелект трябва да си избират примитивни и глупави жени. Какво би станало, ако сега имах жена, която да се задълбочи в работата ми! В свободното си време искам малко спокойствие.“ [1239]

В някои от оцелелите аматьорски филми в тесен филм може да се види Ева Браун в компанията на Хитлер на терасата на резиденцията Бергхоф: винаги в мрачно настроение, което се разбира без затруднения.

Ежедневието на Хитлер е описано многократно: как той отваря вратата на спалнята си сутрин която постоянно заключва през нощта, как ръката му механично взема вестниците поставени на пейката пред вратата и отново изчезва. Разходки, пътувания, обсъждане на строителни проекти, приеми, пътувания извън града с кола не представляват външната рамка на деня, а само го разделят на низ от забавления. Колкото оригинален е образът, който Хитлер умее да си придава на публични събития, толкова е безличен неговият личен стил, който се състои от всички тези действия и спонтанно осъзнатите капризи на деня. Той няма личен живот.[1240]

Неговото обкръжение както и преди, се състои от адютанти, секретари, шофьори, санитари, „част от неговия ескорт бяха ефеби[1241]“, както описва един наблюдател, „обикновени хора, с рошави коси, които не се отличават с възпитани жестове“. Той продължава да предпочита некритичното, несвикнало да мисли много обкръжение, на което е свикнал от ранна детска възраст, особено ако те „както и той... са някак изстрадали от живота“. Той прекарва в Оберсалцберг в тяхната компания и неизменния монотонен ред на вечерите, от които един участник има „само спомен за странна празнота“.[1242] Отначало те редовно гледат филми в продължение на 3-4 часа, Хитлер обича комедии на съвременна тематика с плоски шеги и сантиментален завършек. В списъка с любимите му филми, които е гледал десет или повече пъти, са включени „Квакс, некадърният пилот“ и „Пунш на щипките за камина“ на Хайнц Рюман, комедията на Фердел „Двата тюлена“, развлекателни ревюта на Вили Форст, както и многобройни чужди филми, някои от които не са показвани на широк екран. Уморена, компанията след това се събра до камината и истинския разговор така и не започва. Както на голямата обедна маса, така и тук внушителните широко разположени мебели пречат на по-задушевния разговор.

[1239] 1239 Speer A. цит. с., стр. 106; Шпеер съобщава и други подробности за отношенията между Хитлер и Ева Браун; Ibid. стр. 144.

[1240] Krause K. W. Kammerdiener, стр. 12 и сл., Speer A. цит. с., стр. 97 и сл., 131 и сл.

[1241] В Древна Гърция, младежи достинали възрастта за военна служба.

[1242] Speer A. цит. с., стр. 107; Zoller A. цит. с., стр. 21. Горните характеристики за обкръжението на Хитлер принадлежат на личния му лекар проф. Брандт (виж: Hitlers Tischgespraeche, стр. 47), както и на Г. Бен, който е виждал такива „ефеби“ близо до Хитлер по време на посещението си в хотел „Кайзерхоф“; виж: Benn G. Den Traum allein tragen, стр. 116.

В същото време самият Хитлер парализира околната среда, „само няколко души се чувстват добре в някои моменти в негово присъствие“, отбелязва един от неговите стари сътрудници няколко години преди описания период. Два часа седят с мъчително изчакване, разменяйки се само банални фрази. Хитлер или мълчи, или гледа замислено към огъня, останалите мълчат от уважение и умора след киномаратона. „Беше нужно много търпение, за да присъстваш на тези безкрайни събирания пред искрящия огън.“[1243]

Едва след като Хитлер първоначално пожелава лека нощ на Ева Браун между 2 – 3 часа сутринта и скоро след това и той отива да си ляга, останалите сякаш освободени оживяват в кратка е трескава веселост. Вечерите в Берлин са подобни само че има повече гости, а атмосферата е още по-напрегната. Всички опити за въвеждане на някакво разнообразие са спирани от съпротивата на Хитлер, който в тривиалната празнота на тези часове се опитва да се откъсне от тежестта на ролята си, която играе през целия ден. В ярък контраст с това е класическият мотив на тоталитарната пропаганда за прозорецът, който свети самотно през нощта: „Всяка вечер до 6-7 часа сутринта, се виждаше светлината от прозореца му“, казва Гьобелс в стихотворна форма:

„В твоя прозорец светлината не угасва през нощта
И ние спим спокойно, без да се тревожим.
В размисъла, ти търсиш отговора сега.
Плодът е вдъхновен от твоя труд
Решението е открито! Пред настъпващата зора“.[1244]

През лятото на 1935 г. Хитлер решава да превърне къщата в Оберсалцберг във внушителна резиденция и сам разработва плана, с проекции от различните страни и указание за мащаба. Тези проекти са оцелели и потвърждават манията му да работи по предварителна схема. Той не е в състояние да измисли нещо съвсем различно. В неговите скици има един първоначален проект и винаги се вижда, че промените в следващите проекти са много незначителни. Също характерна е загубата на чувството за пропорция, което се вижда в скицата му на гигантски прозорец с изглед към Берхтесгаден, планината Винтерсберг и Залцбург, който по-късно той обича да представя на гостите, като най-големия плъзгащ се прозорец в света.

„Основната инфантилна черта в същността на Хитлер“, която Ернст Нолте отбелязва въз основа на анализа на неговата неконтролируема жажда за присвояване, е неистово и неукротимо желание да получи това което иска веднага. Например това кара подрастващия Адолф да посети „Тристан и Изолда“ пъти за кратко време 30-40 пъти, или подтиква райхсканцлера за 6 месеца поне 6 пъти да отиде на изпълнението на „Веселата вдовица“.[1245] И в

[1243] Zoller A. цит. с., стр. 21; Luedecke K. G. W. цит. с., стр. 459. Споменаването на филмите, които Хитлер предпочита да гледа, се основава на доклада на съветник Баркхаузен (BAK), който доставя на Хитлер филми през тридесетте години. Той също прави списък, съдържащ 2000 заглавия, забранени в Германия за прожекция в кината. Вижсъщо: Hoffmann H. цит. с., стр. 191.

[1244] От програмата за откриване на Десетилетието на Съюза на германските девойки в Трир, Heyen F. J. цит. с. стр. 230. Goebbels J. Unser Hitler (радио-реч по случай рождения ден на Хитлер на 20 април 1935 г.), Adolf Hitler, стр. 87 (Публикувано от Reemtsma Cigarette Labels Advertising).

[1245] Nolte E. Faschismus in seiner Epoche, стр. 358 и сл. За посещенията на представленията „Тристан и Изолда“ и „Веселата вдовица“ виж Libres propos, стр. 322,: Dietrich

двата случая има склонности на човек, който така и не успява да преодолее младостта си с нейните мечти, травми и негодувание. Дори на 16-годишна възраст той иска да удължи 120-метровия фриз в музея в Линц с още 100 метра, така че в града да се намира „най-големия пластичен фриз на континента“, а години по-късно той иска да изгради в града мост, който да се издига на 90 метра над реката, единствен в света“.[1246]

Същата линия на поведение, се вижда дори в периода, предхождащ канцлерството, когато да организира състезания по магистралата с други автомобили, предимно тежки американски автомобили и екстаза в който изпада, когато демонстрира превъзходството на двигателя на своя „Мерцедес“.

Най-големият плъзгащ се прозорец е допълнен от огромна маса с 6-метрова мраморна плоча, най-високите куполи, най-гигантските трибуни, най-грандиозните триумфални арки, ясно показващи проявата на мегаломания. Веднага щом чува от един от своите архитекти, че в проекта си е „надхвърлил” размерите на някаква исторически известна сграда, Хитлер е възхитен. Мегаломанските структури на Третия райх съчетават тази инфантилна мания с с традиционния „фараонов комплекс“ на суетните диктатори, които искат да компенсират преходния характер на своето господство с гигантски строителни проекти. В многобройните изявления на Хитлер това звучи точно така всеки път, например на партийния конгрес през 1937 г. той казва: „Тъй като вярваме във вечността на този Райх и тези структури трябва да са вечни, тоест не са предназначени за 1940 или 2000 г. Те, подобно на катедралите от нашето минало, трябва да навлязат в следващите хилядолетия. И ако днес Бог заповядва на поети и певци да бъдат бойци, тогава той даде на бойците архитекти, които ще увековечат успеха на тази борба във вечните произведения на уникалното велико изкуство. Това състояние не трябва да бъде гигант без култура и сила без красота.“[1247]

С помощта на огромни сгради Хитлер, иска със закъснение да задоволи старите си мечти в областта на изкуството. В една реч от същия период той заявява, че „ако не беше Първата световна война, той ... вероятно щеше да стане един от най-добрите, ако не и най-добрия архитект в Германия“.[1248]

Сега той става нейният главен строителен ръководител. Заедно с няколко избрани архитекти той разработва концепцията за реконструкция на много германски градове, която включва появата на гигантски сгради. Огромният им размер, липсата на привлекателност и стилизираните елементи от формата на античността създават цялостното впечатление за помпозна, опитомена празнота.

През 1936 г. той приема план за превръщането на Берлин в столица на света, „сравнима само с древен Египет, Вавилон или Рим“[1249]: за около 15 години той иска да превърне целия център на града в солиден представителен паметник на имперското величие, с широки булеварди, гигантски сгради, блестящи от светлини, а над целия този ансамбъл е трябвало да има сграда

O. Zwoelf Jahre, стр. 165. Според уместната забележка на Нолте, постоянните и омразни спомени на Хитлер от училището, са също инфантилни и сякаш „никога не е напускал юношеството и не е научавал нищо с възрастта, няма житейско обогатяване, примиряване и смекчаване на остротата на тази обида“.

[1246] Kubizek A. цит. с., стр. 125, 123.

[1247] Offizieller Bericht, стр. 78; Speer A. цит, с., стр. 83.

[1248] Hitlers Tischgespraeche, стр. 323.

[1249] Hitlers Tischgespraeche, стр. 195.

под формата на храм с купол, висок почти 300 м и това да бъде най-високата сграда в света, способна да побере 180 000 души. От подиума вътре в сградата, под позлатен орел с размерите на цяла къща, той ще се обръща към поданниците на Великогерманския райх и да диктува закони на падналия в краката му завладян и привърнат в прах свят. Великолепна 5 км улица свързва тази сграда с триумфална арка с височина 80 м, символ на многото победи във войните, основаващи световната империя, „всяка година“, мечтае Хитлер в разгара на войната, „тълпа киргизи ще бъдат водени през столицата на райха, за да могат да си представят силата и величието на каменните паметници на столицата”.[1250]

„Домът на фюрера“, е замислен като дворец обграден с крепостни стени, в самия център на Берлин. Предвидено е да заема площ 2 млн кв.м. Заедно с жилищни помещения и канцеларии, ще съдържа многобройни зали за големи приеми, галерии, зимни градини на покрива, фонтани и театър.

Не без причина любимият му архитект (А. Шпеер), който по-късно се натъква на стари проекти прави асоциации с „архитектурата на сатрапите във филма на Сесил Б. де Мил“.[1251] Тези проекти на Хитлер отговорят на духа на времето, от който той изглежда е толкова разделен. Каменните доказателства за тази вътрешна хармония, неразбираема за миряните, могат да се видят и днес в Москва, а също и в Париж, Вашингтон и Холивуд.

В обширните планове за преструктуриране на почти всички големи германски градове се реализира идеалът на Хитлер за художника-политик. Дори когато е зает с неотложни държавни дела, той постоянно намира време за дълги разговори за архитектурата. Когато го измъчва безсънието, той често рисува планове или скици през нощта, и винаги се разхожда през така наречения министерски площад зад райхканцеларията до бюрото на Шпеер, където, застанал пред 30-метров макет модел на улица „осветен от прожектори, той се възхищава заедно с по-младия си събеседник на фантастични проекти, на които не им е писано да се сбъднат. Сред сградите, планирани да дадат на Нюрнберг „бъдещия му вечен облик“, са стадион за 400 000 зрители, който трябва да се превърне в една от най-грандиозните сгради в историята, параден площад с трибуни за 160 000 места, парадна улица и няколко сгради за конгреси и всичко това е обединено в гигантски комплекс от храмове, чийто дизайн е показан на световното изложение в Париж през 1937 г. и печели „гран при“.

Следвайки съвета на Шпеер, Хитлер обръща специално внимание на избора на строителен материал, така че конструкции, дори под формата на руини, обрасли с бръшлян и с рухнала зидария, да свидетелстват за величието на неговото господство, както говорят пирамидите в Луксор за силата и славата на фараоните. „Ако един ден“, казва той при полагането на първия камък в Двореца на конгресите в Нюрнберг, „движението е предопределено да спре, тогава след хилядолетия този свидетел ще говори. Сред свещената горичка с вековни дъбови дървета хората ще се възхищават със страхопочитание на този първи колос сред структурите на Третия райх.“[1252]

[1250] Пак там. S. 143; следната бележка за „архитектурата на сатрапите“ се съдържа в мемоарите на Шпеер. Speer A. цит. с., стр. 174.

[1251] Това се отнася до псевдомонументалния стил "Клеопатра".

[1252] Domarus M. цит. с., стр. 527 (реч от 11 септември 1935 г.). По цялата тази тема изобилни свидетелства дава в книгата на А. Шпеер: Speer A. цит. с, глави 3, 6, 8, 10, 13.

Архитектурата обаче е само дисциплина на изкуството, която предпочита и към която проявява особен интерес. Но той има влечение още към живописта, музикалния театър и всъщност интересът му към всички изкуства, не отслабва от времето на младостта му. В съответствие с възгледа си, че художественото ниво на една епоха отразява само нейното политическо величие, той вижда основното доказателство за легитимността на държавната си дейност в културните постижения. На този идеологически фон е необходимо да се имат предвид самоуверените пророчества от началния период на „Третия райх“, че с появата му „ще дойде безпрецедентен разцвет на германското изкуство“ или „нов художествен ренесанс на арийците“.

Колкото повече е раздразнението на Хитлер, че мечтата му да стане новият Перикъл не се сбъдва, всичките му усилия се свеждат да създаването на войнствен бидермайер.[1253]

Отделен от света и горд с теснотата на своя малък свят, той култивира псевдоромантичен култ към залеза, който зад затворените прозорци се съсредоточава върху следното: разораното поле от което се издига пара, героизмът от стоманените шлемове, планинските върхове с шапка от вечен сняг и отново и отново работници, пълни със сила, печелещи още една трудова победа. Генерираното от идеите на „фьолкише“ рязко отхвърляне на цялата „не наша“ култура е очевидно не само в литературата, но и в изобразителното изкуство, въпреки че ежегодните общи изложби в Мюнхен, на които самият Хитлер оглавява журито, се опитват да прикрят празнотата, която царува с триумфите на новото за което не се пестят разходи.

Жестоките нападки на Хитлер срещу „ноемврийското изкуство“[1254], изречени в миналото „измамата под прикритието на изкуството“, показват колко твърдо той приравнява художествените норми с политическите. Той заплашва да постави „неандерталците в културата“ под лекарско наблюдение или в затвора и дава указания за унищожаване на „интернационалистическата художествена мръсотия“, която не е нищо повече от „продукт на нахална безсрамна претенциозност“.[1255] Изложбата „Изроденото изкуство“, проведена през 1937 г., частично изпълнява тази заплаха.

Във възприятието на Хитлер за изкуството се натъкваме на запазените замръзнали във времето, някогашни възгледи, характеризиращи целия свят на неговите мисли и идеи. От Виенския период когато всички бури в артистичния и интелектуалния свят минават покрай него без да остави следа, критериите му за оценка не се променят.

Студеният класически блясък от една страна и помпозния упадък от друга, това е неговото разбиране възприето от произведенията на Анселм фон Фойербах и Ханс Макарт, те са основните му ориентири на артистичното му чувство. И когато изпада в гнева си на неуспешен студент в Художествената академия, то ги издига като задължителна норма.

[1253] Шпеер споделя пред автора, че Хитлер е виждал в Перикъл „един вид паралел“ със себе си. Speer A. цит. с., стр. 466.

[1254] Има се предвид изкуството във Ваймарска Германия от 20-те години на XX в., до идването му на власт.

[1255] Подобни изрази се срещат в почти всички негови изказвания по културни въпроси, а също и в „Разговорите на маса“. Вижте също сборника: Strothmann D. Nationalsozialistische Literaturpolitik, стр. 302. Хитлер с готовност подчертава образователната стойност на германската художествена изложба както за обществеността така и за художниците и както казва, тя е „истинско плашило за посредствеността“; Hitlers Tischgespraeche, стр. 491.

Освен това, той се възхищава предимно на италианското ренесансово и раннобароково изкуство, повечето от картините в Бергхоф принадлежат към тези два периода. Особено обича полуголата женска фигура в картината на ученика на Тициан, Парис Бордоне и голямата цветна скица на Тиеполо. Художници от германския Ренесанс не са сред любимите му поради липсата на помпозност и строгост.[1256] Педантичната точност на възпроизвеждането в собствените му акварели, подсказва изискването за майсторска точност на изобразяването. Хитлер оценява ранния Ловис Коринт, но по-късните му творби създадени в един вид гениално старческо просветление го дразнят и той нарежда да ги махнат от музеите. В допълнение към всичко това, той обича сантиментална жанрова живопис като образи на скитащи монаси и дебели собственици на винарски изби от картините на Едуард Грюцнер. Още в младостта си, Хитлер казва в обкръжението си, че е мечтаел за такъв успех в живота, така че да можеше да си позволи да закупи оригинална картина на Грюцнер.[1257]

Много от произведенията на художника висят в апартамента му в Мюнхен на „Принцрегентенплац", до тях стои трогателната идилична сцена от живота на малките хора от Шпицвег, следва портрет на Бисмарк от Ленбах, сцена на срещата в парка от Анселм фон Фойербах и многобройни версии на „Греха" на Франц фон Щук. В „Проекта за Германската национална галерия", който той скицира на първа страница на скицника си през 1925 г., откриваме тези художници и други имена като Овербек, Мориц фон Швинд, Ханс фон Маре, Дефрегер, Беклин, Пилот, Лайбл и накрая Адолф фон Менцел, на когото той отрежда не по-малко от пет зали.[1258] Той много рано започва да изкупува чрез комисионери всички значими творби на тези художници, подготвяйки фонда за музея, който иска да създаде в Линц след постигане на целите си и който самият той трябва да ръководи.

Това което предприема незабавно и неумолимо са плановете му за изграждането на картинна галерията в Линц която трябва да притежава гигантски размери. Първоначално той иска да събере там само представителни примери за немско изкуство от XIX век, но по време на пътуването до Италия през 1938 г. богатството на италианските музеи му прави толкова невероятно впечатление, че сякаш приема предизвикателството. Той решава да построи нещо адекватно и колосално. В неговата фантазия възниква идеята за „най-големия музей в света". В началото на войната този план е разширен до крайната си рамка и е свързан с план за преразпределение на цялото европейско художествено наследство, според което всички произведения от т.нар. германски зони на влияние трябва да бъдат транспортирани до Германия и събрани в една единствена експозиция в Линц, който трябва да се превърне в своеобразен германски Рим.

Хитлер намира компетентен специалист, който да изпълни тези планове. Това е генералният директор на галерията в Дрезден, д-р Ханс Посе[1259].

[1256] Според А. Шпеер, Хитлер не харесва германския художник Лукас Кранах (1472 – 1553 г.), тъй като женските образи на Кранах не отговарят на неговия идеала му за жена с по-пълна фигура. Затова казва, че жените от Кранах са „неестетични".

[1257] Според показанията на Х. Хофман, който е бил основният купувач на картини за Хитлер и негов най-близък съветник по въпросите на изкуството: Hoffmann H. цит. с., стр. 168, 175. Hitlers Tischgespraeche, стр. 379.

[1258] Hoffmann H. цит. с., стр. 180.

[1259] Ханс Посе (1879 – 1942 г.) Започва кариерата си като музеен работник през 1903 г. като стажант в музея „Кайзер Фридрих" в Берлин и скоро е назначен за помощник на директор

Заедно с голям екип от асистенти той претърсва всичко, което европейската търговия предлага, купува или конфискува по-късно от окупираните страни, всички ценни произведения на изкуството и ги инвентаризира в многотомни „каталози за фюрера". Картините отбелязани от Хитлер по време на войната, са доставяни в Мюнхен. Хитлер съзерцава избраните произведения отдалечава е от реалността и изпада в забрава, в дългите си разговори за изкуството. През 1943/44 г. за Линц са закупени 3000 платна на обща стойност 150 млн райхсмарки, въпреки всички трудности с военния бюджет. Когато помещенията в Мюнхен стават оскъдни, Хитлер дава указания за съхраняване на колекциите в замъци като Хоеншвангау и Нойшванщайн, в манастири и планински пещери. Само в галериите на Алт Аусее, солна мина от XIV век, до края на войната са скрити 6755 картини на стари майстори, както и рисунки, графични произведения, гоблени, скулптури и безброй антични предмети. И това е още един пример на инфантилната му алчност, нараснала до невъобразими размери. Сред картините са произведенията на Леонардо да Винчи и „Мадона" на Микеланджело, известните творби на Рубенс, Рембранд, Вермеер, „Гентският олтар" на братята Ван Ейк и до тях, картината „Чумата във Флоренция" на Ханс Макарт, която Хитлер приема като подарък от Мусолини по негова спешна молба.

Заповедта за взривяване на хранилището, която идва в края на войната от бункера на щаба на фюрера е предадена от гаулайтера на района Горен Дунав, Август Айгрубер, който е заплашен с разстрел за неизпълнение, но той не я изпълнява.[1260]

Във външния вид на Хитлер има някакво странно усещане за малоценност което създава фигурата му, слаба и с тесни рамене, което не можеше да бъде компенсирано от многобройни триумфи. Всички черти на личността които питежава, не го правят личност. Дошлите до нас истории и спомени от обкръжението му не дават осезаем образ. Той се движи по сцената като

на музея Вилхелм фон Боде. През 1910 г. 31-годишният Посе, с препоръка на Боде, е назначен за директор на картинната галерия в Дрезден. През 1914 г. Посе е мобилизиран, и пише на Боде: „Много бих искал да присъствам при разделянето на Лувъра". От лятото на 1919 г. Посе придобива експресионистични творби за Дрезденската картинна галерия. Той е приятел с Оскар Кокошка, който по това време преподаваше в Дрезденската художествена академия и жевее ня квартира у Посе в Дрезден. Привързаността на Посе към авангардната живопис не се харесва на немските националистически художници, които го обвиняват, че показва „дегенерирано изкуство" в художествена галерия. С идването на власт на националсоциалистите през 1933 г., дрезденският клон на партията започна кампания срещу Пос, но обвиненията срещу Посе са преувеличени и не водят до оставката му. През април 1933 г., Посе подава молба за членства в НСДАП, и през декември 1933 г. получава временна партийна членска карта, и е на изпитателен срок. През декември 1937 г. повече от 50 картини от фондовете на галерията са определени като „упадъчно изкуство" и конфискувани. На 7 март 1938 г. Посе се обръща в министерството по този въпрос, където му намекват да се пенсионира, което той прави след кратък размисъл. На 18 юни 1938 г. Хитлер посещава Дрезденската картинна галерия, търсейки специалист по изкуство, който да създаде колекцията за музея на фюрера в Линц и по препоръка на антиквара Карл Хаберщок избира за тази работа Ханс Посе и го реабилитира. По-късно го възстановява като директор на Художествената галерия в Дрезден. Официалното е назначение на поста специален комисар на 1 юли 1939 г. В продължение на три години Посе работи усилено по указания на фюрера. Фондът на бъдещия музей в Линц се основаваше на личната колекция на фюрера, която трябваше да бъде попълнена с произведения на изкуството, конфискувани в Австрия и придобити в Европа. В началото на 1942 г. Посе заболява от рак на устната кухина, и умира в края на годината. Наследник на Посе като комисар на Хитлер е изкуствоведът и музеен работник Херман Фос.

[1260] Brenner H. цит. с., в главата „Заповедта на фюрера: Линц" (Der Fuehrerauftrag Linz, стр. 154 и сл.), където се разказва за това.

някаква безличност в маска, въпреки че е господар на това сценично пространство. Като един от най-великите оратори в историята, той не оставя нито един закачлив крилат израз, точно както няма нито един ярък исторически анекдот за него, въпреки че се отнася към властта както пожелае, толкова безцеремонно и произволно, както никоя друга политическа фигура след краят на абсолютизма.

Преобладаването на ексцентричността в личността му подтиква различни наблюдатели да го нарекат аматьор. Ако приемем, че същността на този тип хора се определя от доминирането на желанията над задълженията и настроенията, над правилата и стриктното постоянство, тогава поведението на Хитлер означава точно проникването на дилетанта в политиката.

Ранните обстоятелства в живота му постоянно носят отпечатъка на това свойство, което в крайна сметка го въвежда в политиката, времето на неговата власт е просто непрекъсната демонстрация на нормативната сила на личния принцип. Това качество е свързано с начина му на развитие и радикалността на използваните методи, благодарение на които той постига толкова много успехи. Той е истински „хомо новис“ (нов човек), не е обременен нито с опит, нито с уважение към правилата на играта, не познава ограниченията, които съществуват за професионалистите, и не отстъпва пред страха от необмислените действия. Той интуитивно схващаше общата посока, но не си представя практическите трудности при реализирането на мащабните си проекти. За него всичко е само детска игра или акт на волята, смелостта му не е осъзната. С „дилетантска смелост при вземането на решения“ той се намесва навсякъде, изразява мнението си, дава указания и прави неща, които другите не биха се осмелили изобщо да си и помислят.[1261] Аматьорски е страхът му да признае грешката си и желанието му да демонстрира всестранни познания за тонажа, калибрите на оръдията и статистиката като цяло. Естетическите му наклонности са възхищение от гигантската, наивна любов към триковете, внезапните действия и вълшебните ефекти, което също показва неговата аматьорска същност. Характерно е, че той се доверява на прозрението повече, отколкото на мисълта и на гения повече отколкото на труда и старанието.[1262]

Той се опитва да скрие това дилетантство като пренебрегва чувството за мярка и стига до монументалност, която го прави невидим. В този смисъл той е фигура от XIX век, човек който се възхищава от величието под всякаква форма – независимо дали става дума за мащаби или за хора. Величието е легитимирането за всичко, светът за него е експериментално поле или просто завеса и в съответствие с крайното изявление на Ницше той е сигурен, че „народите не са нищо повече от заобикаляне на природата, за да се създадат няколко велики фигури“. „Гениите са изключителен вид, казва той, имайки предвид себе си, и затова те не се съобразяват с обикновените хора“, тяхното по-дълбоко разбиране на нещата, тяхната висока мисия оправдава всяка жестокост, в идеите му сборът от отделни хора се роят в краката на гениите обвити с величие и слава, и са само „бацили, обитаващи планетата“.[1263]

В тези картини на гения, величието, славата, мисията и борбата на световете се проявява характерното идейно начало на света на Хитлер. Той

[1261] Speer A. цит. с., стр. 244; Шпеер също подчертава дилетантството на Хитлер.

[1262] Hitlers Tischgespraeche, стр. 322, където Хитлер отбелязва, че е важна не постоянната работа, а способността към „велики мисли“.

[1263] Dietrich O. Zwoelf Jahre, стр. 168, Frank H. цит. с., стр. 133, Hitler A. Mein Kampf, стр. 501. (бел. пр.: „сбор от абсолютни нули“, което също казва по адрес на обикновените хора.)

мисли в митологични, а не в социални категории и неговата „модерност“ е пронизана с архаични елементи. Светът и човечеството, състоящи се от хиляди нишки, преплитащи интереси, темпераменти и енергийни заряди, са сведени до няколко инстинктивно схващани противоречия, като напримел: има приятели и врагове, добро и зло, чистите се противопоставят на нечистите, бедните на богатите, рицарят в блестящи доспехи, на пазещия съкровището дракон, в тази странно разкъсваща се картина.

Хитлер отбелязва, че Розенберг е избрал „неудачно заглавие“ за основната си работа: националсоциализмът противопоставя не „мита на 20-ти век на духа“, а „вярата и знанието на 20-ти век на мита на 19-ти век“.[1264]

Всъщност той е много по-близо до позицията на партийния философ, отколкото предполагат подобни твърдения. Рационалното в него постоянно се ограничава до методичността и прикрива тъмните ъгли на страховете и афектите му. Изхождайки от по-малко митологични предпоставки, той действа с планирана трезвеност и само като вземат под внимане тази студенина и заблуди, макиавелизъм и увлечение по магията, може да се опише явлението като цяло.

Традиционната схема на германската история за него е определена в решаваща степен от някои груби, произволно изфабрикувани предложения, извлечени от ненужната купчина трактати на цели поколения германски професори и лъжепророци. Тази схема представя Германия, като заобиколена от вечни врагове, измисля легендата „за удара с нож в гърба“ верността на нибелунгите и поставя алтернативата „победа или смърт“.

Вярно е, че националсоциализмът не познава, за разлика от италианския или френския фашизъм, явлението „изкушение от историята“[1265], което принадлежи към основните черти на фашисткото мислене. Той няма „идеалната епоха“, която да мобилизира в неговата суета и героичност, импулса за подражанието. Той познава критично отричане на историята, или опит да стимулира настоящата суета с карикатурата на предишната слабост и разпокъсаност. Хитлер несъмнено извлича от отричането на миналото, същия динамичен заряд като Мусолини, от заклинанията на славата на Римската империя. Достатъчно е да си припомним такива понятия като „Версай“ или „периода на системата“, Гьобелс например инструктира водачите на пропагандата да представят Ваймарския период от 1918 до 1933 г. като „престъпен“.[1266] Историята, както отбеляза Пол Валери е най-опасният продукт направен от химията на човешкия мозък и кара хората да мечтаят или да страдат, прави ги мегаломански суетни, непоносими един към друг, дава им чувството на горчивина. Във всеки случай омразата и страстите на народите през първата половина на века са много по-възбудени и предизвикани от фалшифицираната история, отколкото от всички расови идеологии.[1267]

Хитлер използва средство за отричане на германското минало поради самата причина, че не се възхищава на нито една от тези епохи: неговият идеал е светът на древността – Атина, Спарта („най-чистата форма на расова

[1264] Hitlers Tischgespraeche, стр. 269; относно идентификациите на християнството и болшевизма вж .: пак там на стр. 169.

[1265] Nolte E. Faschismus in seiner Epoche, стр. 500.

[1266] Bracher K. D. Diktatur, стр. 286 и сл.

[1267] Изказването на П. Валери: Talmon J. L. цит. с. Bd. 11, стр. 200. Тази мисъл е абсолютно показателна за нашите съседи сърби, гърци и румънци, и техните шовинистични антибългарски идеологии, построени точно върху гоненето на историческите митове. (бел. пр.)

държава в историята на света“), Римската империя. Винаги се чувства по-близо до Цезар или Август, отколкото до германския вожд Арминий. Те а не неграмотните обитатели на германските гори са му по-близко. Той се класира сред онези „най-светлите умове на всички времена“, които се надява да срещне на „Олимп ... където ще се изкача“.[1268]

Той отново и отново е зает с проблема за смъртта на древните империи: „Често разсъждавам защо древният свят е загинал“. И открито се подиграва с опитите на Химлер да възкреси различни бутафорни елементи от германското езичество и древните праисторически вярвания, като саркастично реагира на фолклора на глинените парчета и изследванията за използването на билки от германците казвайки, че „в никакъв случай не е привърженик на тези неща“: „По времето, когато нашите предци са правили каменни корита и глинени съдове с които сега се занимават нашите изследователи от праисторическите времена, Акрополът е построен в Гърция.“[1269] На друго място четем: „Германците, които останаха в Холщайн и след две хилядолетия все още са диваци и не са на по-високо ниво на култура от сегашните маори“. Само националностите, мигрирали на юг, преживяват културен подем: „Страната ни беше дива ... Когато ни питат за предците ни, винаги трябва да назоваваме древните гърци“.[1270]

Заедно с древните държави, Англия преди всичко предизвиква неговото възхищение, подтиквайки амбицията му, тъй като тя е в състояние да съчетае националното сближаване, съзнанието на нация от господари и способността да мисли в широки категории, тя е противоположност на германския космополитизъм, плахост и тесногръдие.

И накрая, евреите са обект на тайно, неволно удивление и табуирани страхове. Той се възхищава на тяхната расова самоизолация и чистота не по-малко от тяхното съзнание за собствената им изключителност, тяхната упоритост и остър ум. Всъщност той вижда в тях един вид негативен свръхчовек. В разговорите на маса, признава че, „дори германските народи с приблизително същата расова чистота, са по-изостанали от тях: ако прехвърлим 5000 евреи в Швеция, те ще спечелят всички водещи позиции в тази страна за най-кратки срокове“.[1271]

От тези спекулативни елементи, колкото и да са неточни и неверни, той конструира идеята за „новия човек“: тип, който съчетава твърдостта и непретенциозността на спартанците, римските обичаи, английския тип ръководител и еврейския расов морал. Тази расистка фантасмагория възниква отново от жаждата за власт, всеотдайност и фанатизъм, от преследването на кошмарите от войната: „Всеки, който разбира националсоциализма само като политическо движение,“ смята Хитлер, „едва ли го разбира изобщо. Той е нещо повече от религия: той е волята да се създаде нов човек.“[1272]

[1268] Hitlers Tischgespraeche, стр. 186, 171.

[1269]Там. стр. 446.

[1270]Там. стр.. 159, 173; Speer A. цит. с., стр. 108 и сл.

[1271] Libres propos, стр. 253. В „Моята борба“ се казва, че чистотата на кръвта „евреинът съблюдава повече от всеки друг народ на земята. Така той продължава своя разрушителен път, докато не срещне друга сила, която в ожесточена битка няма да отхвърли този боец (!) обратно при Луцифер.“ Виж: Hitler A. Mein Kampf, стр. 751. В тази връзка също: Nolte E. Faschismus in seiner Epoche, стр. 500 и сл.

[1272] Rauschning H. Cespraeche, стр. 232; Doerner K Nationalsozialismus und Lebensvernichtung. In: VJHfZ, 1967, H. 2, стр. 149.

Това е най-съкровената му и най-удовлетворяваща мисъл, и изпълнението й компенсира всички страхове и трудности, положителната му идея: да събере арийската кръв, която е загубена напразно във всички градини на Клингсор[1273] на този свят и да осигури безопасността на тази скъпоценност чаша за всички времена, за да стане неуязвим владетел на света. Пред визията на „новия човек“ всички изчисления на тактиката за укрепване на властта и на целия му цинизъм, замръзват. Още през пролетта на 1933 г. Хитлер заповядва да се предприемат първите законодателни мерки, които скоро се разширяват до широк спектър от целеви средства, отчасти предназначени да спрат така наречената деградация на расата, а отчасти за „съживяване на нацията. .. чрез съзнателното формиране на нов човек.“ На конгреса Нюрнберг през 1929 г. Хитлер каза в заключителната си реч: „Ако милион деца се раждат всяка година в Германия и 700 800 хиляди от тях са най-слабите и бъдат унищожени, тогава крайният резултат може дори да бъде укрепването на нашите сили“. Сега интелектуалните служители на режима вземат тези идеи и ги концентрират до обявяването на „световна война ... на изродените и заразените“. Представителят на расовата философия Ернст Бергман, по думите му, „смело би премахнал милион копия човешки отпадъци, с които са пълни големи градове“.[1274]

Паралелно с антисемитските мерки има многобройни действия за „осигуряване на добра кръв“ - от приемането на специални закони за брака и наследственото здраве, до обширни програми за стерилизация и евтаназия.[1275]

Мерките по линията на евгениката[1276] са допълнени с педагогическа дейност: „духовната раса“ - смята Хитлер – е нещо по-солидно, упорито от просто раса”. Той обосновa тази теза „с превъзходството на духа над плътта”.[1277] Избраният според расовите критерии елит трябва да получи идеологическо закаляване и различно обучение в нов тип образователна система, в национални политически образователни институции („Наполас“), училищата на Адолф Хитлер, подобни на ордени, висшите училища, организирани от Розенберг, чието създаване обаче не напредва извън началния етап.

В един от монолозите си пред няколко доверени лица Хитлер описва новия тип хора, въплътени отчасти в СС. Той има демонични черти, характерни за хищник, той е „безстрашен и свиреп“, и с ужасен вид.[1278] Въпреки че подобни схеми са изцедени от творбите на различни автори, те притежават елементи, противоречащи на интересите на тоталитарния режим, свързани със

[1273] Клингсор е магьосник който държи пленени жени от благородни семейства, герой в "Парсифал" на Рихард Вагнер.

[1274] Doerner K. цит. с., стр. 131; Domarus M. цит. с., стр. 717, който цитира едно от прокламациите на партийния конгрес, в което Хитлер заявява: „Но най-голямата революция за Германия е първото системно прилагане на националната хигиена, а оттам и расовата хигиена. Резултатите от тази немска расовата политика ще има за бъдещето на нашия народ по-важна от последиците от всички други закони. Защото те създават новия човек.“

[1275] Под това име в нацистка Германия в периода 1940-45 г. е проведена програма за масови убийства (над 120 000 души), на деца с умствени увреждания и възрастни психично болни.

[1276] Евгениката е наука за подобряване на наследствения фонд. В нацистка Германия тя служи като теоретично оправдание за унищожаването не само на хора с умствени увреждания, но и за пълното унищожаване на представители на „низшите раси“.

[1277] Изказване на Хитлер от 13 февруари 1945 г. Le Testament politique de Hitler, стр. 85.

[1278] Rauschning H. Gespraeche, стр. 233. Ueberhorst H. Elite fuer die Diktatur; Klose W. Generation im Gieichschritt.

задържането на властта и самосъхранението му и този режим не може да позволили те да бъдат реализирани. Тези интереси изискват формирането не на демоничен, а на дисциплиниран човек, не на безстрашен, а на агресивен тип, обаче с обучена и контролирана агресивност, която може да се използва за всякакви цели.

Особеността и невероятната сила на Хитлер е способността да превърне схемите от книгите в реалност. Новият човек в чийто образ трябва да се формира младият елит на бъдещия Великогермански райх, е ужасен не с описаните по-горе, а със съвсем различни свойства. Той се отличава с изключителна гъвкавост и тесногръд идеализъм, той не е толкова свиреп, колкото механично подчинен, стриктно изпълняващ командата, смел на дело и изпълнен със съзнание за ролята си на господар, основана на „желанието му да унищожи другите“, както Хитлер декларира на 13 февруари 1945 г. в един от последните му записани монолози.

Въпреки това, досега този тип се появява само в контури. Невъзможно е бързо да се съживи „арийската кръв“ и превъзходство, от материал доста замърсен в расово отношение. „Всички страдаме от порока на смесена, развалена кръв“, заявява Хитлер и наистина при появата на новия човек не е трудно да се появи страданието от собствената ни нечистота и слабост. Той разчита този процес да продължи десетилетия. В реч от януари 1939 г., казва, че този процес ще продължи сто години. Едва след неговото завършване мнозинството от германския народ ще притежава качествата, които ще му позволят да завладее и да господства над света. И не се съмнява в успеха на делото. „Държавата“, пише той вече в послесловието на „Моята борба“, „която в епоха на замърсяването на расите, обръща внимание на грижите за най-добрите си расови елементи, които трябва един ден да станат владетели на Земята.“[1279]

Самият той има малко време. Тревожно прогресиращият спад на расата и съзнанието, както и краткостта на човешкия живот го карат да бърза напред. Въпреки традиционно апатичното си настроение, животът му се характеризира с трескава неуморимост. Още в писмото си от юни 1928 г. пише, че вече е на 39 години, така че „в най-благоприятния случай му остават двадесет години“, за да изпълни своята „огромна задача“. Страхът че животът му може да протече безполезно, се превръща в непрекъснатото измъчващо го усещане, и постоянно се тревожи от мисълта за преждевременна смърт. „Времето бърза“, казва през февруари 1934 г. и продължава: „Животът ми няма да е достатъчен ... Трябва да полагам основите, върху които другите ще надграждат след мен. Няма да видя завършването на делото си“.

Също се страхува от опитите за убийство, от вероятността, че някой „престъпник, идиот“ ще го елиминира и ще му попречи да изпълни мисията си.[1280] От тези страхови комплекси развива педантична грижа за себе си. Опитва се да удължи живота си с помощта на най-различни мерки – от непрекъснато разширяващата се система за наблюдение на Химлер, която като

[1279] Le Testament politique de Hitler, стр. 85.

[1280] Rauschning N. Gespraeche, стр. 190. Страхът от вероятността за политическото му убийство, се съдържа в речта на Хитлер пред командването на Вермахта от 22 август 1939 г. (вж .: Jacobsen N. - A. 1939 1945, стр. 115), и в разговора му с полския посланик Йозеф Липски, който се провежда по същото време. (Последният разговор на Хитлер с Липски се състои на 2 март 1939 г. по време на прием за дипломатическия корпус в Берлин. (Lipski J. Diplomatin Berlin. Ню Йорк, 1968, стр. 205)

огромно око, наблюдава внимателно цялата страна, до вегетарианството към което преминава в началото на 30-те години, без значение колко неуместно би ни се сторило днес, да осигурим изпълнението на „огромната задача“ чрез полицейския апарат и брашните супи. Не пуши, не пие, дори избягва кафето и чая, които заменя с билкови отвари. В по-късните години, не без намесата на неговия личен лекар, професор Морел[1281], той стига до наркомания, и непрекъснато приема някакви лекарства или таблетки за смучене. Започва да се самонаблюдава много внимателно като завършен тежък хипохондрик. Ако се появят някакви коремни болки и чревни колики, веднага смята, че това са симптоми на предстоящ рак.

Когато един от неговите поддръжници го посещава през пролетта на 1932 г. по време на президентската кампания в хотел в Хамбург, Хитлер му казва, поглъщайки зеленчуковата си супа, че няма време да чака, „не трябва да се губи нито една година. Трябва бързо да дойда на власт, за да реша гигантските задачи в оставащото ми време. Трябва! Трябва!“[1282]

В изявленията от по-късните години и в отделни речи също се срещат подобни идеи. В близкия кръг от хора, той постоянно казва, че „вече му остава малко време“, „че скоро ще си тръгне от тоя свят“, че „му остават само няколко години живот“. А заключенията на лекарите не казват нищо обезспокояващо.

Да, Хитлер страда в по-късните години със стомашни болки и се оплаква понякога след 1935 г. от нарушения на кръвообращението. Но всички налични заключения на лекарите показват, че неговата неудържима дейност се дължи изцяло на психогенни причини, известни от биографиите на много исторически личности с особено изразено съзнание за тяхната богоизбрана мисия. Това се подкрепя от манията му по пътуванията, показваща непрекъснат опит за бягство, както и безсънието което се увеличава всяка година, а по време на войната се стига до там, че деня и нощта в щаба на фюрера буквално сменят местата си.

Настъпилото му объркване прави невъзможни егедневните му занимания с някакъв вид редовна дейност или работа. Всичко което започне, трябва незабавно да завърши, поради страха от малкото време, което му остава. Дори не е способен вече да прочете внимателно и една книга до края.

Сякаш зашеметен от наркотик, той не може да прави нищо сериозно в продължение на дни, „дремеше като крокодил в калта на Нил“, а след това внезапно развиваше трескава дейност.[1283] В реч през април 1937 г. в „орденсикя замък“ Фогелзанг[1284] той говори за „разбитите си нерви“ и добави

[1281] Теодор Морел (1886 – 1848 г.) през 1935 г. става личен лекар на фюрера. Провежда лечение с витамини, декстроза, фосфорни съединения, който му поставя инжекционно и бързо постига желания ефект. Хитлер се подобрява и апетитът му се възстановява. Друг лекар Карл Бранд, не е съгласен с това лечение и открито заявява, че Морел ще отрови фюрера. След като посява недоверие, в юли 1944 г., Морел е заменен от Карл Бранд, но въпреки това Хитлер го оставя при себе си и се съветва с него относно здравето си.

[1282] Krebs A. цит. с., стр. 137; по въпросите свързани с мнимата болест на Хитлер виж Maser W. Hitler, стр. 326 и сл.

[1283] Бел. пр.: типично поведение на човек страдащ от биполярно разстройство или манио-депресивна психоза, би казал всеки един психиатър или психолог.

[1284] Фогелзанг, нем. Vogelsang – „птича песен“ е тренировъчен лагер за младежи от НСДАП, построен през 1936-39 г. по заповед на Хитлер. Заема площ от 50 000 м² в националния парк Айфел в покрайнините на Шлайден (Северен Рейн-Вестфалия). След идването на нацистите на власт през 1933 г., Роберт Лай, от името на фюрера, започва да организира тренировъчни лагери за партийната младеж наречени ордерсбурги. Общо са

почти зашеметяващо: „Трябва да успокоя нервите си ... Това е напълно ясно. Тревоги, тревоги, тревоги, луди тревоги, това наистина е чудовищно бреме. Сега искам да прехвърля част от тях на другите; Трябва отново да успокоя нервите си.“[1285] Застанал пред модела на столицата си с насълзени очи, той казва на Алберт Шпеер: „Само да бях здрав“. Многобройните му действия, чийто светкавичен характер изглеждат плод на хладнокръвно изчисление, са също израз на нетърпението, породено от предчувствията за смъртта: „Никога няма да видя края на делото си!“ В реч през октомври 1937 г. пред фюрерите по пропагандата, според бележките на един от участниците, „Хитлер смята, че няма да живее много дълго, тъй като в семейството му нямало столетници. Майка му и баща му са починали рано. Ето защо смята, че е необходимо да се освободи от проблемите, като ги разреши възможно най-рано, докато все още е жив. Следващите поколения вече няма да могат да се справят с това. Само той е способен да ги реши“.

След тежка вътрешна борба, когато се освобождава от религиозните идеи, които все още носи от детството си споделя: „Сега се чувствам свеж, като жребче на поляна!“[1286]

В основата на все по-постоянния натиск проявяван от Хитлер е психологическият мотив. Многобройните признаци показват, че от края на 1937 г. неговата тревожност нараства, опасявайки се, че революцията, забавена от приключването на завземането на властта, може да загуби инерцията си като цяло и да пропадне. Умереност в страната, жестове на мир отдясно и отляво, постоянни празници, накратко от целият този маскарад на режима, той се страхува, че хората могат да го приемат сериозно и в резултат на това може да се пропуснете момента за „бързо осъществявне на великата крайна цел“.[1287]

В почти неограничената си вяра в силата на пропагандата, той смята, че е способен да превърне изкустно изградената идилична декорация в самата идилия. Във важна секретна реч на 10 ноември 1938 г. до главните редактори на германските вестници, той казва: „Десетилетия вече обстоятелствата ме принуждават да говоря почти само за света. Постоянно подчертавам волята на германците за мир и техните мирни намерения, печеля сантиметър по сантиметър за германския народ свобода и му предоставям оръжията, необходими за следващата стъпка. От само себе си се разбира, че такава мирна пропаганда в продължение на десетилетия има своите нежелани страни; лесно може да се установи в съзнанието на много хора, че днешният режим всъщност е решил да запази мира при всички обстоятелства. Това обаче не само би довело до неправилна оценка на целите на нашата система, а на първо място би довело до факта, че германската нация ... ще бъде обсебена от дух, който в дългосрочен план създавайки поразително мързелуване, неизбежно ще анулира успехите на сегашния режим. Бях принуден да говоря за света. Сега е необходимо постепенно психологически да се преконфигурира германският народ и да му се обяснява без да се бърза, че има неща, които, ако не могат да бъдат постигнати с мирни средства, трябва да бъдат

организирани три такива лагера, а четвъртияте планиран да бъде разположен в средновековния замък Мариенбург.

[1285] Kotze H. v., Krausnick H. цит. с., стр. 160, Speer A. цит. с., стр. 153.

[1286] Запис на окръжния фюрер по пропагандата Валдемар Фогт: M. Domarus цит. с, стр. 745.

[1287] Broszat M. цит. с., стр. 432.

постигнати със сила ... Тази работа отнема месеци; системно започва, продължава, укрепва“.[1288]

Всъщност от втората половина на 1937 г. отново е даден ход на блокираната радикална енергия и нацията става по-последователна от всякога, за да се организира в съответствие с агресивните намерения на режима. Едва сега започна разцветът на СС-държавата, която намира най-яркия си израз в увеличаването на броя на концентрационните лагери и ускореното формиране на въоръжени формирования на СС. „Червеният кръст“ е инструктиран да се подготви в случай на мобилизация, а „Хитлерюгенд“ е инструктирана да замени работниците, във военната индустрия, когато бъдат призовани в армията. Масовите атаки срещу правосъдието, църквите и бюрокрацията създадават нови комплекси на сплашване, докато Хитлер с безпрецедентна жестокост започва атаки срещу скептични интелектуалци („тези арогантни, безсрамни драскачи“, напълно ненужни като „компоненти на народната общност“) и възхвалява простоватите хора.

През ноември 1937 г. пресата получава директива да не се обсъжда публично подготовката за „тоталната война“, започнала на всички нива в НСДАП.[1289] Подготовката в тази насока се провежда с нарастваща последователност в икономическата област. Предприемачите, противно на теорията за силнодоминиращата роля на интересите на едрия капитал в „Третия райх“, отново се озовават в позицията на послушни изпълнители, които „не оказват по-голямо влияние върху политическите решения от техните подчинени работници“.[1290] Ако те не се справи с изискванията тогава „не Германия ще умре, а най-много няколко капиталисти“, уверява Хитлер през есента на 1936 г. в меморандум, очертаващ икономическата му програма.

Както винаги, и тук той изхождаше единствено от съображения за ефективност. Да се тълкува икономическата политика на режима в светлината на подчинението му на идеологическите моменти, би означавало още от първите стъпки на анализа да не се вижда рационалността на Хитлер, която е свободна от доктринерство в подхода му по всички практически въпроси. Въпреки че в страната съществува капиталистическа обществено-икономическа система, тя многократно е претоварена и изкривена до неузнаваемост от авторитарните командни структури.

В меморандума си, Хитлер за първи път в качеството си на канцлер обявява плановете си за териториална експанцзия. Той обоснова необходимостта от ускоряване на тяхното изпълнение с тревожната ситуация с доставките на суровини и храни за Германия, като рисува кошмарни картини на чудовищно пренаселена страна, където 140 души живеят на 1 кв.км, и този израз се превръща в общо клише. Предпоставка за експанзионната политика за разширение на жизненото пространство трябва да бъде „четиригодишен план“ по образец на Съветска Русия. Изпълнението му е поверено на Херман Гьоринг, който без колебание във финансирането, без да обръща внимание на разходите и икономическите последици, принуждава предприятията да

[1288] Domarus M. цит. с., стр. 974.

[1289] Jacobsen H. – A. Nationalsozialistische Aussenpolitik, стр. 435. Що се отнася до нападките на Хитлер срещу интелектуалците, виж неговите речи на 29 април 1937 г. и 20 май 1937 г., публикувани в книгата: Kotze N. v., Krausnick H. цит. с., стр. 149 и сл., 241 и сл.

[1290] Nolte E. Faschismus, стр. 325.

изпълнят плановете си за осигуряване на автаркия[1291] и растежа на военното производство. Всички мерки, изисквани от Гьоринг на заседание на кабинета, на който е изложен меморандумът на Хитлер, трябва да се извършват така, сякаш „заплахата от война надвисва над нас". Няколко месеца по-късно той обяснява на среща с индустриалци, че сега най-важното не е икономичност на производството, а цялото производството да се подчини на последователна програма за пълна експлоатация на ресурсите, насочена към завоевателна война и е оправдана от самата вайна: „трябва постоянно да помним, - казва самият Хитлер, - че в случай на поражение, всичко ще бъде загубено".[1292] Когато Ялмар Шахт като министър на икономиката, започва да критикува тези методи, той го прекъсва и го изгонва от кабинета на министерския съвет.[1293]

Сега Хитлер вярва, че времето за чакане е изтекло. В меморандума си заявява, че преходът на икономиката към военно положение трябва да се извърши „със същите темпове, със същата решителност и ако е необходимо, със същата безмилостност" като политическата и военната подготовка за война. Тази цел е формулирана от него в последните редове на меморандума: „Поставих си следните задачи: първо, след четири години германската армия трябва да бъде боеспособна; второ, след четири години германската икономика трябва да е готова за война."[1294]

Докладите, оценяващи настроенията от онова време, говорят за „известна умора и притъпено възприятие на обществеността".[1295] Непоносимата свръхорганизация на живота на хората, политиката на режима към църквата, терорът срещу малцинствата, култът към расата, натискът върху изкуството и науката и произволът на ръководителите на администрациите, предизвикват безпокойство, което се изразява само във внимателни изявления на недоволство и не води до сериозни изяви. Мнозинството се опитва, доколкото е възможно, да живее собствения си живот без да обръща внимание на самия режим и беззаконието, което му причинява.

В гореспоменатия доклад се отбелязва, че „германският поздрав (т.е. въведеният от Хитлер) и неговото разпространение, може да се счита за индикатор за колебания в политическите настроения. Извън обкръжението на участниците и официалните лица, той е напълно изместен от обикновените поздрави и се използва рядко от населението". От подобни доклади от местен характер е трудно да се правят обобщаващи изводи, но те обясняват нетърпението на Хитлер и определят неговата задача. Да изтръгнат населението от летаргия и да създаде ситуация, в която чувството на

[1291] Автаркия, от гръцки αὐτάρκεια - самодостатъчност, е икономическа система, при която търговските връзки с външния свят са силно ограничени или не съществуват. Правителството на Италия обявява страната за автаркия след наложеното през 1935 г. търговско ембарго, въпреки че търговията с Германия и други страни не отслабва. В случая с Германия тя се налага заради предстоящата война. (бел. пр.)

[1292] Hitlers Tischgespraeche, стр. 142. В речта на Хитлер пред командването на Вермахта от 22 август 1939 г. се казва: „Няма какво да губим, само ще спечелим. Гьоринг може да потвърди това. Нямаме избор, трябва да действаме".: IMT, Bd. XXVI, стр. 338. За изявленията на Гьоринг: IMT, Bd. XXXVI, Док. EC 416.

[1293] Шахт изпада в немилост и е принуден през 1937 г. да напуске поста министър на икономиката на райха, като до 1943 г. остава в кабинета като министър без портфейл, след това е окончателно уволнен.

[1294] Меморандумът на Хитлер е публикуван във: VJHfZ, 1955, N. 2, стр.184 и сл.

[1295] Heyen F. J. цит. с., стр. 290 и сл. Доклад за ситуацията на ландрата (съвет на провинцията) Бад Кройцнах.

тревожност, гордост и обидено самосъзнание ще обединят отново, така че „Вътрешният глас на хората, с времето сам ще поиска използването на сила“.

Там, където перспективата е определена от Хитлер, на хоризонта винаги се появява война, пише по това време Конрад Хайден, задавайки въпроса, може ли този човек въобще да съществува „без да разбие целия свят?“[1296]

Хитлер и Уинифред Вагнер.

Хитлер и Уинити Валкирия Митфорд, братовчедка на Уйнстън Чърчил.

Леонард Гал, Адолф Хитлер и Алберт Шпеер посещават строителната площадка на „Дома на германско изкуство“ в Мюнхен, 5 април 1936 г. Хилер обяснява своите проекти на А. Шпеер.

[1296] От реч на 10 ноември 1938 г.: M. Domarus. цит. с., стр. 974.

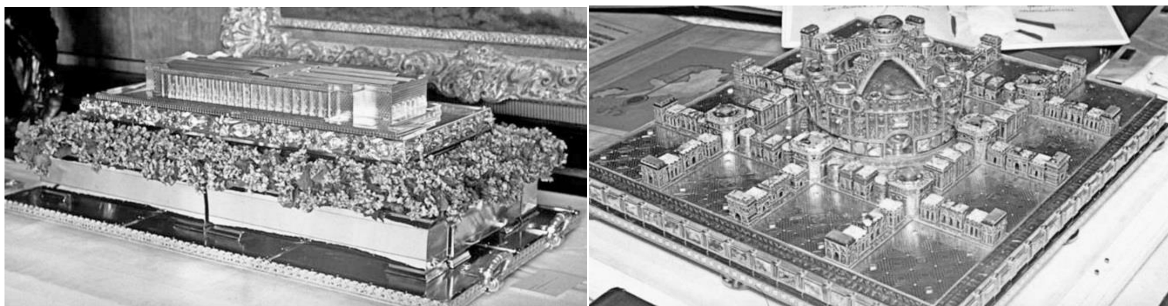

Златен макет на „Дома на германското изкуство“ в Мюнхен, подърк от Гьоринг за Хитлер. Също позлатен макет на проект на Хитлер.

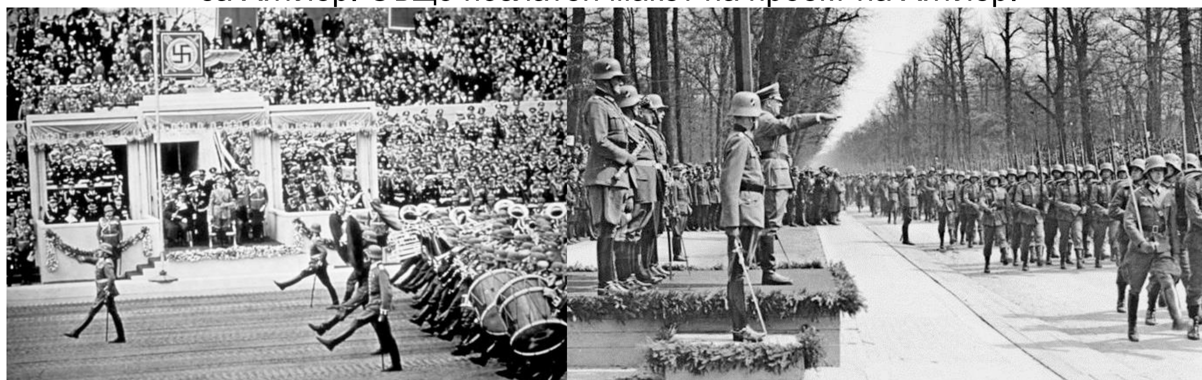

Парад по повод 47-мия рожден ден на фюрера, 20 април 1936 г.

Хитлер на изложба, до него са Гьоринг, Гьоеблс и Елза Брукнер. Хитлер и изложбата „Упадъчното изкуство“, 19 юли 1937 г.

Картини на Парис Бордоне, един от любимите художници на Хитлер.

Ловис Коринт „Саломе“ и картина на Грюцнер, също са му любими художници.

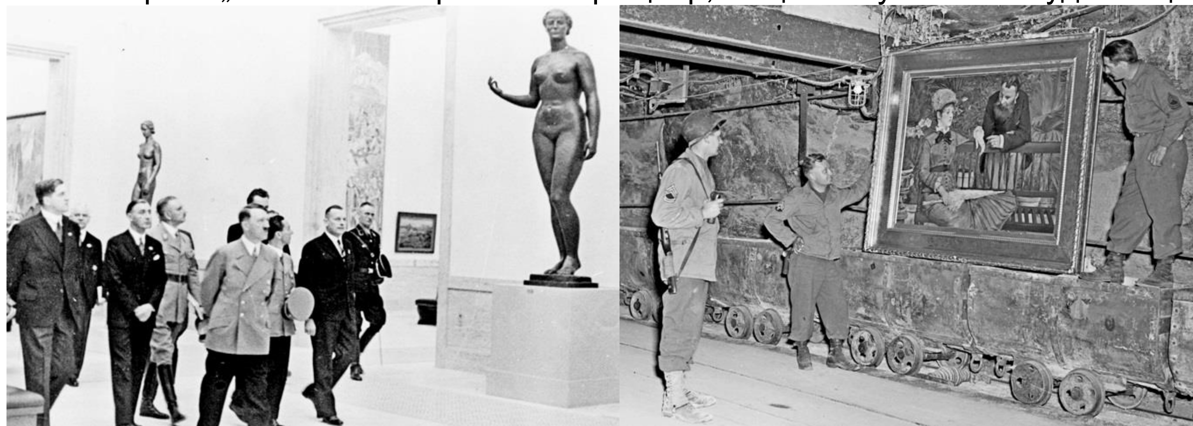

Германското изкуство, изложба в Мюнхен 1938 г. Картината на Едуард Мане „Зимна градина“ открита от американски войници в солната мина.

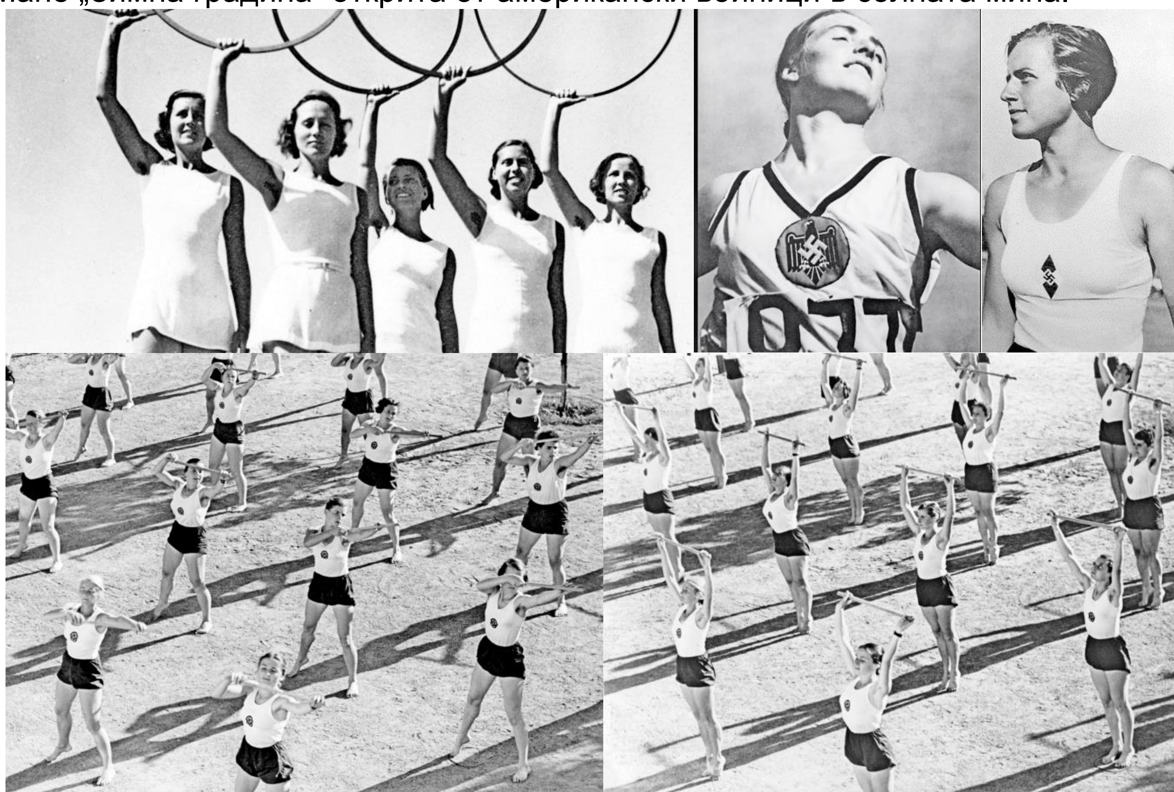

Олимпиадата в 1936 г.

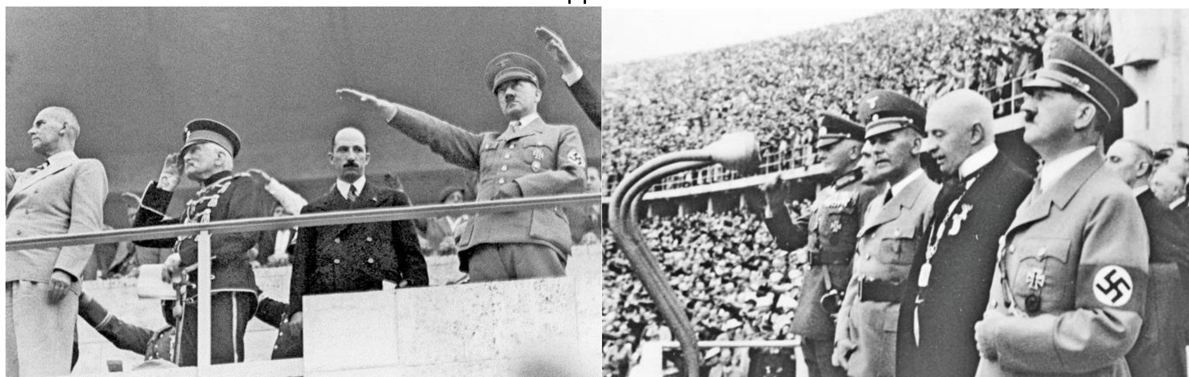

Откриването на олимпиадата, цар Борис III е между Макензен и Хитлер.

Ханс Посе д-р Морел д-р Карл Бранд

Хитлер и „миротвореца от Версай“ Лойд Джордж в Бергхоф на 4 септември 1936 г. С граф Галеацо Чано в Бергхоф на 24 октомври 1936 г. Разговорите на масата

ГЛАВА III. „НАЙ-ВЕЛИКИЯТ ГЕРМАНЕЦ“

И сега, деца мои, всички ме целунете по бузата! .. Това е най-великият ден в живота ми. Ще вляза в историята като най-великия германец!

Адолф Хитлер към секретарките си. (15 март 1939 г.)

Нетърпението на Хитлер и решимостта му да пристъпи към действия намири първия си конкретен израз в тайната среща на 5 ноември 1937 г. Нейното съдържание стига до нас благодарение на записките на един от участниците – полк. Хосбах, адютант от Вермахта. В най-тесен кръг от външния министър фон Нойрат, военния министър фон Бломберг и висшето командване представено от ген. фон Фрич, адм. Редер и ген. Гьоринг[1297], той разработва идеите си, които са изненада не само за някои от присъстващите но и по-късно, на Нюрнбергските процеси, те осветляват замисъла и решението на фюрера, за започване на войната на възможно най-ранна дата. Независимо от това, психологическото значение на речта очевидно надвишава политическото. Бележките на Хосбах не са доказателство за нови намерения, а по-скоро, показват все по-очевидния страх на Хитлер от времето. Това което Хитлер излага с високопарно настроение в речта си, която продължава повече от четири часа, не е нищо повече от концепция, разработена преди години в “Моята борба“, и към която той непреклонно се придържа във всичките си стъпки и маневри. Новото е само тонът на конкретно нетърпение с който той съпоставя тази концепция с преобладаващата политическа обстановка. Той моли присъстващите, отбелязвайки във встъпителните си думи, да разгледат тази реч „като завещание в случай на преждевременната ми смърт“. [1298]

„Ако виждате целта на германската политика“, започва той, „в осигуряването на увеличения брой на населеинето, тогава веднага се натъквате на проблема с жизненото пространство. Всички икономически и социални трудности, всички расови заплахи могат да бъдат премахнати единствено чрез преодоляване на липсата на пространство. Бъдещето на Германия просто зависи от това. За разлика от правомощията на либералната ера на колониализма, страната не може да реши проблема чрез завземане на отвъдморски територии. „Жизненото пространство“ на Германия се намира на континента. Всяка експанзия, както показва историята на Римска империя или Британската империя, е свързана със значителен риск. Нито преди, нито сега е имало и има територия без собственик. Нападателят винаги се сблъсква със собственика.“ Но голямата печалба, а именно голяма империя с непрекъснато пространство, която е собственост и защитавана от солидно „расово ядро“, оправдава големия риск: „Може да има само един начин за решаване на германския въпрос – пътят на насилието“, казва той.

След като е взето такова решение, можем да говорим само за времето и най-благоприятните обстоятелства за използването на сила, продължава той. От 6 до 8 години условията могат да се променят само в посока, която е неизгодна за Германия. Следователно, ако фюрерът все още е жив, тогава „не

[1297] Бел. пр.: Т.е. командавщите трите рода войски.

[1298] Често погрешно наричаният „протокол“, в действителност е записан едва на 10 ноември 1937 г. въз основа на неговите собствени бележки, и записките на полк. Хосбах и е публикуван в: IMT, Bd. XXV, стр. 402 и сл. (Док. 386 PS). За подробности виж: W. Bussmann Zur Entstehung und Ueberlieferung der "Hossbach Niederschrift". В: VJHfZ, 1968, H. 4, стр. 373 и сл.

по-късно от 1943-1945 г. той възнамерява определено да реши проблема с пространството за Германия”.

Ако възможността се появи по-рано, било то в резултат на тежка вътрешна криза във Франция или въвличането на Западните сили в някаква война, тя трябвя да се използва. Във всеки случай началото трябва да бъде поставено от присъединяването на Австрия и разгрома на Чехословакия, подчерта той и заявява недвусмислено, че няма да се задоволи с изискването за преразглеждане на границите според етническите критерии, тоест анексирането на Судетите, а ще постави задачата за завлаяване на цяла Чехословакия, за да създаде изходна база за постигане на по-далечните имперски цели. Благодарение на това Германия ще придобие не само 12 дивизии, но и база за осигуряване на храна за 5-6 милиона души, като приемем, че „от Чешката република ще има принудителна емиграция от 2 милиона, а от Австрия - 1 милион“.

Той смята за вероятно, че Великобритания и Франция „вече тихо са отписали Чехия“. Може би догодина ще има конфликти, например в Средиземно море, в които Западните сили ще бъдат сериозно замесени. В този случай кризата ще започне през 1938 г. При тези обстоятелства бързата и пълна победа на Франко е нежелателна от гледна точка на Германия, и интересите на райха по-скоро изискват поддържане на напрежението в Средиземноморието. Трябва да се обмисли дали Мусолини ще бъде подкрепен още повече в посока на по-нататъшно разширяване, за да се създаде претекст за война между Италия и Западните сили. Така Германия ще получи най-сигурната възможност да извърши „атаката си срещу Чехия“ със светкавична скорост.

Тези идеи очевидно предизвикват значителна загриженост сред някои от участниците, Хосбах отбелязва в описанието на конференцията, че последващата дискусия „приема много резки форми“.[1299] На първо място, Нойрат, Бломберг и Фрич се противопоставят на плановете на Хитлер, като предупреждават с голяма сериозност на риска от война със Западните сили. Хитлер събира участниците в срещата главно с цел да им предаде нетърпението си и както казва преди срещата на Гьоринг, „да разбие Бломберг и Фрич“, „тъй като е напълно недоволен от начина на изграждане на сухопътните войски“.[1300]

В хода на дискусията той изведнъж осъзнава, че има с тях почти фундаментални различия. Четири дни по-късно Фрич моли Хитлер да го приеме още веднъж, а „изключително потресеният“ Нойрат също се опитава, както казва по-късно, да разговаря с фюрера и да го разубеди от идеята му за война. Но Хитлер изведнъж решава да напусне Берлин и се оттегля в Берхтесгаден. Той е в силно раздразнено настроение и отказва да приеме външния министър до завръщането си в средата на януари. Неслучайно всички противници на войната, които се изказват на 5 ноември стават жертва на голяма смяна на персонала, и Хитлер малко след срещата, елиминира последните крепости на консерваторите, предимно в армията и външното министерство. Тази

[1299] Hossbach F. цит. с., стр. 219.

[1300] MT, Bd. IX, S. 344; Изявлението на Гьоринг е потвърдено в Нюрнберг от Редер, виж: IMT, Bd. XIV, S. 44 e. Дори ако желанието на Гьоринг и Редер е било да отслабят конкретното политическо значение на казаното от Хитлер и да даде на думите им характер само на относителна надеждност, все пак изявлението на Хитлер се вписва точно в общата картина на страха му от фактора време.

конференция най-накрая го убеждава, че зрелите му планове които изискват готовност за поемане на риск, силни нерви и хищническа смелост, не могат да бъдат осъществени с благоразумните представители на старата буржоазна прослойка. Тяхната предпазливост и желание да му противоречат го „нагрява до червено“, и допълнително засилва антибуржоазните му чувства. Той мрази тяхната упоритост, класовата им претенциозност и си представя типа на националсоциалистическия дипломат, не като коректен чиновник, а като революционер, агент, „помощник в организираните от партията мероприята“, който да знае как да „шпионира и да прави фалшификати и компромати“. Така че според него и генералите трябва да му служат като „вълкодав, готов да разкъса непознат на парчета, когато не го държи здраво за нашийника“. Очевидно е че Нойрат, Фрич и Бломберг не отговорят на тази гледна точка. В новия режим те са, както се изразява един от обкръжението му, „динозаври“.[1301]

Така взаимното отрезвяване става характерна черта на срещата през ноември 1937 г. Консерваторите, особено от върховете на военното ръководство които никога не са се научили да мислят в категории, които излизат от тесните рамки на техните цели и интереси, с удивление заявяват, че Хитлер е верен на думата си и наистина е Хитлер. Райхканцлерът засилва своето презрение към тях, дори и към тези които мълчаливо проявяват покорност и му служат, проявявайки малодушие и непоследователност. Искат величието на Германия, но не желаят да рискуват, искат увеличаване на въоръжението, но не искат война, подкрепят националсоциалистическия ред, но не и националсоциалистическия мироглед.

Въз основа на този извод постоянните усилия на консерваторите през предходните години да поддържат ограничена независимост в дипломацията и армията се появяват в нова светлина. във външното министерство съпротивата е по-малко успешна, тъй като Хитлер успява да се наложи, чрез системата от специални пратеници с дипломатически функции. Но дотогава, въпреки някои успехи, той не успява да се справи с много по-сплотения социален блок на офицерската каста. Противопоставянето на Бломберг, Фрич и Нойрат на вижданията му изисква спешно решение на проблема. В критични ситуации случайността винаги му идва на помощ и сега поредицата от събития му предоставя възможност, която той с изключителната си тактическа реакция моментално използва.

Три месеца по-късно той поставя нови хора на решаващите ръководни постове и фокусира дипломатическия и военния апарат върху изпълнението на предстоящите задачи.

Напълно невинна отправна точка на делото е намерението на фон Бломберг да се ожени отново (първата му съпруга е починала много преди това). Но има един съмнителен момент: избраната, фройлайн Ерна Грун[1302], както самият Бломберг признава, е жена с „познато минало“ и следователно не

[1301] Изразът е на италианския посланик Атолико в разговор с Карл Якоб Буркхард: Burckhardt C. J. цит. с., стр. 307. Вижте също забележката на Хитлер, че в министерството на външните работи е пълно с „куп твари“: Hitlers Tischgespraeche, стр. 341. За коментар относно генералите виж F. Schiabrendorff цит. с, стр. 60, и за дипломатите: Rauschning H. Gespraeche, стр. 249 и сл.

[1302] Истинското й име е Луиза Маргарете. Работила е като стенографистка във военното министерство. Тя е на 26 години когато се омъжва за 60-годишния генерал. Първоначално досието й е предадено от шефа на полицията граф В. фон Хелдорф на ген. Кайтел, който го предоставя на Гьоринг. В края на 1939 г. Бломберг се връща в Германия и живее с младата си съпруга в Бад Висзее до смъртта си.

отговаря на строгите класови критерии, съществуващи в офицерския корпус. Нуждаейки се от съвет, той като колега се доверява на Гьоринг, и последният силно му препоръча да се ожени. Дори помага в организирането на заминаването на съперника му в чужбина, за което му осигурява пари.[1303]

На 12 януари 1938 г., сватбата се състои, не без известна поверителност. Самият Хитлер и Гьоринг са свидетели. Няколко дни по-късно започват да се разпространяват слухове, че бракът на фелдмаршала е неправилен, тъй като новата съпруга някога е била в полезрението на моралната полиция. Скоро полицейските документи потвърждават, че младоженката е било регистрирано като проститутка за известно време и веднъж дори е била наказана защото заработвала като модел за „неприлични“ снимки. Когато Бломберг се връща от кратък меден месец 12 дни по-късно, Гьоринг го информира, че след такъв скандал вече не може да заема поста си, офицерският корпус също не вижда причина да се застъпва за генерал-фелдмаршал, който е бил под магия на Хитлер с такъв младежки ентусиазъм за толкова дълго време. Два дни по-късно, следобед на 26 януари, Хитлер го приема за прощално посещение: „Тази история е твърде тежко бреме за мен и за вас, казва той. Вече не мога да се преструвам, че нищо не се е случило. Трябва да се разделим“. В продължилия кратък разговор за наследник на Бломберг, Хитлер изключва не само Фрич, но и Гьоринг, който в неутолимия си стремеж към нови постове използва всички лостове, за да се докопа до този стол. В отговор на това Бломберг предлага на Хитлер, сам да заеме този пост. „Когато настъпи часът за Германия“, кавза в заключение Хитлер, „ще се видим отново, вие ще сте до мен и цялото минало ще бъде забравено“.[1304]

Докато Гьоринг се заинтригува още по-усърдно, за да отстрани и другия си съперник, ген. Фрич, решението е взето. Чрез съвместните усилия на Гьоринг и Химлер е разкрито второ полицейско дело по което Фрич е обвинен в хомосексуализъм.[1305] С евтин фарс на нищо неподозиращия главнокомандващ сухопътните войски, в райхканцеларията всичко е замислено, чрез подкупен лъжесвидетел, чиито обвинения, въпреки че скоро се оказват несъстоятелни, постигат целта си. Хитлер получава желаният повод за мащабни кадрови промени и на 4 февруари 1938 г. Фрич също трябва да напусне поста си.

[1303] Foertsch H. цит. с., стр. 85 и сл. Бломберг получава 50 000 райхсмарки за околосветско пътешествие.

[1304] Jodl-Tagebuch, IMT, Bd XXVIII, стр. 357.

[1305] Още на 25 януари Херман Гьоринг представя на Хитлер изфабрикувано от Гестапо досие, в което Фрич е обвинен в хомосексуализъм. В него се посочва, че Фрич от 1935 г. плаща пари на бившия престъпник Ханс Шмидт, който го изнудва. Въпреки заповедта на Хитлер да се пази тайна, полк. Хосбах още същия ден тайно информира Фрич. На 26 януари той е приет от Хитлер и дава пред него дума, че всички обвинения срещу него са лъжливи. Веднага е организирана очна ставка с Шмидт, който припознава във Фрич шантажираният от него хомосексуалист. По думите му, той е видял Фрич по време на извършването на хомосексуален акт с човек по прякор „Бавареца Джо“ в пресечка на Потсдамската гара. Хитлер поисква оставката на Фрич. Последният на свой ред отказва, заявявайки желание случаят му да бъде разгледан от съд на честта. Още на същия ден е пуснат в отпуск за неопределен срок и на 4 февруари 1938 г. е заменен на поста командващ сухопътните сили от ген. Валтер фон Браухич. Офицерския съд на честта признава всички обвинения срещу Фрич за лъжливи. Генерал Рундщет като най-възрастен офицер иска от Хитлер реабилитация на Фрич. Фюрерът обаче се отказва да направи публично заявление за това и обявява снемането на обвиненията на закрита среща с висшия команден състав. На 11 август 1938 г. Фрич е назначен за почетен командир на 12-и артилерийски полк и с това е възстановен на военна служба. След началото на войната с Полша заминава с полка си на фронта и загива в боя при Варшава на 22 септември 1939 г.

Хитлер директно поема командването на Вермахта. Военното бюро е премахнато и е заменено от върховното командване на въоръжените сили, ръководено от генерал Вилхелм Кайтел.[1306]

Човек се чувства пряк свидетел на комедийността на Хитлер, когато чете записите в дневника на Йодл за назначението на Кайтел: „В 13 часа Кайтел в цивилни дрехи е извикан при фюрера. Той излива сърцето си пред генерала, колко му е трудно. Той ставал все по-самотен ... Той казва на К., че разчита на него, „колкото и трудно да ви е с мен, дръжте се. Сега вие сте мой доверен човек и единственият съветник по въпросите на Вермахта. Единното и последователно ръководство на Вермахта е свещено и неприкосновено за мен.“ И точно там, без никакъв преход, в същия тон му казва: „Приемам те, имам нужда от помощта ти“.

Наследник на фон Фрич е генерал фон Браухич[1307], който, подобно на Кайтел, е поставен на нов пост, предвид неговата настойчивост и слаб характер. Той обещава, че ще изпълнява всичко което му нареди фюрера, и ще запознае сухопътните сили с националсоциализма.

В хода на тези размествания 16 възрастни генерали са пенсионирани, други 44 са отстранени и за да смекчи разочарованието на Гьоринг, Хитлер го произвежда в чин фелдмаршал. С един удар, без най-малкия признак на военна съпротива, Хитлер елиминира последния сериозен фактор на властта, който го задържа. Като един „безкръвен 30 юни“. Той злорадо казва, че сега е убеден в малодушието на всички генерали.[1308] Неговото презрително отношение е допълнително подсилено от безскрупулността, с която многобройните представители на генералитета, още преди реабилитацията на фон Фрич, заявяват готовността си да заемат освободените постове. Този процес едновременно показа, че вътрешното единство на офицерския корпус най-накрая е нарушено и класовата солидарност, която се проявява в случая с убийствата на генералите фон Шлайхер и фон Бредов, вече престава да съществува.

Отчаяният ген. полк. фон Фрич заявява „пред бъдещата историография“, както той формулира за протокола, негодуванието си от това „срамно отношение“.

Въпреки това, група офицери за които инцидентът се превръща в отправна точка на конспиративна дейност правят опити да установи контакт с него, но Фрич отказва да подкрепи заговора, а шест месеца по-късно фаталистично отбелязва: „Този човек е съдбата на Германия, и тази съдба ще стигне до своя край“.[1309]

Междувременно сътресението не е ограничено само до Вермахта. На същата среща, където Хитлер обявява промени във военното министерство, Константин фон Нойрат е освободен от поста външен министър и неговото място заема Рибентроп. Назначени са нови посланици на важни места в Рим, Токио и Виена. Колко „спокойно“ Хитлер се е разпорежда с държавните дела е видно от начина, по който небрежно назначава Валтер Функ за министър на

[1306] Кайтел е с в ранг на министър и оглавява щаба на отдела на въоръжените сили, като е подчинен пряко на Хитлер като главнокомандващ.

[1307] Ibidem, стр. 358 и сл. Авторитетът на Браухич е спада сред офицериет, тъй като по времето, когато встъпва в длъжност, получава голяма сума пари за бракоразводното си дело.

[1308] Goeriitz W., Quint H. A. цит. с., стр. 489; Определението за „безкръвния нов 30 юни“ принадлежи на Франсоа-Понсе Francois-Poncet A. цит. с., стр. 334.

[1309] Foertsch H. цит. с., стр. 179, Hassel U. v. Vom anderen Deutschland, стр. 39.

икономиката. Хитлер го среща една вечер в операта и му предлага този пост по време на антракта, казвайки му че ще получи от Гьоринг допълнителни указания. На срещата на 4 февруари той е представен като наследник на Шахт. И това е последното заседание на кабинета в историята на режима.

По време на кризата Хитлер е загрижен, че чуждите държави могат да тълкуват тези процеси като симптом на скрита борба за власт и да ги възприемат като признак на слабост. Той се опасява от нови сблъсъци, ако процесът по делото Фрич влезе във военен съд. И ако генералите настояват той ще трябва да се съгласи, което ще се разкрие цялата измислена интрига и ще трябва да реабилитира генерал-полковника: „Ако това стане известно във войската, ще има революция“, прогнозира един от посветените. Поради това Хитлер решава да замаскира една криза с друга, много по-голяма. Още на 31 януари Йодл пише в дневника си: „Фюрерът иска да отклони вниманието от Вермахта, и да държи Европа в напрежение, да предизвика назначаването на нови хора на различни нови постове, за да създаде впечатление не за временна слабост, а за концентрация на силите. Шушниг не трябва да събира смелост, а да трепери.“[1310]

Това бележи точката на кризата, към която Хитлер решително поема курс. След споразумението от юли 1936 г. той не прави нищо за подобряване на германо-австрийските отношения, и използва договора само за да започне ново изостряне. Правителството във Виена отбелязва с нарастваща загриженост как пръстенът около него постепенно се стяга. Намиращо се под силен натиск, австрийското правителство, въпреки обещанията за добросъседство, е с все по-ограничена свободата му на действие, поради все по-тесните отношения между Рим и Берлин. В самата Австрия има силно националсоциалистическо движение насърчавано и платено от райха, което развива предизвикателна дейност. В своята страстна кампания за аншлуза то може да разчита не само на старата германска мечта за обединение, която най-накрая става възможна след разпадането на двуединната монархия през 1919 г., но и на австрийския произход на Хитлер, чиято личност предвижда идеята за единство. Пропагандата на движението въздейства върху населеинето на държавата, живееща с незабравените спомени за велика сила, но превърната днес в една лошо функционираща осакатена държава инвалид. Унизена и в много отношения дискриминирана в сравнение с другите държави от наследниците на победената двуединна монархия, с обедняло и оскърбително зависимо население, Австрия все повече има нужда от промяна и изпитва болката на осакатеното си съществуване твърде много, за да може дори да си зададе въпроси за реалностите на бъдещето.

С неумолимо чувство за етническа и историческа връзка, тя все по-често насочва погледа си към привидно преобразена, самоуверена Германия, която буди страха и ужаса сред вчерашните нагли победители.

Курт фон Шушниг е наследник на убития канцлер Долфус, и отчаяно търси помощ. След като в началото на лятото на 1937 г. напразно се опитва да осигури британски гаранции, неговата дълга и упорита съпротива срещу националсоциалистите, постепенно започва да отслабва. В началото на февруари 1938 г. посланик фон Папен му предлага да се срещне с германския канцлер, и той най-накрая неохотно се съгласява. Сутринта на 12 февруари той пристига в Берхтесгаден и Хитлер го посреща на стъпалата на резиденцията

[1310] Jodl-Tagebuch, цит. с., стр. 362, 368.

Бергхоф. Непосредствено след поздрава, Хитлер избухва драматично ядосан, и отправя градушка от обвинения към госта. Фюрерът отхвърля думите му за впечатляващата панорама която се открива в коридора на резиденцията: „Да, мислите ми узряват тук. Но не се срещнахме, за да говорим за гледките и времето“. След това разпалено му обяснява, как цялата история на Австрия е предателство към германския народ. Така е било в миналото, така е и днес и с това историческо безумие трябва да се приключи веднъж завинаги. Казвам ви г-н Шушинг, твърдо съм решил да приключа всичко това. Провидението ми е поставило историческата мисия и аз ще я изпълня. Аз изминах най-трудния път, който накога германец е изминавал и достигнах да най-високите върхове, до които германец е достигал. И не си мислете, че можете да ме задържите дори и за половин час. Ако поискам още тази нощ ще вляза във Виена като есенен вихър. Тогава ще видите. Търпението ми е изчерпано. Австрия няма приятели. Нито Англия, нито Франция, или Италия и пръста си няма да мръднат, за да й помогнат.“

Той иска свобода на дейността за националсоциалистите, назначаването на неговия привърженик Артур Зайс Инкварт за министър на сигурността и вътрешните работи, обща амнистия, както и ориентацията на австрийската външна и икономическа политика към курса на райха. Когато наближава времето за вечеря, Хитлер, който развълнувано жестикулира се превръща в любезен домакин, според разказа на Шушниг, сякаш нищо не се е случило. Но в хода на последния разговор, в отговор на коментара на австрийския канцлер, че според конституция на страната, той не може да даде никакви окончателни обещания, Хитлер отворя вратата и крещейки на Шушниг, със заплашителен тон извиква веднага ген. Кайтел. Когато последният влиза и затваряйки вратата, пита какво е наредил фюрерът, той му отговаря: „Абсолютно нищо! Седни тук!“

Малко по-късно Шушниг в присъствие на Кайтел, подписва обещанието да изпълни всички изисквания. Той отказва поканата на Хитлер за вечеря. Придружен от Папен, веднага потеглят с автомобил през границата за Залцбург. Сломен нее казва нито дума по време на цялото пътуване. Папен безгрижно го успокоява: „Да, фюрерът може да е такъв, сега вие самият видяхте. Но следващия път, когато дойдете, ще бъде много по-лесно да говорите. Фюрерът може да бъде очарователен.“[1311] Следващия път когато Шушниг идва в Германия под ескорт, пътят му го отвежда в концентрационния лагер Дахау[1312].

Срещата в Берхтесгаден значително засилва дейността на австрийските националсоциалисти. С поредица смели актове на насилие те сякаш обявяват, че скоро ще дойдат на власт и всички опити на Шушниг да организира поне

[1311] Schuschnigg K. v. Ein Requiem in Rot Weiss Rot, стр. 44; Въпреки че разговорът не е предаден дословно, Шушниг успява да предаде точно тона и начина на аргументацията на Хитлер.: Goeriitz W. (Hrsg.) Generalfeldmarschall Keitel. стр. 177.

[1312] След аншлуза Шушниг е арестуван, и от 12 март до 28 май 1938 г. е под домашен арест, след което е преместен в централата на Гестапо на Морзинплац, където прекарва следващите 17 месеца. От 1941 до май 1945 г. Шушниг е в концентрационните лагери Дахау и Заксенхаузен. Скоро след ареста му е позволено да се ожени за бившата графиня Вера Чернин. В последната година от войната тя живее в концентрационен лагер със Шушниг и техния син, който е роден през 1941 г. След Втората световна война сем. Шушниг емигрират в САЩ, където Курт преподава политически науки в университета Сейнт Луис от 1948 до 1967 г. През 1956 г. получава американско гражданство. През 1959 г. почива съпругата му, а през 1967 г. той се завръща в Австрия, умира в Инсбрук през 1977 г. на 80-год. възраст.

някакъв вид съпротива са закъснели. За да противодейства на открития срив на властта „в последния час“, той решава да проведе плебисцит вечерта на 8 март, насрочен за следващата неделя, 13 март, благодарение на което в лицето на целия свят, той иска да опровергае твърдението на Хитлер, че мнозинството от австрийския народ са за него. Но Берлин веднага го притиска и той се отказа от плана си. По настояване на Гьоринг Хитлер решава, ако е необходимо, да предприеме военни мерки срещу Австрия, след като Рибентроп докладва от Лондон за нежеланието на Англия да се бори за тази фатална реликва от Версайския договор. Без Англия, както той знае, Франция също няма да се намеси. Само Мусолини, който по-рано е поел ролята на пазител на Виена от германските претенции, може да се очаква негативна реакция. След всичко което се случва, Хитлер изпраща принц Филип Хесенски в сряда, 10 март, с ръкописно собственоръчно написано писмо до Рим, в което говори за австрийската конспирация срещу райха, потисничеството на патриотичното мнозинство и заплахата от гражданска война. И като „син на австрийската земя“, той не може да стои безучастно към случващото се и е решил да възстанови реда в родината си. „Вие, ваше превъзходителство, бихте постъпили по същия начин, ако става въпрос за съдбата на Италия“. Той уверява Мусолини за своите силни съчувствия и неприкосновеност на границата при Бренер: „Тази граница никога няма да претърпи никакви промени“.[1313]

След няколко часа раздвижена подготовка, малко след полунощ е издадена Директива № 1 за операция „Ото“: „Възнамерявам, ако другите средства не доведат до целта, да нахлуя в Австрия с въоръжени сили, за да установя конституционен ред там и да предотвратя по-нататъшни актове на насилие срещу населението, симпатизиращо на Германия. Поемам командването на цялата операция. В наш интереси е да проведем цялата операция без използване на сила, под формата на мирно въвеждане на войските, което ще се приветства от населението. Затова избягвайте всякакви провокации. Но ако се окаже съпротива, тогава я разбийте със силата на оръжието и с цялата си безмилостност. За сега не вземайте никакви предпазни мерки по границите на Германия с други държави.“[1314]

Самоувереният тон на документа почти напълно прикрива атмосферата на истерия и колебание, в която той е написан. Всички истории на хората от обкръжението на Хитлер говорят за изключително глупаво объркване на решенията, в което Хитлер се при тази първа експанзионистка акция в кариерата си.

Много прибързани, погрешни решения, холерични изблици на раздразнение, безсмислени телефонни обаждания, заповеди и инструкции за отмяната им се сменят в рамките на няколко часа след решението на Шушниг за плебесцит и 12 март. Очевидно „разбитите нерви“, въпреки намерението си, Хитлер не може да „укроти“. Той развълнувано настоява военното ръководство да разработи план за операция за няколко часа, контрапредложенията на Бек и по-късно фон Браухич той раздразнено отхвърля, след което отменя заповедта си за прехвърляне на части, а след това отново нарежда да го изпълнят и в допълнение към това – заклинания, заплахи, недоразумения. Кайтел определя

[1313] ADAP, Ser. D, Bd. I, стр. 468 и сл. Бел. пр., германците от Трентино и Южен Тирол са оставени на Италия.

[1314] IMT, Bd. XXXIV, Dok. 102-C.

по-късно тези събития като „най-мъчителното време“.[1315] И ако Гьоринг не бе поел инициативата в свои ръце в подходящия момент, тогава светът вероятно щеше да види колко невротична несигурност и психични отклонения проявява Хитлер в ситуации на голямо напрежение. Но Гьоринг, заради участието си в аферата „Фрич“ се нуждае от ефекта на димната завеса и енергично тласка колебливия Хитлер напред. Години по-късно, с цялото възхищение на психически нестабилен човек пред хладнокръвната флегматичност на своя съратник, Хитлер почти заекващо, отбеляза: „Райхсмаршалът премина през много кризи с мен, той е студен като лед в кризисни ситуации. Няма по-добър съветник от него по време на криза. През тези времена той проявява жестокост и хладнокръвие. Винаги съм забелязвал, че в критични, съдбоносни моменти не се спира пред нищо и е здрав като стомана. Не можете да намерите по-добър съветник, не можете да намерите по-добър. Той премина с мен през всички кризи, най-тежките кризи и беше студен като лед. Винаги, когато нещата се превръщаха в много опасен обрат, той става студен като лед“.[1316]

На следващия ден 11 март, Гьоринг поставя ултиматум с искане оставката на Шушниг и назначаването на Зайс Инкварт за нов федерален канцлер. Следобед по команда от Берлин националсоциалистите излизат по улиците в цяла Австрия. Във Виена те проникват в кабинета на федералния канцлер, запълват стълбите и коридорите, настаняват се в канцелариите и това продължава, докато Шушниг обявява оставката си вечерта по радиото и инструктира австрийската армия да се оттегли без съпротива, когато германските части влязат. Когато федералният президент Миклас категорично отказва да назначи Зайс Инкварт за нов канцлер, Гьоринг в един от многото си телефонни разговори с Виена дава на един от доверениците си забележителни инструкции: „Слушайте ме внимателно: основното е, че Зайс Инкварт сега ще поеме цялата държавна власт, ще поеме радиото и т.н. Зайс Инкварт трябва да изпрати следната телеграма тук с текст: „Временното австрийско правителство, което след оставката на правителството на Шушниг, вижда своята задача да възстанови мира и реда в Австрия, се обръща към германското правителство с неотложна молба да го подкрепи в тази задача и да помогне за предотвратяване на кръвопролития. За тази цел моли германското правителство да изпрати германските войски възможно най-скоро.“

След кратък диалог Геринг заключава: „И така, нашите войски ще преминат границата днес ... Нека той изпрати телеграма възможно най-скоро. Покажете текста на телеграмата и му кажете, че това е нашата молба – той може изобщо да не изпраща телеграмата, нека просто каже, че е съгласен.“[1317] Докато националсоциалистите окупират обществените сгради в цялата страна, Хитлер, преди Зайс Инкварт да бъде уведомен за собствения си призив за помощ, в 20,45 часа най-накрая дава заповед за марш. Той отхвърля по-късното искане на Зайс Инкварт за задържане на германските войски. Около два часа по-късно очакваните с нетърпение новини пристигат от Рим. Около 23,30 часа Филип Хесенски звъни и възторжената а реакция на Хитлер показва напрежението от което се освобождава като чува думите на принца.

Филип Хесенски: „Току-що се върнах от „Палацо Венеция“. Дуче прие всичко много благосклонно. Той ви изпраща моите най-сърдечни поздрави“

Хитлер: „Моля, кажете на Мусолини, че никога няма да забравя това“.

[1315] Goeriitz W. Keitel, стр. 179.
[1316] Lagebesprechungen, стр. 306 и сл. (25 юли 1943 г.).
[1317] IMT, Bd. XXXI, Dok. 2949-PS, стр. 367 и сл.

Филип Хесенски: „Да“.

Хитлер: „Никога, никога, каквото и да се случи ... Сега, когато австрийският случай е решен, аз съм готов да мина с него през огън и вода, нищо няма да ме спре ... Можете просто да му кажете, аз наистина съм му благодарен от сърце. Никога, никога няма да му забравя това. Никога няма да забравя това за него.“

Филип Хесенски: „Да, фюрере мой.“

Хитлер: „Никога няма да го забравя, каквото и да се случи. Ако някога се окаже в беда или опасност, тогава той може да бъде сигурен, че аз ще дойда на помощ, независимо от цената, каквото и да се случи, нека целият свят се изправи срещу него.“[1318]

На 12 март, следобед, Хитлер преминава границата близо до родния си град Браунау на Ин под звука на камбани и четири часа по-късно, карайки през украсените с цветя села, покрай стотиците хиляди тълпящи се хора, пристига в Линц. Близо до очертанията на града го очакват министрите Зайс Инкварт и Глайзе фон Хорстенау, както и Хайнрих Химлер, който е във Виена от предната вечер, за да започне чистка на страната от „предатели и други врагове на държавата“. Очевидно трогнат Хитлер произнася кратка реч от балкона на кметството пред тълпата, която го чака в здрача, и отново развива идеята за своята специална мисия: „Ако Провидението ме избра докато бях в този град и ме постави начело на райха, това означаваше определена мисия и можеше да има само една такава мисия: да върна моята мила родина в Германския райх! Вярвах в тази мисия, живях и се борих за нея, сега както си мисля, я изпълних!“ На следващата сутрин той полога венец на гроба на родителите си в Леондинг.

Очевидно до този момент Хитлер все още не е взел конкретно решение за бъдещето на Австрия. Предполага се, че до последния момент той иска да изчака реакцията в чужбина за да види каква ще бъде комбинацията от шансове, взаимовръзки в новата ситуация, която се надява да използва по-бързо от противниците си. Изглежда, че само под впечатлението на триумфално пътуване от Браунау до Линц, ликуването, цветята и знамената, целият възторг от обединението, не оставя правото да се колебае или да отиде на алтернативни варианти, и той се решава на незабавен аншлуз[1319]. В хотел „Вайнцингер“ в Линц той подписа „Закона за обединението на Австрия с Германския райх“ в късната вечер на 13 март. В същото време, според показанията на един от очевидците, той е много развълнуван. Дълго мълчи, по

[1318] Ibidem, стр. 368 и сл.

[1319] В нем. Anschluss – съединение. Колкото и идеологически да се отрича този акт от враговете победители (които са и наши български врагове, независимо да ли са англосаксонските „демокрации“ или съветски окупатори, раскъсали обединена България в 1944 г.), които пишат историята на Втората св. война, това е един наплъно прогресивен процес завършващ германското обединение, започнато от Бисмарк. Както видяхме идеята за съединението се формира още в края на XIX в., и мнозинството от австрийските немци го желаят, независимо от съпротивата на управляващите, която идва не от друго, а от принципа „по-добре първи на село отколкото втори в Рим“. Нещо повече, „миротворците от Версай“ изрично го забраняват, иначе това щеше да се случи спонтанна веднага след разпада на Австро-Унгария. Нека чиатателят се замисли, по какво се отличава нашето „съединение“ от 1885 г., с германо-австрийското? По нищо, освен по това, че Княжество България е в много по-неизгодна позиция, опълчило се срещу всички велики сили и го защитава с оръжие в ръка. Германия е в много по-изгодна позиция и също налага волята си със сила, но без излишно кръвопролитие. (бел. пр.)

бузите му се стичат сълзи, накрая казва: „Да, правилните политически действия не позволяват да се пролее кръв“.[1320]

Сега и на следващия ден, докато Хитлер пътува от двореца Шьонбрун до Виена в атмосфера на ликуване и биене на камбани, най-старата му мечта се сбъдва. И двата града, които бяха свидетели на ранните му неуспехи, които го отхвърлиха и унижиха, сега са в краката му с чувства на възхищение, срам и страх. Цялата безцелност и безсилие през онези години сега са оправдани, цялата необходимост от награда за това, което е преживял, е удовлетворена в момента когато от балкона на двореца Хофбург „докладва“ на стотиците хиляди хора, събрани на площада за „завършването на най-великото дело“ в живота му: „Като фюрер и канцлер на германската нация и Райха докладвам пред историята, за влизането на моята родина в Германския райх“.

Бурните сцени на спонтанна радост които се разиграват по това време, според един швейцарски вестник[1321] е трудно да се „поддадат на описание“. Невъзможно е цветята, радостните викове и сълзите, опиянението, да се тълкува като контролирано мероприятие. Не може да има и съмнение, че тази спонтанна радост, е докоснала най-дълбоките чувства на нацията. За хората, които стоят с часове по тротоарите на улиците в Линц, Виена или Залцбург, в този момент се сбъдва мечтата за единството, която като елементарна необходимост надживява всички разпри, разделения и братоубийствени войни между германците, продължили с поколения назад. Именно това чувство почита Хитлер като човек, който завършва делото на Бисмарк[1322], изразено в лозунга „Един народ, една държава, един фюрер!“ и тове е нещо много повече от пропаганден лозунг.

Това е единственият начин който обяснява, еуфорията от обединението обхванало не само църквите, но и такива социалисти „великогерманци“ като Карл Ренер.[1323] От същото това съзнание израства надеждата за прекратяване на вътрешнополитическото разединение и страхът от съществуването в нежизнеспособна държава. Всички тези стремежи са подсилени от желанието за обединени с Райха, обединени в могъща сила която да постигне блясъка, изчезнал с края на монархията и сякаш сега Германия си връща тази блудна дъщеря Австрия, независимо от това, колко незаконно и вулгарно се представя това събитие.

На фона на усещането за сбъдването на мечти, величие и радостта от всичко което се случи, актовете на насилие, съпътстващи събитията, са игнорирани. „Военните части са подсилени от втория пристигащ ешелон – специални сили на СС, 40 000 полицаи и горнобаварска част „Мъртвешка глава“, е отбелязано в служебния дневник на Върховното главно командване на Вермахта.[1324] Тези части незабавно създадават системата за брутален контрол. Ще стигнем до явно неразбиране на психологията на Хитлер, ако смятаме, че старите му обиди ще изчезват в опиянението от обединението.

[1320] От паметната записка на Зайс-Инкварт (9 септември 1945 г.), IMT, Bd. XXXII, Dok. 3254-PS, стр. 70.

[1321] Neue Basler Zeitung, 16. III. 1938, по: Domarus M. цит. с., стр. 822.

[1322] Райхът на Бисмарк въплъщава „малогерманската идея“ и не включва Австрия, въпреки че съюзът с победената Хабсбургска империя през 1866 г. е един от основните принципи на външната политика на „железния канцлер“, но е резултат от опърничавата и нелогична политика на Русия (вредна за нея самата, което се доказва от Първата световна война), така упорито ухажвана от Бисмарк и Вилхелм I.

[1323] Bracher K. D. Diktatur, стр. 338.

[1324] IMT, Bd. XXVIII, Dok. 1780-PS, S. 371.

Всъщност жестокостта и яростта с които неговите команди, не като в Германия през 1933 г., открито атакуват противниците си и т.н. „расови врагове", има елемент на незабравена омраза към този град.

В жестокостите стигащи до диващина, се отличава Австрийският легион, завръщащ се от Германия, и проявява онзи вид „азиатски елемент", който Хитлер въвежда в либералния германски антисемитизъм и който сега е „отприщен" тук в действията на неговите привърженици със същия произход и със същата емоционална структура. „С голи ръце", каза един от очевидците, „университетските преподаватели трябваше да изтрият улиците, благочестиви белобради евреи бяха хвърлени в храма и принудени да правят клекове и да крещят в хор "Хайл Хитлер!" Невинни хора бяха хванати на улицата като зайци и ги изпратиха да почистят тоалетните в казармите на СА. Всичко, което болезнено мръсната, изпълнена с омраза фантазия беше измислила в своите оргии в продължение на много нощи, сега се реализира в бунтове посред бял ден".[1325] Емиграционна вълна се разлива зад границите на германската част на Европа, страната е напусната от Стефан Цвайг, Зигмунд Фройд, Валтер Меринг, Карл Цукмаер и много други, а писателят Егон Фридел се хвърля от прозореца на дома си.[1326] Сега за първи път националсоциалистическият терор се проявява с пълната си откровеност.

За външния свят обаче тези обстоятелства нямат значение. Позоваването на Уилсоновия принцип на самоопределение, което триумфално е потвърдено в петия и последен плебисцит на режима на 16 март, под формата на обичайните 99 % от онези, които гласуват „за", са твърде неопровержими. Западните сили изразяват загриженост, но Франция е дълбоко затънала във вътрешните си неразрешими проблеми, а Англия отказва да предостави някакви гаранции на Франция или Чехословакия. Тя също отхвърля съветското предложение за провеждане на конференция, за да се предотврати по-нататъшната експанзия на Хитлер. Докато Чембърлейн и европейските консерватори все още виждат в Хитлер комендант на антикомунистическия бастион, който трябва да бъде спечелен на тяхна страна с щедрост и опитомен, левицата се утешава с мисълта, че Шушниг не е нищо друго освен представител на един сходен фашистки режим, който по едно време също заповядва да се разстрелват работници[1327], и отдавна трябва да бъде свален. Дори сесията на Лигата на нациите не се състи. Обезсърченият свят вече изоставя дори символичните жестове на възмущение и съвестта му, както с горчивина пише Стефан Цвайг, „леко помрънка, забрави и прости".[1328]

[1325] Zweig S. цит. с., стр. 446 и сл.

[1326] Стефан Цвайг, Зигмунд Фройд и Егон Фридел са от еврейски произход, а Валтер Меринг, Карл Цукмаер са германци от райха, но либерално настроени интелектуалци привърженици на Ваймарската република и врагове на националсоциалистите още от 20-те години, така че поведението им е обяснимо. (бел. пр.)

[1327] На 12 февруари 1934 г. анархисти и социалисти вдигат въоръжено въстание в Линц, Виена и други градове. Правителствените сили и Хаймвера (доброволческите отряди) насочват артилерия към Виена, за да сплашат бунтовниците. Има схватка и поне 1000 души са убити и много повече ранени. След потушаването на лявото въстание Долфус трансформира единствената в страната християн-социална партия в Отечествения фронт, който трябва да обедини всички „верни австрийци" под един флаг. През май 1934 г. е приета нова конституция, основана на католическите социални принципи. Шушниг е член на тази партия и от 1927 г. депутат в долната камара на парламента, а от 1932 г. е министър на правосъдието в кабинета на Долфус.

[1328] Zweig S. цит. с., стр. 448.

Хитлер остава във Виена за по-малко от ден, трудно е да се определи дали такова бързо заминаване е причинено от враждебността му към „града на феаките“[1329] или от нетърпение. Лекотата, с която той изпълнява задачата на първия важен етап от външната си политика, го подтиква веднага да премине към следващата цел. Вече две седмици след аншлуза на Австрия той се срещна с лидера на судетските германци Конрад Хенлайн и изразява решимостта си да разреши чехословашкия въпрос в обозримо бъдеще. Две седмици по-късно, на 21 април, той обсъжда с генерал Кайтел план за военното поражение на Чехословакия но предвид международния отклик, отхвърля „атака без никаква причина или без възможност да я оправдае“, или „без инцидент“, и обмисля варианта да бъде убит германския посланик след антигерманската демонстрация“.[1330]

Както в случаят с Австрия, Хитлер отново и тук се възползва от вътрешните противоречия на Версайската система, тъй като Чехословакия е въплъщение на пълното отричане на принципите, на които уж се основава нейното създаване. Тази държава демонстрира най-големия произвол на победителите и не е резултат от правото на самоопределение, а е израз на стратегическите интереси на Франция и нейната политика на антигермански съюзи. Тази малка многонационална държава фрагмент от победената империя, се управлява от малцинство, което се противопоставя на мнозинството от всички останали малцинства и безпомощно вдига ръце при вида на техния националистически егоизъм, който самите чехи също използват в борбата за независимост, но сега не искат да признаят това право на другите (германци, унгарци, словаци, рутени). Това не е държава, а закърпено одяло, както пренебрежително я нарича Чембърлейн.

Относително високата степен на свобода и участие във вземането на политически решения която тази държава предоставя на своите граждани, е недостатъчна за неутрализиране на центробежните сили действащи в нея. Полският посланик в Париж категорично я нарича „страна, обречена на смърт“.[1331]

Според всички закони на политиката с нарастващата сила на германците, конфликтът с Чехословакия става почти неизбежен. 3 500 000 судетски германци се чувстват потиснати след образуването на републиката и свързват своето много лошо икономическо положение не толкова със структурни причини, колкото с „чуждото господство“ на Прага, и свързват надеждите си със завземането на властта от Хитлер. На изборите през май 1935 г., партията на судетските германци, водена от Конрад Хенлайн, се превръща в най-силната партия в страната, което укрепва изключително тяхното самосъзнание, Аншлузът на Австрия предизвиква големи демонстрации под лозунга „Дом към Райха!“ Още през 1936 г. авторът на едно анонимно писмо от Судетската област уверява Хитлер, че го смятат за „месия“ и сега тази истерия на очакване е разпалена от горещи речи, провокации и сблъсъци. В разговор с Хенлайн, Хитлер всеки път го инструктира да представя в Прага толкова високи изисквания, че те да „са неприемливи за чешкото правителство“ и го насърчава

[1329] В гръцката митология феаките са жители на митичния остров Схерия. Отличавали се с гостоприемство и любов към насладите и удоволствията.

[1330] IMT, Bd. XXV, Dok. 388-PS, стр. 414 и сл.

[1331] Burckhardt C J. цит. с., стр. 157; думите на Чемберлен: Wendt B. – J. Muenchen 1938, стр. 26.

да заеме предизвикателна позиция. Така той подготвя ситуация, изискваща намеса, за чиято необходимост по-късно ще твърди, че е възнамерявал да се подчини.[1332]

Междувременно Хитлер оставя събитията да се развиват сами. В началото на май с голяма свита от министри, генерали и партийни функционери заминава на официално посещение в Италия. Като се опитва да надмине великолепието на посещението си в Германия, сега Мусолини организира още по-блязкаво посрещане в по-голям мащаб на височайшия си гост. Вечният град е празнично украсен със знамена, ликторски снопове и свастики, къщите по железопътната линия са боядисани за пристигането на госта, а близо до Сан Паоло Фуори е построена специална гара, където кралят и Мусолини чакат Хитлер.

Гостът забелязва не без раздразнение, че според протокола, Дуче трябва да остане на заден план, а фюрерът като държавен глава е гост на Виктор Емануил III. Но Мусолини открито и пренебрежително го нарича „краля лешникотрошач“[1333], и от самото начало го пренебрегва с прояви на невнимание, например той се качва в кралската карета преди него.

Хитлер е обезпокоен от конселвативния и снобистки характер на Двора и дълго време използва това, за да оправдае проявите на недоверието си към партньора си в „оста“. Но приемът и възхвалите от Мусолини му правят дълбоко впечатление. По време на пищните маршове е демонстрирана новата маршова „римска стъпка“, по време на военноморския парад в Неапол, 100 подводници едновременно се потопят във водата, а няколко минути по-късно с невероятна точност отново изплуват. Дългите пътувания позволяват на Хитлер да задоволи естетическите си наклонности. Години след посещението си, той си припомня „очарованието на Флоренция и Рим“… „колко красиви, възкликна той, са Тоскана и Умбрия!“

За разлика от Москва[1334], Берлин и дори Париж, където архитектурните пропорции не се хармонизират нито конкретно, нито като цяло и всичко се изплъзва покрай вниманието му, Рим „наистина го завладява“.[1335]

Пътуването е и политически успешно за Хитлер. След посещението на Мусолини в Германия, „оста“ претърпява сериозни изпитания на здравина й. Съединението с Австрия събужда старата тревога за Южен Тирол, но Хитлер успява да успокои тези опасения. Обратът е предизвикан от речта му на банкета в „Палацо Венеция“, която показа чувство за стил и правилен психологически инстинкт. Граф Чано, който говори за първоначалното настроение на „обща враждебност“, отбеляза с удивление как Хитлер печели симпатиите на другата страна чрез речи и лични контакти, дори вярва че

[1332] От протокола на преговорите между К. Хенлайн и Адолф Хитлер на 28 март 1938 г., Freund M. Weltgeschichte der Gegenwart в Dokumenten, Bd. I, стр. 20 и сл.; За анонимното писмо виж: Jacobsen N. - A. Nationalsozialistische Aussenpolitik, стр. 350.

[1333] Dollmann E. Dolmetscher der Diktatoren, стр. 37. Мусолини прави тази аналогия с известната детска приказка на Ернст Хофман „Лешникотрошача и мишия крал“, която е в основата на известния балет „Лешникотрошачката“. Главният герой е малка грозна кукла, изобразяваща дребно човече, с което се разчупват твърди ядки на лешници и орехи. Причината за това е, че на практика Мусолини се явява абсолютен и самовластен господар на Италия, докато Савойската династия и краля, са просто реликт от миналото, оставени да съществуват по милостта на диктатора. (бел. пр.)

[1334] Хитлер никога не е бил в Москва, за да има поглед върху архитектурния облик на града.

[1335] Hitlers Tischgespraeche, стр. 134 и сл.

фюрерът „е отдал сърцето на Флоренция, и се преклонява пред красотата на града, свел мъдрата си глава.“[1336]

Когато Хитлер се качва на влака за Германия на 10 май, взаимното разбирателство е напълно възстановено и заздравено. Мусолини му стиска здраво ръката с думите: „Сега вече нищо не може да ни раздели“.

В хода на няколко политически разговора тези дни Хитлер получава готовността на Италия да даде на Германия свобода на действие по отношение на Чехословакия.

Междувременно Западните сили призовават Прага да се срещне със судетските германци за да бъдат обсъдени исканията им. И в същото време информират Хитлер, че чехословашкият въпрос може да бъде решен. Както казва британският посланик в Берлин, разговаряйки с Рибентроп: „Германия ще победи по цялата линия.“[1337]

Още по-изненадваща за Хитлер е заповедта на пражкото правителство, притеснено от слуховете за очаквано германско нападение, за извършване на частична мобилизация. Великобритания и Франция напълно одобряват тази стъпка, като не пропускат да се позовават на задълженията си да предоставят помощ на Чехословакия, и освен това такова предложение идва и от Съветския съюз.

На заседание, свикано спешно в неделя, 22 май в Бергхоф, Хитлер стига до заключението, че ситуацията принуждава всички подготовки да спрат. По-рано, той определя есента на 1938 г. като срок за нападението над Чехословакия, но сега плановете му са затруднени. Неговото възмущение се засилва още повече, когато чуждестранната преса започва да възхвалява „майската криза“ като успешен опит най-после да постави самонадеяната Германия на нейно място и да я унижи.

Както при подобно поражение през август 1932 г., той се усамотява за няколко дни в своята планинска резиденция, обзет от желанието си за отмъщение и дивите си фантазии за унищожение. По-късно си припомня за тези дни като за „силен удар по престижа“. Накрая в своя невротичен страх от прояви на слабост, той преминава към твърдост и уведомява Мусолини и британския външен министър със специално съобщение, че „заплахите, натискът или силата“ няма да донесат нищо и „това със сигурност ще доведе до обратния резултат, като го прави твърд и безкомпромисен.“[1338]

На 28 май той се появява в Берлин на среща с военното и външнополитическо ръководство на райха. Разгъвайки пред себе си географска карта, със забележими следи от вълненията които е преживял, излага плановете си за разгром на Чехословакия. Последните военни инструкции за т. нар. „операция Грюн“ започват с изречение: „Моите намерения не включват военно поражение на Чехословакия в близко бъдеще и без претекст“, но сега, новата редакция вече гласи: „Моето непоклатимо решение е да се разгроми Чехословакия в близко бъдеще, чрез военна кампания”.[1339] И като начало на операцията посочва датата 1 октомври.

[1336] Ciano G. Tagebuecher, стр. 158 и сл., Kirkpatrick I. Mussolini, стр. 331 и сл.

[1337] Думите на Хендерсън към Рибентроп на 21 май 1938 г. виж ADAP, Ser. D, Bd. II, Док. 184. Заместник държавният секретар Бътлър казва същото на 22 април на представител на германското посолство в Лондон; „В Англия, казва той, сме наясно, че Германия ще постигне своята непосредствена цел (назовавайки чехословашкия въпрос); Пак там. Bd. Аз, Док. 750.

[1338] ADAP, Ser. D, Bd. VII, Anhang III H; Ibid. Bd. II, Dok. 415.

[1339] IMT, Bd. XXV, 388-PS, S. 422, 434.

Сега той използва всички средства, за да повиши напрежението. В края на юни са извършени военни маневри близо до чехословашката граница, а работата по изграждането на „Западната стена“ (укрепената линия „Зигфрид“ за защита от Франция) е ускорена.

Докато Хенлайн, в съответствие с получените инструкции се стреми към конфронтация, Хитлер предпазливо разпалва териториалните апетити на съседите на Чехословакия – унгарците и поляците, а Западните сили притискат правителството в Прага за нови отстъпки. Сякаш цялата им сила се състои само от един жест на решителност, и сега те отново се връщат към предишното си апатично състояние. Политиката на умиротворение наближава своята кулминация. Колкото и уважителни или разбираеми да са нейните мотиви, също толкова сериозен е порокът, от който тя страда. Западната политика не познава Хитлер и не разбира специалните проблеми на Централна Европа. Тя изпитва и проявява дълбока неприязън към комплексите и най-разнообразните чувства на национална враждебност един към друг, които съществуват в центъра на континента и капитулира пред невъзможността си да проправи път през лабиринта от етнически, религиозни, расови, културни и исторически взаимни претенции и оплаквания.[1340]

Невил Хендерсън нарича чехите доста грубо „проклетите чехи“. Лорд Ротермир публикува статия в „Daily Mail“ под заглавието „Ние не се интересуваме от чехите“, Чембърлейн обобщава общото настроение, говорейки за тази „далечна страна“, „където хората спорят за неща, за които не знаем нищо“. Британското правителство изпраща през август в Чехословакия лорд Рънсиман за да проучи ситуацията на място, но всъщност това е признание за неговото безразличие.

И това се вижда в следния стихотворен анедот, наподобяващ детско стихче, който удачно разкрива официалната същност на тази мисия: „Плачи, Дядо Коледа, намерихме обмен! Теб ще те замени Рънсиман.“[1341]

На този фон трябва да разгледаме редакционната статия на „Таймс“ от 7 септември, която предлага преминаването на Судетската област към райха. През многото седмици кризата продължава да ескалира непрекъснато, а Хитлер сякаш проявява сдържаност и целият свят чака речта му, с която трябва да закрие Нюрнбергския партиен конгрес на 12 септември.

Многобройни симптоми на отстъпчивост му повлияват и речта му има ясен, особено суров и предизвикателен тон. Незабравеното унижение през май продължава да му влияе, което той многократно припомня, говорейки за „гнусната измама“ и „терористичното изнудване“ посочвайки „престъпните цели на правителството на Прага“, демонстрирайки възмущение от онези, които твърдят, че той се отдръпва, препъва се от решителната позиция на противниците си и заклеймява лекомисленото им желание да започнат война.

[1340] Естествено, нали тази каша я забъркаха самите „Западни сили“ във Версай през 1919 г., прокарвайки граници които изобщо не отговарят на националните и поставяйки значими малцинства под властта на съседни държави, задоволявайки наивните и егоистични желания на Франция да се разпорежда с континента съобразно стратегиите си. Абсолютно същия хаос е създаден и на Балканите. (бел. пр.)

[1341] Gilbert M., Gott R. цит. с., стр. 99, 89. Чембърлейн прави обръщение по радиото на 27 септември 1938 г., публикувано на 28 септември 1938 г. в „Таймс“. Чехословашкият посланик в Рим казва по същото време на Мусолини, че „в Англия нямат представа за Бохемия. Те бъркат бохемците с циганите“. Виж: Ciano G. цит. с., стр. 248. Причината за това е, че в Западна Европа през средновековието циганите проникват от изток, от земите на Чехия и оттам едно от синонимните им названия е „бохемци“.

Сега той е научил от случилото се, че трябва незабавно да отвърне на удара в бъдеще: „При никакви обстоятелства няма да гледам с безкрайно търпение на по-нататъшното потисничество на нашите братя в Чехословакия ... Германците в Чехословакия не са беззащитни и не са оставени на волята на съдбата ... Нека тези, които са загрижени, помнят това добре."

Речта му е сигнал за бунтове в Судетите свързано с многобройни жертви, докато Германия развива трескава военна дейност. Проведени са нощни учения и много камиони са реквизирани за армията. За миг войната изглежда неизбежна, но събитията вземат невероятен обрат.

В съобщение изпратено в нощта на 13 септември, британският премиер декларира готовността си незабавно, независимо от съображения за престиж, да се види с Хитлер за личен разговор веднага: „Съгласен съм да пристигна със самолет и ще бъда готов да отлетя още утре", пише Чембърлейн. Хитлер се чувства много поласкан, въпреки че предложението ограничава очевидното му желание да покаже сила. По-късно той казва: „Бях напълно съкрушен".[1342] Липсата на самоувереност която цял живот го лишава от способността да прави жестове на великодушие и този път не му позволява да отиде при почти седемдесетгодишния си гост, който освен това за пръв път през живота си се качва на самолет. И така Хитлер предлага да го приеме в Берхтесгаден. Когато британският премиер пристига в Бергхоф следобед на 15 септември, след почти 7 часа пътуване, Хитлер не се осмелява да излезе на стълбите, водещи към резиденцията, за да го посрещне. И отново оставя ген. Кейтел в свитата си за сплашване. Когато Чембърлейн изразява желанието да говорят насаме, въпреки че домакинът се съгласява, започна да описва подробно, вероятно за да го умори допълнително, европейското положение, германо-английските отношения, готовността за взаимно разбирателство и неговите успехи. Въпреки целия си стоицизъм, Чембърлейн несъмнено разгадава триковете и маневрите на Хитлер, защото в доклада си до кабинета два дни по-късно той го нарича „най-обикновено малко кученце", което някога е срещал.[1343]

След като най-накрая се обръща към въпроса за кризата, Хитлер директно поисква присъединяването на Судетите към райха, когато Чембърлейн го прекъсва и пита дали ще се задоволи с това или иска да смаже напълно Чехословакия, Хитлер посочва исканията на поляци и унгарци, но всичко това, уверява той, не го интересува и сега не е моментът да се обсъждат техническите въпрос: „300 судетски германци са убити и това не може да продължи така, трябва незабавно да разрешим този проблем. Решен съм да разреша този въпрос и не ме интересува дали ще има световна война или не." Когато Чембърлейн раздразнено му възразява, че не разбира защо трябва да отиде толкова далеч, ако Хитлер не може да му каже нищо друго освен, че по някакъв начин е решен да използва сила, събеседникът му омеква: той „ще мисли днес или утре, тъй като все още има мирно решение на въпроса", от решаващо значение е „готовността на Англия да се съгласи сега с разделянето на регионите, населени от судетските германци, в съответствие с правото на народите на самоопределение и той (фюрерът) отбелязва, че това право на самоопределение не е измислено от него през 1938 г. специално за

[1342] Namier L. B. Diplomatic Prelude. London, 1948, стр. 35.

[1343] Cooper D. Das laesst sich nicht vergessen, стр. 291. Описанието на срещата е известно от показанията на П. Шмидт: Schmidt P.цит. с., стр. 395 и сл., и от протокола от срещата и писмото на Чембърлейн, публикувано в книгата: Freund M. цит. с., стр. 133 и сл.

чехословашкия въпрос, а още през 1918 г., за създаване на морална основа за промени съгласно Версайския договор.“

Договаря се, докато Чембърлейн се върне в Англия и обсъди въпроса с кабинета на министрите, Хитлер няма да предприема никакви военни мерки. Веднага след като Чембърлейн си тръгва, Хитлер започва да изостря кризата и продължава подготовката си. Отстъпката на британския премиер силно го озадачава, защото причината за осъществяването на по-далечните му намерения за анексирането на цялата „Чехия“ изчезва. Но с надеждата, че Чембърлейн ще се провали поради съпротивата на кабинета си, негативната реакция на французите или накрая на самата Чехословакия, той продължава подготовката си. Естествено по указание на Хитлер, пресата отприщва дива кампания, която рисува най-ужасните картини на репресии срещу сънародниците „с цел защита на судетските германци и подкрепа на по-нататъшни бунтове и сблъсъци“ под ръководството на Конрад Хенлайн, който идва в Германия, и формира Судетският германски легион. Хитлер подтиква Унгария и Полша да представят териториални си претенции към Прага, като в същото време стимулира желанието на словаците за автономия. По негова заповед судетският германски легион окупира двата града Егер (Хеб) и Аш.[1344]

Още повече се учудва, когато на 22 септември Чембърлейн му казва на среща в хотел „Дрезден“ в Годесберг, че и Англия, Франция, и Чехословакия са съгласни за отделянето на Судетите. За успокои Германия в страховете ѝ, че Чехословашката република може да бъде използвана като „острие“ срещу фланговете на Райха, британският премиер предлага да се анулират договорите за съюз между Франция, СССР и вместо тях, Чехословакия трябва са получили международни гаранции за независимостта си. След такова въведение Хитлер е толкова изумен, че отново пита дали това предложение е одобрено от правителството на Прага. Когато Чембърлейн отговори удовлетворено: „Да!“, Настъпва кратка пауза на объркване, след която Хитлер спокойно отговори: „Много съжалявам, г-н Чембърлейн, но сега не мога да се съглася с тези неща. След събитията от последните няколко дни такова решение е неприемливо“.[1345] Чембърлейн е озадачен и раздразнен до краен предел. На неговия гневен въпрос какви други събития са променили ситуацията напоследък, Хитлер посочва исканията на унгарците и поляците, и избухва в нападки срещу чехите, оплаквания от страданията на судетските германци, докато намира спасителен аргумент, за което веднага се вкопчва: „Основното е да се действа бързо. Решението трябва да се вземе през следващите дни“. Той подчертава, че „проблемът трябва да бъде напълно решен преди 1 октомври“.

След 3 часа безполезни спорове Чембърлейн се връща в хотел „Петерсберг“ от другата страна на Рейн. Когато писменият обмен на мнения не води до нищо, той иска писмен меморандум със списък на германските искания и казва, че възнамерява да си тръгне. Според мемоарите на фон Вайцзекер, Хитлер, говорейки за този случай, „пляска с ръце, сякаш става дума за успешен митинг“. Новината за мобилизацията в Чехословакия, която предизвиква объркване в края на преговорите, засилва още повече чувството за предстоящо бедствие. Сега Хитлер е готов да направи някои незначителни отстъпки, докато

[1344] Broszat M. Das Sudetendeutsche Freikorps. In: VJHfZ, 1961, H. 1, стр. 30 и сл.
[1345] Протокол на разговора: Freund M. цит. с., стр. 172 и сл

Чембърлейн проявява признаци на депресия и с поведението си показва, че повече няма да действа като посредник за Хитлер.

Всъщност британският кабинет, който се събира в неделя 25 септември, за да обсъди меморандума на Хитлер, категорично отхвърля новите искания и уверява френското правителство в подкрепата на Великобритания в случай на военен сблъсък с Германия. Прага приела условията в Берхтесгаден само под силен натиск, сега се чувства със свободни ръце и отхвърли твърденията на Хитлер. Военната подготовка започва и в Англия и Франция.

Пред неочакваната непримиримост на другата страна, Хитлер отново изиграва ролята на обидения. С думите „изобщо няма смисъл да преговаряме по-нататък под каквато и да е форма“, той посреща специалният пратеник на Чембърлейн, Хорейшо Уилсън който пристигна следобед на 26 септември в райхканцеларията, „с германците се отнасяте като като с негри. Дори и с Турция не смеете да се държите така. На 1 октомври с Чехословакия ще се случи това, което аз реша“.[1346]

След това информира Уилсън, че няма да използва своите дивизии само ако правителството на Прага приe меморандума от Годесберг до 14,00 часа на 28 септември.

В следващите дни, той постоянно се колебае дали да не поеме курс към половинчат успех, който не е свързан с никакъв риск, или към пълен триумф, свързан с опасности. Вторият вариант в много по-голяма степен съответства на радикалния му темперамент, той иска да завладее Прага повече, отколкото да получи като подарък Карлсбад (Карлови вари) и Егер (Хеб). Напрежението, което изпитва през тези дни, е разсеяно в известната му реч в Берлинския дворец на спорта, която допълнително изостря кризата, но той представя примамливата идилия за континента, който най-накрая ще намери мир: „И сега сме изправени пред последния проблем, който трябва да бъде решен и който ще бъде решен! Това е последното териториално изискване, което трябва да представя пред Европа, и аз няма да се откажа от него, това ще бъде Божията воля, която ще изпълня“.

Той саркастично разкрива противоречията между принципа на самоопределение и реалностите на една многонационална държава. Описвайки хода на кризата и ужаса в Судетите, не пропуска да изиграе своята роля на оскърбения, и съзнателно да преувеличи брой на бежанците: „Виждаме ужасни цифри: за един ден 10 000 бежанци, на следващия ден - 20 000, на последващия - вече 37 000, два дни по-късно - 41 000, след това 62 000, след това 78 000, а сега - 90 000, 107 000, 137 000 и днес 214 000. Цялата област запустява, селищата се изгарят, германците се опитват да оцелеят, обстреляни с гранати и газ. А Бенеш седи в Прага и е убеден: „Мога да се измъкна, в крайна сметка Англия и Франция са зад мен“. Сега, сънародници, дойде моментът, според мен, да наречем нещата с техните собствени имена ... На 1 октомври той ще трябва да ни предаде тази област ... Сега решението е негово! Мир или война!“

Той за пореден път уверява, че не се интересува от ликвидирането или анексирането на Чехословакия: „Не искаме никакви чехи!“ - възкликва той с чувство и до края на речта влиза в състояние на екстаз. Погледнал нагоре към тавана на залата, обхванат от величието на момента, ликуването на масите и собствения си пароксизъм, той сякаш отказал се от всичко, завършва речта си с

[1346] Bullock A. цит. с., стр. 463.

думите: „Аз вървя пред моя народ като негов пръв войник и след мен, нека целият свят да знае, има народ, но не същият като през 1918 г. ... Той ще възприеме моята воля като своя собствена, точно както аз подчинявам моите действия за бъдещето и съдбата му. И ние искаме да укрепим тази обща воля за да бъде силна, както по време на борбата, когато аз, простия непознат войник излязох на бойното поле за да завладея райха ... Моля моя германски народ: осланяйте се за мен, мъж след мъж, жена след жена ... Решени сме! Нека господин Бенеш да направи своя избор сега!“

Бурята от аплодисменти бушува за няколко минути, докато Хитлер, изпотен и със замръзнал поглед, се връща на мястото си, Гьобелс се изправя на трибуната с думите: „Ноември 1918 г. никога повече няма да се повтори!“

Американският журналист Уилям Ширър вижда от мястото си в залата, как Хитлер гледа към Гьобелс „сякаш това бяха думите, които търсеше цяла вечер. Той скочи, направи голяма дъга във въздуха с дясната си ръка, удари по масата и извика с всички сили, с такъв фанатизъм, който никога няма да забравя: „Да!“ След това изтощен, той се свлече на един стол“.[1347]

„Тази вечер Гьобелс представя лозунга„ Фюрер, заповядай! И ние идваме с теб! ”Масите го скандират дълго след края на събитието. Когато Хитлер си тръгва, те започват да пеят: „Господи, сложи ни меч в ръката“.

Все още вдъхновен от пламъка и истерията от предния ден, Хитлер се среща отново с Хорейшо Уилсън през следващия вторник. Исканията му са отхвърлени и той заплаши, че Чехословакия ще бъде разгромена. Когато Уилсън възразявя, че Великобритания ще предприеме военни стъпки, ако Франция бъде принудена да се притече на помощ на Чехословакия, Хитлер казва, че „Ако Франция и Англия искат да нанесат удар, нека ударят. За мен няма значение. Готов съм за всички сценарии. Днес е вторник, ако е така, в следващия понеделник ще сме във война.“ [1348]

Същия ден той предприема допълнителни мобилизационни мерки. Следобедът на 27 септември обаче отново отрезвява еуфорията му. За да изпита ентусиазма с който населението е готово за война и да го засили, Хитлер заповядва на 2-ра моторизирана дивизия да премине от Щетин до чехословашката граница по широките улици през столицата на райха, образуващи оста изток-запад, по протежение на „Вилхелмщрасе“ и пред райхканцеларията. Той се надява, че това обявено предварително военно представление, ще привлече хората по улиците и ще събуди в тях онази войнствена треска в чиято атмосфера, да отправи подходящо обръщение от балкона на райхканцеларията с призив за използване на сила, който трябва да се чуе от всички.

Всъщност картината на събитието описана в дневника от един чужденец, е следната: „Отидох до ъгъла на „Вилхелмщрасе – Унтер ден Линден“, очаквайки да видя огромни тълпи от хора и сцени като тези, описани в началото на войната през 1914 г., с викове на радост, цветя и момичета целуващи войниците ... Но днес хората бързо изчезваха в метрото, а малцината, които останаха, бяха напълно мълчаливи ... Това беше най-впечатляващата антивоенна демонстрация, която съм виждал. След това тръгнах по „Вилхелмщрасе“ към райхканцеларията, където Хитлер стоеше на балкона и приемаше тържествения марш на войските. Имаше най-много двеста души.

[1347] Shirer W. L. Aufstieg und Fall, стр. 374. Речта на Хитлер в кн.: Domarus M. цит. с., стр. 924 и сл.

[1348] Kirkpatrick I. цит. с., стр. 462; Schmidt P. цит. с., стр. 409.

Хитлер се намръщи, явно се ядоса и скоро си тръгна, без да да дочака и да приеме тържествения марш на всички преминаващи части“.[1349]

Отрезвяващият ефект на този епизод е допълнително подсилен от много лоши новини. Те съобщават, че военните подготовки на Франция, Англия и Чехия са много по-напред от очакваното и надминават значително германските възможности. Само Прага мобилизира 1 млн души и може заедно с Франция да състави армия почти три пъти по-голяма от германската. В Лондон се копаят укрития за въздушни нападения, освобождават се болници, населението на Париж напуска масово града. Войната изглежда неизбежна.

През деня Югославия, Румъния, Швеция и САЩ изразяват своите предупреждения и обявяват подкрепата си за противниковата страна, тъй като няколко часа по-късно срокът, определен от самия Хитлер изтича.

Войнственото настроение в райхканцеларията видимо започва да отслабва. Късно вечерта на 27 септември Хитлер диктува писмо до Чембърлейн, в което преминава към помирителния тон, предлага гаранции за съществуването на Чехословакия и завършва писмото с апел към здравия разум. Междувременно се разгръщат дейности, които предават на събитията в последния момент неочакван обрат.

През предходните години малка но влиятелна група заговорници развива интензивна дейност в която за първи път се обединяват представители на всички политически лагери. Целта, с която те установяват контакти помежду си, първоначално е предотвратяването на войната. Но радикализмът с който Хитлер се насочва към конфликта ги принуждава да отидат по-далеч в намеренията си, до плановете за убийство и преврат.

Движещата сила и посредник между всички групи е ръководителят на централния отдел на Абвера, полковник Ханс Остер[1350]. Ако е вярно, че в германската военна традиция няма идея за политическа съпротива, а в германския характер, както отбеляза тогава италианският посланик в Берлин Бернардо Атолико, липсват всички качества необходими за конспирацията, като търпение, познания за човешката природа, психология, такт и способност за преструване („Къде искате да намерите това между Розенхайм и Ейткунен?“)[1351], тогава Остер е едно от изключенията. Човек, който по свой начин съчетава морал и хитрост, изобретателност, психологическа

[1349] Shirer W. L. цит. с., стр. 376. Същото се посочва и от свидетелствата на много други наблюдатели, които съвпадат като цяло, виж например: Schmidt P. цит. с., стр. 410; Wiedemann F. цит. с., стр. 176 и сл.; Kordt E. Nicht aus den Akten, стр. 259 f., 265 и сл. К. Я. Буркхард пише в края на август на един от приятелите си, че е невъзможно дори да си представим онзи ужас, това отчаяние на масите, когато изведнъж отново започнаха да говорят за война ... Никога досега не съм чувствал толкова ясно, че народите не носят отговорност за престъпленията на своите водачи „ Burckhardt C. J. цит. с., стр. 155.

[1350] Ханс Остер (1888 – 1945 г.) е офицер от ГЩ на Вермахта. През 1938 г. става началник на центр.отдел на Абвера (Abwehr, от Auslandnachrichten und Abwehramt) е военното разузнаване и кнтроразузнаване. Участието му в заговорната дейност не е разкрито. Едва след неуспешния опит за атентат срещу Хитлер, когато дневникът на адм. Канарис става достояние на Хитлер, мрежата е разкрита и Ханс Остер е обесен.

[1351] Цит. от: Seabury P. Die Wilhelmstrasse, стр. 149. За Остер, както и участниците в Съпротивата и тяхната дейност през този период, вижте фундаменталната книга на Харолд К. Дойч „Заговор срещу войната“: Deutsch H. C. Verschwoerung gegen den Krieg. Изразът „между Розенхайм и Ейткунен“ образно означава Германия. Розенхайм е селище на р. Ин на границата с Австрия, а Ейткунен се намира в най-източната част на Източна Прусия до границата с Русия, а след 1919 г., с Литва. След съветската окупация през 1945 г. и изгонването на германското население е преименуван на Чернишевское.

пресметливост и придържане към принципите, той дълго време критикува Хитлер и националсоциализма, опитва се, но напразно да привлече другарите си към своите възгледи. Само все по-ясният курс на Хитлер към война и най-вече „аферата Фрич“ „разтърсва“ офицерския корпус, свикнал да се занимава само с чисто военни дела, и събуджда сили в други лагери, които Остер постоянно включва, разширява и използвайки прикриващ апарат на Абвера и неговия ръководител адмирал Канарис, формира широко разклонена група за съпротива. Тактическите съображения са определени от разбирането, че тоталитарния, вече е стабилизиран режим, може да бъде победен само чрез взаимодействието на вътрешните и външните му противници.

През пролетта на 1938 г. представителите на германската съпротива започват посещения в Париж и Лондон, където се опитват да завържат нишките на взаимодействие, но всичките им усилия увисват във въздуха. В началото на март 1938 г. Карл Гьорделер е в Париж, за да накара френското правителство да заеме твърда позиция по чехословашкия въпрос. Месец по-късно той отново отива там, но и двата пъти получава уклончив отговор. Посещението в Лондон е подобно, сложността на тази и на всички следващи мисии ясно се характеризират със следния епизод: сър Робърт Ванситарт, главен дипломатически съветник на британския външен министър, след като изслушва своя германски посетител, възкликва учудено: защо, какво, ти предлагаш предателство![1352] Почти същият е ефектът от пътуването на Евалд фон Клайст Шмензин, консервативен политик, който отказал се от всичко заминава преди няколко години за имението си в Померания, а сега използва връзките си в Англия, за да насърчи британското правителство твърдо да отблъсква експанзионистките намерения на Хитлер. „Хитлер, предупреждава той, няма да се спре със аншлуза на Австрия, имам надеждна информация, че той ще иска много повече от анексирането на Чехословакия и се стреми не по-малко за световно господство“.

През лятото на 1938 г. фон Клайст заминава за Лондон и началникът на Генералния щаб ген. Лудвиг Бек му поставя следния вид задача: „Донесете ми солидно доказателство, че Англия ще се бие в случай на нападение срещу Чехословакия, а аз ще довърша този режим.“[1353]

14 дни след фон Клайст, индустриалецът Ханс Бем Тетелбах заминава за Лондон със същата мисия. Веднага следзавръщането му, по инициатива на конспиративна група във външното министерство начело с държавния секретар Ернст фон Вайцзекер, чрез съветника на посолството в Лондон Тео Корд, са предприети нови стъпки. Самият Вайцзекер моли Карл Якоб Беркхард, върховен комисар на Лигата на нациите в Данциг, да използва връзките си, за да накара британското правителство да говори с Хитлер на „недвусмислен език“. „Най-ефективният вариант е изпращането на некомплексиран, недипломатичен англичанин, например генерал с камшик“, така че Хитлер да дойде на себе си. „Вайцзекер говори по това време, отбеляза Беркхард, с откровеността на отчаян човек, който поставя всичко на карта“.[1354]

[1352] Виж: Hoffmann P. Widerstand, Staatsstreich, Attentat, стр. 79. Когато в Париж през пролетта, Гьорделер се срещна предимно с Пиер Берто (Pierre Bertaud) и Алексис Леже (Alexis Léger) поет с псевдонима Сен Жон Перс, който е най-високопоставеня служител в Ке Д`Орсе (Френското външно министерство).

[1353] Hoffmann P. Widerstand, Staatsstreich, Attentat, стр. 83. Официалните изявления за подкрепа на Чехословакия и демонстрациите на военна решителност се считат за солидно доказателство.

[1354] Burckhardt C. J.ц ит. с., стр. 182.

В същото време Остер настойчиво съветва брата на Тео Корд, Ерих Корд, който отговаря за персонала във външното министерство, да намери средства и начини да получи заплахи от Лондон за намеса, което ще направи впечатление не само върху хората, изтънчени в дипломацията, но и върху „полуобразования диктатор, показващ мускули". Освен това е предадена много информация и предупреждения за намеренията на Хитлер, но всичко това се оказва напразно. Въпреки че пратениците, както казва фон Клайст пред Ванситарт, идват „с примка около врата", т.е. рискуват живота си, всичките им убеждения а срещат недоверие и най-често неразбиране. Високопоставен офицер от британското разузнаване отхвърля инициативата на германския офицер от Генералния щаб, който идва в Лондон и го определя като „подло безсрамие", а думите на поразения Ванситарт за „предателство" показват колко трудно е светът да разбере мотивите на заговорниците.[1355]

Вярно е, че някои от тях събуждат скептицизъм у своите събеседници с въпросите които поставят, за преразглеждането на версайското положение на Германия което не е много различно от това на Хитлер. Германските консерватори и армейските кръгове от името на които говорят почти всички емисари, вече са заподозрени от Запада в традиционните симпатии към Изтока. Всички те носят печата на изтънчен макиавелизъм, шокът на Рапало (договорът между Ваймарската република и СССР) още не е забравен, както и дългосрочното сътрудничество на Райхсвера и Червената армия, чийто край е сложен от Хитлер. Следователно някои от чуждестранните събеседници си мислят, че в движението на Съпротивата обединява монархистките реакционни сили на стара Германия, кадетите и милитаристите, и се появява алтернатива „Хитлер или Прусия".[1356] Така те се опасяват да подкрепят призраците на стара Германия, срещу грубия, но безкомпромисно западноориентиран диктатор.[1357]

„И кой ни гарантира, че Германия по-късно няма да стане болшевишка?" запитва ген. Гамелен, началникът на френския Генерален щаб, когато в драматичния ден на 26 септември се интересува за отношението на Чембърлейн към намеренията на германското съпротивително движение. Чембърлейн иска да каже с това, че гаранциите на Хитлер са по-надеждни от тези на германските консерватори.

Тук Хитлер е подкрепен от традиционните антиизточни и антируски емоции, стария кошмар на Запада, измислен на о-в Света Елена от Наполеон, и сега е тревожно цитиран от френския премиер Даладие: „Европа ще бъде управлявана от казаците".[1358]

Успоредно с действията в чужбина в страната се развива опозиция, която естествено произтича главно от военните среди. С поредица от все по-решителни меморандуми, ген. Лудвиг Бек се опитва да устои на твърдото

[1355] Изразът на Дейвид Астор в неговата критика на мудното и вяло британско отношение към германската съпротива: „20 юли 1944 г. Конспирацията беше обречена на провал, защото съюзниците така и не разбраха нейните сигнали", публикувана в: Die Zeit, 18. VII. 1966; Kennan G. F. Memoirs 1925 1950, стр. 119 и сл.

[1356] Wendt B.-J. Muenchen, стр. 72.

[1357] В основата е страхът от възраждане на пруския, Бисмарков курс насочен към военен съюз с Русия, продължен и във Ваймарска Германия спрямо СССР. (бел. пр.)

[1358] Думите на Даладие са от разговора с американския посланик в Париж Булит на 27 септември; Изявлението на Чембърлейн в разговор с Гамелен е известно чрез разкази на свидетели, и не може да се гарантира точното му предаване. Но по своята логика те се вписват добре в общия характер на британската политика по онова време, виж: Wendt B. J. Muenchen, стр. 108 и сл.

отношение на Хитлер към войната. Най-решителна е бележката от 16 юли 1938 г., която за пореден път предупреждава за опасността от нова световна война, и обръща внимание на умората сред германското население от конфликти, както и на незначителния отбранителен потенциал в случай на сблъсък със Запада и обобщава всички политически, военни и икономически контрааргументи в тезата, че Германия по никакъв начин не може да устои в борба на живот и смърт, която ще се развихри, след като се предизвика света.

Ген. Бек се обръща към ген. Браухич, търсейки подкрепата му за колективните действия на висшия офицерски корпус. Необходимо е да се извърши своеобразна „генерална стачка“ на генералитета срещу Хитлер и да го принудят да спре военната подготовка, заплашвайки го с колективно подаване на оставка. Упоритостта на Бек има ефект върху Браухич и той свиква събрание на генералите на 4 август. Прочетен е юлския меморандум на Бек и е изслушен доклада на ген. Адам за незадоволителните отбранителни характеристики на „Западната стена“. Генералитетът е впечатлен, и единодушно се съгласява с изложените възгледи, само генерали Райхенау и Буше имат някои възражения, самият Браухич недвусмислено подкрепя изразената гледна точка, но неочаквано се въздържа да изнесе речта, подготвена от Бек, кулминацията на която е призив за колективно протестно писмо.[1359] Вместо това той по-късно постъпва страхливо предоставяйки бележката на Бек на Хитлер и по този начин предава своя началник щаб.

Когато Хитлер обявява на среща в Ютерборг на 18 август, че през следващите седмици ще реши насилствено судетския въпрос, Бек[1360] подава оставка. Този акт на отчаяние, както и страхливата постъпка на Браухич, са свързани с характерните черти на „комплексираността“ на германското военно ръководство. Другата причина е нежеланието на Западните сили да окажат натиск върху външна политика на Хитлер и молбата за оставка на Бек е подадена под влиянието на това разочарование.

Волята на германската съпротива едва ли е могла да бъде по-силна от волята на британския или френския премиер.

Плановете на заговорниците при наследника на Бек, генерал Халдер, обаче не се забавят. Веднага след встъпването си в длъжност той казва на Браухич, че също като предшественика си, има негативно отношение към плановете на Хитлер да разгърне война и е решен да „използва всяка възможност да се бие срещу Хитлер“.[1361] Франц Халдер не е „фрондьор“, а по-скоро представител на типа коректен, рационален офицер от Генералния щаб, а Хитлер, когото мрази по особен и ексцентричен начин, нарича „престъпник“, „луд“ или „кръвопиец“, не му оставя друг избор. Халдер казва, че „волю-неволю

[1359] Виж: Fperster W. Generaloberst Ludwig Beck, стр. 125 и сл. Същите мисли като Бек са изразени приблизително по същото време в меморандум от началника на щаба на военноморските сили, вицеадмирал Гузе, виж: Hoffmann P. цит. с., стр. 104

[1360] Ген. полк. Лудвиг Август Теодор Бек (1880 – 1944 г.) След като подава отставка, се включва в по-нататъшния заговор срещу Хитлер от 20 юли 1944 г., известен под кодовото име „операция Валкирия“. Операцията е под ръководството на 37-год. полковник Клау Шенк Граф фон Щауфенберг (1907 – 1944) и в същността си представлява опит за държавен преврат след опит за убийство на Хитлер. Бек е една от ключовите фигури сред заговорниците и в бъдещото правителство е трябвало да получи поста президент. След неуспешното покушение е осъден на смърт с другите участници.

[1361] Kosthorst E. Die deutsche Opposition gegen Hitler, стр. 50. По тази тема: Mueller K. J. Das Heer und Hitler, стр. 345 и сл. Браухич, в отговор на гореспоменатото откровение, без колебание, стиска и двете ръце на Халдер.

е принуден да се съпротивлява“, наричайки ситуацията в която се е озовал „ужасна и мъчителна“. По-хладнокръвен и по-последователен човек от Бек, той незабавно разширява плановете на заговорниците за държавен преврат, свързва се с изпадналия в немилост Ялмар Шахт по инициатива на Остер относно формирането на ново правителство и завършва всички подготовки преди 15 септември.[1362]

Идеята е била да се арестува Хитлер и редица водещи партийни функционери по време на обявяването на войната, в операция като преврат, ръководен от командира на Берлинския военен окръг, генерал Ервин фон Вицлебен, „и да бъдат изправени пред правосъдието с цел да изложат агресивните си цели пред целия свят“. По подобен начин участниците в заговора се надяват не само да избегнат появата на нов „мит за нож в гърба“, но и да получат подкрепа за действия срещу безпрецедентно популярния Хитлер, заобиколен от блясъка на еуфория от единство на велика Германия и за предотвратяване на опасността от гражданска война. Както вярва Халдер, не са важни мислите и моралните категории на малък елит, а принципното съгласие на населението. Ханс фон Донани, съветник на имперския съд, участвал в заговора, тайно подготвя досието на делото за процеса срещу Хитлер от 1933 г. насам. Остер също успява да включи в кръга на конспираторите шефа на берлинската полиция граф Хелдорф и неговия заместник граф Фриц Дитлоф фон дер Шуленбург. Той има доста близки контакти с различни командири в Потсдам, Ландсберг и Тюрингия[1363], някои социалистически лидери, като Вилхелм Лойшнер и Юлиус Лебер с ръководителя на психиатричното отделение на берлинската клиника „Шарите“ професор Карл Бонхефер, който според една от версиите на плана за преврат е трябвало да стане председател на медицинската комисия и да обявят Хитлер за луд.

Междувременно бившият шеф на „Стоманен шлем“ Фридрих Вилхелм Хайнц планираше своеобразна „конспирация в конспирацията“. Фон Вицлебен го инструктира да наеме млади офицери, работници и студенти за укрепване на ударния отряд на щаба на корпуса, чиято задача е да проникне в райхканцеларията в необходимия момент, той обаче смята, че идеята за процес и вкарване на Хитлер в психоболница е напълно нереалистично. „Хитлер сам, казва на Остер, е по-силен от Вицлебен с целия му армейски корпус“. Затова той дава на хората си тайната заповед да не арестуват Хитлер, а веднага да го застрелят по време на схватката.[1364]

Така че всичко е подготвено, с повече задълбоченост и очевидно с по-големи шансове за успех от всякога. Ударната сила на Хайнц с оръжия и експлозиви е готова да премине през частните жилища в Берлин, предприети са всички военни и полицейски мерки, също е подготвено завземането на

[1362] За отношението на Халдер към Хитлер вижт N. Krausnick, Vorgeschichte und Beginn des militaerischen Widerstandes gegen Hitler. B: Vollmacht des Gewissens. Muenchen, 1956, стр. 338, също: Gisevius H. B. Bis zum bitteren Ende, стр. 348 и сл; Показанията на Гисевиус са от особено значение, тъй като той е смятан за един от най-пламенните критици на Халдер. Виж: Ritter G. Carl Goerdeler, стр. 184.

[1363] Така например с командира на 23 -та дивизия в Потсдам ген. граф фон Брокдорф Алефелд, с командира на 50-ти пехотен полк в Ландсберг на Варта полк. фон Хасе, и с генерал Хепнер, трябва да настъпят със своите дивизии, разположени в Тюрингия, ако частите на СС разположени в Мюнхен, направят опит да пробият към Берлин.

[1364] Очевидно Канарис и Остер са посветени и участват в този план, защото само по този начин може да се обясни верността им към заговора завършил фатално на 20 юли 1944 г.

радиото, така че да няма нито един проблем, текстовете на призивите към населението са съставени. Халдер определя момента, в който Хитлер даде заповед за преминаването на войските в Чехословакия като сигнал за действие. Всички чакат часа за действие.

В своето изявление от 26 септември, радио Лондон казва, че Англия ще застане на страната на Франция в случай на нападение срещу Чехословашката република, другата страна изглежда най-накрая демонстрира тази решителна позиция, която е изключително важна за заговорниците. На 27 септември дори е възможно да се включи и колебливият Браухич в действието. След като Хитлер нарежда подготовката на настъплението от първия ешелон от войски в сряда, а няколко часа по-късно нарежда мобилизирането на 19 дивизии, се очаква на следващия ден да бъде обявена обща мобилизация. Ерих Кордт е готов. С помощта на фон дер Шуленбург той трябва да гарантира, че голямата двойна врата зад караулната на входа на раихканцеларията е отворена. Около обяд Браухич отива до правителствената сграда, за да чуе решението на Хитлер. Групата на Вицлебен с нетърпение очаква в районното командване на Хохенцолерндам, самият генерал е при Халдер в сградата на ОКВ (общо командване на войските) на Тирпицуфер, ударната сила на Хайнц е готова и чака команда в домовете си, и тогава куриерът предава съобщението на началника на генерален щаб, че Хитлер се е съгласил на посредничеството на Мусолини и провеждане на конференция в Мюнхен.

Тази новина предизвика ефекта на експлодираща бомба. Веднага на всеки от участниците стана ясно, че целият план на акцията е лишен от основание. Всички са объркани и парализирани. Само Гизевиус, един от цивилните заговорници, се опитва избухнал в отчаяние, горещо да убеди Вицлебен да започне действието. Операцията обаче е изградена единствено върху политическия провал на Хитлер, така че сега тя няма шанс за успех. Строго погледнато, това е постоянна, кардинална и може би неизбежна дилема на плана за държавен преврат. Това зависи от определена линия на поведение, било на Хитлер, било на Западните сили. Въпреки че конспираторите не са сбъркали в оценката си за Хитлер, планът им се проваля, тъй като не вземат предвид факта, че Англия всъщност винаги е била готова да даде на Хитлер чрез отстъпки възможността да бъде „добър“, както каза Хендерсън. „Не трябваше да бъдем толкова откровени с вас, колкото вие с нас“, каза Халифакс след Мюнхен със съжаление към Тео Кордт.[1365]

Последиците от този шок далеч надхвърлят настоящия момент. Новината за пътуването на Чембърлейн до Берхтесгаден има парализиращ ефект върху заговорниците, сега цялата съпротива се срива и никога не се възстанови от този срив. През цялото си съществуване тя е натоварена с упреци на съвестта, военната клетва, и конфликти, причинени от лоялността, в безкрайна медитация, размисъл, и спорове през цялата нощ между участниците, породени от възпитанието и подсилени от навиците, пред които целият морал приключваи и действията изглеждат като предателство.

През цялата история на германската съпротива съществува този разрив, който забавя военните заговорници и лишава плановете им от крайната решителност, абсолютно необходима за успеха. Сега мисълта, че този човек не само се справя с всяка ситуация, но и е в съюз с обстоятелствата, които

[1365] Rothfels H. Opposition gegen Hitler, стр. 68; Roennefarth H. K. G. Die Sudetenkrise, Bd. I, стр. 506.

осигуряват победата му, принципът, късметът и случайността, накратко, със самата история, също ги измъчва.

„Това би бил краят на Хитлер“, пише Гьорделер в онези дни на приятел от Америка. И въпреки че тази прогноза оставя някои въпроси отворени, по-нататъшното прогнозиране се сбъдва буквално: „Страхувайки се от малък риск, г-н Чембърлейн прави войната неизбежна. Британският и френският народ ще трябва да защитават свободата си с оръжие в ръка, ако не изберат робско съществуване“.[1366]

Още на следващия ден, 29 септември, около 12,45 ч., започна Мюнхенската конференция на правителствените ръководители на Англия, Франция, Италия и Германия. Хитлер настоява за незабавна среща, защото иска да влезе в Судетите на 1 октомври с по-голяма решителност от всякога. За да направи предварително споразумение с Мусолини, той се среща с него в Куфщайн. Очевидно е бил наполовина склонен да развали конференцията и да постигне пълен триумф. Той обяснява на Мусолини на картата своите планове за светкавична война с Чехословакия и слдващата кампания срещу Франция. Той с големи трудности е разубедет от Мусолини, да не пришпорва хода на събитията, но не оставя никакви съмнения относно позицията си: „Или конференцията ще ми осигури успеха в най-кратки срокове, или въпросът ще бъде решен със силата на оръжието“.[1367]

Но няма абсолютно никаква нужда да се двоуми пред такава трудна алтернатива. Целта на Западните сили и особено Англия по време на преговорите е да убедят Хитлер, че може да получи Судетската област без война. Отдавна съществува единодушие по това искане между четирите сили, и срещата служи само за узаконяването му.[1368] Липсата на всякакви разногласия и свикването на конференцията за толкова кратко време водят до необичайно лесен ход на самата среща. След като Хитлер поздравява останалите участници, влиза в конферентната зала на новият „Дом на фюрера“ на мюнхенския Кьонигсплац, сяда в един от масивните столове, разположени около ниската кръгла маса, и с нервен жест поканва гостите да заемат местата си. Той е пребледнял, развълнуван и първоначално имитира уверения в себе си Мусолини, говори, смее се и се мръщи, както той си може. Чембърлейн изглежда още по-възрастен, но благороден, Даладие е тих, чувства се неудобно. Хитлер отхвърля предложението за включване на представители на Чехословакия от самото начало, четирите сили остават сами и скоро Даладие, когото Хитлер ухажва с особено внимание, започна да се оплаква от „упоритостта на Бенеш“ и влиянието на „военнолюбците във Франция“.[1369] Постепенно посланиците и лицата придружаващи делегацията, влизат в залата

[1366] Ritter G. Op. цит. с., стр. 198 и сл. Скоро след конференцията в Мюнхен Н. Хендерсън пише в същия дух: „Очевидно, спазвайки мира, спасихме Хитлер и неговия режим“. Виж: Mueller K. J. Op. цит. с., стр. 378. И тук Хитлер отново затвърждава успеха си, незабавно уволнява от служба редица опозиционно настроени офицери, например ген. Адам, и по този начин лишава Съпротивата от важни ключови личности.

[1367] Ciano G. цит. с., стр. 240.

[1368] Пак там. стр. 243. Всички съпътстващи обстоятелства ясно показват, че става въпрос само за обезпечаване на постигнатото по същество споразумение чрез договор. Конференцията цели, поне в очите на двамата западни правителствени ръководители, да ограничи Хитлер и да попречи на по-нататъшните му експанзии, но всички гаранционни декларации се съдържат само в частично подписани допълнителни споразумения.

[1369] Ciano G. цит. с. стр. 242. Stehlin P. Op. цит. с. стр. 125 и сл.; Schmidt P. цит. с. стр. 415 и сл., Francois-Poncet A. цит. с. стр. 381 и сл.

и заемат местата си около масата за преговори като слушатели, някой постоянно идва, а някой си тръгва и конференцията отново и отново се разпада на отделни разговори.

Мусолини представя в ранния следобед проект на споразумение, което всъщност е съставено предната вечер от Гьоринг, Нойрат и Вайцзекер, за да изпреварят Рибентроп, който настоява за военни действия. И на тази основа е подписано Мюнхенското споразумение между 2 и 3 часа сутринта. То предвижда окупацията на Судетите между 1 и 10 октомври, детайлите трябва да бъдат уредени от комисия от представители на четирите сили и Чехословакия. Англия и Франция се ангажираха да гарантират неприкосновеността на намалената териториално държава. Всички участници изглеждат доволни, за момент само Франсоа Понсе казва с нотка на гузна загриженост: „Voila comme la France traite les seuls allies qui lui etaient restes fideles“ (Ето така Франция се отнася към единствените си съюзници, които й останаха верни).[1370]

Докато служителите все още работят върху текстовете на споразумението на различните езици, участниците неспокойно седят в залата. Изтощен Даладие е отпуснат в дълбок фотьойл, Мусолини разговаря с Чембърлейн, докато Хитлер стои неподвижен отстрани кръстосва ръце взирайки се, както каза един от участниците, в пространството пред себе си.

Лошото му настроение продължи и на следващия ден. Когато Чембърлейн посещава Хитлер в частния му апартамент на „Принцрегентенплац“, той е необичайно лаконичен и не без колебание се съгласява с предложението за двустранни консултации. Раздразнението му се засилва, като научава, че британският премиер е посрещнат и аплодиран от обществеността, докато преминава през Мюнхен. Същата ситуация се повторя като в Берлин преди два дни. Тези хора очевидно все още не са готови да изпълнят „първокласните задачи“, които той ще постави пред тях, а Чембърлейн изглеждаше като герой на деня.[1371]

Хитлер се тревожи не само за нежеланието и летаргията на населението по въпроса за войната, което става очевидно. Разглеждайки по-дълбоките причини, се вижда че разочарованието му има по-сложни мотиви. Споразумението от Мюнхен несъмнено е неговият личен триумф: без да използва откровено насилие, Хитлер изтръгва огромна територия от господстващата коалиция, лишава Чехословакия от прославената й система от укрепления, значително подобрява стратегическите си позиции, придобива нови индустриални предприятия и принуждава омразния президент Бенеш да емигрира. Наистина „в продължение на векове ... в европейската история не е имало такива големи териториални промени без война“.[1372] Успехът му се дължи на одобрението получено от великите сили „победителки“. Той отново постига класическия фашистки баланс на силите – съюз между революционното насилие и истеблишмънта (установеното статукво), един вид „Харцбургски фронт[1373] на европейско ниво“. Скоро след подписването на

[1370] Ciano G. цит. с., стр. 243.

[1371] Така се изразява Хитлер в речта си на 24 април 1936 г. относно откриването на „орденския замък“ Кресингзее, виж: Hoover Institute, Folders 19-59; Schmidt P. цит. с., стр. 417 и сл., Kirkpatrick I. Im inneren Kreis, стр. 110.

[1372] Nolte E. Faschismus, стр. 281.

[1373] През 1931 г., военния съюз „Стоманен шлем“, Панегерманския съюз, НСДАП и ГННП (Германска народна национална партия) образуват съюза Харцбургски фронт, по името на града където става срещата. (Подрбоно беше разяснено в предходна глава).

Мюнхенското споразумение Чехословакия денонсира договора си със СССР и забранява комунистическата партия.

Струва му се, че всички тези триумфи са придобити на твърде висока цена. Трябва да подпише споразумение, което не може да му върже ръцете дълго време, но въпреки това го принуждава да проявява сдържаност за достатъчно дълъг период, който нарушава графика му и големия му план. Той иска да влезе в Прага през есента, като шест месеца преди това влиза във Виена. Чувства се измамен, лишен от възможността да изпълни плановете си навреме и от триумфа си на завоевателя: „Този Чембърлейн не ми позволи да вляза в Прага" казва, според Шахт, и точно в същия дух признава, поклащайки глава, пред унгарския министър на външните работи, че са го лишили от възможността „да поднесе Чехословакия на блюдо, пред своите приятели".

През февруари 1945 г., размишлявайки за миналото в бункера, той отприщва гнева си срещу „нагаждачите – едри капиталисти": „Трябваше да започнем войната през 1938 г. Това беше последният шанс за нас да я локализираме. Но те бяха по-ниски във всичко, и тези страхливци изпълниха всички наши изисквания. Наистина беше трудно да поемеш лидерството и да отидеш на война. В Мюнхен пропуснахме уникална възможност."[1374]

Това показва старата тенденция да стига до краен предел, и когато е притиснат в ъгъла, да започва голяма хазартна игра. Споразумението от Мюнхен е твърде гладко, твърде лесно за нервите му, за да получи удовлетворение от постигнатото. Той се отвращава от лесните решения и смята „че е опасно ако човек може да се откупи евтино".[1375] Такива особени идеи за съдбата се наслагват върху неговата рационалистична разсъдливост, и след Мюнхен се фиксира в съзнанието му идеята с помощта на екстремно, и провокирано с кръв предизвикателство, необратимо да обвърже упорита нация към себе си, която въпреки ликуването, му оказа мълчалива съпротива.

В този троен контекст от рационалното определяне на времето, необходимостта от силни усещания и митологизираните идеи за политиката, сега все по-очевидно се вижда склонността му към война. Съобразяването на Чембърлейн „в известен смисъл обърка картите му", както той казва по-късно, почти извинявайки се. Това желание е допълнително подсилено от презрението, което проявява от този момент нататък към своите противници. Пред генералите, в реч, произнесена във Ваймар на 6 ноември той подигравателно ги нарича „мизерни червеи". Намеквайки за Чембърлейн, той говори за „типовете с чадъри от нашия бивш буржоазен многопартиен свят" и нарече линията „Мажино" гранична ивица от хора, подготвящи се за смъртта.[1376]

[1374] Le Testament politique de Hitler, стр. 118 и сл. IMT, Bd. XIII, S. 4. Подобно на изявлението на Хитлер през септември 1938 г. е посочено в „Дневниците" на Хелмут Гроскурт: „Той (Хитлер) трябваше да отстъпи през септември, без да постигне целта си. Германците никога повече няма да се радват на такова безгранично доверие. Само той е способен да се бори. Целите на войната са: а) господство в Европа, б) световно господство в продължение на векове. Войната трябва да започне незабавно поради факта, че и други се въоръжават. " Groscurth H. Tagebuecher, стр. 166.

[1375] От реч пред командването на Вермахта на 23 май 1939 г., IMT, Bd. XXXVII, S. 551. В същия дух Хитлер говори в традиционната си реч на 8 ноември 1938 г., посветена на ноемврийските събития през 1923 г., в бирарията „Бюргербройкелер", където недвусмислено призна, че е поддръжник на формулата на Клаузевиц: И в този и в бъдещият свят, тази фалшива хитрост, стремяща да се измъкне от опасността, аз намирам за най-отвратителното нещо от всичко, което може да вдъхне страх и ужас." Виж: M. Domarus, цит. с., стр. 966.

[1376] Изказване от 22 август 1939 г.: Domarus M. цит. с., стр. 1234 и сл.

Предизвикателната воля на Хитлер за война е в забележително противоречие с реалното съотношение на силите, това може да се счита за първия знак от започващата загубата на чувство му за реалност. Днес е неоспоримо, че през есента на 1938 г. той може да издържи във въоръжен конфликт само за няколко дни. Оценките на военни експерти от съюзническите страни и самата Германия, документите и статистиката не оставят никакво съмнение: „Беше напълно изключено", казва например Йодл в Нюрнберг, „че 5 кадрови дивизии и 7 бронирани дивизии могат да издържат на укрепителната линия, която все още се изгражда, пред нападението на 100 френски дивизии. От военна гледна точка това беше невъзможно." А Кайтел, също в Нюрнберг казва, че германските сили, не са били достатъчни дори за пробив на граничните укрепления на Чехословакия.[1377]

Още по-неразбираемо е продължаващата отстъпчивост и самоотслабване на Западните сили. Тяхното поведение най-убедително се обяснява, според интерпретацията на Хитлер, от психологията на политическия песимизъм, която надхвърля политиката на умиротворение.

Предателството на поетите от съюзниците задължения, както и враждебността си към традиционните европейски ценности, която Хитлер изразява в почти всяка реч, и с всяко действие, може да се обясни с обстоятелствата на смесица от съгласие, изнудване и объркване. Но колкото и да е странно, Западните сили сякаш не вземат предвид политическия ефект, от особено ужасната загуба на престиж, която Мюнхенското споразумение им причинява. Англия и Франция почти напълно губят авторитета си, никой не обръща внимание на техните думи оттук нататък и скоро други сили, особено източноевропейските, всяка на свой риск, започва да търси разбирателство с Хитлер. Но преди всичко това действие повлиява на Съветския съюз. Той не забрави, че Западните сили го игнорират в Мюнхен и четири дни след конференцията, германското посолство в Москва съобщава, че „Сталин ... ще направи заключения" и ще преразгледа своятя външна политика.[1378]

Междувременно Чембърлейн и Даладие се връщат в столиците си. Вместо гневните демонстрации, които очакват, те са възхваляване с ентусиазъм, както коментира един служител на външното министерство, „те празнуваха голяма победа над врага, а не предателството на незначителен съюзник". Потиснат Даладие показа на държавния си секретар ликуващия народи и прошепва: „Идиоти!" Сега, ретроспективно, е трудно да се разбере спонтанното чувство на облекчение, което отново обединява Европа, и да се уважат нейните илюзии. В Лондон тълпата пред „Даунинг Стрийт" № 10 весело изпява „О, какъв добър човек, о, какъв добър човек!", а френският вестник „Paris Soir" предлага на Чембърлейн „място във Франция" за риболов и отбелязва, че „не може да се представи по-убедителна картина на света".[1379] Когато по време на дебат в долната камара, Уинстън Чърчил започна речта си с думите: „Претърпяхме пълно и всеобхватно поражение", настъпва буря от освирквания и протести.

Когато германските войски влизат в Судетите[1380] в съответствие със споразумението и Хитлер прекосява границата със своя „Мерцедес" на 3

[1377] IMT, Bd. XX, стр. 397. IMT, Bd. X, стр. 582.

[1378] ADAP, Ser. D, Bd. IV, Dok. 476, стр. 529 и сл.

[1379] Gilbert M., Gott R. цит. с., стр. 144 и сл.

[1380] В края на октомври 1918 г. е създадена независимата държава Чехословакия, състояща се от земите на Бохемското кралство и от области, принадлежащи към Кралство

октомври, лидерът на судетските германски социалдемократи Венцел Якш отлита за Лондон. Той знае, че следва незабавно преследване на социалдемкоратите и другите неудобни. През следващите години, екипите на службата за сигурност (СД) и Гестапо следват частите на Вермахта, и „незабавно започнат почистването на освободените райони от марксистките предатели на народа и други врагове на държавата".

Якш иска визи и всякакъв вид помощ на застрашените си приятели. Лорд Рънсиман го увери, че кметът на Лондон ще организира събиране на дарения в полза на преследваните, и той самият ще дари определена сума. „Лондон Таймс" публикува снимки на влизащите германски войски, посрещнати с радост и дъжд от цветя, но Джефри Доусън, главен редактор на вестника, отказва да покаже снимки на преследваните. Венцел Якш не е получа визи.[1381]

Поляците и унгарците също завземат части от осакатената страна оставена сама по себе си, където живеят техните малцинства.

Историята на тази есен е пълна с актове на заслепяване, егоизъм, слабост и предателство. Онези приятели на Венцел Якш, които успяват да избягат във вътрешността на страната, скоро са екстрадирани в Германия от правителството на Прага.

Недоволството на Хитлер от резултата на конференцията в Мюнхен естествено увеличава неговото нетърпение. Десет дни по-късно той дава на Кайтел строго секретен списък с въпроси относно военните способности на райха, по които трябва да се изготвят справки. На 21 октомври той дава указания за военната „ликвидация на останалата част от Чешката република", „завземането на района на Мемел"[1382] и освен това в допълнителна инструкция

Унгария (Горна Унгария или Словакия). Судетската област, въпреки че е населена изцяло с германци още от средновековието остава в новосъздадената Чехословакия, която се превръща в мултиетническа държава на няколко народа: чехи, германци, словаци, унгарци, поляци, рутени. На 20 септември 1918 г., правителството в Прага иска мнението на САЩ за Судетите. Президентът Удроу Уилсън изпраща Арчибалд Кулидж за посланик в Чехословакия. След като Кулидж става свидетел на демонстрациине на судетските немци, той предлага възможността за преотстъпване на някои немскоезични части на Бохемия на Германия (Хеб) и Австрия (Южна Моравия и Южна Бохемия). Той настоява, че населените с германци райони на Западна и Северна Бохемия трябва да останат в рамките на Чехословакия, по стратегически причини. Въпреки това, американската делегация на преговорите в Париж, начело с Алън Дълес, подчертава искането за запазване на единството на чешките земи, и не изпълнява предложението на Кулидж. Няколко германски малцинства в Моравия, включително германското население в Бърно и Оломоуц (Олмюц), също се опитват да обявят своя съюз с германска Австрия, но не успяват. Чехите не приемат стремежите на судетските германци и изискват включването на Судетската област в своята държава (въпреки присъствието на повече от 90% на етнически германци в областта, вследствие на което се стига до наличието на 23,4% германско население в цяла Чехословакия). Те се аргументират с историческото право, че Судетите винаги са били част от историческите чешки земи. Договорът от Сен Жермен през 1919 г. потвърждава включването на немскоезичните територии в рамките на Чехословакия. През следващите две десетилетия германците в Судетите продължават да се борят за отделяне от Чехословакия. Това е нагледен пример, за липсата на всякакви принципи в работата на „миротворците" във Версай, които щедро задоволяват прищевките на своите протежета и жестоко наказват германците, унгарците и българите. (бел. пр.)

[1381] Gilbert M., Gott R. цит. с., стр. 147, 150; за участието СД и Гестапо VB, 10. X. 1938.

[1382] До 1919 г., гр. Мемел е най-източната точка на германските земи. Днес това е гр. Клайпеда в Литва. Мемел има основно германско население, което не подкрепя включването му в Литва и на 22 март 1939 г., Литва е принудена да отстъпи града на Германия, вече окупирала по това време Австрия и Чехия. По време на германското отстъпление през Втората световна война голяма част от населението напуска града. Той е окупиран от съветските войски през януари 1945 г. и е включен в състава на Литовската

от 24 ноември нарежда да се подготви за окупацията на Данциг. В същото време той тласка словашките националисти да играят ролята на судетските германци в новата държава, ускорявайки по-нататъшното разпадане на Чехословакия отвътре.

Разочарованията през последните дни са продиктувани и от мерките, които той предприема за засилване на психологическата мобилизация на обществеността. Въпреки че вълнението в Германия е голямо и авторитетът на Хитлер отново се издигна до шеметни висоти, той самият чувства, че това ликуване съдържа значително облекчение във връзка с факта, че войната е избегната. Затова в началото на ноември се възползва от възможността да започне мащабна пропагандна акция, когато еврейски емигрант Хершел Гриншпан застрелва Ернст фон Рат, съветник в германското посолство в Париж. Убийството което е предимно по лични мотиви[1383], Хитлер без колебание обявява за „един от онези удари на световното еврейство“, както той смята, допринасят за най-високата степен на сплотеност. Многочасовата тържествена кампания, включително голяма траурна церемония, музиката на Бетовен и демагогските оплаквания на убития, са организирани до нивото на училищата и предприятията и за последен път СА се представя в изразител на народния гняв, въпреки че тази им роля е отдавна отнета от самия Хитлер. Вечерта на 9 ноември синагогите в цяла Германия избухват в пламъци, еврейските домове и магазини са разграбени, близо 100 души са убити и около 20 000 арестувани. Вестникът на СС „Das Schwarze Korps“ (Черният корпус) призовава за изкореняване „с огън и меч“, „и безвъзвратно да се сложи край на еврейството в Германия“.[1384]

Но дълбоко вкорененият буржоазен инстинкт на населението е само да бъде уплашен, но не мобилизиран от безчинствата по улиците, които отново припомнят избледнелите спомени за години на безредие и беззаконие.[1385]

Вярата на Хитлер, че собствените му афекти трябва да имат силно психологическо въздействие върху обществеността, е допълнителен симптом на загубата на чувството му за реалност. Привидното противоречие, което винаги е съществувало между неговия насилствен антисемитизъм и мудния германски антисемитизъм, става още по-силно изразено. Показателно е че еврейският погром е най-успешен само във Виена.

ССР. Германското му население е прогонено изцяло. През 1947 г. Мемел е преименуван на Клайпеда. (бел. пр.)

[1383] Всъщност няма никакви лични мотиви. Убиецът Хершел Гриншпан е 17 годишен студент, емигрант евреин от Хановер. Замисля да убие германския посланик в Париж граф Й. фон Велчек, като терористичен акт, предизвикан от преследването на евреите в Германия. Терористът нахлува в посолството и стреля по първия който е видял насреща си. Това се оказва Ернст фон Рат, които по ирония на съдбата е силно антинацистки настроен и е постоянно следен от Гестапо. Фест намеква за лични мотиви, имайки предвид твърдението на историка Ханс-Юрген Дьошер който представя убийството като а резултат от хомосексуална любовна афера. Гриншпан и фон Рат стават интимни, след като се запознават в „Le Boeuf sur le Toit“, което е популярно място за срещи на гейове по онова време. (бел. пр.)

[1384] Бел.пр.: Събитието е известно като „Кристалната нощ“. „Кристална“ защото са изпочупени витрините на еврейските магазини. Разграбени и опожарени са 191 синагоги (от които 76 напълно унищожени) и 815 магазина, принадлежали на евреи. 30 000 евреи са арестувани и изпратени в концлагерите, а 40 души са убити.

[1385] Documents on British Foreign Policy, 2nd Series, Bd. til, S. 277; Bracher K. D. Diktatur, стр. 399. За подробности относно реакцията в различни части на райха към погрома виж: M. G. Steinert, Hitlers Krieg, стр. 75.

Безразличието на масите обаче само стимулира усилията му. Времето след конференцията в Мюнхен преминава под знака на засилени пропагандни действия, в които скоро и самият Хитлер се присъединява с нарастваща агресивност. Неговата гневна реч на 9 октомври в Саарбрюкен е неразделна част от тях, както и речта във Ваймар на 6 ноември, речта в Мюнхен на 8 ноември и големият доклад за 1938 г., представляващ смесица от гордост, омраза, нервност и самочувствие, призоваващ за „единството на народа." и отново напада еврейството, на което предрича унищожение в цяла Европа.[1386] Определящият мотив на тайната реч пред главните редактори на германската преса е и желанието да промени тактиката им на мирни клетви и призиви за взаимно разбирателство, чийто успокояващ ефект той наблюдава в Берлин и Мюнхен, с тон на агресивна решителност. Речта му звучи като заповед за психологическа мобилизация.

Хитлер отново и отново подчертава колко е важно да има „силен във вярата, сплотен, уверен в себе си и в бъдещето си германски народ", в същото време гневно се нахвърля върху критици и интелектуалци, развращаващи общественото мнение:

„Що се отнася до интелектуалните слоеве у нас, трябва да кажа, че за съжаление не можем без тях, иначе един ден те трябва да бъдат унищожени или да им се устрои нещо подобно. Но за съжаление, те са необходими. Когато гледам тези интелектуални слоеве и размишлявам за отношението им към мен, и нашето дело, изпитвам страх. Защото откакто се занимавам с политика и особено от момента, в който оглавих райха, имам само успехи. И въпреки това тази публика се преструва на дявол знае какво, и е отвратителна. Какво ще се случи, ако имаме някакъв провал? Как ще се държат тези кокоши деца тогава? … Преди най-голямата ми гордост беше, че създадох партия, която дори в моменти на неуспех непреклонно и фанатично застава зад мен. Това беше най-голямата ми гордост ... и в този дух трябва да образоваме всички наши хора. Те трябва да бъде възпитани в абсолютна, непоклатима, очевидна твърда вяра, че в крайна сметка ще получим всичко необходимо. Това може да бъде постигнато само чрез непрекъснато позоваване на силата на нацията, подчертаване на положителните ценности на хората и ако е възможно, без да се обръща внимание на т.нар. негативни аспекти.

За това е необходимо пресата да се придържа напълно сляпо към принципа: лидерството винаги действа правилно! Само така ще освободим хората от съмненията, които ги правят нещастни. Широките маси изобщо не искат да носят това бреме на раменете си. Широките маси искат само едно: да имат добро ръководство, да му имат доверие, за да няма кавги в ръководството, така че ръководството да им се струва обединено. Повярвайте ми, знам със сигурност за германския народ няма по-голяма радост от това да ме видят да излизам на улицата, да речем, на 9 ноември, с моите сътрудници са около мен и хората казват: това е еди-кой си, това е еди-кой си, и т.н.

Тогава хората са спокойни при мисълта, че всички лидери се държат заедно, всички те следват фюрера, а фюрерът стои зад тях като планина, това са нашите идоли. Може би някои от интелектуалците няма да разберат това по никакъв начин. Но обикновените хора ... искат точно това! Така е било в германската история и преди. Хората винаги са щастливи, когато онези няколко

[1386] Domarus M. цит. с., стр. 1058.

лидери, които животът е поставил на върха застават един до друг, тогава е по-лесно хората отдолу да бъдат единни."[1387]

След конференцията в Мюнхен, процеса на психологическа мобилизация следва динамиката на самите събития, които все повече се ускоряват от Хитлер, така че наблюдателят се пита дали политиката не се нуждае от отдих, или отсъствието на отдих се превръща в политическа норма. От седмица на седмица натискът отвътре и отвън върху беззащитната Чехословакия се засилва. На 13 март Хитлер настоятелно настоява пред лидерът на словашките националисти Тисо, призован в Берлин, да се отцепи от Прага, и ден по-късно, пред парламента в Пресбург (Братислава), манифестът за независимост на Словаикя, е прочетен от Рибентроп на словашки.

Вечерта на същия ден чешкият президент Емил Хаха пристига в столицата на райха заедно с министъра на външните работи Хвалковски, където Хаха е подложен на изнудване, което по-късно Хитлер, с известно удоволствие, нарича „хахаизация". Въпреки че гостите са приети с всички почести, предписани от протокола, те стигат до раихканцеларията едва между 1 и 2 часа през нощта, след като се изтощават, когато напразно се опитват да научат темата на преговорите. Възрастният и болен Хаха заедно с Хвалковски, след уморително шествие през безкрайните коридори и зали на новопостроената райхканцелария, в крайна сметка се озовават при Хитлер, който чака пред бюрото си в здрача на огромен офис, осветени само с няколко бронзови подови лампи. До него седи надутия Гьоринг и отново изпитания от гледната точка на сплашване ген. Кайтел. Поздравителните думи на президента изразяват цялата отчаяна сервилност на страната, изоставена от всички на милостта на съдбата. Протоколът от срещата отбелязва:

„Президентът Хаха приветства фюрера и изразява благодарността си, че фюрерът го приема. Той отдавна искаше да се срещне с човек, чиито прекрасни мисли той често четеше и изучаваше. Доскоро самият той беше неизвестен, никога не се беше занимавал с политика, а по едно време беше просто длъжностно лице и адвокат във виенския административен апарат. През 1918 г. е извикан в Прага и назначен през 1925 г. за председател на административния съд. Като такъв той нямаше нищо общо с политиците или, както би ги нарекъл по-точно, с политикантите. Той никога не е бил персона нон грата. Той се срещал с президента Масарик само веднъж годишно на вечеря за съдиите, а с Бенеш още по-рядко. Единствената среща с него беше обременена с недоразумения. Като цяло целият режим му беше чужд, веднага след повратната точка той си зададе въпроса, щастие ли е Чехословакия да бъде независима държава. Миналата есен той получи задачата да стане държавен глава. Той е старец ... и вярва, че да предаде съдбата (на Чехословакия) в ръцете на фюрера означава да я предаде в сигурни ръце."[1388]

Когато Хаха завършва речта си с молба да предостави на народа му правото на независимо национално съществуване, Хитлер започна дълъг монолог. Той се оплаква от многобройните прояви на враждебност на чехите, от безсилието на сегашното правителство в собствената си страна, посочва запазването на духа на Бенеш, отправя упрек след упрек върху мълчаливите, „сякаш вкаменени" хора, седнали пред него, „само от очите им беше ясно, че те са живи".[1389] „Търпението ми, продължи той, е изчерпано: В 6,00 часа

[1387] VJHfZ, 1958, H. 2, стр. 181 и сл.
[1388] ADAP, Ser. D, Bd. IV, Dok. 228.
[1389] Schmidt P. цит. с., стр. 430.

германската армия ще навлезе в Чехия от всички страни, а германските ВВС ще заемат летищата. Има две възможности. Първо: навлизането на германските войски ще върви с битки. Тогава тази съпротива ще бъде брутално потушена със сила. Второ: навлизането на германските войски ще се осъществи в приемливи мирни форми, след което по-лесно ще бъде за фюрера да даде на Чехословакия по време на трансформацията широка независимост, автономия и известна национална свобода“.

Поради тази причина той помолва Хаха да дойде тук. Тази покана е последната добра услуга, която може да окаже на чехословашкия народ ... „Минават час след час. Войските ще влязат в страната в 6,00 часа. За него е почти неудобно да каже, че срещу всеки чешки батальон има по една германска дивизия. Военната операция се извършва в пълен мащаб. "

Когато Хаха, който почти беше загубил гласа си, попита как може да попречи на целия чешки народ да се съпротивлява в рамките на четири часа, Хитлер надуто отговаря: „Военната машина е задействана и не може да бъде спряна. Той трябва да се свърже с властите в Прага. Това е сериозно решение, но той вижда възможността за дълъг период на мир между двата народа. Ако решението е различно, той предвижда унищожаването на Чехословакия. Решението му е неотменимо. А какво е решението на фюрера – то е известно“.

След като Хаха и Хвалковски са освободени малко след 2,00 часа сутринта от кабинета на Хитлер, те се опитват да се свържат по телефона с Прага. Когато Гьоринг, тъй като времето изтече, заплашва да бомбардира града и рисува картини на разрушение с груба „невинност“, президентът претърпя сърдечен удар и за момент присъстващите се страхуваха от най-лошото: „Тогава утре сутринта целият свят ще каже, че е бил убит през нощта в райхканцеларията“, пише по-късно един от очевидците. Въпреки това д-р Морел, когото благоразумните режисьори са държали в готовност, отново го вдига на крака. Така става възможно незабавното предаване на властите в Прага заповед да не се противопоставят на влизането на германските войски, и малко преди 4 часа Хаха подписа документ, според който „изпълнен с доверие поставя съдбата на чешкия народ и страната в ръцете на фюрера на германския райх“.

Веднага щом Хаха напусна кабинета, Хитлер променя цялото си обичайно поведение. Развълнуван, той се втурна в стаята на секретарките си и иска да го целунат: „Деца“, извика той, това е подписа на Хаха. Това е най-великият ден в живота ми. Ще вляза в историята като най-великия германец.“[1390]

Два часа по-късно войските му преминават границата, първите части влизат в Прага, където въпреки пролетта вече в девет часа започва да вали и има виелица. Встрани отново стоят ликуващи хора, но това е само малцинство, мнозинството се обръща с гръб или стои мълчаливо, със сълзи на безсилие и гняв в очите зад сърдечно размаханите ръце. Същата вечер самият Хитлер пристигна в града и прекарва нощта в двореца Храдчани. „Чехословакия“, заявява той, опиянен от победата, „престава да съществува“. Цялата операция отнема два дни. Когато посланиците на Англия и Франция предават ноти на протест в Берлин на 18 март, Хитлер вече е създал протектората Бохемия и Моравия начело на който, за успокоение на другите, поставия консенватора барон Константин фон Нойрат. След това подписва договор за покровителство над независима Словакия.

[1390] Zoller A. цит. с., стр. 84., Domarus M. цит. с., стр. 1095.

Изглежда, че животът отново потвърждава думите на Мусолини преди половин година, изречени от него малко преди Мюнхен: „Демокрациите са осъдени да преглъщат обиди“.[1391]

Влизането в Прага бележи началото на обрат. Разочарованието на Западните сили е твърде дълбоко, виждайки как са измамени и с тяхното търпение е злоупотребено. Още на 10 март Чембърлейн казва на някои журналисти, че заплахата от война намалява и започва нова ера на разтоварване. Но сега, на 17 март, той говори в Бирмингам за „безпрецедентен шок“, посочва многобройните нарушения на споразуменията, извършени в хода на операцията срещу Прага, и завършва с въпрос дали „това е краят на старата авантюра или началото на нова.“ В същия ден той отзовава посланик Хендерсън от Берлин за неопределено време, а лорд Халифакс казва, че разбира вкуса на Хитлер за безкръвни триумфи, но следващия път ще трябва да пролее кръв.[1392]

Окупацията на Прага обаче е повратна точка само за политиката на Запада. В извиненията на умиротворителите, както и в опитите на германските съучастници на режима да се оправдаят, отново и отново се появява тезата, че самият Хитлер, влизайки в Прага, е направил обрат. Едва в този момент той взема неправилен път и коренно разширява целите на ревизията, които дотогава са приемливи, от този момент нататък целта му не е правото на самоопределение, а славата на завоевателя. Но сега знаем колко погрешно подобни оценки отразяват мотивите му, намеренията му и неговата същност. Той взема всички основни решения много преди Прага, която е само тактически етап, а Вълтава не е неговия Рубикон.

Операцията е акт на самоизлагане. Йодл, тогава полковник, пише с ентусиазъм в дните на продължаващата триумфа външна политика, следното: „Този вид политика е нова за Европа“.[1393]

Всъщност динамичната комбинация от заплахи, ласкателства, клетви за мир и актове на насилие, които Хитлер използва дотогава е необичаен, парализиращ инструмент и западните държавници могат от морална гледна точка, да бъдат подведени за известно време относно намеренията на Хитлер. „Във всичко, което казват и правят“, описва своята несигурност лорд Халифакс, „хората винаги опипват пътя си като слепите, които се опитват да намерят пътя през блатото, докато всеки от брега вика различна информация за следващата опасна зона“.[1394] Действието на Хитлер срещу Прага вече лишава ситуацията от всякаква неяснота. За първи път в съзнанието на Чембърлейн и неговите френски партньори започва да се заражда разбирането за опита на Хугенберг: че този „странен човек“, както пише Халифакс, може да бъде опитомен само със сила.

Прага бележи един вид повратна точка в кариерата на Хитлер, но в различен смисъл. Това е първата му сериозна грешка от близо 15 години. В тактическо отношение той всеки път постига успех благодарение на способността да придава на всички ситуации толкова многостранен характер, че това разбива както системата, така и волята за противопоставяне на

[1391] Ciano G. цит. с., стр. 225.

[1392] Nolte E. Faschismus, стр. 330, Ursachen und Folgen, Bd. XIII, стр. 95 и сл.; Gilbert M., Gott, R.цит. с., стр. 164.

[1393] IMT, Bd. XXVIII, стр. 377 (Dok. 1780-PS).

[1394] Wendt B.-J. Muenchen, стр. 72.

противниците си. Сега той заговорва за пръв път с всички недвусмислености. Ако досега винаги е играл двойни роли, играейки като враг, таен съюзник или започващ елиминирането на определено условие, под лозунга да го защити, сега той показва най-съкровената си същност без да се крие. В Мюнхен той отново, въпреки неохота си, изпълнява „фашистката схема“, тоест постига триумф над един враг с помощта на друг. Ноемврийският погром от 1938 г. бележи първото отхвърляне на тази тактика през периода на неговия успех. Прага премахва всички съмнения, че той е враг на всички.

По естеството на своята тактика първата грешка вече е непоправима. По-късно самият Хитлер осъзнава фаталното значение на превземането на Прага. Но нетърпението, упоритостта и далечните му планове не му оставят избор.

В деня след окупацията на Прага той заповядна Гьобелс да инструктира пресата: „Използването на концепцията за „Велика германска световна империя“ е нежелателно…. ще се използва по-късно”. Подготвяйки 50-ия си рожден ден през април, той нарежда на Рибентроп „да покани редица чуждестранни гости, включително възможно най-много страхливи цивилни и демократи, на които ще покажа парад на най-модерната армия, налична днес“.[1395]

Volksabstimmung und Großdeutscher Reichstag

Stimmzettel

Bist Du mit der am 13. März 1938 vollzogenen

Wiedervereinigung Österreichs mit dem Deutschen Reich

einverstanden und stimmst Du für die Liste unseres Führers

Adolf Hitler?

Ja

Nein

Курт фон Шушниг. Бланка за плебисцита на 10 април 1938 г. „Съгласен ли сте със станалото на 13 март 1938 г. съединение на Австрия с Германия и гласувате ли за нашия лидер Адолф Хитлер.

Хитлер в Мюлдорф на Ин в Австрия, 12 март 1938 г. Пред гроба на родителите си в Леондинг, 13 март 1938 г.

[1395] Kordt E. Wahn und Wirklichkeit, стр. 153; за по -късната критика на Хитлер към пражката операция вижте Le Testament politique de Hitler, стр. 119 е.; указания за пресата на 16 март 1939 г., вж. Hillgruber A. Hitlers Strategie, стр. 15.

Посрещането на Хитлер в Линц, 13.03.1938 г. и Виена на 14.03.1938 г.

Хитлер и Артур Зайс Инкварт във Виена и пред Хофбург, 15.03.1938 г.

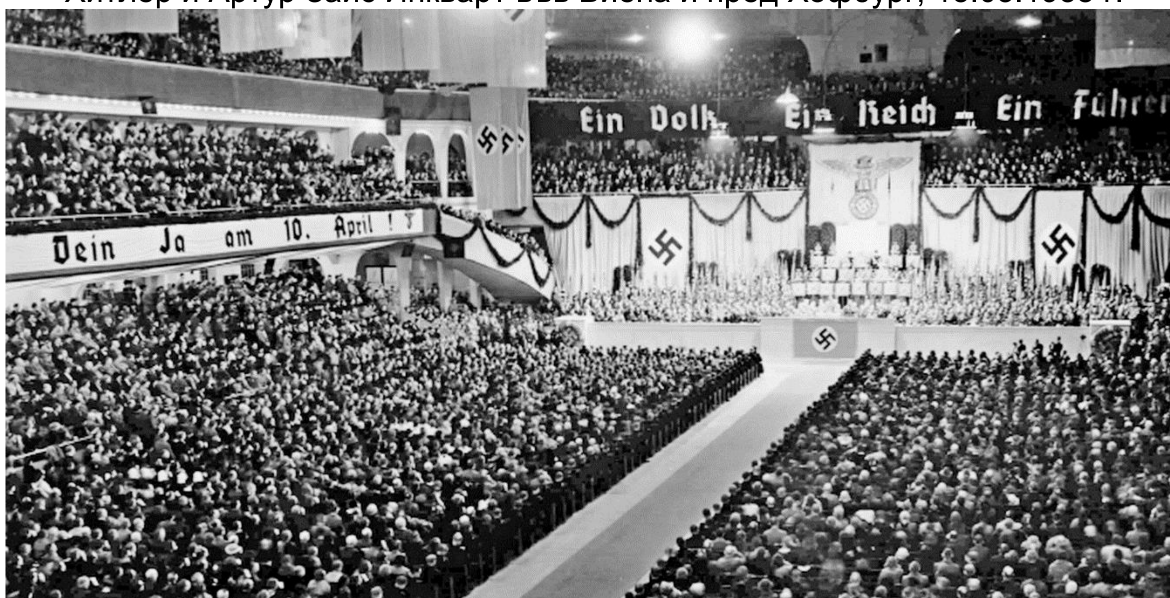

Реч на Хитлер в Берлинския дворец на спорта, на 28.03.1938 г.

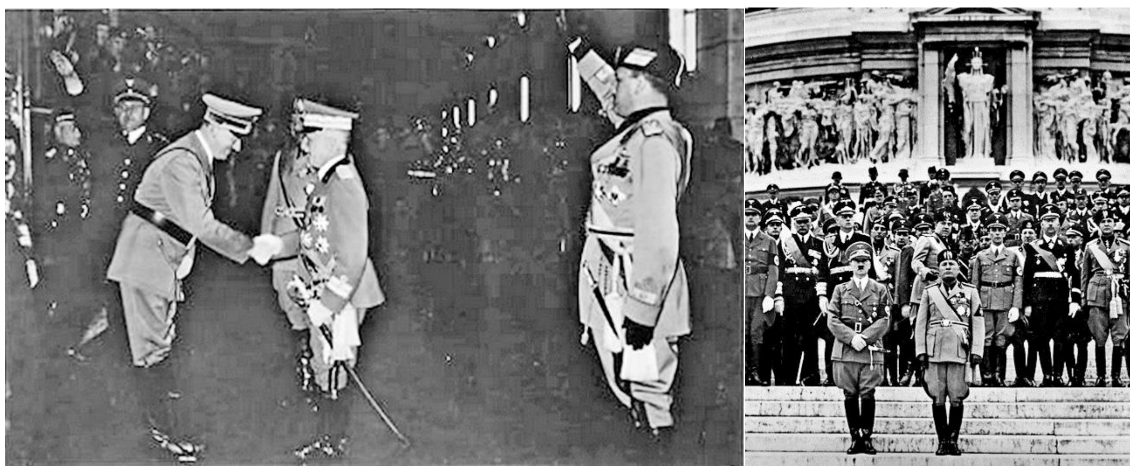

Посрещането на Хитлер в Италия, приема поздравления от крал Виктор Емануил III. С Мусолини в Рим. 3-4 май 1938 г.

Археологът Ранучо Бианки Бандинели представя на Хитлер римски барелеф, 7 май 1938 г. Мусолини, Хитлер, Рибентроп, Чано и Хес, в Рим, 5 май 1938 г.

Адолф Хитлер се сбогува с Бенито Мусолини във Флоренция, 10 май 1938 г.

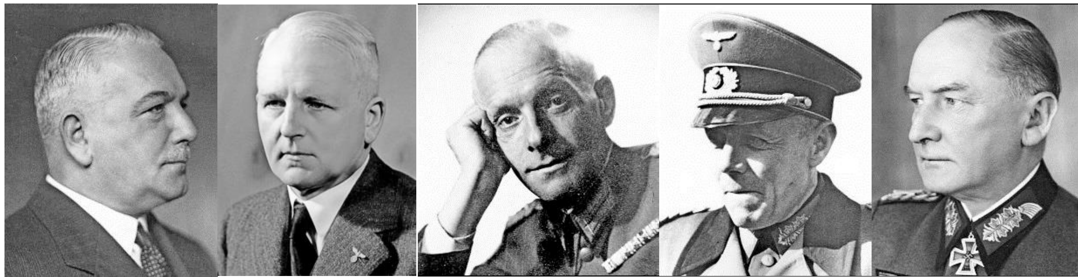

фон Нойрат фон Вайцзекер Х. Остер фон Бек фон Вицлебен

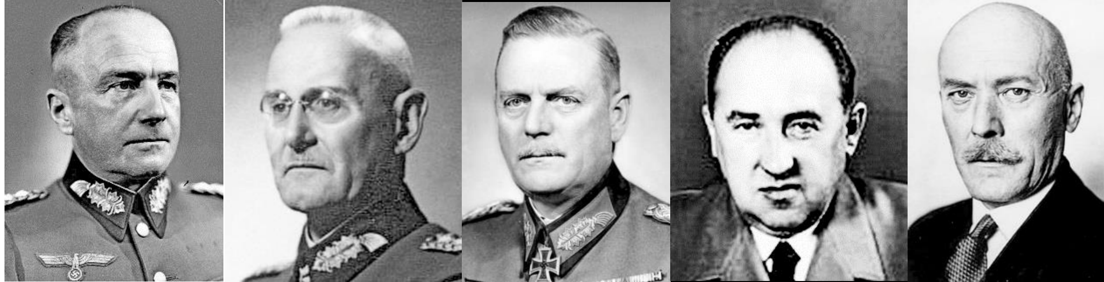

В. фон Браухич Фр. Халдер В. Кайтел В. Функ фон дер Шуленбург

Кристалната нощ

Хитлер посреща Чембърлейн в Бергхоф на 15.09.1938 г. Хитлер посреща премиера на Унгария Бела Имреди и външния министър Калман де Каня в Бергхоф на 20.09.1938 г.

Хитлер, Рибентроп и Чембърлейн в Бад Годесберг на 22.09.1938 г. Мусолини и Чано в Мюнхен на 29.09.1938 г.

Мюнхенската конференция, 29-30.09.1938 г. Чембърлейн, Даладие, Хитлер, Мусолини и Чано.

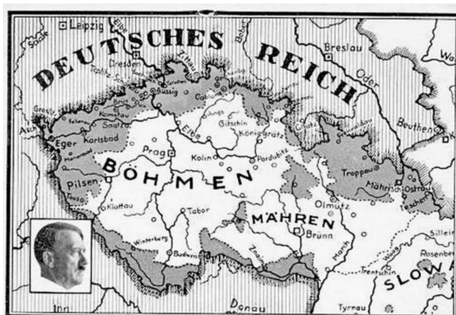

Новите граници.

Полската армия влиза в гр. Тешен (Чешка Силезия)

Послещане на Хитлер във Вилденау и Ашу в Судетланд, 3.10.1938 г.

Жители на судетския гр. Егер посрещат германската армия.

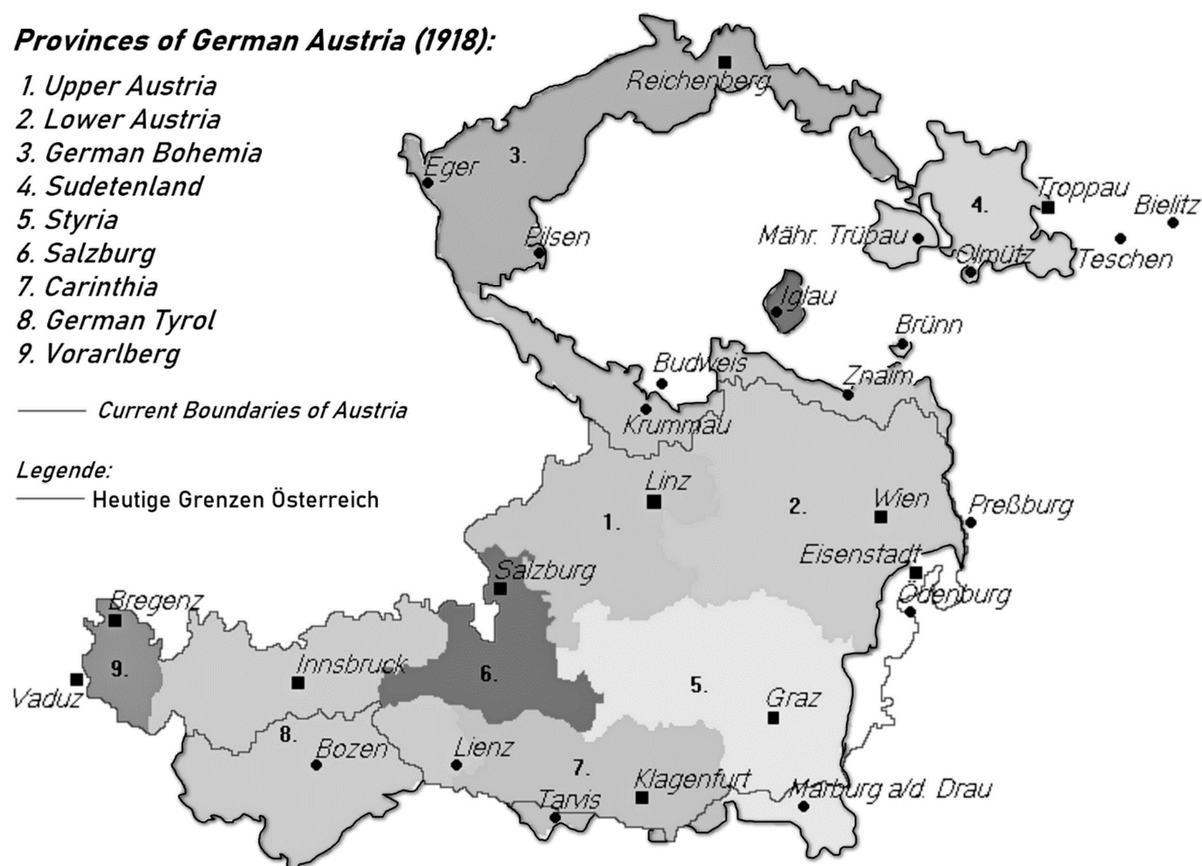

Германците в бившата Австро-Унгария

ГЛАВА IV. РАЗГРЪЩАНЕТО НА ВОЙНАТА

Винаги съм живял мисълта да ударя.
Адолф Хитлер

От пролетта на 1939 г., прави впечатление неспособността на Хитлер да забавя собствената си динамика. Непогрешимото му чувство за темпо, доказано преди няколко години в хода на завземането на властта, сега започва да го напуска, отстъпвайки на неврастеничния импулс за действие. Като се има предвид слабостта и разпокъсаността на противниците му по онова време, той несъмнено може да реализира всичките си претенции за преразглеждане на съществуващите отношения и възможността да изпълни дори част от своята широкомащабна концепция за завладяването на „жизнено пространство“, като използва тактиката на прикритие от консервативните държави, с която дотогава си служи толкова успешно.

Сега той я изоставя, отчасти от вълнението на хазартния играч, отчасти от измамното влияние на успеха си като политик, израснал в атмосферата на протеста, свикнал да мисли с категориите на „неотменимите претенции“, намиращ се в трескаво нетърпение.

Геният на фюрера се крие в умението му да чака, уверява пропагандата на режима. Но Хитлер не иска повече да чака. Седмица след като влиза в Прага, той отплава до Суинемюнде[1396] на борда на тежкия крайцер „Дойчланд“ и оттам се насочва към Мемел (Клайпеда). Това е малък пристанищен град на северната граница на Източна Прусия, анексиран през 1919 г. в суматохата на следвоенния период от Литва и сега е въпрос на време да бъде върнат. Но за да придаде на този акт драма и елемент на триумфираща власт, Хитлер дава инструкции да се представи на правителството в Каунас на 21 март искането, за „пристигане със самолет утре“ на негов представител в Берлин, за да се подпише документа за прехвърлянето от града. И тъй като той е още несигурен в отговора, отива в Литва по море. Докато Рибентроп „хахаше“ литовската делегация, той измъчван от морска болест и лошо настроение, пита с две нетърпеливи радиограми от „Дойчланд“ дали може да се доближи до града мирно или ще трябва да разчиства пътя си с корабните оръдия.

На 23 март, около 1,30 ч. през нощта, Литва се съгласява да предаде града, а по обяд Хитлер влиза в Мемел, отново посрещнат с ликуването на тълпата (градът е населен изцяло с германци). Два дни по-рано фон Рибентроп кани полския посланик в Берлин Йозеф Липски на преговори за широко уреждане на германско-полските интереси.[1397] Не без особена упоритост той се връща към различни искания, които вече са повдигани многократно, включително връщането на свободния град Данциг и полагането на екстериториална свързваща магистрала през полския коридор. В отговор той отново предлага удължаването на Пакта за ненападение от 1934 г., за срок от 25 години и предоставяне на официални гаранции за неприкосновеността на границите. Доколко сериозно е отношението към това предложение, се доказва от едновременния опит да се включи Полша в Антикоминтерновския пакт. Линията на Рибентроп по време на преговорите е насочена към укрепване на

[1396] Днес Свиноуйшче, пристанищен град в Полша.

[1397] Тук авторът Й. Фест допуска малка неточност. Разговорите на Рибентроп с Липски започват не на 21 март 1939 г., а по-рано на 24 октомври 1938 г. Вече около 20 март отново има срещи между двамата, завършили с невъзможност да се постигне някакво споразумение.

взаимните връзки с „ясно изразена антисъветска тенденция“. Един от проектозаписите на Министерството на външните работи съвсем открито обещава на Варшава като награда за засилване на сътрудничеството, части от Украйна.

В пълно съответствие с тази линия, Хитлер в разговор с ген. Браухич на 25 март говори за нежеланието си за силово решаване на въпроса за Данциг, но все пак смята, че е възможно да се обсъди и евентуална военна акция срещу Полша, при „особено благоприятни политически предпоставки.“[1398]

Забележителното е безразличие на Хитлер към алтернативата – съюз или завладяване, но той иска да запази възможността си да върви по първия път и ако има убедителна причина – по втория. Всъщност Данциг не го интересува особено, но този град е само извинението, което използва за поддържането на диалога с Полша и се надява да установи сътрудничество с Варшава.

Той с право смята офертата си за много примамлива, тъй като обещавана Полша огромни придобивки в отговор на малка реципрочна услуга. Данциг е германски град, отделянето му от райха е направено във Версай за нуждата на поляците от престиж, но тежестта на тези амбиции намалява с годините, и в дългосрочен план Полша едва ли би запазила града. Искането за изграждане на свързваща магистрала с Източна Прусия е разумен опит по някакъв начин да се реши проблемът с несправедливото териториалното разединение между Източна Прусия и райха.

Това, което Хитлер наистина иска е свързано с последната велика цел на цялата му политика – завладяването на ново „жизнено пространство“. Едно от необходимите условия на планираната завоевателна кампания на изток е общата граница със Съветския съюз. Досега Германия е отделена от руските равнини, с пояс от държави, простиращи се от Балтийско до Черно море, от балтийските държави до Румъния.

Една или повече от тях трябва да станат зона на стратегическа концентрация и разполагане на сили за действие срещу Русия, в противен случай е невъзможно да се започне война. Теоретично това условие може да бъде постигнато по един от трите начина. 1. да спечели държавите от „Междинна Европа“, като сключи съюз с тях. 2. сам да анексира някои от тях. 3. да остави Съветския съюз да ги анексира, при което преминавайки старите граници, той ще влезе в пряк контакт с Германия.

През следващите месеци Хитлер се възползва от всички тези възможности. Находчивостта и хладнокръвието, с които ги използва т пред очите на безмълвния свят, го показват за последен път на върха на тактическите му способности.

След влизането в Прага, което поставя търпението на Западните сили на тежко изпитание, изглежда че Полша е най-подходяща за плановете му в Европа. Тя е авторитарна държава със силни антикомунистически, антируски и антисемитски тенденции (много по-силни от тези на германския народ) и има „надежна общност“ на интересите, за съюз в името на експанзия под германското ръководство.[1399] Освен това Полша поддържа добри отношения с Германия, двете страни имат договор за ненападение, позволяващ на Хитлер

[1398] Freund M. Weltgeschichte der Gegenwart in Dokumenten, Bd. II, стр. 58 и сл.; Ursachen und Folgen, Bd. XIII, стр. 151 и сл.

[1399] Израз на Себастиан Хафнер от много оживено и остроумно есе „Пакт с дявола“, което разглежда и три възможни варианта за политиката на Хитлер: Haffner S. Der Teufelspakt, стр. 92.

да си разчисти пътя. И всичко зависи от отговора на полското правителство на предложенията на Рибентроп, което е повече от обичайна сделка и позволява удовлетворението на един от плановете му за преразглеждане на съществуващите граници. За Хитлер самата идея за „жизненото пространство“ е заложена като основна. Едва в този смисъл, неговата упоритост и радикалната последователност които той показва, стават напълно разбираеми. За него наистина е в сила дилемата „всичко или нищо“.

Но Полша е изключително объркана от германските предложения, тъй като те заплашват цялата политика, която води досега и я поставят в трудна ситуация. Доскоро тази страна вижда условията на своето благосъстояние в най-строгия баланс между двата си големи съседа – Германия и Русия, чието временно безсилие през 1918 г. прави възможно възстановяването на полската държавност.[1400] И това безсилие в следващия период и позволява да разширява своята територия за сметка на тези две държави. През цялата си дълга история Полша осъзнава, че трябва да се страхува както от приятелство с някой от своите двама съседи, така и от вражда с някой от тях. Сега този урок е по-важен от всякога и германското предложение се възприема от полските управници, като напълно противоположно на тяхната политика. Възникналата изключително опасна ситуация изисква повече мъдрост, по-голямо чувство за баланс и приспособимост, отколкото могат да проявят поляците, един романтичен народ, чувстващ се унизени от векове.

Логично е, изправената пред избор Полша да приеме германското предложение, но новата Германия и се струва по-неспокойна и по-алчна от Съветския съюз, затънал в борби за власт, чистки и догматична схоластика. Външният министър Йозеф Бек е хлъзгав интиригант, отчаян жонгльор играещ с пет топки, който допълнително усложнява ситуацията с амбициозните си планове за „Трета“ Европа. Той иска да създаде неутрален блок от държави от Балтийско до Черно море под ръководството на Полша. И така Полша ще се възползва от агресивната политика на Хитлер. Неговата външно предпазлива прогерманска политика е тайно насочена към „напълно методичното укрепване на тенденцията, германците да правят грешки“. Тя преследва надеждата за „не само безусловното включване на Данциг (старият полски Гданск) в полската държава, но и за много повече, имайки претенции към цяла Източна Прусия, Силезия, и Померания, ... „нашата Померания“[1401] (бел. пр.: земи които Полша никога не е владяла, което е явен шовинизъм), както скоро започват да говорят все по-често и откровено полските политици. Тайните полски великодържавни мечти са в основата на неочаквания остър отказ, с който Бек отговоря на предложението на Хитлер и предизвикателно го свързва с мобилизирането на няколко полски дивизии в граничната зона.

Ако се подходи към въпроса строго обективно, тогава е малко вероятно той да счита германските искания за неоправдани. Бек нарича предизвикателo Данциг „своеобразен символ за Полша“.[1402] Той възприема всяка отстъпка като отклонение от кардиналните принципи на цялата полска политика – стремежа ѝ към баланс и ограничена хегемония. И единственият тактически изход от тази ситуация е печелене на време, тъй като дори исканите частични отстъпки са

[1400] Загубена в края на XVIII век, след трикратната руско-пруско-австрийска подялба на Полско-литовското кралство (Ржеч Посполита).

[1401] Burckhardt C. J. цит. с., стр. 157.

[1402] Това е казано в протокола на преговорите между Бек и Чембърлейн с участието на Халифакс на 4 април 1939 г., виж: M. Freund Weltgeschichte, Bd. II, стр. 122.

неприемливи за полския външен министър. От друга страна Бек и правителството във Варшава се опасяват, че първите искания на Хитлер ще бъдат последвани от нови претенции, така че само принципният отказ може да осигури непоколебимостта на собствената й позиция. Накратко, Полша се озова в първоначалното си положение, решавайки че няма избор.

Тази дилема се проявява и в решението на Бек да отхвърли направеното на 23 март предложението на Великобритания за сключване на споразумение за консултации между Великобритания, Франция, Съветския съюз и Полша. Той не желае да се присъедини към никоя групировка, която включва Съветския съюз. Отказва съюз с райха с антисъветска насоченост, и е още по-малко готов да сключи съюз със СССР с антигерманска ориентация. Той не вижда, че в ситуацията изострена от Хитлер, ще трябва да избира: точно както в този момент и има само една възможност за защита от СССР, като се обърне към Германия, или подкрепата на Съветския съюз срещу германските искания. Той знае добре това и СССР потвърждава подозрението му с комюнике на ТАСС от 22 март, което твърди, че приемането на германската подкрепа означава Полша да се самоубие. Но Бек е готов да умре, вместо да се възползва от защитата на стария си вековен потисник и враг от Изток. Политически, гордостта му се основава на догмата за неустоимото естество на германо-съветските противоречия. Но отхвърляйки предложенията и на двете съседни държави, той против волята си създава предпоставките за сближаването между тях. Така започва да се формира фронт от сили, разгръщащи войната.

В същото време самочувствието на Бек се подсилва от позицията на британското правителство. Все още наранен от влизането на Хитлер в Прага, Чембърлейн решава в края на март да предприеме отчаяна стъпка. Въз основа на някои непотвърдени новини за внезапно нападение на Германия срещу Данциг, той пита Варшава дали Полша няма да има нищо против обявяването на британски гаранции за полските граници. И въпреки предупрежденията на по-проницателните сънародници на Бек, които смятат за „детско наивна и в същото време неджентълменска постъпка да се предложи това на държава в положението на Полша, което само ще изостри отношенията със силния съсед Германия“[1403], полският външен министър веднага се съгласява. Както по-късно самохвално заявява, вземането на това решение било по-бързо отколкото изтръскването на пепелта от цигарата му.

На 31 март Чембърлейн публикува известното си изявление до камарата на общините, че Англия и Франция „в случай на действия, които очевидно застрашават независимостта на Полша считат за свой дълг незабавно да окажат цялата помощ с която разполагат на полското правителство“.[1404]

Това обещание за подкрепа бележи обрат в политиката. Англия решава безусловно да отхвърли експанзионистичните стремежи на Хитлер ако се проявят, където и когато да е, и по какъвто и да е въпрос. Това е изключително и похвално решение, за което обаче липсва колкото мъдрост, толкова и решителност. А основната причина ясно е в афекта на разочарования британски политик и неговите критиците му посочват от самото начало проблематичността на такова решение. Той не изисква от поляците взаимни гаранции в случай, че Хитлер нападне някоя друга европейска държава, не ги принуждава да се включат в преговори за взаимопомощ със СССР, чието съучастие трябваше да бъде от решаващо значение. Така въпросът за войната

[1403] Freund M. Weltgeschichte, Bd. II, стр. 97.
[1404] Freund M. Weltgeschichte, Bd. II, стр. 101 и сл.

и мира в Европа е оставен на решението на група упорити хора във Варшава със заслепени националистически чувства, които току-що са действали с Хитлер срещу Чехословакия и предават принципите на независимостта, към които сега така ревностно се позовават.

Решението на Чембърлейн на 31 март принуждава Хитлер да погледне по нов начин на нещата. В британските гаранции той вижда не само възможността на ексцентричните поляци да включват Германия във военни действия, когато им е угодно, но и още по-ясната позиция на Англия, която вече окончателно се определя като противник, който не му дава зелена светлина в посока на Изток и е ясно решен да се включи в борбата на живот и смърт с райха.

Сега е ясно, че „мандат“ от буржоазните сили срещу Съветския съюз той не може да получи, и това постави под въпрос цялата му концепция. Очевидно този последен мартенски ден му дава тласъка за онзи радикален обрат, очертан в различни негови изявления още от края на 1936 г. но през всичкото това време отлаган за в бъдеще. Сега както се изразява Хитлер, трябва да „погребе своя юношески труд“[1405] т.е. да спре с ненужното вече ухажване на Англия, и стига до извода, че насочвайки се на Изток към завладяването на „жизненото пространство“, той винаги ще се натъкне на съпротивата на Англия, така че първо ще трябва да победи островното кралство.

Така желанието да се избегне война на два фронта води до друго следствие – временното постигане на разбирателство с утрешния враг. Обстоятелствата се развиват така, че поведението на поляците отворя тази възможност. Съюзът със СССР става постижим. Политиката на Хитлер през следващите месеци е строго последователна мащабна маневра за

[1405] Ето как се изразява Хитлер в разговор с южноафриканския министър Пайроу на 24 ноември 1938 г .: ADAP, Ser. D, Bd. IV, Док. 271: „През целия си живот той се е борил за взаимно разбирателство между Германия и Англия. Това обяснава и в книгата си „Моята борба“ но британците се отнасоха така подло с него, фюрера, както с никой друг. В крайна сметка той неохотно започна да действа въпреки усилията на младостта си, когато забеляза, че Англия не му отговаря със взаимност." (Бел. пр.: Всъщност от тези наивни заблуди на Хитлер спрямо английската политика, ясно личи липсата му на образование и задълбочено историческо познание, нещо много важно за всеки един държавник. Още от XVIII век насам Англия провежда политиката на „блестящата изолация“ която се изразява в това, никога да не взема крайна страна в спор възникнал на континента и винаги да подкрепя по-слабия срещу по-силния. Целта е, никога в Европа една държава, или един съюз от държави, да могат твърдо да установят хегемонията си върху целия континент. Както казва английския девиз „има вечни интереси, няма вечни приятели“. В седемгодишната война Англия първоначално подкрепя Фридрих Велики, за да завлазее Френска Канада и когато той й става ненужен, тя го оставя на произвола на съдбата, спасява го само случайността. Бисмарк много добре познава английската политика и затова е против всякакви опити да се ухажва Англия, защото те са безперспективни. Той образно се изразява, че англичаните винаги ще намерят някой глупак на континента, който с открити гърди да защитава техните интереси, или че англичаните винаги ще намерят някой глупак на континента, който с голи ръце да измъкне кестените от огъня вместо тях. В случая през XIX век, след краха на Наполеон, този дежурен глупак е Франция. И когато Хитлер започва да ухажва Англия в Лондон си мислят, че новият глупак ще е Хитлер и започват да го толерират срещу френските интереси. Искането на Хитлер за „съюз в огън и вода“ с Англия и разделянето на света на ясни сфери на господство са детински наивни. Англия никога няма да направи такава решителна стъпка. Хитлер прилича изцяло на руския император Николай I, който също постоянно ухажва Англия за подялба на османските владения и накрая предизвиква английската реакция под формата на Крмската война. В Лондон временно подкрепят Хитлер за да го насочат към другия вековен английски съперник Русия / СССР, следвайки римските принципи „разделяй и владей“ или „използвай едни варвари като ги насочиш срещу други варвари“. Затоа и след германо-съветския пакт, Лондон рязко сменя отношението си към Германия.

осъществяване на този обрат и създаване на нови фронтове в Европа в съответствие с неговите тактически съображения.

Адм. Канарис е свидетел на момента, когато пристига новината за британските гаранции за Полша и Хитлер възкликва: „Ще им сваря такава сатанинска отвара, че ще им изкочат очите“.

Още на следващия ден използва пускането на вода на линейния кораб „Тирпиц“ във Вилхелмехафен, за да се изкаже против британската „политика на обкръжаване“ на Германия, и заплашва английския морски договор: „По едно време сключих споразумение с Англия, морското споразумение. То се основава на пламенното ми желание, като на всички нас, че не трябва да воюваме с Англия. Но това желание може да бъде само взаимно. Ако Англия не го желае, тогава практическите предпоставки на това споразумение изчезват. Германия приема това абсолютно спокойно! Ние сме уверени, защото сме силни, защото сме единни. Всеки който няма сила и мощ е лишен от правото на живот!“[1406]

Всички, които лично се срещат с Хитлер по това време, говорят за неговите яростни нападки срещу Англия.[1407] В началото на април пропагандното министерство дава инструкции, да се представя Англия като най-опасния враг на Германия. Хитлер спира преговорите с Полша и инструктира държавния секретар Вайцзекер да предаде на Бек, че предишното предложение е единственото, непроменено и окончателно, като намеква за представянето на нови, все още неясни претенции. Сякаш за да подчертае сериозността на ситуацията, той изведнъж започна отново да проявява интерес към положението на германското малцинство в Полша, което пренебрегва в годините, когато то заедно с евреите, е обект и жертва на полските шовинистични и реваншистки настроения.

Най-сериозният извод, който Хитлер прави от новата ситуация, е директивата към Вермахта от 3 април, с кодовото име „Plan Weiss“ (Бял план): „Позицията на Полша на този етап, изисква от нас да извършим необходимите военни приготовления, за да отстраним всяка заплаха от тази стрена, дори и в по-далечно бъдеще. Отношенията на Германия с Полша трябва да продължат да се изграждат, като се отчита нежелателността за възникване на каквото и да е противопоставяне. Но ако Полша по отношение на Германия промени своята политика, която досега се основаваше на същите принципи като нашата по отношение на Полша, и заеме позиция, създаваща заплаха за райха, тогава въпреки съществуващия договор, може да се наложи окончателно военно решение за проблема. Целта в този случай ще бъде: да се победят полските въоръжени сили и да се създаде на Изток такова положение, което да отговаря на нуждите на отбраната на страната. Свободният град Данциг ще бъде обявен за част от територията на германския райх не по-късно от началото на конфликта. Основните цели на изграждането на германския Вермахт в бъдеще ще бъдат определени от враждебността на западните демокрации. Планът „Вайс“ е само предварителна мярка в системата за подготовка за бъдеща война.“[1408]

1406 Domarus M. цит. с., стр. 1119 и сл.

1407 Francois-Poncet A. цит. с., стр. 397. Gafencu G. Derniers Jours de l'Europe, стр. 98 и сл. Ursachen und Folgen, Bd. XIII, стр 211-214 и сл.

1408 IMT, Bd. XXXIV, S. 380 ff. (Dok. 120-C).

Уводната част към този документ показва заповедта на Хитлер, според която „подготовката трябва да се извърши така, че да гарантира провеждането на операцията по всяко време, започвайки от 1 септември 1939 г.

Въпреки че външно всичко остава непроменено, Европа е обхваната от напрежение. В Германия пропагандната кампания започната с речта на Хитлер, предизвиква и ответна реакция. В Англия и Полша също се провеждат антигермански демонстрации.

Възползвайки се от събитията, Мусолини също напомня на Европа за себе си с действие, което противно на очакванията му, показва слабостта и липсата на смелост у италианската армия. На 7 април 1939 г. италианските войски нападат малката Албания. Повтаряйки завидния германски модел, той установява протекторат над нея. Той също е принуден да „получи нещо", като казва малко преди това в Берлин. Сега Западните сили предоставят гаранции за подкрепа и на Гърция и Румъния. (бел. пр.: Но противно на западните очаквания, Румъния постепенно се ориентира към райха, забравяки стария си съюз с Антантата от който се възползва пребогато).

Когато Германия предупреждава малките европейски страни за „опасността да се поддадат на изкушенията на британците" и допълнително увеличава напрежението, след години на изолация и незаинтересованост от делата на европейската политика САЩ за първи път напомнят за себе си.

На 14 април президентът Рузвелт изпраща писмо до Хитлер и Мусолини с искане те да дадат 10-годишна гаранция за ненападение срещу 31 държави, които са изброени поименно. Ако Мусолини първоначално отказва да вземе под внимание това съобщение, Хитлер е много доволен да получи такова неочаквано предизвикателство. Наивната демагогия на Рузвелт се проявява в списък на изброени държави, с които нито Германия, нито Италия имат общи граници или дори разногласия, като Ирландия, Испания, Турция, Ирак, Сирия, Палестина, Египет и Персия, и значително улеснява задачата на Хитлер. В изявление на Германското информационно бюро, предадено по негово указание, е обявено, че той ще даде своя отговор в реч пред райхстага.

Речта на Хитлер на 28 април е един от очевидните етапи в развитието на европейската криза. Тя превърта стрелите към релсите на войната. Според изпитаната схема тази реч е пълна с уверения за спокойствие и жестове, показващи прояви на кроткост, съдържа силни клетви за невинност и мълчание за всички истински намерения. Хитлер за пореден път се опитва да играе ролята на изразител на програма с ограничен и умерен преглед на Изток, а отсъствието на атаки, изобразяващи Съветския съюз като сатанинска сила, привлича вниманието.

Той показа целия си сарказъм, хипнотичната си логика и способността да спечелва слушателите на своя страна, така че някои наблюдатели определят речта, като „може би най-блестящата от всичките, които някога е произнасял".[1409]

Той комбинира атаките си срещу Англия с изрази на възхищение от Британската империя, уверява Полша, въпреки всички разочарования от нея в неизменната си готовност за преговори и избухва в остри атаки срещу „международните подстрекатели на войни", „провокатори" и „врагове на света, „който се стремят да вербуват" срещу Германия, „ландскнехтите измежду

[1409] Shirer W. L. цит. с., стр. 438; аналогично се изказва и Бълок: Bullock A. цит. с., стр. 506.

европейските демокрации“ и онези „магьосници от Версай, които от гняв или от безразсъдство поставят стотици бурета с барут в цяла Европа“.

И така стигна до кулминационната точка: от изблици на радост и смях, до полемика с американския президент.

Хитлер разделя писмото на Рузвелт в 21 точки, на които отговоря, точка по точка. Според него американският президент посочва общ страх от война, но Германия не участва в нито една от 14-те войни, които се водят от 1919 г. насам. Те се водят от държавите от „Западното полукълбо“, от името на които говори президентът. Германия о няма нищо общо с 26-те насилствени и кървави интервенции от този период, докато САЩ имат 6 инцидента с военна намеса. Президентът се застъпва за решаването на всички проблеми с помощта на конференции, но същата Америка изразява в най-остра форма неверието си в ефективността на конференциите, напускайки Лигата на нациите, „най-великата конференция на всички времена“, където между другото, Германия коварно е възпрепятствана да влезе. Въпреки този „най-горчив опит“, страната под неговото ръководство последва примера на САЩ (напуска Лигата на нациите). Президентът е радетел за разоръжаването, но Германия е научила урока за безсмислието на това начинание завинаги, след като се появи във Версай без оръжие на масата за преговори и „с нея се отнасяха с още по-малко уважение, отколкото по-рано с вождовете на индианците Сиу“ (намек за политиката на САЩ към индианците). Рузвелт проявява такъв интерес към намеренията на Германия в Европа, че възниква контравъпроса какви цели преследва американската външна политика по отношение на държавите в Централна и Южна Америка. Господин Президентът би приел такъв въпрос като нетактичен и би се позовал на доктрината Монро. И въпреки че германското правителство би сметнало за естествено да направи същото, то се обръща към всяка от посочените от Рузвелт държави и пита дали се чувстват застрашени от Германия. Отговорът е „преобладаващо отрицателен“. Хитлер продължава подигравателно „Несъмнено този мой въпрос не може да бъде поставен пред някои от тези държави и нации, тъй като те, като например Сирия, в момента не са свободни, а са окупирани от въоръжените сили на демократичните държави и са държани в безправно положение. Въпреки това германското правителство е готово да даде на всяка от тези държави гаранции за ненападение, ако те самите желаят“. След това продължава: „Господин президент Рузвелт! Напълно разбирам, че впечатляващият размер на вашата държава и колосалното богатство на вашата страна ви карат да се чувствате отговорни за съдбата на целия свят, за съдбата на всички народи. Аз, г-н президент Рузвелт, бях поставен в много по-скромна и ограничена рамка. Не мога да се чувствам отговорен за съдбата на свят, който е безразличен към плачевната съдба на моя собствен народ. Смятах себе си за избраник на провидение, за да служа на своя народ и да го извадя от крайна нужда ... Преодолях хаоса в Германия, възстанових реда, постигнах огромен ръст на производството във всички сфери на националната ни икономика. Успях да намеря работа на всичките седем милиона безработни, чиято съдба интересуваше всички нас. Аз обединих германския народ не само в политическо отношение но и укрепих неговия военен потенциал. И после успях да анлурам страница по страница, всичките 448 статии на на този ужасен договор, представляващ най-гнусното насилие, което някога и е извършвано върху един народ. Върнах на райха, онетите ни провинции през 1919 г., върнах в родината милиони нещастни германци откъснати от нас, възстанових

хилядолетното историческо единство на германското жизнено пространство и всичко това, г-н президент, се опитах да направя без да проливам кръв или да отприщвам бича на войната върху собствения си народ или други нации.

Всичко това г -н президент, постигнах сам със собствени сили. Преди 21 години аз бях един непознат работник и войник на моя народ ... За вас беше много по-лесно, г-н президент. Когато станах райхсканцлер през 1933 г., вие станахте президент на Съединените щати, и от първия момент застанахте начело на една от най-големите и богати държави в света. Следователно, благодарение на мащаба на вашата страна, вие имате време да се справяте с универсалните проблеми в свободното си време. Моят свят, г-н президент Рузвелт, е пространствено много по-тесен. Той обхваща само моя народ. Но вярвам, че по този начин мога да служа на идеалите, скъпи за всички нас: справедливост, благоденствие, напредък и мир на цялата човешка общност!“[1410]

Речта на Хитлер съдържа не само риторични ефекти, но и сериозно политическо решение. Два дни по-рано Англия въвежда задължителната военна служба и в отговор на това Хитлер отменя германско-британското военноморско споразумение и договора с Полша. Въпреки цялата драма, това изявление е само жест и няма непосредствени последици. Така Хитлер отменя обещанието, съдържащо се в споразуменията от този вид, за мирно разрешаване на всички спорни въпроси. Този жест може да бъде сравнен с гаранциите, обещани от западните сили на Полша или с демарша на Рузвелт.

Това е морално обявяване на война. Противниците заемат позиции. Хитлер произнася речта си на 28 април, а на 30 април британският посланик в Париж пита френския външен министър Боне „какво мисли неговото превъзходителство за зловещото мълчание на г-н Хитлер по отношение на Русия“. Всъщност Съветският съюз, който досега присъства под формата на мощна сянка от периферията, в този момент започва да се премества в центъра на събитията.

Сдържаността на Хитлер, както и внезапно разгръщащата се активност на Западните сили спрямо Москва, са симптоми на променяща се ситуация. Така започна едно тайно състезание за съюз подхранвано от всички страни от недоверие, страх, ревност, и резултатът му ще реши изхода в полза на войната или мира. Първият ход е направен на 15 април от Франция, която предлага на Съветския съюз да преразгледа двустранния договор от 1935 г., като вземе предвид променената ситуация в света. Системата на колективна сигурност на бившите победители позволи на Хитлер виртуозно да им я измъкне от ръцете, като ги накара да повярват на заблудите му. А сега те набързо се опитват да я възстановят, като се надяват с привличането на Москва, да уплашат фюрера в безполезността от по-нататъшни силови действия. Преговорите към които Англия скоро се присъединява, затъват в недоверието на участниците. Сталин не без основание се усъмнява в решимостта на Западните сили да се съпротивляват. А те и особено Англия представена от Чембърлейн, не могат да преодолеят дълбоко вкоренените предразсъдъци, които буржоазният свят изпитва към страната на световната революция. Интересът на Москва намалява, тъй като неудобната дипломация на Запада вече се ангажира да защитава целия фронт на Съветския съюз от Балтийско до Черно море, (доп. пр.: като не отчитат изобщо реваншистките намерения на Сталин). Позицията

[1410] Domarus M. цит. с., стр. 1148 и сл.

на Западните сили в преговорите се усложнява от постоянна намеса на източноевропейските нации, които упорито се противопоставят на всеки съюз със СССР и гледат на обещанието за гаранции като гаранция за собственото им унищожение. Западните дипломати скоро се уверяват, че Москва може да бъде спечелена на тяхна страна само чрез значителни териториални и политически отстъпки, които не са толкова различни от тези, които не искат да дадат на Хитлер, само с помощта на Съветския съюз. Тъй като западните усилия изхождат от принципа за защита на малките[1411] от експанзионистичния глад на големите, се изправят пред неразрешима дилема, остроумно описана от френският външен министър: „Въз основа на тези принципи, споразумение с Кремъл не може да бъде сключено, защото това не са принципите на Кремъл. Там, където няма общи принципи е невъзможно да се преговаря върху тяхната основа. Тук може да доминира най-старата форма на човешко взаимодействие: насилие и търговия. Можем да се споразумеем за баланс на интереси: има надежди за печалба и желание да се избегнат щети, има желание да се вземе плячка и взимащият да не бъде подложен на насилие. Всичко това може да бъде балансирано: крачка по крачка и с пари в брой ... Западната дипломация обаче представя картината на красивото и мечтателно безсилие."[1412]

В тази светлина проследяването хода на преговорите през следващите месеци показва, дали съветската страна сериозно иска споразумение или има намерение само да стои настрана от очевидно предстоящия конфликт, да го стимулира, и с по-големи шансове от всякога за успех да пренесе неизменната си идея за износ на революция в разрушена Европа. Докато все още води досадни преговори, които се проточват поради постоянно възникващите нови съмнения от Запада, Съветският съюз започва рискована двойна игра с Германия.

Речта на Сталин на 10 март дава първия сигнал, и СССР многократно се обръща към правителството на райха, изразявайки интерес за уреждане на отношенията на нова основа, идеологическите различия, както той обяснява, „не трябва да се намесват". Той заменя дългогодишния външен министър Литвинов, който е западно ориентиран човек и евреин по националност, наричан в националсоциалистическата пропаганда „евреина Финкелщайн"[1413], с руснака Молотов и пита Берлин дали тази смяна може да има положителен ефект върху позицията на Германия.[1414] Няма причина да се предполага, че лидерите на съветската държава не са знаели за целта която Хитлер постоянно подчертава: голяма завоеватлена война на Изток, и създаване на световната империя за сметка на Русия. Въпреки това те очевидно са готови да допуснат серионо увеличаване на силата на Хитлеровия райх и в момента даже да му помогнат да направи първата си стъпка в разширяването на Изток.

Сред мотивите им трябва да се подчертае тревогата, че капиталистическите и фашистките сили, въпреки моментната враждебност, все пак ще се споразумеят и ще насочат германската динамика срещу общия враг

[1411] Под малките не се разибра всички по-малки страни в Европа, а само протежетата на бившите победители. (бел.пр.)

[1412] Freund M. Weltgeschichte, Bd. II, стр. 273 и сл.

[1413] Еврейското му име е Меер-Генох Мошевич Валах (1876 – 1951 г.) и е външен министър (народен комисар) до 3 май 1939 г.

[1414] От протокола на експертния съветник Юлиус Шнуре от 5 май 1939 г. за разговор със съветския дипломат в Берлин Георги Астахов, вижте: ADAP, Ser. D, Bd .. VI, S. 355; след това вижте бележката на фон Вайцакер за разговори със съветския посланик Мерекалов на 17 април 1939 г .; Ibid. Dok. 215.

на Изток. В същото време, след края на Първата световна война, Русия губи западните си провинции и балтийските държави и сега Съветският съюз също се смята за „сила, застъпваща се за преразглеждане на съществуващия ред“.[1415] Затова Сталин очаква, че Хитлер ясно ще разбере желанието на Съветския съюз да си върне изгубеното от Руската империя и да реагира подобаващо, разбирайки взаимната им изгода от сътрудничеството. Той му е „по-симпатичен“, отколкото западните държавници, които се съобразяват с конвенциите, с тяхното съвестно спазване, принципи и цялата им морална дребнавост.

Страхът и желанието за експанзия са двата основни мотива на Хитлер, които също са основни и за Сталин. От тактическа гледна точка инициативите на Москва идват за Хитлер точно в подходящия момент. Антиболшевизмът е една от основните теми в неговата политическа кариера, и мотивът на страха комунистическата революция е една от основните движещи сили за него, който използва за да рисува с богатото си въображение картините на ужас, въздействащи върху страховете и въображението на обществото. Той говори хиляди пъти за „фабрики за унищожаване на хора“ в Русия, за опожарени села, пусти градове с разрушени църкви, изнасилени жени и палачи от ГПУ, подчертавайки колосалното разстояние ”между националсоциализма и комунизма, което никога няма да бъде преодоляно.[1416]

За разлика от него, Рибентроп не е обременен с такива мотиви, и скоро след сталинистката реч на 10 март започва да се застъпва за сближаването със Съветския съюз. Но Хитлер е несигурен, притиснат от бремето на идеологията. По време на преговорите продължили месеци, той отново и отново започва да се колебае и къса контактите няколко пъти.

Само дълбокото разочарование от поведението на Англия, и огромната тактическа печалба, даваща му възможността да избегне кошмара от война на два фронта при нападението срещу Полша, го карат най-накрая да отхвърли всички съмнения. Аналогично Сталин започва отчаяна игра с „фашистката световна чума“, като разчита на триумф, а Хитлер се утешава с мисълта да поправи сегашното си вероотстъпничество с бъдещата война със Съветския съюз. Тези намерения все още са в сила и в допълнение му дават възможност за нова предпоставка – общата граница със СССР.

„Това е договор със Сатаната за изгонване на дявола“, казва той малко по-късно в тесен кръг, а на 11 август, няколко дни преди сензационното кацане на Рибентроп в Москва, той казва на чуждестранен гост с много точна откровеност, която едва ли се нуждае от обяснение: „Всичко което правя е насочено срещу Русия. Ако Западът е твърде глупав и сляп за да разбере това, ще бъда принуден да постигна споразумение с руснаците, за да разбия Запада, а след поражението му, събрал всичките си сили, да се обърна срещу Съветския съюз“.[1417] Въпреки целия цинизъм, цялата безскруполност в тактическите средства, Хитлер е твърде идеологизиран, за да не се поколебае да следва само обективната логика на плановете си. Той никога не може напълно да забрави, че пактът с Москва, за него е само второстепенно решение.

[1415] Bracher K. D. Diktatur, стр. 345.

[1416] Domarus M. цит. с., стр. 509.

[1417] Burckhardt C. J. цит. с. стр. 348. За колебанията и нерешителността на Хитлер: Ibid. стр. 325 и сл.; Bullock A. цит. с. стр. 518. Репликата за "Пакта със сатаната" е казана на съвещание на 28 август: Haider F. KTB, Bd. I, стр. 38.

И сякаш съдбата отново започва да го покровителства, настъпват събития, които значително подобряват положението му. Загрижен от слуховете около предстоящия конфликт, в началото на май Чано кани Рибентроп в Милано и го моли, Германия да отложи започването на войната поне за 3 години поради недостатъчната военна готовност на Италия. Германският външен министър го уверява, че голямата битка се планира само „след дълъг период на мир поне от 4-5 години“. Когато в хода на неясен обмен на мнения са разкрити и други съвпадащи гледни точки, Мусолини по своя инициатива неочаквано се включва в преговорите. В продължение на много години, от неясно и сляпо чувство на безпокойство, той отказва да формализира отношенията си с Германия в съюзно споразумение със специфични задължения. Сега той нарежда на Чано да обяви незабавно желанието му за сключване на военен съюз между Германия и Италия.

Но ако Хитлер може да извлече полза от този съюз, като отслаби решимостта на Западните сили да подкрепят Полша, то за Мусолини съюзът може да има само пагубни последици. Логично е да се разсъждава, че Мусолини успявя да завладее всичко, което му е позволено да придобие, имайки и подкрепата на Германия, и сега всички негови интереси трябва да бъдат насочени към укрепване и узаконяване на всичко което е придобил, чрез споразумение и признаване от Западните сили.[1418] Вместо това той безусловно свързва съдбата на страната си, с по-силната и по-решителна военната сила, понижавайки се до позицията на васал. Оттук нататък той трябва, според думите му продиктувани от изблика на чувства изречени в Берлин, да върви с Хитлер „до края“. Така нареченият „Стоманен пакт“ задължава всеки от партньорите да оказва военна подкрепа на другия в случай на избухване на военни действия. Пактът не прави разлика между агресора и нападнатия, между нападателни и отбранителни намерения и предвижда военна подкрепа без никакви условия.

Виждайки за първи път германския проект, който по-късно остава с почти непроменен текст, Чано казва: „Никога не съм чел такъв договор. Това е истински динамит“. Пактът е подписан на 22 май 1939 г. в райхканцеларията в Берлин като част от голяма церемония. „Видях един мил, много весел и не толкова агресивен Хитлер, пише италианският външен министър. Той е остарял малко. Кръговете около очите са по-тъмни. Той спи малко. Все по-малко“.[1419] Изглежда, че самият Мусолини приема докладите на своята делегация в Берлин не без притеснение, и след осем дни се обръща към Хитлер с меморандум, в който отново подчертава искането на Италия за мирен период за няколко години и препоръчва да се подрива по всякакъв начин единството на

[1418] Nolte E. Faschismus, стр. 286. (Бел. пр. Само че авторът е неточен. Мусолини не смята че е завладял всичко което е поискал, той има много по-големи амбиции и иска да създаде средиземноморска империя подобна на Римската. И не Хитлер повлече Мусолини към дъното, а точно обртното, защото във военно отношение Италия е слаба държава, неспособна да извърши и една самостоятелна военна кампания. Навсякъдето където Мусолини се захвща се проваля, и Хитлер трябва да отделя дивизии за да го спасява, като в Гърция и Северна Африка. Мусолини и това цели, тъй като без германската армия той не може да осъществи никаква експанзия. Донякъде се повтаря ситуацията от Първата световна война, когато Германия трябва да носи на гърба си военно слабата Австро-Унгария, която не може сама да се спарви дори със Сърбия. Сега Италия заема мястото на Австро-Унгария. Във военно отношения тя е в пъти по-слаба от Двуединната монархия, но има несъразмерно мегаломански амбиции).

[1419] Ciano G. цит. с., стр. 92, 89.

враговете, да се поддържат а автономистките стремежи в Елзас, Бретан, Корсика, Ирландия, да се подкрепят антисемитските и дори пацифистките движения, да се ускорява разпадането на морала и подбуждането на колониални народи към бунт“[1420], (доп. пр.: съветва довчерашния закъснял колонизатор).

Мусолини не подозира колко оправдани са тревогите му, тъй като в деня след подписването на „Стоманения пакт“ Хитлер събира в кабинета си главнокомандващите на сухопътни сили, ВМС и ВВС и съдейки по записките на главния адютант подполк. Шмунд, поставя своите идеи и намерения. С изключителна точност той прогнозира хода на първата фаза на войната, зашеметяващ пробив в Холандия и Белгия, а след това, за разлика от стратегията на Първата световна война, бързане не към Париж, а към пристанищата на Ламанша, с цел незабавно да се започне блокадна война с бомбардировки срещу Англия, която в тази реч фигурира като истинския основен враг. Той каза: „80 милиона души са решили идеологическите си проблеми. Икономическите проблеми също трябва да бъдат решени. Изисква се смелост за тяхното решаване. Принципът да се избягва това решение чрез адаптиране към съществуващите условия е неприемлив. Напротив, условията трябва да бъдат адаптирани към нашите изисквания. Невъзможно е да направите това без да нахлуете в чужди държави или да атакувате чужда собственост. Данциг в никакъв случай не е обектът за който се предприема всичко. За нас става дума за разширяване на жизненото пространство на Изток и осигуряване на храна и суровини, а друга такава възможност в Европа няма. Така че въпросът за пощадяването на Полша отпада и решението остава при първата подходяща възможност тя да бъде нападната. Няма нужда за повторение на варианта с Чешката република. Ще се стигне до битка. Задачата е да се изолира Полша. Изолацията е критична и не трябва да се допуска едновременен сблъсък и със Запада. Принципно: Сблъсъкът с Полша, започнал с атака срещу нея, ще успее само ако Западът бъде изключен от играта. Ако това не е възможно, тогава е по-добре да се атакува Запада и в същото време да се премахне Полша. Войната с Англия и Франция ще бъде война на живот и смърт. Няма да бъдем принудени да влезем във войната, но ние самите не можем без нея“.

От този момент нататък зачестяват признаците на предстоящия конфликт. На 14 юни командирът на 3-та армейска група ген. Бласковиц нарежда на войските си да завършат всички подготовки за концентрация и разполагане на силите за кампанията срещу Полша до 20 август. Седмица по-късно отдела за командване на войските представя план за нападение, два дни по-късно Хитлер издава заповед за разработване на точни планове за превземане на всички мостове в долното течение на Висла, и накрая на 27 юли е подготвена директивата за превземането на Данциг, само датата не е определена.

След дълга пауза германската преса отново възобновява антиполската си кампания. Според инструкциите на министерството на пропагандата „основният акцент трябвада бъде върху терористичните актове“. Няколко дни по-късно Гьобелс разпорежда: „Както и преди, основната тема трябва да са зверствата на поляците. Дали хората и чужбина ще повярват в тях е без значение. Основното е, че Германия не губи тази последна фаза от войната на нерви.“[1421]

[1420] ADAP, Ser. D, Bd. VI, стр. 514 и сл.

[1421] Booms H. Der Ursprung des Zweiten Weltkriegs – Revision Oder Expansion? In: Geschichte in Wissenschaft und Unterricht, 1965, H, 6, стр. 349 и сл.

В същото време претенциите на райха са разширени до целия коридор, до Позен (Познан) и части от Горна Силезия, т.е. до границата преди 1918 г. Инцидентът в Данциг, по време на който загива един щурмовак, дава нова храна за възбуда на напрежението. Полското правителство реагира с явно нарастваща непримиримост, невъздържаност и упорито разговаря с райха с ледения тон на възмутена велика сила. Различните знаци подсказват, че постепенно започва да свиква с идеята за неизбежността на войната. Не без демонстративни обезпечителни намерения, Хитлер затяга инструкциите на митническата служба в Данциг и предизвиква криза, която в крайна сметка води до размяна на остри ноти между Варшава и Берлин. Провокациите, предупрежденията и ултиматумите се сменят, различните „цветни книги“ са пълни с тях. В самия Данциг започват да пристигат многобройни привърженици на битките „като предвестници на нещастието и бурята“, които допълнително изострят кризата със сблъсъци или надути послания: „навсякъде, искат катастрофа“, отбеляза с отчаяние италианският посланик Атолико. Когато германският посланик в Париж се сбогува с френския външен министър на 8 август, и двамата са в песимистично настроение. „Когато го слушах“, пише по-късно Боне, „имах чувството, че всичко вече е решено. Той започна да се сбогува и аз осъзнах, че никога повече няма да го видя.“[1422]

Три дни по-късно Карл Якоб Буркхардт[1423], върховен комисар на Лигата на нациите в Данциг, пристигна в Оберсалцберг, за да се срещне с Хитлер. Хитлер, по-късно описан от Буркхардт, изглежда много по-стар и по-сив, уплашен и нервен. Той се престорва на развълнуван заради арогантната решителност на поляците, която всъщност преиграва, разсъждава, оплаква се и заплашва, че при най-малкия инцидент ще „смаже поляците без предупреждение, така че няма да има и следа от Полша. Ще ударя със светкавична скорост с всичките сили на механизираната армия.“

Когато гостът му отговоря, че подобно решение ще доведе до всеобща война, Хитлер развълнувано казва: „Е, така да бъде. Ако трябва да водя война, днес е по-добре, отколкото утре.“

Той може само да се смее на въоръжените сили на Англия и Франция, не се плаши от руснаците, същото и с плановете на полския Генерален щаб, които далеч надхвърлят „мечтите на Александър Велики и Наполеон“. Той отново се опитва да лансира чрез Буркхард идеята за помирение със Запада завинаги.

„Този вечен бъртвеж за войната довежда хората до лудост. В края на краищата, какво има? Имаме нужда от зърно и дърва. И заради зърното, имам нужда от пространство на Изток, заради дървения материал, една колония, само една. Ние сме издръжливи. Нашите реколти от 1938 г. и тази година бяха отлични. Но един ден почвата ще бъде изчерпана и ще откаже да изхранва, също като тяло на спортист, след като ефектите от допинга отшумят. И тогава какво? Не мога да си позволя на хората ми да страдат от глад. Не би ли било по-добре да оставим 2 млн убити на бойното поле, отколкото да загубим още много повече от глад? Ние знаем какво означава да умреш от глад.

Нямам романтични цели. Нямам желание да доминирам. Първо, не искам нищо от Запада, нито днес, нито утре. Не искам нищо от гъсто населените региони на света. Там нямам нужда от нищо, от нищо, веднъж завинаги. Всички

[1422] Freund M. Weltgeschichte, Bd. III, стр. 15; Burckhardt C. J. цит. с. стр. 305, 318.

[1423] От доклада на К. Я. Буркхард от 14 август 1939 г., в бележката на служител на британското външно министерство, Burckhardt C J. цит. с., стр. 59.

идеи, които ми се приписват в тази част са измислици. Но имам нужда от свободни ръце на Изток.“[1424]

Ден по-късно Чано се появява в Бергхоф. Той пристига с намерението да проучи шансовете за конференция за мирно уреждане на предстоящия конфликт. Но намира Хитлер да стои на масата с разгънатите карти на Генералния щаб, напълно потопен във военни проблеми. Райхът, казва той, е почти непревземаем на Запад. Полша ще бъде разбита след няколко дни, защото в бъдеща битка със западните сили тя ще бъде на тяхната страна, и той ще премахне единия враг преди основната битка. Във всеки случай той е твърдо решен да използва най-скорошната полска провокация, за начало на атаката „най-късно, края на август“, тогава пътищата ще бъдат сухи, по-късно почват есенни дъждове, и ще станат непроходими моторизираните части“.

Чано, който предишния ден е чул от Рибентроп, че Германия не иска Данциг и не коридор, а война с Полша, записва в дневника се „скоро стана ясно, че няма какво да правя тук. Той, Хитлер, е решен да нанесе удар и ще удари.“[1425]

По стечение на обстоятелствата, в същия ден военните делегации на Великобритания и Франция започват преговори със СССР. Те пристигат в съветската столица предишния ден, за да се споразумеят за военните аспекти на алианса, които е обсъждан месеци от представителите на армейските щабове. Делегатите от Запада заминават за СССР на 5 август. Със самолет те стигат до мястото на срещата за един ден. Въпреки това, с показно презрение, първо стигат до Ленинград с товарен кораб, чиято скорост, както бе отбелязано в по-късен съветски труд, „е ограничена до 13 възела в час“, и след това продължават към съветската столица.

Когато най-накрая пристигат, вече е твърде късно. Хитлер ги изпреварва. В средата на юли Москва отново грабва инициативата и възобновява германско-съветските преговори по икономически въпроси, прекъснати от Хитлер три седмици по-рано. Този път Хитлер не се колебае, поради причината, че очаква деморализиращото въздействие на тези преговори върху Англия и Полша. Той нарежда да се възстановят и укрепят връзките както в Москва, така и в Берлин. Вечерта на 26 юли служител в икономическия отдел на външното министерство Юлиус Шнуре се среща с двама съветски дипломати на вечеря, и обсъждат възможността за политическо сближаване. Когато съветския дипломат Астахов отбеляза, че Москва никога не може напълно да разбере защо националсоциалистическата Германия е толкова враждебна към Съветския съюз, Шнуре отговори: „Не може да става въпрос за заплаха за Съветския съюз от наша страна. Германската политика е насочена срещу Англия“. Ние можем да си предоставим „широкомащабно споразумение за спазване на взаимните интереси“, особено след като нямаме противоречия във външната политика по цялата линия от Балтийско море до Далечния Изток.“ Великобритания може да предложи на Съветския съюз „в най-добрия случай участие в европейската война и вражда с Германия“, докато Германия може да гарантира на СССР развитие без пречки. В допълнение към това,

---

[1424] Burckhardt C. J. цит. с., стр. 341 и сл.

[1425] Ciano G. цит. с., стр. 122. Ден преди това Чано има много дълъг разговор с Рибентроп и прави следния запис в Дневника си: "Желанието да се започне война е непоклатимо. Той отхвърля всяко решение, което би могло да удовлетвори Германия и да предотврати войната. Убеден съм, че дори германците да получат повече отколкото искат, дори и тогава те ще започнат офанзива защото са обсебени от демона на унищожението.“

германският дипломат заключава, „въпреки всички различия в светогледа, има един общ елемент в идеологията на Германия, Италия и Съветския съюз: противопоставяне на капиталистическите демокрации на Запада“[1426].

Така са очертани всички решаващи елементи, които доминират от този момент в продължение на три седмици в германско-съветския диалог, протичащ с нарастваща интензивност. И всеки път Германия е тази, която прокарва напред с нескрита откровеност хода на нещата, за разлика от Съветския съюз, който оттогава започва да забавя процеса. На 14 август Рибентроп най-накрая изпрща телеграма до посланика в Москва, граф фон дер Шуленбург, с инструкции съдържащи мащабно предложение за разделяне на сферите на интереси от Балтийско море до Черно море. Той посочва общата враждебна позиция към „капиталистическите западни демокрации“, и почти без да крие, примамван с възгледи за бърз успех, показва готовността си да посети Москва в близко бъдеще, за да ускори „историческия обрат“.

В добро настроение очаквайки положителен отговор от Москва, Хитлер казва вечерта на същия ден в кръг от генерали, че сега „цялото велико представление се приближава към своя край“.[1427]

Въпреки това Молотов, който веднага схваща ползите от нетърпението на германската страна, започва бавно да маневрира по въпросите за сроковете и регламента, питайки за готовността на Германия да сключи пакт за ненападение, да разработи поетапно план за сближаване и накрая предлага подписване на „специален протокол“, говорейки с неяснотата на оракул, който трябва да съдържа споразумение „по определени въпроси на външната политика“. Всъщност е планирано да се подготви разделянето на Полша и унищожаването на балтийските държави. В крайна сметка Молотов посочва дата за посещението на Рибентроп в Москва – 26 или 27 август и не се поддава на два нервни опита на германската страна да го убедят да преразгледа решението: „Германско-полските отношения стават все по-остри от ден на ден“ с тезе думи Рибентроп иска посланика си да обясни това на Москва. Фюрерът смята, че е необходимо ние да изясним германско-руските отношения, за да не бъдем изненадани от избухването на германо-полския конфликт. Той смята, че е необходимо предварително изясняване на отношенията, за да може да се вземат предвид интересите на Русия в този конфликт. Тази странична стъпка на Хитлер, показва притеснението му от нарушаване на времевата рамка за концентрация на силите. И накрая дипломацията осигурява обрат.

В телеграмата до „И. В. Сталин. Москва“, изпратен вечерта на 20 август, той моли съветския лидер да приеме Рибентроп на 22 или 23 август, външният министър е упълномощен с „възможно най-широките правомощия за съставяне и подписване както на пакта за ненападение, така и на протокола.“

С крайна тревога и слино изнервен, Хитлер очаква отговор. Той не може да спи, затова посред нощ се обажда на Гьоринг, споделяйки притесненията си и излива цялото си раздразнение от флегматичната природа на руснаците. От началото на втората половина на август той непрекъснато засилва подготовката за война, 250 000 души са призовани, прекратени са отпуските на военослужещите, два бойни кораба и част от подводния флот са подготвени за

[1426] ADAP, Ser. D, Bd. VI, Dok. 729.

[1427] Haider F. KTB, Bd. I, стр. 11; Известната телеграма на Рибентроп е цитирано от: Freund M. Weltgeschichte, Bd. III, стр. 143 и сл.

излизане в морето, а конгресът на партията е насрочен за средата на септември, който трябва да протече под надслов „конгрес на мира“.

Да бъде война или да не бъде, независимо дали плановете му са успешни или неуспешни, това решение зависи през тези дни от Сталин. Най-накрая, на 21 август в 21,35 ч., е получен нетърпеливо очакваният отговор: съветското правителство „се съгласява с пристигането на г-н фон Рибентроп в Москва на 23 август“.

Решението е взето. Сякаш освободен от непоносимото напрежение, Хитлер вика висшите военни ръководители на среща в Оберсалцберг на следващия ден в 12 ч., за да ги запознае, с „неотменимото решение за действие“.[1428]

В този момент, противно на всяка вероятност, започва отчаяно съперничество със съдбата. Въпреки че СССР държи Западните сили в неведение за случващото се, оживените връзки между Москва и Берлин не са скрити от тяхното внимание, освен това фон Вайцзекер на ранен етап информира британския кабинет за започнатите германско-съветски контакти с далечни перспективи.[1429] Сега всичко зависи от ранното приключване на военните консултации, започнали в Москва със закъснение.

Преговорите, със Запада водени от маршал Ворошилов от съветска страна, обаче скоро затъват в един на пръв поглед неразрешим проблем. Полша яростно се съпротивлява и не желае да позволи на Червената армия правото на преминаване през нейната територия. Докато съветските делегати упорито търсят отговор как, и въпреки възраженията на Варшава, те влизат в контакт с врага, а представителите на Запада се опитват да ги успокоят, търсейки някаква кръгова маневра. Полша без колебание се отказва от правомощията на гарантите и категорично заявява, че дори няма да си помисли да позволи на Съветския съюз да стъпи в района, който тя му отнела съвсем наскоро – едва през 1921 г.

Колкото по-тревожна става новината за постигането на германо-съветското разбирателство, толкова по-нервен Западът натиска Варшава, изисквайки от нея отстъпчивост. Боне и Халифакс молят полския външен министър да промени позицията си. Цялата система от съюзи ще се срине, ако Полша продължава да упорства в отказа си, но Бек показва упорита непреклонност. Той декларира на 19 август, че Полша дори не може да допусне „дискусия относно използването на част от нашата територия от чужди войски. За нас това е принципен въпрос. Ние нямаме военно споразумение със СССР и не искаме да имаме такова“. Още един опит на следващия ден се проваля, дори и пред смъртта си Полша проявява огромен инат и не компрометира своите принципи. Главнокомандващият на полските въоръжени сили маршал Едвард Ридз-Смигли (наследник на Пилсудски), студено възразява на френския посланик, който страстно се опитва да повлияе на събитията: „С германците ще загубим свободата си. С руснаците ще загубим душата си“.[1430]

Дори драматичните новини за предстоящото пътуване на Рибентроп до Москва, което пристигна в нощта на 22 август, не прави впечатление на Полша. Световният ред е преобърнат, страната е почти загубена, а политиците ѝ вярват, че посещението показва само отчаяната ситуацията в която се намира Хитлер.

[1428] IMT, Bd. XXVI (Dok. 798-PS).
[1429] Weizsaecker E. v. цит. с., стр. 235.
[1430] Bonnet G. Vor der Katastrophe, стр. 255.

Разтревожена от хода на събитията, Франция най-накрая решава да не чака повече съгласието на Варшава и да действа на свой риск. Вечерта на 22 август ген. Думенк блъфира и уведомява марш. Ворошилов, че е получил пълномощията от правителството си да сключи военна конвенция, даваща право на Червената армия да премине през Полша и Румъния. На поставения въпрос на събеседника дали може да покаже доказателства за съгласието на Полша и Румъния, Думенк отговоря с извинение и повтаря твърдението, че е дошъл да сключи споразумение. След това нервно намеквайки за предстоящото посещение на Рибентроп, той добавя: „Но времето изтича!“ Маршалът иронично отговоря: „Несъмнено времето изтича“.[1431] Участниците в срещата си тръгват без да постигнат никакъв резултат.

На следващия ден поляците не се съгласяват, въпреки че френският външен министър прави отчаян опит да убеди Бек. Около обяд Рибентроп пристига в съветската столица и почти веднага отива в Кремъл. Сякаш участниците в срещата искат да дадат на света спектакъл на проста тоталитарна дипломация. По време на първата дискусия продължила три часа, те се договорят за пакт за ненападение и разделяне на сферите на интереси, по искане на Рибентроп във връзка с едно непредвидено съветско искане, Хитлер телеграфира веднага: „Да, съгласен съм“.

Едва сега Полша е узряла да се съгласи с искането на Франция в сложно формулирано послание от Бек, снисходително предадено на ген. Думенк, че „е придобил увереност в случай на съвместни действия срещу германската агресия, и е съгласен на сътрудничество между Полша и СССР, а техническите условия, ще бъдат определени по-късно“.

Западните сили отбелязват със задоволство отстъпката на Полша. Но ако Хитлер с краткото си „Да, съгласен съм“ предлага на Съветския съюз половината от Източна Европа включително Финландия и Бесарабия, тогава „Западните сили обещават на Полша да предоставят на руснаците желаните от тях полски области при определени обстоятелства и ограничен режим за ограничено време, просто като база за операции под контрола на Полша".[1432] Съперничеството със съдбата се проваля.

В нощта на 23 август Рибентроп и Молотов подписват пакт за ненападение и таен допълнителен протокол, който става известен едва след войната, когато е оповестен на световната общественост от германската защита по време на Нюрнбергските процеси.[1433]

В него страните се споразумяват да разделят Източна Европа в случай на „териториално политическо преустройство“ по линията на сферите на интереси, които, започвайки от северната граница на Литва, минаваха по реките Нарев, Висла и Сан. Въпросът дали е в взаимен интерес запазването на полската държава и какви ще бъдат границите на тази държава, определено остава отворен. Тези сухи формулировки разкриват по същество империалистически характер на споразумението и неопровержимо свидетелстваха за връзката му с планираната война.

[1431] Freund M. Weltgeschichte, Bd. III, стр. 115.

[1432] Пак там, стр. 124 има и изявлението на полския министър на външните работи от 23 август 1939 г. (стр. 123), както и телеграмите, обменени между Рибентроп и Хитлер (стр. 165).

[1433] Съветските съдии успяват да се измъкнат от неловкото положение, като гарантират, неясно как, че допълнителният протокол не се явява доказателствен документ, така че по време на процеса той не играе никаква роля. В крайна сметка правилата ги диктуват победителите, въпреки че ги нарушават според интереса си.

В крайна сметка подробните опити на СССР да се оправдаят са разбити от тази взаимовръзка. Разбира се, Сталин би могъл да цитира множество основателни причини за сключване на пакта за ненападение. Той му дава прословутия „отдих“, избутва фронтовата линия на отбранителната система на страната му в западна посока, което е от решаващо значение, и му дава преди всичко увереност, че колебливите Западни сили ще бъдат необратимо в конфликт с Германия, когато Хитлер се връща към най-съкровената си цел и атакува Съветския съюз. Апологетите на Сталин твърдят, че на 23 август 1939 г. той е направил същото, което Чембърлейн прави година по-рано в Мюнхен. Точно както Сталин сега предава Полша за да спечели време, така и той жертва Чехословакия за своето спечелено време. Но нито един от тези аргументи не може да накара човек да забрави за секретния допълнителен протокол, който превръща пакта за ненападение в пакт за нападение, а Чембърлейн никога не споделя такива интереси с Хитлер, въпреки многократните предложения на последния. Напротив, той разбива хитлеровата велика мечта, безпрепятствено да нахлуе в Съветския съюз, чиито лидери сега проявяват много по-малко съвест от него.

Каквито и да са тактическите и политическите елементи на това оправдание, издържащо на строг анализ и използвано в съветските трудове, ясно е че допълнителният протокол е „недостоен за идеологическо движение, което твърди, че има най-дълбоко разбиране за историческия процес“[1434] и никога не разбира световната революция като акт на открито разширяване на сферата на господство, а я разглежда и защитава независимо от морала на човешката природа.[1435]

[1434] Nolte E. Krise, стр. 204.

[1435] Бел. ав.: Смятам че Фест прекалено се позовава на идеологически доводи. Това е разбираемо предвид собствените „демократически“ предразсъдъци на автора, и факта кога е писан труда му при наличието на „демократична цензура“ на Запад, не по-различна от „класово-партийната“ на Изток. Погледнато без излишни идеологии, съветско-германският пакт е неизебжно следствие от геополитиката и просто повтаря упоритите опити на Бисмарк да сключи траен и много тесен военен съюз с Русия „в огън и вода“, тъй като единственият и най-добър съюзник на Германия в Европа може да бъде само Русия и обратно единственият съюзник на Русия в Европа, може да бъде само силна Германия. И двете страни имат общи врагове в лицето на „Западните сили“ Англия и Франция и нямат взаимни териториални претенции които да ги разделят. За съжаление руските лидери тогава в лицето на императора Александър II и канцлера княз Горчаков изобщо не могат да разберат смисъла на това предложение, предвид крайно ограниченото си лишено от геополитически поглед късогледо мислене и тръгват към безумното ухажване на доскорошния враг Франция в ущърб на съюзна Германия и най-вече в свой собствен ущърб. В резултат на руската опърничевост и глурост, Европа стигна до Първата св. война, разпалена от френския реваншизъм подплатен с руския панславизъм. А при наличието на германо-руски съюз става невъзможен всякакъв конфликт в Европа. Сега геополитиката отново събира Хитлер и Сталин, но за съжаление и двамата не разбират значението на този съюз, тъй като нямат нито необходимото образование, нито необходимата подготовка на далновидни държавници. И двамата са хора от простолюдието, авантюристи и революционери случайно достигнали до върховете в своите държави. Затова те подхождат крайно късогледо и егоистично разглеждайки съюза си само като временна мярка за печелене на време, робувайки на всякакви отвлечени, глупави и утопични идеологически предразсъдъци, каквито са „световната болшевишка революция“ и „жизненото пространство“. И в крайна сметка, тяхното неразбирателство взривява такъв гигантски конфликт, който разгроми цяла Европа, реанимира отиващият си либерален капитализъм и отдавна корумпиралата се, негодна парламентарна демокрация и позволи на една неевропейска империалистическа сила САЩ да се превърне в световен господар, а на СССР да окупира половин Европа и да наложи „болшевизма“ просъществувал до 90-те години на XX в. и сринал се от собствените си

Вечерта в Москва минава в изцяло приятелска атмосфера. По-късно Рибентроп съобщава, че Сталин и Молотов са „много мили“, и той се чувства „сред тях като сред стари партийни другари“.[1436] Вярно е, че когато тази нощ е обсъден Антикоминтерновския пакт чийто автор е той самият, Рибентроп се почувства неловко, но приятелското отношение на Сталин го насърчава да се подиграе с пакта. Според доклада на един от германските участници той заявява, че споразумението е „насочено не срещу Съветския съюз, а срещу западните демокрации. А Сталин се шегува като допълва, че „антикоминтерновският пакт плаши главно Лондонското сити и дребните английски търговци. Външният министър на райха, облекчено се съгласява с тази шега добави в същия дух, че г-н Сталин определено е по-малко уплашен от антикоминтреновския пакта, отколкото Лондонското сити и английските търговци.“ По-нататък се казва: „По време на разговора г-н Сталин неочаквано предложи следния тост на фюрера: „Знам колко много германският народ обича своя лидер, затова бих искал да пия за неговото здраве “.

Г-н Молотов пие за здравето на външния министър и посланика на райха граф фон дер Шуленбург. След това г-н Молотов вдигна чаша към Сталин, като отбеляза, че именно Сталин с речта си през март тази година, която е правилно разбрана в Германия, инициира обрата в отношенията. Г-н Молотов и Сталин многократно пият за пакта за ненападение и за новата ера в германско-руските отношения и германския народ.

На раздяла г-н Сталин казва на външния министър на райха (Рибентроп) буквално следното: Съветският съюз е много сериозен по отношение на този пакт, и той може да даде своята честна дума, че Съветският съюз няма да измами партньора си.“[1437]

Изглеждаше, че под наздравицата и чукането на чаши камуфлажният воал на годините вражда се е разтворил и едва сега, във фаталната интимност на тази реч се разкрива близостта на двата режима за тях самите и за останалия свят.[1438] И всъщност 23 август 1939 г. всеки път служи като отправна точка за доказване на съвпадението на тяхната същност, което е много повече от съвпадение при избора на средства и както вече става очевидно, на държавници. Тостът на Сталин в чест на Хитлер не е само фраза, както често се твърди. Думите му казани на раздяла с Рибентроп, са спазени с педантична точност. Противно на всички прогнози и основателни предупреждения, почти две години по-късно, през юни 1941 г., до последния момент той не иска да повярва в нападението на Хитлер срещу Съветския съюз, и настъпващите германските войски, се сблъскват с отиващите на запад конвои със съветски доставки за Германия, според икономическо споразумение.

Удивителната лековерност на недоверчивия и хитър съветски владетел се дължи и на възхищението с което той се отнася към човека, издигнал се от дъното до личност с историческо значение. В Хитлер той уважава единствената равна на него фигура на своето време, а както знаем Хитлер отговаря със

слабости. Днес фаталните последствия от американското господство продължават и изправят света пред опасността от нов глобален конфликт между съвр. велики сили САЩ, Русия и Китай!

[1436] Rosenberg A. Das politische Tagebuch, стр. 82. „Това, възмутено отбелязва Розенберг, оправдавайки се е може би най-наглата обида, която човек може да нанесе на националсоциализма“.

[1437] От бележката на помощник-съветника Хенке от 24 август 1939 г.: Freund M. Weltgeschichte, Bd. III, стр. 166 и сл.

[1438] Бел. пр.: Разкриват се неумолимите закони на геополитиката, идеологиите тук нямат абсолютно никакво значение.

взаимност. Цялата „смъртна вражда“ не отслабва взаимното чувство за признаването на величието им един на друг, и над идеологическите бариери те се чувстват по своему свързани с ранга който историята им отрежда.

В своите мемоари румънският външен министър Григоре Гафенку цитира разсъжденията на Алберт Сорел за първото разделяне на Полша: „Всичко, което отчуждава Русия от други сили я приближава до Прусия. Подобно на Русия, Прусия е парвеню на голямата световна сцена. Тя трябва да проправи пътя към бъдещето си със сила и Екатерина (Велика) вижда, че Прусия е решена да постигне това с големи средства, използвайки големи възможности и голямо усърдие.“[1439]

Тези думи описват подходящо както ситуацията, така и психологията на двамата наследници, тяхната неспокойна воля, гигантските им мечти и техния стил за промяна на света, който ги обединява в един от най-драматичните повратни моменти в историята. „Той не е от тези, които пропускат историческите шансове“[1440], казва Хитлер, изразявайки мнението си за своя колега. Протестите на обърканите привърженици еднакво не ги притесняват. Докато комунистическите партии в резултат на Московския пакт се озовават в една от онези кризи, които ги лишава от последния им призив, на 25 август сутринта възмутените привърженици на Хитлер хвърлят стотици ленти със свастика през оградата „Кафявия дом“ в Мюнхен.[1441]

В същия ден в Москва идват западни военни делегации, които са посрещнати от малко известни московски генерали. Предишния ден те иска в писмо среща с маршал Ворошилов, но не получават отговор. По-късно Ворошилов се извиненява, че по това време е бил на лов за диви патици.

Със сключването на Московския договор, от гледна точка на Хитлер, се създават всички условия за бърз и зашеметяващ триумф над Полша. Това, което се случва по-нататък е механичен процес, „като изгарянето на предпазител“. Следователно през останалото време цялото му внимание е насочено към опит за засилване на алибито му, предотвратяване на намесата и допълнително отчуждаване на Западните сили от Полша, въпреки че разстоянието, вече е станало значително. С тези три цели са свързани всички инициативи и последвалите предложения от оставащите осем дни, на които са възложени толкова много безполезни надежди.

Речта, произнесена от Хитлер на 22 август в Оберсалцберг, следва тези съображения. В отлично настроение и уверен в успеха на преговорите в Москва, докато гръмотевична буря бушува над планините, той очертава на военното командване, настоящата ситуация и за пореден път обосновава неотменимото му решение да започне война. Както неоспоримият му авторитет, така и икономическата ситуация изисква да се отиде на битка: „Нямаме какво друго да правим, трябва да действаме“. Политическите съображения и ситуацията по отношение на съюзите също говорят в полза на бързото решение: „След две или три години тези щастливи обстоятелства няма да съществуват. Никой не знае колко дълго ще живея. Затова нека сблъсъкът

[1439] Gafencu G. цит. с. (цитирано от: Freund M. Weltgeschichte, Bd. III, стр. 174); За уважителното отношение на Хитлер към Сталин, свидетелстват редица негови изявления, цитирани от Г. Ликер в „Разговорите на масата“. И в своите аргументи през последните му дни в пролетта на 1945 г. Хитлер говори много уважително за Сталин, по начин различаващ се от абсолютно презрителното му отношение към образа на врага: Le Testament politique de Hitler, стр. 134, 137.

[1440] Hillgruber A. Staatsmaenner, Bd. I, стр. 122.

[1441] Hoffmann H. цит. с., стр. 103.

да се случи по-добре сега“, се казва в един от записите на тази реч.[1442] Тогава той отново потвърждава убеждението си, че Западните сили няма да се намесят сериозно: „Врагът все още имаше надеждата, че след превземането на Полша, Русия ще действа като враг. Врагът не взе предвид голямата ми решителност. Нашите противници са жалки червеи. Видях ги в Мюнхен. Бях убеден, че Сталин никога няма да приеме британското предложение. Русия не се интересува от запазването на Полша. Във връзка с търговското споразумение започнахме политически диалог. Предложихме пакт за ненападение. Това е последвано от цялостното предложение на Русия. Сега Полша е в положението в което исках да я поставя. Няма какво да се страхуваме от блокадата. Изтокът ще ни доставя зърно, добитък, въглища, олово, цинк. Това е голяма цел, която изисква много енергия. Страхувам се само, че в последния момент някоя (западня) свиня ще ми подхвърли предложение за посредничество“.

Във втората част на речта си, след скромно хранене, Хитлер изразяво опасения относно позицията на Западните сили: „нещата могат да тръгнат в друга посока“, затова е необходима „желязна решителност“. „Не отстъпвайте преди нищо ... Борба на живот и смърт.“ Тази формулировка предизвиква едно от онези митологизиращи настроения, в които историята му се струва като кървава алея, пълна с битки, победи и катастрофи. В началната част на речта си той нарича „създаването на Велика Германия грандиозно постижение“, но в същото време „вдъхновява известно безпокойство, тъй като е постигнато в резултат на блъф на политическото ръководство“; и сега той уверява: „Дългият период на мир не би бил добър за нас ... Смело поведение ... Не машини се борят помежду си, а хора. Имаме качествено по-съвършен човек. Духовните фактори са критични. Унищожаването на Полша е на преден план. Целта е унищожаването на живата сила, а не достигането на определена линия. Ще дам пропаганден претекст за разгръщане на войната, но дали той е правдоподобен е без значение. Победителят няма да бъде попитан по-късно дали казва истината или не. За отприщването и воденето на войната не е важен законът, а победата. Затворете сърцето си за състрадание. Действате жестоко, 80 млн души трябва да придобият своето право. Тяхното съществуване трябва да бъде гарантирано. Правото е на страната на силния. И с най-голямата твърдост.“

Сбогувайки се с генералите, Хитлер отбеляза, че заповедта за започване на военни действия ще бъде дадена по-късно, вероятно сутринта на 26 август. На следващия ден ген. Халдер записа: Денят „Д“ = 26.08. (Събота) е окончателен. Няма да последва друга заповед.“[1443]

Тези дати обаче са преразгледани. Въпреки че всички опити на западната политика рухват след Московското споразумение, преди всичко Англия показва стоическа решителност, Полша е почти обречена на разруха, но кабинетът сухо заявява, че последните събития не са променили нищо. Военните приготовления са демонстративно засилени. В писмо до Хитлер, Чембърлейн предупреждава срещу всякакви съмнения относно решимостта на англичаните

[1442] По отношение на тази реч има общо шест версии, които се различават помежду си по акцентите си; виж сравнителния анализ на Винфрид Баумгарт: VJHfZ, 1968, N. 2, стр. 120 и сл. За варианта, цитиран тук, виж: IMT, Bd. XXVI, Док. 798 PS (първа част) и Dok. 1014 PS (втора част). За впечатлението, направено от речта върху присъстващите, виж: Raeder E. цит. с., Bd. II, стр. 165 и сл .; Manstein E. v. Verlorene Siege, стр. 19 и сл.

[1443] Haider F. KTB, Bd. I, стр. 27.

да се съпротивляват: „Това би било най-голямата грешка ... Твърди се, че ако правителството на Негово Величество беше направило своята позиция по-ясно[1444] през 1914 г., тази ужасна катастрофа щеше да бъде избегната. Правителството на Негово Величество е решено да гарантира, че такова трагично недоразумение този път няма да възникне.“

Изказването на премиера в камарата на общините е в същия тон. За разлика от объркaната Франция, която едва запазва своята решителност и се наслаждава на сладостта на поражението си, задавайки въпроса „защо да умираш за Данциг?“, Англия сега не отстъпва и на сантиметър. По същия начин, както за Хитлер, Данциг не е за Чембърлейн обектът върху който се фокусира светлината: той всъщност е „далечен град в далечна страна“, както заяви в камарата на общините. Заради него никой нямаше да умре.

Но след Московския пакт, когато цялата й политика се проваля, Англия разбира за какво ще трябва да се бори и да умре при всякакви обстоятелства. Политиката на успокоение се основава на страха у буржоазния свят от комунистическата революция. Според възгледите на британските държавници Хитлер играеше ролята на войнствен защитник срещу тази заплаха, и това ги кара да се примиряват с всичките му постоянни лудории, провокации и зверства – и само това. След като постига споразумение със Съветския съюз, той се „разкрива“. Става ясно, че не е враг на революцията, за какъвто се представя, че не е защитник на буржоазната система, и не е „генерал Врангел на световна буржоазия“.

Дори да разглеждаме пакта със Сталин като образец на майсторска дипломация, все пак трябва да признаем, че той има един на пръв поглед маловажен недостатък: той лишава от предпоставките, силата върху които политиката на отношенията между Хитлер и Западът е построена. Това е непоправима грешка, сега Англия показва с рядко единодушие, чак до най-твърдите защитници на мира, решимост да се съпротивлява.

Хитлер реагира много раздразнително на многократните прояви на тази воля за съпротива. Хендерсън, който доставя писмото на премиера си в Оберсалцберг, трябва да изслуша развълнувана тирада, която завършва с обявлението, че той, Хитлер, „сега най-накрая се убеди в правотата на идеята, че Англия и Германия никога не биха могли да бъдат в съгласие“. Въпреки това, два часа по-късно, на обяд на 23 август, той отново прави „голямо предложение“ за разделяне на света: германска гаранция за съществуването на британска световна империя, ограничение на оръжията и официално признаване на западната граница на Германия в замяна за правото на Германия да се обръща свободно на изток; и както се е случвало повече от веднъж, непреклонното решение е последвано от въздишка на Нерон, с която той иска да покаже безразличието си към безмилостния, подъл свят на политиката: „по природа той е художник, а не политик, когато Полският въпрос е решен, той ще посвети остатъка от живота си на изкуството, а не на войната; той не иска да превърне Германия в огромна казарма; ще го направи само ако бъде принуден да го направи. Когато полският въпрос бъде решен, той ще се оттегли.“[1445]

[1444] Става дума за двуличната позиция на Англия, която заблуждава Кайзера до последния момент, че няма да се включи в конфликта на страната на Русия и Франция. (бел.пр.)

[1445] Freund M. Weltgeschichte, Bd. III, стр. 271.

Тази сцена, както и мисията на шведския търговец Биргер Далерус, приятел на Гьоринг, който многократно пътува от Берлин до Лондон, служат само на едно – опитът на Хитлер да замаскира намеренията си и да накара Англия да изостави своите задължения. Последният апел към френския премиер преследва същата цел. Хендерсън чува молба да не губи време и незабавно да препрати офертата. Но веднага щом посланикът излиза от стаята, Хитлер извиква генерал Кайтел и потвърждава заповедта да атакува Полша на разсъмване на следващия ден.

С подобни тактически съображения е свързан и фактът, че той отново се колебае няколко часа по-късно, тъй като не самото решение за разгръщане на войната, а началната дата е поставена под въпрос от две новини, които пристигат в райхканцеларията следобед. Едината е от Лондон, и съобщава, че последният опит за разделяне на Англия и Полша се е провалил.

След месеци преговори британското правителство трансформира временните гаранции за подкрепа на Полша в пакт за взаипомощ, Хитлер няма как да не види в това най-решителното отхвърляне на голямото му предложение. Така всички съмнения относно решимостта на Англия да се намеси в хода на нещата са премахнати. Един от присъстващите вижда как след като получил информация, Хитлер „дълго седял замислен на масата“.[1446]

По-силен удар е за него друга новина, която го изтръгва от мечтите му. Тя идва от Рим и съобщава, че Италия се подготвя за тайно излизане от съюза, който едва наскоро е сключен с такава помпозност. През последните седмици, колкото по-близо се очертава конфликтът, Мусолини е подложен на резки промени в настроението от възсторг до отчаяние, какъвто е случаят с хората сангвиници. Чано отбелязва в дневника си не без ирония, за колебанията „на вълната от емоции“: тогава Дуче демонстрира решимостта си да стои настрана от войната на Хитлер, „след това казва, че честта изисква да отиде с Германия, уверявайки, че иска да получи своя дял от плячката под формата на Хърватия и Далмация“. Два дни по-късно той иска „да се подготви за оттегляне от Германия, но да следи събитията с повишено внимание“, след това отново „счита, че все още е възможно демокрациите да не се включват, а Германия ще сключи брилянтна сделка с минимални разходи и той не би искал да остане с празни ръце. Освен това се страхува да не разгневи Хитлер.“[1447]

В такова объркване от взаимно противоречащи се мотиви на 25 август в 15,30 ч. Той увери германския посланик в безусловна подкрепа, но това обещание отменя два часа по-късно с телеграма до Хитлер, като представи такъв огромен списък с материална помощ като условие за подкрепа, че тези искания „биха могли да убият бик“, както казва Чано, използвайки не съвсем удачно сравнение.[1448] Позовавайки се на факта, че в двустранните споразумения войната е планирана за по-късна дата и италианската армия не е въоръжена и готова да се бие, той се опитва да се измъкне от алтернативата между смъртта и предателството.

Строго погледнато, Хитлер няма причина да бъде обиден. Италианците могат да се чувстват измамени, обидени безброй пъти от презрително

[1446] Schmidt P.цит. с., стр. 450 и сл.

[1447] Ciano G. цит. с., стр. 123 и сл. (13-18 август 1939 г).

[1448] Пак там. стр. 131. Това е списък, който по името на тогавашния най-ценен материал за производство на оръжия, молибден (от който италианците искат поне 600 тона) по-късно започва да се нарича „молибденов списък“. Той е цитиран в книгата: Hofer W. Die Entfesselung des Zweiten. Weltkriegs, с. 256 и др.

отношение и закъснялото писмо, с което той обявява пакта с Москва. Това е пример за пренебрежителна дипломация, с която отговаря на съюзник, който иска истинска информация, а не банални фрази и евтина вестникарска пропаганда за извършени полски насилия над германците живеещи в Полша, но не казва нито дума за идеологическите и политическите последици, произтичащи от ротацията на всички позиции на 180°. Хитлер се сбогува с италианския посланик, който му връчва писмото на Мусолини, с „ледено лице", а от райхканцеларията отново се чуват „презрителни забележки за „неверните партньори по оста". Няколко минути по-късно Хитлер отменя заповедта за атака. „Фюрерът е в много потиснато настроение", пише Халдер в дневника си.[1449]

Събитията сякаш се забавят драстично. Три дни по-късно, по думи на хора от обкръжението му, Хитлер не е в най-добра си форма, лицето му е с уморен вид от няколко безсънни нощи, гласът му е отпаднал. Той говори на среща на отговорни партийни и военни ръководители и се опитва да оправдае поведението на Мусолини. Настроението му е потиснато и мрачно. Заявява, че предстоящата война ще бъде „много трудна, може би безнадеждна". Но не отстъпва от решението си, а съпротивата както винаги само засилва ината му: „докато съм жив, не може да става дума за никаква капитулация".[1450] Той определя 1 септември като нова дата за нападението над Полша.

Последвалите събития: страстните усилия за поддържането на мира, посланията, пътуванията и дейността разгръщаща се между столиците, изглеждат нереални за онези, които се обръщат към историята. Те се появяват отчасти като театър на абсурда, с изобилие от диалози между глухи и неми, лесно разбираемо объркване и гротескни сцени.

Трогателният личен призив на Даладие и обажданията на Кулондр, който казват на Хитлер всичко, „което сърцето ми на човек и французин може да ми каже", са напразни. Помирителният жест на Англия също е напразен, и Хитлер отговоря само с нови упреци, така че дори търпеливият Хендерсън губи контрол над нервите си и се разкрещява заплашително на Хитлер: „Не искам да чувам повече такива думи от вас или от някой друг. Ако искате война, ще я получите!" И накрая напразно е писмото на Мусолини, което иска да убеди Хитлер да реши проблема с помощта на конференция, уверявайки го, че „това няма да наруши ритъма на вашите прекрасни постижения".[1451]

Само двамата противници знаят, че ситуацията е безнадеждна: Хитлер и Бек. Само те единствено мислят изключително за войната, единият тласка събитията към нея нетърпеливо и се фиксираше на определената от него дата, другият фаталистично и уморено, сляпо се уповава на съдбата.

Хитлер е толкова фанатично решен да използва военната си сила, че вече не вижда политически възможности. От бележките на британските дипломати става ясно какви маневри очаква Лондон и за какви отстъпки се готви. За просто отказ от война Хитлер ще получи не само Данциг линията за комуникация с Източна Прусия която желае, но и обещанието на Англия да

[1449] Haider F. KTB, Bd. I, стр. 34; Schmidt P.цит. с., стр. 453.

[1450] Haider F. KTB, Bd. I, стр. 38, 40.

[1451] Писмо на Мусолини до Хитлер от 29 август 1939 г.: Freund M. Weltgeschichte, Bd. III, стр. 328; Доклад на френския посланик Р. Кулондр до министъра на външните работи на Франция за разговора му с Адолф Хитлер (Coulondre R. цит. с., стр. 287), както и доклада на Хендерсън до Халифакс: Gilbert M., Gott R. цит. с., стр. 232.

възстанови колониалните владения на Германия от преди 1918 г., както и започване на преговори за по-големи компромиси.[1452]

Хитлер обаче вече не мисли за алтернативи. В този момент за пръв път ясно се проявява неспособността му да надхвърли военните цели и постоянно да анализира военното положение от гледна точка на своите политически възможности. И тази тенденция през следващите години все повече се засилва. Въпреки че приема британското предложение за преки преговори с Полша, той веднага поставя ултиматум и иска пристигането на полски представител с всички правомощия в рамките на 24 часа. С този шахматен ход има намерение да се принуди Полша да се предаде, както в случаят с Чехословакия, или да я представи като нарушител на мира.

Списъкът на исканията, които Германия подготвя за преговорите, е изцяло насочен към разпадане на фронта на противниковите сили с помощта на въображаеми отстъпки: връщане на Данциг и като опит да спечели световното обществено мнение за своя страна, предлага цял набор от мерки, включващи плебисцити, компенсации, международен контрол, гаранции за правата на малцинствата и предложения за демобилизиране.

Халдер пише за разговора си с Хитлер следобед на 29 август: „Фюрерът се надява да забие клин между Англия, Франция и Полша ... Основната идея е да се поставят само демографски и демократични изисквания“. И тогава имаме реален график на действи: „30.08. - Поляци в Берлин. 31.08. – скъсване на отношенията, 01.09. - използването на сила.“[1453]

Поляците обаче не идват в Берлин. Бек е твърде уплашен от сенките на Шушниг и Хаха. На неуморните настоятелни искания на британците и французите, към които също се присъединяват и италианците, той само потиснато и накратко отговоря, че няма какво да се преговаря. На сутринта на 31 август Хендерсън е информиран, че Хитлер ще даде заповед за атака, ако полското правителство не се съгласи да изпрати представител преди 12 часа на обяд. Отново, както наскоро в Москва, започва борба срещу полската непримиримост в надпревара с времето. Хендерсън се опитва да убеди полския си колега в Берлин, като изпраща двама офицери при него. Липски приема посетителите в кабинета си. По думине на единия от тях, в посолството се подготвят за евакуация, изнесени са част от нещата и обзавеждането, а посланикът е „блед като лист“, взема хартията със списъка на германските изисквания с трепереща ръце, поглежда го с неподвижен, празен поглед и накрая тихо казва, че не може да разбере какво пише там. Той знае само, че е необходимо да останем твърди и че „Полша, изоставена от своите съюзници, е готова да се бие и да умре сама“.[1454] Смъртта е единственият изход за Полша. В същият дух е изпратената в 12,40 ч. по телеграфа, заповед на Бек до посланика му в Берлин. Това е документ свидетелстващ за пълното объркване на полската дипломация. И в същият час и същата минута когато Липски получава телеграмата от шефа си, Хитлер подписа „Директива № 1 за

[1452] От записките на Ейвън Къркпатрик, Орм Сарджент и лорд Халифакс. Gilbert M., Gott R. цит. с., стр. 320 и сл.

[1453] Haider F. KTB, Bd. I, стр. 42.За германския "мирен план" в: ADAP, Ser. D, Bd. VII, S. 372 ff.; Schmidt P. цит. с., стр. 459 и сл.

[1454] Dahlerus B. Der Letzte Versuch, стр. 110; Записка на посланик Хендерсън от 31 август 1939 г.: Freund M. Weltgeschichte, Bd. III, стр. 372 и сл.

запомването на военните действия“, и малко по-късно той отговоря на въпроса на италианския посланик, че всичко вече е решено.[1455]

Директивата започва по следния начин: „Сега, когато всички политически възможности са изчерпани за премахване с мирни средства, на непоносимата ситуация за Германия на източната й граница, реших да постигна това със сила. Атаката срещу Полша трябва да бъде извършена в съответствие с подготовката, предвидена в плана „Вайс“. Денят на настъплението е 1 септември 1939 г., часът е 4,45 сутринта... На Запад трябва недвусмислено да се очаква от Англия и Франция откриването на военни действия. Незначителните нарушения на нашите граници трябва първо да бъдат разгледани на местно ниво. Строго спазвайте гарантирания от нас неутралитет спрямо Холандия, Белгия, Люксембург и Швейцария.“

Вечерта в 21 ч. Всички радиостанции излъчват списък с германски предложения за Полша, за които на самите поляци никога не е било съобщено. Почти по същото време екипът на щурмбанфюрера на СС Алфред Нойокс, извършвайки инсцинирана полска атака срещу германска радиостанция в Глайвиц, излъчва кратко изявление изстрелва няколко изстрела във въздуха и оставя няколко трупа на затворници избрани за тази цел. Няколко часа по-късно, при изгрев слънце на 1 септември, е получен доклад от полския комендант на крепостта Вестерплате, м-р Сухарски: „В 4,45 линкорът „Шлезвиг-Холщайн“ откри огън по Вестерплате от всичките си цеви. Обстрелът продължава“.

В същото време военните части концентрирани по германско-полската граница, преминават в настъпление от първоначалните си позиции. Няма обявяване на война. **Започва Втората световна война.** В същото време Хитлер все още се надява да избегне голям конфликт. Малко преди 10 часа той заминава за среща в сградата на операта „Крол“. По улиците, по спомените на очевидци, почти няма хора, няколко минувачи мълчаливо хвърлят погледи към колата, в която Хитлер седи в сива полева униформа. Речта му е много кратка и се отличаваше със сериозност, лишена от ярки цветове. Кълне се в своето спокойствие и „безкрайно търпение“, че за пореден път се опитва да събуди надеждата за диалог със Запада, обещава ново приятелство със Съветския съюз, изразява неудобството си от позицията на своя италиански съюзник и изрича куп обвинения срещу полското правителство“.

„Полша, казва той, използвайки явна и груба спекулация за броя на граничните инциденти през последните дни, „тази вечер използва редовни армейски части, за да атакува цели на нашата територия, тези войници стреляха по нас. От 5,45 е открит ответен огън! Отсега нататък ще отговаряме на всяка тяхна бомба с нашата бомба.“

Сега той иска да бъде първият войник на райха: „Обляках отново униформата, която е най-свещената и скъпа за мен. Ще я сваля едва след победата, или – няма да дочакам този край.“[1456]

Продължителната надежда на Хитлер, че конфликтът може да бъде ограничен само до Полша се подхранвана от бавността на Запада, който не

[1455] От бележките на Шмид за разговора между Хитлер и Атолико, който се провеждж на 31 август 1939 г. в 19 ч.: M. Freund Weltgeschichte. Bd. III, S. 391; за "Директива № 1": ADAP Ser. D, Bd. VII, стр. 397 и сл.

[1456] Domarus M. цит. с., стр. 1312 и сл. Що се отнася до времето на избухване на военните действия, Хитлер съобщава, както е предвидено в "Директива № 1", настъплението започна в 4,45 часа сутринта.

отговоря на германското нападение с незабавно обявяване на война, както се изисква от съюзническите ангажименти. Решението за започване на война е дадено ужасно трудно от френското правителство. То се оправдава, използвайки все нови извинения. Генералния щаб се надява на новата посредническа мисия на Мусолини. Започва евакуация на хората от големите градове и в крайна сметка се Франция се опитва да забави влизането във войната поне поне за няколко часа.[1457] Позицията на Англия е по-решителна и отразява сериозността на решението, което трябва да се вземе. На 1 септември Чембърлейн обявява в парламента: „Преди година и половина изразих гореща надежда, че няма да падне върху мен участта, да призова страната да вземе ужасното решение за влизане във войната".

Сега той ще поиска от правителството на райха, обещание да прекрати настъплението в Полша и да изтегли войските си обратно. Когато един депутат шумно пита цялата аудитория дали има краен срок, премиерът отговоря: „Ако отговорът на това последно предупреждение е отрицателен, както предполагам, че германската реакция ще бъде точно такава, посланикът на Негово Величество е инструктиран да напусне Германия. В такъв случай сме готови."

Хитлер обаче пренебрегва това предупреждение или прави само заключението, че Англия въпреки наличието на недвусмислен казус в който задълженията на съюза влизат в сила, все пак поставя откриването на военни действия в зависимост от определени условия. Затова първоначално той изобщо не отговоря на английското предложение от 1 септември. И докато Великобритания и Франция се опитват да постигнат споразумение в хода на изтощителни преговори за съвместни действия, в Полша германските войски настъпват бързо.

Очевидно точно тези признаци на слабост на противоположната страна насърчават Хитлер, когато на 2 септември той отхвърля опитите на Мусолини да убеди Германия да разреши проблема на масата за преговорите, използвайки благоприятна ситуация. Мусолини го убеждава: „Данциг вече е германски, Германия държи в ръцете си козовете, гарантиращи изпълнението на нейните изисквания. Освен това Германия вече получи „морално удовлетворение". Ако се съгласите на конференция, ще постигнете целите си и в същото време ще избегнем войната, която както вече става ясно, ще стане всеобща и изключително дълга".[1458]

В нощта на 2 септември Англия най-накрая решава да се откаже от съвместни действия с Франция и възлага на Хендерсън да постави ултиматум на германския външен министър в 9 часа сутринта на следващата неделя, който да изтече в 11 часа. Рибентроп инструктира своя старши преводач, д-р Паул Шмидт, да предаде тази бележка, и той описва сцената, която се е случила, след като е донася документа в райхканцеларията. Членовете на кабинета и много партийни лидери са събрани в чакалнята пред кабинета на Хитлер, Шмидт трябва да се провре през множеството хора с мъка. Когато влиза в кабинета, Хитлер седи на бюрото си, а Рибентроп стои малко отстрани до прозореца: „Когато влязох, и двамата ме погледнаха с напрегнати очи.

[1457] В преговорите с Англия, Франция изразява желание да започне военни действия едва на 4 септември, както Боне настоява пред Халифакс, в понеделник вечерта: Freund M. Weltgeschichte, Bd. III, стр. 412 f.; относно речта на Чембърлейн в камарата на общините: Das Blaubuch der brit. Regierung, Basel, 1939, Nr. 105.

[1458] 1458 ADAP, Ser. D, Bd. VII, стр. 425.

Спирайки на известно разстояние пред бюрото на Хитлер, бавно започнах да му превеждам ултиматума на британското правителство. Когато приключих, настъпи пълна тишина. Хитлер седеше като вкаменен и гледаше в пространството пред себе си. Той не загуби самообладание, както по-късно спореха, не се ядоса, както си спомнят другите. Той седеше на мястото си напълно неподвижен. След известно време, което ми се стори като цяла вечност, той се обърна към Рибентроп, който остана да стои до прозореца, сякаш вцепенен: „Е, сега какво да правя?" Хитлер попита външния си министър с ярост в очите, сякаш искаше да изрази, че Рибентроп го е дезинформирал за британската реакция. Рибентроп отговори тихо: „Предполагам, че следващия час французите ще ни представят същия ултиматум".[1459]

Когато около обяд Кулондр се появява в германското външно министерство, Англия вече е теоретично във война с райха. Френският ултиматум съответства на британския, но което е характерно се различава по една подробност: правителството в Париж се страхува от думата „война", заплашва, ако Германия откаже да изтегли войските си от Полша, „ще премине към изпълнение на задачата и договорните си задължения, известни на германското правителство, които Франция е поела по отношение на Полша".

Обратно в посолството самият Кулондр се разплака пред служителите си.[1460] Но и на Англия е трудно да се включи във войната като свършен факт. Полша отчаяно очаква военна помощ или поне подобрение на положението си и твърде късно осъзнава че остава без реална подкрепа. Мудността на Англия в действията ѝ се дължат не само от темперамента или недостатъчната военна подготовка. Гаранциите за Полша в Англия никога не са третирани с голямо съчувствие. Между двете страни няма традиционно приятелство, Полша се смята за страна с диктаторски режим, показващ само ограничения и потисничество, присъщо на авторитарното уравление, но без театралната магия и хипнотичното влияние на властта.[1461] Когато в първите дни на септември един опозиционен консерватор настоятелно иска пред член на кабинета да се помогне на Полша и в същото време споменава обсъждания тогава план за подпалване на Шварцвалд със запалителни бомби, той чува следния отговор: „Какво Вие наред ли сте, това не може да се направи, това е частна собственост. Така че следващия път ще поискате от нас да бомбардираме района на Рур."

Франция поема ангажимент към Полша преди 16-ия ден от войната, да започне офанзива с 35 или 38 дивизии. Но заема напълно отбранителна позиция и запазвайки националната си идилия, не успява да планира офанзива. В Нюрнберг ген. Йодл казва: „Ако не се провалихме през 1939 г., това беше само защото по време на полската кампания около 110 френски и британски дивизии на Запад бяха напълно пасивни срещу 25 германски дивизии".[1462]

При тези условия модернизирана германска армия успява да смажат Полша с един победоносен ход.[1463] Другата страна противопоставя на

[1459] Schmidt P. цит. с., стр. 463 и сл.

[1460] Stehlin P. цит. с., стр. 234; ADAP, Ser. D, Bd. VII, стр. 445. Shirer W. L. Aufstieg und Fall, стр. 562.

[1461] Gilbert M., Gott R. цит. с., стр.274, 284 и сл.

[1462] IMT, Bd. XV, стр. 385 и сл.

[1463] За нахлуването в Полша са използвани 57 германски дивизии разделени в две групи: група армии „Север" с 21 дивизии и група армии „Юг" с 36 дивизии, а германските ВВС съсредоточават 2000 самолета. Срещу Полша е осъществена германската военна доктрина на

германското съвършенство, плавност на действията и динамика, според собственото им по-късно признание, само дезорганизирани отделни опити за съпротива, характеризиращи се с „трогателен абсурд".[1464]

Безпрецедентното взаимодействието на танковите части, пробиващи напред следвани от мотопехотните части и пълното надмощие на ВВС, чиито щурмови самолети с оглушителен вой бомбардират целите, както и безупречно работещата информационна система, с цялата си мощ този колос се движи напред с механична неумолимост и поставя поляците в положение, в което те няма какво да покажат, освен смелостта си.

По едно време Бек, започва наивно да твърди, че въоръжените сили са „подготвени за гъвкава мобилна война, която ще възпира врага. Светът ще бъде изумен."[1465]

Основното значение на тази кампания е, че показва как армия от Втората световна война, води кампания с армия останала на нивото на Първата световна война.[1466] Няма друго по-ярко проявление на това неравенство на силите от смъртоносната и самоубийствена донкихотска атака на полската кавалерия срещу настъпващите германските танкове в Тухелската равнина.[1467]

Още през първата половина на 5 септември генерал Халдер пише, след обсъждане на военното положение, че „врагът е почти победен", Краков пада на 6 септември, ден по-късно правителството бяга от Варшава за Люблин, а на следващия ден германското настъпление достига до полската столица. Вече всяка организирана вражеска съпротива започна да се разпада. В резултат на две големи обходни операции, започнали на 9 септември, остатъците от полските въоръжени сили са обкръжени и след това бавно смазани.

Осем дни по-късно, когато кампанията е почти приключила, Съветският съюз нахлува от изток във вече разбитата страна, като предприема все пак обширни правни и дипломатически мерки[1468], за да не бъде обвинен в агресия. На 18 септември германските и съветските части се срещат в Брест-Литовск и

„светкавичната война", която се води със силите на танковите дивизии във взаимодействие с ВВС. (бел. пр.)

[1464] Freund M. Weltgeschichte, Bd. III, стр. 406.

[1465] Burckhardt C. J. цит. с., стр. 164.

[1466] Полската армия има в състава си 30 кадрови, 10 резервни дивизии и 12 кавалерийски бригади. В нея господстват стари, неадекватни на военната теория и практика възгледи за водене на войната, липсват бронетанкови и механизирани дивизии и бригади, не достигат артилерия, противотанкови и зенитни оръдия и авиация. (бел. пр.)

[1467] Такива кавалерийски атаки срещу танкове не е имало. Това е измислица на пропагандата на Гьобелс. Става дума за състоялата се на 1 септември атака на 18 поморски кавалерийски полк на полк. Мажегелаж, срещу германската 20 мотопехотна дивизия. Полските кавалеристи задържат настъплението ѝ за известно време. В цялата кампания полската кавалерия извършва шест атаки, и само в два случая на бойното поле е имало германска бронетехника. Но кавалеристите (уланите) атакуват живата сила, а не танковете. Въпреки това, пропагандното клише получава широко разпространение. В първия том от своите мемоари Чърчил пише: „Дислокацията на полската армия беше неразумна. Поляците бяха разпръснали всичките си военни сили на границите на страната. Нямаха централен резерв. Кавалерията се сражаваше доблестно срещу многобройните танкове, но не можеше да им навреди". (бел. пр.)

[1468] На 17 септември е връчена нота на полския посланик в Москва Гжибовски, от зам.министъра (замнаркома) на външните работи Потьомкин, в която се казва, че в резултат на германо-полската война, Полша е разгромена и окупирана и вече не съществува като държава, затова войските на СССР ще настъпят за да защитят украинското и белоруско население живеещо в източните предели на страната. Без да обявява война СССР всъщност окупира Източна Полша и си взема своя пай от плячката. Така се извършва историческата четвърта, сега двойна германо-съветска подялба на Полша, след 20-годишно независимо съществуване. (бел. пр.)

провеждат съвместен парад на победата.[1469] Първият „блицкриг“ приключва. Когато няколко дни по-късно пада Варшава, Хитлер нарежда да се бият камбаните седем последователни дни, между 12,00 и 13,00 часа.

Независимо от това, остава въпросът дали бързият военен триумф му носи безоблачно удовлетворение или цялото това ликуване и биене на камбани не може да заглуши предчувствието, че победата всъщност вече е загубена. Хитлер вижда, че основната му концепция е обърната с главата надолу. Той се бори в погрешна посока, не с Изтока, както би могъл да се вдъхнови по време на полската кампания, която преминава толкова бързо, а със Запада.[1470] В продължение на почти 20 години цялото му мислене и тактика се определят от точно обратната идея. Сега неговото нетърпение, упорство и опиянявващият ефект на големите успехи надделяват над всички рационални съображения и накрая разбиват „фашистката схема за подреждане на силите“. Той се бори с консерваторите, без „първо да победи революционерите“.[1471] Нещо което подсказва, че е осъзнал тази фатална грешка едва в тези дни. Хората около него съобщават, че песимизмът го е обзема и изведнъж е обзет от страх, кадвайки че е „искал да извади главата си от примката“.[1472]

Скоро след като войната с Англия става неизбежна, той казва на Рудолф Хес: „Сега цялото ми дело се разпада. Книгата ми[1473] беше пропиляна“. Понякога той се сравнява с Мартин Лутер, който също не е желаел да се бие с Рим, както той не иска да воюва с Англия. След това отново се успокоява, разсъждавайки върху знанията си които случайно има оттук-оттам, че Англия е слаба и подкопана от упадъка на демокрацията. Той се опитва да заглуши предчувствията си като заявява, че британското правителство ще води „войната про-форма“ за да изпълни формално задължението си към непопулярния съюзник. „Щом Полша приключи, казва той в последните дни на август, „ще проведем голяма мирна конференция с правомощия“.[1474] На това той се надява сега.

В този контекст трябва да се разглежда желанието на Хитлер, първо след полската кампания, а след това след превземането на Франция, да води война с Англия само с половин уста, в състояние на увеличената военна заплаха, с изтощителни пропагандни кампании, война която англичаните наричат „phoney

---

[1469] На 22 септември в Брест се провежда германско-съветски парад на победителите. Той се приема от генерал Гудериан и от командира на съветската бригада Кривошеин. Трагична е съдбата на 15 000 полски офицери, попаднали в съветски плен. На 5 март 1940 г. по предложение на Берия се взема решение за тяхното екзекутиране. От лагера в Козелск са транспортирани в Катинската гора в района на Смоленск 4404 души, където са разстреляни с куршуми в тила. В Старобелск 3896 души са откарани в Харков и разстреляни в подземията на НКВД. Затворниците от Осташково – 6287 души са убити в Калинин (Твер). Всичко 14 587. През април 1943 г. германците оповестяват, че са открили масови гробове на убити поляци в Катинската гора. (бел. пр.) По-късно СССР упорито отрича това и се опитва да препише това престъпление на Германия. Днес обаче истината за съветските жестокости и геноцид, излезе наяве.

[1470] Бел. пр.: Според неумолимия закон на геополитиката, който Хитлер упорито не може да разбере и това му струва крайния разгром във войната, собствената му смърт и тежката катастрофа за Германия, последиците от които се виждат и днес.

[1471] Nolte E. Krise, стр. 205.

[1472] Burckhardt C. J. цит. с., стр. 351.

[1473] „Моята борба“.

[1474] Weizsaecker E. v. цит. с., стр. 258; относно несигурността на Хитлер и опитите за самоуспокоение: Zoller A. цит. с., стр. 156; Hillgruber A. Staatsmaenner, Bd. I, стр. 196; Haider F. KTB, Bd. I, стр. 39. Другите изкамвания на Хитлер, цитирани тук от 5 ноември 1937 г. до 22 август 1939 г., също съдържат изявления за слабостта и упадъка на Англия.

war“ (странна, фалшива война). В продължение на почти две години неговият стил на война се определя от многократни опити да промени двусмисленото подреждането на силите, да обърне всичко с главата надолу, да се върне към концепцията която някога лекомислено загубва. Няколко седмици преди началото на войната, на 22 юли 1939 г., той казва на адм. Дьониц, че при никакви обстоятелства не трябва да се допуска война с Англия, защото това няма да означава нищо повече от „finis Germaniae“ (края на Германия).[1475] Сега той вече е във война с Англия.

***

Допълнение на преводача: Подписано е съветско-германско споразумение за подялба на Полша и декларация “в полза на мира”: “Правителството на Райха и на СССР чрез подписания днес договор, като уреждат границите между двете държави, вследствие разпадането на полската държава и създавайки по този начин сигурна основа за продължителен мир в Източна Европа, единодушно изказват своето гледище, че е в интерес на всички народи да приключат положението на война, което съществува между Германия, от една страна, и Франция и Англия, от друга. Двете правителства, прочее, ще направят общи усилия да се постигне тази цел колкото е възможно по-скоро. В случай че това не се достигне, ще се докаже, че Англия и Франция са отговорни за войната.”

През ноември 1939 година Сталин нарежда на в. “Правда” да пише, че Англия и Франция са започнали войната, а не Германия. Впрочем, както се вижда от цитата горе, това го има отбелязано в договора който двете държави сключват помежду си след подялбата на Полша. На 28 септември 1939 е подписан „Пакт за приятелство и за границите между СССР и Германия“. Според договора на територията на бившата полска държава се установява граница между Германия и СССР (член 1), която е окончателна и двете страни се задължават да не допускат намеса на трети държави (член 2). Тази граница се разглежда като основа за развитието на бъдещи приятелски отношения между двете страни (член 4).

Хитлер и френският дипломат Робер Кулондр (12.01.1939 г.). Адолф Хитлер в разговор с чешкия външен министър Франтишек Хвалковски в райхканцеларията, Берлин ня 21.01.1939 г.

[1475] Doenitz K. Zehn Jahre und zwanzig Tage, стр. 45.

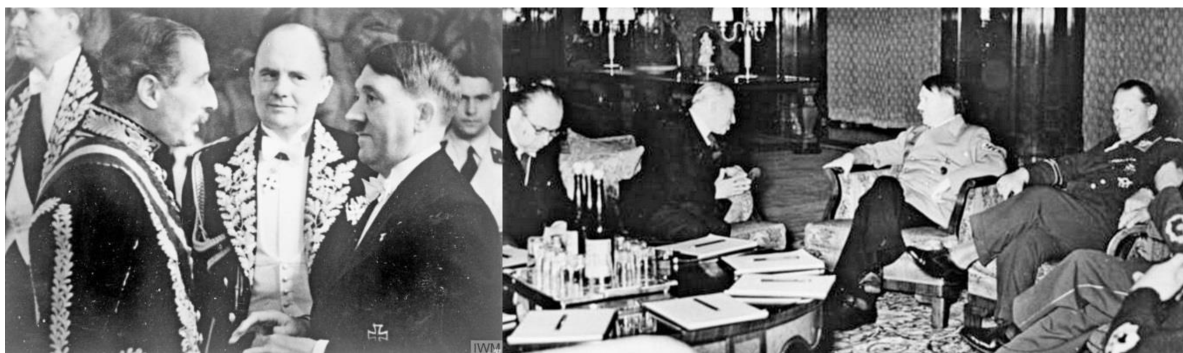

Прием за дипломати в Берлин, в разговор с Невил Хендерсън, 1 март 1939 г. Адолф Хитлер в разговор с Емил Хаха и Хвалковски в Берлин ва 14 март 1939 .

Хитлер в Прага и Бърно, 15-17 март 1939 г.

Хитлер в Мемел (Клайпеда) след връщането на града към Германия, 23 март 1939 г.

Хитлер и граф Чано в Берлин, 22 май 1939 г. и посписването на договора между двете страни или „Стоманеният пакт“.

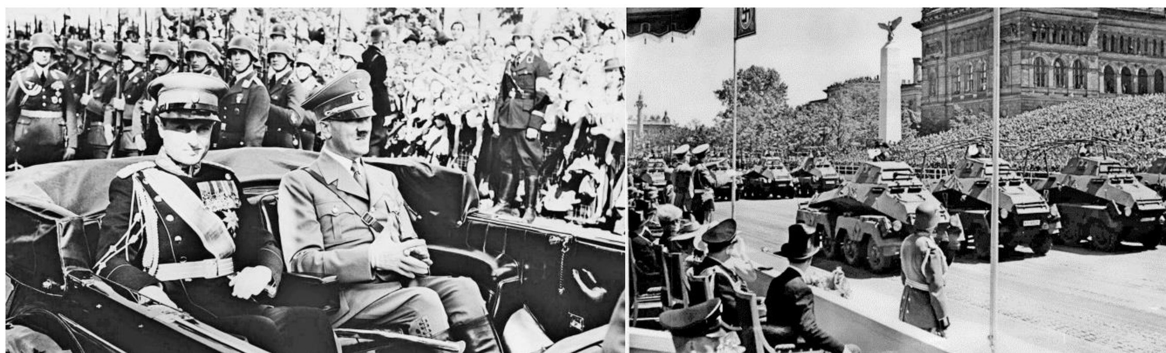

Югосладският принц-регент Павел Караджорджич в Берлин на 2 юни 1939 г. и военен парад в негова чест.

Гьоринг на посещение в Полша, на лов с полския президент в Беловежката гора. Полският маршал Эдвард Ридз-Смигла и германския военен аташе ген. м-р Богислав фон Щудниц на парада по случай „Деня на независимостта“ във Варшава 11.11.1938 г.

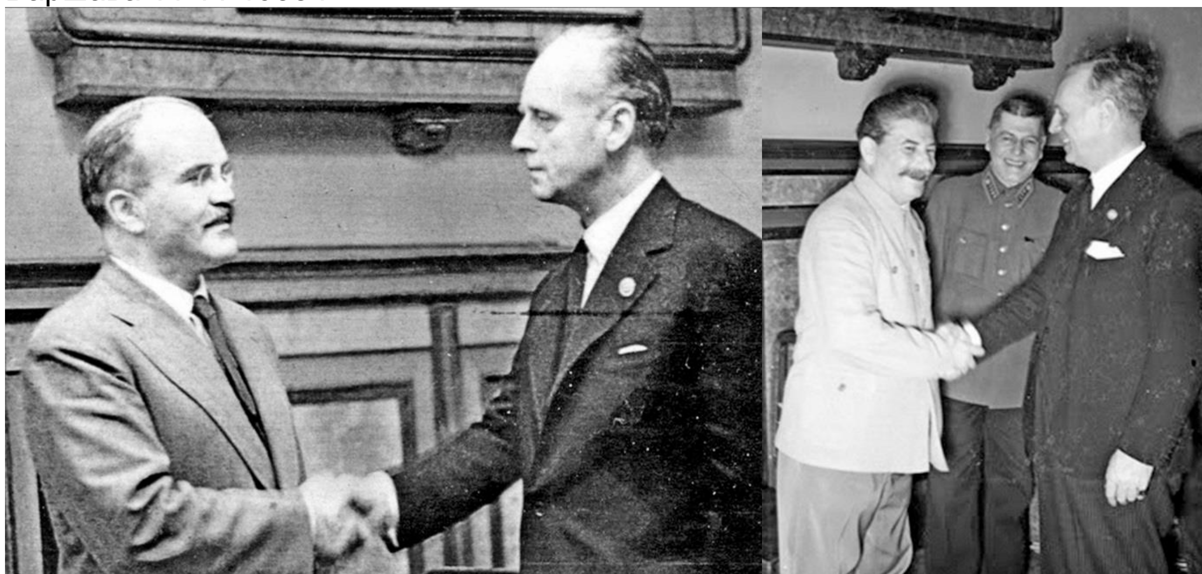

Рибентроп в Москва, с Молотов и Сталин.

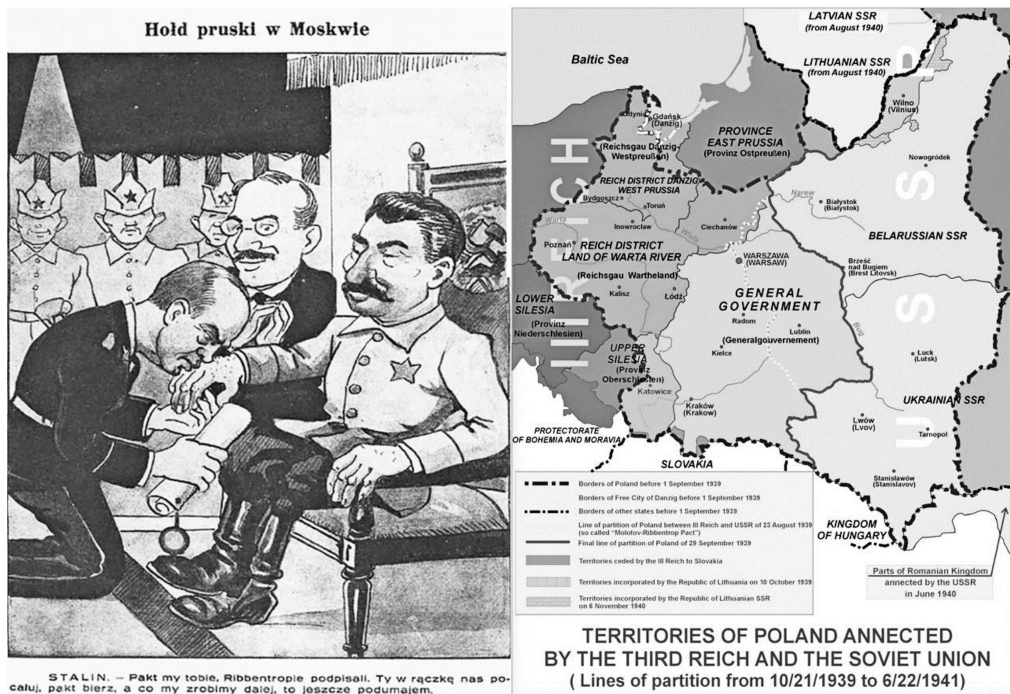

Полска карикатура по повод германо-съветския пакт. Подялбата на Полша в 1939 г. Текстът на капикатурата е следния: Пруският министър в Москва. Сталин казва: „Пакта го подписахме добре, г-н Рибентроп, хайде целувай ръка, па какво ще правим по-нататък ще помислим“.

Хитлер във Варшава 5 октомври 1939 г.

ген. Гудериан и съветския ген. Кривошеин в Брест-Литовск. Съветски и германски офицери.

Съветски и германски офицери в Полша, 1939 г.

ген. Гудериан и ген. Кривошеин приемат парада в Брест-Литовск. Плакет изобразавящ подялбата на Полша.

РАЗМИСЛИ ЗА НЕУДАЧНАТА ВОЙНА

Хороскопът не предвещава мир, а война.
Адолф Гитлер.

Въпросът кой е виновен за Втората световна война е ясен. Въпреки това понякога се правят опити с помощта на измислени схеми да се представи като спорен проблем. В тези случаи обективността на преценката на историка става жертва на апологетиката или на склонността му да остроумничи за оправдаване на това, което не може да бъде обосновано. Пример за това е подходът на А. Дж. П. Тейлър.

Поведението на Хитлер в хода на кризата, предизвикателната му дързост, стремежът му за изостряне на положението и предизвикване на по-голяма катастрофа, ясно доминират в реакцията му на събитията. А решителният му непреклонен отказ, с който блокира и отхвърли цялата воля и всички опити на Западните сили за големи компромиси изцяло в полза на Германия правят излишен всеки въпрос относно виновника.

Тази война е плод на идеите на Хитлер и политиката му през последните години, даже строго погледнато на целият му жизнен път, който е фокусиран върху нея. Ако не беше войната, тези идеи изведнъж щяха да загубят целта и последователността си, а Хитлер нямаше да бъде този, който е.

Неведнъж той казва, че войната е „крайната цел на политиката“.[1476] Тази мисъл е една от основните максими на мирогледа му. Основните идеи, които развива в многобройните си изявления, публикации, речи и разговори е, че политиката, трялва да осигури „жизненото пространство“ на тази или онази нация. От незапомнени времена необходимото „жизнено пространство“ може да бъде завладяно и запазено само с помощта на борбата, следователно политиката е вид постоянна война, въоръженият конфликт е само най-високата й степен, „най-силната и класическа форма“[1477] не само на политиката, но както той вярва и на живота като цяло. Пацифизмът развращава хората, и „животните отново ще заемат тяхното място“, защото стриктно се подчиняват на природните закони.[1478] „Тъй като Земята се върти около Слънцето“, казва той през декември 1940 г. на българския посланик в Берлин Първан Драганов, продължавайки в своя патетичен стил, „докато има студ и топлина, плодородие и безплодие, буря и слънчева светлина, дотогава ще има и борба, включително сред хората и народите. Ако хората бяха останали да живеят в Едем, те щяха да загинат. Човечеството е станало това което е, благодарение на борбата.“

В един от своите „разговори на масата“ по време на войната той заявява, че мирът, продължаващ повече от 25 години е вреден за нацията.[1479] В тези митологизиращи насоки на неговото мислене правото да се разгърне война не е резултат от жаждата за власт, необходимостта от слава или революционното доверие в мисията му на спасителя. Хитлер дори нарича воденето на война с цел заграбването на природни богатства – престъпление. Само мотивът за

[1476] Така Хитлер казва в речта си пред %Националния клуб“ в Хамбург още през 1919 г.: Jochmann W. Im Kampf, стр. 83.

[1477] Подобна фраза но с по-различен смисъл има и Ленин, който казва, че войната е продължение на политиката, но с други средства. (бел. пр.)

[1478] От реч пред офицери и възпитаници на военните училища на 15 февруари 1942 г.: Kotze H. v., Krausnick H. цит. с., стр. 308; Hitlers Tischgespraeche, стр. 248.

[1479] Hitler's Table Talk, p. 661; см. также: Hillgruber A. Staatsmaenner, Bd. I, стр 388.

„жизнено пространство“ позволява на човек да се хване за оръжието. В чистата си форма войната не е само зависима от този мотив, защото такъв е суровия и всемогъщият първичен закон на живота и смъртта, завладяването един от друг е неизкореним атавизъм: „Войната е най-естественото, най-често срещаното нещо. Войната е винаги и навсякъде. Тя няма начало, няма и край под и е вечна като света. Войната е самият живот. Войната е всяка битка. Войната е изначално и естествено състояние.“[1480]

Неподдаващ се на чувството за приятелство, на идеологиите и пренебрегвайки настоящите съюзи, той заявява в „разговорите на маса“, че в далечното бъдеще, когато програмата за залесяването на Италия замислена от Мусолини, бъде изпълнена, може да се наложи да се борим и с Италия.[1481]

В тези идеи трябва да се търси причината, че националсоциализмът няма утопия, а само визия. Хитлер смята картината на великия, всеобхватен ред в света за нищо повече от „нелепо изобретение“. Дори мечтите му за световна империя не достигат своя връх в панорамата на хармонична епоха. Те са пълни с дрънкане на оръжия, бунт и размирици, без значение колко далеч се простира германската мощ в бъдеще, някъде по нейните граници, тя ще трябва да се бори и да пролива кръв, където ще подобрява расата с постоянният подбор на най-добрите. „Ние изчисляваме броя на нашите собствени загуби, определяме мащаба на възможния успех и преминаваме в настъпление“, пише той във втората си книга, „независимо дали това настъпление ще спре на 10 000 км от сегашните граници или на 1000 км. Каквато и граница да достигне нашият успех, тя винаги ще бъде само отправна точка за нова борба.“

Тази почти маниакална фиксация върху концепцията и идеята за войната показа много повече от социално-дарвинисткия подход, и демонстрира степента до която Хитлер и националсоциализма са породени от впечатленията от отминалата общоевропейска война. Те определят чувствата им, практиката им на упражняване на властта и тяхната идеология. Световната война която Хитлер повтаря непрекъснато, за него така и никога не приключва. За него и за цялото му поколение идеята за мир изглежда странно абсурдна, не фигурира в тяхната фантазия, омагьосана от борбата и враждата.

Скоро след като приключва със завземането на властта, когато вътрешнополитическите противници са елиминирани, Гьобелс казва на чуждестранен дипломат, че „той често си спомня с голяма мъка старите времена, когато винаги е имало възможности за улични боеве“. А един човек от близкото обкръжение на Хитлер говори за неговата „патологично бойна природа“.[1482] Тази нужда е толкова силна и доминираща, че в крайна сметка заглушава и поглъща всичко, вкл. и дълго демонстрирания му политически гений. Мислите и стремежите на Хитлер са изцяло насочени към войната, но тази започвала на 3 септември с обявяване на война от страна на Западните сили и с абсурдно обърканите фронтове, не е това от което се нуждае. В дните малко преди да стане канцлер с приповдигнато настроение той казва в обкръжението си, че ще започне бъдещата битка с вражеските сили без никакви романтични афекти, ръководен само от тактически съображения. Той няма да играе на война и няма да позволи на никого да го въвлече във военни

[1480] Rauschning H. Gespraeche, стр. 12; Hitlers Tischgespraeche, стр. 172.

[1481] Hitlers Tischgespraeche, стр. 328.

[1482] Dietrich O. Zwoelf Jahre, стр. 156; Думите на Гьобелс: Kirkpatrick I. Im Inneren Kreis, стр. 69.: Hitlers zweites Buch, стр. 77.

действия с помощта на тази или онази интрига: „Аз ще водя войната. Ще определя благоприятния за атаката момент. Има само един най-изгоден момент. Ще го чакам. С желязна решителност. И няма да го пропусна. Ще насоча цялата си енергия, за да я осъществя. Това е моята задача. Ако постигна това, тогава ще имам право да изпратя младите хора на смърт“.[1483]

Задачата поставена от самия Хитлер, очевидно се проваля. Наистина ли това е неговият провал? Въпросът не е защо Хитлер започва Втората световна война или дали доброволно е решил да гонаправи, единственият въпрос е защо той почти напълно определяйки хода на събитията, противно на всичките му планове, се озова в тази война и в този момент.

Разбира се, той преценя погрешно позицията на Англия и отново играе срещу всички изисквания на разума. Той твърде често излиза от подобни ситуации с триумф, за да не се поддаде на изкушението и да вярва, че му е дадено свише през целия си жизнен път, да превръща невъзможното във възможно

Това е дълбоката причина, и през следващите месеци той таи много напразни надежди. Очаква отстъпчивостта на Англия в резултат на бързото поражение на Полша, след това очаква влизането на СССР във войната на страната на Германия. Също разчита да води формална войната с островната империя. После смята да засили бомбардировките над острова. И накрая смята, че ще постигне победа, като счупи „континенталния меч“ на Англия: „Резултатът от войната се решава в Франция, казва той на Мусолини през март 1940 г., ако Франция бъде победена, тогава Англия ще трябва да сключи мир.“

Великобритания всъщност влиза във войната, без уважителна причина, само поради колебливата позиция на Италия. Всеки от изброените моменти му се струва достатъчен, за да накара Англия да се оттегли от войната. Той просто не вижда други мотиви от противоположната страна, и е толкова уверен в успеха на делото си, че в т. нар. План „Z“ обръща слабо внимание на много бавно напредващата и вече съкратената програма за производството на подводници. Само 2 подводници на месец, вместо планираните първоначално 29.[1484]

Погрешните схващания за военната готовността на Англия, не могат да обосноват решението на Хитлер да започне самата война. Той е наясно с риска, който поема. Когато Лондон обявява решението си да се намеси в съответствие с договора за помощ на Полша на 25 август, Хитлер за пореден път отменя заповедта за нападение единствено под въздействие на тази новина. Останалите дни не дават основание да се предполага, че волята на Англия да се съпротивлява е отслабнала.

Ако на 31 август той все пак потвърждава заповедта за атака, значи е имал по-силен мотив, който е определя решението му. В общата картина на поведението му се обръща внимание на упоритото, своеобразно сляпо нетърпение, с което той е нетърпелив да воюва. Това е в очевидно противоречие със забавянията, постоянните колебания, които винаги са характерни за процеса на вземане на решения от Хитлер. Когато в последните

[1483] Rauschning H. Gespraeche, стр. 16.

[1484] Hillgruber A. Staatsmaenner, Bd. I, стр. 102 и сл. В същия разговор Хитлер отбелязва, че ще се занимава с подводниците „с цялата си енергия“ едва от есента на 1940 г., „но се надява, че дотогава ще се справи с враговете си“; Пак там. стр. 92 и сл. Намекът в следващото изречение, че Англия всъщност е влязла във войната само поради колебливата позиция на Италия, идва от неговия разговор с Чано: Ciano G. цит. с., стр. 42.

дни на август Гьоринг го умолява да не губи чувството си за мярка, той го прекъсва, че винаги в живота си играе „ва банк".[1485] Колкото и вярна да е тази забележка по същество, тя категорично противоречи на недоверчивия, предпазлив стил, характеризиращ политиката на Хитлер през всичките минали години. Необходимо е да се върнем в по-далечно минало, почти в ранния предполитически етап от живота му, за да открием произхода на неочакваното поведение през лятото на 1939 г., напомнящо за предишни провокации и трикове. Всъщност всичко подсказва, че през тези месеци Хитлер сякаш е изоставил повечето от изпитаните си политически тактики с които блести 15 години и няма противник, равен на него. Сега сякаш е уморен да се подчинява на фактори, които изискват бавност, вечно маневриране, изкуството да се преструва и да дърпа дипломатически нишки. Той отново се стреми към „велико, общо разбираемо, освобождаващо действие".[1486] Сред острите завои в живота му е пучът от ноември 1923 г., бележещ влизането му в политиката. Преди това той се отличава със своя максимализъм, фронталната агресивност на действията си, радикалните алтернативи „всичко или нищо", които очертава с мрачна изразителност в нощта преди похода към „Фелдхернхале". „Когато бъдем призовани от решителната борба на живот и смърт, тогава ще познаваме само небето над нас, земята под нас и врага пред нас".

Преди това той познава само „фронтални" отношения, или челни сблъсъци, както в рамките на движението, така и със силите извън него. Офанзивният стил на изказванията е съчетан с грубия командващ тон на председателя на партията, и всичките му инструкции свидетелстват за категоричната, безразсъдна решителност.[1487] И само провалът на 9 ноември 1923 г. го кара да осъзнае напълно смисъла и възможностите на политическата игра, тактическите трикове, коалициите и компромисите, направени като външна маскировка, които превръщат мрачния путчист в политик, внимателно пресмятащ ходовете си.

Въпреки целия блясък, с който скоро усвоява ролята си, той никога не може да скрие напълно какви усилия са му необходими, за да се преоблече като „вълк в овча кожа". Дълбоко в себе си е против уговорките, против правилата на играта, законността и което е по-важно, срещу политиката като цяло. Сега той се връща в предишното си състояние, изпълнен с решимост най-накрая да разкъса мрежата от зависимости и фалшиви съгласия и отново да си възвърне свободата на пучиста да нарече който и да е политик „свиня, което ми предлага посредничество". Хитлер се държи „като природно бедствие", според думите на румънският външен министър на Гафенку, казани през април 1939 г. след посещението си в Берлин. И едва ли може да се намери по-точна формула, описваща демагога и бунтовника от началото на 20-те години.[1488] Характерно е, че с приемането на решението за започване на войната постоянно, понякога няколко пъти в една реч, започва да говори с чужди на политиката алтернативи - „победа или смърт", „световно господство или смърт". Това всъщност са неговите дълбоко съкровени чувства: „Всяка

[1485] Weizsaecker E. v. цит. с., стр. 258.

[1486] Това Хитлер го казва през есента на 1933 г., оправдавайки решението си да изтегли Германия от „Лигата на нациите": Rauschning N. Gespraeche, стр. 101 и сл.

[1487] „Информационен бюлетин" от 26 април 1922 г.: Horn W. цит. с., стр. 69; за други примери, пак там стр. 67 и сл. Предишният цитат е взет от обръщението на Хитлер до щурмовите войски на 16 декември 1922 г.: PND Bericht Nr. 393, HA 65/1483.

[1488] Freund M. Weltgeschichte, Bd. HI. стр. 189.

надежда за компромиси е детска, въпросът е победа или поражение – казва например на 23 ноември 1939 г. на своите генерали. „Издигнах германския народ на големи висоти, въпреки че сега сме мразени в света. Заложих делото си на карта. Трябва да избирам между победата и гибелта. Избирам победата". След няколко изречения по-късно тази мисъл се повтаря: „Това не е конкретен въпрос, а дали да бъдем нация или не".[1489] Съвсем в духа на това отклонение от политиката на ирационално ниво, той ясно се връща и по отношение на терминологията и изразителността. „Само това може да бъде насърчено от благосклонността на провидението което се бори със съдбата", отбеляза в същата реч. Един наблюдател от неговия вътрешен кръг отбеляза в последните дни на август изразената „тенденция към смърт в стила на нибелунгите[1490]", и Хитлер се оправдава, като посочва, че и Чингис хан, е „изпратил милиони жени и деца на оня свят". Фюрерът определя войната като „фатална борба, която не може по някакъв начин да бъде заменена или заобиколена от някакво умно политическо или тактическо изкуство, войната наистина е вид битка с хуните, в която или ще останеш изправен или падаш и умираш – едно от двете."[1491]

Във всички тези свидетелства човек не може да не види симптомите, че той отново се е озовал в предполитическите сфери, където събитията се определят не от презрителни споразумения и хитрувания, и не от изкуството на измамни политици, а от историята и стъпките на съдбата. Следващите години показват, че отдръпването на Хитлер от политиката не е мимолетна прищявка, и всъщност той никога повече не се връща в нея. Всички опити на обкръжението му, постоянните заклинания на Гьобелс, подтиците на Рибентроп или Розенберг, дори съветите и препоръките на приятелски настроени чужди политици като Мусолини, Хорти и Лавал са напразни. Редовните срещи с лидерите на сателитните държави, които стават все по-редки с продължаването на войната, са всичко което остава от политиката в него, но и те нямат нищо общо с политическата дейност. Самият Хитлер ги превръща, по думите си в „хипнотични сеанси".

Тази еволюция се обяснява с отговора, който дава на представителя на външното министерство в централата, Хевел през пролетта на 1945 г. на предложението му да използва последната възможност за политическа инициатива: „Политика? Вече не се занимавам с политика. Тя е толкова отвратителна за мен."[1492]

За останалите той оправда пасивността си по най-противоречивия начин с промени в обстоятелствата. В онези дни когато военният успех е на негова

[1489] Domarus M .цит. с., стр. 1425 и сл.

[1490] Нибелунги, немски Nibelungen, скандинавски Niflungar – деца на тъмнината, са легендарна бургундска кралска династия, живееща в град Вормс на левия бряг на Рейн. Приказното богатство на династията на Нибелунгите поражда множество митове и легенди, включително знаменития германски епос „Песен за Нибелунгите". С времето думата „нибелунги" станала нарицателно име и с нея се назовават митичен род джуджета, владетели и пазители на съкровищата. По-късно преданията за нибелунгите дават почва за оперната тетралогия на Рихард Вагнер „Пръстенът на нибелунга": „Рейнското злато", „Валкирия", „Зигфрид" и „Залезът на боговете". (бел. пр.)

[1491] Хитлер, казва това, при обсъждане на ситуацията на 31 юли 1944 г.: Hitlers Lagebesprechungen, стр. 587; Weizsaecker E. v. цит. с., стр. 258. Думите за Чингис хан са в речта му на 22 август 1939 г.: VJHfZ, 1968, N. 2, стр. 139.

[1492] От бележка на един от висшите офицери на Генералния щаб, публикувана в: Kriegstagebuch des OK.W (KTB / OKW), Bd. IV, T. 2, стр. 1704; за цитата на Хитлер по-горе: Hitlers Lagebesprechungen, стр. 862.

страна, той вярва че времето работи за него, и в моменти на лош късмет се страхува да отслаби позицията си в преговорите: „Той се смята за паяк-кръстоносец“, според цитираните думи от негово изявление от втория етап на войната, - Който дебне в своята паяжина, трябва да е готов и да има всичко необходимо под ръка в този момент.“ Всъщност зад подобни картини той скрива трайното си подозрение към политиката като цяло, залозите й му се струват твърде малки, успехите й твърде безсмислени. Тя няма онази огнена магическа субстанция, която превръщаше успехите в триумфи. В различни изявления от военните години идеята му е, че е необходимо „да отсечем възможните ни пътища за отстъпление, ... тогава е по-лесно да се воюваш и решителността е по-силна.“[1493]

Сега смята, че политиката не е нищо повече от „възможен път за бягство“. След като изоставя политиката, Хитлер се връща към предишните си принципни идеологически позиции. Тази твърдост на мирогледа му, който толкова дълго време остава скрит благодарение на безграничната му тактическа и методологична хлъзгавост и мимикрия, сега започва да се проявява отново във все по-остри форми. Войната бележи началото на процеса на вкостяване който скоро започва да превзема цялата му личност и да парализира всичките му реакции. Като много сериозен признак на личностната му деградация е неофициалното разпореждане, дадено от него на 1 септември 1939 г., в деня в който започва войната с Полша, заповядващо всички неизлечимо болни пациенти в болниците на райха, да бъдат подложени на евтаназия.[1494] Още по-осезаема форма на този процес е маниакалното усилване на антисемитизма, който сам по себе си е проява на митологизиращото изкривяване на съзнанието му. В началото на 1943 г. той казва в разговор с чуждестранен гост: „Болшевизацията е свързана с премахването на сегашната интелигенция. Евреите са естествени съюзници на болшевиките, и те ще заемат всички ключови места, освободени след избиването на интелигенцията. Следователно, колкото по-радикални са мерките срещу евреите, толкова по-добре. За предпочитане е да издържите на морската битка при Саламин[1495], отколкото да чакате битка с неясен резултат, по-добре е да изгорите всички мостове зад себе си, защото еврейската омраза все още ще бъде колосална. В Германия не можете да се върнете от пътя, който някога сте избрали.“[1496] Чувството му, че е влязъл в последната голяма

[1493] Изявление по време на разговор с членове на Регентския съвет на България в замъка Клесхайм на 16 март 1944 г.: Hillgruber A. Staatsmaenner, Bd. I, стр. 377. В същия разговор Хитлер казва, че вайната се води толкова по-решително, колкото по-малко се мисли, че има все още начини, тя да бъде прекратена“; Пак там, стр. 376.

[1494] Тази заповед е дадена като писмо със следното съдържание: „Райхслейтер Бюлер и доктор по медицина Бранд са упълномощени, под тяхна лична отговорност, да разширят правомощията на съответните лекари, предоставяйки им правото да убиват по милост всички пациенти, чиято болест според човешките представи е нелечима, а състоянието - критично. Адолф Хитлер.“ Вижте: IMT, Bd. XXVI, стр. 169. Програмата за евтаназия обаче не е изпълнена изцяло, поради протестите на църквата, които следват скоро след това, когато това става обществено достояние.

[1495] Битката при Саламин е морско сражение между гръцкия и персийския флот, което се състои на 28 септември 480 г. пр. н.е. в Сароническия залив край остров Саламин в Егейско море. То е част от Втората гръко-персийска война и завършва с блестяща победа за гърците, която обръща хода на войната в тяхна полза. (бел. пр.)

[1496] В разговор с маршал Антонеску на 13 април 1943 г.: A. Hillgruber Staatsmaenner. Bd. II, стр. 232 и сл.

битка, очевидно се засилва. Есхатологията[1497], според него, не познава личността с дипломата.

Когато търсим специфичен елемент, който задейства всички тези процеси, трябва да се знае, че отвращението на Хитлер към политиката, колкото и естествено да се вписва в психологическия му образ който постоянно не харесва стабилността във всичко, не ни дава пълно обяснение.

По-рано се приемаше, че в структурата на неговата личност е възникнал разлом под въздействието на определено заболяване, но няма конкретни данни, които да подкрепят тази версия. Такова разсъждение крие само опитите на разочарованите привърженици на режима, да обяснят разликата между Хитлер от периода на успеха и Хитлер от периода на провала. Но каквито и сривове да се случват в живота на този човек, напълно неизменната природа на идеите и идеологията му, която се проявява сега и е тясно свързана с ранните периоди от живота му, подсказва че няма разлом а напротив, демонстрира неизменността на ядрото, на същността на Хитлер.

Нетърпението играе роля във всичко, необходимостта от драматично изостряне на случващото се, бързото насищане от успехите, динамиката, която го съживява и изважда от летаргичното състояние, и сега той става жертва на „непреодолимото желание" и страха „да не остане в пасивно състояние", което е забелязано от Улрих фон Хасел още по време на окупацията на Рейнланд.[1498] И накрая идва феноменът на страха от времето, от наближаващата биологична смърт, който от 1938 г. нататък придава на начина му на действие характерен вид, допълнително подсилен от мисълта че времето не само му се изплъзва от ръцете, а работи срещу него. „По време на безсънните нощи", разказва Хитлер на Мусолини, „той търси отговор на въпроса дали ще бъде по-добре Германия да отложи началото на войната за две години", но след това осъзнавайки неизбежността на конфликта и нарастващата сила на врага, „напада Полша през есента, без да забавя делата си".[1499]

Той казва подобни неща на фон Браухич и Халдер на 27 септември 1939 г. и в меморандум, съставен две седмици по-късно: „Предвид сегашното състояние на нещата можем да приемем, че времето ще бъде съюзник на Западните сили, а не на нас." [1500]Той доразвива тези съображения във всички нови аспекти, като говори не само за „щастието, че той самият може да води тази война", но дори и за ревността, която се появява при мисълта, че тази война може да бъде започната след него от някой друг, на друго място,

---

[1497] Есхатология (гр. ἔσχατον – окончателен, последен + λόγος – слово, знание) е област в теологията, която разглежда темата за крайните събития от историята (на настоящата епоха) на човечеството. Това е система от религиозни възгледи и представи за края на света, второто пришествие и страшния съд, изкуплението, задгробния живот, съдбата на Земята и човечеството, и прехода му към качествено ново състояние. (бел. пр.)

[1498] За забележката на Улрих фон Хасел вижте „Vom anderen Deutschland", стр. 27.

[1499] В разговоро между двамата, при срещата им на граничния проход Бренер на 18 март 1940 г.: Hillgruber A. Staatsmaenner, Bd. 4, стр. 90.

[1500] Публикувано в: IMT, Bd. XXXVII, S. 469 (Dok. 052 L); На фон Браухич и Халдер, Хитлер казва: "Времето като цяло ще работи срещу нас, ако не знаем как да го използваме по всички възможни начини. Икономическите средства на противоположната страна са по-силни. Противниците са в състояние да правят покупки и да организират транспорт. А от военна гледна точка времето „не работи за нас. По психологически и материални причини, във военно отношение, времето работи срещу нас"; Haider F. KTB. Bd. I, стр. 86 и сл. В тази връзка е и забележката на Хитлер в една от речите му пет години по-късно, малко преди настъплението през Ардените, че „изобщо не би могло да има по-добра дата от 1939 г. изобщо", виж: Hitlers Lagebesprechungen, стр 717 .

презрително поглежда към някой от своите наследници, и заявява, че не иска „след смъртта му да има „глупави войни“.

В обобщен вид любимите му разсъждения се съдържат в реч на 23 ноември 1939 г., когато иска да накара командването на Вермахта да започне нападението срещу Запада възможно най-скоро. След като анализира ситуацията, той отбелязва: „Като последен фактор трябва с цялата скромност да посоча собствената си личност, аз съм незаменим. Нито цивилен, нито военачалник могат да ме заместят. Опитите за убийство могат да се повторят (подобно на този, който беше на 8 ноември 1939 г. в бирарията Бургербройкелер). Убеден съм в силата на ума си и в решителността си. Войните винаги завършват с унищожаването на врага. Всеки, който мисли по различен начин, действа безотговорно. Времето работи за врага. Сега балансът на силите е такъв, че вече не може да се подобри за нас, може само да се влоши. Врагът няма да се съгласи на сключване на мир, ако балансът на силите е неблагоприятен за нас. Без компромиси. Трябва да проявим изключителна самоотговорност. Ще напредвам, и няма да се предам. Съдбата на райха зависи само от мен. Ще действам в съответствие с тези съображения.“[1501]

За да се откаже от политиката, която се проявява в такива опияняващо рационални изчисления, Хитлер е насърчен от много успешния ход на началната фаза на войната. Ролята на командир, която изпълнява с известна сдържаност по време на полската кампания, скоро започва да играе с нарастващ ентусиазъм, един вид инфантилизъм с който се опитва да прехвърли всички професии в категорията на постоянните му хобита, които някога го завладяха. Сега той изпитва голямо удоволствие да работи в кабинета си върху генералщабните карти върху бюрото му. Това ново увлечение му дава и нов дразнител на психиката и му поставя нови задачи, в професията на командир. И тук той вижда най-сериозния изпит не само за „силата на мозъка“, неговата скованост и решителност, но и за театралния си темперамент, това е режисьорска задача „от най-гигантски мащаб“. А забележката му, казана с крайна сериозност, че само артистично надарени хора имат уменията на пълководци и войскови командири, подчертава това.

Победите, спечелени отначало с лекота, затвърждават убеждението му, че той ще добави към славата на демагога, както успеха на политика, така и лаврите на командира. Войната продължава но тази слава не идва и той започва да я преследва – яростно, упорито, погълнат от своите фантасмагории, до момента на смъртта си.

Волята на Хитлер за война обаче е толкова силна и безусловна, че заради нея той се примирява с превръщането на концепцията си в нейната противоположност. Той влиза в схватката въпреки факта, че подготовката за нея във всички отношения е незадоволителна. Потиснатото настроение по улиците, нежеланието на хората да се радват, многократно демонстративно изразено през последните месеци, свидетелства за незадоволителната психологическа подготовка на населението, и в нетърпението си Хитлер прави твърде малко, за да го подобри.

След речта в Райхстага на 28 април той почти не говори пред масите, смятайки, че драмата на събитията вече има достатъчно въздействие по

[1501] IMT, Bd. XXVI, стр. 332 (Dok. 789-PS); Hillgruber A. Staatsmaenner, Bd. I, стр. 125, 51, 57.

отношение на мобилизирането и събуждането на енергията на хората. Но чувството на удовлетворение на народа от националното обединение с връщането на Рейнската област, аншлузът на Австрия и анексирането на Судетите, постепенно започва да отслабва и при окупацията на Прага, накрая се изчерпв съвсем. Престижът на нация, която се чувства унизена толкова дълго време, и нито Данциг, нито коридорът будят възсторг. Въпреки че войната срещу Полша е по-популярна от всяка друга кампания през Втората световна война, тя няма впечатляващо активен мотив, нито преувеличените съобщения за „зверства на поляците“, които убиват германците, изтезават и изнасилват германски жени, нито реално число на дадените 7 000 жертви, не може да създаде необходимият на Хитлер мобилизиращ възсторг. Само няколко месеца след началото на войната, се появават и провите прояви на групова изразено недоволство, което службата за сигурност (СД) отбеляза като „глас на народа“, който казва, че „войната е започнала без достатъчна подготовка“. И протестите стават така видни, че между Коледа и Нова година, за първи път полицията трябва публично да използва сила, за да разпръсква групите от недоволни хора.[1502]

Решението на Хитлер за започване на война е предизвикано и от страха, че готовността на населението за война може да отслабне още повече. Той смята за необходимо да започне битка, докато все още има възможност да се възползва от динамиката на последните години, която се забавя пред очите му. „Този, който избягва битката“, казва той по-рано, „никога няма да придобие сили да се бие“. А в една от последните си речи той оправдава момента, в който започва войната („не можеше да има по-добра дата от 1939 г. изобщо ”), като отбелязва, че решението му е продиктувано от психологически съображения: „ентусиазмът и готовността за жертви не могат да бъдат поставени в банките и запазени. Те възникват веднъж – в хода на революцията и след това постепенно изчезват. Сивото ежедневие и приятните страни на живота отново вземат власт над народа, превръщайки го в обикновени хора. Това, което постигнахме благодарение на огромната вълна от ентусиазъм, обхванала народа ни, не можеше да бъде пропиляно просто така.“ Войната е шанс да завърти този маховик отново.[1503]

Войната обаче възниква, когато се създадат предпоставки за нейното водене, не само в психологическата сфера. Това е основната концепция на Хитлер за борбата като цяло, и тя отново разкрива неговата същност на хазартен играч. В реч от началото на юли 1944 г., той откровено декларира това, признавайки, че тази война е „вид авансово финансиране, което трябва да похарчим днес, за да имаме възвръщаемост в бъдеще: работа, суровини и материали, хранителна база. Тя действа и като най-важното училище за решаване на проблеми, които ще възникнат пред нас в бъдеще.“[1504]

Икономическото и военно-техническото обучение са много по-слаби от психологическото въздействие, въпреки че германската пропаганда

[1502] От доклада на службата за сигурност по вътрешните въпроси от 8 януари 1940 г.: Boberach, N. (Hrsg.) Meldungen aus dem Reich, стр. 34 и сл.

[1503] Това е казано от Хитлер в речта му пред командирите на дивизиите на 12 декември 1944 г.: Hitlers Lagebesprechungen, стр. 718; Hitlers zweites Buch, стр. 138. Различните му опити в навечерието на войната да се оправдае, за да не бъде обвинен в разгръщане на война, т.е. твърдението тя би имала мобилизираща стойност, са несериозни. Хитлер ще каже откровено за началото на войната му с Полша: „Имах нужда от алиби, и в очите на германския народ, трябваше да покажа, че аз направи всичко, за да запази мира “; виж: Schmidt P. цит. с.,стр. 469.

[1504] Kotze H. v., Krausnick H. цит. с., стр. 345.

непрекъснато повтаря за колосалните усилия за изграждане на военни способности, целият свят вярва в това и в речите на представителите на режима, подготовката за война е доминираща целта на германската икономика през последните години. Напълно в този дух Гьоринг, назначен за комисар по четиригодишния план, се хвали: „Германия вече е във война, даже когато не стреля".[1505]

Но реалността изглежда много различна. Страната превъзхожда своите противници по производство на стомана, и запасите от въглища, нейната промишленост е много по-продуктивна, но въпреки всички усилия за осигуряване на автаркия, зависимостта от чужди държави за суровини, които са решаващи за водене на война, е голяма, например за калай 90 %, мед 70 %, каучук 80 %, суров петрол 65 % и боксит 99 %. За най-основните видове суровини страната е осигурена за една година, но запасите от мед, каучук и калай са почти изчерпани през пролетта на 1939 г. Без мощна икономическа подкрепа от Съветския съюз, Германия бързо ще бъде парализирана от британската икономическа блокада, казва и самият Молотов в разговор с Хитлер.[1506]

Малко по-различно е положението в областта на въоръжението. Въпреки че Хитлер обявява в реч пред райхстага на 1 септември, че е отпуснал 90 милиарда марки за тази цел, това е една от онези буйни фантазии, в които той редовно изпада по отношение на цифрите.[1507] Въпреки всички изразходвани пари, Германия е готова за война, но за тази която започна на 1, а не за тази започната на 3 септември. Сухопътните войски наброяват 102 дивизии, но само половината от тях окомплектовании напълно и боеспособни, тъй като в обучението възникват значителни проблеми. Военноморският флот отстъпва не само на британците, но дори и на французите. Възможностите предоставени от германско-британския договор от 1935 г., не са използвани напълно.[1508] Малко след като Западните сили обявяват влизането си във войната, гросадмирал Редер казва, че германският флот или по-точно „Малкото, което е готово или все още може да води война, може да изпълни само една задача - да умре с чест в битка". Само ВВС са по-силни от тези на противниците, и наброяват 3298 самолета, но до края на полската кампания боеприпасите бяха наполовина изразходвани, така че не е възможно активно да се води войната дори за 3-4 седмици. В Нюрнберг генерал Йодл казва, че наличните резерви са били „просто смехотворни". Запасите за оборудването на много позиции също едва стиган за 4 месеца, което е установено от върховното командване на сухопътните войски. Следователно офанзива на Западния фронт, щеще да

[1505] Milward A. S. Die deutsche Kriegswirtschaft 1939-1945, стр. 30.

[1506] Hillgruber A. Hitlers Strategie, S. 31 f., предоставя допълнителна информация за литературата, включително за икономическия аспект на Московския договор: Milward A. S. цит. с., стр. 30. Изявление на Молотов е в разговор на 13 ноември 1940 г. в Берлин. Виж: Hillgruber A. Staatsmaenner, Bd. I, стр. 307.

[1507] Според "Статистически наръчник на Германския райх", разходите за въоръжение през годините на управление на националсоциалистите са: 1933/34 фискална година - 1,9 милиарда (от общите разходи от 8,1 милиарда), 1934/35 - 1,9 милиарда (от 10,4 милиарда), 1935/36 - 4,0 милиарда (от 12,8 милиарда), 1936/37 - 5,8 милиарда (от 15,8 милиарда), 1937/38 - 8, 2 милиарда (от 20, 1 милиарди) и накрая 1938/39 г. - 18, 4 млрд. (от 31, 8 млрд.).

[1508] Bensel R. Die deutsche Flottenpolitik von 1933 bis 1939. Berlin; Frankfurt/M., 1958, S. 68; Raeder E. цит. с. Bd. II, S. 172, Hillgruber A. Hitlers Strategie, стр. 35. и сл.

доведе още през есента на 1939 г. до поражението на Германия и края на войната. Експертите също потвърждават тази оценка.[1509]

Без съмнение Хитлер знае за тези трудности и свързаните с тях рискове. В меморандум от 9 октомври 1939 г. „за провеждането на войната на Запад“ той разглежда този въпрос, анализирайки го в специален раздел „Опасности в положението на Германия“. Но основната му загриженост е възможността за продължителна война. И според него Германия не е достатъчно подготвена за нея нито политически, нито материално, нито психологически. Но той смята че всички тези слабости произтичат от общото положение в Германия, а не от конкретната ситуация, поради което състоянието в районите на неравностойно положение „не може да бъде подобрено значително с никакви усилия за кратко време“.[1510] Всъщност това не означаваше нищо повече от неспособността на Германия да води световна война при съществуващите условия.

Хитлер реагира на тази дилема с изключително характерно решение, което демонстрира цялата острота на ума и изтънчеността му дори по отношение на самия него. Ако Германия не е в състояние да води мащабна продължителна война срещу коалиция от противници, тя трябва да разбие враговете си, един по един с бързи концентрирани удари и стъпка по стъпка, да разширява своята военна и икономическа база, докато в крайна сметка може да води световна война. Това е стратегическата концепция на блицкрига[1511].

Дълго време идеята за „блицкриг“ е възприемана само като тактически или оперативен метод за военно унищожаване на противника с помощта на внезапна атака, но концепцията е много по-широка. Тя разглежда общата война, и отчита специфичните слабости и предимства на позицията на Германия комбинирайки ги в нов тип завоевателна практика. Използвайки почивките между различните военни кампании за по-нататъшната надпревара във въоръжаването, е възможно не само да се настрои подготовката за един или друг враг, но и да се запази материалната тежест върху икономиката и обществото в относително малки граници. Преди колосалните фанфари триумфите даваха необходимите психологически стимули. Концепцията за „блицкрига“ е опит да се използва представата за световната война, според която Германия печели битки, но губи войната, и сега се има предвид разделянето войната на поредица от победни битки. Това е слабата точка и израз на цялата самозаблуда на авторите на концепцията, без значение как тя хармонизира със същността на режима и импровизиращия стил на Хитлер, озарен от прозрение: „трябва да се попречи на формирането на силна

[1509] IMT, Bd. XV, S. 385 f. (Свидетелските показания на Йодл, които включват горната забележка; в същата връзка той казва, че „истинското въоръжаване е трябвало да бъде извършено вече по време на самата война“). В допълнение: Jacobsen, N. A. Fall Gelb, стр. 4 и сл.; относно ситуацията с боеприпасите вижте, inter alia: Haider F. KTV, Bd. I, стр. 99. Към 1 септември 1939 г. Луфтвафе наброява 1180 бомбардировача, 771 изтребители, 336 пикиращи бомбардировача, 408 изтребители, 40 щурмови самолета, 552 транспортни самолета, 379 разузнавателни самолета и 240 военноморски самолета. До края на 1939 г. са произведени още 2518 самолета, през 1940 г. - 10392; през 1941 г. - 12392; през 1942 г. - 15497; през 1943 г. - 24795; през 1944 г. - 40593 и дори през 1945 г. още 7541 самолета; виж: A. Hillgruber, Hitlers Strategie, S. 38, Anm.

[1510] IMT, Bd. XXXVII, S. 468 f. (DOk 052-L).

[1511] Blitz Krieg > Blítzkrieg – светкавична война. Идеята, че „блицкриг“ не е само съвременен метод на война, възникнал от чисто тактически съображения, а нещо повече, е разработена за първи път от А. С. Милуърд във вече споменатото изследване „Германска военна икономика“ (Милуърд AS Die deutsche Kriegswirtschaft). Виж също Le Testament politique de Hitler, стр. 106 и сл.

коалиция от противници и свързаното с това неотменимо решение за продължителна война.“

Хитлер вярва в тази концепция толкова много, че не признава друга версия на голяма война. Предложението, представено през лятото на 1939 г. от щаба на оперативното ръководство на Вермахта за „разработване с помощта на командно-щабни учения“ на варианти за развитие на ситуацията в случай на голям конфликт, той отхвърля с категоричния довод, че войната с Полша можа да бъде локализирана.[1512] Неговият меморандум от 9 октомври е първият конкретен опит да се определят обстоятелствата и целите на сблъсък със Запада. Той многократно отхвърля предложенията за цялостно преминаване на икономиката, за ситуацията на продължителна война. Общият обем на промишленото производство през 1940 г. в сравнение с предходната година леко намалява, а малко преди зимата на 1941/42 г. в очакване на предстоящите „светкавични победи“ във войната със Съветския съюз производството на военна продукция е ограничено.[1513] И в това се усеща от опитът на Първата световна война: Хитлер при всякакви обстоятелства иска да избегне психически изтощителното въздействие на дългосрочните сурови ограничения.

Връзката между Първата и Втората световна война се усеща на различни нива, не само от гледна точка на тяхното тълкуване. Самият Хитлер настояваше за това всеки път. Зад него има само време на примирие, а пред него - „победата, която изтървахме през 1918 г.“ - отбеляза в реч си на 23 ноември 1939 г. говорейки за Първата световна война: „Днес се разиграва вторият акт на тази драма“.[1514] Хитлер се явява като особено радикален представител на идеята за издигането на Германия като световна сила, идея която датира от последния период на канцлерството на Бисмарк в края на XIX век. След неуспешния опит през 1914-1918 г. той иска да я осъществи с още по-голяма решителност през Втората световна война. Почти вековната империалистическа приемственост на германската история намира своя връх в Хитлер.[1515]

И тази гледна точка има убедителна основа. Общата връзка между Хитлер и времето предхождащо световната война, и излизането му от комплексите, идеологиите и защитните реакции от този период му придават тежест. Въпреки цялата новост на явлението „Хитлер“, той е дълбоко анахроничен феномен, реликва от XIX век., с наивния си империализъм, комплекса за величие, убеждението за неизбежната алтернатива между издигането до статута на

[1512] KTB/OKW, Bd. I, S. 150 E.

[1513] Milward A. S. цит. с., стр. 17; Hillgruber A. Hitlers Strategie, стр. 45

[1514] IMT, Bd. XXVI, С. 330; Rauschning H. Gespraeche, стр. 120, Хитлер изразява подобна идея в речта си на 8 ноември 1941 г .: „Това е стар, вечен спор и стара вечна борба. И през 1918 г. той не приключи. Тогава победата беше открадната от нас. Но това беше само началото, първото действие на тази драма, второто й действие и финалът се разгръщат сега и този път ще възстановим всичко, което ни беше откраднато тогава. Точка по точка, позиция по позиция, сега всички отново ще бъдем включени в сметката и ще си разплатим дългове.“: Domarus M. Op. цит. с., стр. 1781.

[1515] Това е тезата на Фриц Фишер и неговата школа: Fischer F. Griff nach der Weltmacht; Fischer F. Krieg der Iilusionen; Boehme H. Deutschlands Weg zur Grossmacht; Wernecke K. Der Wille zur Weltgeltung. Вижте също някои от понякога рязко противоположните мнения: Zechlin E. Die Illusion vom begrenzten Krieg. B: Die Zeit, 17.IX. 1965; Stern F. Bethmann Hollweg und der Krieg. B: Recht und Staat, H. 351/352; Mommsen WJ Die deutsche Kriegspolitik 1914 1918. B: Юли 1914 (немско издание на "Journal of Contemporary History", Muenchen, 1967, както и предговора на Карл Дитрих Ердман към дневниците, статиите, документите на Курт Ризлер : Riezler K. Tagebuecher, Aufsaetze, Dokumente, стр. 17 сл.

световна сила или разрухато. По принцип, вече млад и живеещ с тенденциите на своето време, виенският градски жител повтаря характерната основна еволюция, по време на която водещите консервативни слоеве на епохата търсят спасение от социалните страхове в експанзионистичната концепция, а той само я разширява и радикализира. Ако често са очаквали от войната и завоеванията „подобряване на отношенията" в смисъла на техните социални и политически привилегии, „укрепване на патриархалния ред и манталитет"[1516], Хитлер, както винаги, мисли в гигантски разширени категории и смята войната и експанзията далеч извън класовите интереси, като единствен шанс за оцеляване на нацията и дори расата. Обичайният модел на социалният империализъм в мисленето на Хитлер, е особено смесен с биологичните принципи.

И в двата случая визията да се превърне в световна сила е подхранвана от основния мотив за застрашеното и ограничено съществуване. Но подобно на случая с германския канцлер от 1914 г., фон Бетман-Холвег, той проявява депресия, нерешителност, слабост и фатализъм, след което изпада в мания и съзнателен радикализъм. Двете фигури са несравними, идеята за германска световна империя за Бетман-Холвег е „абсурдна идея, която не се вписва в ума ми", Германия, казва той, в интелектуален план ще загине от своето политическо господство ако победи.[1517] Но при Хитлер няма такъв скептицизъм. Бетман Холвег притежава същите песимистични фантазии и настроения за упадъка смърта с немски привкус във форма, сублимирана от буржоазното образование, което при Хитлер отсъства. Това показва колко дълбоко е вкоренен мотивът на съдбата и катастрофата в германския ум. Да не говорим за ядосаните привърженици на визията за Германия като световна сила, която сваля Бетман-Холвег през 1917 г.

Посоката, която Хитлер дава на своите експанзионистични намерения, е в съответствие с дълга традиция. Компонент на германската идеология отдавна е идеята, че Изтокът е естественото „жизнено пространство" на райха, а произходът на Хитлер от двуединната монархия допълнително засилва този подход. Още през 1894 г. създаденият Пангермански съюз[1518] привлича интереса на нацията към Изтока и Югоизтока, „за да осигури на германската раса условията на живот, от които се нуждае за пълното развитие на своите сили". На прочутия „Военен съвет" на 8 декември 1912 г. началникът на Генералния щаб фон Молтке иска да доведе до съзнанието на страната „с помощта на пресата националния интерес във войната с Русия" и съвсем в този дух малко след това вестник „Hamburger Nachrichten" публикува статия за нейзбежната борба с Изтока. Целият въпрос е, повдигнат от в-к „Германия"[1519], кой ще управлява в Европа - германците или славяните?

Няколко дни след началото на войната външното министерство разработва „план за създаване на няколко буферни държави на Изток, всички

[1516] Mommsen W. J. Die deutsche "Weltpolitik" und der Erste Weltkrieg. B: NPL, 1971. H. 4, стр. 492; говорим за дневника на Ризлер, където той повтаря общи изказвания; Рицлер обаче добавя, че Бетман-Холвег „е възмутен от подобни глупости": Fischer F. Iilusionen, стр. 359 и сл.

[1517] Riezler K. цит. с., стр. 217 (11 октомври 1914 г.); Пак там. стр. 285 (16 юли 1915 г.), който казва, че за Бетман-Холвег идеята за „световно господство и т.н., е традиционно е несимпатична".

[1518] Основан е на 9 април 1891 г. в Берлин, първоначално се е наричал Общ германски съюз, а от 1894 г. Пангермански съюз.

[1519] Католическият вестник, основан през 1871 г., счита се за неофициален орган на католическия център.

от които трябваше да бъдат зависими от Германия. Още по-нататък стига меморандумът на председателя на Пангерманския съюз Хайнрих Клас „За военните цели на Германия“, който е разпространена под формата на брошура през 1917 г. Тя настоява за огромни провинции на Изток и предлага премахване на „демографското разнообразие“ чрез замяна на руснаците с германците от Волга, преселване на евреи в Палестина и преместване на границите на полския етнос на изток.[1520] Без дискусията, която възниква по време на Първата световна война за целите на войната, върху която подобни фантасмагорични проекти оставят своя отпечатък, концепцията на Хитлер за Източната политика е немислима, без значение как се оценява влиянието на руските емигрантски среди в Мюнхен и собствената му склонност към интелектуално преувеличение.

Така Хитлер има предшественици по отношение на концепцията за съюзи. Идеята за необходимостта Германия да осигури неутралитета на Англия, за да води завоевателна война заедно с Австро-Унгария срещу Изтока и може би едновременно с Франция, не е напълно чужда на политиката на кайзеровата империя. Скоро след избухването на войната Бетман-Холвег изяснява тази схема, дори смята за възможно да сключи съюз с Великобритания след „блицкриг“ на запад, за да удари Русия в съюз с нея, а към края на войната той заявява, че "Сблъсъците биха могли да бъдат избегнати само чрез съгласие с Англия."[1521]

Това не е нищо повече от идеалната концепция за Хитлер, и в тази схема тя за първи път придобива своите общи очертания. След като идва на власт, веднага започва да се стреми към взаимно разбирателство с Англия и да гарантира нейния неутралитет, докато Ваймарската република при Густав Щреземан предпочита помирението с Франция.

Непрекъснатостта на германската воля да стане световна сила се доказва не само от гледна точка на идеологията, геополитиката и системата на съюзите, и социалните групи, които я въплъщават. По времето на Кайзера това са консервативните управляващи слоеве и след краха през 1918 г. те развиват изразен комплекс за самоутвърждаване. От този момент нататък те се стремят да възстановят подкопаното самосъзнание на Германия, да върнат изгубените райони на страната (предимно в Полша) и през периода Ваймарската република непрекъснато отказват, включително и техните най-умерени представители, да дават гаранции за неприкосновеността на източните граници. Например меморандумът на ръководството на райхсвера, до

[1520] 1520 Kruck A. Geschichte des Alldeutschen Verbandes 1890-1939, стр. 85, 44. Augstein R. Deutschlands Fahne auf dem Bosporus. In: Der Spiegef, 1969, Nr. 48, стр. 94; Fischer F. Illusionen, стр 62 и сл.

[1521] Steglich W. Die Friedenspolitik der Mittelmaechte, Bd. I. Freiburg i. Br., 1964, стр. 418; Augstein R. цит. с., стр. 100. Идеята, че Англия е основният съперник на Германия, съществува и преди, по време и след войната. Генерал Грьонер в доклада си за настоящата обстановка, пред Генералния щаб на 15 май 1919 г., характеризира Първата световна война като неуспешен опит в „борбата с Англия за световно господство“. Грьонер продължава: „Ако ще се борим за световно господство, трябва да се подготвим за това предварително, отчитайки перспективите с трезва последователност. Тук не трябва да се колебаем да провеждаме мирна политика, но безусловно силова политиката. За това е необходимо почвата, на която стоим, да остане както вътре, така и отвън, твърда и непоклатима. Ние несъзнателно се стремим към световно господство, разбира се, мога да кажа за това, само в най-тесен кръг, но тези, които исторически гледат на състоянието на нещата, не могат да се съмняват в това, без да сме се утвърдили твърдо на континента.“: Fischer F. Illusionen, стр. 1. Точно това е съображението, въпху което Хитлер гради своите проекти.

външното министерство през 1926 г., характеризира водещята линия на германската външна политика (този документ е изключително важен в аспекта, който разглеждаме): освобождаването на Рейнланд и Саар, премахването на коридора и връщането в страната Полска Горна Силезия, аншлузът на германска Австрия и накрая премахването на демилитаризираната зона.[1522] И това е формулирана по различен ред, външнополитическата програма на Хитлер от 30-те години. Тези групи виждат в лидера на НСДАП човека, способен да изпълни ревизионните им планове, защото той, както никой друг, знаеше как да използва Версайския договор и широко разпространеното чувство на унижение като средство за обединяване и мобилизиране на нацията и премахва почти всички бариери, които я разделят.

Характерно е, че в началото на канцлерството му консерваторите дори го призовават да втвърди курса. Както при напускането на конференцията за разоръжаване и напускането на „Обществото на народите", така и по въпроса за разоръжаването, консервативните членове на кабинета тласкат колебливия Хитлер напред, и до конференцията в Мюнхен те не одобряват, само лошите му методи на хазартен играч.

Но с това приемствеността приключи. Защото онова, което консерваторите като фон Нойрат, фон Бломберг, фон Папен или фон Вайцзекер, смятат за крайната цел на Хитлер дори не е етап, а подготвителна стъпка. Той презира нерешителните партньори, защото те просто не искат това, което означава противоречивата теза: „желанието за световно господство", което е неговата „цел на бъдещето" към което непрекъснато се стреми. Не новите (или всъщнаст старите) граници, а нови пространства, милион квадратни километра, цялата територия до Урал, и след това още по-далеч: „Ние ще диктуваме нашите закони на Изток. Ще завладеем, стъпка по стъпка, земята до Урал. Надявам се, че нашето поколение ще се справи с тази задача. Тогава ще имаме избрани здрави хора за всички времена. Така ние ще създадем предпоставки за една Европа, водена, управлявана и контролирана от нас. Германския народ трябва да устои, а бъдещите поколения ги чакат в съдбоносните битки с Азия, които със сигурност ще продължат напред във времето. Не знам кога ще се случи. Ако в този момент от другата страна ще има маса от 1 или 1,5 милиарда души, тогава германският народ, който, надявам се, ще наброява 250, 300 милиона, заедно с други европейски народи с общо население 600, 700 милиона и с предварителното поле до Урал или след сто години и след Урал, той ще трябва да устои на борбата за съществуване в Азия".[1523]

Този империализъм е качествено различен от империализма по времето на Кайзера, без всякаква приемственост. Огромната жажда за пространство, вече е очертана сред пангерманците или в източните планове на Лудендорф през 1918 г., но това което е различно при Хитлер, е че на тези стремежи, той им дава форма на идеологически ензим, свързващ елемент и пробивна сила, допълвайки ги с представите за подбор, расова чистота и есхатологична мисия. По повод тези чудатости на Хитлер напълно чужди за другите хора, един консерватор казва следното: „Всъщност този човек не принадлежи към нашата

[1522] Hillgruber A. Kontinuitaet und Diskontinuitaet in der deutschen Aussenpolitik von Bismarck bis Hitler. Duesseldorf, 1969, стр. 19.

[1523] От реч на Химлер в Позен (Познан), на 4 октомври 1943 г. което предава в концентрирана форма гледната точка на Хитлер, изразена по онова време например в „Разговорите на маса"; виж: IMT, Bd. XXIX, S. 172 (Dok. 1919 PS).

раса. В него има нещо напълно чуждо, нещо от изчезналата праисторическа раса.“[1524]

Твърдението на Хитлер, че Втората световна война е продължение на Първата, не се среща в неговата империалистическата доктрина, и е по-скоро демагогски опит да се представи като продължител на приемствеността, която той всъщност вътрешно не приема, опит за последен път да разиграе пред генералите и консервативните партньори, ролята на човек, който ще сбъдне неосъществените им мечти за велика сила, ще им върне загубената, и откраднатата победа през 1918 г., която сега трябва да се върне при тях. Стремежът към ревизия на Версайския диктат му служи само като идеална отправна точка. С недиалектически подход към концепцията за „приемственост“, се допуска голяма грешка при оценката на явлението. Хитлер не е Вилхелм III.

Още в „Моята борба“ той пише, че представената от него програма „обявява война на съществуващия ред и на съществуващия мироглед като цяло“.[1525] През септември 1939 г. той започва да води тази битка със силата на оръжието и извън страната. Първата световна война е поне отчасти сблъсък на идеологии и системи на господство, втората става в несравнимо по-остра, по-принципна форма, един вид световна гражданска война, която решава не толкова въпроса за властта, колкото за морал, който ще продължи да доминира в света.[1526]

Противниците, които се изправат един срещу друг след неочаквано бързото поражение на Полша, нямат никакви териториални претенции и завоевателни цели и затова тази „странна война“ от онази есен губи мотивиращата си причина. И това дава слабите шансове за възстановяване на мира. На 5 октомври Хитлер заминава за Варшава за парада на победата, като обявява, че на следващия ден ще направи важен „призив за мир“.

Едва ли някой би могъл да предположи колко безсмислени са били неясните последни надежди, възникнали отново след това изявление. Две седмици преди това, Сталин уведомява германския диктатор, че няма особени симпатии към идеята за независима Полша, а Хитлер показвайки наскоро възникнала антипатия към политическите алтернативи, приема предложението да преговаря. Когато разговорите приключват на 4 октомври[1527], Полша отново е разделена между силните си съседи, но възможността да се прекрати войната със Западните сили чрез политическо решение е осуетена. Един чуждестранен дипломат казва за речта на Хитлер в райхстага, че той заплашва тези, които не искат неговия мир, със затвор.[1528]

От гледна точка на общата му концепция, Хитлер действа логично: колкото и да иска да постигне отново идеално подреждане на силите, което предполага

[1524] Това са думите на Ото Хинце казани на Фридрих Майнеке: Die deutsche Katastrophe, стр. 89.

[1525] Hitler A. Mein Kampf, стр. 508.

[1526] Бел. пр.: „Моралът“ на победителите САЩ/СССР се оказва още по-пагубен за Европа

[1527] На този ден в Москва е подписан друг допълнителен протокол към договора „за приятелството и границата“ между СССР и Германия на 28 септември 1939 г., в който се уточнява преминаването на новата държавна граница на двете страни „на територията на бившата полска държава“. Най-важната част от преговорите е второто посещение на Рибентроп в Москва (27-29 септември), по време на което са а създадени основите за тясно сътрудничество между двата тоталитарни режима в политическата, военно-икономическата и идеологическата сфера и по чисто военните въпроси.

[1528] Goerlitz W., Quint H. A. цит. с., стр. 547.

подкрепа от Запада, предложението на Сталин е по-примамливо. То му дава обща границата със Съветския съюз, заради която той апочна война с Полша. Още на вечерното заседание на 17 октомври 1939 г. той инструктира ген. полк. Кейтел, да вземе предвид при бъдещото планиране, че окупираният полски регион „има военно значение за нас като фронтова линия и може да се използва за концентриране и разполагане на сили. За да направите това, е необходимо да поддържате ред и да използвате за нашите цели железниците, магистралите, пътищата. Всички наченки на всякакъв вид консолидация в Полша трябва да бъдат премахнати“, добавяйки по ирония на съдбата: „Само „полското объркване“ трябва да бляскаво да продължава.[1529]

Той прекрачи границата, която прави войната неизбежна и морално. В хода на същия разговор той заповядва да пресекат всички възможности, които в бъдеще биха могли да „превърнат полската интелигенция във водеща прослойка. Стандартът на живот в страната трябва да остане нисък. Искаме само едно – да черпим работна сила оттам”.

Територията на Райха е разширена, далеч отвъд границите на 1914 г., до р. Варта и Горносилезийския индустриален район, останалата част е обявена за генерал-губернаторство, начело с Ханс Франк. И тук запчова едни безсрамен процес на германизация, военно робство и унищожение на полския народ. Франк трябва да може, казва Хитлер, „да върши работата на дявола!“

Още в последните дни на септември той инструктира Хайнрих Химлер да почисти тези области от нежелани расови елементи. Като премахва военната администрация на 25 октомври 1939 г., той дава зелена светлина за „етническа борба“. СС и полицейските части създават режим основан на терор, арестуване, изселване, гонения, убийства. Един германски офицер, ужасен, от това което се случва пише в писмото си „за банда убийци, грабители и разбойници“, а Ханс Франк мечтае за „ерата на Изтока“, която сега започва за Германия, време на колосални колонизационни трансформации и заселване“.[1530]

Хайнрих Химлер, е похвален от Хитлер, че не се колебае да използва „укорими средства“, като по този начин не само поставя нещата в ред, но и превръща другите в съучастници.[1531]

Изглежда, че това психологическо въздействие е една от причините, независимо от всички икономически намерения, за превръщането на режима във все по-откровена форма в престъпна система. Намерението да се свърже цялата нация с режима на чудовищни престъпления, да се внушава на хората съзнанието, че всички кораби са изгорени, това усещане за битката при Саламин, за което говори Хитлер е наред с отхвърлянето на цялата политика, опит за прекъсване на всички пътища за бягство.

В почти всяка реч, която Хитлер произнася след избухването на войната, като заклинание се използва тезата, че ноември 1918 г. няма да се повтори. Несъмнено той чувства това, което е описал ген.полк. фон Лееб в дневника си на 3 октомври 1939 г.: „Лошото настроение на населението е очевидно, няма ентусиазъм, няма окачени знамена по домовете им, всички чакат мир. Хората чувстват пълната безполезност на войната.“[1532] Политиката на изтребление на

[1529] IMT, Bd. XXVI, S. 378 f. (Dok. 864-PS).

[1530] Wulf J. Das Dritte Reich und seine Vollstrecker. Berlin, 1961, стр. 352 и сл.; Писмото на германсикят офицер в: VJHfZ, 1954, H. 3, стр. 298 и сл.

[1531] Hitlers Lagebesprechungen, стр. 63 и сл.

[1532] Jacobsen H.-A. Der Zweite Weltkrieg, стр. 67.

хората от Изтока, която започна веднага след това, е едно от средствата което прави войната необратима.

Вече няма друг изход, отново притиснат до стената, Хитлер изпитва старите усещания. Сега конфликтът, както той казва, трябва да бъде „докаран до край“. На заместник-държавния секретар на САЩ Самнър Уелс, който го посещава на 2 март 1940 г., той казва: „Не става въпрос за това дали Германия ще бъде унищожена“, Германия ще се защитава до последно, но в „най-лошия случай всичко ще бъде унищожено“.[1533]

край на книга шеста

[1533] Hillgruber A. Staatsmaenner, Bd. I, стр. 76.

КНИГА СЕДМА. ПОБЕДИТЕЛ И ПОБЕДЕН

ГЛАВА I. ПЪЛКОВОДЕЦ

Само гений може да направи това!
Вилхелм Кайтел

От миналия септември мисля за Хитлер като за мъртвец.
Жорж Бернанос

Още през октомври 1939 г. Хитлер започва да прехвърля победоносните си дивизии на запад и да ги прекомплектова. Както винаги, след като е взел решение е обзет от силното желание за действие. Концепцията за „седящата война“, както се наричат следващите месеци на нерешително чакане, не пасва на поведението му. Още преди Западните сили да отговорят на неговия „призив за мир“ от 6 октомври, той извиква главнокомандващите на трите рода въоръжените сили, и генералите Кайтел и Халдер, за да им представи своя меморандум за военното положение. Този документ започва с псевдоисторически преамбюл за вековното враждебното отношение на Франция започнало още след Вестфалския мир през 1648 г., с което обосновава решението си за незабавно настъпление на запад. Целта на войната е определена като „унищожаване силата и способността на Западните сили и предотвратяване на пречките за по-нататъшното развитие на германския народ в Европа“.[1534] Това означава, че войната на Западния фронт е неизбежна маневра по фланга за да избегне заплахата за тила, преди да се впусне в голямата завоевателна кампания на изток. Хитлер публикува подробно метода на мобилната война използван в Полша, и го препоръча за кампанията на Запад. Решаващото, както той казва, е масовото използване на танковете за да се „осигури бърз оперативният напредък на армията и да се избегнат окопната война от 1914-1918 г.“. Това е концепцията, която ще бъде увенчана отново с триумфален успех през май и юни, следващата година.

Подобно на „Директива № 6 за воденето на война“, връчена на генералите, този документ е психологически насочена към преодоляване на упоритостта във висшия офицерски състав. „Основното нещо е желанието да победим врага“, обръща се Хитлер към присъстващите.[1535] Някои от генералите смятат плана на Хитлер да „примами французите и британците на бойното поле и да ги победи“ еднакво погрешен и рискован и вместо това препоръчват да се води „приспивна“ войната с активна защита. Един от генералите нарича настъплението „лудост“, а фон Браухич, Халдер и началникът на отдела по въоръженията ген. Томас, както и ген. интендантът на сухопътните войски генерал фон Щюлпнагел, цитират конкретни аргументи за незадоволителното състояние на запасите от суровини, изчерпаните запаси от боеприпаси, опасността от зимната кампания и силата на противника. И от тези политически, военни и дори морални съображения се формират нови планове за противодействие. Загрижен Йодл се обръща към Халдер за това в началото

[1534] IMT. Bd. XXXVII, стр. 466 и сл. (Dok. 052-L).
[1535] Haider F. KTB, Bd. I, стр. 102.

на октомври, тъй като интригите сред офицерите означават „криза от най-труден вид“, а Хитлер „се ядосва, че военните не го следват“.[1536]

Колкото по-упорити се държат генералите, толкова по-нетърпеливо той настоява да започне офанзива на Запад. Първоначално определя краен срок между 15 и 20 ноември, по-късно началото на настъплението е отложено за 12 ноември и това принуждава офицерите да вземат решение. Както през септември 1938 г., те са изправени пред избора, или да се подготвят за война, която самите те смятат за фатална и неразумна, или да свалят Хитлер чрез държавен преврат. И както тогава фон Браухич се придържа към пасивна поддръжка, зад кулисите действат същите актьори: полк. Остер, пенсионирания ген. полк. фон Бек, адм. Канарис, Карл Гьорделер, след това бившият посланик в Рим, Улрих фон Хасел и други. Центърът на техните действия е сградата на Генщаба в Зосен. В началото на ноември заговорниците решават да организират държавен преврат, ако Хитлер продължи да настоява за настъпление. Фон Браухич обявява готовността си да направи последен опит да убеди Хитлер по време на разговор с него, насрочен за 5 ноември. Това е денят, в който германските части трябва да заемат първоначалните си позиции като окупират Холандия, Белгия и Люксембург.

Разговорът в райхканцеларията в Берлин стига до драматична конфронтация. Хитлер с показно спокойствие първо изслушва съмненията, които главнокомандващият сухопътните войски изразява под формата на своеобразен „меморандум“. На оправданието на лошите метеорологични условия, Хитлер отговаря с кратко възражение, че времето е също толкова лошо и за врага. Той отхвърли опасенията за липсата на бойна подготовка на войските с забележката, че допълнителните 4 седмици няма да променят това състояние. Когато фон Браухич започва да критикува поведението на армията в полската кампания и заговоря за нарушения на дисциплината, Хитлер се възползва от възможността и изпадна в един от пристъпите си на неописуема ярост. Извън себе си както е отбелязано в бележката на Халдер, той иска да бъдат предоставени конкретни доказателства, като иска да знае точно в кои части са се случили такива явления, какво ги е причинило и дали са били наложени смъртни присъди.

Браухич отговаря, че трябва лично да се увери дали това е така. Всъщност целият въпрос е, че командването на армията не иска да се бие и темповете на въоръжение отдавна изостават, но сега Хитлер ще изкорени този „дух на Зосен от корените“. С груб тон забранява на фон Браухич да продължи доклада си и главнокомандващият, объркан с бледо лице напуска райхканцеларията. „Б.(раухич) е напълно депресиран“, описва състоянието му един от участниците в събитията.[1537] Същата вечер Хитлер за пореден път потвърждава със заповед, че датата на нападението е 12 ноември. И това всъщност вече създава предпоставките за държавен преврат, но заговорниците не правят нищо. Една заплаха за изкореняване на „духа на Зосен“ е

[1536] Командирът на армейската група, ген. полк. фон Лееб, говори за „безумната офанзива“, виж: Jacobsen H. A. Fall Gelb, стр. 50 и сл.; фон Лееб говори и за „призива за мир“ на Хитлер: „Речта на фюрера в райхстага показва колко е оглупял германския народ“. За алтернативно предложение на „приспивната“ война, вижте очеркът на ген. полк. Йодл „Хитлер като стратег“, публикувано в: Kriegstagebuch des OKW (KTB / OKW), Bd. IV, Hlbd. 2, стр. 1717. За опозицията на офицерите през този период от време като цяло вижте: Deutsch NS Op. цит. с., стр. 71 и сл.

[1537] Groscurth H. цит. с., стр. 224; Kosthorst E. Op. цит. с., стр. 96; Haider F. KTB, Bd. I, стр. 120, и показанията на фон Браухич по време на Нюрнбергския процес: IMT, Bd. XX, стр. 628.

достатъчна, за да разкрие тяхната слабост и нерешителност. „Всичко е твърде късно и напълно напразно“, пише в дневника си един от близките приятели на Остер, подполк. Гроскорт. Уплашен Халдер изгаря всички уличаващи материали и незабавно спира всички текущи приготовления. Когато три дни по-късно Хитлер едва не стана жертва на опит за убийство в Мюнхенската бирария „Бюргербройкелер“, организиран от някакъв самотник, страхът от голяма детективска акция от страна на Гестапо най-накрая парализира и последните остатъци от мисълта за преврата.[1538] Освен това заговорниците са облагодетелствани случайно, от стечение на обстоятелствата че на 7 ноември, поради лоши метеорологични условия датата за настъплението е отложена.

Хитлер я отлага само за няколко дни. Въпреки че не иска да забавя сроковете, както искат офицерите, тази ситуация се повтаря 29 пъти преди настъплението все пак да започне през май 1940 г.

През втората половина на ноември главнокомандващите отново са призовани в Берлин за идеологическа обработка. Гьоринг и Гьобелс се обръщат към тях с пламенни призиви и на 23 ноември самият Хитлер произнася три речи с продължителност общо седем часа, в които се опитва да ги убеди и сплаши.[1539] Припомняйки си изминалите години, той ги упреква за липсата на вяра и заяви, че е „дълбоко обиден“ и не може да „понесе, когато някой му каже, че с армията не всичко е наред“, а след това добавя заплашително: „Вътрешната революция е невъзможна - нито с вас, нито без вас.“

Той напомня за решимостта си незабавно да започне офанзивата на Запад, която е непроменена и им обяснява, че планираното нарушаване на холандския и белгийския неутралитет, което е критикувано от някои офицери е несъществена дреболия („Никой няма да ни пита за това, ако спечелим“) и накрая ги заплашва пряко: „Няма да се спра пред нищо и ще унищожа всеки, който е против мен“. Той завърши речта си със следните думи: „Решен съм да продължа да живея с достойнство, ако трябва да умра достойно. Искам да унищожа врага. Зад мен стои германският народ, чийто морал може само да се влоши. Ако успешно издържим борбата и ние ще я издържим, нашето време ще остане в историята на нашия народ. Ще устоя или ще падна в тази битка. Няма да преживея поражението на моя народ. Без капитулация навън, и без революция вътре.“

Офицерската криза през есента на 1939 г. има далечни последици. По своята същност която непрекъснато го кара да изявява бурни емоции, Хитлер не само не вярва в лоялността на своите генерали за в бъдеще, но и не се доверява на техните професионални съвети, и нетърпението с което поема ролята на командир, произтича точно от тези събития.

На свой ред новопроявената слабост и уклончивост на генералите, особено на ГУСВ, допринася за намерението му да намали органите на военното ръководство, до нивото на обикновени изпълнители.

Вече при подготовка за кампания срещу Дания и Норвегия, чрез която иска да осигури рудните запаси на Швеция и база за операции във войната с Англия,

---

[1538] Hoch A. Das Attentat auf Hitler im Muenchener Buergerbraeukeller 1939. In: VJHfZ, 1969, H. 4. стр. 383 и сл.

[1539] Guderian H. Erinnerungen eines Soldaten, стр. 383 и сл. Речта, цитирана по-долу, е оцеляла в няколко идентични версии; едната е документът от Нюрнбергския процес PS 789 (IMT, Bd. XXVI, S. 327 и сл.), другата е във Военния архив във Фрайбург (№ 104/3); вероятно е записан от Х. Гроскорт.

той напълно изключва ГУСВ от обсъждането. Вместо това поверява планирането на операцията на специално създаден щаб под върховното командване на Вермахта (ОКВ) и така също създава във военната йерархия система от съперничещи си инстанции, свързани с принципите на неговите методи на господство.

Разчетите му са блестящо потвърдени, когато изключително рискованата операция започнала през април 1940 г., противоречаща на всички обичайни принципи за водене на война по море е определена за просто немислима в щаба на съюзниците, се увенчава с пълен успех.[1540]

От този момент нататък той вече не очаква никаква открита съпротива от генералите. Цялата безпомощност на офицерския корпус се показва и от факта, че дори по време на есенната криза Халдер се обръща към държавния секретар фон Вайцзекер с въпроса дали Хитлер може да бъде повлиян от подкупен ясновидец, поискал милион марки. Що се отнася до фон Браухич, той прави впечатление на един от своите посетители, че е „напълно довършен, и изолиран".[1541]

На разсъмване на 10 май 1940 г. най-накрая започва дългоочакваната офанзива на Запад. Вечерта на предходния ден полк. Остер информира отсрещната страна чрез холандския военен аташе в Берлин и негов приятел полк. Г. Й. Саз, за предстоящото нападение. Когато ревът на оръжия и воят на бомбардировачите нарушават подозрителната тишина, скептично настроения генералски състав на съюзниците подозиращ капан, е напълно изненадан. Прехвърлянето на значителни британски и френски сили от Северна Франция, успяват да спрат германското настъпление в Белгия източно от Брюксел. И те нямат никакво подозрение за това, че германската авиация почти не се намесва във военните действия. Това се оказза истинския капан в който попадат и тяхното недомислие завършва с поражението им.

Първоначалната германска концепция за тази кампания се основава на известния план „Шлифен"[1542], предвиждащ да се заобиколят френските укрепени линии през Белгия и да се удари от северозапад. Разбира се, германското командване е наясно, че този план има съществени недостатъци. В него липсва елемента на изненада, и съществува опасността настъплението да се забави бързо, както в Първата световна война и да се превърне в позиционна окопна война. Освен това този план изисква използването на големи танкови части в район, пресичан от множество реки и канали, което също възпрепятства бързия резултат, въпреки че именно върху това е изграден целият военен план на Хитлер. Но генералите не виждат алтернативата.

[1540] Бел. пр.: Германия нахлува в Дания и Норвегия през април 1940 г., а в отговор Великобритания окупира Фарьорските острови (датска територия) и окупира о-в Исландия (независима държава признаваща краля на Дания за свой монарх). Швеция успява да запази неутралитета си.

[1541] Groscurth H. цит. с., стр. 233.

[1542] Планът Шлифен е общ стратегически план на германския генерален щаб за победа над Франция, разработен в годините преди 1914 (1891-1906), от граф Алфред фон Шлифен. Той предвижда бърза мобилизация, пренебрегване на неутралитета на Люксембург, Белгия и Холандия и масово нахлуване на германски войски през Белгия на юг в гръб на френската защита, възползвайки се от слабото ляво крило на французите в Елзас и Горна Лотарингия. Така се избягват директните сблъсъци със силно укрепените френски позиции на границата. Рискува се нападение от Великобритания, но в противен случай стои опасността от руско нападение от изток. Планът трябва да бъде приведен в действие при обявяване на мобилизация на някоя страна, а не на война.

Планът предложен през октомври 1939 г. от началник щаба на група армии „А“, генерал фон Манщайн е отхвърлен от Браухич и Халдер, в резултат на което Манщайн дори губи поста си.[1543] Той настоява основният удар в германската офанзива да бъде изместен от десния фланг към центъра и това трябва да бъде елемента на изненада в германската стратегия, тъй като Ардените не са подходящо място за мащабни танкови операции.

По същата причина в този сектор на фронта френското командване оставя там относително слаби сили, и на това се основава планът на Манщайн. Щом германските танкове преодолеят планинския горист терен, тогава ще могат безпрепятствено да достигнат през равнините на Северна Франция до морето, и да отрежат съюзническите армии в Белгия, като ги притиснат към брега. И това, което първоначално обърква командването на сухопътните войски с неочаквания и рискован характер на този план, веднага се харесва на Хитлер. Говори се, че той вече е имал подобни идеи и когато научава за предложението на фон Манщайн, извиква генерала и след като двамата обсъждат плана, той нарежда през февруари 1940 г. да се измени плана на цялата кампания. И това се оказва решаващо. Защото в никакъв случай численото превъзходство или превъзходството в оръжията и техниката не могат да превърнат войната на Западния фронт в безпрецедентна, спираща дъха победоносна кампания.

Силите които се стоят една срещу друга на 10 май, са с леко превъзходство в числеността на съюзниците. 137 дивизии на Западните сили, към които се добавят още 34 холандски и белгийски дивизии, са противопоставени от 136 германски дивизии. Съюзническите самолети са 2800, докато германците са имат почти 1000 самолета повече. Срещу около 3000 вражески танка и самоходни оръдия, германската страна има 2500, концентрирани в независими танкови дивизии.

Но от решаващо значение е превъзходството на германския оперативен план, подходящо наречен от Чърчил „замах на сърпа“[1544] който принуждава врага да се „бие с обърнати фронтове“. Под тежестта на германската офанзива, започнала отново без обявяване на война, чрез перфектна бомбардировка върху вражески самолети разположени на летищата, без да им се даде възможност да излетят, „крепостта Холандия“ пада за 5 дни.

Решаваща за скоростта на успеха е идеята, предложена от самия Хитлер, за пускане на малки групи от специално обучени парашутисти на стратегически важни места зад фронтовата линия. Това решава съдбата на крепостта Ебен-Емел, защитаваща укрепената зона Лиеж, когато такава десантна част от парашутисти, нахлува директно от въздуха в крепостта и я превзема. Междувременно последва и бърз пробив през Люксембург и Ардените който е напълно неочакван от врага и вече на 13 май танковите части форсират р. Маас близо до Динан и Седан, на 16 май пада Лан, на 20 май – Амиен и още същата нощ предните части на Вермахта достигат Ла Манша. Напредването продължава с толкова бързи темпове, че частите на втория ешелон губят връзка с авангарда си, и както винаги подозрителен Хитлер не може да повярва на своя триумф. „Фюрерът е ужасно нервен“, пише Халдер в дневника си на 17 май, „той се страхува от собствения си успех, не иска да рискува и затова с най-голямо желание иска да ни задържи.“ И в бележката на следващия ден:

[1543] На 1 февруари 1940 г. е свален от поста началник щаб на група армии „А“ и е назначен за командир на 38 армейски корпус. Реално е повишен в длъжност, но е лишен от участието в изготвянето на важни военни планове и решения.

[1544] Churchill W. S. The Second World War, Vol. II, стр. 74.

„Фюрерът по неизвестна причина се страхува за южния фланг. Той бушува и вика, че по този начин е възможно да се съсипе цялата операция и да се изправи пред заплахата от поражение.“[1545]

Всъщност няма такава заплаха. Когато в онези дни новият британски премиер Уинстън Чърчил[1546], загрижен за ситуацията на фронта, пристига в Париж, генерал Гамелен главнокомандващ сухопътните сили на Съюзниците, му признава, че повечето от моторизираните му формирования са в капан от германците. В заповедта си за войските на 17 май Гамелен апелира към славните спомени и буквално повтаря призива на генерал Жофр към войниците преди битката при Марна, да не се отстъпват и сантиметър земя. Съюзническото командване не успява да събере отстъпващите си армии, да изгради нови линии и да организира контранастъпление. И ако предходните части на танковия корпус на Гудериан, разположени само на няколко километра южно от Дюнкерк, не бяха получили заповед да спрат на линията, до която са стигнали, и да не ангажират врага, тогава поражението на съюзниците щеше да бъде пълно. Забавянето от 48 часа оставя пристанището в ръцете им и им даде възможност да се евакуират. В рамките на около 8 дни, благодарение на една от най-авантюристичните импровизации на тази война, с помощта на приблизително 900 малки кораби, включително риболовни лодки, параходи и частни яхти, по-голямата част от войските, в размер на около 340 000 души, са прекарани в Англия. Отговорността за „заповедта за спиране“ в Дюнкерк остава предмет на дебат и до днес и понякога се спори, че самият Хитлер умишлено е позволил на оцелелите от британския експедиционен корпус да се евакуират, за да не блокира все още очакваното за помирение с Англия. Подобно решение обаче противоречи не само на целите на войната, които той формулира в меморандума си, но и на „Директива No 13“ от 24 май, която започва със следните думи: „удар на северното ни крило на противника, обкръжените британо-френско-белгийски части в Артоа и Фландрия, и задачата на авиацията е да сломи всяка съпротива на обкръжените вражески части (и) да предотврати евакуацията на британските сили през Ламанша.“[1547]

Най-вероятно „заповедта за спиране“ на Хитлер, макар и срещната с враждебност от командването на сухопътните войски, но въпреки това одобрена от командира на групата армии „А“ ген. фон Рундштедт, е продиктувана от желанието да се спасят танковите формирования, уморени в 14-дневните битки за предстоящата битка за Франция. Хитлер е повлиян в решението си от самоуверените, помпозни изявления на Гьоринг, че той и неговият Луфтвафе ще превърнат пристанището на Дюнкерк в море от огън и ще потопят всеки десантен кораб. Когато на 4 юни градът, който преди десетина дни е незащитен преди Гудериан, най-накрая е в ръцете на германците, Халдер пестеливо каза: „Дюнкерк е окупиран, крайбрежието е достигнато. (Дори) французите са се изнесли“.[1548]

[1545] Haider F. KTB, Bd. I, стр. 302.

[1546] Поради военното поражение, на 10 май Чембърлейн подава отставка. Формира се ново коалиционна правителство начело с лорд Уйнстън Чърчил.

[1547] Jacobsen H.-A. (Hrsg.) Dokumente zum Feldzug 1940. Goettingen; Berlin; Frankfurt/M., I960, стр. 121.

[1548] Haider F. KTB, Bd. I, S. 332; За изявленията на Гьоринг: V. Lossberg v. Im Wehrmachtfuehrungsstab, стр. 80 и сл. За същността на дискусията относно „заповедта за спиране“ виж: Liddell Hart V. N. The Other Side of the Hill, стр. 185 и сл., Bryant A. Kriegswende, acobsen H. A., Rohwer J. Duenkirchen 1940., Entscheidungsschlachten des Zweiten Weltkriegs, стр. 7 и сл.

Германските успехи не се обясняват единствено с превъзходно замислен план на операцията. Когато армиите на Хитлер се обръщат на юг след обгръщаща маневра край брега на Ламанша, те срещат навсякъде вече един обезкуражен, разбит враг, чиято гибел е допълнително утежнена от объркването на север. Френското върховно командване е управлявало формирования които отдавна са били победени, дивизии които са били разпръснати, изоставени или просто разбити. Още в края на май един британски генерал нарича френската армия „рояк от мравки“ без най-малък намек за дисциплина.[1549] Милиони бежанци, влачейки каруци с натрупани в тях вещи запълват всички пътища, те се скитат безцелно точно там, където не трябва да бъдат и забавят движението на военните си части, настъпва объркване и щом в тила им се появяват германските танкове, настъпва паника от падащите бомби, виещи сирени и пикиращи бомбардировачи. В този неописуем хаос, всякакъв опит за организирана военна съпротива става невъзможен, страната е готова за отбрана, но не и за гибелта си. Френската централа в Бриар има на разположение един единствен телефонен апарат за комуникация с войските и външния свят и дори той не функционира между 12 и 14 часа, тъй като телефонистът в пощата заминава на обяд по това време. Когато командирът на британските експедиционни сили ген. Брук пита за дивизиите, които уж трябва да защитават „крепостта Бретан“, новият френски главнокомандващ генерал Вейганд само унило вдига рамене: „Знам че всичко това е чиста халюцинация.“ Подобно на ген. Бланшар, много военачалници гледат втренчено в оперативните карти, сякаш те са бяла стена. Всичко изглежда така, сякаш небето се срути върху Франция.[1550] Въпреки че германските планове за битката с Франция едва ли предвиждаха такова бездействие на врага, а директивите приличат повече на инструкции за провеждане на многодневен тренировъчен марш, а не на военна кампания, Хитлер все пак се смути от голямата скорост с която напредват собствените му армии.

На 14 юни войските му влизат в Париж през портата Майо и свалят трицветното френско знаме от Айфеловата кула. Три дни по-късно, в рамките на един ден, Ромел прави пробег в продължение на 240 км и когато в същия ден Гудериан съобщава, че той и танковете му са достигнали Понтарлие, Хитлер пита по телеграфа дали това не е грешка, „вероятно е Понтайе сюр Сон“, Гудериан отговаря: „Няма грешка. Аз лично съм в Понтарлие на швейцарската граница.“[1551] Оттам той тръгва на североизток и се вмъква зад линията Мажино. Отбранителният вал, който е не само в основата на стратегията на Франция, но и на цялото ѝ мислене, пада без бой.

И тогава Италия иска да се възползва от победата на Германия, която вече става осезаема. Въпреки че Мусолини, мрази да бъде в несигурност, свързана със страната му, и предпочита праволинейната „политика, права като острие на меча“, обстоятелствата не благоприятстват намеренията му. Първоначалното му решение да не се замесва във войната е разклатено още през октомври в резултат на победите на Германия в Полша. През ноември той възприема идеята, че Хитлер може да спечели войната като „напълно

[1549] Израз на ген.л-т Алън Брук: Bryant A. цит. с., стр. 142.

[1550] Това е заглавието на книга на Жак Беноа Мешен с подзаглавие „Трагедията на Франция през 1940 г.“; горните епизоди са казани от A. Brook (Bryant A. цит. с. стр. 116), както и R. Cartier (Cartier R. Der Zweite Weltkrieg, Bd. I, стр. 175, 168).

[1551] Cartier R. цит. с., стр. 177.

невъзможна“, и през декември, в разговор с Чано, „открито пожела поражение на германците“ и дава на холандците и белгийците датите на германската офанзива. В началото на януари изпраща писмо до Хитлер, в което, използвайки правото си на най-старши „декан на диктаторите“, той се опитва чрез съветите си да насочи Хитлер на изток. „Никой не знае по-добре от мен, тъй като вече имам 14 години политически опит, че политиката поставя тактически изисквания. Затова разбирам, че вие избягвахте втория фронт. Така Русия, без да мръдне пръста си получи голяма печалба от тази война в Полша и балтийските държави. Но аз, като революционер от раждането си никога не променям възгледите си и ви казвам, че не можете постоянно да жертвате принципите на вашата революция в името на тактическите изисквания на определен политически момент. Убеден съм, че не можете да допуснете да падне антисемитското и антиболшевишкото знаме, което сте носили високо в продължение на 20 години. И със сигурност ще изпълня дълга си, ако направите още една крачка към разширяване на отношенията ви с Москва, това за Италия ще има опустошителни последици“.[1552]

Когато обаче те се срещат при прохода Бренер на 18 март 1940 г., Хитлер лесно успява да премахне негативните емоции на Мусолини и да възроди отново старите комплекси в партньора си, свързани с жажда за плячка и възхищение. „Не можем да си затваряме очите пред факта, че Дуче е очарован от Хитлер – пише Чано – и освен това това очарование съвпада със стремежите на собствената му природа, което го подтиква към действие“.

От този момент нататък решителността на Мусолини да участва във войната нараства. „Просто е недостойно, казва той, да седиш докато другите правят история. Не става въпрос за това кой печели. За да направите хората велики, трябва да ги изпратите в битка, ако обстоятелствата налагат, дори с ритници в задника. Това е, към което ще се придържам.“[1553]

Заслепен от успехите на своя другар по съдба, против волята на краля, индустриалците, армията, дори против волята на някои от влиятелните му сьратници от Големия съвет, той сега се насочва към влизането на Италия във войната. Когато в първите дни на юни, в отговор на заповедта за започване на офанзива, маршал Бадолио възразява и отбеляза, че войниците му „дори нямат достатъчно ризи“, Мусолини, отхвърляйки възраженията му, каза: „Уверявам ви, че всичко ще приключи през септември и имам нужда от няколко хиляди мъртви, за да седна на масата за преговори за мир като участник във войната. На 10 юни италианските формирования започнват офанзива, но бързо засядат в покрайнините на граничното селище Мантон. Възмутеният италиански диктатор реагира на това: „Имам нужда от материал. И Микеланджело се нуждаеше от мрамор, за да създаде своите статуи. Ако имаше само една глина, щеше да стане просто грънчар.“[1554]

Седмица по-късно събитията изпреварват амбицията му. Френският президент Лебрен поверява формирането на правителство на маршал Петен. Първото нещо, което прави на новия си пост, е изпратената молба за примирие до а германското висше командване чрез испанското правителство. Хитлер получава съобщение за това в малкото белгийско селце Брули льо Пеш близо

[1552] Ciano G. Op. cit. S. 39, 168, 179, 212. Писмото на Мусолини да Хитлер е 3 януари 1940 г..: Hitler e Mussolini, lettere e documenti. Milano, 1946, стрр. 35.

[1553] Ciano G. цит. с., стр. 222, 208.

[1554] Ciano G. цит. с., стр. 251, Cartier R. цит. с., стр. 176; Ursachen und Folgen, Bd. XV, стр. 150 .

до френската граница, където се намира неговият щаб. Кинолентата е запечатала тези събития, и показва експлозията на емоиите му, един вид танц на радост, в съответствие със съзнанието за собствената му роля с потупване на десния крак, усмивка на лице, поклащане на главата и потупване по бедрата. И тук, още под влияние на своя екстаз, Кайтел пръв вдига тост в чест на „Най-великия военачалник на всички времена“.[1555]

Успехите наистина са без аналог. На Вермахта са необходими само 3 седмици, за да победи Полша, малко повече от два месеца, за да победи Норвегия, Дания, Холандия, Белгия, Люксембург и Франция, да принуди Англия да се оттегли на своя остров, и да хвърли доста ефективно предизвикателство пред британския флот. И всичко това е придружено от сравнително много малки загуби, западната кампания струва на германската страна 27 000 убити, докато загубите на врага възлизат на почти 135 000 убити. Разбира се, успехите не са само личната заслуга на Хитлер като командир, но в никакъв случай не са и резултат от късмет или уменията на тези, които го съветват, или от пълната липса на воля на врага.

Значението на танковите части е осъзнато през 30-те години както във Франция, така и в други страни, но само Хитлер прави необходимото заключение от това и въпреки съпротивата, която среща, въоръжава Вермахта с 10 танкови дивизии. Много по-остроумен от своите генерали, затънали в остарели представи, той разпознава слабостта на Франция и нейната деморализираща безпомощност и колкото и скромен да е личният му принос към плана за кампанията на Манщайн, той веднага оценя неговото значение и променя цялата германска концепция за тази операция в съответствие с него. И като цяло той доказва, поне по това време, способността си да вижда нетрадиционните възможности, която се засилва от неговата непосредственост присъща на самоукия. Той дълго и интензивно изучава специалната военна литература, почти през цялата война чете морски календари и военни научни справочници. Благодарение на невероятната си памет за военноисторическите теории и военно-техническите детайли, той придава на речите си убедителен вид. Увереността, с която говори по памет за тонажите, калибрите, обхвата или оборудването на голямото разнообразие от оръжейни системи, доста често потапя обкръжението му в удивление и объркване.

Той успява да приложи тези знания с най-богато въображение, има невероятен усет за възможността за ефективно използване на съвременни оръжия, който е съчетан с невероятната способност да опознае с психологията на враг. И всички тези способности намират израз в мерките, предприети с уверена ръка за да заблудят врага, в точното предвиждане на неговите тактически стъпки, както и в светкавичното улавяне на благоприятната възможност, например с неговата смелата идея за десанта във форт Ебен-Емел, както и идеята за оборудване на пикиращите бомбардировачи със виещи сирени, а танковете противно на мнението на множество експерти, въоръжава с дългоцевни оръдия.[1556] Така че, не съвсем без причина, той е наречен един от „най-знаещите специалисти с широки военно-технически познания на своето време“.[1557] Той не е „командващ ефрейтор“, както високомерните апологети

[1555] Zoller A. цит. с., стр. 141.

[1556] А. Шпеер казва това на автора; Jodl KTB / OKW, Bd. IV, Hlbd. 2, стр. 1718 и сл. Йодл счита за заслугата на Хитлер навременното разработване на 75-мм противотанково оръдие.

[1557] Hitlers Lagebesprechungen, стр. 30. Bor P. цит. с.; Buchheit G. Hitler, der Feldherr; Jacobsen H. A. Fall Gelb, стр. 145 и сл.; Manstein E. v. In: KTB/OKW, Bd. IV, 2, стр. 1705 и сл.,

сред част от германските генерали ще го представят по-късно. Във всеки случай, докато инициативата е в ръцете си, той не е такъв. Повратната точка, когато слабостите му започват да засенчват неоспоримите му сили, а оперативната смелост се превръща в просто абсурдна упоритост, енергията в инат, дързостта - във вълнението на хазартния играч, ще дойде много по-късно.

Генералитета, и по-специално частта, която отдавна му се противопоставя, под влиянието на блестяща победа над винаги внушаващия страхопочитание враг Франция, в крайна сметка признават неговия „гений" и се съгласяват, че анализът на ситуацията направен от Хитлер надминава техните собствени оценки. Защото неговият анализ съвсем очевидно взема предвид не само военните фактори, но включва и това, което се крие извън тесния хоризонт от експертите. И това е една от причините за необяснимото доверие, с което той е посрещнат. Но също е причината за все повече необоснованата му увереност в победата през следващите години и постоянно издиганите от него „къщи от карти" с измамни надежди. За самия Хитлер триумфалният завършек на френската кампания носи неограничено самочувствие и самовнушението, че винаги ще го следва победата на бойното поле.

На 21 юни започнаха германо-френските преговори за примирие. Три дни по-рано Хитлер пътува до Мюнхен, за да се види с Мусолини и да се опита да разубеди непосилните претенции на своя италиански съюзник. За ролята си на статист на бойното поле Дуче иска не по-малко от Ница, Корсика, Тунис и Джибути, а след това и Сирия, бази в Алжир, окупация на Франция от италианците чак до Рона, предаване на цялата френският флот и ако е възможно, дори Малта както и прехвърлянето на Италия на английските права над Египет и Судан. Но Хитлер вече зает със следващия етап от войната, успява да му докаже, че амбициозните претенции на Италия ще забавят победата над Англия.

И въпросът не е само в това, а в условията на примирието, които могат да окажат значително психологическо въздействие върху решимостта на Англия да продължи борбата. Хитлер се страхува много повече от това, че модерният френски флот е недостъпен за него, тъй като корабите са в пристанищата на Северна Африка. В разговора с Мусолини поведението на Хитлер и неговите аргументи имат своя ефект. Ироничният Чано описва срещата в дневника си: „Днес той говори сдържано и внимателно, което след такава победа като неговата, наистина изумява. Не мога да бъда заподозрян в твърде нежни чувства към фюрера, но в този момент наистина му се възхищавам."[1558] Вярно е, че Хитлер се показва много по-малко щедър при организирането на церемонията по подписване на прекратяването на огъня. В желанието си за обидна символика той го организира в гората Компиен североизточно от Париж, където условията за примирие са представени на германската делегация на 11 ноември 1918 г. Сега в жп вагона, в който се е състояла тази историческа среща, е специално докарн тук от музея и е спрян на същото място, както през 1918 г. Френският текст на проектодоговора е подготвен през нощта на свещи в малка църква в село Брули льо Пеш. Хитлер я посещава от време на време и пита преводачите как върви работата. Самата среща подчертава признаците на

1724 и сл. Schramm P. E. Hitler, Oberster Befehlshaber der Wehrmacht, als "Feldherr". In: KTB/OKW, Bd. I, стр. 37 и сл.

[1558] Ciano G. Op. цит. с., стр. 249. Претенциите на Италия, Мусолини нарича „скромни", виж: ADAP, Ser. D. Bd. X, S. 207 е. (телеграма от германския посланик в Рим фон Макенсен от 17 юли 1940 г.).

символично възстановяване на справедливостта. Когато Хитлер, придружен от голяма свита, излиза от колата си около 15 часа, той първо отива до гранитния паметник в центъра на обекта (надписът на паметника казва за „престъпната гордост на германския райх „който се срина на това място) и се спира пред него, със широко разтворени крака и това е победоносен жест, жест на презрението към това място и всичко свързано с него.[1559]

След като дава заповед за разрушаване на паметника, той влиза във вагона и сяда на мястото, където през 1918 г. седи маршал Фош. Преамбюлът на договора, прочетен на глас от Кайтел на скоро пристигналата френска делегация, отново се връща към историята. Той говори за нарушаването на тържествено дадените обещания, за „времето на страданието на германския народ", за неговото „безчестие и унижение", което произхожда оттук, и тук сега, на същото място, е измит „най-дълбокият срам на всички времена".

Още преди да се стигне до текста на самия договор, Хитлер става, поздравява с протегната ръка и напуска вагона. Отвън военен оркестър свири германския национален химн и „Хорст Весел". На този ден, 21 юни 1940 г., вървейки до колата си по една от буковите алеи във формата на звезда, която се отклонява от тази поляна, той е във апогея на кариерата си. Веднъж в дните на самото му начало, той се зарича да не знае покой, докато не бъде възстановено онова, което е потъпкано през ноември 1918 г., и това намира отклик и му дава поддръжници. И сега той постига целта си. Чувството на старо негодувание за пореден път доказва силата си тук. За самите германци, дори ако първоначално смятат войната за безсмислена, виждат в тази сцена, състояла се в Компиен, акт на метаполитическа справедливост и отбелязват, не без вътрешна наслада, че това е моментът на „възстановената правда".[1560]

И много съмнения отслабват в онези дни или се превръщат в благоговение и преданост, докато омразата остава сама. Рядко през предходните години нацията така безусловно дава симпатиите си на режима, а самият Фридрих Майнеке пише: „Искам да науча отново много, но не всичко". В докладите на СД през втората половина на юни се говори за безпрецедентната вътрешна солидарност на германския народ, дори враговете комунисти почти напълно спират подривната си дейност и само в църковните среди все още се изразяват „пораженчески настроения".[1561] Тази особена емоционална тържественост, свързана със събитията, намира израз в поведението на Хитлер. В нощта на 24 срещу 25 юни, малко преди примирието, той изключва светлината в селската си къща в Брули льо Пеш и отворя широко отворените прозорци гледайки в тъмнината няколко минути.[1562] Три дни по-късно Хитлер отлита за Париж. В своята свита включва хора запознати с изкуството, вкл.

[1559] Shirer W. L. Berlin Diary, стр. 331.

[1560] Nolte E. Faschismus in seiner Epoche, стр. 435.

[1561] Steinert M. G. цит. с., стр. 136 и сл., Meinecke F. Ausgewaehlter Briefwechsel, hrsg. v. L. Dehio, u. P. Classen. Stuttgart, 1962, стр. 363 и сл. За състоянието на депресия сред участниците в германската съпротива говори дневника на В. фон Хасел (Hassel U. v. цит.с., стр. 156 и сл.), То споменава „депресираното състояние на духа „на Остер, Донан и Хугенберг. Приблизително същото казва и за Карл Гьорделер; според него фон Кесел също е „напълно депресиран и възнамерява да се справи по-добре с изучаването на археологията". Един неназован, виден член на съпротивата „беше склонен да вярва, че ако човек е толкова успешен, значи Бог е на негова страна". Самият фон Хасел формулира същността на вътрешния конфликт на много опозиционни консерватори по следния начин: „Човек може да се отчае под тежестта на трагичната ситуация, защото не може да се радва на успеха."

[1562] Speer A. цит. с., стр. 185 и сл.

Алберт Шпеер, Арно Брекер и архитекта Херман Гислер. Директно от летището той отива в „Гран опера“ и горд със знанията си, самият е водач на тази обиколка на сградата на театъра. След това колона от автомобили премина през Елисейските полета, задържа се на Айфеловата кула, Хитлер стой дълго пред гробницата на Наполеон в „Дома на инвалидите“, възхищава се на ансамбъла на площад „Конкорд“ и се качва до Монмартър, където определя църквата Сакре Кьор като грозна. Пътуването му отнема 3 часа, но той го нариче „сбъдната мечта на живота ми“. Веднага след това, заедно с двама бивши съратници, тръгва на пътешествие което отнема няколко дни през бойните полета на Първата световна война и посещава Елзас.[1563]

В началото на юли Берлин го посреща с буря от радост, море от цветя и камбанен звън. Но това е последното триумфално шествие в живота му, за последно той се наслаждава на опиума от големи овации, които са му толкова необходими. Вярно е, че големият парад на войските в Париж с който той иска официално да покаже на завладяната френската столица своята победа, е отменен, за да се спести унижението на французите, но и поради факта, че Гьоринг не е в състояние да гарантира безопасността от британските въздушни нападения. Но най-важното е, че Хитлер, както и преди, не знае как ще реагират британците и следи внимателно всяка тяхна стъпка. В германско-френското споразумение за прекратяване на огъня той включва статия, съдържаща скрит апел към Лондон[1564], и когато Чано повтори италианските изисквания на среща в Берлин в началото на юли, Хитлер ги отхвърля, като се позова на необходимостта да се избягва всичко, което би предизвикало съпротива от другата страна на Ламанша. Министерството на външните работи вече разработва подробни предложения за мирен договор, а той самият подготвя речта си в райхстага, в която ще представи „щедри предложения“. Но говори и за решимостта си, че в случай на отказ, „да отприщи буря от огън и метал върху британците“.[1565]

Очакваният знак обаче не идва отново. На 10 май, когато Вермахтът започна своята офанзива на Запад, британският премиер Чембърлейн е наследен от своя дългогодишен неумолим противник Чърчил. И като нов ръководител на правителството той казва в първата си реч, че не може „да предложи на страната нищо друго освен кръв, притеснения, сълзи и пот“.[1566] Пренебрегвайки политическите интереси, Чърчил дава на конфронтацията голям морален стимул и прост смисъл, който всеки може да разбере. Ако е вярно, че Хитлер е бил политик, превъзхождащ всичките си противници през 30-те години, тогава човек трябва да види мащаба на тези противници, за да прецени, кой го е надминал. В лицето на Чърчил, Хитлер среща нещо повече от просто противник. Изпадналата в паника пред германският диктатор Европа, се

[1563] Greiner H. Die oberste Wehrmachtfuehrung, стр. 110; Speer A. цит. с., стр. 186 и сл.: Hitlers Tischgespraeche, стр. 134 и сл., където Хитлер, твърди, че Рим му е направил много по-силно впечатление от Париж, в който „няма нищо величествено в стила на Колизеума, Кастело Сан Анджело или Ватикана“: „Каквото и да видя в Париж, погледът не се спира на нищо, но Рим просто ме шокира“.

[1564] Става въпрос за член 8 от споразумението, който гласи: „Германското правителство тържествено заявява на френското правителство, че не възнамерява да използва френския флот, разположен в пристанищата, контролирани от германската страна, за военни цели“.

[1565] Ciano G. цит. с., стр. 257; Hillgruber A. Staatsmaenner, Bd. I,стр. 150 сл. За предложенита за мирен договор, изготвен от пратеника д-р Карл Клодиус и посланик Ритер, виж ADAP, Ser. D, Bd. IX. стр. 390 и сл., 407 и сл.

[1566] Churchill W. Reden, Bd. I. Zuerich, 1948, стр. 333.

примирява със съдбата си, но Чърчил притежава силата, която може да го обуздае. Още на 18 юни, ден след като френското правителство взема своето, по думите на Чърчил, „меланхолично решение“ да се предаде, британският премиер говори в камарата на общините и потвърждава твърдата си решимост да продължи борбата независимо от всичко: „Ако Британската империя и нейната Британска общност ще съществуват хиляда години по-късно, тогава хората ще кажат: „Това беше най-добрият им час“. И той трескаво участва във война и организира отбраната на Британските острови от предстоящото нашествие. На 3 юли, докато Хитлер все още чака знак за помирение, Чърчил[1567], като доказателство за своята непримиримост, нарежда на флота си да открие огън по вчерашния съюзник, френския флот в пристанището на Оран. Изненадан и разочарован, Хитлер отлага за неопределено време обявената си реч на 8 юли в райхстага. Обзет от победоносна еуфория той твърдо вярва, че британците ще спрат безнадеждната борба, особено след като, той няма намерение да посяга на тяхната световна колониална империя. Но Чърчил със своя демонстративен жест отново дава да се разбере, че няма да има опити за пазарлък: „Тук, в тази мощна крепост, която съхранява доказателства за човешкия прогрес“, обяви той на 14 юни по радиото в Лондон, „тук, заобиколен от морета и океани, където нашият флот доминира, тук чакаме заплашителна атака без страх. Може би това ще се случи днес. Може би никога няма да се случи. Но дали нашите мъки ще бъдат жестоки или дълги, или и двете, няма да отидем по света, няма да допуснем пратеници; може би ще проявим милост, но няма да искаме милост”.[1568]

В отговор Хитлер свиква заседание на райхстага за 19 часа на 19 юли в залите на операта „Крол“. В многочасовата си реч той възразява срещу Чърчил и британското правителство: „Почти съм обзет от болка, защото съдбата ме е избрала да направя това, което вече е подготвено за разгрома на тези хора. В крайна сметка нямах намерение да водя война, а исках да изградя собствена социална държава с най-висока култура. Всяка година от войната ме отвлича от тази работа. И причините за това разсейване са нелепите нули, които в най-добрия случай могат да се нарекат политически произведени блага на природата. Г-н Чърчил току-що повтори, че иска война. Нека той, този път може би по изключение, ще чуе моето предчувствие, че една велика световна империя ще се разпадне. Тази империя, която никога не съм имал намерение да унищожа, или дори да й причиня щети. Но разбирам отлично, че продължаващата борба ще завърши само с пълното поражение на един от двамата й участници. Г-н Чърчил вероятно смята, че това ще бъде Германия. Знам, че това ще бъде Англия.“[1569]

Противно на очакванията, речта на Хитлер не съдържа мащабни предложения за мир, а се ограничава само до широко формулиран „призив за разум“. Тази промяна е първото документално доказателство за песимизъм, причинен от липсата на перспективи за сключване на мир с Англия поради

[1567] Бел. пр.: Чърчил е един комплексиран политик, който хвърля Британия в една безсмислена война с райха, единствено воден от болните си амбиции да се докаже, след поражението му на Галиполите през Първата св. война. По същество той е един безотговорен военнопрестъпник, който погребва колониалната империя на Британия. Така че хвалебствията на Фест са прекалени но разбираеми, историята се пише от победителите, особено във времената на „демократичната цензура“, когато е писан този труд.

[1568] Churchill W. Der Zweite Weltkrieg, Bd. II, Hlbd. 1, стр. 272.

[1569] Domarus M. цит. с., стр. 1557 f., Churchill \y. Reden, Bd. I, стр. 380 и сл.

непреклонността на Чърчил. За да не покаже никакви признаци на слабост, Хитлер ще съчетае това представление в райхстага с показно демонстриране на военната си мощ, произвеждайки Гьоринг в райхсмаршал и 12 генерали във фелдмаршали, както и обявявайки много други повишения.[1570] Но посърналите му надежди, се демонстрират 3 дни преди това изказване, когато издава „Директива No 16 за подготовката на подводна операция срещу Англия“ под кодовото име „Морски лъв“.

Трябва да се отбележи, че преди това той няма представа как да продължи войната с Англия, тъй като тя не се вписва в концепцията му и дори променената ситуация не можа да го накара да преразгледа коренно съображенията си. Разглезен от собствения си късмет и слабостта на бившите си противници, той вярва в своя гений, и в богатството от шансовете на момента, които се е научил да използва с такава светкавична скорост. Ето защо „Директива № 16“ е по-скоро свидетелство за порочно объркване, а не израз на конкретни оперативни планове и това е посочено вече от първата встъпителна фраза: „Тъй като Англия въпреки безперспективната си военна позиция, все още (!) не проявява признаци на готовност за взаимно разбирателство, реших да се подготвя и, ако е необходимо (!), да проведа десантна операция срещу нея.“[1571]

Следователно не може да се изключи, че Хитлер никога не е мислил сериозно за десант в Англия, а използва това намерение като оръжие във войната на нерви. Още през есента на 1939 г. военните власти, и главнокомандващият ВМС, адм. Редер, многократно и безуспешно се опитват да го заинтересуват от проблемите на подводната операция и едва давайки съгласието си, Хитлер веднага започва да изразява съмнения и да говори за трудности, с които никога досега не са се сблъсквали. Вече 5 дни след като одобрява операцията „Морски лъв“, той е много песимистично настроен относно трудностите, свързани с нея. Той предлага искане за 40 пехотни дивизии, за решение на проблема с доставките, за абсолютно надмощие във въздуха, за създаване на обширна система от тежка артилерия по бреговете на Ламанша, както и за най-голямо минно заграждане. И всичко това само за 6 седмици: „Ако подготовката определено няма да приключи преди началото на септември, ще трябва да помислим за други планове“.[1572]

Колебанието на Хитлер се дължи не само на сложното му отношение към Англия, по-скоро той е смутен от основната идея за съпротивата, мобилизирана от Чърчил, а именно, че световна сила с далечни отвъдморски бази има богати възможности за самоутвърждаване и следователно нахлуване в мегаполиса (на острова) и дори превземането му не означава поражение. Англия може, използвайки например Канада като база, да го въвлече по-дълбоко в

[1570] В този ден, 19 юли 1940 г., са повишени във фелкмаршали: Валтер фон Браухич, Вилхелм Кайтел, Герд фон Рундщедт, Валтер фон Райхенау, Федор фон Бек, Вилхелм Ритер фон Лееб, Вилхелм Лист, Ханс Гюнтер фон Клюге, Ервин фон Вицлебен, Ерхард Милх, Алберт Кеселринг, Хуго Шперле. Последните трима са от авиацията.

[1571] Hubatsch W. (Hrsg.) Hitlers Weisungen, стр. 61 и сл., Hiflgruber A. Hitlers Strategic, стр. 146 и сл.

[1572] „Конференция на командния състав по морски въпроси“, дискусия на 21 юли 1940 г., по Бълок, Bullock A. цит. с., стр. 598. Още на 19 юли, веднага след речта си в райхстага, Хитлер казва на ген.фелдмаршал фон Рундщедт, че въпреки заповедта, която току-що е дал, той разглежда подготовката за десант само като психологическа маневра., виж: „Frankfurter Allgemeine Zeitung“, 20. V. 1958., K. Klee Das Unernehmen "Seeloewe", стр. 244. Малко по-различна версия е дадена от A. Hilgruber: Hillgruber A. Hitlers Strategie, стр. 171.

конфронтация в един вид обърнато пространство и накрая във война със САЩ, от която той много се страхува. Дори поражението на Британската империя да беше успешно, то няма да се използва от Германия, и както се изразява на среща на 13 юли 1940 г., от това ще се възползват „само Япония, Америка и други“. Следователно всяко изостряне на войната с Англия подкопава само собствената му позиция, така че не само сантиментални, но и политически аргументи говорят в полза на търсенето не на поражението на Англия, а на подкрепа от нейна страна. Изхождайки от тези съображения, Хитлер формулира не без признаци на известно объркване, стратегия за следващите месеци: постепенно, с щадящи удари и политически маневри, да принуди Англия към мир, така че в крайна сметка, без да се тревожи за тила, да предприеме кампания на Изток – това е старата му фикс-идея, това идеално подреждане на силите, което той се стреми да постигне с политически средства и което дори сега в откритата конфронтация, той все още търси и не се поддава на заплахата да загуби присъствието си на духа.

Неговото изпълнение е в основата на военния план за „обсада“ на Британските острови от германски подводници, както и провеждане на въздушната война срещу Англия. Парадоксите на тази концепция се проявяват в изненадващо половинчатото участие на силите чрез които Хитлер води конфронтацията. Въпреки всички усилия на военните власти, той не смее да премине към „тотална“ война във въздуха и морето.[1573] „Битката за Великобритания“ легендарната въздушна битка над Англия, започнала на 13 август 1940 г. (Орлов ден) с първите масирани набези върху летищата и радарните станции, разположени в Южна Англия, на 16 септември трябва да бъде прекъсната след тежките загуби поради лоши метеорологични условия. Освен това, Луфтвафе така и не постига нито една от поставените цели: няма осезаем спад на британския индустриален потенциал, няма психологически стрес на населението или дори завладяване на надмощие във въздуха. И въпреки че адмирал Редер съобщава няколко дни по-рано, че флотът е готов за десантната операция, Хитлер я отлага „за по-късно“. Директивата на ОКВ от 12 октомври предвижда „подготовката за десанта в Англия от сега до пролетта да бъде запазена само като средство за политически и военен натиск върху Англия.“[1574] Операция „Морски лъв“ е погребана.

Военните действия са придружени от опит да се принуди Англия, чрез блокада и създаването на „континентален блок“ обхващащ цяла Европа. Предпоставките за постигане на тази цел са доста благоприятни. Част от Европа вече е фашистка, другата част е свързана със симпатии или договори с райха, а друга част е окупирана или победена и там е установен имитационен фашизъм, който едва ли има много привърженици, достойни да се споменат преди, но въпреки това сега притежава силата и възможностите да усили своите ефекти. Военните триумфи не само правят Хитлер страховития диктатор на целия континент, но и умножават магическата аура, излъчвана от него и неговия режим. Той олицетворява властта и е момент от историята на бъдещето, докато поражението на Франция се възприема като доказателство

[1573] Hillgruber A. Hitlers Strategie, стр. 157 и сл., особено стр. 165.
[1574] Klee K. Dokumente zum Unternehmen "Seeloewe". Goettingen; Berlin; Frankfurt/M., 1959, стр. 441 и сл. Но адм. Редер уточнява, че десант е възможен само при пълно надмощие на авиацията във въздуха. KTB/OKW, Bd. I, стр. 63.

за безсилието и края на демократичната система[1575]: тази страна „е морално съсипана от политиката“ казва Петен показвайки своето огромно недоволство от демокрацията в часовете на разпадането на страната му.[1576]

По време на Виенския арбитраж на 30 август, който се опитва да разреши новозасилващата се борба в Югоизточна Европа за прекрояване на границите, Хитлер действа като върховен арбитър, чиито съвети народите чакат и в чиито ръце е съдбата на тази част на света.[1577]

Великата континентална коалиция трябва да обхваща цяла Европа и да включва Съветския съюз, Испания, Португалия, както и това, което е останало от Франция под управлнието на Виши. В същото време се измислят планове за атака в периферията на Британската империя и отприщване на конфронтация в Средиземноморието, която трябва да приключи с превземането на две негови важни морски врати Гибралтар и Суецкия канал и по този начин да се подкопае имперската позиция на Англия в Северна Африка и Западна Азия. Други, разработени едновременно с тези планове, имащи за цел превземането на островите Кабо Верде (Зелени нос), Канарските и Азорските острови, Мадейра, които принадлежат на Португалия, контактите с правителството в Дъблин са насочени към съюз с Ирландия, за да се получат допълнителни бази за германските въздушни нападения над Англия.

През това лято на 1940 г., в допълнение към военните възможности, пред Хитлер отново се отваря огромна политическа перспектива и никога идеята за създаване на фашистка Европа не е толкова близка, а германската хегемония толкова осезаема. Изглежда, че той е наясно с шанса който му се предоставя. През есента на същата година Хитлер, сякаш се връща към миналите победи на своята политика, и отново развива голяма външнополитическа дейност. Той се среща няколко пъти с испанския външен министър, а през втората половина на октомври отива да се срещне с Франко в Андай и направо оттам е на среща с Петен и неговия заместник Лавал в Монтюар. Но в допълнение към сключването на Тристранния пакт с Япония и Италия на 27 септември, всичките му дипломатически усилия остават неуспешни. Опитът направен по време на посещението на Молотов в Берлин, да включи Съветския съюз в Тройния пакт и да насочи вниманието на СССР към британските владения в Индия и към бреговете на индийския океан е неуспешно. Хитлер се стреми да превърне СССР в партньор в новото преразпределение на света. Този провал се дължи на периода в който той пренебрегва политическите усилия, възгордял се от усещането за нови триумфи. Неговите умения за водене на преговори, както се вижда от повечето оцелели протоколи, сега отстъпват на властната месианска самонадеяност, предишното внимателно разследване се заменя с тромава неискреност и вместо тънко вплетените аргументи от предишни години с

[1575] Бел. пр.: Днес ясно го виждаме това безсилие и пълна деградация. Историята може да бъде забавена но не и спряна.

[1576] Тези думи са казани от него на сър Едуард Спиърс на 6 юни 1940 г.: Ursachen und Folgen, Bd. XV, стр. 261. Алфред Розенберг представя това събитие в абсолютно същия дух в речта си пред Камарата на депутатите на Франция на 28 ноември 1940 г .: „Епигоните на Френската революция се сблъскаха с първите отряди на великата германска революция. триумфалната победа я свали, вече губеща, но все още се стремяща да претендира за ролята на владетел на съдбите на Европа през XX век: Rosenberg A. Gold und Blut. Muenchen, 1941, стр. 7.

[1577] Бел. пр.: Не може да не се признае, че границите които Хитлер начертава, в голяма степен са етнически справедливи, за разлика от границите на Сталин и Чърчил начертани през 1945 г..

полуистини проникнали в тях, новите му партньори в преговорите все повече се срещат с откровен човешки егоизъм който знае само един аргумент, неговата превъзходна сила. Но тук, както в случая с паралелните военни планове, които се разработват: Операциите „Феликс“ (Гибралтар), „Атила“ (Превантивна окупация на Виши, Франция) и други, постоянно се създава впечатление, че той се занимава с тези действия като нещо изненадващо непълно и незаинтересовано. Той се изкушава да сведе до минимум военната активност срещу Великобритания и да се задоволи с химеричния ефект на идеята за голям континентален блок. Защото това е най-лесният начин да предотврати това, което го тревожи много с оглед на крайната цел, към която се стреми – разширяване на Изток, от заплашително нарастващата опасност САЩ да влязат във войната, което ще направи напразни всичките му усилия, жертви и замисли.[1578]

Започвайки през лятото на 1940 г., страхът от американската намеса дава на всички съображения нов, заплашителен цвят и на първо място засилва страха на Хитлер от фактора време. След поражението на Франция той ицползва енергията си в странични дипломатически и военни действия. Германските войски са разположени от Нарвик до Сицилия и от началото на 1941 г., са извикани на помощ от нещастния италиански партньор в Северна Африка, без да знае какво да прави по-нататък.“[1579]

През есента войната заплашва да излезе от контрол, и Хитлер започна отново да концентрира мислите си върху нея за да й върне концептуалността. Той има две възможности: или да продължи да изгражда мощен блок от държави, свързано със значителни отстъпки пред редица страни, които благодарение на включването на Съветския съюз и Япония, ще принудят САЩ да да се завърти на 180° в последната минута (но също така ще отблъсне с години планираното разширяване на изток) или, като се възползва от първия удобен момент, ще нападне на изток, ще победи Съветския съюз по време на блицкрига и ще образува блок, в който вече няма да има партньор, а послушен сателит. До окончателното решение Хитлер се колебае няколко месеца. През лятото на 1940 г. той е нетърпелив да прекрати тази безсмислена и обременяваща война на Запад възможно най-скоро. Още на 2 юни, в дните на настъплението на Дюнкерк, той изразява надеждата, че сега Англия ще бъде готова да „сключи разумен мир“ и тогава той ще бъде свободен да изпълни своята „голяма и непосредствена задача – конфронтация с болшевизма“.[1580]

Няколко седмици по-късно на 21 юли, той иска фон Браухич да започне „подготовка“ за война с Русия и в голямата горещина на тези дни дори си мисли за провеждане на тази кампания през есента на 1940 г. Само меморандум от

[1578] Този постоянно присъстващ страх се засилва особено след жестокото, недвусмислено предизвикателство на речта на Рузвелт на 19 юли 1940 г ., виж бележката на германския посланик във Вашингтон Ханс Дикхоф. След еврейските погроми през ноември 1938 г. в Германия, до декември 1941 г. отношенията между САЩ и „Третия райх“ са ограничени и посланиците са отзовани. Документ, за който се позовава авторът, е съставен от Ханс Дикхоф, който продължава да работи в централния офис на Министерството на външните работи в Берлин от 21 юли 1940 г .: ADAP, Ser. D, Bd. X, S. 213 f., Haider F. KTB, Bd. II, S. 30 (22 юли 1940 г.). От този момент нататък този страх намира израз в почти всички разговори относно стратегическото планиране, виж например: Raeder E. Op. цит. Bd. II, S. 246 f.; след това: KTB / OKW, Bd. I, S. 88 и сл., Friedlaender S. Auftakt zum Untergang. Hitler und die Vereinigten Staaten von Amerika.

[1579] Hillgruber A. Hitlers Strategie, стр. 354, Anm.

[1580] В изявление на Хитлер в щаба на група армии „А“ (командир – ген. фон Рундщедт) в Шарлевил: Klee K. Das Unternehmen „Seeloewe“, стр. 189 и сл.

ОКВ и централата на оперативното ръководство на Вермахта го убеждават в непрактичността на такова намерение. Но от този момент нататък той изоставя първоначалната си идея за разграничаване на двете конфронтации във времето, а комбинацията от война на Запад с експанзия на Изток води до идеята му за единния свят на войната. На 31 юли той обосновава тази своя идея пред Халдер[1581]: „Надеждата на Англия е Русия и Америка. Ако надеждата за Русия изчезне, тогава изчезва и Америка, защото падането на Русия ще доведе до невероятно засилване на ролята на Япония в Източна Азия. Кажете само за Русия на Англия, че тя не иска Германия да бъде велика, и тогава Англия ще се хване на сламката с надеждата, че след 6 или 8 месеца случаят ще се промени напълно. Но ако Русия бъде победена, последната надежда на Англия изчезва. И тогава господар в Европа и на Балканите е Германия. Заключение: В съответствие с тези разсъждения Русия трябва да бъде унищожена. Крайният срок е пролетта на 1941 г.”.[1582]

Въпреки това, през септември, а след това отново в началото на ноември, изглежда, че Хитлер отново се колебае и все още предпочита идеята за съюз. „Фюрерът се надява, че ще успее да привлече Русия към единен антибритански фронт“, пише Халдер на 1 ноември, и друг запис, само 3 дни по-късно, вече показва алтернатива: Русия, той записва думите на Хитлер, остава „основният проблем на Европа. (Трябва) да се направи всичко за да бъдем готови за пълното уреждане с нея.“[1583] Изглежда, че това съображение най-накрая надделява и през декември и Хитлер взема решение, което отговаря на цялата му същност, на централната идея която нетърпеливо го преследва както и на прекомерното му самонадценяване тогава, да започне война срещу Съветския съюз веднага щом възможно.

Преизбирането на Ф. Д. Рузвелт за президент на САЩ, както и преговорите с Молотов, очевидно са стимулирали приемането на това решение. Още на следващия ден след заминаването на съветския външен министър той казва, че от това „дори няма да стане брак по сметка“, и дава заповед да започне изграждането на изток на три командни пункта север, център и юг – които „да се изградят по най-бърз начин“.[1584]

На 17 декември той представя на Йодл своите оперативни съображения относно новата кампания, като завършва със забележката, „че трябваше да решим всички проблеми на европейския континент през 1941 г., тъй като вече през 1942 г. САЩ ще могат да се намесят“.[1585]

[1581] На среща с висшето военно ръководство на райха в „Бергхоф“

[1582] Haider F. KTB, Bd. II, стр. 49; По същия начин Хитлер говори на среща с най-висшите чинове на ОКВ и ГУСВ на 9 януари 1941 г.: KTB / OKW, Bd. I, стр. 257 и сл.

[1583] Haider F. KTB, Bd. II, стр. 165, 158. Всъщност първото решение не означава отхвърляне на войната на Изток, а само нейното отлагане.

[1584] Hillgruber A. Hitlers Strategie, стр. 358, Anm. И в „Политическия завет“, продиктуван на Борман в началото на 1945 г., Хитлер също ще декларира, че е взел окончателното решение да атакува Съветския съюз малко след напускането на Молотов от Берлин; Le Testament politique, стр. 96. Подготовката за изграждането на командни пунктове започва в началото на октомври 1940 г., виж: Haider F. KTB, Bd. II, стр. 121, при Растенбург (сега Кентшин в Североизточна Полша, тогава е бил в Източна Прусия), Спала (селище близо до Лодз в Полша) и Поги (селище в Силезия, сега във воеводство Ополе, Полша).

[1585] KTB / OKW, Bd. I, S. 996. Въпросът кога Хитлер е взел окончателното решение за нападението срещу Съветския съюз поражда много противоречия; Weinberg G. L. Der deutsche Entschluss zum Angriff auf die Sowjetunion. В: VJHfZ, 1953, H. 2, стр. 301 и сл., Както и възражения срещу това: A. Hilgruber, Ibid. 1954, H. 2, стр. 240 и сл.

Решението за нападение на Съветския съюз още преди да бъде решена съдбата на войната на Запад често се нарича едно от „слепите“, „мистериозни“ и „трудно логично обясними“ решения на Хитлер. Но в него има повече рационалност и в същото време отчаяние, отколкото изглежда на пръв поглед. Самият Хитлер ще посочи всички проблеми произтичащи от това, наричайки заповедта за това нападение едно от многото „най-трудни решения“, които е трябвало да вземе. Поглеждайки назад, той ще диктува на Мартин Борман в началото на 1945 г. в бункера под раихканцеларията следния текст: „По време на войната никога не ми се е налагало да взема по-трудно решение от това да нападна Русия. Винаги съм заявявал, че на всяка цена трябва да избягваме война на два фронта и освен това никой няма да се съмнява, че аз, повече от всеки друг, съм обмислял съдбата на Наполеон в Русия. И така, защо е тази война с Русия и защо избрах този конкретен момент? Изгубихме надеждата да прекратим войната с успешна инвазия на английска земя. Защото тази страна, управлявана от глупави лидери, не се съгласи да допусне нашето господство в Европа и да сключи мир с нас без победа, докато все още имаше сила на континента, която беше фундаментално враждебна към нашия Райх. Вследствие на това войната се проточи дълго и беше изпълнена с опасността да се разрастне, ако след британците активното участие вземат и американците. Значението на американския потенциал, непрестанната надпревара във въоръжаването, близостта на английските брегове, всичко това говори за факта, че ние ако сме разумни, не можем да позволим да бъдем въвлечени в продължителна война. Защото времето ще работи все по-неумолимо срещу нас. За да накарам британците да се предадат, за да ги принудя да сключат мир, беше необходимо да им отнеме надеждата да ни противопоставят на континента враг от нашия ранг, тоест Червената армия. Нямахме избор, за нас беше задължително, да премахнем руската фигура от европейската шахматна дъска. Но имаше и втора, също толкова важна причина, която би била достатъчна сама по себе си: колосалната опасност, която Русия представляваше за нас от самия факт на своето съществуване. Тя би била нашата гибел, ако реши да ни нападне един ден. Единственият ни шанс да победим Русия е да я изпреварим ... Нямахме право да позволим на Червената армия да се възползва от терена, да й дадем на разположение нашите магистрали за напредване на нейните моторизирани части, нашата железопътна мрежа за транспортиране на хора и материали. Бихме могли да я победим само в нейна територия, като поемем инициативата за действие в свои ръце, в нейните блата, но не и в земята на такава цивилизована държава като нашата. Това би им дало (на СССР) трамплин за нахлуване в Европа. Защо 1941? Защото нямаше начин да се дръпнем, особено след като враговете ни на Запад непрекъснато увеличаваха своята бойна мощ. Освен това самият Сталин в никакъв случай не е бездействал. Следователно и на двата фронта времето беше срещу нас. Въпросът не трябва да звучи така: Защо на 22 юни 1941 г.?, а така: Защо не по-рано?“[1586]

[1586] Le Testament politique de Hitler, стр. 93 и сл.. Като друг аргумент, Хитлер най-накрая посочва зависимостта на Германия от икономическите доставки от Русия, които Сталин би могъл да използва за изнудване във всеки един момент, главно във връзка с пренецииите му към Финландия, Румъния, България и Турция. Той продължава: „Не е редно Третият райх, като закрилник на Европа, да предаде тези приятелски държави на олтара на комунизма. Това би ни опозорило и щяхме да бъдем наказани за това. Следователно, е погрешно решение, както от морална, така и от стратегическа гледна точка, вж. пак там, стр. 96. Подобен аргумент е изтъкнат от Хитлер на 12 юни 1941 г. и пред ръководителя на румънската държава, ген.

Така всичките съображенията на Хитлер през лятото и есента на 1940 г., се свеждат до тайната му надежда да промени хода на войната, спряла и загубена в грешната посока, с помощта на внезапна и неочаквана маневра, с нападение, и се надява на успех както често до сега по време на провалите в живота си. Това е неговата велика идея за завладяването на „жизненото пространство". В развихреното си въображение той вече вижда кампанията срещу Русия като повратна точка и предпоставка за пробив към световното господство и игнорира като с магия, всички трудности.

Говорейки на 9 януари 1941 г. пред висшето военно командване, той ги уверява, че Германия „ще бъде неуязвима. Огромните простори на Русия са изпълнени с безброй богатства. Германия трябваше да установи своята политическа и икономическа власт над тези пространства, но не и да ги присъедини към себе си. Така тя ще получи всички възможности да води война на различни континентите в бъдеще и тогава никой няма да може да я победи."[1587]

Той си представя, че бързото разпадане на Съветския съюз, ще даде знак на Япония за осъществи нейното дълго планираното, но забавено поради съветската заплаха, „разширяване на юг", което от своя страна ще обвърже САЩ към Тихоокеанския регион и следователно ще ги отклони от Европа, така че Великобритания няма да има друг избор, освен да направи отстъпки. Чрез мащабно, тройно покритие – през Северна Африка, Западна Азия и Кавказ - той очаква да пробие в Афганистан след завладяването на Русия, за да удари от там най-сетне ядрото на непреклонната Британска империя – Индия. Струва му се, че господството над света е на един хвърлей.

Слабостите на тази концепция са огромни. Преди това Хитлер винаги е предлагал сигурността от Запад като предпоставка за атака срещу Съветския съюз и вижда в избягването на опасността от конфликт на два фронта като основен закон на германската външна политика.[1588] Сега се опитва да постигне сигурност, като нанесе превантивен удар, тоест се впуска във военна авантюра на два фронта, за да предотврати войната на два фронта. Надценявайки собствените си сили, подценява силата на врага. „След три седмици ще бъдем в Санкт Петербург", заявява в началото на декември и уверява българския посланик Драганов, че съветската армия е „просто дреболия".[1589] И това което се вижда тук особено ясно е как той постепенно губи тясната връзка с реалността. Винаги, веднага щом първите стъпки са очертани, той вече се откъсва от реалната почва и разсъжденията му губят рационалното, превръщайки се във видения.

Показателно в това отношение, е небрежното му отношение към мисълта за това, което трябва да последва след очакваната победа на Изток. Такава грешка той проявява при нападението срещу Полша и след това по време на

Антонеску, виж: Hillgruber A. Staatsmaenner, Bd. I, стр. 588 и сл. За това, че войната срещу Съветския съюз е „истинската" война на Хитлер, се доказва и от една забележка, направена от него през юли 1940 г. „Войната на Изток, трябва да се започне преди края на войната на Запад, тъй като победата над Англия едва ли ще успее да подтикне хората към незабавна война срещу Русия"; виж: Lossberg цит. с., стр. 105 .

[1587] KTB/OKW, Bd. I, стр. 258; Hillgruber A. Hitlers Strategie, стр. 391.

[1588] на 27 ноември 1941 г., той казва на финландския външен министър Витинг: „Има един закон за Германия, който гласи: при всички обстоятелства да се избягва едновременната война на два фронта": Hillgruber A. Staatsmaenner, Bd. I, стр. 639.

[1589] Haider F. KTB, Bd. U. стр. 203, Hillgruber A. Staatsmaenner, Bd. I, стр. 385.

френската кампания. Дори ако в хода на нова светкавична кампания той успее да пробие преди зимата до Москва или дори по-далеч до Урал, това не означава края на войната, защото отвъд Москва, отвъд Урал се простират огромни простори, където щяха да се прегрупират останалите сили. Големите германски сили ще бъдат приковани към тази отворена граница на която ще спре, а това неизбежно ще подтикне Англия и САЩ да продължат войната. Но Хитлер никога не е мислил за такива конкретни възможности. Той се наслаждава и задоволяваше с неясни формули като „колапс“ или „поражение“. Когато фелдмаршал Федор фон Бок, който трябва да бъде командир на група армии „Център“, заявява в началото на февруари, че дори след възможна военна победа над Червената армия, той не си представа „как Съветите могат да бъдат принудени да искат мир“, Хитлер отговори неясно. ЕСлед завземането на Украйна, Москва и Ленинград ... Съветите със сигурност ще трябва да се съгласят на мир".[1590] Тези думи издават цялата непълнота и объркаиост на мислите му. Сега той вече не иска да слуша никакви възражения и въпреки всички аргументи и противопоставяне, непрекъснато подготвя нападението.

През октомври 1940 г., в нощта на срещата си с Петен, той получава писмо от Мусолини, където обявява намерението си да атакува Гърция. Ясно осъзнавайки усложненията които този непредвиден ход би донесъл на германския фланг на Балканите, Хитлер е принуден да смени маршрута на пътуването си и да отиде спешно на среща във Флоренция. На свой ред Мусолини, който иска да отплати на германците за многото изненади от същия вид, с които те го затрупват, както и за многобройните им победи, само няколко часа преди пристигането на Хитлер, започва на своя глава операцията си. Но необходимостта от изпращане на германски формирования в Гърция, когато италианският съюзник както се и очакваше, се оказва в трудна ситуация, не попречва на Хитлер да продължи да планира и изпраща войски за кампания на изток.

Той не променя плановете си дори когато Мусолини има проблеми в Албания, и дори когато италианският фронт в Северна Африка се срива в началото на декември 1940 г. Всички тези неприятности се приемат от него безразлично. Той дава необходимите инструкции и ги насочва там, където възниква заплаха, всички нови разделения на силите му, дори за миг не го отклоняват от основната си цел. На 28 февруари той използвайки територията на своя съюзник Румъния, изпреварва Съветите в България, около месец по-късно окупира Югославия, след като група пучисти[1591] се опитват да изтръгнат страната си от германско влияние. Но въпреки всички тези събития които изискват все повече реакции, той не изпуска от поглед кампанията срещу

[1590] Hillgruber A. Hitlers Strategie, стр. 373. Скоро след началото на руската кампания Ханс Фриче, говорейки пред Берлинската асоциация на представители на чуждестранната преса, описва източната концепция на Германия по следния начин: „До някаква източна граница германските войски ще трябва спрат и тогава ние ще очертаем граница там! Която е раздели голяма Европа от Изтока. Военното напрежение и незначителните въоръжени конфликти може да продължат още осем или десет години. Но това положение няма да повлияе на волята на германското държавно ръководство да изгради европейски континент и да го организира според собствените си закони, ръководен от Германия. Разбира се, това ще бъде „Европа оградена с бодлива тел“, но тази Европа ще бъде икономически, индустриално и аграрно абсолютно независимо и неуязвимо от военна гледна точка.“ Boelcke W. A. (Hrsg.) Wollt ihr den totalen Krieg?, стр. 189.

[1591] Бел. пр.: Превратът на ген. Душан Симич, извършен по британско внушение.

Съветския съюз, а само я отлага за по-късните, но фатални четири седмици. На 17 април приема капитулацията на югославската армия, 6 дни по-късно се предават и гърците, които толкова дълго и успешно се съпротивляват на войниците на Мусолини и корпусът, изпратен в Северна Африка под командването на генерал Ромел, възстановява контрола над цяла Киренаика, изгубен от италианците за 12 дни. Скоро след това, между 20 и 27 май 1941 г., германските парашутисти превземат остров Крит и за момент дори изглежда, че крахът на цялата британска мощ в Източното Средиземноморие сега е неизбежен. Редер и военноморското командване все повече настояват за започване през есента на 1941 г. на голяма офанзива срещу британските позиции в Близкия изток, която „би била по-страшен удар за Британската империя от превземането на Лондон", и преценките на врага, които стават известни по-късно, до голяма степен потвърждават това предположение. Въпреки това Хитлер отново не проявява желание да се раздели с всепоглъщащата идея за експанзия на Изток и всички усилия на част от обкръжението му да го разубедят са безуспешни.[1592] Не го спира много изострената ситуация на Запад, където материалната мощ на САЩ все повече се проявява и където след поражение във въздушна война поражението в подводна война вече е заплашително.

Няма съмнение, че Хитлер вижда и взема предвид многобройните слабости на новата си концепция за войната. Рискът от война на два фронта, опитът на Наполеон свързан с непреодолимите дълбоки пространства, оттеглянето на италианския съюзник от играта, както и разпръскване на собствените му сили, рязко противоречи на блицкриговата идея. Но инатът му, който му пречи да осъзнае всичко това, се обяснява не само и не толкова с концентрацията му върху основната мисъл, а по-скоро той самият все по-ясно осъзнава, че начало на лятото на 1941 г. му дава последния шанс да реализира идеята си. Той, както по-късно ще да каже, е в положението на човек, който има само един патрон в пистолета си, и ефективността на заряда му постоянно намалява.[1593] Защото войната, както той знае, не можеше да бъде спечелена, ако придобие характер на битка с ресурси и борба на изтощение, което би поставило Германия във все по-нарастваща зависимост от Съветския съюз и в крайна сметка всичко ще завърши с хегемонията на САЩ. Може да се предположи, че някъде в дълбините на мислите му за нападение срещу СССР все още тлее неясната надеждата, че с удар по Съветския съюз той ще възвърне неутралитета на консервативните Западни сили, чиято помощ имаше, но я пропуска, и сега се самозалъгва, че те отново ще осъзнаят кой е общия враг. И с тази надежда подтиква стария си другар и почитател Рудолф Хес[1594]

[1592] Това са Радер, Ромел, фон Вайцзекер, германският посланик в Москва фон дер Шуленбург, както и германският военен аташе там генерал Кестринг. За идеята за офанзива в Близкия изток вижте Бълок А. цит. с., стр. 644; Бълок вярва, че не повече от една четвърт от силите, отделени за атака срещу Съветския съюз, със сигурност са достатъчни, за да нанесат съкрушителен удар на цялото британско присъствие в Западна Азия.

[1593] В разговор с Мусолини на 20 януари 1941 г.: KTB/OKW, Bd. I, стр. 275.

[1594] На 10 май 1941 г. от летището на Аугсбург в 17,45 ч. Хес излита със самолет който сам пилотира. Прелетява над Северно море и навлиза в небето на Шотландия. Не успява да открие предварително набелязаната писта за кацане и след като самолетът му остава без гориво, скача с парашут. Приземява се във ферма в Шотландия в 23,30 ч. местно време. Предполага се, че идва със специална секретна мисия при водача на мирното течение в Англия, което застъпва позицията да се сключи сепаративен мир с райха, както и с представители на кралското семейство с които Хес има много лични контакти преди това. Когато Чърчил научава за приземяването на Хес, той изчаква да се убеди, че именно Хес е

на 10 май 1941 г. на свой риск да отлети за Англия, за да сложи край на тази „сбъркана война“. Но липсата на интерес към мисията му, която среща там, ясно показа, че този шанс е пропуснат и Хитлер наистина няма избор. Решението му да започне война на Изток точно в този момент е като акт на отчаяние. Това е единственият път, останал му отворен, но този път щеше да го доведе до смъртта.

Колко ясно Хитлер е бил наясно с тази дилема, се доказва от многобройните му изявления от есента на 1940 г. Разговорите му с дипломати, генерали, политици, показват, че е бил в процес на непрекъснато самоубеждаване. Подценяването и омаловажаването на силите на противника изиграват същата важна роля като изобразяването му като ужасно чудовище, Съветският съюз е „глинен колос без глава“, „просто ужасна болшевишка пустиня“, „мощен натиск от народи и идеи, заплашващи цяла Европа“, И изведнъж сключеният договор започна да го чувства като „много труден и мъчителенен“.[1595]

И тогава отново се самоубеждава, че това не е война на два фронта: „Сега има възможност – казва той на генералите на 30 март 1941 г., да нанеса удар по Русия, като има зад гърба си свободен тил. Отново такава възможност няма да дойде толкова скоро. Би било престъпление от моя страна срещу бъдещето на германския народ, ако не я хвана!“

Откритата липса на подкрепа от обществеността, която приветства „ревизионистките“ кампании от началния етап на обединението на всички германци и в резултат на това френската кампания не го притеснява. Той не споделя притесненията на един доклад на разузнаването за настроенията сред народа, от факта, че „бъдещата роля на Германия, частично посочена в пропагандата като водеща държава в Европа и прякото присъединяване на източните територии все още са едва разбираеми за повечето хора“.[1596]

кацнал в Британия. След разгласяването на „инцидента“ от пресата, Чърчил и монархическото семейство се оказват в твърде особена и деликатна ситуация. Започва дезинформационна кампания по прикриването на всякаква информация за връзките на Хес с кралското семейство и британската аристокрация. Информацията по случая е засекретена за 100 години, т.е. и до 10 май 2041 г. Като мотив за това се изтъква обстоятелството, че почти цялата британската аристокрация е пацифистки настроена към войната и симпатизира прикрито на Третия райх. Хес прекарва цялата война в британски затвор. През 1945 г. е изправен пред трибунала на Нюрнбергския процес като №2 в списъка след Херман Гьоринг. Адвокатите му пледират, че е невменяем, но Хес отговаря напълно смислено. Осъден е на доживотен затвор (съветският съдия (естествено) е с особено мнение, настоявайки за смъртна присъда). Хес е затворен в затвора „Шпандау“ в Берлин. След освобождаването през есента на 1966 г. на друг обвиняем по процеса – Алберт Шпеер, Хес остава единственият затворник. На 17 август 1987 г. 93-годишният Хес е намерен в килията си мъртъв с електрически кабел около шията. По официални данни се е самоубил, но семейството му твърди, че е убит. Погребан е в семейното гробище на Хес в град Вунзидел.

[1595] Hillgruber A. Staatsmaenner, Bd.I, стр. 586, 384и сл., 352, 366, 385, 421, 495, 516 и др. KTB/OKW, Bd. I, стр. 258.

[1596] Този доклад е написан на 1 август 1941 г., след началото на руската кампания, но това настроение се усеща и преди. Докладът, публикуван в книгата: Steinert M. G. цит. с., стр. 207 и сл.: „Предприетото сега нападение срещу Русия е неразбираемо за повечео хора, както неразбираемо беше дори окупацията на бивша Полша. Трудноразбираем е въпросът за трайното умиротворяване на населението, живеещо в тези области. По принцип идеята за Великия германски райх като чисто национална държава (за която дори Бохемия и Моравия са чуждо тяло), заедно с други по същество равни европейски нации, е здраво вкоренена в общественото съзнание“: Hillgruber A. Hitlers Strategie, стр. 370. Anm.

Неговите заклинания са подсилени от все по-нетърпеливия дух на увереност, че всички негови решения са одобрени и легитимирани от провидението. Това нарастващо желание да оправдава ирационално собствените си намерения най-ясно показва състоянието на тревожност, в което се намира. Често актовете на магическо самодоволство са спонтанни, преплитащи се в чисто делови разговори. Например през март 1941 г. в разговор с унгарски дипломат, след като сравнява нивото на въоръжение на Германия и САЩ, той казва: „Размишлявайки върху начините си на действие и предложения в миналото, той стига до убеждението, че всичко това е създадено от провидението. Защото това, към което първоначално се е стремил, и го постигне мирно, всеки път само с половинчато решение, което ще предизвика нова борба. Той има само едно специално желание – да подобри отношенията си с Турция“.[1597]

От лятото на 1940 г. между Германия и Съветския съюз се наблюдават редица дипломатически проблеми, които трябва да се обяснят с решителните опити на Москва да защити собствения си план от нарастващата мощ на райха, която вдъхна големи страхове. Москва прави това, като анексира балтийските държави и части от Румъния, както и упорито се съпротивлява на разширяването на германското влияние на Балканите. Вярно е, че посланикът на Великобритания в Москва, Стафорд Крипс, вярва през пролетта на 1941 г., че Съветският съюз, „с абсолютна твърдост“, ще се противопостави на всички усилия да го въвлекат във война с Германия, дори ако самият Хитлер реши да атакува СССР, но се страхува, че Хитлер няма да поднесе такъв подарък на враговете си.[1598]

И все пак той го предвижда. Въпреки целия натиск на фатални обстоятелства, решението на Хитлер да атакува Съветския съюз за пореден път показа същността на поведението му, когато е необходимо да се вземе решение за нещо. Това е последното и най-яркото от онези самоубийствени решения, които са характерни за него в най-ранните му години и демонстрира навика си, в ситуации на отчаяние да удвои още повече завишената скорост.

Но придвижданията му все пак се оказват с отрицателен оттенък. Ако той загуби кампанията срещу Съветския съюз, тогава ще загуби цялата война, но дори и да спечели победа на Изток, това все още не означава, че той е спечелил цялата война окончателно, колкото и да се опитвада се убеди в противното.

Решението на Хитлер да атакува СССР показа характерната за него последователност. Московският договор е сключен на онзи „политически“ етап от живота му, който вече е зад гърба му. Този договор представлява тактически продиктувано предателство към собствените му идеологически принципи и следователно се превръща в анахронизъм. „Този пакт никога не е бил честен – казва той на един от своите адютанти, защото пропастта между мирогледите е твърде дълбока“.[1599] Сега честността излиза на преден план в смисъл на привързаност към радикализма.

В нощта на 21 срещу 22 юни 1941 г., малко по-късно от 3 часа, Мусолини е събуден от съобщение от Хитлер. „През нощта дори не притеснявам слугите си, но тези германци просто безпощадно ме карат да скоча от леглото“[1600], оплаква

[1597] Hillgruber A. Staatsmaenner, Bd.I, стр. 517.
[1598] Hillgruber A. Hitlers Strategie, стр. 440.
[1599] Hillgruber A. Hitlers Strategie, стр. 369.
[1600] Ciano G. цит. с., стр. 340.

се той недоволно. Писмото започва с фразата за „месеци тревожни размисли“ и допълнително информира Мусолини за предстоящата офанзива. „Чувствам се“, уверява Хитлер в този документ, че „откакто се реших да взема това решение, отново съм вътрешно свободен. При цялата искреност на желанието ми, сътрудничеството със Съветския съюз ме натоварваше, защото в някои отношения това е в разрез с целия ми произход, възгледите и предишните ми задължения. Щастлив съм, че се отървах от тези душевни мъки.“[1601]

В това чувство на облекчение все още има нотка на загриженост. Сред вътрешния кръг на Хитлер и особено сред висшето военно командване, се чувства оптимизъм. „За германски войник нищо не е невъзможно“, така завършва доклада на Вермахта от 11 юни 1941 г., който обобщава резултатите от военните действия на Балканите и в Северна Африка. Едва сега самият Хитлер според очевидци, изглежда депресиран и притеснен. Но той не е човекът, който би се отказал от мечтата на живота си, когато е отделен от нея само с една кампания, която ще продължи само няколко седмици, а след това огромно пространство на Изток щеше да бъде завладяно, Англия ще се покори, и Америка ще направи отстъпки и той ще бъде прославен по целия свят. Рискът само увеличава привлекателността на целта. Когато в нощта преди атаката около него царува делово настроение, той каза: „Имам чувството, че отваряме вратата към тъмна стая, която никога не съм виждал и не знам какво има зад тази врата.“[1602]

ген. Ромел с щаба си в Северна Африка.

Хитлер и ген. Йодл.

[1601] ADAP, Bd. XII, T. 2, стр. 892.

[1602] Gisevius H. B. Adolf Hitler, стр. 471; Относно потиснатото състояние на Хитлер в дните, предхождащи началото на настъплението, което рязко контрастира с оптимизма на военното командване, виж например: Schellenberg W. цит. с., стр. 179 и сл.

Френски войници, 1940 г. Френски танк

Германските войски в Париж и във Версай.

ген. Ерих фон Манщайн, ген. Хайнц Гудериан ген. Феодор фон Бок, ген. Гамлен

Френската кампания 1940 г.

Вагонът в Компиен и подписване на примирието. В дъното на първата фотография е паметникът който Хитлер взривява.

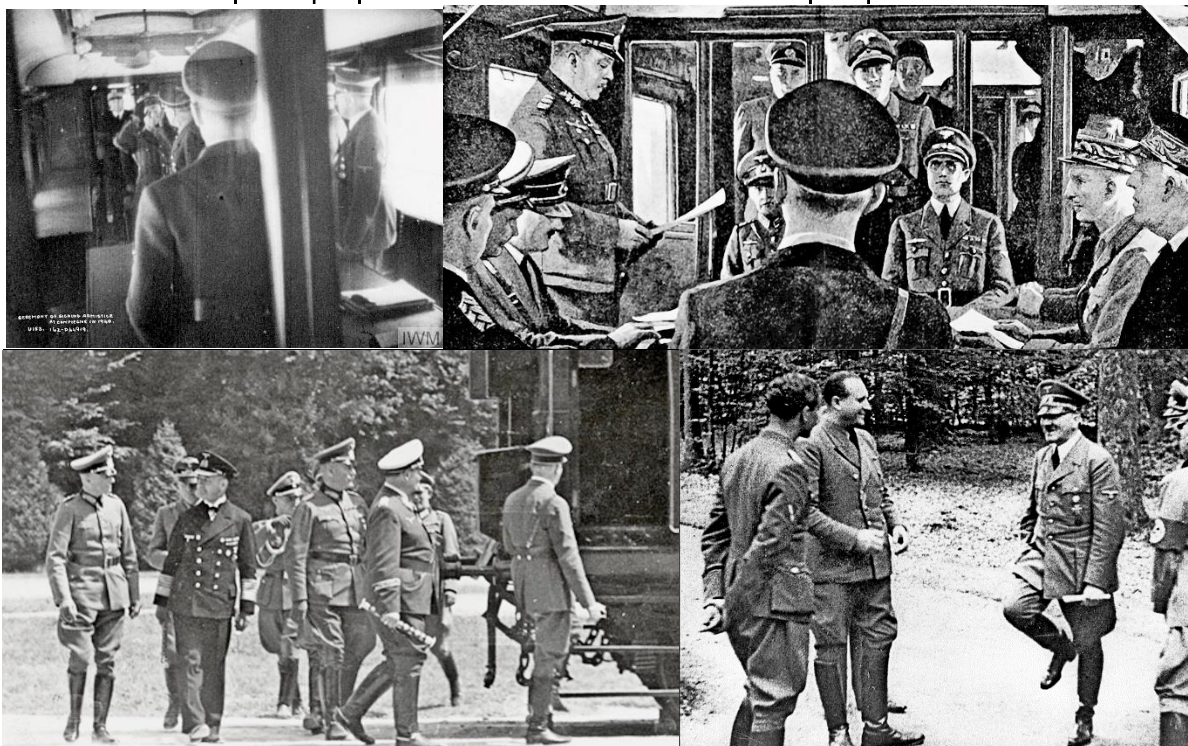

Подписване на примирието, Хитлер танцува от радост.

С новопроизведените фелдмаршали, 19 юли 1940 г.

Хитлер и ген. Жеков, командващ българската армия през Първата св. война, Бергхоф, 29 юли 1940 г. Адолф Хитлер, Сабуро Курусу и Галеацо Чано при подписването на Тристранния пакт, 27 септември 1940 г.

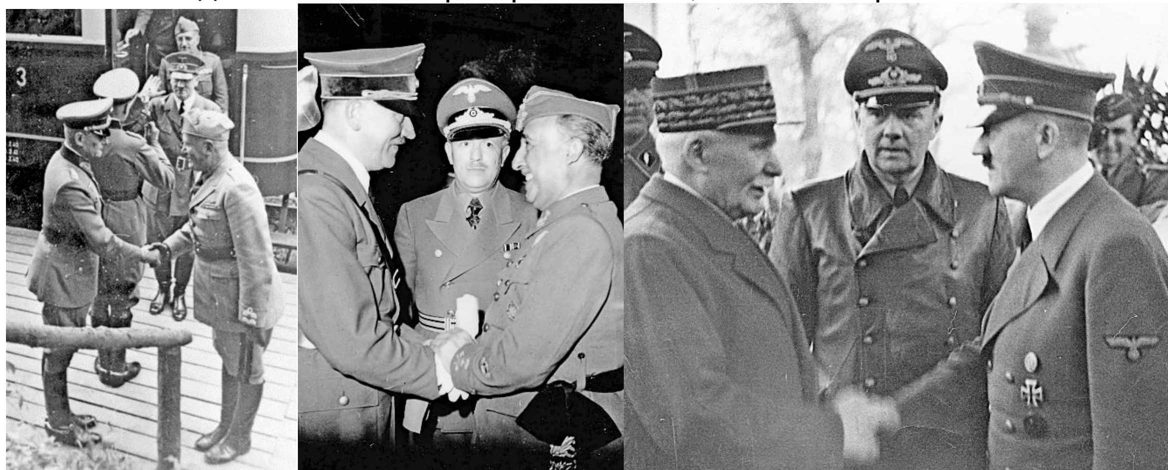

Хитлер и Мусолини в прохода Бренер, 4.10.1940 г. Хитлер и Франко в Андай, 23.10.1940 г. Хитлер и маршал Петен, 24.10.1940 г.

Хитлер и Молотов, 27.11.1940 г., и с външния министър Рибентроп.

ГЛАВА II. „ТРЕТА“ СВЕТОВНА ВОЙНА[1603]

Когато „Барбароса“ се осъществи, светът ще затаи дъха си и ще замре.
Адолф Хитлер

153 дивизии, 600 000 моторизирани единици, 3580 танка, 7184 оръдия и 2740 самолета са силите на Хитлер, с които на разсъмване на 22 юни 1941 г., около 3,15 ч. започва офанзива срещу Съветския съюз. Това е най-големият военен театър с военна сила, който историята някога е познавала. Заедно с германските части има 12 дивизии и 10 бригади на Румъния, 18 финландски дивизии, 3 унгарски бригади, 2,5 словашки бригади, по-късно се присъединяват 3 италиански дивизии и 1 испанската „синя“ дивизия. Следвайки примера на предишните кампании, атаката последва без обявяване на война и отново е започната с внезапен масиран налет на Луфтвафе, който унищожава половината от близо 10 000 самолета на Съветска Русия с един удар.[1604] Както беше в Полша и на Запад, настъпващите войски с всички сили на своите масирани бронирани части се вклиняват дълбоко във вражеската територия и с бързи операции, като обкръжават противника в клещи и го забиват в „чували“, го разгромяват на място. В предишните години Хитлер многократно уверява, че не планира „поход на аргонавтите“ към Русия или нещо подобно, а сега се заема с такава кампания.[1605] Военните части са последвани като втора вълна от специални подразделения „Айнзацгрупен“ (Einsatzgruppen)[1606], пред които Хитлер поставя задачата още на 3 март да унищожат „еврейската болшевишка интелигенция“ възможно най-скоро в района на военните операции.[1607]

Тези специални команди придават на войната от самото начало несравним характер и ако в стратегическия план тази кампания е тясно свързана с войната като цяло, то по своята същност и морал тя е нещо напълно ново – това е, „третата“ световна война. Във всеки случай тя не отговаря на концепцията за „нормална европейска война“, чиито правила

[1603] Бел. пр.: В израза „трета“ световна война Й. Фест има предвид, че действията на Вермахта и особено на СС частите в СССР не отговарят на никакви принципи, свързани с войните между цивилизованите държави., първият голям общоевропейски конфликт на Новото време са Наполеоновите войни, които ангажират почти всички европейски държави, и предизвикват вълната от революции, които сриват колониалните империи на Испания и Португалия. Ако се приемат за Първа световна война, то разпалената от Хитлер война, наистина е трета подред, след Обощоевропейската война от 1914-18 г.

[1604] На 22 юни 1941 г. съветската авиация губи 1200 самолета, но има основание да се твърди, че общият им брой, който по това време е бил на въоръжение във ВВС на Червената армия, значително надвишава цифрата, посочена от автора.

[1605] Nationalsozialistische Aussenpolitik ,стр. 377.

[1606] Айнзацгрупите (на немски: Einsatzgruppen – действащи групи) са специализирани подразделения на германската паравоенна организация СС, действали по време на Втората световна война. Първо са използвани след аншлуза на Австрия, за прочистване на евреите и различните неудобни лица (марксисити, интелектуалци, противници на режима), после са използвани в Полша. Те са отговорни за множеството масови убийства на цивилни в окупираните територии и играят ключова роля в т.нар. „окончателно решение на еврейския въпрос“. Според някои оценки, Айнзацгрупите и спомагателните им войски са отговорни за над 2 милиона убийства, от които поне 1,3 милиона – евреи. За територията на СССР са създадени 4 направления: Айнзацгрупа А – Прибалтийските държави и Белорусия; В – Белорусия; С – Северна и Централна Украйна, Айнзацгрупа D – Южна Украйна, Бесарабия, Крим, Кавказ. Групите са наброявали от 500 до 1000 души. Общият брой на личния състав на всичките групи е около 3000 войници и 80 офицери.

[1607] KTB/OKW, Bd. I, стр. 341.

определят досега конфликтите на Стария континент, въпреки че вече в Полша се появяват признаците на тази нова, жестока и много по-радикална практика.

Тъй като предизвиква съпротивата на военните командири срещу режима на терор наложен от СС в окупираните полски региони, Хитлер бърза да пренесе идеологическата борба за унищожението на неудобните групи население направо в оперативната зона на военни действия. Защото това е след толкова много усложнения, обходи и обърнати фронтове, неговата война и в нея той не допуска никакви компромиси. Той я води безмилостно, обсесивно, все повече пренебрегвайки всички други военни театри. Той не взема предвид никакви тактически съображения и се отказва от факта, че с помощта на някои атрактивни лозунги за освобождението, може да постигне военна победа, а чак след това да започне работата по заробването и унищожаването. Сега той търси само окончателни решения и това също е симптом на решителното му отхвърляне на политическия път.

На 30 март 1941 г. фюрерът свиква в райхканцеларията в Берлин около 250 висши офицери от всички висове ВС и им обяснява в речта си, продължила 2,5 ч., новия характер на предстоящата война. В дневника на Халдер са записани следните разпоредби на тази реч: „Нашите задачи по отношение на Русия е: да смажем въоръжените сили и да ликвидираме държавата. Това е борбата на два мирогледа. Деструктивна оценка на болшевизма: той е антисоциално престъпление. Комунизмът е ужасна опасност за бъдещето. Тук не бива да се придържаме към законите на войнишкото другарство. Комунистът не е другар и не може да бъде. Това е въпрос на борбата за унищожение. Необходимо е да се борим с отровата на разлагането. Това не е въпрос на военни съдилища. Военните командири трябва да знаят за какво става въпрос. Те са длъжни да водят тази борба. Комисарите и хората от ГПУ (Главно политическо управление) са престъпници и трябва да се отнасят с тях като с такива. Тази война ще бъде много различна от войната на Запад. На Изток обаче твърдостта е жизнено необходима за бъдещето. От командирите се изисква жертва – трябва да се преодолеят всички свои съмнения.“[1608]

И въпреки че никой от присъстващите не възразява срещу този призив за съучастие, Хитлер все още не се доверява на своите генерали, обвързани с традиционните класови норми и затова не се задоволява само с призиви да бъдат жестоки. В много по-голяма степен всичките му стремежи са насочени към гарантиране, че няма разделителна линия между воденето на войната в обичайния смисъл и действията на „Зондеркомандите“ (подразделение на Айнзацкомандите) и че всички елементи са обединени в цялостна картина на една-единствена война на унищожение, което прави всички нейни участници престъпници. Чрез поредица от подготвителни директиви административният контрол на тила се премахва от Вермахта, и се прехвърля на специално назначени райхскомисари, като в същото време на райхсфюрера на СС Хайнрих Химлер е възложено да организира силите на 4 специални групи (Айнзацкомандите A, B, C, D) от личния състава на СС и полицията за сигурност и СД с общ брой от 3000 души, които да изпълняват в областта на военните действия „специални задачи“, „произтичащи от борбата на две противоположни политически системи, които ще продължат до пълната победа“.

[1608] Haider F. KTB, Bd. II, стр. 335 и сл.

На среща в Прецше през май 1941 г. Хайдрих устно съобщава на командирите на тези групи заповедта за унищожаване на всички евреи, всички „по-нисши азиатци“, всички комунистически функционери и цигани.[1609] Подписаният по същото време „указ на фюрера" всъщност освобождава военнослужещите от Вермахта от наказателно преследване за престъпни действия срещу съветски цивилни с оръжии „и накрая" насоките“ дадени от фюрера на ОКВ свеждат вниманието на повечето от 3 млн военослужещи в източните армии, още от началото на нападението да бъдат „безмилостни и да предприемат енергични мерки срещу болшевишките подбудители, партизани, диверсанти, евреи, до пълното премахване на всякаква активна и пасивна съпротива.“[1610]

Тези мерки са допълнени от шумна кампания срещу „славянските подчовеци“, която възкресява картините на „монголското нашествие“ и определя болшевизма като съвременен израз на азиатското желание за унищожение, което Атила и Чингис-хан са реализирали в далечното минало. Всички тези елементи придават на войната на Изток необикновен и двоинствен характер. От една страна, това е идеологическа война срещу комунизма, а самата офанзива носи до известна степен чертите на кръстоносен поход. От друга страна, това е колониална завоевателна война в стила на XIX век, но насочена срещу една от традиционните европейски велики сили и се ръководи от целта за пълното й унищожаване.

Идеологическите основания, определящи главно външния пропаганден шум са отречени от самия Хитлер, който в средата на юли в най-тесния кръг на ръководството раздразнено отхвърля формулата за „войната на Европа срещу болшевизма“ и обяснява: „По принцип, ние говорим за това, за да можем умело да наежем този гигантски пай на парчета, така че първо да можем да го завладеем, второ да го управляваме и трето да го експлоатираме.“ Плановете за анексиране обаче все още не трябва да се оповестяват публично. „Всички необходими мерки – екзекуции, изгонвания и т.н., ние, независимо от всичко трябва да изпълняваме.“[1611]

Докато Вермахтът се движи неконтролируемо напред, почти две седмици по-късно стига до Днепър, а седмица по-късно вече е близо до Смоленск, „айнзацгрупите“ установяват свой собствен терористичен ред в окупираните територии, прочистват градове и села, прогонват заедно с евреите, партийни работници, интелигенция и въобще всички, които потенциално биха могли да принадлежат към управляващите слоеве на обществото и ги убиват. Ото Олендорф, командирът на една такава група, ще свидетелства в показанията си на Нюрнбергския процес, че неговата единица е убила около 90 000 мъже, жени и деца само през първата година на войната. Според консервативни

[1609] Krausnick H. Judenverfolgung. B: Anatomie des SS Staates, Bd. II, стр. 363 и сл., също предоставя допълнителни източници и литература. Относно заповедта към Химлер, включена в директивата на ОКВ от 13 март 1941 г. по преки указания на Хитлер: KTB / OKW, Bd. I, стр. 340 сл., Warlimont W. Im Hauptquartier der Wehrmacht, стр. 167 и сл.

[1610] Nuernberg-Dok. NOKW-1692, Jacobsen H.-A. Kommissarbefehl und Massenexekutionen sowjetischer Kriegsgefangener. In: Anatomie des SS-Staates, Bd. II, стр. 223 и сл.; Ibid. стр. 225 и сл., IMT, Bd. XX, S. 635, 663; 1MT. Bd. XXVI, стр. 406 и сл., Bd. XXXIV, S. 252 и сл., 191 и сл.

[1611] IMT, Bd. XXXVIII, стр. 86 и сл. (Dok. 221 L). На 20 юни 1941 г. Розенберг, в абсолютно същия дух, заявява, говорейки пред „преките участници в решаването на Източния проблем“: „Отсега нататък ние водим „кръстоносен поход“ срещу болшевизма не с цел да освободим „бедни руснаци" от този болшевизъм завинаги, а с цел провеждане на германската световна политика и защита на интересите на германския райх: IMT, Bd. XXVI, стр. 614 (Dok. 1057 PS).

оценки, около ½ млн души са убити през същия период, и особено засегнато е еврейско население на Западна Русия.[1612]

Хитлер безмилостно засилва действията си по унищожаване. В изказванията си от този период в допълнение към всички стремежи за завладяване и експлоатация, с радикалността която се виждат от младежките му години, се изявява дълбоко вкоренената му идеологическа омраза: „Евреите са дяволът на човечеството – казва той на 21 юли пред хърватския външен министър Славко Кватерник, ако такава зелена улица като в съветския рай беше отворена за евреите, те щяха да осъществят най-безумните си планове. Така Русия би се превърнала в огнище на чума за човечеството. Дори само една държава по някаква причина да търпи едно еврейско семейство, тя ще се превърне в огнище на бацили за ново разпадане. Ако в Европа нямаше повече евреи, нищо не би попречило на единството на европейските държави.“[1613]

Въпреки бързия напредък, германските войски успяват да прибягнат до онези гигантски операции за обкръжение, които съставляват оперативния план за кампания срещу Русия единствено само в централния сектор.[1614] На останалите фронтове обаче те успешно принуждават основните сили на противника да отстъпят. Няма враг пред нас, и няма тил зад нас, такава формула изразява цялата особеност на проблематиката на тази кампания. До 11 юли в ръцете на германците попадат около 600 000 военнопленници, включително над 70 000 дезертьори. Хитлер, и командването на сухопътните войски вярват, че крахът на Червената армия е близо. Още на 3 юли Халдер пише в дневника си: „Може би няма да преувелича ако кажа, че кампанията срещу Русия е спечелена за 14 дни“, но само упоритата съпротива и голямото пространство, ще отнеме още много седмици на германските войски“.[1615] Самият Хитлер ще каже няколко дни по-късно, че „не смята, съпротивата в европейската част на Русия да продължи повече от 6 седмици“. Къде ще отидат руснаците по-късно, той не знае. Може би до Урал или отвъд Урал. „Но ние ще ги преследваме“, а той, фюрерът няма да спре преди да достигне Урал. Той ще преследва Сталин, където и да избяга. Той не мисли, че ще трябва да продължи да се бие до средата на септември, за 6 седмици той смята да се справи по някакъв начин.[1616]

От средата на юли основният акцент в програмата за военното производство вече е върху подводници и самолети, а планирането взема предвид завръщането на германските дивизии, очаквано след 14 дни. Когато последният германски военен аташе в Москва, генерал Кестринг е с доклад в щаба на фюрера, Хитлер го отвежда до картата на операциите, очертава

[1612] Ohlendorf O. Eidesstattliche Aussage, Nuernberg-Dok., BD. IV, стр. 312 и сл., Krausnick H. Op-cit. стр. 367 и сл.

[1613] Hillgruber A. Die "Endloesung" und das deutsche Ostimperium. In: VJHfZ, 1972, H. 2, стр. 142.

[1614] В речта си на 5 декември 1940 г. Хитлер очертава оперативен план за кампания срещу Русия: настъплението срещу руската армия трябва да избегне опасното отблъскване на руснаците. Нашият метод за стартиране на кампанията е да осигурим разчленяването на руската армия и нейното удушаване в „чували“. Това означава, че трябва да се създаде изходна позиция за извършване на големи обкръжаващи операции.“ Виж: F. Haider KTB, Bd. II, стр. 214. Към въпроса как са изненадващите успехи на германците в началния етап на войната се дължат на фактора изненада и въпреки многобройните предупреждения, на недостатъчната готовност на съветската страна: Hillgruber A. Hitlers Strategie, стр. 430 и сл.

[1615] Haider F. KTV; Bd. III, стр. 38.

[1616] От разговор с японския посланик Ошима на 15 юли 1941 г.: Hillgruber A. Staatsmaenner, Bd. I, стр. 600 и сл.

окупираните територии с движение на ръка и казва: „Сега нито една свиня няма да ме изгони от тук.“[1617]

Този рецидив в явната вулгарност на ранните му години е съчетан със задоволството, което Хитлер ясно изпита при новината за жестоките битки. Той казва на испанския посланик Еспиноса, че боевете на Изток са непрекъснато „човешко клане“, понякога врагът предприема дълбоко ешелонирани атаки но те се отразяват успешно от Вермахта, „хората падат покосени ред по ред“. Съветските войници „падат безмълвно или стенат. Комисарите са дяволи, (и) ... всички са застреляни.“[1618]

В същото време той е обзет от продължителни мизантропни фантазии. Той планира да обкръжи Москва и Ленинград и да ги превземе с глад, което ще предизвика „национална катастрофа“, като ще лиши то центрове не само болшевизма но и от цяла Московия”.

Тогава ще разруши и двата града до основи и на мястото, където някога е стояла Москва, да построи гигантски язовир, за да унищожи цялата памет за този град и за това, което е било. Той благоразумно дава заповед да отхвърли всички очаквани предложения за капитулация и го обяснява в кръга си: „Вероятно някои хора ще се хванат за главата с две ръце и ще попитат: Как е възможно фюрерът да разруши град като Санкт Петербург? По същество принадлежа към различен вид. За мен би било по-приятно да не нараня никого. Но ако видя, че даден вид е в опасност, чувството за студена рационалност ме напуска“.[1619]

През август, след пробива на „Линията на Сталин“, германските войски все още успяват да извършат големите операции по обкръжаване във всички сектори на фронта, но вече става очевидно, че оптимистичните очаквания от предходния месец са измамни. Не без значение колко голям е броят на военноплениците, масата от резервни попълнение, които противника вкарва в боевете отново и отново се оказва още по-голяма.

Освен това съветската армия се защитава много по-яростно от полската армия или войските на Западните сили, а волята им за съпротива стъписана от първоначалните кризи, нараства значително когато се осъзнава опустошителния и изтребителен характер на войната на Хитлер. Износването на моторизираните военни единици в праха и калта на руските равнини, където липсват хубави пътища, също се оказва по-сериозно от очакваното и всяка победа издърпва преследвачите все по-дълбоко в безкрайното пространство.

Оказва се, че германската военна машина за първи път достига предела на своите възможности. Промишлеността произвежда само около 1/3 от

[1617] Dallin A. Deutsche Herrschaft в Russland, стр. 74; относно препрофилирането на военното производство и планирането за връщане на войски от Съветския съюз, вж. „Директива 32 6“ от 14 юли 1941 г., публикувана в; Hubatsch W. Hitlers Weisungen, стр. 136 и сл., KTB / OKW, Bd. I, стр. 1022 и сл.

[1618] Hillgruber A. Staatsmaenner, Bd. I, стр. 622 и сл.

[1619] Hitler's Table Talk, стрр. 44. За бъдещата съдба на Ленинград и Москва вж.: F. Haider KTB, Bd. III, стр. 53; Hitlers Tischgespraeche, стр. 251; Hillgruber A. Staatsmaenner, Bd. I, стр. 643; KTB / OKW, Bd. I, стр. 1021, 1070, Zoller A. цит. с., стр. 143. И в реч на 8 ноември 1941 г. Хитлер също обявява, че Ленинград няма да бъде превзет с щурм, а просто уморен от глад, виж: M. Domarus. цит. с., стр. 1775. Как е трябвало да изглежда разрушението на града в детайли, е посочено в заповедта на началника щаба на командването на военноморските сили адмирал Курт Фрике от 29 септември 1941 г .: Исканията на града за капитулация ще бъде отхвърлено, тъй като не можем и не трябва да решаваме проблема за съществуването и храненето на населението, в тази война за съществуване от наша страна няма интерес да се запази дори част от населението на този голям град“.: Ursachen und Folgen, Bd. XVII, стр. 380 и сл.

необходимото количество вместо 600 танка на месец, пехотата в кампания, която надмина всички предишни представи за разстояния, се оказва недостатъчно моторизирана, авиацията не се справя с войната на два фронта, а доставките на гориво намалят до нивото на месечните нужди. С оглед на всички тези обстоятелства, въпросът кой сектор на фронта може да бъде най-ефективно разгърнат с останалите резерви за нанасяне на удар, който би решил съдбата на войната, придобива решаващо значение. ГУСВ и командването на група армии „Център“ единодушно искат концентрична атака срещу Москва. Както се очаква, врагът ще даде всички сили, с които разполага, за решителната битка пред портите на своята столица, така ще завърши тази кампания навреме и ще гарантира триумфа на идеята за „блицкриг“.

Противно на генералите, Хитлер иска офанзива на север, за да отреже Съветите от изхода към Балтийско море, и настоява за широкомащабно настъпление на юг с цел завземане на селскостопанските и индустриалните райони на Украйна и маршрутите за доставка на петрол от Кавказ. Неговата упоритост и ограничената му позиция, създава ясното впечатление на човек, толкова уверен в победата си, че дори игнорира столицата. Всъщност се опитва да предотврати икономическото напрежение, което става осезаемо. „Моите генерали не разбират нищо от военната икономика“, повторя многократно. Тази упорита конфронтация, която за пореден път разкрива разклатените отношения между Хитлер и генералите, завършва с директива, която нарежд на група армии „Център” да прехвърли своите моторизирани формирования на армейски групи на север и юг. „Непоносимо“, „нечувано“, пише Халдер в дневника си и предлага фон Браухич да подадат заедно оставка, но командирът отхвърля това предложение.[1620]

Голямата победа в битката за Киев, която носи на германската страна около 665 000 пленници и огромен брой трофеи, изглежда за пореден път потвърждава военния гений на Хитлер, особено след като този успех едновременно премахва фланговата заплаха за централния сектор на фронта. Едва сега, благодарение на тази победа се отворя пътя към Москва. Сега Хитлер се съгласява на нападение срещу съветската столица, обаче е заслепен от непрекъснатия си триумф и разглезен от военното щастие. Той вярва, че може едновременно да постигне далечните се цели на север и особено на юг. Тези цели са да се пресече железопътната линия до Мурманск, да се превземе град Ростов и нефтените находища в Майкоп и да се пробие до Сталинград, разположен на разстояние повече от 600 км. Изглежда забравя за старото си основно правило, всеки път да концентрира всички сили в една област и да отделя войските на противника все по-далеч една от друга. Най-сетне, след отлагане от почти два месеца, на 2 октомври 1941 г. фелдмаршал фон Бок предприема офанзива срещу Москва. На следващия ден в речта си в Берлинския дворец на спорта, която е уникален документ за обикновена самохвалство, Хитлер, проклинайки враговете си, наричайки ги „демократични нули“, „глупаци“, „животни“, обявява че противникът е сломен и никога няма да може да се изправи“.[1621]

[1620] Haider F. KTB, Bd. III, стр. 193. Хитлер излага аргументите си в бележка от 22 август 1941 г.: Hillgruber A. Hitlers Strategie, стр. 547 и сл. За обвинението, че генералите не разбират нищо от военната икономика, виж: Guderian N. цит., с., стр. 188.

[1621] Domarus M. цит. стр. 1758 и сл. Седмица по-късно държавният секретар на министерството за пропаганда Ото Дитрих, по заповед на Хитлер, заявява пред пресата, че

Четири дни по-късно есенните дъждове започват сериозно да валят. Вярно е, че два големи „чувала“ близо до Вязма и Брянск, направени от германските войски обграждат превъзхождащите ги по численост вражеските сили и им дават възможност успешно да атакуват Москва, но все по-дълбоката кал сковава всички операции, доставките стават нередовни, а много машини затъват в калта. Едва когато в средата на ноември пада лека слана, забавената офанзива е възобновена. Танковите части, предназначени да покрият Москва от северната посока, най-накрая се приближават до съветската столица близо до Красная поляна на разстояние 30 км, а настъпващите от запад части са вече на 50 км от центъра на града. Тогава руската зима започва с пълна сила и термометърът спада от 30º до 50º под нулата.[1622]

Германските войски срещат такова рязко застудяване за което са напълно неподготвени. Убеден, че кампанията няма да продължи по-дълго от три и четири месеца, Хитлер прилага едно от характерните си решения, той отново опира гръб в стената и не подготвя зимна екипировка за армията: „Защото няма да има зимна кампания“, - инструктира той генерал Паулус, който предлага да се вземат предпазни мерки в случай на продължаване войната през зимата.[1623] На фронта хиляди войници загиват от студа, колите и автоматичните оръжия отказват, ранените замръзват в полевите болници и скоро загубите от студа надвишават загубите в битките. „Тук имаше паника“, съобщи Гудериан, а в края на ноември той съобщи, че войските му „са достигнали точката“. Няколко дни по-късно формациите, разположени близо до самата Москва, правят последен опит да пробият руските линии при –30º C, и няколко части пробиват към предградията на столицата, кулите на Кремъл и случващото се по улиците вече е видимо през бинокъл. И тогава офанзивата рухва. И съвсем неочаквано започна съветско контранастъпление със пристигналите свежи сили на сибирските дивизии, които отхвърлят германските войски с тежки загуби от града. В продължение на няколко дни фронтът сякаш се колебае и рухва в руския сняг. Хитлер категорично отхвърля всички призиви на генералите да избегнат катастрофа чрез тактическа маневра за отстъпление.

Страхувайки се от загуба на оръжие и оборудване, от големите психологически последици, които неизбежно ще доведат до унищожаване на ореола на личната му непобедимост, той си представя онази картина на победения Наполеон, която толкова често е обект на неговото презрение.[1624]

На 16 декември със заповед той изисква от всеки войник „фанатична съпротива“ на всяка позиция, „въпреки пробива на противника от фланга и отзад“. Когато Гудериан изразява мнението си за безсмислените жертви, които ще причини тази заповед, Хитлер му отговори с въпрос: смята ли генералът, че гренадерите на Фридрих Велики са загинали с желание? „Вие сте твърде близо

резултатът от Източната кампания е решен; виж: Dietrich O. Zwoelf Jahre, стр. 101 и сл., Stephan W. Joseph Goebbels, стр. 226.

[1622] Силно преувеличени данни на Фест, по данни на германският учен К. Рейнхард, през ноември температурата в Москва и околностите е около -–5,3º C, а само в периода 13 – 18 ноември 1941 г., доситга до –20ºC. (Рейнгард, К. „Поворот под Москвой“, Москва. 1980, стр. 205)

[1623] Paulus F. Ich stehe hier auf Befehl, стр. 49 и сл.

[1624] Hillgruber A. Staatsmaenner, Bd. I, стр. 64, 594, 619, 628. Според Халдер, мемоарите на маршал Коленкур (Коленкур, Арманд Аугустсн Лун, херцог на Виченца (1772-1827) френски дипломат и военен, през 1807 г. 1811 г., посланик в Петербург, министър на външните работи през 1813 г. и 1815 г.,.) за кампанията от 1812 г. са изтеглени от продажба през зимата на 1941-42 г.: Dallin A. цит. с., стр. 93.

до събитията, укорява го той. Имате твърде много съчувствие към войниците. Трябваше да сте на разстояние.“

И до днес има широко разпространено мнение, че „заповедта да се остане“ около Москва и яростната воля на Хитлер да се съпротивляват стабилизират разпадащия се фронт, но материалните загуби на войските, отказът да се спечели място, както и от по-кратките пътища за доставка отново обезсмисля всички възможни ползи.[1625] Това решение ясно показва все по-забележимата неспособност на Хитлер да прилага гъвкаво волята си. Процесът на самовъзвеличаване, на който той се подчинява толкова години, сега явно засяга вътрешната му същност и го превръща в застинал паметник. И каквито и решения да вземе пред лицето на кризата е неоспоримо, че не само ориентираният към блицкриг план „Барбароса“ се срива пред портите на съветската столица, но и целият му военен план като цяло. А осъзнаването на това поражение, както и при това на всички други сериозни и отрезвяващи удари в живота му е тежък шок за него. Това е първият тежък провал след близо 20 години на непрестанни успехи, политически и военни триумфи. И в решението отчаяно защитено от него, противно на всички противоположни мнения, да задържи позицията в близост до Москва на всяка цена, е повратната точка в която твърде добре осъзнава, че неговата твърде хазартна игра с първото си поражение ще провали всичко останало.

В средата на ноември той е изпълнен с песимистични предчувствия, когато говори в тесен кръг за идеята за „мир чрез преговори“ и за пореден път изразява смътни надежди за влиятелните консервативни кръгове в Англия[1626], напълно забравил, че отдавна е изменил на тайната на своите победи и че никога повече няма да може да победи един противник с помощта на друг.

Десет дни по-късно, когато настъпва зимната катастрофа, той за пръв път осъзнава, че е изправен пред нещо повече от провал. Ген. полк. Йодл ще каже по време на едно обсъждане на ситуацията на фронта вече в края на войната, че той подобно на Хитлер на етапа когато ги сполетява катастрофата от руската зима става ясно, че „победата вече няма да бъде постигната.“[1627]

На 27 ноември ген. интендант Вагнер прави доклад в щаба на фюрера за ситуацията и заключението Халдер формулира в следното изречение: „Ние сме на границата на нашите човешки и материални сили“. Вечерта на същия ден, изпаднал в мрачно, сантиментално настроение, което често се наблюдава в тези кризисни ситуации в живота му, Хитлер ще каже на един чуждестранен посетител: „Ако германският народ никога не е достатъчно силен и жертвен да плаща с кръв за собственото си съществуване, тогава той ще трябва да изчезне и да бъде унищожен от друга, по-силна държава.“

[1625] Hoffmann R. Die Schlacht von Moskau 1941. В: Jacobsen H. A., Rohwer J. Entscheidungsschlachten des Zweiten Weltkriegs, стр. 181 и сл .; Критиката на фон Манщайн в книгата му „Изгубени победи“ (Verlorene Siege), стр. 310 и сл., За текста на „заповедта за оставане на позициите до Москва“: KTB / OKW, Bd. I, S. 1084. За спора на Гудериан с Хитлер: Guderian N. Erinnerungen eines Soldaten, стр. 240 сл.

[1626] Haider F. KTB, Bd. III, стр. 295; Hillgruber A. Hitlers Strategic, стр. 551 и сл. През пролетта на следващата година Хитлер отново заявява, че „би искал да води тази война срещу болшевизма, като партньори с британските военноморски и въздушни сили“, виж: Hitlers Tischgespraeche, стр. 224.

[1627] KTB/OKW, Bd. IV, Hlbd. 2, S. 1503.

Във втория разговор през същата вечер и отново с чуждестранен гост, той добавя следната забележка към същата мисъл, че „тогава той няма да пролее и сълза за германския народ“.[1628]

Осъзнаването че военният план се е провалил е продиктувано от решението на Хитлер на 11 декември да обяви война на САЩ, от което той отдавна се страхува. Четири дни по-рано 350 японски бомбардировача бомбардират американския флот в Пърл Харбър и летищата на о-в Оаху (Хаваиските о-ви) и с тази мащабна бомбардировка и изненадваща атака започва войната в Далечния изток. В Берлин посланик Ошима настоява за незабавното влизане на райха във войната на страната на Япония. Хитлер непрекъснато иска от своя далекоизточен съюзник да атакува Съветския съюз или владенията на Британската империя в Югоизточна Азия и ясно му обяснява колко ненавременна е войната срещу САЩ за Германия, но незабавно се поддава на японското настояване. Той дори не обвинява японците, че са скрили плановете си от него, нещо което само той си позволява до сега, и без колебание отхвърля аргументите на Рибентроп, че според съдържанието на Тристранния пакт, изобщо не са длъжни да действат като съюзник. Скандалният характер на самия акт на внезапна атака с който Япония започва тази конфронтация го засяга дълбоко. Той вече е готов за вдъхновение от такива ефекти: „Той почувства радост в сърцето си, когато чу за първия операции на японците“, казва Ошима.[1629] Но решението да се обяви война на САЩ е повлияно от разбирането му, че цялата стратегическа концепция се е провалила. На разположение има само две еднакво фатални алтернативи. Той трябва или да бъде готов за помирение между Япония и САЩ, което ще премахне безпокойството на американския президент за тихоокеанския тил и ще направи възможно активно противопоставяне срещу Германия, от Рузвелт с политиката си на водене на война „на на ръба на войната“ която от дълго време енергично води, или възникналия конфликт между Япония и САЩ ще попречи на германсикя партньор от Далечния изток да се включи във войната срещу СССР на страната на райха. Естествено, Хитлер предпочити втората алтернатива, дори ако това го въвлича в открита конфронтация със САЩ.

В края на краищата конфликтът е неизбежен и щом е неизбежен, незабавното му начало, по един или друг начин, дава някои ползи: не само улеснява германците да водят война на море, тъй като те до сега трябват да се примиряват с всички провокации от американска страна, и още по-важно психологическият ефектът успеха на японците, може по някакъв начин да се прикрие кризата в Русия. Когато Хитлер взема това решение, неговият инат и изчерпаното му търпение изиграват своята роля, както и огорчението, че войната тръгва по грешен път, че тя противно на всички планове не се превръща в поредица от светкавични победи и е необходимо прилагането на сили за съдбоносна борба в световен мащаб, за да не се превърне в нещо, което няма смисъл, няма ефект, няма шанс, или война на ресурси, война на изтощение, където всичко зависи от наличието големи запаси от суровини, производства и население.

Всички тези аргументи изобщо не са убедителни и не скриват факта, че Хитлер отива към тази конфронтация без особен стимул. „Колко слаба е станала основата“, мисли си той, обръщайки спомените си към миналото. За

[1628] Така е казано по време на разговорите със шведския външен министър Скавениус и с хърватския външен министър Лоркович.: Hillgruber A. Staatsmaenner, Bd. I, стр. 657, 661.

[1629] Hillgruber A. Staatsmaenner, Bd. I, стр. 683.

по-малко от 2 години той губи доминиращата със силата но внушението политическа позиция и принуждава най-могъщите сили в света, въпреки цялата им предишна смъртна вражда помежду им да се обединят в някакъв „неестествен съюз“.

Решението да започване война със САЩ е още по-ограничено, дори по-принудително от решението за нападение над Съветския съюз и вече не е акт на решителност, а жест продиктуван от съзнанието за внезапно безсилие. Това е последната значима инициатива на Хитлер, след която други няма да има. Участието на САЩ във войната веднага повлиява на рационализирането и едновременното разширяване на всички действия на съюзниците. Уинстън Чърчил в радиоречта си в деня на нападението на Германия срещу Съветския съюз заявява, че не се отказва от нито една от думите си които е говорил за комунизма в продължение на 25 години, но пред драмата която започва да се разиграва на Изток, „миналото с престъпленията, глупостите и трагедиите си, избледнява“[1630]. Въпреки това, усещането за разстоянието което го разделя от новия му партньор в съюза остава, а американският президент Рузвелт всъщност демонстрира непоклатима морална решителност до степен, която и моментът, и врагът го изискват“.[1631]

Известно време преди да влезе във войната, САЩ включва СССР и Великобритания в програмата си за материална подкрепа, но сега се мобилизира целия потенциал на страната. В рамките на една година производството на танкове нараства до 24 000, самолети – до 48 000, до 1943 г. се удвоява размера на американската армия, която достига общо 7 млн души, а до края на първата военна година, се увеличава военното производство до нивото на трите сили от оста взети заедно, и до 1944 г. то се удвоява отново.[1632]

По американска инициатива сега съюзниците започват да координират стратегията си помежду си. За разлика от силите на Тройния пакт, които не успяват да установят единно военно планиране. Незабавно организираните комисии и щабовете на западните съюзници координират съвместни стъпки на повече от 200 редовно провеждани срещи. Те са улеснени от факта, че координирано се стремят да победят врага, докато Германия, Италия и Япония, всяка сама по себе си, преследва изключително неясни и прекомерни цели в различни региони на света.

Този ненаситен териториален апетит на трите световни политически „хикса“, възхитени от собствения си динамизъм и тласнати от него, коментира в края на август 1941 г. Мусолини, когато заедно с Хитлер разглеждат руините на Брестската крепост. Когато германският диктатор започва бурно да фантазира, и рисува един от плановете си за преразпределение на света, възползвайки се от паузата в изблиците му Мусолини казва с ироничното си простодушие, че вече нищо не е останало за делене на земята, „нищо друго освен Луната“.[1633]

[1630] Gruchmann L. Der Zweite Weltkrieg, стр. 141.

[1631] Не става изобщо дума за морал, а за хитро пресметнати интереси, да се използва СССР за победа над райха, така САЩ ще си разчисти пътя към световното господство, когато двамата му съперника се изтощят взаимно в тежката война. И развитието на събитията след 1945 г. и особено след 1989-90 г., ясно показва това. И не само това, след войната САЩ подчинява Британия, лишава я от колониалните й владения и я превръща в свой сателит. (бел. пр.)

[1632] За статистика за производството на оръжия в САЩ вижте: Jacobsen N. A. 1939 1945, стр. 561 и сл.

[1633] Dollmann E. цит. с., стр. 27.

Тази среща е замислена като демонстрация и противовес на очертаващия се съюз на противоположната страна. Около 2 седмици по-рано, Рузвелт и Чърчил формулират своите военни цели, на срещата им край бреговете на Нюфаундленд в т. нар. „Атлантическа харта“[1634] на която партньорите от Оста сега се противопоставят с лозунгите, обявени от Хитлер за „нов ред в Европа“ и „Европейска солидарност“. Издигайки лозунга за „кръстоносен поход на цяла Европа срещу болшевизма“, те се стремят да възродят самия интернационализъм, който като вътрешно противоречие никога не е обмислен докрай, което е присъщо на всички фашистки движения.

Но скоро тук отново се появяват последиците от поведението на Хитлер да изостави политиката. Забравил, че дължи всичките си най-големи успехи използвайки принципа на двойната тактическа игра, сега той не успява да предложи нищо повече на европейските народи от примитивните отношения между господари и подчинени: „Когато завладя свободна държава само за да върна нейната свобода, тогава за какво да го правя? - той ще зададе такъв въпрос в началото на 1942 г. „Този, който е пролял кръв, има право да упражнява своето господство“ и за него е просто смешно, когато „великите дърдорковци смятат, че съдружието се създава с думи“, за него „съдружието се създава само чрез сила“.[1635]

Пред опасността на надвисващата гибел, той ще отхвърли всички предложения идващи от неговото обкръжение, за възраждане на идеите за партньорство и ще държи на своята схема на подчинение.

[1634] Атлантическата харта е подписана на 14 август 1941 г. на срещата между президента на САЩ Франклин Рузвелт и министър-председателя на Великобритания Уинстън Чърчил, в американската военноморска база Арджентша, Нюфаундленд, където двамата държавни ръководители са пристигнали под прикритие. Съдържание: 1. САЩ и Великобритания не се стремят към териториални или други завоевания. 2. Те няма да се съгласят с никакви териториални изменения, които не са в съгласие със свободно изразеното желание на заинтересованите народи. 3. Те уважават правото на всички народи да си избират формата на управление, при която искат да живеят; те се стремят към възстановяване на суверенните права и самоуправлението на тези народи, които са били лишени от това право по насилствен начин. 4. Като спазват съществуващите си задължения, те ще се стремят да осигурят такова положение, при което всички страни, големи и малки, победители и победени, да имат достъп на равни основания до търговията и световните суровинни източници, необходими за икономическото процъфтяване на тези страни. 5. Те се стремят да постигнат пълно сътрудничество между всички страни в икономическата област с цел да осигури за всички по-високо равнище на живот, икономическо развитие и социално осигуряване. 6. След окончателното унищожаване на нацистката тирания те се надяват да се установи мир, който ще даде възможност на всички страни да живеят в безопасност на територията си, а също да осигурят такова положение, при което всички хора във всички страни биха могли да живеят без страх и нужда. 7. Този мир трябва да даде на всички за свободно и безпрепятствено плаване по моретата и океаните. 8. Разоръжаване на страните-агресори и общо разоръжаване след войната. Подписалите смятат, че всички държави в света трябва да се откажат от използването на сила по съображения от реалистичен и духовен характер, тъй като никакъв бъдещ мир не може да бъде запазен, ако държавите, които заплашват или могат да заплашват с агресия извън границите си, продължават да използват сухопътните, морските и въздушните си въоръжени сили. Чърчил и Рузвелт смятат, че занапред до установяване на по-широка и надеждна система за обща сигурност такива страни трябва да бъдат разоръжени. Великобритания и САЩ ще подпомагат и ще поощряват всички други осъществими мероприятия, които ще съдействуват на миролюбивите сили да се избавят от бремето на въоръженията. (бел. пр.: Една абсолютна и измамна демагогия, завършила с нова подялба на света, този път между СССР и САЩ и насилственото налагане на формите на управление на страните в Европа).

[1635] Hitlers Tischgespraeche, стр. 50, 71.

Обзет от „ярост“ той избухва когато постоянно му се напомня за някаква чест и уважение към тези малки „лайняни държави“, които съществуват само защото „няколкото европейски сили не успяха да се споразумеят кой ще ги погълне“.[1636]

Той познава само същата вечна, неизменна, лишена от въображение концепция – да заграбва и да задържа с всички сили заграбеното.

Тази склонност, засилена от нарастващото напрежение от ситуацията на фронта го води до първия сериозен конфликт с генералите. Докато германските армии побеждават, всички различия в мненията са някак замъглени и от време на време недоверието, което се проявява, е заглушено от звучни наздравици в чест на победите. Но когато ситуацията започва да се променя, тези отдавна потиснати негативни чувства се проявяват с отмъщение. Сега Хитлер все по-често се намесва в хода на операциите, дава заповеди директно на армейските групи и армейските щабове и често дори се включва в тактически решения на ниво дивизии и полкове. Главнокомандващият сухопътните войски отсега нататък се превръща „в обикновен вестоносец“, както отбелязва Халдер в дневника си на 7 декември 1941 г.[1637] Дванадесет дни по-късно, в резултат на противоречия относно „заповедта за оставане“, на позициите пред Москва, фон Браухич изпада в немилост, и подава оставката си.

Тъй както решава всички предишни кризи на лидерство, Хитлер поема командването на сухопътните войски и това е още едно доказателство за объркването, царуващо на всички нива на ръководство, тъй като се оказва в двойно подчинение на себе си. През 1934 г., след смъртта на Хинденбург, той поема длъжността (предимно представителна) на върховния главнокомандващ на Вермахта, а през 1938 г., след оставката на фон Бломберг, вече и самото фактическо командване на армията. Сега той оправдава решението си освен недоволството от разногласията с генералите и от желанието си, да засили идеологизацията: „Всеки може да командва малко операции“, казва той. „Задачата на главнокомандващия сухопътните войски е да възпитава войските в духа на националсоциализма. Не знам нито един генерал в армията, който би могъл да изпълни тази задача в тоя смисъл. Затова реших да поема върховното командване на армията.“[1638]

В същия ден с фон Браухич е отстранен и командира на група армии „Център“ фон Бок, на негово място е поставен фон Клюге, а командирът на група армии „Юг“ фон Рундштедт е заменен от фелдмаршал фон Райхенау. Ген. Гудериан е отстранен от поста си за нарушаване на „заповедта за оставане“, а генерал Хепнер е уволнен от Вермахта, генерал фон Шпонек е осъден на смърт, докато фелдмаршал фон Лееб, командир на група армии „Север“, си дава отставката. Много други генерали и командири на дивизии губят постовете си. „С изражение на презрение“, Хитлер награждава фон Браухич в края на 1941 г., и дава също такава оценка на висшия офицерски корпус като цяло: „суетни, страхливи нищожества, който със своите забележки и непослушание провалиха целия замисъл за кампанията на Изток“.

А 6 месеца по-рано, в дните на еуфория от битката за Смоленск, той казва, че има „маршали от исторически мащаб, а офицерският корпус е

[1636] Hitlers Lagebesprechungen, стр. 786.
[1637] Haider F. KTB, Bd. III, стр. 332.
[1638] Bor P. Op.cit. стр. 214.

уникален“.[1639] През първите месеци на 1942 г. се провеждат тежки отбранителни битки във всички сектори на фронта. Военните дневници отбелязват „нежелано развитие“, „голяма свинщина“, „ден на тежки битки“, „дълбоки пробиви“ и „драматична сцена с фюрера“. В края на февруари Москва е на повече от 100 км от фронтовата линия, и общите загуби на Германия възлизат на над 1 млн души, или 31,4% от личния състав[1640] на Източния фронт. Едва през пролетта с началото на затоплянето тежките боеве намаляват, двете страни са на предела на своите сили. Очевидно под влиянието на тези събития, Хитлер признава в най-близкия си кръг, че зимната катастрофа за известно време го е зашеметила, никой не може да си представи какви сили му струват тези три месеца и колко ужасно са му скъсани нервите. На Гьобелс, който го посещава в централата, той прави „потискащо впечатление“. Фюрера изглежда „много състарен“ и не си спомня да го е виждал „толкова отпаднал“.

Хитлер се оплаква от пристъпи на замаяност и казва, че само при вида на сняг изпитва физическа болка. Когато в края на април той отива за няколко дни в Берхтесгаден и там завалява неочаквано закъснял сняг, Хитлер веднага напуска резиденцията си, „това е, бягство от снега", казва на Гьобелс.[1641] Когато „тази зима на нашето безпокойство“[1642] отминава и с настъпването на пролетта германското настъпление отново започва, Хитлер възвръща увереността си и в приповдигнато настроение, дори изразява недоволството си от факта, че съдбата му е предопределила да води война само с второстепенни противници. Но колко крехка е била вярата му в себе си и колко са скъсани нервите му, може да се види от един запис в дневника на началника на ГЩ на СВ: „постоянното подценяване на възможностите на врага, вече придобива съвсем гротесткни форми, е за сериоза работа и дума не може да става“.

Болезнена реакция на впечатленията от момента и пълна неспособност, да се оценки работата на командния апарат и неговите възможности, е характерното за т.нар. „командване“ на Хитлер.[1643] Планът за операциите през лятото на 1942 г. създава впечатлението, че Хитлер се е поучил от опита на изминалата година. Вместо да извършват настъплението, както преди с три клина, сега цялата настъпателна мощ е концентрирана на юг за да бъдат „окончателно унищожи силите, които все още са на разположение на Съветите, и да ги лиши в максимална степен от най-важните военни и икономически центрове.“ Планирано е също така своевременно да се спрат операциите, да се подготвят зимни квартири и ако е необходимо да се изгради отбранителна линия (Източна стена) по аналогия със Западната стена, което би позволило да

[1639] Това казва Хитлер на посланик Ошима на 15 юли 1941 г.: Hillgruber A. Staatsmaenner, Bd. I, стр. 605; За оценката на фюрера за фон Браухич: Goebbels J. Tagebuecher aus den jahren 1942/43, стр. 132. Смъртната присъда на фон Шпонек е заменена от Хитлер със затвор, но две години и половина по-късно, след опита за убийство на 20 юли 1944 г. Гестапо се появява в крепостта-затвор Гермерсхайм и застрелват генерала.

[1640] Точната цифра е 1 005 636, вкл. ранените, убити и изчезнали, но без да се броят болните;: Haider F. KTB, Bd. III.S. 409. Загубите поради измръзване са общо 112 627 души.: Shirer W. L. цит. с., стр. 793.

[1641] Goebbels J. Tagebuecher 1942/43, S. 186; виж също: Пак там. S. 131, 133, 177. За изявленията на Хитлер виж: Hitlers Tischgespraeche, S. 263, 300 363. Хитлер, посочвайки китайците, казва, че „възприемането на бялото като цвят на скръбта е съществувало от дълбока древност, и снежната покривка е като „савана на мъртвите.“

[1642] Guderian H. цит. с., стр. 231.

[1643] Haider F. KTB, Bd. HI, стр. 489.

се провежда поне сто години такава война „която не би довела до сериозни проблеми“.[1644]

Но когато през втората половина на юли 1942 г. германските войски достигат Дон и не успяват да вкарат врага в голям „чувал“, както е планирано. Хитлер отново нетърпеливо изтърва нервите си, забравил всички уроци от миналото лято. На 23 юли той дава заповед за разделяне на настъплението за две едновременни офанзивни операции в сближаващи се посоки: група армии „В“ трябваше да пробие от Сталинград до Астрахан на Каспийско море, а група армии „А“ да унищожи вражеските войски край Ростов, а след това продължавайки на изток по крайбрежието на Черно море да достигне Баку. Силите, които държат фронт от 800 км преди началото на настъплението, до края на операцията трябваше да покрият линия с дължина повече от 4000 км, при това още преди да встъпят в съприкосновение с врага и още повече, без да са го победили. Еуфорията на Хитлер при оценката на собствените му възможности е продиктувана от измамно изглеждаща географска карта. До края на лятото на 1942 г. териториите намиращи се под контрол на Германия, достигат своето максимално разширение. Германските войски са разположени по цялото крайбрежие на Атлантическия океан от нос Нордкап до испанската граница, от Финландия, по целия Балкански п-в, както и в Северна Африка, където според съюзниците „непобедимият“ ген. Ромел отблъсква англичаните от Египет към Ел Алмейн.

На югоизток войниците на Вермахта преминават границата между Европа и Азия (Кумо-Маничката подина) където срещат непознати народи, със странна външност говорещи на неизвестни езици по пътя им през безкрайната степ, където през облаци прах, вървят напред. В края на август те тръгват в посока юг към разрушените и запалени нефтени рафинерии в Майкоп, към петрола, който служи като оправдание за тази офанзива в дългите, ожесточени дискусии през последните седмици. Но Хитлер не получава почти нищо. На 21 август германски войници издигат знамето със свастиката над Елбрус, най-високия връх в Кавказ. Два дни по-късно части от 6-та армия достигат Волга при Сталинград.[1645] Външният вид обаче е измамен. За да се води бързо разрастващата се война на три континента, в моретата и във въздуха, няма достатъчно хора, оръжия, превозни средства, суровини, както и команден състав. В зенита си Хитлер отдавна вече е победен човек. Кризите и неуспехите избухват като удари, с последици утежнени от неговия инат, демонстрират цялата сюрреалистична природа на тази гигантска, разпростряла се в географското пространство империя.

Първите симптоми на кризата се появяват на Изток. С началото на лятната офанзива през 1942 г. Хитлер премества централата си от Растенбург във Виница в Украйна и тук в ежедневните дискусии за ситуацията, защитава все по-упорито решението си да завземе както Кавказкия регион, така и Сталинград, въпреки че превземането на този град на Волга вече няма никакво значение, освен нарушаването на плаването по реката. Но сега Хитлер не допуска възражения срещу плановете си. На 21 август има жестока схватка, когато Халдер изразява мнение, че германците нямат достатъчно налични сили за две такива изтощителни настъпления. НЩ на ГЩ дава да се разбере, че

[1644] Goebbels J. Tagebuecher 1942/43, стр. 133.

[1645] Бел. пр.: Фест не е прав в оценката си, Сталинград е от голямо статегическо значение, превземането му означава пробив на южния фланг на съветската армия и дава възможност за бързо настъпление на север и обкръжаването на Москва.

военните решения на Хитлер пренебрегват границите на възможното и както той формулира по-късно, превръщат „сънищата в закон на действието“. Когато в хода на дебатите той посочва, че руснаците произвеждат по 1200 танка на месец, разгневеният Хитлер му забранява да продължава „такова идиотско бръщолевене“.[1646] След около 2 седмици по-късно в централата на фюрера се стига до нова схватка, този път поради предварително забавяне на кавказкия фронт. Сега най-лоялният Йодл става човекът, който не само рискува открито да защити командира на армейска група „А“, фелдмаршал Вилхелм Лист, но освен всичко, цитира думите на самия Хитлер за да докаже, че Лист се придържа само към инструкциите, които е получил. Ядосан от ярост Хитлер прекъсна разговора. На 9 септември той иска от фелдмаршала да подаде оставка и вечерта на същия ден поема командването на тази армейска група. Разочарован до дълбочината на душата си оттук нататък той почти напълно ще изостави контактите с генералите от своя щаб, в продължение на няколко месеца дори няма да се ръкува с Йодл и няма да прекрачи прага на кабинета където се докладва за ежедневната ситуацията на фронта. Оттук нататък обсъжданията се се провеждат в неговата малка дървена къща в най-тесен кръг и неизменно ледената обстановка и всяка дума старателно се стенографира. Сега Хитлер напуска своеобразния си дом, едва привечер и се разхожда уединен. После вечеря сам, само в компанията на любимото му куче немската овчарка Блонди, рядко кани гости. Радостта от общата вечеря с генералите изчезва, а с нея и цялата непринудена обстановка и общителност.

В края на септември Хитлер най-накрая отстранява и Халдер. Известно време преди това той обръща внимание на докладите на НЩ при главнокомандващия Западния фронт генерал Цайтцлер. Те се отличават с богатство от тактически идеи и постоянен оптимизъм. Сега той иска да види близо до себе си „човек като този Цайтцлер“, и го назначава за НЩ на ГЩ на на Сухопътните войски.[1647]

По това време все по-голяма част от 6-та армия с все по-големи загуби навлиза в Сталинград и се укрепва в северните и южните покрайнини на града. Очевидно този път руснаците са решени да не отстъпват, а да приемат битката. Заповедта на Сталин попада в ръцете на германските войски, в които той с тона на разтревожен баща на отечеството обявява на своя народ, че отсега нататък Съветският съюз вече не може да отстъпва своята територия. За всеки сантиметър земя трябва да се воюва до последно. Сякаш чувствайки в това лично предизвикателство към себе си, сега Хитлер иска, въпреки съвета на Цайтцлер и на командира на 6-та армия, генерал Паулус, да превземе Сталинград, възприемайки го като форма на престиж, превземането му е „спешно необходимо по психологически причини“, каза Хитлер на 2 октомври.

И осем дни по-късно той добавя, че комунизмът трябва да бъде „изгонен от светилището си“. Веднъж каза, че с 6-та армия може да щурмува и небесата. Сега тя влезе в кървава битка за къщи, жилищни квартали и фабрични сгради, в битка, която води до огромни загуби за двете страни. Числената сила на германските войски постепенно се спада до ¼ от първоначалния личен състав. Но целият свят очаква от час на час новината за падането на Сталинград. След

[1646] Haider F. Hitler als Feldherr. Muenchen, 1949, стр. 50, 52. Според А. Шпеер (Speer A.цит. с., стр. 253), една от външните причини за недоволството на Хитлер е изкачването на Елбрус, поради което той „бушувал няколко часа“ твърдейки че „тази операция съсипва целия му план за военната кампания“.

[1647] Warlimont W. цит. с., стр. 271.

зимната катастрофа, когато призракът на поражението се появи за пръв път, Хитлер отделя цялата си енергия, повече от преди, за кампанията в Русия и все по-често пренебрегва всички други театри на военни действия. Той обича да мисли в мащабни категории на векове и континенти и Северна Африка например все още е на много голямо разстояние от него. Той така и не осъзнава стратегическото значение на Средиземноморието и за пореден път показва колко аполитичен и абстрактен е и колко „литературни" са неговите широки мисловен кръгозор. Поради нестабилността на интереса, липсата на запаси и резерви, настъпателната сила на африканския корпус е загубена, а подводният флот страда поради сангвиничната стратегия на фюрера. До края на 1941 г. не повече от 60 подводници са в изправно бойно състояние и когато една година по-късно в битката са вкарани около 100 единици, скоро врагът усетил това голямо превъорэжаване, отговаря с мащабни заграждения с морски мини, като пречупва поредицата от големите германски успехи в подводната война.

Сега картината на войната във въздуха също се променя. В началото на януари 1941 г. британският кабинет приема стратегически план за въздушна война, насочен към унищожаване на германската индустрия за синтетично гориво с поредица от целеви бомбардировки, като парализира гръбнака за всички военни операции на райха. Този план чието непосредствено изпълнение със сигурност би дало различен ход на военните събития е приложен едва след повече от три години.[1648] На преден план излизат други намерения, като идеята за непрекъснати бомбардировки над площадите и градовете и въздушен терор срещу цивилното население. Тази нова фаза започва в нощта на 28 март 1942 г. с голям въздушен налет на Любек от британските военновъздушни сили и старият, традиционен бюргерски град избухва в пламъци, както се казва в официалния доклад „като суха дървесина". В отговор Хитлер изтегля от Сицилия две ескадрили бомбардировачи, наброяващи около 100 самолета, които през следващите седмици започнаха „набези на отмъщение", така наречените „налети по Бедекер"[1649], по забележителностите на старите английски градове. Всички измерения на промяната в баланса на силите, настъпил през това време, се проявяват когато британците в нощта на 30 срещу 31 май 1942 г., отговорят с първия „налет на 100 бомбардировача" от началото на войната. През втората половина на годината към тях се присъединяват и американците, а от 1943 г. Германия е подложена на непрекъснати въздушни атаки под формата на денонощни бомбардировки. Имайки предвид забележимо промененета ситуация, Чърчил казва в реч в резиденцията на кмета на Лондон: „Това не е краят. Дори не е началото на края. Но това може да е само краят на началото."[1650]

[1648] Speer A. цит. с., стр. 300. В личен разговор с автора, Шпеер казва: „Изпълнението на плана, целящ да парализира „гръбнака" се натъкна, както сега знам от един от членовете на щаба на британските ВВС, на технически пречки: например беше невъзможно да се открие с помощта на електронни устройства целта през нощта от голяма височина и обхватът на действие на изтребителите, придружаващи американските дневни бомбардировачи, беше твърде малък. Те се опитаха да бомбардират Швайнфурт през деня без придружител, но претърпяха големи загуби. Ситуацията се промени едва през 1944 г." За водене на войната, Германия се нуждае 1/3 от цялото използвано гориво да е синтетичен бензин, а авиацията беше 100% процента зависима от него.: Hillgruber A. Hitlers Strategie, стр. 420 и сл.

[1649] Пътеводители за различни страни, изплзвани от пътешественици и туристи. Наречен на немския книжар К. Бедекер (1801-1859).

[1650] Jacobsen H.-A. Der Zweite Weltkrieg, стр. 210.

Събитията по фронтовете потвърждават тази оценка. На 2 ноември, след 10 дни мащабна огнева подготовка, генерал Монтгомъри имащ многократно предимство в силите пробива германските и италиански позиции в Ел Аламейн. Малко след това, в нощта на 7 срещу 8 ноември, британските и американските войски кацнват по бреговете на Мароко и Алжир и превземат френската Северна Африка чак до тунизийската граница. Малко повече от 10 дни по-късно, на 19 ноември, две групи от съветската армия във вихъра на виелица предприемат контранастъпление и след успешен пробив в румънския сектор на фронта, обграждат между Волга и Дон около 220 000 войници, 100 танка, 1800 оръдия и 10 000 превозни средства. Когато генерал Паулус съобщава, че е обкръжен, Хитлер му заповяда да премести командния си пункт в града и да поеме защитата по периметъра, а той отговаря: „Няма да напускам Волга!" Няколко дни по-рано, в отговор на искането на Ромел за разрешение да се оттегли, той телеграфира: „В позицията в която се намирате, не може да има друга мисъл, освен да устоите, да не отстъпите нито една крачка и да хвърлите в битка всяко оръжие и всеки боец, който все още може да бъде намерен. Има много случаи в история, когато по-силна воля надделя над по-мощните вражески батальони. Но не можете да покажете на войските си друг път, освен пътя към победата или смъртта."

Трите ноемврийски настъпателни операции бележат повратна точка във войната и инициативата най-накрая премина на страната на врага. Сякаш желаещ отново да докаже на себе си способността си да взема решения, достойни за командир, на 11 ноември Хитлер дава заповед за вкарване на войски в неокупираната част на Франция.

В речта се посветена на поредната годишнина от ноември 1923 г., той тържествено декларира, сякаш за да оправдае публично своето оперативно решение, че превземането на Сталинград ще бъде изключителна победа.

И изпадайки в особена нестабилност, поради сринатите очаквания, той заявява „От нас няма да има повече предложение за мир".

За разлика от Германия на Кайзера, райхът сега се оглавява от човек, който „винаги е познавал само борбата и заедно с нея винаги има само един принцип: бий, бий и пак бий!" Решава този, който ще нанесе последния удар. Той казва: „В мое лице те имат такъв противник срещу себе си, който дори не мисли за думата „предаване"! Винаги съм имал навик, дори когато бях дете, тогава като признак на лошо възпитание, а сега смятам че това е добродетел, да оставя последната дума на себе си. И всички наши противници могат да бъдат сигурни: Ако Германия е сложи оръжие в дванадесет без четвърт (11,45), но по принцип аз винаги спирам едва в 1 ч. и 5 мин.!"[1651]

Отсега нататък тя се превръща в неговата нова стратегия, заместваща всички минали концепции: Дръж се! До последния куршум! Когато Северна Африка е почти загубена, той заповядва на Ромел да настъпи към Тунис и да си върне загубените позиции. Когато Мусолини го моли да тръгне на сепаративен мир със Сталин, той решително отхвърля това предложение и даже не го обсъжда. Също отхвърля предложението на военните, да се изправи Източния фронт за да се скъси дължината му. Той иска да задържи Северна Африка, да удържи Тунис, да проникне към Алжир, да отбранява Крит и да задържи окупираните 14 европейски държави, да победи СССР, САЩ и Великобритния.[1652] И след това изпадайки в афект, „въпреки неуспехите и

[1651] Domarus M. цит. с., стр. 1935, 1937 и сл., 1941.
[1652] Speer A. цит. с., стр. 259 и сл., Warlimont W. цит. с., стр. 284 и сл.

злощастията“ иска да разкрие „дяволската същност на световното еврейство“.[1653]

Явленията на интелектуален разпад са придружени от повсеместна криза на висшето командване. Вечерта след началото на десанта на съюзниците в Северна Африка, Хитлер произнася речта си в Мюнхен и след това отива, придружен от своите адютанти и приближени, в Берхтесгаден, резиденцията „Бергхоф“. Кайтел и Йодл се настанени в сграда в покрайнините на селището, щабът на оперативното ръководство на Вермахта е в специален влак на гара Залцбург, докато Генералният щаб на Сухопътните войски, практически ангажиран с операциите, се намира далеч оттук в мазурския щаб близо до Ангербург в Източна Прусия. През следващите дни Хитлер остава в Берхтесгаден и вместо да обсъжда и организира защитни мерки, той изпитва почти естетическо удовлетворение от факта, че именно срещу него е мобилизирана тази гигантска армада. Той се опиянява от вече пропуснатата възможност, да разгърне мащабни операции и критикува предпазливите действия на врага. Той самият (поставяйки се на мастото на англо-американците), би се приземил близо до Рим, което ще има огромен психологически ефект и така би блокирал войските на Оста в Северна Африка, Южна Италия и би ги унищожил.

Междувременно пръстенът около Сталинград се стеснява. Едва вечерта на 23 ноември Хитлер се връща в Растенбург и остава неясно дали е подценил сериозността на ситуацията, или е искал да я скрие от себе си и обкръжението си с демонстративното си спокойствие. Той се опита да откаже Цайтцлер, който иска среща, заради необходимостта от редица спешни решения и го убеждава да отложи разговора им за следващия ден. Когато началникът на генералния щаб не се поддава на това и предлага незабавно да нареди на 6-а армия да излезе от „чувала“, се случи една от тези схватки, които след това ще се повтарят отново и отново до първите дни на февруари, когато стратегията на Хитлер „на издържане“ ще се окаже смазващо поражение. Около 2 ч. сутринта Цайтцлер все още иска да повярва, че е убедил Хитлер, и информира щаба на група армии „В“ за очакванията си да получи подпис рано сутринта под заповедта да излизане от обкръжението. Всъщност Хитлер най-вероятно е обещал това само привидно и така поставя началото на многото разногласия през следващите седмици. Използвайки способността си да внушава, ту чрез дълго успокояващо мълчание, ту чрез необуздани излияния по второстепенни въпроси, ту чрез отстъпки в друга област, ту чрез зашеметяващия ефект от огромния му цифлов репертоар и винаги като засилва упоритостта си, Хитлер продължава да настоява за решението си. Противно на навика си, дори се опитва да го подкрепи с мнението на трети страни. Умело действайки психологически той принуждава Гьоринг, чийто престиж е силно разклатен и изглежда, само чака възможност да се открои с оптимизма си, да потвърди че неговият Луфтвафе е в състояние да осигури провизии на обкръжените войски.[1654] По време на дебата с Цайтцлер вика Кайтел и Йодл и застанал с

[1653] Domarus M. цит. с., стр. 1937.

[1654] 6-та армия първоначално прави ежедневни поръчки за 700 тона хранителни продукти, след което намалява изискванията си до 500 тона. Действителните доставки по въздух са средно 104,7 тона на ден, според изчисленията на Валтер Гьорлиц: Goerlitz W. Die Schtacht um Stalingrad 1942-1943. В: Jacobsen HA. Rohwer J. Entscheidungssclilachten, стр. 303 и сл. В. Варлимонт (Warlimont W. цит. с. стр. 295 и сл.) посочва, че дебатът за Сталинград в щаба на фюрера в никакъв случай не е толкова ожесточен, както се твърди по-късно, и Хитлер постига успеха си с тактиката да говори по неподходящи теми и да разводнява обсъжданията.

тържествено изражение на лицето, пита за гледната точка на ръководството на ОКВ, оперативния щаб на Вермахта и генералния щаб: „Трябва да направя много трудно решение. Преди да направя това, бих искал да чуя вашето мнение. Трябва ли да се откажа от Сталинград или не?“ Както винаги, злополучният Кейтел потвърждава позицията му, „с блестящи очи: „Фюрере мой! Останете на Волга!“ Йодл съветва да изчака и само Цайтцлер отново се застъпва за отстъпление, така че Хитлер успява да обобщи: „Виждате ли, г-н генерал, аз не съм единственият на това мнение. Споделят го и двамата офицери от по-висок ранг. Така че оставам с предишното си решение.“[1655]

Понякога се създава впечатлението, че Хитлер гледа към Сталинград, след толкова половинчати и непълни успехи, накрая, иска окончателна разплата, не само със Сталин, не само с противниците в тази необуздана война на всички фронтове, но и със съдбата си. Кризата, която става все по-очевидна, не го плаши и по някакъв непонятен начин той дори повярва в нея.

Защото от предишните времена, започвайки с партийните дискусии през лятото на 1921 г., това е неговата постоянно триумфално потвърдена рецепта за успех, просто търси кризи за да ги преодолее, за да придобие нова динамика и увереност в победата. Ако битката за Сталинград не е изключителна кулминационна точка в общия ход на войната, то за Хитлер е точно такава: „Ако пожертваме Сталинград, ние всъщност ще компрометираме целия смисъл на тази кампания“, казва той.[1656] В жаждата си за митологизация той възприема като знак, че ако този град носещ името на неговия противник, бъде превзет, все едно е нанесъл удар на самия Сталин, и затова иска или да спечели или да умре.

В края на януари положението става безнадеждно. Когато ген. Паулус иска разрешение да се предаде със своите деморализирани войници, напълно изтощени от студа, епидемиите и глада тъй като сривът е неизбежен, Хитлер му изпраща заповед по телеграфа: „Забранявам капитулацията. Армията ще задържи позициите си до последния войник и до последния патрон и със своята героична упоритост ще направи голям принос за изграждането на отбранителния фронт за спасяването на Запада.“[1657]

В разговор с италианския посланик той сравнява 6-та армия с 300 спартанци при Термопили, Гьоринг казва нещо подобно в речта си на 30 януари, когато в руините на Сталинград съпротивата вече е угаснала и само някои малки, отчаяни и разпръснати останките все още продължават да се съпротивляват. Той каза, че „след героичната битка на Волга те ще кажат: Върнете се в Германия, кажете, че ни видяхте да лежим паднали в Сталинград, както законът на честта и войната заповядват на Германия“.

Три дни по-късно, на 2 февруари, последните части от армията се предават, след като няколко дни по-рано Хитлер е повишил Паулус в ген. фелдмаршал и повишава още 117 други офицери със следващите военни звания. Около 15 часа от германски разузнавателен самолет все още летящ над Сталинград, изпраща информация, съобщена по радиото, че „вече няма боеве“. 91 000 германски войници са пленени и едва 5000 от тях се връщат у дома години по-късно.

[1655] Свидетелските показания на Цайтцлер: „Фаталните решения“, публикувани в: Wieder J. Stalingrad und die Verantwortung des Soldaten, стр. 307 и сл.

[1656] Warlimont W. цит.с., стр. 296.

[1657] Schroeter W. цит. с., стр. 13; Паулус дава малко по -различна версия в своите показания, виж: 1МТ, Bd. VII, стр. 320.

Възмущението на Хитлер от поведението на Паулус, който според него не е предпочел смъртта и се предаава, е изразено по време на последващото обсъждане на ситуацията в щаба на фюрера: „Какъв лесен живот е уредил за себе си![1658] Истинският мъж трябва да се застреля, така както преди пълковдците са се хвърляли върху меча, щом видят, че делото им е загубено. Това се подразбира от самосебе си. Дори някои като Вар[1659] поръчват на роб: Сега ме убий! Какво означава - „да живееш“? Животът е народа, а индивидът е смъртен и трябва да умре. Това, което остава след него, са хората. Но какъв страх може да изпита отделен човек преди това, преди тази секунда, когато вече може да се освободи от тази тъга, когато дългът вече не го задържа в тази долина! Да! Паулус ... скоро ще говори по радиото - ще видите. И тези Зайдлиц и Шмидт и те ще бъдат по радиото.[1660] Ще бъдат затворени в мазе с плъхове, а след по-малко от два дни ще се пречупят и веднага ще започнат да говорят. Как може да сте такива страхливци. Не разбирам. Какво можете да направите? Лично аз съм най-тъжен от факта, че успях да го повиша в ранг на фелдмаршал. Исках да му доставя последната радост. Това е последният фелдмаршал, който повишавам в тази война. Не можем да похвалим деня, докато не дойде вечерта. Просто не можете да си представите. Толкова много хора трябва да умрат и тогава такъв човек се появява и в последния момент осквернява героизма на толкова много хора. Той можеше да се отърве от всички скърби и да влезе във вечността, безсмъртието на нацията, но избра да отиде в Москва. Какъв друг избор може да има. Смешно е да си помислиш, такава дивотия“.[1661]

Ако не във военно отношение, то в психологически план Сталинград е, една от големите повратни точки на войната. Както в Съветския съюз, така и сред неговите съюзници, тази победа носи драматична промяна в настроението и съживява много надежди, които до сега изглеждат разочаровани, докато сред съюзниците на Германия и в неутрални страни, където се вяраше в превъзходството на Хитлер, това е много осезаем удар. А в самата Германия и без това слабото доверие в пълководческото изкуството на Хитлер като командир бързо се стапя. Гьобелс, който провежда ежедневни срещи със своите служители, дава указания да се използва поражението, за да „укрепи психологически нашия народ“: „Всяка дума за тази героична битка“, призова той, „ще остане в историята“. Особено внимание е обърнато на това как ще изглежда резюмето на Вермахта. Трябва да е „формулировката която ще вълнува сърцата дори след векове”.

Като модел, Гьобелс предлага призивите на Цезар към войниците, апелът на Фридрих Велики към неговите генерали в навечерието на битката при Лайтен и призива на Наполеон съм Гвардията. „Може би току-що, казва пред спецвипуска на ръководството на пропагандата на райха, сме навлезли в ерата

[1658] Докато е в съветски плен, Паулус става критик на режима в Нацистка Германия. Присъединява се към подкрепяния от СССР „Национален комитет за свободна Германия“ и призовава германците да се предадат. След това участва като свидетел в Нюрнбергския процес. Освободен е през 1953, две години преди завръщането на немските военнопленници от Съветския съюз. На 25 септември 1953 г., се завръща от съветски плен в Дрезден. Чете лекционен курс във Висшето офицерско училище на ГДР по онова време и умира от болест на 1 февруари 1957 г. (бел. пр.)

[1659] Римският пълководец Публий Квинтилий Вар в 9 г. от н.е. е разгромен от германските племена в Тевтобургската гора.

[1660] Пленени германски офицери, също като Паулус минали на съветска страна.

[1661] Hitlers Lagebesprechungen, стр. 126 и сл.

на Фридрих и на това гигантско решение. Колин, Хохкирх, Кунерсдроф, всички тези три имена означават тежките поражения на Фридрих Велики, истински бедствия, в техните последствия са много по-лоши от всичко, което се случи през последните седмици на Източния фронт. Но след Колин имаше Лайтен, след Хохкирх и Кунерсдорф имаше Лигниц, Торгау и Буркерсдорф – победа след победа ...“[1662]

Въпреки всички окуражаващи паралели, които от това време до самия край на войната ще станат цитати на заклинания, в резюмето за сигурността се казва: „Има общо мнение, че Сталинград бележи повратната точка във войната. Нестабилните сънародници са склонни да гледат на поражението при Сталинград като началото на края.“[1663]

За самия Хитлер загубата на тази битка се превръща в нов митологичен тласък. От този момент нататък светът на неговите фантазии все повече се определя от картините на драматизирания катастрофален срив. Срещата в Казабланка в края на януари, където Чърчил и Рузвелт провъзгласяват принципа на „безусловната капитулация“ и отрязват всички мостове, допълнително затвърждава този възглед. Изхождайки от стратегията за „безусловно задържане“, която определя цялата 1943 г., Хитлер, заедно с наближаващия край, все по-категорично разработва стратегията за „грандиозния срив“.

2 март 1941 г., българският министър-председател и Рибентроп подписват влизането на България в пакта, в двореца „Белведере“ във Виена. Среща на цар Борис III и Хитлер в щаба на фюрера, 19 април 1941 г.

Генералите фон Браухич и Кайтел в щаба на фюрера, 25.04.1941 г. Реч на Хитлер в райхстага (операта „Крол“) по повод обстановката на Балканите, 4.05.1941 г.

[1662] Гьобелс говори за битките от Седемгодишната война (1757 -1763): при Колин (18 юни 1757), Лайтен (5 декември 1757), Хохкирх (14 октомври 1758), Кюнерсдорф (12 август 1759), Лигниц (15 август 1760 г.), Торгау (3 ноември 1760 г.), Буркерсдорф (21 юли 1762 г.).

[1663] Boberach H. цит. с., стр. 346; Boelcke W. A. цит. с., стр. 329: Steinert M. цит. с., стр. 326 и сл.

Хитлер и Анте Павелич, 6.06.1941 г. Хитлер и ген. Антонеску, 12.06.1941 г.

22 юни 1941 г.

Хитлер и ген. Райхенау, 1941 г. Генералите Кайтел, Браухич и Халдер в Малнава (Литва) 21.07.1941 г.

ген. фон Рундщедт, Мусолини и Хитлер на Източния фронт в Украйна, 28.08.1941 г.

Планът „Барбароса“

С ген. Кайтел.

Генералите Лееб и Хептнер.

Генералите Ерих Бранденбергер и Ерих фон Манщайн, 1941 г. Ген. Паулус с щаба си, 1942 г.

Ген. Майнщайн с румънски генерал. Ген. Паулус с офицери от щаба си.

20.10.1941 г., с д-р Йозеф Тисо, президент на Словакия. Ген. Курт Цайтцлер. Ген. Вилхелм Лист.

Германски военни и местни жители отбелязват 1 май 1942 г. в Смоленск. Хитлер обявява война на САЩ, 11.12.1941 г.

Основните действащи лица 1941-1945 г.

ГЛАВА III. ЗАГУБЕНА РЕАЛНОСТ

От новопридобитите източни райони трябва да направим земен рай.
Адолф Хитлер

Голямо зло е ако хората които определят съдбата на Земята грешат относно възможното. Тяхната упоритост или техният гений носят временен успех в усилията им, но влизат в конфликт с плановете, интересите и нравственото битие на своите съвременници и тези сили на съпротива се обръщат срещу тях. След известно време много дълго за техните жертви но много кратко от историческа гледна точка, от всичките им предприятия остават само престъпленията, които те са извършили и страданията които са причинили.
Бенджамин Констант

От самото начало на руската кампания Хитлер води уединен живот. Неговият щаб който служи едновременно и за щаб на върховното командване на Вермахта, след завръщането си от Виница отново се намира в обширната гора отвъд Растенбург в Източна Прусия. Плътна мрежа от стени, бодлива тел и минни полета и ограждащата система за сигурност от разпръснати бункери и наземни сгради, създават мрачно и монотонно настроение. Съвременните наблюдатели го определят като смесица от манастир и концентрационен лагер. Тесните без украси стаи със скромни дървени мебели стоят в ярък контраст с блясъка на миналото, с всички тези просторни стаи с красиви гледки и зрелищно разточителство в Берлин, Мюнхен или Берхтесгаден. Изглежда, че Хитлер сега живее в пещера.

Италианският външен министър Чано сравнява жителите на централата с троглодитите и нарича атмосферата там задушаваща: „Не виждате нито едно цветно петно, нито един жив нюанс. Приемните са пълни с пушачи, дъвчат, разговарят. Мирише на кухня, военна униформа и тежки ботуши.“[1664]

В първите месеци на войната Хитлер все още отива на фронта, посещава бойните полета, щабовете или болниците. Но след първите неуспехи той започва да избягва срещите с реалността, оттегляйки се в абстрактния свят на таблиците, военни карти и обсъжданията на ежедневната фронтова ситуация. От този момент нататък той възприема войната почти изключително в линейно числово изражение върху хартиени пейзажи. А публичните му изяви стават все по-редки, страхува се от подобни церемониални изпълнения, и както преди пораженията унищожават заедно с ореола му и силите подкрепящи стила му на поведение. И когато се освобождава от маниера да се придържа към монументалността на паметника, почти без никакъв преход в настъпвщата промяна, той се появява уморен с отпуснати рамене и влачейки единия крак. Обикаля из помещенията на щаба, с безцелно втренчени очи лишени от блясъка на безмилостно вече подпухнало лице, а лявата му ръка трепери. Сега видимо той се превръща все повече в едни предал се физически, ожесточен и по неговите думи, изтощен от меланхолия човек[1665], който затъва все по-дълбоко в комплексите и омразата от младостта си.

И колкото и силен отпечатък да има замръзналите му, статични черти, останали от облика на „стария“ Хитлер, неволно си мислите, че сте свидетел на бързо прогресиращ процес на упадък и деградация и изглежда, че този упадък всъщност разкрива неговата неизкривена, истинска същност.

[1664] Ciano G.цит. с., стр. 500, Goebbels J. Tagebuecher 1942/43, стр. 126, Speer A. цит. с., стр. 315.
[1665] Frank H. цит. с., стр. 413.

Изолацията която Хитлер предпочита след конфликта с генералите, е допълнително засилена след Сталинград. Той често седи сам отдавайки се на мислите си, потопен в дълбока депресия или с откъснат поглед прави кратки безцелни разходки придружени от овчарското си куче Блонди из района на щаба. Над всички отношения тук цари някаква напрегната депресия: „Лицата замръзнаха като маски, често стояхме заедно мълчаливи“, ще си спомни по-късно един от участниците[1666], а Гьобелс ще напише: „трагично е, че фюрерът е толкова изолиран от живота и води такъв непропорционално нездравословен живот. Той вече не е на чист въздух, не намира никаква релаксация, сяда в бункера си, действа и отразява. Самотата в централата и целият стил на работа там, имат потискащ ефект върху него.“[1667]

Хитлер започва да страда все по-осезаемо от доброволната си изолация, за разлика от младите си години. Оплаква се, че „за него вече е напълно невъзможно да бъде сам“. Стилът му на живот, придобил спартански черти от първите години на войната, става още по-неизискващ, вечерите на масата на фюрера се характеризират с прословута простота.

Само веднъж той присъства на изпълнението на „Залеза на боговете“ в Байройт, а след втората руска зима дори не иска да слуша повече музика. От 1941 г., ще каже по-късно, неговата задача е „при всички обстоятелства да контролира нервите си, ако някъде има срив, да търси постоянно изходи и помощни средства, за да поправи някак историята. Аз вече от 5 години се отказах от другия свят: не ходя на театър, не посещавам концерти, не гледам филми. Живея с една единствена задача – да водя тази борба, защото знам, че ако не стои зад нея натура с желязна воля, тогава борбата не може да бъде спечелена.“[1668]

Всички тези ограничения на които се подчинява този маниак на волята, тази отчаяна концентрация върху военните събития, стесняват съзнанието му и напълно го лишават от вътрешната му свобода.

Потискащото напрежение сега се излива повече от всякога в неутолимата му жажда да говори. Той намири нова аудитория в лицето на своите секретарки и се опитва очевидно напразно, с помощта на торти и огън в камината да им създаде „уютна атмосфера“.[1669] Понякога включва своите адютанти, лекари, личния секретар Мартин Борман или който и да било случайно гост, на когото има доверие в тази компания.

Откакто пристъпите му на безсъние започнват да се засилват, монолозите му стават все по-продължителни и накрая през 1944 г., компанията на масата трябва отчаяно да се оглежда за да не заспи и да издържи до зори. Едва тогава, както свидетелства ген. Гудериан, Хитлер „си ляга късно за кратък сън, но често се събужда дори преди 9 часа от шума на метлите на слугините пред вратата на спалнята му“.[1670]

Както и преди той остава верен на темите, които формират постоянния му репертоар от ранните дни и се превръщат в „разговорите на масата”: младостта му във Виена, световната война и годините на борба, историята, праисторическите времена, храната, жените, изкуството и борбата за живот.

[1666] Speer A. цит. с., стр. 263.
[1667] Goebbels J. Tagebuecher 1942/43, стр. 241; Speer A. цит. с., стр. 263.
[1668] Hitlers Lagebesprechungen, стр. 615 и см.
[1669] Speer A. цит. с., стр. 309.
[1670] Guderian H. цит. с., стр. 401.

Той се възмущаваше от „танца“ на танцьорката Грета Палука[1671], „грозните цапаници“ на модерното изкуство, фортисимото от Ханс Кнапертсбуш[1672], което принуждава оперните певци да крещят, така че „приличаха на попови лъжички“; говори с отвращение за „глупавия филистеризъм[1673]“, или за „кочината“ във Ватикана и „мрачното християнско небе“ и мисли за имперската расова държава, „сръчните бракониери“, „слоновете на Ханибал“, „катастрофите от ледников период“, „съпругата на Цезар“, „сбирщината юристи“ или изказва своите препоръки за вегетарианското хранене, „популярните неделни вестници с много снимки“ или говори за романи от който момичетата имат какво да научат.[1674] Учуден от такъв безкраен поток от думи, италианският външен министър Чано предполага, че Хитлер вероятно е толкова щастлив и това го кара да говори непрекъснато.[1675]

Неизчерпаемостта на неговите безкрайни монолози е поразителна, но според спомените на присъствалите, прави впечатление вулгарността на изразите които отразяват произхода му. Не само самите мисли, не само страховете, стремежите и целите остават непроменени, съдейки по разказите му за миналото. Сега той отхвърля всякаква прикритост, лицемерие или маниерите на държавник и все повече се връща към грубите и вулгарни клишета на демагог в кръчмата или дори на обитател на мъжкия приют.

С удоволствие той обсъжда канибализма сред съветските партизани, или в обсадения Ленинград, нарича Рузвелт „психично болен идиот“, а изказванията на Чърчил коментира като „глупостите на неизтрезвяващия пияница“. Гневно се скарва на ген. Манщайн като го нарича „напикал се стратег“.[1676] В обществената системата на Съветска Русия, той възхвалява отсъствието на всякакъв вид „човеколюбива хуманност“, описва как би реагирал той самия ако има бунт в Германия, как ще разстреля „сбирщината“ от няколкостотин хиляди души“, и повтаря до втръсване любимата си фраза: „Мъртвият не може да противоречи“.[1677]

Явлението на упадъка и деградацията се изразява и в наблюдаваното стесняване на интелектуалния му хоризонт, което го връща към нивото на идеи на местен партиен лидер. От края на 1942 г. до началото на 1943 г. той гледа на войната само от гледна точка на „завземането на властта“, увеличено до глобален мащаб и не е в състояние да проследи нейното разширяване, което достига мащабите на световен конфликт. Самозалъгва се със спомените си, че във „времето на борбата“, той се бори срещу огромното превъзходство на противниците си и е „сам-самичък човек с малка шепа привърженици“ и сега войната е просто „гигантско повторение“ на предишния опит.

„На вечеря фюрерът посочи“, съобщава едни от „разговорите на масата“, „че тази война силно прилича на ситуацията от „времената на борбата”. Това

[1671] Маргрете Палука (1902 – 1993) е родена в Мюнхен, има полуунгароеврейски произход, поради което вероятно Хитлер не я харесва. Съпруга е на промишленика Фридрих Винерт. Живее в Дрезден и там основава собствена танцова школа.

[1672] Ханс Кнапертсбуш (1888 – 1965) е известен германски диригент, редовен участник във Вагнеовия фестивал в Байрот.

[1673] Буржоазен стил на обзавеждане, „бидермайер“, също думата означава аналог на конформизъм, дребнавост, приспособяване.

[1674] Hitlers Tischgespraeche, стр. 210, 212, 303, 348, 171, 181.

[1675] Ciano G. цит. с., стр. 501.

[1676] Der Spiegel, 1968, Nr. 21, стр. 31.

[1677] Hitlers Tischgespraeche, S. 355. 351, 361. 468, 258: Zoller A. цит. с., стр. 174;

което се случва тогава като борбата с другите партии на вътрешния фронт, сега продължава като борба на нациите на външния фронт.“[1678]

Една от проявите на бързото му остаряване е оплакването му, че е загубил страстта си на хазартен играч.[1679] И в мислите си той живее все повече със спомени, многословно се връща все по-назад в минало което изпълва нощните му монолози като старческа носталгия. По същия начин когато взема военни решения, той често се позовава на опита от Първата световна война и неговите интереси в областта на оръжейните технологии са съвсем категорични и едностранно ограничени до традиционните оръжейни системи.

Той не разбира решаващото значение на радара и технологията за деленето на атомите, нито стойността на ракетите земя-въздух с термично насочване, или на торпедото с акустична система за самонасочване, и забранява серийното производство на първия реактивен самолет „Ме 262“. Със старчески инат и често неуместни възражения, той отказва да взема нови стратегически решения или да ги променя, измъчва обкръжението си с трескаво възпроизведени цифрови данни, или влиза в джунглата на психологическите аргументи.

Когато прочита в изрезка от вестник, разказваща за британски експерименти с реактивни самолети, той се решава в началото на 1944 г. да разреши окончателно производството на „Ме 262“. Но за да подчерате собственото си мнение, въпреки съветите на експертите, нарежда този самолет да се конструира не като изтребител за борба с въздушните нападения на съюзниците, а като високоскоростен бомбардировач. Аргументира се с прекаленото физическо натоварване на пилотите и заявява, че по-бързите машини се оказват по-уязвими във въздушните битки. И въпреки цялата му аргументация градовете на Германия се превръщат в руини, а той не само че не позволява дори експерименталното използване на самолета като изтребител, но дори забранява да се обсъжда тази тема.[1680]

Естествено дискусиите в които трябва да влезе, умножават и без това прекомерното му недоверие. Често през главата на най-близките си военни командири, той иска информация от по-долния щаб и понякога дори изпраща своя армейски адютант м-р Енгел със самолет на фронта за да провери отново лично ситуацията. Офицерите пристигнали от зоната на военните действия не трябва да говорят с никого по военни теми, вкл. с началника на генералния щаб, преди да бъдат приети в бункера на фюрера.[1681]

Обсебен от мания за контрол, Хитлер хвали в своята организация на нещата точно един от основните ѝ недостатъци, като заявява че на Източния фронт въпреки огромната му дължина, „няма нито един полк, нито един батальон, чиято позиция няма да бъде проследена три пъти на ден тук в щаба на фюрера.“ Това парализиращо подозрение подкопаващо всички отношения е причината за сменянето от длъжност на толкова много офицери: всички главнокомандващи на сухопътните войски, всички началници на генералния щаб на сухопътните войски, 11 от 18 фелдмаршала, 21 от 40 генерал-полковници и почти всички командири на фронтовите сектори на Източния

[1678] Hitlers Tischgespraeche, стр. 465, 364 и др. Сравнението с „времето на борба за властта“ за първи път се среща в речта на Хитлер на 8 ноември 1942 г., виж: M. Domarus. цит. с., стр. 1935, 1936, 1937, 1941, 1943, 2085.

[1679] Hitlers Tischgespraeche, стр. 338.

[1680] Speer A. цит. с., стр. 372 и сл.

[1681] Hitlers Tischgespraeche, стр. 130, 132, 337.

театър на военните действия. Пространството около него става все по-празно. Когато Хитлер е в централата, отбелязва Гьобелс, кучето му Блонди е по-близко до него от всяко човешко същество.

След Сталинград нервите му също губят контрол. Преди това Хитлер само от време на време губи своя стоицизъм, който според думите му е незаменим атрибут на великите командири и дори в критични ситуации той остава демонстративно спокоен. Сега този маниер започва да го уморява и най-силните пристъпи на ярост разкриват колко много му коства това пренапрежение на силите в продължение на много години.

Слушайки докладите на офицерите от Генералния щаб, той ги нарича „идиоти“, „страхливци“, „лъжци“ и Гудериан, който за първи път го виждо през тези седмици с удивление отбелязва „голямата избухливост“ на Хитлер, както и непредсказуемостта на думите и решенията му.[1682]

Непривичните прояви на сантименталност също го атакуват. Когато Борман му разказва за раждането на съпругата си, Хитлер реагира на това със сълзи на очи и по-често от преди сега говори за желанието си да се отдаде на идилията на медитацията върху културата, четенето и музейните проблеми.

Всичко това говори, че от края на 1942 г. психическата му стабилност претърпява пълен крах, и той все още се удържа и не го проявява открито само поради силната и отчаяна самодисциплина. Генералите в щаба на фюрера усещат симптомите на тази криза, въпреки че по-късните описания на постоянно бушуващия, изложен на всякакви влияния необуздан темперамент на Хитлер е извинителното преувеличение. Частично запазени стенограми от дискусиите за ситуацията по фронтовете доста ясно показват колко енергия трябва да изразходва, за да съответства на изградeният му церемониален образ. В повечето случаи той успява с цената на невероятни усилия.

Вече самото ежедневие в централата с изучаването на докладите веднага след събуждане, основната среща около обяд, а след това частните срещи, диктовки, приеми и работни дискусии до вечерта, когато отново се провежда разширено заседание до късно през нощта, му струват големи усилия на волята и той реагира с вродената си склонност към пасивност и безразличие.

През декември 1944 г., с една случайна забележка той описва образа на гения, който чрез своето постоянството, със значителни трудности и не без отклонения се опитва да съответства: „Геният“, казва тогава, „е нещо като скитащ огън, когато не е подкрепен от постоянство и фанатична упоритост. Това е най-важното нещо в човешкия живот. Хората, които имат само прозрения, мисли и т.н., но нямат твърдост на характера, постоянство и упоритост, няма да постигнат нищо независимо от всичко. Това са рицарите на късмета. Ако имат късмет, нещата тръгват нагоре за тях, а ако нямат късмет те веднага ще отстъпят и веднага ще захвърлят всичко отново. Но световната история не се създава по този начин.“[1683]

В своята строгост и своята мрачност по отношение на изпълнението на задълженията, щабът на фюрера прилича на онази „държавна клетка“, където баща му някога иска да го постави, настоявайки за кариерата на държавен чиновник, и където, според младия Хитлер, хората „седят един до друг плътно наблъскани като маймуни“. Неестествената механика, в която поставя живота си, скоро ще се поддържа само изкуствено. Многото лекарства които пие и

[1682] Speer A. цит. с., стр. 318; Guderian H. цит. с., стр. 402; Hitlers Tischgespraeche, стр. 106.

[1683] Hitlers Lagebesprechungen, стр. 779 и сл.; Hitlers Tischgespraeche, стр. 128, 130; Speer A. цит. с., стр. 255.

употребата на такива близки до наркотиците, сега го държи във форма да издържа на необичайните изисквания. До края на 1940 г. те очевидно, нямат ефект върху здравето му. Рибентроп свидетелства за една разгорещена дискусия през лятото на същата година, когато Хитлер се свлича върху стола и избухва в стенания казвайки, че се чувства на границата на силите си и е на път да получи удар.[1684] Спороде описанието на тази случка става ясно, че това е една от неговите театрални роли, наполовина породени от истерия и наполовина е умишлено изпълнение, която за него е едно от средствата му за убедителна му аргументация.

Обстойният медицински преглед, извършен в началото и в края на годината, показва само леко повишено кръвно налягане, и хроничното стомашно-чревно разстройство от което той страда от дълго време.[1685]

С хипохондрична педантичност Хитлер отбелязва всяко отклонение в своите анализи. Той непрекъснато наблюдаваше състоянието си, проверява пулса си, чете медицинска литература и приема лекарства „с шепата". Това са хапчета за сън, инжекции и лекарства за подобряване на храносмилането, лекарства за простуда, табетки с витамини и дори близалки напарвени от сока на евкалиптовото дърво които винаги са му под ръка, и всичко това поради постоянната му загриженост за здравето. Ако му е предписано някакво лекарство без да е уточнено кога да го приема, той го приема от сутрин до вечер почти непрекъснато. Професор Теодор Морел[1686], модерен берлински лекар, специализирал кожни и венерически болести, който става негов „придворен" лекар по препоръка на Хайнрих Хофман, с цялото си медицинско усърдие не е лишен от чертите шарлатанството, и го лекува, наред с другите неща с почти ежедневни инжекции: сулфанамиди, екстракти от щитовидната жлеза, глюкоза или хормони, които е трябвало да подобрят кръвообращението, чревната флора, както и да укрепят нервите му. Не случайно Гьоринг саркастично нарича лекаря „райхмайстор за инжекциите".[1687]

За да поддържа работоспособността на Хитлер, с течение на времето Морел трябва да прибягва до все по-мощни средства и значително да намалява паузите между употребата им, а след това отново да предписва противодействащи успокоителни, за да успокои свръхвъзбудената психика, така че Хитлер преминава през постоянен процес, който го хвърля от едната

[1684] Показанията на Рибентроп, дадени в Нюрнберг пред съдебния психиатър Дъглас М. Кели: Roehrs H. D. Hitler. Die Zerstoerung einer Persoenlichkeit, стр. 83 и сл.

[1685] Maser W. Hitler, стр. 332 и сл.

[1686] Роден е на 22 юли 1886 г. в Трайс-Мюнценберг, провинция Хесен, Германия. Изучава медицина в Хайделберг, Гренобъл, Париж и Мюнхен. Защитава докторска дисертация през 1913 г. Преди Първата световна война работи 2 години като лекар на германски морски съдове и обикаля всички океани. В началото на войната се записва доброволец и отива на фронта. След войната работи в Берлин като уролог и електротерапевт. През 1933 г. става член на НСДАП и негови пациенти стават видни учени, политици, актьори, включително личният фотограф на фюрера Хайнрих Хофман, който го препоръчва. Последният урежда аудиенция при Адолф Хитлер и през 1936 г. Морел става личен лекар на фюрера. Преди това през 1935 г., открива практика и се обявава са „специалист" по кожно-венерологически болести. В документацията му Хитлер фигурира като „пациент А". През 1938 г. Хитлер прави Морел професор, през 1943 г. му дава субсидия от 100 000 райхсмарки за промишленото производство на електронни микроскопи, което започва през 1944 г. На 21 април 1945 г. Морел неочаквано е заменен от Хитлер с д-р Вернер Хаазе и на 23 април той се премества в болница в Бад Райхенхал. На 17 юли е арестуван от американците на гарата в Мюнхен и вкаран затвора. Почива след дълго боледуване в болница в Тегернзи, 61-годишна възраст. (бел. пр.)

[1687] Speer A. цит. с., стр. 119, Krause K. W. цит. с., стр. 56, и сл.

крайност в другата.[1688] Това продължително медицинско въздействие стигащо до 28 различни лекарства вече не може да има очаквания ефект по време на войната поради стреса от хода на събитията, повърхностния неспокоен сън, монотонността на вегетарианската храна и затворения живот в бункера. През август 1941 г. Хитлер се оплаква от пристъпи на слабост, гадене и втрисане, отоци на краката и възможно това да е първата противодействаща реакция на насилствено контролираното с лекарства тяло от години.

Състоянието му на изтощение става много по-често и продължително по време на войната. След Сталинград, през ден той приема лекарства които би трябвало да облекчат депресивното му настроение.[1689] Сега той не може да понася ярката светлина и поръчва да му ушият шапка с голяма козирка.[1690] А когато излезе на открито се оплаква от загуба на равновесие: „През цялото време имам чувство, сякаш падам на дясната страна.“[1691]

Въпреки видимите промени във външния вид, прегърбена стойка, бързо побеляла коса и все по-изострени черти на лицето и изпъкналите очи, той запазва впечатляваща работоспособност до самия край.

Вярвайки, че неговата непрекъсната енергия е заслуга на д-р Морел, той не може да прецени до каква степен организмът му сам се справя с последните си сили. Професор Карл Бранд[1692], който също принадлежи към тесния медицински персонал на Хитлер, заявява след войната, че „жизненият еликсир на Морел, е изразходвал силите на фюрера за години напред“ и Хитлер сякаш „остарява не с една, а с няколко години в повече“.[1693] Това е причината за неговата привидно внезапна ранна старост, превърнала го в руина, която изглеждаше толкова странна и нелепа на фона на онези „вълшебни лекарства“, които той приема.

Следователно не трябва да се игнорира очевидният упадък на Хитлер, кризите и хистеричните присътпи, довели до структурни промени в неговата личност. Изтощителната експлоатация на способностите резервите на

[1688] Бел. пр.: Американският психиатър и историк Насир Гаеми, който изследва болестта на фюрера стига до извода, че Хитлер е имал маниакално-депресивно разстройство, което се е влошило от инжекциите на Морел с барбитурати и амфетамини, и се е стигнало до пристрастяването към метамфетамин.: Nassir Ghaemi: A First-Rate Madness. Uncovering the Links between Leadership and Mental Illness. New York. 2011, стр. 197 и сл.

[1689] Според бележките на Морел вж .: Maser W. цит., стр. 339; става дума за простакрин, извлек от семенните мехурчета и простатата. За Морел и методите му на лечение, които е използвал: Trevor Roper N. R. Hitlers letzte Tage, стр. 86 и сл.

[1690] Всъщност Фест се предоверява на Мазер. Хитлер почти винаги ходи с шапки с козирки, което се вижда и от ранните му фотографии, а непоносимостта от ярката светлина идва от получените усложнения след тежкото възпаление получено от обгазяването му с иприт в края на Първата св. война.

[1691] От показанията на лекаря д-р Ервин Гизинг, 12 юни 1945 г.: Maser W. цит. с., стр. 429.

[1692] Крал Бранд (1904 – 1948) е лекар-хирург, член на СС и активен участник в програмата за евтаназия, или насилствено умъртвяване на психично болни и с вродена умствена изостаналост, хора с дефекти, уродства, инвалиди, от новородени до възрастни. През 1944 г. става личен лекар на фюрера. След самоубийствот на Хитлер прави опит да избяга при настъпващите американски части, арестуван от Гестапо, после освободен и на 23 май 1945 г. е арестуван от англичаните. След съдебен процес е обесен, заедно с други лекари участвали в тези престъпления.

[1693] Така казва на бивш служител на министерството на Шпеер, Ханс Керл: Hitlers Tischgespraeche, стр. 108 и сл. Гьоринг казва, че през 1943 г. Хитлер изглежда така, скяша се е състарил с 15 години от края на успешната фаза на войната (т.е. от 1941-42 г.); виж: Bullock A. цит. с., стр. 720.

психиката му, прикрива или подсилва проявите на регреса и деградацията на неговата първонапълно здрава личност.[1694]

Спорът за ефектите на стрихнина в някои от лекарствата давани от д-р Морел приключва дотук. Напълно е неразрешим въпроса, поради недостиг на източници, дали Хитлер е страдал от болестта на Паркинсон (Paralysis agitans), или треперенето в лявата му ръка, прегърбената стойка и разстройствата на движението се дължат на психогенни причини. Всички това представлява второстепенен въпрос и в никакъв случай не е от исторически интерес, защото сега този заприличал на сянка човек, преди това е бил здрав мъж, но сега той се скита със замръзнало като маска изражение на лицето, бавно облегнат на бастуна си. Изобщо тези промени настъпили в последната година, които му придават такъв болнав вид са резултат от неговата упорита последователност, с която той държи на старите си мании и ги въпълщава в начина си на живот.[1695]

[1694] Така абсолютно погрешно се казва Н. D. Rers: Roehrs N. D. цит. с., стр. 121. По въпроса дали Хитлер е страдал от една от болестта на Паркинсон или само от т. нар. синдром на Паркинсон, вж .: Roehrs N. D. стр. 43 и сл., 101 и сл. Също интересно е изследването на Йохан Ректенвалд „От какво е бил болен Адолф Хитлер?“, където авторът предполага, че той има синдром на Паркинсон вследствие на енцефалит (бел. пр.: факт е че почти всчки хора преживели испанския грип по време на Първата св. война, който предизивква енцефалит, след 10-20 години развиват тежък паркинсонов синдром): Recktenwald J. Woran hat Adolf Hitler gelitten? Maser W. цит. с., стр. 326 и сл., Bullock A. цит. стр. 720. Въпросът за точните причини за болестта на Хитлер ще остане нерешен, тъй като никога не е провеждано специално проучване по този въпрос. Поради крайния недостиг на източници, нито една от диагнозите не може да бъде достатъчно потвърдена или отхвърлена. Същият основен симптом както на болестта на Паркинсон, така и на синдрома на Паркинсон, като треперене на ръцете и краката, може да бъде причинен от различни други заболявания.

[1695] Бел. пр.: Тъй като съм лекар невролог по професия, от описанието мога да кажа, че Хитлер със сигурност е имал начални симптоми на Паркинсонов синдром, който винаги започва с треперене в едната ръка, никога симетрично и за двете, скованост и изгърбване на стойката наричана „поза на просяка“, нестабилност при ходене и масковидно лице. Но това, както хипохондрията и хистеричните пристъпи са най-безобидното в случая. От блестящият психопортрет на Хитлер напарвен от Й. Фест ясно се вида, че фюрерът е имал изразени и сериозни психически разстройста, като маниакално-депресивна психоза, свръхценни идеи с явен шизофренен характер като идеята му за богоизбраност, за великата историческа мисия на спасител и безпощаден завоевател, бягството му от реалността и предпочитането му да живее в своя измислен свят, с митологизираните представи и апокалиптичните картини. Особено показателно е манията за непогрешимост, манията че е специалист по всичко (архитект, културовед, държавник, войскови командир и т.н.), а всъщност е човек с едва завършено основно образование, пълната липса на морални задръжки спрямо другите, спрямо всички около него, които безусловно трябва да му се подчиняват, вкл. и да умират по негова воля и заповед, в името на отвлечените му идеи. Човешкият живот не значи нищо и това е постоянно подчертавано в исказванията му. Особено показателна е пълната липса на добродетели и обикновени човешки качества, като състрадание, любов, приятелство, честност в отношенията. Неспособността му за семеен живот, показва пределно ясно, че е страдал от някаква подтиснатост на сексуалната изява, стигаща до почти пълна асексуалност, въпреки авантюрата във Франция с Шарлота Ложбоа. Например историята с Ева Браун е само театрална игра завършила с двойно ритуално самоубийство, едно денонощие след официално сключения брак. Но пък проявява някаква извратена обсебеност към собствената си племеница, вероятно само на психично ниво, станала причина за нейното самоубийство. Показателно е, че и Ева Браун в началото прави два опита за самоубийство, и т.н. Вместо нещо човешко в него, виждаме една абсурдна средновековна жестокост, показана по отношение на „непълноценните“ болни хора за които заповядва евтаназията, идеята му за „свръхчовека“ създаден чрез изкуствен отбор, който трябва да бъде „машина за убиване“ и „безпощаден завоевател“, или убиването на „непълноценните германци“, „нисшите раси“, „евреите“, „марксистите“, „неудобните“ славяни (поляци, чехи, руснаци, но пък няма нищо против удобните славяни,

Той е човек, който се нуждаеше от все повече и повече изкуственао сваляне на напрежението. Лекарствата на д-р Морел донякъде заменят стария му стимулант – аплодисментите и овациите на масите. След Сталинград Хитлер избягва контактите с обществеността и произнася само две големи речи. Скоро след началото на войната той забележимо се оттегля на заден план и всички пропагандни усилия да облекат отшелничеството му в митология, не могат да замунят неговото присъствие, което успява да въздейства на масите в услуга на режима с внушението за енергичност, спонтанност и готовността за саможертви. Сега тази идея се руши. Хитлер вече твърде слабо се грижи за запазването на своя ореол на непреклонност. Той много рядко посещава разрушените от англо-американските бомбардировки градове. Все по-рядко произнася речи пред обществеността след пораженията, които бележат повратната точка във войната. И определено съзнава, че тази негова боязън да излезе пред народа, не само отнема силата му над душите, но като невероятна обратна връзка самият той губи своята енергията. „Всичко, което съм е само благодарение на вас“[1696], е неговата известна фраза, казвана по-рано пред масите в периода на завземането на властта, и тя всъщност отразява тази физическа взаимовръзка между фюрера и народа, със силата на природен закон.

Защото риторичните му изблици съпътстващи живота му, от първите все още несигурни речи в барариите на Мюнхен и завършвайки с трудните, измъчени опити през последните две години, винаги служат не само за събуждане на чуждите сили, но и съживяват неговите собствени, и в допълнение към всички политически причини и цели, това е средството му за за самосъхранение.

В една от последните си големи речи той предварително обяснява странното си мълчание с величието на събитията на фронта, като въпрос: „Това наистина ли изисква много думи от мен?“

Но след това се оплаква в тесен кръг, че не рискува вече да говори пред десетки хиляди и повече няма да може да произнесе дълга реч в живота си. Идеята за края на кариерата му на оратор е свързана с концепцията за края като цяло.[1697] С напускането на публичната сцена особената слабост на Хитлер

станали по историческите закономерности съюзници на райха, като словаци, хървати и българи). Демонстира краен егоизъм, крайна отмъстителност, култ към смъртта и цялата тая деградация ясно се задълбочава под формата на прогресираща депресия със суицидна насоченост (многократните изказвания че предпочита да умре, да се самоубие, но задено с него да умре и Германия и германския народ, тъй като той е недостоен да живее, защото не е успял да сътвори в реалността, неговият абсурден и фантастичен апокалиптичен свят), след като успехите в един момент го напускат. Странно е как този психично болен човек успява да хипнотизира половин Европа, и точно това се опитва да обясни Фест в своя фундаментален труд. Но целият трагичен край на неговата хаотична и лишена от реални и постижими цели политика е напълно предвидим, защото неговата цел е войната, безкрайната и безцелна война. Той се подиграва на много вярната мисъл на Бисмарк, че „политиката е изкуството на възможното“ но сам доказва собствената си несъстоятелност като държавник, разрушавайки постигнатото от Бисмарк, както и собствените си първоначлно блестящи успехи – обединението на германския народ в една държава и разрушаването на омразната и за нас българите, Версайска система. Всъщност той не знае докъде е възможното и реално постижимото и къде трябва да спре.

[1696] Думи от реч пред 30 000 щурмоваци в берлинския парк „Лустгартен“ на 30 януари 1936 г.: Domarus M. цит. с., стр. 570, 609, 612, 643.

[1697] Hitlers Lagebesprechungen, стр. 608, също, негово изказване от 8 ноември 1942 г.: Domarus M. цит. с., стр. 1944.

като лидер, също вече става очевидна. Още от първите дни на изкачването си той непрекъснато отстоява своето превъзходство с помощта на харизмата на демагога и богатството на тактическите идеи, и на този етап от войната той трябва да бъде на висота и в другите изисквания, на които трябва да отговаря като лидер.

Принципът на съперничещите инстанции, вътрешната борба за власт и интригите, целият този административен хаос, ориентиран към неговата собствена личност и нейното господство, който той създаде около себе си през последните години с такава макиавелистка сръчност, сега в борбата срещу превъзхождащия го враг, се оказва неподходящ и се превръща в една от слабостите на режима, тъй като изразходва напразно енергията, необходима за външната борба във вътрешната борба, и накрая води до почти пълна анархия. Само във военната сфера, с командването и разработването на военните операции се занимават противоречащи си институции, като Върховното командване на Вермахта (ОКВ), главното командване на сухопътните войски (ГУСВ), специалното положение на Гьоринг припокриващо всички останали компетенции, правомощия на Химлер и СС, и т.н. Всичко това предизвиква объркване в действията на различните дивизии и другите подразделения на сухопътните войски, частите на „народните гренадери“, авио-пехотните части, войските на СС, и на последния етап – частите от народното опълчение „Фолксщурм“. Това предизвиква ненужно усложняване на тяхното командване и подчинение. Тази неразбория предизвиква взаимно недоверие с войските на съюзните на райха държави.

Също толкова объркваща е административната система в окупирана Европа, която всеки път поражда нови форми на подчинение, от пряко присъединяване през протектората и генерал-губернаторството до най-разнообразните видове военна и гражданска администрация. Никога преди това опитът за концентриране на цялата власт в ръцете на един човек, не е създавал такава пълна дезорганизация.

Не знаем, дали самият Хитлер наистина е осъзнавал всички вредни последици от стила си на управление. Рационалността, структурната целесъобразност и като цяло, всякакъв вид подреденост са му чужди по принцип. Буквално до последните дни на войната той продължава да разпалва съперничеството между различните отдели, институции на властта, с невероятно обърканите компетенции на различните рангове звания и длъжности.

Това ясно показва, че той вярва в жаждата за власт и тщеславие, която се проявява в конфронтацията между управленческите структури, много повече отколкото в безкористно им поведение, защото то не се вмества в неговия мироглед.

Този мироглед е причина за неговото недоверие към специалистите, отказва да им сътрудничи в максимална степен, не приема техните съвети, аналитичните разбори и точните разчети. Затова се опитва да води войната сам в анахроничния стил на древен самотен пълководец. Опитва се и губи. Слабостта на Хитлер като лидер е особено очевидна по време на кампанията през 1943 г., когато той все още няма стратегическото разбиране за огромния мащаб на конфликта, който е сътворил. Според единодушното свидетелство на обкръжението му, Хитлер се чувства несигурен, колебаещ се, а Гьобелс говори

директно за „кризата на фюрера“.[1698] Той многократно настоява пред измъчвания от съмнения Хитлер, да върне загубената инициатива във война, лишена от всякаква концепция чрез цялостна, максимална и решителната мобилизация от всички налични резерви. Заедно с назначения министър на въоръженията Алберт Шпеер, Робърт Лай и Валтер Функ, през изминалата година Гьобелс разработва планове за значително опростяване на управлението, безмилостно ограничаване на личното потребление сред привилегированите слоеве, за производство на допълнителни оръжия и други мерки, но е принуден да се увери, че през последните години, корпусът на гаулайтерите, най-високите чинове на СА и различните партийни лидери отдавна са загубили цялата си готовност за саможертва, като са го заменили с паразитни господарски маниери.

Речта на Гьобелс на 18 февруари 1943 г. в „Двореца на спорта“, поставя десет въпроса[1699] пред поканени привърженици които не изискват отговори и получава, както самият е написал „в хаоса на яростта“, общото съгласие за тотална война. Гьобелс цели чрез радикален призив към масите да се сломи съпротивата от объркания корпус на най-висшите функционери и да се повлияе нерешителността на Хитлер.[1700] Нежеланието на Хитлер да се съгласи с

[1698] Speer A. цит. с., стр. 271.

[1699] Тези въпроси са: 1. „Вярвате ли с фюрера и с нас в окончателната, тотална победа на германските оръжия? [...] 2. Ще поемете ли дори на най-тежкото лично бреме [...] "3. „Англичаните твърдят, че германският народ е уморен от битки. [...] Готови ли сте [...] да продължите тази битка [...], докато победата бъде в нашите ръце? " 3. „Англичаните твърдят, че германският народ вече не иска да се подчинява на все по-разтящата тежест на войната[…].Решени ли сте [...] да се откажете от всичко заради победата? "[...] 4. „Англичаните твърдят, че германският народ се съпротивлява на тоталните военни мерки на правителството, та казват, че германците не иска тотална война, а искат да се предадат. Питам ви: искате ли тотална война? Искате ли - ако е необходимо - по-тотална и радикална, отколкото можем дори да си представим днес? " [...] 5. „Англичаните твърдят, че германският народ е загубил доверието си във фюрера. [...] Имате ли доверие на фюрера? [...] "6. „Готови ли сте отсега нататък да използвате всичките си сили [...], за да осигурим хората и оръжие, за да победите болшевизма?“ [...] 7. „Верни ли сте на святата клетва, родината стои зад фронта със силен, непоклатим морал и ще й дадете всичко необходимо, за да спечелим?“ [...] 8. „Искате ли [...] жените да влязът в производството, навсякъде, където е възможно, за да освободят мъжете за фронта?“ [...] 9. „Одобрявате ли […] най -радикалните мерки срещу малка група мързеливци и саботьори (пучисти, бунтовници) […]? Съгласни ли сте, че всеки, който прави бунтове, трябва да загуби главата си? " [...] 10 „Искате ли [...], особено във време на война, да се ръководим от посочените права и задължения [...]?“

[1700] Мотивите и предисторията на тази реч се тълкуват по различен начин. Някои я свързват с искането за „безусловна капитулация“, отправено около три седмици по-рано в Казабланка (Stephan W. Joseph Goebbels, стр. 256 и сл.), Други – с опит на министъра на пропагандата да повиши собствена позиция и да стане втори човек, когато става явна деградацията на личността на Хитлер и едновременния спад на престижа на Гьоринг, тази позиция придобива безпрецедентно значение; Semler R. Coebbels – the man next to Hitler, стр. 68 и сл., Manvell R., Praenkel H. Goebbels, стр. 275 и сл.; Heiber H. Joseph Goebbels, стр. 328 и сл., Moltmann G. Goebbels' Rede zum totalen Krieg. In: VJHfZ, 1964, H. 1, S. 13 ff. По повод плана на Гьобелс, Шпеер, Лай и Функ: Speer A. цит. с., стр. 266 и сл. В своята 109-минутна реч, която е излъчена на живо по националното радио, Гьобелс призова германския народ за „тотална война“ до победен край. "Англичаните заявяват ... питам ви ... питам ви за осми път ... питам ви за девети път ... питам ви за десети и последен път ..." Известният четвърти въпрос е: „Искате ли тотална война? Искате ли, ако е необходимо, по-тотално и радикално, отколкото можем да си представим днес?“ Публиката е обзета от ентусиазъм. Когато Гьобелс задава петия въпрос: „Доверявате ли се на фюрера днес повече, по-силно, по-твърдо от всякога?“ - хилядната тълпа, както е отбелязано в стенограмата, екзалтирана става от местата си в един-единствен изблик на ентусиазъм в мощното, единодушно „Хайл!“ и да!"

допълнителни трудности в обществото, които ще възникнат в хода на тоталната война се определя от неговите спомени и шоковото преживяване от революционния ноември 1918 г. Тук се вижда и неговото дълбоко вкорененото недоверие към инертните, ненадеждни народни маси, а обърканото му крехко и мимолетно управление, ясно се вижда в неговите собствени думи, колко трудно е да „принуди към величие“ боящият се германски народ.[1701]

За сравнение, Англия успява в резултат на военните си усилия в много по-голяма степен в сравнение с райха, да ограничи комфорта в личния живот на населението и да привлече много по-голяма женска работна сила във военната индустрия.[1702]

Колебанията на Хитлер в прехода към тотална война също трябва да се обяснят и с интригите на Мартин Борман, който чувства в пробива предприет от Гьобелс и Шпеер, осезаема заплаха за собствената си позиция.

Чрез опортюнизъм, усърдие и неуморно създаване на интриги той успява през годините да пробие сред „секретарите на фюрера“ и разчитайки на тази на пръв поглед непретенциозна позиция, да създаде една от най-силните властови позиции в рамките на режима.

Неговата пълновата ниска фигура в кафява управленска униформа която не му стое добре, с винаги внимателното втренчено хитро селско лице е постоянен атрибут в щаба на фюрера. Неопределено очертаните му пълномощия, който той непрекъснато разширява, позовавайки се на предполагаемата воля на фюрера, му осигуряват правата които наистина го правят „таен фюрер на Германия“[1703], докато Хитлер се радва, че неговият сервилен и работлив секретар го освобождава от тежестта на рутината административно-техническа работа. Скоро Борман се превръща в личността, от която зависят както пълномощията, така и доброжелателното отношение на фюрера към всички. От Борман зависят назначенията и повишенията във всяка област. Ползвайки доверието на фюрера той възхвалява или оплюва различните хора в зависимост от това кои са му удобни и кои иска да елеминира, дърпайки конците зад кулисите и притежаващ винаги аргументи за да се справи и с най-силните си противници. Той ревниво контролира списъка с посетители и чрез него всички контакти на Хитлер с външния свят. Според един наблюдател, Борман издига около него „истинска Велика китайска стена“.[1704]

Неговите усилия не изискват много работа, тъй като отговарят на нарастващата нужда на фюрера от изолация. В младите си години, когато обитава приюта във Виена, той предпочита да живее в своите фантазии в дворците на своето въображение, а сега като командир губещ и отстъпващ по всички фронтове, отново бяга от реалността създавайки свои собствени призрачни светове и с ентусиазъм се настанява в тях.

[1701] H. Rauschning, Gespraeche, стр. 22.

[1702] Така например в Англия прислугата в частни домове е намаляля с 2/3, докато в Германия дори се е увеличила, виж: Speer A. цит. с., стр 234, 548 и сл. Броят на жените, заети в производството в Германия, се е увеличил само леко по време на войната: от 2 620 000 на 31 юли 1939 г. до 2 808 000 на 31 юли 1943 г., а година по -късно отново спадна до 2 678 000; виж USSBS, The Effects of Strategic Bombing on the German Economy (Ефектите на стратегическите бомбардировки върху германската икономика). Виж също секретния доклад, направен на 26 февруари 1943 г. на конференцията по икономически въпроси. ВАК 115/1942; виж също: VAK NS 19/1963.

[1703] Zoller A. цит. с. стр. 43.

[1704] Zoller A. цит. с. стр. 223.

Жаждата на Хитлер за бягство от реалността придобива все повече и повече невротични черти[1705] с повратна точка в хода на войната и това се усеща в многобройни примери за неговото поведение с ясното търсене на облекчението. Например в навика да се движи из страна в кола или жп вагон с плътно закрити стъкла и най-вече през нощта, сякаш е беглец. Дори при ясно време в стаята в централата където се провеждат дискусиите, прозорците са плътно затворени със спуснати завеси. Той започна деня с прегледа на вестниците и едва след това се запозна с най-новата информация от ситуацията на фронта, а обкръжението му свидетелства, че е възприма самото събитие с безразличие въпреки последствието от него и че не се интересува толкова от реалността, отколкото от нейното отражение.[1706] Стилът на разговорите му все повече се превръща в безкрайни монолози. Все по-голяма става неспособността му да изслушва другите, или възприема възраженията, и да изпада в гняв, когато му се съобщават все повече плашещите цифрови данни от състоянието на фронта. В края на 1943 г. той се присмива на бележката на ген. Томас, който посочва, че потенциалът на съветските сили, се превръща в се по-сериозна опасност и веднага му забранява да съобщана такива данни.[1707]

Вече отказва да пътува до фронта или да посещава полевите армейски щабове, последният му престой в щаба на една от армейските групи е от 8 септември 1943 г.[1708]

И много от очевидните погрешни решения произтичат именно от непознаването на реалността, защото стрелките и знаците обозначаващи армията и дивизията на генералщабната карта не носят никаква информация за климатичните условия, степента на физическото изтощение и състоянието на бойния дух. В създадената от него тягосна атмосфера, в залата където се обсъжда на положението на фронта, само от време на време могат да се чуят реалистични данни за състоянието на въоръжението на войските или тиловото осигуряване. Оцелелите записки от тези срещи показват безкритичната сервилност, угодничество и конформизъм, които след напускането на Халдер определят климата на тези срещи. Така тези дискусии губят своето значение, превръщайки се в напълно формални и показни, дори когато присъстват държавници от съюзническите страни.

Опитът на Шпеер по някакъв начин да срещне Хитлер с по-млади фронтови офицери е неуспешен, както и намерението му да го накара да посети градовете, подложени на интензивни бомбардировки. Усилията на Гьобелс, който апелира към положителния пример на Чърчил, също остават напразни.

[1705] Бел. пр.: много по-точно е да се каже психопатолотични черти. Психическите отклонения на фюрера далеч надхвърлят обикновената невроза, а това поведение ясно показва проявявата на инфантилно поведение на дете напаравило беля и бягащо от отговорност, примерно скриващо се в леглото си, сякаш това ще го спаси от родителското ступване.

[1706] Speer A. цит. с., стр. 311.

[1707] Speer A. цит. с., стр. 315.

[1708] Това е група армии „Юг“ (под командването на фон Манщайн). В същата година той има само две посещения в полевите щабове на фронта: на 17 февруари в същата група армии „Юг“ и на 13 март в група армии „Център“ (командир ген. фон Клюге). Поредното посещение на групата армии в Театъра на военните действия при нахлуването на съюзниците е планирано за 19 юни 1944 г., т.е. в централата на Ромел в Ла Рош Гион, но отменя посещението си, малко преди определената дата: Speidel H. Invasion 1944, стр. 112 и сл.

Когато един ден специалният влак на фюрера на път за Мюнхен по невнимание спира с повдигнати завеси до влак който транспортира ранени военослужещи от фронта, Хитлер скача уплашет и нарежда на персонала незабавно да затвори всички прозорци и да спуснат завесите.[1709]

Несъмнено бягството от реалността през изминалите години е неговата силна страна, вади го от забравата и му осигурява верига от държавни триумфи и в началото военните успехи. Но сега, когато страницата се обръща, това поведение води до все повече поражения.

И след всеки неизбежен сблъсък с реалността, отново започват старите оплаквания, че е станал политик против волята си и че му е трудно да носи сивата униформа, която го отдалечава е от плановете му за самоутвърждаване в областта на културата. „Жалко – казва тогава той, че заради този пияница (Чърчил) човек трябва да води война, вместо да се занимавам с мирни дела, да речем, изкуство, много бих искал да посети театъра или Зимната градина в Берлин, и отново да бъде човек сред хората."

С горчивина говори, че наоколо има само измама и предателство и че генералите непрекъснато го подвеждат, а необичайният му тон на хленчещ мизантроп звучи все по-необуздано: „те правят само това, лъжат и мамят".[1710]

Един от тези, които го познават отдавна, наблюдавайки го отблизо през 20-те години, стига до заключението, че Хитлер се нуждае от самозаблуда, за да може изобщо да действа.[1711] Липсата на решителност и пълна летаргия изисква от него да изгради грандиозни призрачни светове, на фона на които всички пречки стават незначителни, а всички проблеми – тривиални. Той е в състояние да действа само чрез мания и мистификация. Чертата на фантастичното пренапрежение, която заобикаля неговата личност, има за източник именно тази прекъсната връзка с реалността. Само сюрреалистично съдържание го прави реалист.

В изявленията си в рамките на обкръжението, дори и в уморени, безцветни речи в последния етап от войната, гласът му постоянно се съживява, когато говоре за „огромни задачи", „гигантски планове" на бъдещето, и те са истинската му „реалност".

Чудовищна перспектива се открива пред нощната му компания на масата, когато й позволява да „погледне през страничните врати към рая".[1712] Той образно разказва за трансформирането на цял континент чрез масово унищожение, мащабни действия за презаселване, процеси на асимилация и ново преразпределение на празните пространства. Става дума за умишлено унищожаване на миналото на тази част на света и нейното изменение според планове лишени от историческа основа. Верен на наклонността на интелекта си, Хитлер се върти в неизмерима среда, векове се свиват пред вечния му поглед, светът става малък, а от Средиземноморието остава, както той веднъж казва, „саламура".[1713] Това е краят на наивната ера, започва хилядолетието на новите знания, гарантирано от науката и художественото прозрение. Неговата централна идея е да избави света от вековната болест чрез есхатологичната, апокалиптична конфронтация между „чистата" и „нечистата" кръв.

[1709] Speer A. цит. с., стр. 259, 312, 308.

[1710] Hitlers Lagebesprechungen, S. 535, затем: Hitlers Tischgespraeche, S. 196, а также: Goebbels J. Tagebuecher 1942/43, стр. 336.

[1711] Krebs A. цит. с., стр. 124 и сл.

[1712] Kotze H. v., Krausnick H. цит. с., стр. 331, 335 и сл.

[1713] Hillgruber A. Staatsmaenner, Bd. I, стр. 647, Hitlers Tischgespraeche, стр 127.

Той вижда своята мисия в създаването на имперска основа за чиста кръв в лицето на великият райх, управляван от Германия и обхващащ по-голямата част от Европа, и обширни региони на Азия, Райхът, който след сто години ще стане „най-обединения и колосален блок на властта“, което никога не се е случвало досега.[1714] За разлика от Химлер и СС, Хитлер е свободен от всякакъв псевдоромантичен поглед към Изтока; „Предпочитам да отида пеша до Фландрия“, заявява той и оплака съдбата, че го принуди да отиде на Изток, за да завладее това огромно пространство. Русия е „ужасна държава в края на света“ и мислено я свързва с „ада“ на Данте. „Само разумът ни кара да тръгнем на изток.“[1715]

Този блок на властта, който е бастион на агресивната месианска идея за освобождение, е покорен и създаден от народа на господарите, преобладаващо обединени в расово отношение, хората които Химлер категорично определя като „човечеството на арийците, създатели на атлантическата арийско-скандинавска раса.“[1716]

Тя възникна в резултат на борбата за съществуване, култа към кръвта и расовата ненавист. Появата й е надеждата за смъртоносно заразения свят, а нейното господство предвещава настъпването на „истински златен век“. Строгата социална йерархия която тя прилага, предвижда наличието на три слоя: националсоциалистическа „аристокрация“ насърчавана от борбата, широкият елит на членове на партията, образуващ своеобразна „нова средна класа“, а зад тях „огромна маса от безименни или колектив от слуги, вечно непълнолетни (т.е. интелектуално незрели)“, както следва от обясненията на Хитлер, и всички тези три слоя са призовани да управляват“ над слоя завладени чужди племена „които можем спокойно наречем слоя от съвременни роби.“[1717]

И колкото и незначителен да е интелектуалният авторитет на този проект, той има поне в очите на идеолозите и пропагандистите на националсоциализма, очарованието на някаква идеална система. Както комунизмът провъзгласява утопията на последователното равенство в обществото, така и утопията на последователната йерархия на обществото, и само „историческата“ цел на управлението на една класа е заменена с „естествената“ цел на управлението на една раса.

Според плана на мащабните мерки за възстановяване на нарушения естествен ред, чието изпълнение започва в предвоенните години, със заповедта на СС за браковете и системата за подбор, пунктовете на „Главното управление на расата и презаселването“ управлявано от СС, започва да прилага в завладените източни територии редица нови, по-широки и по-

---

[1714] Hitlers Tischgespraeche, стр. 356.

[1715] Hitlers Tischgespraeche, стр. 174., Hillgruber A. Staatsmaenner, Bd. II, стр. 130. Споделяйки се от опита си в Полша, Хитлер казва на Мусолини, че често е имал моменти, в които се е „чудил дали не трябва да се върне назад и просто да напусне тази мрачна страна с нейните още по-мрачни хора и да ги остави на мира“; Hillgruber A. Staatsmaenner, Bd. I, стр. 95.

[1716] Heiber H. (Hrsg.) Reichsfuehrer!… Briefe an und von Himmler, стр. 201.

[1717] Hitlers Tischgespraeche, стр. 387; Тези цитати са от брушурата на Химлер, отпечатана в тираж от 4 млн. екземпляра, с ярко антисемитско съдържание, със заглавие „Подочовек“ (Der Untermensch). Бел. пр.: Нещо подобно иска да създаде и съвр. глобализъм, чийто произход е свързан с иделогията на неолибералния капитализъм идваща от САЩ. Отново имаме свръхбогат световен управленчески елит на собствениците на големите транснационални компании и банки, техния обслужващ мениджърски персонал и робите от изцяло опростачените маси на безмозъчни производители и консуматори, живеещ ден за ден според рекламите и внушенията на иделогията на Холивуд.

радикални практики. Хитлер и изпълнителите на новия ред отново изхождат от комбинация от положителни и отрицателни мерки и свързват избора на „добра кръв“ с изкореняването на онези, които са „нечисти“ от расова гледна точка. „Те ще умрат като мушици“, се казва в една широко разпространена пропагандна брошура за СС, а монолозите на Хитлер дават картина на биологичен „процес за пречистване на оборския тор“ и на всички чужди „отрепки“, последван от германизация.[1718]

Както обикновено, неговата енергия се проявява с най-голяма сила в разрушението. На 7 октомври 1939 г. с таен указ назначава рейхсфюрера на СС Хайнрих Химлер за „райхскомисар по укрепване на германската националност“ и го инструктира, заедно с „разчистването на почвата“, да подготви източните територии за изпълнението на мащабна програма за новото им заселване. Но скоро в тази област настъпи объркване в правомощията и плановете, които режимът генерира навсякъде, без значение какво е предприел. Завладените източни територии си остават едни експериментални полигони за аматьорски експерименти по расова селекция пълни с наледни идеи, и след няколко неуспешни опита новата система не се получи.

Що се отнася до разрушението, тук се отприщва безпрецедентна динамика. Този многозначещ лексикон, който описва случващото се, показва как тази дейност съответства на самата същност и цел на режима, наречена „световна историческа задача“, „славна страница в нашата история“, „най - високото изпитание“, а изпълнителите са възпитани в духа на нов героизъм и духовна безчувственост“, за да нямат никакви угризения. „В много случаи е много по-лесно, заяви Химлер да влезеш в битка с ротатата си, отколкото да потиснеш съпротивляващото се население с ниско ниво на култура със същата рота в някаква област да извършваш екзекуции, извеждайки хора за разстрел, през писъците на виещите и плачещи жени. (Осъществяването на тази дейност) е „толкова необходимо“ в съответствие с нашия мироглед и трябва да бъде последователно и безкомпромисно, което в някои случаи е много трудно за осъществяване.“[1719] Това е, което определя задачата е преди всичко „напълно ясното решение“ на еврейския въпрос, в изпълнение на решението за „пълното изчезване на този народ от лицето на Земята“. Но тъй като по-голямата част от германското население все още няма расово просветено съзнание, СС „са решили да изпълнят това заради нашите хора, и (ние) поехме отговорност ... и ще отнесем тайната със себе си в гроба“.[1720]

И до днес остава неясно кога Хитлер взема „окончателното решение“, тъй като съответните документи не съществуват. По-рано дори за разлика от най-близкия си кръг, той разбира такива думи като „елиминиране“ или „изкореняване“ не само като метафори но и пряко като акт на физическо унищожение и тези мисли не будят никакви страхове в него: „И тук, - пише Гьобелс, не криейки възхищението си, „фюрерът е непоклатим шампион и привърженик на радикалното решение.“[1721]

В началото на 30-те години Хитлер в тесен кръг поставя искането за разработване на „техника за обезлюдяване“ и същевременно подчертава, че има предвид премахването на цели нации: „Природата е жестока, следователно трябва да бъдем същите. Ако изпратя цветът на германската

[1718] Rauschning H. Gespraeche, стр. 45 и сл.: Griessmayr G. Das voelkische Ideal, стр. 160.
[1719] Buchheim H. Befehl und Gehorsam. In: Anatomie des SS-Staates, Bd. I, стр. 338 и сл.
[1720] Buchheim H. Befehl und Gehorsam. In: Anatomie des SS-Staates, Bd. I, стр. 329.
[1721] Goebbels J. Tagebuecher 1942/43. 27 Maerz 1942.

нация в стоманената гръмотевична буря на предстоящата война, без да изпитвам дори най-малкото съжаление за проливането на скъпоценна германска кръв, тогава няма ли да имам право да елиминирам милиони представители на по-ниските, размножаващи се като насекоми раси."[1722]

Дори методът за унищожаване на жертвите с отровен газ, използван за първи път през декември 1941 г. в стар уединен лагер в гората край Кулмхоф[1723], трябва да бъде приписан на собствения опит на Хитлер от Първата световна война. Има един пасаж в „Моята борба" с неговите разсъждения и оплаквания, че трябва „дванадесет или петнадесет хиляди от тези еврейски преследвачи на народа да бъдат държани под отровни газове като този", което преживяха стотици хиляди германски войници на фронта.[1724] Но във всички случай „окончателното решение", което той взема, няма нищо общо с газовите атаки във военната обстановка.

Ще е грубо изкривяване на цялата същност на Хитлер и стремежите му, ако тълкуваме масовите убийства на Изток като израз на нарастващия му гняв в хода на войната, като акт на отмъщение на стария символичен враг. Обяснението е съвсем друго и се изразява в извратената неумолимата последователност в мисленето на Хитлер и от тази гледна точка, случващото се е просто неизбежно.

Обсъждан в щаба на СС за расовите въпроси и разселването както и във външното министерство, план за превръщането на остров Мадагаскар в своеобразно гето за около 15 млн евреи, противоречи на намеренията на Хитлер в най-решаващия момент. Защото според него, както многократно е говорил и писал, еврейството е основният носител на инфекцията, причинила глобалната болест на света, която той иска да изкорени и да унищожи нейните билогочни носители.

Още в края на 1939 г. се извършват първите депортации на евреите от Полското генерал-губернаторство в гетата, но конкретното решение на Хитлер за масово изтребление е взето в периода на активната подготовка за кампанията срещу Русия (СССР). Речта на 31 март 1941 г., произнесена пред широк кръг висши офицери за „специалните задачи" на Химлер в тила зад фронта, дава първите ясни доказателства за неговия план за масовите убийства. Два дни по-късно Алфред Розенберг след двучасов разговор с Хитлер, не без чувство на ужас, пише в дневника си: „Това, което не искам да напиша днес, но никога няма да забравя".[1725] Накрая, на 31 юли 1941 г. Гьоринг

[1722] Rauschning H. Gespraeche, стр. 129.

[1723] Кулмхоф, сега Хелмно се намира на р. Нер, приток на Варта, в окупираната Западна Полша в района на Лодз. Той е отворен на 8 декември 1941 г. Тук се умъртвяват основно полски евреи, поляци, цигани, съветски военопленинници. Екзекуциите се извършват в спецални камиони с херметически затворени каросерии (Gaswagen), където се вкарват жертвите и се задушават от изгорелите газове на двигателите и основно СО (въглеродния окис). Задушаването е бавно и мъчително. След това жертвите се разтоварват от командите СС, но самата работа блиа доста неприятна, тъй като в агонията си жертвите повръщали и „освобождавали дебелото си черво". След това труповете се изгарят в крематориум.

[1724] Hitler A. Mein Kampf, стр. 772.

[1725] Kempner R. M. W. Eichmann und Komplicen, стр. 97. Освен неясния намек на Розенберг е известна и също толкова неясната забележка в дневника на Гьобелс, която съдържа само изявлението на Хитлер в речта му на 8 ноември 1942 г., в което говори за „унищожение на евреите" и добавя, че на времето те са го „подигравали като пророк". „Има обаче безброй хора, които се смееха тогава, но днес вече не им е до смях, тези които все още се смеят сега, след известно време изобщо няма да им е до смях"; M. Domarus цит. с., стр. 1937.

ще даде на шефа на СД, Райнхард Хайдрих инструкцията за „желаното окончателно решение на еврейския въпрос“.[1726]

За всички тези събития от самото начало е характерно, че извършителите се стремят да ги засекретят.[1727] Безкрайни ешелони, превозващи от началото на 1942 г. систематично еврейското население, минават без да спират на междинните гари като се разпространяват слухове, че превозват работници за строящите се нови градове в завладения Изток. Самите „команди на смъртта“ непрекъснато получават разнообразни оправдателни обяснения за действията си, а евреите се представят като инициатори на съпротива, като носители на епидемии и изглежда, че дори идеологическите стражи на националсоциализма не стигат до практическите заключения от собствения си мироглед. Явното мълчание на Хитлер потвърждава това предположение. Защото през всичките тези години изследователите не са попадали нито в „разговорите на маса“ нито в речите нито в документи или спомените на очевидците, на нито едно конкретно указание за практиката на унищожаване.[1728] Никой не може да каже как Хитлер е реагирал на докладите на Айнзацгрупата, дали е искал или гледал филми и фотографии и дали се е намесвал в събитията със своите инициативи, похвали или порицания. За тези, които си спомнят, всичко което го интересува, той изказва в гръмките речи и никога не пази в тайна своя радикализъм, вулгарността си и готовността си да предприеме най-крайните мерки. Но такова мълчание за основното дело на живот му – спасението света от евреите, изглежда още по-странно.

Можем само да предполагаме за мотивите които го ръководят, неговата мания да класифицира всичко и всеки, остатъците от буржоазния морал, желанието да се тълкуват събитията по абстрактен начин и да не отслабва афекта от яснотата на това което се случва, но в объркaната картина на спасителя който крие делото си на спасението, скрито някъде дълбоко в болната му психика. От целия управляващ елит на режима само Хайнрих Химлер присъства веднъж в края на август 1942 г. на една масова екзекуция и дори тогава припада от преживяното, а след това се бори с кошмари дълго време и испада в истерия.[1729]

Бюрокрацията на СС изобретява свой собствен „ерзац“ език, който включва „изгонване“, „особена привлекателност“, „чистка“, „смяна на местожителство“ и „естествено намаляване“. Но в действителност изглеждаше така: „С Меникс отидохме направо на ямите. Никой не ни пречеше. Сега чух изстрелите, един след друг, в бърза последователност, зад хълма. Хората, които слязоха от камионите, мъже, жени и деца от всички възрасти, трябваше по заповедта на есесовец, който държеше конски камшик, да се съблекат голи,

---

[1726] IMT, Bd. XXVI, S. 266 (Dok. 710-PS). Krausnick H. Judenverfolgung. Anatomie des SS Staates, Bd. II, стр. 360 сл. Концепцията за „окончателно решение“ се появява за пръв път в една от заповедите на Главна дирекция „Имперска сигурност“ от 20 май 1941 г.: IMT, Dok. NG 3104.

[1727] За практиката на секретност се споменава в инструкцията на Борман към гаулайтерите: „При публично обсъждане на еврейския въпрос не се допуска споменаване на бъдещото му общо решение“; СМ.: VAK, NS b / vol. 344.

[1728] На 30 януари 1939 г., обръщайки се към райхстага по повод следващата годишнина от идването си на власт, Хитлер заявява съвсем недвусмислено: „Ако международният еврейски финансов капитал в Европа и извън нея, успее отново да тласне народите към световна война, тогава резултатът няма да е болшевизацията на Европа, а пълната победата над еврейството и унищожаването на еврейската раса в Европа.“

[1729] Свидетелство на СС обергрупенфюрер Ерих фон дем Бах Целевски: ND, N0 2653.

да сгънат дрехите, обувките, връхните дрехи и бельото си - всички поотделно да поставят на определени места. Видях планина обувки, около 800 или 100 чифта, огромни купчини бельо и дрехи. Тези хора се събличаха, без да викат или плачат, стояха в семейни групи, целуваха се, сбогуваха се и чакаха знак от друг есесовец, който стоеше до ямата и също държеше камшик в ръка. През четвърт час, който стоях до ямите, не чух никакви стенания или молби за милост. Гледах едно семейство, имаше около осем човека. Една възрастна жена със сива коса държеше на ръце едногодишно дете, тананикаше му нещо и го гъделичкаше. Детето се радваше. Двойката го го погледна със сълзи на очи. Баща държеше за ръка момче на около 10 години и тихо му каза нещо. Момчето направи всичко възможно да сдържи сълзите си. Бащата посочи с пръст към небето, погали го по главата и му обясняваше нещо. Тогава есесовецът в ямата извика нещо на другаря си. Той отдели около двайсетина души и им нареди да преминат над хълма. Семейството, за което говорех, също беше сред тях. Все още си спомням много добре как едно момиче, чернокосо и стройно, минаващо покрай мен, се посочи с ръка и каза: „ На 23 години съм!“ Обиколих хълма и се озовах пред огромна яма. В него хората лежаха близо един до друг, така че само главите им се виждаха. Кръв капеше от всички простреляни глави върху раменете им. Някои от екзекутираните все още се мърдаха. Някои вдигнаха ръце и извиха глави, за да кажат, че са още живи. Погледнах назад към този, който стреля. Този човек есесовеца, седеше на ръба на ямата върху изкопаната почва с крака в ямата и автомат на колене и пушеше цигара. Съвсем голи хора слизаха по изкопаните в стенета на ямата стъпала и стъпваха върху над главите на лежащите убити, до мястото, посочено им от есесовец. Те легнаха сред убитите или ранените хора, някои погалиха все още живите и им казаха тихо нещо. Тогава чух стрелба от картечница. Погледнах в ямата и видях как телата все още трепереха, мърдаха, с клюмнали простреляни глави и кръв по тиловете.“[1730]

Това е реалността. Но благодарение на верига от високо организирани фабрики на смърт, работата по унищожаването старателно се крие до голяма степен от очите на обществеността. Постепенно процеса се рационализира и преминава към използването на отровни газове. На 17 март 1942 г. лагерът Белжец започва да функционира с „капацитет за убиване“ по 15 000 души на ден, през април – Собибор на границата с Украйна (20 000 души), след това Треблинка и Майданек (около 25 000), както и връх на всички е Аушвиц, който се превръща в „най-голямото съоръжение за унищожаване на хора по всяко време“, както каза неговият пръв комендант Рудолф Хес, не без нотка на идиотска гордост. Целият процес на убиване, който започва с подбора на пристигащите хора, тяхното отравяне с газ и унищожаването на трупове, е разработен като безупречна система от последователни, допълващи се операции. Унищожаването се извършва бързо с нарастващи темпове, „за да не се случи някой ден всичко да спре“, както каза фюрерът на СС и началникът на полицията в Люблин, Одило Глобочник. Многобройни очевидци ще опишат гибелта на убиваните хората: в Кулмхоф над 152 000 евреи, в Белзец - 600 000, в Собибор - 250 000, в Треблинка - 700 000, в Майданек - 200 000, и в Аушвиц - над 1 000 000 души.

[1730] От показанията на инженер Херман Фридрих Гребе за масовото екзекутиране на около 5000 евреи от СС комнада и украинската милиция на 5 октомври 1942 г. в Дубно, Украйна, вижте: IMT, Bd. XXXI, S. 446 и сл. (Док. 2992 PS).

Освен това продължават и обикновените разстрели. Според изчисленията на Главната дирекция за имперска сигурност, е трябвало да бъдат избити 11 млн евреи, но на практика са убити около 5 млн.[1731]

Хитлер и неговите комисари за "жизненото пространство" смятат Източна Европа за пуста рядконаселена територия. Предвиждат славянското население там да бъде изтребено, една част да се изсели, а друга да се остави като роби, обслужващи германската господарска раса. Хитлер смята, че най-малко 100 млн души трябва да бъдат заселени в Източните равнини, като заселването става бавно, милион след милион, „докато нашите преселници получат значително числено превъзходство над туземците". Емиграцията от Европа, вече няма да е в посока Америка, а на Изток и „най-късно след десет години той очаква, че най-малко 20 млн германци ще живеят в източните райони."[1732]

„Огромният пай" ще бъде разделен на четири „райхскомисариата" (Остландия, Украйна, Кавказ, Московия)[1733]. Алфред Розенберг, който по-рано е водещият идеолог на партията но постоянно преигравaн е изместван от другите съперници, преди да стане сега „министър на райха за окупираните източни територии", предлага неуспешно, завладените територии на СССР да бъдат разделени съобразно етническия принцип и да се създадат подчинени национално обособени области. Но Хитлер вече вижда в това опасното начало на нови етнически или исторически легитимни държавности, което противоречи на целта му да се „избягва всяка държавна организация и да държат представителите на тези народи, на възможно най-ниското културно ниво”. Той дори е готов, да предостави на тези народи известна индивидуална свобода, защото всяка свобода отхвърля, най-висшата форма на организация на хората – държавата.[1734] С постоянен ентусиазъм той подробно описва подробностите

[1731] Фест естествено спазва правилата на западния „класово-партиен" цензуриращ подход. Броят на загиналите евреи е предмет на дискусия. Съществуват мнения, че той е изкуствено завишаван след войната от победителите и изкл. подозрително изглежда забраната да се изявават съмнения в броя на загиналите, в съвр. Запад и в САЩ. Военната пропаганда на победителите създава твърде много митове за Холокоста, съществуващи и днес, но всяко по-сериозно разследване ги опровергава. На англосаксонската и съвето-руската пропаганда изобщо не трямва да се вярва. Например геноцидът на полските военнопленнеци от 1939 г. и масовите им разстрели от отрядите на НКВД (съветсикят аналог на СС), на Нюрнбергския процес, представителите на СССР го преписват на германците. Едва след разпада на СССР, истината излезе на яве. Интересното е че сред т.нар. ревизиониисти, търсещи разумните граници на еврайския геноцид има и много бивщи концлагерисити, дори и честни историци от Израел. Версията за газовите камери, също е сериозно опровергана. Разбира се, дори и реалния брой да е много по-малък, това по никакъв начин не намалява тежестта на извършеното чудовищно престъпление, по волята на един психчноболен диктатор. (вж. Холокост – различен поглед върху историята: https://anonybulgaria.wordpress.com/2013/06/01/)

А геноциди имаме и на Балканите, примерно гръцкия геноцид над българите в Кукуш, Сяр и по долината на Струма, турският геноцид над българите от Източна Тракия през лятото на 1913 г., перманентния сръбски геноцид във Вардарска Макеония, завършил с не само физическия но и духовен геноцид в рамките на Титова Югославия, арменсикя геноцид по време на Първата световна война извършен от младотурците, или избиването на индианците в САЩ през XIX в. Геноцид извършва и БКП над българската интелигенция, военния и управленческия елит на Третото царство, с т.нар. „Народен съд", но освен неговите жертви, много обикновени българи са избити от разбеснелите се престъпни шумкарски банди, заради лични отмъщения. Не може да не се посочe и извършения от сърбите геноцид в Сребреница и Вуковар и на други места, по време на войната за разпада на Югославия от 90-те год. на XX в.

[1732] Hitlers Tischgespraeche, стр. 330; Hitler's Table Talk, стр. 426.

[1733] Също се е предвиждало създаването на райхскомисариат Туркестан.

[1734] Hitler's Table Talk, стр. 270. Хитлер дава характерно уточнение: „Необходимо е да се осигури лична свобода на хората, защото тогава, те започват да се държат като маймуни". (бел.

на своята имперска мечта, превръщайки фантазията във въображаема реалност, как германските господари и славянските робски народи, заедно ще запълнят гигантското източно пространство, със съзидателна дейност, като същевременно не забравят да поддържат расово определената класова дистанция помежду си, по всякакъв възможен начин. Пред очите му се появяват германски градове с блестящи администаривни сгради, дворци, извисяващи се храмове на културата, докато селищата на туземците ще трябва да изглеждат непретенциозни, без „никакви удобства или украшения“ дори „глинената мазилка“ и сламените покриви не трябва да са еднакви, добавя той. На славянското население не бива да се дава добро образование, в най-добрия случай да познават пътните знаци, името на столицата на райха и няколко думи на немски, но не е нужно да им се преподава например аритметика. Съвсем правилно, веднъж казва той, „генерал Йодл изрази недоволството си от плакат, забраняващ достъпа до улицата на украински – в края на краищата, това, че ще бъде прегазен някой местен жител изобщо не трябва да ни притеснява“.[1735]

В своите макиавелистки опити за остроумие, на които той охотно се отдава в моментите на разтоварване, отбелязва че най-добре би било да се учат славянските народи „само на жестомимичен език“, а да се излъчва по радиото само това, което „им е достъпно: музика без край ... (Защото забавната музика стимулира работоспособността).“ Всяка грижа за здравето, всяка хигиена той смята за „чиста лудост“ и препоръчва разпространението на суеверието „че ваксинациите са много опасно нещо“.

Когато в един доклад той срещна предложението за забрана на разпространението и употребата на лекарства за прекъсване на бременността в окупираните региони, той се възмущава до степен, че е готов „лично да застреля този идиот“. Напротив, Хитлер смята, че е необходимо да се стимулира „най-широката търговия с контрацептиви“ и отново, на шега, добавя: „Само първо може би ще трябва да извикаме някой евреин на помощ, за да развие бързо тази търговия.“[1736]

Изграждането на система от широки и проходими пътища което е „началото на всяка цивилизация“ е необходимо да се направи, тъй като ще улесни управлението на колонизираните териториии и ще помогне да се улести експлоатацията на нейните природни ресурси.

Сред любимите идеи на Хитлер е изграждането на широка 4 м железопътна линия за Донбас, по която двуетажни влакове ще се пътуват в двете посоки със скорост от 200 км в час. Съединителните точки на основните магистрали ще се превърнат в центрове на където ще се строят градовете, служещи като опорни пунктове на дислокация на големи и мобилни войскови части. Градовете ще са разположени в средата на кръг с радиус от 30 – 40 км, който ще образува „пръстен от красиви села“ с истинско селско население.

В доклада си от 26 ноември 1940 г. Химлер вече излага директиви за селското строителство в окупираните полски територии и установява йерархия

пр.: свободията в съвр. западноевропейски общества, а в последните 30 години и у нас, като резултат от либералната демокрация, доказват правотата на тази мисъл).

[1735] Hitlers Tischgespraeche, стр. 143, 270, 469 и сл.

[1736] Hitlers Tischgespraeche, стр. 469, 190, 271 и сл. Именно в този дух в доклада на Райхсфюрера SS от 27 април 1942 г., съгласно общия план „Ост“, се предвижда да се преквалифицират акушерките в източните райони като„специалистки по аборти“, Heiber H. Der Generalplan Ost. In: VJHfZ, 1958, H. 3, стр. 292.

сред германските заселници, от обикновен селскостопански работник до представител на „местното ръководство“. Също толкова педантично, описва подредбата на селските къщи и дворове („Дебелината на стените не може да е по-малко от 38 см“), тяхното „озеленяване“, което трябва да изразява наследствената любов на германските племена към дървета, храсти и цветята които придават на ландшафта германски вид. Засаждането на селски дъбове и липи е също толкова необходимо, колкото построяването „на електропроводи но в максимално незабележим вид“ за да се сливат с ландшафта.[1737] Същата романтична идилия е планирана в регионите на Русия, предназначена за военни заселници. Малките военни селища трябва да живеят във враждебна среда и да се утвърдят в тази примитивна ситуация на постоянна борба за съществуване. Междувременно скоро става ясно, че огромните руски пространства надвишават германските ресурси за заселване. Първоначално се предвижда, за целта са бъдат използвани „фолксдойче“ или етнически германци, живеещи извън територията на райха, основно в Югоизточна Европа (в земите на бившата Австро-Унгария), след това ще започне привличането на германци, емигранти отвъд океана (от Америка и други части на света), на отличени ветерани от войната, и на представителите на СС. „Изтокът принадлежи на нашите СС отряди“, заявява началникът на Главния отдел по расовите въпроси и заселването (РУСХА) Ото Хофман.[1738] Според изчисленията и планирането, осигуряването дори на 5 млн нови заселници, се оказва голяма трудност. Според доклад от 27 април 1942 г., „при максимално благоприятни обстоятелства, не е възможно да бъдат преселени в новите територии не повече от 8 млн души и то за голям срок от 30 години“.[1739] Изглежда, че за първи път започва да се разпространява известна агорафобия (страх от големите пространства). За решаване на неочакваната дилема са предложени цял набор от различни мерки. Издига се идеята „да се събуди отново в германския народ жаждата за заселване на Изток“, да се позволи на расоспособни съседи да участват в колонизацията на Изтока.

В доклада на Розенберг като такива се разглеждат не само датчаните, норвежците и холандците, но и „след победоносния край на войната, също и бившите врагове – британците“. Всички те ще се превърнат в „звена на райха“, уверява той Хитлер, като сравнява този процес с обединението на няколко германски държави преди сто години в единен митнически съюз.[1740]

В доклада на Розенберг оглавяващ министерството на източните територии, от 45 млн жители на Западна Русия (с Украйна и Белорусия), 31 млн ще трябва да бъдат принудително преселени в други държави или физически унищожени.[1741] След това се издига идеята да се създата сред местните

[1737] Ursachen und Folgen, Bd. XIV, стр. 154 и сл.

[1738] ND, NO-4113.

[1739] VJHfZ, 1958, H. 3. S. 299.

[1740] IMT, Bd. XXVI, стр. 550 (Dok. 1017-PS), VJHfZ, 1958, H. 3, стр. 298. Германският митнически съюз (Deutscher Zollverein) съществува от 1834 до 1919 г. Той е създаден на 22 март 1833 г. по инициатива на Прусия, започва да функционира от 1 април 1834 г., като постепенно до 1854 г. към него се присъединяват почти всички германски държави, без Австрия. Той създава общ германски вътрешен пазар, което благоприятства развитието на германската индустрия. През 1871 г. митническият съюз е интегриран в държавната система на Германската империя. Намиращият се извън границите й Люксембург членува в Съюза до закриването му през 1919 г.

[1741] Един от биографите на Хитлер пише: „Когато започна да говори за завладяването на жизненото пространство за германския народ, речта му стана плашещо тежка, той приличаше на психопат, изпадащ в транс. Кръвта нахлу към зачервеното му лице, тялото се напрегна, той

съперничещи си, враждуващи секти[1742], за да се избиват взаимно, но и ако това не помогне, Хитлер остроумно предлага, след като се изградят основните германски градове, „върху селищата и градовете на местните, ще се хвърлят няколко бомби и въпросът е решен."[1743]

Основните надежди са свързани с мерките, които трябва да възстановят „добрата" кръв. Самият Хитлер неведнъж сравнява дейността си през „време на борбата" с действието на магнита, който изважда от германския народ „всеки метален елемент, съдържащ желязо". „Трябва да направим същото сега, изграждайки новия райх", заявява той в щаба в началото на февруари 1942 г. „Навсякъде, където по света има германска кръв, ние трябва да вземем най-доброто за себе си. А това, което ще остане за другите, няма да се противопоставя на германския райх."[1744]

Вече в Полша т.нар. „расови комисии" изпитват много от избраните лица, дори и непълноветни за техния „германски дух" и ако отговарят на изискванията, ги преселват в Германия за да ги германизират цялостно. В бъдеще, както казва Химлер на вечеря в Растенбург, във Франция всяка година ще се организира „улавяне на германската кръв". (бел. пр.: под „кръв" се разбира биологичен произход). Той смята, че сред французите има много лица от по-древен германски произход които днес са с френско самосъзнание, но целта на неговаат програма е тези индивиди да бъдат откривани, вкл. и деца, и ако отговарят на критериите да бъдат изпращани в германски интернати, където ще трябва да се превъзпитат и да разберат че тяхната принадлежност към френската нация е случайна и ще им бъде помогнато да се върнат към истинската си германска кръв. „Така ще получим добра кръв, която можем да използваме, или вие господа ще кажете, това е жестокост, но природата е жестока – и ако не бъдем жестоки, ще загубим тази кръв."[1745]

Зад тези разсъждения за „разширяването на кръвната база" се вижда старият страх от изчезването на „арийците", преди онова второ „изгонване от рая", за което Хитлер пише в „Моята борба".[1746] Той мечтае за райх, който е „много чист расово", защото тогава ще придобие твърдостта на кристала и ще бъде неуязвим. Тогава „правото на по-силния", смелостта и варварското насилие отново ще дойдат на мястото си, за да изместят всички фалшиви религии, проповядващи разум и хуманизъм, които ще отпаднат, и нарушеният естествен ред ще възтържествува. Като „най-ненаситният хищник в световната история"[1747] националсоциализмът притежава приемущество пред другите и божествена предопределеност, смята той.

протегна ръце напред, сякаш искаше да удари или да сграбчи противника." За фюрера Русия е като бубонна чума, способна да зарази и унищожи целия Западен свят. Относно населението ѝ, Адолф Хитлер казва: „Какво ще се случи с руснаците, изобщо не ме интересува. Ако 10 000 руски жени умрат от изтощение, докато копаят противотанкови канавки, това ме интересува само до толкова, дали тези канавки, са полезни за Германия, и дали изкопаването им е завършено или не?"(Бел. пр.: по Леонид Млечин, журналист, историк, публ. от 15 юни 2021: https://novayagazeta.ru/articles/2021/06/15/glazami-efreitora)

[1742] Heiber H. Reichsfuehrer!, стр. 273 и сл.: „Ако всяко село има своя собствена секта, каза Хитлер, ние ще имаме полза, тъй като допълнително ще се увеличи броя на деструктивните елементи на територията на Русия"; Dallin A. цит. с., стр. 486. VJHfZ, 1958 N. 3. стр. 281 и сл.

[1743] Hitlers Tischgespraeche, стр. 143.

[1744] Hitlers Tischgespraeche, стр. 174, 475.

[1745] IMT, Bd. XXXVII, стр. 517; Hitlers Tischgespraeche, стр. 253.

[1746] Hitler A. Mein Kampf, стр. 421.

[1747] Libres propos, стр. 93; Hitlers Tischgespraeche, стр. 256.

В крайно изкривеното си осъзнаване на реалността, когато собствените му видения я изместват, той вижда и говори ентусиазирано, как в източните райони израстват „огнищата на германската кръв“ и само след няколко години ще се развие така желаният тип „нов човек“, и „расата на истинските господари“, „вицекралете“, „ще се разрастне“.[1748]

Той насърчава усилията положени главно от Химлер и Борман за създаване на ново брачно законодателство. Те изхождаха от факта, че след войната нуждата от увеличаване на населението ще бъде голяма, тъй като 3-4 млн жени ще останат неомъжени, и това отбеляза Хитлер, ако го пресметнем като бъдещи дивизии, „нашият народ не може да го понесе.“ За да се даде възможност на тези жени да имат деца и на „приличните, волеви, физически и психически здрави мъже“ да се предоставят едновременно удобна възможност за интензивно размножаване е специално разработена процедура за кандидатстване и подбор, която е насочени към осигуряване на възможността за „сключване на силна брачна връзка не само с една жена, но и с още една“. Тези представи очертани от Борман в доклад, са допълнени от Химлер, който например предлага да затвърди привилегированото положение на първата съпруга с нейната титла „Домина“ (господарка, стопанка). По-късно ще се разреши правото на втора съпруга „на героите от войната, носители на „рицарски кръст“ и „железен кръст“ – 1-ва степен, и на по-високите отличия „сребърен“ или „златен“ кръст „за отличилите се в ръкопашните схватки“. Тъй като, по думите на Хитлер, „най-добрият воин получава най-красивата жена. Ако германският войник е готов да умре безусловно, тогава той трябва да има свободата да обича безусловно. Борбата и любовта винаги са били свързани помежду си. А човекът от улицата (цивилният който не е герой) ще се радва и на това, което остане за него (от жените)“.[1749]

Тези съображения са обсъждани и доразвивани от ръководството на СС. Те разглеждат възможностите за рационално използване на сексуалната потентност: брак, в който няма деца повече от 5 години, държавата ще трябва да се разтрогне и освен това „всички неомъжени и омъжени жени, ако нямат четири деца, са длъжни, преди да навършат възраст от 35 години, да встъпят в полова връзка с безупречни в расово отношение германски мъже и да родят четири деца. Дали тези мъже са женени или не, е без значение. Във всяко семейство, което вече има четири деца, съпругът трябва да се чувства свободен за извършване на съвкупление с друга жена която няма деца.“[1750]

Заселването на Изтока е замислено като решение на противоречивите национални и етнически въпроси в Европа. Крим например, който се смята за предпочитан обект за заселване, и както казва Хитлер, да бъде „напълно изчистен“ и преименуван със старогръцкото си име „Таврия“ или „Готенланд“, неразделна част от територията на райха, Симферопол ще се нарича Готенланд (Готия)[1751], а Севастопол – Теодерихсхафен (по името на готския крал Теодорих). Един от плановете предвижда превръщането на този плодороден полуостров, който векове наред привлича скитите, хуните, готите и

[1748] Hitlers Tischgespraeche, стр. 137.

[1749] Hitlers Tischgespraeche, стр.288, Zoller A. цит. с., стр. 105.

[1750] От изявлението на Калтенбруннер, съвпадащо с мнението на ръководството на СС; IMT, Bd. XXXII, стр. 297 (Dok. 3462 PS). В тази връзска е докладът на Мартин Борман от 29 януари 1944 г., публикуван в: Jacobsen N. A., Jochmann, цит. с.

[1751] Hitler's Table Talk, стр.110, 621. Разговор на Розенберг с Хитлер на 14 декември 1941 г.: IMT, Bd. XXVII, S. 272 (Dok. 1517 PS). Името „Таврия“ е презложено от Розенберг, докато Хитлер предпочита „Готенланд“.

татарите, в „огромен германски курорт“, и в „германски Гибралтар“ за господството над Черно море. Като заселници се предвиждат около 140 000 „фолксдойче“, живеещи в румънското Приднестровие. По едно време се говори и за 2000 германци от Палестина. Но като основно население което трябва да бъде заселено тук, се предвиждат германците от Южен Тирол (който остава под властта на Италия).

Хитлер счита предложението на гаулайтер Фрауенфелд, назначен за главен комисар на Крим, да пресели всички жители на Южен Тирол на този полуостров, за „изключително успешно“. „Той смята, че в климатичен и ландшафтен план Крим е подходящ за хората от Южен Тирол. Освен това този полуостров, в сравнение с настоящата родина на южнотиролците, е земя с „млечни реки и брегове от желе“[1752] (т.е. райско място). Преселването на южнотиролците в Крим няма да създаде особени трудности нито физически, нито психологически. Всичко, което трябва да направят, е да се спуснат по германската река Дунав, и вече са там.“[1753] Фрауенфелд също има намерение да построи нова столица на Крим на платото Яйла (от турски yayla – плато, кримско-татарски yaylaq – лятно планинско пасище).

В началото на юли 1942 г. директивата на фюрера за евакуация на руското население от Крим вече е издадена, но всички планове за новото ѝ заселване се губят в объркването между различните институции и основно от хода военните събития. Само в Ингрия (Ингерманландия), разположена между езерата Пейпси и Онега, която се смята за първата територия за заселване на „жизненото пространство“ остава относително многобройно германското население, което е преселено в хода на войната. В началото на 1942 г. финландското правителство е информирано, че може да си върне „своите“ ингрийци“ и до пролетта на 1944 г., когато този район отново е загубен, около 65 000 души го напускат. Този един-единствен случай, показва цялата порочна природа и химерите на новия ред като цяло. Малцинствен проблем, който тук не съществува, е създаден от Хитлер и така възниква ново малцинство във Финландия.[1754] Експанзионистичната воля на Хитлер не отива само на Изток. Той неведнъж до самата война, уверява, че няма да завладява Запада, но скоро забравя и не иска да се отказва от това което е завладял. Никой не би го упрекнал, смята той, ако „вземем тази гледна точка: Който има – го има! А този, който връща това което има върши грях, защото връща трудно завоюваното с кръв, с правото на по-силния. Земята е купата на предизвикателството и затова винаги по-силният се стреми да попадне в ръцете му. В продължение на хилядолетия всички на тази земя я дърпат напред-назад.“[1755]

[1752] Тази метафора в руския превод (молочными реками и кисельными берегами) отговаря на българския израз „реки от масло и мед“, т.е. богата приказна страна, раят на земята. Немският аналог е Schlaraffenland, Schlaraffia е измислена земя в германските приказки, където живеят мързеливи хора, буквално страна на мързеливи маймуни, от средногорнонем. sluraff - мързеливи, Affe - маймуна и Land - земя. Описва се като страна, където всичко е в изобилие, земя с реки от мляко и мед в която животните тичат и летят печени, къщите са направени от меденки, камъните са от сирене. Хората смятат за висша добродетел да се отдават на удоволствия, а трудолюбието и усърдието са грях. Който има стара жена, може да я изпрати до подмладяващия кладенец и тя ще се върне млада отново.

[1753] Hitlers Tischgespraeche, стр. 429 и сл., 336, ND, N0-2417.

[1754] Dallin A. цит. с., стр. 293.

[1755] Hitlers Tischgespraeche, S. 320. Сравнението с „купата на предизвикателството“ звучи в други изявления на Хитлер, например, по време на нощния му монолог на 30 януари 1933 г.: W. Goerlitz, N. A. Quint цит. с., стр. 367.

Неговите планове скоро излязат извън военните цели, формулирани още в възгледите на „фьолкише“ или пангерманистите, които виждат в сънищата си „Великия германски райх на германската нация“. Сега този райх обхваща почти целия европейски континент, образувайки икономически единна, тоталитарна и автаркична империя, чиито отделни връзки се държат в различни форми на зависимост и обслужват собствените му амбиции за световно господство: „Стара Европа е надживяла своята полезност“,[1756] каза Хитлер в разговор със словашкия президент Тисо, той вижда Германия в положението на Рим точно преди победата си над италийските племена[1757]. Също говори за „боклука от малките държави“, който ще премахне.[1758] Заедно с Америка, Британската империя и основаната от Япония, Велика Източна Азия, Европа начело с райха се превръща в четвъртата икономическа империя, които според него ще си разделят света в бъдеще. Вековните проблеми с пренаселеността в Стария свят могат да бъдат решени или поне задържани с помощта на отвъдморските владения, но с предстоящия край на колониалната ера, само слабо населеният Изток може да бъде изход: „Ако Украйна се управлява по европейски методи, уверявя Хитлер, тогава ще бъде възможно да се добие три пъти повече от нея. Бихме могли да предоставим на Европа неограничени доставки на това, което се произвежда там. Изтокът има всичко в неограничени количества: желязо, въглища, нефт и земя, на която можете да отглеждате всичко, от което Европа се нуждае: зърно, слънчоглед, каучук, памук и т.н.“[1759] Дори в така наречената си „Втора книга“ от 1928 г., Хитлер изразява мнението, че тази Европа, не може да бъде създадена като федерация от нации, а трябва да бъде подчинена от расово най-силната нация. И това му виждане започва да определя отношението му към покорените и съюзните народи. Например изразеното предложение от френски симпатизанти на фашизма през април 1941 г. за една фашистка федеративна Европа, той възприема като нахалство и дори не си прави труда да отговори.[1760] Понякога той охотно отхвърля идеята за нацията в името на „по-висшата концепция за расата“: „Тя (концепцията за раса) разтваря старите и прави възможни нови връзки“, заяви той. „С концепцията за нациятя Франция, пренесе голямата си революция през границите. С концепцията за раса националсоциализмът ще извърши своята революция до установяването на нов ред в света.“[1761]

Всъщност той си остава тесен националист от XIX век, който така и не успява да преодолее предишнити си заблуди от идеите на „фьолкише“ в стремежа си за самоутвърждаване още от времената на младостта си. Дори след първите големи поражения по всички фронтове, когато поне по тактически причини е необходимо да противопостави Европейската коалиция на силите от Оста на Атлантическата коалиция на врага, той остава на същата твърда

[1756] Hillgruber A. Staatsmaenner, Bd. I, стр. 186.

[1757] Hitler A. Zweites Buch, стр. 129 и сл.

[1758] От реч през май 1943 г. пред райхлайтерите и гаулайтерите в райхканцеларията след държавна церемония в памет на началника на щаба на СА Виктор Лутце, загинал при инцидент.: Goebbels J. Tagebuecher 1942/43, стр. 324., Kluke P Nationalsozialistische Europaideologie. B: VJHfZ, 1955, H. 3, S. 240 сл.

[1759] Hillgruber A. Staatsmaenner, Bd. I, S. 655 f.

[1760] За френското предложение: JaeCkel E. Frankreich In Hitlers Europa, стр. 159, Kluke P. цит. с., стр. 263 и сл.

[1761] Rauschning H. Gespraeche, стр. 218 и сл.

позиция на национализма за господарския народ и страхувайки се, че няма да бъде заподозрян в проява на слабост, отхвърля всякакви отстъпки.[1762]

Той вижда бъдещата Европа като придатък към райха, който се разширява в резултат на големи анексии, застанал в центъра, заобиколен а от покорни държави-джуджета и преследващ, историческата си мисия и собствената изгода.

Веднага след кампанията във Франция с негово лично участие е разработен проект за уреждане на границите на запад, според който територията на Райха включва Холандия, Белгия и Люксембург и се простира до бреговете на Фландрия: „Нищо в светът не ще ни принуди да изоставим завладените в западната кампания позиции на Ламанша“, кавза той. Оттам новата граница ще минава „приблизително от устието на Сома, на изток през Парижкия басейн и Шампан до Аргон, след което завива на юг и продължава към Бургундия и на запад доститега Франш-Конте до Женевското езеро“.[1763] Подробните разчети и размерите на германизацията трябва да оправдаят тези придобивки исторически германси земи, например Нанси ще се нарича Нанциг, а Безансон – Бизанц.

За Норвегия Хитлер смята, че също “никога няма да я напусне” и възнамерява да направи Тронхайм германски град с 250 000 жители и голямо военно пристанище. Още в началото на 1941 г. дава съответните задачи на Алберт Шпеер и командването на флота. Създаването на такива опорни бази ще гарантира безопасността на морските пътища, и изграждането им е планирано по крайбрежието на Атлантическия океан на Франция, Северозападна Африка, а Ротердам трябва да стане на „най-голямото пристанище на германския регион“.[1764]

Има и предложения как да се организира икономиката на победените страни по модела на германската индустрия и като се вземат предвид нейните интереси, заплатите тук да не надвишават минималната заплата в Германия. Трябва да се решат проблемите на заетостта и производството в континентален мащаб и да се преразпределят пазарите. Вътрешните граници на Европа скоро ще загубят своето значение, пише един от идеолозите на новия ред, „с изключение на алпийската граница, където се срещат Германската империя на Севера и Римската империя на Юга“.[1765]

[1762] Gruchmann L. цит. с., стр. 213 и сл.

[1763] От проекта, представен от държавния секретар Щукарт, по-късно дадени сведетелски показания на Щукарт на 25 септември 1945 г., RF 602, IMT, Bd. IV, стр. 472, ND, NG 3572, NG 3455. Другият докумен е протокола от срещата относно плановете за завоюваните теритрии, проведени на 19 юни 1940 г. в централата на Гьоринг, публ. в: IMT, Bd. XXVII, стр. 29 и сл. Според Е. Кордт (Kordt E. Nicht aus den Akten, S. 393) Кале и Булон трябва да останат като германски крепости. Виж Hitlers Tischgespraeche, стр. 336: Kluke P. цит. с., стр. 256.

[1764] Това беше предложението на Зайс-Инкварт: Ursachen und Folgen, Bd. XV, стр. 435, Hillgruber A. Staatsmaenner, Bd. I, S. 239, Speer A. цит. с., стр. 196.

[1765] Clauss M. Tatsache Europa. Тази статия е със забележителното заглавие „Райх“, което отриче цялата европейска идеология; Kluke P. цит., стр. 252. За икономическата хегемония вижте документи в: Ursachen und Folgen, Bd. XV, стр. 501 и сл. Характерна особеност на тези документи е отражението в тях на необузданото желание на отделните германски предприятия да разширят сферата на своите интереси. Още през юни 1940 г., на гореспоменатата среща в централата на Гьоринг, Хитлер заявява: „Стремежите на германската индустрия да поеме предприятия на окупираната територия трябва да бъдат отхвърлени по възможно най-решителен начин. Влизането на индустриалците на окупираната територия все още не е позволено.“ IMT, Bd. XXVII, S. 30 (Dok. 1155 PS).

Над тази хегемонична панорама се издигаше помпозен комплект, чиито гигантски пропорции трябва да напомнят със страхопочитание за величието на режима. В центъра на панорамата се намираше световната столица Германия (Germania), която според плана на Хитлер трябва да е голям метрополис подобен на столиците на древните империи, „древен Египет, Вавилон или Рим, но какво е Лондон и какво е Париж в сравнение тях?“[1766]

И около този център, от нос Нордкап до Черно море, трябва да има плътна система от гарнизони, партийни центарли подобни на крепости, храмове на изкуството, лагери и наблюдателни кули, под навеса на които общността на господарите ще изповядва култа към арийската кръв и ще възкреси новия богочовек.

В райони с по-ниска концентрация на арийска кръв, като Баварската гора или в Елзас и Лотарингия, Хитлер ще засели части на СС и „с тяхна помощ ще се облагороди и освежи кръвта на местното население“.[1767] Следвайки своите стари и вкоренени страсти, той свързва визията за Нова Европа с мита за смъртта. Когато войната приключи и настъпи часът на голямата разплата с църквите, и папата с тиарата си и във всички останали одежди бъде обесен на площада на Св. Петър, катедралата в Страсбург ще бъде превърната в паметник на Незнайния войн. От скалистите брегове на Атлантика до безкрайната руска равнина, ще бъдат изградени много величествени „тотенбурги“, или „крепости в чест от мъртвите“.[1768]

Всичко това е лишено от всякакви предпоставки и няма отношение към обикновениите жизнени потребности както на германците, така и на другите народи. Тази негова мания намира изход, в планирането на такива безумни проекти. Във въображенито си той се разпорежда със съдбите на цели „непълноценни народи“, преселвайки цели групи от тях, или както е казано в споменатия меморандум на министерството на Източните територии, просто се обявяват „в разход“. Самият Хитлер възприема изграждането на новия ред като „нещо изключително красиво“.[1769] Защото широките пространства на завладените земи, безкрайните равнини, в които проектира своите видения, ще трябва да спасят хората от индустриалното поробване, от расова и морална деградация в атмосферата на големите градове и да ги върнат към техния произход, към живота на своите предци който са загубили.

Този вид идеи разкрива отново своеобразното фундаментално противоречие на националсоциализма, връзката на интелектуалния прагматизъм с ирационалността, „ледената студенина“, с привързаността към

[1766] Hitlers Tischgespraeche, стр. 195.

[1767] Hitlers Tischgespraeche, стр. 334, 463.

[1768] В 1940 г. е създаден „Общ архитектурен съвет за изграждане гробищата на германските воини“ под ръководството на проф. Вилхелм Крайс. Основната задача е: „В близост до скалистия браг на Атлантическия океан да бъдат изградени величествени архитектурни сгради, с фасадите си на запад, и ще бъдат като вечен паметник в чест на освобождението на континента от британската зависимост и обединението на Европа под ръководството на германският народ, символизиращ сърцето на континета. Суровата и благородна красота на войнишкото гробище на Термопилите олицетворява на наследството на древногръцкия дух от германците. Мощни и извисяващи се кули, монтирани на изток равнините ще се превърнат в символи на покоряването на необузданите племена на източните степи от дисциплинираната сила на германските сили на реда, заобиколени от гробовете на цяло поколение воини с гермянска кръв, което се е случвало неведнъж за 2 хилядолетна история, спасила западния свят и културата от разрушителни нашествия от азиатските дълбини “; Brenner N. цит. с., стр. 128 и сл.

[1769] Hitlers Tischgespraeche, стр. 146. Генерален план "Ост". : VJHfZ, 1958, H. 3, стр. 295.

магията, на модерните тенденции със Средновековието. По асфалтовите пътища на изграждащата се империя, маршарува авангардния мироглед, спирайки се да възроди „изкуството на плетене на кимврите“, след това да култивира корените на каучукодайното растение кок-сагиз (Taraxacum hybernum) и строго да спазват разписанията, да живеят и да се хранят здравословно, да бъдат въздържатели, което да им помага да създават деца от мъжки пол.

Цялата рационалност на властта е проникната с неочаквания елемент на тривиалната фантазия, задълбочаваща се със „свещена сериозност“ в проблемите, свързани с овесените ядки и компостните ями, многогодишната ръж и „мастните отлагания по дупето“ при жените от първобитните народи, или с някакъв вид муха която е била носител на епидемии, и по всичките тези въпроси са съставени специални наръчници от райхсфюрера на СС за развъждането на кучетата, или „наръчник на унтерфюрера за борба с комарите и насекомите“.[1770]

И колкото и Хитлер да се подиграва на всякакви нелепки възгледи, той самият по странен начин остава завинаги подчинен на тях. Той вярва в такива немислими теории като срутването на небесата, въздействието на Луната и „голямото лакомия на народите“, открива „монголския произход“ на чехите, планира да забрани пушенето в бъдещия Велик райх и да въведе като задължителен вегетарианския начин на живот.[1771]

Подобни противоречия са характерни за голямата му мечта за 200 млн души, пълноценни в расово отношение господари на Европа, чиято власт се крепи на военно-техническата мощ осъщетвена в голям мащаб. Но тези „избрани хори“ трябва да спазват подчинението установено според ранга, да живеят „отвъд доброто и злото, да водят своето скромно и самодостатъчно съществуване“ и да имат многодетни семейства. Избраният народ ще следва своите исторически мисии, ще танцуват покрай огъня в нощтта на лятното слънцестоене, ще почитат законите на природата, изкуството и идеята за величие, трябва да бъде съчетана с общедостъпните хотели на движението „Силата чрез радост“, разпространила се от Британските острови, до фиордите на Норвегия или крайбрежията на Крим, и да се веселят с фолклорните фестивали и музика, или с оперетите и в същото време да не забравят своята трудна историческа мисия.

С болка на сърце Хитлер казва, че всичко това е много далече, от времето когато тези негови видения, трябва да станат реалност, „това ще отнеме 100 или 200 години“, и че той, „като Мойсей, ще види тази Обетована земя само отдалеч“.[1772]

Поредица от постоянни поражения от лятото на 1943 г. тласка мечтата му все повече надалеч. След неуспешна голяма офанзива край Курск, Съветите неочаквано започнват контранастъпление, вкравайки в боя неизчерпаемите си резерви, и сломяват отчаяното съпротивление на германски армии. В южния сектор на фронта съотношението на силите е 1/7, а в секторите на армейските групи „Север“ и „Център“ е приблизително 1/4. Към това се добавят и отрядите на партизанската армия, която подкрепя настъплението на съветската армия

[1770] Тези примери са взети от сборника с писма на Химлер: Heiber H. Reichsfuehrer!, стр. 194, 222 е сл., 251, 145, 95, и предговора на Хайбер, по-специално стр. 22 и сл.

[1771] Zolier A.цит. с., стр. 73, Libres propos, стр. 123, Hitler A. Mein Kampf, стр. 723. За вярата на Хитлер в нелепи теории.: Hitlers Tischgespraeche, стр. 166 и сл., 333.

[1772] Hitlers Tischgespraeche, стр. 186; Kluke P. цит. с., стр. 269.

според точно координирани планове и унищожава например само през август железопътните релси в германския тил на 20 000 участъка. В началото на август Червената армия превзема Орлов, около 3 седмици по-късно - Харков, 25 септември - Смоленск, а след това и Донбас. В средата на октомври тя вече е близо до Киев.

Събитията в Средиземноморието се развиват не по-малко фатално. Въпреки всички предупреждения и отстъпки от германска страна, с началото на пролетта има неоспорими признаци, че Италия е в навечерието на разпадането. Мусолини, уморен и болен човек, все повече губи властта си и се превръщаше в неубедително жестикулираща марионетка на партията, чийто членове го дърпат от всички страни. В средата на април той се среща с Хитлер в Залцбург и под натиска на обкръжението си изразява готовността си да каже на партньора си от Оста условията, при които Италия ще продължи войната, по-специално той повторя искането за мир на Изток, което е предявил неуспешно няколко седмици преди това. Но дори и тук той не успява да устои на хипнотизиращия поток от думите на Хитлер, както той по-късно обобщава. Дуче при пристигането си изглежда като „сломен старец“, а напускайки четири дни по-късно създава впечатление на „възроден, готов да действа човек“.[1773]

И вече три месеца по-късно, на 19 юли 1943 г., поради изостреното положение двамата се срещат отново във Фелтре в Северна Италия. През това време съюзниците превземат Тунис и Бизерта и вземат пленници 250 000 войници намиращи се в Африка, въпреки съветите на Ромел.

„Никой не може да каже дали идващото поколение ще бъде поколение от титани. На Германия са били необходими тридесет години, за да се възстанови, а Рим никога не се издига отново. Това е езикът на историята“.[1774]

Мусолини обаче и тук не казва нищо. Съблазнителният призив на историята, който запазва такъв чар за него през целия му живот, сякаш вече не е в състояние да го извади от състоянието на депресия, както и да събуди волята ме за самоутвърждаване. И в следващите дни когато се връща в Рим, той ще остане същият замръзнал в своята пасивност, въпреки че както всички останали, той чувства че е на път да бъде свален. Той е наясно с намерението на заговорниците да го лишат от власт и да го заместят с триумвират от представителите на най-висшия фашистки ешалон. Въпреки това не попречва на свикването на Великия съвет в нощта на 24 срещу 25 юли. Един от близките му хора, го съветва в последния момент да смаже конспирацията, но той го моли да мълчи. Мълчаливо и сякаш учуден, той преживява онова пламенно десетчасово изпитание над себе си. На следващата вечер е арестуван. Нито един човек не се застъпва за него. Мълчаливо, след толкова дълъг пароксизъм и театрално вълнение, той и фашизмът изчезват от обществения живот. Назначеният от правителствения глава, маршал Бадолио разпуска партията и отстранява нейните функционери от постовете им.

Не може да се каже, дали Хитлер е бил готов за това, но свалянето на Мусолини го шокира дълбоко. Италианският диктатор е единственият държавник, към когото има известна лична привързаност. Той е много по-притеснен от политическите последици от това събитие, особено от твърде

[1773] Goebbels J. Tagebuecher 1942/43, стр. 319.

[1774] Hitler e Mussolini, стр. 165 и сл., Bullock A. цит. с., стр. 718 и сл. Шмидт свидетелства, че Хитлер "просто се скарва" на Мусолини. Мусолини е „толкова развълнуван“ от новината за въздушната атака над Рим, че „връщайки се в Рим, спешно иска оттам моите бележки от разговорите. Той, както ни казаха, не е разбрал всичко“.: Schmidt P. цит. с., стр. 567.

очевидните „паралели с Германия“, които, както следва от докладите на политическата полиция, неволно възникват сред обществеността: „Simul stabant, simul cadent“ (един и същ щанд – една и съща тор) - така Чано характеризира идентичността на двете системи преди години.[1775] Важно е, че Хитлер отказа да произнесе реч, но нарежда да се предприемат строги мерки за предотвратяване на вълненията.

Бързо и в секретност е разработен план за освобождаването на Мусолини (операция „Дъб“), и за военната окупация на Италия (операция „Шварц“), както и за свалянето на Бадолио и краля с цел възстановяване на фашиския режим (операция „Щудент“) ... При вечерното обсъждане на ситуацията на 25 юли, той отхвърля предложението на Йодл първо да изчака за повече подробности: „Едно е сигурно. След като са извършили предателство, те ще декларират че ще продължат да се бият, това е абсолютно ясно. Но това е предателство и те просто няма да продължат битката. Вярно, този тип (Бадолио) веднага обяви: войната продължава, нищо не се е променило тук. Те извършиха предателство. Но от наша страна ще се играе абсолютно същата игра, всичко ще бъде подготвено за да заловим цялата тази сбирщина със светкавична скорост, да премахне тази банда. Утре ще изпратя човек, който ще даде на командира на 3-та моторизирана дивизия заповедта незабавно със специална група да настъпи към Рим, да арестува цялото правителство, краля, цялото тази измет и на първо място незабавно да арестува престолонаследника, и цялата тази сбирщина, преди всичко Бадолио. Тогава ще видите как ще се разтреперат и след два-три дни ще има нов преврат“.[1776]

Късно вечерта, прегрупирайки частите на италианска територия и отделяйки допълнителни сили, Хитлер чувства желанието да окупира и Ватикана: „Там се намира целият дипломатически корпус“ и отхвърля всички възражения със забележката: „Всичко това са глупости. Там има една свинска сбирщина, която ние ще я извадим от кочината. И след това ще се извиним, добави той.

Накрая той изостави тази идея. Но укрепва войските си в Италия, така че когато Бадолио скоро сключва споразумение за прекратяване на огъня със съюзниците, германците успяват да се справят с числено превъзхождащите италиански войски за няколко часа и да заемат всички ключови позиции в страната.

След ареста Мусолини е транспортиран за няколко дни от едно място на друго, докато не е спасен от команда немски парашутисти от планинския хотел на „Гран Сасо“. Той прие завръщането си на власт безразлично, тъй като вижда, че само обкръжението на затвора му се е променило. През октомври той трябва да отстъпи на Германия Триест, Истрия, Южен Тирол, Триент (Тренто) и Лайбах (Любляна), което направи със същото безразличие. Всъщност има само едно желание, да се върне обратно в Романия, откъдето беше. В съзнанието си той вече чака края. Един от почитателите, който го моли за автограф в дните на ареста му, и той написва на снимката си: „Mussolini defunto“ Мусолини – мъртъв (на италиански).[1777]

Тези събития обаче не само не убиват решителността на Хитлер, а я засилват: човешките слабости, половинчатост и предателство, които среща по пътя си, само изострят чувството му на отчуждение и му дават онова усещане

[1775] Ciano G.цит. с. стр. 33; Boberach H. цит. с., стр. 424.
[1776] Hitlers Lagebesprechungen, стр. 315, 329.
[1777] Nolte E. Faschismus in seiner Epoche, стр. 299.

за голямата трагична аура, която той свързва с представата в исторически мащаб. Както в годините на неговото изкачване, когато се утвърждава убеждението му че в кризисни периоди всяко ново поражение връща и увеличава вярата му в себе си. Неразделната част от основното му чувство за песимизъм е че силата си той черпи именно от катастрофите: „Досега всяко усложнение на ситуацията за нас, става причина за да я подобрим“, казва в кръга на своите генерали.[1778] Въздействието което упражнява върху обкръжението си, върху скептично настроените офицери и партийни функционери, проявяваще несигурност, несъмнено идва от силата на убеждението с която ударите на съдбата го награждава.

Очевидци описват как, започвайки от есента на 1943 г., той се скита през мрачните помещения в бункерите на щаба, заобиколен от стена на мълчание и презрение към хората, а мнозина неволно го определят като „постепенно угасващ човек.“[1779] Но всеки подчертава неизменния хипнотичен ефект, който все още притежава и който е в най-удивителното противоречие с външния му вид. Разбира се, тази оценка може да не е свободна от приспособяване, от интелектуално изкривяване, от необходимостта за самооправдание, и въпреки това самата личност показва забележителния феномен на избухващата внезапна енергия, който се умножава точно при катастрофи.

Всички аргументи, на които той все още може да разчита са несигурни и слаби. Той обича да напомня за времето на борбата, издигайки я на щит, като голям триумф на волята и упорството, говори за „оръжието чудо“, с което ще накаже съюзниците, за възмездието което трябва да получат за ужаса който сътвориха в небето над Германия и прави планове с очакването на предстоящия раздор в редиците на „неестествената коалиция“ на врага. Но е много характерно, че дори не е готов да прецени възможностите за сепаративен мир с едната или другата страна.

През декември 1942 г., а след това отново през лятото на 1943 г. Съветският съюз чрез представителството си в Стокхолм сигнализира за готовността си да преговаря с Хитлер за сключването на сепаратен мир. Все по-уплашени, че Западните сили се ръководят в своята политика от войната на изтощение между Германия и Съветска Русия, последното предложение през септември 1943 г. конкретизира в предпазлива форма своите условия: възстановяване на германско-съветските граници през 1941 г., свобода на действие по спорни въпроси за Проливите, както и по-мащабни икономически отношения. Заместник-външният министър и бивш посланик в Берлин Владимир Деканозов е готов да започне обмен на мнения в Стокхолм от 12 до 16 септември. Но Хитлер отхвърля всички преговори. Той вижда в този съвет тактическа маневра и наистина до ден днешен остава неясно доколко сериозни са намеренията на Москва. Що се отнася до Хитлер, съображенията му остават маниакални и замразени, определени със същото решение, веднъж завинаги. На външния си министър, който настоява за контакти с Москва по въпроса за мира, Хитлер свива рамене: „Знаеш ли, Рибентроп, ако днес сключа мир с Русия, то утре ще започна отначало. Просто не мога да постъпя по друг начин“.[1780]

Рибентроп с право изразява мнението, че Хитлер вече изобщо не разбира смисъла и възможностите на политиката, за него има само „победа или

[1778] Hitlers Lagebesprechungen, стр. 231 (20 май 1943 г.).
[1779] Speer A.цит. с., стр. 314.
[1780] RIbbentrop J. v. Zwischen London und Moskau, стр. 265

смърт".[1781] На Гьобелс, Хитлер също казва в средата на септември, че моментът за политически контакти е „най-неподходящият", той ще може да преговаря едва след решителен военен успех.[1782]

Досега обаче решителните военни успехи само разпалват жаждата му за още по-решителни военни успехи и сега когато няма повратна точка, богът на войната, както отбелязва Йодл „отдавна се беше отвърнал от германската страна и се премести в друг лагер".[1783] През 1938 г. по времето на големите архитектурни проекти, Алберт Шпеер открива сметка за финансиране на строителството на гигантски сгради в столицата на света, „Германия". Но сега, в края на 1943 г., той, без да уведомява Хитлер, мълчаливо затваря тази сметка.[1784]

край на книга седма

Хитлер и Манерхайм във Финландия, 4 юни 1942 г. Хитлер и Ева Браун в Берхестгаден, 14 юни 1942 г.

Хитлер и новия български посланик Славчо Загоров, 2.10.1942 г. Хитлер, Рибентроп и цар Борис III, 31.03.1943 г. в Бергхоф.

[1781] Ehlers D. Op. cit. S. 113.
[1782] Goebbels J. цит. с., стр. 392 и сл.
[1783] Коментарът на Йодл за ситуацията в края на 1942 г.: KTB / OKW, Bd. IV, Hlbd. 2, стр. 1721.
[1784] Ehlers D. цит. с., стр. 155.

Хитлер изслушва ген. Манщаин, командващ група армии „Юг“ за военната обстановка в Украйна, 17.02.1943 г. С генералите се обсъжда ситуацията на фронта.

С Миклош Хорти, замъка Клесхайм до Залцбург, 16.04.1943 г. Адолф Хитлер в Бергхоф с френския премиер Пиер Лавал (правителството във Виши) и заместник-държавния секретар на Италия, Джузепе Бастианини, 29.04.1943 г.

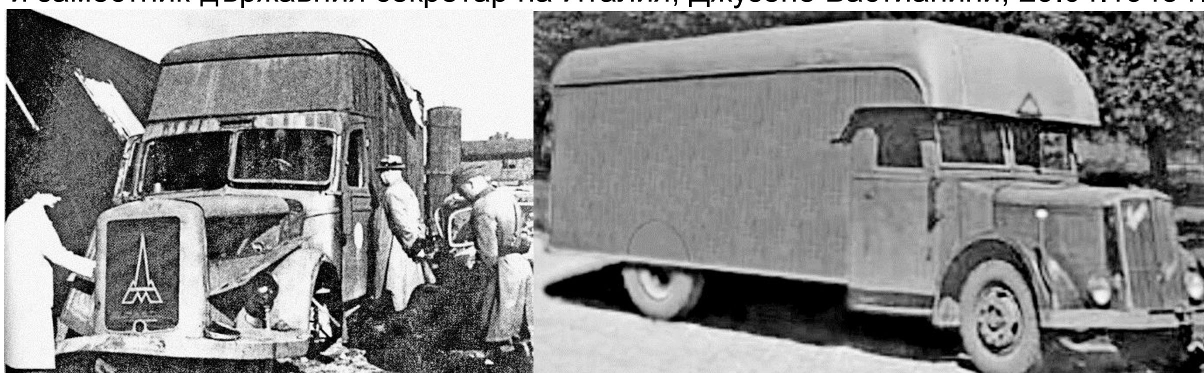

Душегубките

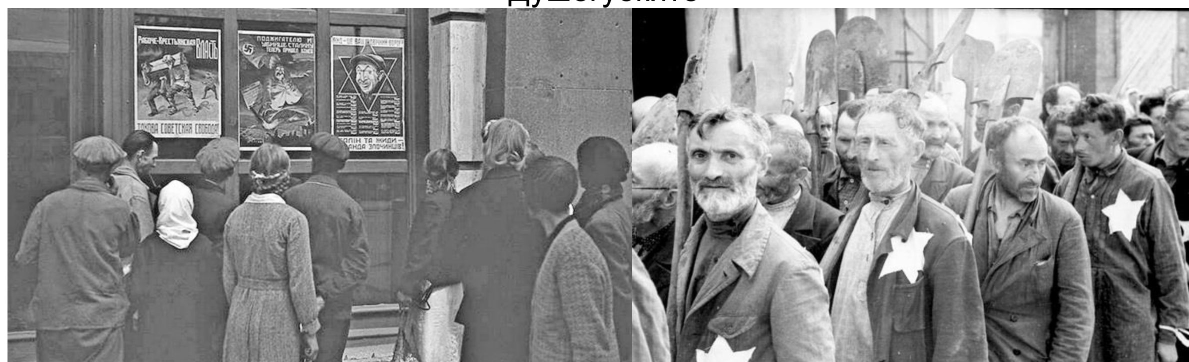

Антиеврейска пропаганда в окипираните територии на СССР. „Робите на райха“ в концлагерите.

КНИГА ОСМА. ГИБЕЛ

ГЛАВА I. СЪПРОТИВАТА

Да се убие !
Отговорът на фон Щауфенберг в края на 1942 г. на въпроса какво да се прави с Хитлер.

До началото на 1944 г. атаката срещу „крепостта на Европа“ се разгръща с всички сили и Хитлер се оттегля по всички фронтове. На юг Западните сили напредват към Централна Италия, технологичното предимство което имат в превъзходните си радарни системи, им дава възможност да водят война във въздуха с пълно нодмощие над германската авиация и принуждават германската страна да преустанови за известно време подводната война. На изток руснаците, непрекъснато напредват и вече се приближават до бойните полета, където германските армии печелят първите си големи победи през лятото на 1941 година. Линиите на защита се разпукват и рушат от всички страни. Хитлер все още само повтаря тезата си за необходимостта да се съпротивлява до последния човек, като отново демонстрира, че неговият пълководчески талант се проявява само при настъпление. Бързото отстъпление го лишава от възможността да осъществи намерението си, да остави врага в „напълно изгорена и унищожена страна“.[1785] Но все пак тази територия е подложена на огромни разрушения. Около гигантските огньове, които се издигат край ръждясали метални конструкции заляти с бензин, трескаво и в пълна секретност работи „командата 1005“, чиято задача е да намерят многото масови гробове за почти три години германско управление, да изкопават трупове и да премахват всички следи от престъпленията. Огромни облаци черен дим се издигат над тези пожари. Режимът е принуден да се откаже от своите фикс-идеи.[1786]

Веднага след като парализата на Хитлеровата властта става явна, съпротивата започва да се разгръща в цяла Европа. Тя е концентрирана главно в редиците на комунистическите партии, но се подема и от офицерските съюзи, католическата църква и групи от интелигенцията и придобива организиран характар в някои страни, като Югославия (бел.пр.: основно в Сърбия), Полша и дори във Франция. Създават се реални нелегални военни части, действайщи като „вътрешна армия“ или „вътрешни въоръжени сили“ и налагат ожесточена, партизанска кървава война на окупационните власти. Германците реагират на непрекъснато нарастващия брой убийства и саботажи с екзекуции, увеличавайки броя на заложниците – смъртта на един караул се наказва с екзекуция на 20-30 или повече жертви. Актът на отмъщение, извършен от СС-дивизията „Дас Райх“, срещу френското село Орадур сюр Глан[1787], с неговите

[1785] Така пише Х. Химлер, изпълнявайки искането на Хитлер, в писмото си от 7 септември 1943 г. до началника на СС и на полицията в Киев, Прюцман; „Необходимо е да не остане, нито един човек, нито едно домашно животно, нито едно зърно, нито една релса, нито една къща, нито една мина, чието вълстановяване ще отнеме години, нито един кладенец който да не е отровен. Врагът трябва да намери напълно изгоряла и разрушена страна. Хвърлете всички сили с които разполагате, за изпълнеието на това“.: Heiber N. Reichsfuehrer!, стр. 233.

[1786] Henkys R. Die nationaisozialistischen Gewaltverbrechen, стр.124.

[1787] Жестокостта на СС-дивизията е предизвиквана от варварщината на френските партизани, които избиват по жесток начин предали им се 40 германски войника, и една полева болница, чийто персонал е бил изгорен жив а всички ранени са избити.

600 невинни жители е кулминацията на тази безмилостня малка война. Операцията на Титовите партизани[1788] за пробив през р. Неретва или Варшавското въстание през лятото на 1944 г. са другите известни прояви на Европейската съпротива.

Опозиционните сили се появяват отново в самата Германия. През последните години те са победени пред първите дипломатически и военни успехи на Хитлер, а победата му над Франция е кулминацията на този процес. Но сега повратният момент във войната отново възражда всички потиснати съмнения, които винаги съпътстват този режим, включително и в моменти на ентусиазъм и необуздан триумф.

През зимата на 1943 г., след Сталинград, а след това след следващите едно след друго нови поражения, в Германия известно време царува странно настроение което е смесица от страх, умора и апатия и дава нов тласък и известна надежда за отклик на усилията на опозицията. Тревогата че след толкова разочарования през последните години, няма да има шанс за действие поради бързо приближаващото се поражение, значително засилва решимостта да се действа. Сега се решава да се свали режима, който вече се разпада, като умишлен акт на няколко отчаяни патриоти, които искат да спасят страната.

Трудностите пред които е изправена Съпротивата в началото на 1944 г., са големи. Известно време преди това Гестапо разткрива „централното бюро" на Съпротивата – апарата на Остер и арестува няколко от най-видните представтили. Канарис е лишен от връзки, а Бек поради тежко заболяване е неспособен за действие. Свалянето на Мусолини служи като сериозно предупреждение за Хитлер и го прави още по-подозрителен.

Много по-строг от преди, сега той засекретява всичките си пътувания, неговият персонал е инструктиран да скрие всичко, свързано с ежедневието на фюрера, дори от такива високопоставени личности в ръководството като Гьоринг и Химлер. Когато е насрочено за да се появи публично, тогава в повечето случаи променя внезапно програмата си, понякога буквално минута преди да излезе. Дори в централата той носи тежка защитена със стоманени пластини шапка, която пада дълбоко под ушите му.

Речта му по радиото на 10 септември посветена на събитията в Италия, не е лишена от заплашителен подтекст за лоялността на неговите „фелдмаршали, адмирали и генерали" и отхвърля надеждата на противниците „да намерят предатели днес, като в Италия" и в германския офицерски корпус.[1789]

Дилемата, пред която са изправени активните противници на режима в Германия, са сложен комплекс от мотиви, препятствия и слабости, които е трудно да се разберат. Естествено, традиционните проблеми и принципите на възпитание, които са се формирали на фона на конфликта, също играят тук роля. Но ако в европейската съпротива националните и морални задължения почти напълно съвпадат помежду си, то тук има остър, понякога неразрешим сблъсък на принципи. Много от главните действащи лица са от редиците на военната опозиция и въпреки всичките години на конспирация, в крайна сметка

[1788] Бел.пр.: Българският читател на трябва да забравя, че те, са извършителите на геноцида върху македонските българи след 1944 г. и установяват в Македония много по-жесток режим, от хитлеровия в окупираните територии! А с последиците от това чудовищно престъпление на насилствено измененото самосъзнание, се сблъскваме днес!

[1789] Domarus M. цит. с., стр. 2038.

те не преодоляват онази последна емоционална бариера, зад която това което са планирали, им се струва предателство към държава, нов „удар в гърба с кама."[1790] И предателство към всички традиционни ценности. За разлика от европейската съпротива, освободителният им акт трябва да донесе не свобода, а поражение и доброволна капитулация на милостта на смъртния враг и само високият им морал[1791] може да пренебрегне този конфликт у онези, които с цялата си омраза към Хитлер с цялото си отвращение към извършените престъпления на нацистите, не могат да забравят също и престъпленията на Сталин, от ужасните чистки до жертвите на Катин, или ужасите на „Червения терор".

Подобни съмнения оставят своя отпечатък върху тези безкрайни дискусии, чиято сериозност в исторически план може да бъде разбрана само частично. Колебанията са свързани с това как нарушаването на клетвата ще се отрази на самия извършител, с безпрекословното подчиняване на заповедта на по-страшия командир, а също и мисълта за убийство на фюрера, за едни изглежда неизбежен и единствен последен акт на съпротива и изход от ситуацията, докато за други изглежда като акт на предателство и те до последния момент не могат да се преборят със скруполите си, и накрая отхвърлят тази идея.

Но и едните и другите са изолирани в собствената си страна и с неизбежното разширяване на кръга от посветени, опасността да попаднат под наблюдение от гигантския апарат за Гестапо, както и опасността от предателство и доноси, се увеличава. Свободата на действие е възпрепятствана от зависимостта на всичките им планове от текущите събития. Както всяка победа на Хитлер отслабва шансовете за държавен преврат в страната, така сега всяко поражение намалява шансовете им навън, да намерят подкрепа в очите на съюзническата коалиция, без чието съдействие извършването му става почти невъзможно.

На фона на тези обстоятелства историята на германската съпротива е история на агонията, противоречията и объркването. Източниците понякога карат някой изследовател да подозира, че голяма част от съмненията, измъчващи съпротивата, са продиктувани от манията за драматизиране на проблемите, и в търсенет на оправданието си в безнадеждността на ситуацията, предлог за избягване на необходимостта от решителното крайно действие. А страховете сред значителна част от висшите офицери служат като извинение за прикриване на собствената им морална инерция.

Но без значение как се отнасяме към всички тези обстоятелства, остава убеждението, че във всички изявления и дела доминира неоспоримия израз на дълбоко отчаяние. Морално то произтича не толкова от чувство за външна слабост пред такъв режим на насилие, колкото от вътрешното безсилие на хората, осъзнали анахроничния, възпиращ характер на техните представи за морални ценности, и не успяват да се разделят с тях.

Прави впечатление, че всички офицери като Бек, Халдер, фон Витцлебен и Канарис, колкото и да презират Хитлер, си измислят хиляди пречки, които им пречат да вземат решение за действие, и след първия провал през есента на

[1790] Бел. пр.: Известинят израз на ген. Лудендолф за ноемврийското предателство от 1918 г.

[1791] Това се отнася например за граф Г. Й. фон Молтке и повечето от приятелите му от „кайзерския кръг" Според Дж. Ф. Кенан: „Това е високоморален с наистина много напредничави и светли идеи, каквито не съм срещал по време на Втората световна война нито на тази, нито от другата страна на фронта": Kennan G. F. цит. с., стр. 121.

1938 г. вече не показват никакви инициативи. И само навлизането в съзаклятието на определен брой млади офицери, необременени с предразсъдъците на старшите си командири, дава на идеята нова енергия. Един от тях, полковник фон Герсдорф, ще илюстрира това противоречие в една от своите бележки, разказвайки как фелдмаршал фон Манщайн в един разговор с всички сили е избягвал отговора на въпроса дали е готов да се присъедини към редиците на заговорниците, и след това в пауза на общо мълчание пита: „Искаш ли да го убиеш?!" - и получава ясния отговор: „Точно така, г-н фелдмаршал – като бясно куче!"[1792]

От пролетта на 1943 г. зачестяват опитите за убийства на Хитлер. Но всички те се провалят. Или техниката отказва, или се проявява инстинктът за опасността у самия Хитлер, винаги се намесва някакво неразбираемо обстоятелство, което не може да се предвиди. Две взривни устройства, поставени от ген. Хенинг фон Тресков и адютанта му ст. л-т Фабиан фон Шлабрендорф, след като Хитлер посещава в средата на март 1943 г. в щаба на групата армии „Център" в самолета на фюрера не избухват. Намерението на фон Герсдорф осем дни по-късно да се самовзриви заедно с Хитлер и други лидери на режима, докато разглеждат изложба в берлинския „Цойххаус", се проваля, тъй като Хитлер съкращава престоя си там до 10 минути, така че детонаторът няма време да се включи. Планът на полковник Хелмут Щиф да взриви бомба, докато обсъжда ситуацията на фронта в щаба на фюрера, се проваля поради факта, че експлозията става предварително. За да избегне несполуката на фон Герсдорф, през ноември младият капитан от пехотата Аксел фон дем Буше има план по време на демонстрацията на новите военни униформи, да скочи върху Хитлер и да се самозриви, но ден преди това съюзническа бомба взривява сградата където се подготвя събитието. Когато през декември фон дем Буше се появява отново с току-що ушитите униформи, Хитлер неочаквано заминава за Берхтесгаден и осуетевя не само този план, но и опита за убийство от един полковник от ГУСВ насрочен за 26 декември, който смята да внесе бомба с часовников механизъм с чантата си в централата на фюрера. Така за пръв път на сцената се появи мъж на име Клаус Шенк фон Щауфенберг. Тъй като фон дем Буше скоро е сериозно ранен, друг млад офицер, л-т Евалд Хайнрих фон Клайст се включва в заговора, но Хитлер по неизвестни причини не се появи на униформената демонстрация, насрочена за 11 февруари. Опитът на капитан фон Брайтенбух да застреля Хитлер по време на среща в Бергхоф се проваля, защото стражите на СС по заповед на Хитлер, не са го пуснали в голямата зала. Редица планове за убийства завършват по подобен начин.[1793]

Почти толкова неуспешни са опитите на заговорниците да подосигурят своите действия външнополитически и Германия да получи определени отстъпки от Западните сили в случай на успешен държавен преврат. Непрекъснатите усилия, полагани по различни начини за влизане в контакт с тях, завършват безуспешно. Сдържаността на държавниците от коалиционните страни е напълно разбираема, поради тяхното нежелание да се откажата в навечерието на вече сигурната си победа, и страхът им, че ще причинят недоволство в Съветския съюз.

[1792] Ehlers D. цит. с., стр. 92.

[1793] Hoffmann P. цит.с., стр. 309 и сл., 776., Ehlers D. цит.с., стр. 126 и ср., Zeller E. Geist der Freiheit, стр. 221 и сл., Schlabrendorff F. v. цит.с., стр. 88 и сл. Готовността на Щиф да извърши лично атентата остава неясна, в тази връзка информацията дава П. Хофман.

Сигурни в победата, те не се интересуват от германските заговорници. У Рузвелт и Чърчил, тази сдържаност е допълнително утежнена от крайните им антигермански настроения, и за тях заговорниците са само олицетворение на германският кайзеров ред, „милитаристи, пруски юнкери от генералния щаб“.

Недоверието от страна на Западните сили се увеличава още повече, когато през 1943 г., в периферията на Съпротивата, се появяна не кой да е а самият Хайнрих Химлер. Притеснен от упоритият инат на Хитлер и притиснат от обкръжението си, той получава медицински доклад в който открито се определя състоянието на Хитлер като психическа болест, и въпреки колебанията се през цялото време се съгласява с искането на началникът на външната служба на СД Валтер Шеленберг да осъществи контакти в Испания и Швеция с различни американски посредници и да се обсъди възможността за компромисен вариант, без Хитлер и срещу Хитлер.[1794] Тези инициативи се свързват с усилията на някои от консервативните заговорници да се изправят един срещу друг ключови фигури на режима и да разширят мрежата на Съпротивата до СС, полицията и Гестапо. На 26 август 1943 г. пруският финансов министър Йоханес Попиц се среща с Хайнрих Химлер, което се възприема от опозицията като свидетелство за това колко несигурни се чувстват дори лидерите на режима. Но след това тези нишки се прекъсват почти едновременно на всички места. На външно ниво на всички стремежи за постигане на ранно мирно разрешение срещат упоритото противопоставене на Англия (т.е. Чърчил), а на вътрешния фронт основните участници на самата опозиция имат ожесточени спорове. Попиц и привържениците на обединената Съпротива се надяват, в случай на успех на планирания им държавен преврат, да отстранят Химлер и СС и да се възстанови правовата държава.

За пореден път опоровергаnите илюзии на консерваторите от пролетта на 1933 г. са необосновано възродени и дори временен прагматичен съюз с една от най-зловещите фигури на режима (Химлер) неизбежно по принцип компрометира смисъла и морала на Съпротивата. Някои от младите офицери, по време на дискусия в централата на група армии „Център“, възмутено казват на адмирал Канарис, че дори няма да се ръкуват с него ако се стигне до среща с Химлер.[1795]

Разминаванията във възгледите и объркването на настроенията, доминират в германската съпротива и подчертават, че тя не е някакъв „сплотен блок“, а хлабав съюз на множество антагонистични групи, които са обединени само от враждебността си към режима. От тях се открояват най-ясно три групи. Такъв е кръгът „Крейзау“, по името на силезийското имение на граф Хелмут Джеймс фон Молтке. Това е дискусионен клуб от приятели с различни възгледи, консервативно-християнски и леви социалистически. Те виждат участието си в преврата, въпреки ограничените си възможности като цивилни, като граждански дълг и вдъхновение: „Ще бъдем обесени, защото сме мислили заедно“, пише фон Молтке в едно от последните си писма от затвора, демонстрирайки силата на техния дух.[1796]

[1794] Scheilenberg W. цит. с., стр. 279 и сл. За медицинския доклад, получен от Химлер, вижте: Kersten F. Totenkopf und Treue, стр. 209 и сл. След като прочита това медицинско свидетелство, което е секретно и направено без знанието на самия фюрер Керстен вижда, че Хитлер трябва спешно да бъде вкаран в психоболница. За въпроса със „съпротивата“ в СС: H. Hoehne цит. с., стр. 448 сл.

[1795] Schlabrendorff F. v. цит. с., стр. 91.

[1796] Ehlers D. цит. с., стр. 102; Bullock A. цит. с., стр. 739. Бълок смята, че кръгът „Крейзау“ са против насилствени действия, и дори се гордеят с факта, че презират насилствени действия

Другата група от консервативния национален елит, е ръководена от бившия бургамистър (кмет) на Лайпциг Карл Гьорделер и пенсионирания началник на генералния щаб Лудвиг фон Бек, който без да има правилно разбиране за фаталните последици от политиката на Хитлер, все пак подкрепя водещата роля на Велика Германия в Европа, така че техните идеи могат да са една алтернатива на имперския експанзионизъм на Хитлер, въпреки че някои го оспорват. Самите те има авторитарни държавни амбиции и се възприемат като продължение на антидемократичната опозиция по времето на Ваймарската република. Граф фон Молтке не ги одобрява и ги нарича презрително „лайната на Гьорделер".[1797]

И накрая, третата група е от млади офицери, която включва фон Щауфенберг, фон Тресков, Олбрихт и други. Те не са привърженици на някаква идеология, но основно търсят контакти с левицата и за разлика от Бек и Гьорделер, се надяват с помощта на държавен преврат да постигнат сближаване със Съветския съюз, а не със Западните сили.

Поразително е, че много от тях произхождат от старата пруска аристокрация, сред тях има служители на църквата, професори, високопоставени служители. Те не отстояват първоначално консервативни или либералната позиции, и между тях има няколко социалдемократи. Като цяло сред тях преобладават левите настроения и затова, помнейки преследването на левицата в предишните години, се страхуват от съюз с висшите консервативни офицери като „договор с дявола".[1798]

Прави впечатление, че сред всички многобройни участници няма нито един държавник от Ваймарския период, който да е оставил името си в историята на Съпротивата, но също няма представители на по-нисшите слоеве от средната класа, както и на индустриалците и предприемачите. Тук се проявява глупавата лоялност на малък човек, който не се замесва в нещо, което не го засяга лично, други остават в традиционния германски съюз на интереси между индустриалците и политическата власт на държавата, и въпреки че постигат изключителни постижения в икономиката, по-късно много от тях са обвинени като съучастници на режима на Нюрнбергския процес срещу индустриалците.

от всякакъв вид. Членовете на кръжока считат, че идването на нацизма е повратна точка в историческото събитие, което трябва да се превърне във финал на една историческа епохаа и да започне нова еепохаа. Изтичащата епоха, според Молтке, започва с Реформацията и се развива по време на Просвещението. Тази епоха е белязана от упадъка на християнските ценности, възхода на индивидуализма и материализма, капитализма и национализма. Разрушаването на съществуващите социални структури и появата на нацистката държава е естествен резултат от историческия процес. Молтке смята противопоставянето на нацизма за морален дълг на човека, но е против убийството на Хитлер, тъй като насилственото отстраняване на диктатора ще му даде аурата на мъченик. Членовете на кръга считаха поражението на Германия във войната и свалянето на нацизма за неизбежно и се фокусират върху това как трябва да изглежда бъдещата Германия. Програмният документ на кръга е „Принципите на новия ред" (Grundsätze für die Neuordnung), съставен от Молтке на 9 август 1943 г. Те не са пълноценна конституция, въпреки че съдържат определени конституционни и законови разпоредби. Отличителна черта на „Принципите" е акцентът върху развитието на субсидиарността и местното самоуправление едновременно с егалитарната демокрация. Roon C. van. Neuordnung und Widerstand, заеми противоположна позиция и доказва, че „Крейзау" е бил готов и на по-крайни действия.

[1797] Ehlers D. цит. с. стр. 93; Arendt H. Eichmann in Jerusalem, стр. 134 и сл.

[1798] Това казва Густав Дарендорф: Ehlers D. цит. с., стр. 93; и Херман Маас също заявява, че социалистите разглеждат сътрудничеството с генералите и консерваторите само като временно. Ако държавният преврат успее, те веднага биха взели властта в свои ръце.

И накрая, в редиците на Съпротивата няма работници, въпреки че тяхното противопоставяне е много по-широко, отколкото историографията го отбелязва до днес, но се оказва на много по-ниско нива, отколкото се изисква за ролята за която претендиран за големия исторически антагонист на режима.

Тяхната съпротива е в началото с поредица от демонстрации – безмълвни, лишени от всякакъв план и бързо парализирани след поражението през 1933 г. заедно краха на красивата илюзия за силата и ролята на пролетариата.[1799]

Различните течения на са уплашени, а изморени физически и психологически от войната. Това, което има право да се нарича Съпротива, е Съпротивата „отгоре“.

Тя остава изолирана от всички страни. През февруари фон Молтке е арестуван и идва краят на кръга „Крайзау“. Малко преди това опозиционерите в Абвера са заловени, така че всеки ден се очаква разкриването на заговора. Последният опит на Гьорделер и Бек да спрат неумолимо течащото време е предложение, изпратено до САЩ през април 1944 г., в което заговорниците изразяват готовността си след преврата да изтеглят войските от Западния фронт и да позволят на съюзническите парашутни части да проникнат на територията на райха, но отговор не последва.[1800] Така не остава друг начин, освен да се премахне режимът, без да се обвързва с някакви стратегически и политически съображения, а да се премине изцяло към морална аргументация. Някои от заговорниците смятат, че вече не трябва да се жалят управниците и ще трябва да изпият чашата до дъното.

Този, който най-накрая разсеива възникналите нови съмнения и неуморно установява връзки, е Щауфенберг. Той въвлича все повече хора в конспирацията и въпреки всички пречки, въпреки непреклонното искане на съюзническата коалиция за безусловна капитулация, въпреки риска от нова легенда „за забиване на нож в гърба“ и предпазливия опортюнизъм, той непрекъснато следва курс за убийство и държавен преврат. Произхожда от южногерманско аристократично семейство, свързан с фамилиите Йорк и Гнайзенау, а в младостта си е в обкръжението на поета Стефан Георге и ако това е не са само слухове, на 30 януари 1933 г. в Бамберг той води екзалтираната тълпа. Първоначално също е въодушевен от революционното начало и ранните успехи на Хитлер. Но под влиянието на еврейските погроми от 1938 г., този талантлив офицер от Генералния щаб става скептичен към

[1799] Анкетите сред работниците, направени от йезуитския свещеник от кръга „Крейзау“, Алфред Делп, показват много разочароващи резултати; Докладите на фон Трот свидетелстват за голямата пасивност на работниците; H. Mommsen, Geselschaftsbild und Verfassungsplaene des deutschen Widerstands. B: Schmitthenner W., Buchheim H. (Hrsg.) Der deutsche Widerstand gegen Hitler, стр. 75. Проучване на общественото мнение, организирано от социалдемократите през 1942 г., покзва: „Не можем да изведем масите на улицата“; виж: Henk E. Die Tragoedie des 20. Juli 1944. Heidelberg, 1946, стр. 21 и сл., както и: Dulles AW Verschwoerung в Deutschland, стр. 138. По въпроса за лявата съпротива: Weissenborn с Der lautlose Aufstand. Съпротивата на левите радикали през военните години става по-забележима едва след нападението срещу Съветския съюз. Центърът на тази съпротива е т.нар. „Червена капела“ под ръководството на ст. л-т Харо Шулце Бойзен и старши съветник на правителството Арвид Харнак, които са шпиони вербуван и от СССР. През август 1942 г. около 100 души, свързани с дейността на тази организация, са арестувани и скоро повечето от тях са екзекутирани. Друга група, ръководена от Антон Зефков, е заловена в началото на юли 1944 г. Както ще бъде показано по-долу, тя изиграва роля в решението на Щауфенберг да премине незабавно към действие.

[1800] Dulles A. W. цит. с., стр. 171; Bell G. K. A. Die Oekumene und die innerdeutsche Opposition. In: VJHfZ, 1957, H. 4, стр. 374.

режима, а по време на войната, с окупацията и антиеврейската политика на Изток, се превръща в принципен враг на националсоциалистическата държава. На 37 години, на Северноафриканския фронт губи дясната си ръка, два пръста на лявата и едното око. На заговора, превърнал се в безброй маневри и съмнения, той дава организационна основа и на мястото на остарели концепции, които отвеждат много офицери в непроницаема джунгла от сблъскващи се ценности, той поставя революционната решимост: „Да погледнем in medias res (по същество)“, започва разговор с друг офицер заговорник – използвам всички средства, с които разполагам, за да се ангажирам с държавна измяна“.[1801]

Времето бърза. През пролетта заговорниците в лицето на Ромел успяват да привлекат не само фелдмаршала, но и един от най-популярните военни на страната за плановете на преврат. Приблизително по същото време Химлер казва на Канарис, че знае със сигурност за планираният пуч в средите на Вермахта и че ще удари в точното време по тези планове. Освен това от ден на ден се очаква съюзническата инвазия, която неизбежно ще осуети всички съпътстващи политически намерения на заговорниците и най-важното, ще даде на офицерите от по-старото поколение, закостеняли в техните традиционни предразсъдъци, причина за нови увъртания. Когато Гестапо най-накрая залавя Юлиус Лебер и Адолф Райхвайн в опита им да разширят мрежата от клетки на Съпротивата чрез контакти с комунистическата група на Антон Зефков, събитията налагат незабавно решение. Дори Щауфенберг да остава настрана всички съображения за успех или провал и да не чака повече: „Опитът трябва да се сбъдне, „coute que coute (без значение какво).“ Ако не успее, тогава въпреки всичко е необходимо да се действа в Берлин. Защото вече няма да става въпрос за практическа цел, а за факта, че участниците в германското съпротивително движение в лицето на целия свят и историята поставят живота си на косъм. Всичко друго е нищо в сравнение с това.“[1802]

В нощта на 6 юни 1944 г. нахлуващите англо-американски сили се придвижват от пристанищата на Южна Англия към континента. Армада от 5000 кораба се насочваше към бреговете на Нормандия. Британски и американски парашутисти се спускат по фланговете на предложената зона за кацане. Около 3 часа сутринта, на няколко км от брега, са пуснати първите десантни лодки и скоро въпреки силни вълни в морето, оставяйки зад себе си транспортните кораби, те се втурват напред. Три часа по-късно, когато вече е доста светло и се приближиват до брега на Нормандия, в небето се появяват хиляди самолети и обсипват германските позиции с безкрайна градушка от бомби. В зоната за кацане е открит огън от оръдия с голям калибър на бойните кораби. На някои места, предимно на полуостров Котентин и в устието на р. Орн, съпротивата на германците се оказва неочаквано слаба и десантът е успешен. Само в централния сектор, близо до Виервил, американците попадат на германска дивизия, случайно вдигната под тревога за провеждане на учение и попадат под ожесточен огън. Защитниците стрелят „по килим от хора“, както се казва в един доклад, танкове, самоходни оръдия и кораби стрелят по цялото крайбрежие, осеяно с мъртви и ранени.[1803] До вечерта американците превземат

[1801] Ehlers D. Op. cit. S. 143. Mueller Ch. Oberst i. G. Stauffenberg. В деня на смъртта на Стефан Георге, 4 декември 1933 г., в Минузио край Локарно, Щауфенберг с двамата си братя и още осем приятели на Георге са до смъртния му одър.

[1802] Schlabrendorff F. v. цит. с. стр. 138.

[1803] Cartier R. Op. cit. Bd. II, стр. 753.

два малки плацдарма, а британците и канадците се установяват в съседен участък от бреговата ивица с площ около 300 кв.км. Но най-важното е, че съюзниците вече имат числено превъзходство в района на десната.

Неспособността на защитниците да се противопоставят успешно на десанта демонстрира тяхната слабост, както материално, така и военно. Достоверна информация за очакваното време и място на инвазията не достига до щаба на фюрера.[1804] Германската авиация не успява да открие струпването на войските и корабите в района на разполагането им в Южна Англия, а сигналите на Абвера, който точно предвиждат датата на десанта, не са взети под внимание. Главнокомандващият на Западния фронт фелдмаршал фон Рундщедт докладва на Хитлер на 30 май, че няма признаци на предстоящо нохлуване, а фелдмаршал Ромел, отговарящ за отбраната на брега, напуска щаба си на юни 5 и отива на среща с Хитлер в Берхтесгаден. Германското военно ръководство е убедено, че трябва да се очаква вражеската атака в най-тясната точка на Ламанша, в Па дьо Кале и затова основните сили са съсредоточени там. Хитлер воден от невероятната си „интуиция“, казва, че Нормандия е област, не по-малко подходяща за нашествие, но сега си съгласява с мнението на своите военни специалисти, особено след като то изглежда е потвърдено от действията на врага.

Много по-учудващо е объркването на германското ръководство, което не успява да състави единна концепция за отблъскването на англо-американското нашествие.

Разнобоят е голям и дори Хитлер не успява да сближи противоположните възгледи на своите генерали за най-целесъобразния начин за отразяване на десанта в някаква единен план. Неясните компромиси, утежнени от царуващото объркване в областта на компетентностите, пречи на вземането на решения и парализира всички операции.[1805]

На 6 юни институциите на военното ръководство, разпръснати из Берхтесгаден, всяка от които не може да функционира в пълен обем без другата, в продължение на половин ден са заети само с телефонни разговори помежду си и спорят главно дали да прехвърлят 4 дивизии на запад, от резервата, докато самият Хитлер след поредната нощ с дългите си празни монолози, си ляга рано сутринта и никой не смее да го събуди. Малко след обяд най-накрая започва обсъждането на ситуацията, но Хитлер моли участниците да отидат до замъка Клесхайм, който е на около час път с кола, където го очаква унгарския премиер Стояи през този ден. Тъй като Хитлер не може да разбере дали смята действията на съюзниците за измамна маневра, след пристигането си надвесен над военните карти, казва с несериозен тон на диалект: „Така става, върви“. Няколко минути по-късно, когато ситуацията на новия фронт му е обяснена в последния момент, той остава за „по-подробно

[1804] Warlimont W. цит. с., стр. 452 и сл., Speer A. цит. с., стр. 364. В посочването на точната дата на десанта, Хитлер вижда доказателства за опит за дезинформация.

[1805] Norman A. Die Invasion in der Normandie. In: Jacobsen H.-A., Rohwer J. Entscheidungsschlachten des Zweiten Weltkrieges, стр. 419 и сл. Става въпрос дали да се използват най-близките резерви, с които врагът да бъде отхвърлен в морето, както смята Ромел, или според плана на Рундщедт да се използват резервите с които да се обгради и унищожи плацдарма „в дълбочина“, има и още няколко алтернативни предложения. За разногласията относно използването на четирите резервни дивизии които са в пълна бойна готовност на Западния фронт, виж Warlimont W. цит. с., стр. 455.

запознаване със ситуацията“ в стаята на горния етаж. Накрая, около 17 часа на 6 юни вечерта, дава заповед „да се унищожи врага на плацдарма“.[1806]

Това изненадващо сомнамбулистично и чуждо на реалността спокойствие от първия ден обхваща Хитлер почти през цялата начална фаза на нашествието. Той постоянно повтаря през последните месеци, че офанзива на Запад решава въпроса за победата или поражението: „Ако нашествието не бъде отблъснато, значи войната е загубена за нас“.

Вярвайки в собствената си непогрешимост той не иска да види, че мащаба на дасента, и продължава да държи значителни сили между Сена и Шелда, в очакването на деснат на призрачните противникови дивизии. Хитлер се подвежда от военната хитрост на противника, който извършва отвличаща маневра (операция Фортитуд[1807]). Така съобарзно навика си, той се намесва в хода на военните действия, дава заповеди дори на ниво подразделения и взема решения, които не отчитат истинската ситуация на фронта.

На 17 юни, отстъпвайки по настояване на фон Рундщедт и Ромел, той пристига за среща непосредствено на фронта.

Срещата се състои в щаба на фюрера „Вълча бърлога II“ в Марживал на север от Соасон, построен през 1940 г., когато е планирано нахлуването в Англия. Хитлер изглежда „блед и уморен от безсъние“, пише началникът на щаба на Ромел, ген. Шпайдел[1808], „нервно играейки си с очилата и цветните моливи, които държеше между пръстите си. Единствено той седеше прегърбен на табуретка, докато фелдмаршалите стояха прави. Изглежда, че цялата му предишна хипнотична сила е изчезнала. След кратък, леден поздрав той изрази силно и настойчиво недоволството си от факта, че десантът на съюзниците е успешен и започна да говори за грешките на местното командване.“

Забележката на Ромел за огромното числено превъзходство на врага е отхвърлено от него по същия начин като искане за разрешение за изтегляне на германските войски от полуостров Котентин, където те са в опасност да бъдат унищожени и за окончателно прехвърляне на резервите от Па дьо Кале. Вместо това той говори за нарастващо въодушевление за „решаващите изхода на войната“ ракети „Фау“, обещавайки „множество ескадрили от реактивни изтребители“, които ще изчистят небето от вражеските самолети и накрая ще принудят Англия да падне на колене.

Ромел се опитва да премине към политическата страна на ситуацията, изтъквайки сериозността на военната обстановка и иска да се престъпи към искане за примирие, Хитлер внезапно го прекъсва с думите: „Не трябва да се притеснявате за по-нататъшния ход на войната, а за вашия фронт на който е станало нападението.“[1809]

Противопоставянето на възгледите, които се появяват по време на тази среща, допълнително изострят и без това силното недоверие на Хитлер към офицерския корпус. Малко преди пристигането си той нарежда, районът да

[1806] Warlimont W. цит. с., стр. 457.

[1807] Fortitude – твърдост.

[1808] ген.л-т Ханс Шпайдел (1897 – 1984) е един от най-активните участници в заговора срещу Хитлер. В септември 1944 г. е арестуван, но така и следствието срещу него не приключва до края на войната. Освободен от съюзниците, по-късно продължава военната си кариера в ГФР. В периода 1957-63 г., е командващ силите на НАТО в Централна Европа.

[1809] Speidel H. цит. с., стр. 113 и сл. Хитлер информира двата фелдмаршала за мястото и часа на срещата само няколко часа преди нейното начало. Показателно е надоверието му към офицерите и страха от покушение.

бъде заобиколен от СС части и на обяда започва да се храни, едва след като фелдмаршалите фон Рундштедт и Ромел са опитали вече храната.

През целия обяд двама есесовци стоят зад стола му. На тръгване генералите се опитват да убедят Хитлер да изслуша доклада на няколко фронтовите командири в щаба на Ромел. Хитлер с нежелание се съгласява да посети щаба отново на 19 юни. Веднага след заминаването на Рундщедт и Ромел обратно към Марживал, той се връща в Берхтесгаден.[1810] Около 10 дни по-късно съюзниците успяват да прехвърлят на френска земя почти милион войници и разтоварват над 500 хиляди тона техника. Но дори и сега когато двамата фелдмаршали пристигат в Берхтесгаден, не успяват да получат съгласието на Хитлер поне за свобода на оперативните им решения. Той изслуша с ледено спокойствие техните съображения и отхвърля искането за разговор в тесен кръг. Вместо това отстранява фон Рундштедт от поста му и назначава на негово място фелдмаршал Ханс Гюнтер фон Клюге, който още в първата си реч демонстрира колко измамни и изкривени и далеч от реалността, са представите за военната ситуация в обкръжението на Хитлер. Преди това Клюге гостува в Бергхоф 14 дни и въпреки че критикува Хитлер, макар и с колебание успява да възприеме убеждението, че сред командването на Западния фронт преобладават пораженческите настроения. Веднага след пристигането си на фронта, той упреква Ромел, че е съкрушен от материалното превъзходство на врага и нарушава правилните заповеди на Хитлер с упорството си. Възмутен до дълбочината на душата си от „берхтесгаденския стил“ на новия главнокомандващ, Ромел го кани да види с очите си какво е положението. Както се очакваше, два дни по-късно фон Клюге след като се запознава с обстановката на фронта, става значително по-трезвомислещ. На 15 юли Ромел изпраща телеграма до Хитлер чрез фон Клюге: „Неравноправната борба се приближава към своя край“, пише той и добавя към тези думи призив: „Моля ви да направите незабавни изводи от тази ситуация“. А на Шпайдел каза: „Ако той (Хитлер) не направи никакви изводи, тогава ние ще действаме“.[1811] Сега Щауфенберг също решава да действа, особено след като вече е ясно как под ударите на съветската лятна офанзива, започнала малко преди това, целият Източен фронт се срива. Щастливо обстоятелство идва на помощ на плановете на Щауфенберг.

На 20 юни той е назначен за началник на щаба под командването на резервните сили, които са под командването на ген. полк. Фридрих Фром и от този момент получава достъп до срещите в щаба на фюрера. На 1 юли, като поема длъжността, той казва на Фром, че поради причини за лоялност, той трябва да го уведоми за планирания от него държавен преврат. Фром изслуша това признание мълчаливо и след това моли началника на щаба да се захване за работа.[1812] На 6 и 11 юли фон Щауфенберг е повикан на среща в централата на фюрера в Бергхоф. След толкова много неуспешни действия, сега той решава да поеме върху себе си организацията на самия опит за убийство, така и на цялото ръководство на преврата. На два пъти успява да пренесе експлозив и да осигури незабавно завръщане в Берлин. Но и двата пъти се

[1810] Като причината за внезапното завръщане на Хитлер се посочва, че скоро след заминаването на Рундщедт и Ромел, ракета „Фау-1“, която излиза от курса си, пада в района на щаба на фюрера. Но най-вероятно това е само претекст, който Хитлер използва за да избегне конфронтацията с военните.: N. Speidel цит. с., стр. 119.

[1811] N. Speidel цит. с., стр. 155 и сл.

[1812] Hoffmann P. цит. с. стр. 445.

отказва да приложи плана за убийството в изпълнение, тъй като в стаята, където се провежда срещата, Гьоринг и Химлер не присъстват, които възнамерява да елиминира заедно с Хитлер. Новият опит на 15 юли се проваля, тъй като Щауфенберг не успява да постави предпазител във взривно устройство преди началото на срещата. И на 11, и 15 юли войските, които трябва да окупират Берлин, вече са предупредени, но и двата пъти заповедите трябва да бъдат отменени, и всички подозрителни моменти са премахнати. Два дни след първия опит на 17 юли, заговорниците научава, че заповедта за арестуването на Гьорделер вече е подготвена. Изобщо не са сигурни, както е в случая с Лебер, Райхвайн, фон Молтке или Бонхефер, че те няма да проговорят бързо по време на разпита. Щауфенберг приема тази новина като последен тласък за действие. Сега Рубикон е преминат, смята той. Не го спира новината, че в същия ден Ромел е сериозно ранен по време на бомбардировка от самолет, в резултат на което една от ключовите фигури отпадна от плана му, тъй като ползващият се с уважение дори у противника, така че може най-лесно именно той да постигне примирието на на Западния фронт, изтеглянето от окупирани територии и използването на завръщащите се армии за да подкрепа на преврата. Щауфенберг решава, че сега ще действа при всякакви обстоятелства, но добавя, че това ще бъде последният му опит.[1813] Няколко дни по-рано централата на фюрера отново е преместена от Берхтесгаден в Растенбург. Конвоят вече е готов за тръгване, всички които трябва да присъстват вече са заели местата си във вагоните, но отново Хитлер за пореден път променя маршрута си и се връща обратно към Бергхоф. Той влизе в хола, застава до големия прозорец и след това бавно, с неравномерна походка обикаля стаята. Спира за няколко мига пред картината на Анселм Фойербах, „Нана“.[1814]

Щауфенберг е призован за 20 юли да се яви в Растенбург. Опитът за убийство и драматичните събития от този ден вече са описани много пъти: както неочакваното прехвърляне на срещата в казармата, където ефектът на взривната вълна е по-малко ефективен, така и закъснението на Щауфенберг от казармата, както и увереността му че Хитлер е убит, когато вижда от предварително подготвената кола облак от огън и дим, летящите дървени отломки и документи, и панически бягашите хора от разрушената сграда. Полетът му към Берлин също отнема ценно време. Подобно на всички, които са наблизо по време на експлозията, Хитлер усеща „адски ярки пламъци“ и тътен, който разкъсва тъпанчетата му. Когато с лице, покрито с черни сажди и обгоряла коса, се изправя изпод горящите, пушещи отломки, към него се насочва Кайтел викайки викайки „Къде е фюрерът?“, и му помага да излезе от стаята. Панталоните на Хитлер са на парцали, самият той е покрит с прах от главата до петите, но е само с леки наранявания. Има малко натъртване на десния лакът, малки охлузвания на гърба на дясната ръка и въпреки че и двете му тъпанчета се спукани, след кратко време слухът му се възстановя леко. Най-тежко са пострадали краката му, набити с много дървени тресчици, но в същото време, за негово собствено учудване установява, че треперенето в левия крак е почти напълно отшумяло. От 24 души, които по време на експлозията са в стаята, където се провежда срещата, само 4 са сериозно ранени. Самият Хитлер е защитен от тежката маса, над която е наведен, когато взривното устройство избухва. Той е възбуден, но в същото време изглежда странно

[1813] Hoffmann P. цит. с. стр. 462 и сл.
[1814] По разказа на баронеса фон Белов, съобщен на автора.

облекчен. Не без удовлетворение непрекъснато повтаря на обкръжението си, че отдавна знае за съществуването на заговор и сега най-накрая може да изобличи предателите. Той показа на всички панталоните си, скъсани на парчета, както и туника със зяпнала квадратна дупка на гърба.[1815] Неговото хладнокръвие идва от чувството за „чудотворното спасение“. Благодарен на оцеляването си след атентата, в съзнанието му укрупва още повече мисълта, че е избраник на съдбата. Следобед на същия ден, когато Мусолини пристига на предварително обявено посещение в Растенбург, той му разкава случилото се: „Когато си спомня всичко това отново“, каза Хитлер показвйки му мястото на атентата „струва ми се, че това не е първият път, когато по чудо избягвам смъртта. След днешното спасение от смъртна опасност, аз съм повече от всякога убеден, че съм предопределен да донеса победа на нашата голяма обща кауза!“ Трогнат Мусолини добавя: „Това е знак от небето!“[1816]

През втората половина на деня обаче нервите му, които уж са успокоени не издържат. Хитлер и гостът му се появяват около 17 часа в бункера,и се срещат с Гьоринг, фон Рибентроп, Дьониц, Кайтел и Йодл. Разговорът отново се насочва към спасяването на Хитлер, но скоро се превръща във взаимни, все по-остри упреци. Дьониц се оплаква от коварното поведение на армията, Гьоринг го подкрепя. Но Дьониц веднага критикува авиацията за слабите ѝ резултати. Гьоринг реагира, като критикува фон Рибентроп и провалената му външна политика[1817] и дори с вълнение, ако се вярва на оцелелите доказателства, го заплашва с маршалския си жезъл, като се възмущава от благородния му поизход, имайки предвид частицата „фон“ пред името, че такъв човек е външен министър. Хитлер, сякаш зает със собствените си мисли, седи на стола си с изражение на апатия и усилено смучи пъстрите дражета, предписани му от д-р Морел. Едва когато един от спорещите споменава „случая Рьом“, той скача и изпада в гневен пристъп. Крещи, че присъдата която тогава е издал над предателите, няма да бъде нищо в сравнение с възмездието което ще бъде подготвено за извършителите сега. Той ще ги изтрие от лицето на земята заедно с техните семейства и тъй като те се съпротивляват на провидението, никой няма да получи милост. И докато той крещи в своя монолог за отмъщението, кръвта и изтреблението, стюарда есесовец мълчаливо се движи между редиците столове и сервира чай.

Събитията в Берлин с всичките им кулминации, кризи и фатални изходи вече са описани многократно: неразбираемото забавяне в изпълнението на плана за операция „Валкирия“[1818], неуспешната информационна блокада на

[1815] Zoller A. цит. с., стр. 184. След това нарежда, разкъсаните му драхи да бъдат изпратени на Ева Браун в Бергхоф.

[1816] Schmidt P. цит. с., стр. 582.

[1817] Бел. пр.: Сякаш нещо зависи от Рибентроп във външната политика!?

[1818] Бел. пр.: При успех на преврата е подготвена следното привременно правителство: генерал-полковник Лудвиг Бек (военен) президент, Паул Льобе (ГСП) – председател на Райхстага, Ханс Кох – председател на Върховния съд (Reichsgericht), Ханс Остер (военен) – председател на Военния върховен съд (Reichskriegsgericht), Карл Гьорделер (НННП) – канцлер, Вилхелм Льойшнер (ГСП) – вицеканцлер, Юлиус Лебер (ГСП) или Ойген Болц (Централна партия) – министър на вътрешните работи, Вернер фон Шуленбург или Улрих фон Хасел – министър на външните работи, Евалд Лосер – министър на финансите, Фридрих Олбрихт (военен) – министър на войната, Бернхард Летерхаус – министър на възстановяването (министър без портфейл, ако не е назначен), Карл Блесинг – министър на икономиката и Райхбанката, Паул Лежен-Юнг (НННП) – министър на икономиката, Андреас Хермес (Централна партия) – министър на земеделието, Йозеф Вирмер (Централна партия) – министър на правосъдието, Хенинг фон Тресков (военен) – началник на полицията.

щаба на фюрера и телефонния разговор на Рьомер с Хитлер („М-р Рьомер, чувате ли гласа ми?“), Арестът на ген. полк. Фридрих Фром, както и постоянните усилия на Щауфенберг да вдъхнови и стимулира неочаквано толкова тежкия механизъм и появата на ядосания фелдм. фон Вицлебен на „Бендлерщрасе“, и радио съобщението около 21 часа, че Хитлер ще се обърне тази вечер към германския народ, и първите признаци на объркване сред заговорниците, ареста на коменданта на града фон Хазе, а след това отново Щауфенберг с неговия страстен но самотен призив и най-накрая депресираното му състояние онази вечер, когато сваля превръзката от осакатеното око, обикаляйки из стаята, а след това театралното завръщане на Фром на сцената, привидно парализираният апарат, на който заговорниците отново възлагат толкова много надежди, и в крайна сметка вълна от арести, няколко неуспешни опита на Бек да се самоубие, набързо организирана екзекуция сред купчина пясък в осветен двор от фаровете на камион и накрая силния вик на Фром „Да живее фюрерът!“

Около един през нощта всички германски радиостанции разпространиха гласа на Хитлер: „Германски сънародници Не знам колко пъти е бил организиран и извършен опит за убийство в живота ми. И ако говоря с вас днес, това се случва по две причини: първо, така че да чуете гласа ми и да знаете, че съм жив и здрав. И второ, за да научите подробно за престъпление, никога не се е случвало в историята на Германия. Съвсем незначителна клика от амбициозни, безсрамни и лишени от съвест и в същото време глупави офицери престъпници се сговориха да ме елиминират и заедно с мен на практика да унищожат щаба на Върховното командване на германския Вермахт. Бомбата, поставена от полковник граф фон Щауфенберг, избухна на два метра от мен. Редица скъпи за мен служители бяха много сериозно ранени от нея, един от тях почина. Самият аз съм напълно невредим, с изключение на няколко леки ожулвания, натъртвания, изгаряния. Виждам в това потвърждение на мисията, поверена ми от провидението, да продължа да изпълнявам целта на живота си, както направих досега. Кръгът, който представляват тези узурпатори, е възможно най-тесен. Това няма нищо общо с германския Вермахт и германската армия. Този път ще си разчистим сметките с тях по начина, по който е обичайно за нас, националсоциалистите“.[1819]

Още същата нощ започват масови арести на всички заподозрени, независимо дали са свързани с неуспешния държавен преврат или не. Втората вълна, около месец по-късно (акцията „Гръмотевична буря“), води до арести на няколко хиляди предполагаеми опозиционери, предимно от редиците на старите партии.[1820] Създадената за тази цел „специална комисия за събитията от 20 юли“, която включва четиристотин души, в продължение на месеци, до последните дни на разпадането на режима, следва всяка следа и с нови доклади за успехи, демонстрира широката мрежа на Съпротивата. Изтощителният натиск, изтезанията и изнудването скоро дават ясни доказателства за съществуването на дългосрочно, изцяло подготвено теоретично, но неспособно за действие противопоставяне. Има изобилие от писма и дневници, показвайки колебанията на участниците. Средствата, към които прибягва разследването, могат да се видят в примера на ген. Хенинг фон

[1819] Domarus M. цит. с., стр. 2127 и сл.

[1820] Акцията „Гръмотевична буря“ започва като „гръмотевична буря на 22 август 1944 г. и засяга около 5000 парламентаристи и функционери на бившите партии, вкл. Конрад Аденауер и Курт Шумахер: Hammer W. Die Gewitteraktion vom 22.8.1944. В: Freiheit und Recht, 1959, Nr. 8 9, стр. 15 и сл.

Тресков, който се самоубива на 21 юли на фронта и дори е споменат с похвала в резюмето на Вермахта като един от най-изявените генерали. Но веднага щом се разкрива участието му в държавния преврат, трупът му е изваден от семейната гробница и изпратен в Берлин, където е показан при разпит в случай, на упорита съпротива от страна на приятелите му, за да ги шокира. Като цяло режимът започва репресии с невероятна жестокост провокирана лично от Хитлер. Винаги и както по-рано срещу всяко неподчинение и противопоставяне, дори във времената когато все още контролира реакциите си, той демонстрира желанието си за отмъщение по най-тежкия и жесток начин.[1821]

Политиката на изтребление в Полша с нейното неограничено брутално и жестоко насилие, отговоря не толкова на вече съществуващата концепция за отношението към източните народи, колкото на непосредствената нужда от възмездие спрямо тези народи които преди това Хитлер е ухажвал неуспешно, желаейки да ги направи съюзници в осъществяването на мечтите на живота му – големия поход към Съветския съюз.

Когато Югославия, през пролетта на 1941 г., след офицерския пуч на ген. Душан Симович, иска да се оттегли от присъединяването към Оста, предизвиква такава ярост у Хитлер, че нарежда унищожителна бомбардировка на Белград, в продължение на 3 денонощия, наричайки заповедтта си „операция наказание“.

Сега той казва на една от срещите, за обсъждане на ситуацията, само няколко дни след опита за убийство: „Време е да сложим край на това. Това няма да работи. Всички тези най-гнусни същества измежду онези, които някога в историята са носели военна униформа, цялата тази тълпа, избягала от старите времена, трябва да бъде обезвредена и изкоренена.“

Относно законовото решение на въпроса за държавната конспирация той каза: „Този път ще се справя с тях без нищо. Тези престъпници няма да се явят пред военен съд, където заседават техните съучастници и където се проточват делата. Те ще бъдат изгонени от Вермахта и изправени пред Народния трибунал. Те няма да получат честен куршум, а ще бъдат обесени като гнусни предатели! Съдът на честта ще ги изгони от Вермахта и тогава ще бъде възможно да ги съдим като цивилни, така че да не оскверняват престижа на армията. Те трябва да бъдат съдени със светкавична скорост, не им позволявайте да говорят. И да се изпълни присъдата в рамките на два часа след произнасянето й! Те трябва да бъдат окачени точно там без никакво съжаление. И най-важното е да не им давате време за дълги речи. Е, Фрайслер[1822] ще се погрижи за това. Това е нашият Вишински.“[1823]

Така и става. „Съдът на честта“, председателстван от фелдмаршал фон Рундщедт, и заседатели фелдмаршал Кайтел, ген. полк. Гудериан, както и генералите Шрот, Шехт, Крибел[1824], Бургдорф и Майзел, се срещат за първи път на 4 август, без да изслушат обвиняемите, изключват от редовете на армията 22 офицери, включително 1 фелдмаршал и 8 генерали. От момента, в

[1821] Zeller E. цит. с., стр. 455; Hoffmann P. цит. с., стр. 620 и сл.

[1822] Роналд Фрайслер, председател на Народният трибунал – съдът под контрола на НСДАП и Хитлер.

[1823] Scheldt W. Gespraeche mit Hitler: Zeller E. цит. с., стр. 538; Hitlers Lagebesprechungen, стр. 588.

[1824] Ген. Карл Крибел (1888 – 1961 г.), брат на полк. Херман Крибел, председателят на „Кампфбунд“ и участник в „Бирения пуч“.

който започват разпитите, Хитлер всеки ден получава подробен доклад за резултатите и информация за арестите и екзекуциите, които „с нетърпение прочита“. Той вика председателя на Народния трибунал Роланд Фрайслер, както и главния екзекутор в своя щаб и заповядва, да не се разрешава на осъдените да получат опрощение от свещеник и да бъдат лишени от всичко, което по някакъв начин би облекчило съдбата им. „Искам да бъда обесени като добитък“, е неговото указание. На 8 август първите 8 заговорници са екзекутирани в затвора в Плетцензе. Облечени в дрехите на осъдени и дървени обувки, те един по един влизат в стаята, където се провежда екзекуцията, която има два малки прозореца, които пропускаха слаба светлина. Те са заведени до ешафода, където има метални куки за окачване на въжето, прикрепени към релса, висяща от тавана. Палачите им свалят белезниците, събличат ги до кръста и им слагат примката. След това куката издърпва осъдените нагоре, бавно затятаща примката и когато те вече започнаха да агонизират, им свалят панталоните (бел. пр.: за да наблюдават ерекцията на члена при обесване). По правило протоколите показват, че екзекуцията продължава не повече от двадесет секунди, въпреки че според инструкциите смъртта не настъпва толкова бързо. След всяка екзекуция палачът и помощниците му се подсилват от бутилка шнапс, която стои на масата в центъра на стаята. Всичко това е заснето на филм и още същата вечер е предоставено на Хитлер, за да гледа екзекуциите с всичките им подробности, чак до последните конвулсии на осъдените.

Силната реакция се характеризира не само с интензивността на присъдите но и с мащаба на преследването. Идеологически натоварената отговорност за действията на всеки от заговорниците се прехвърля на всички негови роднини. Две седмици след неуспешния държавен преврат, на 3 август 1944 г. на среща на гаулайтерите в Позен, Хайнрих Химлер заявява: „Тогава ще въведем абсолютната отговорност на цялото семейство тук. Вече направихме това. И нека някой да дойде и да ни каже: това, което правите е болшевизъм. Не, не се обиждайте на нас, това изобщо не е болшевизъм, а много стар обичай, който все още се е практикувал от нашите предци. Прочетете поне германските саги. Когато те гонят някое семейство, или когато има кръвна вражда в някое семейство, тогава те са безкрайно последователни. Когато едно семейство е обявено извън закона и анатемосано, те казаха: този човек е извършил предателство, това е лоша кръв, тук е кръвта на предателя, тя трябва да бъде унищожена. И с кръвно отмъщение цялото семейство е унищожено до последно коляно. Семейството на граф Щауфенберг е унищожено до последното поколение.“

В съответствие с този принцип са арестувани всички роднини на братята Щауфенберг, от тригодишното дете до осемдесет и пет годишния баща на един от братовчедите. Подобна съдба сполетява членовете на семейството на Гьорделер, фон Тресков, фон Зайдлиц, фон Лендорф, Шверин фон Швананенфелд, Йорк фон Вартенбург, фон Молтке, Остер, Лебер, фон Клайст и фон Хефтен, както и много други. Фелдмаршал Ромел е заплашен със наказание срещу семейството си и съд над него, ако не се самоубие. Генералите Бургдорф и Майзел, които му предават искането на Хитлер, му дават и ампула с отрова. Половин час по-късно те предават трупа му, в една от болниците в Улм и забраняват всякаква аутопсия: „Не докосвайте трупа“, каза Бургдорф на главния лекар, „всичко вече е договорено с Берлин“. Екзекуциите продължават до април 1945 г. Така че следата от държавния преврат,

извършен на 20 юли, се губи в казармата, където са извършени екзекуциите, и в моргите, където са донесени труповете. Сред причините за провала му трябва да се постави на първо място, вътрешното колебание и нерешителност за действие, което противоречи на твърде многота стереотипи на мислене и поведение сковано от традициите. Конспирацията от офицерите се сблъсква с всички отживелици на нравствения кодекс на това съсловие свързан с аристократичния му произход и идеологическия кодекс на поведение. Най-решителното ядро от заговорниците познава тези скруполи твърде добре, до отчаяние. А една от основните причини за неуспеха на операция „Валкирия" е свързана с измислицата за „легален преврат", за да се преодолеят комплекса от клетвата и бунта в офицерския корпус. Един от главните герои, ген. Хепнер, дори на 20 юли поема командването над резервните войски едва когато получава исканата от него писмена заповед, която недвусмислено потвърждава законността на прехвърлянето на командването към него.[1825]

Случаи като този, придават на този опит за преврат изненадващо нелеп вид, и въпреки цялата му морална сериозност. Много епизоди и подробности тук припомнят нещо от незабравимия донкихотизъм на ген. полк. фон Фрич, който през 1938 г., след оставката си, провокирана от интригите на Химлер, иска да предизвика райхсфюрера на СС на дуел.[1826] Тук старият свят се сблъсква с група революционери, лишени от предразсъдъци и чрез отделните си все още некорумпирани представители, проявява само безпомощна и удивителна реакция. Гьорделер като последователен противник на идеята за убийството на фюрера, вярва, че ако се проведе разговор с Хитлер, той ще се вразуми, докато Щауфенберг и редица други заговорници ще се явят доброволно пред съда след неуспеха на начианинето.

Подобен подход е демонстриран от повечето участници след неуспеха на операцията. Те чакат преследвачите си вцепенени, не бягат и не се прикриват: „Не бягай, а издържи" - с тези думи кап. Клаузинг, един от главните герои на събитията на „Бендлерщрасе", оправдава решението си да се яви виновен пред съда.[1827] Теодор Щелцер дори се завръща от Норвегия. Ген. Фелгибел отказва подаден му точно преди ареста пистолет, отбелязвайки, че така не се прави.[1828] Всички тези старофранкски, трогателни черти, се проявяват с решителния жест Карл Гьорделер, който събира раницата си взема бастуна си тръгва на бяга.

По време на разпитите някои от заговорниците са по-загрижени да докажат сериозността и решителността на Съпротивата, отколкото да се защитават, докато други не могат да лъжат по морални причини, въпреки опасността, че тяхната гордост може да се използва от следователите. Един от ръководителите на „специалната комисия за събитията от 20 юли" ще обяви, че „смелата позиция на идеалистите веднага хвърля някаква светлина върху тази тъмнина".[1829] Със същите морални задръжки е свързан и фактът, че опитът за

[1825] Стенографски записи от процеса ва 7 и 8 августа 1944 г.а: Bd. XXXIII, стр. 403 и сл. (Dok. 3881-PS).

[1826] Ehlers D. цит. с., стр. 123; Hoffmann P. цит. с., стр. 437. N. Foertsch. цит. с., стр. 134. Според показанията на фон Рундщедт, той е разубедил фон Фрич от това намерение.

[1827] Ehlers D. цит. с., стр. 31 и сл.

[1828] Hoffmann P. цит. с. стр. 611, 438 и сл.

[1829] Така казва ръководителят на службата за обработка на данни д-р Георг Кизел и добавя: „Въпреки че се опитаха да защитят другарите си, за опитните съдебни експерти не беше трудно да построят цялата сграда тухла по тухла" ; Hoffmann P. цит. с., стр. 607. Докладите на Калтенбруннер, публикувани под заглавието „Огледалото на конспирацията" съобщават същото. Поведението на Гьорделер заслужава друга оценка, както отбелязва

преврат преминава без нито един изстрел и са пропуснати всички шансове за успех. Първоначалното съображение да се следва военния ред, изисква да се дават команди, а не да се стреля. И Ханс Бернд Гизевиус е прав, когато пита защо лидерът на СС и военният командир лоялен към Хитлер, който блокира пътя на путчистите на „Бендлерщрасе“, е само арестуван, а не „незабавно поставен до стената“, за да се демонстрира непоклатимата решителност за държавен преврат от самото начало и готовност да се върви до край.[1830] 20 юли е точно офицерският пуч, сред тях нямт войници които да стрелят и арестуват. В свидетелствата за събитието се вижда участие на малки офицерски отряди, готови да изпълняват специални задачи. Дори късно вечерта на „Бендлерщрасе“ няма стражев екип и напразно полк. Йегер моли генерал Паул фон Хазе да му даде бойна група с която да арестува Гьобелс. По принцип в операцията липсва всякаква ударна сила и офицерите, които са начело на операцията в по-голямата си част олицетворяват интелектуалния тип щабни офицер, а не онзи безстрашен воин какъвто е например Ромел. Двата неуспешни опита на Бек да се самоубие в края на този ден така или иначе символизират финала на цялата горчива неспособност на заговорниците да предприемат решителни действия. И накрая, пучът няма подкрепа от хората. Когато Хитлер придружава Мусолини от щаба му до гарата на 20 юли вечерта, той се спара при група строители и казва: „От самото начало знаех, че това не сте вие. Дълбоко съм убеден, че враговете ми са тези, които носят представката „фон“ и се наричат аристократи“.[1831]

Той винаги е предизвикателно сигурен, че обикновените хора го подкрепят и че той все още знае техните желания, поведението им, тяхното ниво. Обществеността в началото почти механично реагира на опита за държавен преврат като към престъпление срещу държавата и посреща тази новина със смесено чувство на безразличие и отхвърляне. Тази реакция има своята причина във все още значителното дджверие в държавата, както и във се още запазения престиж на Хитлер. Той все още притежава психологическата сила, въпреки че тя неминуемо започва да запада във времето на пораженията, и не буди толкова възхищение от изминалите години, колкото примиренческото фаталистично чувство, че са привързани един към друг което е подсилено както от собствената така и от Западната пропаганда, и заплашително приближаващата се Червена армия. Другият фактор са органите за сплашване като Гестапо, мрежа от шпиони и СС. И най-накрая, у мнозина все още има смътната надежда, че ще стане чудо и Хитлер ще се справи с неприятностите и поражението и както се е случвало много пъти в миналото. Провалът на опита за убийство и бързият провал на опита за преврат лишават народа от необходимостта да реши въпроса за избора, който заговорниците искат да поставят пред него, възнамерявайки да отворят очите му, за престъпната същност на режима, за това, което се случва в концентрационните лагери, за съзнателно военно ориентираната политика на Хитлер и практиката на изтребление.

неговият биограф Герхард Ритер, той е искал да освети истината, е разчитал на разбиране от страна на Хитлер.: Ritter G. Op. цит. S. 442 и сл.

[1830] Това се отнася за оберфюрера на СС Хумберт Пифрадер и генерал фон Корцфлайш командир на 3-ти военен окръг Берлин-Бранденбург. Ген. полк. Фром също е арестуван и след това освободен под честна дума че няма да избяга. Така му е дадена възможност да продължи с арестите на заговорниците.

[1831] Domarus M. цит. с., стр. 2127.

Гьорделер е убеден, че тогава от обществото ще избухне вик на възмущение и ще избухне народно въстание.[1832] Но този въпрос не е повдигнат. Така 20 юли решението и въпроса е в ръцете на няколко отчаени офицера. Въпреки това, от социална гледна точка финалът на пуча е краят на пруската аристокрация, която е в основата на опита за въстание. Рухва една класа, богата на традиции, която представлява „единствената и най-мощна сила, способна да доминира и да формира държавата, и създала Германия в Новото време".

Именно това съсловие, единствено притежава всичко, „от което се нуждае управляващата класа и което не притежават, нито на останалата част от германската висша аристокрация, германската буржоазия и очевидно германската работническа класа. Това е единство, стил, воля за господство, пробивна мощ, самоувереност, самодисциплина и морал."

Но това съсловие е вече корумпирано от Хитлер, лишено от власт и уличено в паразитните си амбиции. И едва сега, фюрера приспъва към неговото унищожаване. С тях, носители на представкат „фон" пред имената си, „стара" Германия напуска сцената, отдавна загубила славата си в опортюнистичния и късоглед съюз с Хитлер, но решимостта до степен на саможертва да прекрати този сключен в миналото съюз, идва от тези достойни хора. И необузданата реакция на Хитлер за пореден път проявява никога не избледняващото му чувство на враждебност към стария свят, и тази крайна омраза се отличава от неговото двусмислено отношение към буржоазията. „Само мога да съжалявам, че не извърших чистка сред офицерския състав, както Сталин го направи", казва той.[1833]

В този смисъл 20 юли и това, което последва след него, е краят на националсоциалистическата революция. Рядко някой социален слой, „напускащ историята"[1834], е успявал толкова впечатляващо да пренесе себе си в жертва. Неговата движеща мисъл е мисълта за „свещена Германия", както патетично възкликна Щауфенберг, като заклинание преди екзекуцията, но зад това стои убеждението, че те действат като класа подчинена на специален морален императив и възприемат убийстото на тирана, като свой висш морален дълг. „Ние се пречистваме", отговоря ген. Щиф на въпроса как е решил да участва в пуч с толкова несигурен резултат. От това свое съзнание те черпят всички основни мотиви.[1835]

В сравнение с него обвинението за държавна измяна, нарушаване на клетвата или „забиване на нож в гърба" вече не е толкова тежко, колкото и фалшификациите и обвиненията за които бяха готови.

„Сега целият свят ще ни нападне и ще ни залее с ругатни", каза Хенинг фон Тресков малко преди смъртта си на един от приятелите си, „но както и

[1832] 3Ehlers D. цит. с., стр. 182, Оптимизмът на Гьорделер, не се споделя от заговорниците. Цезар фон Хофакер казва в разговор с Ернст Юнгер, че Хитлер трябва да бъде „взривен на парчета. Ако не спрем този човек да скочи към микрофона, пет минути са му достатъчни, за да завърти масите обратно на своя страна." В отговор, Юнгер каза: "Значи вие и от микрофонът трябва да сте по-силни. Без значение как се опитвате да го убиете." Характерно за тази забележка е, че не отчита моралните импулси на заговорниците и факта, че те нямат намерение да се състезават с Хитлер в демагогията.: Juenger E. Werke, Bd. III (Strahlungen). Stuttgart, 1962, стр, 251. Поради това, загрижени от все още доста големия авторитет на Хитлер, пучистите планират дълго време да прикрият опита за убийство като инцидент.

[1833] Heusinger A. Befehl im Widerstreit, стр. 367.

[1834] Siedler W, J. Behauptungen, стр. 11.

[1835] Rothfels H. цит. с., стр. 79.

преди, аз съм непоклатимо убеден, че сме действали правилно“.[1836] И наистина, националсоциалистическата пропаганда и пропагандата на съюзниците с фатално единодушие, която на този етап от войната започва да проявява все по-често, отприщва град на подозрение и обвинения към заговорниците, тъй като и двете страни са заинтересовани в тезата за монолитния характер на режима, за единството на народа и фюрера.[1837] Съюзниците се придържат към тази теза дълго време и след края на войната, когато окупационните власти забраняват публикации за германската съпротива. По-скоро принудителното уважение, което се проявява към заговорниците от всички страни, запазва същата стара вражда. Така или иначе, нито една от техните идеи и морални ценности не е наследена от модерността. Те не оставят почти никаква следа след себе си и съвпадението на историята само подчертава този резултат. Телата на екзекутираните са прехвърлени в Анатомичния институт на Берлинския университет, а ръководителят на този институт, който има близки приятели сред заговорниците, нарежда да ги кремират без аутопсия и заравя урните с праха им на едно от селските гробища. Но по време на въздушния налет на съюзниците, повечето урни са унищожени от бомби.[1838]

Събитията от 20 юли отново предизвикват радикализиращ импулс за режима и ако той някога напълно отговаряе на концепцията за тоталитарна държава, точно през тези последни месеци той предизвиква повече жертви и разрушения, отколкото през целия предходен период на войната. Още в деня на опита за убийство Хитлер назначава рейхсфюрера СС Хайнрих Химлер за

[1836] Schlabrendorff F. v. цит. с., стр. 154. За забраната на окупационните власти, да се публикуват изследвания за Съпротивата.: Rothfels H. Werden die Historiken dem 20 Juli gerecht? In: Die Zeit, 18.VII. 1966.

[1837] Бел. пр.: Според Марион Дьонхоф, журналистка и съредактор на седмичния вестник „Цайт“ (Време), съюзниците са информирани и знаят какво точно се е случило, но разпространяват умишлено дезинформация. Тя пише, че усилията на Карл Фридрих Гьорделер и Адам фон Трот цу Золц да намерят подкрепа в чужбина са посрещнати със „стена от мълчание“. Западните съюзници приемат версията на Хитлер и възприемат атентата като организиран и извършен от „амбициозни офицери“. Уинстън Чърчил в реч, произнесена на 2 август 1944 г. пред долната камара на Британския парламент, казва: „Водещите личности на германския райх се избиват помежду си или се стремят да се убият един друг...“ На 9 август същата година „Ню Йорк Таймс“ сравнява покушението с „разчистването на сметки в престъпния свят“, а това не е поведение, което би било „нормално да се очаква от офицерския корпус на цивилизована държава“. Иля Еренбург пише в официоза на Червената армия „Красная звезда“, че нацистка Германия е поставяна на колене не от бунтовни офицери, а от Червената армия и съюзниците ѝ, защото „Нашите армии са по-бързи от съвестта на фрицовете“. Причината за това поведение, е войнствените желания на англосаксонците и руснаците буквално да разрушат и унищожат Германия. Това че едно прекратяване на военните действия и преговори с новото правителство след отстраняването на националсоциалистите, би спасило живота на десетки и стотици хиляди техни войници, е абсолютно без значение за Чърчил, Рузвелт и Сталин. А това ги прави военнопрестъпници аналогични на Хитлер. Успехът на преврата, поставя морални пречки за осъществяването на техните намерения.

[1838] Zeller E. цит. с., стр. 539. Ръководителят на института проф. Д-р Г. Щиве, дава тези сведения. За разлика от това Валтер Хамер твърди, че урните са били предадени на министъра на правосъдието Тирак който по заповед на Хитлер, „след това се е погрижил за изчезването им и се предполага, че са захвърлени на някаква горска поляна, в имението му в Телтов“, Възможно е и двете версии да са верни, предвид големия брой екзекутирани (около 200 души). Между другото, телата на онези петима заговорници, които са осъдени на смърт от Фром на 20 юли, т.е. фон Щауфенберг, фон Хефтен, Олбрихт, Мерц фон Куирнхайм и Бек са ексхумирани и изгорени по заповед на Химлер, докато пепелта се е разпръснала от вятъра.

командир на резервните войски и с такъв акт на унижение към офицерския корпус той си прехвърля една от ключовите позиции във Вермахта.

А Гьобелс получава, след настоятелното си искане, поста „имперски комисар за провеждането на тотална война“ и под мотото „Народът го иска!“ незабавно издава цяла поредица от заповеди за ограничения, забрани и съкращения. Почти всички театри и вариетета, всички академии, икономически и търговски образователни институции са затворени, всички ваканции са отменени, въведена е трудова служба за жени на възраст под 50 години и т.н. Всички млъдежи и мъже от 15 до 60 години са призовани във „Фолксщурма“ (народното опълчение). „Беше нужна бомбата под задника на Хитлер, за да разбере целта“, казва Гьобелс.[1839]

Военното производство достига толкова високи нива, непостигани досега. Въпреки недостигът, непрекъснатите бомбардировки и постоянно възникващи нови трудности, Шпеер успява да се справи чрез своите изобретателни и енергични импровизации. Производството на оръдия се увеличава от 27 000 през 1943 г. на повече от 40 000, танкове - от 20 000 на 27 000 и самолети - от 25 000 на почти 38 000. Този ръст на военното производство, изчерпва и последните резерви на страната и прозвучава като последен отпор и битка не на живот, а на смърт. За всички е ясно, че няма подкрепа от никъде, а да се постигне обрат във войната е вече много късно и невъзможно. Решителните мерки само ускоряват колапса, особено след като съюзниците преминаават към систематични бомбардировки на фабриките произвеждащи синтетично гориво, които планират преди време, а след това изоставят. И веднага настъпва недостиг на авиационен бензин – от 156 000 тона през май 1944 г. до 52 000 тона през юни, 10 000 тона през септември и накрая само до 1000 тона през февруари 1945 г.[1840] Така всички възможности за продължаване на войната се изчерпват. Недостигът и бомбардировките водят до осезаем недостиг на суровини, военното производство спада като количество но и като качество. Новите териториални загуби дава възможност на противника да базира своите самолети все по-близо до територията на райха. Сега почти всички оперативни решения се вземат с оглед на състоянието на военната техника. При всеки анализ на ситуацията по фронтовете говорим за суровини, трудности при транспортирането и недостиг. От есента на 1944 г. взривните вещества (барут, тротил) се смесват с 20% сол, готови за излитане летци са на летищанта, но резервоарите на самолетите са празни. Шпеер стига до извода, че „като се вземе предвид времето на съхранение и преминаване в преработващата промишленост в зависимост от производството на хром, цялото оръжейно производство, до 1 януари 1946 г. ще спре“.[1841]

По това време руснаците пробиват фронта в централния сектор, и са до р. Висла, поради жестоката тактика на Хитлер да не позволява тактическо отстъпление и прегрупиране. Така задържаните германските военни части попадат в обкръжение и са разбивани. При някои анализи на положението на фронта става ясно, че у германците изведнъж започат да изчезват цели дивизии. Ситуацията на Запад се развива по подобен начин, като верига от пробиви и обкръжения след като съюзниците започват настъпателна, мобилна война от края на юли. Хитлер, който веднъж успешно използва този метод на действие, нямайки никаква опозиция срещу себе си, както преди упорито

[1839] Bullock A. цит. с. стр. 760.
[1840] Jacobsen H.-A. 1939-1945, стр. 561 и сл.
[1841] Speer A. цит. с. стр. 414 и сл.

отхвърля всички предложения за мобилна отбрана, които настоятелно му са отправени от новия началник на Генералния щаб ген. Гудериан. Вместо това, сякаш фиксиран върху нападателните си концепции, непрекъснато разработва планове за все повече и повече настъпления, предписвайки подробности за командирите на сухопътните войски, за съотв. райони, села, мостове, пътищаа, по които те трябва да продължат напред.[1842] И въпреки че Вермахтът все още наброява повече от 9 млн души, тези войски са разпръснати на половината от континента – от Скандинавия до Балканите. Желанието на Хитлер да запази загубени престижни позиции, както и необходимостта да се запази постоянно намаляващата ресурсна база, потискат цялата оперативна свобода.

През август Червената армия окупира Румъния с нейните петролни находища, през септември – България, а когато германските линии на Балканите бяха пробити почти без съпротива, изтощената Финландия също излиза от войната. Приблизително по същото време британците правят деснат в Гърция и влизат в Атина. До края на август съюзниците окупират Северна Франция, като заловят огромно количество трофеи – материали и оръжия, и цяла армия от военнопленици. В първите дни на септември танковите им части стигат до р. Мозел, а седмица по-късно, на 11 септември, американски патрул за първи път прекосява западната граница на Германия. И въпреки че малко по-късно е запушен пробивът на руснаците в Източна Прусия, сега на всички стана ясно: войната се прехлърля на германска територия.

Въпреки всичко Хитлер никога не мисли да се откаже. Първите прояви на разпадането на Вермахта са потиснати с драконовски методи. В началото на септември, чрез устата на Химлер, той заплашва всички дезертьори с наказание, което ще сполети техните семейства. Хитлер разчита на раздори в лагера на съюзниците, на силата на провидението, което е потвърдено отново на 20 юли, и вярва в някаква внезапна чудодейна повратна точка във войната: „Те пълзят към смъртта си", казва той в една от срещите в щаба, и показва решимостта си да продължи войната при всички обстоятелства.

„Може би имам право да кажа, че е невъзможно да си представим по-голяма криза от тази, която вече сме преживели веднъж тази година на Изток. Когато фелдмаршал Модел пристигна в щаба на групата армии „Център", намери истинска дупка. Това беше повече дупка отколкото фронт, а после, отново стана по-скоро фронт, отколкото дупка ... Ще се борим ако е необходимо дори на Рейн. Ще продължим тази борба при всички обстоятелства, както каза Фридрих Велики, докато един от нашите прокълнати противници не се умори да се бие и докато не получим мир, който ще осигури на германската нация живот през следващите 50 или 100 години и който, повечето важното е, че няма да покрие за втория път нашата чест със срам, както се случи през 1918 г. Ако животът ми приключи (20 юли), тогава за мен лично това би било, освобождение от притеснения, от безсънни нощи и тежки проблеми. В края на краищата, само част от секундата и вие сте освободени от всичко и имате свой

[1842] Пример за такава намеса в конкретни полеви операции дава генерал Блументрит, бивш началник щаб на ген. фон Клюге: в началото на август, когато американските сили създадоха „коридор" близо до Авранш, Хитлер нареди настъпление за прекъсване връзката между тези частии. „Получихме план, разработен до най-малките подробности. Той посочва конкретните дивизии, които трябваше да използваме ... Районът, в който щеше да започне настъплението, както и пътищата и селата, по които войските трябваше да настъпят, бяха точно определени в Берлин по карти. Но никой не се консултира с мнението генералите в самата Франция."

собствен и вечен мир. И все пак съм благодарен на провидението, че съм жив."[1843]

Изглежда обаче тялото му сега реагира на постоянно пренапрежение по-силно и по-нетърпеливо от всякога. След 20 юли Хитлер напуска бункера още по-рядко от преди и избягва чистия въздух, страхува се от инфекции и терористи. Не се поддава на убеждаването на лекарите си да напусне задушни, малки стаи с тяхната потискаща атмосфера. Разочарован и измъчван от горчивите си чувства, потъва все по-дълбоко в този бункерен свят. През август започва да се оплаква от постоянни главоболия, през септември внезапно се разболява от жълтеница, страда от зъбобол, а в средата на месеца, малко след като първите големи съюзнически формирования нахлуват на територията на райха, той получава и стенокардна криза. Според оцелелите свидетелства лежи апатично на лагерното си легло, в гласа му се чува лек тремор и изглежда, че волята за живот вече го е напуснала, изпадайки в състояние на замаяност, пристъпи на изпотяване и болките в стомаха следват една след друга. Всичко това може и да е било свързано с някаква сериозна инфекция, а истеричния му характер само усилва още повече този букет от симптоми, както през есента на 1935 г. когато му се налага операция на гласните струни. На 1 октомври по време на медицинска процедура Хитлер губи съзнание за известно време.[1844] Едва след това болестта започва да отшумява. Но сега треперенето в крайниците се засилва още повече и често има залитания. Веднъж, по време на една от редките си разходки, той започва да залита встрани сякаш го накланя невидима ръка.[1845] Една от причините за тази обща и внезапна промяна е тежестта на фундаменталните решения, които е принуден да взема в предстоящата последна фаза на войната.

Стратегически той има само две алтернативи. Може да използва старата германска идея за бастион, да събере всички останали сили, които все още остават на Изток, да укрепи разширения отбранителен фронт. Втората възможност е да нанесе удар на запад и да пробие и отхвърли англо-американското настъпление. Тези възможности се обсъждат многократно, започвайки от лятото на 1943 г., но възникна въпросът къде все още трябва да се търси шанс, на Изток или на Запад.

Жалък и неоснователен е начинът по който Хитлер поставя самият въпрос в началото на 1944 г. в една от своите радиоречи. Той повторя твърдението си за ролята му на „спасителя" на Европа от „болшевишкия хаос". Той сравнява мисията си с Гърция и Рим, войната между Германия и Съветския съюз е борба на живот и смърт, и е съпротива срещу ново нашествие на хуните, които заплашват цяла Западна Европа и Америка. Ако Съветска Русия победи, тогава „десет години по-късно най-старият културен континент ще загуби характерните черти на своя живот, картината за художествено и материално развитие, станала толкова скъпа за всички нас, ще бъде изтрита, а народите - носители на тази култура, нейните представители, ще са заточени някъде в горите и блатата на Сибир, ако съдбата им не бъде решена преди това с изстрел в тила. Сега няколко месеца по-късно, той решава да започне офанзива на Запад, коетото ще отслаби Източния фронт, където германските армии са в изключително трудно положение.

[1843] Hitlers Lagebesprechungen, стр. 615, 620 (31 август 1944 г.).
[1844] Maser W. Hitler, стр. 344 и сл.
[1845] Бел. пр.: типични симптоми на Паркинсонова болест.

Това решение често се разглежда като акт на последната голяма демаскировка, като саморазкриване на този безпринципен циник и сваля воала от него, зад който той се появява като революционен нихилист, както го вижда Херман Раушнинг. Това е човек който не се интересува нито от идеи, нито от програма, нито от ясна цел, а използва идеи, цели и програми, единствено с намерението да увеличава на обема на властта и да засилва нейната ефективност. Несъмнено стеснената позиция в която се намира в този момент, подчертава някои аспекти от неговата същност: предателството му по отношение на идеи и вярвания, презрението му към принципите и показва вече в мътна светлина мръсното знаме на „борба срещу болшевизма“.

Строго погледнато, това решение го компрометира повече от Московския договор, което Хитлер може да оправдае като заобиколен път и тактическа маневра, защото сега няма никакви пътища за отстъпление.

Решението за започване на офанзивата на Запад, подчертава нещото характерно за целия му живот – неговата маниакалност, а доказателствата за това са много. Последователността, съдържаща се в решението му, няма да убегне от внимателния наблюдател. Упоритостта, отчаянието и неутолимата омраза към Запада, който разруши неговия велик план са налице и радикалното му поведение на последния етап, за пореден път разкрива колко е по близък до Сталин, за който въпреки омразата към болшевизма, често казва че е „гениален човек“, към който се отнася „с безусловно уважение“.[1846]

Решението на Хитлер е резултат от по-внимателно обмисляне но ситуацията, отколкото може да се очаква от него, когато той вече е на ръба на смъртта, на финала на властта и живота си.

Той вярва, че възхищението му от Сталин ще му позволи да направи правилните изводи за това как да постъпи. Величието е неумолимо по своята същност и не позволява колебание или гъвкавост, типична за буржоазните политици. Ново настъпление на Изток евентуално би могло да забави края, но със сигурност не може, да го предотврати. Офанзивата на Запад, изглежда за Хитлер, е способна да изненада нестабилните, както смята американци и британци, да ги хвърли в истински шок и да му върна загубената инициатива. Това ще му даде печелене на време, и както вярва, ще настъпят разногласия и разпадане на вражеска коалиция. Офанзивата е нещо като последно отчаяно предложение на западните съюзници да повярват в общата кауза. Идеята за офанзива на Запад, която единствено е възможна и това съображение надделява над всичко останало. Тук той отново може да напредне, може отново да потвърди таланта си за военно ръководство, проявен точно в настъплението. Безкрайно разтегленият източен фронт с неговите гигантски пространства, където Хитлер трудно се ориентира дори в дните на първоначалните непрекъснати успехи, осигурява много по-малко оперативни начални и крайни ориентири от Запада, където може да се използва системата от укрепления на Западната стена, а по-къси разстояния се преодоляват с по-малък разход на гориво. Хитлер също вярва, че неговите формирования на Източния фронт ще окажат отчаяна съпротива. На Изток страхът е негов съюзник, докато по отношение на Запада сега нарастват пораженческите настроения. Специалистите по пропагандата използват току-що публикуваните планове на американския финансов министър Хенри Моргентау-младши[1847] за

[1846] Hitlers Tischgespraeche, стр. 468, 376.

[1847] Евреин по произход, който изключително мрази Германия и иска да я унищожи като държава и икономика.

разчленяване на Германия и превръщането в аграрна държава, като начин за сплашване на населението, но те не създават очаквания ужас. Офанзивата трябва да даде на войната на Запад решителност и непримиримост, както се получи на Изток.

Няколко дни преди началото на настъплението, на 11 и 12 декември, Хитлер разпорежда военните командири на Западния фронт да бъдат свикани в две отделни групи в щаба на фелдмаршал фон Рундщедт.[1848] След като от съображение за сигурност оставят пистолетите и офицерските си чанти, са откарани в пред входа на голям бункер – щаба на фюрера „Орлово гнездо" намиращ се близо до Бад Наухайм. След това заобиколени от есесовци, командирите са отведени при Хитлер. Един от участниците споделя, че е бил изумен да види „сгърбената му фигура с бледо, подуто лице, свита на стола, с трепереще длани, и криещ лявата си ръка, която има силен тремор".[1849]

Зад всеки стол стое въоръжен есесовец, а по-късно един от участниците казва, че „никой от нас не би посмял дори да извади ностна кърпичка".[1850] В двучасова реч, където оправданията са съпоставени с призиви, Хитлер запознава публиката с плановете си за операция „Есенна мъгла"[1851]. Офанзивата трябва да започне през Ардените и да стигне до Антверпен, основното пристанище през което преминава снабдяването на съюзниците, а след това да се разгромят всички вражески войски, разположени на север. Хитлер споменава че планът му е „рискован" и може да изглежда „донякъде несъвместим със силите и тяхното състояние", но сега е принуден да поема рискове. За последен път се изкушава от мисълта да заложи всичко на карта. Възхвалявайки предимствата на офанзивната стратегия в контекста на общата отбранителна ситуация, той призовава офицерите „да покажат на врага следното: каквото и да прави той не може да разчита на капитулация – никога, никога" и отново се връща към неговата все по-нарастваща надежда: В историята никога не е имало коалиции, подобна на коалицията на нашите врагове, състояща се от такива несъвместими елементи с толкова напълно различни цели. Това са държави, които имат свои собствени цели и много повече противоречия проявяваще се всеки ден. А който като паяк в паяжината, наблюдава този процес, вижда как с всеки час тези противоречия стават все по-остри. Ако нанесем още няколко тежки удара, тогава всеки момент този изкуствено поддържан общ фронт внезапно може да се срути с оглушителен трясък, обаче при условие, че Германия при никакви обстоятелства няма да покаже дори моментна слабост. И сега господа, аз направих такива жертви на други фронтове, които нямаше да са необходими и създавам тук условия за нови настъпателни действия".[1852]

[1848] Ген. Гюртер фон Клюге е уличен като участник в заговора и се самоубива на 18 август 1944 г., заменен е отново с Рундщедт.

[1849] Описание на Хитлер, е дадено от ген. фон Мантойфел: Shirer W. L. Aufstieg und Fall, стр. 997.

[1850] Това казва ген. БайерляйнCartier R. цит. с., стр. 918.

[1851] Всъщност името на цалата операция е „Стража (вахта) на Рейн", а „Есенна мъгла" се отнася само за действията на група армии „B".

[1852] Hitlers Lagebesprechungen, стр. 721 и сл. За историята на настъплението в Ардени виж изследването на Херман Юнг: Jung N. Die Ardennenoffensive 1944/45. Ein Beispiel fuer die Kriegsfuehrung Hitlers. Goettingen; Zuerich; Frankfurt/M., 1971; И също и описание на настъплението на един от преките участници от висок ранг, ген. фон Мантойфел: Manteuffel N. v. Die - Schlacht in den Ardennen 1944-1945. в: Jacobsen H. A., Rohwer J. цит. с., стр. 527 и сл.

Четири дни по-късно, на 16 декември, когато мъгла и ниски облаци затрудняват вражеските самолети, започва настъпление на фронт широк 120 км. Хитлер прехвърля няколко от най-ефективните дивизии от Източния фронт и успява да подведе врага с помощта на радиоизлъчвания. За да не привлича вниманието с шума, част от тежкото оборудване е доставено с конски впрягове, ниско летящите щурмови самолети, имат задачата да заглушат тътена в зоната на придвижване на войсковите части. Изненадата на настъплението е напълно осигурено и германските формирования пробиват отбраната на много места едновременно. Но в рамките на няколко дни става ясно, че тази офанзива, дори без яростна американска съпротива, е обречена на провал поради изчерпването на силите и резервите. Една танкова част свършва горивото, на по-малко от 2 км от голям американски склад с провизии, и 15 млн литра бензин, друга част напразно чака гориво и подкрепление на височините край Динан, за да слезе по склоновете към р. Маас, която е само на няколко километра. Освен това, точно преди Коледа, времето се променя, плътните ескадрили от съюзнически самолети отново се появяват в синьото безоблачно небе и 15 000 налета за броени дни, разбиват немските комуникации. На 28 декември Хитлер отново събира командирите на дивизиите в своя щаб и се обръща към тях с нова реч: „Никога не съм познавал подобна дума „капитулация“ в живота си и съм един от онези хора, които започнаха пътя си от нулата. Така че за мен ситуацията в която се намираме днес не е нищо ново. В миналото бях в много различни ситуации, много по-лоши. Казвам това само за да разберете защо преследвам целта си с такъв фанатизъм и защо нищо не може да ме сломи. Колкото и притесненията да ме измъчваха и колкото и да унищожават здравето ми, това няма да промени решимостта ми да се боря“.[1853]

Междувременно на изток, Червената армия започва подготовка за настъпление на широк фронт и на 9 януари Гудериан отново иска аудиенция при Хитлер, за да го убеди в предстоящата опасност. Но той нетърпеливо му възразява, всичките му мисли са заети само от собствената му офанзива и раздразнено защитава новопридобитата способност да планира и извършва операции, и определя всички предупреждения неотговарящи на неговото мнение, като „напълно идиотски“ и изисква да вкара началника на разузнаването на Източния фронт, от чиито данни се ръководи Гудериан, „незабавно в лудницата“. На забележката на Хитлер, че Източният фронт никога не е получавал толкова резерви, колкото сега, началникът на Генералния щаб отговаря: „Източният фронт е къща от карти. Ако предната част поддаде поне на едно място, тя ще се срути изцяло.“[1854]

На 12 януари, точно преди офанзивата в Ардените, след още два опита за пробив предприети на юг, германските части са отхвърлена на първоначалните си позиции с тежки загуби, а войските под командването на маршал Конев започват руската офанзива от плацдарма Баранов и лесно пробиват германските позиции с първия удар. Ден по-късно армиите на маршал Жуков преминават Висла от двете страни на полската столица, а на север още две армии пробиват в Източна Прусия и започват да настъпват в посока на Данцигския залив. Така се задейства целият съветски фронт между Балтийско море и Карпатите. Гигантска бойна машина е с превъзходство в пехотата 11:1,

[1853] Hitlers Lagebesprechungen, стр. 740.

[1854] Guderian H. цит.с., стр. 350 и сл.; генералът който Хитлер иска да изпрати в лудницата, е генерал Райнхард Гелен.

в танковете – 7:1, и в артилерията – 20:1. Гигантска човешка лавина премачква всички вече хаотични опити на германците да й устоят. До края на месеца Силезия е загубена и съветските войски достигат Одер. Сега Червената армия е само на 150 км от Берлин. През нощта жителите на града чуват грохота от изстрелите на тежки оръдия.

На 30 януари 1945 г., дванадесет години след назначаването му за канцлер на райха, Хитлер произнесе последната си реч по радиото. В нея той отново говори за заплахата от „нашествието от дълбините на Азия“ и изненадващо уморен и неубедителен, апелира към духа за съпротива на всеки германец: каквото и в крайна сметка да се случи, ще се справим с него благодарение на нашите непреклонна воля, благодарение на нашата всеотдайност и умения. Ще претърпим и това нещастие”.[1855]

В същия ден Алберт Шпеер изпраща доклад на Хитлер, в който се доказва, че войната е напълно загубена.

Реч на Гьобелс в спъртния дворец в Берлин с 10-те точки и призива за тоталната война.

С Блонди. Състареният Хитлер

[1855] Domarus M. цит. с., стр. 2198.

ген. полк. Йоханес Бласковиц командващ 1-а армия, фелдм. Ромел командващ група армии „B“ и фелдм. фон Рундщедт главнокомандващ Западния фронт. Франция, 19.12.1943 г.

Хитлер сред войниците, националсоциалистическо изкуство

ген. м-р фон Герсдорф адм. Канарис ген. Шпайдел ст.л-т фон Шлабрендорф

ген. фон Олбрихт ген. Фром ген. фон Клюге ген.фон Тресков

фелдм. Ромел ген. фон Хазе полк. фон Щиф к-н фон дем Буше

л-т фон Клайд полк. Щауфенберг фон Молтке Карл Гьоделер

Преди атентата на 20 юли 1944 г.

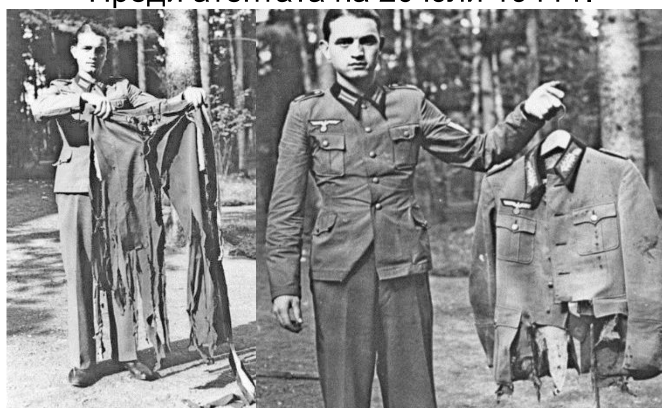

Панталоните на Хитлер и нечия генералска униформа след атентата.

Последиците от взрива, Хитлер показва на Мусолини.

ГЛАВА II. ЗАЛЕЗЪТ НА БОГОВЕТЕ

Накратко, този който няма на кого да завеще къщата си, няма друг избор освен да изгори тази къща с всичко което е там – и ще се получи отличен огън.
Адолф Хитлер

Новината за началото на голямо съветско настъпление принуждава Хитлер да се върне в райхканцеларията. Огромна сива сграда, която някога е смятана за прототип на нова архитектура, сега е заобиколена от пейзаж от руини, планини от разтрошени тухли и кратери от авиобомбите. Те повреждат множество комуникации, фасадака на сградата е с напукан мрамор, а счупените прозорци са заковани с дъски. Само тази част от сградата, където се намират жилищните и работни помещения на Хитлер, все още не е разрушена, дори прозорците на това крило остават почти непокътнати навсякъде. Непрекъснатите бомбардировки скоро принуждават Хитлер да се спусне в бункера, разположен в градината на дълбочина от 8 м, и след известно време той се премества напълно там. Оттеглянето в пещерата все по-ясно отговаря на основните черти на неговата природа: страх, недоверие и отричане на реалността. Дори в горните стаи, където Хитлер има навика да се храни, от няколко седмици, завесите винаги са плътно спуснати. А навън по това време всички фронтове се разпадат, градовете горят и пристигат безкрайни потоци от бежанци и хаосът нараства.

И във всичко това се вижда някаква водеща енергия, която предвещава не само до края на райха, но и неговата смърт. Защото от самото начало на политическата си кариера Хитлер не се уморява от бомбастичните формулировки които толкова много обича, изтъквайки алтернативата, световно господство или смърт. И няма причина да се съмняваме, че приказките за смъртта, той ги възприема напълно в буквален смисъл, както и собствената му, напълно рухнала страст за господство над света. Всъщност отсъствието на драматичен край ще обезсмисли целия му минал живот, оперният му темперамент, очарованието от грандиозните ефекти. Още в началото на 30-те години, той разказва в една от фантазиите си за предстоящата война: „Ако не спечелим, тогава като умрем, ще отнесем половината свят с нашата смърт”.[1856]

Въпросът тук не е само в жаждата му за театралност, упоритостта и отчаянието му. Те само го тласкат към бедствието, но в него Хитлер вижда максимален шанс за оцеляване. Изучавайки историята той осъзнава, че само грандиозната смърт развива онази митична сила, благодарение на която имената на някои личности остават в паметта на потомците. И сега той влага всички останали сили за да организира заминаването си от тоя свят. Когато в края на януари наскоро поризведения (на 31 януари 1945 г.) ген. м-р Ото Ернст Рьомер, го пита защо въпреки неизбежното поражение той все още се стреми да продължава борбата, Хитлер мрачно отговоря: „От пълното поражение ще израсне нов урожай.“ Нещо подобно казва около седмица по-късно на Борман: „Отчаяната борба ще запази вечната си стойност като пример. Във всеки случай не е в нашия стил да ни колят като овце. Нека да загинем, но няма да позволим да ни колят без ропот”.[1857]

[1856] Rauschning H. Gespraeche, стр. 115.

[1857] Le Testament politique de Hitler, стр. 67; предишният цитат е лично съобщение на Рьомер до автора. По време на разговор с Хитлер, Рьомер му напомня, че преди няколко

Безнадеждната последователност на поведението му през последния етап, служи за основа на най-новата му концепция за воденето на войната – стратегията за „грандиозна смърт“. Още през есента на 1944 г., когато съюзническите армии достигнаха германската граница, той нарежда да се използва практиката на „изгорялата земя“ вече на територията на райха и иска да остави на врага само „цивилизационната пустиня“.

Но това, което в началото изглежда поне някак оправдано от оперативните съображения, скоро се превръща в безцелна и абстрактна заблуда за унищожение. На разрушаване са подложени не само промишлени и снабдителни предприятия, но и всички институции необходими за поддържането на живота: складове за храни, канализационни системи, подстанции, комуникационни кабели, радиомачти, телефонни централи, схеми за разпределение и складове с резервни части, документация на отделите за регистрация и служби за гражданско състояние, както и всички банкови документи. Същата съдба очаква дори паметниците на изкуството, оцелели от бомбардировките: исторически сгради, дворци, църкви, драматични и оперни театри. Вандализираната същност на Хитлер която винаги е живяла в него под тънък слой на буржоазна култура, неговият синдром на варварството, сега се проявява в цялата си голота. На една от последните срещи, където се обсъжда ситуацията, той заедно с Гьобелс, който се завръща до първоначалните си радикални позиции и става през онези седмици по-близо до Хитлер от всякога, съжаляват, че не са започнали революция в класическия стил и че завладяването на властта и аншлузът на Австрия са били пълни с „недостатъци“ поради липсата на съпротива, иначе … „щяхме да смажем всичко“. Министърът е ревностен, а Хитлер се оплака от многобройните си отстъпки: „винаги съжаляваш по-късно, че си бил толкова мил“.[1858]

Действайки в този дух, според Халдер, в самото начало на войната той настоява, противно на мнението на генералите, за бомбардировката и обстрела на Варшава, която вече е готова да се предаде и естетически се наслаждаваше на картините на разрушението: апокалиптично черно небе, милиони тонове бомби, стените на сградите, срутени от експлозиите, паника и смърт на много хора.[1859] По време на кампанията срещу СССР той очаква с нетърпение унищожаването на Москва и Ленинград, през лятото на 1944 г. очаква и края на Лондон и Париж, а след това с удоволствие си представя картина на ужасяващия ефект от въздушната бомбардировка на улиците в Манхатън.[1860]

Само че нито едно от тези апокалиптични очаквания и видения не се сбъдва. Сега той без никакви ограничения може да продължи унищожението, който пасва на неговото специално отношение към смъртта, и с

седмици е нарекъл настъплението в Ардените последен шанс в тази война и ако се провали, тогава войната като цяло ще бъде загубена.

[1858] Hitlers Lagebesprechungen. 27. IV.1945.: Der Spiegel, 1966, Nr. 3, S. 42; за планираните разрушения.: Speer A. цит. с., стр. 412.

[1859] Trevor-Roper H. R. Hitlers letzte Tage, стр. 96.

[1860] Speer A. цит. с., стр. 433; На 20 юли 1944 г. Хитлер обявява на Мусолини своето „твърдо намерение“ да използва ракети „Фау“-2, за да „изравни напълно Лондон със земята. Бомбардировките на Лондон ще продължат, докато целият град не бъде унищожен“.: Hillgruber A. Staatsmaenner, Bd. II, стр. 470 и сл. Заповедта за унищожението на Париж и превръщането му в руини е издадена на 23 август 1944 г., точно преди освобождението на града, но не е изпълнена от генерал фон Холиц; Collins L., Lapierre D. Brennt Paris? Bern; Muenchen; Wien, 1964; заповедта е публикувана в: Jacobsen H. A. 1939 1945, стр. 587 и сл.

революционната омраза към стария свят, и всичко това заедно в последният етап на живота му, предоставят екстатична катастрофална наслада, която е акт на пълно саморазкритие: „Под руините на опустошените ни градове, последните постижения на буржоазния XIX век най-накрая са погребани“, пише почти весело Гьобелс. „Заедно с паметниците на културата последните пречки пред изпълнението на нашата революционна задача се рушат. Сега, когато всичко е в руини, ще трябва да възстановим Европа. В миналото частната собственост ни принуждаваше към буржоазна сдържаност. Сега бомбите, вместо да убият всички европейци, само полират стените на затвора, в които бяха заключени. Врагът, който се стремеше да унищожи бъдещето на Европа, успя само да унищожи миналото, а това означава краят на всичко старо и остаряло.“[1861]

Бункерът в който Хитлер се оттегля, стига до градината на райхканцеларията и завърши там с кръгла бетонна кула, която служи и като авариен изход. В 12-те стаи на горния етаж в т.н. предбункер са разположени помещенията на обслужващия персонал, диетичната кухня на Хитлер, и няколко сервизни помещения. Вита стълба води оттам към бункера на фюрера, разположен отдолу, който се състои от 12 стаи, свързани с широк коридор. Вратата вдясно води към стаите на Борман, Гьобелс, лекаря от СС д-р Щумпфегер, както и към няколкото стаи на кабинета, вляво има апартамент от 6 стаи, в които Хитлер живее, след няколко метра коридорът завършваше в голяма зала където се провеждат срещите. През деня Хитлер е в хола си, където има голям портрет на Фридрих Велики и малко бюро, тесен диван и три кресла.[1862] Голотата и скромността на тази стая без прозорци създава задушаваща атмосфера от която много посетители се оплакват, но тази последна спирка от бетон, тишина и електрическа светлина несъмнено много точно изразява така присъщата му природа на изолация и изкуствеността на неговото съществуване.

Всички, които са били свидетели на тези седмици са единодушни в описанията си на Хитлер и отбелязват преди всичко неговата наведена фигура, сиво лице със сенки под очите и все по-дрезгав глас. Погледът му, някога притежаващ голяма хипнотична сила, сега е празен и уморен. Той все по-ясно престава да се сдържа, изглежда, че самопринудата към стилизацията за толкова години сега най-накрая си отмъщава. Туниката му често е изцапана с остатъци от храна, на хлътналите му устни се виждаха трохи от торта и когато изслушва доклада, той взема чаша в трепереща си лява ръка и може да се чуе как почуква по плота. Той се държи само благодарение на собствената си воля и поради треперенето в крайниците си, и страда защото състоянието му противоречи на убеждението му, че желязната воля може да преодолее всичко. Един от офицерите от Генералния щаб описа впечатленията си по следния начин:

„Физически той беше ужасна картина. Движеше се трудно, хвърляйки горната част на торса си напред и дърпайки краката си назад (бел.пр.: типична походка на паркинсоник), движейки се от жилищните помещения до заседателната зала в бункера. Чувството му за равновесие беше нарушено и

[1861] Trevor-Roper H. R. Hitlers letzte Tage, стр. 80.

[1862] Zoller A. цит. с., стр. 149 и сл. Обитателите на отделните стаи, разположени вдясно от централния коридор, се сменят няколко пъти; например спалнята на Гьобелс преди това е принадлежала на д-р Морел, а стаята за първа помощ на д-р Щумпфегер по едно време е обитаван от камериера на Хитлер, Линге.

ако беше спрян на това кратко пътуване (20-30 м.), тогава трябва да седне на една от пейките, подготвени за това на двете стени, или пък да се хване за събеседника си. Очите му бяха кървясали. Въпреки че всички предвидени за него вестници бяха отпечатани с три пъти увеличени букви на специални „пишещи машини за фюрера“, той можеше да ги чете само с помощта на силни очила. Слюнката често капеше от ъглите на устата“.[1863]

Промяната в цикъла на съня и будността, вече смесва всички представи за деня и нощта, последната среща често приключваше около шест сутринта. Напълно изтощен, Хитлер чака след това, легнал на дивана, пристигането на секретарките му, за да им даде инструкции за деня. Когато те влизан в стаята, той честавъки неудобство се оптва да седне. Една от секретарките му разказва: „С треперещи крака и лява ръка, той седеше пред нас, и след това, уморен пада на дивана. Човекът, който го обслужва, поставя краката му по-високо. Той лежи в дълбока апатия, заета само с една мисъл: шоколад и сладкиши. Страстта му към сладкишите придобива откровен болезнен характер. Ако преди е ял не повече от три парчета сладкиши, сега му сервираха чиния, пълна до ръба, три пъти дневно. Той не води никакви разговори“.[1864]

Въпреки прогресивното разпадане, Хитлер не се отказа от командването на операциите дори сега, проявявайки смесица от упоритост, недоверие, съзнание за неговата мисия и волевия предпазител все още го стимулира за това. Един от неговите лекари, който не е виждал Хитлер от началото на октомври 1944 г., е просто шокиран от вида му в средата на февруари 1945 г. и отбеляза отслабващата му памет, липсата на концентрация и честите пропуски в мислите. И реакциите му стават все по-непредсказуеми. Когато в началото на октомври Гудериан предлага, противно на мнението на Хитлер, план за задълбочаване на една от линиите на отбрана на Източния фронт, той не казва нито дума, а само се втренчва с празен план в картата, след това бавно се надига и след като прави няколко грешни стъпки, спира с втренчен поглед в празнотата, и отпраща присъстващите с кимване. Никой не може да каже доколко това явление е продиктувано от нуждата му да действа.

Няколко дни по-късно, едно разногласие с началника на генералния щаб (Гудериан) предизвика силно избухване: „С бузи, пламнали от гняв, с вдигнати юмруци, този човек, треперещ цял, застана пред мен, извън себе си с ярост и напълно загуби самообладание. След всеки изблик на гняв, Хитлер правеше няколко крачки напред-назад по ръба на килима, след което отново спираше точно до мен и ми хвърляше следващото си обвинение. В същото време той започна да крещи, очите му изскочиха от гнездата, а вените в слепоочията му бяха изпълнени с кръв“.[1865]

Подобни промени в настроението са често характерни за тези седмици. Той изведнъж премахва хората, които са с него от години, и също толкова неочаквано приближава към себе си другите. Когато д-р Бранд, който го наблюдава дълги години заедно с колегата си фон Хаселбах, се опитват да отслабят влиянието на Морел и да избавят Хитлер от наркоманията, той веднага се отърва от него без да се колебае, но много скоро след това осъжда

[1863] KTB/OKW, Bd. IV, Hlbd. 2, S. 1701 f.; Описание на Хитлер от Герхард Болдт: Boldt G. Die letzten Tage, стр. 15. (Бел. пр.: описанието на Хитлер, много ясно показва картината на един бързо прогресиращ Паркинсонов синдром, а както се вижда по-долу от описанията, вкл. и с развитието на Паркинсоновата даменция).

[1864] Zoller A. цит. с., стр. 150.

[1865] Guderian H. цит. с., стр. 376; Boldt G.цит. с., стр. 26 и сл., Maser W. Hitler, стр. 350 и сл.

Бранд на смърт.[1866] Също така рязко отстранява от себе си Гудериан, Рибентроп, Гьоринг и много други. Често изпада в безплодно съзерцание, характерно за него в първите години на формирането му. Тогава седи разсеяно на дивана с кученце от последното котило на Блонди в скута си, което нарича „Вълк“ и го дресира сам. Само с уверения за собствената си невинност и с думи за незаслужено предателство той се връща в реалността. Във всяка пречка, във всяко отстъпление вижда предателство. Човечеството е толкова лошо, оплаква се той, „че не би си струвало да се живее по-нататък“.[1867]

Неговото желание да компенсира мизантропията си с безвкусни шеги в близкото обкръжението, се засилва. Например в присъствието на жени твърди, „че червилото е направено от нечистотиите на Париж“, или казва по време на вечеря, че д-р Морел му прави кръвопускане, като шега адресирана до сътрапезниците му невегетарианци: „Ще наредя излишъкът от кръвта ми, да бъде използвана за приготвянето на кървавица, която ще ви предоставя. Защо не? Нали много обичате месото!“

Един от неговите секретари разказва как веднъж, след обичайно оплакване за голямото предателство, говори с горчивина за това което ще се случи след края му: „Ако нещо ми се случи, Германия ще остане без фюрер, тъй като нямам наследник. Първият полудя (Хес), вторият пропиля симпатиите на хората (Гьоринг), а третият (Химлер) не се харесва от партийните среди, и освен това е напълно чужд на изкуството.“[1868]

Понякога успява да се измъкне от мрачните си чувства, често при някакъв инцидент, като чуе името на любим военачалник или някаква друга звучна, но незначителна дреболия се превръща в стимул за него. От стенограмите от последните срещи може да се проследи колко охотно взима някоя дума, някакъв факт, и силно я преувилчава, за да разпали еуфоричната си вяра в победата.[1869]

Той изгражда своите илюзии, като им придава далечни последици. Например заповядва започвайки от есента на 1944 г., да се формират от разбитите дивизии от фронта, т.нар. части на „народните гренадери“[1870], но в нарежда остатъците от разбитите дивизии да не се разпускат, а да продължават да воюват и така постепенно да се „обезкървят“, тъй като вярва, че деморализиращият ефект от поражението не може да бъде преодолян.[1871]

[1866] Причината е следната. Хитлер е ядосан, когато научава, че лекарят е изпратил семейството си в Тюрингия, където се приближават американците за да избегнат залавянето им от руснаците. Бранд е арестуван от Гестапо и изпратен в Кил. Само намесата на Химлер, Шпеер и адмирал Дьониц го спасява от екзекуция. По-късно е екзекутиран в затвора Ландсберг на 2 юни 1948 г. от съюзниците по обвинения свързани с дейността му в концлагерите.

[1867] Zoiler A. цит. с., стр. 230. „От време на време Хитлер вдига очи към портрета на Фридрих Велики, който виси над бюрото му и повтори изречението се: „Откакто опознах хората, заобичах кучетата.“

[1868] Zoiler A. цит. с., стр. 204, 232.

[1869] Типичен пример е обсъждането на ситуацията на обяд на 27 януари 1945 г., когато самото споменаване на факта, че се планира известната танкова дивизия „Велика Германия“ да бъде използвана на един от критичните сектори на фронта в Източна Прусия, значително повдигна настроението на Хитлер, въпреки забележката на Гудериан, че дивизията няма гориво за извършване на планираното прегрупиране; Hitlers Lagebesprechungen, стр. 839.

[1870] със заповед от 20 юли 1944 г., започва формирането на гренадирските дивизии, като някои пехотни дивизии са преименувани в „народно-гренадирски“ като получавата номерата и названията на разбитите пехотни дивизии. Подчинени са на командването на райхфюрера на СС, т.е. на Химлер.

[1871] Speer A. цит. с., стр. 408.

Но последиците от тази заповед са нарастващите загуби, и все още не може да повярва, че гигантската военна мощ вече не съществува. Всъщност чертаейки планове за големи операции с несъществуващи дивизии „призраци“, той губи всякаква връзка с реалността в сюрреалистичният свят на бункера. Чертае кръгови обходни маневри и решителни битки, които никога няма да се случат. Неговото обкръжение и сега безусловно го следва във все по-прозрачната мрежа от самозаблуди на изкривената реалност и маниакалните идеи. С трепереци ръце и крака и прегърбена фигура, той седи на щабната маса и движи по картата треперашите си пръсти. Когато една бомба пада близо до райхканцеларията и електрическата светлина в бункера започна да мига от експлозията, погледът му се плъзна по замръзналите лица на офицерите, стоящи мирно пред него: „Падна близо!“[1872] Поради болезненото състояние и слабостта, все повече заприличва на призрак, но все още пази нещо от своята хипнотизираща сила. Явленията на личностния разпад засягат и околната му среда. Дисциплината вече е отслабена, нарушения на протокола са чести и фамилиярничето на персонала издава истинското състояние на нещата.

Когато Хитлер влиза в голямата зала, където се провеждат събранията, рядко някой прекъсва разговора и го поздравява изправен. Тази позволена небрежност, доминира в призрачната атмосфера на придворното общество и засилва нереалността на подземния антураж. Един от участниците в срещите ще каже по-късно, че „тези прояви на сервилност, нервност и измама са почти непоносими не само за душата, но се чувстват и като физическо изтощение. Там няма нищо реално, освен страха“.[1873]

Хитлер все пак успява да вдъхва вяра и да буди най-абсурдни надежди. Неговият авторитет, въпреки всички грешки, лъжи и неправилни заключения, буквално до последните часове, когато вече няма властта да наказва и помилва, или да налага волята си, остава абсолютно неоспорим. Понякога изглежда, че успява по някакъв неразбираем начин да разруши връзката с реалността за всеки който се оказва близо до него.

В средата на август отчаяният гаулайтер Форстер се появява в бункера и съобщава, че „1100 съветски танка приближавот до Данциг, докато Вермахтът има само 4 „тигъра“ и описва с пълна откровеност пред Хитлер „цялата пагубна ситуация“, с надежда да го накара „да вземе ясно решение“. Но след кратък разговор излиза от кабинета на Хитлер „напълно променен“. Фюрерът му обещава „нови дивизии“, които ще изпрати да спасят Данциг, „и в това няма съмнение“.[1874]

Тези случаи ни позволяват да направим обратния извод: колко изкуствена и зависима от постоянното лично влияние е цялата система за лоялност в обкръжението на Хитлер. Неговото безгранично недоверие, което се разраства през последните месеци във болезнени и гротескни форми, се потвърждава допълнително от следната ситуация. Още преди началото на офанзивата в Ардените той затяга и без това строгите разпоредби за секретност, с още една необичайна мярка: иска от всички командири в армията да подпишат

[1872] Zoiler A. цит. с., стр. 152.

[1873] KTB/OKW, Bd. IV, Hlbd. 2, стр. 1700.

[1874] Zoller A. цит. с., стр. 29 и сл. През януари, по време на една от срещите, Хитлер се замисля дали „не си струва да започнете разработването на нов вид снаряд“ (Hitlers Lagebesprechungen, стр. 867), и когато ген. Карл Волф го посещава на 18 април, Хитлер, започва да му разказва за неговите „планове за близкото бъдеще“; виж: Dollmann E. цит. с., стр. 235.

споразумение за спазване тайната на информация. Тогава, на 1 януари 1945 г., жертвата на това недоверие стават последните резерви на изтребителите. Голяма ескадрила, състояща се от около 800 самолета, в този ден на ниска височина извършва неочакван дълбок налет върху съюзническите летища в Северна Франция, Белгия и Холандия и извън нея. За няколко часа са унищожени почти 1000 вражески самолета, около 100 камиона и автомобила (операция „Каменна плоча“), но поради прекомерните предписания за секретност, на връщане тя е посрещната от огъня на собствената зенитна артилерия и губи над 200 самолета (бел. пр.: т.н. приятелски огън).

Когато Варшава е изоставена на руснаците в средата на януари, Хитлер заповядва да бъдат арестувани офицерите отговорни за това и да бъдат доведени арестувани, а генералът изпълняващ длъжността началник на генералния щаб, е разпитван в продължение на много часове от Калтенбруннер и шефа на Гестапо, Мюлер.[1875]

Недоверие към офицерството той изразява и с предпочитанието си към компанията на старите съратници, сякаш иска да черпи отново сила от предишното си безразсъдство, радикализъм и увереност. Актът на назначаването на гаулайтерите за комисари по отбраната на райха е акт на връщане към старото бойно партийно приятелство. Сега си спомня за Херман Есер, който е в немилост почти 15 години, и му възлага на 24 февруари, деня на 25-годишнината от обявяването на партийната програма, да прочете съответния призив в Мюнхен, докато самият той приеме делегация от партийни функционери този ден в Берлин. В речта си се опитва да ги вдъхнови със задължителната идея за героична германска борба до последния човек: „Ако ръката ми трепери“, каза той на публиката, която е изумена от външния му вид, „и дори ако моята главата трепери, сърцето ми никога няма да трепери.“[1876]

Два дни по-късно руснаците напредват през Западна Померания към Балтийско море, давайки сигнал че са готови да нахлуят в Германия. На запад в началото на март съюзниците преодоляват „Западната стена“ по цялата ѝ дължина от Аахен до Пфалц, завземат Кьолн на 6 март и създават плацдарм в Ремаген на десния бряг на Рейн. Тогава съветските войски предприемат голяма офанзива в Унгария и отблъскват частите на СС командвани от Йозеф Зеп Дитрих. В настъпление преминават и партизанските отряди на Тито, докато западните съюзници преминават Рейн на няколко места и бързо напредват във вътрешността на страната. Войната навлиза в последния си етап.

Хитлер реагира на срива на всички фронтове с нови заповеди за оставане на място и съпротива до последния човек, изблици на ярост и органзира „летящи“ полеви съдилища. Вече за трети път, той освобождава фон Рундщедт от длъжност, лишава елитните части на Зеп Дитрих от маншетните им лентите с отличителните знаци с името на дивизиите избродирани върху тях, а на 28 март отстранява Гудериан, началника на генералния щаб, без обяснение, като го кани незабавно да вземе месец и половина отпуск за почивка.[1877] Както се

[1875] Guderian H. цит. с., стр. 360.

[1876] Goerlitz W., Quint H. A. цит. с., стр. 616; Domarus M. цит. с., стр.2202 и сл.

[1877] Guderian H. Erinnerungen, стр. 386. (бел.пр.: На 28 март 1945 г., след поредно избухване на Хитлер, Гудериан е отстранен, и изпротен в отпуск. През май 1945 г. в Тирол е пленен от американските войски. Изпратен е в Нюрнберг, пред трибунала като свидетел. Съветската страна съвсем неоснователно иска да му предяви обвинение за военни престъпления които не е извършвал, но съюзниците не се съгласяват. През 1946 г. Гудериан е изпратен за кратко в затвора Алендорф, а по-късно в Нойщат. През 1948 г. е освободен. През следващите години публикува мемоарите си „Спомени на войника“ (на немски: Erinnerungen

вижда от оцелелите протоколи от събранията, той губи всякаква ориентация и прекарва времето в безсмислени препирни, упреци и спомени. Неговата постоянна и изнервена намеса само влошава положението. В края на март дава заповед за изпращане на военна част от резерва, състояща се от 22 танка в района на Пирмасенс, но след като получаво тревожни новини от района на Мозел, пренасочва това танково подразделение „в района на Трир“, и малко след това променя отново посоката на марша „към Кобленц.“ В крайна сметка, когато пристигат новите доклади за ситуацията, той дава толкова много объркани заповеди за промяната на маршрута на движение, че никой не успява да разбере къде накрая отиват тези танкове.[1878]

Но най-важното е, че стратегията му за унищожаване вече навлиза в етапа на нейното изпълнение. Не става дума за някаква система на хладнокръвно планирано самоунищожение, а за поредица от реакции, придружени от безразсъдство, изблици на гняв и истерични припадъци. Сърцето му все пак трепна. Но зад всичко това, във всеки момент се чувства силно го е обсебило желанието за катастрофа. За да създаде атмосфера на жестока непримиримост, още през февруари възлага на министерството на пропагандата да напада и да обругава държавниците от вражеската коалиция по такъв начин, „че те да бъдат лишени от възможността да направят каквото и да е предложение към германския народ“. И когато всички мостове са изгорени, той сега отива към последната битка.[1879] Цяла поредица от заповеди, започвайки от 19 март („заповедта на Нерон“)[1880], нарежда „да се унищожат всички транспортни, комуникационни, промишлени и комунални съоръжения от военно значение, както и материални ценности на територията на райха, които могат незабавно или в обозримо бъдеще да бъдат използвани от врага, за да продължи борбата срещу нас“.

В съответствие с тези заповеди са взети незабавни мерки за подготовка за унищожаването на мини и подземни съоръжения, за преграждана не плавателните реки като се потопят натоварени с цимент кораби, за евакуация на населението към вътрешността в Тюрингия и в региона по средното течение на Елба, а изоставените градове трябва, както се казва в подготвения апел на гаулайтер Флориан от Дюселдорф, да се подпалят и разрушат. Прословутата „заповед за знамената“ предвижда, от онези къщи на които се поставят бели знамена, всички мъже да бъдат застреляни на място.[1881] Директивата на главнокомандващия изпратена в края на март, изисква борбата срещу приближаващия се враг да се води със силен фанатизъм. Но никакви мерки за осигуряване безопасността на населението не се предвиждат.

Всичко това е в противоречие с усилията предприети преди това за спасяване на художествените ценности донесени от целия континент, и многократно повтаряното от Хитлер намерение да превърне град Линц в столица на културата и изкуството.

---

eines Soldaten), издадени в България под името „Внимание, танкове“. Умира на 14 май 1954 г. в Западна Германия, на 65-год. възраст. Синът му Хайнц-Гюнтер Гудериан е също офицер и служи във Бундесвера на ФРГ.

[1878] Boldt G. цит. с., стр. 38

[1879] Speer A. цит. с., стр. 433.

[1880] Римският император Нерон (37 – 68 г.), според легендата, организира грандиозен пожар през 64 г., който унищожава 10 от 14-те квартала на Рим. Самата заповед на Хитлер с това име е публикувана в KTB/OKW, Bd. IV, Hlbd. 2, стр. 1580 и сл.

[1881] Jacobsen H.-A. 1939-1945, стр. 591 и сл.; Speer A. цит. с., стр. 586, 451.

С наближаването на края, тенденциите към митологизация се проявяват много по-ясно. Враговете нахлуват от всички страни, а Германия се оприличава на самотен герой и се мобилизира отново дълбоко вкорененото в германското съзнание, идеализирано презрение към живота, романтиката на бойното поле и избавление чрез саможертвена смърт. Укрепленията и бариерите, издигнати навсякъде и държани до последно заповед на Хитлер, символизират идеята за „забравеният огряд", който в миниатюра олицетворява цяла Германия. Тази фаталистична представа отдавна привлича неясния песимистичен емоционален свят на Хитлер и тези, които го последваха. Мотивите на Вагнер, германският нихилизъм и романтичната представа за смъртта са включени като пъстър, оперен компонент: „Искам само още нещо – край, край!"

Разбира се, неслучайно Мартин Борман в последното си оцеляло писмо от райхканцеларията, написано в началото на април 1945 г., напомня на съпругата си за смъртта и „добрият спомен за Нибелунгите в залата на крал Етцел[1882]", и е очевидно как старателинят секретар е възприел това от патрона си.[1883]

А за Гьобелс въпреки цялата безнадеждност, това са отново щастливи дни, когато Вюрцбург, Дрезден и Потсдам се превръщат непрекъснато в руини, тъй като подобни актове на безсмисленото англо-американско варварство само оправдават прогнозата на Хитлер, че демокрациите в тази война са явно победени, защото се отказват от собствените си принципи, и работят в услуга на неговите разрушителни замисли.[1884]

В изявлението си от 24 февруари Хитлер заявява, че съжалява, защо Бергхоф в Оберсалцберг все още не са станали жертва на бомбите. Но скоро след това последва набег и 318 четиримоторни бомбардировачи „Ланкастър" и за броени минути превръщат тази област според един очевидец в „лунен пейзаж".[1885]

Идеята изказвана от някои, че Хитлер се стреми да спаси собствената си личност в тази огнена вихрушка на разрушението, изобщо не отговаря на реалността.

Много по-точно е да се каже, че при целия крах, това са седмици и дни за него в които осъзнава сложните преплетени чувства на отчаяния инстинкт на самоубийството, съпътстващ го цял живот, даващ му решителността да поеме най-големия риск, и най-накрая постига целта си. За пореден път застава с гръб към стената. Едва сега играта приключва и вече не е възможно да се удвои залога. В този край има някакъв елемент на развълнувано самодоволство, показващо наличието на все още значителна волева енергия, у тази „поглъщаща торта човешка развалина", както нарича Хитлер през тези последни седмици, един от жителите на бункера.[1886]

Решението му да разруши страната, среща неочаквана съпротива. Алберт Шпеер, другар и довереник на миналите му мечти свързани с архитектурата, започва през есента на 1944 г., разчитайки на авторитета си на министър на въоръженията да се противопоставя на идеите за унищожаване, изказвани от

[1882] Бел. пр.: Етцел е германският вариант на името Атила.

[1883] The Bormann Letters, ed. by H. R. Trevor-Roper, стр. 198.

[1884] За твърдението на Хитлер, че демокрациите са се предали и отстъпли от принципите си, виж: A. Hillgruber Staatsmaenner, Bd. I, стр. 463.

[1885] Думи на началника на охраната на Берхтесгаден, Франк; виж: K. Koller, Der letzte Monat, стр. 48 сл.

[1886] Zoller A. цит. с., стр. 150.

Хитлер в окупираните страни и германските гранични региони. Шпеер е измъчван от съмнения, тъй като въпреки отчуждението, което настъпва между тях, не може да пренебрегне чувствата си, че дължи много на Хитлер, личните си симпатии, огромния артистичен потенциал, влиянието, славата, властта. Но когато му е наредено да унищожи индустрията, чувството му за отговорност, изпълнено както с чисто професионални, така и с романтични мотиви, в крайна сметка надделяват над чувството му за лична лоялност. В многобройните си доклади той се опитва да убеди Хитлер в безполезността на продължаването на войната и се противопоставя на химерите, родени в пещерната среда на щаба, с реалистичен анализ на ситуацията. Но не постига нищо друго, освен немилостта на Хитлер, и известно сантиментално пречупване. Накрая, „в отчаянието си", Шпеер съставя план за убийство на фюрера и намиращите се в бункера под райхканчеларията, като пуска отровния газ в подземната вентилационна система, но направените промени във вентилационната шахта в последния момент, осуетяват плана и за пореден и последен път спасяват Хитлер от опита за убийство.

Когато Шпеер му връчва на 18 март нов доклад, в който предвижда „със сигурност окончателния срив на германската икономика" в най-близко бъдеще и напомня за ангажимента на фюрера „да спаси хората от героичен край в случай на загубена война", накрая последва остър сблъсък. Изпълнен със своите мрачни, катастрофални настроения, Хитлер се противопоставя на думите на Шпеер с неговата концепция за смъртта, насочена сега не към грандиозно напускане на сцената, а към саморазрушително предаване на милостта на „примитивната сила на закона на природата".

Шпеер в последващото си писмо до Хитлер предава същността на разговора им по следния начин: „От това, което ми казахте онази вечер, ако съм ги разбрал правилно, следва ясно и недвусмислено: ако войната е загубена, тогава хората ще загинат. Такава е неизбежността на съдбата. Не бива да се обръща внимание на основите, от които хората се нуждаят за своя най-примитивен и по-нататъшен живот. Напротив, по-добре е сами да унищожим всичко това. Защото тази нация се е показала като слаба и бъдещето сега принадлежи на по-силна източна нация. Ако след борбата е останало нещо, то това са само по-низши хора, защото всички достойни герои са загинали. Бях изключително шокиран от тези думи. И когато ден по-късно прочетох заповедта за унищожаване и скоро след нея заповедта за евакуация, видях в тях първите стъпки към осъществяването на тези намерения".[1887]

Въпреки че заповедта за унищожаване лишава Шпеер от власт и отменя всичките му заповеди, той пътува до фронтовите зони и убеждава местните власти в безсмислието на получените заповеди, дава инструкции да се хвърлят експлозиви във водата и раздава на ръководителите на жизненоважни предприятия стрелково оръжие, за да могат да се защитят срещу пристигащите екипи на унищожителите. Призован от Хитлер, отново настоява, че войната е загубена и отказа настоятелното му предложение да излезе в отпуск. В хода на тази драматична сцена Хитлер иска от него да покаже увереност, че войната все още не е загубена и тъй като Шпеер настоява на своето мнение, опровергавайки вярата в окончателна победа, накрая, Хитлер е сломен и почти го умолява поне да изрази надежда за „успешното продължение" на войната:

[1887] Писмото на Шпеер до Хитлер, цит. по: KTB/OKW, Bd. IV, Hlbd.2, стр. 1581 и сл.

„Ако поне сте запазили надеждата, че всичко не е загубено за вас! - моли Хитлер своя министър. „Трябва да имаш надежда! ... Ще се радвам на това."

Но Шпеер мълчи. С груб тон, давайки му 24 часа за размисъл, Хитлер освобождава Шпеер, който избягва фаталните последици само чрез израз на личната си лоялност към фюрера. Хитлер е толкова трогнат, че дори връща част от отнетите му правомощия.[1888]

По същото време фюрера напуска бункера за последен път и заминава на фронтовите позиции на Одер. С автомобил „Фолксваген" достига до замъка край Фрайенвалде, където го чакат офицерите и генералите от щаба на 9-та армия. Старият, прегърбен мъж със сива коса и набръчкано лице се мъчи да изтръгне подобието на усмивка, която трябваше да вдъхне увереност. Застанал на масата, покрита с карти, той казва на офицерите около себе си, че руската офанзива срещу Берлин трябва да бъде спряна, че всеки ден, всеки час е скъп тук, за да се завърши производството но ужасното оръжие, което ще донесе повратна точка във войната. Един от офицерите казва за Хитлер, че приличал на човек, излязъл от гроба.[1889] Докато настъплението на съветските войски наистина е спряно за известно време, Западният фронт се срива напълно.

На 1 април армейската група на фелдмаршал Модел е обградена в района на Рур[1890], а на 11 април американците достигат Елба. Кьонигсберг в източна Прусия, пада два дни по-рано. На Одер руснаците се готвят да щурмуват Берлин. В онези дни, лишен от всякаква надежда, Гьобелс, както самият той свидетелства, чете на глас на отпадналия фюрер за да го развесели, „Историята на Фридрих Велики" на Карлайл, избирайки от нея само главата, която описва трудните дни на краля през зимата на 1761-1762 г .: „За това как самият велик крал вече не вижда изход, вече не знае какво да прави, как всички негови генерали и държавници са убедени в поражението му, как враговете вече преминават от победата над Прусия, към ежедневните им дела, как бъдещето му изглежда безнадеждно и в последното си писмо до своя министър граф Финкенщайн той споделя че ще се самоубие: ако няма обрат преди 15 февруари, той ще се откаже от всичко и ще се отрови. И тогава Карлайл пише: „Смели кралю, изчакай още малко и мъките ти ще свършат, слънцето на твоето щастие вече изгрява зад облаците, което предстои да се появи". На 12 февруари царицата умира (Елисавета Петровна, всъщност умира на 5 януари) и се случва чудото над Бранденбургския дом". Фюрерът, казва Гьобелс, слушаше със сълзи в очите".[1891]

С наближаването на края опитите да се търсят знаци и надежди извън реалността излизат от рамките на литературата, изпълват всичко наоколо и за пореден път демонстрира ирационалността на националсоциализма, покрита с воал на модерността.

В първите дни на април Лай препоръчва разпалено, някакъв изобретател на „лъчите на смъртта", Гьобелс се обръща към астрологията, съставят се хороскопи, и търси съвета на двама астролози. А американските войски вече стигат до подножието на Алпите и влизат във Виена, на север отрязват Шлезвиг-Холщайн. В същото време, следейки движенията на светилата, у Гьобелс, отново проблясват надеждите за голям поврат през втората половина

[1888] Speer A. цит. с., стр. 456 и сл.

[1889] Goerlitz W.. Quint H. A. цит. с., стр. 618.

[1890] Дори в обкръжение, армията на Модел от 300 000 души води отчаена съпротива до 21 април. Виждайки, че всичко е загубено, Модел се застрелва.

[1891] Trevor-Roper H. R. Hitlers letzte Tage, стр. 116.

на април. И сега, докато все още вярва на тези прогнози, той се завръща по време на въздушен полет след пътуване до фронта, и изкачвайки стъпалата на своето пропагандно министерство в светлината на пожарите, научава че американският президент Рузвелт е починал. „Той изпадна в екстаз“, както по-късно си спомня един от офицерите, и веднага заповядва да го свържат с бункера на фюрера: „Фюрере мой, поздравявам те“, извика той в слушалката. … Звездите прогнозират, че втората половина на април ще ни донесе повратна точка. Днес е петък, 13 април. Това е повратна точка!“[1892]

В самия бункер Хитлер събра по това време министрите, генералите и партийните функционери, всички тези скептици с липсата на вяра, които през последните месеци трябва да вика при себе си за да им прави „сеанси по хипноза“, и им съобщава новината: „Ето, а ви не повярвахте”.[1893]

Още веднъж му се струва, че провидението показва своята закрила с тази последна голяма намеса, по модела на онези многобройни щастливи съвпадения, които се случват до сега в живота му. В продължение на няколко часа в бункера царува шумно празнично настроение, в което се смесват облекчение, благодарност и почти отново увереност в победата.

Но това чувство преминава бързи и както си спомня Шпеер, „Хитлер седеше на стлола си съсипан, сякаш беше преживял освобождение и в същото време отново се озова в плен на безнадеждността“. Един от забравените консервативни министри, който влиза в кабинета през 1933 г., чува дори през този ден „шумоленето на крилата на ангела на историята, летящ през стаята“ и едва ли могат да се намерят по-подходящи думи, които да характеризират такова ясно отчуждение от реалността, която настъпва на почти всички нива.[1894]

Смъртта на Рузвелт избщо не оказва влияние върху хода на военните събития. Три дни по-късно съветските войски, вкарват в боя 2,5 млн войници, 41 600 оръдия, 6250 танка и 7560 самолета, и започват офанзивата срещу Берлин. На 20 април, на 56 годишния рожден ден на Хитлер, ръководството на режима се събира за последен път: Гьоринг, Гьобелс, Химлер, Борман, Шпеер, Лай, Рибентроп, както и най-висшите чинове на Вермахта. Ева Браун е пристигнала неочаквано няколко дни по-рано и всички знаят какво трябва да означава нейното пристигане. В бункера царува притворен оптимизъм, самият Хитлер по време на поздравителната церемония се опитва да се съживи още повече. Той произнася няколко кратки речи, похвали, насърчения, и споделя спомени. В градината, за последен път в присъствието на оператори и фотографи, той приема група от членове на „Хитлерюгенд“, отличили се в битките с бързо настъпващите съветски армии, разговаря нежно с тях и им връчва награди. Приблизително по същото време са извършени последните екзекуции, свързани със събитията от 20 юли 1944 г.

Първоначално Хитлер изразява намерението си да напусне Берлин същия ден и да се върне в Оберсалцберг, за да продължи борбата от тази „алпийска крепост“, под сянката на легендарната планина Винтерсберг. Част от персонала вече са изпратени там. Но в навечерието на рождения си ден той отново се

[1892] Според фрау Хаберзетел, една от секретарите на министъра на пропагандата,: Trevor Roper H.R. Hitlers letzte Tage, стр. 118. За „лъчите на смъртта“ на Лай: Speer A. цит. с., стр. 467 и сл.

[1893] Speer A. цит. с., стр. 467

[1894] От дневника на граф Шверин фон Крозиг, см.: revor-Roper H. R. Hitlers letzte Tage, стр. 117.

колебае, тъй като Гьобелс страстно го убеждава да поведе в този решителен момент от войната, битката пред портите на Берлин и ако това се случи, да потърси своя край върху руините на столицата, както подобава на миналото му, миналите му обети и историческия му ранг. В Берлин, казва Гьобелс, все още е възможно да се постигне „морална световна победа“. В същото време всички останали настояват той да напусне обречения град и да избяга, възползвайки се от все още оставащия тесен коридор, защото пръстенът около Берлин се затваря от ден на ден или дори от час на час. Но Хитлер не може да вземе решение и се съгласява само с установяването на северното и южното командване[1895] в случай, че Германия бъде разделена в хода на настъплението на противника. „Как мога да призова войските за решителната битка за Берлин“, казва той, „ако аз самият съм в безопасност в този момент!“ Накрая обявява, че оставя решението на волята на съдбата.[1896]

Големият изход започнал вечерта на същия ден. Химлер, Рибентроп, Шпеер и почти целият състав на въздушното командване се присъединяват към дългите колони от камиони, които се готвят да тръгнат през целия ден. Блед и изпотен, Гьоринг се сбогува и се оправдава с някои „спешни задачи“, но Хитлер гледа с вторачен поглед през този човек с наднормено тегло като през празно място и с презрение се отнася към слабостта и прекалената предпазливост, която открива навсякъде около себе си в този час.[1897] Това предопределя решението му. Той даава заповед, да се извърши голяма офанзива с всички налични сили и да отхвърлят руснаците, които вече навлизат в очертанията на града. Всеки войник, всеки танк, всеки самолет трябва да бъдат пуснати в действие и всяко своеволие да се наказва по най-строг начин, със смърт. Той поверява на СС обергрупенфюрер Феликс Щайнер[1898], ръководството на офанзивата, но сам дава заповед на подразделенията, сам определя изходните им позиции и сам сформира дивизиите за предстоящата последна битка, които отдавна вече не са дивизии. Един от участниците по-късно ще изразява подозрението си, че новият началник щаб ген. Ханс Кребс, за разлика от Гудериан е спрял да предоставя на Хитлер конкретна информация и го държи в невидение, оставяйки го да си „играе на война“, като спестява на всички останали участници постоянните ядове и напрежения.[1899]

[1895] На 20 април 1945 г., щаба на Вермахта е разделен на две, оперативен щаб „Север“ или „А“ и оперативен щаб „Юг“ или „В“.

[1896] Speer A. цит. с., стр. 477; Позицията на Гьобелс се потвърждава от множество доказателства, а цитираното тук изявление е направено по време на обсъждане на ситуацията на 23 април 1945 г., виж: Der Spiegel, цит. с., стр. 34.

[1897] Speer A. цит. с., стр. 477.

[1898] Генарал от СС, Феликс Щайнер (1896 – 1966 г.). На 21 април 1945 година по нареждане на Адолф Хитлер е създадена армейска група Щайнер (Armeeabteilung Steiner), командвана от него, която има задача да нанесе контраудар по съветските войски в района на южните предградия на Берлин и да пробие обръча на Първи белоруски фронт, командван от маршал Жуков. Съгласно нарежданията на Хитлер, Щайнер трябва да направи пробив в северния фланг на Червената армия, за да могат в същото време генерал Теодор Бусе и неговата армия да хванат „в клещи“ съветските войски. В битката за Берлин, на 22 април 1945 година, Хитлер нарежда на своите генерали да се бият докрай, след което да се самоубият. Виждайки пълната безсмислица на кръвопролитието, не изпълнява заповедите на Хитлер и извежда войските си от Берлин, като се предава на англичаните. След пленяването му е включен в списъка за обвиняемите в Нюрнбергския процес, но малко по-късно е изваден от списъка и освободен. Пише мемоари и книги за войната. Умира на 17 май 1966 г. в Мюнхен.

[1899] Speer A. цит. с., стр. 463.

Ясно впечатление за объркването в онези дни, в хода на операциите дават бележките на началника на щаба на ВВС Карл Колер: „21 април. Рано сутринта Хитлер се обажда: „Знаете ли, че Берлин е под артилерийски обстрел? Центъра на града“. – „Не“. – „Не чуваш ли?“ – „Не, аз съм във Вердер“. Хитлер: „В града има паника заради артилерийския огън от далечни разстояния. Това е батарея с голям калибър, поставена на релси. Вероятно руснаците са построили железопътен мост през Одер. Самолетите трябва да я открият и унищожат.“ Аз: „Врагът няма железопътен мост през Одер. Може би е успял да плени германска тежка батарея и да са я обърнали срещу града. Но вероятно говорим за руски полеви оръдия със среден калибър, чийто огън достига до центъра на града“.

Следва дълъг дебат дали руснаците имат железопътен мост през Одер или не и дали полевата артилерия на руската армия може да обстрелва центъра на града. Малко след това Хитлер отново е лично на апарата. Той иска да знае точните цифри, колко са боеготовите самолети в момента на юг от Берлин. Отговарям, че подобна информация, тъй като връзката с войските е много лоша, не може да се даде веднага. Ще трябва да се задоволим с текущите сутрешни и вечерни доклади, идващи автоматично. Това много го ядоса. След известно отново се обаждането за да изрази и негодуването си, че реактивни изтребители не са пристигнали вчера от своите летища край Прага. Обяснявам, че вражеските изтребители постоянно са били над летищата, така че нашите самолети не можеха да излитат. Хитлер се кълне: „Тогава няма нужда от реактивни самолети, и от Луфтвафе няма нужда ...“ В раздразнението си Хитлер споменава писмото на индустриалца Рехлинг и казва: „Това, което пише, ми е достатъчно! Цялото командване на Луфтвафе трябва да бъде обесено незабавно!“

Вечерта между 20,30 и 21,00 часа той отново е на телефона. „Райхсмаршалът в Каринхале има своя собствена армия. Незабавно я преподчинета на СС обергрупенфюрер Щайнер“, и с тези думи затваря. Докато размишлявам какво трябва да означава всичко това, Хитлер отновосе обажда: „Всички налични мъже от Луфтвафе в района между Берлин и крайбрежието, чак до Щетин и Хамбург, трябва да участват в офанзива, организирана по мое нареждане североизточно от Берлин“. Когато попитах къде ще се организира офанзивата, нямаше отговор, той вече беше затворил ... В редицата телефонни разговори се опитвам да постигна яснота. Ето как научавам от м-р Фрайганг от щаба на генерал Конрад, че е чул, че обергрупенфюрер Щайнер трябва да започне офанзива от района на Еберсвалд в южна посока. Но досега Щайнер е пристигнал само в Шьонвалд с един офицер. Къде са военните части за настъплението, не се знае ... В телефонен разговор с бункера на фюрера, където чак в 22,30 търся ген. Кребс и искам по-подробна информация за планираното настъпление ... Хитлер се намесва. Изведнъж развълнуваният му глас се чува в слушалката: „Съмнявате ли се в заповедта ми? Струва ми се, че се изразих доста ясно ... ” В 23,50 ч. Хитлер отново се обади. Той пита за мерките, предприети от Луфтвафе във връзка с офанзивата на Щайнер. Докладвам. В същото време подчертавам, че тези войски нямат абсолютно никакъв боен опит, не са били обучени за сухопътни битки и нямат необходимото оборудване, освен това нямат тежко въоръжение. Той ми изнася кратка лекция за ситуацията ... ”. Трябва да знаете целия този произход, за да разберете фиктивната същност на офанзивата на Щайнер, на която Хитлер възлага такива мащабни надежди: „Ще видите, казва той на Колер „руснаците

ще претърпят най-голямото поражение пред портите на Берлин, най-кървавото поражение в тяхната история.“[1900]

През първата половина на следващия ден той чака нервно и с нарастващо отчаяние новини за напредъка на операциите. В 3 часа, в началото на срещата посветена на обсъждане на ситуацията, все още няма доклад от Щайнер но става ясно, че вчерашните заповеди са толкова объркани и така са разстроили фронта, че Червената армия успява да пробие външния отбранителен пръстен в северната част на Берлин и съветските танкови части проникват в града. Офанзивата на Щайнер така и не се осъществява. И по време на обсъждането на ситуацията избухва буря, която прави тази среща на 22 април запомнящо се събитие. След кратко замислено мълчание, неспособен да се справи с безкрайно разочарованите си надежди, Хитлер започва да се ядосва. Това е нещо като глобално обвинение за малодушие, подлост и предателство към целия свят. Гласът му, станал дрезгав през последните месеци, почти до шепот, отново намира нещо от силата си. Привлечени от шума, жителите на бункера се струпват по пътеките и по стълбите и слушат, как вика, че всички са го оставили в беда. Проклина армията, говори за корупцията, слабостите, лъжите. От колко години е заобиколен от предатели и страхливци. В същото време разтърсва юмруци, по бузите му текат сълзи и както винаги се случва, във време на житейските катастрофи, придружени от изчезването на магията, остава единствено истерията, изтласкана до краен предел, и всичко се срива за него. Сега всичко свърши, казва той. И не може да направи нищо повече, остава му само смъртта. Той ще я срещне тук в града. Който иска, може да си проправи път на юг, той самият ще остане на поста си в Берлин. Всички протести и молби на хората около него, които отново попасат под влияние на словото му, когато Хитлер замълчава от изтощение, са отхвърлени от него. Той няма да позволи да бъде влачен някъде другаде и няма да напуска „Вълчата бърлога“ своевременно. Опитите на Химлер и Доениц да го убедят по телефона са неуспешни. Той не иска да слуша и Рибентроп. Вместо това повторя, че ще остане в Берлин и ще срещне смъртта на стъпалата на райхканцелария. И по думите на един от очевидците, той повтаря това над двадесет пъти.

След като продиктува текста на телеграмата с решението си че той лично ще поеме защитата на града, закрива срещата, в 20 часа вечерта. Всички участници са стреснати и изтощени.[1901]

По-късно в личните стаи на Хитлер и в тесен кръг дебатът отново се разпалва. Първо, Хитлер извиква Гьобелс и го кани да се премести с цялото си семейство в бункера на фюрера. След това започва да преглежда личните си документи и както обикновено, когато решението вече е взето, той дава заповедите бързо, без колебание. Нарежда документите да бъдат изгорени. Кани Кайтел и Йодл да отидат в Берхтесгаден, но исканията им за оперативни заповеди са отхвърлени. В отговор на новото им настояване той казва, подчертавайки неизменността на решението си: „Никога няма да напусна

[1900] Koller K. цит. с., стр. 19 и сл.

[1901] Тези събития са разказани по показанията на Кайтел, Йодл, ген. Кристиан, полк. фон Фрайтаг-Лорингхофен, Лоренц, полк. фон Белов и секретарката на Борман, фройлайн Крюгер. Описанието на събитията са обощени от Х. Р. Тревор: Trevor Roper H. R. Hitlers letzte Tage, стр. 131 и сл., както и показанията на стенографиста Герхард Хергезел: KTB/OKW, Bd. IV, Hlbd. 2, стр. 1696 и сл.

Берлин – никога!“ Известно време и двамата офицери, независимо един от друг, дори се замислят дали със сила да извадят Хитлер от бункера и да го прехвърлят в „Алпийската крепост“, но се отказват от тази идея. След това Кайтел отива в щаба на армията на Венк, разположен на около 60 км югозападно от Берлин, в горското стопанство „Старата пещера“, което през останалите дни отново става обект на преувеличени надежди, а няколко часа по-късно Йодл разказа за този разговор следното: „Хитлер взе решението да остане в Берлин, да ръководи защитата на града и да се застреля в последния момент. Той каза, че няма да може да се бие физически няма да се бие лично, тъй като тогава може да бъде ранен и да попадне в ръцете на врага. Всички направихме всичко възможно да го разубедим и предложихме да изтеглим войски от Западния фронт за да продължим борбата на Източния. На той каза, че всичко се е разпаднало, че нищо не може да направи, и е оставил райхсмаршала да го направи. В отговор на забележката, че нито един войник няма да се бие на страната на райхсмаршала, Хитлер каза: „Какво означава да се биеш? Сега няма да се налага да се биете много.“[1902]

Изглежда, че най-накрая се отказва. Неукротимото съзнание за неговата мисия, което от първите дни го придружава, понякога скрито, но остава непоклатимо, е заменено от очевидна депресия: „Той загуби вярата си“, пише Ева Браун на своя приятел под впечатлението на събитията.[1903] За пореден път през нощта Хитлер се връща в същото развълнувано състояние, както при срещата със СС-обергрупенфюрер Бергер, и се разкрещява на хората около него, които „толкова всеотдайно и дълго време понасят всичко“… „с зачервено лице“, за лъжата и предателството.[1904] Но след това, сбогувайки се с адютанта си Юлиус Шауб, двамата секретари, стенографи и много други хора от обкръжението си, сякаш вече се успокоява. И когато вечерта на следващия ден, воден от „противоречиви чувства“, Шпеер за пореден път долита над обкръжения и горящ Берлин за да се сбогува с Хитлер, той също се впечатлява от състонятието му на неестествено спокоен, съсредоточен човек. Хитлер говори за предстоящия си край като избавление: „Ще ми бъде лесно“. Дори и на признанието на Шпеер, че той е нарушавал заповедите му в последните месеци, Хитлер реагира спокойно и изглежда доста изумен, че някой може да си позволи такова своеволие.[1905] Обаче в него вече се натрупвал друг пристъп на ярост и всички останали часове от живота му са изпълнени с такива поразителни внезапни промени в настроението, от състояния на еуфория директно, без никакъв преход до дълбоки депресии, които неволно карат човек да мисли за проявлението на тези резки скокове в настроението са редзултат от дългата злоупотреба с психофармацевтичните лекарства на на Морел.[1906] Хитлер се сбогува с лекаря си вечерта на същия ден с думите: „Никакви лекарства вече не ми помогнат“.[1907] Но дори след като Морел си тръгва, той продължава да приема лекарствата си и състоянието, в което се намира сега

[1902] Така е предадено от Карл Колер, виж: Koller K. цит. с., стр. 31. Виж също: Goerlitz W. Keitel, стр. 346 и сл ., 352 се споменава и идеята за насилствено извеждане на Хитлер.

[1903] Относно писмото на Ева Браун от 22 април, е посочено в: Gun N. E. цит. с. (страницата не е посочена).

[1904] Trevor-Roper H. R. Hitlers letzte Tage, стр. 138.

[1905] Speer A. цит. с., стр. 483, 488.

[1906] Бел. пр.: Фест греши, симптомите показват, че психиатричното заболяване на Хитлер (манио-депресивната психоза) се изостря, предвид и обективната ситуация на предстоящия неизбежен край.

[1907] Trevor-Roper H. R. Hitlers letzte Tage, стр. 139.

изобщо не е на философско безразличие. Далеч от всяко сляпо подчинение на съдбата, в депресията си той неизменно запазва този скрит тон на отблъскващо презрение което може да загине само с него, но не и да бъде подтиснато.

Един от последните протоколи на обсъждания при фюрера показват характерно са него съвместно съществуване на илюзорна еуфория, депресия и презрение: „Не се съмнявам, че битката е достигнала своя връх тук. Ако наистина е вярно, че между съюзниците в Сан Франциско ще възникнат разногласия, и те ще го направят, тогава повратна точка може да настъпи само ако ударя болшевишки колос на едно място. Тогава може би останалите ще стигнат до убеждението, че има само един човек, който е в състояние да спре болшевишкия колос, а това съм аз, моята партия и настоящата германска държава. Ако съдбата реши друго, тогава ще изчезна като безславен беглец от сцената на световната история. Но мисля, че би било хилядократно по-страхливо да се самоубиеш в Оберсалцберг, отколкото да останеш тук, за да паднеш. - Мога да кажа: Аз съм фюрерът, стига наистина да мога да ръководя. И не мога да ръководя, ако съм някъде високо в планината ... Не дойдох на този свят, за да защитя само моя „Бергхоф“.

След това с удоволствие посочва загубите на противника, който „изразходва по-голямата част от силите си“ и ще бъде потупен в кръв в уличните битки за Берлин: „И сега ще легна да поспя не ме будете, събудете ме само когато над бърлогата ми се появи руски танк”.

Тогава той се оплаква, че със смъртта му всичките му спомени ще умрат и свивайки рамене, се изправя: „Но какъв е смисълът на всичко това. В края на краищата, когато трябва да измиете този цинобър[1908]“.[1909] Отсега нататък ще е така. На 23 април вечерта Гьоринг от Берхтесгаден пита по телеграфа дали законът от 29 юни 1941 г., според който той, райхсмаршала, става наследник на фюрера, влиза в сила във връзка с решението на Хитлер да остане в Берлин. Въпреки че Хитлер първоначално приема спокойно тази телеграма, формулирана с лоялен тон, Борман, старият враг на Гьоринг, успява да представи инициативата на последния като своеобразен държавен преврат и с шепота си довежда Хитлер до един от най-силните му припадъци. Упреквайки Гьоринг в мързел и неспособност, Хитлер го обвинява, че „направи възможна корупцията в нашата държава“ с неговия пример, наричайки го наркоман и лишава Гьоринг от всичките му права, чрез радиограма, продиктувана от Борман. След което изтощен, но не без видимо злорадство, се връща в апатичното си състояние, презрително казвайки: „Е, добре, оставете Гьоринг да преговаря за капитулацията. Ако войната е загубена, има ли значение кой я прави?“[1910]

Няма повече резерви. Чувството на безсилие, страх и самосъжаление го завладяват и няма нужда от жалките декори, зад които се крие толкова дълго. Част от отчаянието му се дължи на нуждата му от роли и през целия си живот той ги търси, а сега вече не намера нито една за себе си, защото в ролята на неговия идол Фридрих Велики, няма саможертвени патетични ефекти, а за ролята на онази величава фигура на вагнеровия герой, чиято поза се опитва да заеме, вече му липсват сили.

[1908] Цинобър, или киноват, HgS минерал използван като яркочервена боя от художниците.
[1909] Der Spiegel. Op. cit. S. 42 (обсъждане на обстановката от 25 април 1945 г.).
[1910] Speer A. цит. с., стр. 486.

Липсата на подкрепа, се изразява в засилващият се тремор, пристъпите на ярост и неконтролируеми ридания, за което свидетелстват много очевидци, демонстрират дилемата за загубената роля. Това се проявява за пореден път, когато вечерта на 26 април ген.полк. барон Роберт Ритер фон Грайм, назначен от него за наследник на главнокомандващия на Люфтвафе Гьоринг, пристига в обградения град с пилота си Хана Райч (жена летец), тъй като Хитлер иска това назначение да бъде направено лично от него. „В очите му, както каза Хана Райч, имаше сълзи, главата му клюмна върху гърдите му, а лицето му беше смъртно бледо“. Той говори за „ултиматума“ на Гьоринг: „Сега не остана нищо“, казва той, „нищо не ме е подминало, а сега и това. Всичко свърши. Няма несправедливост, която да не би трябвало да преживея.“ Въпреки това той все още има една много малка надежда, но в непрекъснатите разговори със себе си, я издигна до ранга на една фантастична автентичност. През нощта той моли Хана Райч[1911] да иде при него и казва, че голямата кауза заради която той е живял и се е борил, сега ще загине ако армията на ген. Венк, която вече е близо, не пробие обкръжението и отблокира градът. Той ѝ дава капсула с отрова, за нея и за ген. фон Грайм: „Но все пак се надявам, скъпа Хана, армията на ген. Венк наближава от юг. Той трябва да отблъсне руснаците достатъчно далеч, за да спаси нашия народ“.[1912]

Но в същата нощ първите съветски снаряди започват да се избухват в района на райхканцелария, а бункерът се разтриса когато стените отгоре се срутват. На някои места нападателите вече са на разстояние около 1 км. На следващия ден личният представител на Химлер в щаба на фюрера, СС групенфюрер Фегелайн, който вече е облечен в цивилни дрехи, е заловен и в бункера започват нови оплаквания за непрекъснатия ръст на предателствата. Сега всички са под подозрение. „Бедният, беден Адолф“, възкликва Ева Браун, която е сродена с Фегелайн в резултат на брака му със сестра ѝ Гретел, „всички са те изоставили, всички са те предали!“[1913]

Само Гьобелс и Борман не са подозрителни. Те образуват онази „фаланга на последните“, която Гьобелс помпозно възхвалява в една от апотеозите си за смъртта преди много години. Колкото повече Хитлер се отдава на меланхолията си, толкова повече приближава тези няколко човека до себе си. С тях той прекарва по-голямата част от вечерите след завръщането си в райхканцеларията, понякога е канен и Лай. Различни знаци сочат за някакво тайно обсебване, което скоро започва да привлича любопитството на останалите обитатели на бункера.[1914] Години по-късно става известно, че по време на тези срещи от началото на февруари до средата на април Хитлер е правил своята глобална равносметка на живота си: в поредица от дълги монолози той отново поглежда обратно по пътя който е изминал, в предпоставките и целите на неговата политика, както и пропуснатите шансове и заблуди. Както винаги, той излага мислите си многословно и разхвърляно, но тези страници представляват един от основните документи на живота му, съдържат нещо от предишните му мисли, повтаряни в старите му натрапчиви

[1911] Хана Райч (1912 – 1979 г.) е известна жена-летец и летец-изпитател на самолети. С ген. фон Грайм са в интимна връзка.

[1912] Показанията на Хана Райч в: N.B. 3734 PS; Армията на Венк се състои от три силно оредели дивизии и се намира на около 60 километра югозападно от Берлин.: Kurowski F. Armee Wenck.

[1913] Според показанията на Хана Райч.

[1914] Speer A. цит. с., стр. 433 и сл.

представи. Отправната точка на неговите разсъждения е незараснала рана от краха на идеята за германско-британски съюз. Дори в началото на 1941 г., той си мисли, че е възможно да се сложи край на тази безсмислена, погрешна война, особено след като Англия „доказа своята воля да се съпротивлява в небето над Лондон“ и „заслужава срамните поражения от италианците в Африка“.

Тогава би било възможно за пореден път да се попречи на Америка да се намесва в европейските дела и да принуди европейските сили Франция и Италия, които са показали своята слабост, да се откажат от „ненавременната си политика на величие“, и в същото време да провежда „смела политика на приятелство с исляма.“ Англия - ядрото на големия му план - можеше да се посвети „изцяло на благосъстоянието на империята си“, а Германия да бъде нейн сигурен гръб, и да изпълни истинската си мисия, „целта на моя живот и основата на която възникна националсоциализма е изкореняването на болшевизма.“[1915]

Когато анализира причините, които разрушават концепцията му, той отново се натъква на врага, който от самото начало всеки път застава на пътя му и чиято сила той не взема предвид. Както заявява, гледайки назад, грешка довела до тежки последици е следната: „Подцених мощното влияние на евреите върху британците, водени от Чърчил“. И в една от безкрайните си антисемитски атаки, страница след страница, отразена в този самодоклад, Хитлер съжалява че: „съдбата не даде на застаряващата и закостеняла Англия, един нов Пит, вместо този пиян полуамериканец![1916] По същата причина той мрази жителите на остров, които толкова неуспешно ухажва, повече от всеки друг от своите противници и не скрива задоволството си от факта, че в близко бъдеще те ще напуснат историята и след това, в съответствие с със закона на живота, ще трябва да умрат: „Английският народ ще умре от глад или туберкулоза на своя проклет остров.“[1917]

Войната със Съветския съюз, отново подчертава той, не е продиктувана от никакви волунтаристични съображения: това е основно поставяне на целта като цяло. Разбира се, опасността от неуспех винаги присъства тук, но той вярва, че отхвърлянето на тази война, ще бъде по-лошо от всяко поражение, защото е равносилно на акт на предателство: „Ние бяхме обречени на тази война и единствената ни безпокойството може да бъде едно, ако е възможно да изберем подходящия момент, за да я започнем. Ние никога нямаше да идоставим това решение, след като вече сме го взели в самото начало.“

Що се отнася до крайния срок, Хитлер далеч не е толкова сигурен в правдата и очевидният плам с който повдига този въпрос в продължение на няколко вечери, анализирайки неговите стратегически и тактически аспекти и давайки всякакви оправдателни аргументи, показва че тук той вижда една от основните си грешки, която създаде безнадеждната ситуация, толкова характерна за него.

[1915] Le Testament politique de Hitler, стр. 61 (4 февруари 1945 г.). Тъй като текстовете на оригиналите на тези записи не са ми налични, те са дадени в обратен превод от френски. Очевидно всички твърдения са достатъчно точни в езиково и семантично отношение, което не е типично за Хитлер. В разговор с автора, Алберт Шпеер изразява мнението си, че Гьобелс е редактирал сериозно ръкописа и може би е добавял нещо от себе си на някои места, но така или иначе, целият текст наподобява стила на министъра на пропагндата, а не на Хитлер.

[1916] Майката на Чърчил, Джени Джером е дъщеря на американския милионер Ленърд Джеръм.

[1917] Le Testament politique de Hitler, стр. 57 и сл. (4 февруари 1945 г.).

„Фатално за тази война е, че тя започна за Германия, от една страна, твърде рано, а от друга – малко късно. От военна гледна точка се интересувахме да започнем година по-рано. Трябваше да поема инициативата през 1938 г. и да не довеждам въпроса дотам, че тя ми беше наложена през 1939 г., когато така или иначе вече стна неизбежна. Но не можах да не се сдържа, защото британците и французите се съгласиха в Мюнхен с всичките ми искания.

Така че в това отношение войната закъсня за известно време. Но по отношение на нашата морална подготовка, тя започна твърде рано. Все още нямах време да оформя мирогледа на хората според моята политика. Ще ми отнеме 20 години, за да отгледам нов елит, елит който е усвоил националсоциалистическия начин на мислене с майчиното мляко. Германската драма е че никога нямаме достатъчно време. Обстоятелствата винаги ни притискат. И ние нямаме достатъчно време главно защото нямаме достатъчно място. Руснаците на техните огромни равнини могат да си позволят лукса да отделят време. Времето работи за тях. Но работи срещу нас ...

Фаталното е, че трябва да направя всичко това за краткия период от един човешки живот ... Там, където другите имат на разположение вечността, аз имам само мизерни няколко години. Другите знаят, че ще имат наследници, които отново ще се заемат с делото точно там, където са го оставили, които ще орат същите бразди със същия плуг. Питам се дали сред моите непосредствени наследници има човек, който е призован да вземе факлата, която е паднала от ръцете ми.

Другата ми участ е, че служа на народ с трагично минало, такъв непостоянен народ като германския, толкова променлив, изпадащ с невероятно спокойствие, в зависимост от обстоятелствата, от една крайност в друга ... ".[1918]

Това са предпоставките, фундаментални пречки на ситуацията и материала, в чийто плен попада, и с който трябва да се примири, но той самият допуска грешки, причинени от фаталната му лудост. Той прави отстъпки, които не са продиктувани от интереса или необходимоста, и е важно, че сега, хвърляйки поглед назад, той се отрича от едно от малкото останали човешки отношения в живота си и го определя като своя заблуда: „Разглеждайки събитията трезво и без никаква сантименталност трябва да призная, че моето неизменно приятелство с Италия и с Дуче се дължи на моите грешки. Може да се каже без преувеличение, че съюзът с Италия беше по-полезен за нашите врагове, отколкото за нас самите и в крайна сметка, допринесе за факта, че ние губим войната ...

Италианският съюзник ни пречеше почти навсякъде. Той ни попречи например да провеждаме революционна политика в Северна Африка, защото нашите ислямски приятели внезапно видяха в нас доброволните или неволни съучастници на своите потисници. Те все още си спомнят варварското отмъщение срещу членовете на Сенуситския орден[1919]. В допълнение, нелепото твърдение на Дуче да бъде разглеждан като „меч на исляма" предизвиква същия смях днес, както преди войната. Тази титла, подходяща за Мохамед или велик завоевател като Омар, беше дадена на Мусолини от

[1918] Le Testament politique de Hitler, стр. 87 и сл., 129 исл. (14 и 25 февруари 1945 г.); абсолютно същия Хитлер говори и по време на обсъждането на ситуацията на 5 март 1943 г. виж: Hitlers Lagebesprechungen, стр. 171, G. Rauschning: Rauschning H. Gespraeche, стр. 115.

[1919] Мюсюлмански религиозен орден, основан през 30-те години на XIX век от Мохамед ес Сенуси в Северна Африка.

няколко тъжно изглеждащи момчета, които той подкупи или сплаши. Имаше шанс за голяма политика спрямо исляма. Той я пренебрегна, както много други неща, които сме пропуснали поради нашата лоялност към съюза с Италия.

От военна гледна точка нещата едва ли са по-добри. Влизането на Италия във войната почти веднага донесе на нашите противници първите победи и даде възможност на Чърчил да вдъхне нова смелост на своите сънародници и нова надежда на англофилите по целия свят. Въпреки че италианците вече бяха показали неспособността си да запазят Абисиния и Киренаика, те имаха наглостта, без да ни помолят, без дори да ни информират, да започнат безсмисления си поход към Гърция. Това ни принуди, противно на всичките ни планове, да се включим във войната на Балканите, която имаше за нас като последица катастрофалното забавяне на войната с Русия. Можехме да нападнем Русия още на 15 май 1941 г. и да завършим кампанията преди настъпването на зимата. И всичко сега щеше да бъде различно!

От благодарност, тъй като не можех да забравя позицията на Дучето по време на аншлуза, непрекъснато отказвах да критикувам или обвинявам Италия. Напротив, винаги съм се опитвал да се отнасям към нея като към равна. Законите на живота демонстрират за съжаление, че е грешка да се третира като равен, някой, който всъщност изобщо не е равен. Съжалявам, че не послушах гласа на разума, който ми подсказваше да бъда жесток приятел с цялото си уважение към Италия“.[1920]

Най-общо казано, той съжалява за неговото спазване като цяло, за липсата на жестокост и самоконтрол, което го срива, след като е толкова близо до своя триумф. В този последен документ той самият демонстрира толкова присъщия си неоспорим радикализъм. Само в един момент винаги остава верен на себе си: „Аз се борих с евреите с открито забрало на шлема си, началото на войната беше последното предупреждение за тях“.[1921]

Що се отнася до останалото, той съжалява, че не се е справил по-безмилостно с германските консерватори, че в Испания е подкрепял не комунистите, а Франко, аристокрацията и църквата, а във Франция не е използвал възможността да освободи работническата класа от ръцете на „изкопаемата буржоазия“. Навсякъде, казва той, пламъците на въстанията на колониалните народи трябва да бъдат разпалени, провъзгласяването и

[1920] Le Testament politique de Hitler, стр. 101 и сл. (17 февруари 1945 г.). Началото на Източната кампания наистина е отложен за няколко седмици, но това решение е свързано не само с нападението на Мусолини срещу Гърция; метеорологичните условия, времето, необходимо за разполагане на съюзнически войски и т.н., също играят роля. Виж проучването в архива на изследователския център във Фрайбург по военна история "Действията на Великобритания в Гърция забавиха ли нападението на Германия срещу Русия?" Виж също: Hillgruber A. Hitlers Strategie, стр. 506., Nolte E. Faschismus in seiner Epoche, S. 586. (Бел. пр.: Относно Италия, въпреки обвинението на Фест, Хитлер е абсолютно прав, във всяка дума която казва. Италия увисва като воденичен камък на шията на Германия, както в Първата св. война, Австро-Унгария трябваше са бъде спасявана по всички фронтове от Германия, а на Балканите и от България. Забавенето на кампанията в Русия е изцяло по вина на безумната авантюра на Дуче, разгромен дори от още по-слабата във военно отношение Гърция. Италия е изключително слаба във военно отношение страна, но с мегаломански амбиции, или както Бисмарк я определя, като чакал който върви след силните, за да получи огризките от трапезата им. Също може да посочим, като фатална грешка на Хитлер е съюзът му с Япония. Той не само че не му помогна с нищо, а вместо необходимото японско нападени срещу СССР от изток, което щеше да реши войнта в полза на Германия, японското безумие я вкара преждевременно в безсмислена война със САЩ, заради Пърл Харбър.).

[1921] Le Testament politique de Hitler, стр. 78.

пробуждането на потиснатите и експлоатирани нации, египтяните и иракчаните трябва да бъдат тласнати към бунт, народите в целия Близък Изток, посрещаха германските победи с радост. Така че не поради своята агресивност и ненаситност сега умира райха, а поради неспособността му към радикализъм, поради моралната му ограниченост: „Помислете само какви възможности имахме!“ - каза той унило.

Хю Р. Тревър Ропър ще говори за „характерната яснота“, с която Хитлер в тези разговори със себе си разбира шанса и краха на идеята си за световно господство според следния принцип: той осъзнава, че Европа може да бъде доминирана само от такава континентална сила, която ще контролира западната част на Русия, ще черпи ресурси от Азия и в същото време ще поеме ролята на защитник на колониалните народи, което може да бъде постигнато чрез комбиниране на политическата революция и лозунгите за социално освобождение. Той знае, че борбата му със Съветския съюз е именно борбата за този шанс. Решаващият фактор в тази конфронтация е, че Хитлер не я провежда с цялата последователност на революционната война, той отива на тази конфронтация в съюз с традиционните дипломати и военните от старата школа, с пречка под формата на приятелство с Мусолини и нито от едините, нито от другия така и не успя да се освободи. Неговият радикализъм се оказва недостатъчен, и си позволява твърде много буржоазни чувства, буржоазно половинчатие, като се озова в тясната дупка на червей, и това е резултат от размислите му: „Животът не прощава слабостта“.[1922]

Решението за самоубийство е взето в нощта на 28 срещу 29 април. Около 22 часа, Хитлер разговаря с барон фон Грайм, разговорът им е прекъснат от слугата на Хитлер, Хайнц Линге, който му предава съобщение от Ройтерс, че

[1922] Le Testament politique de Hitler, стрр. 108 (17 февруари 1945 г.). За изявление на H.R. Trevor Roper вижте стр. 46 и сл. Мнението на Хитлер, изненадващо съвпада с думите на френския поет Пиер Дрийо ла Рошел, който в края на 1944 г., малко преди самоубийството си (на 16 март 1945 г., се отравя с фенобарбитал), обяснява причините за поражението: „Причината за краха на германския политиката не е в нейната неумереност, а в липсата на решителност. Германската революция не напредва достатъчно далеч в нито една област ... Германската революция е твърде нежна със старите лидери на икономиката и райхсвера; тя също запази старата бюрокрация. Тази двойна грешка стана очевидна на 20 юли (1944 г.). Хитлер трябваше да се справи с цялата си бруталност както с ренегатите вляво което направи, но също така безмилостно и с ренегатите вдясно, които пощади. Тъй като изобщо не го направи цялостно, последиците вече не можеха да бъдат коригирани, започнаха да придобиват все по-фатален характер в хода на войната. Във всички окупирани страни в Европа германската политика беше обременена с всякакви предразсъдъци на старите методи на война и остаряла дипломация. Тя не успя да се възползва от новостта и широтата на великолепната задача, която й беше поставена. Той се оказа неспособен да трансформира завоевателната война в стар стил в революционна война. Той вярваше, че ще успее да намали бруталността на войната до минимум, за да спечели европейското обществено мнение, но това мнение се обърна срещу него, тъй като той не му беше предложено нищо ново и спешно необходимо“. Виж: Nolte E, Faschismus, стр. 380. Той определя политиката на германците като „път към никъде“. Той критикува националсоциализма за неговото нежелание да се обърне към вътрешни източници на обновяване, като се позовава на „лявото“ крило на партията, унищожено през 1934 г. Според него Хитлер прави голяма грешка, като е убил Грегор Щрасер и Ернст Рьом, вместо да се отърве от Папен, генералите стария индустриален елит, и опеката на Гьоринг. През януари 1944 г. Дрийо пише: „Германците жънат това, което са посяли през 1940 и 1941 г.: липсата на революционен дух. Те можеха само да оправдаят нашествието и окупацията с революция. В крайна сметка целта не беше да превземат Елзас, а да унищожат митническите граници и да обединят Европа срещу Русия ... Каква голяма социалистическа и расистка революция в Европа Хитлер е провалил?!“

райхсфюрерът на СС Хайнрих Химлер се е свързал със шведския граф Бернадот, за да преговаря за капитулация на Западния фронт.

Шокът последвал тази новина е по-силен за душата му от всички изпитания през последните седмици. Хитлер винаги е смятал Гьоринг за опортюнист и корумпиран човек: следователно предателството на райхсмаршала е само потвърждение на очакваното разочарование. Но напротив, поведението на Химлер, който винаги издига лоялността като свой девиз и се гордее с нетленността си, означава срив на принципа. За Хитлер това е най-трудният възможен удар. „Той бушуваше като луд“, описва Хана Райч по-нататъшния ход на събитията, „лицето му стана червено и се промени почти до неузнаваемост“.[1923] Но за разлика от предишните пристъпи на ярост, този път той бързо беше успокоен и придружен от Гьобелс и Борман, се оттеглиха за разговор при затворени врати.

И отново, след като взема едно решение, взема всички останали заедно със себе си. За да задоволи жаждата си за отмъщение, той заповядва първо да подложи на кратък разпит Фогелайн, когото смята за съучастник на Химлер, а след това да го застреля, което е направено от охраната му в градината на райхканцеларията.[1924] След това вика Грайм и му нарежда да се опита да излети от Берлин и да арестува Химлер. И не иска да чуе никакви възражения. „Предателят не може да бъде мой наследник като фюрер“, каза той. „Гледай да не остане жив!“[1925] И едва тогава се заема да урежда личните си дела.

Нарежда набързо да се подготви заседателната зала за сватбената церемония. От намиращото се наблизо подразделение на „Фолкщурма“ е извъкан гаулайтера Валтер Вагнер, и поиска от него, да регистрира брака му с Ева Браун. На сватбата свидетели са Гьобелс и Борман. Предвид особените обстоятелства, бракът се осъществи съгласно законите на военното положение, тоест незабавно; те заявяват, че са от безупречен „арийски“ произход и не страдат от наследствени заболявания, а в брачния протокол е отбелязано, че молбата им е удовлетворена, и искането им е „проверено и установено и надлежно обосновано“. След това, както следва от същия документ, Вагнер се обръща към съпрузите със следните думи: „Сега се обръщам към тържествения акт на брака. В присъствието на горепосочените свидетели питам ви, моят фюрер Адолф Хитлер, дали се съгласявате да се ожените за фройлайн Ева Браун. В този случай ви моля да отговорите с „да“. Сега ви питам, фройлайн Ева Браун, искате ли да се ожените за моя фюрер Адолф Хитлер. В този случай ви моля да отговорите с „да“.

След като и двамата съпрузи са изразили желанието си да се оженят, в съответствие със закона, декларирам брака за сключен.“

Тогава участниците в церемонията слагат своите подписи в удостоверението, младоженката е толкова развълнувана, че започна да подписва с моминското си име, но веднага зачеркна първоначалната буква „Б“ и пише: „Ева Хитлер, родена. Браун.

После всички отиват в личните стаи на Хитлер, където се събират секретарките, готвачката Фройлайн Манзиали, приготвяща диетичните ястия за Хитлер, както и няколко помощници, за да пийнат малко и меланхолично да си припомнят старите времена.

[1923] N.B. 3734-PS.

[1924] Бел. пр.: независимо, че това е съпругът на сестрата на Ева Браун, и няма никаква конкретна вина, а разстрелът му е преди „сключването на брака му“ с Ева.

[1925] Също там.

Изглежда, че от този момент нататък всички събития и тяхното управление излизат от контрола на Хитлер: може да се предположи, че той е искал да постави последния акт като много по-грандиозен и катастрофален спектакъл, с по-голямя патетичност, стил и страх. Вместо това случващото се сега създава впечатление за невероятна безпомощност и импровизация. Спомняйки си много такива чудотворни обрати в живота си, до този момент никога не е мислил сериозно за възможността за непоправимия край. Ужасната идея за тази сватба е двойното самоубийство, и свидетелства за тривиален изход, демонстрираики колко опустошен е бил и наистина, загубил страстта си към ефектите, дори ако връзката с обединяваща смърт, събудена в него от мотивите на Рихард Вагнер, все още може да придаде на това събитие помирителна черта на трагичен срив в очите му. Но каквото и да е било свързвано с неговото име, това е краят, който разкрива мита.

Сега се разделя с нещо повече от режисирането на живот си, който винаги разбира като изпълнение на някакви роли. Въпреки всички съпътстващи обстоятелства, този брак, разгледан в различен аспект, не е само жест на благодарност към единственото същество, както отбеляза Хитлер, в допълнение към овчарското куче Блонди, останало му вярно до края. По-скоро това означава определен акт на окончателно отричане. Като фюрер – той казава неведнъж, няма право да се ожени, митологичната концепция, която влага в понятието „фюрер", не може да понесе никакви човешки черти. И сега се сбогува с тази амбиция и може да мислим, че вече не вярва в жизнеността на националсоциализма. И това го казва на гостите си, „идеята е отминала и никога повече няма да оживее".[1926] След това напуска компанията, за да диктува последната си воля в една от съседните стаи.

Хитлер прави две завещания – политическо и лично. Първото е доминирано от бурни обвинения срещу евреите, уверения за своята невинност и призиви за дух на съпротива: „Ще минат векове и от руините на нашите градове, ще се роди омраза към хората, които носят отговорност за това, на което дължим всичко, на международното еврейство и неговите съучастници".[1927]

През изминалите 25 години, зад него има безпрецедентно изкачване към върха, немислими триумфи, а след това пристъпи на отчаяние и моменти на срив, но както с удивление отбеляза неговият приятел от младостта си Август Кубичек, когато се виждат отново през 1938 г., той само остарява, но изобщо не се променя: идеологическите пасажи от политическия завет могат буквално да се считат за взети от първите документални доказателства за неговата кариера, писмо, написано през 1919 г. до Адолф Гемлих или от една от речите му като амбициозен агитатор в бирариите.

Феноменът на първичното вкостяване, отричането на всеки опит, който е така характерен за Хитлер, намира в този документ своето окончателно и допълнително потвърждение. В отделна част от документа, той изключва Гьоринг и Химлер от партията и от всички постове. Посочва адмирал Дьониц за

[1926] Trevor-Roper H. R. Hitlers letzte Tage, стр. 173.

[1927] Политическата и личната воля на Хитлер са цитирани в: N. V. 3569 PS. Правителството на райха, начело с Гьобелс, има следния състав: Борман - министър на партийните въпроси; Цайс-Инкварт – министър на външните работи; Ханке – райхсфюрер на SS; Хислер (гаулайтер на Горна Бавария) – министър на вътрешните работи; Заур – министър на въоръжението; Шернер – главнокомандващ сухопътните войски; Лай, Функ и Шверин фон Кросиг запазат предишните си позиции.

свой наследник като президент на райха, министър на войната и върховен главнокомандващ на Вермахта. Обяснението съдържащо се в завещанието, и посочва, че понятието за чест все още живее във флота, на което дори самата идея за капитулация е чужда, и несъмнено трябва да се разбира като задача да се продължи борбата дори след смъртта му, до окончателната гибел. Той назовава състава на новото правителство на райха, начело с Гьобелс. Този документ, в който няма признаци на разбиране, солидарност, щедрост и дори думи на патос, подходящи за момента, завършва със следната фраза: „Тъй като през годините на борба вярвах, че не мога да поема отговорност за създаването на семейство, сега, преди края на земния си път, реших да се оженя за момиче, което след дълги години приятелство, по собствено желание, пристигна във вече почти напълно обградения град, за да сподели съдбата си с моята. Тя доброволно, като моя съпругата ще напусне живота с мен. Смъртта ще замени за нас онова, което моят труд в служба на моя народ, ни лиши нас двамата.

Всичко, което притежавам – ако има някаква стойност, то принадлежи на партията. Ако тя престане да съществува – на държавата, ако държавата също е унищожена, тогава никакви заповеди от моя страна вече няма да са необходими.

Винаги съм събирал картините си в колекциите, които съм придобил през тези години не за лични цели, а само за разширяване на галерията в моя роден град Линц на Дунава. Най-скъпото ми желание е да имам това наследство. За изпълнител на завещанието назначавам моя най-отдаден партиен другар Мартин Борман, който има право да взема всякакви решения с окончателна и официална сила. Позволявам му да избере и предаде всичко, което има стойност като личен спомен или е необходимо за скромен буржоазен живот, на сестра ми и брат ми, както и главно на майката на съпругата ми и моите поклонници, добре познати на него служители и служителки, предимно моите стари секретарки и секретари, като фрау Винтер и т.н., които ме подкрепяха с работата си през годините.

Аз и съпругата ми, за да избегнем срама от пленичеството и капитулацията избираме смъртта. Искаме незабавно да бъдем изгорени заедно на мястото, където премина по-голямата част от работата ми през дванадесетте години служба на моя народ.“

И двата документа са подписани на 29 април в 4 часа сутринта. Направени са три копия и и направен опит да бъдта извадени от бункера по различни начини през деня. Единият от куриерите е полковник фон Под, адютант на Хитлер от Луфтвафе, който също взема и писмо за фелдмаршал Кайтел, това е последното писмено съобщение на Хитлер и завършва с много забележителни фрази: „Наодът и Вермахтът се отказаха от всичко до последно в тази дълга и сурова борба. Това беше гигантска жертва. Но много са злоупотребилите с доверието ми. Измяната и предателствота подкопават силата на съпротивата през цялата война. Следователно не съм предопределен да водя народа си към победата. Генералният щаб на сухопътните войски е несравним с Генералния щаб на Първата световна война. Усилията му изостават много от усилията на полевата армията.

Усилията и жертвите на германския народ в тази война бяха толкова големи, че не мога да повярвам, че са били напразни. И отсега нататък това

трябва да бъде целта, да се завладеят пространствата на Изток за германския народ.“[1928]

Неведнъж през последните седмици Хитлер изразява загриженост, че може да се наложи да стане „експонат в московския зоопарк“ или главен герой в „пиеса, поставена от евреин“.[1929] Тези страхове се засилват още повече, когато новината за края на Мусолини пристигна следобед на 29 април. Два дни преди това Дуче е заловен от партизани в село близо до езерото Комо и без много церемонии, е застрелян заедно с любовницата си Клара Петачи. Труповете им са закарани в Милано и окачени с главата надолу на бензиностанция на площад Лорето, където крещящата тълпа ги обсипва с удари, заплюва и хвърля камъни.

Впечатлен от тази новина, Хитлер решава да се подготви за своя край. От много хора в обкръжението му, включително слугата Хайнц Линге, шофьорът Ерих Кемпка и командирът на частния самолет Ханс Баур, той иска да обещаят, че останките му няма попадат в ръцете на врага.[1930] Подготовката която извършва, създават впечатление, на последната демонстрация на присъщото му желание за секретност, проявявано през целия му живот, и едва ли можем да си представим по-голям контраст от смъртта, която Хитлер подготвя почти тайно, и края на Мусолини, който призова останалите си поддръжници да заемат позиции във Валтелина[1931] и „да умрат там с лица към слънцето“.[1932]

Хитлер се опасява, че приготвената отрова няма да донесе бърза и гарантирана смърт. Затова нарежда да изпитаа ефекта на отровата върху любимото куче Блонди. Около полунощ Блонди е примамен в тоалетната на бункера, и фелдвебел Торнс, развъдчик на кучетата на Хитлер, му отваря устата а професор Хазе, който е част от медицинския персонал, поставя счупената ампула с отрова. Минута по-късно Хитлер влиза и вижда трупа на кучето се. След това той помолва обитателите бункера да се съберат за сбогом в заседателната зала. С мълчалив вид, обиколя целия ред, с безмълвно протегна ръка към всички. Някои му казват нещо, но той не отговоря или само мълчаливо мърда с устни. На сутринта, малко след 3 часа, той заповядва да изпратят телеграма до Дьониц, като се оплаква от недостатъчната активност на войските и отново изисква, като някакъв закъснял жест, да действа „най-бързо и по най-безмилостен начин срещу всички предатели.“

[1928] Оригиналът на този документ е унищожен и е предаден тук по спомените на фон Белов от Trevor Roper H. R. Hitlers letzte Tage, стр. 188.

[1929] Besymenski L. Der Tod des Adolf Hitler, стр. 92; Trevor-Roper H. R. Hitlers letzte Tage, стр. 189.

[1930] Заповедта за изгаряне на телата е предадена от Мартин Борман, на адютанта на Хитлер, Ото Гюнше (1917 – 2003). Този следобед той стои пред стаята, докато Хитлер и Ева Браун се самоубиват. По-късно, след като се уверява, че телата са изгорени с бензин, доставен от шофьора на Хитлер, Ерих Кемпка, Гюнше напуска бункера след полунощ на 1 май. На 2 май 1945 г. е пленен от Червената армия, които обкръжават града и отведен в Москва за разпит от НКВД.Той е затворен в Москва и след това в Бауцен в ГДР и освободен на 2 май 1956 г. По време на лишаването от свобода, Гюнше и Хайнц Линге са основни източници за операция „Мит“, биографията на Хитлер, подготвена за Йосиф Сталин. Досието е редактирано от офицери на НКВД. Докладът е приет от Сталин на 30 декември 1949 г. Публикуван е под формата на книга през 2005 г. Гюнше умира в дома си в Ломар, Северен Рейн-Вестфалия през 2003 г.

[1931] В края на Втората световна война Мусолини планира да даде решителна битка на настъпващите съюзници във Валтелина. Това е долина в Италия в Северна Ломбардия, северно от Бергамо, на границата с Швейцария, в подножието на Бернинските Алпи., където тече р.Ада и се влива в езерото Комо. (бел. пр.)

[1932] Nolte E. Faschismus in seiner Epoche. стр. 306.

По всяка вероятност обаче това е само нов опит за пореден път да забави наближаването на края, да изживее още няколко часа в очакване на отговора, да изгради още една, последната измислица: от всички „най-тежки решения“ в живота му, в сравнение с предстоящото решение, което той неведнъж нарича дребен въпрос, всъщност е най-трудното. Както обикновено, той провежда среща в края на деня. Безразлично отбеляза факта, че съветските войски вече са окупирали територията на районите Тиргартен, Потсдамерплац, както и метрото край „Фосщрасе“ в непосредствена близост до райхканцеларията. Тогава нарежда да се донесат 200 литра бензин. В два часа през нощта той яде в компанията на своите секретари и готвачи. Точно в този момент двама съветски сержанти, издигат червеното знаме на купола на близкия райхстаг. Когато вечерята приключвя, Хитлер нарежда да бъдат повикани най-близките му сътрудници, включително Гьобелс, Борман, генерали Бургдорф и Кребс, както и неговите секретари, фрау Кристиан и фрау Юнге и няколко санитари. Заедно със съпругата си той се ръкува с всеки, а след това, мълчаливо и прегърбен, изчезна зад вратата на стаята си. И сега, сякаш този живот, който е обусловен от сценичните планове и е изграден с очакването на ярки ефекти, не може да приключи с безвкусен финал, точно в този момент, според очевидци, започват танци пред трапезарията на канцеларията в бункера. Присъстващите трябва да облекчат нервното напрежение през последните седмици по такъв странен начин. И дори многократните упорити напомняния, че фюрерът се готви за смърт, не могат да ги спрат.[1933] Датата е 30 април 1945 г., около 3, 30 ч.[1934]

И какво се случва след това, вече не е възможно да се разбере ясно. Според свидетелствата на повечето оцелели обитатели на бункера, е прозвучал един-единствен изстрел. Веднага след това в стаята влиза ръководителят на стражевия екип на СС Ратенхубер[1935]. Хитлер седи, свит с покрито с кръв лице, на дивана до него лежи съпругата му, в скута й има револвер, който тя не използва, а се отровя с ампулата.

Обратно, съветските автори твърдят, че Хитлер се е самоубил, като е погълнал отрова. Противоречивите им доказателства, от една страна напълно отричат наличието на каквито и да било следи от куршум в откритите останки от черепа[1936], а от друга, опитите да се установи кой от обкръжението на Хитлер е получил задачата „да стреля от милост”, за да се гарантира, че той ще бъде мъртъв, предполага, че цялата теория за такова самоубийство е продиктувана от политически мотиви. Това създава впечатлението за последното ехо от тези опити, многократно предприемани приживе спряма Хитлер, да го омаловажат с презрително отношение към него. Сякаш самата идея, че един морално разглезен човек не може да има способности и сила, и е недостоен дори да се самоубие. Точно като „железния кръст“, който той получава, талантът му на политик, тактик, а след това и държавник, сега се

[1933] Trevor-Roper H. R. Hitlers letzte Tage, стр. 190. Това твърдение не съответства наистината. Тревор-Ропер е цитирал много непотвърдени свидетелства, което подвеждат и Фест. Никой не би си позволи да вдига шум когато фюрерът се е оттеглил да почива.

[1934] Подведен от Тревор-Ропер, Фест допуска неточност. Хитлер се самоубива не в 3, 30 ч. рано сутринта, а следобяда в 15,30 ч.

[1935] При разпитите Ратенхубер отлича да е присъствал при убийството и последвалото ознасяне на труповете и изгарянето им. Според него телата са изнесени от Линге, Борман и няколко сътрудници от охраната.

[1936] Бел. пр.: Фрагментът на този череп, дълго време представян като част от черепа на Хитлер, днес се оспорва като такъв.

поставя под въпрос със задна дата и смелостта, която е необходима за по-тежка смърт от куршум.[1937]

Ратенхубер нарежда телата да бъдат изнесени в двора. Там заповядва да ги залеят с вече приготвен за това бензин и поканва присъстващите да се качат горе на погребалната церемония. Но веднага щом се събират, руската артилерийска атака прогонва всички обратно към входа на бункера. Тогава адютантът на Хитлер, СС Ото Гюнше, хвърля горящ парцал върху двата трупа и когато пламъците избухват и обхващат телата, всички се поздравяват с вдигната ръка. Един от пазачите, който минава покрай мястото на тази церемония половин час по-късно, не може да познае Хитлер, тъй като тялото му вече е силно обгорено, „а когато отново е там около 12 часа, както по-късно казва, са останали само „люспи". Около 23 часа останките от почти напълно изгорелите трупове, според свидетелството на Гюнше, са увити в брезент и „спуснати в един от кратерите пред входа на бункера, и зарити с пръст, която после е трамбована."[1938]

В една от помпозните картини, които Хитлер обича да рисува в началото на кариерата си, той се вижда заобиколен от всеобщо ликуване, човек, чиято готовност за собствената му смърт е продиктувана от решимостта „по-добре е да бъдеш мъртъв Ахил, отколкото живо куче". Мисълта за собствената му смърт винаги е била наситена с такива идеи. Той вижда гробницата си като огромна крипта вътре в камбанарията на планирания гигантски комплекс на брега на Дунав в гр. Линц.[1939] Но намира смъртта си в съвсем друга обстановка, сред купищата руини, останки от стени, тухли и разпръснати отломки, завит в брезент и заровен в голяма дупка изкопана от съветски снаряд.

Това не е краят на историята. Два дни по-късно, след като Гьобелс, прави неуспешен опит, използвайки „общия празник на Първи май" като извинение да убеди руснаците да преговарят, се самоубива.[1940] Борман, заедно с други

[1937] В дело № 12 от съдебномедицинска експертиза, проведена от съветска комисия, се посочва, че фрагменти от смачкана ампула, съдържаща отровата, са открити в устата на починалия, смятан за Хитлер; докладът обаче не отбелязва наличието на характерната миризма на горчиви бадеми, присъща на цианидните съединения, която е открита в останалата част от откритите трупове. Германски експерти отричат възможността да намерят парчета стъкло в толкова силно изгорял труп; виж: Maser W. Hitler, стр. 432 и сл. Като се има предвид притеснението на Хитлер за евентуалния неуспешен резултат от самоубийството, възможно е той да смачка ампула с отрова и едновременно да е натиснал спусъка. Опитът на Безименски да изключи такава възможност, като се позовава на „известен съветски съдебен експерт", е неубедителен по своята форма; Бесименски Л.. цит. с., стр. 91 и сл. За гореспоменатите показания на свидетели от обкръжението на Хитлер вижте: Trevor Roper N. R. Hitlers letzte Tage, стр. 35 и сл.

[1938] От показанията на Ото Гюнше: Maser W. Hitler, стр. 432. Горните изявления принадлежат на пазача Херман, Карнау, за подробните му показания виж: Fest J. C. цит. с., стр. 431.

[1939] Така А. Шпеер каза на автора. Друг архитект, също близък до Хитлер, Херман Гислер, отрича желанието на Хитлер да бъде погребан в кула с колони, която е планирана да бъде построена на брега на Дунав близо до Линц. Там според него трябвало да бъде погребана само майката на Хитлер. Независимо от това, Шпеер уверено заявява, че помни изявленията на Хитлер, според които той иска да бъде погребан в Линц точно на това място.

[1940] Вечерта на 1 май Гьобелс нарежда на зъболекаря от СС Хелмут Кунц да инжектира шестте му деца с морфин, така че да са в безсъзнание, когато ампулите с цианид се строшат в устите им. Според последното показание на Кунц, той дава инжекциите с морфин на децата, а Магда Гьобелс и СС-оберщурмбанфюрер Лудвиг Щумпфегер, дават цианида. Към 20,30 часа Гьобелс и Магда напускат бункера и отиват в градината на райхканцларията, където се самоубиват. Съществуват няколко различни версии. В единия случай Гьобелс застрелва Магда и след това себе си. В друг случай те първо приемат ампули с цианид и са застреляни след

обитатели на бункера, успява да избяга.[1941] Навън съветските войски влизат в изоставения бункер и започват да търсят трупа на Хитлер. Съдебномедицинска експертиза на тежко изгорял мъжки торс на 8 май 1945 г. заключава, че „вероятно трупът на Хитлер“ е намерен. Въпреки това, други изявления скоро опровергават това твърдение, след което съветските власти все пак съобщават за идентифицирането на Хитлер по челюстта, след това изявлението отново е поставено под въпрос и се появява изявление, че британските власти го крият в своята зона. На конференцията в Потсдам през 1945 г. Сталин казва, че не е намерен труп, а Хитлер се крие в Испания или Южна Америка. В крайна сметка Съветите успяват да замаскират въпроса с такава мистерия, че най-невероятни легенди започват да се разпространяват за края на Хитлер. Някои твърдят, че е бил застрелян в берлинския Тиргартен от група германски офицери, други подозират, че е избягал с подводница на някакъв отдалечен остров, или че е живял в испански манастир или в някакво ранчо в Южна Америка.[1942]

Преживе Хитлер винаги дължи успехите си до голяма степен на един или друг от опонентите си, така че сега се намира някой, който му създава със задна дата и закъснение възможността да демонстрира всички заблуди на епохата, да му се измисли полумитичен живот след неговия край.

И дори това явление да няма никакви последици, то е символ. То отново подчертава достатъчно ясно, че самото появяване на Хитлер, условията на

това. Войник от СС има предварителната заповед на Гьобелс да произведе няколко изстрела в безжизнените им тела. (бел. пр.)

[1941] Около 23,00 ч. на 1 май Борман напуска бункера, заедно с водача на „Хитлерюгенд“ Артур Аксман, доктора от СС Лудвиг Щумпфегер и пилота на Хитлер Ханс Баур се опитват да си да пробият път през съветското обкръжение.] Борман носи със себе си копие от завещанието на Хитлер. Групата се придвижва пеша през тунел на Берлинското метро до станция Фридрихщрасе, където излизат на повърхността. Няколко членове на групичката се опитват да преминат р. Шпрее при моста Вайдендамер, приклекнали зад танк Тигър II. Танкът е ударен от съветска артилерия и унищожен, а Борман и Щумпфегер са повалени на земята. Но Борман, Щумпфегер и още няколко души пресичат реката на третия си опит. Те вървят покрай железопътната линия до централната железопътна гара на Берлин, където Аксман решава да ги остави и тръгва в противоположна посока. Когато среща съветски патрул, хуква обратно. Той вижда две тела, които по-късно идентифицира като Борман и Щумпфегер, на мост близо до железопътната линия, но няма време да ги разпознае. Съветските власти никога не споменават, че са намерили тялото на Борман, неговата съдба остава под съмнение в продължение на много години. На 7 декември 1972 г. строителни работници откриват човешки останки близо до станция Лертер в Западен Берлин. След аутопсия са намерени части от стъкла в челюстите на двата скелета, което подсказва, че мъжете са се самоубили с капсули цианид, за да избегнат залавяне. Единият скелет е идентифициран като Борман, като пораженията върху ключицата му съвпадат травмите на Борман, описани от синовете му след инцидент по време на езда през 1939 г. Съдебните експерти потвърждават, че размерът на скелета и формата на черепа са идентични с тези на Борман. Така, вторият скелет е приписан на Щумпфегер, тъй като е с подобна височина на последно докладваните пропорции на тялото му. В началото на 1973 г. е направена лицева възстановка на двата черепа, за да потвърди самоличността на телата. (бел.пр.)

[1942] Лев Безименский обяснява ескалацията на секретността на съветската страна по този въпрос с факта, че е спазено публикуването на резултатите от съдебномедицинската експертиза, в случай че някой реши да претендира за ролята на „фюрера, избягал по чудо“, и в допълнение, желанието да се изключи всяка грешка. Първият аргумент не заслужава сериозна дискусия, тъй като подобна сдържаност, напротив, е трябвало да провокира подобни действия и всъщност го е направила. Вторият аргумент също е трудно убедителен, тъй като резултатите от аутопсията не могат да станат по-надеждни поради дългия период от време когато е направена.: Besymenski L. Op. цит. S. 86. За различни слухове вижте: Trevor Roper H. R. Hitlers letzte Tage, S. 5 f. Същият автор разказва подробно за неуспешните си опити да получи разяснения от съветската страна или да я подтикне към сътрудничество.

неговото изкачване и неговите триумфи, имат източници и предпоставки, които далеч надхвърлят тесните рамки на чисто германските обстоятелства. Разбира се всеки народ е отговорен за своята история. Но само такова съзнание, възникнало от превратностите на епохата, без да е научило нищо, ще свърже този човек с една нация и ще се откаже от разбирането, че неговата личност концентрира най-мощната тенденция на времето, под знака на която преминава цялата първа половина на XX век.

Така че Хитлер не само унищожава Германия, но слага край на стара Европа с нейните национализми, нейните конфликти, наследствени борби и нейните неискрени императиви, както и с цялото й великолепие и величие. Може би той е заблуден, твърдейки, че тя „е надживяла своята полезност“.[1943] И неговият уникален радикализъм, неговите видения, неговата месианска трескавост и производната им безпрецедентна експлозия от енергия, го довършат. Но е абсолютно неуспоримо, че той не би могъл да унищожи Европа без помощта на самата Европа.[1944]

край на книга осма

Хитлер в щаба на група армии „Висла“, 3 март 1945 г. Среща с адм. Дьониц.

[1943] Hiligruber A. Staatsmaenner, Bd. I, стр. 187.

[1944] Бел. пр.: Определено Европа загива в 1945 г., но в резултат от окупацията на САЩ и СССР, като следствие от безумната авантюристична политика на Хитлер. Двете неевропейски свръхсили, в следващите десетилетия ще направят всичко възможно да унищожат националното чувство на европейските народи. Безусловно САЩ постига много по-големи успехи, превръщайки западноевропейците в добре хранени дебилни консуматори. Грубата и непохватна съветска пропагандна машина не успа да стори това с източноевропейците. Затова пропастта между западноевропейци и източноевропейци ще става все по-голяма, до пълното разпадане на сегашния ЕС. А появата на авторитарни държавници като Орбан, подкрепяни изцяло от своя народ, са първите предвестници на този процес.

Хана Райч   Награждаването й с железен кръст, 1941 г. Среща с Хитлер на 28.02. 1944 г.

В отбраната на Берлин са вкарани и юношите от „Хитлерюгенд“

Автоматът на Хуго Шмайзер, първообраз на съветския „Калашников“. Народното опълчение „Фолкщурм“. Обучение на младеж от „Хитлерюгенд“.

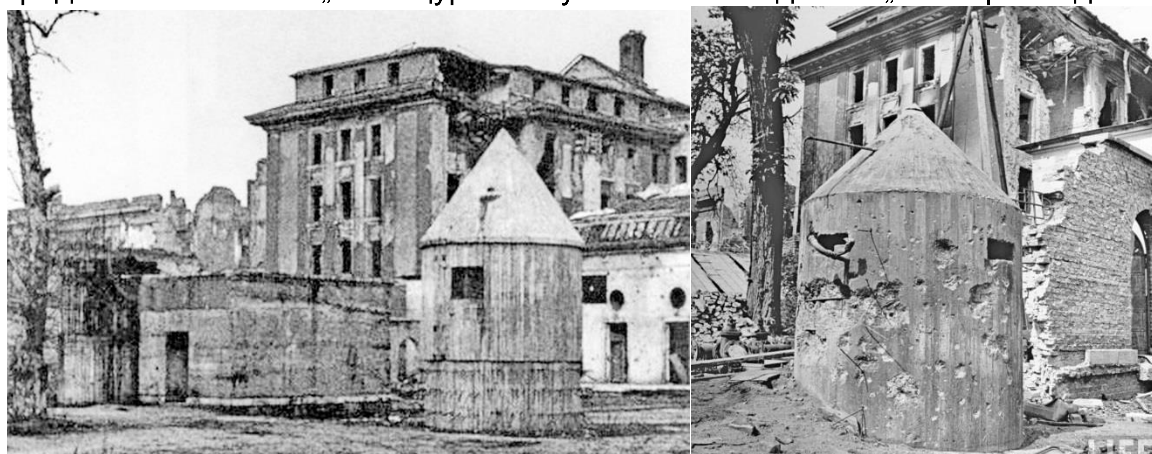

Райхканцеларията и будката на часовия – авариен изход на бункера.

Телата на Хитлер и Ева Браун се изнасят за изгарянето им.

Съветски войник, пред тубите с бензин, в градината на райхканцеларията. В бункера, дивана на който се е самоубил Хитлер с Ева Браун.

Оглед на дивана. Фалшивият фрагмент от череп преписван на Хитлер.

- 2 -

Die Erschienenen zu 1 und 2 erklären, daß sie rein arischer Abstammung und mit keiner die Eheschließung ausschließenden Erbkrankheiten befallen sind. Sie beantragen mit Rücksicht auf die Kriegsereignisse wegen außerordentlicher Umstände die Kriegstrauung und beantragen weiter das Aufgebot mündlich entgegenzunehmen und von sämtlichen Fristen Abstand zu nehmen.

Den Anträgen wird stattgegeben. Das mündlich abgegebene Aufgebot ist geprüft und für ordnungsgemäß befunden worden.

Ich komme nunmehr zum feierlichen Akt der Eheschließung. In Gegenwart der obengenannten Zeugen zu 3 und 4 frage ich Sie, Mein Führer Adolf Hitler

ob Sie gewillt sind, die Ehe mit Fräulein Eva Braun

einzugehen. In diesem Falle bitte ich Sie, mit "ja" zu antworten.

Nunmehr frage ich Sie,

ob Sie gewillt sind, die Ehe mit Mein Führer Adolf Hitler

einzugehen. In diesem Falle bitte ich auch Sie mit "ja" zu antworten.

Nachdem nunmehr beide Verlobte die Erklärung abgegeben haben die Ehe einzugehen, erkläre ich die Ehe vor dem Gesetz rechtmäßig für geschlossen.

Berlin, am 29. April 1945

Vorgelesen und unterschrieben:

1.) Ehemann: A Hitler

2.) Ehefrau: Eva Hitler geb. Braun

3.) Zeuge zu 1: Dr. Joseph Goebbels

4.) Zeuge zu 2:

5.) W. Wagner

als Standesbeamter

Брачното свидетелство на Адолф и Ева Хитлер.

ADOLF HITLER

Mein politisches Testament.

Seit ich 1914 als Freiwilliger meine bescheidene Kraft im ersten, dem Reich aufgezwungenen Weltkrieg einsetzte, sind nunmehr über dreissig Jahre vergangen.

In diesen drei Jahrzehnten haben mich bei all meinem Denken, Handeln und Leben nur die Liebe und Treue zu meinem Volk bewegt. Sie gaben mir die Kraft, schwerste Entschlüsse zu fassen, wie sie bisher noch keinem Sterblichen gestellt worden sind. Ich habe meine Zeit, meine Arbeitskraft und meine Gesundheit in diesen drei Jahrzehnten verbraucht.

Es ist unwahr, dass ich oder irgendjemand anderer in Deutschland den Krieg im Jahre

Завещанията на Адолф Хитлер.

ген.полк. Йодл пъдписва в Реймс на 7 май 1945 г., акта за капитулация на германската армия.

фелдм. Кайтел подписва капитулацията на Германия на другия ден, 8 май в Берлин.

ЗАКЛЮЧИТЕЛНИ РАЗМИСЛИ. НЕСПОСОБНОСТ ЗА ОЦЕЛЯВАНЕ

Веднъж един човек ми каза: „Виж, ако направиш това, след шест седмици Германия ще умре“. Казвам: „Какво искаш да кажеш?“ Той отговаря „Тогава Германия ще се разпадне." Казвам: "Какво искаш да кажеш?" - „Тогава Германия свършва“. Отговорих: „Германският народ в старите времена издържа войните с римляните. Германският народ устоя на миграцията на народите. След това германският народ издържа на големите войни от ранното до късното средновековие. Тогава германският народ устоя на религиозните войни на Новото време. Тогава германският народ издържа Тридесетгодишната война. След това германският народ издържа Наполеоновите войни, освободителните войни, издържа дори Световната война, дори революцията - и мен също ще издържи!

Адолф Хитлер, 1938 г.

Почти без преход и за един момент със смъртта на Хитлер и капитулацията, националсоциализмът също изчезва, сякаш е просто движение, състояние на опиянение и катастрофата породена от него.

Неслучайно в съобщенията от пролетта на 1945 г. често се появяват изрази взети от сферата на мистиката, за внезапно изчезващи „магии“, за избледняващ „призрак“ и ясно характеризират изненадващо сюрреалистичния характер на режима и внезапния му край.

Специалистите по пропагандата на Хитлер неуморно повтарят за алпийските крепости, редутите на съпротивата, както и многобройните части от „верволфи“ (върколаци) и прогнозират продължаването на войната след нейния официален край, но нищо такова не се случва и всичко се оказва блъф.

За пореден път става ясно доколко националсоциализмът и изобщо фашизмът, в своята същност зависят от преодоляващата и побеждаваща сила, амбицията, триумфа и колко е неподготвени са за момента на поражението. Не без основание се посочва, че Германия е единствената страна, победена по време на Втората световна война, която не е породила никакво съпротивително движение.[1945]

Тази липса на трайност е очевидна в поведението на водещите личности и функционери на режима. Ходът на Нюрнбергските процеси и процесите последвали по-късно срещу функционерите на НСДАП и управляващият елит на Третия райх, демонстрират с много малки изключения, ясни опити за идеологическо дистанциране от случвалото се и от престъпните деяния, които до вчера имат есхатологично значение, а сега извършителите се опитват да омаловажат или да го оспорят, и всичкото това насилие, войната, геноцида, обясняват като някакво ужасно и глупаво недоразумение.

Всичко това създава впечатление, че националсоциализмът изобщо не е феномен обхващащ цяла епоха, а е продукт на жажда за власт на един конкретен човек, изпълнен с комплекси от чувства на завист, омраза, безпокойство и жажда за завоевания, внушени от него и на един народ. Ако

[1945] Trevor-Roper H. R. Hitlers letzte Tage, стр. 74 и сл. Смятам, че твърдението изобщо не е вярно. В България, Хърватия, Унгария, Румъния, Словакия, също няма съпротивително движение, тъй като няма причини то да възникне, предвид съвпадението на интересите на Германия в този момент с интересите на народите на тези страни. Комунистическото „шумкарско“ партизанско движение, е изцяло престъпно и терористично по своя характер, у нас е организирано и финансирано от СССР, защото служи на интересите на бъдещия окупатор. В България представителите на т.нар. „съпротива“, от обикновените комунистически престъпници, до висши офицери като ген. Заимов, са национални предатели и агенти на враждебна страна. (бел. пр.)

националсоциализмът е имал дълбоки корени по онова време и е незаменимо движения, тогава военното поражение не може да го премахне и така внезапно да изтласка обратно в нощта на забравата.[1946]

Но само за около 12 години той придава нов облик на света и дори слепите могат да видят, че тези мощни процеси едва ли могат да бъдат обяснени от каприза на един самотник, завладял цялата власт. Само ако този самотник е фигура, интегрираща най-различни емоции, страхове или интереси, и ако идващи от дълбините могъщи енергии го предвижват напред, такива събития стават възможни. В тази светлина отново изплува ролята и значението на Хитлер по отношение на силите около него. Той притежава гигантски разрушаващ потенциал от агресивност, страх, себеотдаване и егоизъм, който може да бъде разбуден от някакво обстоятелство, от някакво мощно явление, което да го концентрира и подтикне към действие. Този потенциал го легитимира и генерира поразителната му сила предизвикала колосалните му триумфални победи, но след това го срива напълно.

Хитлер не е само фигура, която обединява толкова много тенденции от своето време. Той самият дава на събитията насоченост, мащаб и радикалност. Мислите му не са обременени от никакви предразсъдъци и с всички антагонизми, противници, партньори, съюзи, нации и идеи, той действа абсолютно безскруполно и хладнокръвно, обсесивно подчинен едниствено на чудовищните си цели.

Екстремизмът му съответства на вътрешната дистанция, която поддържа по отношение на всички сили. Дори приятелят му от детските и юношески години, Август Кубичек забелязва в Хитлер, тенденцията „без колебание да прехвърля хилядолетия“[1947]. И въпреки че историците не прадават такова значение на мемоарите, в поведението и мирогледа на Хитлер, се наблюдава очевидното инфантилно безразсъдство, за което намекват горните думи. Самият той казва за себе си, че гледа на всичко с „чудовищно, ледено спокойствие, лишено от всякакви скрупули и предразсъдъци“.[1948]

Въпреки все по-нарастващите си претенции още от юношеските си години, той така и не разбира какво представлява историята. Той вижда в нея само своеобразен храм на славата, широко отворен за амбициозни и честолюбиви хора. Той не осъзнава напълно смисъла и правилността на случилото се. Въпреки цялото настроение на буржоазния разпад, и атмосферата на разложене която го заобикаля, той си остава „хомо новис“ (нов тип човек).

И точно с абстрахирана и безотговорна небрежност, той тръгва да осъществява своите замисли.

[1946] Авторът или пропуска, или не иска да признае мащабната работа на пагубната американска идеологическа пропаганада, която за половин век, вкл. и до наши дни, унищожи националното чувство на германците и им втълпи комплекса за вина. Именно тази пропаганда превърна днес не само германците, а и всички западноевропейци в една разложена денационализирана и лумпенизирана сбирщина от добре затъпени консуматори, лишени от старите европейски ценности, максимално изразявани в страни като Унгария например. За съжаление в България това не се разбира от мнозинството и тук е в сила „маймунското копиране“, безкритичното слагачество, робската безропотна подчиненост и „синдрома на криворазбраната цивилизация“, придружен с комплекса за малоценност спрямо „западните“ европейци и дълбока криза в собствената национална идентичност, което е типично за една напълно деградирала, и духовно унищожена нация като нашата. (бел. пр.)

[1947] Kubizek A. цит. с., стр. 100.

[1948] Rauschning H. Gespraeche, стр. 212.

Докато другите държавници вземат предвид реалността на съществуващия баланс на силите, той изцяло го пренебрегва. Също както започва да проектира новия метрополис Берлин, без да поглежда назад към съществуващия. Хитлер планира цялостно преструктуриране на Европа, постигнато с поредица от войни, които ще променят баланса на силите в негова полза. Той преработва европейската карта по свой начин, унищожава враждебните държави, и помогаа на съюзните държава да се издигнат[1949], предизвиква революции и се опитва да сложи край колониализма. В крайна сметка той разширява емпиричния хоризонт на човечеството по гигантски начин. Ако перифразираме думите на Шопенхауер, който почита по свой начин, можем да кажем, че Хитлер дава на света урок, който никога няма да се забрави.

Доминиращия мотив даващ му възможността да използа духа на епохата, е неизменното чувство за заплаха или страхът от унищожение на който много държави и народи са били жертви през векове. Но едва сега, на кръстопътя на историята, този страх придобива универсална сила и заплашва цялото човечество.

Една от снимките направени в новата сграда на райхканцеларията, показва фолио със заглавие „Спасяването на света“, лежащо на бюрото на Хитлер. И през различните етапи от жизнения му път може ясно да се види колко упорито той се стреми към месианската роля на „спасител“. За него, тя не е само призвание и „циклопска (непосилна) задача“. В представите му животът е една театрална сцена, и тази роля се слива с главния герой на любимата му опера от младежките години „Лоенгрин“, той самия се слива с митичния вагнеров „бял рицар“, или главния герой „освободител“.[1950]

Идеята за спасението е неразривно свързана у него със самоутвърждаването на Европа, в съседство с която няма друга значима култура, всички останали континенти са само географски понятия, жизнено пространство, в което трябва да се наложи робство и експлоатация, празни пространства лишени от история: „hic sunt leones“ (тук има само лъвове)[1951].

В представите си Хитлер се възприема, като последният велик притежател на европейската история, и оттам на цялата човешка история. В неговия мироглед Европа изиграва същата роля, както германския дух в младежките му представи. Тя е най-голямата ценност, която е под заплаха и почти загубена. Той има силен инстинкт за опасността от разпадане, заплашваща континента от всички страни, заплаха за самата му вътрешна същност, както отвън, така и отвътре. Тази заплаха идва от неудържимото размножаване, запълване и буквално удушаване на земното кълбо от „низшите раси“ на Азия, Африка и Америка, както и от собствените европейски демократични идеологии, които застрашават и отричат традицията, историята и величието на Стрия континент.

[1949] Бел. пр. Съюзните държави, с изкл. на Италия, Румъния, Финландия, са старите съюзници от Първата св. война, тогава части от Австро-Унгария. От наша гледна точка, действията му на този етап са напълно справедливи. Разрушава Версайския диктат, Хърватия и Словакия получават държавност, България и Унгария осъществята в голяма степен националното си обединение, дори съединението на Гермния и Австрия и освобождаването на Судетите от чешкия диктат, е напълно естествен и справедвлив акт.

[1950] Kubizek A. цит. с., стр. 233 и сл.

[1951] Надписи върху средновековните географски карти, за обозначаване на дивите и необитаеми земи, непознати за европееeца.

Самият той е фигура от демократичната епоха, но олицетворява нейната антилиберална версия, характеризираща се с комбинация от манипулиране на изборни гласове[1952] чрез плебисцити и харизмата на лидер.

Един от трайните горчиви уроци на революцията през ноември 1918 г. е осъзнаването, че има неясна връзка между демокрацията и анархията, че хаосът е израз на истинската демокрация, а произволът е нейн закон.

Следователно не е трудно да се тълкува възходът на фюрера като последен отчаян опит да се запази стара Европа в условията на обичайното ѝ величие. Парадоксите на „феномена Хитлер“ се демонстрират от факта, че чрез грубо насилие, той се опитва да защитава чувството за стил, ред и авторитет, от надигащата се демокрацията с решаващият глас за масите, егалитаризацията на плебейството, еманципацията и разпада на националната и расова идентичност.

Но той изразява и отдавна натрупания протест срещу презрителния егоизъм на едрия капитал, срещу корумпираната смесица на буржоазната идеология и грубия материален интерес. Той вижда, че континентът е застрашен от мощен двоен натиск, носещ чуждо господство над Европа, изразяващо се в поглъщането му от „бездушния“ американски капитализъм, от една страна, и „нечовешкия“ руски болшевизъм, от друга.[1953]

Поставен между тези две сили, Хитлер определя същността на своята изявя, като „борба на живот и смърт".[1954] Разширявайки тези идеи на глобално ниво, не е трудно разпознаем парадигмата от ранния етап на утвърждаването на фашизма. Неговите привържени са масите от средната класа, които на фона на общата тревожност, се виждат в бавно задушаващите ги обятия, от една страна на профсъюзите и комунистите, а от друга на големите универсални магазини и гигантските концерни, разоряващи дребния собстеник, производител или търговец.

Появата на Хитлер може да се разбере като опит за отстояване на своеобразна трета позиция, между двете господстващи сили на епохата, между лявото и дясното, между Изтока и Запада. Това дава на речта му този двуличен характер, който не можем да определим с еднозначни определения като „консервативен“, „реакционен“, „капиталистически“ или „дребнобуржоазен“.

Намирайки се между тези позиции, той едновременно участва и в двете и взема от тях най-съществените им елементи, свеждайки ги обаче през своето неподражаемо разбиране.

С идването му на власт идва краят на конфронтацията за Германия, която избухва след Първата световна война между Уилсън и Ленин,[1955] като единият се опита да я спечели на страната на парламентарната демокрация и идеята за мир между народите, а другият на страната на световната революция, в епохата на Ваймарската република. Но след нейният край, в продължение на 12 години националсоциалистически режим тази конфронтация приключва и се

[1952] Бел. пр.: Манипулирането на изборните резултати е широко разпространено в страните с „демокрация“ вкл. и в САЩ и до болка позната традиция в България.

[1953] Бел. пр.: Това същото се случи след 1945 г., и със своите безумни действия, Хитлер катализира този процес, вместо да го спре. Днес, след крушението на руския болшевизъм, живеем точно в епохата на „бездушния“ и разлагащ американски капитализъм, също толкова вреден, колкото и болшевизма. Историята се движи по спирала, и трябва да се замислим, какво може да ни очаква в бъдеще.

[1954] Nolte E. Faschismus in seiner Epoche, стр. 507.

[1955] Ursachen und Folgen, Bd. IX, стр. XXXIX.

подновява отново след края на Хитлер, като предизвиква предполагаемото „соломоново решение“, разделило страната (на ГФР и ГДР).

Третата позиция, към която се стреми Хитлер е господство над целия континент, а Германия трябва да бъде неговото енергийно ядро. Мисия на Третия райх е да даде на уморена Европа нови стимули и да я използва като резервоар от сили за световното му господство. Хитлер е нетърпелив да компенсира загубеното време от империалистическия етап на германското развитие и следвайки призива на историята, иска да спечели най-голямата възможна награда – господството над Европа, което да му гарантира гигантско разширение на Изток, а в последствие и господство над целия свят. Той правилно изхожда от факта, че отдавна разделеното земно кълбо, вече няма да предоставя възможност за разширяване на която и да е империя и тъй като винаги е мислил в категорични алтернативни категории, смята че съдбата на Германия е или да стане световна сила, или да „завърши“ съществуването си като втората Холандия или втора Швейцария, а може би дори „като изчезне от лицето на земята и се превърне в робска нация, служеща на другите“.[1956]

Реалното съображение, че планът му изисква абсолютен краен предел на пренапрежение на силата и възможностите на страната не го смущава по никакъв начин. Той вярва, че задачата е да „принуди германския народ, който се колебае пред лицето на съдбата си, дали да върви по пътя на обикновеното съществуване, или да поеме рискования път към величието.“ Мисълта за риска свързан с този път, който може да донесе смъртта на самата Германия по време на войната, предизвиква у него типичното от младежките му години, цинично безразличие, както самият казва, че „все му е тая“.[1957]

Следователно национализмът на Хитлер също е двойствен, тъй като без колебание е готов да жертва интересите на нацията. Този национализъм е достатъчно интензивен, за да предизвика обща съпротива. Хитлер частично изразява тревожните емоции на времето и континента и неговите месиански лозунги оказват влияние далеч извън границите на страната. Германия при управлението на Хитлер се третира с уважение и завист, но той така и не успява да придаде на това благопирятно положение един по-тесен и твърд национален профил.[1958]

В хода на своите медитации в бункера, през пролетта на 1945 г. той се самоопределя като „последният шанс на Европа“ и се опитва да оправдае

[1956] Hitlers Zweites Buch, стр. 174; Hitler A. Mein Kampf, стр. 732.: Le Testament politique de Hitler, стр. 62 и сл. (4 февруари 1945 г.), който казва: „Германия нямаше избор ... Не можехме да се задоволим с въображаема независимост. Това може да е достатъчно за шведите или швейцарците, които винаги са готови да се задоволят с празни обещания, при условие, че джобовете им са пълни. И Ваймарската република не се нуждаеше от повече. Третият райх обаче не можеше да се задоволи с толкова скромни претенции. Бяхме обречени да водим война.“

[1957] Hitlers Tischgespraeche, стр. 273; Rauschning H. Gespraeche, стр. 105.

[1958] Най-известното е изказването на Уинстън Чърчил, което често се цитира, главно в немската апологетична литература: "Можете да презираме системата на Хитлер и все пак се възхищаваме на неговото патриотично постижение. Ако страната ни бъде победена, тогава се надявам, че и ние ще намерим такава възхитителен лидер, който отново ще ни вдъхне смелост и ще ни върне на мястото ни сред другите нации. (Churchill W. Great Contemporaries. New York, 1937, p. 226) Вижте още бележката на Лойд Джордж (миротворецът от Версай) след посещението му в Оберсалцберг, когато дъщеря му го поздравява в хотела в Берхтесгаден с ироничиян възглас „Хайл Хитлер!“: Schmidt P. цит. с., стр. 340.

огромното насилие, което е извършил на континента: „Тя не можеше да бъде завладяна с чар или убеждаване. За да я хвана, трябваше да я изнасиля“.[1959]

Но Хитлер, дори под формата на илюзорно предположение или от гледна точка на тактическия разчет не се явява изобщо шанс за Европа. Не е имало такъв момент, в който той да надмине себе си и да влезе в играта с ролята на политическата алтернатива. Само по време на войната прави уж не лишен от перспектива опит да придаде на кампанията срещу Съветския съюз, европейски облик. Показва се като заклет враг на „интернационализма“, още от началото на възхода си, и проявяващ се като човек от дълбоката европейска провинция, с неизменната фиксация върху антагонизмите на изпаднала в забрава епоха.

Така погледът отново се насочва към странното и противоречиво място на Хитлер във времето. Въпреки цялата си отбранителна позиция, той дълго време се смята за прогресивен по същество, за съвременна фигура на епохата, а ореолът и фокуса върху бъдещето което го заобикаля, е в съзнанието на повечето от неговите съвременници. Това е също толкова неоспоримо, колкото и анахроничната природа в която се разкрива през съвремената гледна точка. Неговата изява е модерна и съобразена с духа на времето от 20-те и 30-те години на XX век, показваща пъстра последователност от колективните представи за реда, монументалните пропорции, войнствените позиции, гордостта на човека от народните маси с аурата на „звезда“. Една от причините за успеха на националсоциализма е че той ловко присвоява и използва всички тези елементи.

В съответствие с епохата е командният стил на поведение на големи личности. Времето на възхода и успеха на Хитлер е белязано от цезаристките тенденции, достигнали тоталитарния култ към лидера в „сталинския“ Съветски съюз, и в автократичния стил на Рузвелт в САЩ, всеки от които се изявява по характерен начин. На този фон Хитлер, открито и с фундаментална острота декларира принадлежността си към този тип властелини, но съответстващ на новите времена. Той е рекламния патетичен образ на онези велики трибуни от „епохата на масите”, чиято поява се предвещава в от Освалд Шпенглер. Пред обществеността Хитлер винаги подчертава по-оптимистичния, ориентиран към бъдещето характер на националсоциализма, а не неговите регресивни, носталгични черти на културния песимизъм, превърнал се в обект на безпокойство главно за Химлер, Даре, и много членове на СС. В действителност Хитлер се страхува от бъдещето. В „Разговорите на масата“ в централата на фюрера той веднъж казва, че се радва да живее в началото на техническата ера, тъй като по-късните поколения вече няма да знаят „колко красив е бил този свят някога“. Въпреки цялата си поза, ориентирана към прогреса, той е назадничава натура, отдадена главно на образите, нормите и инстинктите на XIX век, които възприема класическата античност, като най-значимия период в историята на човечеството. И в самата му смърт, колкото и неуспешно тривиална и театрална да изглежда, тези две страни на епохата, на които се възхищава и които едновременно представя, намират своето изражение. Тук има и вагнеровия експлозивен театрален блясък, намиращ израз във финалните мотиви от „Залеза на боговете“, но има и проява на вулгарния му характер, на хазартен играч загубил всичко, който слага край на живота си, и мъртъв в креслото до него лежи мъртва неговата „театрална“

[1959] Le Testament politique de Hitler, p. 139 (26 февруари 1945 г.).

съпруга. Това е финалът, демонстриращ отпадането му от времето и за пореден път разкриващ целия архаизъм на самата му същност.

За разлика от фашисткия тип лидери като Мусолини, Морас или дори Химлер, Хитлер е съблазнен не от историята, а от това което е преживял по време на формирането си като личност, трескавостта като щастие, страха от израстването и половата зрялост, проявяващи се в инфантилното на моменти поведение.

Следователно спасението което се стреми да донесе, трябва да мине под знака на великия XIX век. Цялото му възприятие на света се ограничава и фиксира единствено върху маниакалните му идеи за борбата за съществуване, расата, и жизненото пространство, възхищението му от идолите, великите мъже на младостта му и великите мъже в чийто дела, той вижда единствено историята като едностранчив и ограничен процес, чак до последните си дни и абсурдните надежди за обрат във войната, свързани със смъртта на Рузвелт през април 1945 г.

Същото се отнася и за многобройните трудности, които му пречат да възприеме хоризонтите на настоящия век. Плашещата картина, която постоянно изплува в речите му за 140 жители на кв.км., с която се опитва да оправдае твърденията за необходимостта от разширяване на „жизненото пространство“, разкрива неспособността му да намери съвременни решения, насочени към оползотворяването на вътрешното жизнено пространство, сваля от него маската на модерен държавник, и показва, че за него модерността е само показен атрибут.

Светът в неговото време е на прага на атомната ера, но в неговия мироглед си остава идентичен с този, описан в романите на Карл Май[1960], които с удоволствие препрочита през февруари 1942 г. И затова Хитлер разбира същността на величието по наивен и популярен начин, в стила на стари приключенски романи, в образа на самотния герой, разчиташ само на силата.[1961] Измеренията на неговия мироглед включват момента, в който той иска да бъде не просто велик, а велик в начина, стила и темперамента на човека на изкуството, и когато провъзгласява „гениалната диктатура“ в една от речите си, ясно посочва, че има предвид правото на господство на хората на изкуството.[1962]

Прави впечатление, че вижда идеята си за величие в образите на Фридрих Велики и Рихард Вагнер – два феномена еднакво свързани с художествената и политическата сфера. Величието трябва да бъде „героично“, и това е най-тежкият му упрек към ранния си противник Густав фон Кар. За Хитлер, Кар „не е геройчно явление“.[1963]

[1960] Т.е. светът на „Дивия Запад“ където господства първичната сила, правото на по-силния, хишническият инстинкт и териториалната експанзия към необятната прерия, свързан с изтреблението на по-слабите „нисши“ туземци, което изцяло съвпада с неговото разбиране за историята и за света като цяло, представа която обявява за неотменен природен закон. (бел. пр.)

[1961] Llbres offer, стр. 306; Загрижеността за пренаселеността на Германия с 140 души на кв. км. намира израз в много от речите на Хитлер и неговите изявления през първите месеци на войната: Domarus M. цит. с., стр. 1177 (28 април 1939 г.), 1422 (23 ноември 1939 г.), 1456 (30 януари 1940 г.); IMT, Bd. XLI, S. 25 (22 август 1939 г.); Хитлер отхвърля така наречената вътрешна колонизация от самото начало, виж например: Hitler A. Mein Kampf, стр. 145 и сл.

[1962] Вижте тезите на Хитлер в речта му „Отечество или колония“.: Maser W. Zeugnisse, стр. 341.

[1963] Hoffmann H. цит. с. стр. 254; Adolf Hitler in Franken, стр. 26.

Той си представя величието като статична категория, намерила най-доброто въплъщение в паметниците. Не е необходима сложна интерпретация, за да видим тук в патологично изменената му психика, наивната, детска черта, проявена с едновременното напрежение и принуда върху естеството на нещата. (Бел. пр.: т.е. да искаш на момента и сега, независимо от обстоятелствата и възможностите за поситгане на искането)

Отпечатъкът на това определя цялото поведение на човека със силна воля, което той усвоява, но с много апатия, нерешителност и тревожност, които закономерно следват след такива изкуствени волеви импулси, и това циклично поведение е типично за Хитлер след всяка негова значителна енергична проява, сякаш в него има един постоянно свиващ се и разпускащ се конвулсивен, галванизиран мускул.[1964] По същия начин неговата неморалност изглежда изкуствена и напрегната, и той най-охотно я обяснява със студенината на свободната и груба сила – природата на човека господар, за да скрие огромната си жажда за възмездие и отмъщение, която го изпълва.

Въпреки всичките си прояви на макиавелистични своеволия, които толкова много и самодоволно харесва в себе си, със сигурност не е съвсем свободен от намесата на същата моралност, която презрително нарича „химера“.[1965]

Треската и лошо храносмилане са симптоми, които в наивния стил на XIX век, елементарно се обясняват със „слабите нерви“, т.е. психическата нестабилност, са компенсирани от проявите на свръхчовека. Тук не е трудно да се разпознае връзката на Хитлер с късната буржоазна ера и влиянието на личности като Гобино, Вагнер и Ницше.

Но при него тази връзка е пълна с пречупвания, странности, ограничеиня, и неслучайно с право е наречена „detache“ (отрязян, дърво без корен), тъй като корените му никога не достигат на достатъчна дълбочина.[1966] Поради това защитната му реакция е изпълнена с огромна агресивна враждебност и от „защитник“ на света, бързо преминава към унищожаването на този свят.

По един невероятен начин този човек, обърнат към миналото, реликт от XIX век, чрез своя динамизъм вкарва Германия в XX век.

Мястото на Хитлер в историята е много по-близка до големите революционери, отколкото до консервативните властници които я забавят. Хитлер черпи направляващите го стимули от желанието да предотврати настъпването на новото време и чрез въвеждането на голяма световна историческа поправка, иска да се върне към изходната точка на всички фалшиви пътища и заблуди. Според думите му, той излиза като революционер срещу революцията.[1967] Мобилизирането на силите и волята за действие, които идеята му за „спасение“ изисква, значително ускоряват процеса на еманципацията му, а прекомерното издигане на авторитета му и разширяването на властта, стила и реда, свързани с това, отслабват неговата лична отговорност и водят до успеха на тези демократични идеологии, на които той се противопоставя с такава отчаяна енергия. Мразейки революцията, той всъщност става германският феномен на революцията.

[1964] Бел. пр.: Казано с езика на психиатрията, това са типичните прояви на биполярното разстройсто, известно още като маниакално-депресивна психоза.

[1965] Rauschning H. Gespraeche, стр. 212.

[1966] Nolte E. Faschismus in seiner Epoche, стр. 409.

[1967] От защитната реча на Хитлер на 26 февруари 1924 г. на съдебния процес в Мюнхен: Boepple E. цит. с., стр. 110.

Още от 1918 г., в Германия започва процес на рязка промяна, но твърде слаб и изключително нерешителен. И само Хитлер му дава онзи радикализъм, който го прави революционен и радикално променя страната, държана замразена от рамките на определени авторитарни социални структури. Едва сега, под влиянието на претенциите за фюрерската държава, много почтени и граждански институции се срива̀т, хората са изтръгнати от обичайните си връзки, привилегиите са премахнати и всички власти, които не произхождат от самия Хитлер или не са контролирани от него, са унищожени.

Но той успява да потуши страховете и последиците от изкореняването, които съпътстват скъсването с миналото, и да ги превърне в енергия в полза на обществото, успявайки да се представи на масите по доста надежден начин като всеобхващащ ерзац-авторитет, и да елиминира най-конкретната проява на страха от революционно бъдеще – левите марксистки сили.

Разбира се, той охотно използва насилие. Но никога, от самото начало не разчита единствено на грубата сила. С много по-голям успех Хитлер противопоставя на мита за световната революция и определящата роля на пролетариата, своята съперничеща идеология. Клара Цеткин вижда в привържениците на фашизма, разочарованите хора от всички слоеве, но „най-ревностните, силни, решителни и смели елементи от всички класи“[1968], а Хитлер успява да ги обедини в ново мощно масово движение.

Зашеметяващият лозунг че „Адолф Хитлер ще погълне Карл Маркс“, с който Йосиф Гьобелс започва борбата за „червения“ Берлин, в никакъв случай не се оказва толкова нагъл, колкото изглежда в началото. Идеологическата инициатива през 30-те години на XX век, преминава от Москва към Берлин и утопията на класовото помирение се оказва очевидно много по-силна от утопията на диктатурата на една класа (пролетариата) над всички останали. Така Хитлер успява да спечели на своя страна значителни части, от предизвикващия страх пролетариат и да ги включи в пъстрия състав на своите поддръжници, където има хора от всички класи, всички категории съзнание и имуществен статус. В това отношение той наистина отговаря на претенцията си за „унищожител на марксизма“. Дори най-малкото е, че открива уязвимостта на марксизма и факта, че законите на историята в никакъв случай не са на страната на този му враг. Както наивно твърдят комунистическите идеолози, Хитлер изобщо не е последната, отчаяна стъпка на напускащия историческата сцена капитализъм.

Като фигура на социалната революция Хитлер е амбивалентен феномен, неговата многократно отбелязвана „двойна същност“ не се проявява никъде толкова ясно, както в тази връзка. Защото не може да се каже, че революцията, дело на неговите ръце, избухва уж в противоречие с неговите намерения. Революционната идея за „обновяване“, за превръщане на държавата и обществото в безконфликтна, военно сплотена „националната общност“ винаги е била доминираща. Хитлер притежава волята за промяна, идеята за целта, и готовността да ги комбинира.

Всеки, който го сравнява по образа и подобието на множеството политици от Ваймарския период, като Хугенберг, Брюнинг, Папен, Брайшайд и разбира се

[1968] В протокола от разширения пленум на Изпълнителния комитет на Коминтерна, Москва, 12-13 юни 1923 г., публикуван в: Nolte E. Theorien, стр. 92; Тази реч е интересна, защото, за разлика от всички леви конспиративни теории, които по-късно идват в обръщение, фашизмът се разглежда сериозно като сборно място за масите, разочаровани от социализма и марксизма.

лидера на комунистите Телман, не може да не го определи като несъмнено модерен феномен.

А съпътстващите обстоятелства на националсоциалистическата революция, нейният глупав радикализъм и на пръв поглед лишена от програма всеядност показват, че нейния вдъхновител и лидер е революционер, а от по-близко разстояние се виждат почти във всички процеси на насилствени трансформации „жалкия и кървав шарлатанизъм“.[1969] Следователно господството на Хитлер трябва да се разглежда не изолирано, а като радикалната, терористична, якобинска фаза в хода на онази мащабна социална революция, която въвежда Германия в XX век и тогава все още не е завършила.

Закономерно възниква и съмнението, не е ли тази революция случайна, сляпа и лишена от цел, отколкото изглежда при анализите и интерпретациите със задна дата. Не е ли тя само проява на волунтаризъм и безразсъдство в основата на което е липсата на разбиране у Хитлер, за това какво представлява Германия от гледна точка на нейната социална, историческа и психологическа уникалност и имал ли е предвид, апелирайки към ярките образи на миналото, само празен традиционализъм, който му помога да скрие ужаса на бъдещето което подготвя, зад пейзажа на народния дух?

Тези съмнения са породени от тенденцията на националсоциализма да се облича идеологически в „най-консервативните“ дрехи. Това, което националсоциализма не възнамерява да направи при никакви обстоятелства, е да възстанови прединдустриалното състояние на привилегии и въпреки амбицията си да възстанови германското минало, с достойнството му и водаческия ореол на аристокрацията, с помощта на радикалното насилие избутва страната в модерността и веднъж завинаги отрязва пътеките за връщане към онова авторитарно държавно минало, което благодарение на защитния темперамент на германците остава отворено въпреки всички социални промени.[1970] Парадоксално, но едва с Хитлер и националсоциализма, XIX век завършва в Германия.

И въпреки анахронично си впечатление Хитлер, е по-модерен или поне по-решителен в ориентацията си към съвремието, от всичките си вътрешнополитически антагонисти. Трагедията на консервативната съпротива се крие във факта, че разбирането за морала у нейните участници в много отношения надминава разбирането за политиката. Там авторитарна Германия, дълбоко затънала в романтичната си закъснялост, води безперспективна борба със съвременността. Превъзходството на Хитлер над всички негови съперници, вкл. и социалдемократите, се основава на факта, че той осъзнава необходимостта от промяна по-рязко и решително от тях.

Отричането му на съвременния свят става под знака на модерността и той дава на афекта си чертите на духа на времето. Той напълно осъзнава раздора,

---

[1969] Nietzsche F. Werke, Bd. I, стр. 1258.

[1970] Dahrendorf R. Gesellschaft und Demokratie in Deutschland, стр. 431 и сл. Консервативният традицзионализъм, не трябва да се помни без амбивалентност. Между 30 юни 1934 г. и 20 юли 1944 г. "старият режим " губи своя управляващ слой в Германия, а по-късно, и в окупираните източни райони на ГДР, губи изцяло своята икономическа и социална база. Фактите за корупция и некомпетентност избледняват пред споменът за неговата безупречност. Заминаването му има много последствия. Това означава стесняване и обедняване на сцената, позицията на консерваторите във ФРГ остана вакантна. Но спасява държавата от войнстващ антагонизъм и спестява много неприятности, които допринесоха за разпадането на Ваймарската република.

чиято принудителна жертва става като революционер. От една страна, отдава почит на заслугите на германската социалдемокрация за факта, че монархията е премахната през 1918 г., но от друга страна, говори за „тежкото страдание“, което е причинено от социалния обрат.[1971]

Вътрешното желание да го наречем революционер е свързано с факта, че идеята за революция сме свикнали винаги да свързваме в съзнанието си с идеята за прогрес. Но господството на Хитлер не оставя терминологията незасегната и една от последиците е, че концепцията за революция сега губи онази морална амбиция, за която отдавна претендира.

Националсоциалистическата революция превзема и унищожава не само остарелите социални структури. Не по-малко дълбоки са нейните психологически последици и това е най-важният ѝ аспект. Тя коренно променя цялото отношение на германците към политиката.

На много страници от тази книга беше ясно демонстрирано как германският свят е отчужден от политиката и се ръководи от личните вкусове, качества и цели. Успехът на Хитлер донякъде се дължи на това. В тази книга се вижда отсъствие на народа за дълги периоди. Той се появява само от време на време, отдалече като пасивен елемент, инструмент или декорация.[1972] И това отразява традиционното германско въздържане от политиката, което психологически е умело използвано от националсоциалистическия режим. Защото нацията на която е позволено само да маршарува, да вдига ръце с поздрава „Хайл“ и да аплодира фюрера, се възприема не толкова изолирана от политиката от режима, а като освободена от нея. В целия набор от ценности, които Третия райх популяризира, като народна общност, лидерство, съдба или величие, са посрещнати и възприемани с огромни аплодисменти, защото означават отхвърляне на политиката, мръсния свят на партиите и парламентите, триковете и компромисите. Малко неща са възприети и разбрани толкова спонтанно както склонността на Хитлер да мисли по отношение на героизма, а не на политика, на трагедията, а не на социалността, и да замени вулгарния интерес с преобладаващи мистични заместители. За Рихард Вагнер се казва, че е творил музика за хора без музикално ухо[1973], със същото право можем да кажем, че Хитлер прави политика за аполитичното множество.

Хитлер използва много успешно враждебното отношение на германците към политиката за своите цели. Чрез непрекъснатата тотална мобилизация, той принудително привлича хората в обществената сфера, но го прави под знака на опияняващи масови събития, митинги, шествия и празници, целенасочено

[1971] От реч на 25 януари 1939 г.: Jacobsen N.A., Jochmann W. Op. цит. стр. 9 (в съответния хронологичен раздел). За забележката си относно германската социалдемокрация виж Libres offer, стр. 36. За да се отърват от морално натоварения терминологичен проблем, американските социолози въвеждат в дискусията понятието „модернизация“. Според този термин фашистките системи в Италия и Германия се появяват предимно като етапи в процеса на изтласкване на традиционните социални структури. Това може да бъде само един от многото аспекти на тълкуването и че фашизмът не може да бъде дефиниран единствено чрез отношението му към процеса на индустриализация, урбанизация и рационализация. Тук все още липсва по-задълбочено и всеобхватно изследване. Apter D. The Politics of Modernization. Chicago, 1965; Turner H. A. Faschismus und Antimodernismus, In: Faschismus und Kapitalismus in Deutschland, стр. 157 и сл.

[1972] Бел.пр.: Тази тенденция напълно опровергава невярната марксическа концепция че народните маси са творци на историята. Реално е точно обратното, народните маси са безлика декорация и инструмент в ръцете на великите личности които създават историята.

[1973] Adorno Th. W. цит. с., стр. 28.

за да елиминира различните политически интереси, и така генерира нова сфера на изява, като за първи път една нация последователно се отказва от личния свят на своиите членове. Дори ако режимът позволява или изисква само ритуални форми на участие, те също променят съзнанието. Така подривните действия на социалната революция срива целият познат германски интериор, цялата сфера на лично удовлетворение от битието със своите мечти, отчужденото му от цялото светско щастие и копнежа за политика без политика.

Но от друга страна, шокът от политическа и морална катастрофа, подготвен от Хитлер за страната, повлиява промяната в нейното съзнание. Аушвиц е символ за краха на индивдуалния германски свят и егоцентричната безкористност. Факт е, че мнозинството германци не знаат нищо за случващото се в лагерите за унищожение и са много по-малко наясно с това от световната общност, която от края на 1941 г. непрекъснато получава все повече и по-тревожни доказателства за това масово престъпление.[1974]

От германска страна това се потвърждава от вече цитираната фраза на Химлер, че германската общественост не е достатъчно политически зряла, за да разбере мерките за унищожаване, и следователно СС са длъжни „да отнесат тайната със себе си в гроба." Липсата на реакция от хората към слуховете не може да бъде разбрана без да се вземе предвид традицията, която отдавна счита сферата на политиката за изключителна компетентност на държавата.

В тази плоскост, се крие една от причините за желанието на германците да забравят всичко, което се е случило преди 1945 г. Защото изместването на Хитлер от нечия памет означава, преодоляване на някакъв начин на живот, раздяла с личния свят и типа култура, която този свят представлява дълго време. Сега младото поколението направи такова рязко прекъсване, освободи се от сантименталност, предразсъдъци и спомени и прекъсна свързващите нишки, водещи към миналото.[1975] Парадоксално, но по този начин това поколение сякаш сложи край на Хитлеровата революция.

То мисли в мащаб, необичаен за Германия, в политически, социални, прагматични категории. Това поколение, с изключение на някои шумни романтични но маргинални групи, е загубило всякакъв вид интелектуален радикализъм, асоциална страст към великата теория и е оставило в миналото това, което е присъщо на германското мислене толкова дълго време: последователността, дълбочината и пренебрежението на реалността.

Това поколение[1976] има трезви и делови аргументи и всъщност не продължава повече, да използва известната фраза на Бертолд Брехт, за

[1974] Първият знак беше известната статия в „New York Post" от 20 декември 1941 г. за убийството на хиляди варшавски евреи в газовите камери.

[1975] Но пък попада под унищожаващото влияние на вулгарния американски деградиращ и доховно разлагащ, консуматорски модел на живот, който внушава изцяло „холивудските псевдоценности". (бел. пр.).

[1976] Б.пр.: Поколението за което говори Фест, е първото следвоенно поколение на Запад. Само че махалото отиде твърде далече в другата крайност. Това поколение, както и следващите са изцяло покварени от американската пропаганда и масова „култура", чийто плодове са хипи-движението, безразборният секс, наркотиците, рокендрола и свободията, отричат се традиционните европейски ценности, често наричани и християнски, въпреки че не са продукт само на религията. Днес тези първи следвоенни поколения, като поостаряха, се вкопчиха в неолиберализма, консумативизма, пълната бездуховност, дебилната „политкоректност", изразходвайки енерегията си да се борят като Дон Кихот с климата, за „правата" на изварщенците от Содом и Гомор известни като ЛГБТ, които ги имат в повече от

разговора за дървета.[1977] Съзнанието на това поколение е изключително модерно, за него няма повече царства от минало, което никога не е съществувало, и химерично бъдеще, и за първи път страната започва да живее в хармония с реалността. Но в същото време германската мисъл е загубила нещо от своята идентичност, упражнява се емпирично, готова е за компромиси и е ориентирана към общото благо. „Германският сфинкс“, за който Карло Сфорца говори малко преди идването на Хитлер на власт, се разделя с загадката си и светът се чувства по-добре по този въпрос.[1978]

В Германия и в други страни, фашистките или сродни тенденции продължават да съществуват. Някои психологически предпоставки дори и да нямат лесно разпознаваема връзка с националсоциализма, се появяват под непознати, предимно леви знамена, породени от определени социални и икономически условия. Идеологическите предпоставки, като национализма от междувоенния период, опасенията за загубата на статута на велика сила или паническият антикомунизъм се оказват най-малко упорити. Като реакция на прехода от стабилен, фиксирани порядък към бъдеще без твърди гаранции на съвременните общества, ще се срещнат определени фактори, благоприятстващи фашистки решения, докато продължава кризата на адаптивността. И изобщо не е много ясно как може да се отговори по най-ефективния начин. Опитът на националсоциализма не допринася за рационален анализ на причините за кризата, и за дълго време предотвратява подобен анализ. Гигантската сянка, хвърлена от лагерите за изтребление, засенчва знанието за степента, до която въпросните явления са свързани с епохалните или дори универсалните нужди на хората, със страховете от бъдещето, мотивите на съпротивата, с емоционалната трансформация на примитивността, с пробуждането на изпълнени със страст атавизми, така че нещата да могат да бъдат различни и да се възстанови един вид естествено състояние.

Тези аспекти на събитията отдавна са изтласкани в сянка. Моралното възмущение засенчва разбирането, че тези последвалите на Хитлер, които организират както тържествата, така и варварските престъпления, са също хора, а не чудовища. И вълненията обхванали света в края на 60-те години на XX век, отново разкриват много елементи, които често се срещат в описанията на предфашистките времена: афект насочен срещу цивилизацията, жажда за спонтанност, опиянение и образност, необузданост на младостта и естетизирането на насилието. Вярно е, че все още остава огромно разстояние и всички съвпадения между тези явления и ранни движения завършват там,

---

останалите и разсъждават дали полът е биологична или социална категория. Тези поколения вече като напълно неадекватни политици на съвр. ЕС, го напълниха с взривоопасна смес от нискокултурни престъпни елементи от Азия и Африка, които вече застрашават собствената им идентичност, устройвайки садистични атентати и кланета под знамето на радикалия Ислям. Със своето неадекватно поведение и политика, те подготвят почвата в Европа, за нови сътресения и възраждането на своя антипод – новият и все още много неясен вариант на „фьолкише“ движения подобни на националсоциализма и фашизма. Историята се повтаря но чрез нови вариации в движението си по спиралата на времето!

[1977] Brecht B. Gedichte, Bd. IV, C. 143. От стихотворението на Б. Брехт „Към потомците“. В контекст звучи така: „Сега са дошли такива времена, / че даже и ако говорим за дървета / могат да ни обвиняват - /За да прикриет зверствата си тази измет“.

[1978] Sforza C. Europaelsche Diktaturen, стр. 131.

където възниква въпросът за слабите и потиснатите – въпрос, на който фашизмът няма отговор.[1979]

Въпреки че Хитлер се самонарича „най-големият освободител на човечеството“, по пародаксален начин се позовава на „изкупителната доктрина за незначителността на самия човек“.[1980] За него индивидът няма никакво значение, ако не е съставна част на масата. Не бива обаче да се забравя, че в миналото фашисткият синдром почти никога не се появявава в чист вид, съдържащ всичките си елементи, и че рязкото му преминаване в нови разновидности винаги е възможно.

Тъй като корените на фашизма са в корените на кризата на епохата, той ще остане латентен и ще намери своя край само със самата епоха. И тъй като е реакция и отчаян отбранителен рефлекс, в самата му природа е присъщо, че предпоставките, на които се основава са само предпоставки, тоест фашистките движения се нуждаят от повече от другите политически групировки, от изключителен, харизматичен лидер. Именно той можа да натрупа всички негативни емоции и да ги фокусира, да назовава врагове по име, да превръща депресията в опиянение и безсилието – в осъзнаване на силата. Едно от най-впечатляващите постижения на Хитлер е, че успява да отгатне толкова големи перспективи в кризата на психическия срив и да ги използва. Като никой друг, той овладява идеологическите и динамичните възможности на междувоенните години. Но с неговия край всичко неизбежно се срива и извисените, съсредоточени и целенасочено управлявани чувства незабавно се връщат, по закона на ентропията в своето първично, хаотично и отпуснато първоначално състояние.

Тази неспособност за оцеляване е осезаема на всички нива. Колкото и да подчертава Хитлер трансперсоналния аспект на задачата си, колкото и да притиска мисията си и колкото и да се представя за инструмент на провидението, той никога не се издига над своето време.

Тъй като не може да даде вдъхновяваща вяра в картина на бъдещото състояние на света, никаква надежда, никаква вдъхновяваща цел, нито една от концепциите му не е оцеляла. И идеите, които винаги използва само като инструменти, остават след него очукани и компрометирани. Този велик демагог не оставя след себе си нито една дума, нито една запомняща се формула, точно както нито една негова сграда не е оцеляла до днес. Въпреки, че е толкова нетърпелив да стане най-великият архитект на всички времена, след него остават само величествени руини. Сред всички документи, свидетелстващи за психическата сила на неговия феномен, ще намерим малко повече от това, което говори за въздействието на гласа му, което днес вдъхва чувство на смущение, а не на чар. За това какво романтично недоразумение лежи в основата на съображенията му, говори факта, че скоро след т. нар. „завземане на властта“ най-ревностните радикали в редиците на НСДАП, започват да твърдят че „мъртвият Хитлер е по-небходимо за движението, отколкото живия“… и някой ден той трябва да изчезне в мъглата на легендата и трупът му да не бъде намерен, така че той „за вярващите маси да завърши в мистерия“.[1981]

Отново е потвърдено, особено ясно в преломния момент на войната, че без каталитичната сила на Хитлер няма да има нищо и без личното присъствие

[1979] Nolte E. Theorien, стр. 71.
[1980] Rauschning H. Gespraeche, стр. 212.
[1981] Rauschning H. Gespraeche, стр. 150, 262, 264.

на великия „фюрер“ всичко моментално се срива: воля, цел, солидарност. Хитлер няма тайна, която да надхвърля непосредственото му настояще. Хората, чиято лоялност и възхищение са спечелени от него, не следват визията, а силата. И в ретроспекция, неговият живот изглежда като непрекъснато освобождаване на гигантска енергия. Въздействието на тази енергия е огромно, страхът, който вдъхновява, е без аналог но отвъд това, малко остава в паметта. …

ЛИТЕРАТУРА

Abendroth, Wolfgang (Hrsg.). Faschismus und Kapitalismus: Theorien ueber den sozialen Urspruenge und die Funktion des Faschismus. Frankfurt/M., 1967

Adorno, Theodor W. Versuch ueber Wagner. Muenchen, 1964.

Andics, Hellmuth. Der ewige Jude: Ursachen und Geschichte des Antisemitismus. Wien, 1965

Arendt, Hannah. Elemente und Urspruenge totaler Herrschaft. Frankfurt/Main, 1955.

Eichmann in Jerusalem. Muenchen, 1964

Baden, Prinz Max v. Erinnerungen und Dokumente. Stuttgart, 1968

Benn, Gottfried. Gesammelte Werke in vier Baenden. Hrsg. von Dieter Wellershof. Wiesbaden, 1961.

Bennecke, Heinrich. Hitler und die SA. Muenchen; Wien, 1962.

Wirtschaftliche Depression und politischer Radikalismus. Muenchen, 1968

Besymenski, Lew. Der Tod des Adolf Hitler. Hamburg, 1968.

Bloch, Charles. Hitler und die europaeischen Maechte 1933/34: Kontinuitaet Oder Bruch. Frankfurt/M., 1966

Boberach, Heinz (Hrsg.) Meldungen aus dem Reich: Auswahl aus den geheimen Lageberichten des Sicherheitsdienstes der SS 1939-1944. Neuwied, 1965

Boehme, Helmut. Deutschlands Weg zur Grossmacht. Koeln; Berlin, 1966

Boelcke, Willi A. (Hrsg.) Wollt ihr den totalen Krieg?: Die geheimen Goebbels-Konferenzen 1939-1943. Stuttgart, 1967

Boepple, Ernst. Adolf Hitlers Reden. 3. Aufl. Muenchen, 1933

Boldt, Gerhard. Die letzten Tage der Reichskanzlei. Hamburg, 1947

Bonnet, Georges. Vor der Katastrophe. Koeln, 1951

Bor, Peter. Gespraeche mit Haider. Wiesbaden, 1950.

Bouhler, Philipp. Kampf um Deutschland: Ein Lesebuch fuer die deutsche Jugend. Berlin, 1938

Bracher, Karl Dietrich. Die Aufloesung der Weimarer Republik: Eine Studie zum Problem des Machtverfalls in der Demokratie. Stuttgart; Duesseldorf, 1955. (сокр. Aufloesung)

Deutschland zwischen Demokratie und Diktatur. Bern; Muenchen, 1964

Die deutsche Diktatur: Entstehung, Struktur, Folgen des Nationalsozialismus. Koeln; Berlin, 1969. (сокр. Diktatur)

Bracher, Karl Dietrich, Sauer, Wolfgang u. Schulz, Gerhard. Die nationalsozialistische Machtergreifung: Studien zur Errichtung des totalitaeren Herrschaftssystems in Deutschland 1933/34. Koeln; Opladen, 1960. (сокр. Machtergreifung)

Brecht, Arnold. Vorspiel zum Schweigen: Das Ende der deutschen Republik. Wien, 1948.

Brenner, Hildegard. Die Kunstpolitik des Nationalsozialismus. Reinbek, 1963

Bronder, Dietrich. Bevor Hitler kam. Hannover, 1964 Broszat, Martin. Der Staat Hitlers. Muenchen, 1969 Bruening, Heinrich. Memoiren 1918-1934. Stuttgart, 1970 Bryant, Arthur. Kriegswende. Duesseldorf, 1957 – Sieg im Westen 1943-1946. Duesseldorf, 1960 Bucher, Peter. Der Reichswehrprozess: Der Hochverrat der Ulmer Reichswehroffiziere 1929/30. Boppard, 1967

Buchheim, Hans. Die SS – das Herrschaftsinstrument:

Befehl und Gehorsam // Anatomie des SS-Staaten. Olten;

Freiburg i. Br., 1965

Buchheit, Gert. Hitler, der Feldherr: Die Zerstoerung einer Legende. Rastatt, J958.

Bullock, Alan. Hitler: Eine Studie ueber Tyrannei.

Duesseldorf, 1959.

Burckhardt, Carl Jacob. Meine Danziger Mission 1937-1939. Zuerich; Muenchen, 1960.

Burckhardt, Jacob. Gesammelte Werke. Basel, 1956 Burke, Kenneth. Die Rhetorik in Hitlers «Meim Kampf» und andere Essays zur Strategie der Ueberredung.
Frankfurt/M., 1967
Butler, James R. M. Lord Lothian «Philipp Kerr» 1882-1940. London; N.Y., 1960
Butler, Rohan D'O. The Roots of National Socialism. N.Y., 1942
Calic, Edouard. Ohne Maske: Hitler-Breiting. Geheimgespraeche 1931. Frankfurt/M., 1968
Carsten, Francis L. Der Aufstieg des Faschismus in Europa. Frankfurt/M., 1968
Cartier, Raymond. Der Zweite Weltkrieg. Bd. 1-2. Muenchen, 1967
Chamberlain, Houston Stewart. Die Grundlagen des 19. Jahrhunderts. 6. Aufl. Muenchen, 1906
Churchill, Winston. Der Zweite Weltkrieg. Bern, 1954
Ciano, Galeazzo. Tagebuecher 1939/43. Bern, 1946
Cooper, Duff. Das laesst sich nicht vergessen. Muenchen 1954
Coulondre, Robert. Von Moskau nach Berlin. 1936-1939. Bonn, 1950
Crankshaw, Edward. Die Gestapo. Berlin, 1959.
Czihon, Eberhard. Wer verhalf Hitler zur Macht? Koeln 1967
Dahlerus, Birger. Der letzte Versuch. Muenchen, 1948
Dahrendorf, Ralf. Gesellschaft und Demokratie in Deutschland. Muenchen, 1965
Daim, Wilfried. Der Mann, der Hitler die Ideen gab. Muenchen, 1958.
Dallin, Alexander. Deutsche Herrschaft in Russland 1941-1945: Eine Studie ueber Besatzungspolitik. Duesseldorf, 1958.
Deakin F. W. Die bmtale Freundschaft: Hitler, Mussolini und der Untergang des italienischen Faschismus. Koeln, 1962
Delmer, Sefton. Die Deutschen und ich. Hamburg, 1963
Deuerlein, Ernst. Der Hitler-Putsch: Bayerische Dokumente zum 8./9.. November 1923. Stuttgart, 1962
Der Aufstiegder NSDAP 1919-1933. Duesseldorf, 1968. (Aufstieg)
Deutsch, Harold C. Verschwoerung gegen die Krieg: Der Widerstand in den Jahren 1939-1940. Muenchen, 1969 Diels, Rudolf. Lucifer ante portas. Zuerich, s.a. Dietrich, Otto. Mit Hitler in die Macht. Muenchen, 1934
12 Jahre mit Hitler. Muenchen, 1955.
Doenitz, Karl. Zehn Jahre und zwanzig Tage. Frankfurt/M.; Bonn, 1964
Dollmann, Eugen. Dolmetscher der Diktatoren. Bayreuth, 1963
Domarus, Max. Hitler: Reden und Proklamationen 1932-1945. Kommentiert von einem deutschen Zeitgenossen. Bd. 1-2. Wuerzburg, 1962-63.
Drexler, Anton. Mein politisches Erwachen. Muenchen, 1919
Duesterberg, Theodor. Der Stahlhelm und Hitler. Wolfenbuettel, 1949
Dulles, Allen Welsh. Verschwoerung in Deutschland. Kassel, 1949.
Eckart, Dietrich. Der Bolschewismus von Moses bis Lenin: Zwiegespraeche zwischen Adolf Hitler und mir. Muenchen, 1925
Eden, Anthony. Angesichts der Diktatoren. Koeln; Berlin, 1964
Ehlers, Diter. Technik und Moral einer Verschwoerung. Frankfurt/M.; Bonn, 1964
Eyck, Erich. Geschichte der Weimarer Republik. Bd. 1-2. Zuerich, 1954
Fabry, Philipp W. Mutmassungen ueber Hitler. Duesseldorf, 1969
Feiling, Keith. The Life of Neville Chamberlain. London, 1946
Fest, Joachim C. Das Gesicht des Dritten Reiches. Muenchen, 1963
Fischer, Fritz. Griff nach der Weltmacht: Die Kriegszielpolitik des kaiserlichen Deutschland 1914/18. Duesseldorf, 1961
Krieg der Illusionen: Die deutsche Politik von 1911 bis 1914. Duessseldorf, 1969
Foerster, Wolfgang. Generaloberst Ludwig Beck: Sein Kampf gegen den Krieg. Muenchen, 1953
Foertsch, Hermann. Schuld und Verhaengnis: Die Fritschkrise im Fruehjahr 1938 als Wendepunkt in der Geschichte der nationalsozialistischen Zeit. Stuttgart, 1951.
Forsthoff, Ernst. Der totale Staat. Hamburg, 1933.
Fraenkel, Ernst. The Dual State. London; N.Y., 1941
Francois-Poncet, Andre. Botschafter in Berlin 1931-1938. Berlin; Mainz, 1962.
Frank, Hans. Im Angesicht des Galgens: Deutung Hitlers und seiner Zeit auf Grund eigener Erlebnisse und Erkenntnisse. 2. Aufl. Neuhaus, 1955.
Franz-Willing, Georg. Die Hitlerbewegung: Der Ursprung 1919-1922. Hamburg; Berlin, 1962.
Friedensburg, Ferdinand. Die Weimarer Republik. Hannover; Frankfurt/Main, 1957.

Friedlaender, Saul. Auftakt zum Untergang: Hitler und die Vereiniglen Staaten von Amerika. Stuttgart, 1965

Freund, Michael. Weltgeschichte der Gegenwart in Dokumenten. Bd. 1-3. Freiburg, 1954-56. (сокр. Weltgeschichte) Abendglanz Europas. Stuttgart, 1967

Funke, Manfred. Sanktionen und Kanonen: Hitler, Mussolini und der Abessinienkonflikt. Duesseldorf, 1971

Gafencu, Grigore. Derniers jours de l'Europe. Paris, 1946. ' Gessler, Otto. Reichswehrpolitik in der Weimarer Zeit. Stuttgart, 1958

Gilbert, Martin; Gott, Richard. Der gescheiterte Frieden: Europa 1933 bis 1939. Stuttgart, 1964

Gisevius, Hans Bernd. Bis zum bitteren Ende. Bd. 1-2. Zuerich, 1946

Adolf Hitler: Versuch einer Deutung. Muenchen, 1963 Goebbels, Joseph. Das Tagebuch von Joseph Goebbels 1925/26: Mit weiteren Dokumenten herausgegeben von Helmut Heiber. Stuttgart, s.a. (Goebbels-Tagebuch)

Vom Kaiserhof zur Reichskanzlei: Eine historische Darstellung in Tagebuchblaettern. Muenchen, 1934. (сокр. Kaiserhof)

Die Zweite Revolution: Briefe an Zeitgenossen. Zwickau, s.a.

Tagebuecher aus den Jahren 1942/43: Mit anderen Dokumenten herausgegeben von Louis P. Lochner. Zuerich, 1948. (Цит. как Tagebuecher 1942/43)

Goering, Hermann. Aufbau einer Nation. Berlin, 1934. Goerlitz, Walter. (Hrsg.) Der deutsche Generalstab: Geschichte und Gestalt. Frankfurt/M., 1963

Generalfeldmarschall Keitel: Verbrecher oder Offizier? Erinnerungen, Briefe, Dokumente des Chefs OKW. Goettingen; Berlin; Frankfurt/M., 1961.

Goerlitz, Walter und Quint, Herbert A. Adolf Hitler: Eine Biographic Stuttgart, 1952.

Gordon, Jr., Harold J. Hitlerputsch 1923: Machtkampf in Bayern 1923 bis 1924. Frankfurt/M., 1971

Govern, W. M. From Luther to Hitler. London, 1946

Greiner, Helmuth. Die oberste Wehrmachtfuehrung 1939-1943. Wiesbaden, 1951

Greiner, Josef. Das Ende des Hitler-Mythos. Zuerich; Leipzig; Wien, 1947

Grew, Joseph C. Zehn Jahre in Japan. 1932-1942. Stuttgart, 1947

Gritzbach, Erich. Hermann Goering: Werk und Mensch. 2. Aufl. Muenchen, 1938.

Groener-Geyer, Dorothea. General Groener, Soldat und Staatsmann. Frankfurt/M., 1955

Groscurth, Helmut. Tagebuecher eines Abwehroffiziers 1938-1940. Hrsg. von Helmut Krausnick und Harold C. Deutsch. Stuttgart, 1970

Gruchmann, Lothar. Der Zweite Weltkrieg. Muenchen, 1967

Guderian, Heinz. Erinnerungen eines Soldaten. Heidelberg, 1951

Gumbel, Emil Julius. Verraeter verfallen der Feme. Berlin, 1929

Gun, Nerin E. Eva Braun-Hitler: Leben und Schicksal. Velbert; Kettwig, 1968

Gutmann, Robert W. Richard Wagner: Der Mensch, sein Werk, seine Zeit. Muenchen, 1970

Haffner, Sebastian. Der Teufelspakt: 50 Jahre deutsch-russische Beziehungen. Reinbek, 1968

Der Selbstmord des deutschen Reiches. Bern; Muenchen; Wien, 1970

Hagemann, Walter. Publizistik im Dritten Reich. Hamburg, 1948

Haider, Franz. Kriegstagebuch: Taegliche Aufzeichnungen des Chefs des Generalstabs des Heeres 1939-1942. Stuttgart, 1962-64. (сокр. KTB)

Hale, Oron J. Presse in der Zwangsjacke. Duesseldorf, 1965

Hallgarten, George W. F. Hitler, Reichswehr und Industrie. Frankfurt/M., 1955

Daemonen oder Retter. Muenchen, 1966 Hammersiein, Kunrat v. Spaehtrupp. Stuttgart, 1963

Flucht: Aufzeichnungen nach dem 20. Juli. Olten, 1966 Hanfstaengl, Ernst. The Missing Years. London, 1957

Zwischen Weissem und Braunem Haus. Muenchen, 1970

Hassell, Ulrich v. Vom anderen Deutschland: Aus den nachgelassenen Tagebuechern 1938-1944. 2. Aufl. Zuerich; Freiburg, 1946.

Hauser, Oswald. England und das Dritte Reich. Bd. 1. Stuttgart, 1972

Heiber, Helmut. Adolf Hitler: Eine Biographic Berlin, 1960.

Joseph Goebbels. Berlin, 1962.

(Hrsg.) Hitlers Lagebesprechungen. Stuttgart, 1962

(Hrsg.) Reichsfuehrer!., . Briefe an und von Himmler. Stuttgart, 1968

Heiden, Konrad. Adolf Hitler: Das Zeitalter der Verantwortungslosigkeit. Eine Biographic Bd. HI, Zuerich, 1936-1937.

Geburt des Dritten Reiches: Die Geschichte des Nationalsozialismus bis Herbst 1933. 2. Aufl. Zuerich, 1934. (сокр. Geburt)

Geschichte des Nationalsozialismus: Die Karriere einer Idee. Berlin, 1932. (сокр. Geschichte)
Henkys, Reinhard. Die nationalsozialistischen Gewaltverbrechen. 2. Aufl. Stuttgart, 1965
Heusinger, Adolf. Befehl im Widerstreit. Tuebingen; Stuttgart, 1950
Heuss, Theodor. Hitlers Weg: Eine Schrift aus dem Jahre 1932. Neu hrsg. von Eberhard Jaeckel. Stuttgart, 1968
Heyen, Franz Josef. Nationalsozialismus im Alltag. Boppard, 1967
Hildebrand, Klaus. Deutsche Aussenpolitik 1933-1945: Kalkuel oder Dogma? Stuttgart, 1971
Hillgruber, Andreas. Hitlers Strategic: Politik und Kriegfuehrung 1940 bis 1941. Frankfurt/M., 1965 (сокр. Strategic)
(Hrsg.) Staatsmaenner und Diplomaten bei Hitler: Vertrauliche Aufzeichnungen ueber Unterredungen mit Vertretern des Auslands. Bd. 1-2. Frankfurt/M., 1967-70. (сокр. Staatsmaenner)
Hitler, Adolf. Mein Kampf. 37. Aufl. Muenchen, 1933.
Adolf Hitler in Franken: Reden aus der Kampfzcit. Hrsg. von Heinz Preiss. s.l., s.a.
Libres propos sur la guerre et la paix. Version francaise de Francois Genoud. Paris, 1952. (сокр. Libres propos)
Hitler's Table Talk. 1941-1944. London, 1953
Le testament politique de Hitler. Ed. par H. R. Trevor-Roper. Paris, 1959
Hitlers zweites Buch: Ein Dokument aus dem Jahre 1928. Hrsg. von G. L. Weinberg. Stuttgart, 1961.
Hitlers Lagebesprechungen: Die Protokollfragmente seiner militaerischen Konferenzen 1942-1945. Hrsg. von Helmut Heiber. Stuttgart, 1962. (сокр. Lagebesprechungen)
Hitlers Weisungen fuer die Kriegsfuehrung. Hrsg. von Walther Hubatsch. Frankfurt/M., 1962
Hitlers Tischgespraeche im Fuehrerhauptquartier 1941-1942. Hrsg. von Henry Picker. Stuttgart, 1965. (сокр. Tischgespraeche)
Hoegner, Wilhelm. Hitler und Kahr: Die bayerischen Napoleonsgroessen von 1923. Muenchen, 1928
Die verratene Republik. Muenchen, 1958
Hoehne, Heinz. Der Orden unter dem Totenkopf: Die Geschichte der SS. Guetersloh, 1967
Hofer, Walther. Die Entfesselung des Zweiten Weltkriegs. Frankfurt/M., 1960.
Hoffmann, Heinrich. Hitler Was My Friend. London, 1955.
Hoffmann, Peter. Widerstand, Staatsstreich, Attentat: Der Kampf der Opposition gegen Hitler. Muenchen, 1969
Hofmann, Hanns Hubert. Der Hitlerputsch: Krisenjahre deutscher Geschichte 1920 bis 1924. Muenchen, 1961.
Horn, Wolfgang. Fuehrerideologie und Parteiorganisation inderNSDAP 1919-1933. Duesseldorf, 1972
Hossbach, Friedrich. Zwischen Wehrmacht und Hitler 1934-1938. Wolfenbuettel; Hannover, 1949.
Hubatsch, Walther, Hindenburg und der Staat. Goettingen, 1966
Huber, Ernst Rudolf. Verfassungsrecht des Grossdeutschen Reiches. Hamburg, 1939
Ingrim, Robert. Hitlers gluecklichster Tag. Stuttgart, 1962
Jacobsen, Hans-Adolf. Fall Gelb: Der Kampf urn den deutschen Operationsplan zur Westoffensive 1940. Wiesbaden, 1957
1939-1945: Der Zweite Weltkrieg in Chronik und Dokumenten. 5. Aufl. Darmstadt, 1961.
Der Zweite Weltkrieg: Grundzuege der Politik und Strategic in Dokumenten. Frankfurt/M.; Hamburg, 1965
Kommissarbefehl und Massenexekutionen sowjetischer Kriegsgefangener // Anatomie des SS-Staates. Olten; Freiburg i. Br., 1965
Nationalsozialistische Aussenpolitik 1933-1938. Frankfurt/M.; Berlin, 1968
Jacobsen, Hans-Adolf und Jochmann, Werner. Ausgewaehlte Dokumente zur Geschichte des Nationalsozialismus 1933-1945. Bielefeld, 1961.
Jacobsen, Hans-Adolf; Rohwer, Juergen. (Hrsg.) Entscheidungsschlachten des Zweiten Weltkriegs. Frankfurt/M., 1960
Jaeckel, Eberhard. Frankreich in Hitlers Europa. Stuttgart, 1966
Hitlers Weltanschauung: Entwurf einer Herrschaft. Tuebingen, 1969
Jaspers, Karl. Die geistige Situation der Zeit (1931). Berlin, 1947
Jenks, William A. Vienna and the Young Hitler. New York, 1960
Jetzinger, Franz. Hitlers Jugend: Phantasien, Luegcn – und die Wahrheit. Wien, 1956.
Jochmann, Werner. Im Kampf um die Macht: Hitlers Rede vor dem Hamburger Nationalklub von 1919. Frankfurt/M., 1960

Nationalsozialismus und Revolution: Ursprung und Geschichte der NSDAP in Hamburg 1922-1933. Frankfurt/M., 1963

Joll, James. Three Intellectuals in Politics. New York, 1960 Kallenbach, Hans. Mit Adolf Hitler auf der Festung Landsberg. 4. Aufl. Muenchen, 1943

Kempner, Robert M. W. Eichmann und Komplicen. Zuerich; Stuttgart; Wien, 1961

Kennan, George F. Memoirs 1925-1950. Boston, 1967 Kersten, Felix. Totenkopf und Treue: Heinrich Himmler ohne Uniform. Aus den Tagebuchblaettern des finnisehen Medizinalrats Felix Kersten. Hamburg, s.a.

Kessler, Harry Graf. Tagebuecher 1918-1937 Frankfurt/M., 1961

Kirkpatrick, Sir Ivone. Im inneren Kreis: Erinnerungen eines Diplomaten. Berlin, 1964

Mussolini. Berlin, 1965

Klages, Ludwig. Der Geist als Widersacher der Seele. Muenchen; Bonn, 1954

Klee, Karl. Das Unternehmen Seeloewe. Goettingen; Berlin; Frankfurt/M., 1958

Klemperer, Klemens v. Konservative Bewegungen zwischen Kaiserreich und Nationalsozialismus. Muenchen; Wien, s.a..

Knickerbocker, H. R. Deutschland so oder so? Berlin, 1932

Koerber, Viktor v. Hitler, sein Leben und seine Reden. Muenchen, 1923

Koktanek, Anton Mirko. Oswald Spengler in seiner Zeit. Muenchen, 1968

Koller, Karl. Der letzte Monat. Mannheim, 1948

Kordt, Erich. Wahn und Wirklichkeit: Die Aussenpolitik des Dritten Reiches. Versuch einer Darstellung. Stuttgart, 1948.

Nicht aus den Akten: Die Wilhelmstrasse in Frieden und Krieg. Erlebnisse, Begegnungen und Eindruecke 1928-1945. Stuttgart, 1950.

Kosthorst, Erich. Die deutsche Opposition gegen Hitler zwischen Polen – und Frankreichfeldzug. 3. Aufl. Bonn, 1957

Kotze, Hildegard v.; Krausnick, Helmut. Es spricht der Fuehrer: Sieben exemplarische Hitler-Reden. Guetersloh, 1966

Kracauer, Sigfried. Die Angestellten. Neuaufl. Allensbach, 1959

Krause, Karl Wilhelm. Zehn Jahre Kammerdiener bei Hitler. Hamburg, s.a.

Krausnick, Helmuth. Judenverfolgung // Anatomie des SS-Staates. Olten; Freiburg i. Br., 1965

Krebs, Albert. Tendenzen und Gestalten der NSDAP: Erinnerungen an die Fruehzeit der Partei. Stuttgart, 1959.

Kruck, Alfred. Geschichte des Alldeutschen Verbandes 1890-1939. Wiesbaden, 1954

Kubizek, August. Adolf Hitler, mein Jugendfreund. Graz; Goettingen, 1953.

Kuehnl, Reinhard. Die nationalsozialistische Linke 1925-1930. Meisenheim am Glan, 1966

Kuhn, Axel. Hitlers aussenpolitisches Programm. Stuttgart, 1970

Kurowski, Franz. Armee Wenck. Neckargemuend, 1967

Lange, Karl. Hitlers unbeachtete Maximen: «Mein Kampf» und die Oeffentlichkeit. Stuttgart, 1968

Laqueur, Walter. Deutschland und Russland. Berlin, 1965

Lepsius, Rainer M. Extremer Nationalismus: Strukturbedingungen vor der nationalsozialistischen Machtergreifung. Stuttgart, 1966

Liddell Hart, Basil Henry. The Other Side of the Hill. London, 1951

Lossberg, Bernhard v. Im Wehrmachtsfuehrungsstab. Hamburg, 1949

Luedecke, Kurt. I Knew Hitler. London, 1938.

Lukacs, Georg. Schriften zur Literatursoziologie. Neuwied, 1961

Die Zerstoerung der Vernunft. Neuwied, 1962

Mann, Golo. Deutsche Geschichte des neunzehnten und zwanzigsten Jahrhunderts. Frankfurt/M, , 1958

Mann, Thomas. Gesammelte Werke in zwoelf Baenden. Frankfurt/M., 1956. (сокр. GW)

Betrachtungen eines Unpolitischen. Frankfurt/M., 1956 Manstein, Erich v. Verlorene Siege. Frankfurt/M., 1963 Manvell, Roger; Fraenkel, Heinrich. Goebbels: Eine

Biographic Koeln; Berlin, 1960

Maser, Werner. Die Fruehgeschichte der NSDAP: Hitlers Weg bis 1924. Frankfurt/M.; Bonn, 1965. (сокр. Fruehgeschichte)

Hitler's Mein Kampf. Muenchen; Esslingen, 1966

Adolf Hitler: Legende, Mythos, Wirklichkeit. Muenchen; Esslingen, 1971. (сокр. Hitler)

Matthias, Erich; Morsey, Rudolf (Hrsg.) Das Ende der Parteien 1933. Duesseldorf, 1960

McRandle, James H. The Track of the Wolf. Evanston, 1965

Meier-Welcker, Hans. Seeckt. Frankfurt/M., 1967

Meinck, Gerhard. Hitler und die deutsche Aufruestung 1933-1937. Wiesbaden, 1959.
Meinecke, Friedrich. Die deutsche Katastrophe: Betrachtungen und Erinnerungen. 5. Aufl. Wiesbaden, 1955.
Meissner, Hans Otto; Wilde, Harry. Die Machtergreifung. Stuttgart, 1958
Meissner, Otto. Staatssekretaer unter Ebert-Hindenburg-Hitler: Der Schicksalsweg des deutschen Volkes von 1918-1945, wie ich ihn erlebte. 3. Aufl. Hamburg, 1950.
Mend, Hans. Adolf Hitler im Felde 1914-1918. Giessen, 1931
Milosz, Czeslaw. Verfuehrtes Denken. Koeln; Berlin, 1953.
Miltenberg, Weigand v.(i.e. Herbert Blank) Adolf Hitler – Wilhelm III. Berlin, 1930-31
Milward, Alan S. Die deutsche Kriegswirtschaft 1939-1945. Stuttgart, 1966
Mosse, George L.; Laqueur, Walter (Hrsg.) Internationaler Faschismus 1920-1945. Muenchen, 1966
Mueller, Christian. Oberst i. G. Stauffenberg: Eine Biographic Duesseldorf, 1970
Mueller, Karl Alexander v. Mars und Venus: Erinnerungen 1914-1919. Stuttgart, 1954
Im Wandel einer Welt: Erinnerungen 1919-1932. Muenchen, 1966
Mueller, Klaus-Juergen. Das Heer und Hitler: Armee und nationalsozialistische Regime 1933-1940. Stuttgart, 1969
Neumann, Franz Leopold. Behemoth: The Structure and Practice of National Socialism. 2nd ed. New York, 1944.
Neumann, Sigmund. Die Parteien der Weimarer Republik. Stuttgart, 1965
Nicolson, Harold. Tagebuecher und Briefe 1930-1941. Frankfurt/M., 1969
Niedhart, Gottfried. Grossbritannien und die Sowjetunion 1934-1939. Muenchen, 1972
Niekisch, Ernst. Gewagtes Leben: Begegnungen und Begebnisse. Koeln; Berlin, 1958
Nietzsche, Friedrich. Werke in drei Baenden. Hrsg. v. Karl Schlechta. Muenchen, 1954-56
Nolte, Ernst. Der Faschismus in seiner Epoche: Die Action francaise, der italienischer Faschismus, der Nationalsozialismus. Muenchen, 1963. (сокр. Epoche)
Der Faschismus von Mussolini zu Hitler: Texte, Bilder Dokumente. Muenchen, 1968. (Faschismus)
Die Krise des liberalen Systems und die faschistische Bewegungen. Muenchen, 1968. (Krise)
(Hrsg.) Theorien ueber den Faschismus. Koeln; Berlin, 1967. (сокр. Theorien)
Nyomarkay, Joseph. Charisma and Factionalism in the Nazi Party. Minneapolis, 1967
Oertzen, Friedrich Wilhelm v. Die deutschen Freikorps 1918-1923. Muenchen, 1936
Olden, Rudolf. Hitler. Amsterdam, 1936.
Orlow, Dietrich. The History of the Nazi Party 1919-1933. Pittsburg, 1969
Papen, Franz von. Der Wahrheit eine Gasse. Muenchen 1952.
Paulus, Friedrich. Ich stehe hier auf Befehl: Lebensweg des Generalfeldmarschall Friedrich Paulus. Hrsg. von Walter Goerlitz. Frankfurt/M., 1963
Picker, Henry. Hitlers Tischgespraeche im Fuehrerhauptquartier 1941-1942. Bonn, 1951. (сокр. Tischgespraeche)
Pulzer, Peter G, J. Die Entstehung des politischen Antisemitismus in Deutschland und Oesterreich 1867-1914. Guetersloh, 1966
Raeder, Erich. Mein Leben. 2. Bd. Tuebingen, 1956-57 Rauschning, Hermann. Die Revolution des Nihilismus: Kulisse und Wirklichkeit im Dritten Reich. 5. Aufl. Zuerich; New York, 1938.
Gespraeche mit Hitler. Zuerich; Wien; New York, 1940. (сокр. Gespraeche)
Reck-Malleczeven, Friedrich P. Tagebuch eines Verzweifelten: Zeugnis einer inneren Emigration. Stuttgart, 1966
Recktenwald, Johann. Woran hat Adolf Hitler gelitten? Muenchen; Basel, 1963
Reichmann, Eva Gabriele. Die Flucht in den Hass: Die Ursachen der deutschen Judenkatastrophe. Frankfurt/M., s.a.
Ribbentrop, Joachim von. Zwischen London und Moskau: Erinnerungen und letzte Aufzeichnungen. Leoni, 1953.
Riezler, Kurt. Tagebuecher, Aufsaetze, Dokumente. Hrsg. von Karl Dietrich Erdmann. Goettingen, 1972
Ritter, Gerhard. Carl Goerdeler und die deutsche Widerstandsbewegung. Stuttgart, 1954
Roehm, Ernst. Die Geschichte eines Hochverraeters. 5. Aufl. Muenchen, 1934.
Roehrs, Hans-Dietrich. Hitler: Die Zerstoerung einer Persoenlichkeit. Neckargemuend, 1965
Roennefarth, Helmuth K. G. Die Sudetenkrise in der internationalen Politik 1938. Bd. 1-2. Wiesbaden, 1961
Roon, Ger van. Neuordnung im Widerstand: Der Kreisauer Kreis innerhalb der Widerstandsbewegung. Muenchen, 1967

Rosenberg, Alfred. Letzte Aufzeichnungen. Goettingen, 1955.
Das politische Tagebuch Alfreds Rosenbergs aus den Jahren 1934/35 und 1939/40. Hrsg. und erlaeutert von Dr. Hans-Guenther Seraphim. Goettingen, 1956.
Rosenberg, Arthur. Entstehung und Geschichte der Weimarer Republik. Frankfurt/M., 1955
Rossbach, Gerhard. Mein Weg durch die Zeit. Weilburg, 1950
Rothfels, Hans. Die deutsche Opposition gegen Hitler: Eine Wuerdigung. Frankfurt/M., 1958
Sauer, Wolfgang. См. Bracher K. D. et al.
Schacht, Hjalmar. Abrechnung mit Hitler. Hamburg; Stuttgart, 1948
76 Jahre meines Lebens. Muenchen, 1953 Schellenberg, Walter. Memoiren. Koeln, 1956. Scheringer, Richard. Das grosse Los: Unter Soldaten, Bauern und Rebellen. Hamburg, 1959
Schieder, Theodor. Hermann Rauschnings «Gespraeche mit Hitler» als Geschichtsquelle. Opladen, 1972
Schirach, Baldur v. Ich glaubte an Hitler. Hamburg, 1967
Schlabrendorff, Fabian v. Offiziere gegen Hitler. Frankfurt/M.; Hamburg, 1959.
Schmeer, Karlheinz. Die Regie des oeffentlichen Lebens im Dritten Reich. Muenchen, 1956
Schmidt, Paul. Statist auf diplomatischer Buehne 1923-1945: Erlebnisse eines Chefdolmetschers im Auswaertigen Amt mit den Staatsmaennern Europas. Bonn, 1950.
Schmitlhenner, Walter; Buchhcim, Hans (Hrsg.) Dcr deutsche Widerstand gegen Hitler: Vier historisch-kritischen Studien. Koeln; Berlin, 1966
Schoenbaum, David. Die braune Revolution: Eine Sozialgeschichte des Dritten Reiches. Koeln; Berlin, 1968
Schubert, Guenter. Anfaenge nationalsozialistischen Aussenpolitik. Koeln, 1963
Schueddekopf, Otto-Ernst. Das Heer und die Republik: Quellen zur Politik der Reichswehrfuehrung 1918-1933. Hannover; Frankfurt/M., 1955
Linke Leute von rechts. Stuttgart, 1960
Schuschnigg, Kurt v. Ein Requiem in Rot-Weiss-Rot. Zuerich, 1946
Schwerin-Krosigk, Lutz Graf v. Es geschah in Deutschland: Menschenbilder unseres Jahrhunderts. Tuebingen; Stuttgart, 1951.
Schwertfeger, Bernhard. Raetsel um Deutschland. Heidelberg, 1948
Seabury, Paul. Die Wilhelmstrasse: Die Geschichte der deutschen Diplomatic 1930 bis 1945. Frankfurt/M., 1956.
Semler, Rudolf. Goebbels – the Man Next to Hitler. London, 1947.
Severing, Carl. Mein Lebensweg. Bd. II. Koeln, 1950
Sforza, Carlo. Europaeische Diktaturen. Berlin, 1932
Shirer, William L. A Berlin Diary. London, 1941
Aufstieg und Fall des Dritten Reiches. Koeln; Berlin, 1961.
Siedler, Wolf Jobst. Behauptungen. Berlin, 1965 Silone, Ignazio. Die Kunst der Diktatur. Koeln; Berlin, 1965
Smith, Bradley F. Adolf Hitler: His Family, Childhood and Youth. Stanford, 1967
Sombart, Werner. Die Juden und das Wirtschaftsleben. Muenchen; Leipzig, 1920
Sommer, Theo. Deutschland und Japan zwischen den Maechten 1935-1940. Tuebingen, 1962
Sommerfeldt, Martin H. Ich war dabei: Die Verschwoerung derDaemonen 1933-1939. Darmstadt, 1949
Sontheimer, Kurt. Antidemokratisches Denken in der Weimarer Republik: Die politischen Ideen des des deutschen Nationalismus zwischen 1918 und 1933. Muenchen, 1962.
Speer, Albert. Erinnerungen. Berlin, 1969
Speidel, Hans. Invasion 1944. Tuebingen; Stuttgart, 1961
Spengler, Oswald. Preussentum und Sozialismus. Muenchen, 1919
Springer, Hildegard. Es sprach Hans Fritzsche. Stuttgart, 1949.
Stampfer, Friedrich. Die vierzehn Jahre der ersten deutschen Republik. Offenbach, 1947
Stehlin, Paul. Auftrag in Berlin. Berlin, 1966
Steinert, Marlis G. Hitlers Krieg und die Deutschen. Duesseldorf; Wien, 1970
Stephan, Werner. Joseph Goebbels: Daemon einer Diktatur. Stuttgart, 1949.
Stern, Fritz. Kulturpessimismus als politische Gefahr. Bern; Stuttgart; Wien, 1963
Stoltenberg, Gerhard. Politische Stroemungen im schleswig-holsteinischen Landvolk 1918-1933. Duesseldorf, 1962
Strasser, Gregor. Kampf um Deutschland. Muenchen, 1932
Strasser, Otto. Hitler und ich. Konstanz, 1948.
Mein Kampf. Frankfurt/M., 1969

Strothmann, Dietrich. Nationalsozialistische Literaturpolitik: Ein Beitrag zur Publizistik im Dritten Reich. Bonn, 1960.
Talmon, J. L. Politischer Messianismus. Bd. 1-2. Koeln; Opladen, 1961-63
Tobias, Fritz. Der Reichstagsbrand: Legende und Wirklichkeit. Rastatt, 1962
Treue, Wilhelm. Deutschland in der Weltwirtschaftskrise in Augenzeugenberichten. Duesseldorf, 1967
Treviranus, Gottfried Reinhold. Das Ende von Weimar. Duesseldorf, 1968
Trevor-Roper, Hugh Rewald (ed.) The Bormann Letters: The Private Correspondence between Martin Bormann and His Wife from January 1943 to April 1945. London, 1954.
Hitlers letzte Tage. Frankfurt/M., 1965
Tucholsky, Kurt. Gesaramelte Werke. Bd. 1-3. Hrsg. von Mary Gerold-Tucholsky, Fritz Raddatz. Hamburg, 1961
Turner, Henry Ashby. Faschismus und Kapitalismus in Deutschland. Goettingen, 1972
Tyrell, Albrecht. Fuehrer befiehl… Selbstzeugnisse aus der «Kampfzeit» der NSDAP. Duesseldorf, 1969
Vienot, Pierre. Ungewisses Deutschland: Zur Krise seiner buergerlichen Kultur. Frankfurt/M., 1931
Vogelsang, Thilo. Reichswehr, Staat und NSDAP. Stuttgart, 1962
Wagner, Richard. Gesammelte Schriften und Dichtungen. Leipzig, 1907
Warlimont, Walter. Im Hauptquartier der Wehrmacht 1939-1945. Bonn, 1964
Weisenborn, Guenther. Der lautlose Aufstand: Bericht ueber die Widerstandsbewegung des deutsches Volkes 1933-1945. Hamburg, 1953
Weizsaecker, Ernst von. Erinnerungen. Muenchen; Leipzig; Freiburg, 1950.
Wendt, Bernd-Juergen. Muenchen 1938: England zwischen Hitler und Preussen. Stuttgart, 1965
Appeasement 1938: Wirtschaftliche Rezession und Mitteleuropa. Frankfurt/M., 1966
Wendt, Hans. Hitler regiert. Berlin, 1933.
Wernecke, Klaus. Der Wille zur Weltgeltung. Duesseldorf, 1969
Wheeler-Bennett, John W. Die Nemesis der Macht: Die deutsche Armee in der Politik 1918-1945. Duesseldorf, 1954
Wiedemann, Fritz. Der Mann der Feldherr werden wollte. Velbert; Kettwig, 1964
Wieder, Joachim. Stalingrad und die Verantwortung des Soldaten. Muenchen, 1962
Zeller, Eberhard. Geist der Freiheit: Der 20. Juli. 4. Aufl. Muenchen, 1963
Ziegler, Hans Severus. Hitler aus dem Erleben dargestellt. 2. Aufl. Goettingen, 1964
Zoller, Albert. Hitler privat: Erlebnisbericht seiner Geheimsekretaerin. Duesseldorf, 1949.
Zweig, Stefan. Die Welt von gestern. Frankfurt/M., 1949

край